

שבוע פרשת תזריע-מצורע - בארץ הקודש

(8 - 14 April 18)

כ"ג - כ"ט ניסן תשע"ח

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכִי
כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵינוּ,
וְצִאֲצֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יִבְרַךְ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַדְךָ: יֵשֶׁא
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבַת אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּךָ
הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטָטְפַת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה
אִתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל
לִבְכֶּם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקָשׁ, וְאֶסְפַּתְי דָּגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׁדְךָ
לְבִהְמֹתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶּם,
וְסָרְתֶם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה
אָף יי בְּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶּם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטָטְפַת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּנָפֵי בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרֵאיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהִייתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אֲמֵת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מִקְבֵּל עָלִי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ בְּמוֹד
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החדוש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מתוור או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תוכות "לה") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר וביט של צדקה".

קיו.

מוזמור משני פסוקים רמו על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הָלְלוּ אֶת־יְהוָה כָּל־גּוֹיִם שִׁבְחוּהוּ כָּל־הָאֲמִיּוֹת: ב כִּי גָבַר עָלֵינוּ | חֲסִדּוֹ וְאַמֶּת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קיא.

בו יסופר גודל הבטחון שהיה לדוד והרבנה תהלות להשי" שקים לנו מה שהבטיח אותנו:

א הוֹדּוּ לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ב וְאִמְרוּנָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ג וְאִמְרוּנָא בֵּית־אֱהֲרֹן
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ד וְאִמְרוּנָא יִרְאֵי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ה מִן־הַמִּצֵּר קָרָאתִי יְהוָה עֲנֵנִי בְמִרְחֹב יְהוָה:
ו יְהוָה לִי לֹא אִירָא מִה־עֲשֵׂה לִי אָדָם: ז יְהוָה לִי בַּעֲזָרִי וְאֲנִי אֶרְאֶה בְּשִׁנְאִי: ח טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה
מִבְּטַח בָּאָדָם: ט טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטַח בְּגִידִים: י כָּל־גּוֹיִם סִבְּבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יא סִבְּבוּנִי
גַּם־סִבְּבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יב סִבְּבוּנִי כְּדַבְרִים דַּעְכוּ כְּאֵשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יג דַּחַח
דַּחִיתַנִּי לְנֶפֶל וַיהוָה עֲזָרְנִי: יד עָזַר וְזָמַרְתָּ יְהוָה וַיהוָה לִי לִישׁוּעָה: טו קוֹל | רָנָה וַיִּשְׁוּעָה בְּאֶהְלִי צְדִיקִים
יְמִין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: טז יְמִין יְהוָה רֹמְמָה יְמִין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: יז לֹא־אֲמֹת בִּי־אֲחִיָּה וְאֶסְפֹּר מַעֲשֵׂי
יְהוָה: יח יִפֹּר יִפְרֹנִי יְהוָה לְפָנֶיךָ לֹא נִתְּנִי: יט פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק אֲבֹרָה אֲבֹרָה יְהוָה: כ זֶה־הַשַּׁעַר לַיהוָה
צְדִיקִים יָבֹאוּ בּוֹ: כא אֲוֹדְךָ כִּי עֲנִיתַנִּי וְתַהֲיִלִּי לִישׁוּעָה: כב אֶבֶן מִאֲסוֹ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה:
כג מֵאֵת יְהוָה הָיְתָה זֹאת הִיא נִפְלְאָת בְּעֵינֵינוּ: כד זֶה־הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה נִגִּילָה וְנִשְׂמַחָה בּוֹ: כה אֲנִי
יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אֲנִי יְהוָה תַּצְלִיחָה נָא: כו בְּרוּךְ הֵבֵא בְּשֵׁם יְהוָה בְּרִכְּנוֹכֶם מִבֵּית יְהוָה: כז אֵל |
יְהוָה וַיֵּאָר לָנוּ אֶסְרוּ־חַג בַּעֲבַתֵּיךָ עַד־קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: כח אֵלִי אַתָּה וְאֲוֹדְךָ אֱלֹהֵי אֲרֹמְמֶךָ: כט הוֹדּוּ
לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח ניסן, ערב שבת מברכין חדש אייר ה'תשכ"א

ברוקלין, נ.י.

הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ כו"מ מו"ה

שמואל שי

שלום וברכה!

...ויכוחים (בעת הביקורים במושבים וכיו"ב) - ברובם המכריע יוצא שכרם בהפסדם, כי

מעוררים רגש נצחנות וכיו"ב. ולכן יש להחליפם, ככל האפשר, בהרצאה, הודעת השקפת חב"ד וכו'...

ברכת האילנות:

היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאין פרח צריך לברך: **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא**

חָסֵר בְּעוֹלָמוֹ כָּלוּם וּבָרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאֵילָנוֹת טוֹבוֹת לִיהֲנוֹת בָּהֶם

בְּנֵי אָדָם ואינו מברך אלא בפעם ראשונה שרואה בכל שנה (סדר ברכת הנהנין פרק יג הלכה יד).

מפתח כללי

ריא.....	ב	סדר הנחת תפילין.....	א
מסכת הוריות עם ביאורים.....	ג	מזמורי תהלים קיז, קיח.....	ב
מדף ח עד דף יד.....		מאמר ד"ה אשה כי תזריע וילדה זכר גוי.....	ג
		שבת פרשת תזריע-מצורע ה'תשמ"ח.....	ה
מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:		שיחת יום ב' פרשת שמיני, כ"ד ניסן, ה'תשמ"ח.....	ד
שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים.....		שיחת שבת פרשת שמיני, מבה"ח אייר ה'תשח"י... יז	ה
אדמו"ר הזקן.....		שיחת (ליל ומוצאי) ב' אייר ה'תשמ"ח.....	ו
שולחן ערוך הלכות סוכה.....		שיחת ש"פ תזריע-מצורע ה'תשמ"ח.....	ז
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן.....		לקוטי-שיחות פרשת מצורע כרך יז.....	ח
לפני לוח רב יומי אדמו"ר הזקן.....		ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל.....	ט
לקוטי תורה.....		ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל.....	י
אדמו"ר הזקן.....		ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תזריע.....	יא
שערי תשובה.....		שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת תזריע-מצורע.....	יב
אדמו"ר האמצעי.....		שיעורי תהלים לשבוע פרשת תזריע-מצורע.....	יג
מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו.....		שיעורים בספר התניא (מוגה).....	יד
אדמו"ר ה"צמח צדק".....		לשבוע פרשת תזריע-מצורע.....	טו
תורת שמואל תרל"ב.....		לוח "היום יום" לשבוע פרשת תזריע-מצורע.....	טז
אדמו"ר מוהר"ש.....		הלכה יומית לעיון ברמב"ם.....	יז
שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב.....			יח
אדמו"ר מוהרש"ב.....			יט
ספר המאמרים – אידיש (מתורגם).....			כ
אדמו"ר מוהרי"צ.....			כא
ספר השיחות ה"ש"ת-תש"א בלה"ק.....			כב
אדמו"ר מוהרי"צ.....			כג
אגרות קודש.....			כד
אדמו"ר מוהרי"צ.....			כה
ביאורים לפרקי אבות פרק א.....			כו
חומש לקריאה בציבור.....			כז
קריאה התורה למנחת שבת-קודש.....			כח
לוח זמנים לשבוע פרשת תזריע-מצורע.....			כט
סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש.....			ל

שיעורי רמב"ם

ג' – פרקים ליום לשבוע פרשת תזריע-מצורע.....	קה
ז' – פרק אחד ליום לשבוע פרשת תזריע-מצורע....	קנד
יח – ספר המצוות לשבוע פרשת תזריע-מצורע.....	קעא
מסכת סוטה עם ביאורים.....	קעד
מדף ח עד דף יד.....	
נביאים וכתובים.....	
ישעיה פרק ס, איוב פרק מא.....	
משניות – מסכת כתובות.....	
ביאור קהתי.....	

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

נאמר בתחילת פרשת השבוע, פרשת תזריע:

1 **אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר גּוֹ¹**, והכתוב ממשיך ומפרט את דיני
 2 הטהרה והקרבנות של יולדת זכר ושל יולדת נקבה **וּמִבָּאָר בְּזֶה**
 3 **בְּלִקְוֵי תוֹרָה** ספר המכיל מאמרי חסידות של אדמו"ר הזקן על
 4 פרושיות התורה (והמועדים) של
 5 החומשים ויקרא, במדבר ודברים (ושיר
 6 השירים) והוא ספר המשך לספר 'תורה
 7 אור' המכיל מאמרי חסידות של
 8 אדמו"ר הזקן לפרשיות התורה
 9 בחומשים בראשית ושמות,
 10 **פְּרָשְׁתָּנוּ²** במאמר לפרשת השבוע
 11 פרשת תזריע **(הַחֲסִידִי' שֶׁעַ**
 12 **פְּרָשָׁה** הפרשה החסידות, כפי שנהוג
 13 לקרוא למאמרי החסידות של אדמו"ר
 14 הזקן בספרים 'תורה אור' ו'לקוטי
 15 תורה'), **דָּאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³**
 16 בנגמרא **אִשָּׁה מְזֻרְעַת תַּחֲלָה -**
 17 **יּוֹלֶדֶת זָכָר, וְטַעַם הַדָּבָר**
 18 שכתוצאה מהשפעה מצד האשה יש
 19 לידה של זכר הוא, **כִּי כָל**
 20 **הַעֲנִינִים שֶׁבְּקִדְשָׁה כְּלוּלִים**
 21 **זֶה מְזָה**, וגם דברים שיש בהם
 22 לכאורה תוכן שונה ואפילו הפכי,
 23 לאמיתו של דבר קשורים זה בזה
 24 וכלולים זה מזה כמו, למשל
 25 'ההתכללות' שבספירות העליונות, וכן
 26 במקביל להם בנפש האדם, מידות
 27 הגבורה והחסד הן שונות ואפילו
 28 הפכיות זו מזו ובכל זאת קיימת בהן
 29 התכללות ויש 'גבורה שבחסד' ו'חסד
 30 שבגבורה' **וְכֵן אִישׁ וְאִשָּׁה**
 31 **דִּהְיוּ זָכָר וְנִקְבָּה, וְהֵם חֶסֶד**
 32 **הַקָּב"ה, שֵׁישׁ שֵׁם מ"ה** שהוא פחינת חסד, ויש
 33 עניינו של האיש, בחינת המשפיע,
 34 **וְגִבּוּרָה**, ענינה של האשה בחינת
 35 המקבל, **הֲרִי הֵם כְּלוּלִים זֶה**
 36 **מְזָה, וּבִהַתְגַּלּוּת** לאחר ששני
 37 העניינים כלולים זה בזה בהעלם,

38 בפנימיות הדברים, כך הוא גם כאשר הם באים לידי גילוי ולידי ביטוי **הֲרִי**
 39 **בְּחֶסֶד מִתְגַּלֶּה הַגְּבוּרָה**, כאשר יש גילוי והשפעה של חסד, יש בכך
 40 גם גילוי של הגבורה שבחסד (המצמצם את ההשפעה לפי יכולת הקליטה
 41 של המקבל את ההשפעה ומכווין אותה למקום הראוי וכו') **וּבִגְבוּרָה**
 42 **מִתְגַּלֶּה הַחֶסֶד** וכאשר יש פעולה של מידת הגבורה יש בכך גם גילוי של
 43 החסד, כמבואר בחסידות לגבי 'גבורת גשמים' וכד'. **וְכֵמוֹ שֶׁהוּא** עניין
 44 ההתכללות **בְּעוֹלָם בְּפִשְׁטוּת**, בגשמיות, **שֶׁבְּצֶד דְּרוֹם שֶׁהוּא יָמִין**

ביאור בדרך אפשר

45 **וְחֶסֶד**, כמבואר ב'פתח אליהו' - 'חסד דרועא ימינא', חסד זרוע ימין
 46 (וכמבואר בחסידות על הכתוב 'ויסע אברם הלך ונסוע הנגבה' שעבודתו של
 47 אברהם אבינו מתוארת כנסיעה לצד הנגב, צד דרום, כי מידתו היא מידת
 48 האהבה והחסד) **הֲרִי בִּהַתְגַּלּוּת הוּא** צד דרום **תִּקְףָה הַחֵם, וְלָכֵן**
 49 **הַפּוֹשִׁים** הגרים בדרום העולם
 50 **שְׁחוּרִים, וְגַם** אזור הדרום של
 51 העולם **אֵינוֹ מִיֵּשֵׁב** כל כך כמו אזור
 52 הצפון, **הֲרִי שֶׁהַחֶסֶד שֶׁבְּדְרוֹם**
 53 **כָּלוּל מִגְּבוּרָה, שְׁחוּרֵת** כמבואר
 54 בקבלה וחסידות שהצבע הלבן קשור
 55 במידת החסד **וְהַעֲדָר הַיֵּשׁוּב** עניין
 56 של צמצום וחוסר שפע. **וְלֹאֲדֹךְ**
 57 **גִּיטָא, מִצַּד שְׁנֵי, בְּצֶד צִפּוֹן** של
 58 העולם **שֶׁהוּא שְׂמָאל וְגִבּוּרָה**,
 59 כמובן גם מעניין שמאל דוחה (גבורה)
 60 וימין מקרבת (חסד) **הֲרִי**
 61 **הַהַתְגַּלּוּת** שבחלק הצפון של
 62 העולם, השיך למידת הגבורה, **הוּא**
 63 **חֶסֶד שֶׁהָאֲנָשִׁים שֵׁם** בצד צפון
 64 **הֵם לְבָנִים, וְכוּ עֶקֶר הַיֵּשׁוּב** של
 65 כדור הארץ **עֶקֶר הַיֵּשׁוּב שֶׁל**
 66 **שְׁבָעִים אַמּוֹת⁴. וְכִשְׁתִּי**
 67 **רוּחוֹת** הצפון והדרום **אֵלוֹ**
 68 **נִכְלָלוֹת כָּל אַרְבַּע הַרוּחוֹת, גַּם**
 69 **מִזְרַח וּמַעֲרָב, כִּי מִזְרַח נִקְרָא**
 70 **פְּנִים, הַחֵלֶק הַקִּדְמִי** (כמו בפסוק
 71 'ופרצת ימה (מערב) וקדמה (מזרח))
 72 וצפונה ונגבה (דרום) **וּמַעֲרָב נִקְרָא**
 73 **אַחֹר, וְלָכֵן דְּרוֹם הוּא יָמִין,**
 74 **וְצִפּוֹן הוּא שְׂמָאל, וְעַל-**
 75 **דִּרְחֻזָּה הוּא גַם לְמַעְלָה**
 76 **בְּאֻלּוֹת בְּשִׁמּוֹת שֶׁנִּקְרָא בָּהֶם**
 77 **הַקָּב"ה,** שגם בעניין זה מצינו
 78 התכללות של חסד וגבורה הן בתוכן
 79 העניין והן בהתגלות, **שֵׁישׁ שֵׁם**
 80 **מ"ה שֶׁהוּא פְּחִינַת חֶסֶד, וְיֵשׁ**
 81 **שֵׁם ב"ן שֶׁהוּא פְּחִינַת גְּבוּרָה,**

82 כאשר שם הוי' כתוב במילוי אותיות אל"ף, היינו יו"ד, ה"א, וא"ו, ה"א,
 83 הגימטריא של האותיות הללו היא מ"ה (45), וכאשר שם הוי' כתוב במילוי
 84 אותיות ה"א, היינו יו"ד, ה"ה, ו"ו, ה"ה הגימטריא של האותיות הללו היא
 85 ב"ן (52). ומבואר בקבלה וחסידות ששם מ"ה, עניין החסד, משפיע לשם ב"ן,
 86 עניין הגבורה **וְהֲרִי יֵשׁ פְּחִינַת ב"ן שְׁבָמ"ה, וּמ"ה שְׁבָב"ן** והוא
 87 עניין התכללות הגבורה (ב"ן) בחסד (מ"ה) והתכללות החסד (מ"ה) בגבורה.
 88 **וּבְזֶה יוֹכֵן הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל מַה שֶּׁ"אִשָּׁה מְזֻרְעַת תַּחֲלָה -**

(1) ריש פרשתנו (תזריע יב, ב). (2) תזריע יט, א ואילך. (3) ברכות ס, א. נדה לא, א. (4) לקו"ת שם. סע"ד ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 יולדת זכר, שאין זו סתירה ואין זה פלא, הגם ש'אשה' ו'זכר' שונים
2 בענינים ובתכונותיהם כשם שהחסד והגבורה שונים, כמבואר לעיל, כי ענין
3 ה'השפעה' ('תזריע') שבאשה הוא בחינת חסד שבה, עצמו אמר ש'בדוּתא היא', וכן הדברים של חכמינו ז"ל
4 ואננם עניינה של האשה הוא גבורה אבל בגבורה נכלל גם חסד, ולכן
5 האשה "יולדת זכר" שהוא
6 בחינת חסד וכו', ולפי זה,
7 מבאר שם במאמר הנזכר ב'לקוטי
8 תורה' גם הענין בעבודת
9 הרוחניות של האדם העובד את ה'
10 שצריכה להיות התפללות
11 המדות וכו' ועבודת ה' צריכה
12 להיות בהתכללות חסד (אהבה,
13 השפעה) וגבורה (יראה, צמצום).
14 והנה בתחלת הדרוש המאמר
15 ב'לקוטי תורה' שם מביא פרוש
16 אחר בדברי רז"ל הנ"ל
17 ("אשה מזרעת תחלה -
18 יולדת זכר"). והפלוסופים
19 אנשי המדע נדחקו לישוב, כי
20 לפי שאשה מזרעת תחלה,
21 וההשפעה מצד האשה באה ראשונה,
22 הרי טפת הזכר באה
23 לאחרונה ו'עלאה גבר' (מושג
24 שבמקורו נאמר לגבי דיני תעובת
25 בשר וחלב או איסור והיתר, והכוונה
26 שהנמצא למעלה גובר על הנמצא
27 למטה), וכיון שהזכר הוא העליון
28 ההשפעה שלו גוברת והאשה יולדת
29 זכר (על-דרך מאמר רבותינו
30 ז"ל בגמרא, לענין ברכות "הכל
31 הולך אחר החתום"⁵, נוסח
32 החתימה של הברכה, וגם כאן הזכר
33 הוא אחרון ולכן השפעתו גוברת).
34 ואחר-כך דוחה אדמו"ר הזקן
35 ב'לקוטי תורה' פרוש זה של אנשי
36 המדע, ומפרש כפשוטו,
37 שמזרע האשה בא הזכר
38 וכו'.
39 והנה זה פשוט שיש מקום
40 גם לפרוש הראשון, אותו דוחה
41 אדמו"ר הזקן, כיון שהובא
42 בתורה, וכמבאר במכתב
43 אאמו"ר⁶ אדוני אבי מורי ורבי, רבי
44 לוי יצחק, אביו של הרבי, שכל מה
- שנאמר בתורה, אפלו ההלכה שאמרו עליה "בדוּתא היא", דבר לא נכון, כלם ממש אמר ה', והוא הקדוש-ברוך-הוא עצמו אמר ש'בדוּתא היא', וכן הדברים של חכמינו ז"ל שנאמר ב'תויבתא' בקושיא, ואין להם הסבר, כלם אמרם ה', והוא הקדוש-ברוך-הוא אמר גם-כן ה' תויבתא שדבר זה קשה ואין לו הסבר וכו', והינו שהכל גם הדבר המוקשה וגם הקביעה שזו קושיא הוא חלק מהתורה שהיא נצחית. ואם כן הוא בנוגע לדברים בגליא בחלק הגלוי שבתורה, על-אחת-כמה וכמה שכן הוא בפנימיות התורה, שגם ה'קסלקא-דעתא' הדברים שעלו על הדעת שבה, גם אם לבסוף נדחו ולא התקבלו, הוא חלק מהתורה שהיא נצחית וכו', אלא שלמעלה ברוחניות המסקנא היא פדעה השניה. אבל לכאורה עדין דורש באור, גם אם הפירוש הנדחה ודחייתו הם חלק מדברי התורה, עדיין תמוה מדוע הביא אדמו"ר הזקן תחלה את פרוש הפלוסופים ודחה אותו, ולא הביא מלכתחלה את הפרוש שמסיק כותיה שהמסקנה כמורה. ובפרט שזהו פנימיות התורה, שכדברי הוזהר דלית תמן לא קשיא שאין שם בחלק הסוד של התורה לא קושיא וכו'.⁷ ולא מחלוקת (והוזהר מדמה זאת לעץ החיים שאין בו טוב ורע כמו בעץ הדעת, אלא כולו חיים)? והנה לכאורה היה אפשר לומר, שהטעם שהובא פרוש זה למרות שנדחה הוא כדי לידע לדעת, להודיע שפרוש זה נשלל, וכמו הטעם בנגלה בחלק הפשוט וההלכה, החלק הגלוי של התורה, להבאת הדעה הנשללת. אבל אי-אפשר לומר כן, שהרי הפרוש שנדחה הוא הפרוש

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הָרֹאשׁוֹן בְּלִקּוּטֵי תוֹרָה, וְהָרִי זֶה גּוֹפָא עֲצֻמו הוּא תַכָּן
- 2 הַחֲלוּק הַהִבְרֵל בֵּין שְׁנֵי הַפְּרוּשִׁים, שְׁלֹפִי הַפְּרוּשׁ הָרֹאשׁוֹן
- 3 - הָאֲחֵרוֹן גּוֹבֵר (וְלָכֵן) "אִשָּׁה מְזֻרְעַת תַּחֲלָה - יוֹלֶדֶת
- 4 זָכָר", כִּי הַזָּכָר שְׂבֹסֹף שֶׁהִשְׁפִּיעָה בָּאָה לֵאחֹר הַהִשְׁפָּעָה שֶׁל הָאִשָּׁה
- 5 גּוֹבֵר), וְלִפְרוּשׁ הַשְּׁנִי -
- 6 הָרֹאשׁוֹן גּוֹבֵר, שְׁלָכֵן מֵה
- 7 שְׁ"יּוֹלֶדֶת זָכָר" הוּא מְשׁוּם
- 8 שֶׁהַזָּכָר נִבְרָא מְזֻרַע הָאִשָּׁה
- 9 שֶׁהַזְּרִיעָה וְהַשְׁפִּיעָה תַּחֲלָה.
- 10 וּמִזֶּה שְׁלֹפִי הַפִּירוּשׁ הַשְּׁנִי, הַפִּירוּשׁ
- 11 לֹא נִדְחָה אֲלֵא נִשְׁאָר לְמִסְקָנָה, הָרֹאשׁוֹן
- 12 גּוֹבֵר מוֹבֵךְ גַּם בַּתּוֹרָה,
- 13 שֶׁהַפְּרוּשׁ הָרֹאשׁוֹן שְׁלֹפִי הַפִּירוּשׁ
- 14 הַשְּׁנִי עֲצֻמו יֵשׁ לוֹ יִתְרוֹן עַל הַשְּׁנִי
- 15 וְהָאֲחֵרוֹן לֹא נֶאֱמַר רַק בְּכַדִּי
- 16 לְשַׁלֵּל אוֹתוֹ, אֲלֵא שְׁבוּ בַּפִּירוּשׁ
- 17 הַשְּׁנִי בְּעֲצֻמו יִשְׁנו עֲנִין חִיּוּבִי
- 18 וְיֵשׁ לוֹמַר, שְׁזֶהוּ גַם-כֵּן
- 19 עֲמָק הַפְּנוּנָה בְּמָה שֶׁתּוֹב
- 20 בְּמִקְתָּב אֲדֹמוּ"ר ר' לוי יצחק
- 21 אֲבִיו שֶׁל הַרְבֵּי, הַזִּכָּר לְעִיל שְׁגָם
- 22 ה'קְסֵלְקָא-דְּעֵתָא' מֵה שַׁעֲלָה עַל
- 23 הַדַּעַת בַּתְּחִילָה וּלְבִסּוֹף נִדְחָה וְכוּ',
- 24 הוּא חֶלֶק בַּתּוֹרָה, שֶׁהַפְּנוּנָה
- 25 בְּזֶה הִיא שֵׁשׁ בּוֹ לְמִדּוֹת שִׁנְדָּחָה
- 26 וְנִשְׁלָל וְאִין הִלְכָה כְּמוֹהוּ גַם עֲנִין
- 27 חִיּוּבִי].
- 28 וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁשְׁעָם שֶׁהִבְרָאָה
- 29 ה'קְסֵלְקָא-דְּעֵתָא' הַפִּירוּשׁ שַׁעֲלָה
- 30 עַל הַדַּעַת וְנִדְחָה, הוּא הַפִּירוּשׁ הָרֹאשׁוֹן
- 31 הָאֲדֹמָה לְעִיל, כָּאֵן הוּא, מְשׁוּם
- 32 שֶׁבְּמִקְתָּב זֶה בִּלְקוּטֵי תוֹרָה: פֶּרֶשׁ
- 33 תּוֹרִיעַ גּוֹפָא עֲצֻמו מְבָאָר עֲנִין
- 34 הַתְּכַלּוֹת הַגְּבוּרֹת
- 35 וְהַחֲסִידִים, וְלָכֵן מִבִּיא בַּתּוֹרָה
- 36 (בְּמִקְתָּב זֶה) עֲנִין שְׁלִילִי
- 37 בַּתּוֹרָה, פִּירוּשׁ שִׁנְדָּחָה וְנִדְחָה,
- 38 שֶׁמִּמֶּנּוּ נִלְמַד אִיד שְׁגָם בּוֹ
- 39 יִשְׁנו עֲנִין חִיּוּבִי וְהָרִי זֶה הַתְּכַלּוֹת
- 40 הַשְּׁלִילָה וְהַחֲבִיב שְׁעִינָה וְתוֹכְנָה דוֹמָה
- 41 לְהַתְּכַלּוֹת הַחֲסִיד וְהַגְּבוּרָה.
- 42 וְהָנָה בְּמִקְתָּבֵי⁸ שְׁלֹאֲחֵרֵי-זֶה
- 43 בְּמִאֲמָרִים הַבָּאִים בִּלְקוּטֵי תוֹרָה:

- 44 פֶּרֶשׁת תּוֹרִיעַ, מְבָאָר עֲנִין הַמִּילָה וְהַתְּחִינָה וְכוּ'. וּמִכֵּינ
- 45 שְׁה'לִקּוּטֵי תוֹרָה' נִסְדֵּר כְּלוֹמַר, הַמִּאֲמָרִים נִלְקָטוּ מִתּוֹךְ מִאֲמָרִים רַבִּים
- 46 שֶׁל אֲדֹמָ"ר הֶזְקֵן וְנִעְרְכוּ לְדַפּוֹס לְפִרְשֵׁי הַתּוֹרָה עַל-יְדֵי נְשִׂיא
- 47 בִּישְׂרָאֵל (אֲדֹמָ"ר ה'צִמְח צִדְקָה'⁹ נִכְדֹר שֶׁל אֲדֹמָ"ר הֶזְקֵן), נְשִׂיא
- 48 בְּדוֹרוֹ שֶׁהַנְּשִׂאוֹת שָׁלוֹ לֹא
- 49 נִפְסְקָה אַחֲרֵי הַסְתַּלְקוֹתוֹ, אִף שִׁנְתַּמְנָה
- 50 לוֹ מִמְלֶאכֶת מְקוֹם, אֲלֵא הִיא הִיא
- 51 נְשִׂאוֹת עִם פְּעוּלָה וְהַשְׁפָּעָה
- 52 נִצְחִית (וְהַהוֹרָאוֹת שָׁלוֹ הֵן
- 53 הוֹרָאוֹת נִצְחִיּוֹת) עַל כָּל
- 54 הַדּוֹרוֹת הַבָּאִים, וּבִפְרָט שְׁנִסְדֵּר
- 55 כֵּן בְּדַפּוֹס אֲשֶׁר כָּל עֲנִין
- 56 שְׁבִדְפּוֹס הָרִי הוּא לְדוֹרוֹת¹⁰,
- 57 כְּפִי הַתְּחַבֵּט שֶׁל אֲדֹמָ"ר ה'צִמְח צִדְקָה'
- 58 עֲצֻמו מוֹבֵךְ מִזֶּה, שְׁגָם סֵדֵר זֶה
- 59 לְפִי נִקְבְּעוּ הַמִּאֲמָרִים בִּלְקוּטֵי תוֹרָה:
- 60 פֶּרֶשׁת תּוֹרִיעַ, הוּא בְּדִיּוּק. כִּי
- 61 דִּקָּא לְאַחֲרֵי שְׁלֵמוֹת
- 62 הַעֲבוּדָה ד'אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ
- 63 וְיִלְדָה זָכָר" וְכוּ', דְּהִינּוּ
- 64 הַתְּכַלּוֹת הַגְּבוּרֹת (אִשָּׁה)
- 65 וְהַחֲסִידִים (זָכָר), בָּאִים לְאַחֲרֵי-
- 66 זֶה לְבַחֲנֵי הַמִּילָה וְעֲנִין
- 67 הַנְּשִׂאוֹת וְכוּ', כְּפִי שִׁמְשִׁיךְ
- 68 וּמִבְּאָר.
- 69 וְהַעֲנִין הוּא, דְּהִנּוּ הַעוֹלָם-
- 70 הַזֶּה בְּכָלֵל הוּא בְּמִצְבַּב שֶׁל
- 71 גְּבוּרֹת וְכוּ' וִישׁ בּוֹ מִצְוֹת וְהַעֲלָם
- 72 שֶׁל הָאֲדֹמָ"ר הַלּוֹקִי בְּנִרְאָה בְּחוּשׁ,
- 73 בְּצוּרָה מוֹחֲשִׁית, וְכַמְּפָרֵשׁ ב'עֵץ
- 74 חַיִּים'¹¹ מִכְתָּבֵי הָאֲרִיז"ל וְהוֹבָא
- 75 בְּסִפְרֵי הַתִּנְיָא¹², אֲשֶׁר
- 76 הַקְּלָפוֹת גּוֹבְרוֹת בּוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה.
- 77 אֲבָל מִזֶּה גּוֹפָא עֲצֻמו שְׁעִנִּין
- 78 זֶה עַל מִצְבּוֹ שֶׁל הַעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא
- 79 עֲנִין הַגְּבוּרֹת, הוֹבָא בַּתּוֹרָה,
- 80 שֶׁהַתּוֹרָה הִיא כְּלָה טוֹב, הָרִי
- 81 מוֹבֵךְ, שְׁגָם בְּזֶה עֲנִין הַגְּבוּרֹת

הַמִּילָה וְעֲנִין הַנְּשִׂאוֹת וְכוּ'.

- וְהַעֲנִין הוּא, דְּהִנּוּ הַעוֹלָם-הַזֶּה בְּכָלֵל הוּא בְּמִצְבַּב שֶׁל גְּבוּרֹת וְכוּ' בְּנִרְאָה
- בְּחוּשׁ, וְכַמְּפָרֵשׁ ב'עֵץ חַיִּים'¹¹ וְהוֹבָא בְּסִפְרֵי הַתִּנְיָא¹², אֲשֶׁר הַקְּלָפוֹת
- גּוֹבְרוֹת בּוֹ. אֲבָל מִזֶּה גּוֹפָא שְׁעִנִּין זֶה הוֹבָא בַּתּוֹרָה, שֶׁהַתּוֹרָה הִיא כְּלָה טוֹב,

(8 כ, א ואילך. 9) "היום יום" יד אדר א. 10) אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע' שפ. 11) שער מב (דרושי אבי"ע) ספ"ד. 12) פ"ו (י, סע"ב ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 עֲצָמוּ יִשְׁנוּ עֲנֵן שֶׁל טוֹב, וּכְמוֹכָא ב'לְקוּטֵי תוֹרָה' שָׁם¹³
 2 עֲנֵן "חֹשֶׁךְ שְׁבִטוֹ" וּנְמַנֵּעַ מְלִיסָר אֶת בְּנוֹ (לְצוּרֶךְ חִינוּכּוֹ) שׁוֹנָא
 3 בְּנוֹ¹⁴, שֵׁשׁ מַעֲלָה עֲנֵן טוֹב וְרָצוֹן בְּעֵנֵן "שְׁבִטוֹ", וְהַמַּעֲלָה
 4 הִיא שְׁבִיבָהּ שֶׁל הַשִּׁמּוּשׁ בִּשְׁבִטוֹ זֶה נִכְלָל עֲנֵן הַחֶסֶד.
 5 וְעַל־יְדֵי הַהֶעֱלֵם וְהַסְתֵּר שִׁישׁ
 6 בְּעוֹלָם הַזֶּה כַּעַת בְּאִים אֶל הַגְּלוֹי 1
 7 דְּלַעֲתִיד, בִּימֹת הַמִּשְׁחָה, שְׁאֵז 2
 8 יְהִיָּה עֲנֵן הַמְּיָלָה עֲלֵיו מְדוּבָר 3
 9 בְּפִרְשָׁהּ זֶה וּבְמֵאמְרֵי פִרְשָׁהּ זֶה בִּלְקוּטֵי
 10 תוֹרָה' בְּשִׁלְמוֹתוֹ, כְּמוֹ 4
 11 שְׁפָתוֹב¹⁵ בְּתוֹרָה בְּהַבְטָחוֹת עַל
 12 לַעֲתִיד לְבֹא וּמֶלֶךְ ה' אֶלְקִיךָ אֵת 5
 13 לְבָבְךָ וְאֵת לְבָב זֶרַעְךָ¹⁶, וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה עֲנֵן 6
 14 דֶּרֶךְ־זֶה עֲנֵן הַחֲתָנָה דִּישְׂרָאֵל 7
 15 וְקוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא שֶׁל בְּנֵי 8
 16 יִשְׂרָאֵל וְהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא 9
 17 בְּשִׁלְמוֹתָהּ, יְהִיָּה גַם הוּא לַעֲתִיד 10
 18 לְבֹא, כְּדֹאֲתָא כְּפִי שְׁמוּבָא 11
 19 בְּמִדְרָשׁ¹⁷ עַל הַפֶּסֶק¹⁸ בּוֹ 12
 20 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֹמֵר לְרַעֲיִיתוֹ, כִּנְסַת 13
 21 יִשְׂרָאֵל, וְהִיא בְּיוֹם הַהוּא גּוֹ' 14
 22 כְּבֹא הַגְּאוּלָּה, תְּקַרְאֵי אִישִׁי וְלֹא 15
 23 תְּקַרְאֵי לִי עוֹד בְּעַלִּי רִאשִׁי הוּא 16
 24 קֶשֶׁר חֻזַּק יוֹתֵר וּפְנִימִי יוֹתֵר מִ'בְּעַלִּי.
 25 שְׁלַעֲתִיד־לְבֹא יְהִיָּה עֲנֵן 17
 26 הַנִּשְׁוֹאֵין בֵּין הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא וּבְנֵי 18
 27 יִשְׂרָאֵל (לֹא רַק אַרְוִיסִין שֶׁהוּא רַק 19
 28 הַשֵּׁלֶכַ הַרְאִשׁוֹן וְהַחֲכֵנָה וְהַהֲקֵדָמָה 20
 29 לְעֲנִין הַנִּשְׁוֹאֵין), וְיְהִיָּה אֵז לַעֲתִיד 21
 30 לְבֹא יַחְדָּו וְהַחֲכֵלֹת מִ"ה (חֶסֶד, 22
 31 מִהַשְׁפָּעִי) וּבִין (גְּבוּרָה, הַמְקַבֵּל) 23
 32 בְּשִׁלְמוֹתוֹ, עַד שְׁשָׁם בִּין 24
 33 עוֹלָה לְשָׁם ס"ג הַגִּימָטְרִיא שֶׁל 25
 34 שֵׁם הוֹי' בְּמִלּוֹי יוֹד (הִי וְאוֹ הִי) הִיא 26
 35 ס"ג וְלַעֲתִיד־לְבֹא שֵׁם בִּין יִתְעַלֶּה לְשָׁם 27
 36 ס"ג לְהִיּוֹת "עֲטֻרַת בְּעֻלָּה"¹⁹ 28
 37 שֶׁל שָׁם מִ"ה²⁰, תְּמוּרַת זֹאת 29
 38 שְׁכַעַת שֵׁם בִּין (הַאֲשֶׁה) מְקַבֵּל מִשֵּׁם 30
 39 מִ"ה (הָאִישׁ, הַבֶּעַל) לַעֲתִיד־לְבֹא הָאֲשֶׁה תַּחֲיָה 'עֲטָרָה' וּמְקוֹר שִׁפְעָה לְבַעֲלָהּ 31

(13) יט, ג. (14) משלי יג, כד. (15) נצבים ל, ו. (16) ראה אגה"ק ס"ד. לקו"ת ראה יח, סע"ג ואילך. ועוד. (17) שמו"ר ספט"ו. במדבר"ר פ"ב, ח (בסופו). (18) הושע ב, יח. (19) משלי יב, ד. (20) ראה סה"מ תקס"ח ע' תקלו ואילך. ע' תקמד. סידור עם דא"ח קלב, ב. אוה"ת בראשית מ, ב. ס' הליקוטים - דא"ח צ"צ, ערך לע"ל ע' תרג ואילך. וש"נ. (21) תהלים פט, א. (22) ד"ה לעולם יהא אדם תש"ג (ס"ע 72 ואילך). וראה קונטרס לימוד החסידות פ"ג. (23) ל' הכתוב - נחום א, ט. (24) אבות פ"ו, ג. ועוד. (25) ישע"י נא, ד. ויק"ר פ"ג, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

כל דברי התנאים (ולמעשה שהתחלת פרק שני בפרקי אבות 37
שלושים היום, היא במאמר רבנו הקדוש, רבי אומר 38
כו'), ועל-ידי כל זה באים אל קיום היעוד³¹ שאומרים בברכת 39
נישואין, וכאמור בלקוטי תורה של פרשת תזריע מדובר על ענין הנישואין, 40
"מהרה ה' אלקינו ישמע 41
בערי יהודה" וכו' שמיעת 42
חמשה קולות חתן וכלה, 43
שכנגד חמשה קולות שבהם 44
נתנה תורה³², (כמאמר חכמינו 45
ז"ל בגמרא: "ואמר רבי חלבו אמר רב 46
הוא, כל הנהנה מסעודת חתן ואינו 47
משמחו, עובר בחמשה קולות שנאמר 48
קול ששון וקול שמחה קול חתן וכל 49
כלה קול אומרים הודו את ה'... ואם 50
משמחו, מה שכרו, אמר רבי יהושע בן 51
לוי: זוכה לתורה שניתנה בחמשה 52
קולות, שנאמר ויהי ביום השלישי 53
בהיות הבוקר ויהי קולות וברקים וענן 54
כבד על החר וקול שופר... ויהי קול 55
השופר... והאלוקים יענו בקול") 56
ויקוים מה שכתוב³³ בנבואת 57
ירמיה קהל גדול ישובו הנה, 58
לארץ ישראל, לא רק "ישובו" 59
בלשון עתיד היינו שעתידיים לשוב 60
אלא בלשון עבר, שפכר באו 61
הנה, וגם מה שכתוב "תורה 62
חדשה מאתי תצא" בלשון 63
עבר, יקוים ויהפוך לעבר שפכר 64
יצאה, והעקר הוא שיהיה כל 65
זה תכף ומיד ממש, בעגלא 66
דין במהירות (מהר לפי המושגים) 67
שלנו. 68

עבודת האדם באפן הפצת המענינות חוצה, שהתורה 1
נמשכת ובאה לידי גילוי בבחינת "חוצה", והינו "חוצה" 2
שמחוץ לאדם, וגם כולל "חוצה" שבאדם עצמו, שהם 3
רמ"ח אברים ושס"ה גידים, החלקים החיצוניים של האדם (שגם 4
הם יושפעו מהתורה) ולמעלה 5
מזה במחשבה דבור ומעשה 6
שבו, ולמעלה מזה מדות 7
הרגשות שבו²⁶, ולמעלה מזה 8
גם המוחין השכל שבו, 9
במבאר ב'לקוטי תורה' קרוב 10
לתחלתו²⁷, שגם עשר כחות 11
הנפש היינו השכל (שיש בו שלושה 12
חלקים – חכמה בינה דעת) והמידות 13
(שיש בהן שבעה חלקים – חסד, 14
גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, 15
מלכות) אינם הנפש עצמה, 16
ולכן גם הם נחשבים 'חוצה' ועצם 17
הנפש הרי היא מאחדת עם 18
עצמותו ומהותו יתברך, 19
שעל-ידי כל זה באים לגאולה 20
האמתית והשלמה, עליה נאמר 21
ואתם תלקטו לאחד אחד בני 22
ישראל²⁸, ובפרט על-ידי 23
למוד התורה שהיא בדגמת "ואתם תלקטו 24
לאחד אחד בני ישראל"²⁹. וכמו הלמוד בספר 25
לקוטי תורה, דגמת "ואתם תלקטו לאחד אחד 26
בני ישראל", ועל-דרך-זה למוד הרמב"ם שגם 27
ספרו הוא לקוט, ועל-דרך-זה למוד המשנה 28
שחבר רבנו הקדוש שגם היא לקוט³⁰ (ולמעשה 29
שהתחלת פרק שני בפרקי אבות שלומדים 30
היום, היא במאמר רבנו הקדוש, רבי אומר כו'), 31
ועל-ידי כל זה באים אל קיום היעוד³¹ "מהרה 32
ה' אלקינו ישמע בערי יהודה" וכו' שמיעת 33
חמשה קולות חתן וכלה, שכנגד חמשה קולות 34
שבהם נתנה תורה³², ויקוים מה שכתוב³³ קהל 35
גדול ישובו הנה, לא רק בלשון עתיד אלא 36
בלשון עבר, שפכר באו הנה, וגם מה שכתוב "תורה חדשה מאתי תצא" 37
בלשון עבר, שפכר יצאה, והעקר הוא שיהיה כל זה תכף ומיד ממש, בעגלא 38
הקדוש שגם היא לקוט³⁰ של 39

27

(26) ראה אור"ת (יהל אור) לתהלים ע' תנה. (27) ויקרא ד, ב. (28) ישעי' כז, יב. (29) ראה בהבא לקמן, קונטרס משיחת ש"פ שמות ש.ז. (30) הקדמת הרמב"ם לספרו יד החזקה. (31) ברכת "שבע ברכות" - ע"פ ירמ' לג, י"א. (32) ברכות ו, ב. (33) ירמ' לא, ז.

בס"ד. שיחת יום ב' פרשת שמיני, כ"ד ניסן ה'תשמ"ח – ב"יחידות" כללית לאורחים שיחיו –

בלתי מוגה

- 1 ח... ישנו ענין נוסף בשנה זו (מלבד היותה 'שנת הקהל') והיינו, כמדובר כמה פעמים, שמספר השנה
- 2 הוא תְּשָׁמַח ותְּשָׁמַח.
- 3 וגם בענין זה (על-דרך האמור בנוגע ל"שנת הקהל") - הדבר אמנם לא מוזכר בחומש, במשנה או
- 4 בגמרא, ולא מצינו ששנת תשמ"ח באלף השני, השלישי או הרביעי, נקראת שנת "תשמח" - אבל כיון
- 5 שהמשנה אומרת²⁷ ש"כל מה שברא הקב"ה בעולמו, לא בראו אלא לכבודו", היינו שכל דבר בעולם
- 6 צריך להיות מנוצל בהתאם לרצונו של הקב"ה, שעל-ידי-זה יתוסף בכבודו של הקב"ה, לכן צריך ללמוד
- 7 הוראה מכל דבר בעולם, גם אם עד שאותו דבר בא, כבר עשו עולם ומלואו, ועל-אחת-כמה-וכמה על-פי
- 8 תורת הבעל-שם-טוב (שנמסרה על-ידי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו)²⁸ שמכל דבר שיהודי שומע או
- 9 רואה, אפשר, וממילא צריך, ללמוד ממנו הוראה איך לעבוד את הקב"ה עוד יותר טוב.
- 10 וְעַל-ידי-זה תהיה עוד הוספה בברכות הקב"ה, לנחת מעצמו ומכל בני המשפחה, ובפרט - נחת של
- 11 ההורים והסבים והסבתות מהילדים הנכדים והנינים וכיוצא בזה, ועל-אחת-כמה-וכמה שזה מוסיף ברכה
- 12 לתוספת הצלחה מכאן ולהבא, וכאמור - שכאשר רואים את ההצלחה, הרי זה גופא מוסיף חשק לפעול
- 13 יותר, וכן הוא בטבע האדם בכלל ויהודי בפרט].
- 14 ובנוגע לפועל:
- 15 אף-על-פי שלפני אלף שנים, לא למדו הוראה מיוחדת ממספר השנה, הרי עתה, לאחר שהמתינו אלף
- 16 שנים עד ששנה זו באה, וישנה ההוראה, מובן שכל אחד ואחד צריך לנצל את זה בתכלית השלימות,
- 17 וכאמור - הכוונה היא לאנשים נשים וטף - כי גם לילד קטן ולילדה קטנה אפשר להסביר את תוכן
- 18 הענין ד"תְּשָׁמַח" ו"תְּשָׁמַח" ושייכות ענין זה לכל השנה כולה, הן בנוגע לפעולות בעצמו ("תְּשָׁמַח") והן
- 19 בנוגע לפעולה על הזולת ("תְּשָׁמַח").
- 20 ועל-דרך-זה בנוגע ל"שנת הקהל" - הנתינת-כח להקהיל אנשים נשים וטף, כדי שעל-ידי-זה יהיה
- 21 "ליראה את ה'", נמסרה גם לילדים קטנים, וכפי שרואים במוחש שגם ה"טף" יכולים להקהיל את הטף
- 22 שבסביבתם ולהשפיע עליהם כו', ונוסף על זה, הטף מסוגלים להשפיע גם על הוריהם, האב או האם,
- 23 להוסיף יותר בכל עניני יהדות, ובענין "הקהל" במיוחד, כפי שרואים בפועל אשר כשילד קטן או ילדה
- 24 קטנה ניגשים אל האב או האם, הסבא או הסבתא, ומעוררים אותם להוסיף בעצמם בעניני יהדות,
- 25 ומבקשים מהם לסייע להם להוסיף בענינים שלהם - הרי זה גורם להורים ולסבים והסבתות נחת-רוח
- 26 גדולה ביותר, בראותם איך הבן או הנכד למרות היותו ילד קטן, או ילדה קטנה, הולך בדרך זו שבקשותיו
- 27 אינם סוכריה וכיוצא בזה, אלא כל ההתלהבות שלו וכל בקשותיו, פעם אחר פעם, היא לעזור לו להוסיף
- 28 בפעולותיו ביהדות.
- 29 ט. וכאן המקום לעורר עוד פעם שהפעולות צריכות להיות גם בנוגע לאומות העולם - להפיץ את
- 30 קיום שבע מצוות בני-נח. והיינו שאם יש ליהודי, בלאו-הכי, קשר עם אינם-יהודים, בעניני מסחר וכיוצא
- 31 בזה, צריך לנצל קשר זה כדי להשפיע עליהם לקיים שבע מצוות בני נח, ולספר להם שזהו ציווי הקב"ה
- 32 שנמסר על-ידי משה רבינו²⁹, והדבר שייך לרצונו של הקב"ה שיהיה "לשבת יצרה"³⁰, שהעולם יהיה
- 33 מקום מיושב מתוך מנוחה, ויהיה שלום בעולם על-ידי-זה שכל אחד ואחד ימלא את שליחותו המיוחדת
- 34 לו לפעול בעולם.
- 35 ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע להשפעה על בני-ישראל, אשר כפי שרואים במוחש, שלמרבה הצער, הנה

(29) ראה רמב"ם הל' מלכים ספי"ח.

(30) ישע"י מה, יח.

(27) אבות ספ"ו.

(28) "היום יום" ט' אייר. ובכ"מ.

מצד חושך הגלות, או מאיזו סיבה שתהיה - הבלבולים, המלחמות והמחלוקות בכל העולם הולכות וגוברות, ולכן העצה היחידה היא - "אין לנו שיור אלא התורה הזאת", להתחזק ולהוסיף בהפצת היהדות בכל מקום אפשרי, כי עניני יהדות יביאו את ברכותיו של הקב"ה, ובכלל זה - השלום שהוא עיקר הברכה "אם שלום כאן הכל כאן"³¹, ויקויים היעוד ד"ונתתי שלום בארץ"³², בארץ הקודש וסביבותיה, עד לשלום בכל העולם כולו.

ולהוסיף, שאם אפשר להוסיף שלום בעולם על-ידי הפצת היהדות, הרי על-אחת-כמה-וכמה שאפשר לפעול שיהיה "לשבת יצרה" על-ידי ההשפעה על אומות העולם, כי אומות העולם אינם בעלי בחירה עצמית ואמיתית, ומצד ענינם הם, מוכרחים הם לקבל את הדברים במהירות ובקלות יותר מאשר יהודי שיש לו בחירה חפשית והוא צריך לנהוג ברצונו, באופן ד"ובחרת בחיים"³³ (כמדובר כמה פעמים, ואין כאן המקום להאריך).

י. כנהוג בכינוסים כגון דא, הנה בנוסף לחזרת ענינים מתורה שבכתב ותורה שבעל-פה, ובנוסף לענין התפילה - הברכות שכל יהודי מברך את רעהו, ביחד עם תפילה להקב"ה ובקשה שהברכה תתקיים - מוסיפים גם את ענין הצדקה.

ובהמשך להאמור לעיל (סעיף ח) שהפעולות הם גם על-ידי "הטף", מובן שיש להם חלק גם בתפילות ובברכות, היינו שגם הילדים הקטנים מברכים זה את זה ואת הוריהם ואת העולם כולו, וידוע גודל העילוי וה"שטורעם" של "הבל פיהם של תינוקות של בית רבן"³⁴ (כמדובר כמה פעמים), ולכן גם בענין הצדקה (ועל-ידי עשיית כל אחד לשליח מצוה) לא מחלקים בין האנשים והנשים ובין הטף, ומשתפים בזה גם את הילדים. ואדרבה - רואים בפועל אשר כשממנים ילד קטן לשליח, ואומרים לו שהמטבע או הדולר, וכיוצא בזה, נמסרו לו כדי שכאשר יפגוש עני, ימסור לו את הכסף בשליחותו של הקב"ה - כי פרנסתו של העני מוטלת על הקב"ה, והנותן צדקה מקיים את שליחותו של הקב"ה לסייע לעני לפרנס את עצמו ואת בני ביתו, ועל-דרך-זה בנוגע לקופת-צדקה, שעליו לשים את הכסף בקופה מתוך ידיעה שכאשר הקופה תתמלא, יבוא ה'גבאי-צדקה' וימסור את הכסף לעניים או למוסדות וכיוצא בזה - הרי הילד עושה זאת בשמחה ובטוב לבב.

ועל-פי האמור לעיל, שגם הילדים הקטנים שייכים לפעולות בעניני יהדות כו' - מובן אשר גם בשעה שילד יהודי בוכה וצועק (כפי שהיה כאן עתה), הנה אף אם נדמה לו שהבכי הוא בגלל שדחפו אותו או שהוא רוצה צעצוע, סוכריה וכדומה, הרי כיון שהנשמה שלו היא "חלק אלקה ממעל ממש", היא הבוכה, הרי גם ילד קטן מבין שלא יתכן שהנשמה תבכה בשביל משחק או סוכריה, ואם היא בוכה, הרי זה בשביל דבר הקשור עם היותה "חלק אלקה ממעל ממש", דהיינו שברצונה להוסיף ולפעול בעניני יהדות, כולל גם - בהשפעה על הזולת, צדקה לעניים בדעת, לספר להם דברים שישלימו את החסר להם ביהדות ובחסידות וכיוצא בזה, ובכלל זה - לספר על כינוס זה, שבטח כל אחד ואחד מהמשתתפים בו, כאשר יחזור למקומו, לעסקנות שלו, לפרנסה שלו בחנות או במשרד וכיוצא בזה - יספר לאנשים שייפגש עמם, שלפני כמה ימים היה בכינוס, שהיו בו אנשים נשים וטף, בבית שמגדלין בו תורה ובית שמגדלין בו תפילה, ובשייכות לנשיא דורנו כ"ק מו"ח אדמו"ר, ושם קיבל תוספת התלהבות ו"חימום" ("ווארימקייט"), שאף-על-פי שגם קודם לזה כבר עמד בהתלהבות כו', הנה מצד קדושת המקום, ומכיון שהכינוס היה "ברוב עם הדרת מלך", מלכו של עולם - התלהב עוד יותר, ובמיוחד שראה כיצד הילדים הקטנים עומדים ומקשיבים ומבקשים להבין יותר טוב את הענינים המדוברים, על-מנת להוסיף יותר במעשה בפועל.

וכאשר יספרו על זה בדברים היוצאים מן הלב, בוודאי יפעלו פעולתם ביתר שאת וביתר עוז, ועד שישפיעו על כל הסביבה במידה כזו שגם אלו שלא השתתפו בכינוס זה יתעוררו כאילו היו בו והושפעו בעצמם כו'.

(33) נצבים ל, יט.

(34) שבת קיט, ב.

(31) ראה תר"כ ופרש"י בחוקתי כו, ו.

(32) בחוקתי שם.

1 יא. ועל-ידי הפעולות בכל זה, מזרזים את קיום היעוד, שיתקיים בקרוב ממש - "קהל גדול ישובו
2 הנה", שעל-ידי הפעולות ד"הקהל את העם, האנשים והנשים והטף" נהיה באחדות יותר ו"בנערינו
3 ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"³⁵ ישובו כולם במהירות גדולה, "ארו עם ענני שמיא"³⁶, ויפנו ויראו
4 שכולם ביחד נמצאים בארץ הקודש, "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית
5 שנה"³⁷, ובאופן ד"ונתתי שלום בארץ" (כנ"ל), ו"אם שלום כאן - הכל כאן", כי זהו שלום הקשור עם
6 הקב"ה "מלך שהשלום שלו"³⁸, כיון שהענין ד"עיני ה' אלקיך בה" הוא בגלוי, כי רואים יותר ויותר
7 אנשים נשים וטף המתחילים ללמוד תורה ולקיים מצוות.

8 וכלפי אלו שמפני סיבות שונות ומשונות, ובעיקר מפני שיהדותם אינה בגלוי, אומרים ש"ככל הגוים
9 בית ישראל", היינו שאין הבדל, רחמנא-ליצלן, בין יהודי ואינו-יהודי, היפך התורה והיפך מה שאומרים
10 ב'הבדלה', לפני כמה ימים, "המבדיל בין ישראל לעמים" (וכל הפרטים שבזה כו') מודיעים שבין כך
11 ובין כך לא יעזור להם דבר, שכן הקב"ה ברא את האדם באופן כזה, שהתנאי להרגשת מנוחה ושלום
12 וחיים רגועים, ולא שבורים וקרועים - הוא שבפנימיות הנשמה לא יהיו שברים וקרעים, ולכן אף-על-פי
13 שיש ליהודי שתי נפשות, הנפש הבהמית והנפש השנית בישראל, שהיא "חלק אלקה ממעל ממש" - הרי
14 שתי הנפשות ביחד פועלות פעולה אחת ומשפיעות בכיוון אחד, ואין ביניהם מלחמה, חס-ושלום
15 ורחמנא-ליצלן, כי הנפש הבהמית נכנעת לנפש האלקית.

16 ולא יתכן אחרת! ברור שה"חלק אלקה ממעל ממש" הוא הקובע, כי גם בהמה מבינה שעליה להתנהג
17 כפי שהאדם מנהיג אותה - ועל-אחת-כמה-וכמה 'אדם העליון', "חלק אלקה ממעל" - וכפי שרואים
18 בפועל שגם עדר שלם של בהמות שומע לקולו של הרועה המוביל אותם, ואפילו כאשר "ונער קטן נוהג
19 במ", ודוקא על-ידי-זה שילכו אחר הרועה, יוכלו להשמר מהסביבה שלא ייפגעו על-ידי חיה מזיקה
20 רחמנא-ליצלן - מבלי הבדל כיצד החיה נראית, ואפילו זוהי 'חיה' שהתלבשה בדמותו של היצר-הרע
21 הטוען שאין הבדל, רחמנא-ליצלן, בין יהודי ואינו יהודי, כי... כולם נבראו על-ידי הקב"ה וצריך להיות
22 "שוויון", ו...אין הבדל בין שבת וימי החול, כי כולם נבראו על-ידי הקב"ה בשווה...

23 ואדרבה - אפילו ה'בהמה' מכירה שהיצר-הרע הוא שגורם שברים וקרעים במלחמה הפנימית
24 שבין הנפש הבהמית והנפש האלקית... ומי שאינו מכיר בכך - הרי זה גופא מוכיח שנקרע עד כדי כך,
25 שהבהמה שבו נתחזקה כל-כך עד שאינו מרגיש שהיא בהמה שיכולה להיות מונהגת על-ידי האדם,
26 ה"חלק אלקה ממעל ממש" שנמצאת ביחד אתה, באותו הלב של אותו היהודי, באותו המקום ובאותו
27 הזמן, הן כשהוא נמצא בבית-הכנסת ובית-המדרש, מקום קדוש, ביום הכיפורים, יום הקדוש, והן מחוץ
28 לבית-הכנסת ובית-המדרש (ואפילו במדבר - כנ"ל סעיף ד), וביום חול.

29 ויהי-רצון אשר כשיסבירו זאת ל'בעל שכל', יבין שבין כך ובין כך "דבר אלקינו יקום לעולם"⁴⁰,
30 והקב"ה הוא שינצח, ולכן למה לו לגרום סבל ("מאטערן") ליהודים שבסביבתו, אינם-יהודים שבסביבתו,
31 ולעולם כולו, על-ידי עקשנות שלא למלא את שליחותו של הקב"ה בדרכי נועם ובדרכי שלום - להפיץ
32 יהדות בכל מקום אפשרי, וכן קיום שבע מצוות בני נח, אצל לא יהודים.

33 והפצת התורה ומצוות היא (כמדובר כמה פעמים) הפצת טוב אמיתי, ולדוגמא - כאשר עושים בשבת
34 מלאכה אסורה, הנה אף אם על-ידי-זה מרויחים כסף, הרי זה כסף שאיננו מביא תועלת ליהודי, אלא
35 להיפך, כסף שיזיק, רחמנא-ליצלן, את הכסף שהרויחו באופן כשר בימי החול, כי הפרוטות שהרויחו ביום
36 השבת "נדבקות" לכסף הכשר, וגם אם נדמה לו (או ל'בהמה' שבו) שיש כאן "ריוח", האמת היא שהביא
37 דבר המזיק, רחמנא-ליצלן, על הכסף שהרויח לפני-זה באופן כשר, וממילא - "אין א אידישן אופן",
38 וממילא - באופן טוב, וממילא - באופן ש"מנה מביא מאתיים", ו"מאתיים מביאים ארבע מאות" כו'.

39 יב. האמור לעיל, הפעולות בכל זה, החל מההתבוננות והגישה לפעולות כו' צריכות להיות מתוך

(38) ראה במדבר"ר פ"ב, ד.

(39) ישעי' יא, ו.

(40) שם מ, ח.

(35) בא יו"ד, ט.

(36) דניאל ז, יג.

(37) עקב יא, יב.

שמחה וטוב לבב, שמחה שתהיה קשורה גם ב"תְּשֻׁמָּח" לשמח גם אחרים, בשמחה של מצוה ובשמחה של תורה, שמחה שבאה מתוך אהבת ישראל לכל היהודים שבסביבתו, ועל-ידי-זה גם השמחה שלו תהיה שמחה אמיתית יותר ושמחה גדולה יותר.

וכל השמחות הללו יתקבצו ביחד וימהרו את קיום היעוד "ושמחת עולם על ראשם" ו"קהל גדול ישוּבוּ הנה", ל"ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה", וכתוצאה מזה - "ונתתי שלום בארץ", כיון ש"עיני ה' אלקיך בה" באופן ש"מראה באצבעו ואומר זה", כולל גם "כי ירחיב ה' אלקיך את גבולך"⁴¹. ארץ אשר עממין⁴²,

ובפרט כשמקשרים את זה (כאמור) עם שליחות מצוה שכל אחד ואחת, "האנשים והנשים והטף", יתן לצדקה בבואו לעירו ולמקומו, ויהי-רצון אשר כשם שמזדרזים לחלק את שליחות המצוה תיכף ומיד, כך יהיה זירוּו הגאולה באופן ד"לא עיכבן אפילו כהרף עין"⁴³, ותיכף ומיד ממש תבוא הגאולה האמיתית והשלימה.

וכאמור - אמן כן יהי רצון, תיכף ומיד ממש.

כ"ק אדמו"ר שליט"א חילק לכל הנאספים שיחיו, שטר של דולר על-מנת לתתו לצדקה בבואם למקומם.

(43) מכילתא ופירש"י בא יב, מא.

(41) שופטים יט, ח.

(42) פירש"י עה"פ.

אגרות קודש

ב"ה י"ב ניסן, ה'תשי"א

ברוקלין

ש"ב הרה"ח וו"ח אי"א נוי"נ וכו' מהור"ר

יוסף חיים שלמה שי'

שלום וברכה!

במענה על הודעתו מחתונת נכדתו מרת רבקה תי', הנני לברכו בברכת מזל טוב מזל טוב, שיבנו ביתם על יסודי התורה והמצוה כפי שנתבארו בתורת החסידות ועיני הוריהם וא"ז שיחיו יראו מהם רב נחת בגשמיות וברוחניות.

בברכת מזל טוב וחג הפסח כשר ושמח.

מוסג"פ בתור דרשה געשאנק סערטיפיקאט לחבילה.

בשאלתו:

(א) אי' מקום הוראת הצ"צ ע"ד נשיאת שעון בש"ק - לא שמעתי בזה. וכמדומה שבס' שלו הנדפסים אין עד"ז. ואולי ישנה קבלה ממנו בע"פ.

(ב) איך אפשר שהשבת יברך את הימים הקודמים אליו - הוא ע"ד מה שקדושת שבת מתחלת בכמה ענינים - מבער"ש ויש שגם קודם חצות. ובהנוגע לנדו"ז ביחוד יעויין משנת חסידים מס' יום רביעי פ"ג מ"ב ובמקומות המתאימים בשער הכוונות בפע"ח וכו'. ועייג"כ בסידור יעב"ץ במה שאין אומרים ויהי נועם כשחל יו"ט בשבוע זה כי קדושת היו"ט מגינה על שלפניו.

יחידות לקבוצת ברי-מצוה והוריהם

בלתי מוגה

- 1 בהמשך¹ לדברים האמורים לעיל², אשר כל האיחולים הטובים וכל הברכות שנאמרו, כוללים בוודאי
- 2 כל אחד ואחד מכם, וכל קרוביכם - ישנו ענין מיוחד בקשר ל"בר-מצוה" או "בת-מצוה", שהרי מאז
- 3 נעשים הילד והילדה מחוייבים, במשך כל ימי חייהם, לקיים את מצוות הקב"ה, לא רק בתור חינוך
- 4 והכנה לימים הבאים, אלא חובה לקיימם בפועל עתה, ובכלל זה - מצוות התורה, שגם בנוגע לזה חונכו
- 5 עד עתה, לקיים את כל המצוות מתוך שמחה וטוב לבב.
- 6 וכאמור לעיל³, ענין השמחה מודגש ביותר בשנה זו, כיון שמספר השנה שעל שמו נקראת כל השנה
- 7 - הוא ת'ש"מ'ח, ומספר זה כולל גם את המשמעות ד"תש"מח" - לשמחה (בעצמו) בכלל, ו"ישמח ישראל
- 8 בעושו"ו"⁴ בפרט, היינו, שמחה של יהודי על כך שזכה לקבל שליחות ממלך מלכי המלכים הקב"ה שהוא
- 9 בחר בילד זה, או בילדה זו, להיות שלוחו, להפיץ את מצוותיו, תחילה בלבו פנימה ואחר-כך בין בני
- 10 משפחתו ובכל הסביבה, בדרכי נועם ובדרכי שלום.
- 11 ולכן, מכיון שמדובר בחיוב המצוות ומתוך שמחה, מובן, שזה פועל הוספה על כל הברכות האמורות,
- 12 כיון שמדובר בברכותיו של הקב"ה, הרי ככל שישנן ברכות רבות, ישנה הוספה גדולה יותר.
- 13 ובפרט שכל אחד ואחת מה"ברי-מצוה" ו"בנות-מצוה" מחליטים (והוריהם, זקניהם, המחנכים
- 14 והמחנכות שלהם, מסייעים להם בהחלטה זו) - לעסוק בכל זה מתוך שמחה וטוב לבב, ולפנים משורת
- 15 הדין, באופן דהלוך ומוסיף ואור, כולל גם - להוסיף בקיום הציווי "ואהבת לרעך כמוך"⁵, שכתוצאה
- 16 מזה עורך ה"בר-מצוה" "הקהל" לאנשים ונערים לקרבם ליהדות יותר מאשר היו עד שנפגש עמם.
- 17 ועל-דרך-זה "בת-מצוה" - ביחס לנשים ולחברותיה הקרובות, ואפילו בנוגע ל"רחוקים", כי בעצם, אין
- 18 יהודים "רחוקים" כיון ש"אב אחד לכולנה"⁶ וכולם הם כאחים ואחיות.
- 19 וכאן המקום להזכיר גם אודות המנהג, שכבר התקבל על-ידי רבים, והולך ומתפשט - שביום
- 20 הבר-מצוה, או הבת-מצוה, יוסיפו בנתינת הצדקה יותר מעל דרך הרגיל, וכשחל בשבת או ביום-טוב -
- 21 לעשות כן בערב שבת ובערב יום-טוב, וגם לאחר השבת או היום-טוב, "כפליים לתושיה"⁷.
- 22 ונוסף על זה - ללמוד את מזמורי התהלים (שמתחילים לומר) בהתאם למספר השנים: מ"בר-מצוה"
- 23 - מזמור י"ד, ומ"בת-מצוה" - מזמור י"ג, ולהמשיך במנהג טוב זה במשך כל החיים, להתחיל בכל יום
- 24 הולדת' מזמור חדש, והקב"ה יתן לו חיות חדשה והוספה חדשה בברכות שכבר ניתנו, וגם ברכות חדשות
- 25 (כמדובר כמה פעמים).
- 26 ובפרט שמלבד ההוספה בצדקה ביום הבר-מצוה ובת-מצוה, שהילד והילדה מוסיפים (בהתאם למנהג
- 27 ה"נ"ל) - הרי גם ההורים, האב והאם, הסבא והסבתא, והאחים והאחיות, מוסיפים בצדקה לזכותם של
- 28 הבר-מצוה ובת-מצוה.
- 29 ויהי-רצון שכל המנהגים הטובים, ובפרט מנהגים הקשורים בחיזוק והפצת היהדות ונתינת צדקה -
- 30 יתחזקו ויתפשטו, כמודגש (גם) בלימוד המיוחד של שנה זו, שנת "תש"מח" ו"תש"מח", ושנת "הקהל את
- 31 העם, האנשים והנשים והטף"⁸ - כדי להפיץ ולחזק את כל הענינים הטובים, החל מלימוד התורה וקיום
- 32 המצוות לפנים משורת הדין, ומתוך שמחה וטוב לבב, והלך ומוסיף ואור, וכדי להוסיף בזה - יתנו לכל
- 33 אחד ואחת שליחות מצוה, שטר של כסף לתת לצדקה לעת מצוא.

(5) קדושים יט, יח.

(6) ראה תניא רפ"ב.

(7) ל' הכתוב - איוב יא, ו.

(8) וילך לא, יב.

(1) בהבא לקמן - ראה גם לקו"ש ח"כ ע' 577 ואילך. וש"נ.

(2) ביחידות הכללית לאורחים שיחיו.

(3) שם ס"ח.

(4) תהלים קמט, ב.

ויהירצון, שהצדקה שבני-ישראל נותנים בכלל, והצדקה שאתם תתנו במיוחד, תפעול תוספת חיזוק¹ וזירוז בקיום הבטחת התורה "גדולה צדקה שמקרכת (ומזרזת) את הגאולה"², במהרה בימינו ממש, באופן ד"לא עיכבן אפילו כהרף עין"¹⁰, ובתור התחלה - יתחילו תיכף ומיד בכל הפעולות השייכות לבר-מצוה ובת-מצוה, וגם ההמשך יהיה תיכף ומיד, ובאופן דמוסיף והולך ואור, עד למוסיף והולך ואור בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, שאז יקויים היעוד¹¹ "והיה לך ה' לאור עולם", אור עולם על ראשם.

כ"ק אדמו"ר שליט"א חילק לכל אחד ואחת שטר של דולר, על-מנת לתתו לצדקה.

יחידות לקבוצת חתנים וכלות שיחיו

בלתי מוגה

בנוסף¹ לענינים ולברכות שנאמרו לעיל², שהופנו, כמוכן, לכל ישראל והם כוללים את כל ישראל, ועל-אחת-כמה-וכמה את אלו המתכווננים לבנות, בעזר ה', בנין עדי עד, והקב"ה מבטיח שהבית שלהם יהיה "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"³ –

הנה, בנוגע לחתן-וכלה ישנה ברכה מיוחדת, מלבד ברכת כלל ישראל, על-דרך מה שלחתן-וכלה יש 'שבע ברכות' מיוחדות, ועד לברכה ד"מהרה ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים.. קול ששון וקול שמחה, קול חתן וקול כלה" – מהברכות של חתן-וכלה כפשוטם, ובזה נרמז גם הענין דהקב"ה ונסת ישראל (כמדובר כמה פעמים).

ויהירצון שכן יברך הקב"ה ויצליח את כל אחד ואחת מכם, ואת כולכם יחד, בנוסף לכל הברכות האמורות, שכל ההכנות לחתונה יהיו בהצלחה, בדרך התורה והחסידות, וגם ההצלחה עצמה תהיה בדרך החסידות, דהיינו לפנים משורת הדין, וביתר שאת וביתר עז (שהרי זהו הפירוש ד"חסיד" כפשוטו, ובפרט על-פי ביאורי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו)⁴, ולאחרי-זה - החתונה עצמה תהיה בשעה טובה ומוצלחת, וכן במשך כל שבעת ימי המשתה, עד לכל משך ימי חייהם – בנין עדי עד, מיוסד על יסודי התורה והמצוות, החל מהפירוש הפשוט ד"עדי עד", דהיינו בנין נצחי, שקיים עד סוף כל הימים, ומכיון שהיסוד הוא תורה ומצוותיה, הרי כללות ענין חתן-וכלה, שידוך כדת משה וישראל, מעורר גילוי כח האין-סוף בפועל, בעולם הזה הגשמי (כמבואר בארוכה בדרושי חסידות העוסקים בענין זה)⁵ – ברכת הקב"ה לחתן-וכלה, שיהיו להם בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות.

והנה, מלבד ברכות הקב"ה בנוגע להכנות לחתונה והחתונה עצמה, ישנה הוספה בברכות שאחר-כך יהיו כל החיים מלאים כל טוב, וממילא – חינוך הבנים והבנות יהיה מתוך שמחה וטוב לבב, ומתוך הרחבה, ונוסף על ההרחבה ברוחניות, גם הרחבה בגשמיות כפשוטה, ובפשטות - החל מפרנסה באופן הכי טוב, ודוקא בטוב הנראה והנגלה, מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה, וההרחבה מתחילה עוד מההכנות לחתונה שיהיו ברחבות דקדושה, ולאחרי-זה במשך כל החיים, ובפשטות - בנין עדי עד על יסודי התורה והמצוות, ובנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות.

* * *

(2) ביחידות הכללית לאורחים שיחיו.

(3) תרומה כה, ח.

(4) ראה קונטרס ענינה של תורת החסידות בתחילתו. וש"נ.

(5) ראה בארוכה המשך שמח תשמח תרנ"ז בתחילתו.

(9) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז.

(10) מכילתא ופירש"י בא יב, מא.

(11) ישעי' ס, יט.

(1) בהבא לקמן – ראה גם לקו"ש ח"כ ע' 575 ואילך. וש"נ.

- 1 וכל ענינים אלו ממהרים עוד יותר את קיום היעוד "מהרה – במהרה דידן, בעגלא דידן, ובאופן ד"לא
- 2 עיכבן אפילו כהרף עין"⁶ - ישמע – באזני בשר - בערי יהודה ובחוצות ירושלים, קול ששון וקול שמחה,
- 3 קול חתן וקול כלה".
- 4 וכל שידוך בפרט מוסיף זירוז בזה, ובמיוחד שבוודאי נוהגים על-פי המנהג שכבר נזכר כמה פעמים⁷
- 5 שבסיום החופה, החתן והכלה מוסיפים בצדקה יותר מהשיעורים הרגילים, וכך עושים גם ההורים
- 6 והזקנים וכל השייך להם, ו"גדולה צדקה שמקרכת (ומזרזת) את הגאולה"⁸, ובכלל זה - הגאולה מכל
- 7 ענין שיכול לפגוע בשמחה האמיתית באיזה אופן שהוא שיתבטל לגמרי, ועוד בזמן הגלות תהיה "שמחת
- 8 עולם על ראשם"⁹, וכמובן - שמחה באופן ד"תְּשֻׁמָּח" ו"תְּשֻׁמָּח", שמצרפים אל השמחה אנשים נשים
- 9 וטף, ידידים נוספים, ובעצם - כל בני-ישראל הם ידידים, ובשעת שמחה וטוב לבב - הידידות היא בגלוי.
- 10 והמעשה הוא העיקר¹⁰ - שכל ההכנות לחתונה יהיו בשעה טובה ומוצלחת, החתונה תהיה בשעה
- 11 טובה ומוצלחת, ונשמע מכם בשורות טובות תמיד כל הימים,
- 12 אמן, כן יהי רצון.
- 13 כדי להוסיף בכל זה, יתנו עתה לכל אחד ואחת מכם, שליחות מצוה לצדקה, ועל-ידי-זה יתוּסַף יותר
- 14 בצדקתו של הקב"ה, שזהו ה'כל טוב' שהוא משפיע לכל אחד ואחת מישראל, ובמיוחד לחתן-וכלה ביום
- 15 חופתם, ובשבעת ימי המשתה וגם לאחר-יזה, וכל ענינים אלו - למטה מעשרה טפחים, בפשטות, ולא
- 16 עיכבן אפילו כהרף עין.
- 17 ומכיון שכל זה הוא הוספה ב"מעשינו ועבודתינו"¹¹ הרי זה מזרז את הגאולה האמיתית והשלימה
- 18 על-ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.
- 19 כ"ק אדמו"ר שליט"א חילק לכל אחד ואחת שיחיו, שטר של דולר לצדקה.

(9) ישע'י לה, יו"ד. נא, יא.
(10) אבות פ"א מי"ז.
(11) ראה תניא רפ"ז.

(6) מכילתא ופירש"י בא יב, מא.
(7) לקו"ש שם ע' 576 (ובהערה 16).
(8) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז.

אגרות קודש

ב"ה, י"ג ניסן, ה'תשי"א
ברוקלין

הו"ח אי"א נו"נ וכו' מהורש"ז שי

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו מיום מוצש"ק ט' לחוד"ז, המודיע מביאתם שלום לקנדה, ומהתחלתו בהסתדרות, ויה"ר מבעל הרצון הוא השי"ת שישתדר באופן המתאים לפנייהם בגשמיות וברוחניות ויוכל לקבוע עתים בתורת הנגלה ותורת החסידות מתוך הרחבה ומנוחת הנפש ומנוחת הגוף, ויוסיף אומץ גם בהקו דצדקה.

אבל אין כדאי לחכות עד גמר הסתדרותו בקביעות העתים, כי התורה, ובפרט לימוד התורה בקביעות, היא היא כלי הממשיך וכלי המקבל לטוב גשמי ורוחני. וככל אשר יקדים בעשיית כלי זה כן תקדם הברכה לבוא, וככל אשר יגדיל הכלי כן תגדל המשכת וקבלת הברכה.

בעתו נתקבל משלוח מנות קנקן מלא בנדיקטין ות"ח על זה.

מוסג"פ הקונטרס לפסח עם מכתב כללי השייך אליו ואסיים בברכת חג הפסח כשר ושמח, והסתדרות הנכונה בגשמיות וברוחניות בקרוב ממש.

הפוי"ש כהדו"ש.

בס"ד. שיחת שבת פרשת שמיני, מברכים החודש אייר ה'תשח"י.

בלתי מוגה

ג. ...על-פי-זה יובן מה שכתוב²⁰ "ויסע משה את ישראל מים סוף ויצאו אל מדבר שור", ופירש רש"י (בשם המכילתא) "הסיען בעל כרחם", כיון שלא רצו לילך מבית הים – דלכאורה אינו מובן²¹:

בשעת קריעת ים-סוף – היו ישראל במדריגה נעלית ביותר, כמו שכתוב²² "וייראו העם את הוי'", והיינו, שלא רק אלו שבמדריגת "ישראל" (כמו שכתוב בתחילת הפסוק "וירא ישראל"), אלא גם אלו שבמדריגת "עם", שהם הפחותים שבישראל – כמאמר רבותינו ז"ל²³ על הפסוק²⁴ "כי שחת עמך", עמך דייקא, וכדאיתא בתניא²⁵ ש"עם" הוא "מלשון עוממות שהם דברים נפרדים כו'" – הנה גם עליהם נאמר "וייראו העם את הוי'", דקאי על המדריגות הנעלות ביותר שבבחינת הוי' דלעילא (כמו שנתבאר לעיל במאמר²⁶), וכמאמר רבותינו ז"ל²⁷ שאפילו פשוט שבפשוטים ראה מה שלא ראה גדול הנביאים.

ואם כן, איך יתכן שהיו שקועים כל כך בבית הים עד ש"הוצרך להסיען בעל כרחם"?

ועל-כן צריך לומר, שבבית הים היו גילויים נעלים ביותר, וכמבואר ב'תורה אור'²⁸ שבשעת קריעת ים-סוף היה הגילוי ד"שם נשמחה בו"²⁹, ולכן לא רצו ישראל לילך משם, כיון שלא רצו לסגת ("אָפּטֶרעטן") מהענין ד"נשמחה בו – בעצמותו", עד ש"הוצרך להסיען בעל כרחם"³⁰.

ד. אך על-פי-זה נשאלת השאלה לאידך גיסא – מדוע הוצרכו להסיעם "אל מדבר שור"?

ועל-כן צריך לומר, שבענין "מדבר שור" ישנה מעלה נעלית עוד יותר – כי, כל הגילויים שבקריעת ים-סוף היו בדרך מלמעלה למטה, שזהו ענין של "נהמא דכסופא"³¹, ואין זה תכלית הטוב; ודוקא על-ידי ההליכה במדבר, ששם היא העבודה בכח עצמו ("אליין אויסגעהאָרעוועט") – אזי נעשה תכלית הטוב.

ואף-על-פי-כן לא רצו בני ישראל בכך, עד ש"הוצרך להסיען בעל כרחם", – כיון שבינתיים הרי זה ענין של ירידה.

ועל-דרך המבואר בענין "על כרחך אתה חיי"³²:

כיון שהנשמות חצובות מתחת כסא הכבוד³³, ולמעלה יותר – הרי מובן, שהירידה מכסא הכבוד (ולמעלה יותר) עד למטה היא ירידה גדולה ביותר, והנשמה מצד עצמה אינה חפצה בכך, ולכן הרי זה ענין שנעשה "על כרחך".

ואף-על-פי-כן כדאי הדבר, מצד המעלה הגדולה הנעשית על-ידי ירידה זו – כי, כל הגילויים שזכתה להם הנשמה למעלה, אינם באופן של יגיעה, אלא הם בבחינת "נהמא דכסופא", ורק על-ידי ירידתה למטה והתעסקותה בעבודה בכח עצמה, אזי נעשים הענינים באופן של יגיעה עצמית ("אויסגעהאָרעוועט"), וזהו תכלית הטוב.

ואף ש"כל הדרכים בחזקת סכנה"³⁴, שכן הוא על-פי תורה, ויתירה מזו, שאפילו כאשר יעבוד עבודתו כדבעי לא יגיע למעלת הנשמה כמו שהיתה קודם ירידתה³⁵ – אף-על-פי-כן מוטב עבודה שהיא מלאה מומים, אבל באה על-ידי יגיעתו, מכל הגילויים הנעלים ביותר, שבאים בדרך "נהמא דכסופא".

פכ"ג, טו. ועוד.

(28) בשלח סד, סע"ב ואילך.

(29) תהלים סו, ו.

(30) ראה גם בהנסמן בלקו"ש שם הערה 12.

(31) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, רע"ד. ובכ"מ.

(32) אבות ספ"ד. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1217 ואילך.

(33) ראה זח"ג כט, רע"ב. וראה הנסמן בנצו"ז לזח"א קיג, א.

(34) ירושלמי ברכות פ"ד ה"ד. קה"ר פ"ג, ב (ב).

(35) ראה תניא פל"ז (מח, א).

(20) בשלח טו, כב.

(21) ראה גם לקו"ש חכ"א ע' 77 ואילך. וש"נ.

(22) שם יד, לא.

(23) שמו"ר פמ"ב, ו. הובא בפירש"י עה"פ.

(24) תשא לב, ז.

(25) שעהיוה"א רפ"ז.

(26) ד"ה והחרים דאחש"פ פ"ד ואילך (לעיל ע' 240 ואילך).

וראה גם ד"ה כימי צאתך שנאמר בהתועדות פ"ג (לעיל ע' 278 ואילך).

(27) ראה מכילתא ופרש"י בשלח טו, ב. וראה גם שמו"ר

1 ובפרט שמצד הכלל ד"לא ידח ממנו נדח"³⁶ מובטח הוא שסוף-כל-סוף יעבוד עבודתו בשלימות, ואז
 2 יתנו לו מלמעלה גם ענינים שלמעלה מערך עבודתו, שהוא ענין אתערותא דלעילא שאינה לפי ערך
 3 האתערותא דלתתא, שעל-זה נאמר ש"קודשא-בריך-הוא שריא באתר שלים"³⁷, ואף-על-פי-כן אין זה
 4 ענין של "נהמא דכסופא", כיון שענין זה נעשה על-ידי עבודתו, אלא שעל-ידי עבודתו נותנים לו גם
 5 אתערותא דלעילא שלמעלה מעבודתו. ונמצא שבהמשכה זו ישנן ב' המעלות: מעלת האתערותא דלעילא
 6 שלמעלה מאתערותא דלתתא, ומעלת עבודת האדם.

7 ועל-דרך שמצינו בענין מתנה, ד"אי לאו דעביד ליה נייחא לנפשיה לא הוה יחיב ליה מתנתא"³⁸ –
 8 הרי אף-על-פי שזוהי "מתנה" שהיא למעלה ממה שהיה יכול להשיג בכוחות עצמו על-ידי יגיעתו,
 9 מכל-מקום, אין זה "נהמא דכסופא", כיון שזכה במתנה זו מצד עבודתו ויגיעתו – ד"עביד ליה נייחא
 10 לנפשיה", אלא שעל-ידי יגיעתו נותנים לו גם בדרך מתנה, ובאופן ש"כל הנותן בעין יפה הוא נותן",
 11 את הבית ואת היציע כו', את הבור וכו'³⁹.

12 וזהו "ויסע משה את ישראל גו' אל מדבר שור", "הסיען בעל כרחם": בני ישראל מצד עצמם – לא
 13 רצו לילך לשם, שהרי זוהי ירידה גדולה – ללכת מהגילויים דקריעת ים-סוף, אל המדבר, "נחש שרף
 14 ועקרב וצמאון אשר אין מים"⁴⁰.

15 ואף-על-פי-כן "הסיען בעל כרחם" – לא כדי לענות אותם ("מאטערן זיי") חס-ושלום – שהרי ענין
 16 זה נעשה על-ידי הקב"ה, ש"טבע הטוב להיטיב"⁴¹, ועל-ידי משה רבינו ש"אוהב ישראל היה"⁴² – אלא
 17 לפי שבאמת הרי זה תכלית הטוב, כנ"ל.

18 ה. על-דרך-זה ראינו בהנהגת כ"ק מו"ח אדמו"ר:

19 דוקא לאחר התוועדות שהיו בה גילויים נעלים ביותר, שהיו מעוררים אצל המשתתפים את התשוקה
 20 להישאר כאן – הנה לאחר ה'יום טוב' היה הרבי קורא לאברכים ושולח אותם לערי השדה.

21 הנהגה זו לא היתה ענין של עינוי ("מאטערן") חס-ושלום, אלא, על-דרך האמור לעיל, שדווקא
 22 לאחר הגילויים דקריעת ים-סוף הוצרכו לנתק את ישראל מבית הים ולהסיעם אל מדבר שור, כדי
 23 שתהיה מעלת העבודה בכח עצמו. ובאופן כזה היתה גם הנהגתו של הרבי – כיון שזהו תכלית הטוב,
 24 כנ"ל.

25 ו. והנה, כל זה הוא כפי שהענין הוא מלמעלה – "משמיא מיהב יהבי"⁴³, אבל בנוגע להמקבל – על
 26 כך אמר פעם כ"ק מו"ח אדמו"ר בהתוועדות אחרון של פסח⁴⁴, ש"משמיא מיהב יהבי", אבל, מי שיש
 27 לו שכל – מקבל זאת, ומי שאין לו שכל רחמנא-ליצלן – אינו מקבל זאת, ואז נשאר הענין תלוי באויר...
 28 ובנוגע לעניננו:

29 כשם שביוצאי-צבא למלחמה בגשמיות, הסדר הוא שתחילה בוחנים אותו אם הוא "גאָדין" – ראוי
 30 לשירות – או אינו "גאָדין"⁴⁵, כן הוא ביוצאי-צבא היוצאים למלחמה ברוחניות, שתחילה עליו להיות
 31 "גאָדין".

32 וכיצד נעשים "גאָדין" למלחמה – הרי זה כדברי כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן⁴⁶: "כל היוצא למלחמת
 33 בית דוד גט כריתות כותב לאשתו"⁴⁷, לכל הענינים הגשמיים. אין לו לחשוב על שום דבר. עליו להתנהג

(42) מנחות סה, סע"א ואילך.

(43) תענית כה, א.

(44) תרח"ץ – סה"ש תרח"ץ ע' 273.

(45) ראה גם תו"מ חט"ו ע' 112.

(46) שיחת שמח"ת תרס"א (לקו"ד ח"ד תשפז, ב ואילך).

סה"ש תש"ב ס"ע 141 ואילך.

(47) שבת נו, א. וש"נ.

(36) ע"פ שמואל-ב יד, יד. וראה תניא ספ"ט. הל' ת"ת

לאדה"ז פ"ד סה"ג.

(37) ראה זח"ג צ, ב.

(38) ראה מגילה כו, ב. גיטין נ, ב. ב"מ טז, א. ב"ב קנו, א.

(39) ראה ב"ב סא, א. עא, א.

(40) עקב ח, טו.

(41) ראה הנסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 334.

באופן ד"האומר לאביו ולאמו לא ראיתו ואת אחיו לא הכיר גו'⁴⁸, לא להתחשב עם אף אחד; הוא
מתחשב רק עם פקודתו של מפקד הצבא, ואזי הרי הוא ראוי למלחמת בית דוד⁴⁹.
נשאלת השאלה: הרי כיבוד אב ואם היא מצוה בעשרת הדברות? – ובכן, זהו אמנם "חשבון" (א'
חשבון איז דאָס טאַקע"), אבל למלחמה – אינו ראוי!
כשמדובר אודות מלחמה – אין להתחשב בשום ענין, ורק באופן כזה הרי הוא ראוי למלחמה. ואם
יש לו חשבונות אחרים – הרי הוא בכלל "מי האיש הירא ורך הלבב", עליו נאמר⁵⁰ "ילך וישוב
לביתו"!!!
הוא ילך לביתו ויאכל בשבת "טשאָלנט" כו', אבל למלחמה – אינו ראוי, והמלחמה תצטרך להיעשות
על-ידי חבירו הטוב ממנו.
ז. ישנו סיפור בספר "שבחי האריז"ל"⁵¹ (שחלק גדול מהסיפורים שבו נמצא גם בכתבי האריז"ל),
שגם הוא חלק בתורה, ובמילא גם הוראה בעבודתנו:
האריז"ל היה נוהג לצאת עם תלמידיו לקבל שבת בשדה, כפי שהסדר הוא על-פי קבלה, שצריכים
לצאת לשדה לקבל פני שבת המלכה⁵². פעם אחת, בצאתם לשדה, אמר האריז"ל לתלמידיו: רצונכם
שנלך לירושלים לקבל שבת?
– אף-על-פי שמצד ריחוקה של צפת מירושלים לא היה שייך שבהליכה רגילה בגשמיות יגיעו
לירושלים לקבלת שבת, מכל-מקום, לא היה אצלם פלא על האריז"ל שיוכלו להגיע לשם. –
אמנם, כיון שבשביל זה היו צריכים לעזוב את ביתם למשך השבת, אמרו חלק מהתלמידים שצריכים
להודיע תחילה לנשותיהם, על-דרך לשון הש"ס⁵³: "איזיל ואימליך בדביתהו". מיד נפלה רוחו של
האריז"ל, ונתבטלה הליכתם לירושלים. ואמר האריז"ל, שאילו היו הולכים מיד – היו יכולים להביא את
המשיח.
ולכאורה: איך יתכן שהאמירה "איזיל ואימליך בדביתהו" תהיה סתירה להבאת הגאולה? הרי כן הוא
ע"פ תורה, שבנוגע למילי דעלמא צריכה להיות ההנהגה באופן ד"אימליך בדביתהו", ובפרט בשייכות
לשבת, שכל ענין נרות שבת הוא בשביל השלום שבין איש לאשתו⁵⁴, ובשבת ישנם כמה עניני חיוב של
איש לאשתו; ואם כן, ענין שכולו על-פי תורה, ומיוסד על ה'שולחן ערוך' – מדוע יעכב את הגאולה?
והמענה לזה הוא (כנ"ל): ה"חשבון" הוא אמנם "חשבון", אבל למלחמה – אינו ראוי!
אי-אפשר להביא את המשיח על-ידי הנהגה כזו, שכאשר שומעים הוראה מהאריז"ל, מוציאים את
ה"שולחן ערוך", ופונים ל"מורה הוראה" לברר פשט ב"באר היטב"... אם אין סתירה בדבר! באופן כזה
– אי-אפשר להביא את המשיח!
ואין זה רק מצד פנימיות הענינים, אלא כן הוא גם על-פי נגלה דתורה:
כאשר שמעו דבר-מה מהאריז"ל, שהיה גאון גדול גם בנגלה (כדאיתא ב'לקוטי תורה' בטעמי המצוות
להרב חיים ויטל⁵⁵) – היה להם לדעת שאפשר לסמוך עליו שלא ישליל אותם חס-ושלום לעשות ענין
היפך ההלכה.
ומי שמפקפק חס-ושלום בדברי רבו – הרי זו הוראה שחסר בהתקשרות שלו אליו, וכשחסר בענין
ההתקשרות, חסר בדרך ממילא בענין האחדות, "כולנו כאחד"⁵⁶, וממילא חסר גם במילים שלפני "כולנו
כאחד"...

(48) ברכה לג, ט. וראה לעיל ע' 168. וש"נ.

(49) ראה גם מכתב כ"ח ניסן שנה זו (אג"ק חי"ז ע' נב).

(50) פ' שופטים כ, ח.

(51) בתחלתו (ע' ג).

(52) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סרס"ב ס"ד. וש"נ.

(53) ברכות כז, סע"ב.

(54) ראה שבת כג, ב. רמב"ם הל' חנוכה בסופן. שו"ע אדה"ז
או"ח ר"ס רסג.

(55) ואתחנן (סוד העיון). וראה גם בשער המצוות שם.

(56) נוסח ברכת "שים שלום".

- 1 איתא בגמרא⁵⁷: "בדרבנן עבדינן מעשה והדר מותבינן תיובתא" ("שבקינן לחכם לעשות כהוראתו, והדר מותבינן ליה ללמוד אם יפה הורה"). ולכאורה, אם יש מקום לקושיא ("מותבינן") – היתכן ש"עבדינן מעשה"?
- 4 והביאור בזה – כנ"ל – שבענינים שנמסרו לרבנן, נדרש לכל לראש ענין ההתקשרות, ופירוש הדברים על-פי נגלה – שיש לדעת שרבנן הם לומדים גדולים, ואפשר לסמוך עליהם. ומה שיש לו קושיא – הרי זה רק משום שחסרה אצלו היגיעה האמיתית בתורה, וכשתהיה אצלו היגיעה האמיתית, ויזכה לזה – יראה שהדין הוא כדבריהם של רבנן.
- 8 ופנימיות הענין – שצריכה להיות התקשרות וקבלת-עול. צריכים לציית לדבריהם של רבנן בלי שום חשבונות כלל.
- 10 ח. וזהו ענינו של יוצא צבא – שאין לו שום חשבונות. לא קיימת אצלו שום מציאות כלל; ישנו רק המפקד והוראותיו. וכפי שמצינו בשבט לוי: כאשר משה רבינו הכריז "מי לה' אלי" – אזי "ויאספו אליו כל בני לוי"⁵⁸, וקיימו את הוראותיו: "הרגו איש את אחיו גוי"⁵⁹, באופן ד"האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו ואת אחיו לא הכיר גוי"⁴⁸.
- 14 ולכאורה – היתכן: זה עתה שמעו במתן-תורה עשרת-הדברות שבהם אמר הקב"ה "כבד את אביך ואת אמך"⁶⁰. וכיון ששבט לוי לא חטאו, אלא היו שלמים בכל התרי"ג מצוות – איך היו יכולים לציית לפקודה כזו?
- 17 אלא, מצד התמסרותם למשה רבינו, המקבל הראשון של התורה – לא ערכו שום חשבונות: הם ידעו דבר אחד – שעליהם לעשות כהוראת משה! וכמו כן ידעו, שכל דבריו של משה מתאימים הם לציווי התורה.
- 20 ט. וזוהי גם כן ההוראה ממה שכתוב "ויסע משה גו' אל מדבר שור" (כנ"ל סעיף ג ואילך): מבלי הבט על כך שבני ישראל רצו להישאר אצל ביזת הים – עשו כפי שצוה משה.
- 22 ואף שהיו יכולים לעשות חשבונות – האם מותר לעזוב ולסגת מהענין ד"נגילה ושמחה בו"⁶¹, וללכת למדבר, "נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים", ובפרט שהתורה עצמה פוסקת ש"כל הדרכים בחזקת סכנה" – אף-על-פי-כן לא עשו חשבונות אלו, בידעם שיכולים לסמוך על משה רבינו ולעשות כהוראתו.
- 25 י. וכן הוא בכל דור ודור, שכאשר שומעים הוראה מנשיא הדור, "אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא"⁶² – אין מקום לשוב הדעת, עיון בספרים כו', אלא יש לקיים את ההוראה.
- 27 וכפי שעשו תלמידי התמימים – שכאשר הרבי אמר להם שילכו לערי השדה, לא התיעצו עם הוריהם או עם החותן והחותנת, וגם לא עשו "חשבונות" שאם ילמדו יותר זמן בישיבה יתוסף בלימודם כו' – כיון שידעו שהם אנשי צבא ("סאָלדאַטן"), ואיש-צבא – אין לו שום ענין מלבד מילוי פקודת המפקד.
- 30 וכיון שהקב"ה אינו נשאר "בעל-חוב"⁶³ – הנה בזכות מסירתם ונתינתם לרבי, הצליחו בשליחותם וגרמו נחת-רוח לרבי, נוסף על ההצלחה בעניניהם הפרטיים, הן בגשמיות והן ברוחניות.
- 32 וכל זה אינו אלא באופן של "מדה כנגד מדה"⁶⁴, אבל ברכתו של הקב"ה הרי היא כמה פעמים ככה. וגם ענין זה יתגלה בקרוב – "הקיצו ורננו שוכני עפר"⁶⁵, והוא – הרבי – בראשם, ויוליך את כולנו, ותלמידי התמימים שהתמסרו להוראותיו בראש, לקראת משיח צדקנו, במהרה בימינו.

(62) תקו"ז תס"ט (קיב, רע"א. קיד, רע"א).
 (63) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ו ע' רנה (נעתק ב"היום יום" כח אלול).
 (64) סנהדרין ז, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.
 (65) ישעי' כו, יט.

(57) עירובין סז, סע"ב (ובפירש"י). וראה גם תו"מ ח"ב ע' 146.
 (58) תשא לב, כו.
 (59) שם, כז.
 (60) יתרו כ, יא.
 (61) תהלים קיח, כד.

- 1 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה שהתמימים שנסעו לערי השדה בשליחות כ"ק אדמו"ר (מוהרי"צ)
2 נשמתו-עדן – שכמה מהם נכחו בעת ההתוועדות – יאמרו "לחיים" וינגנו ניגון].
3 יא. [ואחר-כך אמר:]
4 אף-על-פי-כן, הרי גם אותם תלמידים שאמרו "איזיל ואימליך בדביתהו" – נשאר האריז"ל לקבל
5 שבת עמהם, וגם לאחר-יזה המשיך ללמוד עמהם, ונשארו תלמידיו.
6 אף-על-פי שמצד העדר ההתקשרות לא היו תלמידים אלו מסוגלים להביא את המשיח, מכל-מקום,
7 המשיך ללמוד עמהם לפי ערכם, באותם ענינים שהיו כלים אליהם, כדי שעל-ידי-זה יוכל לאט לאט
8 ("ביסלעכווייז") להעלותם למעלה יותר.
9 ואדרבה: מצד זה גופא שהאריז"ל ראה את גודל הרחמנות על תלמידים אלו – הוצרך להישאר עמהם,
10 ללמדם ולהדריכם.
11 ועל-דרך-זה בנוגע להמדובר לעיל (סעיף ו) בענין "יוצאי צבא", ש"כל היוצא למלחמת בית דוד
12 כותב גט כריתות" לכל עניני העולם, ואם אינו עושה כן, ויש איזו מציאות שעדיין תופסת מקום אצלו,
13 הרי הוא בכלל "הירא ורך הלבב", עליו נאמר "לך וישוב לביתו":
14 אין הכוונה שעליו ללכת לביתו לישון... אלא עליו ללכת לביתו, ולקיים בביתו על-כל-פנים את
15 הוראות המפקד,
16 ו"מצוה גוררת מצוה" – שעל-ידי-זה יתעלה במשך הזמן ויהיה "מקושר" באמת, עד שיזכה להיות
17 מאלו שיוצאים למלחמת בית-דוד ומביאים את הגאולה.
18 יב. בביאת המשיח יגאלו כל בני ישראל, גם "האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים"⁶⁷. וכיון
19 שביאת המשיח תלויה בהפצת המעיינות⁶⁸ – לכן שולחים שלוחים בכל המקומות, עד ל"אשור"
20 ו"מצרים", כדי שיפיצו שם את המעיינות, ויכינו גם את היהודים הנמצאים שם לגאולה.
21 אמנם, מתי אפשר לשלוח את השליח? – דוקא כאשר הוא מקושר באמת, אבל כשמתחיל להתיישב
22 בדעתו כו', הנה גם כאשר מסכים לנסוע, הרי, "ישוב הדעת" כשלעצמו מוכיח שחסר אצלו בענין
23 ההתקשרות, ולכן אי-אפשר לשלוח אותו, כי, כאשר חסר בהתקשרות "במשה עבדו", ועל-ידי-זה – גם
24 "בה"⁶⁹, אזי אי-אפשר לדעת אם הוא ישפיע על הסביבה, או שמא חסוֹשֶׁלֶם להיפך – שלא זו בלבד
25 שלא יהיה משפיע, אלא אף יהיה מושפע.
26 כאשר הוא מקושר כדבעי – אזי אין חשש, שהרי הוא קשור למעלה, וכפתגם הידוע⁷⁰ "בשעת מען
27 איז צוגעבונדן אויבן פאלט מען ניט אַראָפּ אונטן" (כאשר קשורים למעלה אין נופלים למטה).
28 והיינו, שאפילו אם מצד עניני עבודתו עלול הוא ליפול למטה, מכל-מקום, אין חשש שיפול למטה
29 או ימעד ("אויסגליטשן זיך"), כיון שהוא קשור למעלה. – לא הוא ההולך, אלא המשלח הוא ההולך
30 ("ניט ער גייט, נאָר דער משלח גייט"), וכעין ענין "נשתרבה אמתה"⁷¹ להביא את "מושיען של
31 ישראל"⁷².
32 אבל כאשר חסר בענין ההתקשרות – אזי יש לחשוש, כנ"ל.
33 יג. ועל-פי-זה יובן הטעם שהאריז"ל נשאר לקבל את השבת בצפת – דלכאורה, כיון שבהליכה
34 לירושלים היתה תלויה הגאולה, מדוע נשאר בצפת, הרי היה יכול להולך את תלמידיו לירושלים ב"ענינים
35 סגורות"?

(70) ספר השיחות תרצ"ו ע' 95 ואילך. "רשימות" חוברת יד

ע' 7. ועוד.

(71) פרש"י שמות ב, ה (מסוטה יב, ב).

(72) סוטה שם. ועוד.

(66) אבות פ"ד מ"ב.

(67) ישעי' כז, יג.

(68) ראה אגה"ק דהבעש"ט – כתר שם טוב בתחלתו. ובכ"מ.

(69) בשלח יד, לא. וראה מכילתא עה"פ.

- 1 אך הביאור בזה – שכאשר האריז"ל ראה שיש תלמידים שמתיישבים בדעתם, והיינו, שישנו חסרון
2 בהתקשרותם – הרי מעתה גם ההליכה לירושלים לא תוכל לפעול מה שהיה עליה לפעול.
- 3 כדי להיות מ"חיילי בית דוד" – צריכים להיות שלמים בענין ההתקשרות. ולא די בהתקשרות בדיבור
4 בלבד – בבחינת "ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו, ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו"⁷³ ("ברית"
5 מלשון התקשרות) – אלא צריכה להיות התקשרות בפועל. לכל לראש צריך להיות הפועל, ולאחר-כך
6 יכול להיות גם הדיבור, אבל בדיבור בלבד – לא יוצאים ידי חובה.
- 7 וכאשר חסר אצלו בענין ההתקשרות – הרי מלבד זאת שהוא מפסיד את הטוב האמיתי שהיה ביכולתו
8 להגיע אליו, אלא עוד זאת, שהדבר נוגע גם לכלל ישראל – כהוראת הסיפור הנ"ל, שהרי מזמן האריז"ל
9 ועד עתה עברו כארבע-מאות שנה, וכל עניני הגזירות וכו' שעברו על ישראל במשך זמן זה, הם מצד
10 העדר ההתקשרות להאריז"ל, שהרי אילו היתה ההתקשרות – היתה באה הגאולה כבר לפני זמן רב!
- 11 יד. איתא בגמרא⁷⁴: "הנהו בריוני דהוו בשיבכותיה דרבי זירא דהוה מקרב להו כי היכי דניהדרו להו
12 בתיובתא . . כי נח נפשיה דרבי זירא, אמרי, עד האידנא הוה . . בעי עלן רחמי, השתא מאן בעי עלן
13 רחמי, הרהרו בלבייהו ועבדו תשובה".
- 14 כלומר: כאשר ישנו מי שהנהגתו אינה כדבעי – צריכים אמנם ללמד עליו זכות. והעיקר הוא –
15 שכאשר "רבי זירא" מלמד זכות עליו, אזי גם הוא מלמד זכות על עצמו... וזה כבר דבר בלתי רצוי ("דאָס
16 טויג שוין ניט"), שהרי "על כל פשעים תכסה אהבה"⁷⁵.
- 17 אבל, לשם מה צריכים "סדר" כזה, שתמיד יהיה צורך ללמד זכות?! – מוטב היה אילו היו מתחילים
18 לציית, ואזי היו חוסכים ל"רבי זירא" עבודה... ומזמן היו מביאים את הגאולה על-ידי משיח צדקנו,
19 שיבוא לגאלנו במהרה בימינו.

* * *

- 20 טו. צוה לנגן ואמר מאמר 'דיבור המתחיל' כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות – המשך למאמר
21 'דיבור המתחיל' והחרים, דאחרון של פסח⁷⁶.

* * *

- 22 טז. חודש ניסן וחודש תשרי הם חדשים כלליים, שלכן נקראים שניהם בשם "ראש", היינו, שבכל
23 אחד מהם נמשכת המשכה כללית על כל השנה, אלא שהם ב' אופני המשכה: תשרי – ענינו עבודה
24 מלמטה למעלה, עבודת 'בעלי תשובה'; וניסן – ענינו המשכה מלמעלה למטה, עבודת הצדיקים⁷⁷.
- 25 וענין זה מובן גם על-פי נגלה – שהרי יציאת-מצרים הוא ענין הגירות⁷⁸, ו"גר שנתגייר כקטן שנולד
26 דמי"⁷⁹, ובמילא לא שייך עדיין שיהיה על מה לעשות תשובה.
- 27 ואף-על-פי-כן, מצד ההתכללות דתשרי בניסן וניסן בתשרי, יש גם בניסן ענין עבודת התשובה. וענין
28 זה יתגלה על-ידי משיח, ש"אתא לאתבא צדיקייא בתיובתא"⁸⁰.
- 29 ולאחרי כן, הנה מחודש ניסן באים לחודש אייר, ראשי-תיבות אברהם יצחק יעקב רחל⁸¹, שהם ד'
30 רגלי המרכבה⁸², והיינו, שצריכה להיות העבודה בבחינת "מרכבתא עילאה"⁸³.

(73) תהלים עח, לו.

(74) סנהדרין לו, א.

(75) משלי י"ד, יב.

(76) במהלך ההתוועדות צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א לכמה

מאנ"ש – שלא היו בהתוועדות דאחש"פ – לשנות ד' כוסות (ראה לעיל ע' 260. וש"נ). וראה גם שיחת ש"פ קדושים מבה"ח

אייר דאשתקד ס"ה (תו"מ ח"ט ע' 354).

(77) ראה גם תו"מ ח"ט ע' 209. וש"נ.

(78) ראה יבמות מו, א"ב.

(79) שם כב, א. וש"נ.

(80) ראה זח"ג קנג, ב. לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. שה"ש

נ, סע"ב. ובכ"מ.

(81) מאו"א א, פד. ב"ש לאה"ע סק"ו סק"כ.

(82) ראה מאו"א שם.

(83) ראה גם שיחת ש"פ שמייני, מבה"ח אייר תשט"ו סט"ז

(תו"מ ח"ד ס"ע 64 ואילך). וש"נ.

* * *

יז. בתפילת מנחה קורין פרשת "אשה כי תזריע וילדה זכר", שעל-זה אמרו רבותינו ז"ל⁸⁴ "אשה מזרעת תחלה יולדת זכר". וכמבואר ב'לקוטי תורה'⁸⁵ באריכות, שכאשר ההתחלה היא באתערותא דלתתא, המעלה גדולה יותר.

אמנם, על-ידי העבודה, נבוא לגילויים דגאולה העתידה, שאז הנה גם כאשר "איש מזריע תחילה" יהיה "יולדת זכר", כמו שכתוב⁸⁶ "ולציון יאמר איש ואיש יולד בה", דהיינו שהמוליד הוא איש, ואף-על-פי-כן גם הוולד הוא איש (זכר)⁸⁷.

יח. בתפילת מנחה של שבת אומרים את הפסוק⁸⁸ "ואני תפילתי גו' עת רצון". ואיתא במדרש⁸⁹: "אמר דוד לפני הקב"ה . . . אומות העולם כשהם שותים ומשתכרין הולכין ופוחזין, ואנו לא כן, אלא אף-על-פי ששתינו, ואני תפילתי וגו'".

ועל-ידי-זה פועלים שיהיה "עת רצון" – שיתבטלו כל הכ"ד בתי דינים⁹⁰, ואדרבה, שגם בשם אלקים, שהוא מדת הדין – פועלים שיהיה "ברב חסדך"⁹¹.

89) הובא בטווא"ח סרצ"ב. שו"ע אדה"ז שם ס"ג. וראה פתיחתא דאיכ"ר יז. שבלי הלקט סי' קכו בשם רש"י (בס' הפרדס ע' שיג).
90) ראה זח"ג קכט, א. קלו, ב.
91) ראה גם תו"מ חכ"א ע' 276. וש"נ.

84) ברכות ס, א. וש"נ.
85) תוריע יט, ג ואילך.
86) תהלים פז, ה.
87) ראה תו"א מקץ לו, ג ואילך. ובכ"מ.
88) שם סט, יד.

אגרות קודש

ב"ה, י"א ניסן, תשי"ג
ברוקלין.

מחותי הרה"ג והרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
ענף עץ אבות מוה"ר אברהם יהודא שי

שלום וברכה!

זה זמן רב לא קבלתי מכת"ר שי' כל מכתבים, ובטח הוא כמנהג הנהוג בין אנ"ש שי' זה מכבר, שכאשר הכל שלום אין מודיעים, ויה"ר מהשי"ת אשר תהי' הטובה בריבוי וכו' וכלשון רז"ל סוף אסתר רבה בכל המדריגות הנמנים שם, ובכ"ז יכתוב מזמן לזמן להודיע טובות איש לרעהו.

בהזדמנות זו נעים לי להביע תודתי תודתינו בעד השתתפותו ועזרתו בעסקנות חב"ד באה"ק ת"ו בכלל ולהנחלת הרשת דאהלי"י בפרט, ובודאי למותר לבקשו להמשיך בזה גם על להבא, כי כנ"ל זה לא רק תודתי אלא תודתינו היינו גם שלו, וע"ד מאמר התנא שישו בני מעי.

ולקראת ימי החג הבאים עלינו ועל כל ישראל לטובה הנני בזה להביע ברכתי לחג הפסח כשר ושמח.

ולקיום היעוד המקווה - כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, בגאולתנו האמיתית והשלימה, בימיו ובימינו ע"י משיח צדקנו.

בברכת החג.

בס"ד. שיחות (ליל ומוצאי) ב' אייר ה'תשמ"ח.

בלתי מוגה

- 1 א. ב' אייר הוא יום ההולדת של אדמו"ר מהר"ש¹, שכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו הוא נכדו
- 2 וממלא-מקומו.
- 3 ולהעיר, שקלסתר פניו של כ"ק מו"ח אדמו"ר היה דומה לקלסתר פניו של אדמו"ר מהר"ש², כידוע
- 4 הסיפור באחד מזקני החסידים מזמנו של אדמו"ר מהר"ש, שנכנס לכ"ק מו"ח אדמו"ר, ובראותו תואר
- 5 פניו - התעלף... וכששאלוהו אחר-כך לפשר הדבר, הסביר, שבראותו תואר פני כ"ק מו"ח אדמו"ר, ראה
- 6 לנגד עיניו תואר פני רבו, אדמו"ר מהר"ש!...
- 7 ומוכן, שיום ההולדת של נשיא ישראל - שמזלו גובר³ - פועל פעולתו בנוגע לכל בני-ישראל, ולכן
- 8 יש לנצל יום סגולה זה⁴ - "אחת בשנה" - כדי להתבונן ולהוסיף בהליכה "בדרך ישרה אשר הורנו..
- 9 ונלכה באורחותיו", באופן ד"נצח סלה ועד"⁵.
- 10 ובלשון הידוע⁶ - "החי יתן אל לבו", היינו, שצריך לקחת מה שנותנים לו ("יתן" דייקא, "כל הנותן
- 11 בעין יפה הוא נותן") מן המוכן ("כשולחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם"), וליתן אל לבו, אשר "לבא
- 12 פליג לכל שיפין"⁹, שנמשך ופועל בכל אברי הגוף, כל מציאות האדם, מכיון שחודר בפנימיותו, עד
- 13 שנעשה דם ובשר כבשרו, כשיטת חסידות חב"ד שצריך להיות באופן ד"יתפרנסוין"¹⁰ דוקא, בדוגמת
- 14 אכילה ושתייה שנעשית דם ובשר כבשרו.
- 15 ב. ולכל לראש - ההוראה הכללית של 'בעל יום ההולדת' אודות ההנהגה באופן ד"לכתחילה
- 16 אריבער"¹¹:
- 17 "אריבער" פירושו - שההנהגה היא באופן של הרמה והגבהה. ובוזה גופא - "לכתחילה אריבער". היינו,
- 18 שההנהגה באופן של הרמה והגבהה היא (לא רק לאחר משך זמן, לאחר כמה וכמה עניי עבודה, אלא)
- 19 תיכף ומיד בתחילת עבודתו.
- 20 זאת ועוד: "אריבער" - כולל הרמה והגבהה גם ביחס לענין הכי גבוה, ובלשון הכתוב - בנוגע לחג
- 21 הפסח דמיניה זולנין - "מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות"¹², היינו, שהדילוג הוא על-גבי ולמעלה
- 22 ("אריבער") אפילו ביחס להרים.
- 23 וי"ל, קרוב לוודאי, שגם הדיוק ד"לכתחילה אריבער" כולל הרמה והגבהה ביחס לענין הכי גבוה.
- 24 ויש לקשר ענין זה עם כללות ענין הנשיאות - כי "נשיא" הוא מלשון התנשאות (הרמה והגבהה),
- 25 וכמו שכתוב במלך "משכמו ומעלה גבוה מכל העם"¹³, שזהו ענין "אריבער", ועל-אחת-כמה-וכמה
- 26 "נשיא" של תורת החסידות¹⁴, שענינה לפנינו משורת הדין, "אריבער" בתורה גופא; אלא, שבנוגע לאדם

(9) ראה זח"ג קסא, רע"ב. רכא, ב.

(10) תקו"ז ת"ו בסופו. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 136 הערה 35. וש"נ.

(11) אג"ק אדמו"ר מהור"צ ח"א ע' תריז. - ומקדים: העולם סבור שלכתחילה צריך לילך "ארונטער", ורק כשאין אפשרות אחרת הולכים "אריבער", ואילו אני סבור - אומר אדמו"ר מהר"ש - שצריך לילך לכתחילה "אריבער".

(12) שה"ש ב, ח.

(13) ש"א ט, ב. וראה אוה"ת וירא (כרך ד) תשסד, ב. ועוד. (14) ובפרט שהנשיא מכניס את עצמותו בתורתו (ע"ד שבת קה, א), כולל גם הוראותיו - תורה מלשון הוראה (רד"ק לתהלים יט, ח. ועוד), וכפס"ד הרמב"ם (סוף הל' תמורה) ש"רוב דיני התורה אינן אלא . . לתקן הדעות וליישר כל המעשים".

(1) ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש ע' 7-5. "היום יום" ב' אייר.

(2) להעיר מהענין ד"חכמת אדם תאיר פניו" (קהלת ח, א. נדרים מט, ב) - אפילו אצל כל אדם, ועאכ"כ אצל חכמי הדור, ונמשך גם לבניו ונכדיו כו'.

(3) ראה ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח. ובקרבן העדה - הביאור בענין המזלות, נכלל בקונטרס משיחת אחרון של פסח (ע"ד ההנהגה ביום הולדת) ס"ד, עיי"ש.

(4) במכ"ש וק"ו מתורת הבעש"ט (כש"ט הוספות סקכ"ז ואילך. וש"נ) שמכל דבר בעולם שיהודי רואה או שומע, צריך ללמוד הוראה בעבודתו לקונו.

(5) אגה"ק סז"ך (קמו, א).

(6) קהלת ז, ב.

(7) ראה ב"ב נג, רע"א, וש"נ.

(8) פירש"י ר"פ משפטים.

סתם צריך להמתין משך זמן וכמה וכמה ענינים כו' עד שמגיע לדרגה של נשיאות, ואילו כאן החידוש
הוא שענין הנשיאות הוא מתחילת עבודתו, "לכתחילה אריבער".

וענין זה מודגש בלידת אדמו"ר מהר"ש ביום ב' אייר - כידוע פתגם ה'צמח צדק'¹⁵ אודות הולדתו
ב"תפארת שבתפארת", היינו, שתיכף ומיד בלידתו (עוד לפני התחלת כל ענין של עבודה¹⁶) ישנו כבר
בגלוי ענין "תפארת שבתפארת" - כפי שספרו בו ביום כל בני דורו, והוסיפו לאחר-יזה (בנוסח ה'ריבוננו
של עולם') ש"על-ידי-זה יושפע שפע רב¹⁷ בכל העולמות"¹⁸, שאין לך "לכתחילה אריבער" גדול מזה!
וכאמור, נשיא ישראל פועל על כל בני-ישראל - שהרי נשיא הוא (לא רק באופן של התנשאות, אלא)
גם מלך¹⁹, שמשפיע מעניניו לכל בני המדינה - שגם אצלם יהיה ענין "לכתחילה אריבער", היינו, נוסף
לכך שהעבודה התמידית ("תמידים כסדרם") היא באופן של עליה בקודש, תהיה גם תחילת העבודה
באופן ד"אריבער", עד לאופן של נשיאות, "נשא (אפילו) את ראש", ועל-אחת-כמה-וכמה בכל שאר
עניניו, ולא עוד אלא שפועל זאת בכל הסביבה כו'.

ג. ויש להוסיף ביאור בנוגע לקשר ושייכות ופעולת נשיא ומלך על כל בני ישראל:
ב'המשך ההילולא' שלו²⁰ מבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, את ענין מדת הנצח - "נצח ישראל
לא ישקר ולא ינחם, כי לא אדם הוא להנחם"²¹ - שבשביל הנצחון מבזבז המלך סגולות האוצרות דהון
יקר הנאסף והנקבץ כמה שנים מדור אחר דור, אשר מעולם לא השתמש מזה לשום דבר, וכמוס וחתום
מעין כל רואה, הנה בעת ניצוח המלחמה הוא מבזבז כל האוצרות, ונותנם לכל אחד ואחד מאנשי החיל,
שבהם ועל-ידם נעשה הנצחון, "נצח ישראל".

כלומר, גם הענינים הכי נעלים ויקרים של המלך, אוצרותיו ואוצרות אבותיו המלכים כו', שלא זו
בלבד שאינו משתמש בהם אפילו להנהגת המלכות, אלא גם אינו מראה אותם לאף אחד - הרי, בשביל
הנצחון, לא זו בלבד שמגלה ומראה את האוצרות, אלא עוד זאת, שנותנם לכל אחד ואחד מאנשי החיל,
ועד לאופן של בובח האוצרות.

ודוגמתו בנמשל - שבשביל ענין הנצחון, לעשות לו יתברך דירה בתחתונים²², מגלים את כל האוצרות
כו' עד לאופן של בזבזו, שזהו ענין גילוי ו"הפצת המעיינות חוצה", שהמעיינות עצמם באים באופן של
הפצה גם במקום ה"חוצה", מלמעלה מעלה עד אין קץ, למטה מטה עד אין תכלית.
וענין זה מודגש במיוחד אצל השלוחים, בגלוי ובפועל, אנשי החיל שעוסקים בגילוי נקודת היהדות
ד"נצח ישראל".

וכאן המקום להזכיר אודות פעולתם של השלוחים - הפעולות הגדולות שכבר עשו, ביחד עם
ההחלטות הטובות להוסיף כמה פעמים ככה.

ולהעיר, שאף שהמדובר אודות חוג מסויים שהם שלוחים בפועל ובגלוי - הרי כללות ענין השליחות
שייך לכל אחד ואחד מישראל, כפי שמבאר רבינו הזקן²³ בענין "כבדו את המצוות שהן שלוחי"²⁴,
שעל-ידי קיום המצוות, "שהן שלוחי", נעשה כל אחד ואחד מישראל "שלוחו של אדם (העליון)
כמותו"²⁵, ועד "כמותו דהמשלח ממש"²⁶ (כמדובר כמה פעמים), שהרי השליחות לעשות לו יתברך דירה
בתחתונים, נעשית על-ידי כל אחד ואחת מישראל, האנשים והנשים והטף, שכל אחד במסילתו יעלה,

¹⁵ "דוד עבדי נשיא להם לעולם", ומזה מובן גם בנוגע לכל מי
ש"שמו אשר יקראו לו" - "נשיא".

(20) ד"ה באתי לגני השי"ת פ"א.

(21) ש"א טו, כט. וראה סה"מ תרכ"ו, ע' שכת. ועוד.

(22) ראה תנחומא נשא טז. ועוד. תניא פל"ד, ובכ"מ.

(23) לקו"ת ויקרא א, ג.

(24) תנחומא ויגש וא"ו.

(25) ברכות לד, ב - במשנה. וש"נ.

(26) שו"ת הריב"ש סרכ"ח. ועוד.

(15) שנמסר לנו ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, ונתפרסם
גם בדפוס (נסמן בערה 1) - הוראה לדורות ולנצח נצחים (ראה
אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח ב' ע' שפב).

(16) לא רק עבודה שלו, אלא גם עבודה בכלל, כמו פעולת
"שיר המעלות" וכיו"ב.

(17) לא רק "שפע" סתם, אלא "שפע רב".

(18) הן העולמות התחתונים, עד למטה מטה, והן העולמות
העליונים, עד למעלה מעלה שאין למעלה הימנו.

(19) כמ"ש (יחזקאל לו, כד"כה) "ועבדי דוד מלך עליהם",

- 1 ועד שמסילתו נעשית דרך הרבים, ועד לכל בני-ישראל כולם יחדיו, כמוכן מפסק-דין הרמב"ם²⁷ שעל-ידי
 2 "מצוה אחת", "הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות, וגרם לו ולהם תשועה והצלה".
 3 ובהדגשה יתירה בשנה זו: 'שנת הקהל' - "הקהל את העם, האנשים והנשים והטף"²⁸, ששומעין
 4 פרשיות התורה מפי המלך, "כאילו". מפי הגבורה שומעה"²⁹, ושנת תַּשְׁמַח וְתַשְׁמַח - שמחה שפורצת
 5 כל הגדרים וההגבלות³⁰.

* * *

- 6 ד. נוסף על כללות ענין יום הולדת אדמו"ר מהר"ש שישנו בכל שנה ושנה - יש להתעכב על הענינים
 7 המיוחדים בב' אייר בשנה זו:
 8 לכל לראש - קביעותו בימי השבוע, ביום השלישי, שהוכפל בו כי טוב³¹, טוב לשמים וטוב לבריות³².
 9 כמדובר כמה פעמים, שאין הכוונה שחלק מהיום הוא באופן ד"טוב לשמים", וחלקו באופן ד"טוב
 10 לבריות", אלא שכל רגע ורגע ביום השלישי "הוכפל בו כי טוב", ובשניהם נוסף עליו מיוחד מצד
 11 התגבורת המולד כו', ובאופן ד"לכתחילה אריבער".
 12 ועוד ועיקר - בנוגע למספר השנים שמתחיל ביום ההולדת בשנה זו, התחלת שנת המאה-חמשים-
 13 וחמש (ב' אייר תקצ"ד - ב' אייר תשמ"ח).
 14 ועל-פי מנהג אמירת קאפיטל תהלים המתאים למספר השנים - ששייך גם לאחר ההסתלקות, בעולם
 15 האמת, כידוע³³ סיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר אודות יום ההולדת של אביו (כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן) לאחר
 16 הסתלקותו, בענין סדר אמירת תורה בעולם האמת על פסוקי הקאפיטל המתאים למספר השנים שמתחיל
 17 ביום הולדת זה - הרי בנידון-דידן, לאחר מאה וחמשים שנה שמסיימים כל ק"נ מזמורי ספר תהלים,
 18 חוזרים ומתחילים עוד פעם מהתחלת ספר תהלים (באופן נעלה יותר - "כפלים לתושיה"³⁴), ועל-פי-זה,
 19 המזמור שמתחיל ביום ההולדת בשנה זו, התחלת שנת קנ"ה, הוא - מזמור חמישי שבספר תהלים.
 20 ובהתאם לכך, יש להתעכב על הפסוקים במזמור זה, כולל ובמיוחד - ביאור הקשר והשייכות להוראה
 21 הכללית של בעל יום ההולדת, "לכתחילה אריבער", כדלקמן.
 22 ה. במזמור חמישי³⁵, נאמר "ואני ברוב חסדך אבוא ביתך גו'":
 23 "חסדך" - לא רק חסד סתם, אלא "חסדך" - קאי על "חסדו של הקב"ה", חסד שלמעלה ממדידה
 24 והגבלה, כמוכן גם מדברי הגמרא³⁶ אודות הפלאת עילוי "כי לעולם חסדו"³⁷, "כ"ו דורות שברא הקב"ה
 25 בעולמו כו' וזן אותם בחסדו", שלכן האריכו ימים ושנים בריבוי מופלג.
 26 ויתירה מזה - "ברוב חסדך", היינו, שב"חסדך" (חסדו של הקב"ה) גופא, הרי זה באופן של ריבוי
 27 ("ברוב"), שבזה מודגש ענין "אריבער", כי כל זמן שאין זה באופן ד"אריבער", אין זה עדיין "רוב
 28 חסדך".
 29 וענין זה הוא בהדגשה יתירה כשמתחילים לומר מזמור זה (ובפרט בפעם השניה) - נתינת-כח לכל
 30 אחד ואחד מישראל, הן בנוגע לעצמו והן בנוגע לפעולה על הזולת (ובפרט ב'שנת הקהל', "הקהל את
 31 העם, האנשים והנשים והטף"), שיקויים בהם "ואני ברוב חסדך אבוא ביתך" (כדברי דוד המלך, "נעים
 32 זמירות ישראל"³⁸, בשם כל אחד ואחד מישראל³⁹), שכל אחד ואחד מישראל זוכה לבוא לביתו וארבע
 33 אמותיו של הקב"ה, לבית המקדש, ובאופן ד"לכתחילה אריבער" - "ברוב חסדך".

(27) ראה שמו"ר רפמ"ו.

(28) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

(29) רמב"ם הל' חגיגה פ"ג ה"ו.

(30) וילך לא, יב.

(31) פסוק ח.

(32) רמב"ם הל' חגיגה פ"ג ה"ו.

(33) ראה בארוכה סה"מ תרנ"ז, ס"ע רכג ואילך.

(34) פירש"י בראשית א, ז (מב"ר פ"ד, ו).

(35) קידושין מ, אף וראה אוה"ת בראשית לג, ב. ועוד.

(36) סה"מ פר"ת בהוספות ע' שנו.

(37) ראה שהש"ר פ"ד ד (א).

וסיום המזמור - "כצינה רצון תעטרנו":

"צינה" – הוא ענין של מקיף, "דומה הוא למגן"⁴⁰, "המקפת שלש רוחותיו של אדם"⁴¹. וגם "תעטרנו" הוא ענין של מקיף - "תסובבנו"⁴¹, בדוגמת העטרה שמסבבת את הראש⁴⁰. אמנם, עטרה מסבבת את הראש בלבד. ואילו בנידון-דידן, העטרה מסבבת את כל מציאות האדם ("כצינה גו' תעטרנו"). ובזה גופא - לא רק מקיף סתם, "כצינה", אלא "כצינה גו' תעטרנו", בחינת המקיף דמקיף.

ומובן, שחיבור כל הענינים ביחד - לא רק "כצינה" בפני-עצמו, "רצון" בפני-עצמו, ו"תעטרנו" בפני-עצמו, אלא "כצינה רצון תעטרנו", שפירושו: "כמו שהצינה מסבבת את הגוף, כן תסובבנו ברצון" - הרי זה באופן ד"לכתחילה אריבער".

* * *

ו. נהוג להתעכב גם על השיעורים בתורה השייכים לב' אייר בקביעות שנה זו - שיעורים שעמהם ובהם צריכים לחיות (כהוראת רבותינו נשיאינו⁴²), באופן שזה חודר גם בחיי הגוף ממש.

ולכל לראש - בפרשת השבוע, שתחילתה - "אשה כי תזריע וילדה זכר": לידה - מורה על ענין הגאולה, כידוע⁴³ שגלות נמשל לעיבור, וגאולה ללידה. ובזה גופא ישנם שני אופנים - "אם נקבה תלד"⁴⁴, או "וילדה זכר":

החילוק שבין גאולה בבחינת נקבה, לגאולה בבחינת זכר, הוא – על-דרך המבואר במכילתא⁴⁵ "כל השירות לשון נקבה, חוץ משירה דלעתיד בלשון זכר", "כלומר, שהנקבה יש לה צער לידה, אף כל הנסים יש אחריהם צער, חוץ מלעתיד שאין אחריה צער", וזהו עילוי הגאולה העתידה לגבי הגאולה ד"מי צאתך מארץ מצרים" - שרק הגאולה העתידה תהיה גאולה שאין אחריה גלות.

וטעם החילוק - כמפורש בכתוב "אשה כי תזריע (אזי) וילדה זכר", מה-שאיין-כן כשה"איש מזריע תחילה", שאז "יולדת נקבה"⁴⁶:

הגאולה ב"מי צאתך מארץ מצרים" - מכיון שהיתה באופן של אתערותא דלעילא, "איש (זה הקב"ה) מזריע תחילה", לכן היתה הגאולה באופן של נקבה, שיש אחריה צער (גלות);

מה-שאיין-כן הגאולה העתידה - מכיון ש"תכלית השלימות.. של ימות המשיח ותחיית המתים . . תלוי במעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות" (כמבואר בתניא⁴⁷), היינו, "אשה (כנסת-ישראל) כי תזריע" (תחילה), אתערותא-דלתתא דוקא (שתחילתה בענין הביטול, "אשה", בחינת מקבל) - אזי "וילדה זכר", גאולה שאין אחריה גלות, ועד שבטלה אפילו האפשרות לענין הגלות - מכיון שמהפכים את ענין הגלות ועושים ממנו גאולה, אתהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למיתקא⁴⁸, כמודגש בכך שבתיבת "גאולה" ישנן אותיות "גולה", אלא שעל-ידי המשכת האל"ף, "אלופו של עולם", נעשה מ"גולה" "גאולה"⁴⁹.

וההכנה לזה – על-ידי-זה שכל אחד ואחד מתעסק בגאולת עצמו, בני ביתו, וכל האנשים נשים וטף שבסביבתו, שתהיה אצלם גאולה פרטית ("פדה בשלום נפשי"⁵⁰) על-ידי העבודה בתפילה (או לימוד התורה כו'), כמבואר ב'אגרת הקודש'⁵¹ ש"כל ניצוץ פרטי מהשכינה שבנפש כל אחד מישראל, יוצא מהגלות והשביה לפי שעה, בחיי שעה זו תפילה ועבודה שבלב", שעל-ידי-זה ממהרים ומזרזים עוד

(46) ברכות ס. א. וש"נ.

(47) ריש פרק לו.

(48) ראה זח"א ד, א.

(49) ראה ויק"ר ספ"ב. לקו"ת בהעלותך לה, ג. ובכ"מ.

(50) תהלים נה, יט.

(51) ס"ד (קה, סע"ב).

(40) מצו"צ עה"פ.

(41) פרש"י עה"פ.

(42) "היום יום" ב' חשון. סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך.

(43) תו"א ר"פ וראא. ובארוכה - תו"ח שם.

(44) יב, ה.

(45) בשלח טו, ה, הובא בתוד"ה ה"ג ונאמר - פסחים קטז.

- 1 יותר את ה"פדה בשלום נפשי" של כללות בני-ישראל, כפי שמבאר אדמו"ר האמצעי ב'שערי תשובה'⁵²
 2 שענין "פדה בשלום נפשי" לאמיתתו ובשלימותו יהיה באולה העתידה, גאולה שאין אחריה גלות.
 3 ז. שיעור היומי ברמב"ם: בשיעור היומי ברמב"ם נתבאר פרטי דיני איסור דם ואיסור חלב⁵³.
 4 וביאור תוכן הענין בעבודת האדם - "לתקן הדעות"⁵⁴: בדם וחלב מצינו דבר והיפוכו (לכאורה):
 5 בנוגע להדיוט - הרי זה דבר המושלל לגמרי, איסור חמור. ואילו בנוגע לקדושה - הרי אדרבה, עיקר
 6 עבודת הכהנים בהקרבת הקרבנות הוא בהקרבת חלב ודם, כלשון הכתוב בהפטר פרשת כהנים (פרשת
 7 אמור⁵⁵) - דקאי על כל אחד ואחד מישראל, "ממלכת כהנים"⁵⁶ - "ועמדו לפני להקריב לי חלב ודם"⁵⁷.
 8 ומהטעמים שבדבר - כמבואר בספרים⁵⁸ להדגיש שעיקר חיות האדם, שזהו ענין חלב ודם, צריך
 9 להיות (לא בעניני חול, עניני הרשות, אלא) בעניני קדושה, כאמור, "להקריב לי חלב ודם",
 10 ובפרטיות יותר - שני הענינים "דם" ו"חלב": "דם" - הוא ענין החיות, "הדם הוא הנפש"⁵⁹, היינו,
 11 החיות המוכרחת לקיום כל מציאות הגוף, מהראש עד הרגל (כולל גם שערות וצפרניים כו'), שכל זה
 12 נעשה על-ידי הילוך וסיבוב הדם מהלב לכל אברי הגוף⁶⁰; ו"חלב" - הוא ענין השומן - עניני תענוג.
 13 [ועל-דרך מה שכתוב בנוסח ברכת "בורא נפשות" - "חסרונן" ו"להחיות", "חסרונן.. צרכי סיפוקן
 14 שהם חסרים וצריכים להם לצורך קיום חיותם", ו"להחיות בהם, הם שאר הדברים שבראם להתענוג בהם"⁶¹,
 15 כמובא גם בדרושי חסידות⁶²],
 16 וזהו ענין "להקריב לי חלב ודם" - שהקרבת לה' צריך להיות הן בנוגע לדם - החיות המוכרחת, והן
 17 בנוגע לחלב - ענין התענוג, ליתן את שניהם (הכוללים כל מציאות האדם) להקב"ה, ובסגנון אחר -
 18 "תמידים כסדרם (עבודה המוכרחת) ומוספים כהלכתם" (הוספה לשם תענוג).
 19 ח. ענין נוסף השייך לב' אייר בשנה זו - שלקראת יום זה, יום השלישי שהוכפל בו כי טוב, יום
 20 הולדת אדמו"ר מהר"ש, יצא לאור - בהשגחה פרטית - ספר מאמרים של אדמו"ר מהר"ש של שנה
 21 שלימה (שנת תרל"ד).
 22 ויש לקשר ענין זה עם כללות ענין יום ההולדת - כי מאמרים אלו היו עד-עתה בכתב-יד, ולא הגיעו
 23 אלא ליחידי סגולה בלבד, ועתה יצאו ל'אור עולם' (דוגמת ענין הלידה שיצא לאור העולם⁶³), ובאופן
 24 של דפוס, לדורי דורות⁶⁴.
 25 ועד כדי כך מודגשת ה'השגחה פרטית' שבזה - שהמאמר הראשון הוא על הפסוק⁶⁵ "בראשית ברא
 26 אלקים את השמים ואת הארץ", שתוכנו, לידת ובריאת מציאות העולם כולו, על-דרך ובדוגמת לידת איש
 27 פרטי.
 28 ולכן, מן הראוי לחזור נקודה או תוכן מהמאמר הראשון בספר המאמרים הזה, כדלקמן.
 29 ט. בתחילת המאמר, מבאר שהפסוק "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ" קאי (גם) על
 30 בריאת עשר הספירות, וזה-לשונו:
 31 "הפירוש הפשוט (ד"בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ") שתחילת בריאת העולם היה
 32 השמים והארץ.. אך אם היתה הכוונה על פירוש זה הפשוט לבד, היה צריך לכתוב בראשית ברא אלקים

(52) ד"ה פדה בשלום פי"א.

(53) הל' מאכלות אסורות פ"ד.

(54) ראה רמב"ם שבהערה 14.

(55) כולל גם - "אמור ואמרת, להזהיר גדולים על הקטנים" (ר"פ אמור ובפירש"י), היינו, שגם החינוך הוא באופן כזה, ובהדגשה יתירה בשנה זו, "שנת הקהל", "הקהל את העם, האנשים והנשים והטף", לחנך כולם בענין זה, ומתוך שמחה - תְּשֻׁמָּה וְתִשְׁמָחָה.

(56) יתרו יט, ו.

(57) יחזקאל מד, טו.

(58) ראה לקו"ת פינחס עח, סע"א ואילך, ובכ"מ.

(59) פ' ראה יב, כג.

(60) ראה אגה"ק סל"א.

(61) ב"י ושו"ע אדה"ז או"ח סו"ס רז.

(62) לקו"ת ויקרא נב, א.

(63) להעיר ממארו"ל (נדה ל, ב) "כשהולד במעי אמו... נר דלוק לו על ראשו כו' ומלמדין אותו כל התורה כולה".

(64) ראה אג"ק שבהערה 1.

(65) בראשית א, א.

את העולם, ברא שמים וארץ, ואז היתה תיבת "בראשית" דבוקה לתיבת "ברוא", או היה אומר בתחילה
ברא אלקים את השמים ואת הארץ.. כי לשון הכתוב לומר על ההקדם לשון תחילה, ומפני מה נאמר
כאן בראשית ברא?

ומתרץ, "אלא הכוונה יש לומר, שקודם כל יצירת הנבראים פרטיים, מִסְפָּר הַתְּהוֹת האצילות".
וממשיך לפרט בלשון הכתוב - "וזהו אומרו בראשית, היינו, בחינת חכמה, כמו שכתוב וירא ראשית
לו⁶⁶, ראשית חכמה"⁶⁷. ואומרו "בראשית", היינו ב' ראשית⁶⁸, חכמה עילאה וחכמה תתאה".
וממשיך בכתוב "ברא אלקים" - דקאי על בחינת בינה ודעת. "ואמר אחר־כך את השמים ואת הארץ,
היינו כי "שמים" הוא בחינת אש ומים, ורומזים לבחינת מדות עליונות דאצילות. ו"הארץ" היא בחינת
המלכות, היינו בחינת חכמה־תתאה כמו שהיא בפני־עצמה בלתי כלולה בחכמה־עילאה כו", כי מה
שנאמר לעיל שתיבת "בראשית", ב' ראשית, קאי על חכמה־עילאה וחכמה־תתאה, הרי זה חכמה־תתאה
(בחינת מלכות) כפי שכלולה בחכמה־עילאה, אבל חכמה־תתאה כפי שעומדת במקומה, בספירת המלכות,
הרי היא בחינת ארץ.

ומסיים: "ונמצא פירוש הכתוב בראשית ברא כו', שגם כל בחינות עשר ספירות ברא אלקים כו'",
וממשיך לבאר בפרטיות שבחינת החכמה דאצילות הוא ענין בריאה יש מאין ("והחכמה מאין תמצא,
שזהו ענין בריאה יש מאין"), שלכן נופל על זה הלשון "ברא", שפירושו בריאה מאין ליש⁶⁹.
ולהעיר, שהפירוש ש"בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ" קאי על עשר ספירות, נאמר
בוהר⁷⁰, אלא שבמאמר זה מוסיף ההוכחה וההכרח מלשון הכתוב עצמו - שמכיון שלא נאמר "בראשית
ברוא כו' ברא כו'", או "בתחילה ברא כו'", כִּי־אם "בראשית ברא כו'", על כן צריך לומר, שמלבד הפירוש
הפשוט, רמז הכתוב שלפני יצירת כל הנבראים נבראו עשר ספירות.

וממשיך לבאר הצורך בהתהוות עשר ספירות, לפני יצירת כל הנבראים - ש"ענין הספירות.. הם כמו
כלי האומן שהאומן פועל בהם פעולתו".

דלכאורה נשאלת השאלה: "מאחר שהגשמיים נמשך דוקא מאור־אין־סוף ברוך־הוא ה'סובב כל
עלמין', מאין יהיה התהוות ריבוי המדרגות, שיש ברואים הרבה בדומם־צומח־חי־מדבר, וכל אחד ואחד
משתנה ואינו שוה לחבירו, הלא אין־סוף ברוך־הוא ה'סובב כל עלמין' הוא אחדות פשוט בתכלית
הפשיטות, ואין יומשך ממנו ריבוי המציאות בהתחלקות מאד?"

ולכן מקדים ומבאר ענין התהוות עשר ספירות, היינו, ש"ההמשכה מאור־אין־סוף ברוך־הוא נמשך
על־ידי המדות . . והמדות הם בהתחלקות רב זה מזה.. ולפי שהמדות מתכללים זה מזה, ויש בהם פרטי
מדות רבות שונות . . לכן כמור־כן הם ריבוי מיני הנמצאים שונים בנבראים גשמיים המתהווים
מאור־אין־סוף ברוך־הוא על־ידם". ועל־פי־זה מובן, שעשר הספירות הם על־דרך־משל "כלי האומנות"
שבהם ועל־ידם נעשה התהוות כל פרטי הנבראים, עד לשמים וארץ גשמיים בעולם הזה התחתון שאין
תחתון למטה ממנו.

וממשיך בכתוב שלאחרי־זה: "והארץ היתה תוהו", "פירוש: שזהו כמו נתינת טעם, למה ברא תחלה
העשר ספירות ושיהיו כלולים זה מזה, עד שבהם ועל־ידם יהיה ריבוי הנבראים, לפי ש"הארץ היתה
תוהו", והיינו בחינת עולם התוהו שקדם לעולם התיקון, ונודע כי בתוהו היה ריבוי האור ומיעוט הכלים,
והיו בבחינת נקודות זו תחת זו, והיינו שלא היה בהם ענין ההתכללות.. ולכן מצד תוקף המדות דתוהו
שלא היה בהם התכללות, ומצד ריבוי האור דתוהו היה בהם שבירת הכלים, לזה כדי שיהיה קיום העולם
ובירור בחינת התוהו, ברא תחילה עשר ספירות בריבוי הכלים ושיהיה התכללות המדות זו בזו, עד
שעל־ידי־זה יתקיימו האורות ויהיה ריבוי התהוות הנבראים, מחמת ריבוי מזגי המדות זו בזו כו".

(69) ראה רמב"ן עה"פ.

(70) ח"א רנו, ב. נת' בד"ה בראשית ברא תרנ"א (סה"מ תרנ"א

ע' פט ואילך).

(66) ברכה לג, כא.

(67) תהלים קיא, יו"ד.

(68) פירש"י עה"פ, ועוד.

1 י. וביאור הענין בעבודת האדם:

2 סדר הבריאה [ש'תוהו' קדם ל'תיקון', "הארץ היתה תוהו", ואחר-כך נברא עולם התיקון, עשר ספירות
3 באופן של התכללות כו', "כדי שיהיה קיום העולם ובירור בחינת התוהו"] שיך ונוגע גם לעבודת האדם
4 - כי מציאות העולם ('עולם התיקון') מצד-עצמה היא במעמד ומצב של תחתון שאין תחתון למטה ממנו,
5 באופן של "תוהו", אלא שכוונת הבריאה היא "לא תוהו בראה לשבת יצרה"⁷¹ - שעל-ידי "מעשינו
6 ועבודתינו", יפעלו ישראל שהעולם יהיה במעמד ומצב ד"לשבת יצרה", ובלשון הידוע - לעשות לו יתברך
7 דירה בתחתונים, דירה ומושב ("לשבת") לו יתברך.

8 וזהו גם תוכן ענין "הפצת המעיינות חוצה" - כי ה"חוצה" מצד-עצמו הוא במעמד ומצב של "תוהו",
9 ועל-ידי-זה ש"יפוצו מעינותיך חוצה", נעשה גם ב"חוצה" מעמד ומצב ד"לשבת יצרה".

10 ויש להוסיף, שתורת החסידות מדגישה שענין "לשבת יצרה" גופא, לא יהיה באופן של "תוהו",
11 היינו, בבחינת מקיף בלבד, אלא שיומשך ויחדור בפנימיותם של הנבראים, שמים וארץ וכל צבאם. היינו,
12 שמציאות הנבראים חדורה בכוונת "לשבת יצרה", עד לאופן ד"יתפרנסון", שנעשה דם ובשר כבשרו.

13 ועל-פי-זה מובנת ההוראה בעבודת האדם לקונו: כאשר יהודי יוצא לעולם, ורואה את השמים ואת
14 הארץ וכל צבאם - עליו לדעת, שתפקידו ושליחותו הוא לפעול בהם הענין ד"לשבת יצרה", בהתאם
15 לרצונו של בורא העולם ומנהיגו.

16 וענין זה יכולים וצריכים לפעול בכל הנבראים, כולל גם אומות העולם, החל משבע מצוות שנצטוו
17 בני נח, בתחילת הבריאה⁷². והעיקר, לאחר הציורי שנוסף במתן תורה - "שיקבל אותן ויעשה אותן מפני
18 שציוה בהן הקב"ה בתורה, והודיענו על-ידי משה רבינו שבני נח מקודם נצטוו בהן"⁷³.

19 וכמדובר כמה פעמים, שיכולים וצריכים להסביר הדברים באופן שיתקבלו אצל אומות העולם, ועד
20 - כפי שראו במוחש במדינה זו, שנשיא המדינה הכריז ופרסם בכל המדינות כולן, שיש להחדיר את
21 התודעה (החל מחינוך הקטנים וקטני קטנים) אודות שבע המצוות שציוה בורא העולם ומנהיגו, מצוות
22 שבהן תלוי קיום העולם על-פי מוסר, צדק ויושר, שזהו תוכן ענין "לשבת יצרה".

23 יא. ובכל זה נוספת הדגשה יתירה בקשר עם פרסום והדפסת המאמר הנ"ל (תחילת הספר כולו) -
24 בהשגחה פרטית - לקראת ב' אייר:

25 מאמר (וספר) זה יצא לאור עולם, בפעם הראשונה מכתב-יד-קודש של נשיא ישראל, אשר "טוב עין
26 הוא יבורך כי נתן מלחמו לדל"⁷⁴ - פסוק שנאמר על משה רבינו⁷⁵, הנשיא ורועה הראשון, "רעיא
27 מהימנא"⁷⁶, ועל-דרך-זה בנוגע לכל נשיאי ישראל, "אתפשטותא דמשה שבכל דרא"⁷⁷ (ועל-אחת-כמה-
28 וכמה כאשר "אתפשטותא דמשה" היא באופן ד"לכתחילה אריבער"), ש"נתן מלחמו לדל", "מלחמו"
29 דייקא, היינו, לא רק לפי ערך ה"דל", אלא לחם שלו ממש, כולל גם נתינת-כח לכל ההולכים בדרכיו,
30 שיוכלו להפיץ ענין זה גם ב"חוצה", ועד שמפיצים את המעין עצמו, ומביאים אותו למקום ה"חוצה".
31 ובפרט בעמדנו ביום הולדתו - כולל גם הלילה שלאחרי היום, שהרי בקדשים הלילה הולך אחר
32 היום⁷⁸, שלכן מקטירים בלילה אברים וחלבים⁷⁹ שנשארו מקרבנות היום⁸⁰ (ודוגמתו בזמן הזה, בתפילת
33 ערבית⁸¹ שהיא כנגד הקטר אברים וחלבים⁸²) - שמכיון שמזלו גובר, אזי ישנה נתינת-כח מיוחדת לעסוק
34 בכל ענינים אלו, ובאופן ד"לכתחילה אריבער".

71) ישע' מה, יח.
72) ובפרטיות יותר: שש מצוות שנצטווה אדם הראשון, והמצוה השביעית שנוספה לנח (רמב"ם הל' מלכים רפ"ט).
73) רמב"ם שם ספ"ח.
74) משלי כב, ט.
75) נדרים לח, א.
76) ראה תניא רפ"ב.
77) תקנ"ז תס"ט (קיב, רע"א. קיד, רע"א).
78) חולין פג, סע"א. תמורה יד, א.
79) להעיר, ש"אברים" שייכים למבנה הגוף, דבר המוכרח.

80) תמורה, שם.
81) ואף שתפילת ערבית רשות, הרי האידנא קבעה חובה (טאו"ח ר"ס רלה), ועכצ"ל, שניתנו כחות מחודשים לכאו"א מישראל - לא רק כהן ולוי, אלא גם ישראל - להקטיר אברים וחלבים דקרבנות היום (בעבודה הרוחנית).
82) ברכות כו, ב.

ולכן, כדאי ונכון שיתחילו את הפעולה בזה על-ידי הלימוד בספר המאמרים שיצא לאור עולם בפעם הראשונה, ובאופן ד"ענשרה שיושבים ועוסקים בתורה"⁸³ [כידוע מאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שנתן ללמוד ברבים לקראת חגיגת י"ב תמוז הראשונה, שתחילתו "עשרה שיושבים ועוסקים בתורה"⁸⁴], לימוד ברבים (עשרה), ובאופן ד"ענשרה" בתורה", היינו, לא כמו "שכיר" שלאחרי שעות העבודה פונה לענינים אחרים. אלא כמו "בעל עסק", שמונה בעסק באופן תמידי (אפילו בעת השינה כו'), ובוודאי ישפיעו גם על כל הסביבה, החל מהלימוד עצמו, לא רק "עשרה שיושבים ועוסקים בתורה", אלא כמה עשירות כו', ובאופן שהולך ומתפשט.

* * *

יב. כרגיל בכגון-דא - לסיים בענין הצדקה, לתת לכל אחד ואחת, האנשים והנשים והטף⁸⁵, 'שליחות מצוה' לצדקה.

יש לקשר שליחות זו עם המדובר לעיל (סעיף ג) בענין השליחות, ושייכותה לכל אחד ואחת מישראל. ובפרטיות יותר - בקשר ובשייכות לענין הגאולה - כמדובר כמה פעמים⁸⁶, "ש"שליח" בתוספת יו"ד (קיום השליחות בכל עשר כחות נפשו) בגימטריא "משיח". ובהדגשה יתירה בשליחות בענין הקשור עם גאולה - מצות הצדקה, "גדולה צדקה שמקרכת את הגאולה"⁸⁷.

יג. ויש להוסיף ולקשר ענין הצדקה עם המדובר לעיל (סעיף ה) אודות מזמור תהלים של בעל יום ההולדת שמתחיל בשנה זו - שסיומו וחזרתו "כצינה רצון תעטרנו":

נתבאר לעיל שענין "תעטרנו" אינו רק עטרה על הראש, אלא "כצינה גו' תעטרנו", שמקיף את כל מציאות האדם, מהרגל עד הראש, כולל גם העטרה שעל הראש כו'.

ודוגמתו בענין הצדקה - שיש בה שני קצוות: מחד גיסא - נעשית ב"ממונו של אדם, שמעמידו על רגליו"⁸⁸, להיותו למטה מן הרגלים, ולאידיך גיסא - נעשה על-ידי-זה "כובע ישועות בראשו"⁸⁹, שה"כובע" הוא על הראש, בדוגמת ה"עטרה".

והעיקר - שעל-ידי-זה נעשה ענין הישועה ("ישועות"), גאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, שאז יקריים אצל כל אחד ואחד מישראל מה שכתוב "ואני ברוב חסדך אבוא ביתך גו'" - לבית-המקדש, עד לקודש-הקדשים, שהרי כל ישראל הם "ממלכת כהנים", ואיתא במדרש⁹⁰ שפירשו "כהנים גדולים", וכפסק-דין הרמב"ם⁹¹ "לא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש כו' אשר נדבה רוחו אותו וכו' הרי זה נתקדש קודש קדשים".

יד. ויהי-רצון שהסיום וחזרתם בענין הצדקה, יפעל את קירוב הגאולה, כאמור "כובע ישועות בראשו", ועוד לפני-זה - שמעמידו על רגליו, שכאשר נמצאים עדיין בעקבות (רגלי) משיחא, עומדים בכל התוקף ד"לכתחילה אריבער" ללכת בריקוד (ברגלים) לקבלת פני משיח צדקנו.

וכל זה - באופן של זריזות, ובפרט על-ידי הנתינה לצדקה בזריזות⁹², שהרי "מגיד דבריו ליעקב, חוקיו ומשפטיו לישראל"⁹³, וממילא, גם פעולתו של הקב"ה בקירוב הגאולה צריכה להיות באופן של זריזות, זריזות יתירה על המוכרח, מפני ש"כלו כל הקיצין"⁹⁴, ובאופן ד"לכתחילה אריבער", ביטול כל הגבלות הזמן, "לא עיכבן כהרף עין"⁹⁵, תיכף ומיד ממש.

(90) ראה אגדת בראשית פ"ט [פ]. בעה"ט עה"פ (יתרו יט,

(1).

(91) ה'ל' שמיטה ויובל בסופן.

(92) ראה שו"ע יו"ד ר"ס רמז. אגה"ק סכ"א.

(93) תהלים קמז, יט. וראה שמו"ר פ"ל, ט.

(94) סנהדרין צז, ב.

(95) מכילתא ופירש"י בא יב, מא.

(83) אבות פ"ג מ"ו.

(84) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע' פב, וש"נ.

(85) כולל גם בתור באי-כחם של כלל ישראל, שהרי זכין

לאדם שלא בפניו (עירובין פא, ב במשנה. וש"נ).

(86) לקו"ש חכ"ה ע' 326. ועוד.

(87) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז (מח, ב).

(88) פסחים קיט, א. וש"נ.

(89) ישע"י נ, יז. וראה אגה"ק ס"ג.

1 ו"כן תהיה לנו" - גאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו
2 ובבנותינו"⁹⁶, "הקהל את העם, האנשים והנשים והטף", "קהל גדול ישובו הנה"⁹⁷, שבאים "עם ענני
3 שמיא"⁹⁸ לארצנו הקדושה, ש"ירחיב ה' אלקיך את גבולך"⁹⁹, ארץ עשר אומות¹⁰⁰ (על-דרך ענין "עלי
4 עשור"¹⁰¹, כינור של עשר נימין¹⁰², נוסף על שלימות כינור של שמונה נימין¹⁰³), לירושלים עיר הקודש,
5 ש"הוא יכוננה עליון"¹⁰⁴, לבית-המקדש ולקודש-הקדשים - "אבוא ביתך".

6 ובפרט בעמדנו ביום השלישי שהוכפל בו כי טוב - שממנו באים תיכף ומיד ממש לגאולה השלישית
7 ובית-המקדש השלישי, עד לקודש-הקדשים, כמבואר ב'לקוטי תורה'¹⁰⁵ ש"קודש הקדשים" (קדשים לשון
8 רבים, וקודש-הקדשים, בחינה שלישית) קאי על ג' ראשונות, כולל גם קיום היעוד¹⁰⁶ "ביום השלישי יקימנו
9 ונחיה לפניו" - "הקיצו ורננו שוכני עפר"¹⁰⁷, ו'בעל יום ההולדת' בתוכם, ויתירה מזה - מכיון שמזלו
10 גובר, הולך הוא בראש, על-דרך סיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר אודות אמירת התורה ביום הולדת של אביו
11 - שכל הנשיאים באים לשמוע ממנו מאמר חסידות¹⁰⁸.

12 ו"המעשה הוא העיקר"¹⁰⁹ - שכל זה יקויים במעשה בפועל ממש, ובאופן גלוי ממש, "מראה באצבעו
13 ואומר זה"¹¹⁰, "הנה אלקינו זה גו' זה הוי' קוינו לו"¹¹¹, שתי פעמים "זה"¹¹², באופן ד"כפלים לתושיה",
14 כי "לא יכנף עוד מוריק והיו ענין ראות את מוריק"¹¹³, שרואים בעיני בשר את עצמותו ומהותו יתברך
15 ממש ממש, ויהי-רצון שזה יהיה - כאמור - במעשה בפועל ממש.

ההולדת - איזה ענין שיהי' מתורתו, שתורה אחת היא, ובפרט
תורתו האמורה בענין הולדת הבריאה כולה, "בראשית ברא
אלקים את השמים ואת הארץ", מהתחלת סדר השתלשלות, עשר
ספירות, עד לעוה"ז התחתון שאין למטה ממנו (כנ"ל ס"ט
בארוכה) - ע"ד האמור לעיל (סי"ג) בענין הצדקה, שהיא תחת
רגליו של אדם, תחתון שבתחתון, ופועלת עד לבחי' "כובע
ישועות בראשו".

(109) אבות פ"א מ"ז.
(110) ראה תענית בסופה. שמו"ר ספכ"ג. פירש"י בשלח טו,

ב.

(111) ישע"י כה, ט.

(112) שמו"ר שם.

(113) ישע"י ל, כ. וראה תניא פל"ו (מו, א).

(96) בא יו"ד, ט.

(97) ירמי' לא, ז.

(98) דניאל ז, יג.

(99) שופטים יט, יח.

(100) פירש"י עה"פ.

(101) תהלים צב, ד.

(102) ערכין יג, ב.

(103) להעיר מהענין ד'יהי ביום השמיני', ש"נטל נעשר
עטרות" (ר"פ שמיני ובפירש"י).

(104) תהלים פז, ה.

(105) פקודי ה, א.

(106) הושע ו, ב.

(107) ישע"י כו, יט.

(108) ומזה מובן גם בנוגע ללימוד תורתו של בעל יום

המשך ביאור למס' סוטה ליום אחד עשר לעומר עמ' ב

1 וְלִיָּהּ, הֵינָּה אֶחָדָן וּמִשָּׁה שִׁיצְאוּ מִיּוֹכָבֵד. וּמֵאַן דְּאַמֵּר שַׁעֲשֵׂה לָהֶם
2 בְּתִי מְלָכוֹת, הִיא זֶה דְּדוֹד, שְׁהוּא נְמִי מְמָרִים קְאָתִי - יֵצֵא, דְּבִתִּיב
3 "וְתָמַת עֲזוּבָה - זוּ מְרִים שֶׁנִּצְטָרְעָה וְנִחְשְׁבָה כְּמִתָּה, (אִשָּׁת בָּלָב)
4 וְיִקַּח לָהּ כָּלֵב אֶת אֶפְרַת - לְאַחֵר שֶׁנִּתְרַפְּאָת מִצָּרְעָתָה, חֹזֵר כָּלֵב
5 וְלִקְחָהּ, וְתִלְדֵּי לוֹ אֶת חֹזֵר" - הִיא שֶׁנִּקְרָאָה מְרִים אֶפְרַת, וְבִתִּיב
6 "וְדוֹד בֶּן אִשׁ אֶפְרַתִּי וְגו'", הִיא שֶׁהִיא דוֹד הַמֶּלֶךְ מִצִּצְאָאִיָּה מִצִּד
7 הָאֵם.
8 מִבִּאֲרַת הַגִּמְרָא אֵת הַפְּסוּקִים בְּדַבְּרֵי הַיָּמִים בְּעֵינֵן כָּלֵב. "וְכָלֵב בֶּן
9 חֲצִרֹן הוֹלִיד אֶת עֲזוּבָה אִשָּׁה וְאֶת יִדְעִיעוֹת וְאֶלֶּה בְּנֵיהֶ יֵשֶׁר

10 וְשׁוֹכֵב וְאַדְרֹן". שְׁוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא, וְכִי הִיא כָּלֵב בֶּן חֲצִרֹן, וְהִיא
11 נֹאמֵר בְּפִסּוֹק 'כָּלֵב בֶּן יִפְתָּה'. מִתְרַצֵּת הַגִּמְרָא, אֲבִיו הִיא חֲצִרֹן, אֲלֵא
12 שֶׁנִּקְרָא בֶּן יִפְתָּה' עַל שֵׁם מַעֲשִׂיו, כְּלֹמֵר, הוּא בֶּן שְׁפָנָה מְעַצֵּת
13 מְרַגְלִים. שְׁוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא, וְאַבְתִּי - עֲדִיין קֶשֶׁה, וְהִיא כָּלֵב בֶּן קִנֹּז
14 הוּא, דְּבִתִּיב "וְיִלְכְּדָה עֲתִנְיָאֵל בֶּן קִנֹּז אֶחֱי כָלֵב" - וְכִיּוֹן שֶׁהִיא
15 אֲחִיו שֶׁל עֲתִנְיָאֵל, נִמְצָא שֶׁאֵף הוּא בֶּן קִנֹּז. מִתְרַצֵּת הַגִּמְרָא, אֲמֵר
16 רַבָּא חֲזַרְגוּ דְּקִנֹּז הָיָה - כָּלֵב בֶּן אֲשֵׁתוֹ שֶׁל קִנֹּז הִיא, וְעֲתִנְיָאֵל הִיא
17 אֲחִיו מִצִּד הָאֵם.

בס"ד. שיחת שבת פרשת תזריע-מצורע ה'תשמ"ח.

בלתי מוגה

- א. בהמשך להמדובר בתקופה האחרונה, אודות ענין "והחי יתן אל לבו"¹ בקו השמחה והטוב כו' -
הרי, לכל-לראש צריכה להיות הוספה בענין התורה, שנקראת "חיים"², היינו, שעל-ידי התורה נעשה ענין
"והחי יתן אל לבו", תוספת חיים³, בקו הטוב - "אין טוב אלא תורה"⁴ ובקו השמחה - "פיקודי ה' ישרים
משמחי לב"⁵.
- ומהאופנים בהוספה בתורה - כמאמר המשנה⁶ "עשרה שיושבים ועוסקים בתורה", לימוד התורה
בעשרה (ברבים) דוקא.
- ובהקדמה: מכיון ש"כל ישראל בחזקת כשרות"⁷, הרי מובן וגם פשוט, שכל אחד ואחד מהעשרה
יושב ועוסק בתורה בכל רגע פנוי (כפי שמאריך רבינו הזקן בתחילת ספר התניא, בגדול חומר ביטול
תורה אפילו לרגע אחד), ולא עוד, אלא ש'גזול' מהזמן שעוסק בעניני העולם (על-פי 'שולחן ערוך') כדי
להוסיף עוד יותר בלימוד התורה⁸.
- וכמו-כן מובן שלימוד התורה שלו (גם ביחיד) הוא באופן של "עסק" - כפי שמבאר כ"ק מו"ח
אדמו"ר נשיא דורנו במעלת ה"עסק" בתורה, לא רק לימוד סתם, אלא באופן של "עסק", מיוסד על
דברי ה'בית-חדש'¹⁰ בפירוש נוסח ברכת התורה (לפי כמה נוסחאות) "לעסוק בדברי תורה".
- ואף-על-פי-כן, ישנה מעלה גדולה יותר - "עשרה שיושבים ועוסקים בתורה", לימוד התורה ברבים
(בעשרה) דוקא, כלומר, אף שלא נוסף בכמות הלימוד (שהרי גם לפני-זה למד תורה בכל רגע פנוי),
וגם בנוגע לאיכות הלימוד למד כבר באופן של "עוסק בתורה", מכל-מקום נוספת איכות מיוחדת ונעלית
יותר מצד מעלת קדושת עשרה מישראל, ולכן צריך כל אחד ואחד להשתדל ללימוד תורה ברבים (בעשרה)
דוקא, ולא "ללימוד ענין אחר, כ-אם בדבר שהציבור עסוקין בו", כפי שמבאר רבינו הזקן ב'אגרת
הקודש'¹¹.
- ולהעיר, שהמאמר ששלח כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, בקשר עם חגיגת י"ב תמוז הראשונה - חג
הגאולה לכללות ישראל, כפי שמדגיש במכתבו¹² (המצורף למאמר) ש"לא אותי בלבד גאל הקב"ה בי"ב
תמוז, כ-אם גם את כל מחבבי תורתנו הקדושה, שומרי מצוה, וגם את אשר בשם ישראל יכונה" (כל
הסוגים שבישראל) - הוא: המאמר¹³ "עשרה שיושבים ועוסקים בתורה"¹⁴, שבו נתבאר גודל עילוי לימוד
התורה בעשרה (ברבים) דוקא.
- ב. ומכאן באים לקשר ושייכות להתוועדות זו - התוועדות בלתי רגילה (בזמן בלתי רגיל):
מכיון שכל המאורע (עליו נאמר "והחי יתן אל לבו") הוא ענין בלתי רגיל, לכן צריכה להיות הוספה
בלתי רגילה גם בעניני חיים, טוב ושמחה, ולכל-לראש - ההוספה בתורה, כדרשת חכמינו ז"ל¹⁵ "ראה
חיים עם אשה - זו תורה", באופן של טוב ושמחה (כנ"ל סעיף א).
- וענין זה נעשה (גם ובמיוחד) על-ידי התוועדות - שכמה וכמה מישראל מתאספים ועוסקים בתורה
יחדיו, "עשרה שיושבים ועוסקים בתורה", ובזה גופא - מתוך התוועדות של שמחה, שבזה מודגשת יותר
השמחה שבתורה.

(9) סה"מ קונטרסים ח"א רנח, א ואילך. תרפ"ח ע' קיב. ע'
קצו. ועוד.
(10) אור"ח סמ"ז (ד"ה ונוסחא).
(11) סכ"ג (קלז, א).
(12) אג"ק שלו ח"ב ע' פ. וש"נ.
(13) ל' המכתב הנ"ל.
(14) נדפס בס"מ תרפ"ח ע' קמח.
(15) ראה קידושין ל, ב. וראה אג"ק אדמו"ר שליט"א ח"ה ע'
רסו.

(1) ל' הכתוב - קהלת ז, ב.
(2) אבות דר"נ ספ"ד.
(3) ראה אבות פ"ב מ"ז (פרק דשבת זה): מרבה תורה מרבה
חיים.
(4) שם פ"ו מ"ג.
(5) תהלים יט, ט.
(6) שם פ"ג מ"ו.
(7) רמב"ם הל' קידוה"ח פ"ב ה"ב.
(8) ראה גם לקו"ש ח"ו ע' 312. ועוד.

- 1 ג. ובכל זה נוספת הדגשה יתירה בשנה זו – 'שנת הקהל', ושנת תשמח:
- 2 התוכן ד"הקהל" הוא – "הקהל את העם, האנשים והנשים והטף גו' למען ישמעו ולמען ילמדו גו' את כל דברי התורה הזאת"¹⁶, כלומר, אף שגם לפני-זה כל אחד ואחד מהם עסק בתורה (האנשים והנשים והטף, כל חד לפום שיעורא דיליה), כאמור, ש"כל ישראל בחזקת כשרות", עד לחזקת קדושה כו',
- 3 מכל-מקום נוסף עילוי גדול יותר על-ידי פעולת "הקהל את העם", שזהו גם תוכן לימוד התורה ברבים דוקא.
- 4 וכן בנוגע לשנת תשמח – שצריכה להיות הוספה יתירה בענין השמחה, ובזה גופא – תְּשַׂמַּח וּתְשַׂמַּח, הן בנוגע לעצמו והן בנוגע לאחרים.
- 5 ומכיון שכן, הרי בשנה זו יש הדגשה יתירה בנוגע להתוועדות של שמחה של כמה וכמה מישראל, שבה עוסקים בדברי תורה – שעל-ידי-זה נעשים שני הענינים, "הקהל" ושמחה גם יחד.
- 6 ד. ויש להוסיף עוד ענין עיקרי במעלת ההתוועדות – מלבד כללות העילוי ד"עשרה שיושבים ועוסקים בתורה": מהענינים העיקריים בהתוועדות הוא – שבה מודגש ענין אהבת ישראל ואחדות ישראל, אשר על-ידי-זה מבטלים את סיבת הגלות¹⁷, ובהיבטל הסיבה – בטל בדרך ממילא גם המסובב, הגלות.
- 7 [ולהעיר, שאף שישנו הפתגם הידוע¹⁸ שאצל חסידים אין "בדרך ממילא", אלא צריך להיות ענין של עבודה כו' – הרי, בהאמור אודות ביטול הגלות "בדרך ממילא", אין הכוונה לשלול הצורך בענין העבודה, אלא אדרבה – שהעבודה תוכל להיות בענינים נעלים יותר, ענינים הקשורים ושייכים לגאולה (לא רק ביטול הגלות), מכיון שלא יצטרכו לעבודה בשביל ביטול הגלות, כי זה יהיה בדרך ממילא].
- 8 ובדרך ממילא יתבטלו גם כל הענינים הבלתי-רצויים (כולל הענין שעליו נאמר "והחי יתן אל לבו"), ולא רק באופן שלא נשאר מהם רושם כלל, אלא יתירה מזה – שנהפכים לטוב, על-דרך פסק-דין הרמב"ם¹⁹ ש"כל הצומות האלו עתידים ליבטל לימות המשיח, ולא עוד, אלא שהם עתידים להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה", עד לשלימות השמחה – "שמחת עולם על ראשם"²⁰.
- 9 ויש לומר (אף שלא מצינו בפירוש) שכן הוא גם בנוגע לתורה – "ראה חיים.. זו תורה" – שלאחרי הירידה בשבירת הלוחות, הרי, לא זו בלבד שלעתיד-לבוא יהיו לוחות ראשונות ולוחות שניות באופן שלא ישאר רושם כלל משבירת הלוחות, אלא יתירה מזה, שהירידה (בשבירת הלוחות) עצמה תתהפך לטוב.
- 10 ה. ויהי-רצון – והוא העיקר – שמהדיבור בענינים אלו, נבוא תיכף ומיד לקיומם בפועל ממש, ביטול הגלות וביטול כל הענינים הבלתי-רצויים, והפיכתם לטוב ושמחה, בגאולה האמיתית והשלמה על-ידי משיח צדקנו.
- 11 וכל זה – באופן של זריזות, שהרי "אלקיכם כהן הוא"²¹, ו"כהנים זריזין הם"²², ובפרט לאחר ש"כלו כל הקיצין, ואין הדבר תלוי אלא בתשובה"²³, שהיא "בשעתא חדא וברגעא חדא"²⁴.
- 12 כולל גם (ואדרבה – לכל לראש – כמו שכתוב²⁵ "מגיד דבריו ליעקב, חוקיו ומשפטיו לישראל") ביחס להקב"ה, כביכול, הן בנוגע לענין התשובה, שנעשית "בשעתא חדא וברגעא חדא", ותיכף ומיד – הגאולה, גאולת השכינה (כביכול) ביחד עם גאולתם של ישראל,
- 13 ובפשטות – ש"מיד הן נגאלין"²⁶, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"²⁷, "קהל גדול ישובו הנה"²⁸, לארצנו הקדושה, שיתווסף בה העילוי ד"ירחיב ה' אלקיך את גבולך"²⁹, ושם גופא – לירושלים

(16) וילך לא, יב.

(17) ראה יומא ט, ב.

(18) סה"ש ה'ש"ת ע' 57 תש"ב ע' 119.

(19) ה' תעניות בסופן.

(20) ישע' לה, יו"ד, נא, יא.

(21) סנהדרין לט, סע"א.

(22) שבת כ, א. וש"נ. רמב"ם ה' שבת פ"ג ה"כ.

(23) סנהדרין צז, ב.

(24) זח"א קטט, סע"א.

(25) תהלים קמו, יט. וראה שמו"ר פ"ל, ט.

(26) רמב"ם ה' תשובה פ"ז ה"ו.

(27) בא יו"ד, ט.

(28) ירמ' לא, ז.

(29) שופטים יט, ח ובפירש"י.

- עיר הקודש, שיתווסף בה העילוי ד"וראמה"³⁰, עד לבית-המקדש וקודש-הקדשים שבו נמצאים הלוחות (לוחות שניות ושברי לוחות ראשונות)³¹, אשר גם בהם יתווסף עילוי גדול יותר (כנ"ל סעיף ד).
- והעיקר - כאמור - שכל זה יתקיים תיכף ומיד, בפועל ממש למטה מעשרה טפחים, ובאופן הנראה והנגלה לעיני בשר, עדי קיום היעוד³² "ולא יכנף עוד מוריק והיו עיניך רואות את מוריק", בעגלא דידן ממש.
- ו. כללות ענין "החי יתן אל לבו" קשור גם עם תורת והוראת רבינו הזקן³³ ש"צריכים לחיות עם הזמן", היינו, "לחיות" עם פרשת השבוע שקוראין ולומדים באותו זמן, ובפרט ביום השבת שבו קוראין כל הפרשה כולה.
- ובהדגשה יתירה בשבת זו - שקוראין שתי פרשיות שמחברים יחדיו, ואם-כן נוסף עוד יותר ב"חיות" בעניני התורה, מכיון שצריכים "לחיות" עם עניני התורה של שתי פרשיות.
- ובפרטיות יותר: מכיון שיש שנים שבהם קוראין כל אחת משתי פרשיות אלו בפני-עצמה, כל פרשה בזמן מיוחד (שבת) בפני-עצמה, מוכח שהם שני ענינים (ואופני עבודה כו') שונים בזמנים שונים.
- [הן אמת שמכיון שמדובר אודות שתי שבתות (שבועות) הסמוכות זו לזו, בוודאי יש השפעה הדדית ביניהם - לא רק באופן שהזמן המוקדם משפיע על הזמן שלאחריו, אלא גם שהזמן המאוחר משפיע על הזמן שלפניו, כדמוכח מזה שבכמה וכמה ענינים צריכה להיות הכנה לזמן שלאחר-זה, היינו, שהזמן המאוחר משפיע על הזמן שלפניו - אבל אף-על-פי-כן הרי הם שני ענינים בזמנים שונים כו'].
- וביחד עם זה, מכיון שבשנה זו (וכיוצא בזה) קוראין שתי הפרשיות ובאופן שמחברים אותן יחדיו - צריכה להיות הוראה ולימוד "לחיות" ("והחי יתן אל לבו") עם שתי הפרשיות, הן בנוגע לתוכן שתי הפרשיות, והן בנוגע לחיבורן יחד.
- וכל זה צריך להיות באופן המובן ושייך לכל אחד ואחת מישראל, "האנשים והנשים והטף", ובאופן שיומשך במעשה בפועל, "המעשה הוא העיקר"³⁴, "היום לעשותם"³⁵, "היום" כפשוטו, כדלקמן.
- ז. ובהקדמה - שבכל אחת משתי הפרשיות יש ריבוי ענינים עד אין סוף, ועל-אחת-כמה-וכמה כשמחברים שתיהן יחד, ולכן יש להתעכב על התוכן המרומו בשמות הפרשיות.
- ובנידון-דידן, בשמות הפרשיות מודגש לא רק שהם ענינים שונים, אלא יתירה מזה - ענינים הפכיים, שלכן חיבורם יחד הוא ענין של חידוש:
- "תזריע" - "אשה כי תזריע גו'" - הוא ענין ישוב העולם ("לשבת יצרה"³⁶), ובישוב העולם גופא - "וילדה זכר", אשר מכיון ש"איש דרכו לכבוש"³⁷, נעשה על-ידו ישוב העולם בשלימות.
- ולאידך, שמה של הפרשה השניה קשור עם ענין בלתי-רצוי³⁸, כמבואר במדרשי רבותינו ז"ל³⁹ שנקרא על שם "מוציא שם כו'" (אותיות ר' ע' - היפך הטוב), שתוכנו - היפך ישוב העולם (כפשטות הענינים - שמבדיל בין איש לאשתו ובין איש לרעהו⁴⁰), שלכן גם עונשו הוא במדה זו - "בדד ישב, מחוץ למחנה מושבו"⁴¹, "חוץ לשלוש מחנות"⁴².

הפרשה, ובפרט בקריאת התורה שקורין שם זה בפירוש - הרי זה ענין בלתי-רצוי (וראה לקו"ש ח"ז ע' 100 ואילך).

(39) ראה ערכין טו, ב. ויק"ר פט"ז, ג.
(40) וכן הוא ברוחניות הענינים - כידוע שכללות סדר השתלשלות העולמות כו' קשור עם ענין "הלך הקב"ה מהלך ת"ק שנה לקנות לו שם" (קה"ר פ"ז, א (ב)). "שם טוב", וממילא ענין "מוציא שם כו'" (היפך הטוב) הוא היפך ישוב העולם (גילוי והמשכת אלקות בעולם).

(41) פרשתנו (תזריע) יג, מו.

(42) פירש"י עה"פ.

(30) זכרי' יד, יו"ד. וראה ב"ב עה, ב.

(31) ראה ברכות ח, ב. וש"נ.

(32) ישע"ל ל, כ. וראה תניא פל"ו (מו, א).

(33) "היום יום" ב' חשון. סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך.

(34) אבות פ"א ס"ו.

(35) ס"פ ואתחנן.

(36) ישע"ל מה, יח. וראה גיטין מא, רע"ב.

(37) יבמות סה, ב. וש"נ.

(38) ולכן, בכמה קהילות קדושות בישראל ("נהרא נהרא

ופשטי") אין קורין לפרשה זו בשמה, אלא בשם "פרשת טהרה".

אבל בקהילות שקורין גם פרשה זו כשם שמופיע בתחילת

- 1 ועל-פי-זה צריך להבין: (א) מהי ההוראה משמה של הפרשה השניה, (ב) ועוד ועיקר: איך יתחברו
2 שני ענינים אלו יחדיו?
- 3 ח. ונקודת הביאור בזה: כללות עבודת האדם נחלקת בשני קוין; עבודה בקו של חיוב - "עשה טוב"⁴³,
4 שזהו ענין "תזריע", ישוב העולם, ועבודה בקו של שלילה - "סור גו"⁴³, לסור ולהתרחק מענינים
5 בלתי-רצויים, שזהו תוכנה של הפרשה השניה, להרחיק הענינים שהם היפך ישובו על עולם.
- 6 ושני עניני שתי הפרשיות ("סור מרע ועשה טוב") שייכים לכל אחד ואחת מישראל, האנשים והנשים
7 והטף - דמכיון ששניהם נאמרו בתורה, ובלשון ציווי⁴⁴ [הן הענין ד"תזריע", והן ענין הפרשה השניה,
8 שבו נאמר הציווי "בדד ישב מחוץ למחנה מושבו"] לכל אחד ואחת מישראל, בוודאי שהם בכוחו
9 וביכלתו של כל אחד ואחת מישראל - "איני⁴⁵ מבקש כו' אלא לפי כוחי"⁴⁶.
- 10 ובפרטיות יותר: בכחו של כל אחד ואחד מישראל לפעול בענין ישוב העולם ("תזריע"), למלא כוונת
11 הבריאה על-ידי קיום תורה ומצוות, הן בנוגע לאנשים, הן בנוגע לנשים - במצוות השייכות אליהן, כולל
12 גם לימוד ההלכות הצריכות להן (כפי שמבאר רבינו הזקן בהלכות תלמוד-תורה סוף פרק ראשון), נוסף
13 על כללות ענין "נשים במאי זכין, באקרוי כו' ובאתנוי כו' ונטרין לגבריהו כו"⁴⁷, והן בנוגע לטף,
14 מצד חינוך כו'.
- 15 ויש להוסיף ולהעיר מדיוק "אשה כי תזריע", "אשה" דייקא - שענין זה שייך אצל כל אחד ואחד
16 ממש, כי ענין הלידה ("וילדה"), ועל-אחת-כמה-וכמה "וילדה זכר", שלמות ישוב העולם על-ידי "איש
17 (ש)דרכו לכבוש" - שייך רק לאחר שנעשה בן עשרים, גיל "יוצא צבא בישראל"⁴⁸ ולכל הפחות - לאחר
18 שנעשה בן י"ג שנה, שנעשה מחוייב במצוות;
- 19 אבל ענין "אשה כי תזריע" - מכיון שתכונת האשה, "מקבל", ישנה אצל כל אחד ואחד מישראל ממש,
20 למגדול ועד קטן, כי בשעה שנולד הרי הוא תיכף ומיד בתנועה של "מקבל", לכן תיכף ומיד שייך אצלו
21 ענין "תזריע".
- 22 וכמו-כן בכוחו של כל אחד ואחד מישראל לפעול בענין "סור גו", להרחיק ולבטל הענינים
23 הבלתי-רצויים שיהיו "מחוץ למחנה", ועד לתכלית השלימות - להפכם לטוב וקדושה.
- 24 ט. והנה, שני קוין אלו הם שני אופני עבודה שונים, ולכן יש מקום שיהיו בשני זמנים שונים, היינו,
25 משך זמן שמתעסק (בעיקר) בקו החיוב, "עשה טוב", ומשך זמן שמתעסק (בעיקר) בקו השלילה, "סור
26 גו" מענינים בלתי-רצויים.
- 27 ובענין זה ישנו חידוש בחיבור שתי הפרשיות (המודגש בשנה זו) - שיש לעסוק בשני אופני עבודה
28 אלו (לא רק בזמנים שונים, אלא גם) בעת ובעונה אחת, על-דרך ובדוגמת חיבור שתי הפרשיות יחד, שאין
29 זה באופן שחלק מסויים בשבוע שייך לפרשה הראשונה, וחלק מסויים בשבוע שייך לפרשה השניה, אלא
30 באופן שכל רגע ורגע במשך השבוע כולו - מהרגע הראשון של סיום הפרשה שלפני-זה, עד לרגע
31 האחרון, שלאחריו מתחילה הפרשה שלאחרי-זה - שייך לשתי הפרשיות כפי שהן מחוברות.
- 32 ויש להוסיף, שענין זה הוא בהדגשה יתירה בדורנו זה, עקבתא דמשיחא - שאין פנאי להמתין לעשות
33 כל עבודה ועבודה בזמן מיוחד בפני-עצמו, אלא יש למהר ולסיים את כל עניני העבודה, שלכן נוגע
34 ביותר להדגיש את הפעולה בשני הקוין יחד.
- 35 י. ובאותיות פשוטות - בנוגע למעשה בפועל: חיבור שתי הפרשיות מלמדנו שעבודת שלילת הענינים
36 הבלתי-רצויים (הן בנוגע לעצמו, והן בנוגע לפעולה עם הזולת) אינה דורשת יגיעה והתעסקות

כולה באופן שיוכלו לקבל, ועד - באופן של "יחוד נפלא שאין
יחוד כמוהו כו'" (תניא פ"ה).
(47) ברכות יז, א. ויש"ג.
(48) במדבר א, ג. ועוד.

(43) ל' הכתוב - תהלים לד, טו, לז, כז.
(44) הכולל גם הבטחה (ע"ד המבואר בתו"א תשא פו, ג).
(45) תנחומא נשא יא. במדבר פ"ב, ג.
(46) דאף שבמתן-תורה "על כל דיבור ודיבור פרחא נשמתי"
(שבת פח, ב. שמו"ר פכ"ט, ד), הרי לאח"ז ניתנה להם כל התורה

- 1 בפני-עצמה בזמן מיוחד כו', כי-אם שעל-ידי העבודה בקו החיוב ("תזריע") נעשה בדרך מחילה ביטול
2 ושלילת הענינים הבלתי-רצויים, עד להפיכתם לטוב, שאז יכולים להוסיף עוד יותר בעניני חיוב (כנ"ל)
3 סעיף ד).
- 4 והעילוי שבזה - לא רק בנוגע לעבודה בקו החיוב (שיכולים להוסיף בה יותר, כנ"ל), אלא גם בנוגע
5 לעבודה ביחס לענינים הבלתי-רצויים עצמם, שגם היא חדורה בקו הימין (מה-שאינ-כן בעבודה בכל קו
6 בפני-עצמו - שמודגש חילוק "ימין מקרבת ושמאל דוחה"⁴⁹), נוסף לכך שההתעסקות בשני הקוין (יחד)
7 היא "בשתי ידיים", על-דרך מה שכתוב⁵⁰ במשה רבינו (בנוגע לתלמידו יהושע, ש"לא ימיש מתוך
8 האוהל"⁵¹) "ויסמוך את ידיו", "בשתי ידיו"⁵², שמזה נמשך גם אצל כל אחד ואחד מישראל (מצד ניצוץ
9 משה שבקרב⁵³), גם בנוגע לפעולתו עם הזולת ("והעמידו תלמידים הרבה"⁵⁴).
- 10 יא. ויהי-רצון שעל-ידי מעשינו ועבודתינו בכל הענינים האמורים, נזכה בקרוב ממש לגאולה באופן
11 ד"לדה זכר" - "שיר חדש"⁵⁵, לשון זכר, דקאי על השיר בגאולה העתידה, שאין אחריה גלות⁵⁶, להיותה
12 גאולה נצחית.
- 13 ולהעיר, ש"נצחית" הוא גם מלשון "נצחון", אשר גם בזה ישנם שני קצוות, מעלת הנצחון, והענין
14 הבלתי-רצוי שהוצרכו ללחום עמו עד לנצחון, ועל-פי האמור לעיל, גם הנצחון הוא באופן שלא נשאר
15 רושם כלל מענין המלחמה, ונשאר רק הענין הטוב שבנצחון - ששרשו ממדרגה נעלית ביותר⁵⁷, ובשביל
16 מבוזים כל האוצרות כו' ונותנים לכל אחד ואחד מאנשי החיל (על-ידי פקדי החיל - נשיאי ישראל,
17 עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו), כמבואר בארוכה ב'המשך ההילולא'⁵⁸.
- 18 ו"כן תהיה לנו" - שבימי הגלות האחרונים נמשכים ומתגלים כל האוצרות כו' לכל אחד ואחד
19 מישראל, בכל המצטרך להם, בגשמיות וברוחניות, וברוחניות ובגשמיות גם יחד.
- 20 וכפי שאומרים בנוסח ה"רבונו של עולם" שלאחרי ספירת העומר - "וישפע שפע רב בכל העולמות",
21 שענין זה מודגש בכל ימי הספירה, ועל-אחת-כמה-וכמה לאחר שיעברו "שלשה שבועות" (בספירה
22 היום⁵⁹), שאז ישנו ענין ה"חזקה" ("בתלת זימני הוי חזקה"⁶⁰) גם במנין השבועות ("מצוה למימני יומי,
23 ומצוה למימני שבועי"⁶¹), ומתכווננים לל"ג בעומר, "הוד שבהוד", שבו נשלם בירור עיקרי המדות
24 (כללות ענין ספירת העומר)⁶².
- 25 ולהעיר, שגם בל"ג בעומר מודגש חיבור של קצוות - כידוע⁶³ של"ג בעומר קשור עם ענין "שבת
26 אחים גם יחד"⁶⁴, ומודגש גם בספירת "הוד שבהוד"⁶² שמחד גיסא הרי זו דרגה הכי תחתונה, שאין בה
27 גילוי המוחין והמדות, כי-אם באופן של הודאה בלבד, ובזה גופא - הודאה שבהודאה. ולאידך גיסא,
28 בדרגה תחתונה זו מאיר גילוי הכי עליון, שלכן ביום זה היתה ההילולא דרבי שמעון בן יוחאי, "יום
29 שמחתו"⁶⁵, ונעשה יום שמחה לכלל ישראל, "זמן שמחתנו".
- 30 והעיקר - שמהדיבור בכל ענינים אלו, נזכה תיכף ומיד לקיומם בפועל ממש, ובאופן של אור וגילוי,
31 כמודגש גם בענין "ספירת העומר", "וספרתם הוא לשון בהירות, כמו אבן ספיר"⁶⁶, ועד ש"מראה באצבעו

(49) סוטה מז, א. וש"נ. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד הי"ז.

(50) פינחס כז, כג ובפירש"י.

(51) תשא לג, יא.

(52) כולל גם - שפעולת שתי הידים היא בקו הימין, אלא שב"ויסמוך את ידיו" מדובר בענין שהוא מלכתחילה רק חיובי, "עשה טוב", והחידוש הוא - שגם פעולת "סור גו" חדורה בקו הימין.

(53) שפעולתו גם בעבודה בפועל ממש - "ליראה את ה' גו" (ראה תנאי רפמ"ב).

(54) אבות פ"א מ"א.

(55) תהלים צו, א. קמט, א.

(56) מכילתא בשלח טו, א. הובא בתוד"ה ה"ג ונאמר - פסחים

קטז, ב.

(57) ראה לקו"ת פרשתנו (תזריע) כא, ב.

(58) ד"ה באתי לגני ה'שית פ"א.

(59) דאף שהספירה היא בלילה - שייכת היא גם לכל היום כולו, שלכן אם שכח לספור בלילה, סופר ביום (בלי ברכה). וממשיך לספור (בברכה) בלילות שלאח"ז (שו"ע אדה"ז או"ח סתפ"ט סכ"ד).

(60) ב"מ קר, רע"ב. וש"נ. ולהעיר מתו"א יתרו סז, ג. קט, ג.

(61) מנחות סו, א.

(62) סידור (עם דא"ח) שער הל"ג בעומר (דש, א).

(63) ראה זח"ג נט, רע"ב.

(64) תהלים קלג, א.

(65) ראה פע"ח שער ספה"ע פ"ז.

(66) לקו"ת אמור לה, ב.

1 ואומר זה⁶⁷, ושתי פעמים "זה"⁶⁸, בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו
2 ממש.

* * *

3 יב. מאמר דיבור-המתחיל "אשה כי תזריע" גו'.

* * *

4 יג. נהוג בכל התועודות ביום השבת-קודש ללמוד פסוק בפרשת השבוע עם פירוש רש"י, ענין בהערות
5 אאמו"ר על הזוהר בפרשת השבוע, וענין בשיעור היומי ברמב"ם (ונוסף לזה, להשלים הביאור בענינים
6 שדובר אודותם לפני-זה ונשארו באמצע כו').

7 בנוגע לפירוש רש"י - יש לבאר ענין "והחי יתן אל לבו" בנוגע לפירוש רש"י הראשון בהתחלת
8 הפרשה: "א"ר שמלאי: כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשית, כך תורתו
9 נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף", כדלקמן.

10 ונוסף לזה, יש להתעכב על אחד מפירושי רש"י שהעירו אודותם - על הפסוק⁶⁹ "ואם פרוח תפרח
11 הצרעת גו' לכל מראה עיני הכהן", "פרט לכהן שחשך מאורו":

12 ראיית הכהן - נזכרה כמה פעמים בפסוקים שלפני-זה, ורש"י אינו מפרש מאומה, מכיון שמוכן
13 בפשטות ש"וראה הכהן" שייך רק בכהן שיכול לראות. ואם-כן, מדוע בפסוק זה - "לכל מראה עיני
14 הכהן" - הוצרך רש"י לפרש "פרט לכהן שחשך מאורו", מאי קמ"ל?! וכפי שיתבאר לקמן.

15 יד. בהערות אאמו"ר⁷⁰ מובא מאמר הזוהר⁷¹ "רבי יהודה פתח ואמר: אל⁷² תראוני שאני שחרחרות
16 ששזפתני השמש וכו'", ובהערה שלאחרי-זה מבאר ש"שחרות" "רומז על תוקף הדין", ומציין למבואר
17 ב'לקוטי תורה' בענין "שחורה אני".

18 ויש להוסיף ולהעיר גם מהמבואר ב'לקוטי תורה' ריש פרשתנו בענין שחרות הכושים כו' (כמוזכר
19 לעיל - במאמר). ויש לבאר גם הלימוד וההוראה בעבודת האדם לקונו, "והחי יתן אל לבו", כדלקמן.

20 טו. בנוגע לשיעור היומי ברמב"ם - ישנו ענין של "סיום" - סיום הלכות מאכלות אסורות: "וכל
21 הנזהר בדברים אלו (בענין הנקיות כו') מביא קדושה וטהרה יתירה לנפשו וממרק נפשו לשם הקב"ה,
22 שנאמר⁷³ והתקדשתם והייתם קדושים, כי קדוש אני".

23 ובהקדמה - שלא מצינו במפרשי הרמב"ם ביאורים על סיומי ההלכות בעניני אגדה ומוסר כו', אף
24 שגם בענינים אלו יש צורך בביאור והסבר, ועל-דרך-זה בנידון-דין, שלכאורה אינו מובן:

25 ב'ספר המצוות' שורש ד', כותב הרמב"ם ש"יש בתורה עשין ולאויין שאינם על דבר מסויים, אלא
26 כוללים כל המצוות כולן. . (ש)אין מקום למנות את הציווי הזה כמצוה בפני עצמה, לפי שאינו מצוה
27 לעשות איזה דבר מסויים". ומביא דוגמא ממה שכתוב "קדושים תהיו", "והתקדשתם והייתם קדושים"⁷⁴
28 - ש"הם ציוויים לקיים כל התורה, כאילו אמר היה קדוש בעשותך כל מה שצויתך עליו כו'".

29 ועל-פי-זה אינו מובן, איך לומדים מפסוק זה ציווי פרטי - ענין הנקיות, כמו: "אסרו לאכול בידים
30 מסואבות מזוהמות"⁷⁵ (כפי שדרשו חכמינו ז"ל⁷⁶ "והתקדשתם, אלו מים ראשונים. והייתם קדושים, אלו
31 מים אחרונים"), וכן שאר הפרטים שמביא הרמב"ם, ומסיים ש"כל הנזהר בדברים אלו כו' שנאמר
32 והתקדשתם והייתם קדושים, כי קדוש אני" - בה בשעה שפסוק זה הוא ציווי כללי הנוגע לקיום כל
33 התורה כולה? וכפי שיתבאר לקמן.

(67) ראה תענית בסופה. שמו"ר ספכ"ג. פירש"י בשלח טו, ב.

(68) שמו"ר שם.

(69) תזריע יג, יב.

(70) לקוטי לוי"צ ריש פרשתנו (ע' עדר).

(71) ח"ג מה, ב.

(72) ש"ה"ש א, ו.

(73) שמיני יא, מד.

(74) קדושים יט, ב.

(75) שם הלכה ל.

(76) ברכות נג, סע"ב.

טז. כאן המקום להזכיר אודות אלו שהכינו דבר המשמח עבור מסיבות והתוועדיות בקשר עם פעולות בענין "והתקדשתם והייתם קדושים, כי קדוש אני", על-ידי כללות מעשינו ועבודתנו בעניני תורה ומצוות.

ויש לומר, שבפסוק זה נרמזים שלושת הקוין: תורה תפילה (עבודה) וגמילות-חסדים: "כי קדוש אני" - קאי על ענין התפילה, שבה מודגש ביטול מציאותו של האדם להקב"ה, "כי קדוש אני". וענין "והתקדשתם והייתם קדושים" - קאי על תורה ומצוות שבהן מודגשת פעולת האדם. ובזה גופא - "והתקדשתם" קאי על פעולת האדם מצד-עצמו, ואילו "והייתם קדושים" קאי על נתינת-כח מלמעלה, שזהו החילוק בין מצוות ותורה: "והתקדשתם" - פעולת האדם מצד-עצמו - קאי על קיום המצוות (גמילות-חסדים - כללות כל המצוות), "והייתם קדושים" - נתינת-כח מלמעלה - קאי על התורה.

וכרגיל בכגון-דא - אלו שהכינו קנקני המשקה עבור פעולות אלו, יעלו למעלה, כולל גם עליה למעלה ברוחניות, כהכנה לפעולה בנוגע לציבור, ויכריזו פרטי הדברים, ויזמינו את כל המסובים להשתתף בגופם או בנשמתם ובממונם כו'.

ויהי-רצון שעל-ידי-זה יתוסף עוד יותר בענין "והריקותי לכם ברכה עד בלי די"⁷⁷, ולכל לראש - בנוגע להצלחה בפעולות אלו, בתוככי שאר פעולות כלל ישראל.

[לאחרי חלוקת המשקה - התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "והריקותי לכם ברכה"].

* * *

יז. הביאור בפירוש רש"י: בטעם השינוי בפסוק זה משאר הפסוקים שלפני-זה, שבהם נזכר אודות ראיית הכהן - רצו לומר שמכיון שבפסוק זה מדובר אודות ראיית צרעת ש"כסתה גו' מראשו ועד רגליו", יש צורך בראיה חזקה מתוך השתדלות יתירה כו', ולכן מפרש רש"י שבמקרה כזה יש צורך בכהן שכח הראיה שלו הוא בתוקף יותר, "פרט לכהן שחשך מאורו".

אבל, הסבר זה אינו נכון, כי בצרעת ש"כסתה גו' מראשו ועד רגליו" אין צורך שיתוסף באיכות הראיה, ראייה חזקה ביתר השתדלות וכיוצא בזה, כ-אם הוספה בכמות בלבד, היינו, שבמקום לראות חלק קטן בגוף, יצטרך לראות את כל הגוף, "מראשו ועד רגליו", שהחילוק ביניהם אינו אלא שבשביל ראיית כל הגוף יש צורך במשך זמן ארוך יותר, ותו לא מידי⁷⁸.

ועל כן צריך לומר, שהכרחו של רש"י (לפרש כאן "פרט לכהן שחשך מאורו") אינו מצד תוכן הענין, כ-אם מפני דיוק הלשון (שמעתיק רש"י בפירושו) "לכל מראה עיני הכהן":

הלשון "לכל מראה עיני הכהן" (ולא "למראה עיני הכהן"), מדגיש, שבענין זה לא מספיק ראייה סתם, אלא יש צורך בראיה כזו שהיא "לכל מראה עיני הכהן", היינו, שכח הראיה של הכהן הוא בשלימותו, כל כח הראיה, "פרט לכהן שחשך מאורו", "חשך" דייקא (ולא "סומא"⁷⁹), שנחלש כח הראיה, כמו אור שחשך קצת, ואם-כן אין זה "לכל מראה עיני הכהן".

יח. והנה, על-פי האמור שהלימוד הוא מדיוק לשון הכתוב (ולא הכרח מצד תוכן הענין שבפסוק זה) - צריך עיון ובידור, אם פסוק זה בא ללמדנו בנוגע לכללות ענין ראיית הכהן (לא רק במקרה המיוחד שבו מדובר בפסוק זה - "כסתה הצרעת גו' מראשו ועד רגליו"), שכהן שחשך מאורו אינו יכול לראות נגעים, או שזה דין מיוחד ב"כסתה הצרעת גו' מראשו ועד רגליו".

אמנם, ענין זה לא שייך לפירוש רש"י על התורה - מכיון ש"אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא"⁸⁰,

(77) מלאכי ג, י"ד. וראה שבת לב, סע"ב. וש"נ.

(78) שהרי, ע"פ פש"מ אין צורך שיראה "מראשו ועד רגליו".

(80) פירש"י בראשית ג, ח.

בבת אצות. וכיו"ב.

- 1 ובנידון-דין, שהפירוש "לכל מראה עיני הכהן" הוא "פרט לכהן שחשך מאורו", ואין ענינו לכתוב פסקי
2 הלכות, אם פסוק זה בא ללמד על כללות ענין ראיית הכהן (כפי שלמדים בדרך ההלכה⁸¹) אם לאו.
- 3 וכמו-כן לא צריך רש"י לבאר הטעם ש"לכל מראה עיני הכהן" נאמר בפסוק זה דוקא [בין אם זה
4 דין מיוחד בנוגע ל"כסתה הצרעת גו' מראשו ועד רגליו" - מהו הטעם שבמצב זה דוקא דרושה ראה
5 מיוחדת, ובין אם למדים מזה בנוגע לכללות ענין ראיית הכהן - מהו הטעם שדין זה כתבה התורה בפסוק
6 המדבר אודות "כסתה הצרעת גו' מראשו ועד רגליו"] - כשם שאינו צריך לבאר טעם השינויים בפרטי
7 ההלכות בשאר ענינים, כ-אם "פשוטו של מקרא".
- 8 יט. ויש להוסיף בהאמור לעיל, בנוגע לכללות ענין ראיית הכהן - שבדרך לימוד "פשוטו של מקרא"
9 מסתבר לומר שלא זו בלבד שאין צורך בשלימות כח הראיה של הכהן ("פרט לכהן שחשך מאורו"),
10 אלא יתירה מזה, שאין צורך בראיית הכהן כלל, אלא יכול להיות גם על-ידי כהן סומא.
- 11 ובהקדמה: בכמה ענינים שהתורה מזכירה בהם פעולה שצריכה להיות באחד מאברי הגוף (כמו,
12 "וראה הכהן" - ראה בעינים, וכיוצא בזה), מצינו שגם כאשר על-פי הלכה למדים שדין זה אינו שייך
13 במי שחסר אצלו אבר זה, לא מזכיר רש"י לימוד זה בפירושו על התורה.
- 14 ולדוגמא: בבן סורר ומורה - "היה אחד מהן (אביו או אמו) גדם או חגר או אלם או סומא או חרש,
15 אינו נעשה בן סורר ומורה, שנאמר⁸² ותפשו בו - ולא גדמים, והוציאו אותו - ולא חגרים, ואמרו - ולא
16 אלמים, בננו זה - ולא סומים, איננו שומע בקולנו - ולא חרשים"⁸³. ואף-על-פי-כן, רש"י אינו מזכיר
17 ענין זה בפירושו על התורה, כי בדרך לימוד פשטות הכתובים, יכול ענין זה להתקיים גם אם אביו ואמו
18 גדמים או חגרים כו' - על-ידי אחר (וכיוצא בזה).
- 19 ועל-דרך-זה יש לומר בנידון-דין, שאף שנאמר "וראה הכהן", מכל-מקום יכול הדבר להתקיים גם
20 על-ידי כהן סומא - כשאחד רואה ואומר לו מה שראה, כי העיקר הוא שהטומאה והטהרה תיקבע על-פי
21 כהן ("גזירת הכתוב הוא, שאין טומאת נגעים וטהרתן אלא על-פי כהן"⁸⁴), ואין הכרח שהכהן יראה
22 בעצמו את הנגע.
- 23 ויש להביא ראיה לדבר - מזה ש"כהן שאינו יודע לראות (שאינו בקי בדיני מראות נגעים), החכם
24 רואהו ואומר לו: אמור טמא, והכהן אומר טמא. אמור טהור, והכהן אומר טהור וכו'"⁸⁵ (שגם דין זה
25 לא הביא רש"י, מכיון שמובן מעצמו מפשטות הכתובים), ומזה מובן, שכשם שאין צורך שידע דיני
26 מראות נגעים, כמו-כן אין צורך שידאח בכלל, דזיל בתר טעמא, שהעיקר הוא שהכהן יאמר טמא או טהור
27 על סמך ידיעת החכם, ועל-דרך-זה יכול לומר טמא או טהור על סמך ראייתו של אחר.
- 28 ועל-פי-זה, בפסוק "ואם פרוח תפרח גו' וכסתה גו' לכל מראה עיני הכהן", יש חידוש מיוחד שצריך
29 להיות "לכל מראה עיני הכהן", "פרט לכהן שחשך מאורו", היינו, שצריכה להיות ראיית הכהן דוקא,
30 ולא עוד אלא ראה בשלימותה, "לכל מראה עיני הכהן". ויש להאריך בכל זה, ו"תן לחכם ויחכם עוד"⁸⁶.
- 31 כ. הביאור בפירוש רש"י הראשון, "א"ר שמלאי כו'", ב"החי יתן אל לבו" - נכלל בשיחות דלעיל.
- 32 כא. הביאור בנוגע להערות אאמור"ר על הזהור בענין "אל תראוני שאני שחרחרת גו'" בעבודת האדם:
33 הפירוש הפשוט ב"אל תראוני שאני שחרחרת ששזפתני השמש", הוא - שאין להסתכל ("אל
34 תראוני") על זה שיהודי נמצא במעמד ומצב של שחרות כו', מכיון שאין זה אלא מפני סיבה צדדית,
35 "ששזפתני השמש", אבל מצד העצם והפנימיות שלו הרי הוא בתכלית השלימות⁸⁷.

(85) רמב"ם הל' טומאת צרעת פ"ט ה"ב (ממשנה נגעים רפ"ג.
תו"כ תזריע שם).

(86) משלי ט, ט.

(87) ע"ד משנת"ל בנוגע לדברי ר' שמלאי, אודות שייכותו
העצמית של כאו"א מישראל לתורה.

(81) ראה תו"כ עה"פ.

(82) תצא כא, יט.

(83) רמב"ם הל' ממרים פ"ז ה"י (מסנהדרין עא, סע"א -

במשנה).

(84) פירוש תזריע יג, ב.

- ויש להוסיף בזה בעומק יותר: פעולת "שזפתי השמש" באופן בלתי-רצוי - בהכרח שיש לה שורש ומקור בקדושה [ואדרבה, ככל שתגדל הירידה למטה, הרי זה מורה ששורש הענין הוא בדרגה נעלית ביותר, כידוע⁸⁸ שכל הגבוה ביותר, יורד למטה ביותר], הן בנוגע לשמש עצמה, והן בנוגע לתכונת השיזוף שכתוצאה מזה "אני שחרחורת".
- והענין בזה - כמבואר ב'לקוטי תורה' בענין "שחורה אני ונאווה", ש"השחרות הוא מבחינת החושך, ישת חושך סתרו"⁸⁹ היינו, דרגה נעלית בקדושה שהיא למעלה מגילוי אור, שמזה נמשך ונשתלשל בחינת החושך ד'לעומת-זה', כדי להפכו לקדושה, עד לבחינת החושך דקדושה, "ישת חושך סתרו".
- ויש לקשר זה עם המבואר ב'לקוטי תורה' בפרשתנו⁹⁰ בענין התכללות החסדים והגבורות כו', שעל-פי-זה יש לומר, שגם בחושך כלול ענין האור. ואדרבה, שורש החושך הוא בבחינה שלמעלה מאור וגילוי, "ישת חושך סתרו".
- ודוגמתו בנפש האדם - שמצב השחרות, ש"האהבה.. היא מסותרת שאינה נראית ונגלית בלב, וגם היא מכוסה בלבוש שק שמלובשת בנפש הבהמית"⁹¹, קשור עם השחרות דקדושה, עצם הנשמה שלמעלה מענין הגילוי, כי כל הענינים הבלתי-רצויים "אין פועלים בנפש אלקית עצמה בנקודת אהבתה שהיא תשאר בקיומה וחזקה"⁸⁹, ואדרבה, על-ידה "יכול למשול ולשלוט ברוחו ולהפך לבו מן ההיפך אל ההיפך כו'".⁹⁰
- כב. ויש להוסיף - לאלו ש"תואנה הם מבקשים", באמרם שאין זה אלא בדרך הדרוש וכו' - שמפורש הדבר ב'תוספות' בשם ה'ירושלמי':
- בנוגע לכריעה במודים - איתא בירושלמי⁹² והובא ב'תוספות'⁹³ ש"כד מטי מודים, הוא כרע מגרמיה", היינו, שהכריעה במודים אינה מצד ההתבוננות כו', אלא מצד הרגילות בלבד.
- ואין צורך בראיות והוכחות מדברי ה'ירושלמי' וה'תוספות' - שהרי זה מעשים שבכל יום, והלוואי שלא יקרה כמו שזה קורה: ישנם דברים פשוטים ביותר, שאילו היה האדם מתבונן בהם כדבעי, אזי היה . . מתענף! ולדוגמא: באמירת "מודה אני לפניך" - אילו היה מתבונן ש"מלך מלכי המלכים הקב"ה עומד עליו ורואה במעשיו", ועל-אחת-כמה-וכמה בהמשך התפילה - "הודו לה' קראו בשמו", פסוקי דזמרה, ברכות קריאת שמע וקריאת שמע, עד לתפילת העמידה.
- וכתורת הבעל-שם-טוב⁹⁴ ש"זהו חסד גדול מהשם-יתברך שאדם חי אחר התפילה, שלפי דרך הטבע היה לו למות.. מכח הכוונות הגדולות שהוא מכוין". והדברים אמורים (לא רק בנוגע לתפילת נעילה ביום הכיפורים, אלא) בנוגע לכל תפילה שבכל יום!
- ואף-על-פי-כן בנוגע לפועל, ידע איניש בנפשיה מדת כוונתו בתפילה... ועד כדי כך, שיש מציאות ש"כרע מגרמיה", לא מוחין ולא מדות כו', כי-אם כריעה שמצד הרגילות כו'.
- ולאידך גיסא, הרי זה מדגיש את מעלתו של כל אחד ואחד מישראל - שגם במצב כזה שהתפילה היא בלי כוונה, יש אצלו ענין הכריעה וההשתחוואה מצד עצם מציאותו, "כרע מגרמיה", היינו, שבכריעה זו שאינה מצד ההתבוננות כו' (להיותו במצב של שחרות), מתבטא הביטול מצד עצם הנשמה שלמעלה מהבנה והשגה כו'.
- כג. הביאור בשיעור היומי ברמב"ם ב"חיי יתן אל לבו" - יובן בהקדים כמה דיוקים בדברי הרמב"ם: (א) בסיום הלכות מאכלות אסורות, מביא הרמב"ם גם את סיום הכתוב "כי קדוש אני" - ואילו ב'ספר המצוות' מביא רק "והתקדשתם והייתם קדושים", ואינו מביא את סיום הכתוב "כי קדוש אני"?

(91) שם ה, ד.

(92) ברכות פ"ב סה"ד.

(93) שבת קיח, סע"ב. ר"ה טז, ב. ב"ב קסד, סע"ב.

(94) צוואת הריב"ש סל"ה.

(88) ראה שערי אורה שער הפורים, ד"ה יביאו לבוש מלכות

פ"ב ואילך. פל"ב ואילך. ועוד.

(89) תזריע יט, א ואילך.

(90) שה"ש ו, א.

- 1 (ב) "מביא קדושה וטהרה יתירה לנפשו" - מדוע כותב קדושה ואחר-כך טהרה, הרי קדושה היא
2 למעלה מטהרה, "טהרה מביאה כו' לידי קדושה"⁹⁵, וכפי שמצינו בהלכה⁹⁶ שטבילה וטהרה (סתם) לא
3 מהני לקודש?
- 4 (ג) ואחר-כך ממשיך "וממרק נפשו כו'", מלשון רחיצה, כמו "ומורק ושוטף במים"⁹⁷ - דלכאורה,
5 לאחר ש"מביא קדושה וטהרה יתירה לנפשו", מהו הצורך ב"ממרק נפשו"?!
- 6 (ד) מהו הדיוק "ממרק נפשו לשם הקב"ה"?
7 כד. ויש לומר הביאור בכל זה ב"החי יתן אל לבו":
8 "והתקדשתם והייתם קדושים" הוא אמנם ציווי כללי בנוגע לקיום כל התורה, אבל מה שכתוב בסיום
9 הכתוב "כי קדוש אני", הרי זה מוסיף עוד ענין בנוגע לקיום כל התורה - שכללות העבודה בקיום תורה
10 ומצוות צריכה להיות מצד "כי קדוש אני".
- 11 ובלשון הרמב"ם - "לשם הקב"ה":
12 עבודת ה' יכולה להיות בכמה אופנים, עבודה מיראת העונש, או כדי לקבל שכר, או אפילו שעבוד
13 את ה' בגלל שנתן לו כל הטובות כו'. אבל ישנו אופן עבודה נעלה יותר - עבודה לשמה, "לשם הקב"ה",
14 ובלשון הרמב"ם בסוף הלכות תשובה - עבודה מאהבה.
- 15 ויש לומר, ש"לשם הקב"ה" הוא ענין נעלה יותר אפילו מעבודה מאהבה, כי גם אהבה היא גדר וציוור
16 מסויים כו'⁹⁸, ולכן תכלית השלימות היא - לא (רק) מפני שאוהב את הקב"ה, כי-אם "לשם הקב"ה".
- 17 כה. והנה, אף-על-פי שהעבודה "לשם הקב"ה" הוא ענין כללי, הרי זה בא לידי ביטוי גם בענין פרטי
18 — "נקיות יתירה":
19 תוכן "נקיות יתירה" הוא - שנוסף על כללות עבודתו בקיום תורה ומצוות, קיום כל מצוות-עשה
20 וזהירות ממצוות לא-תעשה, הרי הוא מוסיף גם ב"נקיות יתירה" (שלא לאכול בידים מסואבות וכיוצא
21 בזה).
- 22 וענינו בעבודה בנפש האדם, "לתקן הדעות"⁹⁹ - שגם לאחר שמקיים כל עניני תורה ומצוות, 'עשה'
23 ו'לא-תעשה', מצד הציווי "והתקדשתם והייתם קדושים", מתעלה לדרגה נעלית יותר, ש"מביא קדושה
24 וטהרה יתירה לנפשו, וממרק נפשו לשם הקב"ה", היינו, שמטהר את עצמו מ"מציאותו", שבעבודתו
25 יורגש רק הענין ד"כי קדוש אני" (למעלה מ"והתקדשתם והייתם קדושים", קדושת האדם) - "לשם
26 הקב"ה".
- 27 ועל-פי-זה מובן גם הסדר: "קדושה (ואחר-כך) טהרה כו' (ואחר-כך) ממרק נפשו" - כי, ככל
28 שמתעלה לדרגה נעלית יותר, מרגיש יותר את החסרון שבעבודתו עד עתה, ולכן גם לאחר הקדושה
29 צריך להיות אצלו ענין של טהרה, ולא עוד אלא שצריך להיות "ממרק נפשו" - עד שיזכה לעבוד עבודתו
30 "לשם הקב"ה".
- 31 כו. ויש להביא דוגמא לכל האמור לעיל:
32 ענין הנקיות הוא אחד החילוקים שבין תלמיד-חכם לעם-הארץ — שהרי "תלמיד-חכם שנמצא רבב
33 על בגדו כו"¹⁰⁰, "של בנאין (תלמיד-חכם) מצד אחד, ושל בור משני צדין"⁹⁹. ומזה מובן, שכאשר
34 מתעלה לדרגה נעלית יותר ב'תלמיד-חכם', נדרשת ממנו נקיות יותר, גם מענינים שלפני-זה לא היו
35 נחשבים אצלו כ"רבב".

(98) אפילו כאשר האהבה היא באופן שכוללת גם ענין היראה.
(99) ראה רמב"ם הל' תמורה בסופן.
(100) שבת קיד, א.

(95) משנה סוף סוטה. רמב"ם הל' טומאת אוכלין בסופן.
(96) חגיגה יח, רע"ב - במשנה. רמב"ם הל' שאר אבות
הטומאות פי"ג ה"ב.
(97) צו ו, כא.

ויש להוסיף ולהמתיק עוד יותר: אמרו חכמינו ז"ל¹⁰¹ "איזהו עם-הארץ וכו' אפילו קרא ושנה ולא שימש תלמידי-חכמים, הרי זה עם-הארץ", היינו, שגם לאחר שנתעלה בלימוד התורה, "קרא ושנה", נחשב עדיין ל"עם-הארץ" כל זמן שלא שימש תלמידי-חכמים.

והנה, מעניני שימוש תלמידי-חכמים - עליו אמרו חכמינו ז"ל¹⁰² "גדולה שימושה של תורה יותר מלימודה" - ש"מובילנא מאניה אבתריה לבי מסותא"¹⁰³, היינו, להוליך בגדיו אחריו לבית המרחץ. ולכאורה, אינו מובן: שימוש תלמידי-חכמים באופן הכי נעלה הוא - בלימוד התורה, שנעשה "תלמיד המחכים את רבו"¹⁰⁴, עד כדי כך ש"מתלמידי יותר מכולם"¹⁰⁵, אשר שימוש כזה הוא ענין נעלה באין-ערוך לגבי שימוש הולכת הבגדים לבית המרחץ!?

ואף-על-פי-כן, מדגישים חכמינו ז"ל מעלת שימוש תלמידי-חכמים בהולכת הבגדים לבית המרחץ - כדי לרמז, שגם לאחר השלימות בלימוד התורה, "תלמיד המחכים את רבו", צריך להיות "קדושה וטהרה יתירה לנפשו, וממרק נפשו לשם הקב"ה", דבר הבא לידי ביטוי בענין הנקיות והטהרה, שזהו ענין ההליכה לבית המרחץ, נקיות וטהרה בגשמיות, ועל-אחת-כמה-וכמה ברוחניות. עד כדי כך, שאפילו שימוש תלמידי-חכמים לשאת את בגדיו לבית המרחץ, יש בו עילוי (בפרט מסויים) לגבי "לימודה" (כולל גם הלימוד באופן ש"מחכים את רבו"), מכיון שענין זה קשור עם שלימות העבודה (לאחר ש"קרא ושנה כו") - "ממרק נפשו לשם הקב"ה".

ועוד דוגמא כללית - ממאמרו של רבי זירא¹⁰⁶, "אם ראשונים בני מלאכים - אנו בני אנשים, ואם ראשונים בני אנשים - אנו כחמורים, ולא כחמורו של רבי חנינא בן דוסא¹⁰⁷ ושל רבי פנחס בן יאיר"¹⁰⁸, היינו, שאמר על כל בני דורו, כולל גם רבו, ואפילו אלו שהיו גדולים יותר מרבו, גדולי האמוראים, שלאחר גודל מעלתם בלימוד התורה כו', הרי לגבי דרגת הקדושה וטהרה יתירה של "ראשונים", נחשבים הם "כחמורים", ובזה גופא - "לא כחמורו של... רבי פנחס בן יאיר", שה"חומר" שלו היה מזוכך כל-כך שהרגיש מעצמו במאכל שאינו מעושר!

ותירה מזה - בנוגע לכללות ענין לימוד התורה בזמן הזה - ש"התורה שאדם למד בעולם הזה, הבל הוא לפני תורתו של משיח"¹⁰⁹, היינו, שלאחרי כל העילוי וההפלאה של לימוד התורה במשך כל הדורות, הרי זה בבחינת "הבל" לגבי תורתו של משיח, לאחר שלימות הקדושה והטהרה דלעתיד-לבוא, שאז יהיו כל הענינים "לשם הקב"ה" בתכלית השלימות.

כו. וההוראה מזה בעבודה בפועל - מובנת בפשטות - שנוסף על כללות "מעשינו ועבודתינו" בקיום תורה ומצוות, צריכה להיות השתדלות יתירה בדברים אלו שעל-ידם "מביא קדושה וטהרה יתירה לנפשו וממרק נפשו לשם הקב"ה".

ובפשטות - להוסיף ביתר שאת וביתר עוז ב"מעשינו ועבודתינו" בכל עניני יהדות, תורה ומצוותיה, מתוך "קדושה וטהרה יתירה.. לשם הקב"ה", ובפרט בימינו אלו, עקבתא דמשיחא, שבהם מודגשת יותר ההכנה לשלימות דלעתיד-לבוא.

ולכל לראש - ההוספה בלימוד התורה, כולל גם לימוד שיעורי הרמב"ם, אשר "סיום" הלכה אחת (ובנידון-דין, סיום הלכות מאכלות אסורות) הוא זמן המתאים לעורר ולזרז אודות כללות לימוד שיעורי הרמב"ם שלושה פרקים ליום, כהמנהג שנתקבל ונתפשט אצל מאות ואלפים מישראל, והולך ומתפשט עוד יותר.

וכמין-כן יש לעורר גם אודות הענינים שהזמן גרמא - הן בנוגע לפעולות המיוחדות בל"ג בעומר, יום שמחתו של רבי שמעון בן יוחאי, ובהדגשה יתירה בשנה זו, 'שנת הקהל' - "הקהל את העם, האנשים

(105) תענית ז, א. וש"נ. רמב"ם הל' ת"ת ספ"ה.

(106) שבת קיב, ב.

(107) ראה אבות דר"נ ספ"ח.

(108) ראה חולין ז, סע"א ואילך.

(109) קה"ר רפ"ב. שם פי"א, ת.

(101) ברכות מז, ב. וש"נ.

(102) שם ז, סע"ב.

(103) עירובין כז, ב. וש"נ. וראה רמב"ם הל' ת"ת פ"ה ה"ח.

הל' עבדים פ"א ה"ז.

(104) חגיגה יד, א.

- 1 והנשים והטף" (עם מחיצות כו', כמוכן וגם פשוט), והן בנוגע לפעולות בקשר לענין החינוך בימי הקיץ,
- 2 כמדובר כמה פעמים.
- 3 ומכאן באים גם לפרקי אבות שלומדים בשבת זו - פרק שני, שהוא בדוגמת "חודש השני", התחלת
- 4 כללות תקופת ימי הקיץ.
- 5 אמנם, מכיון שהקהל התעייף כבר... יפסיקו עתה בניגון שמת, ואחר-כך יתבאר ענין בפרקי אבות
- 6 של שבת זו, פרק שני.
- 7 ויהי-ירצון - והוא העיקר - שתיכף ומיד זוכים לענין "שלישי", בית-המקדש השלישי וגאולה
- 8 השלישית, במהרה בימינו ממש.
- 9 כח. הביאור בפרקי אבות - נדפס לעיל.
- 10 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לשליח-ציבור שי', לנגן "יהי-ירצון כו' שיבנה בית המקדש", ואחר-כך
- 11 הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה].

המשך ביאור למס' הוריות ליום ראשון עמ' ב

דיין בבית דין, ולא דנין אותו - אין הדיינים רשאים לדנו, [וכן הוא לא מעיד עדות לאחרים, ולא אחרים מעידין אותו] - מעידים עליו עדות, ומאחר ואין הוא רשאי להעיד לאחרים, אינו בכלל דיני שבוטת העדות.

גמרא

הגמרא מבררת את טעמו של רבי יוסי הגלילי: אמר עולא, מאי טעמא דרבי יוסי הגלילי - מזה הוא טעמו של רבי יוסי הגלילי, הסובר שמלך אינו מביא כלל קרבן עולה ויורד. משום דאמר קרא - נאמר בתורה לגבי שבוטת העדות וביטוי שפתיים וטומאת מקדש וקדשיו (ויקרא ה ה), וְהָיָה כִּי יֵאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה, כלומר, שאם חטא באחת מאלה מביא קרבן עולה ויורד. ויש ללמוד מן התיבות 'לאחת מאלה', שכל אדם שמתחייב בכל אחת ואחת משלושת דברים אלו, דהיינו שהוא מצווה בכל אחת מהן, מתחייב הוא בכולן - הרי הוא מצווה על כולן, וכל אדם שאין מתחייב באחת מאלה, כלומר, שאין הוא מצווה אפילו רק על אחת מאלה, אין הוא מתחייב בכולן - אינו מתחייב אפילו על אחת מהן. ומאחר והמלך אינו מתחייב על שמיעת הקול, שהרי אין הוא מעיד לאחרים, לפיכך אין הוא בתורת חיוב קרבן עולה ויורד אף על ביטוי שפתיים וטומאת מקדש וקדשיו.

מקשה הגמרא: מנין שיש לדרוש את המקרא באופן כזה, ואימא - שמה יש לומר שכוונת הכתוב היא שיכול אדם להיות מתחייב באחת מהן ואף על פי שאין הוא מתחייב בכולן.

ומחמת קושיא זו מפרשת הגמרא את טעמו של רבי יוסי הגלילי באופן אחר: אמר טעמא דרבי יוסי הגלילי מהכא - ממרייתא זו. דתניא, היה רבי דרמיה אומר, נאמר בתורה לגבי קרבן עולה ויורד (ויקרא ה ז)

קרבן עולה ויורד הבא על שמיעת קול וביטוי שפתיים וטומאת מקדש וקדשיו, שלא נאמר בהם ואשם ומצות ה' ואשר לא תעשנה, כלומר, שלא נאמרו בהם כל התיבות הללו אלא מקצתן, ולפיכך אין לנו ללמוד דין אשם תלוי מקרבן עולה ויורד אלא מפיר העלם דבר של ציבור, שכשם שקרבן הציבור אינו בא אלא על דבר שיש בשגגתו חטאת קבועה, אף אשם תלוי אינו בא אלא על ספק עבירה שיש בה חטאת קבועה ולא קרבן עולה ויורד.

משנה

משנה זו ממשיכה לפרש את הדינים של בית דין שהורו היתר בדבר שיש בו קרבן עולה ויורד, ומוסיפה לבאר אף את דיני הנשיא בזה.

אין בית דין תיבין קרבן אם הורו טעות על שמיעת קול, דהיינו, דיני שבוטת העדות, ועל ביטוי שפתיים - שבוטת שקר, ועל טומאת מקדש וקדשיו, לפי שבכל אלו היחיד מביא על שגגתו קרבן עולה ויורד, ואילו בית דין אינם מביאים פר העלם דבר של ציבור אלא על דבר שיש בו חיוב חטאת קבועה.

והנשיא - המלך, דינו כיוצא בהם - כמו הבית דין, שאף הוא אינו מביא קרבן עולה ויורד אלא על דבר שיש בשגגתו חיוב חטאת קבועה. אלו דברי רבי יוסי הגלילי.

רבי עקיבא אומר, הנשיא חייב בכולן - המלך מביא קרבן עולה ויורד בכל אלו, דהיינו, על ביטוי שפתיים וטומאת מקדש וקדשיו, חיוב שמיעת הקול, דהיינו, שאם השביע אדם את המלך שיבוא ויעיד לו עדות, ונשבע המלך לשקר שאין הוא יודע לו עדות, אינו חייב על כך קרבן עולה ויורד, לפי שאין הוא בתורת הגדת עדות כלל, שהרי שנינו במסכת סנהדרין (יה), שהמלך לא דין - אינו נעשה

לקוטי שיחות פרשת מצורע כרך יז

מתורגם ללשון הקודש

ב.

רש"י אינו חוזר בדיוק על אותו פירוש

- 17 לכאורה, ניתן היה לענות בפשטות: בפרשת צו
- 18 אומר רש"י בתחילה⁸, ש"כל הענין הזה דפרשת
- 19 המילואים פירשתי בואתה תצוה", ולכן אין הוא צריך
- 20 לחזור על פירוש המילה "תנוך", המפורשת בפרשת
- 21 תצוה, באותו ענין. ואילו בפרשתנו, מובאת המילה
- 22 בענין אחר לגמרי.
- 23 אך עדיין אין זה מובן, כי מדברי רש"י כאן מובן,
- 24 שאין בכוונתו רק לחזור על אותו פירוש של המילה
- 25 "תנוך" כבפרשת תצוה, כי:
- 26 נוסף לקשיים המתעוררים: (א) מדוע צריך רש"י
- 27 בכלל לחזור על פירוש של מילה שכבר הוסברה? (ב)
- 28 אם בכל זאת יש צורך בחזרה⁹ – די היה בפירוש
- 29 בקיצור¹⁰ "גדר אמצעי שבאוזן" – בדומה למילה
- 30 "בוהן" המופיעה אחר-כך בפסוק, אשר בפרשת תצוה
- 31 הוא מפרש "הגודל בפרק האמצעי", ואילו בפרשתנו
- 32 הוא אומר בקיצור "גודל".

א.

פירושי רש"י למילה "תנוך"

- 1 מן הפסוק¹ "ולקח הכהן מדם האשם ונתן על תנוך
- 2 אוזן המטהר...", מצטט רש"י את המילה "תנוך"
- 3 ומפרש "גדר אמצעי שבאוזן, ולשון תנוך לא נודע לי,
- 4 והפותרים קורים לו טנדרוס"².
- 5 צריך להבין: אמנם, המילה "תנוך" אינה נפוצה
- 6 כל-כך בתורה³, אבל היא כבר מוזכרת לפנינו בחומש,
- 7 בפרשת צו⁴, ואף לפני-כן, בפרשת תצוה⁵. יתר-על-כן:
- 8 בפרשת תצוה מפרש רש"י את המילה, ואומר: "תנוך,
- 9 הוא הסחוס האמצעי⁶ שבתוך האוזן שקורין טנדרוס"⁷.
- 10 ואם כך, אם רש"י כבר פירש לפנינו את המילה
- 11 "תנוך", מדוע הוא חוזר על כך?
- 12 וממה-נפשך: אם ישנה סיבה, מדוע אין רש"י
- 13 מסתפק בפירושו בפרשת תצוה, והוא צריך לחזור על
- 14 כך כאשר התורה אומרת שוב את המילה "תנוך", הרי
- 15 צריך היה רש"י לפרש מילה זו שוב בפעם הקודמת
- 16 שהיא מופיעה, בפרשת צו?

כפרש"י בכורות באל"י רכה – ע"ד מ"ש הרי"א האמליר (נרפס ב"גידיל תורה" ג.י. תשרי תשל"ח ע' לו. וראה שם ע' מב תשובת הרה"ל). אבל בשר"ת הצ"צ שם מוכח לא כן בט"ז. וראה לקמן הערה 13. 39. ואכ"מ.

(3) ראה ראב"ע תצוה שם "אין לו ריע".

(4) ח, כג. כד.

(5) כט, כ.

(6) כ"ה בדפוס א' וב' ובכו"כ כת"י רש"י. ומזה משמע כנ"ל בתויו"ט וצ"צ שכל העליונה נק' "סחוס". ובדפוסים אחרים "הוא הסחוס גדר האמצעי".

(7) כ"ה ברוב הדפוסים ובדפוס ב'. וכ"ה בפרשתנו בדפוס ב' (טינרוס), ובדפוס ראשון הוא כבפרשתנו "טינדרוס". ויש גורסים בפרש"י תצוה ופרשתנו "טנדרין". וכ"ה בפרש"י בכורות לו, א ד"ה הסחוס. וברע"ב שם "טנדריס". וברגמ"ה בכורות שם כבפרשתנו "טנדרוס".

(8) ח, ה.

(9) כיון שהוא לשון בלתי רגיל ויתכן ש(הבן חמש למקרא) לא יזכור מה שפירש בספר חומש שלפנ"ז.

(10) וכמו שמצינו כמ"פ בפירוש רש"י שחזר ומפרש פירושו בקיצור פעם ב' מה שכבר פירש לפניו (בחומש) באריכות יותר. וכ"ה בנדר"ד שבתחלת פירושו מקצר לגבי פי' בפ' תצוה שכתב שם "הוא הסחוס האמצעי שבתוך האוזן". ובפרשתנו רק "גדר אמצעי שבאוזן". אבל כאן בהמשך פירושו מוסיף ומשנה כדלקמן בפנים.

(1) פרשתנו יד, יד.

(2) מפשטות לשון רש"י משמע שכונתו להגדר שבאמצע האוזן בפני נקב האוזן כמ"ש בפרישה לטור י"ד סי' שט סק"ד. ט"ז שם סק"ד. וכן מוכח מלשון רש"י בפ' תצוה (שהובא לקמן בפנים) "שבתוך האוזן". ולפי"ז הוא דלא* כת"א כאן (יד. יז. כה. כח) "רום אודנא" (וכן תרגם עה"פ בפ' תצוה ופ' צו דלקמן בפנים. ועד"ז הוא במכילתא דרשב"י משפטים כא, ו: בגבוה שבאוזן), כ"א כתיב"ע כאן (ופ' תצוה וצו שם)** ולחעיר משו"ת צ"צ חיו"ד סי' רכט (ראה שם מתויו"ט ולחם חמודות רפ"ו דבכורות) דמוכח מפרש"י בש"ס דגובה של אוזן נק' סחוס (הל' שהובא ברש"י גם בפ' תצוה שם), ומשמע גם מפרש"י (בכורות מ, ב) דעליונה של אוזן כולו נק' תנוך, ועפ"ז יש לפרש ל' "תנוך" ו"גדר האמצעי שבאוזן", גם לפי הת"א עיי"ש בארוכה*** – ולכאורה בפירוש המלה ובמציאות אין לחלק בין פירוש רש"י עה"ת לפרש"י על הש"ס. אבל י"ל דמכין שמפורש במשנה (שם לו, א) לענין מום "מן החסחוס אבל לא מן העור" (אלי' רכה של אוזן – פרש"י שם), משמע שחסחוס – "תנוך האוזן" (פרש"י שם) כולל כל העליונה כהתויו"ט וכי. כי לשון חסחוס ותנוך אפשר לפרש גם על העליונה, אבל פי' "תנוך" ו"חסוס" מצ"ע לפרש"י הוא גדר האמצעי ממש כפרישה וט"ז שם. אבל לפי צ"ל שמ"ש הט"ז שם הוא רק בפ' לשון תנוך (בפרש"י) ולהלכה ס"ל שנפגמה בחסרון מן התנוך (שבשו"ע שם) הוא כל העליונה (הקשה) של האוזן, שהרי מפרש סיום לשון השו"ע ולא העור שבשפת האוזן

(* ולא נדעתי הגאון (שהובא בראב"ע תצוה כט. כ) "הרץ הדבק בעגול האוזן". וברד"ק (בספר השרשים ע' תנך) הרץ אשר בקצה האוזן. ועד"ז בש"ך עה"ת בפ' צו. וראה פי' ז"ר (הובא לקמן הערה 26).

(** עה"פ כאן (וכן בפסוק כה. כח דלקמן) תרגם: על גדירא מיצעא דאודנא. בפסוק יז: על חסחוס דאודנא. וכן תרגם בתצוה כט. כ. בצו יז. כג: על חסחוס אודנא דאהרן דהוא גדירא דמיצעא. ובפסוק כד שם: גדירא מיצעא.

(*** ולהעיר ממדרש לקח טוב עה"פ כאן: זה גדר האמצעי הקרוב לגבוה של אוזן. ובמדרש הגדול תצוה שם: זה רום של אוזן שהוא גדר האמצעי.

בביטוי "בלעז"¹⁴, גם אז קשה להבין מדוע הוא
משתמש בתואר כל-כך נדיר – "הפותרים"¹⁵, ולא
בביטויים רגילים יותר: "המפרשים", "המחברים"
וכדומה, בדומה¹⁶ ללשון רש"י: מנחם בן סרוק פרשו,
חברו וכדומה.

ד.

כוונת רש"י לשלול את הסבר "תורת כהנים"

ההסבר לכל זה הוא:
באומרו "ולשון תנך לא נודע לי" מתכוון רש"י
לשלול, לפי פשוטו של מקרא, את הפירוש המובא
ב"תורת כהנים" כאן, שממנו מובן בפשטות הקשר
המשמעותי בין "תנך" לבין "גדר האמצעי", כדלהלן
בסעיף ה'. רש"י שולל פירוש זה במילים "ולשון תנך
לא נודע לי", כי אין הוא מתאים לפי פשוטו של
מקרא.
אמנם, בדרך כלל אין רש"י שולל פירושים, אלא
מפרש מיד את הפירוש לפי פשוטו של מקרא, בלי
התחשבות בהתאמת הפירוש להלכה ולחלקים אחרים
בתורה. אך כאן צריך לשלול את הפירוש של "תורת
כהנים", כי פירושים רבים של רש"י בפרשתו,
ובחומש ויקרא בכלל לקוחים מ"תורת כהנים", כפי
שמציין רש"י עצמו בחלק מהם. יתר-על-כן – בפסוק
הקודם מצטט רש"י התחלה של פירוש מ"תורת
כהנים", ואומר "וכן" בתורת כהנים¹⁷, וכוונתו
שיענינו בהמשך הפירוש ב"תורת כהנים".
יתכן, איפוא, שכאשר יראו שפירושו של רש"י
"גדר אמצעי שבאוזן" לקוח מ"תורת כהנים", יחשבו
רש"י מקבל גם את ההסבר של "תורת כהנים" לגבי

הרי פירוש רש"י כאן מוסיף ומשנה לעומת פירושו
שבפרשת תצוה. הוא מוסיף (א) "ולשון תנך לא נודע
לי", (ב) "הפותרים קורים לו". ולפיכך הכרחי לומר,
שרש"י מתכוון לפרש כאן משהו חדש לגבי "תנך",
הקשור דוקא לפרשתו.

ג.

שאלות נוספות על פירוש רש"י

כמובן יש להבין:
(א) מהי כוונת רש"י במילים "לשון תנך לא נודע
לי": אם כוונתו היא שבביטוי "תנך" אין שום
משמעות מיוחדת שבגללה זה "גדר אמצעי שבאוזן",
הרי ישנם שמות רבים בתורה שאין בהם שום קשר בין
משמעות השם לבין הדבר שאותו הוא מכנה, ואפילו
בפסוק זה עצמו: את המילה "בוהן" מסביר רש"י
"גודל", ואינו אומר "לשון בוהן לא נודע לי", למרות
שאינו מציין קשר משמעותי בין "בוהן" לבין
"גודל".
(ב) מדוע הוא אומר "לא נודע לי", שזהו ביטוי
שאינו נפוץ אצל רש"י, ואינו אומר כבמקומות אחרים,
"לא ידעתי" וכדומה?
(ג) באומרו "הפותרים קורים לו טנדרוס" נראה
בפשטות, שרש"י מתכוון¹¹ לכך שזהו ה"לעז"¹² של
"תנך", ואם כך, צריך היה רש"י לומר, כדרכו, ובלעז
קורין לו טנדרוס" (או: "טנדרוס בלעז")¹³?
[קשה לומר שבדיוק את הלעז של מילה זו לא ידע
רש"י בעצמו, והוא נזקק לעזרת ה"פותרים" בכך].
(ד) גם אם נמצא הסבר לכך שרש"י אינו משתמש

בפרש"י תצוה מפורש (לכל הדפוסים) "שבחוך האוזן" ואין מקום לטעות.
ולהעיר מלשון אדה"ז בשו"ע סוף הל' מכירת חמץ שלאחרי הל' פסח.
ואכ"מ. וראה לקמן הערה 39.

(14) ראה גם פרש"י בראשית א, כז. נח יא, ג. ויצא ל, לו. ועוד. וראה
הערה 11. ובתחלת הערה שלפני.

(15) הלשון "פתרון" וכיו"ב נמצא כבר בפרש"י לפני, ראה לדוגמא:
בא יוד, כא. יתרו כ, ח. משפטים כא, יג. שם כג, ב. תרומה כה, יב. שם,
מ. שם כז, ד. אבל ברוב מהגיל פ"י "פתרון" היינו פירוש וביאור המקרא
או התיבה שאינו מפורש בכתוב, משא"כ בנדר"ד.

(16) לך טו, ב. ויצא ל, ח. שם, מא. ובכ"מ.

(17) ובדפוס ב' "כדאיתא בתו"כ".

(11) בספר הזכרון בפרש"י כאן "אומרו והפותרים קורין לו טנדרוס
לא ידעתי אם היא ארמית או עברית ולכן לא נודע לי לשון תנך לדעת
הפותרים".

(12) ברע"ב בכורות שם "בלעז". וברגמ"ה שם "שלועזים טנדרוס".
וראה ס' השרשים לרד"ק שם.

(13) זה שכתב רש"י "קורין לו" (וכן בפ' תצוה: שקורין טנדרוס) ולא
כתב טנדרוס בלעז, כדרכו בכ"מ – לכאורה אפשר לומר שהוא בכדי
שנדע בדיוק מקומו באוזן כי בלשון "החסוס" מצ"ע וגם בלשון "גדר)
אמצעי שבאוזן" אפשר לפרש שכולל כל חלק הקשה שבאוזן* כפי
התירו"ט והצ"צ בפירוש רש"י על הש"ס (כנ"ל הערה 2, 6). אבל (נוסף
על הנ"ל בהערה 2 הרי): א) גם במשנה בש"ס בכורות לו, א ד"ה
החסוס (שבו מפרשים דעת רש"י כנ"ל) כתב "שקורין טנדרין". (ב)

(* לכאורה משמע גם כן בפיה"מ להרמב"ם נגעים פ"ד מ"ט (וראה פיה"מ הוצאת הרב קאפאח). ועפ"י שם בצ"צ פ"י "גדר אמצעי שבאוזן" י"ל שכן ס"ל להרמב"ם גם
בפ"ו מהל' ביאת המקדש ה"ב. ובריש פ"ה מהל' מחוסרי כפרה. ולא כמש"כ בתו"י"ט בכורות שם. ועפ"י מתורצת קושינו על הכס"מ בהל' ביאת מקדש שם (ועד"ז
כתב בשו"ת מלבוש יו"ט י"ד. סי' יד). אבל מראה שהצ"צ ס"ל כדעת התו"י"ט בהרמב"ם. וכדמוכח גם מה שהשואל להצ"צ (נדפס ב"גדיל תורה" (ת"ל הערה 2)
ע"ז ואל"ך. וראה שם ע"ז (מב) כתב ע"ד הנ"ל בדברי הרמב"ם. והצ"צ תפס דברי התו"י"ט ולחס חמודות.

השמטת ה"אלף" כאן, והשמטת ה"תי"ו" שם, 25
היא, כדלעיל, כבמילים אחרות בלשון הקודש. 26

— מוצאים במילים רבות בתנ"ך, שמוסיפים 27
לאותיות השורש "אלף" או "תי"ו", וזה שם עצם, 28
כגון המילה אנך (לפי פירוש רש"י²⁷), ובמילה 29
"ובתבונה", אשר אותה מפרש רש"י "מבין דבר..."²⁸, 30
ועוד מילים רבות. 31

וכיון ש"תנוך" כולל את שתי המשמעויות — "תוך" 32
ו"נוך" — יוצא, שבכך מתכוונת התורה ל"גדר 33
אמצעי"²⁹. 34

כדי לשלול את הטעות, שפירוש זה מתאים גם לפי 35
הפשוט, מדגיש רש"י "ולשון תנוך לא נודע ליי". 36

וזאת, במיוחד כיון שכבר לפנינו למדנו בפירוש 37
רש"י³⁰, ש"האנפה היא דיה רגזנית". כלומר, "אנפה" 38
(עם "נו"ן") היא מלשון כעס ורגז, כמילה "אף". 39

ומכך מובן, שגם בדרך פשוטו של מקרא, בפירושו 40
של רש"י, יש מילים הכתובות לפעמים עם אות 41
מסוימת, ולפעמים בלעדיתה. 42

ו.

לפי פשוטו של מקרא "תנוך" אינו מלשון "תוך" ו"אנך"

הסיבה לכך שרש"י אינו מקבל פירוש זה היא: 43
רש"י סובר, שמילה הכתובה לפעמים עם "נו"ן" 44
ולפעמים בלי "נו"ן", יש לכל אחת מן המילים פירוש 45
אחר³¹, לפי פשוטו של מקרא. 46

1 הקשר שבין "תנוך" לבין "גדר אמצעי". לפיכך הוא
2 מדגיש "ולשון תנוך לא נודע ליי".

3 לפי זה נפתרות שתי הקושיות: (א) שימוש רש"י
4 בביטוי "ולשון תנוך לא נודע ליי", (ב) העובדה שרש"י
5 אינו אומר זאת בפרשת תצוה:

6 רש"י אינו יכול לומר "ולשון תנוך לא ידעתי", כי הוא
7 אכן יודע את פירוש "תורת כהנים" ל"לשון תנוך". אבל
8 בפירוש זה "לא נודע": הוא אינו מוכר¹⁸ ומקובל אצלי
9 "לי", אשר לא באתי לפרש אלא פשוטו של מקרא¹⁹.

10 לפיכך אומר רש"י דברים אלה בפרשתנו, ולא
11 בפרשת תצוה, כי בדרך כלל אין רש"י נוהג לשלול
12 פירושים, ורק בפרשתנו יש סיבה מיוחדת לעשות זאת,
13 ובנוסף לכך, בדברי חז"ל על הפסוק בפרשת תצוה אין
14 הסבר ל"לשון תנוך"²⁰.

ה.

ההסבר של "תורת כהנים"

15 ב"תורת כהנים" כאן נאמר: "יכול על תוך ודאי,
16 תלמוד-לומר על נוך. אי על נוך — יכול על גובה של
17 אוזן²¹, תלמוד-לומר תוך נוך. הא כיצד? זה גדר אמצעי".

18 המפרשים²² מסבירים, שכוונת ה"תורת כהנים"
19 היא, ש"תנוך" אינו סתם שם ל"גדר אמצעי", אלא
20 הוא: (א) מלשון "תוך" בפנים. ותוספת האות "נו"ן"
21 היא כבמילים רבות אחרות בלשון הקודש, הכתובות
22 לפעמים עם "נו"ן" ולפעמים ללא "נו"ן"²³. (ב) מלשון
23 "נוך" — "חומת אנך"²⁴ — במשמעות של רום²⁵
24 וגובה²⁶.

(18) ע"ד ולא נודע כי באו אל קרבנה (מקץ מא, כא).

(19) והא דבכמה מקומות כותב רש"י "לא ידעתי" וכיו"ב. אף שגם
שם יש מדרשי רז"ל — ראה לקו"ש ח"ה ע' 1 הערה 2 וש"נ — הוא לפי:
(א) שבכלל אין דרך פרש"י לשלול דרז"ל, כדלקמן בפנים. (ב) גם בדרז"ל
על אתר כתוב וכיו"ב אינו צריך לשלול באם מובנת השלילה בפשטות
(כי אינו ע"ד הפשט כלל).

(20) וגם בפ' צו (שם ח, כג-כד) אף שמפרש בתו"כ שם "זה גדר
האמצעי" אינו מפרש השייכות לתיבת "תנוך" כבפרשתנו.

(21) כ"ה בתו"כ הנדפסים עם פ' הקרבן אהרן; עם פ' רבינו הלל:
עם פ' המלבי"ם. וכן הובא בר"ש ותויו"ט נגעים פ"ד מ"ט. וכ"ה בתו"כ
ע"פ כת"י רומי מנוקד (יכול על תוך ודיי). אבל בתו"כ הנדפס עם פ'
הראב"ד: ת"ל על תנוך אי על תנוך יכול על גובה. ובזית רענן גרס
(בילקוט): על תנוך ודאי כו' ת"ל אוזן אי על אוזן וכו'. וכן הועתק בפ'
רבינו הלל: יכול על תנוך ודאי. וראה שם בחילופי נוסחאות בפ' ר"ה.
(22) ראה מלבי"ם כאן. וראה ראב"ד וקרוב אהרן בפירושו לתו"כ.
תויו"ט נגעים פ"ד מ"ט.

(23) כמו האנפה — ראה לקמן בפנים.

(24) עמוס ז, ז.

(25) ראה לעיל הערה 2 שכן תרגם אונקלוס תיבת תנוך "רום אודנא".
(26) וצ"ע במ"ש בקרבן אהרן כאן "לא ידעתי פ" מלת נוך האיק
מורה על החצון". ובראב"ד לתו"כ כאן "ישמא מוציא אותו מלשון נאספו
עלי נכים שפירושו אנשים קשים מאד וכן הגבוה של האוזן הוא הקשה
שבאוזן". ובפ' זית רענן לילקוט שם פ' "על תנוך ודאי": פ' הרכה
שהוא למטה באוזן. ובפ' רבינו הלל: דהיינו מקום תחתון שבאוזן
דמשמע תחת נוך. וראה שם בחילופי נוסחאות.

(27) ח"ש כה, ג.

(28) תשא לא, ג.

(29) וכ"ה בת"י דלעיל הערה 2.

(30) שמיני יא, יט.

(31) מפירוש הראב"ד וקרוב אהרן ותויו"ט ועוד (וכ"ה במלבי"ם) שם
משמע שמפרשים שלדעת התו"כ תיבת "תנוך" היא מלה מורכבת
מ"תנוך" ו"נוך". ולפ"ז לפי "תוך" אינם משתמשים בהנוך*. ולהעיר

(*) ועפ"ז צ"ע במלבי"ם שם שמפרש שבהוראה זו "תוך". תנון שבאמצע להקטין התוך כו' — דלכאורה לפי תיבת "תוך" שבהתייבה, הוא רק "תוך". אשר לכן הוצרך
לצרף ב' התיבות בתו"כ.

21 "בדיל" למדידת יושרה של חומה³⁶, והקשר שבין
22 "בדיל" זה לבין "גובה" ו"רום" הוא רק בכך שמניחים
23 את ה"בדיל" לגובה החומה³⁷.
24 לפיכך אי אפשר לומר בפשטות, שהמשמעות של
25 "על תנוך" היא "על גובה" – בעקבות הדמיון שבין
26 "תנוך" לבין "אנך" – כי המילה "אנך" בעצמה איננה
27 "גובה", ובמיוחד כאשר האותיות "תנוך" אינן כמו³⁸
28 האותיות "אנך", כדלעיל³⁹.

ז.

הסבר דברי "הפותרים"

29 לפי כל האמור, מובנים גם דברי רש"י "הפותרים
30 קורים לו סנדרוס", שלא כדבריו בפרשת תצוה
31 "שקורין סנדוס".

32 ענינים של ה"פותרים" הוא בדומה לענין פתרון
33 חלום, כפי שמסופר לפני-כן, בחומש בראשית, ששר
34 המשקים ראה בחלום "שלשה שריגים", ויוסף פתר לו
35 שהכוונה היא ל"שלשת ימים"⁴⁰. וכך גם לגבי חלום
36 פרעה על "שבע פרות..." שיוסף פתר שהן "שבע
37 שנים"⁴¹. כלומר, בחלום לא ראו "ימים" או "שנים",
38 ובכל זאת יוסף פתר, גילה והראה את כוונת החלום,

1 ההכרח לכך הוא: על "וברוח אפיק"³² מפרש רש"י
2 "היוצא משני נחיריים של אף דיבר הכתוב כביכול
3 בשכינה דוגמת מלך בשר ודם, כדי להשמיע אוזן
4 הבריות כפי ההווה שיוכלו להבין דבר, שאדם כועס
5 יוצא רוח מנחיריו, וכן עלה עשן באפו, וכן ומרוח אפו
6 יכלו, וזהו שאמר למען שמי אאריך אפי, שזעפו נחה
7 נשימתו ארוכה, וכשהוא כועס נשימתו קצרה... וכל אף
8 וחרון שבמקרא אני אומר כן..."³³.

9 מזה מובן, שלמרות שהמילה "אף" יכולה להיות
10 בעל משמעות של רוגז וכעס, כאנפה, הרי זה ברור רק
11 כאשר היא כתובה ביחד עם המילים "רוח" "עשן"
12 "אאריך" (נשימות³⁴) וכדומה, אבל משמעות המילה
13 "אף" כשלעצמה איננה כעס ורוגז, אלא האיבר אף
14 כפשוטו³⁵.

15 לכן אי אפשר להסביר בפשוטו של מקרא,
16 ש"תנוך" הוא מלשון "תוך".

17 רש"י אינו מקבל שהמילה "תנוך" היא מלשון
18 "נוך" – רום וגובה, כ"חומת אנך", כי בנוסף לשינויים
19 שבאותיות "אלף" ו"תיו", כדלעיל, הרי המילה
20 "אנך" כשלעצמה, אינה מלשון "רום", אלא זהו

(37) ובפרט לפרש"י ח"ש (שם) (אבל הוא בחצאי רבוע) שכתב
"חומת אנך שהוא מן ננה רגלים". וראה ראב"ד לתו"כ פ' צו שם.

(38) בפרש"י ח"ש שם שבתיתת אנך האלף היא הוספה, ובפרש"י
שמות ג, ב שלפעמים מוסיפים תיו. ועפ"י י"ל לכאורה בתיבת "תנוך"
שיש בזה השורש "נכה" שבאנך. אבל (נוסף ע"ז שמצד פרש"י ח"ש שם
אין לפרש ככתוב – נוך, גובה***, כבהערה שלפנ"ז, הרי) הוספת
התיו המבואר ברש"י שמות שם היא להורות על ענין הדבקות – ראה
דקדוקי רש"י (באר רחובות) – שאינו שייך בנדר"ד.

(39) ע"פ פ' הצ"צ (הנ"ל הערה 2) בגדר האמצעי שבאזון – אולי
י"ל מענינים מופלאים ע"ד ההלכה בפרש"י עה"ת: שזה שמוסיף "ולשון
תנוך לא נודע לי" כוונתו לא רק לשלול הפי' שבתו"כ, בפי' לשון "תנוך"
כ"א שנפק"מ גם להלכה: הלשון "גדר אמצעי שבאזון" מצ"ע יש לפרש
שקאי על כל העליונה של אזון שקשה כ"סחוס" ו"נק" גדר האמצעי כיון
שיש לו דבר מקיף למטה בחלק גדול מן האזון ועוד דגם שם בעליונית
האזון יש קצת עור רך קצת ע"ג הקשה" (צ"צ שם). וראה לעיל שזה"ג
להערה 13 שגם ברמב"ם בפיה"מ משמע כן וגם שם מפרש "והוא אמרם
תנוך אזון זה גדר האמצעי", משא"כ לפי' התו"כ בתיבת "תנוך" –
"תוך" "נוך" – מוכרח לומר שהוא גדר האמצעי בפני נקב האזון כפי
הראב"ד לתו"כ. וק"א שם***.

(40) וישב מ, יב.

(41) מקץ מא, כו.

שכמה סוגים בפי' כאלה: א) בנדר"ד שתיבה אחת מורכבת מב' תיבות
ופי' תיבה זו יוצא מב' התיבות: ב) "אפאיהם" (האזינו לב, כו) וכיו"ב
פרש"י כותב: ואונקלוס תרגם כו' תיבה זו לג' תיבות אמרתי אף אי הם
– שכל האותיות ישנם בהתיבה והפי' רק מפירים לג' תיבות, משא"כ
בנדר"ד ש"הן" משמש לב' התיבות (תוך נוך, ג) "שמים" שפירש"י
(בראשית א, ח) "שא מים.. אש מים שערבן כו" – שצ"ק ההוספה היא
אות אלף "שא מים אש ומים", ש"יש לנו תיבות הרבה חסרות אלף
לפי שאין הכרת האלף נכרת" (פרש"י בא י, כא). וראה מפרשי רש"י
שם (רא"ם, לבוש, דקדוקי רש"י, משכיל לדוד. ועוד). ד) פרש"י שם "שם
מים" – דמפרשים המ' לפני וגם לאחריו (וראה משכיל לדוד שם),
משא"כ בנדר"ד שמפרשים התיבות "וך" ששייכות (גם) לה"תיו" אף
שהנ"ן מופטק. ועוד.

(32) בשלח טו, ח.

(33) וראה פרש"י וירא יח, כג.

(34) שהרי אי אפשר להאריך האף עצמו.

(35) בפרש"י לך (יז, יא) "ונמלתם כמו ומלתם והנזון בו יתירה ליסוד
הנופל בו לפרקים כגון נ' של נוסף ונ' של נושא כו" – ה"ז נזון יתירה
כיסוד נופל בתחתית התיבה** ולא באמצע התיבה. ומזה שלא פירש רש"י
בבשלח שם שאף הוא משרש אנך (כהרד"ק בספר השרשים שלו) מוכח
שלא ס"ל כן. ועד"ז מובן בנדר"ד.

(36) ראה פרש"י ומצודות (ועוד) עמוס שם.

(*) בספר זכרון לרש"י שם כתב דהנחתא שכתוב בהם שם מים במ"ם נ"ל שאין נכונות (כי הוא דעת ר"י ב"ח כו). וליתא ברש"י כתי"ה קלא. קמה (הר טולוז).
ובדפוס שני איתא רק "שמים אש ומים שערבן כו". אבל ברוב הדפוסים ומפרשי רש"י איתא. וכן משמע ברמב"ן באן.
(**) וגם שם י"ל שהכרחו הוא כיון שהוא לשון ציווי ותפעל לא יבוא בציווי (וראה דקדוקי רש"י (מירא דכ"א) שם).
(***) אלא ש"ל שני"פ פרש"י נזון הוא כמו נכה, וגם מצד זה שייך לגדר האמצעי שבאזון. ע"ד פ' הב' בראב"ד לתו"כ צו שם.
(****) כ"כ בצ"צ שם בפי' הק"א ובשור"ת מלבושי יו"ט שם תפס באר"א בק"א ומפרש דברי התו"כ ע"ד הג"ל ברש"י. וזע"ג.

30 "הסתלקות אור החכמה, כי מצורע חשוב כמת וכתוב
31 ימותו ולא בחכמה". בחסידות⁴⁶ מוסבר ענין זה בהרחבה
32 לגבי עבודת האדם: "מוחין דאימא" – הדרגה של
33 "בינה", התבוננות בגדלות הבורא, מעוררים אצל האדם
34 אהבה מדרגת "רצוא", רצון לצאת ממצויאיתו העצמית
35 ולהכלל באלקות.

36 "מוחין דאבא", דרגת ה"חכמה", הנעלית מבינה,
37 גורמים להתבטלות מוחלטת כלפי אלקות, עבודה מסוג
38 של "שוב" שאינה כלות הנפש, אלא התבטלות על-ידי
39 התעסקות בתורה ובמצוות למטה.

40 "נגעים" נגרמים עקב "הסתלקות אור החכמה":
41 כאשר חסרה ההתבטלות המוחלטת של החכמה, ועקב
42 זאת חסרה הורדת ה"רצוא" וכלות הנפש לדרגת
43 "שוב" – לימוד התורה וקיום המצוות, אז יכולה דרגת
44 ה"רצוא" (הנובעת מהתבוננות של "מוחין דאימא"
45 בלבד) לאפשר "יניקה לחיצונים" (=השפעת כוחות
46 לצד החיצוני) כפי שההתלהבות בתפילה בלבד יכולה
47 להביא לידי הרגשת ישות עצמית וכדומה, ועד לידי
48 התלהבות בלתי רצויה⁴⁷.

49 לפיכך תיקון הנגעים ורפואתם נעשים על-ידי
50 הכהן, שהוא מוריד למטה את אור החכמה, וכך
51 נטהרים הנגעים ונרחיקת יניקת החיצונים, כמוסבר
52 בהרחבה בחסידות.

י.

הסיבה לנגעים - הסתלקות החכמה

53 בטהרה על-ידי הכהן ישנם שני פרטים⁴⁸: "והובא
54 אל הכהן" ו"ויצא הכהן אל מחוץ למחנה". כדי לתקן
55 את הנגעים אין להסתפק בהורדת השפע של אור
56 החכמה בלבד ("ויצא הכהן..."), אלא יש צורך לפני-כן
57 ב"והובא אל הכהן" – התיקון (במקור⁴⁹ הנגעים,
58 ב"רצוא" וכלות הנפש. דבר שנעשה באמצעות "מוחין
59 דאימא" (בינה), והתאמתם אל ה"שוב", על-ידי הכהן
60 – חכמה. וביחד עם תיקון ה"רצוא" מתאפשר אחר-כך
61 "ויצא הכהן..." – הורדת והבאת אור החכמה אל

1 שהכוונה היא לשלשה ימים ולשבע שנים. כלומר,
2 "פותרים" מוצאים צד שווה בין שני דברים שאינם
3 זהים.

4 לפיכך, לאחר שרש"י אומר "ולשון תנוך לא נודע
5 לי" – שלפי פשוטו של מקרא אין מתאימה ההשוואה
6 של "תנוך" ל"תוך" ו"נוך" – הוא ממשיך ואומר,
7 ש"והפותרים קורים לו טנדרוס":

8 אלה ה"פותרים" ומשווים בין שפות⁴², שלפי דרך
9 פירושה יש הסבר ל"לשון תנוך" מפני הדמיון של "תנוך"
10 ל"תוך" ו"נוך", אומרים, שזוהי הסיבה לכך שה"לעז"
11 של "תנוך" הוא "טנדרוס", כי שתי המילים הללו
12 "דומות" בצליליהן – במילה "טנדרוס" יש צליל של
13 "תי"ו", "נו"ן" ו"וא"ו", בדומה למילה "תנוך" – ולכן
14 ה"פתרון" של המילה "תנוך" ב"לעז" הוא "טנדרוס".

ח.

הדמיון בין מילים בלה"ק לשפות אחרות

15 לכאורה, כיצד ייתכן בפשוטו של מקרא, שמילה
16 ב"לעז" בתקופת רש"י, תהיה בעלת שורש זהה כשל
17 מילה בלשון הקודש, מילה בחומש?!

18 – הרי אנו מוצאים יותר מזה בפירוש רש"י בפרשת
19 דברים⁴³: על "צידונים יקראו לחרמון שריון והאמורי
20 יקראו לו שניר" אומר רש"י "הוא שלג בלשון אשכנז
21 ובלשון כנען". כלומר, המילה "שלג" בלשון אשכנז
22 ובלשון כנען בתקופת רש"י היא כבשפת "האמוריים",
23 אשר "יקראו לו שניר" – מילה המופיעה בחומש.

24 [ולהעיר: גם עתה נקרא שלג בלשון אשכנז,
25 ובאנגלית, בדומה ל"שניר" – "שניי", "סנאו"]⁴⁴.

26 ודומה לכך המילה "טנדרוס" בתקופת רש"י, שהיא
27 מן השורש "תנוך", שבחומש.

ט.

הסיבה לנגעים - הסתלקות החכמה

28 מיינה של תורה שבפירוש רש"י:
29 מוסבר בספרי הקבלה⁴⁵, שהסיבה לנגעים היא

(46) לקו"ת פרשתנו שם. סהמ"צ להצ"צ מצות טומאת המצורע. ובכ"מ.

(47) לקו"ת שם. ע"ד פלשתיים דקדושה וכו' (תו"א סא, ג ואילך. תו"ח ר"פ תולדות פ"ו).

(48) לקו"ת פרשתנו כה, א ואילך.

(49) להעיר ש"והובא" צ"ל למקום שיותר לבוא לשם (מקומו – אלא

(42) עפ"י יובן גם ל' רש"י בתצוה כח, כב: ואף שרשרות פתור מנחם כו' לשון שרשים ואמר שהרי"ש כו'.

(43) ג, ט.

(44) ויתירה מזו י"ל, שכולם באים משורש "שלג" שבלה"ק, וא"כ הרי"ז כנדר"ד.

(45) ע"ח של"ח פ"ז. הובא בלקו"ת ריש פרשתנו*. ועוד.

והתיקון שבמוחין דאימא נרמז במילה 16
 "והפותרים", שמשמעותה, כבפתרון חלומות, גילוי 17
 ופירוש התוכן הפנימי של שני דברים הנראים שונים, 18
 ועל-ידי כך קישורם ואיחודם. 19
 משמעות הדברים בעבודת האדם בענייניו היא: 20
 פותרים את "מוחין דאימא", את ההתלהבות וה"רצוא" 21
 הנובעים מבינה, שיהיו, כפי שנדרש על-פי הכוונה 22
 הפנימית. 23
 ולאחר מכן נמשך אור החכמה ב"תנוך", עד "על 24
 בוהן ידו... ועל בוהן רגלו" – בקיום המצוות במעשה, 25
 ביד וברגל⁵³, 26
 ואז מתבטלים הנגעים – "וכיפר עליו הכהן 27
 וטהר"⁵⁴. 28
 (משיחת ש"פ מצורע תש"ל)

1 "מוחין דאימא", ועל-ידי כך מתבטלת האפשרות
 2 לנגעים.
 3 שני פרטים אלו בטהרה רמוזים בפסוק ובפירוש
 4 רש"י: "ונתן הכהן על תנוך אוזן המטהר הימנית..."
 5 מורה על המשכת אור החכמה – ("ונתן הכהן") אל
 6 מוחין דאימא – "אוזן", "שמיעה" והתבוננות⁵⁰.
 7 ועל כך אומר רש"י "ולשון תנוך לא נודע לי" –
 8 הטהרה והתיקון שב"תנוך אוזן", במוחין דאימא, "לא
 9 נודע"⁵¹, אינם באים מעצמם על ידי המשכת מוחין
 10 דאבא, באמצעות הכהן, אלא יש צורך תחילה בתיקון
 11 הפגם של מוחין דאימא – בבינה עצמה כשם
 12 שהתשובה צריכה להיות במקום הפגם⁵².
 13 [רש"י משתמש בביטוי "לא נודע", לשון נפעל,
 14 "ידיעה" ופעולה הנעשית מאליה, ולא בביטוי "לא
 15 ידעתי" וכדומה].

(לקו"ת חקת סד, א) איני יודע באיזו דרך כו' (ברכות כח, ב) מצד פנימיות
 הנפש שלמעלה מידיעה (אוה"ת פנחס ע' אנט ואילך. ד"ה אך בגורל
 תרכ"ו. ד"ה אשרינו תרפ"ח, תרצ"ו. וראה לקו"ת ויקרא נ, סע"ד).
 (52) לקו"ת פרשתנו שם לענין זה שצריך לתקן תחלה המעוות במוחין
 דאימא.
 (53) ראה תורת לוי"צ שם.
 (54) פרשתנו יד, כ.

שבמקומו גופא הקרוב למקום הכהן – ספורנו עה"פ), או שההבאה היא
 בנפשו שלא להשהות (תו"כ עה"פ).
 (50) ראה מאו"א בערכו (וש"נ): און נק' בינה כו'. וראה סהמ"צ שם ק,
 סע"ב) במוחין דאימא בינה הוא השגה והתבוננות והיא כמו בחי' שמיעה
 שמשגיג הדבר. ולהעיר ע"ד הנ"ל (כפנים) מתורת לוי"צ הערות למס' נגעים
 ע' שנט ואילך.
 (51) ע"ד הפי' לא ידעתי נפשי (ראה מק"מ ר"פ צו) ע"ס כו' לא ידענו

המשך מעמוד רמא

12 והרי זה כעין האוכל דבר איסור לתאבון שאינו צדוקי אלא מומר.
 13 שנינו במשנה: וְאִיֵּהוּ נָשִׂיא זֶה מִלֶּךְ כּו'.
 14 הגמרא מביאה ברייתא המבררת מי הוא ה'נשיא' המביא שיער
 15 לחטאתו: תָּנוּ רַבֵּנּוּ, נֹאמַר בַּמִּקְרָא (ויקרא ד כב) 'אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא',
 16 יָכוֹל – שֶׁמֶא כּוּוֹנֵת הַכְּתוּב הִיא לֹאדָם שֶׁהוּא נָשִׂיא שֶׁל שֶׁכֶּם,
 17 כְּנֻשִׁין בֶּן עַמִּינָדָב שֶׁהִיא נָשִׂיא שֶׁבֶט יִהוּדָה, תִּלְמוּד לִזְמַר בַּהֲמִשָּׁךְ
 18 הַפֶּסֶק 'וְעָשָׂה אֶחָת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֱלֹהֵיו', וּמַעֲתָה יֵשׁ לַלְמוּד
 19 גְּזִירָה, שֶׁהִיא נֹאמַר כֹּאן 'ה' אֱלֹהֵיו', וְלִהְיוֹן הוּא אֹמֵר בַּמִּקְרָאוֹת
 20 הַעוֹשִׂים בְּדִינוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ (דברים יז יט) 'לִמְעַן יִלְמַד לִירְאָה אֶת ה'
 21 אֱלֹהֵיו',

1 אֵלָּא אִיֵּהוּ צְדוּקִי, כָּל הָעוֹבֵד עֲבֹדֹת בּוֹקְבִים.
 2 הגמרא מקשה על דעת הסובר שהאוכל חלב להכעיס דינו
 3 כצדוקי: מִיֵּיָּבִי – הקשו בני הישיבה, על שיטת הסובר שהאוכל
 4 להכעיס הוא צדוקי. שנינו בברייתא, אדם שאֵכַל פְּרֻעוֹשׁ אַחֵר או
 5 יְתוֹשׁ אַחֵר, תָּרִי זֶה מוֹמֵר. וְהָאֵלָּא הֵכָא דְלִהְיֵעִים הוּא – והרי כאן ודאי
 6 עשה זאת להכעיס ולא לתאבון, שהרי פרעוש או יתוש אינו דבר
 7 מאכל, וְכָאן קָרִי לֵיה מוֹמֵר – ואף על פי כן נקרא הוא בברייתא
 8 בשם 'מומר' ולא בשם 'צדוקי', ובהכרח יש ללמוד מכאן, שאף
 9 האוכל להכעיס אינו נעשה צדוקי.
 10 מתרצת הגמרא: הָתָם דְאִמְרַם אִמְעוּם טַעֲמֵם דְאִיסוּרָא – שם אינו
 11 עושה כל על מנת להכעיס, אלא שרוצה לטעום טעמו של איסור,

המשך מעמוד רמב

10 ששוכב על ידי כך את קונו.
 11 שְׂאֵלוֹ תִּלְמִידֵיו אֵת רַבִּי אֶלְעָזָר, מַפְנֵי מַה הִכָּל מוֹשְׁלִים בְּעֶבְרָתָם,
 12 כלומר, הכל רודפים אחריהם תמיד, יותר משאר בעלי חיים. אמר.
 13 להם רבי אלעזר, טעם הדבר הוא מַפְנֵי שְׁפִיזוֹן רַע – יצרם רע הוא
 14 ביותר. מבררת הגמרא: מֵאֵי הִיא – במה מצנינו שיערם של
 15 עכברים רע הוא. מבארת הגמרא: רָבָא אָמַר, אִפִּילוּ גְלִמִּי נִיֵּיצִי –
 16 אפילו בגדים הם נושכים. דהיינו, שאף שהבגדים אינם מאכל
 17 לעכברים, ואין להם הנאה מנשיכתם, מכל מקום מוסיקים הם
 18 אותם בנשיכתם.

1 'אִירוּר'. דָּבָר אַחֵר – טעם נוסף אמר להם, זו – הגיורת הִיתָה בְּחֻזְקָת
 2 שְׁמוּר, כלומר, סתם גויה אינה בחזקת מופקרת לזנות, וְזו –
 3 השפחה המשוחררת לֹא הִיתָה מתחילה בְּחֻזְקָת שְׁמוּר, לפי שסתם
 4 שפחה מופקרת היא לזנות.
 5 שְׂאֵלוֹ תִּלְמִידֵיו אֵת רַבִּי אֶלְעָזָר, מַפְנֵי מַה הִכָּל מְכִיר אֶת קוֹנוֹ –
 6 בעליו, שהוא הולך אחריו לכל מקום ומשמרו, וְאִילוּ הִתְחַלּוּ אִינוּ
 7 מְכִיר אֶת קוֹנוֹ. אָמַר לָהֶם רַבִּי אֶלְעָזָר לַתְּלִמִּידֵיו, וְהָאֵלָּא אִם הָאוֹכֵל
 8 מִמֶּה שֶׁעֵבֶר אוֹכֵל – משיירי מאכלו של עכבר, מְשַׁבֵּחַ אֶת
 9 תַּלְמוּדוֹ, חֲתוּל הָאוֹכֵל אֶת הָעֵבֶר עֲצָמוֹ עַל אֶחָת מִמֶּה וְכִמְהָ

הקטרת, כי לפעמים חושבין י"א⁹ בחי' שנפלו, כמו ז'¹⁰ ימי נדה וי"א ימי זיבה.

וסופי תיבות זרעים או ירקות הוא מות, להורות מה שמתו כל אלו¹¹ הבחי'.

ויש לומר, זרעים רומז על הניצוצות שנפלו בז"א, ועיינ' במאורי אור מע' זרע הטיפה של החסדים כו' ע"ש. וז"א הוא בחי' חסדים בכלל לגבי מלכות.

וירקות¹³ רומז על הניצוצין שנפלו ממלכות, שלכן ירק מתייחס לשדה דמלכות כמ"ש¹⁴ ירק השרה.

כשמתבררים הניצוצין שנפלו מזו"ן הם בבחי' זרעים וירקות המחוברים¹⁵ לקרקע, קרקע קאי על עולם הבריאה כמ"ש במאור¹⁶ מע' קרקע ע"ש. והניצוצין שהם זרעים וירקות כולם נפלו לבריאה, והם תחת האילן והסוכה זו"נ דאצי', כי בריאה הוא תחת האצי'.

גם יש לפרש, קרקע קאי על מלכות כמו¹⁷ אסתר קרקע עולם היתה, והוא בחי' המלכות הנעשית מקור לבריאה, (כמו ברכת הארץ שתיקן יהושע, שהוא בחי' המלכות הנעשית מקור לבריאה, ועיינ' בלקוטי תורה בד"ה¹⁸ ואכלת ושבעת). וכל הניצוצין המתקנים ונבררים הם עולין למלכות, כי מלכות היא המבררת כמ"ש¹⁹ ותתן

למשה בסיני, א"ר הונא מאי קראה "קח לך סמים" תרי, נטף ושחלת וחלבנה" הא חמשה, וסמים אחריני חמשה, הא עשרה, ולבונה זכה חד, הא חד סרי".

(9 ראה הערה 24.)

(10 ויקרא טו, כה. וראה שם רש"י ד"ה אל נדתה, זו אחד עשר יום שבין סוף נדה לתחלת נדה כו'. עיינ' שו"ע אדמו"ר הזקן ריש הלכות נדה. ראה גם לעיל סימן קכג. קצו. לקמן קסח.

(11 ראה בפנים בתורת לוי יצחק ביאור שאר האותיות. (מובא בילקוט לוי יצחק פרשת שמני פרק יא פסוק לח).

(12 מערכת אות ז' סעיף טו.

(13 "וגם יתפרש קרקע על בינה, ועיינ' במאורי אור שם, והוא בינה המתלבשת בבריאה" (תורת לוי יצחק כאן).

(14 במדבר כב, ד. וראה לעיל סימן צו הערה 7, דשדה בחי' מלכות.

(15 מבאר כאן מ"ש במשנה הנ"ל "זרעים או ירקות המחוברים לקרקע".

(16 מערכת אות ק' סעיף כט, וז"ל: קרקע נקרא הנוקבא, אסתר קרקע עולם (כתובות ג:), והבריאה נק' קרקע המשכן וז"ס קרקע בתולה ע"ש.

(17 כתובות ג, ב.

(18 לקוטי תורה פרשת עקב יד, ג.

(19 משלי לא, טו. ראה גם לקוטי לוי יצחק, ליקוטים על פסוקי תנ"ך ומאחז"ל עמוד קפט וז"ל: "הבחי' דמל' שנק' שדה, שהוא מה שמל' נעשית מקור לבי"ע ומבררת הניצוצין שבשם כמ"ש ותתן טרף לביתה, שטרף הוא רפ"ח ע"ה דהיינו ברור הניצוצין". ע"ש.

טרי"ף בגי' רפ"ח עם הכולל. להעיר משיחות ש"פ וראה ה'תשנ"ב (תורת מנחם התועדויות ה'תשנ"ב ח"ב עמוד 132) וז"ל: "טרף" בגימטריא רפ"ח בתוספות א' (ראה סה"מ תרס"ג עמוד נא. וש"נ), שרומז על רפ"ח ניצוצים שנפלו בשבירת הכלים דתהו, שברורים

בראשית לו, לגילד: וימת בלע וימלך תחתיו יוכב בן זרח מבצרה: וימת יוכב וימלך תחתיו השם מארץ התימני:

קלה

[הקדמה: במשנה מס' מכשירין פרק א' משנה ג', מובא הדין, באם זרעים או ירקות היו מחוברים לקרקע, והי' מים עליהן שרגילין להשקות אותן או מי גשמים שנפלו, ואדם מרעיד אילן העומד על גבם, ונפלו פירות על הזרעים או ירקות וכו', אם הפירות מוכשרים לקבל טומאה ע"ש.]

רמזים בהמשנה [מכשירין פ"א מ"ג] "זרעים או ירקות" סופי תיבות "מות", וראשי תיבות זא"י בגי' וכנגד הז' מלכי דתהו וי"א אלופי עשו, ורמזים בזה

זרעים או ירקות המחוברים לקרקע: הזרעים והירקות הם¹ הניצוצין שנפלו מהז' מלכים דתהו, שהניצוצין כשמתבררים ומתקנים נעשה מהם זרעים וירקות שהם למאכל להאדם² דמ"ה דתיקון.

דראש³ תיבות זרעים או ירקות הוא זא"י¹.

ד', הוא הז' מלכים שנפלו כמו הז' מלכי אדום שמתו. א', הוא כשחושבין גס⁴ הד' אבות (נוזיקין⁵) שנזכרו בהם.

וכמו י"א⁶ אלופי עשו, י"א⁷ יריעות עזים, י"א⁸ סממני

(1 ראה תורה אור פרשת בשלח עמוד סה, ד. לקוטי תורה פרשת צו יג, ב. סידור עם דא"ח מאדמו"ר הזקן רב, ד ואלך. תורת מנחם — ספר המאמרים תשי"ד (ד"ה באתי לגני סעיף יג) עמוד פג. ועוד.

(2 דמ"ה דתקון. פירוש: מ"ה הוא שם הוי' במלוי אלפין יו"ד, ה"א, וא"ו, ה"א בגי' אד"ם. דאדם מתקן ומעלה את המאכלים מתהו לתיקון.

(3 מבאר, דזרעים וירקות הם בבחי' תהו, המתבררים ומתקנים ע"י אדם דמ"ה, הן מצד עצם ענינים דהם למאכל אדם, כמבואר באריכות בהמצוין בהערה 1, והן בהגימטריא של התיבות בהמשנה "זרעים או ירקות" דמרמזים על תהו וכו'.

(4 פירוש: שבסך הכל יש י"א, ז' מלכים, וד' מאבותיהם, דרק בארבעה מהמלכים נזכר גם האבות, והם: (פסוק לב) בלע בן בעור, (לג) יוכב בן זרח, (לה) הדר בן בדר, (לח) בעל חנן בן עכבור.

(5 רמז להמשנה ריש בבא קמא "ארבעה אבות נוזיקין הן", לרמז דחשבינן גם הד' "אבות" הנזכר בפסוקים. ראה תורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד קיט.

(6 בראשית לו, פסוקים מ-מג. אלופי "תמנע, עלוה, יתת, אליכמה, אלה, פינן, קנו, תימן, מבצר, מגדיאל, עירם".

(7 שמות כו, ז "ועשית יריעות עזים לאהל על המשכן עשתי עשרה יריעות תעשה אותם". וכידוע עזים בחי' גבורות כמארז"ל (שבת עז). מ"ט עזיא מסגי ברישא והדר אימרא ברישא חשוכא והדר נהורא, ראה לקוטי תורה פרשת בלק עד, ד. וראה ילקוט לוי יצחק עה"ת ח"א סוף סימן ח, רמז במספר אמות היריעות לבחי' גבורות ודינים.

(8 שמות ל, לד. ראה כריתות ו: "אמר רב יוחנן י"א סממנין נאמר לו

ילקוט לוי יצחק על התורה

והוא:

אותיות קר"ק ירמוז²⁵ על הד' אחוריים דאו"א²⁶ וישו"ת, הד' אבות הכתובים בהמלכים. ואות²⁸ ע' ירמוז על הז' מלכים עצמן. וכשמתבררים ונעשים בבחי' מאכל, הם מחוברים לקרקע דמלכות הנעשית מקור²⁹ לבריאה.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד תכד

טרף לביתה כו', ומחוברין בה²⁰. וי"ל הניצוצין מצד שרשן מהמלכים דתהו, הם ג"כ מבחי' קרקע, כי הרי עיקר המלכים הוא ג' מלכים הראשונים בלע, יובב, חשם, שנפלו בלע לבריאה, ויובב ליצירה, וחשם לעשי', וכידוע²² בהתלת עלמין דנפקין כו'. בל"ע²³ יוב"ב חש"ם ג' קרקע במכוון. וי"ל בתיבת קרק"ע מרומז כל הי"א בחי' דתהו,

ועלייתם לקדושה היא ע"י המשכת וגילוי האל"ף, אלופו של עולם. ע"ש.

(20) ראה רמזים בפנים בתורת לוי יצחק בתיבת זרעים וירקות דקאי על ז"א ומלכות.

(21) ראה גם לעיל סימן כג. ככו. קלד. לקמן סימן קלו. קמב.

(22) ראה ביאור אורא רבא קדישא מהאריי ז"ל עם הגהות צמח.

(23) בל"ע (בג' 102) + יוב"ב (20) + חש"ם (348) = 470, כמספר "קרקע".

(24) ראה פרי עץ חיים שער עולם העשי' פרק ה ז"ל: הז' מלכים שמתו בארץ אדם שהם ז' תחתונים, ועוד ד' אחוריים של חכמה ובינה וישראל סבא ותבונה, וסודם הוא ב' אותיות אחרונות שבכח הו"ו, וה, שהם ג' י"א. וכבר ידעת כי ב' אותיות אלו הם ז"ן שהם ז"ת, אמנם עם ד' אחוריים הנד' שירדו למטה במקום ז"ן הם י"א, כמנין ו"ה, כי כ"ז הוא בכלל ז"ן. ולכן תמצא כי לעולם אין הפגם עולה רק נגד ז"ן, ולא בא"וא. וזהו ענין הקליפה הנקרא* תולע, הנזכר בפסוק (שמות ל, לד) עולת תמיד, וע"ש. כי הנה הם י"א

המשך ביאור למס' סוטה ליום השמיני לעומר עמ' ב

ומשיבה, תלמוד לומר 'אחת לאחת למצא חשבון' – חטא לחטא מצטרף לחשבון שיבוא. ממשיכה הברייתא, וכן מציינו בסוטה שבמדה שמדדה, בה מדדו לה – שנענשה לפי הדרך שחטאה. היא עמדה על פתח ביתה ליראות לו – להראות לו, לפיכך בהן מעמידה על שער נקנור שבו היו מנוולים אותה וקראת קלונה לכל. היא פקדה לו – בעבורה, להתנאות בפניו, סודרין נאין על ראשה, לפיכך בהן נוטל כפה – צעיף המכסה את ראשה מעל ראשה, ומניחו תחת רגליה. היא קשטה לו פניו, לפיכך

1 תניא, היה רבי אומר מנין – מזה המקור לדבר שבמדה שאדם מודד
2 בה מודדין לו, ומשיב, שנאמר 'בסאמאח בשלחה תריבנה'.
3 שואלת הברייתא, אין לי אלא סאה – עבירה גדולה, מנין לרבות
4 תריב – חצי סאה וחצי תריב, קב וחצי קב, רובע וחצי רובע,
5 תומן ועוקלא – משקלות קטנים יותר, מנין שגם על עברות קטנות
6 מעניש ה' באותה מדה. ומשיבה, תלמוד לומר 'כי כל סאון סאון
7 ברעש' ונלמד מכל' שאפילו מדה קטנה. שואלת הברייתא, ומנין
8 שכל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול – שאם לא נפרעו
9 מהאדם על חטאו, לא ויתרו לו אלא מצטרף לחשבון בעתיד.

המשך ביאור למס' סוטה ליום העשירי לעומר עמ' ב

ומישבת, שבעה – שבע פעמים, דאפקיה – שהעלהו דוד על ידי כך משבעה מדורי גיהנם, ואידך – והפעם הנוספת, איבא דאמרי דקריב רישיה לגבי גופיה – שהיה ראשו מושלך רחוק מגופו, ועל ידי אמירתו "בני" קירב דוד את ראשו לגופו. ואיבא דאמרי דאיתיה לעלמא דאית – שעל ידי כך הביאו לעולם הבא. נאמר בפסוק, "ואבשלום לקח ויצב לו בחייו את מצבת אשר בעמק המלך וגו'", שואלת הגמרא, מאי "לקח", אמר ריש לקיש שלקח אבשלום מקח רע לעצמו. וממשיכה הגמרא לדרוש לפי זה את סוף הפסוק, "את מצבת אשר בעמק המלך וגו'", אמר רבי חנינא בר פפא, "בעמק המלך" היינו בעצת עמוקה של מלכו של עולם,

1 מתחתיו, ולכן לא יכל לחתוך שערות ראשו כיון שהיה נופל
2 בשאול.
3 הגמרא מוסיפה לבאר את המשך הפסוקים האמורים במות אבשלום.
4 כאשר הודיעו לדוד אודות מות בנו, נאמר בפסוק "וירד, המלך, ויעל על עלית השער – על עליית שער העיר, ויבך, ובה אמר בלכתו, בני אבשלום בני בני [אבשלום], מי יתן מותי אני תחתיו – הלוואי והייתי אני מת במקומך, אבשלום בני בני". ונאמר עוד שם, "המלך לאט – כיסה את פניו, ויועק המלך בקול גדול, בני אבשלום אבשלום בני בני", שואלת הגמרא, הני תמניא "בני" – שמונת הפעמים שאמר דוד את המילה "בני", לקח – מדוע אמרם.

ואח"כ יהי' גאולה שלימה במהרה בימינו, לכך כתיב וביום השמיני ימול בשר ערלתו, שלא ישאר ערל וטמא, ויום השמיני מרמז על בחינת מדה השמינית שהוא עוה"ב שאז יהי' גאולה שלימה בב"א.

גנזי יוסף

ביאור המחלוקת (ר"ה יא.) אם בניסן עתידין ליגאל או בתשרי, ומפרש בזה מאחז"ל אשה מזרעת תחלה יולדת זכר, איש מזריע תחלה יולדת נקבה וכו'

אשה כי תזריע וילדה זכר. אשה מזרעת תחילה יולדת זכר, איש מזריע תחילה יולדת נקבה (ברכות ס.). ובו יבואר הפלוגתא חד אמר בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל, וחד אמר בניסן נגאלו ובתשרי עתידין ליגאל (ר"ה יא.).

הכלל יש שהקדוש ברוך הוא בעצמו ברוב רחמיו מרחם על עמו ישראל, בלי שום התעוררות התחתונים. ויש שהקדוש ברוך הוא מרחם עצמו על עמו ישראל מחמת מעשה התחתונים מעמו ישראל, במעשיהם הנאים במה שעושים ומקיימים מצותיו, והבחינה הב' יותר טוב לפני עמו ישראל.

וזהו הרמז, כי הקדוש ברוך הוא המשפיע חיות בכל עת ורגע על כל העולמות נקרא בשם "איש", והעולמות המקבלים חיות מאתו בכל עת ורגע נקראים בבחינת "אשה".

וזהו אשה מזרעת תחילה, דהיינו כשהשפע בא מחמת מעשה התחתונים, יולדת זכר, מרמז כשהשפע בא מחמת מעשה התחתונים, אין בו שום קטרוג ח"ו, וזהו יולדת זכר, על הרמז כאיש גבורתו (שופטים ח, כא). איש מזריע תחילה, דהיינו כשהקב"ה בעצמו מעורר השפע על עמו ישראל, זהו הרמז יולדת נקבה, על הרמז תש כחו כנקבה (ברכות לב.), כי שם ח"ו יש קטרוג.

וזהו הרמז בגמרא, ולא פליגי, כי כשיהי' אי"ה הגאולה במהרה בימינו מחמת התעוררות התחתון, אז יהי' הגאולה בתשרי, אפילו שהחודש הזה מורה על הדין, כיון שהגאולה יהי' אי"ה מחמת התעוררות התחתון, אבל כשיהי' הגאולה מחמת רוב רחמיו, אז יהי' דווקא בניסן, בעת שאין דינין שורה כלל, כי על זה רומז שהחודש ניסן נקרא חודש אביב, אל"ף ב"ת כסדר, ותשרי הוא אותיות תשר"ק (זוה"ק ח"ב קפז.), כי ניסן הוא אור הישר מורה על חסד, ותשרי הוא אור החוזר מורה על דין (זוה"ק שם).¹

קדושת לוי

יב, ב – דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים כימי נדת דותה תטמא

גאולה האחרונה בחי' "שיר לשון זכר" וזהו "וילדה זכר", וקודם לזה יהי' ד' גליות, המרומז בפ' – "וטמאה שבעת ימים" (גלות בבל), "כימי נדת" (גלות מדי), "דותה" (גלות יון), "טמאה" (גלות אדום), ואח"כ גאולה שלימה

אשה כי תזריע וילדה זכר. הנה הגאון של"ה במסכת פסחים כתב על הא דאמרו חז"ל תורה וארץ ישראל ועולם הבא ביסורין, שקודם קבלת התורה הי' יסורין של מצרים, וקודם ארץ ישראל הי' יסורין של עיכוב במדבר ארבעים שנה, וקודם עוה"ב הם ד' גליות כדי שיזדככו, וזהו (קהלת ב) כיתרון האור מן החושך, למען שיקבלו ישראל עול תורה כנגד עול מצרים, ועול מצות כנגד מדבר, ועול יראת הרומוזות כנגד ד' גליות שהוא עיקר עוה"ב, ששיגו יראה ואהבה בשלימות, שיהיו מרכבה כמו האבות מרכבה בחייהם שנאמר (בראשית יז) ויעל אלקים מעל אברהם.

הגאולה האחרונה יהי' בבחינת זכר שאין אחריו גלות, ויהי' שיר חדש ל' זכר, וכתב וזרעתי לי בית ישראל, שעיקר פיזור הגלות להוסיף גרים על ישראל לקבץ נפוצות הניצוצות.

וזהו שכתוב אשה כי תזריע, אשה היא כנסת ישראל שנקרא הכל בלשון נקיבה, שהגאולות הראשונות יש אחריהם גלות, ואמר כי תזריע, שיהיו זרועים בארבע כנפות הארץ. וילדה זכר, שהיא גאולה אחרונה שהוא בחינת זכר שאין אחריו גלות. רק צריך לזכות מאוד שיזכו לגאולה אחרונה שהוא עוה"ב חיות הנצחיות, ובזה צריך לד' גליות.

והנה בגלות בבל היו ישראל בטומאת ארץ העמים, ובגלות מדי ויון היו ישראל בארץ ישראל, ובתחלת מלכות פרס היו ישראל בבבל קודם בנין בית המקדש ואח"כ היו בארץ ישראל, לכך כתיב **וטמאה שבעת ימים**, רמז על גלות בבל שהיו בארץ טמאה שבעת ימים, היינו שבעין שנים.

כימי נדת, רמז על גלות מדי, שבתחלתם היו בבבל ואחר כך בארץ ישראל, וז"ש כימי נדת לרמז על טומאה, ולא נכתב טומאה בפירוש.

דותה מרמז על גלות יון, שהיו בא"י רק שצרות גדולות היו בימי יון, לכך פירש רש"י דותה לשון מדוה וחולה ולא לשון טומאה.

טמאה מרמז על גלות אדום, לכך כתיב **טמאה** ר"ת 'תהיה טמאה' מגלות 'אדום'.

(1) ראה [קדושת לוי] פר' בא ד"ה היום אתם יוצאים.

♦ יום ראשון כ"ג ניסן ♦

יב (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ
וַיֵּלֶדָה זָכָר וְטָמְאָה שְׁבַעַת יָמִים כִּימֵי נִדַת דְּוֹתָהּ
תִּטְמָא:

ב מלל עם בני ישראל למימר אתמא ארי
תעדי ותליד דכר ותהי מסאבא שבעת יומין
כיומי רחוק סוכתה תהי מסאבא:

לדה. כימי נדת דותה תטמא • כסדר כל טמא
האמורה בנדה, מטמא בטמאת לדה, ואפלו נפתח
הקבר בלא דם. דותה • לשון דבר הנב מגופה.
לשון אחר: לשון מדנה וחלי, שאין אשה רואה דם
שלא תחלה, ראשה ואברה פבדין עליה.

(~ נקודות משיחות קודש ~ (היוסיום כ"ח אייר)

שלשה דברים העולם עומד. אחרי המאמר, אמר לו: "איש
מזריע תחלה יולדת נקבה" - זוהי אמר (הרבנית דבורה-לאה,
בתו של אדמו"ר הזקן). "אשה מזרעת תחלה יולדת זכר" - זהו
אתה.

(~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך א, עמ' 732)

"כִּי תִזְרִיעַ" - הנריעה אינה אפשרית אלא בארץ. לומר
לך, כי למרות התשוקה האמורה, אין אדם רשאי 'לברוח'
מן העולם, אלא עליו לעבוד עם העולם ובתוכו - לברור
ולהעלותו.

(~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטי שיחות חלק ז, עמוד 74 - מתוך 'לקראת שבת')

טעם הקדמת תורת הבהמה לתורת האדם

מה שאין-כן בשאר הנבראים שאינם יכולים לעבוד כלל על
רצונו יתברך, הינו שההבדל ביניהם הוא לא רק במעשה
החטא בפועל אלא גם באפשרות לחטא, שאצלם אין בכלל
האפשרות לחטא, מה שאין-כן באדם.
ומזה נבוא גם כן לבאור סדר פרשיותיהם בתורה, דהסדר
הוא מהקל אל הכבד, דתחלה נשנית תורת הבהמה כו',
שהברור והעילוי דבהמה חיה ועוף - שאינם יכולים לחטא,
הוא בנקל יותר מהברור דהאדם - שיש בו האפשרות
לחטא, ולכן רק לאחר-יזה נשנית תורת האדם.

כ"י • אשה כי תזריע • (ויקרא רבה) אמר רבי שמלאי:
כשם שצירתי של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף
במעשה בראשית, כך תורתו נתפרשה אחר תורת
בהמה חיה ועוף. כי תזריע • (נדה כו) לרבות שאפלו
לדתו מחוי, שנמחה ונעשה כמין זרע, אמו טמאה

איש מזריע תחלה יולדת נקבה, אשה מזרעת תחלה
יולדת זכר (ברכות ט)

באחד החזיונות לילה שראה ה"צמח צדק" את רבני הזקן,
בתוך שלשים יום להסתלקותו, אמר לפניו המאמר "על

אשה כי תזריע (יב, ב)

"אשה" - רמז לתשוקת הנשמה לחזור אל שרשה האלקי,
שכן השם אשה הוא על שם מקורה של האשה, "כי מאיש
לוקחה" (בראשית ב).

אשה כי תזריע וילדה זכר

אמר רבי שמלאי, כשם שצירתי של אדם אחר כל בהמה
וחיה ועוף במעשה בראשית, כך תורתו נתפרשה אחר תורת
בהמה חיה ועוף. (יב, ב. ובפירוש רש"י)
וצריך להבין מה השיכות בין צירתו של אדם בסוף מעשה
בראשית - לבין זה שנתפרשה תורתו אחר בהמה ועוף,
שעל-זה אמר רבי שמלאי "כשם כו' כך כו'", היינו שב'
ענינים אלו שוים הם.
ויש לבאר על-פי דברי אדמו"ר הזקן בתניא, שהאדם נחות
מכל הנבראים בזאת שהוא בעל בחירה וביכולתו לחטא,

ספורנו

בו ללחות מותריי ויהיה הולד נקבה.
כימי נדת דותה. כי בו ימים ראשונים
יגר הנדות אשר לא התעפש עדין ולא
הפסיד צורת טמאתו. תורה ג

ממנה לפעמים בעת החבור - לא יכנס
ביצירת הזכר כלל, אבל דמה ותפעל
ויקפא בזרע האיש, וכאשר יכנס
מזרעה הלחותי בדמה הנקפא, יהיה

יב (ב) אשה כי תזריע וילדה
זכר. כבר אמרו 'אשה מזרעת תחלה
יולדת זכר' (נדה פא, א). וזה, כי אמנם
זרע האשה - והוא הלחות הנפלט

נה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך א עמ' 236)

אשה כי תזריע (יב, ב) ירמו . . על כנסת ישראל . .
שוקראת אשה . . הנרעת מצוות (אור החיים) הקב"ה נקרא 'איש', ועל שמו נקראת כנסת ישראל בשם 'אשה' – "כי מאיש לקחה זאת". השם אשה מבטא, אפוא, יהודי שקשור לה, וכל רצונו הוא להתקרב אליה. והנה, אדם כזה

(ג) **וביום השמיני ימול בשר ערלתו:**

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פי לקוטי שיחות חלק ל"ה עמוד 57 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

מסירות נפש של מוהל

ההיגיון, כי מסירות נפש זו היא מצד דרגת ישראל כפי שהם למעלה אפילו מהתורה, וכמאמר רבותינו ז"ל מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר, גם למחשבת התורה (ראה ב"ר פ"א, ד. תדב"ר פ"ד).

וכיון שענין המילה הוא גילוי העצם ד'ישראל שלמעלה מהתורה, לכן הרי זה מודגש בפעולת המילה, שמוכן המוהל למסור נפשו ברוחניות, לעשות מעשה של חלול שבת – ולמול את התינוק.

ומוהל שאינו מוכן למסור נפשו ולמול בשבת – אינו יכול למול גם בחול; כי הרי על-ידי המילה נעשית תחילת כניסת נפש זו הקדושה (שו"ע אדה"ז א"ח מהד"ת סו"ד), והיגיון התקשרות העצמית ד'ישראל בקודש-א-ב-ר-י-הוא שלמעלה מהתורה, ודבר זה אפשרי אם תכונה זו נראית במוהל הבא למול את התינוק ולהכניסו בבכרית.

בקשר לפסוק "וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (יב, ג), ישנה הלכה ב'שלחן ערוך' "מילה בזמנה דוחה את השבת, שנאמר: וביום השמיני ימול בשר ערלתו – ביום, ואפילו בשבת" (שו"ע אדה"ז תחילת סימן שלא).

ענין זה של מילה בשבת, יש בו דבר פלא. דבשלקמא אם האב הוא שמל את בנו ביום השבת – מוכן, שהרי זו היא מצוה דידיה; אבל כאשר בא מוהל אחר ומל את הבן – וכמו שהוא ברובא דרובא – הרי לכאורה, כיון שאין המצוה מוטלת עליו בדוקא, למה לו להכניס עצמו בזה ולעשות פעולה היפך משמירת השבת?

ויש לומר דאדרבה, בזה בא לידי ביטוי ענין המילה לאמיתותו. דהנה מבאר בספרים שענין המילה מדגיש את ענין ה'מסירות נפש', שיהודי מוכן למסור את נפשו להקב"ה בלי שום חשבונות, ואפילו כשעל-פי התורה יש בזה שאלות וספקות (וע"ד מעשה פינחס – ראה ירושלמי סנהדרין פ"ט ה"ז).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יא עמ' 46)

וביום השמיני ימול בשר ערלתו (יב, ג) מקאן, שהאב מצוה על בנו למול (ירושלמי) בבבלי נלמדת חובה זו ממה שנאמר 'וימול אברהם את יצחק בנו'. ויש לבאר: **וביום השמיני** – המצוה מטלת על הבן (שהרי לא נזכר בכתוב שהיא מטלת על האב), אלא שמאחר שהתינוק אינו יכול

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פי לקוטי שיחות כרך 2, עמוד 53 – מתוך 'לקראת שבת')

בריתו של אברהם אבינו

השמיני ימול בשר ערלתו", ובספר ה"ד" למד זאת ממה שנאמר לאברהם אבינו "המול לכם כל זכר"? ויובן בהקדים מה שכתב הרמב"ם בפרוש המשניות (חולין סוף פרק ז) "כל מה שאנו מרחיקים או עושים היום אין אנו עושין אלא במצות הקב"ה על-ידי משה רבינו עליו-השלום, לא שהקב"ה אמר זה לנביאים שלפניו, כגון . . אין אנו מלין מפני שאברהם אבינו עליו-השלום מל עצמו

וביום השמיני ימול בשר ערלתו: (יב, ג)

למול את הבן שנאמר וביום השמיני ימול בשר ערלתו (רמב"ם ספר היד, במנין המצוות)

מצוה רטו היא שצונו למול את הבן, והוא אמרו ית' לאברהם המול לכם כל זכר. (ספר המצוות מצוה רטו)

וצריך להבין טעם השנוי בין ספר המצוות לספר ה"ד", דבספר המצוות למד זאת ממה שנאמר (בפרשתנו) "וביום

ספורנו

(ג) **וביום השמיני ימול.** כי אז נתעבל דם הנדות הטמא אשר ממנו נזון הולד במעי אמו, וטהר הולד להכנס בבכרית קדש. תורה ד

על־ידי מִשֶּׁה רַבִּינוּ וְלֹא בַגִּלָּל הַצּוּרִי לַאֲבֵרָה, עִם כָּל זֶה תּוֹכְנָה וּמִהוּתָהּ הוּא "בְּרִיתוֹ שֶׁל אֲבֵרָה אֲבִינוּ", כִּי מִתְקַשְּׂרִים בָּאוֹתוֹ בְּרִית שְׁנִכְנָתָה עִם אֲבֵרָה. וְהוּא טַעַם הַשִּׁינוּי בֵּין סֵפֶר הַמִּצְוֹת לְסֵפֶר הַיָּד: "שֶׁסֵּפֶר הַיָּד" הוּא סֵפֶר הַלֵּכָה, וְלִכְּן מֵבִיא מִקּוֹר הַחַיִּיב דְּהַמִּצְוָה שֶׁהוּא בְּפֶרֶשֶׁת תְּזַרֵּעַ (לְאַחֲרֵי מִתְּנִתָּהּ), וְסֵפֶר הַמִּצְוֹת שֶׁעֲנִינָהּ הוּא פְּרוּשׁ הַמִּצְוֹת (תּוֹכְנָן וְהַלְכוּתִיָּהּ), מֵבִיא הַפְּתוּבִים הַמְּבֹאָרִים מִהוּתָהּ וְגִדְּרָה שֶׁל הַמִּצְוָה, הַפְּתוּבִים אֲצֵל אֲבֵרָה אֲבִינוּ.

וְאִנֶּשִׁי בֵּיתוֹ אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהִקְבֵּה צִוָּה אוֹתָנוּ עַל־יְדֵי מִשֶּׁה רַבִּינוּ שְׁנִמּוּל כְּמוֹ שֶׁמֶל אֲבֵרָה אֲבִינוּ עַל־יְדֵי הַשְּׁלוֹם". הֵינּוּ שְׂקִיּוֹם הַמִּצְוֹת עִתָּה - אִף הַמִּצְוֹת שֶׁנִּצְטְוּנוּ עֲלֵיהֶן קוֹדֵם מִתְּנִתָּהּ, הוּא אִף וְרַק מִפְּנֵי צוּרֵי הִקְבֵּה עַל־יְדֵי מִשֶּׁה. וַיֵּשׁ לוֹמַר, שֶׁיֵּשׁ הַבְּדֵל בֵּין מִצְוֹת מִיֵּלָה לְשֶׁאֵר הַמִּצְוֹת שֶׁנִּצְטְוּנוּ עֲלֵיהֶם אִף קוֹדֵם מִתְּנִתָּהּ, שֶׁמִּצְוֹת מִיֵּלָה אִף לְאַחֵר מִתְּנִתָּהּ, תּוֹכְנָה הוּא "לְהַכְנִיסוֹ בְּבְרִיתוֹ שֶׁל אֲבֵרָה אֲבִינוּ", דְּאִף־עַל־פִּי שְׁחִיב הַמִּצְוָה הוּא מִפְּנֵי שֶׁצִּינָנוּ הִקְבֵּה

ד וּתְלָתִין וּתְלָתָא יוֹמִין תִּיתֵב בְּדָם דְּכוּ בְּכָל קוּדְשָׁא לֹא תִקְרַב וּלְמַקְדָּשָׁא לֹא תַעֲוֹל עַד מַשְׁלֵם יוֹמֵי דְכוּתָהּ:

(ד) וְשִׁלְשִׁים יוֹם וְשִׁלְשֵׁת יָמִים תֵּשֵׁב בְּדָמִי טַהֲרָה בְּכָל־קֹדֶשׁ לֹא־תִנָּע וְאֶל־הַמִּקְדָּשׁ לֹא תִבֵּא עַד־מִלֵּאת יְמֵי טַהֲרָה:

לֹא־תִנָּע • אֲזַהֲרָה לְאוֹכֵל, כְּמוֹ שֶׁשְּׁנוּיָהּ בִּיבְמוֹת' (דף עה). • בְּכָל־קֹדֶשׁ • (מִכּוֹת יר. יבמות שם) לְרַבּוֹת אֶת הַתְּרוּמָה, לְפִי שֶׁזֶּה טְבוּלַת יוֹם אֶרֶץ, שֶׁשְּׂבָלָה לְסוּף שְׂבָעָה וְאִין שֶׁמִּשֶּׁה מְעַרֵּב לְטַהֲרָה עַד שֶׁקִּיעַת הַחֲמָה שֶׁל יוֹם אַרְבָּעִים, שֶׁלְמַחֲרָה תִּבֵּיא אֶת כְּפָרֶת טַהֲרָתָהּ.

כז"י • תֵּשֵׁב • אִין "תֵּשֵׁב" אֶלָּא לְשׁוֹן עֲכָבָה, כְּמוֹ: (דברים א) "וּתֵשְׁבוּ בְּקֹדֶשׁ", (בראשית יג) "וַיֵּשֶׁב בְּאֵלֵי מִמְרָא". בְּדָמִי טַהֲרָה • אִף־עַל־פִּי שְׁרוּאָה, טַהֲרָה. בְּדָמִי טַהֲרָה • לֹא מִפִּיק ה"א, וְהוּא שֶׁם דְּבָר כְּמוֹ 'טַהֲרָה'. יְמֵי טַהֲרָה • מִפִּיק ה"א - יְמֵי טַהֲרָה שְׁלָה.

~ נְקוּדוֹת מִשְׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~ (לְקוּשֵׁי שִׁחוֹת ח"ז ע' 90, 99 בִּיאורֵי הַחוּמוֹשׁ)

"אִף־עַל־פִּי שְׁרוּאָה טַהֲרָה" - גַּם כִּשְׁאֲדָם רוּאָה סְבִיבוּ דָם (שְׁרוּמָה עַל הַטְּמָאָה), הוּא אִינוֹ מִתְחַשֵּׁב וּמִשְׁפַּע מִזָּה, אֶלָּא נִשְׁאָר טַהוֹר. וְעַל־יְדֵי־זֶה מִגִּיעַ לְדִרְגָּה נְעִלִית יוֹתֵר - "וְהוּא שֶׁם דְּבָר כְּמוֹ טַהֲרָה", לֹא רַק שֶׁהָאֲדָם טַהוֹר, אֶלָּא הוּא הוֹפֵךְ וּמִשְׁנָה אֶת טְבֵעוֹ שֶׁל ה"דָם" ל"דָם טַהֲרָה".

תֵּשֵׁב בְּדָמִי טַהֲרָה (יב, ז) בְּדָמִי טַהֲרָה: אִף־עַל־פִּי שְׁרוּאָה טַהֲרָה. בְּדָמִי טַהֲרָה: לֹא מִפִּיק ה"א, וְהוּא שֶׁם דְּבָר כְּמוֹ טַהֲרָה (רש"י) תִּפְקִידוֹ שֶׁל הָאֲדָם לְהַפֵּךְ אֶת חֹשֶׁךְ הָעוֹלָם לְאוֹר בְּאִמְצָעוֹת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת. אִף לְכָל־לְרֹאשׁ עַלִּיו לִנְדָא שְׁאִין חֹשֶׁךְ מִשְׁפִּיעַ עָלָיו, וְרַק אִזּוּ כוֹל לְהַפֵּךְ אֶת חֹשֶׁךְ לְאוֹר. עֲנִין זֶה נִרְמָז בְּסֵדֶר פְּרוּשׁ רִש"י:

ה וְאִם נִקְוֵבְתָּא תְּלִיד וְתִהִי מִסְאָבָא אַרְבַּעַה עֶסֶר כְּרִחוּקָה וְשִׁתִּין וְשִׁתָּא יוֹמִין תִּיתֵב עַל דָּם דְּכוּ:

(ה) וְאִם־נִקְבָּה תִּלֵּד וְטִמְאָה שְׁבַעִים כְּנִדְתָּהּ וְשִׁשִּׁים יוֹם וְשִׁשֵּׁת יָמִים תֵּשֵׁב עַל־דָּמִי טַהֲרָה:

וּבְמִשְׁלֵם יוֹמֵי דְכוּתָהּ לְבָרָא אוֹ לְבִרְתָּא תִּתִּי אִמֶּר כִּרְ שִׁתָּה לְעֵלְתָא וְכִר יוֹנָה אוֹ שְׁפִינָא לְחִטָּאָה לְתַרַע מִשְׁפֵּן זִמְנָא לָתֵת כְּהֵנָּא:

(ו) וּבְמִלֵּאת יְמֵי טַהֲרָה לְבָן אוֹ לְבַת תִּבֵּיא כְּבֶשׂ בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֵלָה וּבֶן־יוֹנָה אוֹ־תֵר לְחִטָּאת אֶל־פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד אֶל־הַכְּהֵן:

וַיִּקְרַבְנָה קָדָם יְיָ וַיִּכְפֹּר עֲלֵה וְתִדְפִי מִסּוּאָבֶת דְּמָהָ דָּא אוֹרִיתָא דִּילְדָתָא לְדוּכְרָא אוֹ לְנִקְוֵבְתָּא:

(ז) וְהִקְרִיבֻּ לִפְנֵי יְהוָה וְכִפֶּר עָלֶיהָ וְטַהֲרָה מִמָּקָר דְּמִיָּה זֹאת תוֹרַת הַיִּלְדֹת לְזָכָר אוֹ לְנִקְבָּה:

שיעור יומי ליום ראשון כ"ג ניסן ושנים מקרא ואחד תרגום – יג – פרשת תזריע-מצורע

זו
שהוא בא לכפר, בו הטהרה תלויה. וטהרה • מפלל
שער באן קרויה טמאה.

זש"י • והקריבו • (זבחים יט. סנהדרין פג) ללמדך, שאין מעפפה
לאכל בקדשים אלא אחד מהם. ואי זה הוא? זה
חטאת, שנאמר: "וכפר עליה הפהן וטהרה", מי

ח ואם לא תשפח ידה כמסת אמרא ותסב
תרינ שפנינין או תרינ בגי יונה חד לעלתא
וחד לחטאתא ויכפר עליה פהנא ותדפי:

(ח) ואם-לא תמצא ידה די שיה ולקחה שתיתרין
או שני בני יונה אחד לעלה ואחד לחטאת וכפר
עליה הפהן וטהרה: פ

לעולה, כך שנינו ב'זבחים' בפרק 'כל התדיר' (דף צ'

זש"י • אחד לעלה ואחד לחטאת • לא הקדימה
הפתיב אלא למקראה, אבל להקריבה – חטאת קודם

• (א"ר)

א ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר:

יג (א) וידבר יהוה אלימשה ואליאהרן לאמר:

ב אנש ארי יהי במשך בסרה עמקא או
עדנא או בהרא ויהי במשך בסרה למכתש
סגירו ויתתי לות אהרן פהנא או לות חד
מבנוהי פהנא:

(ב) אדם פיייהיה בעור-בשרו שאת או-ספחת או
בהרת והיה בעור-בשרו לנגע צרעת והובא
אל-אהרן הפהן או אל-אחד מבניו הפהנים:

וגו' • גזרת הפתיב היא, שאין טמאת נגעים וטהרתן
אלא על-פי פהן (ח"ט) •

זש"י • שאת או-ספחת וגו' • (נגעים פ"א) שמות נגעים
הם, ולבנות זו מזו. בהרת • חברבורות טיאר
בלע"ז, וכן (אייב לד): "בהיר הוא בשחקים". אל אהרן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך י עמ' 25)

"מנגעי עצמו" - הוא רואה אותם בחברו, מכיון שהוא עצמו
לקוי במומים אלו. וכתורת הבעל-שם-טוב הידועה,
שפאשר אדם רואה רע בזולתו, הרי זו הוכחה שמעין אותו
רע - נמצא בו עצמו.

והובא אל אהרן הפהן או אל אחד מבניו הפהנים (יג, ב)
כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו (נגעים פ"ב)
"כל הנגעים אדם רואה" - כל 'נגע' ומום רוחני שאדם
רואה, "חוץ" - בחוץ, אצל זולתו, עליו לדעת שאין זה אלא

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א ב עמ' 492)

נקרית. בעור בשרו - הנגע אינו שייך לעצם האדם ואף
לא לבשרו, כ"אם לעורו בלבד. נגע צרעת - נגע גם
מלשון נגיעה; הנגע אינו שייך אפלו לחיצוניותו, אלא רק
נוגע בו.

והיה בעור בשרו לנגע צרעת (יג, ב)
רק פסלת שבסוף לבושיו עדן לא נתברר, לכן נולדו
בבשרו... בחיצוניות (לקוטי תורה)
ויש להוסיף: כי יהיה - אין זה דבר הרגיל, אלא מקרה

ספורנו

המאכל והמשתה וזולתם, ולא תהיה
בהם טמאה כלל.
והובא אל הפהן. כי כל מי שילך אל
מקום להתפעל לא יקרא "בא" א, א, א
אבל יקרא "מובא", כענין "...תובל
למלך". רעותיה מובאות לך" (תהלים מה,
טו), "והגישו אדוניו" (שמות כא, ו), "והביא
האיש את אשתו" (במדבר ו, טו), ויהפך
"ונגשו אל המושפט" (דברים כה, א),
"ונקרב בעל הבית" (שמות כב, ו), "עד
האלהים יבא דבר שניהם" (שם שם,
ח). תורה ג

הצרעת החוקים ששפרו, שהם סרטן
לכל הגוף בכלל, והם נוטים אל האדם
והחיות, לא תטמאם התורה כלל.
כי אלה הד' מראות לבדנה ששפרו ז"ל
שהן שאת ותולדתה, בהרת ותולדתה
באות בתוכחות על עון, באמרו ז"ל:
כל שיש בו אחד מד' מראות הללו
אינו אלא מובח כפרה (ברכות ה, ב), אבל
שאר מיני הצרעת ששפרו הרופאים
לא יהיו בעמנו כלל על צד מובח
כפרה; אם לא יהיה עמנו בתכלית
הקלקול חס ושלוש בשאר "מדי
מצרים הרעים", או מצד חטא בהנהגת

(ח) וכפר עליה. כי כל ימי זוב טמאתה
תהינה כל מחשבותיה פונות אל עסקי
כלי הנזרע ופועלתם, ולא תהיה ראויה
למקדש וקדשיו עד שתביא כפרתה
ותפנה אל הקדש. תורה ט
יג (ב) אדם כי יהיה בעור בשרו. וזה
יהיה ברב, אם לא יטהר הנזרע מדם
הנדות.
שאת או ספחת או בהרת. כלם מיני
צרעת, ומראיהן לכן, כמו שבא
בפסלה. ואין בהן ממיני הצרעת
ששפרו הרופאים, וזולתי המורפיא"ה
והאלבארם והנתק. אמנם שאר מיני

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כב עמ' 65)

שמדבר לשון הרע מתוך חסר שימת לב, ללא פגנה רעה. ונמצא, שהרע אינו בנפש הדובר, בפנימיותו, אלא רק בדבורו, היינו בחיצוניותו.

וְהָיָה בְּעוֹר בָּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרַעַת (יג, ב) רַק פְּסֻלַּת שְׂבָסוּף לְבוּשָׁיו עֲדִין לֹא נִתְּבַר, לִכֵּן נוֹלְדוֹ בְּבָשָׂרוֹ . . .
בְּחִיצוֹנִיּוֹת (לקוטי תורה) יֵשׁ לְשָׂאֵל, הֲרִי נִגְעִים בָּאִים עַל לְשׁוֹן הָרַע, שֶׁהוּא עוֹן חֲמוּר בְּיֹתֵר. וְיֵשׁ לִזְכּוֹר, שֶׁהַפְּגָנָה לְמִי

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לב עמ' 89)

אור הראייה הוא בתקף גדול, ואינו יכול להתצמצם בראייה גשמית (שכלן נקרא הסומא 'סגי נהר'); וענינו ברוחניות הוא, שרואה רק את הפנימיות של האדם, שכלה טוב. ולכן אין הוא רואה את הנגע - פסלת חיצונית.

וְהָיָה בְּעוֹר בָּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרַעַת (יג, ב) רַק פְּסֻלַּת שְׂבָסוּף לְבוּשָׁיו עֲדִין לֹא נִתְּבַר, לִכֵּן נוֹלְדוֹ בְּבָשָׂרוֹ . . .
בְּחִיצוֹנִיּוֹת (לקוטי תורה) לְפִי זֶה יֵשׁ לְפָרֵשׁ, מִדּוּעַ כִּהֵּן שֶׁשָּׂחַף מְאוּרֹוֹ אֵינוֹ רֹאֶה אֶת הַנִּגְעִים. דְּהֵנָּה, אֲצֵל אָדָם כִּזֶּה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לו עמ' 34)

"אורות עליונים", אלא שנשתלשל מהם דינים קשים, ומהם משתלשל מראה נגע טמא. והדבר בא לידי בטוי גם בנגע כפשוטו - במראה טהור מלכתחלה: אמירת הפהן 'טהור' אינה טהרה מן הטמאה, אלא המתקת הגבורה והפיכתה לחסד.

וְהָיָה בְּעוֹר בָּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרַעַת (יג, ב) נִגְעִים . . . הֵם אוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים . . . דִּינָא קִשְׂיָא דְקֻדְשָׁה (לקוטי תורה) גְּבוּרָה בְּשִׂרְשָׁהּ אֵינָה צִמְצוּם, מְנִיעַת הַשְּׁפַע, אֲלֵא תַגְבּוּרַת הַשְּׁפַע, שֶׁלְמַעֲלָה מְכַלִּי הַמְּקַבֵּל, וְלִכֵּן מִשְׁתַּלְשֵׁל מִמָּנָה צִמְצוּם וְדִין כְּפִשּׁוּטוֹ. וְאִף כֵּאֵן: נִגַּע בְּשִׂרְשׁוֹ הוּא תַגְבּוּרַת שֶׁל קֻדְשָׁה,

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א ב עמ' 493)

ומזה יכול להיות יניקת החיצונים, "כמו שאחר ההתלהבות בתפלה, אם אינו עוסק בתורה, יוכל להתהוות . . . בחינת דינים, קפיצת וכעס". ויש להעיר מיתור לוי יצחק: המצורע - בגימטריא תה"ו.

וְהָיָה בְּעוֹר בָּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרַעַת (יג, ב) נִגְעִים . . . הֵם אוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים . . . דִּינָא קִשְׂיָא דְקֻדְשָׁה (לקוטי תורה) "אוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים" הֵינּוּ אוֹרוֹת דְּתוֹהוּ, אוֹרוֹת שְׂאִינִם יְכוֹלִים לְהִתְלַבֵּשׁ בְּכֻלָּם. וּבַעֲבוּדַת הָאָדָם הֵינּוּ 'רְצוּא בְּלִי שׁוֹב', הַתְּשׁוּקָה לְצֵאת מִכְּלִי הַגּוֹף וּלְכַלֵּל בְּאוֹר ה', 'כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א ב עמ' 495)

הדרגות. ולהעיר, שגם משיח, שנקרא 'מצורע', מבדל לגמרי מכל העם, פכתוב בו "הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד" (למעלה מהאבות ולמעלה ממושה רבנו).

וְהָיָה בְּעוֹר בָּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרַעַת (יג, ב) נִגְעִים . . . הֵם אוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים . . . דִּינָא קִשְׂיָא דְקֻדְשָׁה (לקוטי תורה) לְפִי זֶה, יֵשׁ לְבָאֵר מֵה שֶׁכְּתוּב בַּמִּצְרָע "בְּדָד יֵשֵׁב" לְמַעֲלִיּוֹתָא, וְהֵינּוּ, שֶׁמִּדְּבַר בְּדִרְגָּה נַעֲלִית בְּיֹתֵר, שֶׁמִּבְדֻּלַּת לְגַמְרִי מִשְׁאֵר

~ נקודות משיחות קודש ~ ע"פ לקוטי שיחות כרך כו. עמוד 88 - מותר 'לקראת שבת'

טומאת הנגעים - על-ידי איש החסד

מושביו", שהמצועע נשלח מחוץ לג' מחנות, וגם שם הוא צריך לשבת לבד "בדד", אפילו לא עם טמאים אחרים. וכמו כן ברוחניות, הצרעת היא טומאה חמורה פלפף, עד שלמי שנטמא על-ידיה אין לו כל שיכוות למחנה הקדושה "מחוץ למחנה מושבו".

אָדָם כִּי־יְהִיָּה בְּעוֹר־בָּשָׂרוֹ שָׂאת . . . וְהוּבָא אֶל־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל־אַחַד מִבְּנֵי הַכֹּהֲנִים: (יג, ב).

אף-על-פי שהפל פשרין לראות נגעים - הטומאה והטהרה תלויה בכהן. כיצד, כהן שאינו יודע לראות, החכם רואה, ואומר לו, אמור טמא, והכהן אומר טמא (רמב"ם הלכות טומאת צרעת פרק ט הלכה ב)

ועל-זה מלמדת התורה שדבר חמור פלפף, אי-אפשר להעשות אלא על-ידי כהן, שענינו "לברך את עמו ישראל באהבה". רק אוהב ישראל באמת יכול לפסוק כזה דין חמור על יהודי. פי רק עליו אפשר לסמוך שלא ינוח ולא ישקוט, ויחפש את כל הטעמים על-פי תורה להתיר, ורק כשלא ימצא, יטמא את הנגע. והנמשל בחיי היום-יום מובן.

דין זה הוא דבר פלא: דאף-על-פי שהכהן הוא קטן או שוטה, ואינו יודע את הדין וההלכה (ולכן סומך על דברי החכם), אומרת התורה דדוקא הוא יהיה מי שיפסוק הדין ויאמר לפועל 'טמא'.

ויש לומר בדרך הדרוש ועבודת האדם, דבטמאת צרעת יש חומרא שאינה בשאר טומאות: "בדד ישב מחוץ למחנה

(ג) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע בְּעוֹר־הַבָּשָׂר וְשַׁעַר בִּנְגַע הַפֶּה לִבֶּן וּמֵרָאָה הַנֶּגַע עִמָּךְ מֵעוֹר בְּשָׂרוֹ נִגַּע צָרַעַת הוּא וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְטָמֵא אֹתוֹ:

כ"ג • וְשַׁעַר בִּנְגַע הַפֶּה לִבֶּן • מִתְחִלָּה שְׁחֹר וְהַפֶּה לִלְבָן בְּתוֹךְ הַנֶּגַע; וּמַעוֹט שַׁעַר שְׁנַיִם (כ"ח) • עִמָּךְ מֵעוֹר בְּשָׂרוֹ • (כ"ח) כָּל מֵרָאָה לִבֶּן עִמָּךְ הוּא, כְּמֵרָאָה

(ד) וְאִם־בְּחֶרְטָם לִבְנֵה הוּא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וְעִמָּךְ אֵין־מֵרָאָה מִן־הָעוֹר וְשַׁעֲרָה לֹא־הַפֶּה לִבֶּן וְהַסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע שְׁבַעַת יָמִים:

כ"ג • וְעִמָּךְ אֵין־מֵרָאָה • לֹא יִדְעָתִי פְרוּשׁוֹ. וְהַסְגִּיר • נִסְגְּרָנוּ בְּבֵית אֶחָד, וְלֹא יֵרָאָה עַד סוֹף הַשָּׁבוּעַ, וְיֻכַּיְחוּ סִמָּנִים עָלָיו.

(ה) וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהִנֵּה הַנֶּגַע עִמָּךְ בְּעֵינָיו לֹא־פָשָׁה הַנֶּגַע בְּעוֹר וְהַסְגִּירוֹ הַכֹּהֵן שְׁבַעַת יָמִים שְׁנִית:

כ"ג • בְּעֵינָיו • כְּמֵרָאָהוּ וּבְשַׁעוֹרוֹ הָרִאשׁוֹן. וְהַסְגִּירוֹ • שְׁנִית • הָא אִם פָּשָׁה בְּשָׁבוּעַ רִאשׁוֹן, טָמֵא מִחֻלָּט.

(ו) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֹתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שְׁנִית וְהִנֵּה בִּתְּחֵלַת הַנֶּגַע וְלֹא־פָשָׁה הַנֶּגַע בְּעוֹר וְטִהַרְוּ הַכֹּהֵן מִסִּפְחַת הוּא וְכִבֹּם בְּגָדָיו וְטִהַר:

כ"ג • בִּתְּחֵלַת הַכֹּהֵן מִמֵּרָאִיתוֹ; הָא אִם עִמָּךְ בְּמֵרָאִיתוֹ אוֹ פָּשָׁה – טָמֵא. מִסִּפְחַת • שֵׁם נֶגַע טְהוֹר. וְכִבֹּם

(ז) וְאִם־פָּשָׁה תְּפִשָּׁה הַמִּסִּפְחַת בְּעוֹר אַחֲרֵי הָרִאשׁוֹן אֶל־הַכֹּהֵן לְטִהַרְתּוֹ וְנִרְאָה שְׁנִית אֶל־הַכֹּהֵן:

ספורנו

(ג) נֶגַע צָרַעַת הוּא. הִנֵּה אָמַר לְפָעַמִּים "נֶגַע צָרַעַת הוּא", וּפָעַמִּים "צָרַעַת הִיא" (פסוק ח), וּפָעַמִּים "צָרַעַת נוֹשֶׁנֶת הוּא" (פסוק יא), וּפָעַמִּים "נֶגַע הִיא" (פסוק כב). כִּי אָמַרְנוּ שֶׁ לְצָרַעַת, כְּמוֹ לְשֹׁאֵר הַחֻלָּאִים, עֲתוֹת הַתְּחִלָּה וְתוֹסֶפֶת וְתִכְלִית, וְאִם יִרְפָּא הַחֵלִי תִהְיֶה לוֹ יְרִידָה גַם כֵּן. וְיִקְרָא לְהַתְּחִלָּה "נֶגַע" בְּלִבָּד, וְלְתוֹסֶפֶת "נֶגַע צָרַעַת", וְלְתִכְלִית "צָרַעַת", וְכֹאשֶׁר תִּשָּׁן תִּקְרָא "צָרַעַת נוֹשֶׁנֶת" (פסוק יא), וְכֹאשֶׁר תִּהְיֶה בִּירִידָה יֹאמַר "נִרְפָּא הַנֶּגַע" יי.

עוֹר, עַד שֶׁיִּהְיֶה יָחַס לִבֶּן הָעוֹר אֵלָיו כִּי־חָס הַצֵּל אֵל הַחֲמָה. תוֹרָה ה

(ד) וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן. גִּזְרַת הַכְּתוּב שֶׁלֹּא תִהְיֶה טָמֵאִת נִגְעִים וְטִהַרְתָּן אֵלָּא עַל פִּי כֹהֵן, "כִּי שִׁפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת" (מלאכי ב, ז), וְיִוָּרֶוּ לְמִנְגַּע לְפִשְׁפֹּשׁ בְּמַעֲשָׂיו, וְיִתְפַּלֵּל עַל עַצְמוֹ, וְיִתְפַּלֵּל גַּם הַכֹּהֵן עָלָיו. וּבִלְעֲדֵי זֹאת, בְּהִיּוֹת עַל פִּיהֶם כָּל נֶגַע (עַל פִּי דְבָרִים כ"א, ח), יִקְנוּ טְבִיעוֹת עֵין בְּמִדְרָגוֹת הַמִּקְרָאוֹת לְהַבְחִין בֵּין נֶגַע לְנֶגַע. תוֹרָה ו

מח, "נִרְפָּא הַנֶּגַע" (פסוק לו). וּבְהִיּוֹת זֶה הַמִּין מִן הַחֵלִי לְעִנְשׁ, כְּאִמָּרְנוּ ז"ל 'אֵינוֹ אֵלָּא מִזְבֵּחַ כְּפָרָה' (ברכות ה, ב), נִתֵּן וּמִנִּי הַהִסְגֵּר לְעוֹרֵר אֵל הַתְּשׁוּבָה, כְּאִמָּרְנוּ "וַיִּגַּל אֲזָנוֹ לְמוֹסֵר וַיֹּאמֶר כִּי יִשׁוּבוּן מֵאֲוִן" (איוב לו, י). תוֹרָה ד

(ד) וְעִמָּךְ אֵין מֵרָאָה מִן הָעוֹר. אֵף עַל פִּי שֶׁאִמָּרְנוּ כָּל מֵרָאָה לִבֶּן עִמָּךְ הוּא, כְּמֵרָאָה חֲמָה הַעֲמָקָה מִן הַצֵּל, מִכָּל מְקוֹם בְּהִיּוֹת גַּם הָעוֹר בְּאִיזוֹ מִדְרָגָה מִן הַלִּבָּן, לֹא יִהְיֶה כָּל לִבֶּן עִמָּךְ אֵצֶל וְזוֹלָתִי בְּהִיּוֹת עוֹבֵר גְּבוּל הַלִּבָּן שֶׁל

(ח) וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה פִשְׁתָּהּ הַמְסֻפַּחַת בְּעוֹר וְטִמְאָו הַכֹּהֵן צָרַעַת הוּא: פ

ח וַיִּחַזֵּי כִּהְנָא וְהָא אוֹסְפַת עֲדִיתָא בְּמִשְׁכָּא וַיִּסְאַכְנָה כִּהְנָא סְגִירוּתָא הִיא:

כ"י • וְטִמְאָו הַכֹּהֵן • וּמִשְׁטָמָא הָרִי הוּא מַחֲלָט, וְזָקִיק לְצִפְרִים וּלְתַגְלִמַּת וּלְקַרְפֵּן הָאֻמּוֹר בְּפִרְשַׁת

"זאת תהיה". צרעת הוא • המספחת הזאת. צרעת, לשון נקבה. נגע, לשון זכר.

(ט) נִגַּע צָרַעַת כִּי תִהְיֶה בָאָדָם וְהוּבָא אֶל־הַכֹּהֵן: ט מִכְתֵּשׁ סְגִירוֹ אֲרִי תֵּהִי בְּאִנְשָׁא וַיִּתְּנִי לָהּ כִּהְנָא:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לב עמ' 81)

נִגַּע צָרַעַת כִּי תִהְיֶה בָאָדָם וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן (יג, ט) וַיֵּשׁ לְשֹׂאֵל, מִדּוּעַ נִקְטָה סִגְנוֹן שֶׁל עֲנִיָּן חֹדֶשׁ, וְהִרֵי הַהִקְדָּמָה לְדִינֵי צָרַעַת כִּכָּר אֻמּוּרָה לְעִיל. וַיֵּשׁ לוֹמַר, דִּהְנֶה לְהֵלֵךְ נֶאֱמָר "כָּלוּ הַפֶּךְ לָבֵן טָהוֹר הוּא", וּבְדִרְכָּהּ הַפֶּשֶׁט אֵינָה גִזְרַת הַכְּתוּב

אֵלָּא סְבָרָא - תּוֹפְעָה זֹאת מוֹכִיחָה שֶׁאֵין זֶה חָלִי אֵלָּא טִבַּע הַגּוֹי. הָרִי שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ כָּאֵן דִּין כָּלְלִי: כֹּאשֶׁר כָּלוּ הַפֶּךְ לָבֵן, אֵין כָּאֵן חִלּוּת "נגע צרעת", וְלָכֵן אֵין כָּאֵן "וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן".

(י) וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה שְׂאֵת־לִבְנָה בְּעוֹר וְהִיא הַפֶּכָה שַׁעַר לָבֵן וּמַחֲיַת בִּשְׂרֵי חֵי בִשְׂאֵת:

י וַיִּחַזֵּי כִּהְנָא וְהָא עֲמָקָא חוּרָא בְּמִשְׁכָּא וְהִיא הַפֶּכָה שַׁעַר לְחֹרֵי וְרִשָּׁם בְּסָרָא חִיתָא בְּעֲמָקָתָא:

כ"י • וּמַחֲיַת • שְׁנִימִינִי "ט בלע", שְׁנֵהֶפֶךְ מִקְצַת הַלָּבֵן שֶׁבִּתּוֹף הַשְּׂאֵת לְמִרְאָה בִּשְׂרֵי, אָף הוּא סִימָן טִמְאָה - שַׁעַר לָבֵן בְּלֹא מַחֲיָה, וּמַחֲיָה בְּלֹא שַׁעַר לָבֵן;

וְאֶף־עַל־פִּי שְׂלֹא נֶאֱמָרָה מַחֲיָה אֵלָּא בִּ"שְׂאֵת", אָף בְּכָל הַמִּרְאֹת וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן הוּא סִימָן טִמְאָה.

(יא) צָרַעַת נֹשֶׁנֶת הוּא בְּעוֹר בִּשְׂרֹו וְטִמְאָו הַכֹּהֵן לֹא יִסְגְּרָנוּ כִּי טִמְאָה הוּא:

יא סְגִירוֹת עֲתִיקָא הִיא בְּמִשְׁכָּא בְּסָרָה וַיִּסְאַכְנָה כִּהְנָא לֹא יִסְגְּרָנָה אֲרִי מִסָּבָב הוּא:

כ"י • צָרַעַת נֹשֶׁנֶת הִיא • מִכָּה יִשְׁנָה הִיא תַּחַת הַמַּחֲיָה, וְחִבּוּרָה זֶה נִרְאִית בְּרִיאָה מִלְמַעְלָה וְתַחֲתִיָּה

מִלָּאָה לַחָה; שְׂלֹא תֵּאֱמַר: הוּאִיל וְעֲלֵתָה מַחֲיָה - אֲטַהַרְנָה.

(יב) וְאִם־פְּרוּחַ תִּפְרַח הַצָּרַעַת בְּעוֹר וּכְפֹתָהּ הַצָּרַעַת אֶת כָּל־עוֹר הַנֶּגַע מֵרָאשׁוֹ וְעַד־רִגְלָיו לְכָל־מִרְאָה עֵינֵי הַכֹּהֵן:

יב וְאִם מִסְגָּא תִסְגִּי סְגִירוּתָא בְּמִשְׁכָּא וְתַחֲתִי סְגִירוּתָא יָת כָּל מִשְׁכָּא מִכְתָּשָׁא מְרִישָׁה וְעַד רִגְלֵיהִי לְכָל חִיזוֹ עֵינֵי כִּהְנָא:

כ"י • מֵרָאשׁוֹ • שֶׁל אָדָם וְעַד רִגְלָיו. לְכָל־מִרְאָה עֵינֵי הַכֹּהֵן • פָּרִט לַכֹּהֵן שֶׁחֲשָׁךְ מְאוּרֹו.

(יג) וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה כְּפֹתָהּ הַצָּרַעַת אֶת־כָּל־בִּשְׂרֹו וְטָהַר אֶת־הַנֶּגַע כָּלוּ הַפֶּךְ לָבֵן טָהוֹר הוּא:

יג וַיִּחַזֵּי כִּהְנָא וְהָא חֶפֶת סְגִירוּתָא יָת כָּל בְּסָרָה וַיִּדְכִּי יָת מִכְתָּשָׁא כָּלָה אֶתְהַפִּיף לְמַחְבּוֹר דְּכִי הוּא:

(יד) וּבָיִים הִרְאֹות בּוֹ בִּשְׂרֵי חֵי וְטִמְאָה:

יד וּבָיִימָא דְאַתְחַזִּי בֵּה בְּסָרָא חִתָּא יְהִי מִסָּבָב:

כ"י • וּבָיִים הִרְאֹות בּוֹ בִּשְׂרֵי חֵי • אִם צִמְחָה בּוֹ מַחֲיָה, הָרִי כִכָּר פֶּרֶשׁ שֶׁהַמַּחֲיָה סִימָן טִמְאָה! (כ"ט) אֵלָּא הָרִי שֶׁהִיא הַנֶּגַע בְּאֶחָד מֵעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה רִאשֵׁי אֲבָרִים שֶׁאֵין מִטְמְאִין מִשּׁוּם מַחֲיָה לְפִי שֶׁאֵין נִרְאָה הַנֶּגַע כָּלוּ בְּאֶחָד שְׁשׁוּפֶעַ אֵילָף וְאֵילָף, וְחֹזֵר רֹאשׁ הָאֲבָר וְנִתְגַּלָּה שְׁפוּעוֹ עַל־יְדֵי שׁוּמָן, כְּגוֹן שֶׁהִבְרִיא

וְנַעֲשֶׂה רִחֵב וְנִרְאִית בּוֹ הַמַּחֲיָה, לְמַדְנֵנו הַכְּתוּב שֶׁטִּמְאָה. וּבָיִים • מָה תִּלְמּוֹד לוֹמַר? לְלַמֵּד, יֵשׁ יוֹם שֶׁאֵתָה רֹאָה בּוֹ וַיֵּשׁ יוֹם שֶׁאֵין אֶתָה רֹאָה בּוֹ. מִכָּאֵן אֲמָרוּ: חֲתָן, נֹתֵנִין לוֹ כָּל שְׂבָעַת יָמֵי הַמִּשְׁתָּה, לוֹ, וְלֹא־צִטְלִיתוֹ, וְלִכְסוּתוֹ וּלְבִיתוֹ. וְכֵן בְּרִגְלָל, נֹתֵנִין לוֹ כָּל יָמֵי הָרְגֵל.

גדר ה"יום שאי אתה רואה בו"

זה טמא. אך אם אומרים כאופן הב', שהופקעו ימים אלו מדיני ראית הנגע, הנה גם אם ראה את הנגע, אין בכך כלום].

וזהו טעם המחלקת בין רבי לרבי יהודה. דרבי הלומד את הדין מ"וצנה הכהן ופנו את הבית", משמע דסבירא ליה שהוא בגדר דחיה, ש"ממתינים לו" עד שיוציא את כליו מהבית, ודוחים את ראית הנגע לזמן מה. מהשאינפן לרבי יהודה הלומד מהפסוק "וביום הראות בו" ד"יש יום שאי אתה רואה בו", אין זה רק שדוחים את ראית הנגע, אלא שיום זה הופקע מראית נגעים, ולא חלים עליו דינים אלו כלל.

(ועיון במקור הדברים, שנתבארה שם לפיזה מחלוקת רבי ורבי יהודה, אם ממתינים גם לדבר הרשות).

וביום הראות בו בשר חי יטמא: (יג, יד)
איתא בגמרא (מועד קטן ז, ב): "וביום הראות בו, יש יום שאתה רואה בו, ויש יום שאי אתה רואה בו. מכאן אמרו, חתן שנולד בו נגע, נותנין לו ז' ימי המשטה כו', דברי רבי יהודה. רבי אומר, אינו צריך. הרי הוא אומר וצנה הכהן ופנו את הבית, אם ממתינים לו לדבר הרשות, כל-שכן לדבר מצוה".

ונראה, שחלוקים רבי ורבי יהודה בגדר הדין שאין רואים נגעים ב"מים מסוימים", ד"ש לומר בשני אופנים: א. שדוחים ראית הנגע לימים אחרים. ב. שהופקעו ימים אלו מדיני ראית נגעים, ולא חלים עליהם כלל. [וה'נפקא מינה' בין שני האופנים הוא, אם עבר הכהן וראה את הנגע ב"מים אלו, דאם אומרים שדוחים את ראית הנגע, הנה אם לא דחה הכהן, וראה את הנגע בין כך, הרי

טו ויחזי כהנא ית בסרא חיא ויסאכנה בסרא חיא מסאב הוא סגירות הוא :

(טו) וראה הכהן את הבשר החי וטמא הבשר החי
טמא הוא צרעת הוא:

כ"י ~ צרעת הוא • הבשר ההוא. בשר, לשון זכר.

טז או ארי יתיב בסרא חיא ויתתפיף למחור ויתתי לות כהנא :

(טז) או כי ישוב הבשר החי ונהפך ללבן ובא אל-הכהן:

יז ויחזנה כהנא והא אתתפיף מכתשא למחור וידבי כהנא ית מכתשא דכי הוא :

(יז) וראהו הכהן והנה נהפך הנגע ללבן וטהר הכהן את-הנגע טהור הוא: פ

יח ובסרא ארי יהי בה במשכה שחנא ויפסי :

(יח) ובשר פרייה בורבערו שחין ונרפא:

ונרפא • השחין העלה ארוכה, ובמקומו עלה נגע אחר.

כ"י ~ שחין • (חולין ט) לשון חמום, שנתחמם הבשר בלקוי הבא לו מחמת מכה, שלא מחמת האור.

יט ויהי באמר שחנא עמקא חורא או כהרא חורא סמקא ויתחזי לכהנא :

(יט) וה"ה במקום השחין שאת לבנה או בהרת לבנה אדמדמת ונראה אל-הכהן:

כ"י ~ או בהרת לבנה אדמדמת • שאין הנגע לבן חלק, אלא פתוף ומערב בשני מראות – לבן ואדום.

ספורנו

ש"אין עור מחליף, כדאיתא פ"ק בא סימן (נדה נה, א), וכמו שספרו הרופאים. תורה כ

אש. כי אמנם העור הטבעי שנאבד בשחין או במכה לא ישוב עוד כמאז, אכל יולד במקומו דבר דומה לעור,

(יט) והיה במקום השחין שאת לבנה. שאין אותו המקום נדון בסימני עור בשר של מעלה, וכן מקום מכות

כ וַיַּחֲזִי כַּהֲנָא וְהָא מַחֲזֵהָ מִכִּיד מִן מִשְׁכָּא
וּשְׁעָרָה אֶתְהַפִּיד לְמַחֲוֹר וּסְאִינָה כַּהֲנָא
מִכְתֵּשׁ סְגִירוּתָא הִיא בְּשַׁחֲנָא סְגִיאת:

(כ) וַרְאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה מֵרָאֶה שָׁפַל מִן־הָעוֹר וּשְׁעָרָה
הַפֶּךָ לָבָן וּטְמֵאֹ הַכֹּהֵן נִגְע־צֶרַעַת הוּא בְּשָׁחִין
פְּרָחָה:

כז"י • מֵרָאֶה שָׁפַל • וְאִין מִמָּשָׁה שָׁפַל, אֶלָּא מִתּוֹךְ לִבְנִינּוֹתוֹ הוּא נִרְאָה שָׁפַל וְעַמֵּק כַּמֵּרָאָה חֲמָה עֲמָקָה מִן
הַצֵּל.

כח וְאִם יַחֲזִינָה כַּהֲנָא וְהָא לִית בֵּה שְׁעַר חֲדָר
וּמִכִּידָא לִיתְהָא מִן מִשְׁכָּא וְהִיא עֲמִינָא
וְיִסְגְּרָנָה כַּהֲנָא שְׂבָעָא יוֹמִין:

(כח) וְאִם יַרְאֶנָּה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה אֵין־בָּהּ שְׁעַר לָבָן
וּשְׁפִלָּה אֵינֶנָּה מִן־הָעוֹר וְהִיא כֹּהֶה וְהִסְגִּירוֹ הַכֹּהֵן
שִׁבְעַת יָמִים:

כב וְאִם אוֹסְפָא תוֹסֵף בְּמִשְׁכָּא וּסְאִב כַּהֲנָא
יְתָה מִכְתֵּשָׁא הִיא:

(כב) וְאִם־פָּשָׁה תִּפְשֶׁה בְּעוֹר וּטְמֵא הַכֹּהֵן אֹתוֹ נִגַּע
הוּא:

כז"י • נִגַּע הוּא • הַשָּׂאת הַזֹּאת אוֹ הַבְּהֵרַת.

כג וְאִם בְּאַתְרָהּא קָמַת בְּהֵרְתָא לֹא אוֹסַפְתָּ
רָשָׁם שְׂחָנָא הִיא וַיִּדְכָּנָה כַּהֲנָא:

(כג) וְאִם־תִּחְתִּיָּה תַעֲמֹד הַבְּהֵרַת לֹא פִשְׁתָּה צִרְבַּת
הַשָּׁחִין הוּא וְטִהְרוּ הַכֹּהֵן: ׀

כמו (יחזקאל כא א): "וַנִּצְרְבוּ־בָהּ כָּל־פָּנִים". רייטרי"ר
בְּלַע"ז. צִרְבַּת • רייטרישמענ"ט בְּלַע"ז.

כז"י • תִּחְתִּיָּה • בְּמִקְוָהָ. צִרְבַּת הַשָּׁחִין • כְּתִרְגוֹמוֹ
'רָשָׁם שְׂחָנָא', אֵינּוּ אֶלָּא רָשָׁם חֲמוּם הַנֶּכֶר בְּכֶשֶׁר.
כָּל "צִרְבַּת" לְשׁוֹן רִגִיעָה, עוֹר הַנֶּנָּדָע מִחֲמַת חֲמוּם,

♦ יום שני כ"ד ניסן ♦

כד אוֹ בְּשׁוֹר אֲרִי יְהִי בְּמִשְׁפָּה כְּנֹאָה דְּנוֹר
וְתַחֲי רָשָׁם כְּנֹאָה בְּהֵרָא חֲדָרָא סְמָקָא אוֹ
חֲדָרָא:

(כד) אוֹ בְּשׁוֹר פִּי־יִהְיֶה בְּעוֹר מִכּוֹת־אֵשׁ וְהִיתָּה מַחִית
הַמִּכּוֹה בַּהֲרַת לִבְנָה אֲדַמְדָּמַת אוֹ לִבְנָה:

חלֵקֶן הַכְּתוּב? לוֹמַר, שָׂאִין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה:
נולד חֲצִי גָרִיס בְּשָׁחִין וְחֲצִי גָרִיס בַּמִּכּוֹה, לֹא יְדוֹנוּ
בְּגָרִיס.

כז"י • מַחִית הַמִּכּוֹה • שְׁנִימָנִי"ט בְּלַע"ז. כְּשִׁחִיתָה
הַמִּכּוֹה נִהְפְּכָה לְבַהֲרַת פְּתוּכָה, אוֹ לִבְנָה חֲלָקָה;
וְסִימְנֵי מִכּוֹה וְסִימְנֵי שָׁחִין שְׁוִים הֵם. (חולין ח) וְלָמָּה

כה וַיַּחֲזִי יְתָה כַּהֲנָא וְהָא אֶתְהַפִּיד שְׁעַר חֲדָר
בְּבַהֲרָתָא וּמַחֲזֵהָ עֲמִיק מִן מִשְׁכָּא סְגִירוּתָא
הִיא בְּכּוֹנָה סְגִיָּה וּסְאִב יְתָה כַּהֲנָא מִכְתֵּשׁ
סְגִירוּתָא הִיא:

(כה) וַרְאָה אֶתְהֵא הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נִהְפֶּךְ שְׁעַר לָבָן בְּבַהֲרַת
וּמֵרָאֶה עֲמֵק מִן־הָעוֹר צֶרַעַת הוּא בַּמִּכּוֹה פְּרָחָה
וּטְמֵא אֹתוֹ הַכֹּהֵן נִגַּע צֶרַעַת הוּא:

כו וְאִם יַחֲזִינָה כַּהֲנָא וְהָא לִית בְּבַהֲרָתָא שְׁעַר
חֲדָר וּמִכִּידָא לִיתְהָא מִן מִשְׁכָּא וְהִיא עֲמִינָא
וְיִסְגְּרָנָה כַּהֲנָא שְׂבָעָא יוֹמִין:

(כו) וְאִם יַרְאֶנָּה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה אֵין־בְּבַהֲרַת שְׁעַר לָבָן
וּשְׁפִלָּה אֵינֶנָּה מִן־הָעוֹר וְהוּא כֹּהֶה וְהִסְגִּירוֹ הַכֹּהֵן
שִׁבְעַת יָמִים:

(כו) וְרָאִהוּ הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אִם־פָּשָׁה תִּפְשֶׁה בְּעוֹר וַטֹּמֵא הַכֹּהֵן אֹתוֹ נִגַּע צִרְעַת הוּא:

(כז) וְאִם־תִּחְתִּיף תַּעֲמֹד הַבִּהָרֶת לֹא־פָשְׁתָּה בְּעוֹר וְהוּא כִּיָּה שְׂאֵת הַמִּכּוֹה הוּא וַטֹּהְרוּ הַכֹּהֵן כִּי־צִרְבֵּת הַמִּכּוֹה הוּא:

(כח) וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה בּוֹ נִגַּע בְּרָאשׁ אוֹ בְּזָקֵן:

כ"ח – בְּרָאשׁ אוֹ בְּזָקֵן • בָּא הַכָּתוּב לְחַלֵּק בֵּין נִגַּע שֶׁבִּמְקוֹם שֶׁעַר לְנִגַּע שֶׁבִּמְקוֹם בָּשָׂר, שֶׁזֶה סִימָנוּ בְּשֶׁעַר לֵבָן וְזֶה סִימָנוּ בְּשֶׁעַר צֶהָב.

(ל) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנִּגַּע וְהִנֵּה מֵרָאֵהוּ עִמָּק מִן־הָעוֹר וְכו' שֶׁעַר צֶהָב דָּק וַטֹּמֵא אֹתוֹ הַכֹּהֵן נִתַּק הוּא צִרְעַת הָרֹאשׁ אוֹ הַזָּקֵן הוּא:

כ"ט – וְכו' שֶׁעַר צֶהָב • שֶׁנֶּחֱפֹף שֶׁעַר שְׁחֹר שָׁבוּ לְצֶהָב. נִתַּק הוּא • כִּף שָׁמוּ שֶׁל נִגַּע (ת"כ) שֶׁבִּמְקוֹם שֶׁעַר.

(לא) וְכִי־יִרְאֶה הַכֹּהֵן אֶת־נִגַּע הַנֶּתֶק וְהִנֵּה אֵין מֵרָאֵהוּ עִמָּק מִן־הָעוֹר וְשֶׁעַר שְׁחֹר אֵין בּוֹ וְהַסִּגִּיר הַכֹּהֵן אֶת־נִגַּע הַנֶּתֶק שִׁבְעַת יָמִים:

כ"ט – וְשֶׁעַר שְׁחֹר אֵין בּוֹ • הָא אִם הָיָה בּוֹ שֶׁעַר שְׁחֹר – וְאֵין צָרִיף לְהַסִּיר, שֶׁשֶׁעַר שְׁחֹר – סִימָן טְהוֹרָה הוּא בְּנִתְקִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשֶׁעַר שְׁחֹר צִמַּח־בּוֹ וְגו'".

(לב) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנִּגַּע בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהִנֵּה לֹא־פָשָׁה הַנֶּתֶק וְלֹא־הָיָה בּוֹ שֶׁעַר צֶהָב וּמֵרָאָה הַנֶּתֶק אֵין עִמָּק מִן־הָעוֹר:

כ"ט – וְהִנֵּה לֹא־פָשָׁה וְגו' • הָא אִם פָּשָׁה, אוֹ הָיָה בּוֹ שֶׁעַר צֶהָב – טֹמֵא.

(לג) וְהִתְנַלַּח וְאֶת־הַנֶּתֶק לֹא יִגַּלַּח וְהַסִּגִּיר הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּתֶק שִׁבְעַת יָמִים שְׁנִית:

(ל) נִתַּק הוּא. שִׁישׁ בְּתוֹךְ מְקוֹם שֶׁעַר אֵינוֹ מְקוֹם שֶׁנִּתַּק מִמֶּנּוּ הַשֶּׁעַר בְּכַח הַחֲלִי, לֹא בְכַח אֶדָם וְלֹא בְכַח סֶם, וְאִף עַל פִּי שְׁאֵין שָׁם שׁוֹם מֵרָאֵה, כְּמוֹ שֶׁקָּבְלוּ רַבּוֹתֵינוּ וְכַרוֹנָם לְכַרְכָּה. וְכֵן הוּא מִין צִרְעַת אֶצֶל הָרוֹפְאִים. אָמַר אִם כֵּן, שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁתְּהִינָה בְּמִקְוֵה הַנֶּתֶק מֵרָאוֹת הַטְּמְאוֹת וּפְשִׁיזוֹן הַמַּחְלִיטִין שֶׁלֹּא בְּמִקְוֵה שֶׁעַר, הִנֵּה הַשֶּׁעַר הַשְּׁחֹר מְצִיל בְּמִקְוֵה שֶׁעַר מִן הַמֵּרָאָה לֵבָן וּמִן הַפְּשִׁיזוֹן. תוֹרָה לֹא

כ"י • וְהִתְגַּלַּח • סְבִיבוֹת הַנֶּתֶק. וְאַתְּ הַנֶּתֶק לֹא יִגְלַח • (ת"כ) מִנִּיחַ שְׁתֵּי שְׁעוֹת סְמוּךְ לוֹ סְבִיב כְּדִי שִׁיחָא נָכֹר אִם פְּשָׁה, שְׂאֵם יִפְשָׁה יַעֲבֹר הַשְּׁעוֹת וַיֵּצֵא לְמָקוֹם הַגְּלוּיָהּ.

(לד) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּתֶק בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וְהִנֵּה לֹא־פָשָׁה הַנֶּתֶק בָּעוֹר וּמֵרָאָהוּ אֵינָנו עִמָּךְ מִן־הָעוֹר וְטָהַר אֹתוֹ הַכֹּהֵן וְכַפֵּם בַּגָּדֵיו וְטָהַר:

(לה) וְאִם־פָּשָׁה יִפְשָׁה הַנֶּתֶק בָּעוֹר אַחֲרֵי טָהֳרָתוֹ: כ"י • אַחֲרֵי טָהֳרָתוֹ • אֵין לִי אֶלָּא פּוֹשָׁה לְאַחַר הַפִּטּוֹר, מִנִּין אִף בְּסוּף שְׁבוּעָה רְאִשׁוֹן וּבְסוּף שְׁבוּעָה שְׁנִי? תַּלְמוּד לומר: "פֶּשָׁה יִפְשָׁה".

(לו) וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה פָשָׁה הַנֶּתֶק בָּעוֹר לֹא־יִבָּקֵר הַכֹּהֵן לְשַׁעַר הַצֹּהֵב טָמֵא הוּא:

(לז) וְאִם־בְּעִינָיו עָמַד הַנֶּתֶק וְשַׁעַר שַׁחַר צִמַּח־בּוֹ נִרְפָּא הַנֶּתֶק טָהוֹר הוּא וְטָהֳרוֹ הַכֹּהֵן: לוֹ וְאִם כִּד הִנֵּה קָם נִתְקָא וְשַׁעַר אִפֵּם צִמַּח בֵּה אִתְסִי נִתְקָא דְכִי הוּא וִידְכִנָּה כִּתְנָה:

כ"י • וְשַׁעַר שַׁחַר • מִנִּין אִף הִירָק וְהָאֵדָם שְׂאִינוּ צָהָב? תַּלְמוּד לומר: "וְשַׁעַר". וְלִשׁוֹן "צָהָב" דּוּמָה לְתַבְנִית הַצֹּהֵב, כִּמוֹ "צָהָב", כִּמוֹ "צָהָב", אורפלא"א

(לח) וְאִישׁ אֹזִיאֶשָׁה כִּי־יִהְיֶה בָּעוֹר־בְּשָׂרָם בַּהֲרַת בַּהֲרַת לְבָנָת:

כ"י • בַּהֲרַת • חֲבִרְבוּרוֹת.

(לט) וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה בָּעוֹר־בְּשָׂרָם בַּהֲרַת בַּהֲרַת לְבָנָת בִּהֶק הוּא פָּרַח בָּעוֹר טָהוֹר הוּא: ס

כ"י • בַּהֲרַת לְבָנָת • שְׂאִין לְבָן שְׁלֵהֵן עַז אֶלָּא בִּהֶה. בִּהֶק • כִּמִּין לְבָן הַנִּנָּא בְּבֶשֶׂר אָדָם, שְׁקוּרִין עַדְשֵׁן שְׁבִין עַדְשָׁה לְעַדְשָׁה מִבְּהִיק הַבֶּשֶׂר בְּלִבָּן צַח.

♦ יום שלישי כ"ה ניסן ♦

(מ) וְאִישׁ כִּי יִמָּרֵט רֹאשׁוֹ קִרְחַת הוּא טָהוֹר הוּא: מִגְבֵּר אֲרִי יִפֹּר שַׁעַר רִישָׁה קִרְחַת הוּא דְכִי הוּא:

כ"י • קִרְחַת הוּא טָהוֹר הוּא • טָהוֹר מִטְּמֵאֵת נִתְקִין, שְׂאִינוּ גְדוֹן בְּסִימָנִי רֹאשׁ וְזָקָן, שֶׁהֵם מָקוֹם שַׁעַר, אֶלָּא בְּסִימָנִי נִגְעֵי עוֹר בְּשָׂרָה: בְּשַׁעַר לְבָן, וּמִחִיָּה וּפְשִׁיּוֹן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו עמ' 93)

השער", היינו שנגע בראש או בזקן ענינו נשירת שער). ומכיון שנשירת שערות אינה נגע, אין סביר לומר ש"ימרט ראשו" הוא סמן טמאה, ואין צורך לשלל את זה; אלא הפתוב בלמד דינו של נגע שנולד במקום זה.

שאינו נדון בסמני ראש וזקן . . אלא בסמני נגעי עור בשר (רש"י יג, מ) אינו מפרש שבא ללמד ש"ימרט ראשו" אינו מטמא. ונמוקו עמו: על "נתק הוא" מפרש רש"י "כך שמו של נגע שבמקום שער", היינו שהנגע אינו נוצר מנשירה דנקא (ודלא כהרמב"ן, שכתב "שנתק משם

מא ואם מלקבל אפיה יתר שער וישה גלוש הוא דכי הוא:

(מא) ואם מפאת פניו ימרט ראשו גבה הוא טהור הוא:

כ"י: ואם מפאת פניו • משפוע קדקד כלפי פניו, קרוי "גבחת", ואף הצדעין שמכאן ומכאן בכלל, ומשפוע קדקד כלפי אחוריו קרוי "קרחת".

מבוארי יהי בקרחותה או בגלושיתה מכח חור סמוך סגירות סגיא היא בקרחותה או בגלושיתה:

(מב) וכי יהיה בקרחת או בגבחת נגע לכן אדמדם צרעת פרחת הוא בקרחתו או בגבחתו:

מראות ונדון בשני שבועות, ולא כמראה צרעת האמור בשחין ומכה, שהוא נדון בשבוע אחר, ולא כמראה נתקין של מקום שער, שאין מטמאין בארבע מראות: שאת ותולדתה, בהרת ותולדתה.

כ"י: נגע לכן אדמדם • פתוף. מנין שאר המראות? תלמוד לומר: "כמראה צרעת עור בשר" – כמראה הצרעת האמור בפרשת 'עור בשר': "אדם כי יהיה בעור-בשרו". ומהו אמור בו? שטמא בארבע

מגויחזי יתה כהנא והא עמיק מכחשא חורא סמקא בקרחותה או בגלושיתה כמחזי סגירותא משך בסרא:

(מג) וראה אתו הפה והנה שאת-הנגע לבנה אדמדם בקרחתו או בגבחתו כמראה צרעת עור בשר:

מד גבר סגיר הוא מסאב הוא סאבא וסאבנה כהנא ברישה מכחשה:

(מד) איש-צורע הוא טמא הוא טמא וטמאנו הפה בראשו נגעו:

לרבות את כלן. על כלן הוא אומר: "בגדיו יהיו פרמים וגו'".

כ"י: בראשו נגעו • אין לי אלא נתקין, מנין לרבות שאר המנגעים? תלמוד לומר: "טמא וטמאנו",

מה וסגירא די בה מכחשא לבושהי והון מבדעין ורישה יהי פריע ועל שפם באבא יתעטף ולא תסתאבון ולא תסתאבון יקרי:

(מה) והצורע אשר-בו הנגע בגדיו יהיו פרמים וראשו יהיה פרוע ועל-שפם יעטה וטמא • טמא יקרא:

בלע"ז. וטמא טמא יקרא • משמיע שהוא טמא, ויפרשו ממנו (מ"ק ה).

כ"י: פרמים • קרועים. פרוע • מגדל שער. ועל-שפם יעטה • באבא. שפם • שער השפתים, גרינו"ן

מו כל יומי די מכחשא בה יהי מסאב מסאב הוא בלחודוהי ייתב מברא למשריתא מותבה:

(מו) כל-ימי אשר הנגע בו וטמא טמא הוא בדרך יושב מחוץ למחנה מושבו: •

איש לאשתו ובין איש לרעהו, אף הוא יבדל. מחוץ למחנה • חוץ לשלש מתנות (פסחים טז).

כ"י: בדרך יושב • שלא יהיו שאר טמאים יושבים עמו. ואמרו רבותינו: מה נשתנה משאר טמאים ליושב בדרך? הואיל והוא הבדיל בלשון הרע בין

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 12 עמ' 39)

הואיל והוא הבדיל בלשון הרע . . אף הוא יבדל (רש"י יג, מז) כתב בספר 'מאור עינים': השם יתברך מקבל תענוג מפל אחד מישראל, אפלו מרשע גדול . . וכשמדבר לשון הרע על אחד מישראל, אפלו כשאומר אמת, הוא מבטל תענוג הבורא . . ומביא בו מדת עצבות כפיכול . . ומתענוג מענג לנגע. לכן שפרו מדה כנגד מדה - נגעים באים עליו.

והפגור פייהיה בו נגע צרעת בבגד צמר או (מז) **מז ולבושא ארי יהי בה מכמש סגירו בלבוש צמר או בלבוש פתן:**
בבגד פשתים:

או בשתי או בערב לפשתים ולצמר או בעור (מח) **או בשתי או בערב לפשתים ולצמר או בעור:**
או בכלמלאכת עור:

נשי"א לפשתים ולצמר. של פשתים, או של צמר. או בעור. זה עור שלא נעשה בו מלאכה.

ספורנו

אלהיה להיות לו לעם סגולה" (דברים יא, ט) - וזה מפני שתקות המכון מאתו יתברך היא יותר ראויה ומצויה באישי זאת האמה ממה שתהיה באישי וזולתה, כי אמנם מציאות הבורא ואחיותו נודע בקצתה ומקבל בכלה מהאבות, כאמרו "נודע ביהודה אלהים וגו' בישראל גדול שמו" (תהלים עה, ט) - כתב להורותם התורה, והוא החלק העיוני, "והמצוה", והוא החלק המעשי, כאשר העיד באמרו "והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם" (שמות כד, ט).

וזהו, שבנטותם מזה, יעיר אונם ביסורין, כאמרו "אם שמוע תשמע. כל המחלה אשר שמי במצרים לא אשים עליך" (שם טו, כז). ובחמלתו עליהם, כשיהיה הרב מהם לרצון לפניו, אמר לעורר היחידים מהם, ראשונה בנגעי בגדים, אשר עליהם באה הקבלה שאין בגדי גוים מטמאים בנגעים, וכשלא יספיק זה ועוררם בנגעי בתים, אשר בהם גם כן לא בא נגע צרעת בשבע בלל. ולזה ראוי שלא יהיו בגדי גוים ולא בתייהם מטמאים בנגעים, כמו שקבלו הם וזל. וכאשר לא עלו הדורות למדרגה ראויה לחמלה זו, אין זכרון לראשונים שנמצאו לעולם נגעי בתים, עד שאמרו קצתם וזל שלא היו לעולם. תורה מח

בעל בחירה. וכאשר תתעורר להתבונן מציאות בוראו וגדלו וטובו, אשר בו הוא "רב חסד ואמת" (שמות לד, ט) ובהם "עושה צדקה ומשפט", ואחר שהתבונן והפיר זה ילך בדרךיו לעשות רצונו כרצונו - הנה זה בלי ספק דומה לבוראו יותר מכל שאר הנבראים, והוא התכלית המכון מאת הבורא הממציא, כאמרו "וצדיק יסוד עולם" (משלי י, כה).

וכאשר לב הותל הטה את האדם מזה, בהיותו נשמע אל הכח המתאנה הגשמי בכל פעולותיו או בקצתם להתרשל מרצון בוראו או להתקומם עליו, יהיה הענש עליו נצחי או בלתי נצחי כפי המשפט האלהי, כאמרו "כי לא אצדיק רשע" (שמות כג, ט). וכאשר יקרה זה לאדם בשגגה שיוצא מאתו, הנה יתיסר בממונו או בגופו כפי החכמה האלהית להעיר אונם, כאמרו "ויגל אונם למיוסר" (איוב לו, ט). אמנם הנרדמים אשר לא התעוררו כלל לדעת דבר מזה, והם כל בני הנבר ורב האמה הישראלית וולתי יחיד סגולה - הם בלי ספק תחת הנהגת השבע והגרמים השמימיים הנכבדים מאותם בני אדם, כשאר מיני בעלי חיים אשר לא תפל השגחה אלהית באישיהם אכל במיניהם בלבד, כי בהם תשלם פגנת הממציא יתברך. וכאשר בחר באמה הישראלית, כאמרו "בך בחר ה'

(מז) **והפגור פי ייהיה בו נגע צרעת.** ממה שאין ספק בו, שלא יהיה זה בשבע בשום פנים, כי בבגד לא יקרו אלה המראות המושנות אם לא מצד מלאכה תשימם בו בצבעים שונים, ככונה או שלא ככונה, וזה מצד איזה חטא שיקרה בסמים הצובעים או במלאכת האמן או בהתפעלות הבגד הצבוע. וכבר באה הקבלה, שלא ידונו בנגעי בגדים וולתי הלכנים בלתי צבועים כלל. אמנם העיד הכתוב, שלפעמים יהיה זה כפלא בבגדים ובבתיים, וזה להעיר און הפעלים על עברות שבידם, כמו שספרו וזל שיקרה בענין השביעית, כאמרם (סידוש ב, א): בא וראה כמה קשה אכזה של שביעית, אדם נושא ונותן בפרות שביעית, סוף מוכר את מטלטליו. לא הרגיש, סוף מוכר שדהו וכו'. וכל זה בחמלת ה' על עמו. וכן קבלו וזל שאין בגדי גוים מטמאים בנגעים. וזה, כי אמנם המין האנושי הוא התכלית המכון במציאות בפרט במציאות הנפסדים, כי הוא לבדו מוכן מכלם להיות דומה לבורא במשפלות ובמעשיות, כאשר העיד הוא יתברך באמרו "בצלמנו בךמותנו" (בראשית א, כו). ויצדק זה בכל אחד מאישי האדם בשכלו האישי הנקרא "צלם אלהים", וכבחו הבחירי הנקרא "דמות אלהים", כי האדם לבדו בנבראים הוא

מט ויהי מכתשא ירוק או סמוק בלבושא או במשפא או בשתיא או בערבא או בכל מאן דמשפך מכתש סגירותא הוא ויתחזי לכהנא :

(מט) וְהָיָה הַנֶּגַע יִרְקָקִי א֥וֹ אֲדָמָדִם בִּפְגַּדֹּא֥ אוֹ בְּעוֹר אֹי־בִשְׁתִּי א֥וֹ-בְעֶרְבֹא֥ אוֹ בְּכָל־כְּלִי־עוֹר נֶגַע צֹרַעַת הוּא וְהָרָאָה אֶת־הַכֹּהֵן:

כ"י - יִרְקָקִי • יִרְקֹק • שְׂבִירָקִין • אֲדָמָדִם • אֲדָם שְׂבִירָדָמִים.

נ ויתחזי כהנא ית מכתשא ויסגר ית מכתשא שבעת יומין :

(נ) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע וְהִסְגִּיר אֶת־הַנֶּגַע שִׁבְעַת יָמִים:

נא ויתחזי ית מכתשא כיומא שביעאה ארי אוסף מכתשא בלבושא או בשתיא או בערבא או במשפא לכל די יתעבד משפא לעבידא סגירות מחזרא מכתשא מסאב הוא :

(נא) וְרָאָה אֶת־הַנֶּגַע בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי כִּי־פִשָּׁה הַנֶּגַע בִּפְגַּדֹּא֥ אוֹ-בִשְׁתִּי א֥וֹ-בְעֶרְבֹא֥ אוֹ בְּעוֹר לְכֹל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה הָעוֹר לְמִלְאכָה צֹרַעַת מִמָּאֶרֶת הַנֶּגַע טָמֵא הוּא:

כ"י - צֹרַעַת מִמָּאֶרֶת • לְשׁוֹן "סְלוֹן מִמָּאִיר" (יחזקאל כח) פּוֹרֵינְט"ש בְּלַע"ז. וּמִדְרָשׁוֹ: 'תֵּן בּוֹ מְאָרֶה, שְׁלֵא תִהְיֶה הֵימָנוּ'.

נב ויוקיד ית לבושא או ית שתיא או ית ערבא בעמרא או בכתנא או ית כל מאן דמשפך די יהי בה מכתשא ארי סגירות מחזרא היא כנורא תתוקד :

(נב) וְשָׂרַף אֶת־הַפְּגַדֹּא֥ אוֹ אֶת־הַשְּׁתִּי א֥ אוֹ אֶת־הָעֶרְבֹא֥ בַצֹּמֶר אוֹ בַּפְּשָׁתִים אוֹ אֶת־כָּל־כְּלִי הָעוֹר אֲשֶׁר־יְהִי בּוֹ הַנֶּגַע כִּי־צֹרַעַת מִמָּאֶרֶת הוּא בְּאֵשׁ תִּשְׂרָף:

תלמוד לומר: "בצמר או בפשתים"? להוציא את האמירות שבו, שהן ממין אחר (פסחים סח). אמירות, לשון שפה, כמו אמרא.

כ"י - בַּצֹּמֶר או בַּפְּשָׁתִים • שֶׁל צֹמֶר או שֶׁל פְּשָׁתִים, זֶהוּ פְּשוּטוֹ. וּמִדְרָשׁוֹ: יָכוֹל יָבִיא גְזֵי צֹמֶר וְאַנְיָצִי פְּשָׁתָן וְיִשְׂרָפֻם עִמּוֹ? תִּלְמוּד לומר: "הוא באש תשרף" - אֵינָה צְרִיכָה דָּבָר אַחֵר עִמָּה. אִם־כֵּן, מַה

נג ואם יחזי כהנא והא לא אוסף מכתשא בלבושא או בשתיא או בערבא או בכל מאן דמשפך :

(נג) וְאִם יִרְאָה הַכֹּהֵן וְהָיָה לֹא־פִשָּׁה הַנֶּגַע בִּפְגַּדֹּא֥ אוֹ בִשְׁתִּי א֥וֹ בְעֶרְבֹא֥ אוֹ בְּכָל־כְּלִי־עוֹר:

נד ויפקד כהנא ויחזרו ית די בה מכתשא ויסגרנה שבעת יומין תננינות :

(נד) וְצֹוֹה הַכֹּהֵן וְכַבְּסוּ אֶת אֲשֶׁר־בּוֹ הַנֶּגַע וְהִסְגִּירוּ שִׁבְעַת־יָמִים שְׁנִית:

כ"י - כָּלוּ טַעוֹן כְּבוּס? תִּלְמוּד לומר: "הַנֶּגַע". הָא פִּיצֵד? יְכַבֵּס מִן הַפְּגַד עִמּוֹ.

כ"י - אֶת אֲשֶׁר־בּוֹ הַנֶּגַע • יָכוֹל מְקוֹם הַנֶּגַע בְּלִבָּד? תִּלְמוּד לומר: "אֶת אֲשֶׁר־בּוֹ הַנֶּגַע". יָכוֹל כָּל הַפְּגַד

♦ יום רביעי כ"ו ניסן ♦

נה ויתחזי כהנא פתר דחורו ית מכתשא והא לא שגא מכתשא מן פד הוה ומכתשא לא אוסף מסאב הוא כנורא תוקדנה תברא היא בשחיקותה או בחדתותה :

(נה) וְרָאָה הַכֹּהֵן אַחֲרֵי הַכַּבָּס אֶת־הַנֶּגַע וְהָיָה לֹא־הִפְךָ הַנֶּגַע אֶת־עֵינוֹ וְהַנֶּגַע לֹא־פִשָּׁה טָמֵא הוּא בְּאֵשׁ תִּשְׂרָפֻנוּ פְּחִתָּה הוּא בְּקִרְחָתוֹ אוֹ בְּגִבְחָתוֹ:

ומפני ה'מדרש' שהצריך ל'גזרה-שנה': מנין לפריחה בבגדים שהיא טהורה? נאמרה "קרת וגבחת" באדם, ונאמרה "קרת וגבחת" בבגדים. מה להלן פרח בכלו - טהור, אף כאן פרח בכלו - טהור, לכך אחז הכתוב לשון "קרת וגבחת". ולענין פרושו ותרגומו, זהו משמעו: קרת - לשון ישנים, וגבחת - לשון חדשים, כאלו נכתב באחריתו או בקדמותו, שהקרת לשון אחרים וגבחת לשון פנים, כמו שכתוב: "ואם מפאת פניו וגו'", והקרת, כל ששופע ויורד מן הקדקד ולאחריו, כך מפרש ב'תורת כהנים'.

וואם תזא כהנא והא עמיא מכתשא פתר דתנורי יתה ויבזע יתה מן לבישא או מן משכא או מן שתיא או מן ערבא:

(נ) ואם ראה הכהן והנה פחה הנגע אחרי הפפם אתו וקרע אתו מן הבגד או מן העור או מן השתי או מן הערב:

כ"י וקרע אתו. יקרע מקום הנגע מן הבגד וישרפנו.

וואם תתחזי עוד בלבושא או בשתיא או בערבא או בכל מאן דמשך סגנא היא בנורא תוקדנה ית די ביה מכתשא:

(נ) ואם תראה עוד בבגד או בשתי או בערב או בכל-כלי-עור פחת הוא באש תשרפנו את אשר-בו הנגע:

כ"י פחת הוא. דבר החוזר וצומח. באש תשרפנו. את כל הבגד.

נח וילבושא או שתיא או ערבא או כל מאן דמשך די יתחזי ויעדי מנהון מכתשא ויעטבע תנינות וידכי:

(נח) והבגד או השתי או הערב או כל-כלי העור אשר תכבסם וסר מהם הנגע וכבסם שנית וטהר:

"ויתחור". חוץ מזה, שאינו ללבון אלא לטבל, לכך תרגומו 'ויצטבע'. וכן כל כבוסים בגדים שהן לטבילה, מתרגמין 'ויצטבע'.

כ"י וסר מהם הנגע. אם כשכבסוהו בתחלה על-פי פהו, סר ממנו הנגע לגמרי. וכבס שנית. לשון טבילה. תרגום של 'כבוסין' שבפרשה זו לשון לבון:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 1, עמ' 99)

- "אמנם שיהיה לרצון לפני ה'... היה צריך להביא קרבן... ועקשו... התענית הוא במקום קרבן" (שם).
"לשון טבילה" - כדי להיות "לרצון לפני ה'" - על האדם להיות "כל ימיו בתשובה", על-ידי טבילה ב'מי הדעת הטהור' של התורה. וכמבאר ב'אגרת התשובה' (פרק ט) ש"כל ימיו בתשובה" הינו 'תשובה עלאה', הנעשית על-ידי העסק והשקידה בתורה.

והנגד או השתי... אשר תכבסם וסר מהם הנגע וכבס שנית וטהר (יג, נח)

וסר מהם הנגע: אם כשכבסוהו בתחלה על-פי פהו, סר ממנו הנגע לגמרי. וכבס שנית: לשון טבילה (רש"י).
באור ענין "וכבס שנית" בעבודת האדם:
"כשכבסוהו בתחלה" - כשאדם שב בתשובה על חטא שחטא, "סר ממנו הנגע לגמרי" - "נמחל לו לגמרי מה שעבר על מצוות המלך" (אגרת התשובה פ"ב), "וכבס שנית"

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 1, עמ' 93)

- לבון. ב. הסרת טמאת הנגע שהתפשטה בכל הבגד, ואז משמעותה - טבילה. וממה שנאמר "וכבס שנית" משמע

לשון טבילה (רש"י יג, נח) אפשר לבאר את המטרה של כבוס זה בשני פנים. א. הסרת הנגע, ולפי זה משמעותה

שיעור יומי ליום רביעי כ"ו ניסן ושנים מקרא ואחד תרגום – יד – פרשת תזריע-מצורע סט

שהוא בא בהמשך לראשון ויש להם תכן דומה. לכן מפרש לשון 'טבילה', היינו ששניהם מטהרים את הבגד: הראשון מסיר את הנגע, והשני את הטמא. אף אם הוא לשון

נט דא אורייתא דמכתש סגירו בלבוש עמר או כתנא או שתניא או ערבא או כל מאן דמשך לדכיותה או לסאבותה: פ פ פ
(נט) זאת תהיה תורת הנגער צרעת בגד הצמר או הפשתים
או השתי או הערב או כלכלי עור לטהרו או
לטמאו: פפפ

ס"ז פסוקים, בני"ה סימן. חסלת פרשת תזריע

יד (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר: א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) זאת תהיה תורת המצרע ביום טהרתו והובא אל-הכהן:
ב דא תהי אורייתא דסגירא ביומא דדכיותה ויתחיל לנות פהנא:

כ"י- זאת תהיה תורת המצרע וגו' • (מגילה כא) מלמד, שאין מטהרין אותו בלילה.

~ נקודות משיחות קודש ~ יעניין לקוטרשיחות חלק יב. עמוד 78 – מתוך 'לקראת שבת'

הלימוד המיוחד שטהרת המצרע נעשית ביום

זאת תהיה תורת המצרע ביום טהרתו

רש"י, אין מקום ללימוד מ"ביום צותו", ולכן הוצרך רש"י ללימוד מיוחד בפךשת המצרע.
וידויק שפיר מזה שבדבור-המתחיל, מעתיק רש"י התיבות "זאת תהיה תורת המצרע", ואילו לתיבת "ביום" (שלא כדאורה ממנה נלמד שאין מטהרין בלילה) רמז רש"י ב"וגו" – פיון שפנ"ל, מתבת "ביום" לבדה אין ללמוד (בפשוטו של מקרא) שאינו בלילה. ורק שפסוק זה נתיחד, שבו נדרשות כל התיבות למשמעותן המיוחדת, ולכן נדרשת גם תיבת "ביום" כאן ל"ביום ולא בלילה". [ויעיין בפנים השיחה הדיוקים בשאר התיבות].

זאת תהיה תורת המצרע וגו', מלמד שאין מטהרין אותו בלילה (יד, ב. ובפירוש רש"י)
והקשו במפרשים: מדוע הצרכנו ללימוד מיוחד שאין מטהרין המצרע בלילה, והרי טהרת המצרע פוללת הבאת קרבן, ואין מקריבים קרבנות בלילה, כדדרשינו ב'תורת כהנים' על הפסוק (צו ז, לח) "ביום צותו" – שכל הקרבנות כשרים רק ביום.
ויש לומר שבפשוטו הכתובים, אין תיבת יום שוללת הלילה, וכדחזינו במעשה בראשית "והי ערב והי בוקר יום אחד". ועוד, שעל מפת בכורות שהיתה בלילה, פתוב "ביום הכותי כל בכור". ואם כן בדרך הפשט, שהיא דרכו של

~ נקודות משיחות קודש ~ על"פ לקוטרשיחות חלק ז, עמוד 100 – מתוך 'לקראת שבת'

גם הנמוך ביותר מובא אל הכהן

עונשו של המצרע לישב בדרך מחוץ למחנה, מגיע מחמת חטאו החמור שדבר לשון-הרע (רש"י תזריע יג, מו), ואם כן הימצאותו מחוץ למחנה היא מחמת שפדרגתו הרוחנית נמצא הוא מחוץ לגבול הקדושה. וגם על יהודי הנמצא במצב כזה, מבטיחה התורה שפופו לעשות תשובה. וזהו הרמז בלשון "והובא אל הכהן" – שמשמעותו שייבא בעל-פונחו, דכיון שהקב"ה יערה עליו רוח ממרום, ודאי שישבו אל המחנה.

זאת תהיה תורת המצרע . . והובא אל-הכהן: ויצא הכהן אל-מחוץ למחנה (יד, ב-ג)

ולכאורה צריך ביאור לשון הפתוב "והובא אל הכהן", שהרי נאסר על המצרע להקנס למחנה ישראל, והיאך יבוא אל הכהן, ואכן המשך הפתוב הוא "ויצא הכהן" – שבא אל המצרע "מחוץ למחנה". כן צריך ביאור הלשון "והובא", ולא נכתב "ובא".
והביאור בזה בדרך החסידות:

ספורנו

יד (ב) זאת תהיה. והובא אל הכהן. אל מקום קרוב חוץ למחנה, שיוכל הכהן בכבוד ובלי רב טרח ללכת לראותו. תורה ג

וכיון שסוף-כל-סוף רצון ה' הוא שתהיה התשובה מפנימיותו של המצורע, לכך נאמר "ויצא הכהן", שאף שתחלת התשובה היא בדרך מתנה מלמעלה, המרוקמת

(ג) ויצא הכהן אל-מחוץ למחנה וראה הכהן והנה נרפא נגע-הצרעת מן-הצרוע:

כ"י - אל-מחוץ למחנה. חוץ לשלש מחנות שנשתלח שם בימי חלוטו.

(ד) וצוה הכהן ולקח למטהר שתי-צפרים חיות טהרות ועץ ארז ושני תולעת ואזב:

כ"י - חיות. (חולין קמא) פרט לטרפות. טהרות. פרט לעוף טמא. לפי שהנגעים באין על לשון הרע (ערכין טו), שהוא מעשה פספטי דברים, לפיכך הזקוק לטהרת צפרים, שמפספסין תמיד בצפצוף קול.

(ה) וצוה הכהן ושחט את-הצפור האחת אל-כלי חרש על-מים חיים:

כ"י - על-מים חיים. נותן אותם תחלה בכלי, כדי שיהא דם צפור נפר בהם, וכמה הן? רביעית.

(ו) את-הצפור החיה יקח אתה ואת-עץ הארז ואת-שני התולעת ואת-האזב וטבל אותם ואת הצפור החיה בדם הצפור השחטה על המים החיים:

כ"י - את-הצפור החיה יקח אתה. מלמד שאינו אוגדה עמהם, אלא מפרישה לעצמה, אבל העץ והאזב פרוקים יחד בלשון הזהירות, כענין שנאמר: "ואת-עץ הארז ואת-שני התולעת ואת-האזב", קיחה

(ז) והזהר על המטהר מן-הצרעת שבע פעמים וטהרו ושלח את-הצפור החיה על-פני השדה:

(ח) וכבם המטהר את-בגדיו וגלח את-כל-שעריו ורחץ במים וטהר ואחר יבוא אל-המחנה וישב מחוץ לאהל שבעת ימים:

כ"י - וישב מחוץ לאהל. (ת"כ, חולין קמא) מלמד שאסור בתשמיש המטה.

גויפוק כהנא למברא למשריתא ויחזי כהנא והא אתסי מכתש סגירותא מן סגירא:

ויפקד כהנא ויסב למדפי תרתין צפרין חיון דכנן ואעא דארזא וצבע זהורי ואזובא:

ועץ ארז. לפי שהנגעים באין על גסות הרוח. ושני תולעת ואזב. מה תקנתו ויתרפא? ישפיל עצמו מגאותו בתולעת וכאזוב. עץ ארז. מקל של ארז. ושני תולעת. לשון של צמר צבוע זהורית (ב"מ כ"ט).

הויפקד כהנא ויכוס ית צפרא חדא למאן דחסף על מי מבוע:

ות צפרא חיתה יסב יתה וית אעא דארזא וית צבע זהורי וית אזובא ויטבול יתהון וית צפרא חיתה בדמא דצפרא דנכיסא על מי מבוע:

אחת לשלשתן. יכול, כשם שאינה בכלל אגדה, כן לא תהא בכלל טבילה? תלמוד לומר: "וטבל אותם ואת הצפור החיה", החזיר את הצפור לכלל טבילה.

וינדי על דמדפי מן סגירותא שבע זמנין ויכנה וישלח ית צפרא חיתה על אפי חקלא:

הויצבע דמדפי ית לבושהי ויגלח ית כל שעריו וינסיחי במיא וינדי ויבתי כן יעול למשריתא ויחב מברא למשכנה שבועא יומין:

ט ויהי כיומא שביעאה יגלח ית כל שערה
ית רישה וית דקנה וית גביני עינוהי וית כל
שערה יגלח ויצבע ית לבושוהי ויטחי ית
בסרה במיא וידיבי:

(ט) וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִגְלַח אֶת־כָּל־שְׁעָרָו אֶת־
רֹאשׁוֹ וְאֶת־זָקְנוֹ וְאֶת גִּבְתּוֹ עֵינָיו וְאֶת־כָּל־שְׁעָרָו
יִגְלַח וּכְבֹּס אֶת־בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת־בָּשָׁרוֹ בַּמַּיִם וַטְהַר:

כז"י אֶת־כָּל־שְׁעָרָו וְגו' • כָּל־ל וּפְרָט וְכָל־ל, לְהַבִּיא כָּל מְקוֹם כְּנוֹס שְׁעָר וּנְרָאָה.

י וביומא תמינאה יסב תרינ אמרינ שלמין
ואמרתא חדא פת שתא שלמתא ותלתא
עסרונין סלתא מנחתא דפילא במשח ולגא
חד דמשחא:

(י) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִקַּח שְׁנֵי־כִבְשִׁים תְּמִימִם וּכְבֹּשֶׁה
אֶחָת פֶּת־שְׁנֵתָהּ תְּמִימָה וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֶלֶת
מִנְחָה בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וְלֹג אֶחָד שֶׁמֶן:

מצרע טעונין נסכים (סוטה יז) • ולג אחד שמן • להזות
עליו שבע ולתן ממנו על תנוף אָזְנוֹ ומתן בהזנות.

כז"י וּכְבֹּשֶׁה אֶחָת • לַחֲטָאת. וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים •
לְנִסְכֵּי שְׁלֹשָׁה כִּבְשִׁים הֵלָלוּ, שֶׁחֲטָאתוֹ וְאֲשָׁמוֹ שֶׁל

יא ויקים כהנא דמדבי ית גברא דמדבי
ויתיהון קדם יי כתרע משפן זמנא:

(יא) וַהֲעֵמִיד הַכֹּהֵן הַמַּטְהֵר אֶת הָאִישׁ הַמַּטְהֵר
וְאַתֶּם לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

כז"י לִפְנֵי ה' • (מנחות צא. כלים פ"א) • בְּשַׁעַר נִקְנוֹר וְלֹא בַעֲזָרָה עֲצֻמָּה, לְפִי שֶׁהוּא מְחֹסֵר כְּפוּרִים.

יב ויסב כהנא ית אמרא חדא ויקרב יתה
לאשמא וית לגא דמשחא וארים יתהון
ארמא קדם יי:

(יב) וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּבֶשׂ הָאֶחָד וְהִקְרִיב אֹתוֹ
לְאַשִׁם וְאֶת־לֹג הַשֶּׁמֶן וְהִנִּיף אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:

כז"י וְהִקְרִיב אֹתוֹ לְאַשִׁם • יְקָרִיבֵנוּ לַתּוֹף הַעֲזָרָה לְשֵׁם אֲשֵׁם. וְהִנִּיף • שֶׁהוּא טֵעוֹן תְּנוּפָה חֵי. וְהִנִּיף
אֹתָם • אֵת הָאֲשֵׁם וְאֵת הַלֹּג.

יג ויפוס ית אמרא באמר די יפוס ית
חטאתא וית עלתא באמר קדיש ארי
כחטאתא אשמא הוא לכהנא קדש קודשין
הוא:

(יג) וַיִּשְׁחַט אֶת־הַכֹּבֶשׂ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת־
הַחֲטָאת וְאֶת־הָעֹלָה בַּמָּקוֹם הַקֹּדֶשׁ כִּי פַחֲטָאת
הָאֲשֵׁם הוּא לִכְהֵן קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים הוּא:

לכהן • בכל עבודות התלויות בכהן, השונה אשם זה
לחטאת, שלא תאמר: הואיל ויצא דמו מפלל שאר
אשמות להנחתן על תנוף ובהזנות, לא יהא טעון מתן
דמים ואמורים לגבי מזבח? לכך נאמר: "כי פחטאת
האשם הוא לכהן". יכול יהא דמו נתן למעלה
כחטאת? תלמוד לומר לומר וכו', ב'תורת כהנים'.

כז"י בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט וְגו' • עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ
בַּצִּפּוֹן, וּמָה תִּלְמֹד לומר? וְהֵלֵךְ כָּבֵד נֹאמַר בְּתוֹרַת
אֲשֵׁם בְּפָרֶשֶׁת "צוֹ אֵת אֶהְרֹן", שֶׁהָאֲשֵׁם טֵעוֹן שְׁחִיטָתוֹ
בַּצִּפּוֹן? לְפִי שִׁיּוֹצֵא זֶה מִכָּל־אֲשָׁמוֹת לְדוֹן בְּהַעֲמָדָה.
(ובחים ב) יָכוֹל תֵּהָא שְׁחִיטָתוֹ בַּמָּקוֹם הַעֲמָדָתוֹ? לְכֹךְ
נֹאמַר: "וַיִּשְׁחַט... בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט וְגו'". כִּי
פַחֲטָאת • כִּי כָּל־הַחֲטָאוֹת. הָאֲשֵׁם • הַזֶּה. הוּא

הקדוש ברוך הוא, זה גונב מלבושי,
אין אני והוא יכולים לעמד בעולם
אחד. וכבר ספר הפתוב על עזיהו
באמרו "ויכחוקתו גבה לבו עד
להשחית, וימעל בדה אלהיו.. והצרעת
ורחה במצחו" (דברי הימים ב כו, טז
טז). תורה יג

הרע ועל גסות הרוח, ששניהם מעילה
בקדש. כי אמנם לשון הרע עקרו
בסתור, כמעמיק מדה לסתיר עצוה,
כאמרם: העובר עברה בסתור, כאילו
דוחק רגלי שכינה (תגינה טו, א). ועל
המתגאה נאמר "גבה עינים ורחב לבב
אתו לא אוכל" (תהלים קא, ח). אמר

(ט) וְרָחַץ אֶת בָּשָׁרוֹ בַּמַּיִם
וַטְהַר. מענין "וישב מחוץ לאהל" (פסוק
ח). תורה י

(יב) וְהִקְרִיב אֹתוֹ לְאַשִׁם. כבר
התבאר שענין האשם הוא על מעל
בקדש, כמו החטאת על חזיב ברת.
וכבר אמרו שהצרעת היא על לשון

יד ויסב כהנא מדמא דאשמא ויתן כהנא
על רום אודנא דמדכי דמינא ועל אליון
ידה דמינא ועל אליון רגלה דמינא :

(יד) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הָאֵשֶׁם וַנִּתֵּן הַכֹּהֵן עַל־תְּנוּךְ
אֶזְנוֹ הַמִּטְהַר הַיּוֹמֵנִית וְעַל־כַּהֵן יָדוֹ הַיּוֹמֵנִית וְעַל־כַּהֵן
רִגְלוֹ הַיּוֹמֵנִית:

כ"י • תנוף • גדר אמצעי שבאין ; ולשון "תנוף" לא נודע לי, והפותרים קורים לו: טנדרו"ס. בהן • גודל.

טו ויסב כהנא מלגא דמשחא ויריק על ידא
דכהנא דשמאלא :

(טו) וְלָקַח הַכֹּהֵן מֶלֶג הַשֶּׁמֶן וַיִּצַק עַל־כַּף הַכֹּהֵן
הַשְּׂמָאלִית:

טז ויטבול כהנא ית אצבעה דמינא מן
משחא די על ידה דשמאלא וידי מן משחא
באצבעה שבע זמנין קדם יי :

(טז) וַיִּטְבֹּל הַכֹּהֵן אֶת־אֶצְבָּעוֹ הַיּוֹמֵנִית מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר
עַל־כַּף הַשְּׂמָאלִית וַהֲוָה מִן־הַשֶּׁמֶן בְּאֶצְבָּעוֹ שֶׁבַע
פַּעַמִּים לִפְנֵי יְהוָה:

כ"י • לפני ה' • (ת"כ) כנגד בית קדשי הקדשים.

יז ומשאר משחא די על ידה יתן כהנא על
רום אודנא דמדכי דמינא ועל אליון ידה
דמינא ועל אליון רגלה דמינא על דמא
דאשמא :

(יז) וּמִיֹּתֵר הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּף יִתֵּן הַכֹּהֵן עַל־תְּנוּךְ
אֶזְנוֹ הַמִּטְהַר הַיּוֹמֵנִית וְעַל־כַּהֵן יָדוֹ הַיּוֹמֵנִית וְעַל־כַּהֵן
רִגְלוֹ הַיּוֹמֵנִית עַל דָּם הָאֵשֶׁם:

יח ודאשתאר במשחא די על ידא דכהנא
יתן על ריש דמדכי ויכפר עלוהי כהנא קדם
יי :

(יח) וַהֲנוֹתֵר בְּשֶׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּף הַכֹּהֵן יִתֵּן עַל־רֹאשׁ
הַמִּטְהַר וַיִּכַּף עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה:

יט ויעבד כהנא ית חטאתא ויכפר על דמדכי
מסובתה וכתר בן כוס ית עלתא :

(יט) וַעֲשֶׂה הַכֹּהֵן אֶת־חַטָּאת וַיִּכַּף עַל־הַמִּטְהַר
מִטְּמֵאתוֹ וְאַחֵר יִשְׁחַט אֶת־הָעֵלָה:

כ ויכס כהנא ית עלתא וית מנחתא למדבחה
ויכפר עלוהי כהנא וידיכי :

(כ) וַהֲעֵלָה הַכֹּהֵן אֶת־הָעֵלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה הַמִּזְבֵּחַ
וַיִּכַּף עָלָיו הַכֹּהֵן וַיִּטְהַר: ׀

כ"י • ואת־המנחה • מנחת נסכים של בהמה.

♦ יום חמישי כ"ז ניסן ♦

כא ואם מספן הוא ולית ידה מדבקה ויסב
אמר חד אשמא לארמא לכפרא עלוהי
ועסרונא סלתא חד דפיל במשח למנחה
ולגא דמשחא :

(כא) וְאִם־דָּל הוּא וְאִין יָדוֹ מִשְׁנֵת וְלָקַח בִּבֶּשׂ אֶחָד
אֵשֶׁם לַתְּנוּפָה לְכַפֵּר עָלָיו וְעֶשְׂרוֹן סֶלֶת אֶחָד בָּלוּל
בְּשֶׁמֶן לַמִּנְחָה וְלֹג שֶׁמֶן:

שיעור יומי ליום חמישי כ"ז ניסן ושנים מקרא ואחד תרגום - יד - פרשת תזריע-מצורע עג

וְעִשְׂרוֹן סֹלֶת אֶחָד • לִכְבֹּשׁ זֶה שֶׁהוּא אֶחָד, | עַל הַבְּהוֹנוֹת, וְשֹׁמֵן שֶׁל נֹסְכֵי הַמִּנְחָה לֹא הֶזְקַק
זָבִיא עֶשְׂרוֹן אֶחָד לְנֹסְכָיו. וְלֹג שֹׁמֵן • לְתֵת מִמֶּנּוּ
הַפְּתוּב לְפָרֶשׁ.

וְשִׁתִּי תָרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה אֲשֶׁר תִּשְׁיֹג יָדוֹ (כב)
וְהָיָה אֶחָד חֲטָאת וְהָאֶחָד עֹלָה:

וְהָבִיא אֹתָם בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי לְמִהְרָתוֹ אֶל־הַכֹּהֵן (כג)
אֶל־פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה:

וְשִׁמְנֵי לְמִהְרָתוֹ • שְׁמִנֵי לְצַפָּרִים וּלְהִזָּאת עַץ אֶרֶז וְאֶזוֹב וְשְׁנֵי תוֹלַעַת.

וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת־כֶּבֶשׂ הָאֵשֶׁם וְאֶת־לֶג הַשֹּׁמֵן (כד)
וְהִנִּיף אֹתָם הַכֹּהֵן תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:

וְשִׁחַט אֶת־כֶּבֶשׂ הָאֵשֶׁם וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם (כה)
הָאֵשֶׁם וְנָתַן עַל־תֵּנוּד אֹזֶן־הַמִּטְהָר הַיְּמָנִית וְעַל־בֶּהֱן
יָדוֹ הַיְּמָנִית וְעַל־בֶּהֱן רִגְלוֹ הַיְּמָנִית:

וּמִן־הַשֶּׁמֶן יִצֹק הַכֹּהֵן עַל־כַּף הַכֹּהֵן הַשְּׁמָאלִית: (כו)

וְהָיָה הַכֹּהֵן בְּאֻצְבָּעוֹ הַיְּמָנִית מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר
עַל־כַּפּוֹ הַשְּׁמָאלִית שִׁבְעַ פַּעַמִּים לִפְנֵי יְהוָה:

וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּפּוֹ עַל־תֵּנוּד
אֹזֶן הַמִּטְהָר הַיְּמָנִית וְעַל־בֶּהֱן יָדוֹ הַיְּמָנִית וְעַל־בֶּהֱן
רִגְלוֹ הַיְּמָנִית עַל־מְקוֹם דָּם הָאֵשֶׁם:

וְשִׁיחַט אֶת־כֶּבֶשׂ הָאֵשֶׁם • אֶפְלוֹ נִתְקַנַּח הַדָּם; לְמַד שֶׁאֵין הַדָּם גּוֹרֵם אֶלָּא הַמְקוֹם גּוֹרֵם.

וְהִנּוֹתָר מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּף הַכֹּהֵן יִתֵּן (כז)
עַל־רֹאשׁ הַמִּטְהָר לְכַפֵּר עָלָיו לִפְנֵי יְהוָה:

וְעָשָׂה אֶת־הָאֶחָד מִן־הַתָּרִים אוֹ מִן־בָּנֵי הַיוֹנָה
מֵאֲשֶׁר תִּשְׁיֹג יָדוֹ:

אֵת אֲשֶׁר־תִּשְׁיֹג יָדוֹ אֶת־הָאֶחָד חֲטָאת וְאֶת־
הָאֶחָד עֹלָה עַל־הַמִּנְחָה וְכַפֵּר הַכֹּהֵן עַל הַמִּטְהָר
לִפְנֵי יְהוָה:

כט ודישטאר מן משחא די על ידא דכהנא
יתן על רישא דמדפי לכפרא עלוהי קדם יי:

ל ויעבד ית חד מן שפנינא או מן בני יונה
מדי מדבק ידה:

לא ית די מדבק ידה ית חד חטאתא וית חד
עלתא על מנחתא ויכפר כהנא על דמדפי
קדם יי:

(לב) וְאֵת תּוֹרַת אֲשֶׁר־בּוֹ נִגַּע צִרְעַת אֲשֶׁר לֹא־תִשִּׂי יָדוֹ בְּטַהֲרָתוֹ: פ

לב דא אורייתא די בה מכתש סגירו די לא תדבק ידה בדכותה:

♦ יום שישי כ"ח ניסן ♦

(לג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:

לג ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר:

(לד) כִּי תֵבֹאוּ אֶל־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם לְאֶחָזָה וְנִתְּתִי נִגַּע צִרְעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶּם:

לד ארי תעלון לארצא דכנען די אנא זיב לכו לאחסנא ואמן מכתש סגירו בבית ארצא אחסנתכון:

כ"ט וְנִתְּתִי נִגַּע צִרְעַת • (ויקרא רבה) בְּשׂוֹרָה הִיא לָהֶם שֶׁהַנִּגָּעִים בָּאִים עֲלֵיהֶם, לְפִי שֶׁהִטְמִינוּ אֲמִוְרִיִּים מִטְמוֹנוֹת שֶׁל זָהָב בְּקִירוֹת בְּתֵיחָם כֹּל אַרְבָּעִים שָׁנָה

שהיו ישראל במדבר, ועל־ידי הנגע נותן הבית ומוצאן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לב עמ' 97)

וְנִתְּתִי נִגַּע צִרְעַת (יד, לד) שֶׁהִטְמִינוּ אֲמִוְרִיִּים מִטְמוֹנוֹת (רש"י) הַנִּגָּעִים הוֹפִיעוּ בְּבֵתֵיהֶם שֶׁל הָאֲמִוְרִיִּים דִּוְקָא, שְׂרוּמוֹ עַל דְּבוּר רַע, שֶׁכֵּן הַנִּגָּעִים בָּאִים עַל לְשׁוֹן הָרַע. אִף דִּוְקָא בְּבֵתִים אֵלּוּ יִשְׁנִם 'מִטְמוֹנוֹת', שֶׁהָרִי נִתֵּן לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכַחַ

הדבור גם בקדשה. וכמו שכתוב **אֲשֶׁר לִקְחִי מִיַּד הָאֲמִוְרִי בְּחֻרְבִּי וּבְקִשְׁתִּי**: יש לקחת מ'אמורי' את כח הדבור ולהשתמש בו בתורה ובתפלה - **בְּצִלוֹתִי וּבְבִעוֹתִי**.

~ נקודות משיחות קודש ~ על"פ לקוטישיחות חלק כב, עמוד 66 – מתוך 'לקראת שבת'

פעולת הדיבור בנפש האדם

וַיֵּשׁ לְמַדָּשׁ, דְּתַנִּי גִּנְי לְשׁוֹן־הָרַע אִיכָא. בְּהִלְכוֹת דְּעוֹת (הַמְדַּבֵּר בְּעִנְיִים בְּלִתִּי רְצוּיִים שְׂבִין אָדָם לְחַבְרוֹ) עוֹסֵק בְּלְשׁוֹן־הָרַע הָבָא מִחֻמַּת מְדוּת רְעוֹת שְׂבָאָדָם – שֶׁעָקַר הַחֲסִירוֹן בָּזָה הוּא בְּהִזָּק שֶׁנִּגְרַם עַל־יְדוֹ לְאוֹלָת. אָבֵל כָּאֵן עוֹסֵק הַרְמוֹב"ם בְּלְשׁוֹן־הָרַע חִיצוֹנִי לְגִמְרִי, שְׂבָא מִתּוֹךְ שִׁיחָה סֶתֶם לֵאל אִכְנָה רַעָה. וְעָקַר הַפֶּגֶם הוּא בְּאָדָם עֲצָמוֹ, שְׂדִיבּוֹר רַע זֶה פּוֹגֵם בְּנַפְשׁוֹ, כְּבִמְרִים הַנְּבִיאָה שְׂבּוּדָאִי לֹא נִתְּפֹנֶה לְגִנּוּתוֹ, וְלֹא הָיָה בְּדִיבּוּרָה שׁוּם הִזָּק. וְעַל־זֶה אֹמֵר: דְּבִתְחִלָּה הִלְשׁוֹן־הָרַע הוּא חִיצוֹנִי לְגִמְרִי לְהֶאָדָם הַמְדַּבֵּר, וְלִכְךָ גַּם הָעוֹנֵשׁ מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה הוּא בְּבִיתוֹ, שְׂאִינוֹ חֶלֶק מִהֶאָדָם, וְהוּא הַדְּבָר הַכִּי חִיצוֹנִי – רְכוּשׁוֹ. אָבֵל אִם חֲסִי־וְשָׁלוֹם, מִמְּשִׁיף הֶאָדָם בְּדִבּוּרִי לְשׁוֹן־הָרַע, הָרַע מִתְחִיל לְחַדּוֹר לְטַבְעוֹ וּלְמִדּוֹתָיו, וְלִכְךָ נִעֲנֵשׁ בְּכָלִי תִּשְׁמִישִׁי שֶׁהֵם קְרוֹבִים אֵלָיו יוֹתֵר מִקּוֹרוֹת בֵּיתוֹ. וְאִם מִמְּשִׁיף לְעִמּוּד בְּרִשְׁעוֹ, הָרִי שֶׁהָרַע חוֹדֵר עוֹד יוֹתֵר, וּמִתְבַּטֵּא בְּצִרְעַת בְּגִדָּיו, וְעַד שֶׁהוּא עֲצָמוֹ נִעֲשֶׂה טָמֵא.

כִּי תֵבֹאוּ אֶל־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם לְאֶחָזָה וְנִתְּתִי נִגַּע צִרְעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶּם: (יד, לד) אוֹת וּפְלֵא הָיָה בְּיִשְׂרָאֵל כְּדִי לְהַזְהִיר מִלְּשׁוֹן הָרַע, שֶׁהַמְסַפֵּר בְּלְשׁוֹן הָרַע, מִשְׁתַּנּוֹת קִירוֹת בֵּיתוֹ . . וְאִם עִמָּד בְּרִשְׁעוֹ עַד שֶׁהוֹתֵן הַבֵּית – מִשְׁתַּנֵּן כְּלִי הָעוֹר שֶׁבְּבִיתוֹ . וְאִם עִמָּד בְּרִשְׁעוֹ עַד שִׁשְׂרָפּוֹ, מִשְׁתַּנֵּן הַבְּגָדִים שֶׁעָלָיו . וְאִם עִמָּד בְּרִשְׁעוֹ עַד שִׁשְׂרָפּוֹ, מִשְׁתַּנָּה עוֹר וְיִצְטָרַע, וְיִהְיֶה מוּבָדֵל וּמִפְרָסֵם לְבָדוֹ, עַד שֶׁלֹּא יִתְעַסֵּק בְּשִׁיחַת הָרִשְׁעִים, שֶׁהִיא הַלִּיצְנוּת וּלְשׁוֹן הָרַע, וְעַל עֲנָן זֶה הוּא מְזַהֵר בְּתוֹרָה וְאֹמֵר הַשִּׁמֵּר בְּנִגַּע הַצִּרְעַת . . זְכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹקֶיךָ לְמִרְיָם בְּדֶרֶךְ, הָרִי הוּא אֹמֵר הַתְּבוֹנֵנוּ מִה אֲרַע לְמִרְיָם הַנְּבִיאָה. (רמב"ם הלכות טומאת צרעת פט"ז ה')

וַיֵּשׁ לומר בבאור דברי הרמב"ם, בהקדים הקשיא דלכאורה הלכה זו הוה-לילה להכניס בהלכות דעות פשעוסק בחומר לשון-הרע ("פאילו כפר בעיקר" וכו'), ומדוע כתב אותה בהלכות צרעת?

~ נקודות משיחות קודש ~ על"פ לקוטישיחות חלק לב, עמוד 91 – מתוך 'לקראת שבת'

הטמנת האמוריים ארבעים שנה

כִּי תֵבֹאוּ אֶל־אֶרֶץ כְּנָעַן . . וְנִתְּתִי נִגַּע צִרְעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶּם: בְּשׂוֹרָה הִיא לָהֶם . . לְפִי שֶׁהִטְמִינוּ אֲמִוְרִיִּים מִטְמוֹנוֹת שֶׁל זָהָב בְּקִירוֹת בְּתֵיחָם כֹּל מ' שָׁנָה שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר. (יד, לד) ובפירוש רש"י) צִרְיָךְ בִּיאור מִה הַכְרִיחַ אֶת הַמְדַּרְשׁ (שֶׁהוּא מְקוּרוֹ שֶׁל

רש"י) לפרש שהיו מטמינים "כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר", והרי אפשר לפרש בפשטות, שיתכן שההטמנה החלה בעקבות מפלת סיחון ועוג שהיו האומות "בטוחין עליהם" (רש"י תחילת בלק), שאז נאחזו בפחד והחלו להטמין אוצרותיהם?

ויש לומר הביאור בזה: הטמנת המזון יש בה דבר והיפוכו. מצד אחד, מגלה היא על הפחד שמא יבואו ישראל וינצחום במלחמה וינקחו את ממונם. אך מאידך, מראה היא גם על תקנה שעוד ישובו למקומותיהם, שלכך מטמינים האוצרות בקירות הבתים, שיעמוד להם המזון לכשיחזרו.

ובזה יבנו דברי המדרש שהיו מטמינים כל ארבעים שנה (ולא ממפלת סיחון ועוג). דהטמנתם משך כל הארבעים שנה היתה משום שכבר ביציאת מצרים ידעו שישאל יחזרו, שהרי תלה הכתוב "דור רביעי ישובו הנה", ב"ש"לם עון האמורי" [וידעו שהגיע זמנם לחזור לארצם]. ומכך הבינו, שישבת עם בארצו תלויה במעשיו, שזה נתן להם התקנה שאולי יבוא יום ובני ישראל ישלחו גם הם מארצם (אם יתנהגו שלא כדבעי), ואז יוכלו לשוב ולקח המטמוניות. וזו הסיבה בפשוטו של מקרא לכך שהטמינו ממונם, מעשה המבטא גם תקנה שישונו לקחתו.

וּבֹא אֲשֶׁר-לוֹ הַבֵּית וְהַגִּיד לַפֶּהן לְאֹמֶר כְּנָנֶה נִרְאָה לִי בַּבֵּית:

לה וייתי דדילה ביתא ויחזי לכהנא למימר כמכתשא אתחזי לי בביתא:

רש"י כננע נראה לי בבית. (ננעים פ"ב, ת"כ) אפלו תלמיד חכם שיודע שהוא ננע ודאי, לא יפסק דבר ברור לומר: 'ננע נראה לי', אלא: "כננע נראה לי".

לו ויפקד כהנא ויפנוי ית ביתא עד לא יעול כהנא למחזי ית מכתשא ולא יסתאב כל די בביתא ובתר כן יעול כהנא למחזי ית ביתא:

(לו) ויצוה הפהן ופנו את הבית במרם יבא הפהן לראות את הננע ולא יטמא כל אשר באחר כן יבא הפהן לראות את הבית:

תורה? אם על כלי שטף – יטבילם ויטהרו, ואם על אכלין ומשקין – יאכלם בימי טמאתו. הא לא חסה תורה אלא על כלי חרס, שאין להם טהרה במקרה.

רש"י במרם יבא הפהן וגו'. שכל זמן שאין כהן נזקק לו, אין שם תורת טמאה. ולא יטמא כל אשר בבית. (ת"כ) שאם לא פנהו יבא הפהן ויראה הננע, נזקק להסגר וכל מה שבתוכו יטמא. ועל מה חסה

לו ויחזי ית מכתשא והא מכתשא ככתלי ביתא פחתין ירקון או סמקון ומחזיהון מפיד מן כתלא:

(לו) וראה את הננע והנה הננע בקירת הבית שקערורת ירקרקת או אדמדמת ומראהו שפל מן הקיר:

רש"י שקערורת. (ת"כ) שוקעות במראהו.

לח ויפוק כהנא מן ביתא לתרע ביתא ויסגר ית ביתא שבועא יומין:

(לח) ויצא הפהן מן הבית אל פתח הבית והסגיר את הבית שבועת ימים:

לט ויתוב כהנא ביומא שביעאה ויחזי והא אוסיפת מכתשא ככתלי ביתא:

(לט) וישב הפהן ביום השביעי וראה והנה פשה הננע בקירת הבית:

מ ויפקד כהנא וישלפון ית אבניא די בהן
מכתשא וירמוז יתהן למבא לקרתא לאתר
מסאב :

משתמשות שם. למדך הכתוב, שהאבנים הללו
מטמאות מקומן בעודן בו.

(מ) וצוה הכהן וחלצו את האבנים אשר בהן הנגע
והשליכו אתהן אל מחוץ לעיר אל מקום טמא :

כ"ח ויחלצו את האבנים • כתרגומי: 'וישלפון',
יטלו משם, כמו: (דברים כה) "והלצה נעלו", לשון
הסרה. אל מקום טמא • (ת"כ) מקום שאין טהרות

~ נקודות משיחות קודש ~ יעויין לקוטר שיחות חלק ג, עמוד 10 ואילך – מתוך 'לקראת שבת'

ב' גדרים בשכונות לרשע

א. רשע הגר בסמיכות למישהו, פועל שינוי לרעה במעשי
השכן, ולכן "אוי לשכנו" כי הרשע יפעול עליו לרעה. ב.
השכינות לרשע הרי היא סימן שגם השכן דומה לו, דעה
שגרים זה ליד זה הוא מפגי שדומים הם אחד לשני. וזהו
"אוי לשכנו", כי השכינות לרשע מראה שגם השכן באמת
דומה הוא להרשע.

והוא הדבר באבן המנוגע. לדעת רש"י הרשע פועל רק על
מעשי השכן. ואם כן, רק אבן שנדבק בו הנגע חיבים
לחלצו, דאז אמרין דחלק המנוגע שבאבן פועל גם על
חלק השני שיהיה מנוגע.

מה שאין כן אם מפרשים ששכינות היא סימן, שגם אם
לא נראים האנשים דומים זה לזה, הרי השכינות מוכיחה
שבאמת דומים הם, הנה בעניננו, גם אם לא נראה הנגע
כלל באבנים אלו, יש להוכיח מכך שסמוכים הם לאבן
המנוגע, שגם אבנים אלו שיכות לנגע. ולכן חיבים לחלצם.

וצוה הכהן וחלצו את האבנים (יד, מ)

וחלצו – מלמד ששניהם חולצים, מפאן אמרו אוי לרשע
אוי לשכנו (תורת כהנים על הפסוק)

במפרשים מצינו כמה פרושים בדיון "שניהם חולצים":

רש"י כותב (סוף מסכת סוכה דבורה מתחיל אוי לרשע. ועוד)
"ב' תורת כהנים' תניא, וחלצו את האבנים, נגע באבן
שבמקצוע, שניה חולצין". והנינו, דפירוש דין זה לשיטתו
הוא, שאם נראה נגע באבן שבמקצוע, שהוא אבן הנראה
בב' בתים, חיבים לחלוץ את האבן כולה, אף את חלק
האבן שבבית שלא נראה בו הנגע.

אף יש מפרשים (ראה משנה אחרונה לנגעים פרק יב משנה ו, ופרק
יג משנה ב) שגם אם נראה נגע בכתל שבין ב' בתים, חיב
גם השכן לחלוץ את האבנים שבכותל ביתו שפנגד הנגע,
אף שבביתו לא נראה הנגע, וגם לא נגע הנגע באבניו.
ויש לפרש שדבר זה תלוי בפירוש הכלל ד"אוי לרשע אוי
לשכנו", דיש לומר בב' אופנים:

(מא) ואת הבית יקצע מבית סביב ושפכו את העפר
אשר הקצו אל מחוץ לעיר אל מקום טמא :

מא וית ביתא יקלפון מגיו סחור סחור
וירמוז ית עפרא די קליפו למבא לקרתא
לאתר מסאב :

כהנים נדרש כן, שיקלף הטיח שסביב אבני הנגע.
הקצו • לשון קצה, אשר קצעו בקצוע הנגע סביב.

כ"ח יקצע • (דריצ"ר בלע"ז) ובלשון משנה יש הרבה.
מבית • (ת"כ) מבפנים. סביב • סביבות הנגע. ב' תורת

(מב) ולקחו אבנים אחרות והביאו אל תחת האבנים
ועפר אחר יקח וטח את הבית :

מב ויסבון אבניא אחרנין ויעלון באתר
אבניא ועפר אחרן יסב וישוע ית ביתא :

מג ואם יתוב מכתשא ויסגי בביתא בתר
דישלפון ית אבניא ובתר דקליפו ית ביתא
ובתר דיתשע :

וגו' • (ת"כ) יכול חזר בו ביום, יהא טמא? תלמוד לומר:
"ושב הכהן", "ואם ישוב". מה 'שיבה' האמורה להלן
בסוף שבו, אף 'שיבה' האמורה כאן בסוף שבו.

(מג) ואם ישוב הנגע ופרח בבית אחר חלץ את
האבנים ואחרי הקצות את הבית ואחרי הטוח :

כ"ח הקצות • לשון העשות, וכן הטוח, אבל "חלץ"
את האבנים מוסב הלשון אל האדם שחלצן, והוא
משקל לשון כבד, כמו 'כפר', 'דבר'. ואם ישוב הנגע

(מד) ובא הכהן וראה והנה פשה הנגע בבית צרעת
ממארת הוא בבית טמא הוא :

מד ויעול כהנא ויחזי והא אוסף מכתשא
בביתא סגירות מחזירא היא בביתא מסאב
הוא :

וְכָא וְכָהֵן וְרָאָה וְהָנֵה פֶּשֶׁה • (ת"כ) יכול לא יהא החוזר טמא, אלא אם-כן פֶּשֶׁה? נֹאמַר: "צִרְעַת מִמָּאֲרַת" בְּבָתִּים, וְנֹאמַר: "צִרְעַת מִמָּאֲרַת" בְּבָגְדִים: מַה לְהֵלֵךְ טָמֵא אֶת הַחֹזֵר אַף-עַל-פִּי שְׁאִינוּ פֹשְׁה, אַף כָּאן טָמֵא אֶת הַחֹזֵר אַף-עַל-פִּי שְׁאִינוּ פֹשְׁה. אִם-כֵּן, מַה תִּלְמֹד לֹמַר: "וְהָנֵה פֶּשֶׁה"? אֵין כָּאן מְקוֹמוֹ שֶׁל מִקְרָא זֶה, אֲלֵא "וְנִתֵּן אֶת-הַבֵּית" הֵיךְ לִכְתֹּב אַחֵר: "וְאִם-יָשׁוּב הִנֵּגַע... וְרָאָה וְהָנֵה פֶּשֶׁה"?! הָא לֹא כָּא לְלַמֵּד אֲלֵא עַל נִגַע הָעוֹמֵד בְּעֵינָיו בְּשָׁבוֹעַ רִאשׁוֹן, וְכָא בְּסוֹף שָׁבוֹעַ שְ�נִי וּמִצְאוֹ שְׁפִשָּׁה, שְׁלֹא פֶרַשׁ בּוֹ הַכֶּתוּב לְמַעַלְה כְּלוּם בְּעוֹמֵד בְּעֵינָיו בְּשָׁבוֹעַ רִאשׁוֹן. וְלִמְדוֹד כָּאן בְּפִשְׁיוֹן זֶה, שְׁאִינוּ מְדַבֵּר אֲלֵא בְּעוֹמֵד בְּרִאשׁוֹן וּפִשָּׁה בְּשֵׁנִי. וּמַה יַּעֲשֶׂה לּוֹ? יְכוֹל יִתְצַנֵּן כְּמוֹ שֶׁסֵּמַךְ לּוֹ: "וְנִתֵּן אֶת-הַבֵּית"? תִּלְמֹד לֹמַר: "וְשָׁב הַכֹּהֵן", "וְכָא הַכֹּהֵן", נִלְמַד בִּיאָה מִשִּׁיבָה; מַה שִּׁיבָה חוֹלֵץ וְקוֹצֶה וְטַח וְנוֹתֵן לּוֹ שָׁבוֹעַ, אַף בִּיאָה חוֹלֵץ וְקוֹצֶה וְטַח וְנוֹתֵן לּוֹ שָׁבוֹעַ. וְאִם חֹזֵר, נִתֵּן. לֹא חֹזֵר, טָהוֹר (ט"ז). וּמִנֵּין שְׁאִם עֹמֵד בְּזֶה וּבָזֶה, חוֹלֵץ וְקוֹצֶה וְטַח וְנוֹתֵן לּוֹ שָׁבוֹעַ? תִּלְמֹד לֹמַר: ("וְכָא") "וְאִם כָּא יָבֵא", בְּמַה הַכֶּתוּב מְדַבֵּר? אִם בְּפֹשֶׁה בְּרִאשׁוֹן, הֵרִי כֶּבֶר אֲמֹר. אִם בְּפֹשֶׁה בְּשֵׁנִי, הֵרִי כֶּבֶר אֲמֹר. הָא אֵינוּ אֲמֹר: ("וְכָא"), "וְאִם כָּא יָבֵא", אֲלֵא אֶת שְׁכָא בְּסוֹף שָׁבוֹעַ רִאשׁוֹן וְכָא בְּסוֹף שָׁבוֹעַ שְׁנִי "וְרָאָה וְהָנֵה לֹא-פֶשֶׁה", זֶה הָעוֹמֵד מַה יַּעֲשֶׂה לּוֹ? יְכוֹל יִפְטֹר וְיִלָּךְ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב כָּאן: "וְטָהַר הַכֹּהֵן אֶת-הַבֵּית"? תִּלְמֹד לֹמַר: "כִּי נִרְפָּא

הִנֵּגַע", לֹא טָהַרְתִּי אֲלֵא אֶת הָרְפָאוֹי. מַה יַּעֲשֶׂה לּוֹ? 'בִּיאָה' אֲמֹרָה לְמַעַלְה וּ'בִיאָה' אֲמֹרָה לְמִטָּה: מַה בְּעֵלְיוֹנָה חוֹלֵץ וְקוֹצֶה וְטַח וְנוֹתֵן לּוֹ שָׁבוֹעַ דְּגָמַר לָהּ זֶהוּ שִׁיבָה זֶהוּ בִיאָה, אַף בַּתְּחִלָּתָהּ כֶּף וְכו' כְּדֹאִיתָא בַּתְּחִלָּתָהּ כְּהָנִים. גָּמַר שֶׁל דְּבַר: אֵין נִתְצֶה אֲלֵא בְּנִגַע הַחֹזֵר אַחֵר חֲלִיצָה וְקִצּוֹי וְטִיחָה, וְאֵין הַחֹזֵר צָרִיף פִּשְׁיוֹן. וְסִדֵּר הַמִּקְרָאוֹת כֶּף הוּא: "וְאִם-יָשׁוּב", "וְנִתֵּן", "וְהָבֵא אֶל-הַבֵּית", "וְהָאֵכֶל בַּבֵּית", "וְכָא הַכֹּהֵן וְרָאָה וְהָנֵה פֶּשֶׁה". וְדָבַר הַכֶּתוּב בְּעוֹמֵד בְּרִאשׁוֹן, שְׁנוֹתָן לּוֹ שָׁבוֹעַ שְׁנִי לְהַסְגְרוֹ, וּבְסוֹף שָׁבוֹעַ שְׁנִי לְהַסְגְרוֹ כָּא וְרָאָה שְׁפִשָּׁה, וּמַה יַּעֲשֶׂה לּוֹ? חוֹלֵץ וְקוֹצֶה וְטַח וְנוֹתֵן לּוֹ שָׁבוֹעַ. חֹזֵר – נִתֵּן, לֹא חֹזֵר – טְעוֹן צָפְרִים, שְׁאֵין בְּנִגְעִים יוֹתֵר מִשְׁלֹשָׁה שָׁבוּעוֹת. וְאִם-כָּא יָבֵא • לְסוֹף שָׁבוֹעַ שְׁנִי. וְרָאָה וְהָנֵה לֹא-פֶשֶׁה • מִקְרָא זֶה כָּא לְלַמֵּד בְּעוֹמֵד בְּעֵינָיו בְּרִאשׁוֹן וּבְשֵׁנִי, מַה יַּעֲשֶׂה לּוֹ? יְכוֹל יִסְתַּרְנוּ, כְּמִשְׁמַעוֹ שֶׁל מִקְרָא: "וְטָהַר הַכֹּהֵן אֶת הַבֵּית"? תִּלְמֹד לֹמַר: "כִּי נִרְפָּא הִנֵּגַע", לֹא טָהַרְתִּי אֲלֵא אֶת הָרְפָאוֹי, וְאֵין רְפָאוֹי אֲלֵא הַבֵּית שֶׁהִקְצָה וְהוֹטֵחַ וְלֹא חֹזֵר הִנֵּגַע. אֲכַל זֶה, טְעוֹן חֲלִיצָה וְקִצּוֹי וְטִיחָה וְשָׁבוֹעַ שְׁלִישִׁי. וְכֵן הַמִּקְרָא נִדְרָשׁ: "וְאִם-כָּא יָבֵא", בְּשֵׁנִי, "וְרָאָה וְהָנֵה לֹא-פֶשֶׁה", יִטְחִנּוּ, וְאֵין טִיחָה בְּלֹא חוֹלֵץ וְקִצּוֹי; "וְאִחֲרֵי הַטּוֹחַ אֶת-הַבֵּית וְטָהַר הַכֹּהֵן אֶת-הַבֵּית", אִם לֹא חֹזֵר לְסוֹף הַשָּׁבוֹעַ, "כִּי נִרְפָּא הִנֵּגַע", וְאִם חֹזֵר, כֶּבֶר פֶּרַשׁ עַל הַחֹזֵר שֶׁטְעוֹן נִתְצֶה.

מַה וְיִתְרַע יֵת בִּיתָא יֵת אֲבִנְהִי וְיֵת אֲעוּהִי וְיֵת כָּל עֶפֶר בִּיתָא וְיִפְקֹ לְמִכְרָא לְקִרְתָּא לְאַתֵּר מְסָבָה:

(מ) וְנִתֵּן אֶת-הַבֵּית אֶת-אֲבָנָיו וְאֶת-עֲצָיו וְאֶת כָּל עֶפֶר הַבֵּית וְהוֹצִיא אֶל-מִחוּץ לְעִיר אֶל-מְקוֹם טָמֵא:

מִן וְדִינְעוֹל לְבִיתָא כָּל יוֹמִין דְּנִסְגַר יִתָּה יְהִי מְסָבָה עַד רְמָשָׂא:

(מ) וְהָבֵא אֶל-הַבֵּית כָּל-יְמֵי הַסִּגִּיר אֹתוֹ יִטְמָא עַד-הָעֶרֶב:

יְכַבֵּס אֶת-בְּגָדָיו. אֵין לִי אֲלֵא אוֹכֵל, שׁוֹכֵב מִנֵּין? תִּלְמֹד לֹמַר "וְהִשְׁכֵּב". אֵין לִי אֲלֵא אוֹכֵל וְשׁוֹכֵב, לֹא אוֹכֵל וְלֹא שׁוֹכֵב מִנֵּין? תִּלְמֹד לֹמַר: "יְכַבֵּס", "יְכַבֵּס", רַבָּה. אִם-כֵּן לְמַה נֹּאמַר: "אֲכַל וְשָׁכַב"? לִתֵּן שְׁעוֹר לְשׁוֹכֵב כְּדִי אֲכִילַת פָּרֶס (בְּרִכּוֹת מ"א).

וְכָל-יְמֵי הַסִּגִּיר אֹתוֹ • (ת"כ) וְלֹא יָמִים שֶׁקֶלֶף אֶת נִגְעוֹ. יְכוֹל שְׁאֵי מוֹצִיא הַמַּחֲלֵט שֶׁקֶלֶף אֶת נִגְעוֹ? תִּלְמֹד לֹמַר: "כָּל-יְמֵי". יִטְמָא עַד-הָעֶרֶב • (ת"כ) מְלַמֵּד, שְׁאֵין מְטָמֵא בְּגָדִים. יְכוֹל אֲפֹלוּ שֶׁהָא בְּכָדִי אֲכִילַת פָּרֶס? (עֵירוּבִין פ"ג) תִּלְמֹד לֹמַר: "וְהָאֵכֶל בַּבֵּית

מִן וְדִינְשָׁכֵב בְּבִיתָא יִצְבַּע יֵת לְבוּשׁוֹהִי וְדִינְכֹּחַל בְּבִיתָא יִצְבַּע יֵת לְבוּשׁוֹהִי:

(מ) וְהִשְׁכֵּב בַּבֵּית יְכַבֵּס אֶת-בְּגָדָיו וְהָאֵכֶל בַּבֵּית יְכַבֵּס אֶת-בְּגָדָיו:

מח ואם מעל ייעול כהנא ויחזי והא לא
אוסף מקתשא כביתא בתר דישוע ית ביתא
וידבי כהנא ית ביתא ארי אתסי מקתשא:

(מה) ואם-בא יבא הכהן וראה והנה לא-פשה הנגע
בבית אחרי הטח את-הבית וטהר הכהן את-הבית
כי נרפא הנגע:

מט ויסב לדבא ית ביתא תרתין צפרין
ואעא דארזא וצבע זהורי ואזוכא:

(מט) ולקח לחטא את-הבית שתי צפרים ועץ ארז
ושני תולעת ואזב:

נ ויכוס ית צפרא חדא למאן דחסף על מי
מבוע:

(נ) וישחט את-הצפר האחת אל-כלי-חרש על-מים
חיים:

נא ויסב ית אעא דארזא וית אזוכא וית צבע
זהורי וית צפרא חיתא ויטבול יתהון בדמא
דצפרא דנכיסא ובמי מבוע וידי לביתא
שבע זמנין:

(נא) ולקח את-עץ-הארז ואת-האזב ואת שני
התולעת ואת הצפר החיה וטבל אתם בדם הצפר
השחוט ובים החיים והזה אל-הבית שבע
פעמים:

נב וידבי ית ביתא בדמא דצפרא ובמי מבוע
ובצפרא חיתא ובאעא דארזא ובאזוכא
ובצבע זהורי:

(נב) וחטא את-הבית בדם הצפור ובמים החיים
ובצפר החיה ובעץ הארז ובאזב ובשני התולעת:

נג וישלח ית צפרא חיתא למפרא לקרתא
לאפי חקלא ויכפר על ביתא וידבי:

(נג) וישלח את-הצפר החיה אל-מחויץ לעיר אל-פני
השדה וכפר על-הבית וטהר:

נד דא אורייתא לכל מקתש סגירותא
ולנתקא:

(נד) זאת התורה לכל-נגע הצרעת ולנתק:

נה ולסגירות לבושא ולביתא:

(נה) ולצרעת הבגד ולבית:

נו ולעמקא ולעדנא ולבהרא:

(נו) ולשאת ולספחת ולבהרת:

ספורנו

(נו) ולשאת ולספחת ולבהרת. אף
על פי שהם דומים בזה שכל אחד מהן
לכן, ושידיניהם שונים ומצטרפים, כפי
מה שבא בקבלה, מכל מקום צריך
שהבא להורות בנגעים יהיה בקי
במדרגות הלכן ומקומותיהם, כי מקום
שחין ומכה נדונים במראות מערביות,
וצרבת (יג, כג) ומקום שער אינו נדון
במראה כלל. תורה נו

אינם נדונים בלתי מראות. תורה נה
(נה) ולצרעת הבגד ולבית. שאף על
פי ששניהם שונים במראה ירקרק או
אדמדם, ושניהם על אפן בלתי טבעי,
מכל מקום הם נבדלים בזה: שהפושא
בבגד בסוף שבוע ראשון נשרף כלו
(לעיל יג, נא נב), והפושא בבית בסוף שבוע
ראשון חולץ וקוצה וטח ונותן לו
שבוע (יד, לט מב). תורה נו

(נד) זאת התורה. מי שיבא להורות
בנגעים צריך שידע להבדיל בין שני
מינים אף על פי שהם אחד בסוג,
באמרו "בין נגע לנגע" (דברים יז, ח).
לכל נגע הצרעת ולנתק. שאף על פי
ששניהם צרעת בעור האדם, מכל
מקום הם נבדלים בזה, שהנתק נדון
בלתי מראות אבל דינו בנשירת שער
וכשער שחר, ושאף כל מיני הצרעת

שיעור יומי ליום שישי כ"ח ניסן ושנים מקרא ואחד תרגום – טו – פרשת תזריע-מצורע עט

(נ) לְהוֹרֹת בַּיּוֹם הַטָּמֵא וּבַיּוֹם הַטָּהוֹר זֹאת תּוֹרַת הַצֹּרֶעַת: פ

נו לְאֵלֶּפָא בְּיוֹמָא מְסַאָבָא וּבְיוֹמָא דְכִנְיָא דָא אֲרִיָתָא דְסְגִירוּתָא:

כ"י לְהוֹרֹת בַּיּוֹם הַטָּמֵא וּגְו'. אֵינָה יוֹם מְטַהֵרוֹ וְאֵינָה יוֹם מְטַמְּאוֹ.

טו (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר:

א וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן לְמִיָּמָר:

(ב) דְּבַרְוּ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתֶּם אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה זָב מִבְּשָׁרוֹ זֹכֹו טָמֵא הוּא:

ב מִלִּילָו עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִמְרוֹן לְהוֹן גְּבַר גְּבַר אֲרִי יִהְיֶה דְאִיב מִבְּשָׁרָה דּוֹכָה מְסַאָב הוּא:

כ"י א כִּי יִהְיֶה זָב • יְכֹוֹל זָב מִכָּל מְקוֹם יִהְיֶה טָמֵא? תְּלַמִּיד לומֵר: "מִבְּשָׁרוֹ", וְלֹא כָל בְּשָׁרוֹ (ת"כ. נדח מ"ג). אַחֵר שֶׁחֵלַק הַפְּתוּב בֵּין בְּשָׁר לְבָשָׁר, זִכִּיתִי לְדִין טָמֵא בְּזָב וְטָמֵא בְּזָכָה: מַה זָכָה, מְקוֹם שֶׁהִיא מְטַמְּאָה טָמֵא קָלָה - נְדָה, מְטַמְּאָה טָמֵא חֲמוּרָה - זִיכָה. אַף הַזָּב, מְקוֹם שֶׁמְטַמְּא טָמֵא קָלָה - קָרִי, מְטַמְּא

טָמֵא חֲמוּרָה - זִיכָה. זֹכֹו טָמֵא • (ת"כ) לְמַד עַל הַטָּפָה שֶׁהִיא מְטַמְּאָה (נדח נ"ד). זָב דּוֹמָה לְמִי בָצַק שֶׁל שְׁעוּרִין וְדַחוּי (ס"א ודחוי), וְדוֹמָה לְלֶכֶן בִּיצָה הַמוֹזָרֶת. שְׁכַבְתָּ זָרַע, קָשׁוּר כָּלֶכֶן בִּיצָה שְׁאִינָה מוֹזָרֶת.

(ג) וְזֹאת תִּהְיֶה טִמְאַתּוֹ בְּזֹכֹו כִּי בְּשָׁרוֹ אֶת-זֹכֹו אוֹיֵה־חַתִּים בְּשָׁרוֹ מוֹזֹכֹו טִמְאַתּוֹ הוּא:

ג וְזֹאת תִּהְיֶה טִמְאַתּוֹ בְּדוֹכָה כִּי בְּשָׁרָה יִתְּ דּוֹכָה אוֹ חַתִּים בְּשָׁרָה מְדוֹכָה טִמְאַתּוֹ הוּא:

כ"י א ר' • לְשׁוֹן רִיר שֶׁזָּב אֶת בְּשָׁרוֹ. אֶת-זֹכֹו • כִּמּוֹ רִיר שֶׁיּוֹצֵא צִלּוּל. אוֹיֵה־חַתִּים • שְׁיוּצָא עַב וְסוֹתָם אֶת פִּי הָאֶמָּה וְנִסְתָּם בְּשָׁרוֹ מִטַּפְתָּ זֹכֹו; זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְּרָשׁוֹ: (מְגִלָּה ח'. נדח מ"ג) מִנָּה הַפְּתוּב הִרְאִישׁוֹן רִאיוֹת שֶׁתִּים וְקִרְאוֹ "טָמֵא", שְׁנַאָמֵר: "זָב מִבְּשָׁרוֹ זֹכֹו

טָמֵא הוּא", וּמִנָּה הַפְּתוּב הַשְּׁנִי רִאיוֹת שֶׁלֶשׁ וְקִרְאוֹ "טָמֵא", שְׁנַאָמֵר: "טִמְאַתּוֹ בְּזֹכֹו, כִּי בְּשָׁרוֹ אֶת-זֹכֹו אוֹיֵה־חַתִּים בְּשָׁרוֹ מוֹזֹכֹו, טִמְאַתּוֹ הוּא", הֵא כִּי־צַד? שֶׁתִּים לְטָמֵא וְהַשְּׁלִישִׁית מְזַקֵּקָתוֹ לְקַרְבָּן.

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּסִי שִׁיחוֹת כֶּב עֲנַן 86)

שֶׁתִּים לְטָמֵא וְהַשְּׁלִישִׁית מְזַקֵּקָתוֹ לְקַרְבָּן (רש"י טו, ג) יֵשׁ לְשֵׁאל, מִנֵּין לוֹ שֶׁהִבְדִּיל הוּא לְגַבִּי קֶרֶב, וְלֹא לְגַבִּי חֲמוּרָה הַטָּמֵא. וְיֵשׁ לומֵר, דִּהְיָה אַף שֶׁהִפְסִיד הִרְאִישׁוֹן עוֹסֵק בְּשִׁתִּי רִאיוֹת וְהַשְּׁנִי בְּשֶׁלֶשׁ רִאיוֹת, אֵין בְּכָף כְּדִי

לְהוֹצִיא אֶת שְׁנֵי הַפְּתוּבִים מִפְּשׁוּטָם, הֵיינו שֶׁ"וְזֹאת תִּהְיֶה טִמְאַתּוֹ" בָּא בְּהִמְשָׁךְ לְ"טָמֵא הוּא". מוֹכֵן אִם כֵּן, שֶׁטִּמְאַתּוֹ שְׁנֵי הַזָּבִים שׁוֹהֵ; וְעַל-כֵּרֶחֶף שֶׁחֲלוּקִים הֵם בְּעֵינֵן אַחֵר - חוֹבֵת הַקֶּרֶב.

(ד) כָּל-הַמְּשֻׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו הַזָּב וְכָל-הַכְּלִי אֲשֶׁר-יִשָּׁב עָלָיו יִטְמָא:

ד כָּל מְשֻׁכָּב דִּי יִשְׁכַּב עָלֵהּ דּוֹכָנָא יִהְיֶה מְסַאָב וְכָל מְנָא דִּי־יִתֵּב עָלֵהּ יִהְיֶה מְסַאָב:

סְפּוּרָה

(נ) זֹאת תּוֹרַת הַצֹּרֶעַת. אֵין לְהוֹסִיף וּלְהַחְמִיר לְטָמֵא נִגְעִי עוֹר בְּשָׁר אַחֲרִים, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם אֶצְלָנוּ מִיְּמֵי צֹרֶעַת רַבִּים מְאֹלָה, כְּאָמְרוֹ "אֵל תּוֹסַע עַל דְּבָרָיו" (משלי ל. ה). כִּי אִמָּנָם עִם כָּל רַעְתָּם לֹא נָדִין אוֹתָם כְּדִין צֹרֶעַת כָּלִל, כִּמּוֹ שֶׁטַּהֵר הַפְּתוּב כְּשֶׁהִפָּךְ כָּלִי לְכֹן (לעיל יג, יא), שֶׁעֲבַר גְּבוּל הַצֹּרֶעַת הַטָּמֵא לְרַע, כְּעֵינֵן הַטָּמֵא הַנִּשְׁרָפָה שֶׁנִּפְסְדָה צוּרְתָהּ. תוֹרָה א

טו (ב) זָב מִבְּשָׁרוֹ. כְּכָר בָּאָה הַקְּבִלָה, "מִבְּשָׁרוֹ" וְלֹא מִחֲמוּת אֲנָסוֹ (בְּרִיתוֹת ח. ב). וְזֶה, שִׁיחִיָה הַזָּב שׁוֹתֵת בְּסִבַּת "בְּשָׁרוֹ", שֶׁהוּא בְּגוּי לְאֶמָּה אוֹ לְכָלִי הַזָּרַע, וְלֹא מִחֲמוּת סָבָה אַחֲרֵת מִגֵּרָת אֶת הַזָּב. וּכְכָר פָּרִשׁוֹ ז'ל (נדח לז, ב) שֶׁהַזָּב הוּא כָּלֶכֶן בִּיצָה הַמוֹזָרֶת. וְכָאֲשֶׁר יִקְרָה זֶה "מִבְּשָׁרוֹ", שֶׁהוּא בְּסִבַּת חֲלִי כָלִי הַזָּרַע

בְּלָכָד, הִנֵּה זֶה יוֹרָה עַל חֲלָשָׁתָם וְתִסְרוֹן עֲבוּלָם, אֲשֶׁר יִקְרָה עַל הָרֵב בְּסִבַּת רֵב הַתְּמִיד הַמְּשֻׁגָּל וְהִרְהוּרִיו, אֲשֶׁר בּוֹ לֹא תִּחְדֹּל "וְיָמָת אֲנֹלָת חֲטָאָת" (משלי כד, ט). וּבְכֵן רִאיוֹ שִׁי־סִפֵּר ז' נְקִיִּים (פסוק יג), אֲשֶׁר בָּם יִסּוּרוּ הִרְהוּרִיו מִלְּבָב, וְיִטְבַּל מִן הַטָּמֵא (שם), וְיִכְפַּר בְּחֲטָאָת וְעוֹלָה (פסוקים יד טו) עַל מַה שֶּׁפָּעַל וְהִרְהָר. תוֹרָה ג

לָכֵן, יָצָא זֶה שְׂאוֹמְרִים לוֹ: 'עֲמֹד וְנַעֲשֶׂה מְלָאכְתָּנוּ'.
אֲשֶׁר-יֹשֵׁב • 'יֹשֵׁב' לֹא נֹאמַר, אֲלֵא: "אֲשֶׁר-יֹשֵׁב
עָלָיו" הַזֶּה, בְּמִיחָד תָּמִיד לָכֵן.

ז"י • כֹּל-הַמְשַׁכֵּב • הָרָאִי לְמִשְׁכָּב. יָכוֹל אֲפֹלוּ מִיחָד
לְמִלְאכָה אַחֶרֶת? תִּלְמוּד לומר: "אֲשֶׁר יִשְׁכַּב", 'אֲשֶׁר
יִשְׁכַּב' לֹא נֹאמַר, אֲלֵא: "אֲשֶׁר יִשְׁכַּב", הַמִּיחָד תָּמִיד

הַיִּגְבֵּר דִּי יִקְרַב בְּמִשְׁכָּבָה יִצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי
וְיִסְחִי בְּמִיָּא וְיִהִי מְסָאָב עַד רַמְשָׂא:

(ה) וְאִישׁ אֲשֶׁר יֵגַע בְּמִשְׁכָּבוֹ יִכְבֵּס בְּגָדָיו וְרַחֲץ
בַּמַּיִם וּטְמֵא עַד-הָעֶרֶב:

אָדָם, לְטֵמֵא בְּגָדִים; וְהִמָּגַע שְׂאִינוֹ מִשְׁכָּב, אִינוֹ אֲלֵא
וְלֹד הַטְּמֵאָה, וְאִינוֹ מְטֵמֵא אֲלֵא אֲכָלִין וּמִשְׁקִין.

ז"י • וְאִישׁ אֲשֶׁר יֵגַע בְּמִשְׁכָּבוֹ • לָמַד עַל הַמְשַׁכֵּב
שֶׁחֲמוּר מִן הַמָּגַע, שֶׁזֶּה נַעֲשֶׂה אֵב הַטְּמֵאָה לְטֵמֵא

וְיִדְיָתָב עַל מָנָא דִּייתָב עֲלוֹהִי דּוֹכְנָא
יִצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחִי בְּמִיָּא וְיִהִי מְסָאָב עַד
רַמְשָׂא:

(ו) וְהַיֹּשֵׁב עַל-הַפְּלִי אֲשֶׁר-יֹשֵׁב עָלָיו הַזֶּה יִכְבֵּס
בְּגָדָיו וְרַחֲץ בַּמַּיִם וּטְמֵא עַד-הָעֶרֶב: (חצי הספר)

ז"י • וְהַיֹּשֵׁב עַל-הַפְּלִי • (ת"כ) אֲפֹלוּ לֹא נָגַע, אֲפֹלוּ עֲשָׂרָה פְּלִים זֶה עַל זֶה, כִּלְכֵן מְטֵמֵאִין מִשּׁוּם מוֹשֵׁב, וְכֵן
בְּמִשְׁכָּב.

ז"י • וְהַיֹּשֵׁב עַל-הַפְּלִי • (ת"כ) אֲפֹלוּ לֹא נָגַע, אֲפֹלוּ עֲשָׂרָה פְּלִים זֶה עַל זֶה, כִּלְכֵן מְטֵמֵאִין מִשּׁוּם מוֹשֵׁב, וְכֵן
בְּמִשְׁכָּב.

וְיִדְיָקְרַב בְּכִסֵּר דּוֹכְנָא יִצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי
וְיִסְחִי בְּמִיָּא וְיִהִי מְסָאָב עַד רַמְשָׂא:

(ז) וְהַנֹּגֵעַ בְּבִשָּׂר הַזֶּה יִכְבֵּס בְּגָדָיו וְרַחֲץ בַּמַּיִם וּטְמֵא
עַד-הָעֶרֶב:

ח וְאִרִי יְרוּק דּוֹכְנָא בְּדִכְנָא יִצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי
וְיִסְחִי בְּמִיָּא וְיִהִי מְסָאָב עַד רַמְשָׂא:

(ח) וְכִי-יִרְק הַזֶּה בְּטַהוֹר וְכִבֵּס בְּגָדָיו וְרַחֲץ בַּמַּיִם
וּטְמֵא עַד-הָעֶרֶב:

ז"י • וְכִי-יִרְק הַזֶּה בְּטַהוֹר • (ת"כ. נדה נה) וְנָגַע בוֹ אוֹ נִשְׁאוֹ, שֶׁהָרַק מְטֵמֵא בְּמִשָּׂא.

ט וְכָל מְרַפָּא דִּי יִרְכּוּב עֲלוֹהִי דּוֹכְנָא יִהִי
מְסָאָב:

(ט) וְכָל-הַמְרַפֵּב אֲשֶׁר יִרְכָּב עָלָיו הַזֶּה יִטְמֵא:

ז"י • וְכָל-הַמְרַפֵּב • אֶף-עַל-פִּי שְׁלֵא יֹשֵׁב עָלָיו, כְּגוֹן: הַתְּפוּס שֶׁל סָרְגָא, שְׁקוּרִין אַרְצוֹן, טֵמֵא מִשּׁוּם
מְרַכָּב. וְהָאֶפֶף שְׁקוּרִין אֵלִיו"ש, טֵמֵא טִמְאָת מוֹשֵׁב.

י וְכָל דִּיקְרַב כָּל דִּי יִהִי תַחְתּוֹתָהִי יִהִי
מְסָאָב עַד רַמְשָׂא וְיִדְיָטוּל יִתְהוֹן יִצְבַּע
לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחִי בְּמִיָּא וְיִהִי מְסָאָב עַד
רַמְשָׂא:

(י) וְכָל-הַנֹּגֵעַ בְּכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה תַחְתּוֹ יִטְמֵא עַד-
הָעֶרֶב וְהַנּוֹשֵׂא אוֹתָם יִכְבֵּס בְּגָדָיו וְרַחֲץ בַּמַּיִם
וּטְמֵא עַד-הָעֶרֶב:

יְהוֹשֻׁא אוֹתָם • כָּל הָאָמּוֹר בְּעֵנִין הַזֶּה, זֹכְבוֹ וְרָקוֹ
וְשִׁכְבָת וְרָעוּ וּמִימֵי רִגְלָיו וְהַמְשַׁכֵּב וְהַמְרַפֵּב, מִשְׁאָן
מְטֵמֵא אָדָם לְטֵמֵא בְּגָדִים.

ז"י • וְכָל-הַנֹּגֵעַ בְּכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה תַחְתּוֹ • (ת"כ) שֶׁל
זָב. כֵּא וְלָמַד עַל הַמְרַכָּב שֶׁיֵּהָא הַנּוֹגֵעַ בוֹ טֵמֵא, וְאִין
טַעוֹן כְּבוֹס בְּגָדִים, וְהוּא חֲמֵר בְּמִשְׁכָּב מְבַמְרַכָּב.

יא וְכָל דִּי יִקְרַב בֵּה דּוֹכְנָא וְיִדְוֵהִי לֹא
שִׁטָּף בְּמִיָּא יִצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחִי בְּמִיָּא
וְיִהִי מְסָאָב עַד רַמְשָׂא:

(יא) וְכָל אֲשֶׁר יֵגַע בְּהַזֶּה וְיִדְוֵהִי לֹא-שִׁטָּף בַּמַּיִם
וְיִסְחִי בְּמִיָּא וְיִהִי מְסָאָב עַד-הָעֶרֶב:

טְבִילַת גּוֹפּוֹ שֶׁל זָב בְּלִשׁוֹן שְׁטִיפַת יָדִים, לְלַמְדָּה,
שְׂאִין בֵּית-הַסֵּתָרִים טַעוֹן בִּיאַת מַיִם, אֲלֵא אִיבָר
הַגְּלוּי כְּמוֹ הַיָּדִים (ת"כ. נדה ס).

ז"י • וְיִדְוֵהִי לֹא שִׁטָּף בַּמַּיִם • בַּעֲדוֹ שְׁלֵא טָבַל
מִטְּמֵאָתוֹ, וְאֲפֹלוּ פֶסֶק מְזוּבֹו וְסִפְר שְׁבַעָה וּמְחִסָּר
טְבִילָה, מְטֵמֵא בְּכָל טְמֵאוֹתָיו. וְזֶה שֶׁהוֹצִיא הַכְּתוּב

שיעור יומי לשבת קודש כ"ט ניסן ושנים מקרא ואחד תרגום – טו – פרשת תזריע-מצורע פא

(יב) וּכְלִי־חֶרֶשׁ אֲשֶׁר־יַגַּע־בּוֹ הַזֶּבֶב יִשְׁכַּר וְכָל־כְּלִי־עֵץ יִשְׁטַף בַּמַּיִם:

יב ומאן דחסף די יקרב בה דוכנא יתבר
יכל מאן דאע ישתטף במיא:

כ"י. וּכְלִי־חֶרֶשׁ אֲשֶׁר־יַגַּע־בּוֹ הַזֶּבֶב • יְכוֹל אֶפְלוּ נָגַע בּוֹ מֵאֲחוּרָיו וְכוּ', כִּדְאִיתָא בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים: 'עַד אֵיזְהוּ מִנְעוּ שֶׁהוּא כְּכֹל? הֲוִי אוֹמֵר: זֶה הַסֵּטוּ'.

~ נקודות משיחות קודש ~ על"פ לקוטי שיחות חלק יז, עמוד 170 ואילך – מו"ך 'לקראת שבת'

כלי חרס, עץ, ומתכת בעבודת ה'

אמנם, כשהאדם עוסק ב"אחוריו" שהם עניני עולם הזה, ואינו יכול להשאר בדרגה נעלית של קדושה וטהרה, עלול הוא לחשוב שעל-ידי-זה גם נשמתו "נטמאה" בטומאת עולם הזה.

וזהו "אין כלי חרס נטמא מאחוריו", שהנשמה הטהורה נשארת בקדושתה וטהרתה, ואינה נטמאת על-ידי ההתעסקות בדברים שהם לצורך הגוף.

אף כדי שלא להטמא בטומאת עולם הזה, על האדם להשאר בבחינת "כלי חרס", שיירגיש את עצמו בביטול ונפשיו כעפר לכל תהיה, מה-שאין-פן אם הוא בבחינת "כלי עץ", שעץ צומח וגדל, ורומז על מי שמרגיש את עצמו כגדול, או שהוא בבחינת "כלי מתכת", שמקשה את עצמו כברזל, ואינו מתנהג בביטול ובענוה, הרי אז נטמא הוא מאחוריו, ועניני עולם הזה יכולים לטמא אף את נשמתו חס-ושלום.

וּכְלִי־חֶרֶשׁ אֲשֶׁר־יַגַּע־בּוֹ הַזֶּבֶב יִשְׁכַּר וְכָל־כְּלִי־עֵץ יִשְׁטַף בַּמַּיִם: (טו, יב)

יכול אפילו נגע בו מאחוריו כו', תלמוד לומר אשר יגע בו יכו'. (תורת כהנים)

הדין הוא שאין כלי חרש נטמא מאחוריו, מה-שאין-פן כלי עץ או כלי מתכת, שנטמאים גם אם נגע הטמא "מאחוריו". ויש לפרש זה בדרך הרמז, בעבודת האדם לקונו: כלי חרש שעשוי מעפר, רומז על האדם ש"יסודו מעפר". ו"אחוריו" רומז על גוף האדם, שלגבי נשמתו נקרא "אחורים".

והנה טבע הטביע הקב"ה בעולמו שאין האדם יכול לעסוק בכל זמנו בענינים רוחניים בלבד כגון תורה ועבודה, אלא מוכרח הוא להתעסק גם בעניני "אחוריו", כאכילה ושתיה ופרנסה וכיוצא בזה, בכדי שתוכל הנשמה להשמר בגוף האדם.

יג וארי ידפי דוכנא מדובה וימני לה
שבעת יומין לדכותה ויצבע לבושהי
ויסחי בשרה במי מבוע וידפי:

(יג) וְכִי־יִטְהַר הַזֶּבֶב מִזֹּבּוֹ וְסָפַר לוֹ שִׁבְעַת יָמִים לְטַהַרְתּוֹ וּכְבֹּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּשֻּׁרׁוֹ בַּמַּיִם חַיִּים וְטָהַר:

כ"י. וְכִי־יִטְהַר • כְּשִׁפְסַק. שִׁבְעַת יָמִים לְטַהַרְתּוֹ • שִׁבְעַת יָמִים טְהוּרִים מִטֻּמְאַת זִיבָה, שְׁלֹא יֵרָאֶה זֹבֵב, וְכֵלֶן רְצוּפִין (נדה סח).

יד ויביומא תמינא יסב לה תרין שפנינין
או תרין בני יונה וייתי לקדם יי לתרע
משפן זמנא ויתננון לכהנא:

(יד) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִקַּח־לוֹ שְׁתֵּי תָרִים אוֹ שְׁנֵי בָנִי יוֹנָה וְכֹא לִפְנֵי יְהוָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּתְּנֵם אֶל־הַכֹּהֵן:

טו וינעבד יתהון כהנא חד חטאתא וחד
עלמא ויכפר עלוהי כהנא קדם יי
מדובה:

(טו) וַעֲשֵׂה אֹתָם הַכֹּהֵן אֶחָד חַטָּאת וְאֶחָד עֹלָה וְכָפַר עָלֵיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה מִזֹּבּוֹ: ס

♦ שבת קודש כ"ט ניסן ♦

טז ויגבר ארי תפוק מנה שכבת זרעא ויסחי
במיא ית כל בשרה ויהי מסאב עד
רמשא:

(טז) וְאִישׁ כִּי־יִתְּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַּת־זֶרַע וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת־כָּל־בְּשָׁרוֹ וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב:

וְכָל לְבוּשׁ וְכָל מִשְׁחָה דִּי יְהִי עֲלוּהִי
שְׂכֶכֶת זֶרַעַא וְיִצְטַבַּע בְּמִיָּא וְיִהִי מְסָאָב
עַד רַמְשָׂא:

(יז) וְכָל־בְּגָד וְכָל־עוֹר אֲשֶׁר־יְהִיָּה עָלָיו שְׂכֶכֶת־זֶרַע
וּכְכֶם בְּמִים וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב:

יח וְאִתְתָּא דִּי יִשְׁכֹּב גִּבְר יְתֵה שְׂכֶכֶת זֶרַעַא
וְיִסְחֹן בְּמִיָּא וְיִסְאָבוֹן עַד רַמְשָׂא:

(יח) וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אִישׁ אֹתָהּ שְׂכֶכֶת־זֶרַע וְרַחְצוּ
בְּמִים וְטָמְאוּ עַד־הָעֶרֶב:

כ"י וְרַחְצוּ בְּמִים • גִּזְרֵת מֶלֶךְ הִיא שְׁתַּטְמֵא הָאִשָּׁה בְּכִיָּאָה, וְאִין הַטַּעַם מִשּׁוּם נִוְגַע בְּשְׂכֶכֶת זֶרַע, שֶׁהִי
מִגַּע בֵּית הַסֵּתִרִים הוּא.

יט וְאִתְתָּא אַרִי תְהִי דִּיבָא דָם יְהִי רֹבְהָ
בְּבִשְׂרָהּ שְׂבָעָא יוֹמִין תְּהִי בְּרִיחוּקָהּ וְכָל
דִּיקָרֵב בָּהּ יְהִי מְסָאָב עַד רַמְשָׂא:

(יט) וְאִשָּׁה פִּי־תִהְיֶה זֹכֶה דָּם יְהִיָּה זֹכֶה בְּבִשְׂרָהּ
שְׂבַעַת יָמִים תִּהְיֶה בְּגִדְתָּהּ וְכָל־הַנִּוְגַע בָּהּ יִטְמָא
עַד־הָעֶרֶב:

אֱלֵא־אִם־כֵּן הוּא אָדָם. בְּגִדְתָּהּ • כְּמוֹ (אִיב יח יח):
"וּמִתְבַּל יִגְדָּהוּ", שֶׁהִיא מְגִדָּה מִמַּגַּע כָּל אָדָם. תִּהְיֶה
בְּגִדְתָּהּ • אִפְלוּ לֹא רָאִתָּה אֱלֵא רָאִיָּה רְאוּנוּהָ.

כ"י פִּי־תִהְיֶה זֹכֶה • (כ"ח) יְכוּל מֵאֶחָד מִכָּל אֲבִרְיָה?
תְּלִמּוּד לִוְיִר (ויקרא כ): "וְהִיא גִלְתָּה אֶת־מְקוֹר דָּמֶיהָ",
אִין דָּם מִטְמֵא אֱלֵא הִבָּא מִן הַמְקוֹר (כ"ה יז) • דָּם
יְהִיָּה זֹכֶה בְּבִשְׂרָהּ • אִין זֹכֶה קְרוּי זֹכֵב לְטַמָּא,

כ וְכָל דִּי תִשְׁכֹּב עֲלוּהִי בְּרִיחוּקָהּ יְהִי
מְסָאָב וְכָל דִּי תִיתֵב עֲלוּהִי יְהִי מְסָאָב:

(כ) וְכָל־אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו בְּגִדְתָּהּ יִטְמָא וְכָל־
אֲשֶׁר־תִּשְׁכַּב עָלָיו יִטְמָא:

כא וְכָל דִּיקָרֵב בְּמִשְׁכָּבָהּ יִצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי
וְיִסְחִי בְּמִיָּא וְיִהִי מְסָאָב עַד רַמְשָׂא:

(כא) וְכָל־הַנִּוְגַע בְּמִשְׁכָּבָהּ יִכְכֶם בְּגִדּוֹ וְרַחֲץ בְּמִים
וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב:

כב וְכָל דִּיקָרֵב בְּכָל מָנָא דִּי תִיתֵב עֲלוּהִי
יִצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחִי בְּמִיָּא וְיִהִי מְסָאָב עַד
רַמְשָׂא:

(כב) וְכָל־הַנִּוְגַע בְּכָל־כְּלִי אֲשֶׁר־תִּשְׁכַּב עָלָיו יִכְכֶם
בְּגִדּוֹ וְרַחֲץ בְּמִים וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב:

כג וְאִם עַל מִשְׁכָּבָהּ הוּא אוֹ עַל מָנָא דִּי הִיא
יִתְבָּא עֲלוּהִי בְּמִקְרָבָהּ בָּהּ יְהִי מְסָאָב עַד
רַמְשָׂא:

(כג) וְאִם עַל־הַמִּשְׁכָּב הוּא אוֹ עַל־הַכְּלִי אֲשֶׁר־הוּא
יִשְׁכַּב־עָלָיו בְּנִגְעוּבוֹ יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב:

הוא בְּדַת טְמֵאָה הָאֻמּוּרָה בְּמִקְרָא הָעֲלִיּוֹן, שֶׁטַּעֲוֹן
כְּפוּס בְּגָדִים. עַל־הַכְּלִי • לְרִבּוּת אֶת הַמִּקְרָב. בְּנִגְעוּ

כ"י וְאִם עַל־הַמִּשְׁכָּב הוּא • (כ"ח) הַשּׁוֹכֵב, אוֹ הַיּוֹשֵׁב
עַל מִשְׁכָּבָהּ אוֹ עַל מוֹשְׁבָהּ, אִפְלוּ לֹא נִגַּע בָּהּ, אִף

ספורנו

חִוָּה עַל פְּעֻלָּתָהּ וּמִחֻשְׁבָּתָהּ שֶׁנִּכְלָל
בְּאֻמְרוֹ "הִרְבָּה אֲרָבָה עֲצָבוֹנָהּ" (בראשית
ג, טו), וּבְכֵן רָאוּי שֶׁתִּסְפָּר ז' נְקִיּוֹת, עַד
יַעֲרָה עָלֶיהָ רוּחַ תְּשׁוּבָה וְסִתְרָהּ, וְאִין
תִּטְבֵּל וְתִכְפֹּר בְּחֻטָּאת עַל פְּעֻלַּת הָרַע
וּבַעֲלָה עַל הַמִּחֻשְׁבָּה. תורה כ

(יט) וְאִשָּׁה כִּי תִהְיֶה זֹכֶה דָּם. לְמִד
דִּינֵי הַנִּדָּה (פסוקים יט כד) וְהַנִּזְכָּה (פסוקים כה
כח), וְהַטָּעִין אֶת הַנִּזְכָּה קָרְבֵּן חֲטָאת
וְעוֹלָה (פסוקים כט לו), וּבִזְוָה הָעֵיד כִּי לֹא
יִקְרָה זֶה בְּבִנּוּת עֲמוֹ, וְזִלְתִּי לְהַעֲרִיר
אֶזְנוֹן עַל מְרִי קוֹדֶם בְּפַעַל וּבְמִחֻשְׁבָּה.
כִּי הוּא אֶמְנֵם הִרְבּוּת הָעֲנֵשׁ שְׁעֵנֵשׁ אֶת

(יח) וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אִישׁ אֹתָהּ.
לֹא כְּתוּב 'אִישׁ כִּי יִשְׁכַּב אֶת אִשְׁהּ', כִּי
הָעֵיד עַל הָאִשָּׁה שֶׁלֹּא תִטְמָא מִחֻמַּת
שׁוּם זֶבַח בְּלִתִּי אָדָם אוֹ קָרִי, כְּמוֹ שֶׁטְמֵא
בְּאִישׁ. אֶמְנֵם טְמֵאֵת הָאִשָּׁה בְּקָרִי לֹא
תִהְיֶה אֱלֵא כְּאִשֶּׁר יִשְׁכַּב אִישׁ אוֹתָהּ,
אִף עַל פִּי שֶׁהוּא בֵּית הַסֵּתִרִים. תורה יט

שיעור יומי לשבת קודש כ"ט ניסן ושנים מקרא ואחד תרגום – טו – פרשת תזריע-מצורע פג

בו יטמא • אינו מדבר אלא על המרפב, שנותרה בגדים, שהמרפב אין מגעו מטמא אדם לטמא מ"על-הפלי". בנגעו-בו יטמא • אינו טעון כבוס בגדים.

כד ואם משפב ישפוב גבר ויהי רחוקה עלוהי ויהי מסאב שבעת יומין וכל משפב די ישפוב עלוהי יהי מסאב:

(כד) ואם שכב ישפב איש אתה ותהי נדתה עליו וטמא שבעת ימים וכל-המשפב אשר-ישפב עליו

יטמא: ס

נשי"י ותהי נדתה עליו • (ת"כ, נדה לג) יכול יעלה לרגלה, שאם בא עליה בחמשי לנדתה, לא יטמא אלא שלשה ימים כמותה? תלמוד לומר: "וטמא שבעת ימים".

ומה תלמוד לומר: "ותהי נדתה עליו"? מה היא מטמאה אדם וכלי חרס, אף הוא מטמא אדם וכלי חרס.

כה ואשה כי-יזוב זוב דמה ימים רבים בלא עת-נדתה או כי-תזוב על-נדתה פלימי זוב טמאתה כימי נדתה תהיה טמאה הוא:

כה ואשתא ארי ידוב דוב דמה יומין סגיאין בלא עזן רחוקה או ארי תדוב על רחוקה כל יומי דוב סוכתה כיומי רחוקה תהי מסאבא היא:

נשי"י ימים רבים • שלשה ימים. בלא עת-נדתה. אחר שיצאו שבעת ימי נדתה. או כי-תזוב • את שלשת הימים הללו. על-נדתה • (נדה עב) מפלג מנדתה יום אחר, זו היא זבה, ומשפטה חרוץ בפרשה זו. ולא פדת הנדה, שזו טעונה ספירת שבועה נקיים וקרנן, והנדה אינה טעונה ספירת שבועה נקיים, אלא שבעת ימים תהיה בנדתה, בין רואה בין שאינה רואה; ודרשו בפרשה זו י"א יום שבין סוף נדה לתחלת נדה, שכל שלשה רצופין שתראה באחד עשר יום הללו, תהא זבה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (מראי מקומות והגהות לתניא עמ' יט)

יא. (הפנה למאמר ר"ל (נדה עב, ב): "חצי לג שמן לתודה, ורביעית יין לנזיר, ואחד עשר יום שבין נדה לנדה – הלכה למשה מסיני").

ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים (טו, כה) אחד עשר יום שבין סוף נדה לתחלת נדה (רש"י) שמעתי מאמורי"רה"ג והרה"ח שליט"א: תניא – ראשי תבות: תודה נזיר

כו כל משפבא די תשפוב עלוהי כל יומי דובה כמשפב רחוקה יהי לה וכל מנא די תיתב עלוהי מסאב יהי כסואבת רחוקה:

(כו) כל-המשפב אשר-תשפב עליו פלימי זובה כמשפב נדתה יהיה-לה וכל-הפלי אשר תשב עליו טמא יהיה כטמאת נדתה:

כו וכל דיקרב בהון יהי מסאב ויצפע לבושהי ונסחי במיא ויהי מסאב עד רמשא:

(כו) וכל-הנוגע בהם יטמא וכבם בגדיו ורחץ במים וטמא ער-הערב:

כז ואם דכיאט מדובה ותמני לה שבעת יומין ובתר בן תדפי:

(כז) ואם-טהרה מזובה וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר:

כט ובידומא תמינאה תסב לה תרין שפנינין או תרין בגי יונה ומיתי יהיון לות כהנא לתרע משפן זמנא:

(כט) וביום השמיני תקח-לה שתי תרים או שני בגי יונה והביאה אותם אל-הפתח אל-הל מועד:

ל וַיַּעֲבֹד פְּהֶנָּא יַת מַד חֲטָאָתָא וַיַּת מַד עֲלֵתָא
ויכפר עליה פהנא קדם יי מדוב סוכתה:

(ל) וַעֲשֵׂה הַפֶּהֶן אֶת־הָאֶחָד חֲטָאָת וְאֶת־הָאֶחָד עֲלֵה
וּכְפֹר עָלֶיהָ הַפֶּהֶן לִפְנֵי יְהוָה מִזֶּבֶח טִמְאֹתֶיהָ:

לא ומפרשון ית בני ישראל מסואבתהון ולא
ימותון בסואבתהון בסאבהון ית משפני די
ביניהון:

(לא) וְהִזְרֹתֶם אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִטִּמְאֹתָם וְלֹא יָמָתוּ
בְּטִמְאֹתָם בְּטִמְאָם אֶת־מִשְׁפְּנֵי אִשָּׁר בְּתוֹכָם:

ימתו בטמאותם. הרי ה'כרת' של מטמא מקדש
קריי 'מיתה'.

כ"י וְהִזְרֹתֶם • אין 'נזירה' אלא פרישה, וכן (ישעיה
א): "נזרו אחר", וכן (בראשית מח): "נזיר אחר". ולא

לב דא אורייתא דדוכנא ודי תפוק מנה שכתב
ורעא לאסתאבא בה:

(לב) וְזֹאת תֹּרַת הַזֶּבֶב וְאִשָּׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שְׂכַבְתָּ־זֶרַע
לְטִמְאָה־בָּהּ:

כ"י וְזֹאת תֹּרַת הַזֶּבֶב • בעל ראיה אחת. ומהו תורתו. ואשר תצא ממנו שכתב-זרע • הרי הוא כבעל
קרי, טמא טמאת ערב.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 81)

שדינו כבעל קרי, ולפי־זה הכתובים הם מן הקל אל הכבד:
זב בעל ראיה אחת ובעל קרי – טמאת ערב. נדה –
טמאת שבעה. זב בעל שתיים או שלש ראיות – חייב
ספירת שבעה נקיים. שוכב עם טמאה – אסור כרת.

בעל ראיה אחת (רש"י טו, לב)
לא פרש שהפונה לבעל שתיים או שלש ראיות, שזנזר
לעיל, כי דינו חמור יותר מדינו של בעל קרי, המופיע
בכתוב לאחר מכן. אלא מפרש שהפונה לבעל ראיה אחת,

לג ולדסוכתה בריחוקה ולדדאיב ית דוכה
לדכר ולנקבא ולגבר די ישכוב עם
מסאבא: פ פ פ

(לג) וְהִדְוָה בְּנִדְתָּהּ וְהִזְבֹּ אֶת־זִבּוֹ לְזָכָר וּלְנִקְבָּהּ
וּלְאִישׁ אִשָּׁר יִשְׁכַּב עִם־טִמְאָה:

כ"י וְהִזְבֹּ אֶת־זִבּוֹ • בעל שתי ראיות ובעל שלש ראיות, שתורתן מפרשת למעלה:

צ' פסוקים, עיד"ו סימן. חסלת פרשת מצורע

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רסט - רעו

ספורנו

בלתי אדם.
ולאיש אשר ישכב עם טמאה. גם כן
ראוי להתבונן, שעל האיש השוכב עם
טמאה אמר "ותהי נדתה עליו" (פסוק
ד), ולא כן יאמר על הטהורה שישכב
הזב אותה, כי בנה יורה שהזכר
מתקלקל יותר בשכיבת הנדה ממה
שתתקלקל האשה בשכיבת החולה,
כמו שבא הנסיון במצורעת וזולתה.

ובשתן. תורה לא
(לג) וְהִדְוָה בְּנִדְתָּהּ. כי "נדתה" (לעיל יב,
ג) מורה שהיה זה על חטא, ולפיכך
היא טמאה.
והזב. והעיון בדבר הזב הוא, שהוא
להעיר און על חטא שקדם.
את זובו לזכר ולנקבה. ועם זה ראוי
להתבונן הבדל זב הזכר מזב הנקבה,
כי זב הנקבה לא יטמא וזולתי האדם,
וזב הזכר לא יטמא וזולתי בהיותו

(לב) וְזֹאת תֹּרַת הַזֶּבֶב. זה הוא מה
שראוי לעיין בכל אלה: ראשונה,
שבדיות הזב טעון קרבן חטאת, יורה
שבא על חטא במעשה ובמחשבה.
ואשר תצא ממנו שכתב זרע
לְטִמְאָה בָּהּ. כי אמנם טעם טמאת
הקרי הוא שפגנת המוציא הוא
"לטמאה בה" בעטיו של נחש, לא
לקיום המין. שלולי זה לא הייתה בנרע
שום טמאה כמו שאין טמאה בפרש

שיעורי תהלים לשבוע פרשת תזריע-מצורע

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי ה"י לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ג ניסן פרק כ, מפרק קח עד סוף פרק קיב	יום רביעי - כ"ו ניסן פרק כ, פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק
יום שני - כ"ד ניסן פרק כ, מפרק קיג עד סוף פסוק קיח	יום חמישי - כ"ז ניסן פרק כ, מפרק קכ עד סוף פרק קלד
יום שלישי - כ"ה ניסן פרק כ, פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו	יום שישי - כ"ח ניסן פרק כ, מפרק קלה עד סוף פרק קלט
שבת קודש - כ"ט ניסן פרק כ מפרק קמ עד סוף פרק קמד	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"ג ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 116, והנה בהכנה זו... עד עמ' נט, כנ"ל:

ליקוטי אמרים

- 1 וְהִנֵּה, בְּהִכְנָה זוֹ שֶׁל מְסִירַת נַפְשׁוֹ לָהּ, - שְׁהוּא מוֹכֵן, שְׁתוּרָתוֹ וְתַפִּילָתוֹ תַּהֲיִינָה בְּאֹפֶן שֶׁל מְסִירַת נַפְשׁוֹ לַהֲקִבָּה, כְּמוֹ
2 בְּשֶׁעָה שִׁיחֻדִּי נִפְרָד מִגּוֹפִי, יִתְחַל - לֹמֵר, בְּרִכּוֹת הַשֹּׁחַר,
3 "בְּרוּךְ אַתָּה כו'". - בְּרִכּוֹת הַשֹּׁחַר הֵן רֹאשִׁיתָהּ שֶׁל עֲבוֹדַת
4 הַתַּפִּילָה, וְכֵן בְּהִכְנָה זוֹ
5 יִתְחַל לְלַמֵּד שְׁעוֹר
6 קְבוּעַ מִיד אַחֵר הַתַּפִּילָה.
7 - שָׂכָן, הִרִי צִרִיךְ לַהֲיִיט
8 "מְבִית הַכִּנְסַת לְבִית
9 הַמִּדְרָשׁ", שְׁמִיד אַחֲרֵי
10 הַתַּפִּילָה, עֲלִיו לְלַמֵּד
11 שִׁיעוֹר בְּתוֹרָה - יִתְחַל
12 לְלַמֵּד גַּם שִׁיעוֹר זֶה מִתּוֹךְ
13 הַהִכְנָה וְהַכּוֹנֵנָה לְמִסּוֹר
14 אֶת נַפְשׁוֹ בִּכְךָ לַהֲקִבָּה,
15 וְכֵן בְּאִמְצָע הַיּוֹם, קִדְּם
16 שִׁתְחַל לְלַמֵּד, צִרִיכָה
17 - נִדְרָשׁת, הִכְנָה זוֹ
18 לְפָחוֹת, בְּנוֹדָע שְׁעֵקֶר
19 הַהִכְנָה - וְהַכּוֹנֵנָה,
20 "לְשִׁמָּה" לְעֵבֶב - בְּאֹפֶן
21 הַכְרָחִי, וְאִי אִפְשֵׁר בְּלַעֲדִי
22 זֹאת, הוּא בְּתַחֲלָת
23 הַלְמוּד בְּכִינוּנִים, -
24 שְׁתַּחֲלִיל הַלְמוּד יִכּוֹן
25 שְׁלִימוֹדוֹ יִהְיֶה "לְשִׁמָּה",
26 וְכֵן בְּגִט וְסִפְרֵי תוֹרָה,
27 שְׁצִירִיכִים - לְכַתּוּב אוֹתָם, "לְשִׁמָּה" - הִרִי זֶה, לְעֵבֶב, -
28 שְׁבִאֵם לֹא נִכְתְּבוּ בְּכוֹנֵנָה "לְשִׁמָּה" - הֵם לֹא כְּשֵׁרִים, אֶךְ יָחִיד
29 עִם זֶה - וְדִיו שִׁיאֲמַר - הַכּוֹתֵב, בְּתַחֲלָת הַתַּפִּילָה "הִרִינִי
30 בּוֹתֵב לְשֵׁם קְרִישֶׁת סִפְרֵי תוֹרָה", - בְּתַחֲלִיל כְּתִיבַת סִפְרֵי
31 תוֹרָה, אוֹ - לֹמֵר בְּתַחֲלִיל כְּתִיבַת גִּט, "לְשִׁמָּה" - שֶׁל אִישׁ זֶה,
32 וְ"לְשִׁמָּה" - שֶׁל אִשָּׁה זֶה כו'. - כִּךְ גַּם דִּי לְכִינוּנִי לְכוּן,
33 בְּתַחֲלִיל לִימוּדוֹ, שְׁהַלְמוּד יִהְיֶה בְּמִסְרָה וְנִתְיָנָה הָאִמּוּרֹת
34 לְעִיל, וְכִשְׁלֹמֵד שְׁעוֹת הֶרְבֵּה רְצוּפוֹת - יֵשׁ לוֹ לְהַתְבַּנּוֹן
35 בְּהִכְנָה זוֹ הַנּוֹכְרֵת לְעִיל בְּכָל שְׁעָה וְשְׁעָה עַל־כִּלְפָּנִים, -
36 כְּלֹמֵר, מִדֵּי שְׁעָה עֲלִיו לְהַתְבַּנּוֹן שׁוֹב בְּאִמּוּר, כִּי בְּכָל שְׁעָה
37 וְשְׁעָה הִיא הַמְשָׁכָה אַחֲרֵת מְעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים לְהַחֲיִית
38 הַתַּחֲתוֹנִים, וְהַמְשָׁכַת הַחַיִּית - שְׁנִמְשָׁכָה מִהַעוֹלָמוֹת
39 הָעֲלִיוֹנִים, שְׁבִשְׁעָה שְׁלִפְנֵיהָ חוֹזֶרֶת לְמִקּוּרָה [בְּסוֹד "רְצוּא
40

3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כן לכאורה אפ"ל. אבל אינו דהא באדני' יש כ"ד צירופים (נוסף ע"ז ששני ההי"ן דהוי' אינן שווין ברוחניותם - שזה נוגע כאן). ולכן נ"ל הפי' - שלא ברור כלל שכל הצירופים מאירים כו', כ"א שמ"ב צירופי כו' מאיר אחד בכל שעה, ועד"ז באד' - וישנם צירופים שלהם - שלא שייכים בכלל לענין השעות. - עד"ז נמצא בתפירות תש"י שהם 12 וכוונתם לייב צירופי אד' (משנת חסידים מס' תיקון תפלין פי"ג) המפורשים שם ואין שייכות לשאר הייב. ובע"ח ש' השמות פ"ה ז' דייב צירופים ראשונים דאד' הם בו"א וייב צירופים אחרונים במל".

למקורה, היא אמתית באמת לאמתו לנמרי, ככל נפש
מישראל, ככל עת וככל שעה, - והיא באה מאהבה
הטבעית שהיא ירשה לנו מאבותינו. - שלא כמו שהדבר
הוא כשרוצים לגרום נחת רוח להקב"ה על ידי יחוד מקור כל
נפשות ישראל להקב"ה,
שרצון זה, כאמור, אינו
בכל ישראל, באמת
לאמתו, אלא ב"קצת"
אמת. ואילו הרצון לגרום
נחת רוח להקב"ה על ידי
השבת הנפש שלו

למקורה - הוא אכן באמת לאמתו. רק - אין להסתפק באהבה
הטבעית, אלא שצריך לקבוע עתים להתבונן בגדלות ה',
להשיג דחילו ורחימו שכלים, - יראה ואהבה שכליות
בגדלות ה'. וכלי האי ואולי וכו', - ועל ידי כל זאת אולי יגיע
גם ליראה ואהבה שכליות, כנזכר לעיל: - שלמרות ששוררת
בקרב אהבה מסותרת שבכוחה להביאו ללימוד תורה ולעבודת
התפילה באופן של מסירות נפש - בכל זאת, עליו להשתדל
להגיע ליראה ואהבה הבאות על ידי התעמקותו בגדלות ה'.

ידי תורה ותפילה, הרי זה שובו של בן המלך (מהכלא) אל אביו
המלך, דבר הגורם למלך שמחה עצומה. ואכן, זו צריכה להיות
כוונתו בשעת לימודו ותפילתו - לגרום בכך שמחה ונחת רוח
להקב"ה. אך, הרי למדנו, שכדי שהעבודה תהיה מתוך רצון
אמיתי להביא נחת רוח
להקב"ה בלבד - כמו
לרצות את היחוד של
קודשא־ברוך־הוא
ושכינתיה - על האדם
להיות במדריגה גבוהה
מאד של אהבת ה',

מדריגה שרק צדיקים עומדים בה, כיצד, איפוא, שייך דבר זה
לכל אחד מישראל, גם כשאנו בדרגה של צדיקים? - מסביר
רבנו הזקן: כשהנחת־רוח מבוססת על שובה של הנפש שלו
למקורה (ולא כפי שלמדנו לעיל, כשהכוונה היא לאחד את
המקור של נפשות כל ישראל) לא נדרשת לשם כך אהבה
גדולה כל כך, אלא די באהבה מסותרת שבכל אחד מישראל
כדי לרצות לגרום להקב"ה נחת רוח כזו. ובלשון ה"תניא": וְהִנֵּה,
כִּנְיָהּ זו - לגרום להקב"ה נחת רוח על ידי השבת הנפש שלו

יום שני כ"ד ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נט, פרק מב והנה... עד עמ' 118, ידע וגו'.

היא וכו'. - הן - לגבי משה (רבנו) נחשבת יראה זו לדבר קטן.
משמעות הדברים בפשטות היא: פסוק זה הרי נאמר לבני
ישראל על ידי משה רבנו, ולגבי משה - יראה היא דבר קטן.
דלכאורה אינו מובן התירוץ, - של הגמרא, שלגבי משה
מהווה יראה דבר קטן,
דהא "שאל מעמך"
בתיב. - שהרי כתוב
"שואל מעמך" - מכל
אחד מישראל, ולגבי בני
ישראל בכלל, אין
ה"יראה" דבר קטן וקל
כזה. במה, איפוא, מתרצת
הגמרא את השאלה

בקבעה שלגבי משה זה דבר קל? - בתשובה יסביר רבנו הזקן
להלן, שבמלים "לגבי משה" אין הגמרא מתכוונת שלגבי משה
בלבד יראה היא דבר קל, אלא, לגבי ה"משה" שבכל אחד
מישראל - מה שמשה רבנו נותן כוח ודעת לכל אחד מישראל,
שיוכל לקשר את דעתו באלקות - ולגבי בחינת "משה" זו,
שבכל אחד מישראל, יראה היא אכן דבר קטן; שכן, כשיהודי
משתמש בכוח זה של משה הנמצא בקרבו, כלומר, כשהוא
מקשר את ה"דעת" שלו באלקות, מהווה אז "יראה", דבר קטן,
ועל־ידיהו קל להגיע ל"יראה". לכן אומרת הגמרא "לגבי
משה", למרות שהפסוק אומר "שואל מעמך" - ממך, כי כאן
מדובר אודות ה"משה" שישנו "עמך", בכל אחד מישראל.

פרק מב. בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, שלעבודת ה' יש
צורך גם ביראה; והוסיף, שביכולת כל יהודי להגיע ליראה
הנדרשת ממנו בעבודת ה', לשם קיומן של מצוות ה'עשה'
ומצוות הלא־תעשה, זאת, על ידי התבוננתו שהקב"ה "עומד"
עליו ובוחן כליות ולב, אם
עובדו כראוי. על ידי
התבוננות זו, ימשיך, את
ענין היראה, לכל־הפחות
ובמחשבתו,
וביראה זו יתאפשר לו
ללמוד תורה ולקיים
מצוות; יראה זו - אומר
רבנו הזקן - נקראת בכלל

"יראה תתאה", ומשמשת כהקדמה לתורה ולמצוות, שכדי
ללמוד תורה ולקיים מצוות באופן שנקרא "עבודה" - נחוצה
יראה זו. והנה, במה שנתבאר לעיל בענין יראה תתאה, -
שהיא היראה הנדרשת לקיום תורה ומצוות, ואשר כל יהודי
יכול להגיע אליה, על ידי התבוננתו איך הקב"ה "עומד" עליו
וכו' - יובן היטב מה שכתוב בגמרא: על פסוק: "וְעֵתָהּ
יִשְׂרָאֵל מֶה ה' אֱלֹהֶיךָ שֹׁאֵל מַעֲמֶךָ כִּי אִם יִירָאָה אֶת ה'
אֱלֹהֶיךָ" - שואלת הגמרא: "אִפּוּ יִירָאָה מִלְּתָא זוּמְרָתִי
היא? - וכי יראה היא דבר קטן? שהרי הפסוק אומר שזאת
בלבד ("כי אם") דורש הקב"ה מכל אחד מישראל, כאילו הוא
דבר קטן וקל. והגמרא עונה: אין, לגבי משה מלְתָא זוּמְרָתִי

46 הדבר בהקב"ה מאשר בבני אדם: ה"מדע", ה"יודע" וה"ידוע" 47
בבן אדם, הם שלשה דברים נפרדים — "מדע" — כוח ההבנה 48
המביא אותו להבין את הדבר; "יודע" — נפש האדם המבין ויודע 49
על ידי כוח ההבנה; "ידוע" — הדבר שהוא מבין ויודע; ואילו, 50
הקב"ה "הוא המדע, הוא 51
היודע והוא הידוע" הוא 52
עצמו, הוא החכמה או 53
הדעת, הוא עצמו, הוא מי 54
שיודע, והוא עצמו, הוא 55
מה שהוא יודע. כך — 56
ה"דעת" שלמעלה, היא 57
דבר אחד עם הקב"ה. 58
ובבחינת דעת זו, מושרשת 59
נשמתו של משה רבנו. 60
ועל ידי שיהודי מקבל את 61
ענין הדעת מנשמת משה 62
רבנו — "מונח" אצלו 63
אלקות, 64
באפשרותו לדעת 65
ולהרגיש אלקות.

66 וכשיהודי משתמש בכוח הדעת, לדעת ולהרגיש אלקות — איך 67
הקב"ה עומד עליו ומביט במעשיו וכו' — קל לו לעורר בקרבו 68
יראה מהקב"ה. ברם, עד כאן למדנו על מה שכל אחד מישראל 69
מקבל ממשה רבנו, הרועה שמפרנס וממשיך בחינת הדעת בבני 70
ישראל. להלן יוסבר, שיש "יתר על כן", ענין נעלה יותר במה 71
שמקבלים ממשה רבנו, והוא — בחכמים ובמנהיגים שכל דור, 72
ישנם "ניצוצין" — ניצוצות — מנשמת משה רבנו ("ניצוץ" הוא הרי 73
חלק מהשלהבת, לא הארה בלבד שאיננה חלק מהמאור. כך — 74
שהניצוצות מנשמת משה רבנו שנמצאים בחכמי ומנהיגי הדור 75
— הם חלק מנשמת משה רבנו) וענינם הוא ללמד את העם 76
"דעת", שידעו גדולת ה', ושדיעה זו תביא אותם לעבוד את 77
הקב"ה בלב שלם. ובלשון ה"תניא": **וְעוֹד זֹאת יֵתֵר עַל כֵּן**, — 78
יותר מאשר למדנו — ישנו במה שמקבלים מנשמת משה רבנו: 79
כָּל דּוֹר וְדוֹר יוֹרְדִין נִיצוֹצֵי מְנַשְׁמַת מֹשֶׁה רַבְּנּוּ עָלֵינוּ 80
הַשְּׁלֹם וּמִתְלַבְּשִׁין בְּגוֹף וְנֶפֶשׁ שֶׁל חֲכָמֵי הַדּוֹר עֵינֵי 81
הָעֶדָה, — מנהיגי העדה. שלכן נקרא חכם בגמרא בשם משה: 82
"משה שפיר קאמרת"³, מפני שבחכם ובגדול הדור, מלוכב 83
ניצוץ מנשמתו של משה רבנו — ולא רק בנפש החכמים 84
מתלבשים ניצוצות ממשה רבנו, אלא גם בגופם⁵. ולכן אומרים 85
חסידים שאדם אינו מסוגל לרוות את צמאונו מלהסתכל על 86
רבי, כי גם בגופו של רבי, מלוכב ניצוץ ממשה רבנו. התלבשות 87
זו של הניצוצות — מביאה את "חכמי הדור" ו"עיני העדה": 88
לְלַמֵּד דַּעַת אֶת הָעָם, וְלִידַע גְּדוּלַת ה', וְלַעֲבֹד בְּלֵב וְנֶפֶשׁ, 89
— "דעת" זו וידיעת גדלות ה', מביאים את האדם, לעבוד את 90
הקב"ה במלוא הלב והנשמה — **כִּי הָעֶבְדָּה שְׂפֵלֶב** — אהבת

1 ובלשון התניא: **אֵלָּא הָעֵינִין הוּא, כִּי כָּל נֶפֶשׁ וְנֶפֶשׁ מִבֵּית** 2
יִשְׂרָאֵל יֵשׁ בָּהּ מִבְּחִינַת מֹשֶׁה רַבְּנּוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלֹם, כִּי הוּא 3
— משה רבנו, **מִשְׁבַּעָה רוּעִים**³ — שכל אחד מהם מפרנס את 4
בני ישראל בחיות ואלקות מבחינתו הוא: אברהם — מבחינת 5
חסד ואהבה שלו, וכך 6
הלאה, **הַמְּשִׁיכִים חַיִּית** 7
וְאַלְהוּת **לְכָלִּיּוֹת** 1
נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שְׁלֵכֵן — 2
9 **הֵם, נִקְרָאִים בְּשֵׁם** 3
10 **"רוּעִים"**, — כמו רועה 4
11 המפרנס את צאנו ובכך 5
12 ממניס בהם חיות, כך 6
13 מפרנסים שבעת הרועים 7
14 את נשמות ישראל בחיות 8
15 ואלקות. חסידים מספרים, 9
16 שרבנו הזקן התעכב כאן 10
17 שבועות רבים וחשב אם 11
18 לכתוב "חיות ואלקות" 12
19 (בלי ו' החיבור) — 13
20 שהרועים ממשיכים חיות

21 של אלקות, או "חיות ואלקות" (עם ו' החיבור). שהרועים 22
ממשיכים חיות ואלקות, והחליט לכתוב "חיות ואלקות". "חיות" 23
— היינו אהבת ה' ויראת ה', כי הן מכניסות חיות בקיום התורה 24
והמצוות, ו"אלקות" — ענין הביטול, להיות בטל אל הקב"ה. 25
ו"שבעת הרועים" הם הם שממשיכים "חיות ואלקות" לנשמות 26
ישראל. **וּמֹשֶׁה רַבְּנּוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלֹם הוּא לְכָלִּיּוֹת כָּלָם**, — משה 27
רבנו כולל את כל הרועים, **וְנִקְרָא דְרֵעָא מְהִימָנָא**, הרועה 28
הנאמן, **דְּהֵינּוּ שְׂמִמְשִׁיךְ בְּחִינַת הַדַּעַת לְכָלִּיּוֹת יִשְׂרָאֵל לִידַע** 29
— שתהיה להם ידיעה והכרה, **אֵת ה',** — כלומר שהאלקות 30
ה"תיקלט" ביהודי, שירגיש אלקות, **כֵּן אֶחָד בְּפִי הַשְּׁנַת** 31
נִשְׁמָתוֹ, — עד כמה ששכלו מבין ומשיג אלקות — "ייקבעו" 32
הדברים בקרבו וירגיש אותם, **וְשִׁרְשָׁה לְמַעְלָה**, — ולפי רום 33
שורש נשמתו למעלה; מי שנשמתו באה משרש עליון יותר — 34
"נקבעת" אצלו אלקות בצורה טובה יותר, ואילו מי שנשמתו 35
באה משרש נמוך יותר — ה"קביעה" אצלו קטנה יותר, ויניקתה 36
— ולפי ניקת נשמתו, **מִשְׁרָשׁ נִשְׁמַת מֹשֶׁה רַבְּנּוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלֹם**, 37
— אם ניקתו משרש נשמת משה רבנו, גדולה או פחותה יותר, 38
הַמְּשִׁרְשָׁת — נשמת משה רבנו, **בְּדַעַת הָעָלִיּוֹן שֶׁבְּעֶשֶׂר** 39
סְפִירוֹת דְּאִצְלִיּוֹת, הַמִּיחֲדוֹת בְּמַאצִּילֵן בְּרוּךְ הוּא, — כמו 40
שאומרים ביחס ל"נברא", שהקב"ה הוא ה"בורא" שברא את 41
ה"נברא", כך אומרים ביחס ל"נאצל" (על ענין שמ"עולם 42
האצילות) — שהקב"ה האציל אותו, כלומר, גילה והפריש אותו. 43
שכן, "אצילות" פירושה: האצלה והפרשה מאור איך־סוף ברוך־ 44
הוא, **שֶׁהוּא** — הקב"ה המאציל, **וְדַעַתוֹ אֶחָד, וְהוּא** — הקב"ה, 45
הַמְּדַע כּו'. — היודע והידוע — כפי שנתבאר בפרק ב', ששונה

3. אברהם, יצחק, יעקב, משה, אהרן, יוסף, דוד. 4. שבת קא, ב ועוד. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועוד יותר בזה — שמדייק הסדר "בגוף ונפש" — שלא נאמר שהתלבשות בגוף היא לא באופן ישר, כ"א ע"י שמתלבשת מקודם בנפש החכמים, אלא — בלא ממוצע דנפשם, וע"ד ודוגמת שהי' במשה, ניצוץ מרע"ה מלוכב ישר בגוף החכם (ובזה יומתק דקרי ל"י משה — גם מצד הגוף)".

25 שלומדים בספרים, אלא העקר הוא להעמיק דעתו - את
26 ה"דעת" העצמית שלו, בענינים של גדלות ה', ולתקן
27 מחשבתו בענינים של גדלות ה' בחזק ואמין הלב והמה,
28 עד שתהא מחשבתו מקשרת בה' בקשר אמין וחזק, כמו
29 שהיא - המחשבה,
30 מקשרת בדבר גשמי
31 שרואה בעיני בשר
32 ומעמיק בו מחשבתו, -
33 כלומר מחשבתו תהיה
34 קשורה בה' באותה מדה
35 שהיא קשורה בחפץ גשמי
36 אותו הוא רואה בעיניו,
37 שאז הוא קשור חזק
38 באותו דבר ואינו יכול
39 להינתק ממנו - כך צריכה
40 מחשבתו להיות קשורה
41 באלקות, על ידי התעמקותו בענין של גדלות ה'. כנודע
42 שדעת הוא לשון "התקשרות", כמו - שכתוב: "והאדם
43 ידע וגו'". - "ידע" (דעת), במובן של "התקשרות", כלומר:
44 "דעת" משמעה, לדעת באופן של להיות מקושר; וגם בענין
45 ה"דעת" באלקות, לא די בידיעת אלקות בלבד - אם כי גם בכך
46 יש משום מצוה: לדעת גדלות הבורא - אלא נדרשת
47 ההתקשרות באלקות, על ידי התעמקות ה"דעת" בעניני גדלות
48 ה'.

1 ה' ויראת ה' שביהודי, היא לפי הדעת, - בהתאם למדת
2 הבנתו וידיעתו את גדלות ה', כמו שכתוב: "דע את אלהי
3 אביך - ועלידידיו, ועבדהו בלב שלם ונפש חפצה", -
4 כלומר: ה"עבדהו בלב שלם ונפש חפצה" תלוי ב"דע את אלקי
5 אביך", בידיעת והבנת
6 גדלות ה', דבר זה לומדים
7 בני ישראל מחכמי הדור, שיש בהם ניצוצות ממש
8 רבנו. ולעיתים - ורק
9 לעתיד לבוא, הוא
10 אומר: "ולא ילמדו
11 איש את רעהו לאמר
12 דעו את ה' כי כולם
13 ידעו אותי וגו'". - אומר
14 הקב"ה. כל זה יהיה רק
15 לעתיד לבוא, ואילו כיום
17 זקוקים ל"רבי" שילמד לדעת ולהבין גדלות ה', כדי להגיע
18 על-ידידיו לעבוד את הקב"ה בלב ובנשמה, באהבת ה' וביראת
19 ה'. ענין זה מה שמקבלים ממש רבנו על ידי חכמי הדור
20 (הניצוצות ממש רבנו) - הוא ענין פנימי, השפעה פנימית
21 בעבודת ה'. אך עקר הדעת - המביאה לעבוד את ה' "בלב
22 שלם ונפש חפצה", אינה הידיעה לבדה, שידעו גדלות ה'
23 מפי סופרים ומפי ספרים, - ממה שלומדים את עניני גדלות
24 ה' מפי החכמים והמנהיגים, הנקראים "סופרים", וממה

יום שלישי כ"ה ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 118, וכח זה ומדה זו... עד עמ' ס, שומעת כו'.

67 יגיעה, אף הגדולה ביותר, שהרי כיצד יכול נברא להבין
68 ולהרגיש "בורא"? כיצד יכולה נפש המלוכשת בגוף, להרגיש
69 אלקות ולהיות קשורה באלקות(!), אך, גם כשישנם כוח זה ומדה
70 זו, נדרשת יגיעה עצומה, כפולה ומכופלת: האחת - היא
71 יגיעת בשר, - יגיעה
72 המסירה את ההפרעות
73 שמצד הגוף, לבטש את
74 - לשבור את גסות
75 וחומריות הגוף ולהכניעו
76 שלא יחשיך על אור
77 הנפש, - שאור הנפש,
78 שהוא יכולת הנפש להבין
79 ולהרגיש אלקות, יוכל
80 להאיר, כמו שנתבאר
81 לעיל בשם הוזהר
82 ד"גופא דלא סליק ביה נהורא דנשמתא מבטשין ליה", -
83 גוף שלא חודר בו אור הנשמה - מבטשין אותו, ויחנינו על-ידי
84 הרהורי תשובה מעמק הלב, כמו שנתבאר שם - שעל

49 וכן זה ומדה זו לקשר דעתו בה' - שיהיה באפשרותו של
50 יהודי, לקשר את "דעתו" בעיניו אלקות, שלא זו בלבד שיבין
51 אותם, אלא שגם ירגיש אלקות, שאז הוא קשור באלקות - הרי
52 כוח זה ומדריגה זו, יש בכל נפש מבית ישראל, ביניקתה
53 - על ידי שהיא מקבלת
54 באופן של יניקה,
55 מנשמת משה רבנו
56 עליוהשלוש. - שעל-
57 ידידיו מקבלת הנפש כוח
58 זה ומדה זו, שתוכל
59 להרגיש אלקות ולהיות
60 קשורה באלקות, רק
61 מאחר שנתלבשה הנפש
62 בגוף, צריכה ליגיעה
63 רבה ועצומה כפולה
64 ומכפלת. - כדי ש"יונה" אלקות בנפש, ותהיה קשורה
65 באלקות. ואם כי אמנם הכוח לכך מקבלת הנפש על ידי יניקתה
66 מנשמת משה רבנו (שכן, בלעדי כוח זה, לא היתה תועלת בשום

ליקוטי אמרים

וכח זה ומדה זו

לקשר דעתו בה' יש בכל נפש מבית ישראל ביניקתה
מנשמת משרע"ה רק מאחר שנתלבשה הנפש בגוף
צריכה ליגיעה רבה ועצומה כפולה ומכופלת.
האחת היא יגיעת בשר לבטש את הגוף ולהכניעו שלא
יחשיך על אור הנפש כמש"ל בשם הוזהר דגופא דלא
סליק ביה נהורא דנשמתא מבטשין ליה והיינו על ידי
הרהורי תשובה מעומק הלב כמש"ש שם. והשנית

ה"גופא דלא סליק ביה נהורא דנשמתא מבטשין ליה", -
גוף שלא חודר בו אור הנשמה - מבטשין אותו, ויחנינו על-ידי
הרהורי תשובה מעמק הלב, כמו שנתבאר שם - שעל

לנחיתותה של נפש זו בטבעה, **הַטְמָאָה בְּחַטָּאת נְעוּרִים**, -
 46 שאז, קשה לה עוד יותר, להרגיש אלקות במחשבתה, מפני
 47 **שְׁהֻעוֹנוֹת מְבַדִּילִים בּו'** [כמו שכתוב ב'ספר חסידים' סימן
 48 לה]. - שהעוונות המבדילים בין יהודי להקב"ה, מפריעים לו

להגיע בקלות ליראת ה'.

ומכל-מקום, **בְּקִשִּׁי**

ובחזקתה, **שֶׁתִּתְחַזַּק מְאֹד**

מחשבתו **בְּאִמּוֹן וְיִגְיעָה**

רבה ועמק גדול,

לְהַעֲמִיק בְּגִדְלַת ה' שְׁעָה

גדולה - שעה ארוכה, -

כפי שאמר הרבי מוהר"י צ

נ"ע באחת משיחותיו,

ש"שעה גדולה" משמעה

גם: שעה היום ושעה מחר

וכך הלאה, שעל ידי

שהוא חוזר ומתעמק

באותו ענין יום יום, הרי אז

- **בְּוֹדָאֵי תִגְיעַ אֵלָיו עַל־**

כָּל־פְּנִים הִירָאָה תִתְחַזַּק

הַנִּזְכָּרָת לְעִיל, - מורא

מהקב"ה, שימנע אותו

מלעשות דבר נגד רצונו

של הקב"ה. ועל דבריו

אלה של רבנו הזקן, שגם

נפש שפלה כזו, וגם אם

בנוסף לכך עוונותיה מבדילים בינה לבין הקב"ה - בכל זאת,

בהתאמצות יתירה והתעמקות גדולה בגדלות ה' - תגיע בודאי

גם "נפש שפלה" זו ל"יראה תתאה" על-כל-פנים - מעיר ב"ק

אדמו"ר שליט"א: "שמכך גם מובן, שבודאי תגיע גם - ועוד

לפני זה - להסרת ההבדלה מהעוונות המבדילים - כלומר:

לחזור בתשובה עליהם"¹¹. **וּכְמוֹ שֶׁאֲמָרוּ רַז"ל¹²: "יִגְעֵתִי**

וּמִצָּאָתִי - תִּתְחַזַּקְנִי". - יגיעה - עזרת. וכחסברת הרבי

שליט"א, שיגיעה עזרת לא רק להשגת ענין שלפי ערך היגיעה

- כמו השכר שאדם מקבל לפי ערך העבודה שעשה - אלא

יגיעה עזרת, ש"מצאתי": הוא מוצא מציאה, שאיננה כלל לפי

ערך היגיעה שיגע בכך. **וּכְדִבְרֵי¹³: -** וכמו שכתוב לגבי

"יראה", שהביקוש והיגיעה ביחס ליראה - מן ההכרח שיעורו:

"אִם תִּבְקֹשֶׁנָּה - אֵת הִירָאָה, כִּכְסֵּף וְכַמְטָמוֹנִים תִּחְפְּשֶׁנָּה

- אֲזַ תִּבִּין יִרְאָתָהּ", פירוש בדרך שֶׁמִּחְפֵּשׂ אֶדָם מְטָמוֹן

וְאוֹצֵר הַמְטָמוֹן בְּתַחְתִּיּוֹת הָאָרֶץ, שְׁחוּפֵר אַחֲרָיו בִּיגְיעָה

עֲצוּמָה - בהיותו בטוח, שהאוצר טמון באותו מקום - לא

יתעייף וימשיך ביגיעתו עד למציאת המטמון, **כִּךְ צָרִיךְ לְחַפֵּר**

בִּיגְיעָה עֲצוּמָה, לְגִלּוֹת אוֹצֵר שֶׁל יִרְאָת שָׁמַיִם, הַצָּפוֹן

1 ידי הרהורי תשובה מעומק הלב, מחלישים את חומריות וגסות
 2 הגוף, ואז מוחדר בו "נהורא דנשמתא" - אור ואש הנשמה. והו
 3 סוג אחד של יגיעה, הנקרא "יגיעת בשר", המביא להרחקת
 4 הפרעות שמצד הגוף. **וְהַשְׁנִית - הִיא יִגְיעַת הַנֶּפֶשׁ**, - כדי
 5 לגלות כוחות הנפש,

6 **שֶׁלֹא תִכְבֵּד עָלֶיהָ**

7 **הַעֲבֹדָה**

8 **מִחֲשַׁבְתָּהּ, לְהַעֲמִיק**

9 **וְלַתְּבוֹנֵן בְּגִדְלַת ה'**

10 **שְׁעָה גְדוֹלָה רְצוּפָה**. -

11 שבררך כלל קשה מאוד

12 להתעמק שעה ארוכה

13 בענין של אלקות; כִּי

14 **שְׁעוֹר שְׁעָה זֶה** -

15 הנדרשת להתעמק בענין

16 אלקי, כדי לעורר על-ידי

17 זה בקרבו אהבת ה' או

18 יראת ה', **אֵינוֹ שׁוֹה כָּל־**

19 **נֶפֶשׁ**, - ישנם כאלה

20 שנדרש מהם זמן רב יותר,

21 וישנם כאלה שנדרש מהם

22 זמן פחות יותר; **וְשֶׁנֶפֶשׁ**

23 **זֶכֶה בְּמִבְעָה, שְׁמִיד**

24 **שֶׁמִּתְבּוֹנֵנָת בְּגִדְלַת ה' -**

25 **יִגְיעַ אֵלָיו - מִיד, הִירָאָה**

26 **וּפְחַד ה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**

27 **ב'שִׁלְחַן עֲרוֹךְ' אֶרְחִיחִים סִימָן א': "בְּשִׁיתְבוֹנֵן הָאָדָם**

28 **שֶׁהַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל מִלֶּךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא,**

29 **אֲשֶׁר "מֵלֵא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ", עוֹמֵד עָלָיו וְרוֹאֶה בְּמַעֲשָׁיו**

30 **- מִיָּד יִגְיעַ אֵלָיו הִירָאָה כו'". -** וכפי שמסיים שם,

31 שהתבוננות זו תביא לו הכנעה ובושה מהקב"ה. דבר זה אמור

32 להיות במי ששוכנת בו נפש עדינה, ולכן הוא אומר: "מיד יגיע

33 אליו היראה" - שבלי כל יגיעה, אלא מיד יתעורר בו רגש

34 היראה מהקב"ה, מבלי שיצטרך אף להקדיש משך זמן

35 להתבוננות; **וְיֵשׁ נֶפֶשׁ שְׁפֵלָה בְּמִבְעָה וְתוֹלְדָתָהּ, מִמְּקוֹר**

36 **חֲצָבָה מִמְּדֻרְגּוֹת תַּחְתּוֹנוֹת דְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְּעֵשֶׂיָהּ**, - שהוא

37 העולם התחתון ביותר, וב"עולם העשיה" עצמו, באה נפשו,

38 מהמדריגות התחתונות ביותר שבעשר הספירות שבו, ושלכן

39 נפש זו בטבעה, היא "נפש שפלה", שענין אלקי אינו "מונח" בה,

40 **וְלֹא תוֹכַל לְמַצֵּא בְּמִחְשַׁבְתָּהּ -** את הַאֱלֹהוֹת, כִּי־אִם

41 **בְּקִשִּׁי וּבְחִזְקָה¹⁰, -** לנפש זו דרושה, יגיעה רבה, כדי להתעמק

42 במחשבתה במשך שעה ארוכה, שתוכל לעורר בקרבה התגלות

43 של הארה אלקית, ש"יונח" בה ענין אלקי, עד כדי כך שתרגיש

44 בענין האלקי ויעורר בה יראה מהקב"ה. **וּכְפָּרְטָם אִם -** בנוסף

10. "לשון הספר חסידים, וכן לקמן" - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזהו מה שאדה"ו בשו"ע שלו מדה"ת - שבה הענינים מבוארים - גם בגילוי - בפרשיות ובפני" יותר - מוסיף על הכתוב בש"ע (הגיל בתניא, והועתק במהד"ק דשו"ע אדה"ו): 'ואם לא יגיע אליו מיד יעמיק הרבה וכו' וגם ישוב בתשובה שלימה... שהם המונעים מהגיע כו'". 12. מגילה י, ב. 13. משלי ב, דה.

האמורה, ליד מעשה בבחינת יראת חטא, - שירא לעשות
חטא, להיות "סור מרע" במעשה דבור ומחשבה - שלא
יעשה, לא ידבר ולא יחשוב את מה שאסור, צריך לגלותה את
היראה, ממציפוני בינת הלב שלמעלה מהזמן, להביאה
לבחינת מחשבה ממש
שפמח, להעמיק בה
מחשבתו משך זמן מה
ממש, עד שתצא
פעלתה מהבה אל
הפעל ממש, - שכוח
הפועל שבאותה יראה,
שהיתה מקודם רק
"בכוח", מוסתרת בנפש -
תבוא עתה לידי ביטוי
ול"פועל", ולפעול בנפשו
ובגופו של האדם; דהינו
להיות "סור מרע ועשה
טוב" במחשבה דבור
ומעשה, מפני ה' הצופה
ומביט ומאזין ומקשיב
ומביטו ופועלו, ובוחן כליותיו
איוזו שהיא ושתדל בעשיית טוב. ובמאמר ר"ל¹⁴: "הסתכל
- בעיני השכל, בשלשה דברים בו" - ואין אתה בא לידי
עבירה: עין - של הקב"ה כביכול, רואה ואזן שומעת בו".
- ההתבוננות איך הקב"ה רואה ושומע את כל מעשיו - תימנע
אותו מלעבור עבירה;

ומסתתר בבית הלב של כל אדם מישראל, - ומכיוון
שהאוצר של יראת שמים, נמצא בודאי בתעלומות הלב
היהודי, ב"בית הלב" - אין לו לאדם מישראל, לחדול
ממאמצים בלתי נלאים לחפור ולחפש התגלות האוצר של
יראת שמים, שהיא -
"בית הלב" של אדם
מישראל, בבחינת
ומדרגה שלמעלה
מהזמן, - הרי שלא שייך
כלל לומר שבשעה
מסוימת אין באפשרותו
להגיע אליה, שבשעה
מסוימת האוצר לא נמצא
- שכן, היא הרי בבחינת
ומדרגה שלמעלה מן
הזמן, והיא היראה
הטבעית המסתרת
הנוכחית לעיל. אלא, אם
היראה היא טבעית
ונמצאת תמיד בקרבו של
כל אדם מישראל, לשם מה, איפוא, עליו להזדקק לפעולות
שונות של התעמקות ה"דעת" בגדולת ה', כדי להגיע ל"יראה"?
- אומר על כך רבנו חזקן להלן, כי מכיוון שיראה זו מוסתרת
בלב, ולכן אין בכוחה להשפיע במה שנוגע למעשה בפועל,
שימנע מעשיית עבירה - לפיכך זקוק האדם לפעולות שונות,
כדי לגלות יראה זו, ושיהיה בכוחה להשפיע בדברים הנוגעים
למעשה. ובלשון ה"תניא": רק שפדי שתבא - היראה

יום רביעי כ"ו ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ס, וגם כי אין לו... עד עמ' 120, כנ"ל פ"כ:

ב"ראיה" וב"שמיעה" למעלה - לא קיימים כלל כל אותם
חסרונות והגבלות שבראיה ובשמיעה הגשמיות - למעלה קיימת
רק המעלה והשלימות שבראיה ובשמיעה; שכן, כל דבר של
"שלימות" שישנו בנברא - ישנו בודאי בבורא, רק הוא, -
ה"ראיה" וה"שמיעה"
למעלה, ומה שהכל גלוי
וידוע למעלה, הוא על-
הדד-משל, כמו אדם
היודע ומרגיש בעצמו
כל מה ששעשה ונפעל
באחד מכל רמ"ח
אבריו, כמו קר או חם,
- כהשפעתם של קור
וחום על כל אחד מאברי גוף האדם, שהוא יודע אותם וחש
בהם, ואפילו הם שבצפוני רגליו, על-הדד-משל, אם
נכזה באור, - כשארם נוטל את צפורניו אין הוא חש בכאב

וגם כי אין לו דמות הגוף הרי
אדרבה הכל גלוי וידוע לפניו ביותר שאת לאין קץ
מראיית העין ושמיעת האזן עד"מ רק הוא עד"מ כמו
אדם היודע ומרגיש בעצמו כל מה שנעשה ונפעל
באחד מכל רמ"ח איבריו כמו קור או חום ואפי' חום
שבצפוני רגליו עד"מ אם נכוה באור וכן מהותם
שאימרים שלמעלה לא
קיים כלל דמות וציור של
"גוף" - הכוונה היא, לא
שלמעלה לא קיימים
ההגבלות והחסרונות
הנובעים מן הגוף; ולמשל:
העין הגשמית מוגבלת
לראות דברים גשמיים בלבד, ולא עצמים רוחניים; כוח הראיה
של העין, מוגבל בשטח וזקוק לאור וכדומה. באותה מדה ישנם
הגבלות וחסרונות גם בחוש השמיעה של האוזן הגשמית. ואילו

1 כלל, ואילו כשנכוות הצפרניים באש – מרגיש האדם בכאב;
2 וכן מהותם ועצמותם – של האברים עצמם – חש האדם
3 בהם. לפני כן למדנו שאדם יודע ומרגיש בכל המתרחש
4 באבריו, ואילו כאן אנו לומדים שהוא חש את האברים עצמם,
5 וכל מה שמתפעל –

6 ומשתנה, כהם¹⁵ יודע –

7 האדם, ומרגיש כמחו, –
8 הוא אינו צריך להשתמש
9 לשם כך בעיניו ובאזניו,
10 אלא הוא יודע וחש את
11 המתרחש באבריו מעצמו.
12 וכעין ידיעה זו, על
13 הדרך-משל, – בדומה
14 לידיעה זו למשל, יודע
15 הקדוש-ברוך-הוא –
16 את כל הנפעל בכל
17 הנבראים, – שבעולמות,
18 עליונים ותחתונים,
19 להיות – מפני שהם
20 כלם משפיעים –
21 מקבלים השפעתם
22 וחיותם, ממנו יתברך,
23 כמו שכתוב¹⁶: "כי
24 ממך – מהקב"ה, הכל",
25 – הרי, כשם שהמוח –

26 המקור שממנו נמשכת חיות לכל האברים – יודע ומרגיש בכל
27 המתרחש באברים, כך, כביכול, יודע הקב"ה – בהיותו מקור
28 חיותם וקיומם של כל הנבראים – בכל המתרחש בכל
29 הנבראים; וזהו שנאמר¹⁷: "וְגַם כֹּל הַיְצוֹר לֹא נִבְרָא מִמֶּךָ",
30 – מפני שכל היצור הרי נוצר ממך, וכמו שכתב הרמב"ם
31 – על פי חקירה, [והסכימו לזה חכמי הפקבלה, כמו
32 שכתב הרמ"ק – רבי משה קורדובירו, בפרד"ם] שבידיעת
33 עצמו כביכול – יודע – הקב"ה, כל הנבראים הנמצאים
34 מאמתת המצאו וכו'. – מכיוון שהימצאותם של כל
35 הנבראים באה מאמתת הימצאו של הקב"ה, לכן יודע הקב"ה,
36 כביכול, את כל הנבראים, על ידי שהוא יודע את עצמו. אך,
37 כשאנו אומרים שהקב"ה יודע את כל הנבראים שהוא מחיה,
38 באותה מדה שנפש האדם יודעת וחשה בנעשה באברים
39 המקבלים חיותם ממנה – יכול להיות מקום לטעות ח"ו, לחשוב
40 שכשם שהנפש לבושה בגוף ומשום כך היא מתפעלת ממקרי
41 הגוף (שכן, "התלבשות" משמעה שהמלוכב מתפעל ממי
42 שהוא מלוכב בו), – אותו דבר, ח"ו, גם למעלה ביחס לחיות

ליקוטי אמרים

ועצמותם וכל מה שמתפעל בהם יודע ומרגיש במוחו
וכעין ידיעה זו עד"מ יודע הקב"ה כל הנפעל בכל
הנבראים עליונים ותחתונים להיות כולם מושפעי ממנו
ית' כמ"ש כי ממך הכל זו"ש וגם כל היצור לא נברא
ממך וכמ"ש הרמב"ם [והסכימו לזה חכמי הקבלה
כמ"ש הרמ"ק בפרד"ם] שבידיעת עצמו כביכול יודע
כל הנבראים הנמצאים מאמתת המצאו וכו' רק
שמשל זה אינו אלא לשכך את האון אבל באמת אין
המשל דומה לנמשל כלל כי נפש האדם אפי' השכלית
והאלהית היא מתפעלת ממאורעי הגוף וצעריו מחמת
התלבשותה ממש בנפש החיונית המלוכשת בגוף
ממש אבל הקב"ה אינו מתפעל ח"ו ממאורעי העולם
ושינויו ולא מהעול' עצמו שכולם אינם פועלים בו שום
שינוי ח"ו והנה כדי להשכיל זה היטב בשכלנו כבר
האריכו חכמי האמת בספריהם אך כל ישראל מאמינים
בני מאמיני' בלי שום חקירת שכל אנושי ואומרי' אתה
הוא עד שלא נברא העולם וכו' כנ"ל פ"כ:

האלקית שבנבראים – יוסבר להלן שבנקודה זו אין המשל
דומה לנמשל. שכן, החיות האלקית המחיה את העולם – אינה
מתפעלת מהעולם, ואין העולם וכל המתרחש בו גורם בה שום
שינוי. ובלשון ה"תניא": רק שמשל זה – של הנפש והגוף,
אינו אלא לשכך את
האון, – להקל על האון
ועל הרעיון של האדם,
"לקלוט", כיצד אפשר
לדעת דבר מבלי לראותו
בעינים ולשמעו באזנים,
אבל באמת אין המשל
– של הנפש והגוף,
דומה לנמשל – של
אלקות ועולם, כלל, כי
נפש האדם, אפילו
השכלית והאלהית,
היא מתפעלת
ממאורעי הגוף וצעריו,
מחמת התלבשותה –
של הנפש השכלית
והאלקית, ממש בנפש
החיונית המלוכשת בגוף
ממש, – הנפש החיונית,
המחיה את הגוף,
מלוכשת ממש ומאוחדת

עם הגוף, ובה מלוכשת הנפש השכלית והאלקית. אבל
הקדוש-ברוך-הוא – כביכול, אינו מתפעל חס"ו ושלום
ממאורעי העולם ושינויו, ולא מהעולם עצמו, – הקב"ה
אינו מתפעל ממצאות (מהות ועצמות¹⁸) העולם, ואין מציאות
זו פועלת שינוי ח"ו בהקב"ה, שכלם – כל העולמות
והאירועים שבהם, אינם פועלים בו – בהקב"ה, שום שינוי
חס"ו ושלום. – לא בהקב"ה ולא באחדותו, אלא, כשם שהיה
יחיד ומיוחד לפני שברא את העולמות, כך הוא יחיד ומיוחד
גם אחרי שבראם. ונהנה, כדי להשכיל זה היטב בשכלנו,
– כיצד אין העולם פועל שינוי בבורא, כך האריכו חכמי
האמת – בעלי תורת הקבלה, בספריהם, אך כל ישראל
מאמינים בני מאמינים – הם מאמינים בהיותם בנים לאבות
שהאמינו בקב"ה, בלי שום חקירת שכל אנושי,
ואומרים¹⁹: "אתה הוא עד שלא נברא העולם וכו'", –
"ואתה הוא משנברא העולם", בלי שום שינוי כלל, כלומר,
יהודים מאמינים באמונה שלימה, שאין העולם פועל שום
שינוי בבורא, כנזכר לעיל פרק כ:

15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: " (1) זה כבר נאמר לפני זה. (2) בזה צ"ל ה' נפעל. פי' מתפעל – ראה ע"כ כמה פעמים. לולא
דמסתפינא אפ"ל שכאן טה"ד וצ"ל: מהם (וקאי על האדם בכללותו). ואז יתאים למש"כ (רע"ב) שאין המשל דומה כלל". 16. דברי
הימים-א כט, יד. 17. במוסף ראש השנה. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מתאים למש"כ במשל (סע"א). [ההתהוות אינה במשל
כלל, כי אין הנפש בוראה הגוף. ולכן לא מדבר בזה גם בהנמשל לשוללן]". 19. בתפילת שחרית.

יום חמישי כ"ז ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 120, והנה כל אדם... עד עמ' סא, ל"ח].

ליקוטי אמרים

אלקין שואל מעמך - כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת
בכל דרכיו, - שעל כך שואלת הגמרא: וכי יראה היא דבר
קטן, שהפסוק אומר שהקב"ה דורש מבני ישראל רק ליראה
אותו והגמרא עונה: אכן, לגבי משה - זה דבר קטן וקל. וכזכור
נשאלת בתחילת פרק זה
השאלה: הרי נאמר
בפסוק "שואל מעמך"
מכל אחד מישראל, ולא
רק ממשה רבנו. ולגבי כל
אחד מישראל, האם
"יראה" היא אכן דבר קטן
וקל? אלא, היראה
המוכרת בפסוק זה, אליה
קל לכל יהודי להגיע, היא
היראה המביאה (בסיומו
של הפסוק) ל"לכת בכל
דרכיו", שהיא יראה
המביאה לקיום מצותיו
והפירוש ב"סור מרע
ועשה טוב", והיא יראה
המביאה - יראה תחתונה,
הנוכרת לעיל, - ובכך
מובן התיורץ בגמרא:
"לגבי משה מילתא
זוטרתי היא" - לגבי משה זה דבר קטן - כלומר: ולגבי משה,
דהיינו לגבי בחינת הדעת שבכל נפש מישראל האלהית,
- שהיא בחינת משה שישנה "עמך", בכל אחד מישראל,
מלתא זוטרתי היא, - מהווה יראה זו, דבר קטן וקל, בנוסף
לעיל - שכשיעמיק את דעתו בענינים המעוררים את היראה
- יגיע בודאי ליראה זו - [שהדעת היא המקשר מצפוני
בינת הלב אל בחינת גלוי במחשבה ממש, - שיראת ה'
שבתעלומות לבו של כל אחד מישראל - כפי שלמדנו, שבכל
אחד מישראל ישנו אוצר חתום ומוסתר של יראת ה' - תתגלה
במחשבה ממש, שירגיש את היראה במחשבה, שאז היא
פועלת בדיבור ובמעשה, בידוע ליוצריהן] - חכמה נסתרה,
תורת הקבלה.

1 והנה, כל אדם מישראל, יהיה מי שיהיה, - באיזה מצב
2 ומדרגה שיהיה, בשיתבונן בזה שעה גדולה בכל יום, איך
3 שהקדוש ברוך הוא מלא ממש את - העולמות העליונים
4 ואת העולמות התחתונים, ואת השמים ואת הארץ ממש,
5 - לא רק את השמים
6 והארץ הרוחניים, שהם
7 הספירות שלמעלה, אלא
8 שמים וארץ גשמיים,
9 "מלא כל הארץ כבודו"
10 ממש, וצופה ומביט
11 ובוטח בליותיו ולבו -
12 רעיונותיו ורגשותיו
13 הפנימיים, וכל מעשיו
14 ודבוריו, וכל צעדיו
15 יספר - הקב"ה משגיח
16 בפרטיות על כל אחד
17 ממעשיו ודיבוריו של
18 האדם, וסופר ומונה את
19 צעדיו - הרי בשיתעמק
20 האדם בכל האמור - אז
21 תקבע בלבו היראה
22 לכל היום בל, - גם
23 בשעות שהוא עסוק בהן
24 בענינים אחרים ואין אז
25 באפשרותו להתעמק בהאמור - כשיחזור - מאוחר יותר
26 במשך היום, ויתבונן בזה, אפילו בהתבוננות קלה, - ולא
27 בהתבוננות עמוקה שנדרשים לכך זמן מיוחד ושימת לב, בכל
28 עת²⁰ ובכל שעה, יהיה "סור מרע ועשה טוב" במחשבה
29 דיבור ומעשה, - הוא יימנע מלעבור על לא-תעשה ויקיים כל
30 מצות-תעשה, במחשבה, דיבור ומעשה, שלא למרות חס-
31 ושלום עיני כבודו - של הקב"ה, אשר "מלא כל הארץ",
32 - הוא יפחד להמרות את הקב"ה הרואה הכל, ולכן יהיה "סור
33 מרע ועשה טוב" במחשבה, דיבור ומעשה. ובמאמר²¹ רבן
34 יוחנן בן זכאי לתלמידיו בנוסף לעיל. - בפרק מא; יהי
35 רצון שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר-ודם - להימנע
36 מעשיית רע. וזהו שאמר הכתוב²²: - "ועתה ישראל מה ה'

יום שישי כ"ח ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סא, ועוד זאת יזכור... עד עמ' 122, כמ"ש במו"א:

אך, נשאלת השאלה: כשאחד עומד לפני מלך, הרי לא זו
בלבד שהמלך רואה אותו, אלא גם הוא מצדו רואה את
המלך, וראיה זו מעוררת בו יראה ופחד מהמלך, ואילו

73 בדברו על היראה שצריכה להיות ליהודי מהקב"ה, אמר רבנו
74 הזקן, שהיא צריכה להיות "כעומד לפני המלך", כי הקב"ה
75 הרי נמצא בכל מקום ומביט ומסתכל במעשיו וכו'.

20. לכאור' אין הכרע אם "בכל עת וכו'" מוסב למע' כשיחזור ויתבונן בו' או למטה שבכל עת וגו' יהי' סור מרע וגו' אך מזה שבפרק
י"ד מזכיר זה בנוגע להיות ביוני ומבאר שזה במעשה דבור ומח' לכאור' מסתבר שגם כאן הכוונה שמוסב למטה. 21. ברכות כח, ב.
22. דברים י, יב.

48 בַּהֲשִׁתְחַוְּתָם כָּל יוֹם כָּלְפִי מַעֲרָב בְּשִׁקְעָתָם, - שהם
49 שוקעים בצד מערב, כְּמֵאֲמַר רַ"ן²³ עַל פְּסוּק: "וַיֵּצֵא
50 הַשָּׁמַיִם לִדְ מִשְׁתַּחֲוִיִּים" - שֶׁהִשְׁכִּיחַ בַּמַּעֲרָב, וְנִמְצָא - יצא
51 הרי, יתירה מזו, שלא רק בשעת שקיעתם הם בטלים, אלא,
52 הלובם כָּל הַיּוֹם כָּלְפִי
53 מַעֲרָב הוּא דִּרְךָ
54 הַשְׁתַּחֲוָּא וּכְטוּל. -

55 שכן, כפי שהדבר מובן הרי
56 כפי קביעתם של השמש,
57 הירח והכוכבים, כל אחד
58 באופנו, היה צריך להיות
59 הילובם ממערב למזרח,
60 והילובם כל היום ממזרח
61 למערב, ושקיעתם בערב
62 במערב - הרי זה להיפך
63 מטבעם, אלא - דבר זה
64 נובע ממה שהשכינה
65 במערב. - שכן, בקביעותן
66 של ארבע הרוחות,
67 בשורשן בספירות
68 העליונות, - מערב הוא
69 ב"מלכות", שהיא "שכינה"
70 - מקור חיותם של
71 הנבראים - ומכיון שנפשו
72 של כל אחד מהנבראים
73 האמורים, בטלה למקורה
74 - הרי זה מתבטא בגופו, בהילוכו לצד מערב, בו נמצאת השכינה.
75 הרי, שגם ראייתה של העין האנושית, רואה את ביטולם של
76 הנבראים לחיות האלקית. וְהֵנָּה, גַּם מִי שְׁלֹא רָאָה אֶת הַמַּלְאָךְ
77 מְעוֹלָם, וְאֵינוֹ מְבִירָה כָּלָל, אֶחָד־עַל־פִּיָּהּ בֶּן כְּשֶׁנֶּכְנֵם לְחֹצֵר
78 הַמַּלְאָךְ - ["ששם אינו המקום בו עומד המלך בגילוי לגמרי, שם
79 לא מקום כסא המלך וכו' (בנמשל - עולם הזה שצ"ל ראיות
80 שיכריחו השתחואה וביטול למלך) - הערת כ"ק אדמו"ר
81 שליט"א, וְרָאָה שְׂרִים רַבִּים וְנִכְבְּדִים מִשְׁתַּחֲוִיִּים לְאִישׁ אֶחָד
82 - "בחיצוניותו - הנכנס אין רואה חילוק" - הערת כ"ק אדמו"ר
83 שליט"א, תַּפֵּל עָלָיו אִמָּה וְפָחַד - כך גם ראיית הנבראים
84 הגדולים - צבא השמים - בעמדם בביטול לפני הקב"ה - יש בכוח
85 ראייה זו לעורר יראה ופחד מהקב"ה. למדנו הרי בפרק זה, שכשם
86 שהדבר במשל של מלך בשר ודם, כך הדבר גם בנמשל, שעל־ידי
87 הראיה בעיני בשר את הנבראים, יודעים שנמצאת בהם החיות
88 האלקית המחיה אותם, ודבר זה מביא ליראה מהקב"ה. ברם,
89 לכאורה אפשר לשאול: כשמתכלים על גופו של מלך בשר
90 ודם, רואים בבירור שזהו גופו של המלך, ועל־ידי־הו רואה עין
91 השכל את החיות של המלך, ואילו בנבראים שבעולם, מכוסה
92 החיות האלקית בכל כך הרבה לבושים, שיתכן הדבר
93 שמתכלים עליהם, ובשעת מעשה לא יודעים שהם הם
94 הלבושים לחיות האלקית המלוכנת בהם? ממשיך רבנו הזקן

1 בנמשל שונה הדבר, שהרי, אכן, המלך, הקב"ה, רואה אותו,
2 אבל הוא, האדם, אינו רואה את המלך, הקב"ה! - יוסברו
3 הדברים להלן, שקיים ענין נוסף שבכוחו לעורר בו את
4 היראה, כי קיים גם כאן הענין של ראיית המלך כביכול,
5 והוא: ראיית השמים
6 והארץ וכל הברואים
7 שהקב"ה מחיה אותם -
8 יש בה משום ראיית
9 החיות האלקית המחיה
10 אותם, ובלשון ה"תניא":
11 וְעוֹד זֹאת - דבר נוסף,
12 יִזְכָּר, כִּי כְמוֹ שֶׁכָּתוּב
13 בְּשִׁירֵי־דָם עֶקֶר הִירָאָה -
14 מפני המלך, הִיא - באה
15 מִפְּנִימִיּוֹת וְחִיּוֹתוֹ - של
16 המלך, וְלֹא מִגּוֹפּוֹ, שֶׁהִרִי
17 בְּשִׁישָׁן - המלך, אֵין
18 שׁוֹם יִרְאָה מִמֶּנּוּ, -
19 למרות שגופו הוא אותו
20 גוף שיש למלך בשעה
21 שהוא ער, אלא, מפני
22 שהיראה היא מפנימיותו
23 וחיותו של המלך, ובשעה
24 שהוא ישן, פנימיותו
25 וחיותו הן בהעלם - לכן,
26 לא קיימת אז היראה
27 מפניו. מכך מובן - שעיקר היראה מהמלך - כשהוא ער - באה
28 מפנימיותו וחיותו. וְהֵנָּה פְּנִימִיּוֹתוֹ וְחִיּוֹתוֹ - של המלך, אֵין
29 נִרְאָה לְעֵינֵי בָּשָׂר, רַק בְּעֵינֵי הַשֹּׁכֵל - השכל יודע ומבין שבגוף
30 זה ישנן פנימיותו וחיותו של המלך, עַל־יְדֵי רְאִית עֵינֵי בָּשָׂר
31 בְּגוֹפּוֹ וּלְבוּשָׁיו, - של המלך, שְׂוִידֵעַ שְׁחִיּוֹתוֹ מְלָכָשׁ בְּתוֹכָם,
32 - בראותו בעיני הגשמיות את גופו ולבושיו של המלך, רואות
33 עיני שכלו את פנימיותו וחיותו של המלך - וזה מעורר את
34 היראה מראית המלך. וְאֵם בֶּן - הרי שגם בנמשל, לא רק
35 שהמלך, הקב"ה, רואה אותו, וזה פועל בו את היראה מהקב"ה,
36 אלא גם, כִּכָּה מִמֶּשׁ יֵשׁ לוֹ לִירָאָה אֶת ה', עַל־יְדֵי רְאִית עֵינֵי
37 בָּשָׂר בְּשָׁמַיִם וָאָרֶץ וְכָל צָבָא, אֲשֶׁר אֹרֵז אֵינִסוּף בְּרוּךְ
38 הוּא מְלָכָשׁ בְּהֵם לְהַחֲיוֹתָם. - ועל־ידי ראיית העולם וברואיו
39 בעינים גשמיות, יש בידי עיני־השכל של יהודי לראות את החיות
40 האלקית המחיה אותם - ודבר זה יעורר בו את רגש היראה,
41 באותה מדה שפועלת עליו ראיית המלך. הגהה*: בהגהה הבאה,
42 מסביר רבנו הזקן, שעל־ידי ראיית השמים והארץ וכו', רואים לא
43 רק שישנה בהם חיות אלקית המחיה אותם, אלא אפשר גם
44 לראות איך שהעולם ונבראיו בטלים לחיות האלקית, שבמהלך
45 "צבא השמים" ממזרח למערב, מתבטאת השתחואתם וביטולם
46 להקב"ה, כי השכינה היא במערב. (וְגַם נִרְאָה בְּרָאִית הָעֵין,
47 שֶׁהֵם בְּמִלִּים לְאוּרֵי יִתְבָּרָךְ - כיצד ובמה זה נראה?

רואה את המלך בכיכול, שעל-ידי הסתכלותו בנבראים, הוא
רואה ויודע את החיות האלקית המחיה אותם. הערת כ"ק
אדמו"ר שליט"א: "הנ"ל מועיל רק שתהי' היראה כמדת
ההתבוננות שלו וכמדה שהשכל שלו "מושל" בו ומנהיגו. ועוד:
ענין ההתבוננות בשכל –

הרי לא תמיד יכול כל
אחד להיות בדרגה של
התבוננות שכלית וכו'
(ראה נו, א: שגם במוחו
ומח' אינו מרגיש שום

יראה ובושה) – ואילו
יראת ה' צריכה הרי להיות
תמיד, ולכן ממשיך רבנו
הזקן ומסביר 'וגם

להיות'... וגם להיות
ל'קבוצת תמיד – גם בלי
התבוננות בתחילה, אלא
מצד האמונה הטהורה, יש
לזכור את לשון חז"ל

"קבוצת על מלכות"
שמים, שהוא בענין "שום תשים עליך מלך"²⁵, – כך צריך
כל אדם מישראל לשים על עצמו את הקב"ה למלך, לקבל על
עצמו עול מלכותו של הקב"ה, כמו שנתבאר במקום אחר

וכו', – וזה מה שרבנו הזקן אומר בתחילת פרק מ"א, ש"אף שלא
תפול עליו אימה ופחד בהתגלות לכו', כפי שאכן באה יראה זו
בהתגלות מצד השכל וההתבוננות – "ישים" את הקב"ה למלך
על עצמו, ויקבל על עצמו עול מלכות שמים; ובהתאם לנאמר

שם, נמצא ענין זה באמת בכל אדם מישראל, מצד טבע הנשמה
שלא להמרות את מלך מלכי המלכים, ומשום כך זה יכול להיות
תמיד. כי הקדוש-ברוך-הוא מניח את – הנבראים של
העולמות העליונים והתחתונים – כלומר: אין הם תכלית

הכוונה של הבריאה, ומיוחד מלכותו עלינו – בני ישראל,
וכו', ואנחנו מקבלים וכו', – על עצמנו עול מלכות שמים. וזהו
ענין ההשתחוות שבתפלת י"ח – "שמונה עשרה", אחר
קבלת על מלכות שמים בדבור בקריאת שמע, – כשאומרים
ה' אלקינו ה' אחד וכו', לחזר ולקבל – על עצמו שוב, בפעל

ממש – עול מלכות שמים, על ידי כמעשה וכו', – וזה
המשמעות של ההשתחוות – הביטול להקב"ה, המתבטא
בתנועה מעשית של השתחוות, כמו שנתבאר במקום אחר:

להסביר, שבכך על האדם להתרגל, שבשעה שהוא מסתכל על
הנבראים שבעולם – יזכור מיד, שהם מהווים לבושים חיצוניים
בלבד לחיות האלקית המחיה אותם, ועל-ידיה – לראות את
החיות האלקית שבעולם. ובלשון ה"תניא": ואף שהוא על-ידי

התלבשות בלבושים
רבים – החיות האלקית
המחיה את הנבראים,
מלוכת בלבושים רבים
המכסים עליה,
וכשמסתכלים על

הנבראים, לא רואים
שאלה הם לבושים של
החיות האלקית – הרי אין
הבדל והפרש כלל
ביראת מלך בשריכם,
בין שהוא ערם²⁴, ובין
שהוא לבוש לבוש אחד,
ובין שהוא לבוש

בלבושים רבים. אין זה
משנה במדת היראה
שמפניו, כי העיקר הוא הידיעה שהמלך נמצא כאן, ידיעה זו
מעוררת את היראה. כך גם בענינו, כשיתרגל האדם בכך,
שבהסתכלותו על נבראי העולם, יזכור שהם מהווים לבושים
לחיות האלקית – זה יעורר בו את היראה. אלא העיקר הוא
ההרגל, להרגיל דעתו ומחשבתו תמיד, להיות קבוע בלבו

ומחו תמיד, אשר כל מה שרואה בעיניו, השמים והארץ
ומלאה, הכל הם לבושים החיצוניים של המלך הקדוש-
ברוך-הוא, ועל-ידיה יזכר תמיד על פנימיותם וחייתם. –
של נבראים אלה, שהן אלקות – וזה יעורר בו יראה מהקב"ה.

הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולכאורה קשה שבפרק ל"ג
נתבאר שהתבוננות זו היא ענין האמונה וכן בפרק זה עצמו (ס,
ב:). ישראל מאמינים בו – ואיזה קישור להבנה ואמונה, וד"ה

אדרבה שוללים זה את זה (כשמבין אין צורך באמונה בו) –
ומתרגל: "זה נכלל..." וזה נכלל גם בן בלשון "אמונה", שהוא
– המלה אמונה, לשון "רגילות", שמהרגיל האדם את עצמו,
כמו אומן המאמן ידיו וכו'. – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:

"שיודע אותה בנפשו, יש לו כשרון זה, אלא שצריך לאמן ידיו,
שיבוא בפועל במעשה (בציור, עשיית כלים וכו')". הרי, שגם
בנמשל ישנם שני הענינים: המלך, הקב"ה, רואה אותו, וגם הוא

79 פרק מג. בפרק הקודם הוסבר, שהיראה שעליה אומרים שכל אחד
80 מישראל יכול להגיע אליה – הרי זו היראה הנוגעת לקיום המצוות,
81 ב"סור מרע ועשה טוב", והיא הנקראת "יראה תתאה", המדריגה

יום שבת קודש כ"ט ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 122, פרק מג והנה... עד עמ' סב, אין חכמה.

התחתונה שבידיה. בפרק מג, אותו אנו מתחילים ללמוד, יסביר רבנו
הזקן את שתי המדריגות שבידיה: "יראה תתאה" – יראה תחתונה –
ו"יראה עילאה" – יראה עליונה. שבכך תוסבר גם הסתירה שבמשנה,

79 פרק מג. בפרק הקודם הוסבר, שהיראה שעליה אומרים שכל אחד
80 מישראל יכול להגיע אליה – הרי זו היראה הנוגעת לקיום המצוות,
81 ב"סור מרע ועשה טוב", והיא הנקראת "יראה תתאה", המדריגה

1 שהנה אומרים רבותינו ז"ל "אם אין חכמה אין יראה" – שבתחילה מן
2 ההכרח שתהיה "חכמה" ורק לאחר מכן יכולה להיות "יראה", ואילו מיד
3 לאחר־זוה אומרים חכמינו ז"ל להיפך: "אם אין יראה אין חכמה" –
4 שבתחילה באה ה"יראה" ורק לאחר־הא באה ה"חכמה"? אלא – מסביר
5 רבנו הזקן – חכמינו ז"ל
6 מדברים על שתי מדריגות של
7 יראה: "אם אין יראה – אין
8 חכמה" – הכוונה למדריגה
9 התחתונה של יראה, "יראה"
10 תתאה, שבהעדר יראה זו אי
11 אפשר שתהיה "חכמה" –
12 קיומן של תורה ומצוות,
13 המתואר במלה "חכמה" (כי,
14 הרי "תכלית חכמה – תשובה
15 ומעשים טובים"). "אם אין
16 חכמה – אין יראה" – הכוונה
17 למדריגה העליונה של יראה,
18 "יראה עילאה", וביחס לדרגה
19 זו של יראה, מן ההכרח
20 שיהיה לפניה, קיומן של תורה
21 ומצוות, ורק לאחר מכן אפשר להגיע למדריגה העליונה יותר של יראה
22 – "יראה עילאה". בהמשך הפרק, יסביר רבנו הזקן, שגם ב"אהבה" ישנן
23 שתי מדריגות כלליות.

24 **וְהֵנָּה עַל יְרֵאָה תִּתְּאָה זֶה**, – שבפרק הקודם הוסבר, שכל אחד
25 מישראל יכול להגיע אליה, **שְׁהִיא** – נדרשת, **לְקִיּוֹם מִצְוֹתָיו**
26 **וְתִכְרֶךְ בְּבַחֲנֵינָה "סוּר מֵרָע"** – להימנע מלעבור על לא־
27 תעשה, **וְעֵשֶׂה טוֹב**, – ולקיים כל מצוות־העשה, הרי על יראה
28 זו **אִמְרוּ**: – חכמינו ז"ל: **"אִם אֵין יְרֵאָה אֵין חִכְמָה"**. – אין
29 קיומן של תורה ומצוות, (המתואר במלה "חכמה"); שכן, כדי
30 לקיים תורה ומצוות, מן ההכרח שתהיה יראה זו, **וְיֵשׁ בָּהּ** –
31 במדריגה זו של ה"יראה", **בַּחֲנִינָה קְטָנָה וּבַחֲנִינָה גְדוּלָּה**. – גם
32 ב"יראה תתאה" – יש שתי בחינות: יראה שהיא בבחינת
33 "קטנות", כי אין היא נוצרת על־ידי הבנה והתבוננות בגדלות ה',
34 אלא רק על־ידי שהוא מעורר בקרבו את היראה שבטבע כל
35 אחד מישראל על־ידי התעמקותו בענינים המעוררים את
36 היראה; ויראה שהיא בבחינת "גדלות", כי יראה זו, באה
37 מההתבוננות בגדלות ה', שיכולים להבין מהעולמות. **דְּתִינּוּ**, –
38 מתי מתוארת היראה בתור בחינת "גדלות"? – **בְּשִׁנְמִשְׁכָּת**
39 **בַּחֲנִינָה יְרֵאָה זֶה** – כשהיראה התחתונה נמשכת ונוצרת באדם,
40 **מִהֶתְבֻּנְנֻת בְּגִדְלָת ה'**, – הנראית מהחיות את העולמות
41 והנבראים, **דְּאִיהוּ מְמַלָּא כָּל עֲלָמִין**, – הקב"ה ממלא את כל
42 העולמות, הוא מחיה אותם באופן שהחיות האלקית מתלבשת
43 בהם, וחיות זו מותאמת לפי כל עולם וכל נברא שהיא מחיה,
44 כך שבמדריגה עליונה יותר של עולם או נברא, מלובשת
45 מדריגה עליונה יותר של חיות, **וְ"מִהֶאָרִין לְרַקִּיעַ מִחֻלְדָּת ת"ק**
46 – חמש מאות, **שָׁנָה וְכוּ', וְכִין רַקִּיעַ לְרַקִּיעַ כּוּ',** – שוב מהלך
47 של חמש מאות שנה, **רִגְלֵי תַחֲיוֹת בְּנִגְדָּה בְּלֵן וְכוּ'²**, –

ליקוטי אמרים

פרק מג והנה על יראה תתאה זו שהיא לקיום
מצותיו ית' בבחי' סור מרע ועשה
טוב אמרו אם אין יראה אין חכמה ויש בה בחי' קטנות
ובחי' גדלות דהיינו כשנמשכת בחי' יראה זו
מהתבוננות בגדולת ה' דאיהו ממלא כל עלמין
ומהארץ לרקיע מהלך ת"ק שנה וכו' ובין רקיע לרקיע
כו' רגלי החיות כנגד כולן וכו' וכן השתלשלות כל
העולמות למעלה מעלה עד רום המעלות אעפ"כ נקרא
יראה זו יראה חיצונית ותתאה מאחר שנמשכת
מהעולמות שהם לבושים של המלך הקב"ה אשר
מסתתר ומתעלם ומתלבש בהם להחיותם ולקיימם
להיות יש מאין וכו' רק שהיא השער והפתח לקיום
התורה והמצות. אך היראה עילאה ירא בשת ויראה

הרגלים, המדריגה התחתונה ביותר ב"חיות הקודש", הן למעלה
מכל המדריגות שלמטה מהן, **וְכִין הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת כָּל הָעוֹלָמוֹת**
לְמַעַל מַעַלָּה עַד רוֹם הַמַּעֲלוֹת – בכל האמור, מתבונן
האדם, ויש לו השגה והבנה בחיות האלקית המחיה את כל
העולמות והמדריגות
האמורות, ומהבנתו זו
בגדלות ה' באה היראה
שלו, הנקראת בחינת
"גדלות". ברם, אם כך,
מדוע, איפוא, נקראת
יראה זו בשם "יראה
תתאה", הרי היא באה
מתוך השגתו בגדלות ה'?
– אלא, מסביר רבנו הזקן,
היא נקראת "יראה
תתאה" מחמת שהיא באה
מהבנת החיות האלקית
המלובשת בעולמות,
בחינת "ממלא כל עלמין".
חיות אלקית זו מוסתרת

בעולמות, באופן כזה, שהעולמות יוכלו להרגיש את עצמם
כ"יש", כדבר ממשי, אלא שהוא בטל לחיות האלקית המחיה
אותו. ולכן מעוררת התבוננות זו באדם רק בחינת יראה וביטול
היש – ולא ביטול במציאות, ומשום כך נקראת יראה זו בשם
"יראה תתאה". ובלשון ה"תניא": **אִתְּעַלְפִּיכֵן נִקְרָאת יְרֵאָה**
זו יְרֵאָה חִיצוֹנִית וְתִתְּאָה, – יראה תחתונה, **מֵאַחֵר שִׁנְמִשְׁכָּת**
מִהָעוֹלָמוֹת, – מההשגה וההבנה בגדלות ה' שמצד העולמות,
שהחיות האלקית מחיה אותם, **שְׁהֵם** – העולמות הם, **לְבוּשִׁים**
שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ־בְּרִוך־הוּא, אֲשֶׁר מְסַתֵּר וּמִתְעַלֵּם
וּמִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם לְהַחְיֹתָם וּלְקַיְמָם לְהִיּוֹת יֵשׁ מֵאֵין וְכוּ'. –
לפני שהם נוצרו, הם היו "אין", הם לא היו בנמצא, ואחרי
שנבראו, נהיו בבחינת "יש", דבר שמרגישים במציאות – ובאופן
כזה מחיה חיות אלקית זו את הנבראים שהיא מתלבשת בהם,
שיוכלו להרגיש את עצמם ל"יש", ו"יש" זה בטל לחיות
האלקית; ממילא מעוררת ההתבוננות האמורה רק יראה
בבחינת "ביטול היש", ולא ביטול מוחלט במציאות, כפי שישנו
ביראה עילאה, **רַק שְׁהִיא** – "יראה תתאה" זו, היא **הַשְּׁעָר**
וְהַפֶּתַח לְקִיּוֹם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת. – שכן, כאמור, מביאה
היראה תתאה (תחתונה) לקיום תורה ומצוות. ועל בחינת יראה
זו, אומרים חכמינו ז"ל: "אם אין יראה – אין חכמה", שראשית
דבר מן ההכרח שתהיה יראה, ורק לאחר מכן יכולה להיות
"חכמה" – קיום תורה ומצוות. **אֲךְ הַיְרֵאָה עִלְאָה** – היראה
העליונה, הנקראת **יְרֵאָה בְּשֵׁת**, – יראה הבאה מהבושה
שמתביישים מגדלות ה', כמי שמתבייש ובטל לגמרי מפני אדם
גדול וצדיק; בדורו, שאין זה בא מחיצוניותו והתפשטותו של
האדם הגדול בדורו והצדיק – כפי שהיראה היא מפני מלך,
למשל, שהפחד מהמלך בא מחיצוניותו והתפשטותו של המלך

של אור – שכן קיים ונראה אז רק המקור, השמש עצמה – כך
גם בטלים כל הנבראים במציאות במקורם, שהוא "דבר הוי"
המהווה אותם "מאין ליש". התבוננות זו מעוררת באדם, שגם
התבטלותו להקב"ה, תהיה בבחינת "ביטול במציאות". ואל
יציא אדם עצמו
מהכלל, – של כל
הנבראים, שהוא מבין
שהם בטלים במציאות
להקב"ה, כלומר – שגם
גופו ונפשו ורוחו
ונשמתו
במציאות בדבר ה', –
המהווה את הגוף והנפש,
והרוח והנשמה שלו,
ידברו יתברך מיוחד
במחשבתו כו', –
ומחשבתו היא הרי דבר
אחד אתו יתברך, הרי
שהביטול הוא לא רק
כלפי דבר ה', אלא
הביטול הוא ביטול
במציאות להקב"ה עצמו.
ובנוסף לעיל [פרק כ

וכא] באריכות בדרך-משל מנפש האדם, שדיבור אחד
מדברו ומחשבתו כלל ממש כו'. – לעומת כוח הדיבור
שבאדם, שמכוונו מסוגל הוא לדבר דיבורים בלי סוף, לא תופס
דיבור אחד מקום כלל, ובודאי שאין דיבור אחד תופס מקום
כלל לגבי כוח המחשבה, שהוא מקור הדיבור (שכן, אדם מדבר
מה שהוא מהרהר קודם במחשבה); ועל-אחת-כמה-וכמה שאין
הדיבור תופס מקום כלל לגבי כוח השכל או המדות שהם מקור
המחשבה (שאדם מהרהר בענין שעוררו המדות, או במה
שהשכל מבין); וודאי, ודאי הדבר שאין לדיבור ערך ומקום
כלל לגבי עצם הנפש (שכוח השכל או המדות הוא רק כוח
שלה). ההבדל מתבטא בכך, שהדיבור שהוציא אדם מפיו, הרי
הבל הדיבור, נבדל ממקורו, ונראה כדבר בפני עצמו. ואילו
למעלה, הרי דיבורו של הקב"ה, הבורא את הנבראים, אינו
נבדל חס-ושלום מהקב"ה עצמו, שנמצא בכל מקום, ובאותו
דיבור נמצא גם מקורו של הדיבור, כך מובן עוד יותר,
שהדיבור, שהוא מקור הבריאה, הוא בתכלית הביטול והיחוד
להקב"ה, וממילא – הבריאה כולה בטלה במציאות ממש
להקב"ה. וזהו שאמר הכתוב: "הן יראת ה' היא חכמה".
– שכן כאמור, יראה עילאה היא ביטול במציאות – אותו
ענין של "חכמה", שגם תוכנה הוא ביטול במציאות. אך אי
אפשר להשיג ליראה והכמה זו, אלא בקיום התורה
והמצוות, עלידי יראה תתאה החיצונית, וזהו שכתוב:
"אם אין יראה אין חכמה". – שבתחילה מן ההכרח
שתהיה "יראה תתאה", וקיום תורה ומצוות שהיא מביאה לו,

1 המתבטאות בשלטונו על אורחיו (וככל שגדולה יותר
2 התפשטות מלכותו, בהיותו מלך על מדינה גדולה יותר או על
3 כמה מדינות – כך גדולה יותר היראה מפניו); על-דרך-זה היא
4 גם היראה האמורה, הבאה מההתבוננות ב"לבושים"
5 ובהתפשטות אלקות
6 בעולמות, שלכן היא
7 נקראת "יראה תתאה",
8 מפני שאין היא מעוררת
9 בושח והתבטלות מלאה,
10 כפי שמעוררת ההכרה
11 במעלתו של אדם גדול
12 בדורו וצדיק, שאין זה
13 מצד חיצוניותו
14 והתפשטותו, כי-אם
15 מה"עצם" שלו,
16 וההתבטלות כלפיו היא
17 כזו שהוא חש את עצמו
18 כאפס לעומתו, ומתבייש
19 מגדולתו. כך גם נקראת
20 יראה עילאה בשם, "ירא
21 בושח" – יראה הבאה
22 מבושח בפני גדולתו של
23 הקב"ה, לא כפי שהיא

24 מופיעה בגלוי בעולמות. ויראה – זו היא פנימית, שהיא
25 נמשכת מפנימית האלהות שבתוך העולמות – כשיש
26 לאדם הכרה בפנימיות ועצמות האלקות, שלמעלה מהתפשטות
27 בעולמות, שלגבי החיות האלקית שלמעלה מהעולמות –
28 בטלים העולמות לגמרי, ב"ביטול המציאות" (ולא רק "ביטול
29 היש") – מעוררת בו הכרה זו – ביטול במציאות, שהוא "יראה
30 עילאה", עליה – על מדריגה זו של יראה, אמרו: – חכמינו ז"ל:
31 "אם אין חכמה אין יראה", – בתחילה מן ההכרח שתהיה
32 "חכמה" ורק לאחר מכן יכולה להיות "יראה". דחקמה היא
33 פ"ה מ"ה – ענינו של ביטול המתבטא במלה "מה", כמו
34 שכתוב: "ונחנו מה", שזהו "ביטול במציאות", "והחכמה מאין
35 תמצא", – ולכן חכמה היא אין וביטול, "ואיזה חכם
36 היראה את הנולד", פרוש שרואה כל דבר איך נולד
37 ונתתה מאין ליש, בדבר ה' ורוחו פיו יתברך, כמו
38 שכתוב: "וברוח פיו כל צבאם". ואי לואת, – שרק ב"דבר
39 ה'" נבראו כל הנבראים מאין, הרי השמים והארץ וכל
40 צבאם – כלומר, כל הנבראים, בטלים במציאות ממש – לא
41 ביטול דיש, שישנו דבר אלא שהוא בטל, כי-אם ביטול
42 במציאות ממש, בדבר ה' ורוחו פיו, וכלל ממש השיכי –
43 ונחשבים הם ככלום ממש, ואין ואפס ממש, כבטול אור וזיו
44 השמש – כשהם נמצאים בגוף השמש עצמה, – בשעה שאור
45 השמש נמצא מחוץ לגוף השמש, הוא בגדר מציאות של אור
46 וזיו; ואילו כשאור השמש נמצא בגוף השמש, הוא בטל לגמרי
47 במקורו (גוף השמש) וחדל לגמרי מלהתקיים במציאות ממשית

7 האדם עצמו, על-ידי השגתו והתבוננותו, לא היה מגיע אף פעם
8 למדריגה זו שבאהבה; המדריגה השניה באהבה היא, זו שאדם
9 מגיע אליה על-ידי התבוננותו בגדלות ה', המדריגה הראשונה
10 נקראת "אהבה רבה", והמדריגה השניה – "אהבת עולם", כי היא
11 באה על-ידי התבוננות בגדלות ה' שאדם מבין מעניני העולם,
12 מהחיות האלקית המחיה את העולם. ובלשון ה"תניא":

1 ורק לאחר מכן אפשר לו לאדם להגיע ל"חכמה" – ל"יראה
2 עילאה" וביטול במציאות.
3 להלן, ממשיך רבנו הזקן ומסביר, שגם באהבה ישנן שתי מדריגות
4 כלליות: המדריגה העליונה באהבה, היא זו שבאה אליו כמתנה
5 מלמעלה – בשעה שאדם הוא בשלימות במדת היראה, ניתנת לו
6 מלמעלה המדריגה העליונה של אהבה בדרך מתנה. ואילו

המשך ביאור למס' הוריות ליום שני עמ' ב

45 זו כדבריו, ויש לתמוה כפי איזו שיטה סוברת הברייתא. מסקנת
46 הגמרא: קָשָׁא – אכן קשה הדבר.

הדרן עלך חורה בהן משיח

פרק שלישי – בהן משיח

48 פרק זה עוסק בתחילתו בדיניהם של בהן משיח ו-בהן גדול
49 המשווח בשמן המשחה ונשיא ו-מלך שחטאו קודם שנתמנו או
50 לאחר שעברו מגדולתם, אימתי מביאים קרבן חטאת רגיל ככל
51 אדם, ואימתי מביאים את הקרבן המיוחד להם. לאחר מכן עוסק
52 הפרק בחילוקי הדינים שיש בין בהן המשווח בשמן המשחה לבהן
53 שאינו משווח, וכן בחילוקים שבין בהן גדול להדיוט. בסיומו עוסק
54 הפרק בסדר קדימויות של עניינים שונים.
55

משנה

56 משנה זו עוסקת בדין בהן משיח ונשיא שחטאו ואחר כך עברו
57 מגדולתם, קודם שהביאו קרבנם, וכן באופן שעברו מגדולתם
58 ואחר כך חטאו.
59 המשנה מבארת דין השוה בבהן גדול ומלך: בַּהֵן מְשִׁיחַ – בהן גדול
60 המשווח בשמן המשחה, שֶׁחָטָא בשוגג באחת מכל עבירות
61 שבתורה שיש בזדון כרת, וְאַחֵר כִּךְ עֵבֶר מְשִׁיחוֹתוֹ – פסק
62 מלהיות בהן גדול, קודם שהביא פר על שגגתו, וְכֵן נִשְׂאִי ו-מלך
63 שֶׁחָטָא וְאַחֵר כִּךְ עֵבֶר מְגִדּוּלְתּוֹ – פסק מלהיות מלך, קודם שהביא
64 שיעיר עיזים על שגגתו, הדין בזה הוא שאף על פי שכבר עברו
65 מגדולתם מכל מקום הַבֵּהֶן הַמְשִׁיחַ מְבִיא פֶּר וְהַנְּשִׂאִי מְבִיא שְׁעִיר,
66 לפי שיש לילך אחר השעה שבה אירע החטא, ובאותה שעה עדיין
67 היו בגדולתם.
68 עתה מפרשת המשנה דין שבו יש חילוק בין בהן גדול למלך: בהן
69 מְשִׁיחַ שֶׁכָּבֵר עֵבֶר מְשִׁיחוֹתוֹ וְאַחֵר כִּךְ חָטָא, וְכֵן הַנְּשִׂאִי שֶׁכָּבֵר
70 מְגִדּוּלְתּוֹ וְאַחֵר כִּךְ חָטָא, לענין זה יש חילוק ביניהם, שהַבֵּהֶן הַמְשִׁיחַ
71 מְבִיא פֶּר על שגגתו כדין בהן גדול, לפי שלעולם בקדושתו הוא
72 עומד, וְאִילוּ הַנְּשִׂאִי אֵינוּ מְבִיא אֵלָא כְּשֶׁבָּה או שְׁעִירָה כְּקִרְבָּנוֹ של
73 הַדְּיוּט, לפי שמשעה שעבר ממלכותו אינו נידון כמלך אלא כשאר
74 כל אדם.
75

גמרא

76 נתבאר במשנה שאם הכהן הגדול חטא בזמן כהונתו, ואחר כך
77 עבר מכהונתו קודם שהביא את קרבנו, מביא פר על שגגתו כפי
78 קרבנו של בהן גדול. מקשה הגמרא: הַשְּׂתָא יֵשׁ לוֹמֵר – מעתה יש
79 לתמוה, מאחר ונתבאר בסיפא של המשנה שאפילו אם כבר עָבֵר
80 הכהן מְשִׁיחוֹתוֹ
81

1 לִרְבֵּי פָּפָא, מָמַאי – מנין לך שרבי אליעזר עוסק רק בטומאת מקדש,
2 דְּלָמָּא – שמא יש לומר דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֲבִילְחוּן קָא – בכל האופנים
3 הוא עוסק, אף בשבועות ביטוי ושבועות העדות, ובכולם אין הנשיא
4 מביא קרבן עולה ויורד פטור, וְכִדְּבִרְהוֹן מְשִׁיחַ כָּכֵר לָהּ – סובר
5 רבי אליעזר דְּרַבִּי עֲקִיבָא, דְּאָמַר שְׂכֹחַן מְשִׁיחַ פָּטוּר כְּבִדְּבִרְהוֹן – בכל
6 האופנים שהיחיד מתחייב קרבן עולה ויורד, ולפיכך לא שנה רבי
7 אליעזר במשנתו שהכהן המשיח מביא פר, אלא רק שהנשיא
8 מביא שיעיר.
9 דוחה הגמרא: אָמַר לִיה רַב פָּפָא הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב נָתַן, וְרַבִּי
10 עֲקִיבָא מִי פָּטַר לִיה מִפֶּר – האם רבי עקיבא פטר את הכהן המשיח
11 אף מפר, הלא אין הוא פטור מלא מקרבן עולה ויורד, ומאחר
12 והכהן המשיח חייב בפר היה לרבי אליעזר להזכיר זאת במשנה,
13 כשם שהזכיר שהנשיא מביא שיעיר, ומכיון שלא אמר זאת יש
14 להוכיח כדברי רבי יוחנן, שאף בנשיא לא אמר רבי אליעזר אלא
15 בטומאת מקדש וקדשיו שיש בהם כרת, אך בשאר עבירות הנשיא
16 מביא קרבן עולה ויורד כהדיוט, ונמצא שלעולם אין הכהן המשיח
17 מביא פר במקום שהיחיד מביא קרבן עולה ויורד, מאחר
18 שבטומאת מקדש סובר רבי אליעזר כשיטת רבי שמעון הפטור
19 לגמרי, ואילו בשאר עבירות אין הוא מביא פר אלא קרבן עולה
20 ויורד כהדיוט.
21 מסקנת הגמרא: וְתוּ לֹא מִיָּד – שוב אין להוסיף ולהקשות בזה
22 דבר, אלא ודאי יש להוכיח מן המשנה כדברי רבי יוחנן.
23 הגמרא מביאה דין נוסף שאמר רבי יוחנן בשית רבי אליעזר: אָמַר
24 דְּרַבִּי יוֹחָנָן, מוֹדֶה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שְׂאִין הַנְּשִׂאִי מְבִיא אֶשֶׁם תְּלוּי, כלומר,
25 אף שרבי אליעזר סובר שיש לדון את איסור טומאת מקדש כמו
26 איסור שחיבים עליו חטאת קבועה, לענין זה שהנשיא מביא עליו
27 שיעיר ולא קרבן עולה ויורד, מכל מקום הוא מודה שלענין חיוב
28 אשם תלוי אין דנים אותו כן, ולפיכך כשיש ספק לנשיא אם חטא
29 בטומאת מקדש וקדשיו אין הוא מביא אשם תלוי, שאף על פי
30 שבמוזיד הוא חייב כרת, מכל מקום בשוגג אין הוא חייב חטאת
31 קבועה אלא קרבן עולה ויורד.
32 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: תַּנִּי תַנָּא קַמֵּיהּ – שנה תלמיד
33 ברייתא לפני דְּרַב שְׁשֵׁת, אֶשֶׁם תְּלוּי פָּא עַל טוֹמְאָת מְקֻדָּשׁ וְקֻדְשִׁיו.
34 דחינו, נשיא מביא אשם תלוי אם יש לו ספק שחטא בטומאת
35 מקדש וקדשיו, כשם שהוא מביא על ספק איסור שהעובר עליו
36 בודאי חייב חטאת קבועה.
37 אָמַר לִיה רַב שֵׁשֶׁת לאותו תלמיד, דְּאָמַר לָהּ מַנִּי – כשיטת מי סבור
38 אתה להעמיד ברייתא זו, כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הֵיא, דְּאָמַר הוֹאִיל וְנִמְאָר בּו
39 בְּרַת כְּבִקְבוּעָה מִיָּתִי נִשְׂאִי שְׁעִיר עֲלִיָּה – שלדברי רבי אליעזר
40 מביא נשיא שיעיר על שגגת טומאת מקדש, לפי שנאמר בו כרת
41 כמו בחטאת קבועה, ולפיכך סבור אתה שאף לגבי אשם תלוי יהא
42 הדין כן, שמביא אשם תלוי על טומאת מקדש. וכי יכול אתה לומר
43 כן, וְהָאָמַר – והרי אמר רַבִּי יוֹחָנָן, מוֹדֶה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שְׂאִין מְבִיא
44 אֶשֶׁם תְּלוּי על טומאת מקדש, ואם כן אי אפשר להעמיד ברייתא

יום ראשון

יום רביעי כג ניסן, אסרו חג [בחור'ל], שמונה לעומר ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קח־קרב.
תניא: והנה כל . . . סא לי"ח.

עס איז פאראן דער ענין וואָס אחש"פ איז דער גילוי פון משיח, וואָס איז שייך לכל ישראל. פסח איז דאָך דער מדלג און ליל שמורים, און בכלל הערט זיך חרות'דיק, און נאָכדעם פאלט מען אריין אין וועלט, איז דאָס איז דער גילוי פון משיח, דער תוקף וואָס עס גיט אז מ'זאָל קענען געהן אין וועלט.

יִשְׁנֻ הָעֲנִינִין שְׁאַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח הוּא גִלּוּי שֶׁל מְשִׁיחַ, שֶׁשִּׁיחַ לְכָל יִשְׂרָאֵל. פֶּסַח הוּא הָרִי הַמְדֻלָּג וְלִיל שְׁמֹרִים. וּבְכָלֵל, הַהֲנָהָגָה הִיא שֶׁל בֶּן חוּרִין, וְאַחֵר מִכֵּן נּוֹפְלִים לְעֲנִינֵי הָעוֹלָם – הָרִי זֶה הוּא הַגִּלּוּי שֶׁל מְשִׁיחַ, הַתִּקְוָה הַנִּתֵּן כְּדִי לְאַפְשֵׁר אֶת הַהֲלִיכָה בְּעוֹלָם.

יום שני

יום חמישי כד ניסן, תשעה לעומר ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קיג־קח.
תניא: ועוד זאת . . . סא ידיו וכו'.
נוהגים שאין מברכים שהחינו בימי ספירת העומר.

לא טוב האַבען מיר אלע. שער לעזאזל איז געווען אן עבודה אין בית המקדש. ווי באַלד א נברא איז דאָ לא טוב, דארף מען עס אוועקשיקען אין ארץ גזרה.

'לא טוב' יש לַכְלִנּוּ. שְׁעִיר לְעִזָּאזֵל הָיָה עֲבוּדָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. מִכֵּינִן שְׁנַבְּנִבְרָא יִשְׁנֻ 'לא טוב', יש לְשַׁלְחוֹ לְאַרְץ גִּזְרָה.

יום שלישי

יום ששי כה ניסן, עשרה לעומר ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, ששי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: וגם להיות . . . כמ"ש במ"א.

הַעֲבוּדָה הִיא בְּכָל אֹדֶם לְפִי מֵהוּתָּו וּמַעֲלָתּוּ. מִי שִׁישׁ בִּידּוֹ לְנֻקַּב מְרָגְלִיּוֹת אוֹ לְלִטְשׁ אֲבָנִים טוֹבוֹת וְעוֹסֵק בְּעֲבוּדַת מְלָאכָת אֶפֶת לֶחֶם – וּמוֹכֵן דְּגַמַּת כָּל זֶה בְּעֲבוּדָה – הֵגֵם שֶׁהִיא עֲבוּדָה וּמְלָאכָה הַנִּנְצָרֶכֶת בְּמָאד, בְּכָל זֶה לְחֻטָּא יַחֲשֵׁב לְאִישׁ הַהוּא.

יום רביעי

יום שבת כו ניסן, יא לעומר ה'תש"ג

מברכים ראש חודש איר. אַמִּירַת כָּל הַתְּהִלִּים בְּהִשְׁבָּמָה.
יום התעוררות. הַפְּטוּרָה: הָלוֹא כְּבָנֵי בְּשִׁיִּים.

שיעורים. חומש: אחרי מות, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: פרק מג. והנה . . . 124 לקמן.

משיחת אאמו"ר: חסידות מאַנט אז ורחץ את בשרו במים ולבשם. ד. ה. די השכלה פון חסידות מוז אויסוואַשען דעם בשר, און אראַפּשוויינגען דעם את בשרו, את הטפל

היום יום . . .

לבשרו, די אלע רגילות'ן, וועלכע בשר מאכט, און דאן קען מען ערשט אנטאן די בגדי קדש. מחשבת ודבור חסידות והנהגתם של חסידים בהתבוננות קודם התפלה בגדי קדש הם, דאס איז בגדים וועלכע מען האט געגעבען מן הקדש, אבער דער ורחץ במים את בשרו דאס דארף מען אליין. לבושי הנפש דאס גיט מען מלמעלה, אבער אפואשען דעם טפל וואס ווערט פון בשריות און דעם בשר אליין מאכען פאר א בשר קדש, דאס איז נאך בכח עצמו. און דאס מאנט חסידות, און אויף דעם האט רבינו הגדול געהאט מסירות נפש. ער האט געעפענט דעם צנור פון מס"נ אויף עבודת ה' בתפלה, זיין צוגעבונדען צו עצמות א"ס, חסידות שטעלט אוועק א חסיד פנים אל פנים צו עצמות א"ס.

משיחת אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: חסידות תובעת ש"ורחץ את בשרו במים ולבשם". זאת אומרת: השכלת החסידות בהכרח שתרחץ הבשר, ותשטף את ה"את בשרו", את הטפל לבשרו, כל ההרגלים שהבשר מרגיל, ורק אז אפשר כבר ללבש בגדי קדש. מחשבת ודבור חסידות, והנהגתם של חסידים בהתבוננות קדם התפלה, "בגדי קדש הם"; אלו בגדים שנתנו מן הקדש. אך את ה"ורחץ במים את בשרו", יש לעשות לכד. לבושי הנפש נתנים מלמעלה, אך רחיצת הטפל שנוצר מהבשריות, ולהפך את הבשר לבשר קדש – זהו רק בכח עצמו. וזאת תובעת החסידות, ועל כך היתה הרבנו הגדול מסירות נפש. הוא פתח את צנור מסירות הנפש עבור עבודת ה' בתפלה, כדי להיות קשורים לעצמות אין-סוף. חסידות מציבה חסיד פנים אל פנים מול עצמות אין-סוף.

יום
חמישי

יום ראשון

כז ניסן, יב לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קדושים, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: ככ"קלד.
תנאי: והנה בחי' . . . לי"ח.

דברים המתרים, אם עושה אותם להנאתו – הם רע גמור, כמו שכתב רבנו [הזקן] נשמתו-ערך (תניא פרק ז). לפי דקדוש עצמך במתן לך. צריך להכניס קדשה בדברים המתרים שיהיה בהם תכלית של תורה ומצות יראת שמים ומדות טובות.

יום
שישי

יום שני

כח ניסן, יג לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קדושים, שני עם פירש"י.
תהלים: קלהקלט.
תנאי: פרק מד. והנה כל . . . סג צפרא כו'.

החסידים שאלו את אדמו"ר הזקן: איזה עבודה נעלית יותר, אהבת ה' או אהבת ישראל? ויען: אהבת ה' ואהבת ישראל שתיהן כאחת חקוקות בנשמתו רוחו ונפשו של כל אחד מישראל. ומקרא מלא דבר הכתוב: "אהבתי אתכם, אמר ה'", הרי דגדולה אהבת ישראל, דאזהב מה שהאזהב אזהב.

שבת
קודש

יום שלישי

כט ניסן, יד לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קדושים, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קמ"קמד.
תנאי: ואהבה רבה . . . 126 טבע.

הקדמת ה"לקוטי תורה" על ג' פרשיות נ=ספר דרושי חסידות על שלש הפרשיות הראשונות (שבתורה), "להבין ענין נפש האלקית, הנה כתיב לא תאכלו", הוא מאמר שאמרו רבנו הזקן לפני ה"צמח צדק", וחרו ה"צמח צדק" לפניו, ויאמר רבנו הזקן: נו, הטעמה? ויכתב ה"צמח צדק" הנחה עם הגהות במקף. רבנו הגיה ההנחה, ויצאו להכניס ההגהות בפנים המאמר. על פי הצעת אדני אבי מורי ורבי (הרש"ב) בחרו במאמר זה בתור הקדמה לה"לקוטי תורה".

המשך ביאור למס' הוריות ליום שני עמ' א

נמרא

34 הגמרא מביאה ברייתא הכוללת את הדינים שנתבארו במשנה:
35 תנאי בברייתא, רבי שמעון היה נותן כולל – היה כולל את דיני
36 הקרבנות של בית דין, נשיא וכהן משית. כל איסור שהיחיד מתחייב
37 בו באשם תלוי, הנשיא פיוצא בו – דינו כיחיד, שאף הוא חייב
38 באשם תלוי, ואילו הכהן המשיח ובית דין פטורין. וכל איסור שהוא
39 – היחיד מתחייב באשם ודאי, הנשיא והכהן המשיח פיוצא בהן –
40 דינם כמו היחיד, וחייבים אף הם באשם ודאי, ובית דין פטורין.
41 על שמיעת הקול ועל כפוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו, בית
42 דין פטורין עליהם, ואילו הנשיא והכהן המשיח חייבין בקרבן עולה
43 ויורד, אלא שאין הנשיא חייב בשמיעת הקול – בשבועת העדות,
44 לפי שאינו מעיד לאחרים, ולא משיח – ואין המשיח חייב בטומאת
45 מקדש וקדשיו.
46 כל איסור שהוא – היחיד מתחייב בו בקרבן עולה ויורד, דהיינו,
47 שמיעת קול וביטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו, אזי הנשיא
48 פיוצא בו – אף הוא דינו כיחיד וחייב בעולה ויורד, ואילו הכהן
49 המשיח ובית דין פטורין.
50 הגמרא מקשה סתירה בדברי הברייתא: הא נופא קשאי – ברייתא
51 זו עצמה קשה, שיש בה דינים הסותרים זה לזה. אמרת – מתחילה
52 אמרה הברייתא שאין הכהן המשיח חייב בקרבן עולה ויורד
53 בטומאת מקדש וקדשיו, ויש לדייק מדברי הברייתא, שרק בטומאת
54 מקדש וקדשיו הוא דפטור – פטור הכהן המשיח מקרבן, אבל
55 בשמיעת הקול וכפוי שפתים חייב הכהן המשיח בקרבן עולה ויורד.
56 ועל כך יש להקשות, אימא – אמור ותפרש את הדין המבואר
57 בסיפא של הברייתא, כל איסור שהוא – היחיד מתחייב עליו בקרבן
58 עולה ויורד, הנשיא פיוצא בו – דינו כיחיד וחייב, ואילו הכהן
59 המשיח ובית דין פטורין. קתני – שנתה הברייתא את דין הכהן
60 המשיח ובית דין כאחד, ששניהם פטורין. ומעתה יש ללמודם זה
61 מזה, מה בית דין פטורין מכולהו – כשם שבית דין פטורים מכולם,
62 משבועת העדות ושבועת ביטוי וטומאת מקדש, אף הכהן המשיח
63 פטור מכולהו – פטור מכולם, ואף משבועת העדות ומשבועת
64 ביטוי.

1 חייב כרת, ועל שנתן – והעובר עליהם בשוגג חייב חטאת, הדין
2 בהם הוא שהיחיד שחטא בשגגה באחת ממצוות אלו מביא כשכפה
3 ושיערה – כבש נקבה או עז נקבה לחטאתו, והנשיא – המלך שחטא
4 באחת מאלו מביא שיעיר – עז זכר, והכהן המשיח ששגג באחת
5 מאלו, וכן בית דין שהורו היתר בשגגה באחת מכל המצוות האלו
6 ועשו הציבור על פיהם, מביאין פרה לחטאת.
7 ובעבודת פוכבים – אם שגגו באיסור עבודה זרה, הדין בזה הוא
8 שהיחיד והנשיא והכהן המשיח מביאין שיערה לחטאתם, ובית דין
9 שהורו היתר בשגגה באיסורי עבודה זרה ועשו הציבור על פיהם,
10 מביאים פרה ושיעיר, פרה לעולה ושיעיר לחטאת.
11 אשם תלוי – קרבן הבא על ספק איסור, שהעובר עליו בוודאי
12 במזיד חייב כרת ובשוגג מביא קרבן חטאת, היחיד והנשיא חייבין
13 בקרבן זה, אם יש ספק בידם שעברו על איסור ששגגתו חטאת,
14 ואילו הכהן המשיח שיש ספק בידו אם עבר איסור, ובית דין שהורו
15 היתר בשגגה בדבר שהוא ספק איסור ועשו הציבור על פיהם,
16 פטורין מאשם תלוי.
17 אשם ודאי – קרבן הבא על אחת מחמש עבירות המנויות בתורה,
18 היחיד והנשיא והמשיח חייבין בקרבן זה, אם עברו על אחת
19 מעבירות אלו, ואילו בית דין שהורו היתר בשגגה באחד מאיסורים
20 אלו ועשו הציבור על פיהם פטורין מאשם.
21 קרבן עולה ויורד, הבא על שמיעת הקול – שבועת העדות, ועל
22 כפוי שפתים – שבועת ביטוי, ועל טומאת מקדש וקדשיו, אם הורו
23 בית דין היתר בשגגה באחד מדברים אלו ועשו הציבור על פיהם
24 הרי הם פטורין מקרבן עולה ויורד, ואילו היחיד והנשיא והמשיח
25 חייבין בו.
26 אלא שאין בהן גדול משיח חייב בקרבן עולה ויורד על טומאת מקדש
27 וקדשיו, אלא רק על שבועת העדות ושבועת ביטוי, אלו דברי רבי
28 שמעון.
29 מבררת המשנה: ומה הן מביאין – איזה קרבן מביאים הנשיא
30 והכהן המשיח, אם חטאו באחד מן הדברים הללו. מבארת
31 המשנה: עליהם להביא קרבן עולה ויורד כמו ביחיד שחטא בזה.
32 אלו דברי תנא קמא. רבי אליעזר אומר, הנשיא מביא שיעיר, כדרך
33 שהוא מביא על כל שגגותיו.

האם מותר לכהנים ללכת על קברי גויים? יום ראשון כ"ג ניסן ה'תשע"ח

וביאר:

אם אליהו יאמר דבריו בדרך נבואה, אכן אין מקבלים את דבריו כי 'לא בשמים היא', אך אם יפרש את דבריו "מכת חכמתו הרמה וידיעתו השלמה" ודאי יש לסמוך עליו. להלכה כתבו הטור וה'שלחן ערוך' (יו"ד סי' שעב ס"ב) שיש לחשוש לדעת התוספות, והכהנים צריכים להיזהר שלא ללכת על קברי עכו"ם. ואף ה'דגול מרובה' (יו"ד שם) שהיה סבור להתיר טומאת אוהל בקברי עכו"ם, בצירוף שיטת הראב"ד (הל' נזירות פ"ה הט"ו) שבזמן הזה שכולנו טמאי מתים אין על הכהן איסור להטמא - חזר בו וכתב, שיתכן וגם הראב"ד סובר שיש איסור מן התורה להיטמא, ורק עונש מלקות אין בזמן הזה.

וה'אור שמח' (כאן) הוסיף:

גם לשיטת הרמב"ם שעכו"ם אינו מטמא באוהל אסור לגעת בקבר מלמעלה, כי כאשר הטומאה בוקעת ועולה (כשארין פותח טפח) הרי זה אסור מדין מגע ולא מדין אוהל, ולכן "צריך כהן בזמן הזה ליזהר גם ממתי עו"ג... ובעל נפש יחוש לזה".

הלכות טומאת מת פרק א, הלכה יג: ואין הגוי מטמא באהל. ודבר זה - קבלה הוא.

הרמב"ם פוסק כרבי שמעון בר יוחאי שקברי עובדי כוכבים אינם מטמאים באוהל (יבמות סא, א), אך התוספות (שם ד"ה ממגע) כתבו שדברי רשב"י אינם להלכה כי שנינו (אהלות פי"ח מ"ד) שמדורות הגויים טמאים מפני שקוברים נפליהם בבתיהם, ומכאן שקברי עכו"ם מטמאים באוהל.

וה'משנה למלך' (פי"א ה"ז) ביאר שלדעת הרמב"ם מדורות הגויים טמאים לא משום טומאת אוהל אלא חכמים גזרו עליהם שיטמאו כארץ העמים (להלן פ"ג ה"א).

וה'כסף משנה' כתב שהרמב"ם מסתמך על המסופר בגמרא (בבא מציעא קיד, א) שכאשר פגש רבה בר אבוה את אליהו הנביא בבית הקברות שאלו: הרי כהן אתה ומדוע הנך עומד בבית הקברות? והשיבו בדברי רשב"י "קבריהן של עובדי כוכבים אין מטמאין".

אמנם, העיר על כך החיד"א ב'שם הגדולים' (מע' גדולים, י, אות רכז) מדברי הרמב"ם עצמו (בהקדמתו לפי' המשנה) שאין לסמוך על דברי הנביא כי 'לא בשמים היא'.

מותר לעשות שטיחים מעור אדם? יום שני כ"ד ניסן ה'תשע"ח

ממת הוא מן התורה, אך איסורי טומאה חמורים בעיני העם יותר, כפי שאמרו (יזמא כג, א): "קשה עליהם איסור טומאה יותר משפיכות דמים!" ועל כן יש בכוחו של איסור טומאה מדרבנן למנוע את העם מלעשות כן יותר מאיסור ההנאה מהתורה.

ועוד: אמנם המת עצמו אסור בהנאה, אך העור אינו בכלל הבשר והוא מותר בהנאה. ולכן הוצרכו לגזור עליו טומאה. אך על ההסבר השני יש להקשות, כי אף אם העור אינו אסור בהנאה, מכל מקום הרי חובה מן התורה לקבור את המת והמשתתף מלקבור עובר על 'לא תלין', וכן יש איסור חמור של ניוול המת בכך שפושט את עורו!

ויש ליישב לפי האמור לעיל כי חז"ל חששו שמא יפשיט את עור אביו ואמו לכבודם ובני אדם עשויים לחשוב כי באופן כזה אין איסור של ניוול המת ואיסור 'לא תלין', ולכן הוצרכו לגזור על העור טומאה כדי שימנעו מכך (חתם סופר נדה שם).

הלכות טומאת מת פרק ג, הלכה יא: עור האדם... הרי זה מחור מן התורה; אבל מדבריהם, מטמא כבשר פגש המת - נזרה, כדי שלא להרגיל בני אדם לעבד עזרות האדם וישימשו בהן.

"דבר תורה: עור אדם טהור, ומה טעם אמרו טמא? גזירה שמא יעשה אדם עור אביו ואמו שטיחים" (נדה נה, א). ותמחו על כך הראשונים: איך חששו חכמים שאדם מישראל יעז לעשות דבר שאפילו רשע שבגויים אינו עושה?!

ותירצו כי אין החשש שיעשה מהם שטיחים לשימוש, אלא לשטחם על גבי הכותל כדי להתאבל עליהם ימים רבים או כדי לזכור את מעשיהם הטובים. ודבר זה אכן שכח קצת ולכן גזרו טומאה על העור, כדי שלא יעשה כן (ריטב"א נדה שם).

אך יש להקשות עוד: הרי בלאו הכי מת אסור בהנאה מן התורה, ולשם מה צריך לחדש איסור נוסף מדרבנן? ותירצו התוספות (נדה שם ד"ה שמא) כי אף שאיסור ההנאה

נטיעת אילנות בשדה שאבד בה קבר יום שלישי כ"ה ניסן ה'תשע"ח

שהאיסור הוא לנטוע, אבל אם עבר ונטע אילן מאכל, מותר לקיימו ואינו צריך לעוקרו (כסף משנה).

והראב"ד השיג על הרמב"ם, הרי שנינו במשנה (אהלות פי"ח מ"ג): "שדה שאבד קבר בתוכה... אינה נטעת כל נטע, ואין מקיימין בה אילנות חוץ מאילן סרק שאינו עושה פירות".

הלכות טומאת מת פרק ח, הלכה ג: אין נוטעין בתוכה [בשדה שאבד בה קבר] אילני מאכל, מפני שהשרשין מניעין עד המת.

מדברי הרמב"ם משמע שאילנות סרק, עצים שאינם עושים פירות, מותר לנטוע בשדה שאבד בה קבר. וכן משמע

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קג

לקיימים כי אין דרך אדם להימשך ולעשות דירתו שם, אבל אסרו לנטעם לכתחילה, כי "לפעמים עושה דירתו באילן סרק".

וה'משנה אחרונה' (אהלות שם) מבאר:

איסור נטיעת אילנות בשדה שאבד בה קבר הוא משום שהקבר אסור בהנאה (סנהדרין מז, ב), ולכן לכתחילה אסור לנטוע גם אילן סרק ("כל נטע") כי גם זו הנאה. ומכל מקום אם נטעו אותו מקודם מותר לקיימו, לא כאילן מאכל שאסרו לקיימו, כי האיסור לקיים אילן מאכל הנוטע מקודם הוא כאשר נטעו אותו קודם שאבד הקבר שהרי לא נטעו אותו במקום הקבר. ועם זאת גזרו חכמים שאין לקיימו כי הרוואה יחשוב שנטעו אותו לאחר שאבד הקבר ומותר לעשות כן. אבל באילן סרק לא גזרו כי אין רגילות לנטוע אותו כמו שרגילים לנטוע אילן מאכל.

ומשמע שאסור לנטוע אף אילן סרק, ומהנאמר "אין מקיימין בה אילנות חוץ מאילן סרק" משמע שאם עבר ונטע אילן מאכל, צריך לעקור אותו!
ופירש ה'כסף משנה':

הרמב"ם נקט שהנאמר במשנה "חוץ מאילן סרק שאינו עושה פירות" מוסב על "אינה נטעת כל נטע", היינו שמותר לנטוע אילן סרק (וכן פירשו הרמב"ם והרע"ב במשנה שם) ואילו הקטע "ואין מקיימין בה אילנות" אינו נמצא בגרסתו אלא נאמר "ואינה נטעת כל נטע חוץ מאילן סרק".

ומוסיף: לדעת הרמב"ם, האיסור הוא "מפני שהשרשים מגיעין עד המת" והפירות ספק טמאים ולכן אין איסור בנטיעת אילן סרק שאינו עושה פירות. אך הראב"ד כתב שהאיסור הוא לפי ש"אילני מאכל אדם נמשך ועושה דירתו בניניהם" ולכן אסור אף לקיימם. ואילו אילנות סרק מותר

נסיעת כהן במכונית במקומות של קברים יום רביעי כ"ו ניסן ה'תשע"ח

והתמידי הוא להעביר נוסעים ממקום למקום, ואינם דומים לשידה תיבה ומגדל הנישאים על ידי אדם או בהמה רק לעיתים ואין זה שימוש העיקרי, ולכן דינם כאוהל זרוק.

אך לדעת הגרש"ז אויערבך (טהרת הכהנים כהלכתה עמ' רעז) המכונית אינה מצילה מטומאה כי היא עשויה ממתכת, ודבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה (להלן פ"ג ה"ד). יתירה מזו: כיון שהמכונית משמשת לנסיעה ממקום למקום הרי היא כ"כלי שהוא מיטלטל מלא וריקן" המקבל טומאה (שלא ככלי גדול "העשוי לנחת" ואינו מיטלטל שאינו מקבל טומאה) ולכן לדעתו אין הכהן יכול לנסוע במכונית במקומות שיש שם קברים.

וה'מנחת יצחק' (ח"ד סי' לא) התיר נסיעת כהן במכונית במקומות קבורה של גוים, כי כיון שבלאו הכי יש דעות המתירות להאחיל על קבר הגוי (אם כי להלכה נפסק ב'שולחן ערוך' (יור"ד סי' שעב ס"ג) שיש להמנע מהליכה על קבר הגוי), אפשר לצרפן לדעה שמכונית אינה 'אוהל זרוק' וחוצצת בפני הטומאה.

הלכות טומאת מת פרק יא, הלכה ה: הנכנס לארץ העמים בשדה תיבה ומגדל הפורחין באויר - טמא; שאוהל זרוק אינו קרוי אוהל.

ה'משנה למלך' (לעיל ה"א, ד"ה דע שראיתי) ביאר שלדעת הרמב"ם "שידה תיבה ומגדל נחשבים 'אוהל זרוק' ואינם חוצצים בפני הטומאה, רק כאשר הם נישאים באויר על ידי אדם או בהמה, אבל אם הם נגררים על הקרקע, אף שהם ניידים, דינם כאוהל קבוע וחוצצים בפני הטומאה. ולכן הדגיש הרמב"ם "שידה תיבה ומגדל... הפורחין באויר... אינו קרוי אוהל".

ולפי זה כתב ה'ציץ אליעזר' (ח"י סי' סב) להתיר לכהן לנסוע במכונית במקומות שיש שם קברים, כי המכונית הנוסעת על הקרקע אינה כ'אוהל זרוק' וחוצצת בפני הטומאה. וציין שכך היא דעת כמה אחרונים: הגר"י אלחנן (ברכת רצח סי' יב) והמהר"ם שיק, ועוד.

והביא טעם נוסף להיתר בשם ה'שואל ומשיב' (מהר"ג, ח"ב

סי' מג):

מכונית או רכבת נחשבות אוהל קבוע כי שימושם הקבוע

האם הטומאה עוברת דרך הצנרת? יום חמישי כ"ז ניסן ה'תשע"ח

שבין שתי רשויות רק בשני בתים הסמוכים זה לזה מעל פני הקרקע, אך אינה עוברת מתחת לקרקע אל הבית. והטעם, כי יסוד דין העברת הטומאה דרך פתח שבין שני בתים הוא משום שבאמצעותו נחשבים שניהם כבית אחד, וזה שייך רק בשני בתים סמוכים, החולקים גג משותף, אך החלל שמתחת לקרקע והבית עצמו נחשבים כשני מקומות נפרדים והעומד בבית אינו נטמא מהטומאה שתחת הקרקע. אך ה'חתם סופר' (קובץ תשובות סי' יד) חולק על כך ולדעתו העברת הטומאה דרך הפתח איננה משום ששני הבתים נחשבים כאחד, אלא משום שהטומאה שבבית אחד עוברת למשנהו דרך החלון ואין הבדל אם הם חולקים גג משותף או לא.

הלכות טומאת מת פרק יד, הלכה א: חלון שבין בית לבית, או שבין בית לעליה - אם יש בו טפח על טפח מרפע, והיתרה טמאה באחד מהן - הבית השני טמא.

כאשר בעל ה'פני יהושע' בא לכהן כרב העיר פרנקפורט הוא נדרש למנהג שהיה נהוג בעיר שכאשר מת יהודי באחד הבתים בעיר, יצאו כל הכהנים מבתיהם אל תחת כיפת השמים. וזאת משום שצנרת הביוב של כל העיר היתה מחוברת ורוחבה היה יותר מטפח על טפח ואם כן הטומאה הנמצאת בבית אחד עוברת דרכה אל שאר הבתים.

אך ה'פני יהושע' קבע (בתשובתו המובאת בשו"ת מאמר מרדכי סי'

נו) כי אין מקום לחומרא זו שכן הטומאה עוברת דרך פתח

מצטרפים, אך אם הם כשני בתים נפרדים, נמצא שבכל בית בפני עצמו אין שיעור שלם ולא חלה טומאה על אף אחד מהם (פתח האהל כלל ב, סי' א).

ועוד השלכה מעשית בין שתי הדעות, כאשר חצי 'כזית' מן המת נמצא בבית אחד וחצי בבית שני (והרי שיעור טומאת מת הוא בכזית): אם שני הבתים נחשבים כאחד, שני החצאים

האם יש דין 'לבוד' בטומאת אהל?

מדין 'לבוד', כי לענין טומאה הלכה למשה מסיני שאין דין 'לבוד'?

ומבאר ה'שם המערכת' (הובא בתוס' אנשי שם אהלות שם): בהמשך הגמרא (שם יט, א) מבואר לדעת רבי אבא שאויר פחות משלשה טפחים בסוכה נחשב כסתום מדין 'לבוד' ומצטרף להשלים שיעור סוכה, ואף שהסוכה כשרה אין לישון ולאכול תחת אויר זה (ע"פ רש"י שם ד"ה אמר ליה. וכך הוא בירושלמי ברכות פז ה"א), שאינו בצל סוכה.

ולפי זה אפשר לפרש את המשנה גם אם יש דין 'לבוד' בטומאה, היינו שאם יש טומאה בצד אחד של הבית, הכלים שבצד השני נטמאים אף שארובה מפסיקה ביניהם אך עם זאת כאשר "טומאה כנגד ארובה בלבד - כל הבית טהור", כי האויר שעל הטומאה אינו אהל. ואין להוכיח מכאן שבטומאה אין דין 'לבוד'. וזהו שכתב ה'כסף משנה' שמצא הלכה זו במקום אחר.

הלכות טומאת מת פרק טז, הלכה א: אֲרֵכָה שְׁהִיא בְּאֻמָּצֵעַ תִּקְרָת הַבֵּית, בֵּין שְׁנֵי בָּה פּוֹתֶחַ טַפַּח בֵּין שְׁנֵי בָּה פּוֹתֶחַ טַפַּח, וְהִיתָה טָמְאָה תַּחַת תִּקְרָת הַבֵּית - כְּנֶגֶד אֲרֵכָה טָהוֹר, שְׁחֵרִי הוּא גְּלוּי לְאוֹיֵר; וְשֹׁאֵר הַבֵּית טָמֵא. הִיתָה הַטָּמְאָה כְּנֶגֶד אֲרֵכָה בְּלִבָּהּ, כָּל הַבֵּית טָהוֹר. וכתב ה'כסף משנה':

"מצאתי כתוב, ואף על פי שאין בארובה פותח טפח לא אמרין דהוי כלבוד, דשאני טומאה דהכי גמירי לה". כלומר, מדין 'לבוד' היתה נחשבת תקרת הבית כסתומה והתקרה והארובה הם כאהל אחד המאהיל על הטומאה, וגם כשהטומאה נמצאת כנגד הארובה יטמא הבית כולו, אלא שלענין טומאה אין דין 'לבוד'.

ותמה ה'תוספות' יום טוב' (אהלות פ"י מ"ב) על לשונו של ה'כסף משנה' שנוצא כתוב שבטומאה אין דין 'לבוד', והרי כך מפורשת הלכה זו בגמרא (סוכה יח, א) שאם הטומאה היא כנגד הארובה – הבית כולו טהור, ואינה נחשבת כסתומה

האם העובר נחשב 'בלוע'? שבת קודש כ"ט ניסן ה'תשע"ח

נטמא?

ומבאר הרדב"ז (שו"ת ח"א סי' ד):

כוונת הרוקח לאסור כניסת אשה מעוברת למקום של טומאת מת רק כאשר זמן הלידה קרוב ויש לחשוש שמא כאשר תשהה באוהל המת יוציא העובר את ראשו וייטמא. ולפי זה, כל זמן שאין חשש ליציאת הוולד אכן אין כל איסור.

אך לדעת ה'אבני מילואים' (סי' פב, א), העובר נטמא גם בעודו במעי אמו ואין זה דומה לדין 'טומאה בלועה' שכן אמרו בגמרא (יבמות עח, ב) שאשה מעוברת שהתגיירה אין וולדה צריך טבילה כדי להתגייר משום שטבילת אמו מועילה לו, ואע"פ שגוף האם חוצץ בינו למים, אין זו חציצה כי כך דרך גידולו. ואם כן, כשם שלגבי טבילה אין האם נחשבת כחציצה בין העובר שבמעיה לחוץ, כך גם לגבי טומאה אין האם חוצצת בינו לטומאה, ורק לגבי גוף זר, כגון טבעת הנמצאת במעי האדם, נחשב גוף האדם כחציצה בינו לטומאה.

הלכות טומאת מת פרק כ, הלכה ב: אֲדָם שֶׁפָּלַע מִפִּעֵת, וְנִכְנַס לְאֵהָל הַמֵּת - אֵף עַל פִּי שֶׁנִּטְמָא טָמְאָה שְׂבָעָה, הַמִּפְעֵת טָהוֹרָה.

האם מותר לאשת כהן מעוברת להיכנס לבית הקברות? כתב ה'רוקח' (סי' שטו): אף על פי שאסור לכהן להיטמא, ואם העובר שבמעיה טהור נמצא שבכניסתה לאוהל המת הרי היא מטמאת אותו, מכל מקום יש להתיר לה כניסה זו מ'ספק ספקא': א) יתכן שהעובר הוא 'נפל' ואינו בר קיימא וממילא אין בו איסור טומאה. ב) יתכן שאינו זכר אלא נקבה שאין בה איסור טומאה.

ולפי זה יש שכתבו שבימינו כאשר ניתן לוודא את זהות הוולד, ראוי לאשה להמנע מכניסה למקום שיש בו טומאת מת אם אינה יודעת בוודאות שאינה נושאת עובר זכר ('מוריה' שנה כח, ה, ע' צג).

ויש לעיין בעיקר דינו של הרוקח:

בהלכה זו מבואר שאדם שבלע טבעת אין היא נטמאת בכניסתו לאהל המת, ואם כן מדוע העובר שבמעיה האשה

פירוש התוספות למס' הוריות דף ח ע"ב ב

ובתורת כהנים מפרש דאין חייבין על עשה דכתיב "אשר לא תעשינה", יכול שאני מוציא אף עשה שבגדה – תלמוד לומר "מצות ה'" ריבה וכו'. ומה ראית כו' – מוציא אני שאר מצות שאין בהן לא תעשה ומרבה אני עשה שבגדה, שיש בה לא תעשה.

הדרן עלך חוריה בהן משיח

והא' אמר מר עשר מצות נצטוו במרה – הא דלא מייתי מהני דכתיב בהדיא כגון מילה לאברהם, שפיכת דמים דכתיב "שופך דם האדם", וגילוי עריות – משום דהכא נצטוו ישראל, והרם בני נח. ח"י"ב על עשה ועל לא תעשה שבגדה – בפרק "ידיעות הטומאה" מפרש שפירש מן הנדה בקושי, שיציאתו הנאה לו בביאתו. אלא ינעץ צפרניו ויפרש באבר מת. ולחייב ח"י"ב על אותו עשה, דהוי בלא תעשה, שיש לפרוש באבר מת.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"ג-כ"ט ניסן תשע"ח

יום ראשון כ"ג ניסן ה'תשע"ח

הלכות תמורה

פרק רביעי

(1) יבאר כיצד דין ולדות הקדשים וולדי ולדות, והמשנה את הקדשים מקדושה לקדושה.

- 1 א. כיצד דין ולדות הקדשים? ולד שלמים וולד
- 2 תמורת שלמים - הרי אלו פשלים, והן עצמן
- 3 פשלים² לכל דבר³. וכן ולד התודה וולד תמורה
- 4 - הרי אלו יקריבו תודה⁴, אלא שאין טעוניהן להם.
- 5 שאין מביאין להם אלא עם התודה עצמה, שנאמר:
- 6 על זבח התודה; עליו - ולא על ולדה ולא על
- 7 תמורתה, כמו שבארנו. במה דברים אמורים?
- 8 בולדות עצמן; אבל ולדי ולדות - אין קריבין⁵.
- 9 שמתוך מעשרי⁶ נכר שהוא משהה אותן לגדל מהן
- 10 עדרים עדרים⁷, ולפיכך קונסין אותו ולא יקריבם.

(2) כלומר, וולד השלמים וולד תמורת השלמים הם עצמם קריבים על המזבח, ולא שירעו עד שיפול במ מום ויביא בדמיהם שלמים. (3) שטעונים גם סמיכה, נסכים ותנופות חזה ושוק. (4) משנה שם יח: ונלמד בגמרא שם ממה שנאמר (ויקרא ז, יב) "אם על תודה יקריבנו" - "אם על תודה" לרבות וולדות. (5) אלא רועים עד שיסתאבו, ורש"י (שם) כתב שכונסן לבית ונועל בפניהם את הדלת ומתים ברעב. (6) שלא הקריב מיד את וולדות השלמים והתודה וולדות תמורתם, אלא השאירם עד שגם הם ילדו. (7) וכשיקריבם אחר זמן רב יהיה לו הרבה בשר לאכילה, שהשלמים והתודה נאכלים לבעלים, ובינתיים הוא עובר על הלאו של "לא תאחר לשלמו".

- 11 ב. ולד החטאת⁸ ימות⁹, ואין צריך לומר ולד
- 12 תמורתה¹⁰.

(8) והיא אחת מחטאות המתות. (9) היינו שמכניס אותו לבית ונועל את הדלת עד שימות וכגון שהקדישה ואחר כך נתעברה אבל אם נתעברה לפני שהקדישה אין הולד מת. (10) של חטאת בוודאי ימות, שהרי תמורת החטאת עצמה אף היא מתה.

- 13 ג. השוחט את החטאת¹¹ ומצא בה¹² בן ארבעה¹³
- 14 חיה¹⁴ - הרי זו נאכלת¹⁵ בבשר החטאת¹⁶; שולדי
- 15 הקדשים במעי אמן הם קדושים¹⁷.

(11) וכגון שהיתה שעירה, אבל כבשה אי אפשר שתלד בתוך שנתה הראשונה. (12) בבטנה. (13) והכוונה לבהמה גסה, שזמן עיבורה הוא תשעה חדשים, אבל זה לא ייתכן, שהרי בבהמה גסה אין חטאת, שתהיה נקבה אלא זכר, והזאתו בפנים והוא נשרף ואינו נאכל. (14) המדובר בבהמה דקה,

שזמן עיבורה חמישה חדשים. ולפי שלא כלו לו חדשיו, הרי הוא כאבר מאברי אמו, אבל אם מצא בן חמשה חדשים חי - דינו כוולד חטאת שימות. ומכיוון שהביא רבינו דין זה סמוך לוולד חטאת, נראה, שהמדובר כשהקדישה ואחרי כן נתעברה, כדלהלן, אבל אם נתעברה ואחרי כן הקדישה, שאין הולד מת - אין הבדל בין כלו לו חדשיו ללא כלו לו חדשיו. (15) בלי שחיטה, ששחיטת אמו מתירתו באכילה. (16) לזכרי כהונה ולפנים מן הקלעים (=בעורה) וליום אחד. (17) ולא בעת לידתם, ויש בהם קדושת חטאת, וראה בתמורה שם שזוהי מחלוקת בין שתי ברייתות, ולפי ברייתא אחת היא נאכלת לכל אדם ובכל מקום, משום שוולדי קדשים אינם קדושים אלא בלידתם.

- 16 ד. ולד תמורת האשם וולד ולדה עד סוף העולם -
- 17 ירעו עד שיפול בהם מום, ויקריבו ויפלו דמיהן
- 18 לנדבה¹⁸. ואם ילדה זכר¹⁹ אחר שהקריב אשמו²⁰ -
- 19 הולד עצמו יקרב עולה. הפריש נקבה לאשמו
- 20 וילדה - תרעה היא ובה עד שיפול בה מום,
- 21 ויקריבו ויביא בדמי שניהם אשמו²¹. ואם פקר
- 22 הקריב אשמו - יפלו דמיהן לנדבה²².

(18) ופירוש "שיפלו דמיהם לנדבה" ראה להלן הלכה ח, שנותן המעות בשופרות (=תיבות) שהיו במקדש, ובית דין מקריבין באותן המעות עולות נדה (ולא אשם, שאין אשם בא בנדבה). (19) כלומר, תמורת האשם ילדה זכר. (20) שאין חשש שיקריבוהו לאשמו. (21) ראה במשנה תמורה יט: "המפריש נקבה לאשם (ואשם אינו בא אלא ממין זכר) תרעה עד שתסתאב ותימכר ויביא בדמיה אשם וכו'". ולענין וולדה אמרו שם (בגמרא שלפני המשנה הנ"ל), שאפילו רבי אליעזר שאמר "המפריש נקבה לעולה וילדה זכר הוא עצמו יקרב עולה", מודה במפריש נקבה לאשם וילדה זכר שאינו קרב אשם, לפי שאין שם אשם על אמו (אבל בעולה יש מציאות של נקבה, בעולת העוף). (22) לעולה, שהרי כבר הקריב אשמו.

- 23 ה. ולד תמורת העולה וולד ולדה עד סוף העולם
- 24 - הרי אלו פשלים, והן עצמן יקריבו עולה²³. הפריש
- 25 נקבה לעולתו וילדה, אף על פי שילדה זכר - ירעה
- 26 עד שיפול בו מום, ויביא בדמיו עולה²⁴. פקר בארנו
- 27 במעשה הקרבנות, שכל מקום שאנו אומרים ופלו
- 28 לנדבה, הוא שיתן המעות בשופרות שהיו במקדש,
- 29 שבארנו בפשלים במה הם²⁵, ובית דין מקריבין
- 30 באותן המעות עולות נדבה, ונספיהם משל צבור,
- 31 ואינן טעונות סמיכה. אבל מקום שנאמר הוא עצמו
- 32 יקרב עולה או יביא בדמיו עולה - הרי זו טעונה
- 33 סמיכה, ונספיה משלו.

(23) משנה שם יח: ונלמד שם יז: ממה שנאמר (דברים יב, כו-כז) "רק קדשך אשר יהיו לך ונדרוך תשא ובאת אל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 אֱלוֹ יִפְדּוּנִי, וְיָבִיא בְּדִמְיִהּ קָרְבָּן⁴³ הָרְאוּי לְהָבִיא
19 בְּדִמְיִי וְלֹד שָׁל זֶה⁴⁴.

37 כגון שנתקשתה לילד וחתכו את דופן בטנה והוציאו את הוולד. 38 שאין לו לא אבר זכרות ולא אבר נקבות. 39 שיש לו גם אבר זכרות וגם אבר נקבות. 40 כגון תיש הבא על הרחל (=כבש). 41 ראה בפרק י מהלכות שחיטה הלכה ח שבעים מיני טריפה. ואף כי אין פודין טריפה להאכילה לכלבים (פרק ב מהלכות איסורי מזבח הלכה י) - יש לחלק בין אם נטרפה לאחר שהקדישו שאין פודין אותה, לבין אם היתה טריפה במעי אמה שפודין אותה. 42 אף אם לא נפל בהם מום, שאין לך מום גדול מזה (לחם משנה). 43 איזה שירצה. 44 טעם הדברים לפי שוולדות הקדשים במעי אמן הם קדושים וחל על הוולד שהוא יוצא דופן וכו' קדושת דמים.

20 ט. וְלֹד בְּעֵלַת מוֹם⁴⁵ - הָרִי הוּא פֹּלֵד הַתִּמְיָמָה לְכָל
21 דָּבָר, וְיִקְרָב⁴⁶ פָּרָאִי לוֹ.

45 כלומר, נולד מבהמה בעלת מום וכגון שהוקדשה בעת שהיתה תמימה או היתה בעלת מום עובר ואחרי כן הוממה, וולד זה נולד לפני שנפדתה האם. 46 כן מפורש בגמרא בכורות טו: שמי שסובר "אין בעלי חיים נדחין" - סובר שאם ילדה לפני פדיונה הוולד קדוש.

22 י. קָדָשִׁים שֶׁהִפִּילּוּ נֶפֶל אוֹ שְׁלֵא⁴⁷ - יִקְרָבוּ, וְהָרִי
23 הֵם אֲסוּרִים בְּהִנָּה⁴⁸.

47 כיס שבו מונח העובר במעי אמו. ואף על פי שהפילה שליא בלבד ולא היה בה עובר - בוודאי נמח בה הוולד, כי אין שליא בלי וולד. 48 משנה בתמורה לג: "ואלו הן הנקברין קדשים שהפילה יקברו, הפילה שליא תיקבר". ומפרש רש"י שכל הנך נקברין משום שהם איסורי הנאה, וכמו כן מפורש במשנה חולין עז. "המבכרת שהפילה שליא ישליכנה לכלבים. ובמוקדשין תיקבר".

24 יא. הַמְשָׁנָה אֶת הַקָּדָשִׁים מִקְדָּשָׁה לְקֹדֶשָׁה⁴⁹ - עוֹבֵר
25 בְּלֹא תַעֲשֶׂה; שְׁנֵאמַר בְּכֹר: לֹא יִקְדֹּשׁ אִישׁ אֹתוֹ -
26 שְׁלֹא יַעֲשֶׂנּוּ עוֹלָה אוֹ שְׁלָמִים⁵⁰. וְהוּא הַדִּין לְשֹׂאֵר
27 הַקָּדָשִׁים שֶׁאֵין מְשַׁנִּין אוֹתָן מִקְדָּשָׁה לְקֹדֶשָׁה⁵¹, אֶחָד
28 קָדָשִׁי מִזֶּבֶחַ וְאֶחָד קָדָשִׁי בֶּדֶק הַבַּיִת⁵². בִּיעֲד⁵³? אִם
29 הַקָּדָשׁ לְבֶדֶק הַהֵיכָל - לֹא יִשְׁנֶה לְבֶדֶק הַמִּזְבֵּחַ⁵⁴.
30 וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בִּזְהָ⁵⁵. וְאֵין לוֹקִין עַל לֹא זֶה⁵⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אם הקדיש לבדק ההיכל, לא ישנה לבדק המזבח".

נאמר במשנה (לב. ב.) "אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית, אין משנין אותן מקדושה לקדושה". ובפירוש המשנה נחלקו הרמב"ם והראב"ד, ולדעת הרמב"ם אין לשנות גם בקדשי בדק הבית גופא, ולכן פסק שאסור לשנות מבדק ההיכל לבדק המזבח.

אבל הראב"ד השיג עליו, וכתב "אין שינוי בין קדשי היכל לשאר עזרות ולא למזבח" ולשיטתו הדין במשנה הוא רק

המקום אשר יבחר ה' ועשית עולותיך הבשר והדם על מזבח ה' וגו' - "רק קדש" אלו תמורות וכו' "אשר יהיו לך" אלו הוולדות וכו', "ועשית עולותיך הבשר והדם" כדרך שאתה נוהג בעולה אתה נוהג בתמורה וכו'. 24 ואינו קרב עצמו עולה משום שאמו שהיא הקדושה הראשונה, והוא בא מחמתה, אינה קריבה עולה, שאין עולה באה אלא מן הזכר, אבל וולד תמורת עולה אף שהתמורה עצמה אינה קריבה, משום שהיא נקבה - וולדה קרב, משום שההקדש הראשון, שהתמורה באה מחמתו, היה זכר והוא קרב. 25 כמה שופרות היו במקדש.

1 ו. וְלֹד הַמַּעֲשֵׂר²⁶, [וְוֹלֵד] תְּמוּרַת הַמַּעֲשֵׂר²⁷, וְלֹד
2 תְּמוּרַת הַבְּכוֹר, וְוֹלֵד וְלֹדִי וְלֹדִי עַד סוֹף הָעוֹלָם -
3 הָרִי אֱלוֹ לֹא יִקְרָבוּ, אֲלֹא יִרְעוּ עַד שְׁיִפֵּל בָּהֶן מוֹם²⁸
4 וְיִאָּכְלוּ, בְּכֹר וּכְמַעֲשֵׂר שְׁנֵפֵל בָּהֶן מוֹם. וְלֹדוֹת
5 תְּמוּרַת הַבְּכוֹר - לִפְנֵי²⁹, וְלֹדוֹת מַעֲשֵׂר וְתְּמוּרָתוֹ³⁰ -
6 לְבַעֲלֵיו³¹.

26 מעשר בהמה. 27 אינו קרב, שהרי גם תמורת המעשר עצמה אינה קריבה. 28 משנה בתמורה כא. "תמורת הבכור והמעשר, ולדן, וולד וולדן עד סוף העולם הרי אלו כבכור וכמעשר ויאכלו במומן לבעלים". 29 רבינו מפרש מה שאמרו במשנה שם "ויאכלו במומן לבעלים" שהיינו לכהן, ולא לישראל. 30 כלומר, וולדות מעשר וולדות תמורת מעשר. ואילו תמורת המעשר עצמו, שהיא לבעלים, כבר הביא רבינו למעלה פרק ג שם. 31 במשנה שם: "ויאכלו במומן לבעלים".

7 ז. וְלֹד תְּמוּרַת הַפֶּסַח - בְּתְּמוּרַת הַפֶּסַח: אִם הָיְתָה
8 אִמּוֹ קָרְבָּה שְׁלָמִים³² - וְלֹדָה יִקְרָב שְׁלָמִים; וְאִם
9 הָיְתָה דִּינָה שְׁתַּמְכָּר וְיָבִיא בְּדִמְיָהּ שְׁלָמִים³³ - אִף
10 וְלֹדָה נִמְכָּר וְיָבִיא בְּדִמְיֹו שְׁלָמִים. הַפְּרִישׁ נִקְבָּה
11 לְפִסְחָהּ³⁴ וְלֹדָה³⁵, אוֹ שֶׁהִפְרִישָׁה מַעֲבָרָה - הִיא
12 וְוֹלֵדָה יִרְעוּ עַד שְׁיִפֵּל בָּהֶן מוֹם, וְיָבִיא בְּדִמְיָהּ פֶּסַח.
13 וְאִם נִשְׁאַרָה נִקְבָּה זֹו עַד אַחֵר הַפֶּסַח אוֹ שְׁיִלָּדָה
14 אַחֵר הַפֶּסַח - תִּרְעָה הִיא וְוֹלֵדָה עַד שְׁיִפֵּל בָּהֶן מוֹם,
15 וְיָבִיא בְּדִמְיָהּ שְׁלָמִים³⁶.

32 כגון, שהתפס בהמת החולין בקרבן פסח, אחר חצות יום י"ד. 33 כגון שהמיר לפני חצות יום י"ד. 34 ברייתא מובאה בתמורה יט. וראה בפרק א מהלכות קרבן פסח הלכה א, שהפסח אינו בא אלא ממין זכר. 35 כלומר, שנתעברה לאחר שהפריש. 36 כחכמים שם. ואף על פי, שפסח בשאר ימות השנה קרב שלמים ושלמים באים נקבה - נקבה זו שהפרישה לפסח, לא תקרב שלמים, שכל קדושתה היא קדושה פסולה, שהקדישה לפסח, ואין פסח בא נקבה, לפיכך נדחת היא וגם וולדה מהקרבה לשלמים, אלא ירעו עד שישתאבו ויביא בדמיהם שלמים.

16 ח. וְלֹדוֹת הַקָּדָשִׁים שֶׁיֵּצְאוּ דֶרֶךְ דֶּפֶן³⁷, אוֹ שְׁיִלָּדוּ
17 טַמְטוּם³⁸ וְאַנְדְּרוֹגִינוּס³⁹ וְכִלְאִים⁴⁰ וְטִרְפָּה⁴¹ - הָרִי

ואינו יכול לשנות מקדושה חמורה לקדושה גרועה. "ונראה שאין זה אסור אלא מדרבנן". (61) שביציאת רוב ראשו דהיינו פדחתו, הרי הוא כילוד. (62) זוהי בעייתו של רב עמרם מרב ששת בתמורה שם, אם אמר על הבכור, כשהוא בבטן אמו, שעם יציאת רובו (שאו חלה עליו קדושת בכורה) יהיה עולה, באופן שישנה כאן התנגשות של שתי קדושות (קדושת בכור וקדושת עולה) לחול בבת אחת, איזו מהן עדיפה, אם קדושת עולה שהיא כליל לה', או קדושת בכור שהיא מרחם. ופשוט אביי שלא חלה קדושת עולה אלא קדושת בכור, משום ש"דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין". כלומר, קדושת בכור היא של הרב, של הקדוש-ברוך-הוא, ואילו קדושת עולה היא של התלמיד, שאין כאן מצוה להקדישה לעולה.

בקדשי מזבח שאין משנים אותם אפילו מקדשים קלים לחמורים "אבל בדק הבית מה יש בין זה לזה". והוא כשיטת רש"י בש"ס.

ויש לומר שטעם הראב"ד הוא כרש"י בחומש, שפירש הפסוק "ויקחו לי - לשמי", שהנתינה למשכן ולמקדש צריכה להיות "לשמי", היינו לשם הקב"ה, ולכן אם הקדיש לבדק הבית יכול לשנות לבדק המזבח כי נתינת שניהם היא "לשמי", ופחות נוגע החילוק הפרטי שבין בדק הבית לבדק המזבח.

(על"פ לקו"ש חלק ט"ז עמוד 287)

(49) שאומר על עולה, הרי זו שלמים או על שלמים הרי זו עולה, וכן כל כיוצא בזה. (50) היינו שלא יאמר "הרי זו עולה" או "הרי זו שלמים". (51) ספרא בחוקותי (פרשה ה הלכה ב"ג) "מנין שלא יקדיש אדם בכור, תלמוד לומר בכור לא יקדיש איש אותו וכו' אין לי אלא בכור מנין לכל הקדשים שאין משנין אותם מקדושה לקדושה, תלמוד לומר (שם) בבהמה לא יקדיש איש אותו" "כאילו אמר כל מה שיהא לה' בבהמה לא יקדיש איש אותו קדושה אחרת אלא יישאר כמו שהוא". (52) משנה בתמורה לב. "אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית אין משנין אותם מקדושה לקדושה". וראה בחינוך (מצוה שנו), שכתב, שגם קדשי בדק הבית למדו מהפסוק הנ"ל "בבהמה לא יקדיש איש אותו" - "ירמוז בכל בהמה קדושה בין בקדושה לקדשי מזבח בין לבדק הבית, שאין משנין אותה מקדושתה ועל הכל נאמר לא יקדיש איש אותו" (לשון החינוך שם). (53) אין משנים בקדשי בדק הבית (שקדשי מזבח אין משנין, הוא שאומר על עולה שהוא שלמים או להיפך כנ"ל). (54) שכשם שבקדשי מזבח אין משנים מעולה לשלמים ומשלמים לעולה, כך בקדשי בדק הבית אין משנים מבדק ההיכל לבדק המזבח. וייתכן כי מבדק הבית למזבח, מותר. (55) שאם הקדיש לבדק דבר זה, אסור לשנותו לבדק דבר אחר. (56) לפי שאין בו מעשה שהרי לא אהנו מעשיו, ואינו קדוש.

יג. ואין מערימין על בהמת הקדש להקדיש עברה קדשה אחרת, אלא הרי הוא קדשת אמו; שולדות הקדשים ממעי אמהם הם קדושים⁶³, כמו שבארנו, והרי כל עבר מהן קדשת אמו, ואינו יכול לשנותו בבטן קדרון שעשה בבכור, שהבכור ביציאתו הוא שמתקדש. אף על פי שכל חקי התורה גזירות הם⁶⁴, כמו שבארנו בסוף מעילה, ראוי להתבונן בהן, וכל מה שאתה יכול לתן לו טעם - תן לו טעם. הרי אמרו חכמים הראשונים, שהמלך שלמה הבין רב הטעמים⁶⁵ של כל חקי התורה. יראה לי, שזה שאמר הפתוב: והיה הוא ותמורתו יהיה קדש, כענין שאמר: ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסף חמישית כסף ערכך עליו. ירדה תורה לסוף מחשבת האדם וקצת יצרו הרע. שטבע של אדם נוטה להרבות קנינו ולחוס על ממונו, ואף על פי שגדר והקדיש - אפשר שחזר בו ונחם ויפדה בפחות משויו. אמרה תורה: אם פדה לעצמו - יוסיף חמש. וכן אם הקדיש בהמה קדשת הגוף, שמא יחזר בו, וכיון שאינו יכול לפדותה יחליפה בפחותה ממה; ואם תתן לו רשות להחליף הרע בפה - יחליף היפה ברע ויאמר טוב הוא. לפיכך סתם⁶⁶ הפתוב בפניו שלא יחליף, וקנסו אם החליף ואמר: והיה הוא ותמורתו יהיה קדש. וכל אלו הדברים כדי לכף את יצרו ולתקן דעותיו. ורב דיני התורה אינן אלא עצות מרחוק מגדול העצה לתקן הדעות ולתקן כל המעשים. וכן הוא אומר: הלא כתבתי לך שלשים במעצות ודעת. להודיעך קשט אמרי אמת, להשיב אקרים אמת לשלחיה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"רוב דיני התורה אינן אלא עצות מרחוק מגדול העצה לתקן הדעות ולתקן כל המעשים בו".

התוכן הפנימי של תמורה בעבודת האדם הוא יכולתו לעשות תמורה ושינוי בעולם, הגם שהעולם עצמו מצד בריאתו הוא תחתון שאין תחתון למטה ממנו, בכל זאת

יב. כיצד מערימין על הבכור להקדישו למזבח הקדש אחר? מקדישו בבטן קדש שילד. שנאמר: אשר יבפר לה' לא יקדיש איש אותו - משויבפר אי אתה מקדישו, אבל אתה מקדישו בבטן⁶⁷. לפיכך יש לו לומר: מה שבמעיה של מבפרת זו, אם הוא זכר - הרי זו עולה⁶⁸. אבל אינו יכול לומר זכתי שלמים⁶⁹, שאינו יכול להפקיע אותו מקדשתו כדי להנות בו⁶⁰. ואם אמר: עם יציאת רב ראשו⁶¹ יהיה עולה - הרי זה בכור ואינו עולה⁶².

(57) גמרא שם כה. "שהבכור ביציאתו [מרחם אמן] הוא שמתקדש". (58) במשנה שם, שקדושת עולה חמורה מקדושת בכור, שבכור נאכל לכהנים ועולה כליל לה', לכך יכול לשנותו. (59) כלומר, מה שבמעיה של מבכרת זו הרי הוא זבחי שלמים. (60) שם בגמרא, שבכור הוא לכהן ושלמים נאכלים לבעליו והיא קדושה גרועה משל בכור,

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

63) כתנא קמא של רבן שמעון בן גמליאל בתמורה כד: כה. ולמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא כז, כו) "אך בכור אשר יבכר לה' בבהמה לא יקדיש איש אותו" - "משיבוכר לה' אי אתה מקדישו אבל אתה מקדיש את הבכור בבטן, יכול אף וולדי כל הקדשים כן (שאתה יכול להקדישם בקדושה אחרת) תלמוד לומר "אך" חלק, הרי שוולדות הקדשים ממעי אמהם הם קדושים. 64) ואינם לפי הבנתו של האדם. 65) ולא כל הטעמים, שהרי על מצוות פרה אדומה אמר שלמה "על כל אלו עמדתי ועל פרשת פרה שאלתי וחקיתי ופשפשתי, אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני" (במדבר רבה שם). 66) כלומר, גדר בעדו, מנע ממנו.

- 1 סְלִיקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת תְּמוּדָה בְּסִיעֶתָא דְשְׁמִיָּא
2 נְגִמָר סִפְר תְּשִׁיעִי, וְהוּא סִפְר הַקְּרָבָנוֹת. הַלְכוֹתֵיו
3 שֶׁשָּׂה, וּפְרָקֵיו חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים, וְאֵלּוּ הֵן: הַלְכוֹת
4 קְרָבָן פֶּסַח - עֲשָׂרָה פְּרָקִים. הַלְכוֹת חֲגִיגָה -
5 שְׁלֹשָׁה פְּרָקִים. הַלְכוֹת בְּכוֹרוֹת - שְׁמוֹנֶה פְּרָקִים.
6 הַלְכוֹת שְׁגָגוֹת - חֲמִשָּׁה עָשָׂר פְּרָקִים. הַלְכוֹת
7 מְחֻסְרֵי כִפָּרָה - חֲמִשָּׁה פְּרָקִים. הַלְכוֹת תְּמוּדָה -
8 אַרְבָּעָה פְּרָקִים.
9 לֵב טְהוֹר בְּרָא לִי אֱלֹהִים וְרוּחַ נָכוֹן חִדַּשׁ בְּקִרְבִּי
10 סִפְר עֲשִׂירִי וְהוּא סִפְר טְהָרָה
11 הַלְכוֹתֵיו שְׁמוֹנֶה. וְזֶהוּ סְדוּרָן: א. הַלְכוֹת טְמֵאָת
12 מֵת. ב. הַלְכוֹת פָּרָה אֲדָמָה. ג. הַלְכוֹת טְמֵאָת
13 צִרְעָת. ד. הַלְכוֹת מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב. ה. הַלְכוֹת שְׂאֵר
14 אֲבוֹת הַטְּמֵאוֹת. ו. הַלְכוֹת טְמֵאָת אֶבְלִין. ז. הַלְכוֹת
15 פְּלִים. ח. הַלְכוֹת מְקֻנְאוֹת

הַלְכוֹת טְמֵאָת מֵת

- 16 מְצֻצָה עָשָׂה אֶחָת. וְהוּא דִּין טְמֵאָת מֵת.
17 וּבְאֹר מְצִיָּה זֹאת בְּפָרָקִים אֵלּוּ:
18 פָּרָק רִאשׁוֹן

1) יבאר שהמת מטמא במגע ובמשא ובאוהל, טומאת היסט האמורה בכל מקום מה היא, והנושא בבית הסתרים אם מטמא במשא אדם ובגדים, וטומאת אוהל אם היא ככל הטומאות, טומאות אוהל האמורה בכל מקום מה היא, ואם הגוי מטמא באוהל, הגוי והבהמה אם מתטמאין במת או בטומאה אחרת, המת אינו מטמא עד שתצא נפשו, ואם נחלק ועדיין הוא מרפרף.

- 19 א. הַמֵּת מִטְמֵא בְּמִגַּע וּבְמִשָּׁא וּבְאוֹהֶל וּבְאֵהֶל טְמֵאָת
20 שְׂבָעָה². וְטְמֵאָת מִגַּע וְאוֹהֶל מְפֻרָּשִׁין בְּתוֹרָה,
21 שְׁנֵאָמַר: הַנִּגַּע בְּמֵת לְכָל נֶפֶשׁ אָדָם וְטֵמָא שְׂבָעָת
22 יָמִים; וְנֵאָמַר: כָּל הַבָּא אֶל הָאוֹהֶל וְכָל אֲשֶׁר פָּאֵהֶל
23 יִטְמָא שְׂבָעָת יָמִים.

2) יש דברים שמתמאים טומאת ערב, זאת אומרת שהנוגע בהם או נושאם טמא אותו יום בלבד עד הערב, ויש טומאות שהנוגע והנושא טמא שבעת ימים, בתלמוד ובלשון רבינו:

עושים בו תמורה ונעשה דירה לו יתברך. עניין זה נפעל על ידי התורה - "דבר ה' זו הלכה", ובפרט בהלכה הידועה "הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה ומיד הן נגאלין".

(על"פ י"ן מלכות' ספר קרבנות סימן יד)

~ נקודות משיחות קודש ~

"אע"פ שכל חוקי התורה גזירות הם ראוי להתבונן בהן, וכל מה שאתה יכול ליתן לו טעם תן לו טעם".

ומחדש כאן הרמב"ם שגם בחוקים שאין טעמים ידוע, חובה על האדם להתבונן בהם "וכל מה שאתה יכול ליתן בו טעם תן בו טעם". ולכאורה קשה ממה שכתב בשמונה פרקים לרמב"ם, שמה שאמרו חז"ל "לא יאמר אדם אי אפשר לעשות עבירה, אלא אפשרי ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי" מדברת רק על חוקי התורה, אבל על המשפטים שבה שהם מובנים בשכל צריך לומר "אי אפשר", כי "הנפש החשובה לא תתאוה לאחד מאלו הרעות". כלומר, חייב אדם לומר "אי אפשר" מצד טעמה השכלי, אבל בחוקים צריך לומר "אפשר" שקיומה יהיה באופן שאין לה טעם שכלי אלא רק מצד קבלת עול מלכותו ית', ומדוע כותב כאן ש"ראוי להתבונן בהם".

ויש לומר: המשפטים שבתורה מובנים בכח ההשגה האנושית ומתיישבים בשכל האדם, משא"כ החוקים יסודם בשכל התורה שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה ואינם טעמים מוכרחים בשכל הפשוט. ועל-פי-זה יש לבאר לשון הרמב"ם כאן "ורוב דיני התורה אינן אלא עצות מרחוק מגדול העצה לתקן הדעות וליישר כל המעשים", כי במילים "עצות מרחוק מגדול העצה" נמצאת ההגדרה של טעמי החוקים שאינם מובנים לאדם מיד ומצד שכלו האנושי אלא רק לאחר התבוננות, ולכן צריך זהירות שאם "לא ימצא לו טעם ולא ידע לו עילה, אל יהי קל בעיניו ולא יהרוס לעלות אל ה' כו".

ועדיין קשה, שהרי הדין הוא ש"אין פוֹדִין את ההקדשות אלא בשלושה בקיאים, ומכריזין עליהן בפני כל הבאין לפדות", ואין יוכל לפדותו בפחות מכדי שוויו. ובנוסף, הרי מדובר באדם שהקדיש ממונו והתגבר על יצרו הרע "להרבות ממונו", ומדוע חוששים שיחזור בו מן הקצה אל הקצה.

אלא הביאור בזה הוא, שטעמים אלו הם "מרחוק מגדול העצה", ומצד שכל האדם הפשוט אין זה מתקבל, ורק מכיון "שירדה תורה לסוף דעתו של אדם, כיון שהקב"ה שברא את האדם מכיר גם את טבעו ויצרו, שיש בכוחו להטות את האדם גם אחרי שהקדיש עד שישתדל ויעשה כל האפשר להתנהג באופן הפכי ולהחליף היפה ברע "ויאמר טוב הוא".

(על"פ י"ן מלכות' ספר קרבנות סימן יג)

20 וְלֹא נִגְעָה בְּלִשְׁוֹנוֹ, אוֹ שֶׁהִכְנִיסָה לְתוֹךְ מַעֵי שֶׁל
21 אִשָּׁה מִלְמָטָה וְלֹא נִגְעָה בְּבִשְׂרָהּ¹⁹ - לֹא נִטְמָא
22 הַבּוֹלֵעַ מִשּׁוֹם מַגֵּעַ זֶה²⁰, שֶׁהָרִי לֹא נִגְעָה בְּבִשְׂרוֹ,
23 שְׁנִיגִיעַת פָּנִים אֵינָה נִגְיָעָה²¹.

15) ולא על-ידי דבר אחר. אין זאת-אומרת שאין המת מטמא אלא בנגיעה ישירה, שהרי ישנם כמה סוגי טומאה אחרים, המכוון רק להגדיר טומאת מגע מה היא. 16) שאינו מקום גלוי כל כך. קידושין כה, א: "אמר עולא, הכול מודים בלשון, לענין טומאה דגלוי הוא". 17) של הנוגע. במסכת אהלות (פרק ג משנה ג) שינוי, הנוגע בשיער בשיניים ובצפרניים של המת כשהם מחוברים לגוף - טמא. ולמד רבינו מזה, שגם אם אותם הדברים של טהור נגעו במת - נטמא. 18) פלך. 19) החיצון. 20) כלומר, אינו מטמא משום מגע, אבל מטמא משום משא, כמו שיתבאר לקמן בפרק זה הלכה ח. 21) בלשון התלמוד: "טומאת בית הסתרים" (נדה מב, ב).

24 ד. קרום שֶׁעַל הַמֶּכֶּה²² - הָרִי הוּא פְּעוֹר הַבִּשָּׂר
25 לְעֵינֵי מַגֵּעַ טְמֵאוֹת²³; וְכִשּׁוֹת שֶׁעַל הַקֶּטֶן - אֵינָה
26 פְּעוֹר הַבִּשָּׂר. פִּיֶּצֶד? מִי שֶׁנִּגְעָה טְמָאָה בְּקָרוֹם מִכְתּוֹ
27 - נִטְמָא כְּאִלוֹ נִגְעָה פְּעוֹר; נִגְעָה בְּשִׁעָר הַדֶּק²⁴ שֶׁעַל
28 בִּשָּׂר הַקֶּטֶן - לֹא נִטְמָא. וְכֵן אָדָם טְמָא שֶׁהִיתָה בּוֹ
29 מִכָּה וְנִגְעַת הַטְּהוֹר בְּקָרוֹם מִכַּת הַטְּמָא - נִטְמָא. אִם
30 הָיָה קֶטֶן טְמָא וְנִגְעַת הַטְּהוֹר בְּכִשּׁוֹת שָׁלוֹ - לֹא
31 נִטְמָא, בֵּין בְּטְמֵאוֹת מֵת בֵּין בְּשָׂאֵר טְמֵאוֹת. וְכֵן
32 לְכֻלּוֹכֵי צוֹאָה אוֹ טֵיט וְכִיּוֹצֵא בָּהֶם מְדַבְּרִים שְׁאִין
33 חוֹצְצִין²⁵ עַל הַגּוֹף, וְכֵן גִּלְדֵי צוֹאָה²⁶ מִן הַדְּבָרִים
34 שֶׁחוֹצְצִין עַל הַגּוֹף - אֵינָם פְּעוֹר הַבִּשָּׂר לֹא לְטִמְאָה²⁷
35 וְלֹא לְהִתְטַמֵּא²⁸.

22) כשפצע מתחיל להירפא הוא מעלה קרום דק ורך, ונקרא "גלד" בלשון המשנה. 23) מקוואות פ"ט מ"ד. 24) במשנה שם כתוב: "כשות של קטן", ופירש הערוך: שיער הדק. וכן פירש רבינו. וכתב בכסף-משנה שהמדובר בשיער הרך שעל גופו הנושא מאליו, אבל שיער ממש מטמא בין בגדול ובין בקטן. 25) אם טבל ועל בשרו לכלוכים אלה, אינם חוצצים בין המים ובין הגוף, וטבילתו כשירה. 26) חתיכות קטנות ויבשות. 27) אם היו על הטמא, ונגע בהם אדם טהור - לא נטמא. 28) אם היו על הטהור, ונגעו בטמא - לא נטמא האדם. תוספתא מקוואות פ"ו ה"ד: "שאמרו חוצצין ושאמרו אין חוצצין לא מטמאים ולא מיטמאין חוץ מקרום שעל גבי מכה".

36 ה. כֶּשֶׁם שֶׁאָדָם מִתְטַמֵּא בְּנִיגְיָתוֹ בְּטְמָאָה, כִּף
37 הַכִּלִּים מִתְטַמֵּאִים²⁹ בְּנִיגְיַת הַטְּמָאָה בָּהֶן; חוּץ מִכְּלִי
38 חֶרֶס³⁰, שֶׁאֵינוֹ מִתְטַמֵּא אֲלָא מֵאוֹירוֹ³¹, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר
39 בְּהַלְכוֹת פְּלִים³². וְזֶהוּ כִּלְלֵי גְדוֹל בְּטְמָאָה: כֹּל
40 הַמְטַמֵּא אָדָם בְּמַגֵּעַ - מְטַמֵּא פְּלִים, וְכֹל שֶׁאֵינוֹ
41 מְטַמֵּא אָדָם בְּמַגֵּעַ - אֵינוֹ מְטַמֵּא פְּלִים. וְאֵין אָדָם
42 וְכִלִּים מְקַבְּלִין טְמָאָה אֲלָא מֵאֵב הַטְּמָאָה³³.

"טומאת שבעה". אלה ואלה צריכים טבילה במקוה שיש בו ארבעים סאה.

1 ב. טְמֵאוֹת מִשָּׂא מִפִּי הַשְּׂמוּעָה³. וְקָל וְחֶמֶר הַדְּבָרִים:
2 אִם נִבְלָה, שֶׁהִיא טְמֵאוֹת עֶרֶב⁵ וְאֵינָה מְטַמְּאָה בְּאֵהָל,
3 מְטַמְּאָה בְּמִשָּׂא, שְׁנֵאמַר: וְהִנֵּשֵׂא אֶת נִבְלָתָם; הַמֵּת
4 לֹא כָּל שֶׁכֶּן? וְיָמָּה וְנִבְלָה, שֶׁמַּגֵּעָה טְמֵאוֹת עֶרֶב,
5 מִשָּׂאָה טְמֵאוֹת עֶרֶב⁷; אָף הַמֵּת, שֶׁמַּגֵּעוֹ טְמֵאוֹת
6 שְׂבָעָה⁸, מִשָּׂאוֹ טְמֵאוֹת שְׂבָעָה. אֵין טְמֵאוֹת מִשָּׂא בְּמֵת
7 מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים⁹, אֲלָא דִּין תּוֹרָה. וְיִרְאָה לִי¹⁰, שֶׁשֶּׁתַּק
8 מִמֶּנָּה¹¹ הַכְּתוּב כְּדֶרֶךְ שֶׁשֶּׁתַּק מֵאִסּוּר הַבֵּת¹², לְפִי
9 שֶׁאִסּוּר בְּפִרוֹשׁ אֶפְלוֹ בֵּת הַבֵּת, וְשֶׁתַּק מֵאִסּוּר אֶכִּילַת
10 בִּשָּׂר בְּהֶלֶב¹³, לְפִי שֶׁאִסּוּר בְּפִרוֹשׁ אֶפְלוֹ בְּשׁוּלוֹ; כִּף
11 שֶׁתַּק מְטַמְּאָת מִשָּׂא בְּמֵת, לְפִי שֶׁטְמָא בְּפִרוֹשׁ אֶפְלוֹ
12 טְמֵאוֹת אֵהָלוּ, כֹּל שֶׁכֶּן מִשָּׂאוֹ¹⁴.

3) אינה כתובה בתורה בפירוש, אלא נמסרה מפה לאוזן ממש רבינו עד חכמי הדורות האחרונים. 4) ספרי פרשת חוקת פסקה כזו. קל-וחומר היא אחת המידות שהתורה נדרשת בהן. 5) הנוגע בה או נושאה טמא רק אותו היום עד הערב. 6) שטמא באוהל ומטמא שבעה ימים. 7) כלומר, לענין זמן הטומאה, מגע ומשא שווין. 8) כמגעו. 9) בכמה מקומות מגדיר רבינו כ"דברי סופרים" את ההלכות שנלמדו בקל-וחומר ובמידות אחרות שהתורה נדרשת. ולפיכך מדגיש כאן, שטומאת משא, אע"פ שנלמדה בקל-וחומר, היא דין תורה ממש. והטעם מפני שהיא מקובלת איש מפי איש עד הלכה למשה מסיני, והקל-וחומר נאמר רק לחזק את ההלכה. 10) בדרך כלל, מביא רבינו בחיבורו הגדול רק את הדברים שנאמרו במדרשי הלכה, בשני התלמודים - בבלי וירושלמי - בתוספתא ובספרי הגאונים, ובמקרים יוצאים מן הכלל, כשהוא מוסיף משהו מסברת עצמו, דרכו להקדים ולהודיע סברת עצמו הוא אומר. 11) מטומאת משא. 12) התורה אסרה בפירוש לבוא על בת הבת (ויקרא יח, י'), אבל לא כתבה כלום על איסור הבת. 13) התורה כתבה שלוש פעמים "לא תבשל גדי בחלב אמו", ולא כתבה "לא תאכל" (ראה הלכות מאכלות אסורות פ"ט ה"ב, ובלחם-משנה שם). 14) וקל וחומר שכזה נקרא בלשון התלמוד "גילוי מילתא" (פירוש, סברא הגיונית המגלה לנו את הדבר לאמיתו. מילתא = דבר). וקל-וחומר שכזה, כוחו יפה גם לענין עונש מלקות ומיתה, מה-שאין-כן בקל-וחומר רגיל, שעליו אמרו: אין עונשים מן הדין (דין = קל-וחומר או בנין אב).

13 ג. טְמֵאוֹת מַגֵּעַ הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם, בֵּין בְּמֵת בֵּין
14 בְּשָׂאֵר הַמְטַמְּאִים, הוּא שֶׁנִּגְעַת הָאָדָם בְּבִשְׂרוֹ בְּטְמָאָה
15 עֶצְמָה¹⁵, בֵּין בִּידּוֹ בֵּין בְּרִגְלוֹ בֵּין בְּשָׂאֵר בִּשְׂרוֹ,
16 וְאֶפְלוֹ בְּלִשְׁוֹנוֹ¹⁶ - הָרִי זֶה נִטְמָא. וְכֵן נִרְאָה לִי,
17 שֶׁאִם נִגַּע בְּצַפְרָנָיו¹⁷ אוֹ בְּשָׁנָיו - נִטְמָא. בֵּין שֶׁהֵם
18 מְחַבְּרִים לַגּוֹף - הָרִי הֵם בְּגוֹף. אֲבָל אִם תִּחַב אָדָם
19 טְמָאָה בְּכוֹשׁ¹⁸ וְהִכְנִיסָה לְתוֹךְ גְּרוֹנוֹ שֶׁל אָדָם טְהוֹר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22 שְׁמַאֲחַר שֶׁהִגִּיעָה לְתוֹךְ בִּטְנוֹ אֵינוֹ לֹא נֹגַע וְלֹא
23 נוֹשֵׂא. וְאִם טָבַל - טָהוֹר וְאִם עַל פִּי שֶׁהִטְמִינָהּ בְּתוֹךְ
24 מַעְיָנוֹ.⁴⁵

(41) נדה מב, ב. (42) ראה למעלה ה"ג. (43) והמגע אינו מטמא. (44) מקוואות פ"ר מ"ח. (45) שם.

25 ט. אֵין מִתְטַמֵּא⁴⁶ בְּמִשְׁאֵ אֶלֶּא הָאֲדָם⁴⁷ בְּלִבָּד, לֹא
26 הַפְּלִים. מִיֵּצֵד? הֲרִי שֶׁהִיָּה מִנָּח עַל יָדוֹ עֲשֵׂרָה פְּלִים
27 זֶה עַל גִּבּוֹ זֶה וְהַנִּבְלָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ בְּפָלִי הָעֲלִיּוֹן -
28 הָאֲדָם טָמֵא מִשּׁוּם נוֹשֵׂא נִבְלָה, וְהַפְּלִים שֶׁעַל יָדוֹ
29 כָּלָן טָהוֹרִים, חוּץ מִפָּלִי הָעֲלִיּוֹן שֶׁנִּגְעָה בּוֹ הִטְמִינָהּ.
30 וְכֵן כָּל מִיּוֹצֵא בָּהּ.

(46) זבים פ"ה מ"ג. (47) שם שנינו: "כל הנושא ונישא על המרכב טהור חוץ מן האדם, וכל הנושא על הנבילה טהור חוץ מן המסיט". ופירש רבינו שם, שאדם הנושא את הנבילה טמא, אפילו לא הסיטה (היזזה ממקומה), ומה שאמר "כל הנושא ונישא על הנבילה טהור" הכוונה לכלים, כמו בבבא הקודמת גבי מרכב, אלא שבנבילה אי-אפשר היה לומר "חוץ מן האדם", שהרי בנבילה רק הנושא טמא אבל לא הנישא, ולפיכך אמרו "חוץ מן המסיט", שהוא טמא גם בנישא. כך יש לבאר כוונת רבינו שם. [הר"ע ברטנורא סובר, שגם נושא אינו מטמא אלא אם-כן הסיט, ולפיכך הוא מפרש המשנה כפשוטה, אבל דעת רבינו אינה כן].

31 י. טִמְאָת אֶהֱל אֵינָה בְּשֶׁאֵר טִמְאוֹת אֶלֶּא בְּמַת
32 בְּלִבָּד⁴⁸. וְכֵן שֶׁהָאֶהֱל הָאֲדָם אוֹ הַפְּלִים⁴⁹, אֶפְלוּ מִחַט
33 שֶׁהָאֶהֱלָה עַל הַמַּת, אוֹ שֶׁהָאֶהֱל הַמַּת עַל הָאֲדָם אוֹ
34 עַל הַפְּלִים⁵⁰, אוֹ שֶׁהִיָּה הַמַּת עִם הָאֲדָם אוֹ עִם
35 הַפְּלִים תַּחַת אֶהֱל אֶחָד⁵¹ - הֲרִי אֵלוֹ טִמְאִים.

(48) כלים פרק יא משנה ד. (49) אהלות פ"ג מ"א. (50) שם. (51) כתוב בתורה (במדבר יט, יד): "כל הבא אלא האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים".

36 יא. וְטִמְאָת אֶהֱל הָאֲמִוְרָה בְּכָל מְקוֹם הוּא שֶׁתִּטְמָא
37 אוֹתָהּ טִמְאָה הָאֲדָם אוֹ הַפְּלִים בְּאַחַת מִשְׁלֹשׁ דְּרָכִים
38 אֵלוֹ. אֶחָד הֵבֵא כָּלוּ לְאֶהֱל הַמַּת אוֹ⁵² הֵבֵא מִקְצָתוֹ⁵³ -
39 הֲרִי זֶה נִטְמָא בְּאֶהֱל. אֶפְלוּ הַכִּנִּים יָדוֹ אוֹ רִאשֵׁי
40 אֲצִבְעוֹתָיו אוֹ חֲטֻמוֹ⁵⁴ לְאֶהֱל הַמַּת - הֲרִי זֶה נִטְמָא
41 כָּלוּ. נִגַּע בְּמִשְׁקוֹף⁵⁵ וְצִירָף יָדוֹ⁵⁶ עִם הַמִּשְׁקוֹף - נִטְמָא
42 כָּאֵלוֹ בֵּא מִקְצָתוֹ. נִגַּע בְּאַסְקָפָה⁵⁷: מִטְּפַח וְלִמְטָה
43 קְרוֹב לְאַרְצָה⁵⁸ - טָהוֹר⁵⁹, וּמִטְּפַח וְלִמְעָלָה - טָמֵא.
44 וְיִרְאָה לִי, שֶׁדָּבָר זֶה מִדְּבָרֵיהֶם⁶⁰.

(52) בין ובין. (53) נזיר מג, א: "כיוון דעייל ידיה איסתאיב" (בעברית: כאשר הכניס ידו - נטמא). בספרי חוקת פיסקה קבו, למדו דין זה מהכתוב (במדבר שם): "כל הבא אל האהל", כלומר, כל ביאה שהיא. (54) נזיר שם. (55) אהלות פ"ב, מ"ח. (56) ע"י הנגיעה צירף ידו למשקוף (כסף-משנה). (57) בסף בחלק הבולט מחוץ

(29) כלים פ"א מ"א. (30) שם פ"ב מ"א. (31) אם נכנסה טומאה לתוך הכלי אף-על-פי שלא נגעה בדופן, אבל אם נגעה בדופן הכלי מבחוץ לא נטמא. בברייתא חולין כד, ב דרשו מהכתוב (ויקרא יא, לג): "וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו, כל אשר בתוכו יטמא ואותו תשבורו". תוכו, אף-על-פי שלא נגע. ובתורת כהנים פרשת שמני פרשתא ז ה"ה, למדו: תוכו מטמא ואין מטמא מאחוריו. (32) פ"ג ה"א. (33) בבא קמא ב, ב. המת עצמו נקרא אבי אבות הטומאה, ואדם הנוגע בו נעשה אב הטומאה, וטמא שבעה ימים וצריך הזאת מי אפר פרה אדומה ביום השלישי לטומאתו וביום השביעי, אבל הנוגע באב הטומאה נעשה ראשון לטומאה ואינו מטמא אדם וכלים אלא אוכלין ומשקין. ויש חילוקי דינים בין אדם לכלים ויתבאר במקומם. [בהקדמתו לסדר טהרות, מונה רבינו אחד-עשר חלקי אב הטומאה המתחלקים לכמה סוגים].

1 ו. טִמְאָת מִשְׁאֵ הָאֲמִוְרָה בְּכָל מְקוֹם, בֵּין בְּמַת בֵּין
2 בְּשֶׁאֵר כָּל הַמִּטְמָאִים בְּמִשְׁאֵ, הוּא שֶׁיִּשְׂא הָאֲדָם
3 הִטְמִינָהּ אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִגַּע בָּהּ. אֶפְלוּ הִיָּה בֵּינוּ
4 לְבִינָה אֶבְיָה³⁴, הוֹאִיל וְנוֹשֵׂא - נִטְמָא. וְאֶחָד הַנוֹשֵׂא
5 עַל רִאשׁוֹ אוֹ עַל יָדוֹ אוֹ עַל שְׁאָר גּוּפוֹ³⁵. וְאֶחָד
6 הַנוֹשֵׂא הוּא בְּעִצְמוֹ אוֹ שֶׁנִּשְׂאָה אַחֵר וְהִנִּיחָהּ
7 לְמַעַלָּה מִנָּה³⁶, הוֹאִיל וְנִשְׂאָת עָלָיו מִכָּל מְקוֹם -
8 נִטְמָא. וְאֶפְלוּ הִיָּתָה הִטְמִינָהּ תְּלוּיָה בְּחוּט אוֹ
9 בְּשֻׁעָרוֹ, וְתָלָה הַחוּט בְּיָדוֹ וְהִגְבִּיָּה הִטְמִינָהּ כָּל
10 שֶׁהוּא³⁷ - הֲרִי זֶה נוֹשֵׂא וְנִטְמָא.

(34) כגון שהאבן מוטלת על כתפו או על ראשו, והטומאה על האבן. (35) דעת רבינו, שאפילו לא היוז את הטומאה אלא היתה מונחת עליו - נטמא (תפארת ישראל "ביקש דעת" אות ו). (36) האדם הנושאה. (37) מן הארץ, כגון שהייתה הטומאה מונחת על הארץ, וחוט קשור בה, והאדם מחזיק את החוט בידו (רבינו בפירושו לכלים פ"א מ"ב).

11 ז. מִסִּיט³⁸ בְּכָלֵל נוֹשֵׂא הוּא, וְכָל דָּבָר שֶׁמִּטְמָא בְּמִשְׁאֵ
12 - מִטְמָא בְּהִסָּט³⁹. מִיֵּצֵד? קוֹרָה שֶׁהִיא מִנְחַת עַל הַכֶּתֶל
13 וְעַל צִדָּה מַת אוֹ נִבְלָה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, וְכֹא טָהוֹר לְקִצָּה
14 הַקוֹרָה הַשְּׁנִי וְהַנִּידוֹ, בֵּינוֹ שֶׁהִנִּיד אֶת הַטְּמִינָה שֶׁבִּקְצָה
15 הַשְּׁנִי טָמֵא מִשּׁוּם נוֹשֵׂא. וְאֵין צָרִיף לִזְמֵר, אִם מִשְׁךְ
16 אֶת הַקִּצָּה הַשְּׁנִי כִּנְגַד הָאֶרֶץ עַד שֶׁהִגְבִּיָּה הִטְמִינָהּ אוֹ
17 שֶׁגָּרַר הִטְמִינָהּ עַל הָאֶרֶץ, שֶׁזֶּה נוֹשֵׂא וְדָאִי. וְזֶה וְכָל
18 מִיּוֹצֵא בָּהּ⁴⁰ הִיא טִמְאָת הַסֵּט הָאֲמִוְרָה בְּכָל מְקוֹם.

(38) מזוז ואינו נושא. דוגמא - לקמן. (39) בבבא בתרא ט, ב אמרו שהנבילה מטמאה בהיסט, והוא הדין לכל המטמאים במשא, ובתוספתא אהלות פ"א ה"א אמרו בפירוש, שהמת מטמא בהיסט. (40) כגון שדפק על השולחן, ומכוח הדפיקה זזו הכלים.

19 ח. הַנוֹשֵׂא⁴¹ בְּתוֹךְ בֵּית הַסֵּתֵרִים⁴² - נִטְמָא; שֶׁאֵף עַל
20 פִּי שֶׁאֵין הַנְּגִיעָה שָׁם נְגִיעָה⁴³, הַנוֹשֵׂא שָׁם נוֹשֵׂא
21 הוּא. אֶלֶּא אִם כֵּן נִבְלַע הִטְמִינָהּ בְּתוֹךְ מַעְיָנוֹ⁴⁴,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ג ניסן - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אע"פ שנאמר. (71) כאן מתחיל הנימוק למה הקטן מטמא. (72) תשעה חדשי הריון. ילד כזה חזקתו שהוא בן קיימא. (73) שנולד חודש לפני זמנו. (74) אין לו סיכויים להתקיים אפילו שלושים יום (בבא בתרא, כ, א). (75) אף-על-פי שהוא חי.

טו. המת⁷⁶ אינו מטמא עד שתצא נפשו. אפלו מגיד⁷⁷ או גוסס, אפלו נשחטו בו שני הסימנים⁷⁸ - אינו מטמא עד שתצא נפשו; שנאמר: בנפש האדם אשר ימות. נשברה מפרקתו⁷⁹ ורב בשורה עמה, או שנקרע כדג מגבו, או שהתז ראשו, או שנחלק לשני חלקים בבטנו - הרי זה מטמא אף על פי שעדין הוא מרפרף⁸⁰ באחד מאיבריו.

(76) אהלות פ"א מ"ו. (77) מחותך בכמה מקומות, מלשון "גדוד אילנא" בדניאל יא, ד (רש"י יבמות כז, א. ורבינו במשנה מפרש: חתוך או נדקר). (78) וושט וקנה. מימרא של שמואל במסכת גיטין ע, ב. וכן משמע במשנה חולין קיז, ב (ראה כסף-משנה). (79) כל הדינים שנאמרו כאן עד סוף הפרק - מקורם בחולין כ, ב. וכא, א. (80) מניע.

פרק שני

(1) יבאר הנפל שלא נתקשרו איבריו אם מטמא ככל אדם, כזית מבשר המת לח או יבש, והנצל מבשרו, ואבר הנחתך מאדם החי, בשר הפורש מן החי או עצם בלא בשר ואבר הפורש מן המת, מוח שבתוך העצם, ואבר ובשר המדולדלים בדם, מה בין אבר מן החי לאבר מן המת, ואצבע יתירה שיש בה עצם, העצמות שהן מטמאות כמת, ושאר העצמות, ומת שהריקבו עצמותיו בקבר, דם המת ודם החי, ואם נתערב דם שיצא ממנו סמוך למיתה עם דם שלאחר מיתה, הרוג שהיה מוטל על המיטה ודמו מנטף כשהוא חי, יצא ממנו רביעית וספק כולו מחיים או לאחר מיתה, הקבר כל זמן שהטומאה בתוכו, וגולל ודופק ובית הפרס.

א. הגפול², אף על פי שעדין לא נתקשרו איבריו בגדידיו, מטמא במגע ובמשא ובאהל כפאדם גדול שמת; שנאמר: הנגע במת לכל נפש אדם³. וכן כזית⁴ מבשר המת, בין לח בין יבש⁵ פחורש, מטמא במת שלם. והנצל⁶ בפשר מטמא בכזית. איזהו נצל? זה הפשר שנמוח ונעשה לחה סרוחה. והוא שתקרש אותה הלחה הנמצאת מן המת. שאם קרשה - בידוע שהוא מבשרו; ואם לא קרשה - אינה מטמאה, שמה פירושו וניעו הוא.

(2) שנולד מת לפני גמר חדשי הריונו. (3) "לכל" פירושו אפילו נפל. נזיר נ, א. (4) משנה, שם מט, ב. (5) נדה נד, ב. פסק כתנא-קמא. ראה לקמן פ"ג ה"י. (6) נזיר, שם.

ב. אף על פי שהשעורין פלם הלכה למשה מסיני⁷ הן, אמרו חכמים⁸: תחלת בריתו של אדם כזית⁹, ולפיכך שעור טמאת בשרו כזית.

(7) עירובין ד, א. (8) נתנו טעם לדבר. (9) 'ספרי' זוטא.

למשקוף, אבל כנגד המשקוף הוא אוהל ממש, וכאשר אך הושיט ידו לאוירו - נטמא. (58) במשנה שם אמרו: "מטפח ולמטן - טהור, מטפח ולמעלן - טמא". ומפרש רבינו: מטפח ולמטן, היינו הטפח הקרוב לקרקע. ומטפח ולמעלן, היינו למעלה מאותו טפח (ובתפארת ישראל פירש אחרת. ראה שם). (59) מפני שהוא כקרקע. (60) חכמים גזרו טומאה בנוגע בחלקה החיצון משום חלקה הפנימי שהוא תחת המשקוף.

יב. אחד המת מישראל או מן העובדי פוכבים מטמא במגע ובמשא⁶¹.

(61) יבמות פא, א. מסקנא של רבינא, שאפילו ר' שמעון בן יוחאי האומר שגוי מת אינו מטמא באוהל, מודה שטמא במגע ומשא.

יג. ואין העובד פוכבים מטמא באהל⁶². ודבר זה קבלה הוא⁶³. והרי הוא אומר במלחמת מדין: כל נגע בחלל, ולא הזכיר שם אהל. וכן העובד פוכבים אינו נעשה טמא מת⁶⁴, אלא עובד פוכבים שנגע במת או נשא או האהיל עליו - הרי הוא כמי שלא נגע. הא למה זה דומה? לבהמה⁶⁵ שנגעה במת או האהילה עליו. ולא בטמאת המת בלבד, אלא בכל הטמאות כלן אין העובד פוכבים ולא הבהמה מתטמאין בהן.

(62) כר' שמעון בן יוחאי שם, ואע"פ שחכמים חולקים עליו - פסק כמותו, מפני שרבינא נוקט שיטתו, וגם מפני שאליהו אמר לרבה כך (בבא מציעא קיד, ב). (כסף-משנה. (63) ר' שמעון למד דין זה מהמקרא, ורבינו סובר שהדרשה היא רק אסמכתא, ועיקר הדין קבלה היא איש מפי איש עד משה רבינו (ראה תוספות שם ד"ה ואין). (64) נזיר סא, ב. (65) חיה. באהלות פ"ח מ"א שנינו, שבהמה חיה ועוף חוצצים בפני הטומאה (פירוש, הם נידונים כמו מחיצה המפסיקה בין הטומאה ובין הטהור, שאין הטומאה עוברת), וכל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ.

יד. ומדברי סופרים, שיהו העובדי פוכבים פזבין לכל דבריהן⁶⁶. ואין לה בכל מיני נפש⁶⁷ מה שמתטמא והוא חי או מטמא והוא חי חוץ מן האדם בלבד, והוא שיהיה מישראל⁶⁸. אחד גדול ואחד קטן⁶⁹ מתטמאין בכל הטמאות. אפלו בטמאת המת, שנאמר בה: איש⁷⁰ אשר יטמא, אחד האיש ואחד הקטן; שהרי⁷¹ הוא אומר שם: ועל כל הנפשות אשר היו שם. אפלו קטן בן יומו שנגע או נשא או האהיל על המת - נטמא, והרי הוא טמא מת. והוא שנולד לתשעה⁷²; אבל בן שמונה⁷³ - הרי הוא כבאב⁷⁴ ואינו מקבל טמאה⁷⁵.

(66) נדה לד, א. (67) בעלי חיים. (68) המדובר בכל הטומאות חוץ מטומאת זיבה, שגזרו חכמים על הגויים. או הכוונה לדין תורה (ראה משנה-למלך). (69) בין גדול ובין קטן. משנה נדה מג, ב. (70) "איש" בכל מקום, פירושו גדול. הפיסקא: "שנאמר וכו'" נמשכת ל"אפילו". כלומר,

נתלש יעלה ארוכה ויתרפא. (19) כלים פ"א מ"ה.
(20) שם. (21) עדיות פ"ו מ"ג.

ד. איבר²² הפורש מן המת מטמא במגע ובמשא
ובאהל כמת. והוא שיהיה שלם בכרייתו, פשוט
וגידים ועצמות. חסר עצמו, אם נשאר עליו פשוט
כזית - מטמא כמת שלם²³. חסר הפשוט ולא חסר
העצם²⁴: אם נשאר עליו פדי לעלות ארוכה כחי -
מטמא כמת שלם; ואם לאו - הרי הוא כשאר
עצמות המתים שאין עליהן הפשוט²⁵.

(22) שם, העיד רבי יהושע ורבי נחוניא בן אלינתן. ומדובר
כשאין בו כזית, שהרי כזית מן המת מטמא לדברי הכל,
ואפילו אינו אבר שלם (אהלות פ"ב מ"א). (23) מפני
הבשר. ראה באות הקודמת. (24) שם. לקמן בפ"ג ה"ב
מבאר רבינו דין חסר מקצת מן העצם. (25) ודינן יתבאר
לקמן בפ"ג. סיכום דיני אבר שלם: א) מן החי: 1. אם יש
בו בשר גידין ועצמות, מטמא בכל שהוא במגע במשא
ובאוהל: 2. אם חסר מן הבשר ונשאר כדי שיחזור ויתרפא
באבר שלא נתלש - מטמא במגע במשא ובאוהל: 3. אם
לא נשאר כשיעור זה - מטמא במגע ובמשא אבל לא
באוהל: 4. חסר מקצת מן העצם, אף-על-פי שיש באבר
כזית בשר - אינו מטמא כלל. ב) אבר מן המת: 1. אם יש
בו בשר גידין ועצמות - מטמא במגע, במשא ובאוהל: 2.
חסר מן הבשר ונשאר כזית, אע"פ שאין בנשאר כדי שיחזור
ויתרפא באבר מן החי שלא נתלש - מטמא במגע, במשא
ובאוהל: 3. לא נשאר כזית - מטמא במגע ובמשא, אבל
לא באוהל: 4. חסר כל שהוא מן העצם ואין עליו כזית בשר
- מטמא במגע ובמשא, אבל לא באוהל, אע"פ שלא ניטל
כלום מן הבשר (ראה לקמן פ"ג ה"ב).

ה. מת²⁶ שבתוף העצם - הרי הוא מעלה ארוכה
מבחוץ²⁷. לפיכך, קולית²⁸ המת, והוא עצם הסתום
משני קצותיו, אם יש בתוכה מת פדי לעלות ארוכה
- הרי זה כמת שלם. היה פה מת המתנדנד²⁹, אם
יש בו כזית - הרי זה מטמא באהל. אף על פי
שהעצם סתום מכל צדדיו - טמא בוקעת³⁰
ועולה³¹, בוקעת ויורדת³², כמו שיתבאר³³. שהמת
כפשוט לכל דבר³⁴.

(26) כרבי יוחנן ואביי, חולין קכה, א. (27) המוח שבפנים
גורם שיעלה בשר על העצם מבחוץ. (28) עצם הירך
העגולה. (29) מנותק מן העצם בפנים ומתנודד.
(30) פורצת דרך העצם. (31) ומטמאה כל הנמצא כנגדה
למעלה ממנה. (32) תחתיה, אבל מן הצדדים אינה
מטמאה. (33) לקמן פ"ז. (34) תוספתא אהלות פ"א ה"ב.

ו. האיבר³⁵ והבשר המדלדלים³⁶ באדם, ואף על פי
שאין יכולין לחזור ולחיות - טהורים. מת האדם -
הרי הבשר טהור³⁷, והאיבר מטמא משום איבר מן
החי³⁸. ואינו מטמא משום איבר מן המת. מה בין
איבר מן החי לאיבר מן המת? איבר מן החי, פשוט
העצם. (18) אם יהיה חסרון בשר כשיעור הזה באבר שלא

ג. איבר שנתחף מן האדם החי - הרי הוא כמת
שלם, מטמא במגע ובמשא ובאהל¹⁰. אפילו איבר
קטן של בן יומו. שהאיברים אין להם שיעור¹¹.
שנאמר: כל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב;
והדבר ידוע, שדין חלל חרב כדין חלל אבן או חלל
שאר דברים¹². מפי השמועה למדו, שלא פא זה
אלא לטמא נוגע באיבר שפלטתו החרב¹³. במה
דברים אמורים?¹⁴ כשהיה האיבר שלם בכרייתו,
בשר וגידים ועצמות; שנאמר: או בעצם אדם -
עצם שהוא באדם¹⁵: מה אדם - בשר וגידים
ועצמות, אף איבר מן החי - עד שיהיה בכרייתו,
בשר וגידים ועצמות¹⁶. אבל הפליא והלשון ובידע
בהו, אף על פי שהן איבר בפני עצמן, הואיל ואין
בהן עצם - הרי הן כשאר הבשר. חסר מן העצם
של איבר כל שהוא - הרי האבר פלו טהור¹⁷. חסר
מבשרו: אם נשאר עליו בשר שראוי לעלות בו
ארוכה כחי¹⁸ ויתרפא וישלם - הרי זה מטמא במגע
ובמשא ובאהל¹⁹; ואם לאו - מטמא במגע ובמשא
ואינו מטמא באהל²⁰. ובשר הפורש מן החי²¹ -
טהור. וכן עצם בלא בשר הפורש מן החי - טהור.

(10) אהלות פ"ב מ"א. (11) הכסף משנה מציין את המקור
באהלות פ"א מ"ז. אולם המשנה שם עוסקת בדיני מת, ואין
משם הוכחה ברורה שגם אבר מן החי מטמא בכל שהוא.
ומקור יותר משכנע היא המשנה שם פ"ב מ"א הכוללת אבר
מן המת ואבר מן החי בבבא אחת לטמא באוהל אם יש
עליהם בשר כדי להעלות ארוכה, מבלי לקבוע כל שיעור
כמותי. (12) ולמה כתבה תורה בחלל חרב? (13) נזיר נג,
ב: "שנחלל מן החרב", פירוש, החרב הפילה אותו ונפלט
ממנה. (הדרשות הנוטות מפשטן של מקרא, מגדיר רבינו
"מפי השמועה", כלומר קבלה בידי חכמים איש מפי איש
לדורש כך, ובכך עיקר הדין הוא הלכה למשה מסיני אלא
שיש לו גם רמז במקרא (ראה הקדמתו למשנה), וב'ספרי'
פרשת חוקת, פיסקה קכז, הסמיכו דין זה מן "או בעצם").
(14) 'ספרי' שם. (15) דרשה זו נאמרה ב'ספרי' שם בהמשך
הלימוד לטומאת אבר מן החי מן הכתוב (במדבר יט, טז):
"או בעצם", ואף-על-פי שרבינו למד מן "בחלל חרב", אינו
דוחה את הדרשה של 'ספרי' לענין שצריך שיהיו עליו
בשר וגידים ועצמות. וראה להלן אות נה. (16) כרבי
עקיבא, חולין קכה, ב. נויש לתמוה, למה לא כתב
שארכובה אינה מטמאה מפני שאין עליה בשר כמו שפרט
לשון וכוליה, הרי בגמרא שם אמרו, שלרבי עקיבא ארכובה
אינה מטמאה מפני שאין עליה בשר? וצ"ע. (17) ואף-
על-פי שנשאר הרבה. באהלות פ"ב מ"ה, אנו שונים: "אלו
שאם חסרו טהורים... ואבר מן החי שחסר עצמו". ומדגיש
שם רבינו בפירושו את ההבדל בין אבר מן החי לבין עצם
מן המת שמתמא אם יש בו כשיעור ואפילו אין עליו בשר
כלל, אבל אבר מן החי אינו מטמא אם חסר כל שהוא מן
העצם. (18) אם יהיה חסרון בשר כשיעור הזה באבר שלא

1 הפורש ממנו³⁹ ועצם הפורש ממנו - טהורים⁴⁰;
2 ואיבר מן המת, פשוט הפורש ממנו ועצם הפורש
3 ממנו - כמפורשים מן המת השלם ומטמאין
4 בפשעורן⁴¹.

(35) מחלוקת רבי מאיר ורבי שמעון במשנה, חולין קכט, ב. ופסק כרבי מאיר. (36) תלויים ולא ניתקו לגמרי, ואינם יכולים להתרפאות ולהידבק בחזרה במקומם (רבינו בפירושו שם). (37) "מיתה עושה ניפול" (שם עג, ב) פירוש, המיתה מפילה את האבר המדולדל, והרי הוא כנתלש ברגע המיתה, ולפיכך אין לו דין בשר המת, אלא בשר שנתלש מן החי, שאינו מטמא. (38) שדינו נתבאר בה"ב. (39) עדויות פ"ו מ"ג. כרבי יהושע ורבי נחוניא, נגד דעת רבי אליעזר. (40) אינם מטמאים כאבר שנתלש. רש"י שם מפרש הטעם, מפני שטומאת אבר מן החי למדו מן הכתוב (ויקרא יא, לט): "וכי ימות מן הבהמה", כלומר, חלק מן הבהמה, ומשמע שלפני מיתת החלק אינה מטמאה כלל. פסק כרבי אליעזר ורבי יהושע, נגד רבי נחוניא שם. (41) שיתבאר לקמן.

5 ז. ובין איבר מן החי בין איבר מן המת אין להן
6 שעור⁴². אמרו חכמים⁴³: מאתים שמונה וארבעים
7 איברים יש באיש, כל אחד ואחד מהן פשוט וגידים
8 ועצם, ואין השנים מן המנין⁴⁴; ובאשה⁴⁵ מאתים
9 ואחד וחמשים. כל איבר מהן שפרש כבדיתו⁴⁶, בין
10 מן החי בין מן המת, מטמא במגע ובמשא ובאהל;
11 חוץ משלשה איברים יתרות שבאשה⁴⁷, שאינן
12 מטמאין באהל. וכן אצבע יתרה⁴⁸ שיש בה עצם
13 ואין בה צפרן: אם נספרת על גב היד⁴⁹ - עולה
14 למנין רב האיברים⁵⁰; ואם אינה נספרת על גב היד
15 - מטמאה במגע ובמשא⁵¹, ואינה מטמאה באהל.
16 וטמאתה מדברי סופרים⁵². ואם היה בה צפרן - הרי
17 היא פשאר האיברים. ומפני מה גזרו טמאה על
18 אצבע שאינה נספרת? גזרה משום הנספרת. ולמה
19 לא טמאותה באהל? עשו לה הפך, כדי להודיע
20 שטמאתה מדבריהם משום גזרה, כדי שלא ישרפו
21 על טמאתה תרומה וקדשים⁵³.

(42) אהלות פ"א מ"ז. (43) שם מ"ח, פירוט מפורש של כל האיברים. (44) אהלות פ"ג מ"ג. (45) בכורות מה, א. מחלוקת תנאים במנין איברי האשה העודפים על איברי הגבר. רבי ישמעאל מונה שני צירים ושתי דלתות, ורבי אליעזר אומר: צירים (אינו קובע כמה), ורבי יהושע אומר: דלתות (לא קבע מספרן): רבי עקיבא אומר: מפתח. רבי ישמעאל ורבי אליעזר לא נחלקו במציאות, שהרי תלמידי רבי ישמעאל בדקו ומצאו (שם), במה נחלקו? איזה חלקי הגוף יש להגדיר באיברים בפני עצמם, אבל שניהם מודים שבגוף האשה נמצאים ארבעת החלקים הממלאים תפקידים מסוימים בתהליך הלידה. רבי אליעזר מונה את שני הצירים כאיברים בפני עצמם הכוללים גם את הדלתות, ורבי יהושע סובר שהדלתות עיקר וצירים טפלים להן, ובא רבי עקיבא

והוסיף דבר חדש - מפתח. ולפיכך הקשו עליו שם מנסיונם של תלמידי רבי ישמעאל, שלא מצאו מפתח ולא הקשו על רבי אליעזר ורבי יהושע, ותרצו מה שתרצו. ורבינו קיבל דעתם של רבי אליעזר ורבי יהושע, שאלה הארבעה שני איברים הם, וקיבל גם דעתו של רבי עקיבא שהוסיף מפתח, ולפיכך יצאו לו מאתים חמשים ואחד. ומסולקת זה תמיהת רבים על רבינו, שלכאורה מספרו מנוגד לדעתם של כל התנאים. [ואפשר גם לפרש, שרבינו מונה שני הצירים כאבר אחד, וכן את הדלתות ומקבל גם דעת רבי עקיבא ('קריית ספר')]. (46) בשלימותו, בשר גידים ועצמות. (47) רב בבכורות שם, דורש: "אדם כי ימות באהל" (במדבר יט, יד), דבר השווה בכל אדם (פירוש, בין באיש ובין באשה). (48) אצבע ששית. נדה מט, ב. (49) עומדת בשורה אחת עם שאר האצבעות. (50) דיני רוב האיברים, מבוארים לקמן בה"ח. (51) אף-על-פי שהעצם פחותה מכשעורה. (52) ואם העצם שבה היא כשעורה - טומאתה דין תורה. (53) שהרי אסור לשרוף תרומה וקדשים, ומצוה לאכלם.

ח. עצמות המת⁵⁴ שאין עליהם פשוט, אם נפרת בהן
צורת עצמות⁵⁵ - הרי אלו מטמאין במגע ובמשא
ובאהל כמת שלם, שאני קורא בהם עצם אדם⁵⁶.
ואלו הן העצמות שהן מטמאין כמת: השדרה,
והגלגלת, ורב בננו, ורב מננו. השדרה כיצד?⁵⁷
שדרה שהיא שלמה - הרי היא כמת שלם; ואם
חסרה אפלו חלק אחת משמונה עשרה חליות -
הרי היא פשאר העצמות. הגלגלת כיצד? גלגלת
שהיא שלמה - הרי היא כמת; ואם חסרה כסלע⁵⁸
- הרי היא פשאר העצמות. היו בה נקבים קטנים -
כלם מצטרפין לכסלע. כל בננו⁵⁹ של אדם הוא
שתי השוקים והירכיים והצלעות והשדרה. ורב בננו
של מת - הרי הוא כמת שלם. כיצד? כגון שתי
שוקיו וירך אחת⁶⁰. ואם חסר רב בננו כל שהוא -
הרי הן פשאר העצמות. רב מננו כיצד? רב מנין
עצמות. כגון שהיו מאה חמשה ועשרים עצם⁶¹ -
הרי אלו כמת שלם. היו מאה ארבעה ועשרים -
הרי הן פשאר עצמות. אף על פי שהיה אדם זה
יתר באיבריו או חסר באיבריו - אין משגיחין בו
אלא על מנין רב כל אדם; אלא אם פן היתה אצבע
שיש בה צפרן או שהיתה נספרת על גב היד, שהיא
עולה למנין⁶², כמו שבארנו⁶³.

(54) אהלות פ"ב מ"א. (55) כלומר, שלא הרקיבו. ראה לקמן הי"א. (56) כתוב בתורה (שם, טז): "אשר יגע... במת או בעצם אדם או בקבר", ואף-על-פי שהכתוב מדבר בנגיעה, למדו ממנו ב'ספרי' לענין טומאת אוהל מפני ההיקש למת. ומבאר רבינו כאן, שכל הנקרא "עצם אדם" מטמא באוהל. ובפירושו למשנה סוף פ"א מאהלות, כותב רבינו: וזה מאמר ה': "או בעצם אדם", ייחס העצם לאדם עד שיהיה בו עצם ובשר כמו כלל גשם האדם, אז יהיה דינו כדין המת בכללו. (57) מכאן, שהשדרה לבדה, וכן

15 כָּמֵת; וְאִינוּ מְטַמְּא בְּמַגֵּעַ, לְפִי שְׂאֵי אֶפְשָׁר לַגֵּעַ
16 בְּכָלִי⁷², שֶׁהָרִי אֵינוֹ גּוֹף אֶחָד. וְאֶפְלוּ גְבֻלוֹ בְּמִים -
17 אֵינוֹ חֲבוּר⁷³.

(69) אהלות פ"ב מ"ב. (70) במשנה נאמר: "מלא תרוד".
ובנזיר נ, ב - מפרש חזקיה: מלא פיסת היד (פירש רש"י:
בלי אצבעות), ורבי יוחנן מפרש: מלא חפניו. ופסק כר'
יוחנן נגד חזקיה רבו, מפני שבגמרא שם אמרו שדעת רבי
יוחנן כחכמים, וחזקיה כרבי מאיר (ראה רש"י שם)
(כסף-משנה). (71) שהרי נשא את כולו והאחיל על כולו.
(72) רק בפירוורים הקרובים ביותר לגוף הנוגע (חולין קכו,
ב). (73) משנה, אהלות שם.

18 יב. דם המת⁷⁴ מְטַמְּא כָּמֵת בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׁא וּבִאֲהָל;
19 שְׁנֵאֲמַר: בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם, וְנֵאֲמַר: כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ.
20 וְכִמְהָ שְׁעוּרֹ? רַבִּיעִית⁷⁵. אֶפְלוּ תַמְצִית הַדָּם⁷⁶, כָּל
21 זֶמֶן שֵׁשׁ בּוֹ אֲדֻמוּמִית מְטַמְּא בִּאֲהָל הַמֵּת.

(74) שם. (75) רביעית הלוג = כביצה וחצי הביצה.
(76) דם שנקרש, נשאר סביבות הגוש נוזל צלול, ויש בו קצת
מראה אדמומית. נחל זה נקרא "תמצית הדם" מפני שהוא
מתמצה מן הדם. חולין פז, ב: "צללתא דמא".

22 יג. דם החי, אֶפְלוּ דָם נִחְיָה - הָרִי זֶה טָהוֹר כָּל
23 זֶמֶן שֶׁהוּא חִי. נִתְעַרֵּב⁷⁷ הַדָּם שִׁיעָא מִמֶּנּוּ בְּאַחֲרוֹנָה
24 סְמוּךְ לְמִיתָה עִם הַדָּם שִׁיעָא מִמֶּנּוּ אַחֵר שְׁמֵת, וְכָל
25 הַתְעַרְבוֹת רַבִּיעִית, וְאִין יָדוּעַ כְּמָה יֵצֵא מִחַיִּים
26 וְכְמָה יֵצֵא אַחֵר מִיָּתָה, אֶפְלוּ חֲצִי רַבִּיעִית מִחַיִּים
27 וְחֲצִיָּה אַחֵר מִיָּתָה - הָרִי זֶה נִקְרָא דָם תְּבוּסָה,
28 וּמְטַמְּא בְּמִשָּׁא וּבְמַגֵּעַ וּבִאֲהָל, אֲלֵא שְׁטִמְאָתוֹ מִדְּבָרִי
29 סוֹפְרִים⁷⁸.

(77) כרבי עקיבא שם, מפני שבנדה עא, א - אמרו, שזו היא
דעת חכמים. (78) נדה סב, ב.

30 יד. הָרוּג⁷⁹ שֶׁהָיָה מְטָל עַל הַמָּטָה וְדָמוֹ מְנֻטָּף
31 כְּשֶׁהוּא חִי וְיִוָּרֵד לְגִמָּא, וּמֵת וְהָרִי הַדָּם מְנֻטָּף אַחֵר
32 מוֹתוֹ וְיִוָּרֵד לְאוֹתָהּ גִּמָּא - הָרִי כָּל הַדָּם שֶׁבָּה טָהוֹר;
33 שְׁטִפָּה טָפָה רָאוּשׁוֹהָ רָאוּשׁוֹנָה⁸⁰ בְּטָלָה בְּדָם שִׁיעָא
34 מִחַיִּים. יֵצֵא מִמֶּנּוּ רַבִּיעִית דָּם בְּלִבָּד, וְסִפֵּק פְּלָה
35 מִחַיִּים סִפֵּק פְּלָה לְאַחֵר מִיָּתָה - הָרִי זֶה סִפֵּק טְמֵאָה
36 כְּשֶׁאֵר הַסִּפְקוֹת, וְהַנּוֹגֵעַ בָּהּ בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד - טָמֵא,
37 בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים - טָהוֹר, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּמִקּוּמוֹ⁸¹.

(79) שם עא, א. (80) פירוש, טיפה ראשונה שנפלה לתוך
הדם שיצא מחיים - בטלה ברוב, וכשנפלה השנייה דינה
כראשונה ובטלה, וכן הטיפות שלאחריהן. (81) בהל'
אבות הטומאות מפט"ז ואילך.

38 טו. הַקָּבֵר⁸² כָּל זֶמֶן שֶׁהִטְמֵאָה בְּתוֹכוֹ מְטַמְּא בְּמַגֵּעַ
39 וּבִאֲהָל כָּמֵת, דִּין תּוֹרָה; שְׁנֵאֲמַר: אוֹ כָּמֵת אוֹ בְּעֶצֶם
40 אָדָם אוֹ בְּקֶבֶר. וְאֶחָד הַנּוֹגֵעַ בְּגִגּוֹ שֶׁל קָבֵר אוֹ הַנּוֹגֵעַ
41 בְּכַתְלִיו⁸³. וְהוּא שִׁיחָה בְּנוֹי⁸⁴ וְסִתּוּם⁸⁵ וְאַחֵר כֵּךְ

הגולגולת לבדה מטמאות. (תמהו עליו, שהרי במס' נזיר נב,
א - שאלו אם כוונת המשנה שידרה או גולגולת, או שידרה
וגולגולת שתיהן ביחד מטמאות באוהל, אבל לא אחת מהן
והבעיה לא נפשטה, ולמה פוסק רבינו שכל אחת מהן
מטמאת ודאי. והר"י קורקוס (מובא בכסף-משנה כאן)
מבאר, מפני ששמאי אומר שם בפירוש שדרה או גולגולת,
ולא מצאנו דבר ברור נגד דעתו, אין לנו לחדש מחלוקת
מדעת עצמנו. (58) מטבע רומית של כסף בתקופת
המשנה. (59) תוספתא, אהלות פ"ג ה"ג. (60) שם:
בכורות מה, א. והוא-הדין לשתי ירכות ושוק אחד
(תוספתא). (61) רוב מן מאתים ארבעים ושמונה. מובן
שמדובר, כשאין ביניהן השדרה או הגולגולת.
(62) ומחשבין לפי מנין איברים שלו, ובמקרה שהיו לו שתי
אצבעות יתירות אין העצמות מטמאות באוהל בפחות ממאה
עשרים ושש. ואם היתה לו רק אצבע יתירה אחת אינה
מוסיפה כלום, שהרי הרוב מן 249 עולה כמו הרוב מן 248
היינו: 125. (63) למעלה בה"ז. ראה אות מד.

1 ט. שְׂאֵר עֲצָמוֹת הַמֵּת שֶׁאֵין בָּהֶן רֹב מִנֵּן וְלֹא רֹב
2 בְּנִין, וְלֹא שְׁדֵרָה שְׁלֵמָה וְלֹא גִלְגֻלַת שְׁלֵמָה, אִם הָיָה
3 בָּהֶן רֵבֶעַ הַקָּבֵר⁶⁴ - הָרִי אֵלּוּ מְטַמְּאִים כָּמֵת בְּמַגֵּעַ
4 וּבְמִשָּׁא וּבִאֲהָל⁶⁵. הָיָה פָחוֹת מִרֵבֶעַ, אֶפְלוּ עֶצֶם
5 כְּשֶׁעוֹרָה - מְטַמְּא בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׁא וְאִינוּ מְטַמְּא
6 בִּאֲהָל⁶⁶.

(64) הקב מכיל ארבעה לוגים, והלוג שש ביצים בינוניות.
(65) במשנה אהלות פ"ב מ"א, שנינו: "רובע עצמות מרוב
הבנין או מרוב המנין", וכן היא דעת בית-הלל בעדיות פ"א
מ"ו, ומשמע שרובע עצמות אינו מטמא אלא אם הן מרוב
המנין או מרוב הבנין. וכדי שלא יהיו דברי רבינו בניגוד
לבית-הלל ולסתם משנה - עלינו לפרש, שהתכוון לומר
שאין בהן רוב מנין ורוב בנין, אבל הן מן רוב המנין או
רוב הבנין. ולפיכך דייק וכתב שאין "בהן" ולא "שאינן"
מרוב (ראה כסף-משנה). (66) במשנה עדיות שם, שנינו:
"שמאי אומר, אפילו בעצם אחד". פירוש, אפילו עצם אחת
גדולה שיש בה רובע הקב מטמאה באוהל, וסובר רבינו
שדעת יחיד היא ואין הלכה כמותו.

7 י. הָיָה עֶצֶם אֶחָד, אֶפְלוּ יֵשׁ בּוֹ רֵבֶעַ - הָרִי זֶה מְטַמְּא
8 בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׁא וְאִינוּ מְטַמְּא בִּאֲהָל. טְמֵאָה עֶצֶם אֶחָד
9 הַלֵּכָה מִפִּי הַשְּׁמוּעָה. לְפִי שְׁנֵאֲמַר: וְכָל הַנּוֹגֵעַ בְּעֶצֶם,
10 לְמִדּוֹ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה⁶⁷: אֶפְלוּ עֶצֶם כְּשֶׁעוֹרָה מְטַמְּא
11 בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׁא. וּלְפִי שְׁטִמְאָתוֹ הַלֵּכָה, הָרִי הוּא דִין
12 תּוֹרָה⁶⁸ וְלֹא מִדְּבָרִי סוֹפְרִים.

(67) פירוש, הלכה היא מפי השמועה, שיש לה רמז במקרא,
אבל אינה דרשה גמורה. ראה למעלה אות יב.
(68) בהקדמתו לסדר טהרות, מונה רבינו עצם כשעורה בין
אבות דרבנן, וברור שחזר בו כאן, ומשנה מפורשת בנזיר
מט, ב - אומרת, שהנזיר מגלח על עצם כשעורה.

13 יא. מֵת⁶⁹ שֶׁהִקִּיבּוֹ עֲצָמוֹתָיו בְּקָבֵר וְנִעְשָׂה רֶקֶב -
14 מְלֵא חֲפִנִים⁷⁰ מְאוֹתוֹ רֶקֶב מְטַמְּא בְּמִשָּׁא וּבִאֲהָל⁷¹

שבמת טמא בשעת חיבורו, משקה היוצא מהמתים והדברים שאם חסרו כל שהוא טהורים.

א. אלו מטמאין במגע ובמשא ובאהל: המת, אפלו נפל שלא נתקשרו איבריו בגדידן. וכזית מבשר המת, וכזית נצל. ואיבר מן החי ואיבר מן המת שיש עליהם בשר פראוי. והשדרה והגלגלת, ורב בננו ורב מננו. ורבע עצמות מפל מקום, אף על פי שאין בהן לא רב בנן ולא רב מנן. ורביעית דם תבוסה². הכל שתים עשרה.

(2) דם המטטף מאדם הרוג בין חיים למיתה ומעורב בו דם חי ודם מת, וטומאתו מדרבנן.

ב. ואלו מטמאין במגע ובמשא ואין מטמאין באהל: איבר מן החי שחסר בשרו ואין בו להעלות ארוכה³. ואיבר מן המת שחסר בשרו או עצמו ולא נשאר בשר פדי להעלות ארוכה⁴ או שחסר העצם אף על פי שיש עליו בשר פדי להעלות ארוכה. והשדרה שחסרה ואין בה רבע עצמות. והגלגלת שחסרה ואין בה רבע עצמות. ועצם אפלו פשוטה. וארץ העמים. ובית הפרס. הכל שבע⁵.

(3) ואם חסר עצמו אפילו כל שהוא טהור לגמרי. (4) בבא זו מלמדת, שאפילו לא נשאר כדי להעלות ארוכה מטמא במגע ובמשא. ואף על פי שיש בשר כדי להעלות ארוכה - אינו מטמא באוהל. (5) מנה שמונה פרטים. ואולי אבר מן המת שחסר עצמו ויש בשר כדי להעלות ארוכה, ושאר עליו, נמנו כדבר אחד.

ג. הגולל והדופק מטמאין במגע ובאהל פקבר ואינו מטמאין במשא. הרקב מטמא במשא ובאהל ואינו מטמא במגע. טמאת רבע עצמות באהל, וטמאת רביעית דם, וטמאת איבר שאין עליו בשר פראוי, בין מן המת⁶ בין מן החי - יראה לי, שכלן טמאתן אינן דין תורה; שהרי אין הנזיר מגלח עליהן⁷, כמו שבארנו בנזירות⁸, ואין חביב עליהן על ביאת המקדש, וכל טמא בטמאה של תורה חביב על ביאת המקדש. לפיכך אני אומר, שכל טמאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה - אינה דין תורה.

(6) כשהעצם שבו היא פחותה מכשעורה (כגון בנפל קטן - כסף משנה), שאם היא כשעורה מטמאה מן התורה. (7) ובנזיר מא, ב משמע שכל טומאות דאורייתא הנזיר מגלח עליהן. (8) פרק ז, הלכה ב. ושם כתב שהנזיר מגלח על חצי קב עצמות ועל חצי לג דם ועל אבר שיש עליו בשר כראוי.

ד. אין רקב המת מטמא עד שיקבר ערם בארון של שיש או של זכוכית⁹ וכיוצא בהן ויהיה פלו שלם. חסר ממנו איבר או שנקבר בכסותו או בארון של עץ או של מתכת - אין רקבו טמא, מפני שרקב

יהיה פלו מטמא במגע ובאהל. אבל המעמיד פלים או אבנים וכיוצא בהן בצדי המת, וכסה עליו מלמעלה בפלים או באבנים וכיוצא בהן - זה הפסוי המטל מלמעלה נקרא⁸⁶ גולל, ואלו הצדדין המעמידין את הגולל שהוא נשען עליהן נקראין דופק; ושניהם, הגולל או הדופק, מטמאין במגע ובאהל פקבר, וטמאתן מדברי סופרים, ואינו מטמאין במשא⁸⁷. לפיכך, אם גרר הגולל בתכלים⁸⁸ עד שפסה בו את המת או גררו או שמטו מעל המת, או שגרר הדופק עד שהעמיד עליו הגולל או שמטו בתכלים מתחת הגולל - הרי זה טהור⁸⁹. ודברים שסומכין את הדופק⁹⁰, והם הנקראין דופק דופקין - הרי הן טהורין⁹¹.

(82) אהלות פ"ז מ"א. (83) שם, בתנאי, שיש במקום הטומאה בפנים טפח על טפח ברום טפח פנוי, ואם אין כשיעור הזה אינו מטמא מן הצדדים אלא כנגד הטומאה. (84) בידי אדם. (85) ואם הוא פתוח טפח על טפח, הטומאה יוצאת דרך הפתח. (86) בפירושו למשנה ד' שם כתב רבינו, שגולל ודופק הם הקבר עצמו, הדופק הם ארבעת הכתלים, והגולל הוא הכיסוי שלמעלה (וכן דעת רש"י), אבל כאן חזר בו, ומפרש שגולל ודופק שניהם הם על הקבר (ראה 'תוספות יום טוב' שם). (87) רבינו בפירושו למשנה הנ"ל כתב הטעם, מפני שמשא במת עצמו אינו מפורש בתורה אלא נלמד בקל וחומר מנבילה, לא גזור בגולל ודופק. והראב"ד כאן אומר שגולל ודופק מטמאים מן התורה. מגע למד רבי עקיבא מן הכתוב: וכל אשר יגע כו' (במדבר יט, טז), ואהל מ"על פני השדה" אבל משא לא נזכר בתורה. (88) ולא נגע בו. (89) האדם שגרר את הגולל. (90) מצדדיו. (91) משנה, שם.

טז. שדה שנחרש בה קבר ואברו עצמות המת בעפרה⁹² - היא הנקראת בית הפרס. ועפרה מטמא במגע ובמשא, שמה יש בה עצם פשוטה, ואינה מטמאה באהל. וכן כל ארצות העמים עפרן מטמא במגע ובמשא מפני העצמות שאין נזהרין בהן. וטמאת בית הפרס וארץ העמים⁹³ מדברי סופרים, כמו שיתבאר⁹⁴.

(92) אהלות פ"ח מ"ב. ראה לקמן פ"י. (93) שבת יד, ב: יוסי בן יעזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים, גזור טומאה על ארץ העמים. (94) לקמן פ"ט הי"ב.

יום שני כ"ד ניסן ה'תשע"ח

פרק שלישי

(1) יבאר המטמאים במגע ובמשא ובאוהל והמטמאים במגע ובמשא ולא באוהל, כל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה, ומתי רקב המת מטמא, המת שנשרף ושלדו קיימת, ושפיר מרוקם שטרפו במים, תולעים ועורות האדם, וכל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 הפסות או רקב העץ או חלודת הממכת תתערב
2 ברקב גזיתו. ורקב המטמא שנתערב בו¹⁰ עפר כל
3 שהוא - הרי הוא בטמאתו¹¹. ולא אמרו רקב אלא
4 למת בלבד, אבל הרוג אין לו רקב.
- 9) אין חלודה שולטת בזוכית וגם אינה מתפוררת לחלקים דביקים וכן השיש, אבל שאר אבנים מתפוררים. כל דיני רקב הם הלכה למשה מסיני (רש"י שם). (10) אחר שנעשה רקב. (11) תערובת לפני שירדה לו טומאת רקב - מעכבת, אבל תערובת הבאה לאחר מכאן אינה מטהרת.
- 5 ה. קברו שני מתים כאחד, או שגזזו שערור או
6 צפרניו וקברום עמו, או שקברו אשה מעברת
7 ועברה במעיה - אין להם רקב¹².
- 12) מפני שמעורב בו רקב מגוף אחר.
- 8 ו. טחן המת עד שנעשה רקב - אינו מטמא, עד
9 שירקוב מאליו.
- 10 ז. טחנו כלו והניחו עד שירקוב, או שהרקוב
11 מקצתו פשהו חי ומת והרקוב כלו - הרי זה ספק,
12 ואם נטמא למלא חפנים מרקב זה - הרי זה טמא
13 בספק.
- 14 ח. מלא חפנים ועוד מעפר הנמצא תחת המת או
15 מעפר הנמצא בקבר, ואין ידוע מה טיבו, אם הוא
16 רקב שמטמא באהל, או אינו אלא עפר שנתלכלך
17 בגזל המת ודמו - הרי זה מטמא במשא ובאהל¹³,
18 שהרי יש במלא חפנים ועוד מלא חפנים רקב¹⁴.
19 ויראה לי, שאף זו טמאה מדברי סופרים.
- 13) ובנידה כז, ב נימקו: "לפי שאי אפשר למלאות תרוד ועוד עפר בית הקברות שאין בו תרוד רקב". ולכאורה זה מנוגד למה שאמר בהלכה ד, שרקב שיש בו תערובת כל שהיא אינו מטמא. ובאליהו רבא במשנה שם מפרש על פי התוספתא כאן, שמה שאמרו הקבר בכסותו או בארון של עץ אין לו רקב, הכוונה שאין לו דין רקב לטמא במלוא תרוד אלא דין עפר קברות לו, שצריך כמלוא תרוד ועוד. [והמבי"ט בקרית ספר כותב, שמדאורייתא אינו מטמא אם יש בו תערובת, אבל מדברי סופרים מטמא]. (14) פירוש, אנו מחמימים ואומרים שמה רקב הוא שמטמא בשיעור מלוא חפניים במשא ובאהל, אבל במגע אינו מטמא כלמעלה פרק ב הלכה י"א.
- 20 ט. המת שנסרף ושלדו קימת¹⁵, והוא השדרה
21 והצלעות - הרי זה מטמא במת שלם. ואין צריך
22 לומר אם נחרף¹⁶. אבל אם נשרף עד שנתפלפלה
23 צורת תבניתו - טהור. וכן שפיר¹⁷ מרקם¹⁸ שטרפו
24 במים¹⁹ - טהור, שהרי נתפלפלה צורתו.
- 15) כגון שנשרף ונעשה פחם ונשארה תבניתו כמו שהיתה.
16) חריכה פחותה משריפה. (17) תחילת יצירתו של העובר. (18) צורת איבריו ניכרת. (19) עירבבו.
- י. בשר המת שנסרף ונעשה כקמח²⁰ - טהור. וכן אפר השרופין - טהור. וכן התולעים הנחונים מבשר המת, בין חיים בין מתים - טהורין. וקבר בארנו, שהמח כבשר בכל מקום, בין במת בין בנבלה ושרץ.
- 20) בגמרא שם מחלוקת ר' יוחנן וריש לקיש אם נפרך ולא נעשה כקמח, ר' יוחנן מטהר וריש לקיש מטמא, ואם נעשה כקמח גם ריש לקיש מטהר. ומדברי רבינו כאן נשמע שפוסק כריש לקיש.
- יא. עור האדם - כבשרו. ואם עבדו כל צרכו או הלך בו כדי עבודה - הרי זה טהור מן התורה²¹. אבל מדבריהם מטמא בכזית כבשר המת. גזרה שלא להרגיל בגי אדם לעבוד עורות האדם וישתמשו בהן²².
- 21) כלשון אחרון של עולא, אבל ללשון ראשון גם כשלא עיבדו טהור מן התורה. (22) בגמרא שם: "גזירה שמא יעשה אדם עורות אביו ואמו שטיחים".
- יב. עור הבא כנגד פניו של אדם כשיוולד, בין שהיה חי ואמו חיה בין שיוולד מת ואמו מתה - הרי זה טהור, מפני שהוא כמו פרש או צואה וקיא וכיוצא בהן.
- יג. כל שבמת טמא, חוץ מן השנים והשער והצפרין²³, הואיל וגזען מחליף²⁴. ובשעת חבורן הפל טמא. כיצד? המת בחוץ ושערו בתוך הבית - נטמא כל אשר בפית. וכן הנוגע²⁵ בשערור או בשניו או בצפרניו כשהן מחפרין - נטמא. שערור העומד להגזז²⁶ וצפרניו העומדים להנטל, הואיל והן עומדין להנטל יש בהן ספק. לפיכך, הנוגע בהן - הרי הוא ספק טמא. כל משקה²⁷ היוצא מן המתים - טהור²⁸, חוץ מדמו. וכל מראה דמים מן המת - טמא, כמו שבארנו. ומפני מה לא גזרו על משקה המת בדרך שגזרו על משקין היוצאין מכל הטמאין? מפני שהמת הפל גדלין ממנו, לא גזרו על משקיו.
- 23) אחר שפירשו מן המת. (24) נידה נה, א. פירוש, אם ניטלו יש להם חליפים שאחרים צומחים במקומם. בשיניים, שמקצתן אינן חוזרות וצומחות - נאמר שם בגמרא טעם אחר; מפני שלא נבראו עימו. (25) נזיר נא, א. דין זה יוצא מאיבעיה של חזקיה שם בשערור העומד להיגלח, ומשמע שאם אינו עומד להיגלח - טמא. (26) לפני שמת עמדו להיגזז. (27) דבר נוזל. (28) ואף על פי שנוזלים היוצאים מטומאות אחרות טמאים.
- יד. פבד שנמוחה מטמאה ברביעית, מפני שהיא פדים נקפה. דם קטן שניצא פלו, אם אין בו רביעית - טהור, אף על פי שהוא כל דם שבו²⁹.

ד. עֵצֶם כְּשֶׁעוֹרָה¹² שֶׁנֶּחֱלַק לְשָׁנִים - מְטַמֵּא בְּמִשְׁאֵא¹³.
וְכֵן רִבְעֵי¹⁴ עֲצָמוֹת מֵת אֶחָד שֶׁנִּדְקְדָּקוּ¹⁵ וְאֵין כָּלֵל
אֶחָד מֵהֶם עֵצֶם כְּשֶׁעוֹרָה - מְטַמֵּא בְּאַהֲל¹⁶ כָּאִלוּ לֹא
נִדְקְדָּקוּ.²⁰

(12) אהלות פ"ב מ"ז, כר' עקיבא. (13) במשנה כתוב סתם:
ר' עקיבא מטמא, ורבינו מפרש שמטמא במשא בלבד, אבל
לא במגע כמו רקב (למעלה פ"ג ה"ג) וכזית מן המת
שבהלכה הבאה (ראה להלן אות יט). (14) שם, כחכמים.
(15) נשברו לחלקים דקים. (16) וכל-שכן שמטמא במשא,
אבל לא במגע. [המלה "וכן" מתפרשת ככה: כמו שעצם
כשעורה שנחלקה מטמאה כלפני חלוקתה, היינו במשא, כך
רובע עצמות שמטמא באוהל, אין החלוקה גורעת מחומר
טומאתו לטמא באוהל. אבל במגע אינו מטמא, מפני
שאי-אפשר ליגע בכולן].

ה. כְּזִית מִן הַמֵּת שֶׁחֲתָכוּ לְחֻלְקִים וְרִדְדוּ¹⁷ וְדִבְקוּ -
מְטַמֵּא בְּאַהֲל וּבְמִשְׁאֵא¹⁸, וְאִינוּ מְטַמֵּא בְּמַגַּע¹⁹ קִצְתוֹ²⁰
אֶף עַל פִּי שֶׁחֲבֹרֵי, שְׁאֵין חֲבֹרֵי אָדָם חֲבֹרֵי.²⁴

(17) דפק עליהם בדבר קשה, ועל-ידי הדפיקות נתחברו
החלקים. (18) כמו ברובע עצמות. (19) כמו עצם כשעורה
שנחלק ורובע עצמות שנדקדקו. ולשלשתם נימוק אחד, מפני
שאינו נוגע בכל השיעור, אבל נושא הוא את כל השיעור וגם
מאחיל על כולו. (20) משמע, שאם נגע בבת אחת בכל
חלקי הכזית - טמא. וזה כדעת חכמים במשנה אהלות פ"ג,
א. ומוכן שגם בעצם כשעורה שנחלק - הדין כך.

ו. כְּזִית חֲלָב²¹ שֶׁלֵּם שֶׁהִתִּיכוּ - טָמֵא²². הֲיָה מְפָרֵד
וְהִתִּיכוּ - טָהוֹר²³.²⁷

(21) נזיר נ, ב. (22) שהרי לא נתפרד לחלקים. בגמרא שם
אמרו, שלא בכל התנאים טמא, ויש לתמוה שרבינו סתם
הדברים. (23) לפני ההתכה פרוח טומאתו, וההתכה אינה
מועילה מפני שחיבורי אדם אינו חיבור.

ז. שֶׁדִּרְהָ²⁴ שֶׁנִּגְרְרוּ מִמֶּנָּה רֹב חֲלִיּוֹת שָׁלָה, אֶף עַל
פִּי שֶׁשְׁלָדָה קִיָּמָה - אֵינָה מְטַמֵּא בְּאַהֲל. וּבִזְמַן
שֶׁהִיא בְּתוֹךְ הַקֶּבֶר, אֶפְלוּ מְשֻׁבָּרָה, אֶפְלוּ מִכְתָּת²⁵
- מְטַמֵּא בְּאַהֲל, מִפְּנֵי שֶׁהַקֶּבֶר מְצֻרָפָה.²⁸

(24) נזיר נב, א. (25) לחלקים דקים.

ח. כָּל הַמְטַמֵּאִין²⁶ בְּאַהֲל שֶׁנֶּחֱלָקוּ וְהִכְנִיסֵן בְּתוֹךְ
הַבֵּית - הָאֹהֶל מְצֻרָפֵן וּמְטַמֵּאִין בְּאַהֲל.³³

(26) כחכמים במשנה אהלות פ"ג, א.

ט. עֵצֶם²⁷ שֶׁיֵּשׁ עָלָיו כְּזִית בֶּשֶׂר בִּידֵי שְׂמִים, וְהִכְנִיס
מִקְצָתוֹ²⁸ לְפָנִים מִן הַבֵּית - נִטְמָא הַבֵּית. שְׂגִי עֲצָמוֹת
וְעִלְיָהֶם כְּשֶׁנִּי חֲצִי זֵיתִים בֶּשֶׂר, וְהִכְנִיס מִקְצָתָן
לְפָנִים - הַבֵּית טָמֵא. וְאִם הָיָה הַבֶּשֶׂר תָּחוּב בְּעֲצָמוֹת
בִּידֵי אָדָם - הַבֵּית טָהוֹר; שְׁאֵין חֲבֹרֵי אָדָם חֲבֹרֵי.³⁵

(27) תוספתא אהלות פ"ד ה"ד. (28) אפילו מקצת העצם,
מפני שהוא מחובר בידי שמים, הרי הוא כאילו נכנס כולו.

(29) כחכמים באהלות פרק ב משנה ד נגד דעת רבי עקיבא
שמדמה דם לעצמות ששלד שלם מטמא בכל שהוא.
בתוספתא שם פרק ג הלכה ד השיבו חכמים לרבי עקיבא
שלוש תשובות למה אין לדמות בשר לעצמות: א. העצמות
אפילו פחות משיעורן (רובע הקב) מטמאות ברוב מניין
ורוב בניין; ב. אפילו עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא.
אבל דם אינו מטמא פחות משיעורו הקבוע (רביעית); ג. אי
אפשר שלא נשארה טיפת דם בגופו של הקטן.

1 טו. וְאִלוּ אִם חָסְרוּ כָּל שֶׁהוּא - טָהוֹרִים: רְבִיעִית
2 דֵם, וְעֵצֶם כְּשֶׁעוֹרָה, וְכִזְית בֶּשֶׂר, וְכִזְית נֶצֶל, וּמִלֵּא
3 חֲפָנִים רָקֵב, וְאִיכָר מִן הַחֵי שֶׁחָסַר מִעֲצָמוֹ כָּל
4 שֶׁהוּא.

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) יבאר דין רביעית דם, ושדרה שנגמרה, וגולגולת של שני
מתים, כל טומאות שבמת אם מצטרפין, ועצם כשעורה
שנתחלקה לשנים, רובע עצמות שנרקבו, וכזית מן המת
שחתכו לחלקים ודבקו, ושדרה שנגמרו רוב חוליות שבה,
כל המטמאין באוהל שנחלקו והכניסו בתוך הבית, מלא
חפנים רקב שנתפורז בתוך הבית, דם שנשפך באויר ודם
שנבלע בכסות, וכיצד משערין אותה, המגע והמשא והאוהל
שלשה שמות הם.

5 א. רְבִיעִית דֵם² הַפֶּאֶה מִשְׁנֵי מֵתִים - טָהוֹרָה, עֵד
6 שֶׁתִּהְיֶה כָּל הַרְבִּיעִית מִמֵּת אֶחָד. שֶׁדִּרְהָ שֶׁנִּגְמְרָה
7 מִשְׁנֵי מֵתִים, כְּגוֹן שֶׁהָיָה מִקְצַת הַחֲלִיּוֹת מִאֶחָד
8 וְתִשְׁלֹמֶן מִמֵּת אֲחֵר, וְכֵן הַגִּלְגֻּלָּת שֶׁל שְׁנֵי מֵתִים³,
9 וְרִבְעֵי עֲצָמוֹת מִשְׁנֵי מֵתִים, וְאִיכָר מִן הַמֵּת מִשְׁנֵי
10 מֵתִים - כָּל אִלוּ אֵינֶן מְטַמֵּאִין בְּאַהֲל, אֲלֹא בְּמַגַּע
11 וּבְמִשְׁאֵא⁴, כְּשֶׁאֵר כָּל עֲצָמוֹת.

(2) כל הדינים שבהלכה זו שנויים במחלוקת באהלות פ"ב
מ"ו, ורבינו פסק בכולם כחכמים. (3) חלק אחד ממת זה.
והחלק השני, המשלים את החסר, בא ממת אחר. (4) אם
יש בהן כשעורה.

12 ב. אִיכָר⁵ מִן הַחֵי מִשְׁנֵי אֲנָשִׁים - טָהוֹר. אֶפְלוּ
13 מֵאִישׁ אֶחָד, אִם נֶחֱלַק לְשָׁנִים⁶ - טָהוֹר⁷.

(5) שם. (6) וחזר וחיברם. (7) כתנא-קמא שם. והטעם,
מפני "שאין חיבורי אדם חיבור" (שם פ"ג מ"ד). פירוש,
חיבור מלאכותי בידי אדם אינו חיבור לטומאה.

14 ג. כְּזִית בֶּשֶׂר מִשְׁנֵי מֵתִים, וְכִזְית נֶצֶל מִשְׁנֵי מֵתִים,
15 וּמִלֵּא חֲפָנִים רָקֵב מִשְׁנֵי מֵתִים⁸ שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן יֵשׁ
16 לוֹ רָקֵב¹⁰ - הָרִי אִלוּ מְצֻטְרְפִין זֶה עִם זֶה. וְכֵן פְּחָצִי
17 זֵית בֶּשֶׂר וְכִפְחָצִי זֵית נֶצֶל מְצֻטְרְפִין זֶה עִם זֶה¹¹.
18 וְשֶׁאֵר כָּל הַטְּמֵאוֹת שֶׁבִּמֵּת אֵין מְצֻטְרְפִין זֶה עִם זֶה,
19 מִפְּנֵי שֶׁלֹּא שׁוּוּ בְּשִׁעוּרֵיהֶן.

(8) תוספתא אהלות פ"ד ה"ג. (9) שלא נקברו יחד (ראה
למעלה פ"ג ה"ה). (10) לפי התנאים שנתבארו למעלה
בפ"ג. (11) שם, ניצל דינו כבשר, ומטמא בכזית כבשר.

(46) תוספתא שם פ"ד ה"ד. (47) לקבוע אם יוצאת רביעית דם. (48) ככמות המים לפני הכיבוס. (49) ולכאורה אפשר לקבוע באופן יותר פשוט אם יצא רביעית או לא. אפשר למדוד את המים אחרי הכיבוס, ולראות אם יש בתערובות רביעית יותר ממה שהיה לפני הכיבוס, אולם אין לסמוך על כך, מפני שנשאר מים בכסות, ובמקומם יצא דם, ולפיכך לא גדלה כמות מי הכיבוס ברביעית. אבל כשמעשרים במראה, אנו אומרים כשם שנשארו מים בכסות, כך נשאר דם באותו יחס.

יד. המִשָּׁא⁵⁰ וְהַמִּגָּע וְהָאֵהָל שְׁלֹשָׁה שְׁמוֹת הֵם, וְכָל שֶׁהוּא מִשָּׁם אֶחָד מִצִּטְרָף וּמִטְּמֵא, וּמִשְׁנֵי שְׁמוֹת אֵינוֹ מִצִּטְרָף וְטָהוֹר. פִּיּוּד? הַנּוֹגֵעַ בְּכִשְׁנֵי חֲצָאֵי זֵיתִים אוֹ שְׁנֵשָׂא שְׁנֵי חֲצָאֵי זֵיתִים בְּכַת אַחַת, אוֹ שֶׁהָאֵהָל עַל כִּשְׁנֵי חֲצָאֵי זֵיתִים אוֹ שֶׁהָאֵהָל עַל חֲצִי זֵית וְחֲצִי זֵית אַחֵר מֵאֵהָל עָלָיו, אוֹ שֶׁהִנֵּה הוּא וְחֲצִי זֵית פָּתַח הָאֵהָל וְהָאֵהָל בְּמִקְצֵת גּוּפוֹ עַל חֲצִי זֵית אַחֵר אוֹ הָאֵהָל חֲצִי זֵית עַל מִקְצֵתוֹ - הַכֹּל טְמֵאִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שֵׁם אֶחָד. אֲבָל הַנּוֹגֵעַ⁵¹ בְּחֲצִי זֵית אוֹ הַנּוֹשֵׂא חֲצִי זֵית וְדָבָר אַחֵר מֵאֵהָל עָלָיו וְעַל כִּשְׁנֵי חֲצָאֵי זֵית אוֹ שֶׁהָאֵהָל עָלָיו חֲצִי זֵית אַחֵר אוֹ שֶׁהָאֵהָל עָלָיו חֲצִי זֵית וְנִגַּע בְּחֲצִי זֵית אַחֵר - הַכֹּל טָהוֹרִים; שְׂאִין הַמִּגָּע מִצִּטְרָף עִם הַמִּשָּׂא לֹא בָּמָת וְלֹא בִּשְׂאָר טְמֵאוֹת, וְלֹא הַמִּגָּע מִצִּטְרָף עִם הָאֵהָל, וְלֹא הָאֵהָל מִצִּטְרָף עִם הַמִּשָּׂא, [לְפִי שְׂאִינוֹ שֵׁם אֶחָד].

(50) שם פ"ג מ"א. פסק כחכמים. (51) במשנה שם, יש לכאורה סתירה בדיון זה בין רישא לסיפא, ועמדו על זה בגמרא חולין קכה, ב, ותיצרו שברישא המדובר בטומאה רצוצה (טומאה הנמצאת במקום סתום, ואין במקומה חלל טפח - נקראת טומאה רצוצה) והלכה למשה מסיני, שטומאה רצוצה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, ולפיכך המאהיל עליה כאילו נוגע בה. וברור שרבינו מדבר בטומאה שאינה רצוצה. (52) ולא נגע בו.

פרק חמישי

(1) יבאר המתטמאים מחמת המת, אדם או כלים. ואדם שנטמא במת ונגע בכלים, כלים שנטמאו במת כמגע או באהל, וכלים בכלים או אדם בכלים, כלי חרס אם נעשה אב הטומאה, וכלל גדול בטומאה הנקרא אב, וראשון שני ושלישי והנקרא טמא מת או ולד, ואבות טומאה של דברי סופרים, האוהל עצמו המאהיל על הטומאה, ואי זה אוהל מאהיל, היוצא מן העץ אם מתטמא באוהל, ובגדים הנוגעים במת אם מטמאין באוהל, המת אם מטמא משכב ומושב מתחתיו ועל גביו.

א. כָּל הַמִּתְטַמְּאִין² מִחֲמַת הַמֵּת, בֵּין אָדָם בֵּין בְּלִים, כָּל טְמֵאִים טְמֵאָת שְׁבָעָה. פִּיּוּד? אָדָם אוֹ כָּלִי שֶׁנִּגַּע בְּדָבָרִים שֶׁמִּתְטַמְּאִין מִן הַמֵּת בְּמִגָּע³, אוֹ שֶׁנִּשְׂטָמָא בָּאֵהָל בְּאֶחָד מִדְּבָרִים שֶׁמִּתְטַמְּאִין בָּאֵהָל, וְכֵן אָדָם שֶׁנִּשְׂא דְּבָרִים שֶׁמִּתְטַמְּאִין מִן הַמֵּת בְּמִשָּׂא - הַכֹּל

וכל-שכן אם הכניס מקצת הבשר, שהבשר גורם לטומאת אהל ולא העצם.

1. מֵלֹא חֲפָנִים²⁹ רָקֵב שֶׁנִּתְפָּזַר בְּתוֹךְ הַפֵּית - הַפֵּית טְמֵא³⁰.

(29) משנה אהלות פ"ג, ב. (30) כחכמים

3. יֹא. רְבִיעִית דָּם³¹ שֶׁנִּבְלָעָה בְּתוֹךְ הַפֵּית - הַפֵּית טָהוֹר לְהִבְאָר³², וְכָל שֶׁהִיָּה בּוֹ בָּעֵת שֶׁנִּבְלָעָה³³ הֶרְבִּיעִית בְּאֶרֶץ טְמֵא.

(31) נידה סב, ב. (32) אחר שנבלעה. (33) נראה, שאפילו נבלעה מקצת הרביעית ולא נשאר כשיעור רביעית - טהור.

6. יֹב. פְּזוּת³⁴ מִן הַמֵּת שֶׁאֵבֵד בְּתוֹךְ הַפֵּית וּבִקֵּשׁ וְלֹא נִמְצָא - הַפֵּית טָהוֹר³⁵. וְלִכְשִׁימְצָא - הַפֵּית טְמֵא לְמַפְרָע³⁶ מַעַת שֶׁאֵבֵד עַד שֶׁנִּמְצָא.

(34) תוספתא אהלות פ"ד ה"ד. (35) אנו אומרים שחתול או עכבר אכלו. (כסף-משנה בשם ה"ר קורקוס). (36) ואין אנו אומרים שזה בשר אחר.

9. יֹג. רְבִיעִית דָּם³⁷ שֶׁנִּשְׁפָּף בְּאֹוִיר³⁸, אִם קָרֵשׁ³⁹ אוֹ שֶׁהִיָּה בְּמָקוֹם אֲשֶׁבֶרִין⁴⁰, וְהוּא הַמָּקוֹם הַנִּמְנֹף כְּמוֹ גִּמָּא, וְהָאֵהָל הַמֵּאֵהָל עַל מִקְצֵתוֹ - נְטֵמָא. נִשְׁפָּף עַל הָאֶסְקָפָה בְּמֹוֹרֵד⁴¹, בֵּין לְפָנִים בֵּין לְחוּץ⁴² - הַפֵּית טָהוֹר⁴³, שֶׁהָיָה לֹא נָח הָדָם עַל הָאֶסְקָפָה. וְאִם הִתְהַוָּה הָאֶסְקָפָה אֲשֶׁבֶרִין אוֹ שֶׁקָּרֵשׁ הָדָם עָלֶיהָ - הַפֵּית טְמֵא⁴⁴. רְבִיעִית דָּם שֶׁנִּבְלָעָה בְּכִסּוּת⁴⁵: אִם מִתְכַּפֵּסֶת וְיוֹצֵאָה מִמֶּנּוּ רְבִיעִית דָּם - הָרִי זֶה הַכִּסּוּת מִתְטַמָּא בְּמִגָּע וּבְמִשָּׂא וּבָאֵהָל; וְאִם לֹא - אֵינָה מִתְטַמָּא בָּאֵהָל, וְהָרִי הִיא כִּסּוּת שֶׁנִּגְעָה בָּמָת; שֶׁכָּל הַבּוֹלֵעַ שְׂאִינוֹ כָּוֹל לִצָּאת - טָהוֹר. פִּיּוּד⁴⁶ מִשְׁעָרִין אוֹתָהּ⁴⁷ מִכְּבָסִין אוֹתָהּ בְּמִים, וּמִכִּיבֵי מִים בְּמִדְתָּן⁴⁸ וְנוֹתֵן לְתוֹכָן רְבִיעִית דָּם; אִם הִיָּה מִרְאֵהָן שׁוֹה אוֹ שֶׁהִיָּה מִי הַכְּפֹוס אָדָם יוֹתֵר מִמִּי הַמְּזִיג - בְּיָדוֹעַ שֶׁצָּא מִמֶּנָּה רְבִיעִית⁴⁹.

(37) אהלות פ"ג מ"ג. (38) פירוש, במקום שאין על גביו אוהל ('תוספות יום טוב' ותפארת ישראל שם). (39) במקום שנפל. (40) שהוא מכונס בתוך גומא. (41) שהאסקופה משופעת. (42) בין שהשיפוע הוא כלפי פנים, ובין אם הוא כלפי חוץ. (43) ואף-על-פי שסופו של הדם להגיע לבית דרך השיפוע, טהור הבית כל זמן שלא הגיע, שהשיפוע אינו מחבר (במשנה: "הקטפרס"). ואף-על-פי שבשר או עצמות שנחלקו מטמאים באוהל (ראה למעלה ה"ד וה"ה), דם אינו מטמא אלא במחובר. והראב"ד בהשגותיו כאן מפרש טעמו של דבר: רביעית דם מטמא מפני שדם נקרא נפש, ונפש היא רביעית דם מחובר (שיעור הדם בגופו של קטן), ולא כשהוא מחולק. (44) אפילו מקצתו מחוץ למשקוף, כי האוהל מטמא אף-על-פי שהוא מאהיל רק על חלק מן הטומאה. (45) שם משנה ב.

פסחו בו ביום כמו טמא שרץ (ראה הל' קרבן פסח פ"ו ה"א-ב).

1 טַמְאִים טַמְאָת שְׁבַעָה; שְׁנָאֵמֶר: כָּל הַבָּא אֶל הָאֵהָל
2 וְכָל אֲשֶׁר בָּאֵהָל יִטְמָא שְׁבַעֵת יָמִים.⁴

ג. פְּלִים שְׁנִטְמָאוּ בְּמַת, בֵּין בְּמַגַּע בֵּין בְּאֵהָל - הָרִי 16
הֵן לְנוֹגַע בְּהֵן כְּנוֹגַע בְּמַת עֲצָמוֹ: מָה הַמַּת מְטַמָּא 17
הַנוֹגַע בּוֹ, בֵּין אָדָם בֵּין פְּלִים, טַמְאָת שְׁבַעָה; אָף 18
פְּלִים שְׁנִטְמָאוּ בְּמַת, הֵם וְהַפְּלִים אוֹ הָאָדָם שִׁיגַע 19
בְּהֵן טַמְאִין טַמְאָת שְׁבַעָה¹². שְׁנָאֵמֶר: בַּחֲלָל חָרַב אוֹ 20
בְּמַת¹³; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁהַחָרַב בְּמַת. וְהוּא 21
הַדִּין לְשֹׁאֵר פְּלִים, בֵּין פְּלִי מִתְּכּוֹת בֵּין פְּלִי שְׁטָף¹⁴ 22
וּבְגָדִים¹⁵. הָרִי הוּא אוֹמֵר¹⁶: כָּל הָרֹג נֶפֶשׁ וְכָל נֹגַע 23
בַּחֲלָל. וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ, שֶׁזֶּה יִרָה חֵץ וְהָרֹג אוֹ 24
זֶרֶק אֲכֹן וְהָרֹג נִטְמָא שְׁבַעֵת יָמִים? ! אֵלָּא הוֹרֵג נֶפֶשׁ 25
בַּחָרַב וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, שְׁנִטְמָא בְּנוֹגְעֵתוֹ בְּכָלִי שֶׁהָרֹג בּוֹ, 26
שֶׁהָרִי נֹגַע הַכָּלִי בְּמַת. וּמִזִּין שֹׁאֵף הַפְּלִים הַנוֹגְעִין 27
בָּאָדָם שְׁנִגַּע בְּכָלִים שְׁנִטְמָאוּ בְּמַת שְׁטַמְאִים טַמְאָת 28
שְׁבַעָה? שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר: וְכַפְסָתָם בְּגִדֵּיכֶם בְּיוֹם 29
הַשְּׁבִיעִי וְטִהַרְתֶּם¹⁷. הֵא לְמַדְתָּ, שֶׁכָּל אָדָם הֵטְמָא 30
טַמְאָת שְׁבַעָה מְטַמָּא בְּגִדִים טַמְאָת שְׁבַעָה. 31

(12) רבינו כפל שלוש פעמים את המונח "נגיעה" להדגיש ולומר לך, שטומאה זו מטמאת רק בנגיעה, אבל לא באוהל ובמשא. ראה לקמן ה"ט. (13) דין כלים שנגעו במת עצמו, למדנו ממקרא זה. אבל כלים שנגעו באדם שנטמא במת, למד רבינו למעלה בתחילת ה"ב מהכתוב "וכבסתם בגדיכם ביום השביעי", ע"פ ה'ספרי' חוקת, פיסקה קל. (14) כלים שמתטהרים ע"י שטיפה במי מקווה. (15) אבל לא כלי חרס (ראה לקמן ה"ו). (16) 'ספרי' חוקת, פיסקה קצו. (17) נתבאר למעלה ה"ב, ובהלכה זו.

ד. נִמְצְאָת אוֹמֵר¹⁸: אָדָם שְׁנִגַּע בְּמַת, וְאָדָם בָּאָדָם 32
אַחֵר - הָרָאוּשׁוֹן טַמָּא טַמְאָת שְׁבַעָה, וְהַשְּׁנִי טַמְאָת 33
עָרַב. פְּלִים הַנוֹגְעִין בְּמַת, וְכָלִים בְּפְלִים - שְׁנִיָּהֶם 34
טַמְאִים טַמְאָת שְׁבַעָה¹⁹; אֲבָל הַשְּׁלִישִׁי, בֵּין אָדָם בֵּין 35
פְּלִים, טַמָּא טַמְאָת עָרַב. פְּלִים הַנוֹגְעִין בְּמַת, וְאָדָם 36
בְּפְלִים, וְכָלִים בָּאָדָם - שְׁלִשְׁתָּן טַמְאִין טַמְאָת 37
שְׁבַעָה²⁰; וְהַרְבִּיעִי, בֵּין אָדָם בֵּין פְּלִים, טַמָּא טַמְאָת 38
עָרַב. 39

(18) אהלות פ"א מ"א-ג. (19) אבל יש הבדל ביניהם, הראשונים נעשים אבי אבות הטומאה ומטמאים את הנוגע בהם טומאת שבעה כמו המת עצמו. אבל הכלים השניים הם אב הטומאה ומטמאים את הנוגע בהם, בין אדם ובין כלים, טומאת ערב בלבד. (20) שכלים הנוגעים באדם שהוא אב הטומאה, נעשו כמותו (משנה, שם). אבל כלים שנגעו בכלים שהם אב הטומאה - נעשו ראשון.

ה. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? ²¹ לְעִנְיַן תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים²²; 40
אֲבָל לְחֵיב פָּרַת עַל בִּיאַת מְקַדֵּשׁ אוֹ עַל אֲכִילַת 41
קִדְשִׁים - אֵינוֹ חֵיב אֵלָּא הַשְּׁנִים בְּלִבְד: הָרָאוּשׁוֹן 42
שְׁנִגַּע בְּמַת וְהַשְּׁנִי שְׁנִגַּע בּוֹ, כְּדִין תּוֹרָה, שְׁנָאֵמֶר: 43

(2) מגע ואוהל מפורשים בתורה שטמאים טומאת שבעה, ומשא למדנו מנבילה בקל-וחומר. ראה למעלה פ"א ה"א-ב. (3) נמנו למעלה פ"ג. (4) מכתוב זה למדנו שאוהל המת מטמא טומאת שבעה, ולא הוברר למה לא הביא גם את הכתוב במגע (במדבר יט, יא): הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים. [ואולי, מפני שב'ספרי' אמרו, שטומאת מגע אפשר ללמוד בקל-וחומר מאוהל, מצא רבינו כמיותר להביא גם את הכתוב במגע].

ב. אָדָם שְׁנִטְמָא בְּמַת וְכָלִים שִׁיגַע בְּהֵן אָדָם זֶה - 3
טַמְאִין טַמְאָת שְׁבַעָה⁵; שְׁנָאֵמֶר: וְכַפְסָתָם בְּגִדֵּיכֶם 4
בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי וְטִהַרְתֶּם⁶. אֲבָל אָדָם שְׁנִגַּע בָּאָדָם 5
שְׁנִטְמָא בְּמַת, בֵּין שְׁנִגַּע בּוֹ אַחֵר שֶׁפָּרַשׁ מִמְטַמְאִיו 6
בֵּין שְׁנִגַּע בּוֹ כִּשְׁהוּא עֲדִין נֹגַע בְּמַת⁷ - הָרִי זֶה 7
הַשְּׁנִי טַמָּא טַמְאָת עָרַב⁸; שְׁנָאֵמֶר: וְהַנֶּפֶשׁ הַנִּגְעַת 8
תִּטְמָא עַד הָעָרַב⁹. זֶהוּ דִּין תּוֹרָה. אֲבָל מִדְּבָרִי 9
סוֹפְרִים, הַנוֹגַע בְּמַת וְנִגַּע בָּאָדָם אַחֵר וְעֲדִין הוּא 10
מַחֲבֵר בְּמַת - שְׁנִיָּהֵן טַמְאִין טַמְאָת שְׁבַעָה, וְכֵאלּוּ 11
נִגַּע זֶה הַשְּׁנִי בְּמַת עֲצָמוֹ. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? 12
לְעִנְיַן תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים¹⁰; אֲבָל לְזִיר וְלַעוֹשֶׂה פֶּסַח¹¹, 13
בֵּין בְּשַׁעַת חֲבוּר בֵּין אַחֵר שֶׁפָּרַשׁ - אֵינוֹ טַמָּא אֵלָּא 14
טַמְאָת עָרַב, כְּדִין תּוֹרָה. 15

(5) בפסחים יד, ב - דרשו מהכתוב (שם טז): "בחלל חרב", חרב הרי הוא כחלל. כלומר, מה חלל אבי אבות הטומאה, אף החרב שנגעה בו - כך. ודעת רבינו שלא דוקא חרב, אלא כל הכלים, ואפילו כלי עץ ודומיהם, דינם כך חוץ מכלי חרס (ראה לקמן ה"ג), ובגמרא שם למדו מכאן גם על כלי הנוגע באב הטומאה שמקבל דרגת הטומאה של מטמאו, והוא טמא שבעה ימים. אולם רבינו כאן מביא דרשה אחרת לכלי שנטמא באב הטומאה. ויבואר להלן ה"ג. (6) ונשמע שאין לבגדים טהרה לפני היום השביעי. (7) זה נקרא בגמרא טומאה בחיבורין. (8) בנזיר מא, ב - אמר רבי ינאי, שאין הנזיר מגלח על טומאה בחיבורין. ופירשו שם הטעם, מפני שאינה מן התורה. ומכאן למד רבינו, שאינה מטמאה שבעה. (אמנם בעבודה זרה לז, ב - למדו טומאה בחיבורין מן המקרא, אבל רבינו סובר שהמסקנה של רבא שם מבטלת את הלימוד הזה (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס)). ראה באות הבאה. (9) לפנינו זה כתוב: וכל אשר יגע בו הטמא יטמא, ומפרש רבינו שלדעת רבא שם, סופו של הפסוק (והנפש הנוגעת טמא עד הערב) הוא פירוש למה שנאמר לפניו, ולא כמו שרצו לפרש (במס' עבודה זרה, שם) "יטמא" היינו שבעת ימים, "והנפש הנוגעת", כלומר השלישי, טמא טומאת ערב. (10) אסור לו לאכול תרומה וקדשים. (11) נזיר מא, ב. פירוש, אם נטמא נזיר בטומאת חיבורי אדם, אינו מגלח ואינו סותר את ימי נזרו אלא ממשיך כאילו לא נטמא. ואדם שנטמא בחיבורין בערב פסח, אינו נדחה לפסח שני אלא עושה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

30 ב"ק ב, ב. "אבות הטומאות וכו', תולדותיהם לאו (אינם) כיוצא בהם, דאילו (שהרי) אב מטמא אדם וכלים, ואילו תולדה - אוכלין ומשקין מטמא, אדם וכלים אינו מטמא".

ט. כל המתטמא מחמת המות³¹ טמאת שבעה, בין²³ אדם בין כלים, הוא הנקרא טמא מת. והוא אב מאבות הטמאות לענין טמאת תרומה וטמאת קדשים, כמו שבארנו³², כדי למנות ממנו ראשון ושני, וכדי לטמא אדם וכלים במגע בפשאר אבות הטמאות³³. ואינו מטמא כמשא³⁴.

31 בגמרא פסחים יד, א - פירשו מה שאמרו במשנה שם "ולד הטומאה", הכוונה לשני לטומאה. (למעלה ה"ה). כלים פ"א מ"א. (34) שם. והוא הדין שאינו מטמא באוהל (ראה למעלה ה"ג). במשנה מדובר גם בטומאות אחרות שאין בהן טומאת אוהל כלל, ולפיכך לא הזכירה אוהל, ורבינו דרכו לנקוט לשון המשנה.

י. כל המתטמא מחמת המות³⁵ טמאת ערב הוא ולד הטמאה³⁶, והוא הראשון לטמאה³⁷. ואפשר שהיה הרביעי מן המות ראשון לטמאה, כמו שבארנו³⁸, לענין תרומה וקדשים.

35 מכוח טומאתו של המת. (36) וכל אב הטומאה טמא שבעה. (37) והנוגע בו נעשה שני. (38) למעלה ה"ד.

יא. אדם או כלים שנטמאו במגע ארץ העמים ובית הפרס או במשאן, או במגע דם תבוסה וגולל ודופק או באהל³⁹, וכן אדם שנטמא במשא דם תבוסה⁴⁰ - הרי אלו פלן וכל פיוצא בהן אבות טמאות של דברי סופרים. וכן בגדים המתטמאין מחמת אלו טמאת שבעה - פלן אבות הטמאות של דברי סופרים.

39 של גולל ודופק שאינם מטמאים במשא אלא במגע ובאוהל (ראה למעלה פ"ג ה"ג). (40) לא נתברר למה לא כלל משא דם תבוסה עם דיני בית הפרס וארץ הגויים, ולמה הפסיק בין מגעו ומשאו.

יב. האהל עצמו⁴¹ המאהיל על הטמאה, אף על פי שלא נגעה בו טמאה - הרי הוא טמא טמאת שבעה מן התורה, והרי הוא כבגדים שנגעו במת; שנאמר: והזהר על האהל. במה דברים אמורים? בשניה האהל בגד או שק או כלי עץ⁴² או עור, אחד עור בהמה וחסיה, בין המתרין לאכילה בין האסורין לאכילה⁴³; שנאמר: ויפרש את האהל על המשכן - אין קרוי אהל אלא ארוג ועור פמשכן. אבל אם היה האהל נסרין של עץ, כגון התקרה והמחצלת וכיוצא בהן, או שהיה עצם או של מתכות⁴⁴ - הרי זה טהור. ואין צריך לומר, שאם היה בגן - שהוא טהור. וכל מקום שנאמר הבית טמא - אינו אלא

1 וכל אשר יגע בו²³ הטמא יטמא; אבל הנוגע בכלים
2 שנגעו באדם או הנוגע באדם שנגע בכלים שנגעו
3 במת - פטור, כמו שבארנו בהלכות ביאת מקדש²⁴.
4 שהדברים האלו, אף על פי שהן דברי קבלה - אין
5 דין תורה²⁵, שהרי לא נתפרשו בתורה אלא זה
6 שנטמא במת שהוא אב, והשני הנוגע בו שהוא
7 ראשון, בין אדם בין כלים.

(21) 'ירושלמי' נזיר פ"ז ה"ד. (22) פירוש, למנות ראשון לטומאה ושני לטומאה, עד רביעי בקדשים (ראה הלכה ט). ב'ירושלמי' שם אמרו: רבי יוחנן בשם רבי ינאי, וכולהו תורה הן אצל תרומה, אבל על ביאת מקדש אינו חייב אלא על שני שנגע בראשון. ורבי אבין בר חיאי ב'ירושלמי' שם חולק על רבי יוחנן, ודעתו שגם באדם שנגע באדם פטור, ורבינו פסק כרבי יוחנן. (נאמרו פירושים שונים בדברי ה'ירושלמי' הזה (ראה 'פני משה' ו'חזון איש'), אולם דברי רבינו מתפרשים יפה לפי הכסף-משנה). (23) פירוש, בזה שנגע במת עצמו. (24) אף-על-פי שנגע באב הטומאה ונטמא. (25) פ"ג הט"ו.

8 ו. כלי חרש שנגע במת²⁶ או שהיה עמו באהל -
9 טמא. ואינו מטמא [לא אדם] ולא כלי חרש אחר
10 ולא שאר כלים²⁷; שאין כלי חרש נעשה אב
11 הטמאה לעולם²⁸, לא במת ולא בפשאר טמאות. וזה
12 דין תורה, אף על פי שהוא קבלה.

(26) כל הדינים שאינם מפורשים ממש בתורה, אלא נדרשו מן הכתובים - נקראים לפעמים בפי רבינו 'דברי סופרים', וברוב הענינים דינם כדיני תורה, אבל על ביאת מקדש אין חייבים כרת אלא בטומאה המפורשת בתורה (ראה ראב"ד וכסף-משנה). (27) פירוש, אם אוירו נגע במת. ביארנו כבר, שכלי חרס אינו מיטמא מדופנו החיצון אלא מבפנים. (28) אלא אוכלין ומשקין בלבד. כלים פ"ח מ"ד. בתורת כהנים' פרשת שמיני פ"ט ה"א, שנינו: "יכול (יכול אני לפרש) אף הכלים מיטמאים באויר כלי חרס, תלמוד-לומר "מכל האוכל", אוכלים מיטמאים באויר כלי חרס, ואין הכלים מיטמאים באויר כלי חרס". ומכאן למדנו שכלים אינם מקבלים טומאה מוולד הטומאה (רש"י פסחים כ, ב).

13 ז. זה פלל גדול²⁹ בטמאות: כל אב הטמאה מטמא
14 אדם ומטמא בגדים וכלים, בין כלי מתכות בין כלי
15 שטף בין כלי חרש. וכל המטמא אדם וכלים
16 בגניעה - הרי זה אב הטמאה. וכל ולד הטמאות
17 מטמא אכלין ומשקין, ואינו מטמא לא אדם וכלים,
18 לא כלי חרש ולא שאר כלים ובגדים.

(29) עירובין קד, ב. ראה ה"ח.

19 ח. כל הנוגע באב הוא הנקרא ראשון, והנוגע
20 בראשון נקרא שני, והנוגע בשני נקרא שלישי,
21 והנוגע בשלישי נקרא רביעי. והראשון ושלמטה
22 ממנו פלן נקראין ולד הטמאה³⁰.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ה ניסן - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קבא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הבגד שנגע בו והבגד שנגע בבגד זה, אבל בזב כולם טמאים שבעה. (52) בגדים המונחים עליו, בזב, כולם - אפילו אלה שלא נגע בהם - טמאים ומטמאים אוכלין ומשקין, ונקרא "מדרף", מלשון "ריחו נודף" שמרגישים בו מרחוק, וכן גם זה מטמא מרחוק. (53) ראה למעלה ה"ד. (54) שם. (55) בהל' מטמאי משכב ומושב. (56) טומאה שאין במקומה חלל טפה, נקראת "טומאה רצוצה", כלומר לחוצה, מלשון הכתוב (דברים כח, לג): "והיית רק עשוק ורצוצין", ודיניה יבוארו לקמן בפרק שביעי.

יום שלישי כ"ה ניסן ה'תשע"ח

פרק ששי

(1) יבאר עצמות הדג ועורו וירוקה שעל פני המים וכיוצא ממה שבים שעשה מהם כלים, כלי גללים אבנים ואדמה וכלי עץ העשוי לנחת, כלי חרס המוקף צמיד פתיל, והעושה גולל מדבר שאינו מקבל טומאה, ארון שהוא חקוק בסלע והניח בו המת וכסהו הגולל, מערה שקבר בתוכה וחצר לפני המערה.

א. עצמות הדג²⁷ ועורו, העושה מהן כלים - אינן מקבלין טמאה כלל, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים. וכן ירוקה שעל פני המים²⁸ וכיוצא בה. שכל מה שבים - טהור, כמו שיתבאר בהלכות כלים. לפיכך, העושה אהל מעור הדג או מצמר שגדל בים - אין עצמו של אהל זה מקבל טמאה, אף על פי שמביא את הטמאה לכל אשר יהיה תחתיו כשאר אהלים.²⁹

(2) בתורת כהנים פרשת שמיני פרשתא ו הלכה ט שנינו: "יכול אף עורות שבים יהיו טמאים וכו' תלמוד לומר "או בגד", מה בגד מן הגדל בארץ אף עור מן הגדל בארץ". כעין צמר ירקרק הגדל על דופני הספינה המתעכבת ימים רבים במקום אחד. דין זה למד רבינו מהמשנה שם שנאמר בה: כל שבים טהור. (4) הכתוב מיעט את שבים לעניין טומאת עצמו בלבד, אבל לא להבאת טומאה, והרי גם בית קבוע אינו מיטמא ומביא את הטומאה.

ב. כלי גללים³⁰ וכלי אבנים וכלי אדמה - אינן מקבלין טמאה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים, בין טמאת מת בין שאר הטמאות. וכן כלי עץ העשוי לנחת³¹, כגון התבה³² והמגדל והפנתר, שהן מחזיקין ארבעים סאה³³ בלח³⁴ ויהיה להם שוליים³⁵ - אינן מקבלין טמאה כלל³⁶ לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים. ואלו הן הנקראין כלי עץ הבא במדה.³⁷

(5) רבינו שם מפרש רפש בקר מעורב בעפר. (6) להיות מונח במקום אחד ולא לטלטלו ממקום למקום. (7) ארון גדול. כלים פרק ט"ו משנה א. (8) מכילה עשרים וארבעה לוגים, והלוג שש ביצים בינוניות. (9) "שהם כוריים ביבש" (לשון המשנה). שיערו חכמים, שהגודש המתקבץ

אדם וכלים שפכל הפית. ואין לה יוצא מן העץ
שהוא מתטמא טמאת אהלים אלא הפשתן בלבד.⁴⁵

(41) 'ספרי' חוקת, פיסקה קט: "בא הכתוב ולימד על האוהל שהוא מקבל טומאה", אפילו הוא קבוע בקרקע. (42) פירוש, פשתן שנקרא עץ, שנאמר (יהושע ב, ו): "ותטמנם בפשתי העץ" (גמרא שבת כז, ב). [כך פירוש הכסף-משנה. ולפי זה, המילה "כלי" פירושה פשתן ארוג, ומה שאמר בגד או שק, הכוונה לדברים שאינם גדלים מן האדמה כגון צמר. והמבי"ט ב'קרי' ספר' אינו גורס את המילים "או כלי עץ"]. (43) שם כח, א. (44) שאינם כלים ואינם מקבלים טומאה כלל, או שהם כלים אבל קבעם בקרקע לאוהל, וביטלו מתורת כלים (ראה 'תוספות' שבת כז, ב ד"ה ואין). (45) להוציא קנבוס וכותנה וכדומה. ומדובר בקבוע לקרקע, אבל אם אינם קבועים - מיטמאים ככל הכלים המאהילים על הטומאה.

ג. בגדים⁴⁶ הנוגעים במת, אף על פי שהן כמת לטמא אחרים שנגעו בהן טמאת שבעה - אינן כמת לטמא אהל ובמשא. שהמשא למת עצמו אינו מפרש, כמו שבארנו⁴⁷; ובטמאת אהל הוא אומר: אדם פי ימות באהל⁴⁸. לפיכך, הנושא בגדים שנגעו במת ולא נגע בהן, וכל המאהיל עליהן או שהאחילו עליו או שהיו עמו באהל - הרי זה טהור. וכן האדם שנטמא במת והאחיל על הכלים - הרי הן טהורין; שאין טמא מת טמא⁴⁹ אלא במגע בלבד.

(46) נתבאר בה"ג. (47) פ"א ה"ב. ודיו במת עצמו, אבל אין למדים ממנו לנוגע במת. (48) הוא מטמא אוהלים, ולא הנוגע בו. (49) בכת"י תימן: מטמא.

יד. המת אינו מטמא⁵⁰ משכב ומושב מתחתיו⁵¹ ולא מדרף מעל גביו⁵², אלא אחד כלי שניגע במת מצדו או שהיה תחתיו או על גביו. כיצד? עשרה בגדים זה על גבי זה והמת למעלה, ועשרה בגדים אחרים על גבו למעלה: כגד הנוגע בו והפגד השני שנגע בפגד שנגע בו - שניהן טמאים טמאת שבעה⁵³, והשלישי - טמא טמאת ערב, בין של מעלה בין של מטה, והרביעי ומן הרביעי ולמטה ומן הרביעי ולמעלה - כלן טהורין⁵⁴. מה שאין בן בטמאי משכב ומושב, כמו שיתבאר במקומו⁵⁵. במה דברים אמורים שכל הבגדים או הכלים שתחתיו ושל מעלה ממנו טהורין? בשלא היתה שם טמאה רצוצה⁵⁶ ולא טמאת אהל, או שהיה מבדיל בינו ובין הכלים אבן, כמו שיתבאר במקומו.

(50) זבים פ"ד מ"ו: "זה חומר מבמת, שהזב עושה משכב ומושב מתחתיו וכו' ועל גביו מדרף, מה שאין המת מטמא". (51) אם הוא יושב או שוכב על כמה בגדים המונחים זה על גב זה, דינו כדין נוגע, כמבואר למטה, ואינו מטמא אלא

19 טַמְאָת שְׂבָעָה כָּל זֶמֶן שֶׁהָיָה גֹלָל. הַתִּיר הַבְּהֵמָה -
20 הָרִי הִיא טְהוֹרָה כְּשֶׁאֵר הַבְּהֵמוֹת. וְכֵן חֲבִית¹⁹ שֶׁהָיָה
21 מְלֵאָה מִשְׁקִין מְקַפֵּת צְמִיד פֶּתִיל וְעָשָׂה אוֹתָהּ גֹלָל
22 לְמֵת - הַנוֹגֵעַ בָּהּ²⁰ טָמֵא טַמְאָת שְׂבָעָה, וְהַחֲבִית
23 וְהַמִּשְׁקִין טְהוֹרִין²¹.

(19) של חרש. (20) לפני שפירשה מן הקבר. (21) מפני שהחבית מפרידה ביניהם ובין הטומאה, שאינה נכנסת לתוך הכלי.

24 ה. קוֹרָה שֶׁעָשָׂה גֹלָל לְקֶבֶר, בֵּין עוֹמֶדֶת²² בֵּין
25 מְטָה עַל צִדָּהּ²³ - אֵין טָמֵא אֲלָא כְּנִגַּד פֶּתַח הַקֶּבֶר
26 בְּלִבָּד²⁴, וְהַנוֹגֵעַ בְּקֶצֶה הַמִּנְחָ חוּץ לְקֶבֶר - טְהוֹר.
27 עָשָׂה רֹאשָׁה גֹלָל לְקֶבֶר²⁵ וְהָרִי הִיא עוֹמֶדֶת עַל
28 הַקֶּבֶר כְּמוֹ אֵילָן: הַנוֹגֵעַ מִמֶּנָּה בְּאַרְבָּעָה טַפְחִים
29 סְמוּךְ לְקֶבֶר - טָמֵא מִשּׁוּם גֹּלָל, וּמֵאַרְבָּעָה וּלְמַעַלָּה
30 - טְהוֹר²⁶. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּזֶמֶן שֶׁהָיָה עֲתִיד
31 לְקַץ אוֹתָהּ; אֲבָל אִם אֵינוֹ עֲתִיד לְקַץ אוֹתָהּ - כָּלָה
32 גֹּלָל.

(22) ורחבה עורף מפתח הקבר. (23) מוטלת על הקבר וארוכה יותר מפתח הקבר. (24) והנוגע בחלק העורף על הפתח - טהור. (25) העמיד את הקורה לא על שורש העץ שהוא רחב אלא על ראשה השני שאינו רחב כל כך, ועוביו אינו יוצא מחוץ לפתח הקבר. (26) מפני שלא קבע לגולל יותר משיעור זה. ומובן, שגם בעומדת על צידה הרחב אינו מטמא יותר מארבעה טפחים, אלא שבבא ראשונה משמיעה אותנו, שהעורף על פתח הקבר אינו מטמא, ובבא אחרונה קובעת את גבול הגובה המטמא (כל פירוש הלכה זו הוא על פי התוספות יום טוב שם).

33 ו. שְׁתֵּי אַבְנִים גְּדוֹלוֹת שֶׁל אַרְבָּעָה אַרְבָּעָה טַפְחִים
34 שֶׁעָשָׂן גֹּלָל - הַמֵּאֲהִיל עַל גְּבִי שְׁתֵּיהֶן²⁷ טָמֵא²⁸.
35 נִטְלָה אַחַת מֵהֶן - הַמֵּאֲהִיל עַל גְּבִי שְׁנֵיהֶן טְהוֹר,
36 מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לְטַמְאָה דֶּרֶךְ שְׁתַּעֲצָא בּוֹ²⁹.

(27) כלומר, על כל אחת משתיהן. (28) מפני שהאבן גדולה ארבעה טפחים היא ראוייה להיות גולל. (29) ראה לקמן הלכה ט. והמדובר שהאהיל שלא על גבי הקבר ממש, אלא על גבי כותל הקבר, שהרי המאהיל על הקבר טמא (כסף משנה בשם הר"י קורקוס).

37 ז. גַּל שֶׁל צְרוּרוֹת שֶׁעָשָׂהוּ גֹלָל לְקֶבֶר - אֵין טָמֵא
38 אֲלָא סֵדֶר הַפְּנִימִי³⁰, שֶׁהוּא צָרְכוֹ שֶׁל קֶבֶר; אֲבָל
39 הַנוֹגֵעַ בְּשֶׁאֵר הָאֲבָנִים - טְהוֹר.

(30) הצרורות מסודרים שורה על גבי שורה, והשורה התחתונה נקראת סדר פנימי.

40 ח. אֲרוֹן שֶׁהוּא חָקוֹק בְּסֻלָּע³¹ וְהִנִּיחוּ בּוֹ הַמֵּת
41 וְכִסּוּהוּ בְּגֹלָל - הַנוֹגֵעַ בְּסֻלָּע בְּכָל מְקוֹם טְהוֹר³²,
42 וְהַנוֹגֵעַ בְּגֹלָל טָמֵא. לְמָה זֶה דּוּמָה? לְבוֹר גְּדוֹל
43 מְלֵא מַתִּים, וְאֶבֶן גְּדוֹלָה עַל פִּיָּה, שֶׁאֵין טָמֵא אֲלָא

למעלה מן שפת הכלי מחזיק כחצי הכמות שבתוך הכלי ולפיכך כלי המחזיק 40 סאה בלח, שאין לו גודש, שווה למידה מחזיקה שני כורים (כור = 30 סאה) ביבש. (10) רחבים וישרים מבחוץ, שהכלי יכול לעמוד עליהם, למעט שוליים עגולים או מחודדים. (11) בחגיגה כו, ב למדו דין זה מהיקש לשק, שנאמר בתורה (ויקרא יא, לב) "כלי עץ או בגד או עור או שק" וגו', ודרשו: מה שק מיטלטל מלא וריקם, אף כל מיטלטל מלא וריקם, ואלה הכלים הגדולים אינם מיטלטלים מלא.

1 ג. כָּלִי עֵץ - פְּשׁוּטִיָּהֶם¹² טְהוֹרִים, וּמְקַבְּלֵיהֶם¹³
2 טָמֵאִים. כָּלִי חֶרֶשׁ - פְּשׁוּטִיָּהֶן טְהוֹרִין, וּמְקַבְּלֵיהֶן
3 טָמֵאִין. וְאֵינוֹן טָמֵאִין אֲלָא מְאוּרִין¹⁴ אוּ בְּהֶסֶט
4 הַדָּב¹⁵. אֲפִלוּ נִגַּע כָּלִי חֶרֶשׁ בְּמֵת מִגִּבּוֹ - אֵינוֹ
5 מְטַמְּא¹⁶. וְאִם נִכְנְסָה טַמְאָה מִן הַטַּמְאוֹת בְּאוּרֵי
6 וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִגַּעָה בּוֹ - נְטָמָא. הִיָּה כָּלִי חֶרֶשׁ
7 עִם הַמֵּת בְּאֶהֱל - נְטָמָא, שֶׁהָרִי הַטַּמְאָה נִכְנְסָה
8 בְּאוּרֵי. וְאִם הִיָּה מְקַף צְמִיד פֶּתִיל - הוּא וְמָה
9 שֶׁבְּתוֹכוֹ טְהוֹר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְפָּרֵשׁ בַּתּוֹרָה; שֶׁאֵין טַמְאָה
10 נִכְנְסָה לוֹ אֲלָא מִפֶּתַחוֹ וּבְהֶסֶט הַדָּב¹⁷, שֶׁהָרִי הוּא
11 כְּמוֹ שֶׁנִּגַּע בְּכָל¹⁸.

(12) שאין להם בית קיבול. (13) [במשנה שם נאמר דין זה גם בכלי עצם, בכלי עור ובכלי זכוכית ולא הוברר למה השמיטם רבינו]. גם זה נלמד מהיקש לשק שיש לו בית קיבול. (14) אם נגעה הטומאה באוורו של הכלי ואף על פי שלא נגעה בדופן הכלי. בחולין כד, ב דרשו דיני טומאת כלי חרס מן המקרא. כתוב בתורה (שם, לג): "וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו, כל אשר בתוכו יטמא ואותו תשבורו" ואפילו הכלי - כולם טמאים. למדנו מזה, שאוור כלי חרס מטמא אוכלים שבתוכו אפילו בלא נגיעה. וטומאת הכלי למדנו בגזירה שווה מטומאת מה שבתוכו. (15) אם זה הזיז את הכלי ממקומו. בתורת כהנים פרשת מצורע (פרשתא ג, הלכה ב) דרשו את הכתוב (שם טו, יב): "וכלי חרש אשר יגע בו הזב ישבר" מגע שהוא ככולו, פירוש הזזה ממקומו שהזב מזיז את כל הכלי מה שאין כן בנגיעה בלי הזזה שהוא נוגע רק בחלק מן הכלי. ושם הלכה א למדו גם שאפילו זה, שטומאתו חמורה, אינו מטמא כלי חרס מגבו אלא מאוורו, וזב בלבד מטמא בהיסט, אבל לא טומאות אחרות (שבת סג, ב). (16) חולין שם, למדו זה מהמקרא (במדבר יט, טו): "וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו". (17) כאילו הזיזו הזב. (18) כאילו נגע גם באוורו, שהרי הזיזו.

12 ד. הַעוֹשֶׂה גֹלָל מְדַבֵּר שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טַמְאָה, כְּגוֹן
13 שֶׁהִנִּיחַ עַל גְּבִי הַקֶּבֶר אֶבֶן אוּ כָּלִי אֲדָמָה אוּ כָּלִי עֵץ
14 הַבָּא בְּמִדָּה אוּ כָּלִי חֶרֶשׁ הַמְקַף צְמִיד פֶּתִיל אוּ עוֹר
15 הַדָּג וְעֲצָמוֹ וְכִיּוּצָא בְּאֵלֵי - הַנוֹגֵעַ בְּהֵן טָמֵא טַמְאָת
16 שְׂבָעָה מִשּׁוּם נִגַּע בְּגֹלָל. וְאִם פָּרְשׁוּ מִלְּהִיּוֹת גֹּלָל
17 אוּ שֶׁהִסִּיר אֶת הַמֵּת מִתַּחְתֵּיהֶן - הָרִי הֵן טְהוֹרִין. וְכֵן
18 בְּהֵמָה שֶׁכִּפְּתָה וְעָשָׂה אוֹתָהּ גֹּלָל - הַנוֹגֵעַ בָּהּ טָמֵא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ה ניסן - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קבג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פי שגזרו טומאה על ארבע אמות סמוך לקבר, בחצר שיש לה מחיצות לא גזרו. (50) גירסת רבינו בתוספתא שם היא: "במה דברים אמורים (שבפחות מארבעה טפחים מן הקבר טמא)? בזמן שאינה פתוחה לאוויר, אבל בזמן שהיא פתוחה לאוויר אפילו מרוחק מן השקוף (המשקוף) כל שהיא, הנכנס לתוכה טהור ובלבד שלא יגע בשקוף".

פרק שביעי

1) יבאר בית סתום והמת בתוכו והמת בתוך הבית ובו פתחים הרבה נעולים או פתוחים, חשב להוציאו באחד מהם, ובתים הפתוחים לאכסדרה והמת באחד, אימתי הקבר מטמא מכל סביביו, כלל גדול בטומאה שבוקעת ועולה ובוקעת ויורדת.

א. בית סתום² שהמת בתוכו, או שהיה לו פתח [ופרץ את פציימיו]³ וסתמו - מטמא מכל סביביו, והנוגע בו מאחוריו או מגגו - טמא שבעה, מפני שהוא כקבר סתום⁴. נפתח בו פתח, אפילו סתמו, אם לא פרץ פציימיו - הנוגע בו מאחוריו ומגגו טהור, ואין טמא אלא כנגד הפתח. וכמה יהיה שעור הפתח? שלם המת⁵ - פתחו בארבעה טפחים⁶, וכזית מן המת - פתחו בטפח, וגדול מפזית - הרי הוא כמת ופתחו בארבעה.

2) תוספתא אהלות פט"ז ה"י, גמרא בבא בתרא יב, א. בית שהמת בתוכו ויש בו פתח, כל הנמצא בבית ואפילו הנמצא תחת המשקוף בחלקו שמחוץ לדלת הנעולה מיטמא באוהל. מפני שהמת יצא דרך הפתח הזה ויעבור דרך המשקוף, והרי כל זה אהלו. אבל הנוגע בקורות הבית מבחוץ - טהור. 3) חתיכות עץ הנתונות בין הדלת והקיר, ובכללן משקוף ומזוזות. כל זמן שלא פרץ אותם לא יצא מדין פתח, ולפיכך אפילו סתמו אינו מטמא אלא כנגד הפתח, כמו שנתבאר למעלה. 4) דין קבר סתום נתבאר למעלה בפרק ששי. 5) אף-על-פי שאין בו כזית, כגון נפל קטן. 6) ואם אין בו כשיעור זה, דינו כסתום (אהלות פ"ג מ"ו).

ב. המת בתוך הבית⁷ ובו פתחים הרבה, בזמן שפלים נעולים⁸ - כלם טמאים⁹, והיושב בצד כל פתח מהן פתח התקרה היוצא על הפתח - נטמא¹⁰. נפתח אחד מהן, או שחשב להוציאו באחד מהן, ואף על פי שחשב אחר שמת המת¹¹, אפילו חשב להוציאו בחלון שהיא ארבעה¹² על ארבעה - הציל¹³ על הפתחים כלן, ואין טמא אלא כנגד הפתח שנפתח או שחשב עליו, והשאיר טהורין¹⁴, מפני שהן נעולין¹⁵ והרי אין הבית כקבר סתום¹⁶. וכן אם התחיל לחתור פתח¹⁷ להוציאו בו - משיחתו ארבעה על ארבעה¹⁸ הציל על הפתחים כלן. היה שם פתח סתום וחשב להוציאו והתחיל לפתחו - משיחתו לפתח הציל על הפתחים כלן¹⁹. היו בו²⁰ חלונות הרבה²¹ וכלן מוגפות - כלן טהורות²². נפתחו²³ - כלן טמאות²⁴, ולא הצילו על הפתחים²⁵. פתח

1 פנגד חללה. ואם בנה נפש³³ על גבה³⁴ - הרי זו³⁵ 2 כקבר סתום³⁶ ומטמא מכל סביביו. היתה הארון³⁷ 3 החקוקה בסלע³⁸ רחבה מלמטה³⁹ וצרה מלמעלה 4 והמת בתוכה - הנוגע בה מלמטן טהור⁴⁰, 5 ומלמעלן⁴¹ טמא; שהרי הצדדין מלמעלה סמכו על גבי המת ונעשו גולל. היתה הארון רחבה 6 מלמעלה וצרה מלמטה - הנוגע בה מכל מקום טמא⁴². היתה שוה⁴³: הנוגע בה מטפח הסמוך 8 לקרקעיתה⁴⁴ ולמעלה - טמא⁴⁵, מטפח ולמטה - טהור. נקב ארון בסלע והכניס המת בתוכה כמו 10 נגר⁴⁶ - הנוגע בה מכל מקום טהור, חוץ ממקום 11 פתחה. 12

31) שלא נעקר מעולם ממקומו. 32) זה נקרא "קרקע עולם" שאינו מטמא, שאם לא כן, יספיק קבר אחד לטמא את כל העולם. 33) חדר קטן. 34) על הארון. 35) הנפש [=החדר הקטן]. 36) קבר סתום האמור בכל מקום משמעותו בניין שעל גבי קרקע במקום שהמת קבור בו, אבל הנוגע בקרקע בצידו הקבר, אינו טמא. ואפילו בניין אינו מטמא מצדדיו, אלא כשבמקום המת יש טפח על טפח ברום טפח פנוי, ואם אין שם חלול כזה הרי זו טומאה רצוצה. 37) נקט לשון נקבה בהתאם ללשון משנתנו. [מצאנו במקרא פעם אחת ארון בלשון נקבה: "וארון אלוקים נלקחה" (שמואל-א ד, יז). והרב מאיר מרוטנברג בפירושו למשנתנו כותב מפני שהארון חצוב באבן ואבן לשון נקיבה]. 38) במשנה שם לא נאמר, שהמדובר בחקוקה בסלע, ורבינו בפירושו למשנה זו כותב שלמד מן התוספתא (פרק י הלכה ז) שהמשנה מתכוונת לחקוקה בסלע. פירוש, צוק סלע היה בולט בראש ההר ובו הקבר חקוק. 39) במקום שהסלע רחב יותר ממקום הקבר. 40) ככל קרקע עולם, שהרי הסלע הוא חלק מן ההר. 41) במקום הצר, שאם תמשיך קו מאונך ממקום נגיעתו בכיוון ההר, יגע הקו במקום הקבר ממש. 42) מפני שאינו כקרקע עולם דין כולו כארון. 43) כותלי הסלע וקופים בקו ישר. 44) משולי הקבר. 45) פסק כרבי יהושע במשנתנו, שטפח אחד הסמוך לשולי הקבר נגרר אחריו, ולמטה מזה הוא כקרקע עולם. 46) יתד גדולה. נראה שהכוונה לחור עמוק וצר ומכניסים לתוכו את המת דרך ראשו או רגליו וחור שכזה אינו כארון ממש ולפיכך הסלע הוא כקרקע עולם.

13 ט. מערה שהקבר⁴⁷ בתוכה ונחצר לפני המערה: 14 בזמן שהנחצר לאויר⁴⁸ - העומד לתוכה טהור⁴⁹, 15 ובלבד שלא יגע במשקוף המערה⁵⁰; ובזמן שהנחצר מקרה: אם היה בה [מגלה בצד המערה] ארבעה 16 טפחים על ארבעה טפחים או יתר - הנכנס לשם טהור; היתה פחותה מארבעה על ארבעה - הנכנס 18 לשם טמא ואף על פי שלא נגע בפתח המערה. 19

47) כלומר, מקום קבורה למתים רבים. 48) פירוש, שאין תקרה על גבה. 49) אפילו הוא עומד קרוב לקבר. ואף על

שחשב טמאים, תועיל ההערכה להשתמש בפתח הדרומי עד שיבואו הקרובים ויקבעו להוציא דרכו את המת].

ג. פתחים³⁶ הפתוחין לאכסדרה³⁷ והמת באחד מהן: אם היה דרכו של מת לצאת באכסדרה - הרי הבית שער³⁸ והבתים טמאים³⁹; ואם לאו⁴⁰ - בית שער טמא⁴¹, והבית טהור⁴². החדר⁴³ שלפנים מן הבית מוגבה⁴⁴, ונכנסה טמאה לפנים⁴⁵ דרך חלון⁴⁶ - הבית החיצון טהור⁴⁷, מפני שהטמאה חוזרת ויוצאת דרך החלון שנכנסה בו⁴⁸.

(36) תוספתא שם. (37) מקום לפני הבתים שפתחיהם לתוכו, והוא מוקף משלושה צדדים ותקרה מכסה עליו. (38) רבינו קורא כאן לאכסדרה "בית שער" (כסף-משנה), כנראה מפני שהיא כמבוא לבית. (39) כאילו כבר הוציאו את המת דרך האכסדרה ונטמאה, וממנה נכנסת הטמאה לבתים. (40) כגון שיש לבית שהמת בתוכו עוד פתח שלא מצד האכסדרה, וקרוביו מתכוונים להוציאו דרך פתח זה. (41) פירוש, האכסדרה טמאה מפני שהיא טפילה לבית. (42) בכת"י תימן הגירסא: והבתים טהורים. וגירסא זו נכונה. והמדובר, כשפתח בית המת נעול (כסף-משנה). [ותמוה הדבר, למה האכסדרה טמאה כשפתח הבית נעול, הלא אפילו האסקופה שתחת המשקוף מחוץ לדלת הנעולה - טהורה? ובסדרי טהרות לאדמו"ר הגאון מראדזין מפרש, שהמדובר כשלא ידוע אם יוציאו את המת דרך האכסדרה או לא. ומה שכתב "ואם לאו", פירושו שאין מנהג קבוע להוציא דרך האכסדרה, ולפיכך טימאו את האכסדרה מספק, אבל אינה מביאה את הטמאה לבית מספק]. (43) תוספתא שם. (44) הדלת שבין החדר והבית החיצון נעולה. (45) לחדר הפנימי. (46) שבחדר. (47) ואף-על-פי שהטמאה עתידה לצאת דרך פתחו. (48) ומה שאמרו אין החלונות מצילים על הפתחים, המדובר כשהטמאה לא נכנסה דרך החלון.

ד. אין הקבר⁴⁹ מטמא מפל סביביו⁵⁰ עד שיהיה שם חלל טפח על טפח על רום טפח⁵¹. אפילו הגביה הבנין על גבי חלל טפח עד לרקיע - הפל⁵² טמא⁵³, לפי שהכל פקב⁵⁴. היתה טמאה רצוצה⁵⁵ ולא היה שם חלל טפח - טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת, ואין טמא אלא הנוגע פנגד הטמאה מלמעלה או המאהיל עליה מלמעלה, או הנוגע פנגדה מלמטה או מה שהאהיל עליו מלמטה⁵⁶; אבל הנוגע בצדי הבנין - טהור.

(49) אהלות פ"ז מ"א. "הטמאה בכותל ומקומה טפח על טפח, כל העליות שעל גבה, ואפילו הן עשר, כולן טמאות". (50) פירוש, מבחוץ, כדין קבר סתום. (51) מקום פנוי למעלה מן הטמאה. (52) הנוגע בכתלי הבנין מבחוץ, בגגו ובקרקעיתו. (53) שם. (54) כקבר סתום. (55) לחוצה במקום צר. במשנה: "נפש אטומה". (56) שהקבר האהיל עליו.

ה. זה פלל⁵⁷ גדול בטמאת מת: שפל דבר המטמא

1 קטן²⁶ פתוך פתח גדול²⁷ - המאהיל על גבי שניהם²⁸
2 טמא. חשב להוציאו בקטן - טהר קטן את הגדול²⁹.
3 היו שניהן מתאימין³⁰ - המאהיל על גבי שניהם
4 טמא³¹. חשב להוציאו באחד מהן - טהר את
5 חברו³². היה לבית³³ פתח אחד לצפון ופתח לדרום,
6 וחשב להוציאו בצפוני, ואחר כך פאו אחיו או
7 קרוביו ואמרו: אין מוציאין אותו אלא בדרומי -
8 טהר דרומי את הצפוני³⁴, ובלבד שלא יערים³⁵. ואם
9 הערים - שניהן טמאים.

(7) שם פ"ז מ"ג. (8) והוא-הדין אם כולם פתוחים. (9) מפני שאין אנו יודעים באיזה פתח יוציאוהו, כולם נחשבים כפתח אחד. וכשיוציאוהו באחד הפתחים אין אנו אומרים הובר הדבר למפרע, שפתח זה הוא הטמא ונטהר את הכלים שנגד שאר הפתחים, מפני שבדברים שהם מן התורה "אין בריה", פירוש: אין מטהרים או מתירים מסברא שכזו. (10) ביאור למה שאמר: כולם טמאים. (11) כבית-הלל שם. (12) טפחים. (13) מטמאה. (14) הכלים שהעמידו תחת המשקוף מחוץ לדלת אחר שנפתח האחד או שחשב, אבל הכלים שנמצאו שם לפני כן נטמאו ואין חוזרים לטהרתם למפרע מפני שבדאורייתא "אין בריה" (רבה ור' אושעיא, ביצה י, א). (15) ובוודאי יוציאו את המת דרך הפתח הפתוח או דרך זה שחשב עליו. (16) מפני שלא נפרצו צמימו. (17) לפתוח פתח חדש. (18) במשנה שם: "ומודים (בית-הלל) בפותח בתחילה, שיפתח ארבעה טפחים. אבל בפחות משיעור זה אינו מציל (ראה באות הבא). (19) בפתח סתום אמרו בית-הלל שמשותחיל לפתחו - מציל, ואין זה דומה לפותח פתח במקום שלא היה שם מעולם. (20) בבית שפתחיו נעולים. (21) תוספתא אהלות פ"ח, ה"ד. (22) כשלא חשב להוציא את המת דרך חלונות. (23) אפילו בלי כוונה להוציא דרכם את המת. (24) הטמאה עוברת דרך הפתיחה. (25) אין דרך להוציא מת דרך החלון, ולפיכך אפילו חלונות פתוחים אינם מצילים על הפתחים אלא אם חשב להוציאו דרכם (הר"י קורקוס. וראה כסף-משנה). (26) שם. (27) בבתים גדולים נהגו לעשות פתח גדול כעין שער להכניס משאות גדולות, ובשער דלת קטנה ליציאה וכניסה של אנשים. (28) פירוש, כל אחד מהשנים. (29) ואין אנו אומרים שהקטן בטל לגבי הגדול. לא כתב מהו הדין אם חישוב להוציא בגדול, מפני שאם ייפתח הגדול גם הקטן נפתח עמו. (30) שהעמיד מזוזה בתוך השער הגדול, והעמיד שתי דלתות מתאימות. ואפילו אם המזוזה אינה באמצע הפתח אלא משוכה לצד אחד והדלתות מתאימות בגבהן אבל אינן שוות ברחבן (ע"פ הר"ש). (31) דין זה פשוט, ונכתב כעין הקדמה לדין הבא אחריו. (32) ואין אומרים ששניהם פתח אחד. (33) תוספתא שם. (34) מחשבת קרובי המת מבטלת מחשבתם של הרחוקים. (35) שלא יעשו זאת מתוך כוונה לטהר מתחילה את הפתח הדרומי, ואח"כ יבואו הקרובים ויטהרו את הצפוני. [ואפילו לדעת רבה ור' אושעיא (ביצה י, א) שהכלים שנמצאו בפתח לפני

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ה ניסן - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קבה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(2) אהלות פי"ח מ"ג. (3) ידוע שיש בו קבר, ואין אנו יודעים את מקומו. בבבא הראשונה שם, שנינו דין שדה שנחרש בו קבר, אלם רבינו כתב מקצת דיניו למעלה (פ"ב הט"ז), ולכן מתחיל כאן בבבא שניה שבמשנה, ולקמן פ"י ממשיך ומבאר דיני קבר שנחרש. (4) אם לקח מהשדה עפר, והניחו במקום טהור. (5) נדרס ברגלי עובדים ושבים. ואינו מטמא באוהל, שהרי עצם כשעורה אינו מטמא באוהל. (6) ואפילו בימות החמה שדינו כרשות הרבים, וכלל בדינו 'ספק טומאה ברשות הרבים ספיקו טהור', כאן טמא, מפני שהחזקה טומאה.

ב. בנה⁷ (בה) בית⁸ ועליה על גביו: אם היה פתחה של עליה כנגד פתחה של בית⁹ - העליה טהורה¹⁰, שאפילו [היה] הקבר תחת משקוף הפתח - העליה טהורה, שהרי הוא אהל על גבי אהל, כמו שיתבאר¹¹; ואם לא היה מכון¹² - אף העליה טמאה, שמא אסקפת עליה על הקבר, והרי העליה מאהילה על הקבר¹³.

(7) שם פי"ז מ"ה. (8) בשדה שאבד בו קבר. (9) ואינו עודף על פתח הבית לא מכאן ולא מאן, וגם אינו בולט מחוץ לפתח הבית. (10) בכל מקום שהמת מונח, חוצץ הבית מפני הטומאה שלא תכנס לעליה. (11) לקמן פט"ז ה"ג. (12) אלא עודף קצת. (13) חוששים אנו שמא הטומאה נגד הכותל עצמו מחצי עביו ולחוץ ובוקעת ועולה וכשמגיעה לפתח העליה במקום שהיא עודף על פתח הבית, היא נכנסת לפנים, אבל אם היא בכותל מחציו ולפנים דינה כאילו היא בתוך הבית, ותקרת הבית חוצצת ואינה נכנסת לעליה (סדרי טהרות).

ג. ושה¹⁴ זורע לזרע בתוכה כל זרע¹⁵, לפי שאין שרשי זרעים מגיעים עד לקבר¹⁶. אבל אין נוטעין בתוכה אילני מאכל, מפני שהשרשים מגיעין עד למת. התלוליות¹⁷ הקרובות לעיר¹⁸ הסמוכה לבית הקברות או לדרך בית הקברות, אחד חדשות ואחד ישנות - הרי אלו בחזקת טמאה, מפני שהנשים קוברות שם את הנפלים¹⁹, ומפי שחין קוברין שם איבריהן²⁰. אבל הרחוקות - החדשות טהורות²¹, והישנות טמאות, שמא היו קרובות²² מעיר שחרבה או מדרך שאבדה²³. ואי זהו תל קרוב? כל שאין שם תל אחר קרוב יותר ממנו. וישן? שאין אדם זורכו²⁴.

(14) שם פי"ח מ"ג. (15) גירסת רבינו במשנה: "זורעת כל זרע". שאין שרשי זרעים מגיעים עד לקבר. כלומר, עד מקום המת ממש, ועפר הקבר מותר בהנאה (רבינו בהל' אבל פי"ד ה"כ). ולטומאה אין לחשוש, מפני שמחובר אינו מקבל טומאה, ואחרי הקצירה גם-כן לא יקבלו טומאה כל זמן שלא נתלחחו אחר קצירתם באחד משבעת המשקין (הל' טומאת אוכלין פ"א ה"א-ב). (16) ויונקים ממנו, והפירות גדלים מלשדו, והמת אסור בהנאה מן התורה. מלשדו של רבינו כאן משמע שאילני סרק מותר לנטוע

באהל מן המת, אם היה רצוין, שאין לו חלל טפח - הרי הטמאה בוקעת ועולה עד לרקיע, בוקעת ויורדת עד התהום, ואינה מטמאה מן הצדדין. כיצד? כרי של תבואה⁵⁸ או גל של אבנים וכזית מן המת בתוכו, וכלים בצד הטמאה ואינן נוגעין בה - כלים טהורין, וכל כלי שבתוך הגל מכון כנגד הטמאה מלמעלה או מלמטה טמא, שהטמאה בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת. ואם היה מקום הטמאה חלול טפח על טפח⁵⁹ על רום טפח - הוא כקבר סתום ומטמא מקל סביביו.

(57) שם; פט"ו שם. (58) שם פט"ו מ"ז, והמדובר כשהכרי והגל מונחים בחוץ. ראה ה"ו. (59) תוספתא שם. 11. בית שמלאו⁶⁰ עפר או צורות⁶¹ - הרי זה בטל 12. הבית⁶² והרי הוא כגל של עפר או צורות, ואם 13. היתה טמאה בתוך העפר - בוקעת ועולה, בוקעת 14. ויורדת, וכלים שבצדיה בתוך העפר טהורים.

(60) שם מ"ז. (61) חצץ. (62) כאילו אין כאן בית כלל, אלא עפר וצורות. ואם נשאר אור טפח על טפח בין הגל ובין התקרה, הרי זו "נפש אטומה". רבינו גורס במשנה: "ביטלו", פירוש, אם מילא בכוונה את הבית עפר, ואפילו צורות שאינם נדבקים לגוש אחד - ביטל במעשה זה, שנעשה בכוונה, את הבית. ראה 'תוספות יום טוב' למשנתנו שגורס בהלכה זו: "הרי זה בטל אצל הבית". אולם בספרים שלנו, וכן בכת"י תימן, הגירסא: "ביטל הבית".

ז. טמאה שהיא רצוצה⁶³ ככתל וסמך סכה לפתל⁶⁴ - הסכה טמאה, שהרי נעשה הפתל צד מצדי האהל. ואף על פי שהצדדין טהורים לנוגע אלו לא היה עליהן אהל, אבל משנעשה עליהן אהל - האהל פלו טמא, שהרי הטמאה בתוכו⁶⁵.

(63) רבינו מפרש את הבבא האחרונה של המשנה שם: "סמך לה סוכות" בטומאה רצוצה, וכן כתב בפירושו על המשנה (ראה ראב"ד). (64) "ושם עליו המשקוף" (רבינו בפירושו למשנה). (65) הכותל נעשה חלק מן הסוכה, והטומאה שהיא בכותל כאילו מונחת בתוך הסוכה.

פרק שמיני

(1) יבאר דין שדה שאבד קבר בתוכה, ואם מותר לזרוע או לנטוע בו, התלוליות הקרובות לעיר או הרחוקות וסמוכות לבית הקברות, קבר הנמצא או קבר הידוע אם מותר לפנותו, וקבר המזיק לרבים, הפוגע במת מצוה והמוצא קבר או מת שחייב לציין, ובמה וכיצד מצינין.

א. שדה² שאבד קבר³ בתוכה - עפרה⁴ מטמא במגע ובמשא פבית הפרס, שמא נדוש הקבר⁵ בה ויהיו עצמות כשעורה בתוך עפרה. וכל השדה פלה - המאהיל עליה נטמא⁶. ואם העמיד בתוכה אהל - נטמא כל מה שיש באהל, שמא האהל שהעמיד באותה שדה על הקבר הוא מאהיל.

39) הקבר הוא במקום שרבים עוברים שם ומיטמאים באוהל. 40) חובה לפנותו לטובת הרבים. וזהו ההבדל שבין דין זה ובין קבר הנמצא, שם כתב רבינו "מותר לפנותו", וכאן כתב "מפנים אותו". 41) מדובר במת שנקבר מדעת בעל הקרקע, ולפיכך קנה מקומו ונאסר בהנאה.

ז. הפוגע⁴² במת מצוה⁴³: אם מצאו בתוך התחום⁴⁴ 16
- מביאו לבית הקברות; מצאו חוץ לתחום, אפלו 17
בתוך שדה פרפוס⁴⁵ - קנה מקומו, ויקבר במקום 18
שנמצא⁴⁶. מצאו על המצר⁴⁷ - מסלקו לצדין. שדה 19
בור⁴⁸ מצד זה ושדה ניר⁴⁹ מצד זה - קוברו בשדה 20
בור⁵⁰. שדה ניר ושדה זרע - קוברו בשדה ניר. שדה 21
זרע ושדה כרם - קוברו בשדה זרע⁵¹. שדה אילן⁵² 22
ושדה כרם - קוברו בשדה כרם⁵³, מפני אהל 23
הטמא⁵⁴. היו שנייהן שוין - קוברו לאי זה צד 24
שיצא. 25

42) "ירושלמי" נזיר פ"ז ה"א. 43) שאין לו קוברים, ומצוה על הפוגע בו לקברו. 44) של בית הקברות, היינו עד אלפיים אמה. 45) צמח ריחני יקר מאוד, ומשתמשים בו כתבלין למיני מאפה ולתבשילים. 46) זו אחת מתקנותיו של יהושע בן נון שנמנו במסכת בבא-קמא פא, א. ושם עמוד ב - אמרו: שעל-מנת-כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ. 47) במקום שרבים עוברים ושבים, ואם יקברו שם ייטמא באוהל. 48) שדה שלא נחרש ולא נזרע. 49) חרוש. 50) כללו של דבר: יש לצמצם את ההפסד עד כמה שאפשר. 51) בכרם, ההפסד יותר גדול. 52) עצי פרי אחרים. 53) ואף-על-פי שהפסדו של כרם גדול יותר. 54) הגפנים נמוכים ואינם מאהילים על הקבר, ואפשר לגשת ולבצור את הענבים מבלי להאהיל על הקבר, אבל אילנות אחרים ענפיהם גדלים בגובה רב, ומאהילים על סביבותיהם ויטמאו באוהל המת את המתקברים אליהם. דין זה שנוי במחלוקת ב"ירושלמי" שם, אם להעדיף הצלה מן הטומאה או הקלת בצירת הענבים, ופסק רבינו שלהנצל מן הטומאה עדיף.

ח. קבר הנמצא⁵⁵ - מטמא למפרע⁵⁶. ואם בא אחר 26
ואמר: פרי לי⁵⁷ שלא היה פאן קבר, אפלו קדם 27
לעשרים שנה - אינו מטמא אלא משעת מציאה 28
ואילן. 29

55) תוספתא טהרות פ"ד ה"ו. 56) כל הטהרות שנעשו במקום זה, אפילו זמן רב לפני שנמצא הקבר - טמאים. 57) בטוח אני, ללא כל ספק.

ט. כל המוצא⁵⁸ קבר או מת או דבר שמיטמא באהל 30
מן המת - חיב לצין עליו, פרי שלא יהיה תקלה 31
לאחרים. ובחלו של מועד היו יוצאין מבית דין 32
לצין על הקברות. אין מצנינן על כזית מצמצם מן 33
המת⁵⁹, לפי שסופו יחסר פארץ⁶⁰. ובמה מצנינן? 34
בסיד⁶¹. ממחה ושופך על מקום הטמא. אין 35

לכתחילה, ראה 'כסף משנה'. 17) גבעות נמוכות, מלשון תל. 18) שם פט"ז מ"ב, כפי שנתפרשה בגמרא כתובות כ, ב. 19) כתובות, שם. ותוספתא אהלות, שם. וחוששים אנו שמא הלכה שם אשה יחידה וקברה נפל, ואין איש יודע על זה. 20) שנשרו מחמת המחלה ומטמאים באוהל. 21) שאשה אינה הולכת שם יחידה, ואם הלך עמה עוד מי שהוא - היה הדבר מתגלה. 22) ואז קברו שם נשים נפליהן. 23) ושמא הובילו שם מת ערב שבת בין השמשות, ולא הספיקו להביאו לעיר וקברוהו שם, וברבות הימים נשכח הדבר. 24) כרבי יהודה, שם במשנה.

ד. שדה בוכים²⁵, והוא המקום הקרוב לבית 1
הקברות שהנשים יושבות שם ובוכות, אף על פי 2
שעפרה טהור, שהרי לא החזקה שם טמאה - אין 3
נוטעין אותו ואין זורעין אותו, שלא להרגיל²⁶ רגל 4
אדם לשם, שמא יש שם טמאה. מפני שהוא קרוב 5
לבית הקברות כבר נתיאשו בעליו²⁷ ממנו, לפיכך 6
אפשר שיבוא אדם ויקבר בו, מפני זה חששו לו²⁸. 7
ועשוין²⁹ מעפר מקום זה תנורים לקדש, שהרי לא 8
החזקה שם טמאה. 9

25) אהלות שם מ"ד. 26) שלא ירבו ללכת שם כדי לטפל בזרעים ולאסוף את היבול. 27) מועד קטן ה, ב. 28) רק חשש יש בדבר שאינו מספיק לגזור טומאה, אלא להתרחק מן המקום. 29) פירוש, מותר לעשות.

ה. קבר הנמצא³¹ - מתר לפנותו³²; ואם פנה - 10
מקומו טמא³³ ואסור בהניה³⁴ עד שיפדק, פמו 11
שיתפאר³⁵. וקבר הידוע³⁶ - אסור לפנותו³⁷; ואם 12
פנה - מקומו טהור³⁸ ומתר בהניה. 13

30) הדינים שבהלכה זו ובהלכה שלאחריה, נמצאים בארבע גירסאות שונות בארבעה מקומות: א, בתוספתא אהלות פ"ז, ב, בבבלי סנהדרין מז, ב. ג, ב"ירושלמי" נזיר פ"ט ה"ג, ד, במסכת שמחות פ"ד, ודברי רבינו כאן מתאימים לגירסה שב"ירושלמי". 31) שלא ידעו שיש שם קבר. 32) מכיוון שלא היה הדבר ידוע שיש שם קבר, יש להניח שנקבר שלא מדעת בעלים, ולפיכך לא קנה מקומו ומותר לפנותו. 33) פירוש, כל סביבות הקבר צריך בדיקה, שמא היה כאן בית קברות, ואחר הבדיקה יהיה טהור. ומדובר כשנמצאו שלושה קברים (כסף-משנה), שקבר אחד אינו מצריך בדיקה. ראה לקמן פ"ט. 34) לא אסור בהנאה ממש, שהרי קרקע עולם אינה נאסרת, אלא שלא ידעו שם בהמות ולא ינהגו שם מנהג קלות ראש מפני כבוד המתים, כמו שאמרו במגילה כט, א - בכל בית קברות (כסף-משנה). ראה ה' אבל פ"ד ה"ג. 35) לקמן פ"ט. 36) ידוע שאין שם אלא מת אחד, ומסתמא נקבר מדעת בעל השדה. 37) מפני שהמת קנה מקומו. 38) הקרקע לא נטמא וקברים אחרים אינם, ומטעם זה מותר לאכול ולשתות שם (כסף-משנה).

ו. קבר שהוא מזיק את הרבים³⁹ - מפנין אותו⁴⁰, 14
ומקומו טמא ואסור בהניה⁴¹. 15

מִצָּא אֶרְבָּעָה מִצְרִיָּה מִצְנִינִי - הֵן טְהוּרִין וְכָל הַשָּׂדֶה 18
כָּלָה טְמֵאָה⁸⁴; שְׁאִין מִרְחִיקִין הַצִּיּוֹן מִמָּקוֹם 19
הַטְּמֵאָה⁸⁵. 20

(74 שם ז, א. 75) שתי אבנים מצוינות בסיד. (76) סיד שפוך על המקום. (77) שהרי המקום צויין בסיד. (78) כלומר, חתיכות חרס דקות (ויש מפרשים: מין אדמה לבנה, אינה לבנה כסיד). (79) רגילים לתת חרסית בין אבני הבנין. (80) קליפה דקה של סיד היתה על יד האבנים. (81) משמע שאם יש ביניהן חרש, טהור אפילו בסיד מרודד. ואם יש ביניהן שכבה עבה של סיד, טמא אפילו אם יש שם חרס. (82) שם. (83) המקום המצויין. (84) אנו תולים שהציון המקיף את כל השדה מכריז על טומאת כל השדה. (85) ולפיכך הוצרך לציין את כל מיצרי השדה (רש"י. ראה למעלה ה"ט). והמציצים עצמם טהורים, מפני שיש לתלות שמקומם הוא העודף שנאמר למעלה בה"ט (ראה 'תוספות' שם ד"ה דאמר).

יום רביעי כ"ו ניסן ה'תשע"ח

פרק תשיעי

(1) יבאר דין מי שהיה חופר בשדה ומצא מתים רבים או הרוגים אם חושש לבית הקברות, היה חופר ומצא מת מושכב כדרך הנקברים או שנים או שלושה אם צריך לבדוק, ודין גוים אם יש להם טומאת קברות, למי יש תבוסה ושכונת קברות, וכיצד בודקים, גל טמא שנתערב עם שני גלים טהורים, המאהיל על בור שמפילים בו נפלים, ואם הוא ספק מה דינו.

א. מי שֶׁהָיָה חוֹפֵר בְּשָׂדֶה וּמָצָא מֵתִים רַבִּים בְּגִמָּא 21
אֶחָת זֶה עַל גֵּב זֶה או זֶה בְּצַד זֶה, או שְׁמִינָא 22
הַרוּגִים, או שְׁמִינָא מֵת יוֹשֵׁב או רֹאשׁוֹ בֵּין בְּרָקִיו - 23
אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא מִקּוֹם זֶה בֵּית הַקְּבֻרֹת הִנֵּה²; אֲלָא 24
נוֹטֵל הַמֵּת שְׁמִינָא, וְנוֹטֵל כָּל הָעֵפֶר הַתְּחוּבָה³ 25
שֶׁתְּחַתִּיו, וְחוֹפֵר בְּבִתּוּלַת קֶרֶקֶעַ⁴ שֶׁלֹּשׁ אֲצָבָעוֹת⁵, 26
וּמוֹצִיא הַכֹּל, וְשֹׁאֵר הַשָּׂדֶה בְּחֻקַּת טְהָרָה כְּשֶׁהִיָּתָה 27
קִדְּם שְׁמִינָא. וְעַכְשָׁנָה עִם שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת שְׁחוּפֵר 28
הוּא הַנִּקְרָא תְּבוּסַת הַמֵּת⁶. 29

(2) מפני שיהודים אינם קוברים כך. (3) העפר הרך. (4) אדמה שלא הזיזוה מעולם ממקומה. (5) כעובי שלוש אצבעות. (6) עפר שהתבוסס בדם המת. מלשון המקרא (יחזקאל טו, ו): מתבוססת בדמך.

ב. שָׂדֶה שֶׁנִּהְרְגוּ בּוֹ הַרוּגִים⁷ - מְלַקֵּט כָּל הָעֲצָמוֹת 30
שֶׁבָּהּ, וְהָרִי הִיא טְהוֹרָה⁸. וְכֵן הַמִּפְנֵה קְבֹרָה⁹ מֵתוֹךְ 31
שָׂדֶהוּ - מְלַקֵּט כָּל הָעֲצָמוֹת עֲצָם עֲצָם וְהָרִי הִיא 32
טְהוֹרָה וְכֵן בּוֹר שְׁמִטִּילִים בְּתוֹכּוֹ נְפִלִים אוֹ הַרוּגִים¹⁰ 33
- מְלַקֵּט כָּל הָעֲצָמוֹת שֶׁבּוֹ עֲצָם עֲצָם וְהָרִי הוּא 34
טְהוֹר¹¹. 35

(7) והם מוטלים על פני השדה גלויים. והמדובר כשיש להם

מִמְּמִידִין⁶² אֶת הַצִּיּוֹן עַל גְּבִי הַטְּמֵאָה⁶³, אֲלָא יְהִי 1
עוֹדֵף מִכָּאן וּמִכָּאן בְּצִדֵי הַטְּמֵאָה, שְׁלֹא לְהַפְסִיד אֶת 2
הַטְּהוֹרֹת⁶⁴. וְאִין מִרְחִיקִין⁶⁵ אֶת הַצִּיּוֹן מִמָּקוֹם 3
הַטְּמֵאָה, שְׁלֹא לְהַפְסִיד אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁶⁶. וְאִין 4
מִצְנִינִי עַל הַיְּדֵאוֹת, שֶׁהָרִי הֵן יוֹדְעִין לְכָל, אֲלָא עַל 5
הַסִּפְקוֹת, כְּגוֹן שָׂדֶה שְׁאֵבֵד בָּהּ קָבֵר וְהַסִּכְכוֹת⁶⁷ 6
וְהַפְרָעוֹת⁶⁸. 7

(58) משנה, מועד קטן ב, א. ובגמרא שם (ה, א) הסמיכו דין זה על המקרא (יחזקאל לט, טו): "וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון". (59) שם עמוד ב. (60) ופחות מכזית אינו מטמא באוהל, ולא הטריחו חכמים לעשות לצורך זמן קצר. (61) מעשר שני פ"ה, מ"א. (62) מועד קטן ה, ב. (63) בדיוק על מקום הטומאה בלבד. (64) לפעמים לא ירגיש האדם בציון עד שיגיע למקומו ממש, ואפשר שיאהיל על הטומאה שלא מדעתו. (65) ירחוק גדול. (66) שלא לצמצם את שטחה הטהור. לפיכך מרחיב כל שהוא את הציון. (67) עצים העומדים לפניו מגדר בית הקברות, וענפיהם סוככים על שטח מסוים מחוצה לו, וחוששים שמא נמצא קבר תחת העץ. (68) אבנים בולטות מן הגדר לחוץ, ושמא צידה הפנימי של האבן מאהיל על קבר ונעשית כולה אוהל הטומאה.

י. מִצָּא⁶⁹ שָׂדֶה מִצְנִינִת וְאִין יוֹדֵעַ מַה טִּיבָהּ⁷⁰: אִם 8
אֵין בָּהּ אֵילָנוֹת - בִּידוּעַ שְׁאֵבֵד בָּהּ קְבֹרָה⁷¹; יֵשׁ בָּהּ 9
אֵילָנוֹת - בִּידוּעַ שֶׁנִּחְרַשׁ בָּהּ קְבֹרָה⁷², כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר⁷³. 10

(69) שם. (70) אם זה שדה שנחרש בו קבר או שאבד בו קבר. יש הבדלי דינים רבים בין שני שדות אלה (ראה למעלה ה"א, ולקמן פ"י) ואחד מהם: נחרש אינו מטמא באוהל מפני שאין במקום אחד שיעור טומאת אוהל, שעצם כשעורה מטמא במגע ומשא בלבד, ושדה שאבד בו קבר מטמא באוהל, שמא האהיל על מקום הקבר. (71) ולפיכך לא ניטעו בו אילנות, מפני שאסור לנטוע בשדה שאבד בו קבר (למעלה ה"ג). ומדובר בשדה ראויה לעצי פרי ('תוספות' שם ד"ה יש). (72) ומותר לנטוע בה [רש"י פירש שם אחרת, אבל מדברי רבינו לקמן פ"י ה"י משמע כפירושנו]. [בגמרא שם הקשו למה ציינוה, הלא אין מצינים אלא המקומות המטמאים באוהל? ותירצו, כגון שאבד בה קבר וחרשו (באיסור או בטעות) והותרה נטיעה ונטעו אילנות והציון נשאר. ואין לחשוש, שמא נטעו בטעות בלי חרישה, מפני שנטיעה יש לה פירסום, ונמשכת זמן מסוים, ובוודאי היה חכם שבעיר מעכב (ראה לקמן, שם). (73) שם.

יא. מִצָּא⁷⁴ אֶכָּן מִצְנִינִת - תְּחַתִּיהָ טְמֵא. הֵיוּ שְׁתֵּים⁷⁵: 11
אִם יֵשׁ סִיד בֵּינֵיהֶם⁷⁶ - בֵּינֵיהֶם טְמֵא⁷⁷; וְאִם אֵין סִיד 12
בֵּינֵיהֶן, אֲלָא עַל רֹאשֵׁיהֶן: אִם יֵשׁ חֶרֶשׁ⁷⁸ בֵּינֵיהֶן - 13
טְהוֹר, שְׁאִין זֶה אֲלָא בִנְיָן⁷⁹; וְאִם אֵין חֶרֶשׁ בֵּינֵיהֶן 14
וְהִנֵּה הַסִּיד מְרֹדֵד עַל רֹאשֵׁיהֶן מִכָּאן וּמִכָּאן⁸⁰ - הָרִי 15
זֶה צִיּוֹן וְטְמֵא⁸¹. מִצָּא מִצְרִי⁸² אֶחָד מִצְנִי - הוּא 16
טְמֵא⁸³ וְכָל הַשָּׂדֶה טְהוֹרָה. וְכֵן שְׁנֵיהֶן, וְכֵן שְׁלִישִׁית. 17

23. תבוסה, אלא מלקט עצם עצם והפל טהור¹⁸.
24. והנקבר שלא ברשות - יש לו תבוסה¹⁹ ואין לו
25. שכינת קברות.

(17) תוספתא אהלות פרק ט"ז הלכה ב: "והחסר אין לו תבוסה ואין לו שכינת קברות". (18) שם פרק ט"ז, משנה ה שנינו: "שדה שנהרגו בה הרוגים מלקט עצם והכול טהור". וסובר רבינו שהוא הדין למתים גלויים שמתו מיתה טבעית, כרב יהודה בניזיר סד, ב "מצא פרט למצוי". [רבינו הביא דין הרוגים למעלה בהלכה ב להשמיענו, שאין דינם כהרוגי מלחמה שנקברים במקומם. וכאן משמיענו שגם במתים מיתה טבעית הדין כך, כדי שלא תטעה לומר, שרק הרוגים אין להם תבוסה מפני שחסר דמם, אבל מתים שלמים יש להם תבוסה]. (19) כרבי שמעון בן גמליאל בתוספתא שם הלכה ו נגד רבים. בכסף משנה מבאר שהכרעת רבינו היא על פי הכלל: "כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו הלכה כמותו, חוץ מערב וצידון וראיה אחרונה" והוסיף שגם בברייתות הלכה כמותו. [ראה יד מלאכי אות כף, שהוכיח, שרבינו לא קיבל להלכה את הכלל הזה].

ו. אחד המוצא שלשה מתים פדרפן בתחלה²⁰, או שמוצא שלשה פוכין או פוף ונקיע²¹ ומערה²² - הרי זה שכינת קברות. מוצא שנים ואחד היה ידוע - יש להם תבוסה ואין להם שכינת קברות; שהקבר הידוע אינו עושה שכינה. ולא אמרו אלא המוצא שלשה בתחלה הוא שצריך בדיקה. פיצד בודק העשרים אמה שאמרנו? חופר עד שהוא מגיע לסלע או לבתולה²³, והיא הקרקע שגוראת שאינה עבודה²⁴. העצמיק אפלו מאה אמה ומוצא חרש - הרי זה פבתחלה, וצריך להעצמיק עד שגגיע לבתולה. הגיע למים - הרי זה פבתולה.

(20) שלא ידעו עליהם לפני כך. (21) חפירה בקרקע בניגוד לכוך שהוא חצוב בכותל מערה. (22) שמוצא מת במערה עצמה. (23) דבר הנמצא במצבו הטבעי נקרא "בתולה". (24) שלא נחרשה מעולם.

ז. אינו צריך לחפור תלם אחד מתחלת העשרים עד סוף, אלא חופר אמה על אמה ומניח אמה, וחופר אמה על אמה ומניח אמה, וכן עד סוף; שאין בין קבר לקבר פחות מאמה²⁵.

(25) ולפיכך אם יש שם קבר יגלהו אפילו אם ישאיר אמה בלי בדיקה.

ח. היה בודק והגיע בתוף העשרים לנהר או לשלולית²⁶ או לדרך הרבים - נפסק²⁷ ואינו צריך לבדק, שהרי נפסקה שכינת הקברות.

(26) תעלה מלאכותית המובילה מים מן הנהר לגנות ופרדסים לצרכי השקאה (רבינו בפירושו שם. והר"ש פירש מקום שנקו בו מי גשמים). (27) שאין קוברים מתים במקומות אלה.

קוברים, שאם אין להם, דינם כמת מצוה ואסור לפנותם. (8) ואינו צריך ליטול את תבוסתם. (9) שקבר שם המת על מנת לפנותו (רא"ש שם). [ובמשנה אחרונה למשנתנו מפרש על פי התוספתא שם הלכה ה: "מי שנפחת קברו לתוך שדהו ואמרים לו לקט עצם עצם והכל טהור". פירוש, שהיה קבר לא רחוק משדהו ונפרצה מחיצת הקבר ונתגלגל המת לתוך שדהו. וכן פירש גם בסדרי טהרות]. (10) בלי כוונה לקוברם שם. (11) בבא זו משמיעה אותנו רבותא, שלא רק אם נמצאו גלויים במקום שנהרגו אין להם תבוסה, אלא אפילו אם השליכום בכוונה לתוך הבור, אבל בלי כוונת קבורה, הדין כן.

ג. היה חופר ומוצא מת משפכ פדרף שקוברין המתים - נוטלו ואת תבוסתו. וכן אם מוצא שנים - נוטל כל אחד מהן ותבוסתו עמו, וכל השדה טהורה. מוצא שלשה מתים, כל אחד מהן נוטל פדרף הנקברין, אם יש בין זה לזה מארבע אמות ועד שמונה, פמלא מטה¹² וקובריה - הרי זה חושש שמא בית הקברות הוא זה¹³, וצריך לבדק מן האחרון עשרים אמה, שהן פשתי מערות וחרצר שביניהם¹⁴. ואם לא מוצא שם מת אחר - הרי אותן העשרים שבדק טהורות, אף על פי שהן שכינת קברות¹⁵. מוצא מת אחד בסוף עשרים אמה - צריך לבדק ממנו עשרים אמה אחרות, לפי שרגלים לדבר¹⁶. ואם היה אחד מאלו שמוצא בתחלה או בסוף הרוג או יושב או משפכ שלא פדרפו, שיהיה ראשו בין ירכותיו - אינו בודק עשרים אמה, אלא נוטלן ואת תבוסתן בלבד; שחזקתן עובדי כוכבים.

(12) המיטה שהמת מוטל עליה. (13) כללו של דבר: אם שלושת המתים נמצאים באופן, שאפשר להניח ששלושתם נקברו במערה אחת, חוששים שבית קברות הוא זה, וזה אפשר רק אם המרחק מקבר ראשון עד שלישי הוא לא פחות מארבע אמות ולא יותר על שמונה. [קבריהם היו בכוכים שנחפרו בכותל מערות בצורה אחידה ובמרחקים קבועים]. (14) הקברים היו מסודרים באופן שכזה: במרכזם נמצא חצר שש אמות על שש אמות ושתי מערות של שש על ארבע משני צדדיה, ובכתלי המערות נחצבו הכוכים. יוצא סך הכול שמונה עשרה אמות, והוסיפו שתי אמות מפני החשש שמא עמדה מערה אחת באלכסון. (15) כלומר, אף על פי שהן בשכנות לקברות, שהרי שכינת קברות ממש - טמאה. ורבינו לשיטתו, שמודדים מן האחרון (כסף משנה). (16) השערה מבוססת, שבית הקברות כאן.

ד. העובדי כוכבים אין להם טמאת קברות. הואיל ואינו מטמאין באהל, הרי הנוגע בקברין טהור, עד שיגע בעצמה של טמאה או ישאנה.

ה. מת שחפר¹⁷ איבר שאם ינטל מן החי ימות - אין לו תבוסה ולא שכינת קברות. ומתים הנמצאים גלויים על פני השדה - אין להם שכינת קברות ולא

24 אָסור מִן הַתּוֹרָה, שֶׁהָיָה הַעוֹשֶׂה אוֹתוֹ חַיֵּב אֶשֶׁם
25 תּלוּי. [כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בַּהֲלֻכוֹת אֲסוּרֵי בִיָּאָה וּבִכְמָה
26 מְקוֹמוֹת.

(39) הכוונה לדינים השונים שנאמר עליהם "טמא מספק".
(40) דברי חכמים וגזירותיהם. כלל זה אינו נוגע לדיני נפל
האמורים למעלה בהלכה י"א, שהרי בדין הראשון כתב
רבינו בפירוש "טמא דין תורה", והטעם, מפני שאין ספק
מוציא מידי ודאי. ובדין השני טהור אפילו מדבריהם, מפני
שהוא "ספק ספיקא".

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

(1) יבאר איזהו בית הפרס ועד כמה נעשה ומה דינו, החורש
קבר בשדה שאינה שלו, ואם הוא שותף או אריס או
אפוטרופוס, בית הפרס למעלה ושדה טהור למטה ושטפו
גשמים מעפר בית הפרס לטהור, טהרת בית הפרס במעמד
חכמים וכיצד מטהרין אותו.

27 א. אֵיזֶהוּ בֵּית הַפֶּרֶס? זֶה הַמָּקוֹם שֶׁנֶּחֱרַשׁ בוֹ קֶבֶר.
28 שֶׁהָיָה נִתְדַקְדָּק³ עֲצָמוֹת הַמֵּת בְּתוֹךְ הָעֵפֶר וְנִתְפָּרְסוּ⁴
29 בְּכָל הַשָּׂדֶה, וְגִזְרוּ טִמְאָה עַל כָּל הַשָּׂדֶה שֶׁנֶּחֱרַשׁ בּוֹ
30 הַקֶּבֶר. אָפְלוּ חֲרַשׁ עַל גְּבֵי הָאָרוֹן, וְאָפְלוּ הָיָה
31 מְשָׁקֶע בְּרוּבְדִּין⁵ וּבִאֲבָנִים⁶, וְאָפְלוּ הָיָה עַל גְּבֵי
32 הָאָרוֹן רוֹם שְׁתֵּי קוֹמוֹת, הוֹאִיל וְחֲרַשׁ עַל קֶבֶר - הָיָה
33 זֶה עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּרֶס⁷. עַד כַּמָּה הוּא נֶעֱשֶׂה בֵּית
34 הַפֶּרֶס? מָאָה אֲמָה⁸ עַל מָאָה אֲמָה⁹ מִמָּקוֹם הַקֶּבֶר¹⁰.

(2) אהלות פי"ז מ"א. (3) נשברו לחלקים דקיקים.
(4) נתפשטו. אונקלוס מתרגם את הכתוב (שמות מ, יט):
"ויפרוש את האוהל", ופרס ית פרסא. ועל שם כך נקרא
המקום "בית הפרס" (רבינו בפירושו למשנה. ורש"י נדה נז,
א מפרש שבור ופרוס). (5) לוחות שיש שמניחים על
הארון. (6) ולא נגעה המחרישה בעצמות המת. (7) השוו
חכמים דין כל קבר שנחרש, כדי שלא יטעו ויטמאו
(תוספתא אהלות פי"ז ה"א). (8) משנה שם. שיערו חכמים
שעד מאה אמה מוליכה המחרישה את פירורי העצמות.
(9) מאה באורך ומאה ברוחב. (10) רבינו לא ביאר דין
מקום הקבר עצמו אחרי החרישה, אם הוא נשאר בטומאתו
החמורה הראשונה ומטמא באוהל מדאורייתא או טמא
מדברבן מבית הפרס כולו. בתוספות כתובות כח, ב כתבו
שגם מקום הקבר דינו כבית הפרס. אולם ברור, שאם היה
"מושקע ברובדים ובאבנים" (ראה ה"א) לא יצא מטומאת
קבר, שהרי המחרישה לא הזיזה את העצמות ממקומן.

35 ב. כָּל הַמְרַפֵּעַ¹¹, שֶׁהוּא בֵּית אֲרֻבַּעַת סָאִין¹², הָיָה
36 הוּא בֵּית הַפֶּרֶס¹³, וְעִפְרוֹ מִטְמֵא בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׁא, כְּמוֹ
37 שֶׁבִּאֲרָנוּ¹⁴, וְאִינוּ מִטְמֵא בְּאֵהֶל¹⁵. וְכֵן הַמְאָהִיל עַל
38 בֵּית הַפֶּרֶס הִזָּה - טָהוֹר.

(11) מאה אמה באורך ומאה ברוחב, עושה מרובע של מאה
על מאה. (12) שטח שזורעים בו ארבעה סאים. בעירובין
(כג, ב) אמרו: "שיעור סאתים כחצר המשכן", וחצר המשכן
היה מאה על חמשים, יוצא שבית סאה הוא חמשים על

1 ט. הַמוֹצִיא²⁸ עֵפֶר זֶה שֶׁל בְּדִיקָה - טָהוֹר, אֲלָא אִם
2 כֵּן מִצָּא טִמְאָה בְּמָקוֹם שֶׁחִפְרוּ²⁹; אֲבָל קִדְּם שִׁימְצָא
3 אוֹכַל בְּתְרוּמָה. וְהַמְפַקֵּחַ בַּגִּל³⁰ - אִינוּ אוֹכַל
4 בְּתְרוּמָה³¹; שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ וְדָאִי שֶׁהַמֵּתִים שָׁם³² תַּחַת
5 הַגִּל, אֲלָא שְׁאִינוּ מְכִיר מְקוֹמָן.

(28) במשנה ד שם שנינו: "המוציא את העפר ממקום
טומאה אוכל בדמעו" ומפרש שם רבינו שהכוונה לכהן
המפנה למקום אחר את העפר שנחפר. בדמעו - תרומתו.
מלשון הכתוב (שמות כב, כח): "מלאתך ודמעך לא תאחר"
ודרשו בגמרא תמורה ד, א "מלאתך" אלו ביכורים,
"ודמעך" זו תרומה (רבינו שם. והוא מוסיף תנאי, שלא
יעמוד במקום הנבדק). (29) שהרי העפר שהוציא משם
טמא, אבל לפני שמצא אין מחזיקים בחזקת טומאה את
העפר שהוציא. (30) סיפא של המשנה שם. ומפרש רבינו,
שהמדובר בבניין שנהרס ונפל על אדם ונהרג והמפקח
(הנוטל את האבנים ומגלה את השטח) אינו יודע באיזה
מקום מונח המת ואפשר שהוא עומד על מקום הטומאה.
(31) מפני שהחזקה טומאה מה שאין כן במוציא עפר
הבדיקה שלא הוחזקה טומאה כלל. (32) בפירושו למשנה
כתב: "ולא יודע אם שם מת". וגם הר"ש שם אומר,
שאפילו בספק חי ספק מת אסור בתרומה.

6 י. גַּל טִמְאָה³³ שֶׁנֶּחֱעַרַב בְּשָׁנֵי גָלִין טָהוֹרִין: בְּדָק אֶחָד
7 מֵהֶן וּמִצָּאוּ טָהוֹר - הוּא טָהוֹר וְהַשְּׁנַיִם טִמְאִין; בְּדָק
8 שְׁנַיִם וְנִמְצְאוּ טָהוֹרִים - הֵן טָהוֹרִים וְהַשְּׁלִישִׁי
9 בְּחֻזָּקַת טִמְאָה; בְּדָק שְׁלֹשָׁתָן וּמִצָּא טָהוֹר - כָּלָן
10 בְּחֻזָּקַת טִמְאָה³⁴ עַד שִׁיבְדִק שְׁלֹשָׁתָן עַד שִׁיגִיעַ לְסִלַּע
11 אוּ לְבִתּוּלָה וְהָיָה שְׁלֹשָׁתָן טָהוֹרִין³⁵.

(33) ידוע לנו שטומאה נמצאת בו. (34) הוברר, שלא בדק
יפה. (35) תולים שעורבים נטלו את הטומאה.

12 יא. בּוֹר שֶׁמְטִילִין לְתוֹכוֹ נִפְלִים - הַמְאָהִיל עָלָיו
13 טִמְאָה דִּין תּוֹרָה. אִף עַל פִּי שֶׁחִלְדָּה וּבִרְדָּלָס מְצוּיִין
14 שָׁם, אֵין סָפֵק מוֹצִיא מִיָּדֵי וְדָאִי³⁶. אֲבָל אִם הִפִּילָה
15 שָׁם אִשָּׁה נֶפֶל, וְאֵין יוֹדֵעַ אִם הִפִּילָה דָּבָר הַמְטִמֵּא
16 אוּ לֹא הִפִּילָה³⁷, הוֹאִיל וְחִלְדָּה וּבִרְדָּלָס מְצוּיִין שָׁם
17 - הָיָה סָפֵקוֹ טָהוֹר³⁸.

(36) שהרי הוחזקה שם טומאה ואין לטהר מפני הספק שמא
אכלוהו החיות. (37) דבר המטמא, אלא שלפוחית מלאה
מים או דם. (38) משום שיש כאן שני ספיקות להיתר,
שמא הפילה דבר שאינו מטמא ואם תימצא לומר דבר
המטמא הפילה, שמא גרורוהו חולדה וברדלס.

18 יב. דָּבָר יוֹדֵעַ, שֶׁכָּל אֵלּוּ הַטִּמְאֹת³⁹ וְכִיּוּצָא בֵּהֶן
19 שֶׁהֵן מְשֻׁם סָפֵק - הָיָה הֵן שֶׁל דְּבִרְיָה⁴⁰. וְאֵין טִמְאָה
20 מִן הַתּוֹרָה אֲלָא מִי שֶׁנִּטְמָא טִמְאָת וְדָאִי; אֲבָל כָּל
21 הַסְּפִיקוֹת, בֵּין בְּטִמְאֹת בֵּין בְּמַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת בֵּין
22 בְּעִנְיֹת וּשְׁפָחוֹת - אֵין לָהֶם אֲלָא מְדַבְּרֵי סוּפְרִים,
23 [נֶאֱמַר עַל פִּי כֵן, דָּבָר שֶׁחִיבִין עַל זְדוּנָה כֶּרֶת - סָפֵקוֹ

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 שֶׁהָיוּ שָׁל בְּהֶמָּה, עַד שֶׁיִּדְעוּ שֶׁהָיוּ שָׁל אָדָם.²⁵ הִיָּה
13 שֶׁם חֲרִין מְלֵא עֲצָמוֹת אָדָם,²⁶ או שֶׁהָיוּ עֲצָמוֹת אָדָם
14 צְבוּרוֹת עַל גְּבִי קֶרֶקַע, וְחָרַשׁ עֲצָמוֹת אֱלֹהֵי עַם
15 הַשָּׁדָה, או שֶׁחָרַשׁ שָׁדָה שְׁאֵבֵד בָּהּ [או שֶׁנִּמְצָא בָּהּ]
16 קֶבֶר.²⁷ - הָרִי זֶה אֵינוֹ עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּרֶס; שְׁלֹא גִזְרוּ
17 טְמֵאָה²⁸ אֲלָא עַל שָׁדָה שֶׁנִּחְרַשׁ בָּהּ קֶבֶר וְדִאִי²⁹. וְכֵן
18 הַחֹרֶשׁ אֵת הַמֵּת³⁰ בְּשָׁדָה - אֵינוֹ עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּרֶס;
19 שֶׁכָּל אֱלֹהֵי³¹ דְּבָר שְׁאֵינוֹ מְצוּי הוּא, וְלֹא גִזְרוּ אֲלָא
20 בְּקֶבֶר שֶׁנִּחְרַשׁ שֶׁהוּא דְּבָר הַמְּצוּי³².

(24) תוספתא אהלות פ"ז הי"ב. (25) מפני כבוד המת
מכסים את עצמותיו, אבל לא נהגו לכסות עצמות בהמות
וחיות. (26) משנה ג שם. (27) בחלק השדה שלא נחרש,
יש לחשוש שהיה שם עוד קבר ונחרש (רבינו בפירושו
למשנה שם, והר"ש פירש אחרת). (28) זה נימוק לאבד או
נמצא קבר. (29) גם בשדה שאבד בו קבר, המדובר כשלא
נחרש כל השדה, ואפשר שמקום הקבר לא נחרש.
(30) תוספתא שם ה"א. (31) פירוש, חרין מלא עצמות,
עצמות צבורות ומת בשדה. (32) חכמים לא גזרו אלא על
מקרים שכיחים, ואין הדבר שכיח שאדם יחרוש עצמות
אדם גלויות או גוף מת.

ה. הַחֹרֶשׁ³³ אֵת הַקֶּבֶר בְּשָׁדָה שְׁאֵינוֹ שָׁלֹ - אֵינוֹ
22 עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּרֶס, שְׁאֵין אָדָם אוֹסֵר דְּבָר שְׁאֵינוֹ
23 שָׁלֹ.³⁴ אֲפֹלוּ שֶׁתָּפֵה³⁵ או אָרִיס³⁶ או אֲפּוֹטְרוֹפּוֹס אֵינוֹ
24 עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּרֶס. חָרַשׁ קֶבֶר בְּשָׁדָה שָׁלֹ וְשָׁל
25 חֲבֵרוֹ³⁷ כְּאֶחָד³⁸ - שָׁלֹ עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּרֶס, וְשָׁל חֲבֵרוֹ
26 אֵינוֹ עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּרֶס.

(33) משנה ג שם. (34) כלל זה נאמר אמנם בחולין (מ, ב)
בשוחט בהמת חבירו לעבודה זרה. [לכאורה אין לדמות
לזה את הנידון כאן, שהרי שם המחשבה אוסרת, ואין
מחשבתו של אדם מועילה בדבר שאינו שלו. אבל כאן גורם
הטומאה היא העצם שהוליקה המחרישה, ומה ההבדל בין
הובאה ע"י בעל השדה או ע"י אחר? ובתפארת ישראל שם,
יכין אות כא, מבאר כוונת רבינו, שכל הגזירה היא מטעם
קנס, מפני שחרש את הקבר וביזה את המת, ולא קנסו את
בעל השדה על מעשהו של אדם אחר]. (35) תוספתא שם
ה"ג. (36) חוכר שדה לזורעה או לנוטעה על-מנת לקבל
חלק מהיבול. (37) שם. (38) שחרש חמשים אמה בשדה
עצמו, והמשיך עד מאה בשדה של חבירו הגובל עם שדהו.

ו. עוֹבֵד פּוֹכְבִּים שֶׁחָרַשׁ³⁹ קֶבֶר בְּשָׁדָה - אֵינוֹ עוֹשֶׂה
27 בֵּית הַפֶּרֶס, שְׁאֵין בֵּית פֶּרֶס לְעוֹבְדֵי פּוֹכְבִּים⁴⁰.

(39) משנה שם. (40) לא גזרו עליהם. [רבינו בפירושו
למשנה גורס: "שאין בית פרס לכותיים (שומרונים)",
ומפרש שהמשנה מנמקת במשפט זה למה אין בית פרס
לגויים, ואומרת שהרי אפילו לכותיים אין בית פרס ומכל-
שכן לגויים].

ז. שָׁדָה⁴¹ בֵּית פֶּרֶס לְמַעְלָה וְשָׁדָה טְהוֹרָה לְמַטָּה,
29 וְשִׁטְפוֹ גְּשָׁמִים מֵעַפְר בֵּית הַפֶּרֶס לְטְהוֹרָה, אֲפֹלוּ
30

חמשים, ושטח של מאה על מאה יש בו ארבעה שטחים של
חמשים על חמשים. (13) [מפרשי המשנה וכמה מגדולי
האחרונים התלבטו בקביעת שטח בית הפרס, והאריכו
בביאור במשנה ובבירור שיטת רבינו. ואלה הן מסקנותיו
של הגאון בעל סדרי טהרות בפירושו למשנה שם: גזרו
חכמים טומאת בית הפרס על שתי חרישות מן הקבר עד
מרחק של מאה אמה. חרישה אחת ממזרח למערב (או
ממערב למזרח), והשניה מדרום לצפון או בכיוון הפוך,
וכשתרבע את השטח הנמצא בגבולות שני התלמים
(החרישות), תקבל מרובע של מאה על מאה, שהוא בית
ארבע סאים, ועל כל השטח הזה גזרו טומאת בית הפרס אם
נחרש. אם האריך את החרישה - אפילו את הראשונה - יותר
ממאה אמה אין העודף מטמא, מפני שהמחרישה אינה
מוליכה את העצמות למרחק זה. החרישה השניה לרוחב
מתחילה גם כן מן הקבר, ומה שאמרו (לקמן ה"ג) "וניער
את המחרישה וכו' והשאר טהור", הכוונה אם המשיך וחרש
מן המקום שניער ולא הוליך עמו את העפר שניער, אבל
אם הוא מתחיל שנית מן הקבר הוא עושה בית הפרס. ומה
שכתב רבינו: "כל המרובע וכו' הוא בית הפרס", המדובר
כשנחרש החל מאחת משתי החרישות הראשונות, ואף-על-
פי שאין בית פרס עושה בית פרס (לקמן ה"ז), זה נאמר
בחרש מבית פרס למקום שמחוץ לגבולות המרובע הנתפס
ע"י שתי החרישות, אבל המרובע שביניהן נתפס כבר כבית
הפרס, ואין הכלל הזה חל עליו. במה דברים אמורים
כשנחרש, כאמור, אבל כל זמן שלא נחרש אין כל סיבה
לטומאה. פירוש זה, שעליו אנו מסתמכים, מסלק כמעט כל
הקושיות ואי-הבהירות שבהלכות סבוכות אלו].
(14) למעלה פ"ב הט"ז. (15) אם עפר זה האהיל על אדם
וכלים.

ג. הַתְּחִיל לְחַרֵּשׁ¹⁶ אֵת הַקֶּבֶר, וְהָיָה חוֹרְשׁוֹ וְהוֹלֵךְ,
2 וְלָקַד שֶׁיִּגְמַר מֵאָה אָמָה נִעַר אֵת הַמַּחְרֶשֶׁה¹⁷ או
3 שֶׁהִטִּיחַ¹⁸ בְּסִלַּע או בְּגִדָּר¹⁹ - עַד שֶׁם הוּא עוֹשֶׂה בֵּית
4 הַפֶּרֶס בְּלִבָּד, וְהִשְׁאִיר²⁰ טְהוֹר, שֶׁהָרִי לֹא הִגִּיעַ אֵלָיו
5 בְּמִשׁוֹף הַמַּחְרֶשֶׁה²¹. חָרַשׁ כְּמוֹ חֲמִשִּׁים אָמָה או יָתֵר
6 וְתוֹר וְחָרַשׁ²² עַד שֶׁהִשְׁלִים הַמֵּאָה - הַכֹּל בֵּית
7 הַפֶּרֶס²³. הָיָה חוֹרֶשׁ וְהוֹלֵךְ חוּץ לְמֵאָה אָמָה -
8 מִמֵּאָה אָמָה וְלַחוּץ טְהוֹר, שְׁאֵין עֲצָמוֹת קֶבֶר
9 מְגִיעוֹת לִיתֵר מִמֵּאָה.

(16) שם מ"ב. (17) הפך את המחרישה בכוונה, ושפך את
העפר שעליו. (18) המחרישה נתקלה בסלע ונשפך העפר.
(19) מן הצד. (20) אם המשיך את החרישה. (21) ממקום
הקבר, ואין חוששים שמא לא ניער יפה ונשארה עצם
כשעורה על המחרישה. (22) אחרי הפסק זמן מסוים, מבלי
להוריד את העפר מן המחרישה או שהתחיל את החרישה
השניה לפני המקום שהפסיק, ומתוך כך הוליקה המחרישה
את עפר הקבר (ראה תפארת ישראל, יכין אות טז).
(23) שם.

ד. חֲזַקַת הָעֲצָמוֹת הַמְּכַסּוֹת שֶׁהָיוּ שָׁל אָדָם, עַד
10 שֶׁיִּדְעוּ שֶׁהָיוּ שָׁל בְּהֶמָּה; וְחֲזַקַת הָעֲצָמוֹת²⁴ הַמְּגִלּוֹת
11

יֵשׁ בָּהּ אֵילָן - בִּידוּעַ שְׁנַחֲרֵשׁ קֶבֶר בְּתוֹכָהּ; אֵין בָּהּ
אֵילָן - בִּידוּעַ שְׁאֵבֶד קֶבֶר בְּתוֹכָהּ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
וְהוּא שֶׁיְהִיָּה בְּאוֹתוֹ מְקוֹם זֶקֶן אוֹ תַלְמִיד חֶכֶם⁶¹;
שְׁאֵין כָּל אָדָם בְּקִיאִין בְּכֶן וְיודְעִין שְׁמֵתָר לְנִטְעַ בְּזוֹ
וְאֶסוּר לְנִטְעַ בְּאַחֲרֵת.⁶²

(59) תוספתא שם הי"ב. (60) הלכה זו עצמה כתובה למעלה בפ"ח ה"י, ושם ביארנוה. ונכפלה כאן מפני הסיום: "והוא שיהיה וכו'". (61) בתוספתא שם מסיים ר' יהודה: "במה דברים אמורים, בזמן שיש שם זקן (חכם) אחד או תלמיד חכם אחד, שאין כל אדם בקיין בכך". ואם אין שם חכם, יש לחשוש שלא ידעו שאסור לנטוע בשדה שאבד בה קבר. ופסק רבינו כמותו, כי כלל הוא בידינו, שכל מקום שאמר ר' יהודה "במה דברים אמורים" אינו חולק על דברי חכמים אלא בא לפרשם.

יֵא. הַמְהַלֵּךְ⁶² בְּבֵית הַפָּרֶס עַל גְּבִי אֲבָנִים שְׁאֵין מִתְנַדְנָדִין תַּחַת רִגְלֵי אָדָם בְּשָׂעָה שֶׁמְהַלֵּךְ עָלֵיהֶן, אוֹ שֶׁנֶּכְנֵס לָהּ וְהוּא רוֹכֵב עַל גְּבִי אָדָם וּבִהְמָה שֶׁכֹּחֶן יָפָה⁶³ - הָרִי זֶה טְהוֹר⁶⁴. אֲכָל אִם הֵלֵךְ עַל גְּבִי אֲבָנִים שֶׁמִּזְדַּעְזְעִין בְּשַׁעַת הַלֵּוֹךְ, אָף עַל פִּי שֶׁנֶּשְׁמָר⁶⁵ וְלֹא נִתְנַדְנָד - הָרִי זֶה טָמֵא כְּמִי שֶׁהֵלֵךְ עַל הָעֶפֶר עֲצָמוֹ. וְכֵן אִם הֵלֵךְ עַל גְּבִי אָדָם שֶׁכָּחוּ רַע⁶⁶ עַד שֶׁתִּהְיֶינָה אֲרֻכְבוֹתָיו נוֹקְשׁוֹת זוֹ לְזוֹ⁶⁷ וְשׁוֹקִיו מְרַעֲיִדוֹת כִּשְׁהוּא נוֹשָׂא, אוֹ עַל גְּבִי בְּהֵמָה שֶׁכָּחוּ רַע עַד שֶׁתִּטֵּל גְּלָלִים בְּשַׁעַת רִכְיָבָהּ⁶⁸ - הָרִי זֶה טָמֵא וְכֹאֵלוֹ הֵלֵךְ בְּרִגְלָיו⁶⁹.

(62) משנה אהלות פי"ח, ג. (63) חזקים, ואינם מתנועעים מכובד המשא שעליהם. (64) שאפילו אם הזיזה הבהמה או האדם הנרכב עצם כשעורה, אין ההיסט הזה בא מכוחו של הרוכב. והמדובר כשבגדים מפסיקים בין הרוכב והנרכב ולא נגע בגופו, שהרי הנרכב טמא טומאת שבעה, ומטמא את הנוגע בו טומאת ערב (תוי"ט שם). (65) שמה התנדנד ולא הרגיש. (66) אדם חלש. (67) בבא מציעא קה, ב. (68) שם. (69) שהרי מכוח כובדו וזה העצם ממקומה.

יב. הַמְטַהֵר בֵּית הַפָּרֶס צְרִיף לְטַהֲרוֹ בְּמַעֲמַד שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים⁷⁰. וְכִיצַד מְטַהְרִין אוֹתוֹ⁷¹? כּוֹנֵס אֶת כָּל הָעֶפֶר שֶׁהוּא יָכוֹל לְהַסִּיטוֹ⁷² מֵעַל כָּל פְּנֵי הַשָּׂדֶה וְנוֹתְנוֹ לְתוֹךְ כְּבֵרָה שְׁנֶקְבִּיהָ דִּקְיָן, וּמִמְחֶה⁷³ וּמוֹצִיא כָּל עֵצָם כְּשֶׁעוֹרָה הַנִּמְצָא שָׁם, וְיִטְהַר⁷⁴. וְכֵן אִם נִתָּן⁷⁵ עַל גְּבִיו שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים⁷⁶ עֶפֶר מִמְּקוֹם אַחֵר, אוֹ שֶׁנָּטַל מֵעַל כָּל פְּנֵיו שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים - הָרִי זֶה טְהוֹר. נָטַל מִחֲצִי אֶחָד שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים וְנָתַן עַל חֲצִי אַחֵר שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים - הָרִי זֶה טְהוֹר. נָטַל מֵעַל פְּנֵיו טַפַּח וּמִחֲצִי וְנָתַן עָלָיָה טַפַּח וּמִחֲצִי עֶפֶר מִמְּקוֹם אַחֵר - לֹא עָשָׂה כְּלוּם. וְכֵן אִם עֲזָקוֹ⁷⁷ וּבִדְקָה⁷⁸ בְּשַׁעַת עֲזוֹק מִלְּמַטָּה וּמִלְּמַעְלָה - לֹא עָשָׂה כְּלוּם. וְצָפוּ בְּאֲבָנִים שְׁאֵין מִתְנַדְנָדִין⁷⁹ מִהַלּוֹךְ אָדָם - הָרִי זֶה טְהוֹר.

הִיתָה אֲדָמָה וְהִלְכִינָה⁴² אוֹ לִבְנָה וְהִאֲדִיקָה - טְהוֹרָה; שְׁאֵין בֵּית פָּרֶס עוֹשָׂה בֵּית פָּרֶס, וְלֹא גִזְרוּ טְמֵאָה אֲלָא עַל גּוֹשׁ בְּכִרְיָתוֹ⁴³.

(41) שם משנה ד. (42) וברור שהגיעה לכאן האדמה משדה בית הפרס שאדמתו לבנה. (43) כמו שנבאר, ולא על אדמה שבאה אליו ממקום אחר.

ח. בֵּית הַפָּרֶס⁴⁴ הִזָּה מִתָּר לְנִטְעַ בּוֹ כָּל נִטְעָה⁴⁵, לְפִי שֶׁהַשָּׂרִשִׁים יוֹרְדִים לְמַטָּה מִשְׁלֹשָׁה⁴⁶, וּלְמַטָּה מִשְׁלֹשָׁה בְּבֵית הַפָּרֶס טְהוֹר, שֶׁהָרִי הַקֶּבֶר נִפְרֵס עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה. אֲכָל אֵין זוֹרְעִין בְּתוֹכָהּ אֲלָא זֶרַע הַנֶּקֶצֶר⁴⁷. וְאִם זֶרַע וְעֶקֶר - צוּבֵר אֶת גִּרְנוֹ בְּתוֹכוֹ⁴⁸, וְכוּבֵר⁴⁹ אֶת הַתְּבוּאָה בְּשָׂתִי כְּכֹרוֹת⁵⁰, וְאֶת הַקִּטְנִיּוֹת בְּשֹׁלֶשׁ כְּכֹרוֹת⁵¹, שְׁמָא יֵשׁ בָּהֶן עֵצָם כְּשֶׁעוֹרָה. וְשׁוֹרֵף אֶת הַקֶּשׁ וְאֶת הָעֵצָה⁵² שָׁם⁵³. גִּזְרָה שְׁמָא יִהְיֶה בָּהֶן עֵצָם כְּשֶׁעוֹרָה, וְאִם תִּתִּיר לוֹ בְּהִנָּה - מוֹצִיאֻ וּמוֹכְרוֹ, וְנִמְצָא מְרִגִּיל⁵⁴ אֶת הַטְּמֵאָה.

(44) שם פי"ח מ"ב. (45) אפילו אם דעתו לעקרו (סדרי טהרות). (46) טפחים. ואין לחשוש שתדבק בהם עצם כשעורה ותעלה בשעת עקירת העץ (ראה ראב"ד). (47) כגון חטה ושעורה, אבל לא ירקות הנעקרים, שמה תידבק עצם קטנה בשרשים ותעלה עמהם ותגרום לטומאה (ראה למעלה פי"ח ה"ג). (48) בתוך השדה, ואינו מוביל את התבואה לחצרו. ויש לשאול, למה התירו לזרוע כל זרע בשדה שאבד בה קבר, הלא גם שם חששו שמה נדוש הקבר, ולפיכך עפרה מטמא (שם ה"א)? אולם אין הענינים דומים, שם מטמא מספק, ולפיכך לא גזרו על זרעים מפני החשש שמה תידבק עצם כשעורה, שהרי זה "ספק ספקא", אבל כאן ידוע שהקבר נחרש, ויש רק ספק אחד. (49) מעביר דרך כברה. (50) לא אמר "פעמיים", משמע מזה, שהמדובר בכברות שאינן דומות זו לזו, אלא באחת חורים דקים ובשניה גסים, שעל-ידי-זה מתפורר העפר שנדבק בגרעינים (תפארת ישראל). (51) בשרשי קטניות נדבקים יותר גושי עפר מבשיבילי תבואה. (52) קש של קטנית. (53) בשדה. (54) גורם להתפשטות הטומאה. והתבואה והקטניות טהורות מפני שמחובר לקרקע אינו מקבל טומאה, ואחרי שנתלשו אינן מקבלות טומאה עד שיוכשרו (ראה למעלה פי"ח ה"ג).

ט. שָׂדֶה שֶׁהִחֲזִיקָה⁵⁵ שֶׁהִיא בֵּית הַפָּרֶס, אֶפְלוֹ הִיא בֵּית אֲרֻבָּעָה כּוֹרִין⁵⁶, וְאֶפְלוֹ מִשּׁוֹכָה מִמְּקוֹם הַטִּיט הָרִף שְׁאֵינוֹ נִחְרֵשׁ וְלֹא נַעֲשֶׂה בֵּית הַפָּרֶס, וְאֶפְלוֹ שָׂדֶה טְהוֹרָה⁵⁷ מִקְּפַת אוֹתָהּ מֵאֲרֻבָּע רִחוּתֶיהָ - הָרִי הִיא בְּחֻזְקָתָהּ⁵⁸.

(55) תוספתא אהלות פי"ז, ה"ד. (56) כור מחזיק שלושים סאה. והטעם, שמה נחרשו בו כמה קברים (זר זהב על התוספתא). (57) שנבדקה ולא נמצאה בה טומאה. (58) דינה ככל בית הפרס.

י. מִצָּא⁵⁹ שָׂדֶה מְצִינָת וְאֵין יוֹדַע מַה טִּיבָהּ⁶⁰: אִם

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי כ"ו ניסן – ספר טהרה – הלכות טומאת מת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מתיים בכל מקום שהוא, ואינם מייחדים מקומות לבתי קברות (ראה משנה-למלך).

ב. טמאת אֹויר אֶרֶץ הָעַמִּים לֹא עָשׂוֹ אוֹתָהּ כְּטִמְאָת עֶפְרָה, אֲלֵא קִלְהָ הִיא מִמֶּנָּה: שְׁעַל טִמְאָת עֶפְרָה שׁוֹרְפִין תְּרוּמָת וְקֹדְשִׁים, וְהַטְמָא בְּגוֹשָׁה¹⁰ - טִמָּא טִמְאָת שְׂבָעָה וְצִרְיָה הִזְיָה שְׁלִישִׁי וּשְׂבִיעִי¹¹; אֲבָל הַטְמָא בְּאֹוִירָה - אֵין צִרְיָה הִזְיָה שְׁלִישִׁי וּשְׂבִיעִי אֲלֵא טְבִילָה¹² וְהַעֲרַב שְׁמֶשׁ¹³, וְכֵן תְּרוּמָה וְקֹדְשִׁים שְׁנִטְמָאוּ מִחֻמַּת אֹוִירָה - תּוֹלִין, לֹא אוֹכְלִין וְלֹא שׁוֹרְפִין¹⁴.

9) שם "על גושה לשרוף, ועל איריה לתלות".
10) כשנשא עפרה. 11) ככל טמא טומאת מת (נזיר נד, א ר"ב). 12) אפילו ביום טומאתו. 13) שקיעת החמה, ולפני שקיעתה נקרא "טבול יום" שדיניו מבוארים במקומם. 14) ומניחים אותם עד שירקבו מאליהם.

ג. עֶפֶר אֶרֶץ הָעַמִּים וְעֶפֶר בֵּית הַפֶּרֶס מְטַמְּאִין בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׁא, כִּמּוֹ שְׂבָאֲרִנוּ¹⁵. וְכִמּוֹ שְׁעוֹרֶן? כְּחוֹתֶם הַמְּרַצּוּפִין¹⁶, וְהוּא¹⁷ כְּפִקָּה¹⁸ גְּדוֹלָה שֶׁל סִקָּאִין¹⁹. עֶפֶר בֵּית הַפֶּרֶס וְעֶפֶר חוּצָה לְאֶרֶץ שְׂבָא בִּירָק²⁰: אִם יֵשׁ בְּמָקוֹם אֶחָד כְּחוֹתֶם הַמְּרַצּוּפִין - מְטַמָּא, וְאִם לֹא - אֵינוֹ מְצַטְרֵף²¹; שְׁלֹא גִזְרוּ אֲלֵא עַל גּוֹשׁ כְּבִרְתֵּי²². מַעֲשֶׂה²³ שֶׁהָיוּ אֲגָרוֹת בָּאוֹת מִחוּצָה לְאֶרֶץ לְבָנֵי כְּהֻנִּים גְּדוֹלִים, וְהָיוּ בִּהֶן פֶּסָאָה וּכְסָאֲתִים חוֹתְמוֹת²⁴, וְלֹא חָשׂוּ לָהֶן מִשּׁוּם טְמָאָה, לְפִי שְׁלֹא הָיָה בְּחוֹתֶם מִהֶן²⁵ כְּחוֹתֶם הַמְּרַצּוּפִין.

15) בהלכה א. 16) שם מ"ה. ופירש רבינו: "כמו נודים (נודות) מעור, ישימו בהם עוברי אורח (הולכי דרכים) בגדיהם וכליהם, ינעלו אותם ויחתמו אותם כחותם מטיט". 17) גודל החותם. 18) כדור חוטים העומד לאריגה. 19) עושי שקים. חוטים שאורגים מהם שקים, והם יותר עבים מחוטי שתי או ערב של בגדים, ומתוך כך גם הפיקה של סקאים יותר גדולה (בכורות כב, א). 20) שהובא מחוץ לארץ. 21) כחכמים. 22) כלומר, אפילו אם הדביק יחד את הגושים הקטנים, ויצא גוש כשיעור – אינו מטמא (ראה משנה אהלות פ"ג, בדין לבינה). 23) שם. 24) בכולן יחד היה שיעור גדול כזה. 25) לא היה ביניהם אף אחד כחותם המרצופים.

ד. הַמְּבִיא²⁶ תְּנוּרִים וּסְפָלִים²⁷ וְכִלֵּי חֶרֶשׁ²⁸ מִחוּצָה לְאֶרֶץ: עַד שְׁלֹא הִסְקִין²⁹ - טִמָּאִים מִשּׁוּם אֶרֶץ הָעַמִּים³⁰; מִשֶּׁהִסְקוּ - טִמָּאִים מִשּׁוּם כְּלֵי חֶרֶשׁ שְׁנִטְמָא בְּאֶרֶץ הָעַמִּים³¹, שְׁאֵינוֹ מְטַמָּא אֲדָם וְכִלִּים, כִּמּוֹ שְׂבָאֲרִנוּ³².

26) תוספתא, שם פ"ז ה"ז. 27) של חרס. 28) כלים קטנים, כגון צלחות וקדירות. 29) לפי שנשרפו ונתקשו אינם ראויים להשתמש בהם. 30) דינים כגושי עפר, ומטמאים אדם וכלים במגע ובמשא. 31) אחרי שנשרפו

70) תוספתא שם פ"ז ה"ו. 71) משנה שם פ"ח ד. 72) שיכול להזיזו כשידרוס עליו. 73) מפרר את גושי העפר. 74) ואינו צריך להרחיק את העפר הזה ממקומו. (ראה השלמות). 75) משנה שם. 76) ואין בית הפרס מטמא למטה מג' טפחים. 77) הסיר את האבנים הפזורות באדמה, כדי לשפר יניקת השרשים, מלשון "ויעזקהו" (ישעיה ה, ב). 78) מפני שעיקר כוונתו היא לטובת האילנות, אפשר שלא בדק יפה. 79) מפני כובדן. ובדפוס רומי ר"מ: מתנדרין.

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

1) יבאר דין אֹוִיר אֶרֶץ הָעַמִּים אִם מְטַמָּא בְּטוּמַת עֶפְרָה, עֶפֶר חוּצָה לְאֶרֶץ וְעֶפֶר בֵּית הַפֶּרֶס שְׂבָא בִּירָק וְכָל הַדְּבָרִים הַבָּאִים בְּחוּצָה לְאֶרֶץ, הַמְּהַלֵּךְ בְּאֶרֶץ הָעַמִּים וְהַנִּכְנָס בֵּינֵיהֶם מִקוֹם טִמָּא, מִקוֹם שֶׁשָּׁכְנוּ בוֹ גִּוִּיִּם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, תְּרוּמָה וְקֹדְשִׁים שֶׁנִּטְמָאוּ מִחֻמַּת מְדוּר עֲמִים, מְדוּר גִּוִּיִּם שְׁהִיָּה בוֹ עֶבֶר מִיִּשְׂרָאֵל אוֹ אִשָּׁה אוֹ קֶטֶן. וְהַמְּקוֹמוֹת שֶׁלֹּא גִזְרוּ עֲלֵיהֶם, חָצֵר שְׁהִיָּה טִמָּאָה מִשּׁוּם מְדוּר עֲמִים, עֵיירוֹת הַמּוֹבְלָעוֹת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

1 א. אֶרֶץ הָעַמִּים² - בְּתַחֲלָה גִזְרוּ עַל גּוֹשָׁה³ בְּלִבְד כְּבֵית הַפֶּרֶס, וְלֹא הָיוּ מְטַמְּאִים אֲלֵא הַמְּהַלֵּךְ בֵּיה אוֹ נֹגֵעַ אוֹ נוֹשֵׂא מַעֲפָרָה. חֲזָרוּ וְגִזְרוּ עַל אֹוִירָה⁴ שִׁיטְמָא וְאֶף עַל פִּי שְׁלֹא נֹגַע וְלֹא נָשָׂא, אֲלֵא פִּינֹן שֶׁהַכְּנִיס רֹאשׁוֹ וְרַבּוֹ לְאֹוִיר אֶרֶץ הָעַמִּים נִטְמָא. וְכֵן כְּלֵי חֶרֶשׁ⁵ שֶׁהַכְּנִיס אֹוִירוֹ⁶ לְאֶרֶץ הָעַמִּים, וְשִׁטְמָא פִּלִּים שֶׁהַכְּנִיס רֶגְלָם⁷ לְאֹוִיר אֶרֶץ הָעַמִּים - נִטְמָאוּ⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ארץ העכו"ם בתחילה גזרו על גושה.. חזרו וגזרו על איריה שיטמא כו".

בעניין זה מודגשת מעלתה של "הארץ" – ארץ ישראל כיתרון האור מן החושך, ולמעלה מזה כתב הרמב"ם בסוף הפרק "חזקת דרכים של עולי בבל טהורות אע"פ שהן מובלעות בארץ העכו"ם", שאפילו ההליכה לארץ ישראל פועלת טהרה גם בדרכים שמובלעות בארץ העכו"ם, והטהרה בחזקתה לאחר מות שנים!.

(על"פ לק"ש חלק כ"ח עמוד 280 הערה 9)

2) בשבת טו, א - מנו טומאת ארץ הגויים בין שמונה-עשר דבר שגזרו ביום שרבו בית-שמאי על בית-הלל. 3) עפר מגובש, ושיעורו מבואר לקמן ה"ג, אבל עפר מפורר לגרגירים קטנים - אינו מטמא. 4) שם עמוד ב. ומה שכתב רבינו למעלה (פ"ג ה"ב) שארץ הגויים אינה מטמאה באוהל, הכוונה כשהביא לארץ ישראל גוש עפר מארץ הגויים. ראה 'תוספות' שם ד"ה וואוירא. 5) שמיטמא מאויר תוכו בלבד. 6) אפילו לא הכניס רובו של הכלי. 7) ולמה כלי חרס טמא אף כשהכניס מקצתו? מפני שהאויר מתערב, משא"כ בשאר כלים. 8) תוספתא, אהלות פ"ח ה"ב. ולמה גזרו טומאה על ארץ הגויים? רבינו (בפירושו למשנה, אהלות פ"ב מ"ג) כתב, מפני שהגויים קוברים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ו ניסן - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ז. מקום⁵¹ ששקנו בו עובדי פוכבים פארץ ישראל
- הרי זה מטמא פארץ העמים עד שיבדק, שמה
קברו בו נפלים.

(51) אהלות פי"ח מ"ז.

ח. ותרומה⁵² וקדשים שנטמאו מחמת מדור העובדי
פוכבים - תולין, לא אוכלין ולא שורפין. וכמה
ישוה במקום ויהיה צריך בדיקה? ארבעים יום, כדי
שתתעבר אשה ותפיל נפל שנטמא⁵³. אפלו איש
שאין עמו אשה, אם שעה ארבעים יום - מדורו
טמא עד שיבדק. גזרה משום מדור שתהיה בו
אשה. אפלו עבד⁵⁴ וסריס⁵⁵ או אשה⁵⁶ או קטן בן
תשע שנים ויום אחד⁵⁷ עושה מדור העובדי
פוכבים.

(52) תוספתא שם ה"ג, כתנא-קמא. (53) צורת הוולד נגמרת
ארבעים יום אחרי הבעילה, ולפני כן אין עליו תורת וולד
(ראה פ"י מהל' איסורי ביאה ה"ב). ולא החמירו חכמים
לגזור טומאה מפני החשש שמא באה האשה לשם כשהיא
מעוברת. (54) גוי, שגם רבו גוי, ואין עמו אשה.
ומשמיענו, שלא תאמר שעליו לא גזרו מפני שאימת רבו
עליו ולא יכניס זונה לביתו (תפארת ישראל' שם, בועז יא).
(55) שאינו מוליד. (56) שאין עמה איש. (57) בגיל נמוך
מזה אינו עושה מדור. ולא נתבאר מה בינו לבין סריס.
ואולי, סריס גדול אפשר להחליפו באדם בריא.

ט. מדור⁵⁸ עובדי פוכבים שהיה בו עבד
(מישראל)⁵⁹ או אשה או קטן בן תשע משמרין
אותו שלא יקברו שם נפל - אינו צריך בדיקה⁶⁰.
ואת מה הן בודקין?⁶¹ את הביבין⁶² העמקים⁶³ ואת
המים הסרוחין⁶⁴. וכל מקום שהחזיר והחלדה
יכולין להוליד משם⁶⁵ הנפל - אינו צריך בדיקה,
מפני שהן גוררין אותם משם. מדור העובדי פוכבים
שחרב - הרי הוא בטמאתו עד שיבדק⁶⁶.

(58) שם. (59) יש לקיים את הגירסה עבד "מישראל" (וכן
הגירסה בכת"י תימן, ובדפוס רומא), והכוונה לעבד גוי
שנמכר לישראל ומל וטבל לשם עבדות והוא חייב במצוות
שהאשה חייבת בהן, והאמיניהו חכמים באיסורי דרבנן
(בפסחים ד, ב אמרו: "הימנוהו רבנן בדרבנן"). וכן פירשו
הרא"ש והר"ש במשנה, שהכוונה לעבד גוי שרבו ישראל.
(60) תוספתא, שם. שיערו חכמים שקטן בן תשע אפשר
לסמוך על שמירתו, אבל לא על קטן למטה מגיל זה.
(61) שם מ"ח. (62) תעלות הביוב. (63) אבל שאינם
עמוקים, אפשר לראות את הנמצא בהם בלי בדיקת קדננית.
(64) המכונסים בבורות וכדומה. (65) בית-הלל במשנה,
שם. ויש גורסים במשנה: חזיר וחולדה וברדלס, וכן בגמרא
נדה טו, ב "שחולדה וברדלס מצויין שם", וברור שהוא-
הדין לכל חיה אוכלת נבילות. ואין בדין זה ניגוד לבור
שמטילים לתוכו נפלים, שמטמא באוהל מדין תורה אפילו
אם חולדה וברדלס מצויים שם (למעלה פ"ט הי"א), מפני

אין עליהם דין עפר אלא דין כלים, ואינם טמאים מחמת
עצמם אלא מפני שנגעו בעפר ארץ הגויים. ואם הוסקו
בארץ ישראל ולא נגעו בעפר ארץ הגויים אחרי ההסקה -
טהורים (משנה-למלך). (32) למעלה פ"ה ה"ו, שכלי חרס
אינו נעשה אב הטימאה לעולם ואינו מטמא אדם וכלים.
ה'תוספתא' מסיימת: "נמצאת אומר, בשעה שהן טמאים
משום ארץ העמים - טהורים משום כלי חרס, ובשעה שהן
טמאים משום כלי חרס - טהורים משום ארץ העמים".

ה. המהלך³³ פארץ העמים בהרים ובסלעים -
טמא³⁴ טמאת שבעה; בים ובמקום שהם עולה
בזעפו³⁵ - טהור משום נוגע פארץ העמים³⁶ וטמא
משום אורה³⁷. הנכנס³⁸ לארץ העמים בשדה³⁹ תבה
ומגדל⁴⁰ הפורחין⁴¹ באויר - טמא⁴²; שאהל זרוק⁴³
אינו קרוי אהל⁴⁴.

(33) משנה, שם פי"ח, ו. (34) אף-על-פי שאין קוברים שם
מתים - טמא, משום שמשתפכת שם לפעמים אדמת ארץ
הגויים (רבינו בפירושו, שם). (35) כשהים סוער מאוד,
עולים שם הגלים, וכשנח מזעפו מתגלה המקום הזה.
(36) מפני שאין קוברים שם מתים, וגלי הים הסוערים
שוטפים את העפר שהשתפך שם. (37) טומאה קלה שהיא
טומאת יום אחד, ובלי הזאת מי פרה אדומה (ראה למעלה
ה"ב). במשנה כתוב סתם "טהור", ורבינו מפרש טהור
מטומאת הגוש אבל טמא טומאת אויר (ראה משנה-למלך
ה"ג, ד"ה תנן). (38) גיטין ח, ב. (39) מרכבה הנישאת
בידי אדם או על גבי בהמה (ויש מפרשים - עגלה מיוחדת
לנשים). (40) ארגז גדול עשוי בתבנית מגדל.
(41) כלומר, שאינם עומדים על הקרקע אלא נישאים באויר.
(42) טומאת אויר. (וראה לחם-משנה הל' נזירות פ"ז ה"ג,
שצידד לפרש "טמא" משום גושה). (43) אוהל שאינו
קבוע בקרקע אלא מיטלטל ממקום למקום. (44) ואינו
מפסיק. פסק כרבי שם. מדובר כשהם סתומים מכל צדדיהם.
אבל אם הם פתוחים, נטמא האדם טומאת אויר, אפילו
לדעת האומרים אוהל זרוק נקרא אוהל (לחם-משנה שם,
ומשנה-למלך כאן).

ו. סוריא⁴⁵ - עפרה טמא פחוץ לארץ, ואורה
טהור. לא גזרו על אורה. לפיכך, אם היה
סמוכה⁴⁶ לארץ ישראל שפה בשפה ולא היה מפסיק
ביניהן לא ארץ העמים ולא בית הקברות ולא בית
הפרס⁴⁷ - הרי זה יכול להפגס לה בטהרה בשדה
תבה ומגדל, והוא שלא יגע בגושה. וכן ארץ
העמים⁴⁸ הסמוכה לארץ ישראל ואין ביניהן מקום
טמא - הרי זו נבדקת⁴⁹ וטהורה⁵⁰.

(45) גיטין, שם. (46) אהלות שם מ"ז. (47) כלומר, שדה
שאבד בו קבר, אבל נחרש בו קבר אינו חשוב הפסק, שהרי
אינו מטמא באוהל (כסף-משנה). [באהלות שם מ"א ומ"ב,
קראו "בית הפרס" לשדה שאבד בו קבר]. (48) תוספתא
שם ה"א. (49) צריכה בדיקה שמא יש קבר במקום שהוא
רוצה ללכת בו (ראה למעלה ה"א). (50) שלא גזרו על
אויר ארץ הגויים הסמוכה לארץ ישראל.

מִשּׁוּם אֶרֶץ הָעַמִּים. וְחִזְקַת דְּרָכִים שֶׁל עוֹלֵי בָּבֶל
טְהוּרוֹת⁸⁵, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מְבַלְעוֹת בְּאֶרֶץ הָעַמִּים.
(82) שם ה"ג. (83) מוקפות ארץ ישראל משלושה צדדים,
והן אדמת חוץ לארץ. (84) פירות שגדלו בהן בשנת
השמיטה אין עליהם קדושת פירות שביעית. (85) ברור
הדבר שהדרכים טהורות.

יום חמישי כ"ז ניסן ה'תשע"ח

פרק שנים עשר

(1) יבאר שטפח על טפח ברום טפח מביא טומאה וחוץ
בפניה וקרוי אוהל, אדם או כלים שהם אוהל אם חוץ,
ונסר שהוא נתון על פי תנור חדש, נסר שהוא נתון על פי
שני תנורים או על פי תנור ישן, אדם שנשא כלי והאהיל
צדו האחד על הטומאה, ארונות של עץ שמניחים בהם המת
ויש בהם חלל טפח, קורה שהיא נתונה מכותל לכותל
וטומאה תחתיה, וסאה שהיא מוטת על צדה בארץ, עמוד
עגול שהוא מוטל לאורו ומונח על הארץ.

א. טפח על טפח מרבע² על רום טפח³ מביא את
הטמא⁴ וחוצץ בפני הטמא⁵ דין תורה. שאין קרוי
אהל אלא טפח על טפח ברום טפח או יתר על זה.
פיצד? פזית מן המת מנח לאויר⁶ ובצדו פלים, כגון
מחטין וצנורות⁷ וכיוצא בהן, ואינן נוגעים בטמא⁸,
אם האהיל עליהן אהל שיש בו טפח על טפח והיה
גבוה מעל הארץ טפח - הרי זה מביא את הטמא⁹
לפלים וטמאין. היו פלים אחרים על גבי אהל זה
שיש בו טפח על טפח - הרי הן טהורין, מפני
שהאהל חוצץ בינם ובין הטמא¹⁰. הנה למדת,
שפושם שהאהל מטמא כל שתחתיו, מציל כל
שחוצה לו, וחוצץ בין הטמא¹¹ ובין פלים שעל
גביו. וכן אם היתה הטמא¹² על גביו וכלים תחתיו
- הפלים טהורין; שהאהל חוצץ בפני הטמא¹³. היה
האהל פחות מרום טפח, או פחות מטפח על טפח
אף על פי שהוא גבוה כמה טפחים - הפלים שבצד
הטמא¹⁴ טהורים¹⁵; וכלים שלמעלה מאהל זה - כל
שפנגד הטמא¹⁶ טמא, מפני שהאהילו על הטמא¹⁷
ואין שם אהל לחץ בפני הטמא¹⁸. וכן אם היתה
טמא¹⁹ על גבי אהל זה וכלים תחתיו - כל שפנגד
הטמא²⁰ טמא, שהרי האהילה עליהן ואין שם אהל
שחץ בפני הטמא²¹. שכל פחות מרום טפח כנגיעה
הוא חשוב²², וטמא²³ שתחתיו טמא²⁴ רצוצה היא,
כמו שבארנו. כמה דברים אמורים? כשלא היה
האהל אדם או פלים; אבל אדם או פלים שנעשו
אהל על הטמא²⁵, בין שהיו הן עצמן אהל בין שהיו
עמודי האהל, אפלו היו פלים שאין מקבלין טמא²⁶
כל עקר²⁷ - הרי אלו מביאין את הטמא²⁸, ואינן
חוצצין בפני הטמא²⁹. פיצד? לית שהיה מנח על

ששם ידוע ודאי שהיתה טומאה בבור זה, והגרירה היא
ספק, ואין ספק מוציא מידי ודאי. אבל כאן גזרו חכמים
טומאה מפני הספק, שמא קברו נפלים, ולפיכך סומכים על
גרירה. (66) תוספתא שם ה"ו. מדובר כשאין חזיר וחולדה
מצויים שם. במ"ט שם, ואמר רבי שמעון בן גמליאל: "עיר
של גויים שחרבה, אין בה משום מדור גויים". ורבינו
בפירושו שם, מסיים: ואין הלכה כרבי שמעון בן גמליאל
(ראה ראב"ד וכסף-משנה).

י. האצטונות⁶⁷ - אין בהן משום מדור עובדי
כוכבים, לפי שהיא גלוייה ואין בה מקום להטמין
הנפלים. ונעשרה מקומות⁶⁸ אין בהם משום מדור
עובדי כוכבים. לפי שאין דירתן קבועה⁶⁹, לא גזרו
עליהן טמא⁷⁰. ואלו הן הנעשרה מקומות: אהלי
הערביים, והספות⁷¹, והצריפין⁷², והבגננין⁷³,
והתקרה שעל גבי העמודים ואין לה דפנות, והן
בתי הקנין⁷⁴, ובית שער⁷⁵, ואוירה של חצר⁷⁶,
והמרחץ, ומקום שעושין בו החצים וכלי המלחמה,
ומקום הלגיונות⁷⁷.

(67) שם מ"ט. מקום ברשות הרבים על יד הבית, ויש עליו
תקרה סמוכה על עמודים ואין לו כתלים. (68) שם.
(69) ואין קוברים שם נפלים. (70) בנין עראי בשביל שומרי
פירות. (71) אוהל עשוי ממין גומא שנקרא "צריפא"
(רבינו בפירושו למשנה) ואין להם גג, אלא הקירות
משתפעים כלפי מעלה עד שנוגעים זה בזה. (72) סוכות
שמכניסים שם את הפירות. (73) במשנה: "אלקטיות".
(74) לפני פתח החצר היו בונים חדר קטן שיושב בו שומר
החצר והוא פתוח לרשות הרבים. (75) פירוש, השטח
הבלתי מקורה שבחצר (דוגמה תמצא למעלה פ"ו ה"ט)
והגוי דר שם. ראה להלן אות עו. (76) מקום מריצות
הפרשים (רבינו, שם).

יא. החנות⁷⁷ - אין בה משום מדור עובדי כוכבים,
אלא אם פן היה דר בתוכה. חצר שהיא טמא⁷⁸
משום מדור העובדי כוכבים - הרי בית שער שלה
ואוירה⁷⁹ טמאין כמוה. ואין מדור העובדי כוכבים⁸⁰
ולא בית הפרס בחוצה לארץ⁸¹.

(77) תוספתא שם פ"ח ה"ו. (78) כגון שדר בשטח
המקורה. (79) טמא גם השטח שאינו מקורה. ונראה
שליפירוש זה התכוון הר"י קורקוס (ראה כסף-משנה שפירש
אחרת, וקשה מאוד ליישב לשונו של רבינו לפי פירושו).
(80) שם. (81) פירוש, בעיירות המובלעות בארץ ישראל
(ראה ההלכה הבאה), שלא גזרו עליהן טומאת ארץ הגויים,
אבל בלתי מובלעות טמאות משום ארץ העמים, שטומאתה
חמורה ממדורות גויים (ר"י קורקוס, מובא בכסף-משנה
כאן).

יב. עירות⁸² המבולעות⁸³ בארץ ישראל, כגון סיסית
והברותיה, [אשקלון והברותיה], אף על פי
שפטרות מן המעשרות ומן השביעית⁸⁴ - אין בהן

וְיִוצֵא מִזֶּה טֶפַח וּמִזֶּה טֶפַח אָבֵל לֹא מִן הַצִּדִּין, 27
וְטִמְאָה בְּצֵד זֶה - כָּלִים שֶׁבְּצֵד הַשְּׁנֵי טְהוֹרִין.²⁸

(20 טפח. (21 בקצוות, אבל לא מן הצדדים. (22 שאינם מחוברים. (23 מפני שהתנור מפסיק בין האוהלים.

ה. אָדָם שֶׁנִּשָּׂא כָּלִי, כְּגוֹן מִרְדֵּעַת וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, 29
וְהָאֵהִיל צֵד הַכָּלִי הָאֶחָד עַל הַטִּמְאָה, אִם הָיָה 30
בְּהֶקְפּוֹ²⁴ טֶפַח, אָף עַל פִּי שְׁאִין בִּרְחֻבוֹ אֲלֹא רֹחַב 31
אֲצִבְעוֹ וְשָׁלִישׁ²⁵ - הֲרִי זֶה מְטַמֵּא אֶת הַנוֹשֵׂא²⁶ וּמִבֵּיא 32
לּוֹ טִמְאָה מִדְּבָרֵיהֶם, שְׁגָזָרוּ עַל שֵׁשׁ בְּהֶקְפּוֹ טֶפַח 33
מִשּׁוּם שֵׁשׁ בִּרְחֻבוֹ טֶפַח²⁷; אָבֵל אֵינוֹ מִבֵּיא אֶת 34
הַטִּמְאָה לְכָלִים שֶׁתַּחְתּוֹ וְלִשְׁאָר אָדָם שֶׁיֵּאֱהִיל 35
עָלֶיהָ וְעַל הַטִּמְאָה עַד שִׁיְהִיָּה בּוֹ רֹחַב טֶפַח. 36

(24 של הכלי. (25 בהתאם לכלל החשבון המקובל בידיהם: "כל שיש ברחבו טפח, יש בהיקפו שלושה טפחים" (אין כלל זה מדויק והוא מוסר רק את המספרים השלמים ולא את שבריהם) והטפח ארבע אצבעות. (26 טומאת אוהל שבעה ימים וטעון הזאת מי פרה ביום השלישי וביום השביעי. (27 שהשומע שטימאוהו טומאת ערב בלבד יחשוב שטימאוהו טומאת אוהל ויטעו ויאמרו שאוהל מטמא טומאת ערב בלבד, ולפיכך טימאוהו טומאת שבעה. אבל אדם וכלים שלא נגעו במרדע זה ולא נשאוהו אלא האהילו טהורים לגמרי, ואין לחוש שמא מת אינו מטמא באוהל כלל.

ו. אַרְוֹנוֹת שֶׁל עֵץ שֶׁמִּנְחִין בִּהֶן אֶת הַמֵּת - אֵינָן 37
בְּקֶבֶר²⁸, [אָבֵל] (אֲלֹא) אִם יֵשׁ בֵּין פְּסוֹי הָאָרוֹן וְהַמֵּת 38
גִּבָּה טֶפַח - חוּצָין, וְהָעוֹמֵד עַל גְּבִי הָאָרוֹן טְהוֹר מִן 39
הַתּוֹרָה. וְאָף עַל פִּי שֶׁרֹב אַרְוֹנוֹת יֵשׁ בִּהֶן חֻלָּל טֶפַח, 40
הוֹאִיל וְיֵשׁ שְׁאִין שֵׁם חֻלָּל טֶפַח - גָּזָרוּ עַל כָּל 41
הָאָרוֹנוֹת שְׁאִינָן חוּצָיִן, וְשִׁיְהִיָּה הַמְהַלֵּךְ עַל גְּבִי 42
הָאָרוֹן כְּנוֹגֵעַ בְּמֵת אוֹ בְּקֶבֶר²⁹. 43

(28 בנוי, שמטמא מכל צדדיו, ודינם ככל דבר המאהיל על הטומאה. (29 מקור דין זה בברכות יט. "אמר ר' אלעזר בר' צדוק מדלגין היינו על גבי ארונות של מתים לקראת מלכי ישראל". והוא היה כהן ואסור לו להיטמא למתים. וביארו שם שמפני כבוד המלכות מותר בטומאות דרבנן, ומזה למד רבינו, שארונות של עץ אינם כקבר המטמא מן התורה.

ז. קוֹרָה שֶׁהִיא נְתוּנָה מִפְתָּל לְכַתֵּל וְהַטִּמְאָה תַּחְתֶּיהָ: 44
אִם יֵשׁ בָּהּ פּוֹתֵחַ טֶפַח³⁰ - מִבֵּיאָהּ אֶת הַטִּמְאָה תַּחַת 45
כָּלָהּ, וְכָל הַכָּלִים אוֹ אָדָם שֶׁתַּחְתֶּיהָ טְמֵאִים. אָף עַל 46
פִּי שְׁאִין כָּלָה שְׁוֶה וְקִצְתָּהּ פְּחוּתָהּ מִטֶּפַח³¹, מִפְּנֵי 47
שֶׁקִּצְתָּהּ מִקְצַת אֹהֶל הוּא. וְאִם אֵין בָּהּ פּוֹתֵחַ טֶפַח 48
- טִמְאָה בּוֹקֵעַת וְעוֹלָה, בּוֹקֵעַת וְיִוֵּרְדֶת, כִּמּוֹ 49
שֶׁבְּאַרְנוֹ. כִּמּוֹ יִהְיֶה בְּהֶקְפָּה³² וְיִהְיֶה בָּהּ פּוֹתֵחַ 50
טֶפַח? בְּזִמְן שֶׁהִיא עֲגֻלָּה - שְׁלֹשָׁה טַפְחִים, וּבְזִמְן 51
שֶׁהִיא מְרַבֵּעַת - אַרְבָּעָה טַפְחִים. 52

גְּבִי אַרְבָּעָה בְּנֵי אָדָם אוֹ עַל גְּבִי אַרְבָּעָה כָּלִים, אֲפֹלוּ 1
כָּלִי אֶבְנִים וְכִיּוֹצֵא בִּהֶן מְכַלִּים שְׁאִין לְמִינָן טִמְאָה, 2
וְאֵין צָרִיךְ לֹאמַר אִם הָיָה מִנָּח עַל אַרְבָּעָה שְׁפוּדִין 3
אוֹ אַרְבָּעָה קִנִּים שְׁגוּבֵהֵין טֶפַח, וְהָיְתָה טִמְאָה 4
וְכָלִים תַּחְתּוֹ - הַכָּלִים טְמֵאִים⁹. וְאִם הָיוּ כָּלִים עַל 5
גְּבִיו, אֲפֹלוּ שְׁלֹא כְּנֶגֶד הַטִּמְאָה - טְמֵאִים¹⁰. וְאִם 6
הָיְתָה טִמְאָה עַל גְּבִי לֹחַ וְכָלִים תַּחְתּוֹ - כָּל כָּלִים 7
שֶׁתַּחַת הַלֹּחַ טְמֵאִין. אָבֵל אִם הַלֹּחַ הָיָה מִנָּח עַל 8
גְּבִי אַרְבַּע אֶבְנִים אוֹ עַל גְּבִי בְּהֶמָה וְחִיָּה¹¹, וְהָיְתָה 9
טִמְאָה תַּחְתּוֹ - הֲרִי הַכָּלִים שֶׁעַל גְּבִיו טְהוֹרִין. 10

(2 כלומר, צריך שיהיה טפח באורך וטפח ברוחב, ואם מצד אחד הוא פחות מטפח אף על פי שהשני הוא יותר מטפח ומשלים את החסר, אינו אוהל. (3 אוויר פנוי על גבי הטומאה. (4 לא קבור. (5 ויום דקים עקומים. מפני שהמדובר בשטח קטן נותן רבינו דוגמאות של כלים זעירים. (6 שהרי לא נגעו בה וגם לא היו באוהל המת. (7 כאילו נוגע השטח העליון בשטח התחתון ואין אוהל כלל. (8 כלי אבנים, כלי גללים וכלי אדמה. (9 שהרי הלוח האהיל על המת ועליהם. (10 כאילו היו תחת הלוח, כי הלוח מונח על אדם וכלים אינו חוצץ. (11 חיות.

ב. הָיְתָה טִמְאָה עַל גְּבִיו - הֲרִי כָּל הַכָּלִים שֶׁתַּחְתּוֹ 11
טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁהָאֹהֶל חוּצָין בְּפְנֵי הַטִּמְאָה. וְכָלִי 12
גָּלִילִים וְכָלִי אֶבְנִים וְכָלִי אֲדָמָה הַבָּאִים בְּמִדָּה¹² - 13
הֲרִי הֵם כְּאֹהֲלִים וְאֵינָם כְּכָלִים, וְלִפְיָךְ חוּצָצִים 14
בְּפְנֵי הַטִּמְאָה¹³. 15

(12 גדולים ואינם מיטלטלים ממקום למקום. (13 והוא הדין לכלי עץ הבאים במידה.

ג. נֶסֶר¹⁴ שֶׁהוּא נְתוּן עַל פִּי תַנּוּר חֲדָשׁ¹⁵ וְעוֹדֵף מִכָּל 16
צִדָּדָיו¹⁶ בְּפּוֹתֵחַ טֶפַח: הָיְתָה טִמְאָה תַּחַת הַנֶּסֶר - 17
כָּלִים שֶׁעַל גְּבִיו טְהוֹרִין, טִמְאָה עַל גְּבִיו - כָּלִים 18
שֶׁתַּחְתּוֹ טְהוֹרִים, מִפְּנֵי שֶׁתַּנּוּר חֲדָשׁ אֵינוֹ כְּכָלִים 19
לְעֻנְיָן זֶה¹⁷. וְאִם הָיָה יָשׁוּן¹⁸ - הַכָּל טִמְאָה¹⁹. 20

(14 קרש. (15 תנורים שלהם עשויים מטיט בתבנית סיר גדול. וכל זמן שלא הוסקו באש אין עליהם תורת כלי כלל. (16 הקרש יוצא ברוחב טפח מחוץ לתנור סביב סביב. (17 לעניין חציצה ולפיכך הקרש חוצץ. (18 שהוסק כבר. (19 בין טומאה למעלה וכלים למטה ובין כלים למעלה וטומאה למטה, מפני שכל האוויר שתחת עורף הנסר מכל צדדיו נידון כאוהל אחד, והנסר אינו חוצץ מפני שהתנור מעמידו והוא כעמוד של אוהל.

ד. נֶסֶר שֶׁהוּא נְתוּן עַל פִּי שְׁנֵי תַנּוּרִים, אֲפֹלוּ יִשְׁנִים, 21
וְעוֹדֵף²⁰ מִחוּצָה לְתַנּוּר זֶה²¹ וּמִחוּצָה לְתַנּוּר זֶה, 22
וְהָיְתָה טִמְאָה תַּחְתּוֹ בֵּין שְׁנֵי הַתַּנּוּרִים - בִּינֵיהֶן 23
בְּלִבֵּר טֵמָא; אָבֵל כָּלִים שֶׁתַּחַת שְׁתֵּי הַקִּצְאוֹת שֶׁחוּצָה 24
לְתַנּוּרִים - טְהוֹרִים, שֶׁהֲרִי הֵן כְּשֵׁנִי אֹהֲלִים²² זֶה בְּצֵד 25
זֶה. וְכֵן נֶסֶר שֶׁהוּא נְתוּן עַל פִּי תַנּוּר, אֲפֹלוּ יָשׁוּן, 26

הקרקע טפח (ראה למעלה הלכה ז). חשבו חכמים ומצאו, שאם היקפו של העמוד הוא עשרים וארבעה טפחים ולמעלה אפשר לרבע במקום פנוי זה טפח על טפח ברום טפח, מה שאין כן בהיקף פחות מזה. כיצד? נקוט בידך שני כללים: א. הכלל שלמעלה, שהיקפו של עיגול הוא פי שלושה ברחבו (בקוטר); ב. כל טפח שבצלע המרובע שווה הצלעות נותן טפח ושני חומשי טפח באלכסונו של המרובע. ויוצא מזה, שאם ההיקף הוא 24 טפחים ורוחב העיגול הוא שמונה טפחים. וכאשר תצייר מרובע של 8 על 8 על פני העיגול הזה מבחוץ יהיה אלכסונו של מרובע זה 8 טפחים ועוד 16 חומשים, השמונה מכסים את רוחב העיגול ושש עשרה החומשים עודפים על הרוחב 8 מכאן ו-8 מכאן. ועכשיו תצייר מרובע קטן שהעודף יהיה אלכסונו. מרובע קטן זה יהיה בו קצת יותר מטפח על טפח, שהרי הטפח נותן אלכסון של שבעה חומשי טפח וכאן יש לך 8 חומשים ונשאר עודף קטן של חומש אחד באלכסון, שהוא כשני שלישי חומש במרובע. וזהו שסיים רבינו הלכה זו בכתבו: "ויתר מעט, שחשבונוט אלו בקירוב הם". אגב, גם שני הכללים עצמם אינם בתכלית הדיוק. יש בהיקף יותר מפי שלושה ברוחב (3,1415) והאלכסון גדול קימעא משבע חמישיות, ולא הטילו חכמים על האדם לחשב חשבונוט הנדסיים מדויקים כל כך.

פרק שלשה עשר

(1) יבאר אוהל שאינו עשוי בידי אדם ואוהל רעוע, המביאים טומאה וחוצצים, ומביאים ולא חוצצים, ושאינם חוצצים ולא מביאים.

א. כל טפח על טפח ברום טפח קרוי אוהל, כמו שביארנו², וחוצץ בפני הטמא ומביא את הטמא. בין שעשאהו להאחיל בין שנעשה מאליו, אפלו היה שלא בידי אדם - הרי זה מביא וחוצץ. כיצד? אחד חור שתורהו מים³ או שרצים או שאכלתו מלחת⁴, או שצבר אבנים או קורות ונעשה בהן חלל טפח - הרי זה אוהל ומביא וחוצץ.

(2) למעלה פי"ב ה"א. ראה שם. (3) אהלות פ"ג מ"ז. (4) מלשון הכתוב (ירמיה יז, ו): "ארץ מלחה", והיא מתבקעת מאליה.

ב. במה דברים אמורים? בשהיה האהל חזק ובריא; אבל אוהל רעוע⁵ אינו מביא את הטמא ואינו חוצץ בפני הטמא מן התורה, אבל מדברי סופרים מביא את הטמא ואינו חוצץ. כיצד? שריגי האילנות⁶ הסוככים על הארץ, והן הנקראים סככות, ואבנים היוצאות⁷ מן הגדר⁸ הסוככות על הארץ, והן הנקראין פרעות⁹; אם יכולין לקבל מעזיבה¹⁰ בינונית¹¹ והן עומדים - הרי אלו מביאים וחוצצים מן התורה; ואם אינן ראויין לקבל מעזיבה בינונית, אלא הן נופלים - הרי אלו מביאים מדברייהם¹² ואינן חוצצים. וכן כל פיוצא בהן.

(5) שבקלות אפשר להזיזו ממקומו או להפילו. (6) ענפי

(30) הקורה רחבה טפח. (31) וגם הכלים הנמצאים במקום שאין בו טפח טמאים. זה למד מלשון המשנה; מביא את הטומאה "תחת כולה". ואפילו אם הטומאה מונחת תחת הקורה במקום שאין בו טפח, מפני שזה כשיפועי אהלים. (32) אורך חוט החוגר את כל עובי הקורה.

ח. סאה שהיא מטה על צדה³³ באויר³⁴ - אינה מביאה את הטמא תחת פלה עד שיהיה בהקפה ארבעה טפחים ומחצה בקרוב, כדי שיהיה גבה הצד העליון³⁵ טפח ומחצה, ויהיה הטפח על טפח ממנה גבהו מעל הארץ טפח³⁶. לפיכך, אם היה גבוהה מעל הארץ חצי טפח³⁷ והיה בהקפה שלשה - מביאה את הטמא³⁸. וכן עמוד עגול³⁹ שהוא מטל לאויר ומנח על הארץ - אינו מביא טמא תחת דפנו עד שיהיה בו הקף עשרים וארבעה טפחים; ואם אין בהקפו עשרים וארבעה טפחים - טמא בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת. זה שהצריכו עשרים וארבעה טפחים - על העקרין שסומכים עליהן חכמים בהשבון כל המשפטים: שכל שיש בהקפו שלשה - יש בו רחב טפח, וכל טפח על טפח ברבוע - יש באלכסונו טפח ושני חמשין. לפיכך, אם היה בהקף העמוד עשרים וארבעה טפחים - נמצא תחת כל דפנו טפח על רום טפח מרבע ויתר מעט, שחשבונוט אלו בקרוב הן.

(33) הסאה היא כלי מידה עגול והניחה על צידה העגול ולא על שוליה. (34) במקום גלוי. (35) הנקודה הגבוהה ביותר מעל פני הקרקע. (36) אם תחתוך את הסאה במקום המרוחק טפח מן הקרקע אפשר יהיה לרבע בשטח החתך טפח על טפח. והחשבון הוא כזה: כשיש בהיקפו ארבעה טפחים וחצי שהם שמונה עשרה אצבעות יהיה רחבו של העיגול (הקוטר) טפח ומחצה היינו שש אצבעות, ואם תחתוך את הסאה באמצע גבהה תקבל שטח עגול שרחבו שש אצבעות וגבהו מעל הארץ 3 אצבעות, וכדי להגיע ליום טפח יש להגביה את נקודת החתך עוד אצבע ומתוך כך יצטמצם הרוחב אצבע מכאן ואצבע מכאן ויישאר רוחב בן ארבע אצבעות (טפח), ויצא לך מרובע של טפח על טפח ברום טפח (על-פי הכסף משנה). (37) תלויה באויר ומרוחקת חצי טפח מהקרקע. (38) במקרה זה השטח הרחב ביותר, שהוא טפח על טפח, גבוה חצי טפח מדופנה התחתון של הסאה וממנו לארץ עוד חצי טפח, יוצא לך טפח על טפח ברום טפח. [בשני הדינים האלה המדובר בסאה, שהיקפה שווה בכל אורכה ואינה מתעגלת לא בכיוון שוליה ולא בכיוון פיתחה]. (39) משנה שם פרק י"ב ז. - ההבדל בין עמוד לסאה הוא, שהסאה חלולה וכשיש בה השיעור שנאמר למעלה הרי היא כאוהל ומביאה את הטומאה, והעמוד הוא גוש אטום והטומאה שתחתיו היא טומאה רצוצה (ראה למעלה הלכה א), אולם, כשהעמוד העגול מונח על הארץ לארכו יש מקום פנוי תחת עיגולו ואם יש במקום זה טפח על טפח ברום טפח דינו כאוהל ומביא את הטומאה אפילו למקומות שאינם גבוהים מן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ז ניסן - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הכותל המשתפעת כלפי הקרקע. (28) שיני הסלע בראש ההר (רבינו שם).

ד. ואלו²⁹ מביאין ולא חוצצין: האדם³⁰. וכלי עץ שאינן באין במדה. מפני שהן ככל הפלים ומתטמאין. ופשוטי כלי עור ויריעה וסדין ומפץ ומחצלת שאין עשויין אהלים, אלא מתוחין בלבד³¹, ואין להן שפוע ואין שם פתלים. ובהמה וחיה שמתנ³², ואכלין טמאין או מכשרין. שדבר טמא³³ אינו חוצץ. ורחים של יד³⁴, שהרי היא בכלל כלי אבנים³⁵. כל אלו מביאין ואין חוצצין.

(29) שם פ"ח מ"ג. (30) שם פ"ו ה"א. (31) פרושים מלמעלה כגג בלי כתלים. (32) ונבילה מטמאה. והוא הדין כשנשחטו, שהרי הוכשרו בשחיטה (רבינו בפ"ב מהלכות אבות הטומאות ה"ז, וראה באות הבא). (33) וכן המוכשר לקבל טומאה, שהרי הוא מתטמא עכשיו (רבינו במשנה שם). (34) שאינם כבדים כל-כך. (35) שאינם באים במידה.

ה. ואלו³⁶ לא מביאין ולא חוצצין: הזרעים³⁷ והירקות³⁸ המחפורין לקרקע³⁹, חוץ מן הארבע ירקות שמנינו. וכפת הפרד⁴⁰ והשלג והכפור⁴¹ והגליד⁴² והמלח. והדולג⁴³ ממקום למקום, והקופץ⁴⁴ ממקום למקום. והעוף הפורח, וטלית המנפנפת⁴⁵, וספינה שהיא שטה על פני המים. כל אלו לא מביאין ולא חוצצין. שאף על פי שהההילו - אינו אהל המתקנים⁴⁶.

(36) שם משנה ה. (37) צמחים שבתוכם גרעינים הנאכלים. (38) שהם עצמם נאכלים. (39) מפני שאין להם קיום אינם כאוהל, ואם הם תלושים דינם ככל האוכלין. (40) בגודל טפח. (41) טיפות הטל שקפאו. (42) קרח. (43) רגל אחת מצד זה של הטומאה, והשנייה בצד שני. (44) בשתי רגליו ביחד. (45) הרוח מגביהה אותה והיא מאהילה על הטומאה, אבל אינה מחוברת לשום מקום. (46) אינו מתקיים כלל והוא גרוע מאוהל רעוע, שמביא את הטומאה מדבריהם (למעלה הלכה ב).

ו. קשר⁴⁷ את הספינה בדבר שהוא יכול להעמידה⁴⁸, כבש כנף הטלית באבן⁴⁹ - הרי זו מביאה את הטמאה.

(47) שם. (48) בשבת קא, ב "והוא (בתנאי) שקשרה בשלשלת ברזל". מובן שברזל לאו דוקא, וגם חבל חזק המעמיד את הספינה דינו כברזל. (49) הניח על כנפה אבן כבידה, והרוח אינה מזיזה את הכנף, והטלית מתנופפת ומאהילה.

ז. נסר⁵⁰ שהוא צף על פני המים וטמאה תחת צדו האחד - הרי הפלים שתחת צדו השני טהורים; שהרי כבר בארנו, שהספינה השטה אינה מביאה הטמאה.

(50) תוספתא אהלות פ"ט ה"ו.

העצים. (7) בולטות לחוץ. (8) של אבנים. (9) מלשון הכתוב (במדבר ו, ה): גדל פרע שער ראשו. (10) שכבת טיט, שנותנים על קרשי התקרה. (11) שהם חזקים ויעמדו בפני לחץ משא שכוה, מבלי להשבר או להתכוופף ולהפילו. כחכמים במשנה שם פ"ח, ב, ולפי פירוש רבינו (ראה תפארת ישראל שם, כיין לג ולד). (12) במס' נדה סח, ב אמרו: "סככות ופרעות וכו' רבנן הוא דגזרו (חכמים הם שגזרו)", ולכאורה זה בניגוד למשנתנו שהסככות והפרעות מביאים וחוצצים, ומשמע שמן התורה הם כאוהל ממש, שהרי חכמים לא יטהרו דבר שהוא טמא מן התורה, ולפיכך מפרש רבינו, שאם יכולים לקבל מעזיבה בינונית דינם מן התורה כאוהל ומביאים וחוצצים, ובגמרא נדה שם המדובר כשאינם יכולים לקבל מעזיבה כזו, ומן התורה אינם אוהל, וגזרו רבנן להחמיר שיביאו את הטומאה, אבל לא הקילו לענין חציצה (כסף-משנה).

ג. אלו¹³ מביאין וחוצצין: כלי עץ הבא במדה¹⁴. וכן כלי אבנים כלי גללים כלי אדמה הבאין במדה. ופשוטי כלי עור ויריעה וסדין ומפץ¹⁵ ומחצלת¹⁶ שהן עשויין אהלים¹⁷. ובהמות או חיות, בין טמאות בין טהורות. והוא שיהיה ראש זו בין רגלי זו והיו קלן דבוקות. והעוף ששכן¹⁸. והחוטט בשפלים מקום לקטן להצילו מן השמש. ואכלין שאינן מכשרין, כדי שלא יטמאו¹⁹. ירקות המתקנימין בימות החמה והגשמים - הרי הן כאילנות ומביאין וחוצצין. ואלו הן: הארוס²⁰ והקיסוס²¹ וירקות חמור²² ודלעת ויונית. וכן הסככות והפרעות²³ והזיזין והגזירות²⁴ והשוככות והשקיפין²⁵ והסלעים²⁶ והנהירים²⁷ והשננין²⁸. כל אלו מביאין וחוצצין.

(13) שם משנה א. (14) גדולים וכבדים. ראה למעלה פי"ב ה"ב וביארנו שם. (15) שטיח עשוי מגמי. (16) עשויה מקנים או קש. (17) שעשאוה אוהל ממש נטוי (תנאי זה נמשך אל כל האמור בבבא זו, החל מפשוטי כלי עור). ואע"פ שהם מקבלים טומאה, וכל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ, מכיוון שעשאוה אוהל ממש נטוי, בטלו מתורת כלי (רבינו בפירושו למשנתנו). (18) וקשור לעץ או לכותל (רבינו במשנה שם). (19) אבל אוכלין המוכשרים לקבל טומאה אינם חוצצים (לקמן ה"ד). (20) איריס. (21) מין עשב המתפשט לגבהו ולרחבו, ומשתמשים בו להאהיל. (22) מין קישואים, בערבית "אלתקם" (רבינו במשנה שם). (23) נחבאר דינם למעלה (הלכה ב). (24) אבן או עץ הבולט מכותל הבית, ובסופו תוספת. כשהתוספת כלפי מעלה נקרא זיז, ואם היא כלפי מטה - נקראת גזורה (רבינו בפירושו למשנה כאן). ראה משנה שם פי"א, א. (25) רבינו במשנה שם מפרש: "תוספת ההרים" כנראה בליטות באמצע גבהם. (26) אבן יוצאת מן הכותל (שם), [ויש מפרשים: נקיצי הסלעים]. ואין זה דומה לזיז וגזורה שנעשו בידי אדם בכוונה. (27) רבינו במשנה גורס "והגהרים", מלשון "ויגהר ארצה" (מלכים-א יח, מב). ופירושו: תוספת

האיטלקי. (7) כך מפרש רבינו מה שנאמר במשנה: "חלון שהיה לאויר".

ב. חלון⁸ הנעשה שלא בידי אדם, כגון שתחרוהו מים או שרצים או שאכלתו מלחת⁹, או שהיה חלון פקוק¹⁰ ונטל הפקק, או שהיתה בו זכוכית ונשברה - שעורו מלא אגרוף¹¹, והוא כראש גדול של אדם. והוא שלא חשב עליו לתשמיש; אבל אם חשב עליו לתשמיש - שעורו בפותח טפח. חשב עליו למאור - שעורו בפונדיון. שהמחשבה פאן כמעשה¹².

(8) אהליות, שם. (9) ראה פי"ג ה"א. (10) סתום בפקק. (11) במסכת כלים פי"ז מ"ב, שנינו: "זהו אגרופו של בן בטיח", אדם ידוע בזמנם גדול כענק, ואגרופו כראש גדול של אדם בינוני. (12) כאילו עשה בתחילה את החלון לשם כך.

ג. מאור¹³ שהתחיל לסתמו¹⁴ ולא הספיק לגמרו, מפני שלא היה לו טיט או שקראו חבירו או שחשכה לילי שבת, ונשאר ממנו מעט¹⁵; אם נשאר ממנו רום אצבעים על רחב הגודל - מביא את הטמאה; פחות מכאן - הרי הוא כסתום¹⁶.

(13) חלון העשוי לאורה. (14) אהליות, שם: "שירי מאור". (15) ובדעתו לגמור את הסתימה. (16) ואם רוצה להשאירו כמו שהוא, מחשבתו קובעת כמו בה"ב. כל השיעורים הללו הלכות מקובלות הן.

ד. חלון גדול¹⁷ העשוי לאורה והיה בה שוככה וביצא בה: אם יש שם במקום אחד ממנה בפונדיון - מביא את הטמאה ומוציא את הטמאה; הוי נקבי השוככה דקים ואין באחד מהן בפונדיון - הרי זו כסתומה¹⁸. וכן חלון העשוי לתשמיש¹⁹ ובה סככות²⁰ ורפפות²¹: אם יש במקום אחד טפח על טפח מרבע - מביא ומוציא, ואם לאו - הרי היא כסתומה.

(17) שם. (18) כבית-הלל שם, שאין הנקבים מצטרפים. (19) ושיעורו להביא ולהוציא את הטומאה - טפח. (20) צ"ל: סככות. (21) מסגרת ובה נסרים דקים מונחים זה על זה בשיפוע ומרוחקים קצת זה מזה, כדי להכניס אויר לחדר (תפארת ישראל).

ה. חלון שהיה גלוי²² לאויר - שעורה בפונדיון, מפני שאינה עשויה אלא לאורה, כמו שאמרנו²³. בנה בית חוצה לה ונעשית חלון זו תחת תקרה²⁴ והרי היא בין שני בתים - שעורה בפותח טפח. נתן את התקרה באמצע החלון - התחתון²⁵ שתחת התקרה שעורו בפותח טפח, והעליון שלמעלה מן התקרה שעורו בפונדיון, מפני שהוא גלוי לאויר²⁶.

(22) שם מ"ב. (23) למעלה ה"א. כפל בבא זו, כעין הקדמה

ח. אלו⁵¹ חוצצין⁵² ולא מביאין: מסכת⁵³ פרוסה, וחבילי מטה⁵⁴, והמשפלות⁵⁵, והסריגות⁵⁶ שבחלונות. כיצד הן חוצצין? שאם היה חלון בין שני בתים והטמאה בבית אחד, והיה אחד מאלו מתוח בחלון זה וסתמו, אף על פי שיש ביניהן אויר⁵⁷ - הרי אלו חוצצין ולא תפנס טמאה לבית שני. והוא שלא יהיה שם בסריגות אלו או בעיני המשפלות או בין חבל לחבל פותח טפח; שאם היה שם פותח טפח - תפנס בו הטמאה, כמו שיתבאר⁵⁸.

(51) שם משנה ד. (52) כגון שהיו מונחים על ארובה של הבית שטומאה בתוכו וכלים טהורים על גביהם או שסותמים חלון שבין בית לבית. (53) מחצלת (רבינו בפירושו שם. ראה ר"ש, ברטנורא ותפארת ישראל, שפירשו: חוטי שתי). (54) חבלים סרוגים שמניחים אותם על המיטה כדי לקבל את הכרים והכסתות, ואויר מפסיק בין חבל לחבל. (55) סלים קלועים שמוציאים בהם את הזבל. (56) שבכות. (57) הסריגה אינה צפופה. ואויר מפסיק בין חבל לחבל וכדומה. (58) בפרק הבא.

פרק ארבעה עשר

(1) יבאר שאין טומאה נכנסת לאוהל ולא יוצאת ממנו בפחות מטפח על טפח, חלון הנעשה לאורה וחלון הנעשה שלא בידי אדם, מאור שהתחיל לסתמו ולא הספיק לגמרו, חלון העשוי לאורה או לתשמיש והיה בו שבכה, וחלון שבין שני בתים, חור שבדלת או העושה חור בכותל להניח בו מסמר.

א. אין טמאה נכנסת² לאהל ולא יוצאה ממנו בפחות מטפח על טפח. כיצד? חלון שבין בית לבית או שבין בית לעליה: אם יש בו טפח על טפח מרבע³ והיתה טמאה באחד מהן - הבית השני טמא; אין בחלון פותח טפח - אין הטמאה יוצאה ממנו ולא נכנסת לאהל השני. במה דברים אמורים? בחלון שעשה אותו האדם לתשמיש⁴; אבל חלון שעשה אותו האדם לאורה כדי שיקנס ממנו⁵ האור - שעורו בפונדיון⁶, והטמאה יוצאה ממנו. כיצד? היתה טמאה בבית, ובא אדם ונסמך לחלון זה של מאור או שהניח בו פלי או שהאחיל עליו אהל בצד הפתל - נטמא כל שבאהל, שהטמאה יוצאה לו. וחלון העשוי לאורה הוא שאין עליו תקרה, אלא גלוי הוא לשמש⁷.

(2) אהליות פי"ג מ"א. (3) טפח באורך וטפח ברוחב, אבל טפחים באורך וחצי טפח, ואפילו יותר קצת ברוחב, אינו מכניס ומוציא את הטומאה (ראה למעלה פי"ב ה"א). (4) להניח שם חפצים וכדומה. (5) דרכו. (6) מטבע עתיקה, משנים עשר דינר. וטעמו של דבר, מפני שחור כזה מכניס אור מספיק להאיר קצת את הבית. במשנה שם כתוב: "כמלוא מקדח", ובכורות לז, א - פירשו שזהו כפונדיון

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ח ניסן - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קלט

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כשהניחם בכוונה על מנת להשאירם זמן מסויים. [ואולי יש לחלק בין אוהל למחיצה, אוהל חוצץ אפילו דעתו לפנות, ומחיצה רק כשאין דעתו לפנות]. (5 מיד. 6) שרשי התבואה חותרים תחת הכותל.

25 ב. חבית שהיא מלאה גרוגרות⁷ סרוחין, שאינן
26 מכשרין ולא ראויין לאכילה⁸, ומנחת בחלון ופי
27 החבית כלפי הטמאה⁹, שהרי החבית טמאה¹⁰, וכן
28 קפה שהיא מלאה תבן סרוח, שאינו ראוי לא
29 למאכל בהמה ולא לטיט¹¹ ולא להסקה, ומנחת
30 בחלון: אם יכולין הגרוגרות והתבן לעמוד בפני
31 עצמן כשינטל הפלי שהן בו - הרי אלו¹² חוצצין,
32 ואם לאו - אינן חוצצין¹³. עשבים המרים שאינן
33 ראויין לבהמה, ומטלניות¹⁴ שאין בהן שלש על
34 שלש¹⁵ שהיו מטופים וקשים כדי שלא יהיו ראויין
35 אפלו לקנח הדם מן השריטה, והאיבר והבשר
36 המדלדלים¹⁶ בבהמה טמאה¹⁷, והוא שתהיה כחושא
37 שאינה ראויה להמכר לעובד פוכבים וקשורה כדי
38 שלא תכרח¹⁸, והעוף טמא ששכן בחלון¹⁹, והוא
39 שיהיה משרט שהרי אינו ראוי אפלו לתינוק לשחק
40 בו²⁰, ועובד פוכבים כפות²¹ שהוא מאסורי המלך
41 שאין אחר יכול להתיירו²², וכן שמונה²³ ביום
42 השבת, שהרי אסור לטלטלו, והמלח המערב
43 בקוצים שאינו ראוי לא לאכילה ולא לעבודה, והוא
44 שיהיה מנח על החרש כדי שלא יזיק את הפתל -
45 כל אלו ממעטין בחלון, שהרי אינן מקבלין טמאה
46 ואין דעתו לפנותן מפני שאינן ראויין למלאכה. וכן
47 ספר תורה שבלה והיה מנח בחלון, אם גמר שתהיה
48 שם גניזתו - הרי זה ממעט בחלון. אבל השלג
49 והפרך והקפור והגליר והמים - אינן ממעטין
50 בחלון, שהרי הן ראויין ומקבלין טמאה.

7) תנאים מיובשות. (8) במשנה כתוב סתם: "חבית של גרוגרות" ורבינו מוסיף שני תנאים: אינן מוכשרות ואינן ראויות לאכילה, בהתאם למה שכתב בהלכה הקודמת. (9) המדובר בחבית של חרס שאינה מקבלת טומאה מגבה. (10) ואינה חוצצת. (11) כגון שמעורבים בו קוצים (בבא בתרא יט, ב). (12) הגרוגרות והתבן. (13) שהרי הם עצמם אינם סותמים אלא החבית המחזיקה אותם והיא מקבלת טומאה. (14) מטליות קטנות. (15) אצבעות, ואינן מקבלות טומאה. (16) מנותקים ברובם ולא ניתקו לגמרי. (17) אבל של בהמה טהורה - טמאים ואינם חוצצים (בבא בתרא כ, א). (18) שאם היא יכולה לברוח אינה מחיצה בת קיימא. (19) והוא כחוש ואינו ראוי לאכילת אדם, וקשור שאינו יכול לברוח. (20) ולפיכך אין דעתו לקחתו משם. (21) אבל ישראל מקבל טומאה ואינו חוצץ. (22) אבל כפות שלא מטעם המלך יתירוהו עוברים ושבים. (23) נפל שנולד לשמונה חדשי הריון.

ג. מעט את הטפח בפחות מפזית מבשר המת, 51

לבבא שלאחריה. (24) כגון שהתקרה למעלה מן החלון וסומכת עליו. (25) החלק התחתון של החלון. (26) כמו שהיה לפני שבנה את התקרה.

1 ו. החור²⁷ שבלת²⁸, או ששיר בה החרש²⁹ מקום
2 פתוח למעלה או מלמטה³⁰, או שהגוף את הדלת
3 ולא גמר להדקה ונשאר אור בין שתי הדלתות, או
4 שסגר הדלת ופתחו הרוח, בכל אלו: אם היה
5 הפותח באגרוף³¹ - הטמאה יוצאה ממנו ונכנסת לה
6 במקום פתוח זה; ואם היה פחות מכאגרוף - הרי
7 הוא כסתום³².

(27) שם מ"ג. (28) שנעשה שלא בכוונה להשתמש בו, אלא הנגר היה צריך לו בשעת עבודתו ושכח לסותמו. (29) הנגר. (30) הדלת קצרה מפתח השער, ונשאר מקום פנוי למעלה או למטה. (31) כדין חלון שנעשה שלא בידי אדם, בהלכה ב. (32) כרבי עקיבא, שם.

8 ז. העושה³³ חור בכתל כדי להניח בו קנה או מסמר
9 גדול³⁴, או לראות ממנו העוברים והשבים, או לדבר
10 עם חברו - הרי זה בחלון העשויה לתשמיש
11 וישעורה בפתח טפח³⁵.

(33) שם מ"ד. (34) לפתוח בו את הדלת. (35) כבית הלל שם. [בשני הדינים האחרונים, לראות ממנו ולדבר עם חברו, מודים בית שמאי לבית הלל. ראה ראב"ד ווסף-משנה].

יום שישי כ"ח ניסן ה'תשע"ח

פרק חמשה עשר

1) יבאר דין חלון תשמיש ססתמה כולה או עד שנשאר בה פחות מטפח, אם סתמו באוכלין שאינם מוכשרים או סרוחים או תבואה שגדלה וסתמה, חבית שהיא מליאה גרוגרות סרוחות שאינן מוכשרות ומונחות בחלון, כל הדברים הראויים למעט בהם החלון ודבר טמא אם חוצץ.

12 א. חלון תשמיש שסתמה פלה או סתמה עד
13 שנשאר בה פחות מטפח, אם בדבר החוצץ בפני
14 הטמאה סתם - הרי זה חוצץ. והוא שיהיה דבר
15 שאין דעתו לפנותו. לפיכך, אם סתם החלון או
16 מעטו באוכלין שאינן מכשרין² - אינן חוצצין; שאף
17 על פי שאין מקבלין טמאה והרי הן טהורין³, דעתו
18 לפנותן⁴. היו סרוחין - הרי אלו חוצצין. וכן תבן
19 סרוח - חוצץ, ושאינו סרוח - אינו חוצץ, מפני
20 שדעתו לפנותו⁵. תבואה שגדלה וסתמה את החלון
21 או מעטתו - אינה חוצצת, לפי שדעתו לפנותה
22 שמוא תפסיד הפתל⁶. היה עקרה רחוק מן הפתל
23 ונטה ראשה וסתם - הרי זו חוצצת. וכן כל פיוצא
24 בזה.

(2) אף על פי שאינם מוכשרים. (3) ואמרנו למעלה (פרק י"ד הלכה ג), שאוכלים טהורים חוצצים. (4) ושם המדובר

מכוונת לארובה שבבית, ארובה שבתוך תקרת הבת וקדרה מונחת על הארץ כנגד הארובה וטומאה תחתיה, קורות הבית והעלייה שאין עליהן מעזיבה והן מכוונות וטומאה תחת אחת מהן, בית שנסדק גגו וכותלו, ואכסדרה שנסדקה, אם היה אדם מוטל על הארץ תחת הסדק.

א. ארבה² שהיא באמצע תקרת הבית, בין שיש בה פותח טפח בין שאין בה פותח טפח, והיתה טמאה תחת תקרת הבית - כנגד ארבה³ טהור, שהרי הוא גלוי לאויר, ושאר הבית טמא. היתה טמאה כנגד ארבה בלבד - כל הבית טהור⁵. היתה מקצת הטמאה תחת התקרה ומקצתה תחת ארבה⁶: אם היה בארבה פותח טפח - הבית פלו טמא, וכנגד כל הארבה טמא; אין בה פותח טפח: אם יש בטמאה כדי שתתחלק וימצא כשעור תחת התקרה וכשעור תחת הארבה⁹ - הפל טמא; ואם לאו - הבית טמא¹⁰, וכנגד הארבה טהור¹¹. היה בארבה פותח טפח ונתן אדם רגלו מלמעלה¹² על הארבה - נעשה הכל אהל אחד¹³, ובין שהיתה הטמאה תחת התקרה בלבד או תחת הארבה בלבד - הפל טמא, הבית ומה שפנגד ארבה. והאדם שעירב את הטמאה טמא, מפני שנעשה אהל על הטמאה¹⁴. אין בארבה פותח טפח, והיתה הטמאה תחת התקרה - זה שנתן רגלו מלמעלה טהור, שאין טמאה יוצאת לו בפחות מטפח¹⁵. היתה הטמאה תחת הארבה¹⁶: אם טמאה קדמה את רגלו - טמא¹⁷, שהרי האהל על הטמאה¹⁸; אם רגלו קדמה את הטמאה - טהור¹⁹, שהרי רגלו מקצת האהל ואין טמאה יוצאת לו²⁰.

(2) אהלות פ"י, א, ב, ג. (3) הכלים המונחים בבית כנגד הארובה הפתוחה מלמעלה. (4) אמנם אמרנו (למעלה פ"ד ה"א) שאין טומאה נכנסת ויוצאת בפחות מפותח טפח, אבל אין דין פתח קטן זה כסתום לגמרי לטמא מה שתחתיו. (5) פירוש, הכלים המונחים בבית, בין כנגד התקרה בין כנגד הארובה טהורים, מפני שהטומאה אינה נמצאת באוהל, אבל המאהיל על הטומאה - טמא. (6) ואפילו אין ביחד יותר מכשיעור מצומצם. (7) מפני שהחלק הנמצא תחת הארובה מצטרף לחלק שתחת התקרה. (8) טעות-סופר, וצ"ל: "וכנגד הטומאה - טמא" (כסף משנה), וכן כתוב במשנה שם. פירוש, כל המאהיל על חלק הטומאה המונח תחת הארובה - טמא, מפני שהחלק הנמצא תחת התקרה מצטרף עמו לכשיעור. (9) פירוש, שבחלק המונח תחת הארובה לבדו יש שיעור מלא, וכן גם בחלק שתחת התקרה, ואם תחתוך את הטומאה בגבול שבין שני השטחים האלה יימצא בכל אחד מהם כשיעור טומאה. כך מפרש רבינו במשנתנו את דברי ר' יוסי: "אם יש בטומאה, כדי שתחלק ותטמא את הבית ותטמא כנגד הטומאה - טמא, ואם לאו הבית טמא, כנגד הטומאה טהור", ובהתאם לפירושו זה, כתב כאן בפירושו: "ויימצא כשיעור תחת

1 בפחות מקצת מפשר נבלה, או בעצם פחות
2 מכשעורה מן המת, או בפחות מכשעורה מן השרץ
3 - הרי אלו חוצצין; שכל אלו טהורין, ואין
4 חשובין²⁴ אצלו, לפיכך אין דעתו לפנותן. וכן פחות
5 מכביצה אכלים שאין מכשרין²⁵ - אין חשובין
6 אצלו ואין דעתו לפנותן²⁶, ולפיכך ממעטין את
7 השפח.

(24) וגם אינם חשובים. (25) אבל מוכשרים אינם חוצצים אפילו אין דעתו לפנותם. (26) אנו מניחים, שאין דעתו לפנותם, אבל כביצה אוכלין אינם ממעטים, אלא אם גילה דעתו להשאירם במקום זה.

8 ד. סתם החלון בכלי חרש והיה פיו לחוץ - הרי
9 זה חוצץ, לפי שאינו מטמא מגפו והרי הוא טהור.
10 וצריך להיות כלי חרש זה מאוס ונקוב עד שלא
11 יהיה ראוי אפילו להקזי בו דם, כדי שלא תהיה
12 דעתו לפנותו.

13 ה. היה בפית מת או רבע עצמות וכיוצא בהן
14 מעצמות המטמאות באהל, ומעט החלון של פית
15 זה בעצם פחות מכשעורה²⁷ - אינו מעוט, שהעצם
16 מצטרף לעצמות²⁸. וכן אם היה שם מת או פזית
17 מפשר המת, ומעט החלון בפחות מקצת מפשר
18 המת - אינו מעוט, לפי שהפשר מצטרף לפשר.
19 אבל עצם פחות מכשעורה ממעט על ידי פזית
20 בשר²⁹, ופחות מקצת בשר ממעט על ידי רבע
21 עצמות וכיוצא בהן. מעט את השפח בשתי וערב³⁰
22 המנגעין או בגוש מבית הפרס - אינו מעוט, שדבר
23 טמא אינו חוצץ³¹. עשה לבנה מעפר בית הפרס -
24 הרי זו טהורה וממעט; שלא אמרו³² אלא גוש
25 כבדית³³. נסתם השפח או נתמעט בקורי עכביש³⁴:
26 אם היה בה ממש³⁵ - הרי זו חוצצת, ואם אין בה
27 ממש - אינה חוצצת.

(27) אף על פי שאינה מטמאה. (28) שבתוך האוהל, מפני שהיא ממין הטומאה. (29) מפני שהיא ממין אחר אינה מצטרפת לכזית הבשר. (30) חוטי אורך וחוטי רוחב העומדים לאריגה והם מיטמאים בנגעי צרעת (פרק י"ג מטומאת צרעת הלכה א), אבל לא בטומאות מת ושרץ ונבילה. (31) ואפילו כשהוא ממין אחר וגם הטומאה היא מסוג אחר לגמרי. (32) חכמים, שבית הפרס טמא. (33) במצבו הטבעי. (34) שדרכם להימצא בחלונות. (35) שהם עבים ולא ינותקו מאליהם.

פרק ששה עשר

(1) יבאר דין ארובה שהיא באמצע תקרת הבית והיתה טומאה תחת התקרה כנגד הארובה, אם היתה מקצת הטומאה תחת ארובה ומקצתה תחת התקרה, היתה כזית מן המת כפי העורב והאהיל על גבי ארובה, בית וארובה באמצע תקרת הבית ועלייה על גביו, וארובה בעלייה

24 ערב את הטמאה. נתן דבר שאינו מקבל טמאה בין
25 למעלה בין למטה - אינו טמא אלא הבית³⁶. וכל אלו
26 הדינים - בעושה ארבה; אבל תקרה שנפחתה
27 מאליה - שעורה מלא אגרוף, כמו שבארנו³⁷.

(23 שם פ"י, מ"ד. 24) שלא כנגד הארובות. (25) הכלים המונחים בבית כנגד הארובות. (26) בין בבית ובין בעליה. (27) כולל את העליה. (28) ונמצא הכל אוהל אחד. (29) כשנתן למעלה, טמא כל מה שבבית וגם כל מה שבעליה, שהרי הכל אוהל אחד ממש, וכן הדין אם כיסה ארובת הבית. מפני שדבר טמא אינו חוצץ, וראים אנו את הכיסוי כאילו הוא מונח למעלה והכול אוהל אחד (ברטנורא). (30) נימוק זה נמשך גם לדין נתנו על ארובת הבית, כמבואר באות הקודמת. ויוצא מזה, שהכיסוי מועיל להביא את הטומאה לבית ולעליה, ואינו מועיל לעכב עליה מלהתפשט לעליה. (31) ראה למעלה פ"ב ה"א. (32) שהכיסוי חוצץ, והרי זה אוהל על גבי אוהל. (33) כי שניהם נעשו אוהל אחד, ונתערבבה הטומאה. (34) שהכיסוי חוצץ. (35) משמע, שאין הבדל בין בית ובין עליה, ובשניהם נתפשטה הטומאה אפילו שלא כנגד הטומאה. שהרי רבינו אמר בפירוש "ערב את הטומאה". (36) בנתן למטה, העליה כולה טהורה, מפני שהכיסוי שאינו מקבל טומאה חוצץ, וכשנתן למעלה - העליה טהורה, מפני שדבר טהור אינו מערבב את הטומאה. והבית טמא, מפני שאין הטומאה מגולה לאוויר, הרי היא כמונתת תחת התקרה, ואף-על-פי-כן אינה יוצאה לעליה מפני שאין בארובה פותח טפח. ונראה שכנגד הטומאה בעליה טמא כשנתן למעלה, שהרי מאהיל על הטומאה, ואין שום דבר חוצץ. (37) למעלה בפ"ד ה"ב. ואם עשה את הארובה כדי שייכנס אור לבית, שיעורו כפונדיון (ראה שם).

ד. הפותחת³⁸ את המעזיבה³⁹ עד שעושה ארבה בתוך⁴⁰ תקרת הבית כדי שתכנס בה רגל הערש⁴⁰, והיתה רגל הערש סותמת את הארבה: אם יש בה פותח טפח וטמאה בפית - אף העליה טמאה, שאין כלי המקבל טמאה חוצץ; ואם אין בה פותח טפח - העליה טהורה⁴¹, והרגל שלמטה טמאה בפלים המאהילים⁴². נפחתה המעזיבה מאליה - שעורה מלא אגרוף, כמו שבארנו⁴³.

(38) שם פ"ב מ"ד. (39) הטיט שבין קורה לקורה. (40) רגל המיטה הנתונה בחישוק מתכת עשוי כעין סנדל (ראה משנתנו, ופירוש רבינו שם) ונותנים את הסנדל בחור שברצפה, כדי שלא תזוז המטה ממקומה. (41) ואין זה דומה לדין ארובות שאין בהם פותח טפח שבהלכה הקודמת שהעליה טמאה, מפני "שכל דבר הנכנס בעובי המעזיבה וממלא הפתח ויושב שם, מהתקרה הוא חשוב, ואין אומרים בו: עירב את הטומאה" (ה"ר קורקוס מובא בכסף-משנה כאן. וקשה מאוד להתאים ביאור זה לפירושו של הכסף-משנה בהלכה הקודמת, וצ"ג). (42) פירוש, העריסה טמאה טומאת שבעה, כדין כלים שנגעו בכלים. שהרי נגעה בסנדל, והתינוק שבמיטה טמא טומאת ערב. והמדובר

התקרה ותחת הארובה". משמע מדבריו, שאם אין בחלק שתחת הארובה כשיעור, אף-על-פי שביחד יש שני שיעורים, דינו כפחות מכשיעור. ולמה אין החלק שתחת התקרה מצטרף עם החלק שתחת הארובה? מפני שטומאה אינה מתפשטת למקום שאין בו פותח טפח. וזהו ה"א"ש מפרש, שהמדובר בכזית וחצי בבית וחצי זית נגד הארובה, וכן פירש בתפארת ישראל שם]. (10) אפילו אם תחת התקרה פחות מכשיעור, מפני שחלק הטומאה שכנגד הארובה מצטרף עמו. (11) טומאת הבית אינה נכנסת שם, מפני שאין בה פותח טפח. (12) וסתם את פי הארובה. (13) שם משנה א. (14) שהרי רגלו חלק מהאוהל. (15) הטומאה אינה מתפשטת לארובה כלל, ואם-כן לא האהיל בכלל עליה. (16) וסתם ברגלו את פיה. (17) האדם וגם הכלים שבכל הבית. (18) בשעה שהניח רגלו על פי הארובה לפני שנסתם. (19) האדם, אבל כל הנמצא בבית - טמא. (20) כמו שאמרנו, שאין טומאה יוצאת בפחות מפותח טפח. ואף-על-פי שאדם אינו חוצץ בפני הטומאה (למעלה פ"ב ה"א) - כאן רגלו חוצצת. והטעם, מפני שלא האדם הוא החוצץ בפני הטומאה, אלא הגג הסתום (תפארת ישראל יכין טו).

ב. היה כזית מן המת בפי העורב²¹ והאהיל על גבי ארבה עד שנמצא כזית באויר ארבה, אף על פי שאין בה פותח טפח - הבית טמא²².

(21) תוספתא אהלות פ"א ה"א. (22) כל מה שבבית טמא, כחכמים שם. ואין זה דומה לטומאה תחת ארובה שבהלכה הקודמת, שאין הטומאה יוצאת כשאין בפי ארובה פותח טפח, כי שם אין אוהל כלל על הטומאה, אבל כאן הטומאה נעשתה אוהל ונתערבה בכל הבית (כסף-משנה).

ג. בית²³ וארבה באמצע תקרת הבית ועליה על גביו, וארבה אחרת יש באמצע תקרת העליה, והארבות מקונות זו למעלה מזו, בין שיש בארבות פותח טפח בין שאין בהן פותח טפח, וטמאה בפית²⁴ - כנגד הארבות²⁵ טהור, והשאר טמא²⁶. היתה טמאה כנגד ארבות - הרי הבית פלו²⁷ טהור. היו בארבות פותח טפח והטמאה בין תחת תקרת הבית בין כנגד ארבות, ונתן דבר שהוא מקבל טמאה בין למעלה מארבת הבית בין למעלה מארבת העליה²⁸ - הפל טמא²⁹, שאין דבר טמא חוצץ³⁰. נתן דבר שאינו מקבל טמאה³¹ על ארבת הבית - הבית טמא, והעליה טהורה³². נתנו על ארבת העליה - הבית והעליה טמאים³³, וכנגדו מלמעלה ולשמים טהור³⁴. אין בארבות פותח טפח והטמאה תחת תקרת הבית, ונתן בין דבר המקבל טמאה ובין דבר שאינו מקבל טמאה בין על ארבת הבית בין על ארבת העליה - אין טמא אלא הבית, שאין טמאה יוצאת לעליה בפחות מטפח. היתה הטמאה כנגד ארבות ונתן דבר שהוא מקבל טמאה בין למעלה בין למטה - הבית והעליה טמאין³⁵, שהרי

כשקדמה טומאה לרגל (כסף-משנה. ראה ביאורנו בהלכה ג, וראה ר"ש במשנתנו). (43) בהלכה הקודמת.

ה. אַרְבֵּה⁴⁴ שְׁתוּף תִּקְרַת הַבֵּית וְקִדְרָה⁴⁵ מְנַחַת עַל
הָאֶרֶץ וּמִכּוֹנֵת כְּנֶגֶד אַרְבֵּה, שָׁאם תַּעֲלֶה תַּצֵּא
בְּצִמְצוּם מִן הָאֶרֶב, וְהִיתָה טְמֵאָה תַּחַת הַקִּדְרָה
רְצוּצָה בֵּינָה וּבֵין הָאֶרֶץ, אוֹ שֶׁהִיתָה הַטְּמֵאָה בְּתוֹךְ
הַקִּדְרָה אוֹ עַל גְּבֵה - טְמֵאָה בּוֹקֶעַת וְעוֹלָה, בּוֹקֶעַת
וְיִוֵּרְדַת⁴⁶, וְאִין טְמֵא אֵלָא כְּנֶגְדָה⁴⁷, וְהַבֵּית כָּלוּ
טְהוֹר⁴⁸. הִיתָה הַקִּדְרָה גְּבוּהָה מִן הָאֶרֶץ טַפַּח
וְטְמֵאָה תַּחְתֶּיהָ אוֹ תַּחַת תִּקְרַת הַבֵּית - הַבֵּית כָּלוּ
טְמֵא⁴⁹, וְתַחַת הַקִּדְרָה טְמֵא, שֶׁהָיָה הוּא אֹהֶל; אֲבָל
תּוֹךְ הַקִּדְרָה וְגֵבֶה טְהוֹר, שֶׁאִין כָּלִי חָרֵשׁ מִשְׁמֵא
מִגְבוּ, וְהָיָה אֲוִיר הַקִּדְרָה גָּלוּי לְאֲוִירוֹ⁵⁰. אִם הָיָה
כָּלִי בְּתוֹכָהּ אוֹ לְמַעַלָּה עַל גְּבֵה - טְהוֹר. הִיתָה
טְמֵאָה בְּתוֹכָהּ אוֹ עַל גְּבֵה - הַבֵּית כָּלוּ טְהוֹר⁵¹,
שֶׁהָיָה הַטְּמֵאָה כְּנֶגֶד אַרְבֵּה בְּלִבְדָּה⁵². הִיתָה הַקִּדְרָה
תַּחַת הָאֶרֶב וְהָאֶרֶב גְּדוּלָּה מִן הַקִּדְרָה, שָׁאם
תַּעֲלֶה הַקִּדְרָה וְתַצֵּא מִן הָאֶרֶב נִמְצָא בֵּינָה וּבֵין
שְׁפָתֵי הָאֶרֶב פּוֹתֵחַ טַפַּח, אָף עַל פִּי שֶׁהַקִּדְרָה
גְּבוּהָה מִן הָאֶרֶץ טַפַּח וְטְמֵאָה בְּתוֹכָהּ אוֹ עַל גְּבֵה
אוֹ תַּחְתֶּיהָ - הַבֵּית טְהוֹר⁵³. הִיתָה הַקִּדְרָה מְנַחַת בְּצַד
אֶסְקַפַּת הַבֵּית⁵⁴, שָׁאם תַּעֲלֶה נִמְצָא מִמֶּנָּה פּוֹתֵחַ
טַפַּח לְפָנִים מִן הַמִּשְׁקוֹף, וְהִיתָה טְמֵאָה רְצוּצָה
תַּחְתֶּיהָ אוֹ בְּתוֹכָהּ אוֹ עַל גְּבֵה - טְמֵאָה בּוֹקֶעַת
וְעוֹלָה, בּוֹקֶעַת וְיִוֵּרְדַת. הִיתָה גְּבוּהָה מִן הָאֶרֶץ טַפַּח
וְטְמֵאָה תַּחְתֶּיהָ אוֹ בְּבֵית - תַּחְתֶּיהָ וְהַבֵּית טְמֵא,
שֶׁהִפְלֵ אֹהֶל אֶחָד, וְתוֹכָהּ וְגֵבֶה טְהוֹר⁵⁵. הִיתָה
הַטְּמֵאָה בְּתוֹכָהּ אוֹ עַל גְּבֵה - הַבֵּית טְמֵא, מִפְּנֵי
שֶׁהָיָה נּוֹגַעַת בַּמִּשְׁקוֹף טַפַּח; וְכֵן תַּחְתֶּיהָ טְמֵא. מִפְּנֵי
שֶׁהַטְּמֵאָה יוֹצֵאָה לְתַחְתֶּיהָ מִן הַבֵּית, שֶׁהִפְלֵ אֹהֶל
אֶחָד. לְפִיכָךְ, אִם לֹא הִיתָה נּוֹגַעַת בַּמִּשְׁקוֹף בְּפּוֹתֵחַ
טַפַּח⁵⁶, אוֹ שֶׁהִיתָה בְּצַד הַמִּשְׁקוֹף⁵⁷ וְטְמֵאָה תַּחְתֶּיהָ
- אִין טְמֵא אֵלָא תַּחְתֶּיהָ, אֲבָל הַבֵּית טְהוֹר.

(44) שם משנה ו. (45) של חרס. (46) כדין כל טומאה רצוצה (ראה למעלה פ"ז ה"ה). (47) ואף-על-פי שכלי חרס אינו מיטמא מגבו, כאן מטמא כנגדו מפני שהטומאה בוקעת דרך הגב. וכן כשהטומאה בתוכה או על גבה, רואים אותה כאילו היא מונחת רצוצה תחת הכלי, מפני שכלים נעשים אוהל לטמא אבל לא לטהר (למעלה פ"ב ה"א), ולפיכך אינה חוצצת והטומאה בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת (כסף-משנה, וכן פירש הרא"ש במשנתנו). (48) מפני שאין הטומאה הבוקעת נוגעת בצדי הארובה. (49) מפני שגג הבית ביחד עם שולי הקדירה נעשו אוהל אחד. (50) כלומר לאויר העולם. (51) כך היא גירסת רבינו במשנה שם (ראה השגת הראב"ד וכסף-משנה). (52) וגם מה שתחת הקדירה טהור, מפני ששולי הקדירה חוצצים (כסף-משנה). והוא עצמו מביע תמיהתו על דין זה,

שהרי כלי נעשה אוהל לטמא, אבל לא לטהר). (53) מפני שאין כאן אוהל על הטומאה, שהרי ארובה פתוחה לחוץ בפותח טפח. תוספתא אהלות פ"א. (54) משנה אהלות פ"א, ז. (55) המדובר בכלי שפיו צר ומתרחב כלפי מטה, ופי הכלי נשאר מחוץ למשקוף, והבטן יש בו פותח טפח ונמצא תחת המשקוף (כך פירש הראב"ד את המשנה. וגם רבינו, כנראה, מפרש כך). אבל אם פי הכלי מבפנים, הטומאה נכנסת מן הבית לתוך הכלי. (56) וגבוהה מן הארץ טפח. (57) במשנה כתוב "מודבקת". ופירש רבינו, שאם תעלה תהיה מודבקת למשקוף. ומשמיענו שאוהל ארעי (הקדירה) שאין בו טפח, אינו מצטרף לאוהל קבע. [לכאורה לא היה צריך להשמיענו שבצד המשקוף הבית טהור, שהרי כל-שכן הוא, מדין אינה נוגעת בפותח טפח. והר"מ מרוטנבורג מפרש, שאפשר לטעות ולומר שמודבקת מצטרפת למשקוף, מפני שאם תעלה נראית כגוף אחד עמו].

ו. קוֹרוֹת הַבֵּית⁵⁸ וְהַעֲלִיָּה שֶׁאִין עֲלֵיהֶם מְעִיזָה⁵⁹ וְהֵן מְכּוֹנוֹת קוֹרָה כְּנֶגֶד קוֹרָה⁶⁰ וְאֲוִיר כְּנֶגֶד אֲוִיר, וְכָבֵל קוֹרָה מֵהֵן פּוֹתֵחַ טַפַּח וּבִינֵיהֶן אֲוִיר פּוֹתֵחַ טַפַּח⁶¹, וְטְמֵאָה תַּחַת אַחַת מֵהֶן⁶² - תַּחְתֶּיהָ בְּלִבְדָּה טְמֵא⁶³. הִיתָה הַטְּמֵאָה בֵּין הַתַּחְתּוֹנָה לְעֲלִיוֹנָה - בֵּין שְׁתֵּיהֶן בְּלִבְדָּה טְמֵא⁶⁴. הִיתָה הַטְּמֵאָה עַל גְּבִי הַעֲלִיוֹנָה - כְּנֶגְדּוֹ עַד לְרָקִיעַ טְמֵא. הֵיוּ הַקּוֹרוֹת הַעֲלִיוֹנוֹת מְכּוֹנוֹת כְּנֶגֶד הָאֲוִיר שֶׁבֵּין הַקּוֹרוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת⁶⁵ וְטְמֵאָה תַּחַת אַחַת מֵהֶן - תַּחַת כָּלֵם טְמֵא⁶⁶. הִיתָה הַטְּמֵאָה עַל גְּבִי קוֹרָה הַעֲלִיוֹנָה⁶⁷ - כְּנֶגֶד הַטְּמֵאָה עַד לְרָקִיעַ טְמֵא. אִין בְּקוֹרוֹת פּוֹתֵחַ טַפַּח⁶⁸, בֵּין שֶׁהָיוּ מְכּוֹנוֹת זוֹ עַל גְּבִי זוֹ וּבֵין שֶׁהָיוּ הַעֲלִיוֹנוֹת כְּנֶגֶד אֲוִיר הַתַּחְתּוֹנוֹת, וְהִיתָה הַטְּמֵאָה תַּחְתֶּיהָ אוֹ בִּינֵיהֶן אוֹ עַל גְּבִיָּהֶן - טְמֵאָה בּוֹקֶעַת וְעוֹלָה, בּוֹקֶעַת וְיִוֵּרְדַת, וְאִינָה מִטְמֵאָה אֵלָא כְּנֶגְדָה בְּלִבְדָּה⁶⁹; לְפִי שֶׁכָּל טְמֵאָה שֶׁאִינָה תַּחַת פּוֹתֵחַ טַפַּח בְּרוּם טַפַּח⁷⁰ - הָיָה הִיא כְּרְצוּצָה⁷¹. בֵּית שְׁנֹסְדֵק⁷² גָּגוּ וּכְתֻלִי⁷³ וְנִעֲשָׂה שְׁנֵי חֲלָקִים, וְהִיתָה הַטְּמֵאָה בְּחִצּוֹ הַחִיצוֹן שֶׁהִפְתַּח בּוֹ - הַכָּלִים שֶׁבְּחִצּוֹ הַפְּנִימִי כָּלֵם טְהוֹרִין⁷⁴. הִיתָה טְמֵאָה בְּחִצּוֹ הַפְּנִימִי: אִם הָיָה רֹחֵב הַסֵּדֶק כְּחוּט הַמִּשְׁקָלָת⁷⁵ - כָּלִים שֶׁבְּחִצּוֹ הַחִיצוֹן טְהוֹרִין⁷⁶, וְאִם הָיָה פָּחוֹת מִכָּאן - הָיָה הֵן טְמֵאִין⁷⁷.

(58) שם פ"ב מ"ה. (59) טיט או נסרים הממלאים את האויר שבין קורה לקורה. (60) קורת בית כנגד קורת עליה, וגם רחבן שווה. (61) פירוש, בין קורות הבית לקורות העליה. אבל בין קורה לזו שבצידה, אפילו פחות מטפח מפקס ואין הטומאה עוברת (כסף-משנה). (62) תחת אחת מקורות הבית. (63) שהקורה חוצצת. (64) שהטומאה אינה יורדת ואינה עולה דרך הקורות כשיש עליה פותח טפח. (65) וממלאות את כל רוחב האויר. (66) כלל הוא בידנינו: "גוד אחית מחיצתא, וגוד אסיק מחיצתא" שבת קא, א (בעברית: משוך והורד את המחיצה, ומשוך והעלה את

על-פי שבגדים ממלאים את החלול שבין הבגד העליון והקרע, נידון העליון כאוהל, והשאר ככלים המונחים באוהל.

פרק שבעה עשר

1) יבאר זי היוצא מפתח הבית ופניו למטה והיה גובהו מעל לארץ שנים עשר טפח או יותר, זי הסובב את כל הבית ואוכל בפתח טפח, חלון העשוי לתשמיש וזי יוצא על גבי החלון, ובנין היוצא לפני החלון שהמשקוף נסמך עליו, שני זיוין זה על גבי זה ויש בכל אחד מהם פותח טפח וטומאה תחת התחתון, כלים או בגדים שהם זה על גב זה וטומאה רצוצה ביניהם, חבית שיושבת על שוליה וכזית מן המת תחת בתוכה, שתי חביות שיושבות על שוליהן ונוגעות זו בזו וטומאה תחת אחת מהן, שיפועי אוהלים אם הם כאוהלים.

- א. זי² שהוא יוצא מפתח הבית³ ופניו למטה⁴,¹⁴
- והיה גבוה מעל הארץ שנים עשר טפח⁵ או פחות¹⁵
- מכאן - הרי זה מביא את הטמאה⁶ בכל שהוא⁷.
- ודבר ברור הוא, שאינו מביא אלא מדבריהם⁸.
- וכן כל פיוצא פהכאת הטמאה כזו שאינה באהל טפח¹⁷
- הפריא - אינה אלא מדבריהם. הרי גבוה יתר¹⁸
- משנים עשר טפח או שהיו פניו למעלה⁹, וכן²⁰
- העטרות והפתוחים היוצאות מן הבנין¹⁰ - אין²¹
- מביאין אלא בפתח טפח. וכן זי שעל גבי הפתח²²
- היוצא מן המשקוף¹¹, ואפלו היה קנה בצד²³
- המשקוף¹² ברחב הפתח - אינו מביא אלא אם כן²⁴
- היה בו פותח טפח¹³.

(2) אהלות פי"ד מ"א. (3) פירוש, יוצא ממזוזות הפתח ונכנס לתוך חללו ('סדרי טהרות' ו'חזון איש', וכן משמע מלשון רבינו בפירושו למשנה, שם). (4) יש תוספת לאותו זיז כלפי מטה, וצורתו כך !. פיה"מ שם, ובפ"ח ה"ב. (5) במשנה כתוב: "בזי שהוא גבוה מן הפתח וכו' יב טפח". ורבינו מפרש, שהכוונה ממקום הזיז בפתח עד לארץ יש שנים-עשר טפח ('סדרי טהרות'). (6) אם טומאה מונחת תחת הזיז - הבית טמא, וכן כלים שתחתיו טמאים כשטומאה בבית. (7) אף-על-פי שאינו בולט טפח מן המזוזה. (8) בפירושו למשנה, כתב רבינו: "ואלו השיעורים כולם הלכה למשה מסיני", ברור שחזר בו כאן. (9) התוספת היתה כלפי מעלה, כזה ____ !. (10) כעין עלים ופרחים וכדומה, המפותחים באבני הבנין לפאר את הבית. (11) בפירושו למשנתנו מנמק רבינו, מפני שהמשקוף גבוה יותר משנים-עשר טפחים מן הארץ. ואולי גם כאן התכוון לכך, אבל קשה ליישב את סגנון ההלכה ע"פ הנימוק הזה. וב'סדרי טהרות' כתב, שרבינו חזר בו כאן מפירושו. (12) שם מ"ג, שנינו: "קנה שעל גבי הפתח". ונראה שרבינו מקיים את הגירסא שלפנינו, אלא שהוא מוסיף ואומר, שמדובר כשהקנה הוא מצד המשקוף ואינו יוצא מתחתיו ולמטה. (13) פסק כרבי יוחנן בן נורי, נגד דעת רבי יהושע, מפני שרבי יהושע היה תלמידו של רבי יוחנן בן נורי, כמו שאמרו בעירובין יא, ב: מעשה שהלך

המחיצה). פירוש, אם יש לפניך מחיצה שאינה מגיעה עד לקרע, יש לדון בה כאילו נמשכה עד לקרע. וכן מעלים מחיצה נמוכה. ובנידון שלפנינו, רואים את הקורה העליונה, כאילו היא מגיעה עד לתחתונה וסותמת את ההפסק שבין הקורות ונעשה אוהל מושלם. (67) והוא-הדין כשטומאה על התחתונה (ראב"ד), שהרי אין כלום כנגדה למעלה. (68) תוספתא אהלות פי"א הי"ג. (69) שבפחות מטפח אין אומרים "גור אחית" (סוכה כה, א: לא אמרינן "חבוט רמי"). (70) שאין בינה לבין הדבר המאהיל עליה טפח ברוחב טפח על טפח. (71) שנתבאר דינה למעלה פ"ז ה"ד וה"ה. (72) משנה שם פי"א א. (73) במשנה שם כתוב סתם: "בית שנסדק". ורבינו מפרש במשנה כמו שכתב כאן, ומשמע מזה, שאם לא נסדקו הכתלים, דינו כאוהל אחד אם אין בסדק פותח טפח. (74) מפני שהסדק מפסיק, ובטומאה לא אמרו את הכלל שפחות משלשה טפחים הוא כלבוד. (75) חוט ומשקל עופרת בסופו, והבנאים משתמשים בו כדי ליישר את הכתלים. ראה כלים כט, ג. [בתוספתא שם פי"ב ה"א פירשו כך דברי בית-הלל במשנתנו]. (76) כבית-הלל במשנה שם. (77) מפני שסופה של הטומאה לצאת דרך החלק החיצון הצריכו שיעור זה, אבל כשטומאה בחלק שהפתח בו וכלים בצד הפנימי, סדק כלשהו מפסיק, מפני "שאין דרך הטומאה להיכנס".

- ז. אכסדרה⁷⁸ שנסדקה וטמאה בצד אחד⁷⁹ - הפלים¹
- שפצד השני טהורין⁸⁰; שהרי היא שני אהלים זה²
- בצד זה ואויר ביניהן, שהרי הסדק בכל התקרה. נתן³
- רגלו או קנה מלמעלה על הסדק⁸¹ - ערב את⁴
- הטמאה⁸². נתן את הקנה בארץ כנגד הסדק, ואפלו⁵
- פלי גדול - אינו מערב את הטמאה, עד שיהיה⁶
- גבוה טפח⁸³ תחת הסדק. היה אדם⁸⁴ מטל על הארץ⁷
- תחת הסדק - מערב את הטמאה⁸⁵; שאדם חלול⁸
- הוא, והצד העליון הרי הוא באהל שיש בו גבה⁹
- טפח⁸⁶. וכן אם היו תחת הסדק פלים מקפלין¹⁰
- מנחין על הארץ זה על גב זה, והיה העליון גבוה¹¹
- מעל הארץ טפח - ערב את הטמאה⁸⁸, וכל הפלים¹²
- שלמטה ממנו הרי הן ככלים שתחת האהל.¹³

(78) שם משנה ב. המדובר כאן באכסדרה פתוחה משלוש רוחותיה, וגגה מחובר לבית (כך פירש ה'תוספות יום טוב' בשם הר"מ מרוטנבורג במשנה, וראה תפארת ישראל שם שדחה פירושו של הכסף-משנה). (79) באיזה צד שהוא. (80) אפילו אם רוחב הסדק פחות מחוט המשקולת. והטעם, מפני שאפשר לה לטומאה לצאת שלא דרך החלק שהכלים נמצאים בו. (81) וסתמו באורך טפח או יותר, אבל פחות מטפח אינו מחבר את שני החלקים. (82) ודינם כאוהל אחד. (83) פירוש, שיהיה תחתיו מקום חלול טפח. שאם לא כן, הרי זו טומאה רצוצה, ואפילו אם רואים את הקנה כאילו הוא סותם את הסדק ואינה מתפשטת לצדדים. (84) שם משנה ג. (85) אף-על-פי שאין מקום פנוי בינו ובין הקרע. (86) כבית-הלל שם. (87) שם. (88) אף-

הבטח. הטעם, מפני שהוא חוצץ בפני הטומאה שלא תיכנס לחלון. (28) בולט לתוך החלון והטומאה תחת הבטח. (29) שהוא כאילו תלוי באויר ומאהיל על הטומאה. (30) פירוש, כל מקום שאמרנו למעלה שהזיו מביא את הטומאה, הכוונה היא, שאם טומאה תחת הזיו הוא מביא את הטומאה לבית, וכן גם להיפך. ומובן מאליה, שהכלים הנמצאים במקום הטומאה עצמו – טמאים. מצא רבינו לנכון להדגיש זאת, כדי שלא יטעו לפרש את הביטוי "מביא את הטומאה" במשמעות מצומצמת, היינו שהוא מביא את הטומאה לבית, אבל אין הבית מביא את הטומאה אליו.

ד. שְׁנֵי זִיזִין³¹ זֶה עַל גַּב זֶה³², וַיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד מֵהֶן פֹּתֵחַ טֶפַח וּבִינֵיהֶם פֹּתֵחַ טֶפַח, וְטִמְאָה תַּחַת הַתַּחְתּוֹן - תַּחְתּוֹ בְּלִבְד טִמְאָה³³. הִיתָה טִמְאָה בִּינֵיהֶן - בִּינֵיהֶם בְּלִבְד טִמְאָה³⁴. הִיתָה עַל גַּב הָעֲלִיּוֹן - כִּנְגְדוֹ עַד הָרְקִיעַ טִמְאָה³⁵. הִיא הָעֲלִיּוֹן עוֹדָה עַל הַתַּחְתּוֹן פֹּתֵחַ טֶפַח וְטִמְאָה תַּחַת הַתַּחְתּוֹן אוּ בִּינֵיהֶן - תַּחְתּוֹ וּבִינֵיהֶן טִמְאָה³⁶. הִיתָה עַל גַּב הָעֲלִיּוֹן - כִּנְגְדוֹ וְעַד הָרְקִיעַ טִמְאָה³⁷. הִיא הָעֲלִיּוֹן עוֹדָה עַל הַתַּחְתּוֹן פֹּתֵחַ טֶפַח וְטִמְאָה תַּחַת הַתַּחְתּוֹן וּבִינֵיהֶם - תַּחְתּוֹ וּבִינֵיהֶן טִמְאָה³⁸. הִיתָה הַטִּמְאָה בִּינֵיהֶם אוּ תַּחַת הַמּוֹתָר³⁹ - בִּינֵיהֶן וְתַּחַת הַמּוֹתָר טִמְאָה⁴⁰, אָכֵל תַּחַת הַתַּחְתּוֹן טְהוֹר⁴¹. יֵשׁ בְּכָל אֶחָד⁴² מֵהֶן פֹּתֵחַ טֶפַח וְאֵין בִּינֵיהֶם פֹּתֵחַ טֶפַח⁴³ וְטִמְאָה תַּחַת הַתַּחְתּוֹן - תַּחְתּוֹ בְּלִבְד טִמְאָה⁴⁴. הִיתָה בִּינֵיהֶן אוּ עַל גַּב הָעֲלִיּוֹן - כִּנְגְדוֹ הַטִּמְאָה עַד לְרִקְיעַ טִמְאָה⁴⁵. אֵין בֵּהֶן פֹּתֵחַ טֶפַח, בֵּין שְׁנֵי בִּינֵיהֶם פֹּתֵחַ טֶפַח וּבֵין שְׁאֵין בִּינֵיהֶם פֹּתֵחַ טֶפַח, בֵּין שְׁהִיתָה הַטִּמְאָה תַּחַת הַתַּחְתּוֹן אוּ בִּינֵיהֶן אוּ עַל גַּב הָעֲלִיּוֹן - טִמְאָה בּוֹקֶצֶת וְעוֹלָה, בּוֹקֶצֶת וְיִוֵּרֶדֶת, שְׁהִי הִיא רְצוּצָה⁴⁶. וְכֵן שְׁנֵי יְרִיעוֹת שֶׁהֵן גְּבוּהוֹת מִן הָאָרֶץ פֹּתֵחַ טֶפַח זֶה עַל גַּב זֶה. פְּלִים אוּ בְּגָדִים⁴⁷ אוּ לִוְחוֹת שֶׁל עֵץ שֶׁהֵן מְנַחֲיִין זֶה עַל גַּב זֶה וְטִמְאָה רְצוּצָה בִּינֵיהֶן, אִם הִיתָה הַטִּמְאָה גְּבוּהָה מִן הָאָרֶץ טֶפַח⁴⁸ - הָרִי הַפְּלִי שְׁעָלֶיהָ מְלַמְעָלָה מְאֵהִיל עַל חֻלָּל הַטֶּפַח וּמְבִיא אֶת הַטִּמְאָה לְכָל הַפְּלִים שֶׁתַּחְתּוֹ. הֵיוּ טְבִלּוֹת שֶׁל שֵׁשׁ, אֲפֵלוּ גְבוּהוֹת מִן הָאָרֶץ אֲלֶף אַמָּה⁴⁹ - טִמְאָה בּוֹקֶצֶת וְעוֹלָה, בּוֹקֶצֶת וְיִוֵּרֶדֶת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּקִרְקָע⁵⁰.

(31) שם מ"ה. (32) מכוונים ורחבם שווה. (33) ומה שלמעלה מהתחתון טהור, מפני שהוא חוצץ בפני הטומאה. (34) התחתון מציל על הכלים שתחתיו, והעליון על אלה שלמעלה ממנו. (35) ומה שלמטה ממנו טהור. זה פשוט. (36) העודף שיש בו טפח מערב את הטומאה, והכול נעשה אוהל אחד. (37) ומה שתחתיו טהור, שהרי הוא חוצץ. (38) שהטומאה מתפשטת כנגד העודף, אפילו אם הוא פחות מפותח טפח, ועולה למעלה ובדרך עלייתה היא פוגעת באויר שביניהם ונכנסת ומטמאה (הרא"ש בפירושו למשנה

רבי יהושע ללמוד תורה אצל רבי יוחנן בן גורי (הר"י תגיז, מובא ב'סדרי טהרות' כאן).

ב. זִיזִין¹⁴ שֶׁהוּא סוֹבֵב אֶת כָּל הַבֵּית¹⁵ וְאוֹכֵל בְּפֶתַח טֶפַח - מְבִיא אֶת הַטִּמְאָה¹⁶. הִיא אוֹכֵל בְּפֶתַח פְּחוֹת מְטַפֵּחַ¹⁷ וְטִמְאָה בְּבֵית - פְּלִים שֶׁתַּחְתּוֹ טִמְאִין¹⁸; טִמְאָה תַּחְתּוֹ - אֵינוֹ מְבִיא אֶת הַטִּמְאָה לַבֵּית¹⁹. וְכֵן בְּחֶצֶר שֶׁהִיא מְקַפֶּת אֶכְסְדֶּרָה²⁰.

(14) שם מ"ד. (15) ויש ברחבו טפח. (16) בין אם הטומאה בבית וכלים תחת הזיו, ובין להיפך (ראה לקמן סוף ה"ג). (17) במשנה כתוב "שלוש אצבעות", וסובר רבינו שלא דווקא שלוש אצבעות אלא כל פחות מטפח – בין יתר על שלוש ובין פחות מזה – דינו כך. ומדובר כשהזיו למעלה משנים-עשר טפחים (כסף-משנה). (18) מפני שסופה של הטומאה לצאת דרך פתח זה, רואים אנו את הזיו שבפתח כאילו הוא חלק מהפתח, ומפני שהזיו סובב את כל הבית – מתפשטת הטומאה גם לכל הזיו. (וב'תפארת ישראל' כתב, שזה נאמר רק אם יש בזיו שמחוץ לפתח פותח טפח, אבל בפחות מטפח – לא). (19) לרבי יהושע, הנימוק "סופה של הטומאה לצאת" מועיל רק לטמא את הכלים שתחת הזיו, כשהטומאה בבית, אבל לא להיפך. (20) החצר מגולה למעלה, ואכסדרה היא מקורה. אם אכסדרה זו תופסת טפח בפתח הבית – מביאה את הטומאה. ואם פחות מטפח וטומאה בבית, כלים שתחת כל גג האכסדרה טמאים, ואם פחות מטפח וטומאה בבית, כלים שתחת כל גג האכסדרה טמאים מפני שסוף הטומאה לצאת דרך פתח הבית, שגג האכסדרה מאהיל עליו בפותח טפח. ואם הטומאה מונחת תחת גג האכסדרה, אינה מטמאה את הכלים הנמצאים בבית.

ג. חֲלוֹן²¹ הַעֲשׂוּיָה לְתַשְׁמִישׁ²² זִיזִין יוֹצֵא עַל גַּב הַחֲלוֹן, אֲפֵלוּ הִיא כְּרֹחַב אֲגוּדֵל²³ - מְבִיא אֶת הַטִּמְאָה. וְהוּא שְׁיִהִיה גְּבוּהָ מֵעַל הַחֲלוֹן רוּם אֲצַבְעִים אוּ פְחוֹת. הִיא לְמַעַלָּה מְאֻצְפָּעִים - אֵינוֹ מְבִיא אֶת הַטִּמְאָה אֲלָא אִם כֵּן יֵשׁ בּוֹ רֹחַב טֶפַח. זִיזִין שְׁעַל גַּבֵּי הַחֲלוֹן הַעֲשׂוּיָה לְמֵאוּר²⁴ - מְבִיא אֶת הַטִּמְאָה בְּכָל שֶׁהוּא²⁵, וְאֲפֵלוּ גְבוּהָ כָּל שֶׁהוּא. בִּנְיָן הַיּוֹצֵא לַפְּנֵי הַחֲלוֹן²⁶ שֶׁהוּא שְׁקִיף נִסְמָךְ עָלָיו בְּשַׁעַה שְׁמִשְׁקִיף - אֵינוֹ מְבִיא אֶת הַטִּמְאָה²⁷. הִיא בּוֹ זִיזִין²⁸ - רֹאֵין אֶת הַבִּנְיָן כְּאִלוֹ אֵינוֹ, וְהִזִּין הָעֲלִיּוֹן²⁹ מְבִיא אֶת הַטִּמְאָה. וְכִיצַד מְבִיאִין כָּל הַזִּיזִין הָאֵלּוּ טִמְאָה? שֶׁאִם הִיתָה טִמְאָה תַּחַת אֶחָד מֵהֶן אוּ בְּבֵית - הַפֶּל טִמְאָה, בֵּין בְּבֵית בֵּין תַּחַת הַזִּיזִין³⁰.

(21) שם מ"ב. (22) להניח שם חפצים וכדומה. (23) בולט לחץ כרוחב אגודל (אגודל – האצבע העבה שביד). תוספתא, שם ה"ז. (24) המביא את הטומאה ברוחב פונדיין (למעלה פ"ד ה"א). (25) פירוש, כל גובה שהוא, אפילו למעלה משתי אצבעות (רבינו, בפירוש המשנה). (26) כך מפרש רבינו, מה ששינוי (אהלות פ"ב ה"ג) "הבטח" אינו מביא את הטומאה. (27) כשהיא תחת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שיש כ"ח ניסן – ספר טהרה – הלכות טומאת מת קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שם, וכן פירש ב'אליהו רבא'. (39) העורף של העליון. (40) שהעליון מאהיל עליהם. (41) כרבי יהושע, שם. והטעם, שבפחות מטפח, טומאה מתפשטת ועולה אבל אינה יורדת (רא"ש שם). (42) שם מ"ו. (43) והתחתון גבוה מן הארץ טפח (ראה ר"ש ורא"ש במשנתנו) (44) אבל ביניהם ועליון טהורים, מפני שהתחתון חוצץ. (45) הטומאה שביניהם היא טומאה רצוצה ובוקעת ועולה, שהרי אין ביניהם פותח טפח, ואף-על-פי-כן אינה בוקעת ויורדת מפני שהתחתון הגבוה מהארץ טפח – חוצץ. (46) אף-על-פי שיש על גבה חלול טפח. רבינו משמיענו כאן ביאור חדש למושג "טומאה רצוצה", היינו שהמקום שהיא מונחת עליו הוא פחות מטפח על טפח, ואף-על-פי שהמקום פתוח מארבע רוחותיו, וגם הדבר המאהיל עליה גבוה ממנו טפח. וחדושו הוא שלא שמענוהו בכל מקום אחר. ראה השגת הראב"ד. (47) שם פט"ו ה"א. (48) פירוש, הכלי שהטומאה תחתיו, הוא גבוה מן הארץ טפח (כסף-משנה). (49) תוספתא, שם. (50) ששיש מין אדמה הוא, ומתחבר עם הקרקע ונעשים כולם גוש אחד, אבל לוחות של עץ אינם בטלים לגבי קרקע, ולפיכך העליון הוא אוהל והלוחות שתחתיו הם כלים הנמצאים באוהל. [בתוספתא שם אמרו: "טבלאות של שיש חלקות", ומשמע שאם אינן חלקות ואויר מפסיק בין הטבלאות אינן כגוש אחד].

ה. לוחות⁵¹ של עץ שהן⁵² נוגעות זו בזו בקרנותיהן⁵³ והן גבוהות מן הארץ טפח וטמאה פחת אחת מהן - כלים שתחת השניה טהורין, לפי שאינה נוגעת בחברתה בפותח טפח⁵⁴. והנוגע בלוח זה השניה - ננוגע בכלים שנגעו באהל המת⁵⁵. אבל כל הכלים שאמרנו שמביאין את הטמאה ואינן חוצצין, אם האהיל הכלי על המת - כל כלים שעל גביו טמאים, כמו שפארנו⁵⁶, וטמאתן משום כלים המאהילין על המת⁵⁷, ואף הכלים שעל גביו שאינן כנגד הטמאה⁵⁸ טמאים משום כלים שנגעו בכלים שהאהילו על המת⁵⁹.

(51) שם מ"ב. (52) מדובר בטבלאות של שולחן שהן מקבלות טומאה (תפארת ישראל שם, בועז ב). (53) כזה 00 ומונחים זה בצד זה. (54) אין דינו כאוהל ממש, לטמא גם מה שתחתיו. (55) במשנה כתוב: "טמא טומאת שבעה", ולכאורה דברי רבינו כאן מנוגדים למשנתנו, שהרי כתב למעלה (פ"ה ה"ד) "והשלישי טמא טומאת ערב", והנוגע בכלים שנגעו באוהל הוא שלישי. ב'כסף משנה' עמד על זה ופירש, שרבינו התכוון לנוגע בכלים שנגעו באוהל המת בעודו מאהיל על המת. ובטומאה בחיבורים גם השלישי טמא שבעה, ולמעלה בפ"ה ה"ד מדובר כשנגעו לאחר פרישה מן המת. ראה השלמות. ולדין עצמו, ברור שהלוח השני טמא טומאת שבעה כחלק מן האוהל, והנוגע בו כנוגע באוהל ואעפ"כ כלים שתחתיו טהורים, מפני שאינו נוגע בראשון בפותח טפח (ראה פירושו למשנתנו). והבדל כזה בין טומאת עצמו לטומאת אחרים, מצאנו שם פט"ז א': "כל המטלטלין מביאין את הטומאה וכו' ועל עצמן בכל שהן, ועל שאר אדם וכלים בפותח טפח" (ראה

'אליהו רבא' למשנתנו). (56) למעלה פי"ג ה"ד. (57) ומטמאים כלים ואדם טומאת שבעה. במה דברים אמורים? בכלים שהם נגד הטומאה עצמה. (58) כגון שהאוהל רחב ומתפשט לצדי הטומאה, והכלים עומדים שם. (59) והם עצמם טמאים טומאת שבעה ומטמאים אחרים טומאת ערב, כשנגעו בהם אחר שפירשו מן המת (ראה למעלה פ"ה ה"ג).

ו. חבית⁶⁰ שהיא יושבת על שוליה⁶¹ באויר⁶², וכזית מן המת נתון בתוכה או תחתיה⁶³ כנגד אוירה - טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת⁶⁴, והחבית טמאה⁶⁵, שהרי הטמאה בוקעת מתחתיה⁶⁶ ונטמאת אוירה. היתה הטמאה פחת עבי דפנה⁶⁷ - טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת⁶⁸, והחבית טהורה. ולמה החבית טהורה? שהרי אין הטמאה בוקעת באוירה אלא בדפנה, ואין כלי חרש מטמא אלא מאוירו. היתה מקצת הטמאה פחת עבי דפנה ומקצתה פחת אוירה - טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת. היה בדפנות פותח טפח⁶⁹ - פלה טמאה⁷⁰, וכנגד פיה טהור⁷¹, שהרי הטמאה פשוטה בדפנות בלבד. במה דברים אמורים? בחבית טהורה⁷²; אבל אם היתה טמאה או גבוהה מן הארץ טפח⁷³ או מכסה או כפופה על פיה⁷⁴, והיתה טמאה תחתיה או בתוכה או על גבה - הפל טמא, וכל הנוגע בה פלו טמא. היתה מקפת⁷⁵ צמיד פתילה⁷⁶ ונתונה על גבי המת - האכלים והמשקין שבתוכה טהורין⁷⁷, והפלים שעל גבה טמאים⁷⁸. חבית שהן יושבות⁷⁹ על שוליהן או מוטות על צדיהם באויר, והן נוגעות זו בזו בפותח טפח, וטמאה פחת אחת מהן - טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת⁸⁰, מפני שהיא רצוצה. במה דברים אמורים? בטהורות; אבל אם היו טמאות⁸² או גבוהות מן הארץ פותח טפח⁸³ וטמאה פחת אחת מהן - פחת פלן טמא, שהרי הפל אהל אחד⁸⁴.

(60) שם פ"ט מט"ז. (61) מדובר בחבית של חרס. (62) כלומר, במקום מגולה לאויר. (63) ואין טפח בין שוליה לקרקע. (64) נתבאר כבר, שכלי אינו חוצץ בפני הטומאה, ולפיכך דין הטומאה שבתוך הכלי, כאילו היא תחת הכלי ובוקעת ועולה ובוקעת ויורדת ומטמאה כל מה שכנגדה. (65) אף-על-פי שכלי חרס אינו מיטמא מגבו. (66) ונכנסה לתוך החבית וטימאתו. ואפילו שלא כנגד הטומאה - טמא, מפני שהאויר הטמא מתערב עם שאר האויר. (67) שלא כנגד התוך. (68) וכל מה שכנגד הטומאה - טמא. (69) קשה לקבל הדברים כפשוטם, כי אין להעלות על הדעת כלי שעובי דפנו טפח, ופירש ב'סדרי טהרות' כגון שיש לכלי שפה למעלה, כזה, והשפה עם עובי הדופן רחבם טפח. (70) כל מה שיגע בחבית, בין כנגד הטומאה בין שלא כנגדה וכן תחת השפה, מפני שהטומאה בוקעת ועולה ומתפשטת תחת האוהל כל סביבות הכלי.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַפְּלִים: אִם יֵשׁ בְּיָדוֹ פּוֹתַח טַפַּח - הַפְּלִים טַמְאִין,³
וְאִם לֹא - טְהוֹרִין.⁴ וְכֵן שְׁנֵי בָתִּים וּבָהֶם שְׁנֵי חֲצָאֵי
יָתִים,⁵ וּפָשַׁט יָדוֹ לְבֵית זֶה וַיֵּדוּ הַשְּׁנֵי לְבֵית הַשְּׁנִי:
אִם יֵשׁ בְּיָדוֹ פּוֹתַח טַפַּח - עָרַב אֶת הַטְּמֵאָה וְנִעְשָׂה
הַפֶּל פְּאֵהָל אֶחָד, וְנִטְמָא הוּא וְהַבָּתִּים;⁶ וְאִם לֹא -
אֵינוֹ מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה.⁷

(2) בעודו מאהיל על המת. (3) בעוד ידו נוגעת במת.
(4) שהאדם נעשה אוהל והוא מאהיל על המת ועל הכלים.
(5) וכן אם האהיל על הכלים אחר שפירש מן המת - הכלים
טהורים, אפילו אם יש בידו טפח, מפני שאינו מטמא
באוהל אלא המת עצמו, אבל לא אדם וכלים שנטמאו במת,
אבל בחיבורים מטמא באוהל. (6) מבשר המת, ושיעורו
לטמא - כזית. (7) שהרי הוא מאהיל על כזית שלם.
(8) כלומר, הכלים ובני אדם הנמצאים בשני הבתים.

ב. אִדָּם שֶׁהִשְׁקִיף בְּעַד הַחֲלוֹן וְהָאֵהִיל עַל הַטְּמֵאָה⁹
- מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה לְבֵית¹⁰ וְנִטְמָא כָּל הַבֵּית. הִזְהָר
מִטָּל¹¹ עַל הָאֲסָקָפָה וּמִקְצָתוֹ בְּתוֹךְ הַבֵּית וּמִקְצָתוֹ
בְּחוּצוֹ, וְהָאֵהִילָה טְמֵאָה עַל מִקְצָתוֹ שֶׁבְּחוּצוֹ - הַבֵּית
טָמֵא. מִפְּנֵי שֶׁהָאָדָם חָלוּל וְיֵשׁ בּוֹ גְּבַה טַפַּח¹², וְכִיּוֹן
שֶׁהָאֵהִילָה טְמֵאָה עָלָיו - הָרִי זֶה כְּמֵאֵהִיל עָלֶיהָ
וּמְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה. וְכֵן אִם הָיְתָה טְמֵאָה בְּבֵית
וְהָאֵהִילוּ טְהוֹרִין עַל מִקְצָתוֹ¹³ שֶׁבְּחוּצוֹ - הָרִי אֵלּוֹ
טָמֵאִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא¹⁴ כְּמֵאֵהִיל עַל הַטְּמֵאָה, וְהָאָדָם
מְבִיא וְאֵינוֹ חוֹצֵץ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.¹⁵

(9) שהייתה בחוץ סמוך לכותל הבית, והמשקיף כפף את
גופו לחוץ דרך החלון. (10) אף על פי שהמשקיף נשען
על החלון ונמצא אדן החלון מפסיק בין הטומאה לבית,
והטעם מבואר למטה: "מפני שהאדם חלול וכו'".
(11) אדם חי. (12) ונעשה אוהל. (13) של האדם החי
המונח על האסקופה. (14) האדם המוטל על האסקופה.

ג. נוֹשְׂאֵי הַמֶּת שֶׁעָבְרוּ בּוֹ¹⁶ תַּחַת הָאֲכַסְדְּרָה¹⁷,
וְהִגִּיף¹⁸ אֶחָד מֵהֶן אֶת הַדֶּלֶת וּסְמְכוֹ בְּמַפְתָּח¹⁹ בְּדִי
שֶׁלֹא יִטְמָא הַבֵּית, וְכֵן אִם הָיָה אָדָם מִבְּפָנִים²⁰ אוֹ
מִבְּחוּצוֹ סוֹמֵךְ הַדֶּלֶת: אִם יָכוֹל הַדֶּלֶת לַעֲמוֹד בְּפָנֵי
עַצְמוֹ²¹ - הַבֵּית טָהוֹר, וְאִם לֹא - הַבֵּית טָמֵא; לְפִי
שֶׁנִּמְצָא הָאָדָם הוּא שֶׁחָצַץ בְּפָנֵי הַטְּמֵאָה, וְהָאָדָם
וְהַפְּלִים מְבִיאִין וְאֵינֶן חוֹצְצִין, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.²²

(15) כלומר, עימו. (16) שטח מקורה לפני חזית הבית
ומשקוף הדלת נכנס תחת גגה (רבינו בפירושו למשנה, ויש
מפרשים, שתקרת הבית סוככת על האכסדרה). (17) סגר
את הדלת לפני שנכנס המת תחת גג האכסדרה. (18) כדי
שלא תיפתח הדלת. המפתחות שלהם היו כמין יתד של עץ.
(19) בבית. (20) ולא תיפתח מאליה.

ד. תַּנּוּר שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּתוֹךְ הַבֵּית וְעֵינָיו²³ קְמוּרָה
לְחוּצוֹ²⁴, וְהָאֵהִילוּ נוֹשְׂאֵי הַמֶּת עַל עֵינָיו הַקְּמוּרָה -
הַתַּנּוּר טָמֵא²⁵ וְהַבֵּית טָהוֹר; שֶׁהָרִי אֵין הַתַּנּוּר גְּבוּהָ

(71) ואפילו כנגד מקצת הזית שתחתיה ('סדרי טהרות'). וכן
משמעות לשון רבינו, שכתב: "שהרי הטומאה פשטה
בדפנות לבד". ובמשנה, מנמק רבינו: "לפי שהטומאה כבר
התפשטה והראה (?) פעולתה וכו'". וב'סדרי טהרות' פירש
כוונת רבינו, כיוון שנתפשטה הטומאה ע"י הדופן-האוהל,
נפסקה רציפותו של חצי הזית שתחת הדופן, ונשאר פחות
מכשיעור תחת אורו ואינו מטמא. ומפירוש זה יוצא, שאם
יש בחלק הטומאה שתחת אור החבית שיעור מלא - גם
כנגד פיה טמא. (72) זה נמשך לדין מקצתה תחת דופנה
ומקצתה תחת אורה, ויש בדופן פותח טפח, שאמרנו
שכנגד פיה טהור. ומתנה רבינו כאן ואומר, שזה דווקא
בכלי טהור, שמדאורייתא הוא אוהל גמור בין לטמא בין
לטהר, אבל כלי טמא אינו נעשה אוהל לטהר מדאורייתא,
ונשארה כולה רצוצה ובקועת ועולה ומטמאת את תוכה של
החבית ('סדרי טהרות'). (73) והרי כולה מאהילה על
הטומאה. (74) והרי היא קבר סתום שמתמא מכל צדדיו
(רבינו בפירושו למשנתנו). סתם חבית יש באורה פותח
טפח, ואם אין בה פותח טפח - אין לה דין קבר סתום.
(75) תוספתא, אהלות פ"י ה"ח. (76) כיסוי מהודק יפה.
(77) וכל כלי חרס שבתוכה, שכלי חרס מכוסה ומהודק יפה
מציל על עצמו ועל כל מה שבתוכו. (78) מפני שהם
מאהילים על המת, שהרי החבית אינה חוצצת (ראה למעלה
פ"ב ה"א). (79) שם פט"ו מ"ג. (80) ויש הבדל בין
יושבות על שוליהן, ובין מוטות ופיהן מן הצד. ביושבות,
גם כל מה שבתוך החבית שהטומאה תחתיה - טמא, מפני
שהטומאה בקעה לתוכה וכמו שביארנו למעלה בחבית
אחת, אבל כשפיהן מן הצד הדפנות חוצצים ומצילים על
תוך הכלי. ומה בין זה לכלים ובגדים ולוחות עץ שאמרנו
למעלה בהלכה ד, שהעליון מאהיל ואלה שתחתיו הם
כמונחים באוהל? שם מדובר בדברים המקבלים טומאה,
אבל חביות של חרס אינן מקבלות טומאה מגבן, ולפיכך
מצילות מה שבתוכן, ואף-על-פי-כן אין מצילות את מה
שעל גבי החביות, כנגד הטומאה ממש. (81) זה נמשך
לדין מוטות על צדיהן. (82) וכלי טמא אפילו באופן כזה
אינו חוצץ, ונכנסה הטומאה לתוך החבית שהטומאה
תחתיה, ומפני שהחביות נוגעות זו בזו בפותח טפח, נעשו
כל הדפנות העליונים כאוהל אחד ומביא את הטומאה
לכולם (על-פי פירוש ה'תפארת ישראל' במשנה).
(83) אע"פ שהן טהורות. (84) מקום נגיעתן מצרפן, מפני
שיש בו פותח טפח.

יום ש"ק כ"ט ניסן ה'תשע"ח

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר

(1) יבאר דין אדם שהאהיל בידו אחת על המת ובידו האחרת
על הכלים, אדם שהשקיף בצד החלון והאהיל על הטומאה
ואם היה מוטל על האסקופה, נושאי המת שעברו בו תחת
אכסדרה והגיף אחד מהם הדלת וסמכו, תנור שעומד בתוך
הבית ועינו קמורה לחוץ והאהיל מת על עינו.

1 א. אִדָּם שֶׁהָאֵהִיל בְּיָדוֹ אֶחָת עַל הַמֶּת וְהָאֵהִיל
2 בַּשְּׁנִיָּה² עַל הַפְּלִים³, אוֹ שֶׁנִּגַּע בְּמֵת וְהָאֵהִיל עַל

טפח. (40) בכל המוכני. (41) ובחלק שתחת התקרה אין טפח. (42) כל הדינים שלמעלה נאמרו במגדל העומד בפתח הבית. (43) תיבה קטנה העומדת בתוך המגדל. (44) מפני שסוף הטומאה לצאת דרך הבית. (45) כשאין בפתח המגדל טפח. ואם יש בו טפח נכנסת הטומאה לתוכו מן הבית.

ה. פלים שפין המגדל ובין הארץ⁴⁶, שפינו ובין הפתל, ושפינו ובין הקורות⁴⁷: אם יש שם פותח טפח - טמאים⁴⁸, ואם לאו - טהורים; שהרי אנו רואים את הקורות כאלו הן יורדות וסותמות.

(46) המגדל עומד על גלגלים ויש מקום פנוי בין שוליו ובין הקרקע. (47) וטומאה בבית. (48) שטומאת הבית נכנסת שם.

ו. היתה הטמאה תחת המגדל בינו ובין הארץ, או בינו ובין הקורות, או בינו ובין הפתל, בין שיש שם חלל טפח בין שאין שם - הבית טמא⁴⁹. הנה עומד באויר⁵⁰ וטמאה בתוכו - פלים שפועביו⁵¹ טהורים⁵²; טמאה בעביו - פלים שבתוכו⁵³ טהורים.

(49) כלל אמרו: צמיד פתיל ואהלים מצילים על הטהורים מליטמא, אבל אינם מצילים על הטמאים מליטמא. לפיכך, אף על פי שהטומאה מונחת באוהל הפנימי, היא מטמאה את הכלים שבאוהל החיצון. (50) במקום מגולה לרקיע. (51) המדובר במגדל שכתליו עשויים לוחות כפולים וביניהם חלול, ובשטח שבין לוח ללוח עומדים או תלויים כלים. (52) שהרי הם מוגנים מכל צד על ידי אוהל. וזה שאמרנו למעלה שאוהל אינו מציל על הטמאים מליטמא הכוונה לאוהל תוך אוהל, וטומאה בפנימי וסוף הטומאה לצאת. (53) שבתוך המגדל עצמו.

ז. פל שפועי אהלים - באהלים. פיצד? אהל שהוא שופע ויורד⁵⁴ וכלה⁵⁵ עד באצבע⁵⁶, וטמאה באהל⁵⁷ - פלים שתחת השפוע⁵⁸ טמאים⁵⁹; טמאה תחת השפוע⁶⁰ - פלים שבאהל טמאים⁶¹. הטמאה⁶² מתוך השפוע⁶³ - הנוגע בו⁶⁴ מתוכו⁶⁵ טמא טמאת שבועה⁶⁶, והנוגע בשפוע מאחריו טמא טמאת ערב⁶⁷; נעשה השפוע מאחריו כאלו הוא פלי שנגע באהל. היתה הטמאה על אחורי השפוע - הנוגע בו מאחוריו טמא טמאת שבועה, והנוגע בשפוע בתוכו טמא טמאת ערב. פחצי זית מתוכו וכחצי זית מאחוריו - הנוגע בו בין מתוכו בין מאחוריו טמא טמאת ערב⁶⁸, והאהל עצמו⁶⁹ טמא טמאת שבועה.

(54) שכתליו אינם זקופים אלא משתפעים והולכים ומתוך כך שטח האוהל מתרחב אולם המרחק בין הקרקע ובין יריעות האוהל פוחת והולך. (55) בסמוך לקרקע. (56) כלומר, פחות מטפח. המדובר באוהל שגגו שטוח בטפח על טפח או יותר. (57) תחת הגג לא תחת הכתלים המשופעים. (58) בין במקום הגבוה טפח על הארץ ובין

1 מעל הארץ²⁵ פדי שביא טמאה לבית. מגדל הבא 2 במדה²⁶ שהוא עומד בתוך הפתח²⁷ ונפתח לחוץ²⁸: 3 טמאה בתוכו - הבית טהור²⁹, טמאה בבית - מה 4 שבתוכו טמא³⁰; שהרי הוא פתוח בתוך הפתח³¹, 5 ודרך הטמאה לצאת ואין דרכה להכנס. היתה 6 מוכני³² שלו משוכה לאחוריו³³ ויצאת³⁴ פחות 7 מטפח³⁵ ואינה נשמטת³⁶, וטמאה שם בתוכה כנגד 8 הקורות³⁷ - הבית טהור; שאף על פי שהיא יוצאה, 9 אינה נשמטת³⁸ ואינה יוצאת טפח³⁹. והוא שיהיה 10 בה⁴⁰ טפח⁴¹ על רום טפח חלול; אבל אם אין 11 במוכני חלל טפח - הרי הטמאה רצוצה בתוך הבית 12 והבית טמא. הנה המגדל עומד בתוך הבית⁴² 13 והטמאה בתוכו או בתוך התבה שלו⁴³, אף על פי 14 שאין ביציאתו פותח טפח - הבית טמא⁴⁴. טמאה 15 בבית - מה שבתוכו טהור⁴⁵; שדרך הטמאה לצאת 16 ואין דרכה להכנס.

(21) לתנורים המוסקים מבפנים היו חורים שדרכם יוצא העשן ומוציאים את האפר, ונקרא עין התנור. (22) כעין סילון יוצא מהחור לחוץ. ויש מפרשים "קמורה" היינו שעל גבי העין מבחוץ עשוי כעין גג קטן כדי שלא ייכנס הגשם לתנור, והמדובר כשעין התנור שבחוץ פחותה מטפח (הר"ש במשנתנו, ודעת הרא"ש, שהמדובר כשיש בה פותח טפח, ורבינו לא גילה דעתו בפירוש). (23) שהטומאה נכנסת לכלי חרס אפילו דרך נקב קטן ורק "צמיד פתיל" (כיסוי מהודק) חוצץ. (24) כי התנור המחובר לכתלי הבית הרי הוא מן התורה כבית ממש שיש לו דפנות, שאין טומאה נכנסת לו בפחות מפותח טפח, אלא שחכמים גזרו בתנור שבתוך הבית משום חוץ לבית, וסוברים בית הלל במשנתנו, שגזרו על התנור בלבד, אבל לא החמירו לטמא את כל הבית. (25) אלא קבוע בקרקע ולפיכך אין עליו דין כלי מן התורה ואינו מביא את הטומאה לבית אפילו מדרבנן, שלא גזרו על הבית. ומכאן, שאם התנור העומד בבית אינו עומד על הקרקע והרי הוא ככלי מן התורה, הטומאה יוצאת ממנו דרך פיו לבית ומטמאהו. (26) כעין ארגז גדול, שמחזיק ארבעים סאה בלח (למעלה פרק ו הלכה ב) ואינו מקבל טומאה וחוצץ בפני הטומאה. (27) וממלא כל רחבו. (28) דלת המגדל. (29) ואף על פי שהמגדל בולט לבית אין הטומאה נכנסת לו מפני שהמגדל הבא במידה חוצץ. (30) המדובר, כשאין לבית פתח אחר להוציא בו את הטומאה ואין לה יציאה אחרת אלא דרך הפתח שהמגדל ממלא אותו. (31) שהטומאה תצא שם. (32) בסיס המגדל העומד על גלגלים. (33) לאחורי המגדל. (34) לתוך חלל הבית. (35) במשנה כתוב "שלוש אצבעות" ומפרש רבינו שלאוו דווקא שלוש אצבעות והכוונה לפחות מטפח (טפח = ארבע אצבעות. בכורות לט עמוד ב). (36) הבסיס מחובר למגדל. (37) במקום מגולה לתקרת הבית. (38) אבל אם היא נשמטת דינה ככלי ואינה חוצצת. (39) ולפיכך אין הטומאה יוצאת ממנה לבית כמו שנתבאר כבר כמה פעמים, שטומאה אינה עוברת דרך פתח שאין בו

חוצץ מפלי שהוא פנגד הטמאה¹², והבית טהור¹³.
היתה הטמאה בבית - אין טמא אלא הבית¹⁴, אבל
כלים שבתוכה או תחתיה או על גבה¹⁵ טהורים¹⁶.
היתה הטמאה בתוכה¹⁷ - הפל טמא, כל שבבית וכל
שבתוכה¹⁸ וכל שעל גבה וכל שתחתיה פנגד
הטמאה¹⁹, כמו שבארנו. היתה גבוהה מן הארץ
טפח וטמאה תחתיה או בבית או על גבה - הפל
טמא²⁰, כל שבבית וכל שתחתיה וכל שעל גבה;
אבל כל שבארץ תוכה טהור²¹, חוצץ מפלי שהוא
פנגד הטמאה²². היתה הטמאה בתוכה - הפל טמא,
כל שבתוכה וכל שבבית וכל שתחתיה וכל שעל
גבה. שהכלים או האדם שנעשו אהל על הטמאה
או שהיתה הטמאה על גביהן - מביאין ולא
חוצצין²³, כמו שבארנו²⁴. במה דברים אמורים?²⁵
בזמן שהיא כלי²⁶ ומחלחלת²⁷; אבל אם היתה
פחותה²⁸ וסתם המקום הנפחת בקש, שהרי אינה
כלי, או שהיתה אפוצה²⁹ עד שלא יהיה בה חלל
טפח אלא אטומה כדי שלא ימצא בה חלל טפח
במקום אחד³⁰. היתה³¹ גבוהה מן הארץ טפח
וטמאה תחתיה או בבית - הרי הבית וכל שתחתיה
טמאין, מפני שהוא אהל אחד³², ותוכה וגבה
טהור³³, מפני שהוא אהל של עץ³⁴ ואינו כלי. היתה
טמאה בתוכה³⁵ - אין טמא אלא תוכה. היתה על
גבה - פנגדו עד לרקיע טמא³⁶. היתה מנחת על
הארץ³⁷ ופיה לחוצץ וכזית מן המת נתון תחתיה³⁸ -
פנגדו עד התהום טמא³⁹. היה על גבה⁴⁰ - פנגדו עד
הרקיע טמא⁴¹. היתה טמאה בבית - אין טמא אלא
הבית בלבד⁴². היתה טמאה בתוכה - אין טמא אלא
תוכה⁴³.

(2) כל מקום שנאמר בפרק זה "טהור" או "טמא", הכוונה
לכלים הנמצאים בשטח שבו דנים. (3) אהלות פ"ט מ"א.
(4) ואין בינה ובין הקרקע טפח. (5) ומקצת הכוורת עצמה.
(6) על גב המקצת שבחוץ או תחתיה. והמדובר, כשהכוורת
מחזיקה ארבעים סאה (רבינו בפירושו למשנה), שאינה
מקבלת טומאה. אבל היא מביאה את הטומאה, וגם חוצצת
בפני הטומאה (למעלה פ"ג ה"ג). (7) כשהטומאה על
גבה. (8) כשהטומאה תחתיה. (9) שטומאה בוקעת
ועולה, בוקעת ויורדת. ואף-על-פי שכלי עץ הבאים במידה
(מחזיקים 40 סאה) חוצצים, זה נאמר רק להציל מה
שבצידי הטומאה. אבל שכנגד הטומאה, מציל רק אוהל עם
דפנות בלבד (ראה 'תוספות יום טוב'). (10) שלא כנגד
הטומאה. (11) ואין אנו אומרים מכיוון שהטומאה בקעה
ונכנסה לכוורת שהיא אוהל, הרי היא מתפשטת בכל אורה
ומטמאה כל מה שבתוכה, לפי הכלל שכל הבית כאילו מלא
טומאה. והטעם, מפני שלא אמרו כלל זה אלא כשעצם
הטומאה, היינו הכזית מן המת, נמצא בבית. אבל כאן,
כשאין בכוורת אלא כוחה של הטומאה בלבד, אינה

במקום שאין בינו ובין הארץ טפח. (59) משמיענו שני
דברים: א. אין אנו דנים את הכתלים כאילו הם זקופים
ומסגרות הגג יורדות וסותמות והאוהל מצטמצם לשטח
שתחת הגג; ב. שאפילו המקומות שאין בינם ובין הקרקע
טפח נידונים כאוהל, והטעם מפני שכל השטח המוקף
יריעות הוא אוהל אחד ואם יש בו פותח טפח במקום אחד
דין אוהל על כולו ואפילו במקום שאין בו טפח. (60) בכל
מקום שהוא אפילו במקום שאין בו רום טפח. (61) שהרי
הכל אוהל אחד. (62) עד כאן למדנו דיני השיפוע
כמאהיל, ומכאן ואילך דיני נגיעה בשיפוע. (63) כלומר,
בין הקרקע ובין היריעה המשופעת בכל מקום שהוא.
(64) בשיפוע. (65) בפנים האוהל. (66) אפילו אם פינו
המת מתוכו לפני שנגע. (67) המדובר ביריעות המקבלות
טומאה אפילו כשהן נטויות כאוהל וחוצצות בפני הטומאה,
כגון של פשתן או צמר או עור, ולפיכך שני צדיהן נידונים
כשני כלים, הפנימי מאהיל על המת ומיטמא וגם מטמא
אחרים כמת עצמו, והחיצון טמא מפני שנגע בפנימי ודינו
ככלים שנגעו בכלים שנגעו במת, שטמאים טומאת ערב
בלבד. והמדובר כשפינו את המת לפני שנגע, אבל הנוגע
בחיצון בעוד המת שם טמא טומאת שבעה. (68) שני
החלקים אמנם מצטרפים אף על פי שהאחד מבפנים והשני
מבחוץ, אולם, מפני שאין כזית שלם מצד אחד אין שום צד
נידון כאילו היה בו בעצמו כזית שלם. (69) תוספתא שם
פרק א הלכה א. יריעות האוהל טמאים טומאת שבעה, מפני
שלטומאת עצמן אין הבדל בין תוכו ובין אחוריו. ולפיכך
מצטרפים שני חצאי הזיתים לטמאן טומאת שבעה.

1 ח. היה פנה האהל מרדד⁷⁰ על הארץ וטמאה תחת
2 פנה האהל הפורש על הארץ או על גבי הפנה -
3 טמאה בוקעת ועולה⁷¹, בוקעת ויורדת.

(70) סרוח ומונח על הארץ ואין אוויר תחתיו מחובר לאוויר
האוהל. (71) ככל טומאה רצוצה, מובן שכל האוהל נטמא
כנוגע בכלים שנטמאו במת, אבל הכלים שתחת האוהל ולא
נגעו בו - טהורים.

פרק תשעה עשר

(1) יבאר דין כוורת שהיא מוטלת בארץ והיא בתוך פתח
הבית ופיה לחוצץ וכזית ממת נתון תחתיה או על גבה, היתה
גבוהה מהארץ טפח וטומאה תחתיה או בבית או בתוכה,
כוורת המוטלת בארץ בתוך הפתח ופיה לפניו והיא כלי
שלם וחלולה וכזית מת נתון תחתיה וכו', כוורת שהיא בתוך
הבית והיא ממלאה את כל גובה הבית ופיה למעלה וכו',
כוורת חלולה שהיא כלי שלם והיתה מונחת על צדיה
באוויר וכזית מת תחתיה וכו', כוורת שהיא כלי שלם והיא
יושבת על שוליה לאוויר וטומאה תחתיה וכו', גמל העומד
באוויר וטומאה תחתיו או שהיה רובץ, אם הנזיר מגלח על
אלו הטומאות ואם הנכנסים למקדש חייבים עליהן כרת.

4 א. פורת³ שהיא מטלת בארץ⁴ והיא בתוך פתח
5 הבית ופיה⁵ לחוצץ, וכזית מן המת נתון תחתיה או
6 על גבה מבחוץ⁶ - כל שהוא פנגד הזית בתחתיה⁷
7 או בגבה⁸ טמא⁹, וכל מה שבאוויר תוכה¹⁰ טהור¹¹,

מתפשטת לצדדים, אלא ממישיכה ובוקעת כנגד הכזית (כסף-משנה) [ראה משנה אחרונה, שהביא כמה הוכחות לסתור סברא זו, אבל קשה למצוא הסבר אחר לדברי רבינו כאן]. (12) ואין הכוורת מצילה, אף-על-פי שיש בתוכה פותח טפח. והטעם, מפני שגזרו משום אין בה פותח טפח (סדרי טהרות). יוצא מזה, שלהלכה אין כל הבדל בין גבה ובין תוכה. ולמה לא כלל אותם רבינו בבבא אחת? מפני שבדין גבה, התכוון להדגיש שכנגד הטומאה טמא, ובדין תוכה החידוש הוא שאינה מטמאה שלא כנגד הטומאה. (13) שהרי הטומאה מונחת בחוץ והיא רצוצה. (14) משמע, כל מה שבבית אפילו הכלים שתחת הכוורת בפנים הבית, ואף-על-פי שאין תחתיה פותח טפח. (15) בחלק שמחוץ לבית. (16) תחתיה ועל גבה אין כל סיבה שתתפשט לשם הטומאה, וכלים שבתוכה טהורים אפילו בחלק שבתוך הבית, מפני שהכוורת מצילה על מה שבתוכה, ואף-על-פי שאין בה פותח טפח. ומה שאמרנו: כלי נעשה אוהל לטמא אבל לא לטהר, הכוונה רק לכלים שמחוצה לו (סדרי טהרות). (17) בתוך הכוורת, אפילו אם היא בחלקה שמחוץ לבית. (18) כשהטומאה בתוכה, כאילו כולה מליאה טומאה (ראה למעלה הערה ח), והדופן העליון מאהיל עליה ומטמא כל מה שבתוכה, בין בחלק שבבית ובין בחלק שחוצה לו. והבית טמא, מפני שאוהל בתוך אוהל אינו מציל על הטומאה מלטמא (ראה הערות פי"ח ה"ו), וכאילו הטומאה בבית. [בסדרי טהרות מבאר, שאוהל ממש בתוך אוהל מציל, כשיש פתח פתוח לחוץ. אבל כלי שנעשה אוהל, אינו מציל אפילו עם פתח. הבדל זה משמש יסוד להבנת שיטת רבינו בהלכות הבאות]. (19) זה נמשך גם לעל גבה, ובשניהם מטהר רבינו כלים שמחוץ לבית שאינם כנגד הטומאה. וטעמו, מפני שיש כאן אוהל פותח טפח על הטומאה, הרי הוא גם חוצץ בפני הטומאה, ואף-על-פי-כן מה שכנגד הטומאה טמא, גזירה דרבנן. משום אין בכוורת פותח טפח, שהיא טומאה רצוצה הבוקעת ומטמאה כל מה שכנגדה (סדרי טהרות). (20) מפני שהכוורת מאהילה על הטומאה, נתחברה לאוהל אחד עם כל הבית. ואפילו אם הטומאה על גבה, שהרי הכוורת אינה חוצצת, וכאילו הטומאה תחתיה, כמבואר למעלה. (21) שעל תוכה מצילה, כמבואר למעלה. (22) גזירה משום אין בה פותח טפח, כמבואר למעלה. (23) דבריו אלו נראים סותרים למה שכתב בפרק י"ג ה"ג, שכלים הבאים במידה חוצצים, והרי המדובר כאן בכלי הבא במידה. ובכסף-משנה מבאר, שכלי שאינו מקבל טומאה חוצץ בפתיחה שבין בית לבית, אבל כשטומאה תחתיו או על גביו, מביא ואינו חוצץ, כמו ששנינו (אהלות פ"ו מ"א) "אדם וכלים נעשים אוהל לטמא אבל לא לטהר", ואפילו כלים שאינם מקבלים טומאה. [ראה רא"ש בפירושו לפ"ח מ"א שהקדים את הכסף-משנה בקביעת הבדל זה]. (24) בפ"ג ה"ג. ראה השלמות שם. (25) שם מ"ג ואילך. (26) שלם, לא שבור. (27) שיש בה חלול (רבינו בפירושו למשנה). (28) ניטל חלק מדופנה. (29) תוכה ממולא בקש, ודפנותיה שלמים. (30) הסגנון אינו בהיר, אבל הכוונה ברורה: שיש בה כמה מקומות חלולים, ואין באחת מהם טפח, אבל אם תצרפם יחד יצא לך יותר מטפח.

(31) הכוורת הפחותה או האפוצה. (32) כמו במחולחלת. (33) כלים שבתוכה, בין בחלק שבחוץ ובין שבבית. אבל גבה, רק החלק שבחוץ טהור. וזה יתבאר מהנימוקים שנאמרו למעלה במחולחלת. תוכה טהור, מפני שעל תוכה היא מצילה, ואפילו כנגד הטומאה טהור, שרק במחולחלת שהיא כלי, גזרו משום אין בו טפח (למעלה הערה יט), אבל באוהל שאינו כלי לא גזרו. והכלים שעל גבה בפנים הבית - טמאים מפני שהם נמצאים באויר האוהל. (34) שאינו מקבל טומאה, אבל אוהל של אריג או עור מיטמא (ראה למעלה פ"ה ה"ב), ודבר טמא אינו חוצץ (כסף-משנה). (35) הטומאה היא כקבורה באדמה (מפני שהכוורת האטומה אינה כלי, ובטלה לגבי קרקע) ואינה יוצאת לבית (רבינו בפירושו למשנה). (36) כלי שיאהיל למעלה ממנה, בכל גובה שהוא. אבל אינה בוקעת למטה, מפני שאינה רצוצה. (37) הכוורת האטומה. (38) תחת החלק שבחוץ. (39) שהרי היא רצוצה, ואף-על-פי-כן אינה בוקעת ועולה, מפני שהכוורת שבטלה לגמרי מתורת כלי, היא כאוהל וחוצצת. [ראה כסף-משנה שתירץ באופן אחר, ותירושו נראה דחוק מאוד]. (40) מבחוץ. (41) ולא יותר. ואינה בוקעת למטה, מפני שהאוהל חוצץ. ברור ללא צל של ספק, שהמדובר במונחת על גב החלק שבחוץ, שהרי בפנים נעשה כל הבית אוהל המת. (42) הכלים שבבית עצמו וגם הכלים שעל גבה, אבל אלה שתחתיה אפילו בחלק שבבית - טהורים, מפני שאין מקום לטומאה להכנס שם, למטה אין פותח טפח ומלמעלה הכוורת חוצצת, מפני שהיא פחותה או אפוצה ויוצאה מתורת כלי, כמבואר למעלה. [ואין בזה משום אוהל בתוך אוהל שאינו מציל, מפני שכל דבר שאינו כלי ויש לו פתח לחוץ, אין בו משום אוהל בתוך אוהל]. (43) מבואר ממה שאמרנו למעלה.

- 1 ב. פִּוֶּרֶת⁴⁴ הַמְּטֵלֶת בְּאֶרֶץ בְּתוֹךְ הַפֶּתַח וּפִיָּהּ לַפָּנִים,
- 2 וְהִיא כְּלִי שֶׁלֶם וְחִלּוּלָהּ, וְכִזִּית מִן הַמֵּת נִתּוֹן תַּחְתֶּיהָ
- 3 אוֹ עַל גְּבֵה מִבְּחוּץ - כֹּל שֶׁהוּא כְּנֶגֶד הַזֵּית בְּתַחְתֶּיהָ
- 4 אוֹ עַל גְּבֵה טָמֵא, וְכֹל מֵה שֶׁבְּאֵוִיר תּוֹכָה טָהוֹר, חוּץ
- 5 מִכְּנֶגֶד הַטְּמֵאָה, וְהַזֵּית טָהוֹר⁴⁵. הֵיְתָה טְמֵאָה בְּתוֹכָהּ
- 6 אוֹ בְּפִית - הַכֹּל טָמֵא⁴⁶. הֵיְתָה גְבוּהָ מִן הָאֶרֶץ
- 7 טָפַח⁴⁷ וְטְמֵאָה תַּחְתֶּיהָ⁴⁸ אוֹ בְּתוֹכָהּ אוֹ עַל גְּבֵה⁴⁹ אוֹ
- 8 בְּפִית - הַכֹּל טָמֵא; כֹּל שֶׁבְּפִית וְכֹל שֶׁתַּחְתֶּיהָ - מִפְּנֵי
- 9 שֶׁהִיא וְהַזֵּית פְּאֵהֶל אֶחָד⁵⁰, וְכֹל שֶׁעַל גְּבֵה וְכֹל
- 10 שֶׁבְּתוֹכָהּ טָמֵא - שֶׁהַכֹּל מִכִּיָּא אֵת הַטְּמֵאָה וְאִינוֹ
- 11 חוּצִין⁵¹, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. הֵיְתָה פְּחוּתָהּ וּפְקוּקָהּ בְּקֶשׁ
- 12 אוֹ אֶפּוּצָה, וְגְבוּהָ מִן הָאֶרֶץ טָפַח, וְטְמֵאָה תַּחְתֶּיהָ
- 13 אוֹ בְּפִית אוֹ בְּתוֹכָהּ - הַכֹּל טָמֵא⁵², חוּץ מֵעַל גְּבֵה⁵³.
- 14 הֵיְתָה טְמֵאָה עַל גְּבֵה⁵⁴ - כְּנֶגְדּוֹ בְּלֶבֶד עַד לְרִיקֵיעַ⁵⁵
- 15 טָמֵא, אֲבָל תּוֹכָה טָהוֹר, וְתַחְתֶּיהָ וְהַזֵּית כֹּל מֵה
- 16 שֶׁבֶּהֶן טָהוֹר; מִפְּנֵי שֶׁאֵינָה כְּלִי, חוּצָצָה. הֵיְתָה מְנַחֶת
- 17 עַל הָאֶרֶץ וּפִיָּהּ לַפָּנִים, וְכִזִּית מִן הַמֵּת נִתּוֹן תַּחְתֶּיהָ
- 18 - כְּנֶגְדּוֹ עַד הַתְּהוֹם טָמֵא⁵⁶. הֵיְתָה עַל גְּבֵה⁵⁷ - כְּנֶגְדּוֹ
- 19 עַד לְרִיקֵיעַ טָמֵא. הֵיְתָה הַטְּמֵאָה בְּתוֹכָהּ אוֹ בְּפִית -
- 20 תּוֹכָהּ וְהַזֵּית טָמֵא⁵⁸.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 הַטְּמֵאָה, וְכָל שְׂאִינוּ כְּנֶגֶד הַטְּמֵאָה בְּתוֹכָהּ טְהוֹר.¹⁸
 19 הֵיטָה טְמֵאָה בְּתוֹכָהּ - הַפֶּל טָמֵא, כָּל מִה שֶׁבְּתוֹכָהּ
 20 וְכָל שֶׁכְּנֶגֶד הַטְּמֵאָה לְמַעַלָּה עַל גְּבֻהָ אוֹ לְמַטָּה
 21 תַּחְתִּיהָ. הֵיטָה גְבוּהָ מִן הָאָרֶץ טָפַח וְטְמֵאָה תַּחְתִּיהָ
 22 אוֹ עַל גְּבֻהָ - כָּל שֶׁתַּחְתִּיהָ טָמֵא, וְכָל שֶׁעַל גְּבֻהָ
 23 טָמֵא; אֲבָל כָּל שֶׁבְּתוֹכָהּ טְהוֹר, חוּץ מִכְּלִי שֶׁהוּא
 24 כְּנֶגֶד הַטְּמֵאָה. הֵיטָה טְמֵאָה בְּתוֹכָהּ - הַפֶּל טָמֵא, כָּל
 25 מִה שֶׁבְּתוֹכָהּ וְכָל שֶׁתַּחְתִּיהָ וְכָל שֶׁלְּמַעַלָּה עַל גְּבֻהָ;
 26 שֶׁהַפֶּלִים מְבִיאִין וְאֵינָן חוֹצְצִין, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.²⁶
 27 לְפִיכָף, אִם הֵיטָה פְּוֵרֵת זוֹ הַמְּטַלֵּת עַל הָאָרֶץ פְּחוּתָהּ
 28 וּפְקוּקָה בְּקֹשׁ אוֹ שֶׁהֵיטָה בָּאָה בְּמִדָּה⁷³, וְכִזְזִית מִן
 29 הַמֵּת נִתְּנָן תַּחְתִּיהָ - כְּנֶגְדָּהּ עַד הַתְּהוֹם טָמֵא; עַל גְּבֻהָ
 30 - כְּנֶגְדָּהּ עַד לְרָקִיעַ טָמֵא; בְּתוֹכָהּ - אֵינוּ טָמֵא אֲלָא
 31 תּוֹכָהּ. הֵיטָה גְבוּהָ טָפַח מֵעַל הָאָרֶץ וְטְמֵאָה
 32 תַּחְתִּיהָ - תַּחְתִּיהָ בְּלֶבֶד טָמֵא; בְּתוֹכָהּ - תּוֹכָהּ בְּלֶבֶד
 33 טָמֵא; עַל גְּבֻהָ - כְּנֶגְדָּהּ עַד לְרָקִיעַ טָמֵא. שֶׁכֶּכֶר
 34 בִּאֲרָנוּ⁷⁴, שֶׁכְּלִי עֵץ הַבָּא בְּמִדָּה - כְּאֹהֶל הוּא חָשׁוּב,
 35 לֹא כְּפֶלִים, וְלְפִיכָף חוֹצֵץ.

68 שם משנה יא. (69) אינה פחותה. (70) ואין תחתיה
 פותח טפח. (71) תחת כיפת הרקיע. (72) דינים אלה
 זהים עם הדינים האמורים בבבא ראשונה של פרק זה, שהרי
 אין כל נימוק לחלק בין שני המקרים, ונאמרו כאן משום
 הדינים שבבבא הבאות. (73) כאן משווה רבינו באה
 במידה לפחותה, כדברי חכמים במשנתנו. וזה סותר לכמה
 דינים שנאמרו למעלה המנומקים בהבדל שביניהם, היינו,
 שבאה במידה אף-על-פי שהיא אוהל לא יצאה מתורת כלי,
 ולפיכך כוח חציצתה מוגבל, ואינה חוצצת בפני מה שעליה
 ותחתיה, אבל פחותה או אפוצה בטלה מתורת כלי לגמרי,
 וחוצצת גם בפני מה שעליה ושחתיה, וגם לא חלו עליה
 כמה גזירות שגזרו על כלי שהוא אוהל. ולא מצאתי יישוב
 מניח את הדעת על סתירה זו. [בכסף-משנה צמצם את
 הקושיא, ושאל רק למה כתב רבינו כאן "או שהיתה באה
 במידה", הלא גם בדינים שלמעלה המדובר בבאה במידה?
 ותרץ מה שתרץ, אבל אין כוח תירוצו יפה ליישב את
 הסתירה]. (74) למעלה פי"ג ה"ג.

ה. פְּוֵרֵת⁷⁵ שֶׁהִיא כְּלִי שֶׁלֵּם וְהִיא יוֹשֶׁבֶת עַל שׁוּלְיָהּ⁷⁶
 לְאִוִיר⁷⁷, וְטְמֵאָה תַּחְתִּיהָ אוֹ בְּתוֹכָהּ אוֹ עַל גְּבֻהָ⁷⁸ -
 טְמֵאָה בּוֹקֵצֶת וְעוֹלָה, בּוֹקֵצֶת וְיִוֵּרְדֶּת⁷⁹. אֲבָל אִם
 38 הֵיטָה גְבוּהָ מִן הָאָרֶץ טָפַח אוֹ מִקְסָה⁸⁰ אוֹ כְּפוּיָה
 39 עַל פִּיהָ, וְטְמֵאָה תַּחְתִּיהָ אוֹ בְּתוֹכָהּ אוֹ עַל גְּבֻהָ -
 40 הַפֶּל טָמֵא⁸¹, כָּל שֶׁבְּתוֹכָהּ וְכָל שֶׁתַּחְתִּיהָ וְכָל שֶׁעַל
 41 גְּבֻהָ, אִם הֵיטָה הַטְּמֵאָה לְמַטָּה; שֶׁהַפֶּלִי הַמְּאֵהִיל
 42 מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה וְאֵינוּ חוֹצֵץ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
 43 לְפִיכָף, אִם הֵיטָה פְּחוּתָהּ וּפְקוּקָה בְּקֹשׁ⁸² אוֹ בָּאָה
 44 בְּמִדָּה⁸³, טְמֵאָה תַּחְתִּיהָ אוֹ בְּתוֹכָהּ אוֹ עַל גְּבֻהָ -
 45 טְמֵאָה בּוֹקֵצֶת וְעוֹלָה, בּוֹקֵצֶת וְיִוֵּרְדֶּת⁸⁴. וְאִם הֵיטָה
 46 גְבוּהָ טָפַח וְטְמֵאָה תַּחְתִּיהָ - תַּחְתִּיהָ בְּלֶבֶד טָמֵא⁸⁵.

44 שם מ"ה. (45) בכל הדינים שנימנו בהלכה זו עד כאן,
 אין הבדל בין פיה לפניו לבין פיה לחוץ. (46) כשהכוונת
 פתוחה לפניו, מתחבר אורה עם אור הבית ונעשו אוהל
 אחד, ולפיכך אם הטומאה באחד מהם - שניהם טמאים.
 (47) ויש מקום לטומאה להכנס תחתיה ולצאת. (48) אפילו
 תחת החלק שמחוץ לבית. (49) בפנים או בחוץ.
 (50) נימוק לטומאת תוכה כשהטומאה בבית, וכן להיפך.
 (51) נימוק לטומאת גבה שבחלק החוץ, וגם לטומאת תוכה
 והבית כשהטומאה על גבה מבחוץ. מפני שהכוונת, שהיא
 כלי, אינה חוצצת, הרי הטומאה כאילו מונחת תחת הכוונת
 המאהילה עליה, והכלים שעל גבה כאילו מונחים באוהל.
 (52) אפילו מה שבתוכה, כמבואר למעלה: מפני שהיא
 כאוהל אחד עם הבית, מה-שאי-כן בפיה לחוץ, שאמרנו
 למעלה: "ותוכה וגבה טהור". (53) בחלק שבחוץ, מפני
 שהכוונת הפחותה או הפקוקה, שאינה כלי כלל - חוצצת.
 (54) מחוץ לבית. (55) כלי המאהיל עליה בכל גובה שהוא.
 (56) כדין טומאה רצוצה, ואינה בוקעת ועולה מפני
 שהכוונת חוצצת. (57) מבחוץ. (58) כללו של דבר:
 בפיה לפניו נידונים תוכה של הכוונת והבית כאוהל אחד,
 ודיניהם שווים בכל המקרים.

ג. פְּוֵרֵת⁵⁹ שֶׁהִיא בְּתוֹךְ הַבֵּית⁶⁰ וְהִיא מְמַלָּה אֶת כָּל
 2 גְּבֻהָ הַבֵּית, וּפִיהָ לְמַעַלָּה לְקוֹרוֹת הַבֵּית, וְאֵין בֵּינָה
 3 לְבֵין הַקּוֹרוֹת פּוֹתֵחַ טָפַח, וְטְמֵאָה בְּתוֹכָהּ - הַבֵּית
 4 טָמֵא⁶¹, טְמֵאָה בְּבֵית - מִה שֶׁבְּתוֹכָהּ טְהוֹר⁶²; שֶׁדִּרְךָ
 5 הַטְּמֵאָה לְצֵאת לְתוֹךְ הַבֵּית פְּחוּתָהּ מִטְּפַח וְאֵין דִּרְכָּהּ
 6 לְהִכְנֵס. בֵּין שֶׁהֵיטָה⁶³ מַטָּה עַל צִדָּהּ וּפִיהָ לְפֶתֶל
 7 וּבֵינוּ וּבֵין הַפֶּתֶל פְּחוּתָהּ מִטְּפַח, בֵּין שֶׁהֵיטָה פְּוֵרֵת
 8 אַחַת בֵּין שְׁהֵיוּ שְׁתֵּים זוֹ עַל גְּבִי זוֹ וְאֵין בֵּין הָעֲלִיוֹנָה
 9 לְקוֹרוֹת אוֹ לְפֶתֶל פּוֹתֵחַ טָפַח⁶⁴. הֵיטָה עוֹמֶדֶת⁶⁵ בְּתוֹךְ
 10 הַפֶּתֶחַ וּפִיהָ לְמַעַלָּה וְאֵין בֵּינוּ לְבֵין הַמְּשַׁקּוֹף פּוֹתֵחַ
 11 טָפַח, וְטְמֵאָה בְּתוֹכָהּ - הַבֵּית טְהוֹר⁶⁶, טְמֵאָה בְּבֵית
 12 - מִה שֶׁבְּתוֹכָהּ טָמֵא⁶⁷; שֶׁדִּרְךָ טְמֵאָה לְצֵאת וְאֵין
 13 דִּרְכָּהּ לְהִכְנֵס.

59 שם משנה ט. (60) כולה. במקרה זה אין הבדל בין
 שלימה ופחותה, בין מחולחלת ואפוצה, בין גבוהה מן
 הארץ טפח או לא. (61) אפילו אוהל ממש עם דפנות אינו
 מציל, מפני שסופה של הטומאה לצאת דרך הבית (כמו
 שמסיים רבינו), עוברת היא גם בפחות מפותח טפח.
 (62) שאין הטומאה נכנסת בפחות מפותח טפח, והכוונת עם
 הדפנות מצילה. (63) הכוונת שכולה בתוך הבית.
 (64) כל אלה דינם כאמור למעלה. (65) שם משנה יוד. כאן
 מתחילה בבא חדשה. (66) שהרי הטומאה יכולה לצאת
 מבלי להכנס לאויר הבית. (67) מפני שאין מקום לטומאה
 לצאת אלא דרך הכוונת, אינה מצילה על מה שבתוכה
 אפילו עם דפנות.

ד. פְּוֵרֵת חֲלוּלָה⁶⁸ שֶׁהִיא כְּלִי שֶׁלֵּם⁶⁹ וְהֵיטָה מְנַחֶת⁷⁰
 14 עַל צִדֶּיהָ בִּאִוִיר⁷¹, וְכִזְזִית מִן הַמֵּת נִתְּנָן תַּחְתִּיהָ אוֹ
 15 עַל גְּבֻהָ - כָּל שֶׁהוּא כְּנֶגֶד הַיָּת תַּחְתִּיהָ וּכְנֶגֶבָהּ
 16 טָמֵא, וְכָל מִה שֶׁבִּאֲוִיר תּוֹכָהּ טְהוֹר, אֲלָא כְּנֶגֶד

על פי שנטמא טמאת שבועה - אינו מגלח⁹². ומשם
אתה למד, שכל אלו ההלכות האמורות בטמאת
אהלים הנעשים מן האדם או מן הבהמה או מן
הפלים - הכל מדברי סופרים, מהן דברי קבלה⁹³
ומהן גזרות והרחקות. ולפיכך אין הנזיר מגלח
עליהן, ואין תיבין עליהן כרת על ביאת מקדש או
אכילת קדשיו; ואין הדברים בלן אמורין אלא לענין
טמאת תרומה וקדשים בלבד, כמו שבארנו⁹⁴.

(86) תוספתא אהלות פ"ג ה"ה. (87) שאין דבר סוכך עליו.
(88) שבהמה וחיה טהורה וטמאה חוצצות (למעלה פ"ג
ה"ג). מובן שהכלים שתחתיו טמאים, שהרי הגמל מאהיל
עליהם ועל הטומאה. (89) דין זה תמוה, למה הטומאה
בוקעת ועולה, הלא הצד העליון מציל? וכי בעל-חי גרוע
מכוורת פחותה או אפוצה? ובתוספתא שלפנינו הגירסא:
"טומאה תחתיו כנגדו עד התהום טמא, ועל גביו כנגדו עד
לרקיע טמא". ומפני שבעל-כרחינו עלינו להגיה אחת משתי
הגירסאות המנוגדות, רצוי להגיה כאן ולהשוות לגירסא
שבתוספתא. (בעקבות החזון-איש). בכסף-משנה הקשה,
למה אין אנו אומרים גמל חלול הוא, והצד העליון מאהיל
ומטמא כל מה שתחתיו אפילו מה שבצידי הטומאה כמו
אדם, למעלה פ"ח ה"א? ודבריו מפליאים, כיצד אפשר
לדמות גמל לאדם. הלא אדם אינו חוצץ, ובטן גמל חוצצת?
(90) והבטן אינה מאהילה עליה. (91) פ"ז ה"ו. (92) נזיר
שנטמא במת, מגלח תוך תקופת נזירותו ומביא קרבנות
(תגלחת טומאה וקרבנות טומאה) וסותר את ימי נזרו
שעברו בטהרה, ומתחיל למנות מראש. (93) מקובלים איש
מפי איש עד משה רבינו מסיני. (94) למעלה פ"ג ה"ג,
ופ"ה ה"ה.

פרק עשרים

(1) יבאר שלושה דברים מצילים באוהל המת, ומה בין
בלועים לצמיד פתיל ואהלים, אין הבלועים ניצלים אלא
בבטן נפש חיה, ודין הבלועים בקרקעיתו של בית או
בכתלים, שתי חביות וחצי זית בכל אחת, ומוקפות צמיד
פתיל ומונחות בבית.

א. שלשה דברים² מצילין³ באהל המת⁴: צמיד
פתיל⁵, ואהליו, ובלועין⁶. הבלועין מצילין על
הטהורים שלא יתטמאו⁷, ומונעין הטמא שלא
תצא ותטמא⁸; אבל צמיד פתיל ואהליו מצילין על
הטהורים שלא יתטמאו, ואינן מונעין את הטמא
שלא תצא ותטמא את אחרים. כיצד? בית טמא⁹
שיש בו פלי מקף צמיד פתיל - כל שביתו הפלי
טהורים. וכן אם היה שם אהל בתוך הבית - כל
הפלים שביתו האהל טהורין¹⁰. אבל אם היה כזית
מן המת נתון בכלים ומקף עליו צמיד פתיל
והכניסו לבית - הבית טמא. וכן אהל בתוך אהל
וכזית מן המת באהל הפנימי - כל הפלים שבאהל
החיצון טמאים¹¹.

היתה טמא בתוכה או על גבה - כנגדו עד לרקיע
טמא, וכלים שתחתיה טהורין, מפני שהיא אהל
והוצצת.

(75) שם משנה יג. (76) ואין טפח בינה ובין הקרקע.
המדובר בהלכה זו, כשפי הכוורת רחב טפח על טפח (סדרי
טהרות). (77) שאין על גבה אוהל. (78) הטומאה תלויה
נגד תוכה, למעלה מדפנות הכלי, אבל לא באויר תוכה.
(79) ומטמאה כל שכנגדה, ואע"פ שהיא תלויה ואינה
רצוצה, רואים אותה כאילו היא תחת השולים, מפני שכלי
אינו חוצץ, כמו בפיה לחוץ, בראש פרק זה (ראה הערות
שם). (80) והכיסוי אינו מחובר בטיט לכוורת.
(81) בגבוהה טפח, שוליה מאהילים על הטומאה, ומביאים
את הטומאה לכל מה שתחתיה, ותוכה ועל גבה טמא מפני
שהשוליים אינם חוצצים כמבואר למעלה. ואם הטומאה
בתוכה או על גבה, רואים אותה כאילו היא תחת שוליה,
שהרי אינם חוצצים. ובמכוסה אף-על-פי שאינה גבוהה
טפח מן הקרקע, גם כן הכול טמא מפני שהטומאה בוקעת
לתוכה, והרי היא קבר סתום וטומאה בו במקום אחד,
שרואים אותו כאילו מלא טומאה, ומטמא את כל הנוגע בו
מכל צד שהוא (רבינו בפירושו למשנה). אמנם למעלה,
ברין מוטלת על צידה ואין טפח בינה ובין הקרקע, אמרנו
שרק הטומאה עצמה מתפשטת לצדדים, אבל בקיעתה אינה
מתפשטת, אולם שם פי הכוורת פתוח, ולא אמרו בבקיעה
"כמלא טומאה" אלא במקום סתום מכל צד. (בסדרי
טהרות, כתב הבדל אחר בין שני דינים אלה. ולדעתי הוא
דחוק מאוד, ראה שם). ובכפופה על פיה, מחלק רבינו בין
טומאה על גבה לבין טומאה בתוכה: כשהטומאה בתוכה
הכול טמא מדין קבר סתום, אבל אם הטומאה על גבה,
אינה מטמאה מה שתחתיה, בהתאם לשיטתו (לקמן פכ"א
ה"ג), שכלים טהורים הכפויים על פיהם מצילים על כל מה
שבתוכם, ואפילו אינם מחוברים בטיט. ולזה התכוון רבינו
בסיום דין זה, באמרו: "וכל שעל גבה, אם היתה הטומאה
למטה". ולפי זה, ההגבלה נוגעת לדין כפופה בלבד, ולא
לגבוהה טפח ולמכוסה (סדרי טהרות). (82) ויצאה מתורת
כלי, כמו שביארנו למעלה. (83) רבינו עומד בשיטתו,
שדברים הבאים במידה אינם כלים, ולפיכך חוצצים (ראה
בהלכה א הערה ו, ובה"ד הערה ע). (84) וכנגד הטומאה
בלבד - טמא, מפני שהכוורת חוצצת בפני התפשטות
הטומאה, אבל לא בפני כוח בקיעתה כנגדה ממש.
(85) הכלים שתחתיה, אפילו אלה שבצידי הטומאה, טמאים
- מפני ששולי הכוורת מאהילים על הטומאה ועל הכלים,
ומה שבתוכה ועל גבה טהור, שהשוליים חוצצים.

ו. גמל⁶⁶ שהוא עומד באויר⁶⁷: טמא תחתיו -
כלים שעל גביו טהורים⁶⁸; טמא על גביו - כלים
שתחתיו טהורין. היה רובץ וטמא תחתיו - הרי זו
בוקעת ועולה⁶⁹, בוקעת ויורדת. וכן אם היתה
טמא רצוצה תחת רגלו או על גבי רגלו⁷⁰ - הרי
זו בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת. כבר בארנו
בנזירות⁷¹, שאם היה הנזיר וכזית מן המת תחת
הגמל או תחת המטה וכיוצא בה משאר הפלים, אף

תשהה הטומאה במעי החי ותטמא אחרי מיתתו. (23) ידעו חז"ל שכלי העיכול של הכלב פועלים בקצב איטי, והמזון שבלע אינו מתעכל עד עבור שלושה ימים. (24) כרבי יהודה בן בתירה, שם. במשנה שלפנינו לא נאמר כלל דין שאר בהמה וחיה אלא דין כלב ועופות ודגים, ורבינו סובר שלא אמרו שלושה ימים אלא בכלב בלבד, אבל חיה אחרת ובהמות דיון כעוף. ולמד זה מגמרא שבת קנה, ב: "יודע הקדוש-ברוך-הוא בכלב שזמנותיו מועטים, לפיכך שוהה אכילתו במעיו שלושה ימים". משמע שלא אמרו שלושה ימים אלא בכלב בלבד. (25) שאם לא שהה כשיעורים הקבועים - מטמא. (26) תענית כב, ב. ומנחות סט, ב. (27) דרך החלחולת. (28) אפילו יצא לפני ששהה מעת לעת, מפני שיציאתו מוכיחה שנתעכל. (29) במנחות סט, ב - נימקו, מפני שהעצמות קשות אינן מתעכלות.

(2) תוספתא, כלים פ"ו ה"ו. (3) מפני הטומאה. (4) דברים הנמצאים באוהל המת אינם מתטמאים אם אחד משלושת הדברים המנויים למטה מגן עליהם. (5) לשון הכתוב (במדבר מט, טו), ופירושו: כיסוי מהודק ומחומר. (6) יבואר בהלכה ב. (7) טהורים בלועים הנמצאים באוהל המת, לא נטמאו. (8) טומאה בלועה אינה מטמאה. (9) בית שיש בו קזית מן המת וכדומה. (10) ראה למעלה פ"ח דיני מגדל, ופי"ט דין כוורת. (11) מדובר באוהל פנימי המקבל טומאה, כגון אריגים או עור ואינו חוצץ או כשאין לטומאה מקום לצאת לחוץ אלא דרך האוהל החיצון אפילו כשאינו מקבל טומאה, אבל כשיש בו שני תנאים מועילים אלה, היינו אינו מקבל טומאה ויש לטומאה דרך אחרת - מציל (הראב"ד מפרש כאן את דברי רבינו, ואינו משיג).

ה. אין הבלועין מצילין על הטהורים ומונעין את שפארנו; אבל הבלועין בגוף הפלים והאבנים - אינן נצלין. כיצד? פוש? שפאלע בו הצנור? של מתכת, ומלמד? שפאלע בו הדרבן, ולבנה שהיתה טבעת מבלעת בתוכה, ונכנסו לאהל המת - נטמאו, אף על פי שאין נראין ודרי הן מחפין; שאין הבלועין בכלים מצילין אלא בצמיד פתיל? וכן מחט או טבעת שהיו מבלעין בטפלת התנור? ונטמא התנור באהל המת או שפאלע שרץ לאויר? - נטמאו הפלים שבתוך הטפלה. ואם היה התנור מקף צמיד פתיל - הואיל והתנור טהור, אף הפלים המבלעין בטיט שעל גבי טהורים? וכן חבית? המקפת צמיד פתיל והיתה מחט או טבעת במגופת החבית? מצדה? - הרי אלו טמאין? ואין מצילין באהל המת. היו במגופת החבית כנגד פיה: אם היו נראין לתוך החבית? ואינן יוצאין לאוירה - טהורין? ואם יצאו לאוירה - טמאין? שאין כלי חרש המקף צמיד פתיל מציל על הפלים שבתוכו, כמו שיתבאר? ואם יש תחתיהן? פקלפת השום? אף על פי שהן שוקעין לתוך אוירה? - הרי אלו טהורין.

ב. אבל הבלועין מצילין על הטהורים ומונעין את הטמאה. כיצד? כלב שאכל בשר המת? ונכנס לבית הפית טהור. בלע טבעת, אפלו אדם? שפאלע טבעת? ונכנס לאהל המת, אף על פי שנטמא טמאת שבעה - הטבעת טהורה? וכן כל הבלועין בחיה ובהמה ובעופות ובדגים? מצילין כל זמן שהן חיים. ואם מתו ובשר המת בתוך מעיהן או הפלים? - הרי הן כמו שאינו בלוע?.

(12) כלים פ"ח מ"ד: "תרנגול שבלע את השרץ ונפל לאויר תנור - טהור". (בחולין עא, א - למדו זה מן המקרא). (13) שהוא מקבל טומאה. (14) שאינה מתעכלת במעיו. (15) אם יצאה מגופו אחרי שנטהר ע"י הזאת אפר וטבילה, אבל אם יצאה לפני טהרת האדם - נטמא ע"י נגיעה בגופו בשעת יציאה (מקוואות פ"י מ"ח). (16) משנה, אהלות פ"א, מ"ז. (17) הטהורים הם בתוך מעיהם ונכנסו לאוהל המת. (18) שם. ראה לקמן ה"ד.

ג. נשחט רב אחד בעוף? ורב שנים בבמה, אף על פי שעדין הן מפרקסין - הרי הן קמתים, ואינן מצילין? על הפלים הבלועים, ולא מונעין את הטמאה שבתוך מעיהן שלא תטמא.

(19) הגרגרת והוושט שבצוארי בהמות חיות ועופות, נקראים בלשון המשנה "סימנים" או סימני שחיטה. בהמה ניתרת לאכילה אחרי חיתוך רובם של שני הסימנים. ובעוף, שהוא חלש, מספיקה שחיטת אחד מהם. (20) אביי, חולין קכא, ב.

ד. ובמה תשהה? הטמאה במעיהן ותהיה מטמאה כשימותו? בכלב - שלשה ימים מעת לעת? ובשאר חיה ובהמה ועופות ודגים - יום אחד מעת לעת? במה דברים אמורים? כשנשא בשר המת בתוך מעיהן; אבל זאב שפאלע תינוק? והקיא דרך בית הרעי? - הבשר טהור? והעצמות בטמאתו?

(21) שם. (22) ברור, שאם מתו אחר ששהה בשר המת במעיהם כדי עיכול אינו מטמא, ולפיכך שואל עד כמה

(30) כלים פ"ט מ"ו. (31) פלך של עץ. (32) מחט מעוקמת התקועה בפלך, ונבלעה כולה בתוך העץ. (33) של עץ שמשמים על צואר הבהמה כדי ליישר על ידו את הילוכה. ובמלמד תקוע מסמר של ברזל, והוא הדרבן. (34) שאינו מציל אלא על אוכלין ומשקין וכלי חרס בלבד, וכאן מדובר בכלי מתכת ולפיכך אינם ניצלים כבלועים ולא בצמיד פתיל ולכן נטמאו. לקמן יתבאר כיצד מציל בצמיד פתיל. (35) בטיט שטחים על התנור, כדי לחזקו. שם מ"א. (36) אף-על-פי שלא נגע בדופני התנור. נתבאר כבר, שכלי חרס מיטמא ומטמא מאוירו בלי נגיעה. (37) שם מ"א. ואע"פ שצמיד פתיל אינו מציל על כלי מתכת, לא נטמאו המחט והטבעת. והטעם, מפני שהטיט עם כל הבלוע בו נעשה חלק מהתנור. רבינו בפירושו שם. (38) של חרס.

הַבֵּית טָמֵא⁶¹; טָמֵאָה בְּבֵית - מֶה שֶׁבָּתוֹכוֹ טְהוֹר⁶²,
שְׁאִין דְּרָכָה שֶׁל טָמֵאָה לְהַכְנִס⁶³. אֵין בּוֹ פּוֹתֵחַ טֶפַח
וְאֵין בִּיצִיאָתוֹ פּוֹתֵחַ טֶפַח: טָמֵאָה בָּתוֹכוֹ - הַבֵּית
טָמֵא כָּאֵלוֹ הִיא בְּתוֹךְ הַבֵּית; טָמֵאָה בְּבֵית - מֶה
שֶׁבָּתוֹכוֹ טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כָּלִים הַטְּמוּנִים בְּקֶרְקַע,
וְקֶרְקַע הַבֵּית כְּמוֹהוּ עַד הַתְּהוֹם⁶⁴.

(57) שם פ"ג ה"ז. (58) מקורה, מכוסה מלמעלה. כעין
מרום חפור ברצפת הבית, ועובר מתחת כותל הבית לרשות
הרבים, ודרך מרוב זה מוציאים את השופכים לחוץ, ופתח
המרוב שבפנים הוא סגור, כדי שלא יכנס ריח רע לבית,
ופותחים אותו בשעת שפיכת המים המזוהמים ('סדרי
טהרות'). (59) מפני שהטומאה יוצאת לחוץ דרך פתח
היציאה שיש בו טפח ואינה מתפשטת לפנים, מכיוון שדרך
הטומאה לצאת ולא להכנס. במה דברים אמורים, כשהפתח
הפנימי סגור. אבל אם הוא פתוח, הטומאה מתפשטת דרכו
לבית, שהרי גם בו יש פותח טפח ('סדרי טהרות').
(60) שהטומאה תצא דרך פתח הבית ולא דרך הביב, ומפני
שפתח הביב הפנימי סגור - אין טומאת הבית מתפשטת
לביב. (61) כיוון שאין מקום לטומאה לצאת לחוץ, לפי
שבפחות מטפח אין טומאה יוצאת, היא נכנסת לבית
אף-על-פי שפתחו סגור, שהרי סופו להיפתח ואז תצא
הטומאה לבית. (62) כשהפתח לצד הבית הוא סגור.
(63) שסוף הטומאה לצאת דרך פתח הבית ולא דרך הביב.
(64) ראה הערה מז.

ח. שְׁתֵּי חֲבִיתוֹת⁶⁵ וְכַחֲצֵי זֵית בְּכָל אַחַת וּמִקְפּוֹת צְמִיד
פְּתִיל וּמִנְחוֹת בְּתוֹךְ הַבֵּית - הֵן טְהוֹרוֹת, שְׁאִין חֲצִי
שְׁעוֹר מִטָּמֵא⁶⁶; וְהַבֵּית טָמֵא, שֶׁהִרִי יֵשׁ בְּבֵית כְּזֵית⁶⁷,
וְאֵין צְמִיד פְּתִיל לְטָמֵאָה⁶⁸. וְאֵין מִטָּמְאוֹת מִחֲמַת
הַבֵּית⁶⁹, שֶׁהִרִי הֵן מִקְפּוֹת צְמִיד פְּתִיל⁷⁰. נִפְתָּחָה אַחַת
מֵהֵן - הִיא וְהַבֵּית טָמֵא⁷¹, וְחִבְרָתָה טְהוֹרָה. וְכֵן שְׁנֵי
חֲדָרִים⁷² שֶׁהֵן פְּתוּחִים זֶה לָזֶה וּלְבֵית⁷³, וְכַחֲצֵי זֵית
בְּפִנְיָמִי אוֹ בְּאֶמְצָעִי וְכַחֲצֵי זֵית בְּחִיצוֹן - הַחִיצוֹן⁷⁴
טָמֵא⁷⁵, וְהַפְּנִימִי וְהָאֶמְצָעִי טְהוֹרִין⁷⁶. כַּחֲצֵי זֵית
בְּפִנְיָמִי וְכַחֲצֵי זֵית בְּאֶמְצָעִי - הַפְּנִימִי טְהוֹר⁷⁷,
וְהָאֶמְצָעִי וְהַחִיצוֹן טָמֵא⁷⁸; שֶׁדֶּרֶךְ הַטָּמֵאָה לְצֵאת
וְאֵין דְּרָכָה לְהַכְנִס⁷⁹.

(65) שם פ"ח מ"ו. (66) ושיעורו לטמא - כזית. (67) שני
החצאים מצטרפים. (68) נתבאר למעלה ה"א, שצמיד
פתיל אינו מונע את הטומאה מלצאת. (69) כדין כלים
הנמצאים באוהל המת. (70) התורה טיהרה כלי חרס
שבאוהל המת, אם הוא מוקף צמיד פתיל (ראה לקמן פכ"א
ה"א). (71) טומאת הבית נכנסת לאויר החבית הפתוחה.
(72) במשנה, הגירסה: "וכן שני חדרים הפתוחים לבית",
ורבינו נקט לשון התוספתא (פ"ט ה"ו). (73) החדר
האמצעי פתוח לבית ולחדר הפנימי, ושני החדרים אינם
פתוחים לחוץ. (74) כלומר, הבית. (75) מפני שדרכו
יעבור כל הכזית. (76) מכיוון שאין בהם כזית שלם, ואין
דרכה של הטומאה להכנס אלא לצאת דרך פתח החיצון.

שם. (39) פקק עשוי מטיט, וסוגרים בו את פי החבית והוא
רחב מלמעלה. (40) שלא כנגד פי החבית. (41) העורף
ברוחב המגופה אינו טפל לתנור, מפני שהתנור אינו צריך
לו, ולפיכך אינו כחלק מהתנור, ובלווע בכלים אינו מציל,
וגם צמיד פתיל אינו מציל מפני שכלי מתחת אינם ניצלים
בצמיד פתיל כמבואר למעלה. (42) שנשאר עליהם שכבה
דקה מאד של טיט המגופה. (43) כמו בטפילת התנור.
(44) הכלי היוצא מן המגופה אינו בטל לגבה, ודינו ככלי
הנמצא בכלי חרס בצמיד פתיל. (45) לקמן פכ"ג, ה"א.
(46) תחת המחט והטבעת הבלועות במגופה. (47) שכבה
דקה של טיט. (48) בולטות לתוך אויר החבית, אבל אינן
גלויות לאוירה. (ראה השגות הראב"ד, וביאורו של ה'כסף
משנה').

1 ו. כָּל הַבְּלוּעִין⁴⁹ בְּקֶרְקַעִיתוֹ שֶׁל בֵּית - הִרִי הֵן
2 טָמֵאִין וְאֵין נִצְלִין; שֶׁקֶרְקַע הָאֵהֶל כְּמוֹהוּ עַד
3 הַתְּהוֹם. מֶה שְׁאִין בֵּן בְּכֶתְלִיו, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר⁵⁰.
4 בִּיצֵד? הַטָּמֵאָה בְּבֵית וְכִלִּים טְמוּנִים בְּקֶרְקַעִיתוֹ,
5 אִפְּלוּ תַּחַת מָאָה אָמָה - טָמֵאִים. אִם יֵשׁ בְּמִקְוֵן
6 טֶפַח עַל טֶפַח - טְהוֹרִין, שֶׁהִרִי הֵן תַּחַת אֵהֶל אֶחָד⁵¹.
7 לְמֶה זֶה דּוֹמֶה? לַעֲלִיָּה שְׁעַל גְּבִי הַבֵּית וְטָמֵאָה
8 בְּעִלְיָה, שֶׁהַבֵּית טְהוֹר⁵². וְכֵן אִם חֵלֶק הַבֵּית⁵³
9 בְּמַחֲצֵה מַכְלָפִי אֲרָצוֹ⁵⁴, וְהִיתָה הַטָּמֵאָה בֵּין
10 הַמַּחֲצֵה וְהָאֶרֶץ - כָּלִים שֶׁבְּבֵית לְמַעַלָּה מִן הַמַּחֲצֵה
11 טָמֵאִין; שְׁאִין הָאֵהֶלִים מוֹנְעִין הַטָּמֵאָה, כְּמוֹ
12 שֶׁבָּאָרְנוֹ⁵⁵. הִיתָה הַטָּמֵאָה לְמַעַלָּה מִן הַמַּחֲצֵה -
13 כָּלִים שֶׁבֵּין הַמַּחֲצֵה וְהָאֶרֶץ טְהוֹרִין; שֶׁהָאֵהֶל
14 מְצִיל⁵⁶. וְאִם אֵין בֵּין הַמַּחֲצֵה וְהָאֶרֶץ גְּבִיהַ טֶפַח -
15 הִרִי הֵן כְּטָמוּנִים בְּקֶרְקַע הַבֵּית וְטָמֵאִים.

(49) ב'ספרי' פרשת חוקת, פיסקה ככו, שנינו: "וכל אשר
באוהל יטמא שבעת ימים - (במדבר יט, יד) לעשות קרקעו
של בית עד התהום כמוהו. (50) לקמן פכ"א ה"ג.
(51) צ"ל: אחר. (52) אף-על-פי שאמרנו למעלה בפ"א,
שאוהל אינו מונע את הטומאה מלצאת, כאן חוצץ מפני
שהוא כבית אחר ממש עם דפנות הגג. (53) אהלות פט"ו
מ"ה. (54) המחיצה היא לרוחב הבית, ומפרידה בין
התקרה והרצפה. ומדובר כשיש בחלק התחתון פותח טפח,
ופתח הבית נשאר בחלק העליון. (55) בפרק זה ה"א, בדין
אוהל בתוך אוהל. ואין זה דומה לבית ועליה, מפני שאין
לטומאה מקום לצאת אלא דרך הבית, וגם המחיצה היא
אוהל עראי (ראה ראב"ד וכסף-משנה). (56) על הטהורים
מלטמא, הואיל והטומאה אין דרכה לצאת דרך המקום
שבין הרצפה והמחיצה אלא דרך הבית. (ראה הערה יוד
בהלכה א, בדין אוהל בתוך אוהל).

16 ז. בִּיבֵי⁵⁷ שֶׁהוּא קְמוּר⁵⁸ תַּחַת הַבֵּית, וְיֵשׁ בּוֹ פּוֹתֵחַ
17 טֶפַח וְיֵשׁ בְּפִתְחוֹ שֶׁהוּא חוּץ לְבֵית פּוֹתֵחַ טֶפַח,
18 וְהִיתָה טָמֵאָה בָּתוֹכוֹ - הַבֵּית טְהוֹר⁵⁹; הִיתָה טָמֵאָה
19 בְּבֵית - מֶה שֶׁבָּתוֹכוֹ טְהוֹר⁶⁰. הִיָּה בּוֹ פּוֹתֵחַ טֶפַח
20 וְאֵין בִּיצִיאָתוֹ פּוֹתֵחַ טֶפַח, וְהִיתָה טָמֵאָה בָּתוֹכוֹ -

שבפנימי יצא לאמצעי ויצטרף עם חצי הזית שבו ויצא לחיצון, ולפיכך שניהם טמאים.

ומדובר כשדלתות הפנימי והאמצעי נעולות, אבל אם הן פתוחות - נכנסת לתוכן טומאת החיצון ('תפארת ישראל').
(77) חצי כזית שבאמצעו לא ייכנס לפנימי. (78) החצי

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ג-כ"ט ניסן תשע"ח

יום ראשון כ"ג ניסן ה'תשע"ח

הלכות קידוש החדש

פרק ששעה עשר

(1) העגולה של הירח ושל השמש.

1 א. העגולה שסובבת בה הירח תמיד², היא נוטה
2 מעל העגולה שסובבת בה השמש תמיד. הצינה
3 נוטה לצפון, וחצינה נוטה לדרום³. ושתי נקודות יש
4 בה זו כנגד זו⁴, שבהן פוגעות שתי העגולות זו בזו.
5 לפיכך, כשיהיה הירח באחת משתייהן, נמצא סובב
6 בעגולה של שמש כנגד השמש בשנה. ואם יצא
7 הירח מאחת משתי הנקודות, נמצא מהלך לצפון
8 השמש או לדרומה. הנקדה שממנה יתחיל הירח
9 לנטות לצפון השמש - היא הנקראת ראש, והנקדה
10 שממנה יתחיל הירח לנטות לדרום השמש - היא
11 הנקראת זנב⁵. ומהלך שנה יש לזה הראש, שאין בו
12 לא תוספת ולא גרעון. והוא הולך במעלות
13 אחרונות⁶: מטלה לדגים, ומדגים לדלי, וכן הוא
14 סובב תמיד.

(2) הכוונה לעגולת הגלגל הגדול, עי' למעלה פי"ד, ה"א.
(3) עי' ציור 2. (4) במרחק של 180* (5) האסטרונומיה
העתיקה קראה לקו המחבר את שתי נקודות הפגיעה, דרקון.
מכאן המונחים: ראש (הדרקון) וזנב (הדרקון), ועי' 'פירוש
המשניות' עבודה זרה, פ"ג מ"ג. (6) כלומר ממזרח
למערב. האסטרונומים חשבו ומצאו, שהזמן הדרוש לירח
לשוב לנקודת הראש שממנה יצא, הוא בלמעלה משעתים
וחצי פחות מן הזמן הדרוש לאמצע הירח להגיע בדיוק
לנקודה שממנה יצא (לעשות סיבוב של 360*). מכאן
הסיקו, שהראש נסוג אחרונה. משום כך מספיק פחות זמן,
כדי לשוב אליו.

15 ב. מהלך הראש האמצעי ביום אחד: שלשה
16 חלקים, ואחת עשרה שניות⁸. נמצא מהלכו בעשרה
17 ימים: אחד ושלשים חלקים, ושבע וארבעים
18 שניות. ונמצא מהלכו במאה יום: חמש מעלות,
19 שבעה עשר חלקים, ושלש וארבעים שניות.
20 סימנם: הי"ז מ"ג. ונמצא מהלכו בארץ יום: שתיים
21 וחמשים מעלות, ושבעה וחמשים חלקים, ועשר
22 שניות. סימנם: נ"ב נז"י. ונמצא שארית מהלכו

23 בעשרת אלפים יום: מאה ותשעה ושלשים מעלות,
24 ואחד ושלשים חלקים, וארבעים שניות. סימנם:
25 קס"ט לא"מ. ונמצא מהלכו לתשעה ועשרים יום:
26 מעלה אחת, ושנים ושלשים חלקים, ותשע שניות.
27 וסימנם: א' לב"ט. ונמצא מהלכו לשנה סדורה:
28 שמונה עשרה מעלות, וארבעה וארבעים חלקים,
29 ושתיים וארבעים שניות. סימנם: י"ח מ"ד מ"ב.
30 ואמצע הראש בתחלת ליל חמישי, שהוא העקר,
31 יהיה: מאה ושמונים מעלות, ושבעה וחמשים
32 חלקים, ושמונה ועשרים שניות. סימנם: ק"פ נ"ז
33 כ"ח.

(7) "אמצעי" בניגוד ל"אמיתי", כדי להבחין בין המהלכים
שבהם סופרים את המעלות מטלה קדימה לפי סדר המזלות,
ובין מהלך הראש שהוא אחרונה שלא כסדר המזלות. ועי'
ציור 3. (8) ביתר דיוק - 10', 36, כפי שיוצא בחשבון
עשרת אלפים יום בהלכה זו.

34 ג. אם תרצה לידע מקום הראש בכל עת שתראה -
35 תוציא אמצעם לאותו העת, כדרך שתוציא אמצע
36 השמש⁹ ואמצע הירח¹⁰, ותגרע האמצע משלש
37 מאות ושלשים מעלות, והנשאר הוא מקום הראש
38 באותו העת¹¹. וכנגדו לעולם יהיה מקום הזנב¹².

(9) עי' פי"ב, ה"ב. (10) עי' פי"ד, ה"ד. (11) גורעים את
האמצע מש"ס מעלות, כדי להתאים את חישוב מקום הראש
לחישוב מקום השמש ומקום הירח, שנקבע במעלות מטלה
קדימה לפי סדר המזלות, בזמן שמהלך הראש הוא מטלה
אחרונה. מה שנשאר אחר הגירעון מסמן את מספר
המעלות שהראש התרחק מטלה לפי סדר המזלות, וזהו
מקום הראש האמיתי. (12) במרחק של 180* ממקום הראש.

39 ד. כיצד? הרי שרצינו לידע מקום הראש לתחלת
40 ליל ערב שבת, שיומו שני לחדש איר משנה זו,
41 שהיא שנת העקר, ומנזן הימים הגמורים מתחלת
42 ליל העקר עד תחלת ליל זו, שאנו רוצים לידע
43 מקום הראש בו, תשעה ועשרים יום.

44 ה. תוציא אמצע הראש לעת הזאת על הדרך
45 שידעת. והוא: שתוסיף מהלכו לתשעה ועשרים על
46 העקר, יצא לך אמצע הראש: מאה ושתיים ושמונים
47 מעלות, ותשעה ועשרים חלקים, ושבע ושלשים

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ג ניסן - ספר זמנים - הלכות קידוש החודש קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1. אם תרצה לידע רחב הירח פמה הוא בכל עת
שתרצה, ואם צפוני הוא או דרומי - תוציא מקום
הראש ומקום הירח האמתי לאותה העת, ותגרע
מקום הראש ממקום הירח האמתי, והנשאר הוא
הנקרא מסלול הרחב²¹. ואם יהיה מסלול הרחב
ממעלה אחת עד מאה ושמונים - תדע שרחב הירח
צפוני²²; ואם היה המסלול יתר על מאה ושמונים
- תדע שרחב הירח דרומי²³; ואם היה מאה
ושמונים בשה או שלש מאות וששים בשה - אין
לירח רחב כלל²⁴. ותחזור ותראה מנת מסלול הרחב
פמה היא, והוא שעור נטיתו לצפון או לדרום,
והוא הנקרא רחב הירח הדרומי או הצפוני, כמו
שבארנו.

(21) הנשאר הוא מרחק הירח ממקום הראש. מרחק זה נקרא
"מסלול הרוחב", כי בו תלוי שיעור הרוחב. (22) בין
הראש לזנב. (23) בין הזנב לראש, וע"ה"א. (24) כי זוהי
נקודת הזנב או נקודת הראש.

יא. וכמה היא מנת מסלול הרחב? אם יהיה מסלול
הרחב עשר מעלות, תהיה מנתו שנים וחמשים
חלקים. ואם יהיה המסלול הזה עשרים מעלות,
תהיה מנתו מעלה אחת ושלשה וארבעים חלקים.
ואם יהיה המסלול שלשים, תהיה מנתו שתי מעלות
ושלשים חלקים. ואם יהיה המסלול ארבעים, תהיה
מנתו שלש מעלות ושלשה עשר חלקים. ואם יהיה
המסלול חמשים מעלות, תהיה מנתו שלש מעלות
וחמשים חלקים. ואם יהיה המסלול ששים, תהיה
מנתו ארבע מעלות ועשרים חלקים. ואם יהיה
המסלול שבעים, תהיה מנתו ארבע מעלות ושנים
וארבעים חלקים. ואם יהיה המסלול שמונים, תהיה
מנתו ארבע מעלות וחמשה וחמשים חלקים. ואם
יהיה המסלול תשעים, תהיה מנתו חמש מעלות²⁵.

(25) כל החישובים האלה מבוססים על תצפיות, ומתאימים
לחישובים של היום.

יב. ואם יהיו אחדים עם העשרות - תקח הראוי
להם לפי היתר שבין שתי המנות, כמו שעשית
במסלול השמש²⁶ ובמסלול הירח²⁷. כיצד? הרי
שהיה מסלול הרחב שלש וחמשים מעלות, וכבר
ידעת, שאלו היה המסלול חמשים - היתה מנתו
שלש מעלות וחמשים חלקים, ואלו היה המסלול
ששים - היתה מנתו ארבע מעלות ועשרים חלקים,
נמצא היתר בין שתי המנות - שלשים חלקים,
שלשה חלקים לכל מעלה, ונמצא לפי חשבון
מסלול זה, שהוא שלש וחמשים²⁸: שלש מעלות,
ותשעה וחמשים חלקים. ועל דרך זו תעשה בכל
מנין ומנין.

שניות. סימנם: קפ"ב כ"ט ל"ז. תגרע אמצע זה
משלש מאות וששים, ישאר לך: מאה ושבע
ושבעים מעלות, ושלשים חלקים, ושלש ועשרים
שניות. סימנם: קע"ז לכ"ג. וזה הוא מקום הראש.
ואל תפנה אל השניות. נמצא מקום הראש - במזל
בתולה, שבע ועשרים מעלות ושלשים חלקים;
ומקום הזנב כנגדו - במזל דגים, בשבע ועשרים
מעלות ושלשים חלקים.

ו. לעולם יהיה בין הראש ובין הזנב חצי הגלגל
בשה¹³. לפיכך, כל מזל שתמצא בו מקום הראש
- יהיה הזנב במזל שביעי ממנו, בכמו מנין המעלות
והחלקים בשה. אם יהיה הראש בעשר מעלות
במזל פלוגי, יהיה הזנב בעשר מעלות במזל שביעי
ממנו.

(13) כלומר, ששה מזלות = 180°.

ז. ומאחר שתדע מקום הראש ומקום הזנב ומקום
הירח האמתי, התבונן בשלשטן: אם מצאת הירח
עם הראש או עם הזנב במעלה אחת בחלק אחד¹⁴
- תדע שאין הירח נוטה לא לצפון השמש ולא
לדרומה; ואם ראית מקום הירח לפני מקום הראש,
והוא הולך כנגד הזנב - תדע שהירח נוטה לצפון
השמש; ואם היה הירח לפני מקום הזנב, והרי הוא
הולך כנגד הראש - תדע שהירח נוטה לדרום
השמש¹⁵.

(14) כלומר, במקום שעגולת הירח ועגולת השמש פוגעות זו
בזו. (15) השווה ה"א, וראה ציור 2.

ח. הנטיה שנוטה הירח לצפון השמש או לדרומה -
היא הנקראת רחב הירח¹⁶. אם היה נוטה לצפון -
נקרא רחב צפוני, ואם היה נוטה לדרום - נקרא רחב
דרומי, ואם היה הירח באחת משתי הנקודות - לא
יהיה לו רחב, כמו שבארנו.

(16) משום שהוא שיעור קטן בניגוד למהלך מזרח-מערב
שנקרא אורך, שמגיע לסיבוב של 360°.

ט. לעולם לא יהיה רחב הירח יתר על חמש מעלות,
בין בצפון בין בדרום¹⁷. אלא כך הוא דרכו: יתחיל
מן הראש ויתרחק מעט מעט, ויתרחק הולך ונוסף,
עד שיגיע לחמש מעלות¹⁸, ויחזור ויתקרב מעט
מעט, עד שלא יהיה לו רחב כשיגיע לזנבו, ויחזור
ויתרחק מעט מעט, ויתרחק נוסף, עד שיגיע לחמש
מעלות¹⁹, ויחזור ויתקרב, עד שלא יהיה לו רחב²⁰.

(17) השיעור נקבע ע"י תצפיות. כיום נחשב השיעור - 9'
5*. (18) כאשר הירח במרחק 90° מן הראש. (19) כאשר
הירח במרחק 90° מן הזנב. (20) כאשר ישוב לראש.

קנו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני כ"ד ניסן - ספר זמנים - הלכות קידוש החודש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַיָּרֵחַ הָאֲמֵתִי הָיָה בְּלִיל זֶה בְּשִׁמוּנָה עֲשָׂרָה מַעֲלוֹת
וְשִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים חֻלְקִים מִמֶּזֶל שׁוּר - סִימְנוֹ: י"ח
ל"ו, וּמִקוּם הָרֹאשׁ הָיָה בְּאוֹתָהּ הָעֵת בְּשִׁבְעַת וְעֶשְׂרִים
מַעֲלוֹת וּשְׁלֹשִׁים חֻלְקִים מִמֶּזֶל בְּתוּלָה - סִימְנוֹ:
כז"ל, תִּגְרַע מִקוּם הָרֹאשׁ מִמִּקוּם הַיָּרֵחַ, יֵצֵא לָךְ
מִסְלֹל הָרֹחֵב: מֵאֲתִים אַחַת וּשְׁלֹשִׁים מַעֲלוֹת שִׁשָּׁה
חֻלְקִים - סִימְנוֹ: רל"א ו', לְפִי שְׂאִין מִשְׁגִּיחִין עַל
הַחֻלְקִים בְּכָל הַמִּסְלֹל³³, וְנִמְצְאוּ הַמָּנָה שֶׁל מִסְלֹל
זֶה בְּדַרְכֵּי שְׂבָאֲנוּ בְּפֶרֶק זֶה: שְׁלֹשׁ מַעֲלוֹת וּשְׁלֹשָׁה
וּחֲמִשִּׁים חֻלְקִים. וְזֶהוּ רֹחֵב הַיָּרֵחַ בְּתַחֲלַת לַיִל זֶה.
וְהוּא דְרוּמִי, שֶׁהָיָה הַמִּסְלֹל יָתֵר עַל מֵאָה וּשְׁמוֹנִים.

(33 ע"י פט"ו, ה"ח.

יום שני כ"ד ניסן ה'תשע"ח

פֶּרֶק שְׂבַעַת עֶשְׂרִי

(1 ידיעת ראיית הירח, מעגל הירח. פעמים בא הארוכה ופעמים בקצרה.

א. כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהִקְדַּמְנוּ - כְּדֵי שִׁיחִיו עֲתִידִים
וּמוֹכֵנִים לִידְעַת הָרֵאָה. וּכְשֶׁתִּרְצֶה לְדַעַת זֹאת -
תִּתְחִיל וְתַחֲשֹׁב וְתוֹצִיא מִקוּם הַשָּׁמֶשׁ הָאֲמֵתִי²
וּמִקוּם הַיָּרֵחַ הָאֲמֵתִי³ וּמִקוּם הָרֹאשׁ⁴ לְשַׁעַת הָרֵאָה,
וְתִגְרַע מִקוּם הַשָּׁמֶשׁ הָאֲמֵתִי מִמִּקוּם הַיָּרֵחַ הָאֲמֵתִי⁵,
וְהִנֵּשְׂאָר הוּא הַנִּקְרָא רֹחֵב רֵאשׁוֹן.

(2 ע"י פ"ג. (3 ע"י פט"ו. (4 ע"י פט"ז, ה"ג. (5 כדי לדעת את מרחק הירח מן השמש (מזמן הקיבוץ).

ב. וּמֵאֲחֵר שֶׁתִּדַּע מִקוּם הָרֹאשׁ וּמִקוּם הַיָּרֵחַ - תִּדַּע
מִקוּם⁶ הַיָּרֵחַ כְּמָה הוּא, וְאִם הוּא רֹחֵב צְפוֹנִי אוֹ
דְרוּמִי⁷. וְהוּא הַנִּקְרָא רֹחֵב רֵאשׁוֹן. וְהִזְהָר בְּאֶרֶץ הַזֶּה
רֵאשׁוֹן וּבְרֹחֵב הָרֵאשׁוֹן, וְיִהְיֶה שְׁנֵיהֶם מוֹכֵנִים לָךְ.

(6 צ"ל רוחב הירח, וכן הוא בכת"י תימן א' ובכת"י ת"ב.
(7 צפוני - אם מסלול הרוחב הוא פחות מן *180; דרומי - יותר מן *180, וע"י פט"ז, ה"ג.

ג. וְהַתְּבוּנָה בְּאֶרֶץ הַזֶּה הָרֵאשׁוֹן וּבְרֹחֵב הַזֶּה
הָרֵאשׁוֹן⁸: אִם יֵצֵא לָךְ תִּשְׁעַת מַעֲלוֹת בְּשִׁנְיָה אוֹ פְּחוֹת
- תִּדַּע בְּדֹאֵי, שְׂאִי אֶפְשָׁר לְעוֹלָם שִׁירָאָה הַיָּרֵחַ
בְּאוֹתוֹ הַלַּיְלָה בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁹, וְאִין אֶתָּה צָרִיף
חֲשׁוֹן אַחֵר; וְאִם יִהְיֶה הָאֶרֶץ הָרֵאשׁוֹן יָתֵר עַל
חֲמֵשׁ עֲשָׂרָה מַעֲלוֹת - תִּדַּע בְּדֹאֵי, שֶׁהַיָּרֵחַ יִרְאֶה
בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְאִין אֶתָּה צָרִיף לְחֲשׁוֹן אַחֵר¹⁰;
וְאִם יִהְיֶה הָאֶרֶץ הָרֵאשׁוֹן תִּשְׁעַת וְאַרְבָּעִים¹¹ מַעֲלוֹת
וְעַד חֲמֵשׁ עֲשָׂרָה - תִּצְטָרֵף לְדַרְשׁ וּלְחַקֵּר בְּחֲשׁוֹנוֹת
הָרֵאָה, עַד שֶׁתִּדַּע אִם יִרְאֶה אוֹ לֹא יִרְאֶה.

(8 את המילים "וברוחב הזה הראשון", יש למחוק (עברו לכאן כנראה בטעות מסוף ההלכה הקודמת), וכן אינן

(26 ע"י פ"ג, ה"ז. (27 ע"י פט"ו, ה"ז. (28 צריך להוסיף כאן מלת "מנתו", וכן הוא בכת"י תימן א, וכת"י ת"ב.

1 יג. מֵאֲחֵר שֶׁתִּדַּע מִנְתּוֹ שֶׁל מִסְלֹל הָרֹחֵב עַד
2 תִּשְׁעִים, כְּמוֹ שֶׁהוֹדַעְנוּךָ, תִּדַּע מִנְתּוֹ שֶׁל כָּל מִנְיָנוֹת
3 הַמִּסְלֹל; שְׂאִם יִהְיֶה הַמִּסְלֹל יָתֵר עַל תִּשְׁעִים עַד
4 מֵאָה וּשְׁמוֹנִים - תִּגְרַע הַמִּסְלֹל מֵמֵאָה וּשְׁמוֹנִים,
5 וְהִנֵּשְׂאָר תִּדַּע בּוֹ הַמָּנָה²⁹.

(29 אם מסלול הרוחב למשל *100, כלומר שהירח מרוחק מן הראש *100 או מן הזנב *30 = *100 - *180. רוחב הירח במרחק *80 מן הזנב הוא כרוחב הירח במרחק *80 מן הראש.

6 יד. וְזֶה הוּא רֹחֵב הַיָּרֵחַ בְּתַחֲלַת לַיִל זֶה. וְהוּא
7 דְרוּמִי, שֶׁהָיָה הַמִּסְלֹל יָתֵר עַל מֵאָה וּשְׁמוֹנִים. וְכֵן
8 אִם הָיָה הַמִּסְלֹל יָתֵר מֵמֵאָה וּשְׁמוֹנִים³⁰ עַד מֵאֲתִים
9 וְשִׁבְעִים - תִּגְרַע מִמֶּנּוּ מֵאָה וּשְׁמוֹנִים³¹, וְהִנֵּשְׂאָר
10 תִּדַּע בּוֹ הַמָּנָה.

(30 כל המשפט הזה מקומו בסוף הפרק, ולא כאן. וכן אין בכת"י תימן. (31 כי בק"פ אין לו רוחב.

11 טו. וְאִם הָיָה הַמִּסְלֹל יוֹתֵר עַל מֵאֲתִים וְשִׁבְעִים עַד
12 שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים - תִּגְרַע אוֹתוֹ מִשְׁלֹשׁ מֵאוֹת
13 וְשִׁשִּׁים³², וְהִנֵּשְׂאָר תִּדַּע בּוֹ הַמָּנָה.

(32 גורעים אותו מש"ס, ואין גורעים ממנו ק"פ, כמו בהלכה הקודמת, כי אז ישאר יותר מתשעים מעלות, וכל החשבון מבוסס על מספר מעלות עד תשעים.

14 טז. בִּיֵּצֵד? הָרִי שֶׁהָיָה הַמִּסְלֹל מֵאָה וּחֲמִשִּׁים -
15 תִּגְרַע אוֹתוֹ מֵמֵאָה וּשְׁמוֹנִים, נִשְׂאָר שְׁלֹשִׁים; וּבְכָר
16 יִדְעַת שְׁמֵנֶת שְׁלֹשִׁים - שְׁתֵּי מַעֲלוֹת וּשְׁלֹשִׁים חֻלְקִים,
17 וְכֵן תִּהְיֶה מִנְתּוֹ מֵאָה וּחֲמִשִּׁים: שְׁתֵּי מַעֲלוֹת וּשְׁלֹשִׁים
18 חֻלְקִים.

19 יז. הָרִי שֶׁהָיָה הַמִּסְלֹל מֵאֲתִים - תִּגְרַע מִמֶּנּוּ מֵאָה
20 וּשְׁמוֹנִים, וְשִׂאָר עֶשְׂרִים; וּבְכָר יִדְעַת שְׁמֵנֶת עֶשְׂרִים
21 הִיא מַעֲלָה אַחַת וּשְׁלֹשָׁה וְאַרְבָּעִים חֻלְקִים, וְכֵן אִם
22 תִּהְיֶה מִנְתּוֹ מֵאֲתִים, תִּהְיֶה מַעֲלָה אַחַת וּשְׁלֹשָׁה
23 וְאַרְבָּעִים חֻלְקִים.

24 יח. הָרִי שֶׁהָיָה הַמִּסְלֹל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת - תִּגְרַע אוֹתוֹ
25 מִשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים, נִשְׂאָר שְׁשִׁים; וּבְכָר יִדְעַת
26 שְׁמֵנֶת שְׁשִׁים - אַרְבַּע מַעֲלוֹת וְעֶשְׂרִים חֻלְקִים, וְכֵן
27 הִיא מִנְתּוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת: אַרְבַּע מַעֲלוֹת וְעֶשְׂרִים
28 חֻלְקִים. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּכָל הַמִּנְיָנוֹת.

29 יט. הָרִי שֶׁרָצִינוּ לִידַע רֹחֵב הַיָּרֵחַ כְּמָה הוּא וּבְאִיזוֹ
30 רוֹחַ הוּא, אִם צְפוֹנִי וְאִם דְרוּמִי, בְּתַחֲלַת לַיִל עָרֵב
31 שְׁבַת, שְׁנֵי לַחֲדָשׁ אֵינֶר מִשְׁנֵה זו, וּבְכָר יִדְעַת, שֶׁמִּקוּם

28 וְהַנֶּשֶׁאֶר מִן הָאֶרֶץ אַחֵר שֶׁתִּגְרַע מִמֶּנּוּ אֵלּוּ הַחֲלָקִים
29 - הוּא הַנִּקְרָא אֶרֶץ שְׁנִי¹⁷.

(15) יסודם בטריגונומטריה. (16) אם יודעים באיזה מקום הוא - מספר המעלות - יודעים באיזה מזל הוא, ע"י למעלה פ"א, ה"ח"ט. (17) בדרך כלל רואה העין את הירח בשמים במקום אחר, קרוב יותר לאופק, מאשר הוא באמת. את המקום האמיתי במזלות, קובע קו ישר מדומה, היוצא ממרכז הארץ והעובר את מרכז הירח ומגיע עד לגלגל המזלות. הקו, המראה לנו את מקום הירח במזלות, הוא הקו היוצא מעין המסתכל במקומו הוא, והעובר דרך מרכז הירח אל גלגל המזלות. ההפרש בין המקום האמיתי לבין המקום הנראה לעין, נקרא שינוי המראה (ע"י להלן ה"ו). האורך השני הוא המרחק בין מקום השמש לבין מקום הירח, שבו הוא נראה לעין (האורך המדומה). ע"י ציור 5.

30 ו. וְלִמָּה גּוֹרְעִין חֲלָקִים אֵלּוּ? לִפִּי שְׁמֻקּוֹם הַיָּרֵחַ
31 הָאֱמִתִּי אֵינוֹ הַמִּקּוֹם שֶׁיֵּרָאֶה בּוֹ, אֲלָא שְׁנֵי יֵשׁ
32 בִּינֵיהֶם בְּאֶרֶץ וּבְרִחָב, וְהוּא הַנִּקְרָא שְׁנֵי הַמִּרְאֵה.
33 וְשְׁנֵי מִרְאֵה הָאֶרֶץ בִּשְׁעַת הָרְאִיָּה¹⁸, לְעוֹלָם גּוֹרְעִין
34 אוֹתוֹ מִן הָאֶרֶץ, כְּמוֹ שְׁאֻמְרָנוּ.

(18) כי אז הירח במערב, והוא נראה קרוב יותר לאופק ולמקום שקיעת השמש מאשר הוא באמת. המרחק המדומה בין הירח לשמש (האורך השני) קטן איפוא יותר מן המרחק האמיתי (האורך הראשון). משום כך גורעים את שינוי המראה מן האורך הראשון.

35 ז. אֲכָל שְׁנֵי מִרְאֵה הָרִחָב: אִם הֵיכָה רִחָב הַיָּרֵחַ
36 צְפוּנִי - גּוֹרְעִין חֲלָקִים שֶׁל שְׁנֵי מִרְאֵה הָרִחָב מִן
37 הָרִחָב הָרֵאשׁוֹן, וְאִם הֵיכָה רִחָב הַיָּרֵחַ הַדְּרוּמִי -
38 מוֹסִיפִין¹⁹ הַחֲלָקִים שֶׁל שְׁנֵי מִרְאֵה הָרִחָב עַל הָרִחָב
39 הָרֵאשׁוֹן. וְכֵּן שֶׁיֵּהִיָּה הָרִחָב הָרֵאשׁוֹן אַחֵר
40 שְׁמוֹסִיפִין עָלָיו אוֹ גּוֹרְעִין מִמֶּנּוּ אוֹתָם הַחֲלָקִים -
41 הוּא הַנִּקְרָא רִחָב שְׁנִי²⁰.

(19) הירח נראה נוטה יותר לדרום מאשר הוא באמת. משום כך כאשר הרוחב צפוני גורעים את החלקים של שינוי מראה הרוחב, כדי לדעת את רוחב הירח, כפי שהוא נראה לעין. מאותה סיבה, כאשר הרוחב דרומי, מוסיפים את החלקים של שינוי מראה הרוחב. (20) הוא הרוחב המדומה.

42 ח. וְכֵּן הֵם הַחֲלָקִים שְׁמוֹסִיפִין אוֹ גּוֹרְעִין אוֹתָן?
43 אִם יֵהִיָּה הַיָּרֵחַ בְּמִזַּל טֵלָה - תִּשְׁעָה חֲלָקִים. וְאִם
44 יֵהִיָּה בְּמִזַּל שׁוֹר - עֶשְׂרֵה חֲלָקִים. וְאִם יֵהִיָּה בְּמִזַּל
45 תְּאוּמִים - שִׁשָּׁה עֶשְׂרֵה חֲלָקִים. וְאִם יֵהִיָּה בְּמִזַּל סֶרְטָן
46 - שִׁבְעָה וְעֶשְ�רִים חֲלָקִים. וְאִם יֵהִיָּה בְּמִזַּל אַרְיָה -
47 שְׁמוֹנֵה וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים. וְאִם יֵהִיָּה בְּמִזַּל בְּתוּלָה -
48 אַרְבָּעַה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים. וְאִם יֵהִיָּה בְּמִזַּל מֵאֲזֻנִּים
49 - שִׁשָּׁה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים. וְאִם יֵהִיָּה בְּמִזַּל עֶקְרָב -
50 חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים. וְאִם יֵהִיָּה בְּמִזַּל קֶשֶׁת -
51 אַרְבָּעַה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים. וְאִם יֵהִיָּה בְּמִזַּל גְּדִי -

בכת"י תימן א' ובכת"י ת"ב. (9) מפני קרבת הירח אל השמש. אורו הקלוש של חרמש הירח הקטן אינו נראה בגלל אורן החזק של קרני השמש. (10) משום שהוא מיותר. גבולות המינימום והמקסימום מבוססים על הנסיון. (11) צ"ל - מט', וכן גם בדפוס ויניציאה 1524, ובכת"י תימן, כתוב מפורש: "מתשע".

1 ד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהִיָּה מִקּוֹם הַיָּרֵחַ
2 הָאֱמִתִּי מִתְחַלֵּת מִזַּל גְּדִי עַד סוֹף מִזַּל תְּאוּמִים¹²;
3 אֲכָל אִם הֵיכָה מִקּוֹם הַיָּרֵחַ מִתְחַלֵּת מִזַּל סֶרְטָן עַד
4 סוֹף מִזַּל קֶשֶׁת¹³, וְיֵהִיָּה אֶרֶץ הָרֵאשׁוֹן עֶשְׂרֵה מַעְלֹת
5 אוֹ פָחוֹת - תִּדַּע, שְׁאִין הַיָּרֵחַ נִרְאֶה כָּלָל בְּאוֹתוֹ
6 הַלִּילָה בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; וְאִם הֵיכָה¹⁴ הָרֵאשׁוֹן יֵתֵר
7 עַל אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים מַעְלֹת - וְדַאי יִרְאֶה כָּלָל גְּבוּל
8 יִשְׂרָאֵל; וְאִם יֵהִיָּה הָרֵאשׁוֹן מִעֶשְׂרֵה מַעְלֹת
9 וְעַד עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע - תִּצְטָרֵף לְדַרְשׁ וּלְחַקֵּר
10 בְּחִשְׁבוֹנוֹת הָרְאִיָּה אִם יִרְאֶה אוֹ לֹא יִרְאֶה.

(12) כלומר, במזלות העולים, מ-270* עד 90*, בעונת החורף והאביב. אז יראה הירח באורך קטן יותר. וע"י ציור 3. (13) כלומר, במזלות היורדים, מ-90* עד 270*, בעונת הקיץ והסתיו. אז דרוש אורך גדול יותר, כדי שיוכלו לראות את הירח החדש. ההבדל בגבולות הראייה בעונות השונות, תלוי בגובה האקליפטיקה מן האופק. ברבע הרביעי והראשון, כלומר בחורף ובאביב, גובה האקליפטיקה מן האופק גדול מגובה קו המשווה מן האופק; ברבע השני והשלישי, דהיינו בקיץ ובסתיו, גובה האקליפטיקה קטן מגובה קו המשווה. במדה שגובה האקליפטיקה גדול יותר, מספיק אורך קטן יותר כדי לראות את הירח החדש, שגם הוא גבוה יותר בשמים, ואין ערפילי האופק מפריעים מלראותו. (14) צ"ל האורך הראשון, וכן הוא בכת"י תימן ת"א ות"ב.

11 ה. וְאֵילּוּ הֵן חִשְׁבוֹנוֹת הָרְאִיָּה¹⁵? הַתְּבוּנָה וְרֵאֶה
12 הַיָּרֵחַ בְּאִיזָה מִזַּל הוּא¹⁶: אִם יֵהִיָּה בְּמִזַּל טֵלָה, תִּגְרַע
13 מִן הָאֶרֶץ הָרֵאשׁוֹן תִּשְׁעָה וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים. וְאִם
14 יֵהִיָּה בְּמִזַּל שׁוֹר, תִּגְרַע מִן הָאֶרֶץ מַעְלָה אַחַת. וְאִם
15 יֵהִיָּה בְּמִזַּל תְּאוּמִים, תִּגְרַע מִן הָאֶרֶץ שְׁמוֹנֵה
16 וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים. וְאִם יֵהִיָּה בְּמִזַּל סֶרְטָן, תִּגְרַע מִן
17 הָאֶרֶץ שְׁלֹשָׁה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים. וְאִם יֵהִיָּה בְּמִזַּל
18 אַרְיָה, תִּגְרַע מִן הָאֶרֶץ שְׁלֹשָׁה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים. וְאִם
19 יֵהִיָּה בְּמִזַּל בְּתוּלָה, תִּגְרַע מִן הָאֶרֶץ שִׁבְעָה וּשְׁלֹשִׁים
20 חֲלָקִים. וְאִם יֵהִיָּה בְּמִזַּל מֵאֲזֻנִּים, תִּגְרַע מִן הָאֶרֶץ
21 אַרְבָּעַה וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים. וְאִם יֵהִיָּה בְּמִזַּל עֶקְרָב,
22 תִּגְרַע מִן הָאֶרֶץ אַרְבָּעַה וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים. וְאִם יֵהִיָּה
23 בְּמִזַּל קֶשֶׁת, תִּגְרַע מִן הָאֶרֶץ שִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים.
24 וְאִם יֵהִיָּה בְּמִזַּל גְּדִי, תִּגְרַע מִן הָאֶרֶץ אַרְבָּעַה
25 וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים. וְאִם יֵהִיָּה בְּמִזַּל דְּלִי, תִּגְרַע מִן
26 הָאֶרֶץ שְׁלֹשָׁה וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים. וְאִם יֵהִיָּה בְּמִזַּל
27 דְּגִים, תִּגְרַע מִן הָאֶרֶץ שְׁמוֹנֵה וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים.

תקח ממנו הרחב השני חמישיתו. ואם יהיה הירח
מעשר מעלות ממזל אריה עד עשרים ממנו, או
מעשר ממזל דלי עד עשרים ממנו - תקח מן הרחב
השני רביעיתו. ואם יהיה הירח מעשרים ממזל
אריה עד עשר ממזל בתולה, או מעשרים ממזל דלי
עד עשר ממזל דגים - תקח מן הרחב השני
שלישיתו. ואם יהיה הירח מעשר מעלות ממזל
בתולה עד סוף, או מעשר מעלות ממזל דגים עד
סוף - תקח מן הרחב השני שני חמישיו. וזאת
המקצת שתקח מן הרחב השני - היא הנקראת
מעגל הירח.²⁴

(23) מלשון "ונלוזים במעגלותם" (משלי ב, טו).
(24) תיקון הרוחב השני בא בגלל ההפרעות במהלך הירח,
שהירח עקלקלות גדולות יש במעגלותיו, להלן הכ"ג.

יא. ואחר כך תחזור ותתבונן ברחב הירח, ותראה
אם הוא צפוני או דרומי: אם הוא צפוני - תגרע
מעגל הירח הזה מן הארץ השני, ואם היה רחב
הירח דרומי - תוסיף²⁵ המעגל הזה על הארץ השני.
במה דברים אמורים? פשיהיה מקום הירח מתחלת
מזל גדי עד סוף מזל תאומים²⁶; אבל אם היה הירח
מתחלת מזל סרטן עד סוף מזל קשת - יהיה הדבר
הפוך²⁷: שאם יהיה רחב הירח צפוני - תוסיף
המעגל על הארץ השני, ואם היה רחב הירח דרומי
- תגרע המעגל מן הארץ השני. ומה שיהיה הארץ
השני אחר שתוסיף עליו או תגרע ממנו - הוא
הנקרא ארץ השלישי. ודע, שאם לא יהיה שם
נליזת מעגל, ולא נתן החשבון לקחת מן הרחב
השני כלום - יהיה הארץ השני עצמו הוא הארץ
השלישית²⁸ בלא פחות ובלא יותר.

(25) כי הרוחב הדרומי הוא שלילי, ביחס לצפוני שהוא
חיובי. מכאן שכל המספרים שברוחב הצפוני, הם עם סימן
-, ברוחב הדרומי הם עם סימן +. (26) כלומר, ברבע
הרביעי וברבע הראשון (ע"י ציור 3). הפונקציה
הטריגונומטרית חיובית, כי $\cos 270^{\circ} = -360^{\circ}$, וכן $0^{\circ} = 90^{\circ}$
 $\cos$ חיוביים. (27) ברבע השני והשלישי יהיה להיפך, כי
בגבולות $90^{\circ} = 270^{\circ}$ $\cos$ שלילי. זה הכלל, שברוחב
הצפוני אנו תמיד גורעים את מעגל הירח. ברבע השני
והשלישי, מתחילת מזל סרטן עד סוף מזל קשת, מעגל
הירח הוא עם סימן - (הפונקציה הטריגונומטרית שלילית),
וכשמחסרים אותו מן האורך הראשון, אנו למעשה מוסיפים
אותו (לפי הכלל של חיסורי מספרים שליליים). על כן אם
יהיה רוחב הירח צפוני, אנו מוסיפים את המעגל. ברוחב
דרומי הוספנו קודם את המעגל, אבל ברבע השני והשלישי
אנו מוסיפים מעגל שסימנו -, כלומר שלמעשה אנו מחסרים
אותו. (28) גם כשאין נליזת המעגל, נשאר השם "אורך
שלישי", כי אחריו בא חשבון אורך אחר, שיקרא "אורך
רביעי". אם במקרה דידן ישאירו את השם "אורך שני", אז

1 ששה ושלושים חלקים. ואם יהיה ממזל דלי -
2 עשרים וארבעה חלקים. ואם יהיה ממזל דגים -
3 שנים עשר חלקים.

4 ט. מאחר שתדע חלקים אלו, תגרע אותן מן הרחב
5 הראשון או תוסיף אותן עליו כמו שהודענו²¹,
6 ויצא לך הרחב השני, וכבר ידעת אם הוא צפוני או
7 דרומי²², ותדע כמה מעלות וכמה חלקים נעשה זה
8 הרחב השני, ותכין אותו לפניה ויהיה עתיד.

(21) למעלה ה"ז. (22) ע"י פט"ז, ה"י. ובפרק הזה ה"ב.

9 י. ואחר כך תחזור ותקח מן הרחב השני הזה
10 מקצתו, מפני שהירח נלוז מעט במעגלו²³. וכמה
11 הוא המקצת שתקח ממנו? אם יהיה מקום הירח
12 מתחלת מזל טלה עד עשרים מעלות ממנו, או
13 מתחלת מזל מאזנים עד עשרים מעלות ממנו -
14 תקח מן הרחב השני שני חמישיו. ואם יהיה הירח
15 מעשרים ממזל טלה עד עשר מעלות ממזל שור,
16 או מעשרים ממזל מאזנים עד עשר מעלות ממזל
17 עקרב - תקח מן הרחב השני שלישייתו. ואם יהיה
18 הירח מעשר מעלות ממזל שור עד עשרים ממנו,
19 או מעשר מעלות ממזל עקרב עד עשרים ממנו -
20 תקח מן הרחב השני רביעיתו. ואם יהיה הירח
21 מעשרים מעלות ממזל שור עד סוף, או מעשרים
22 ממזל עקרב עד סוף - תקח מן הרחב השני
23 חמישיתו. ואם יהיה הירח מתחלת מזל תאומים עד
24 עשר מעלות ממנו, או מתחלת מזל קשת עד עשר
25 מעלות ממנו - תקח מן הרחב השני שתותו. ואם
26 יהיה מעשר מעלות ממזל תאומים ועד עשרים
27 ממנו, או מעשר ממזל קשת עד עשרים ממנו -
28 תקח מן הרחב השני חצי שתותו. ואם יהיה מקום
29 הירח מעשרים ממזל תאומים עד חמש ועשרים
30 ממנו, או מעשרים ממזל קשת עד חמש ועשרים
31 ממנו - תקח מן הרחב השני רביע שתותו. ואם
32 יהיה מקום הירח מחמש ועשרים ממזל תאומים עד
33 חמש מעלות ממזל סרטן, או מחמש ועשרים ממזל
34 קשת עד חמש מעלות ממזל גדי - לא תקח כלום,
35 לפי שאין כאן נליזת מעגל. ואם יהיה הירח מחמש
36 ממזל סרטן עד עשר ממנו, או מחמש ממזל גדי
37 עד עשר ממנו - תקח מן הרחב השני רביע שתותו.
38 ואם יהיה מקום הירח מעשר ממזל סרטן עד
39 עשרים ממנו, או מעשר ממזל גדי עד עשרים ממנו
40 - תקח מן הרחב השני חצי שתותו. ואם יהיה מקום
41 הירח מעשרים ממזל סרטן עד סוף, או מעשרים
42 ממזל גדי עד סוף - תקח מן הרחב השני שתותו.
43 ואם יהיה הירח מתחלת מזל אריה עד עשר מעלות
44 ממנו, או מתחלת מזל דלי עד עשר מעלות ממנו -

41 - עֲשֶׂהָ חֲלָקִים. וְלִפִּי שְׂרָחֵב הַיָּרֵחַ הִיָּה דְרוּמִי,
42 רְאוּי לְהוֹסִיף עָלָיו שְׁנוֹי הַמִּרְאָה, שֶׁהוּא עֲשֶׂהָ
43 חֲלָקִים, יֵצֵא לָךְ הַרְחֵב הַשְּׁנִי: אֲרַבַּע מַעְלֹת,
44 וְשִׁלְשָׁה חֲלָקִים. סִימְנוּ: ד"ג. וְלִפִּי שֶׁהִיָּה הַיָּרֵחַ
45 בְּשִׁמוּנָה עֲשֶׂהָ מַעְלֹת מִמֶּזֶל שׁוּר, רְאוּי לִקַּח מִן
46 הַרְחֵב הַשְּׁנִי רִבְעִיתוֹ, וְהוּא הַנִּקְרָא מַעְגַּל הַיָּרֵחַ,
47 יֵצֵא לָךְ מַעְגַּל הַיָּרֵחַ לַעֲתָ זֹ: מַעְלָה אַחַת וְחֶלֶק
48 אַחַד, לִפִּי שְׁאִין מִדְּקָדְקִין בְּשָׁנִיּוֹת.

(30) צ"ל לשעה זו, וכן בכת"י א' ובכת"י ת.ב.

49 יד. וְלִפִּי שְׂרָחֵב הַיָּרֵחַ דְרוּמִי וּמִקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמָתִי
50 בֵּין רֹאשׁ גְּדִי וְרֹאשׁ סֶרֶטָן, רְאוּי לְהוֹסִיף הַמַּעְגַּל עַל
51 הָאֶרֶץ הַשְּׁנִי, יֵצֵא לָךְ הָאֶרֶץ הַשְּׁלִישִׁי: אַחַת עֲשֶׂהָ
52 מַעְלֹת, וְשִׁמוּנָה וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים. סִימְנוּ: י"א כ"ח.
53 וְלִפִּי שֶׁהָאֶרֶץ הִזָּה בְּמִזֶּל שׁוּר, רְאוּי לְהוֹסִיף עַל
54 הָאֶרֶץ הַשְּׁלִישִׁי חֲמִישִׁיתוֹ, שֶׁהוּא שְׁתֵּי מַעְלֹת
55 וְשִׁמוּנָה עֶשֶׂר חֲלָקִים, וְיֵצֵא לָךְ הָאֶרֶץ הַרְבִּיעִי: שְׁלֹשׁ
56 עֲשָׂרָה מַעְלֹת, וְשִׁשָּׁה אֲרָבָעִים חֲלָקִים. סִימְנוּ: י"ג
57 מ"ו. וְחִזְרֵנוּ אֲצֵל הַרְחֵב הָרִאשׁוֹן, לְזַלְקָנוּ שְׁנֵי
58 שְׁלִישִׁי, וְיֵצֵא מִנֵּת גְּבֵה הַמְּדִינָה, וְהוּא: שְׁתֵּי
59 מַעְלֹת, וְחֲמִשָּׁה וְשִׁלְשִׁים חֲלָקִים. וְלִפִּי שֶׁהִיָּה הַרְחֵב
60 דְרוּמִי, רְאוּי לִגְרַע מִמֶּנּוּ מִנֵּת גְּבֵה הַמְּדִינָה מִן הָאֶרֶץ
61 הַרְבִּיעִי, וְשֶׁאֵר לָךְ: אַחַת עֲשָׂרָה מַעְלֹת וְאַחַד עֶשֶׂר
62 חֲלָקִים. סִימְנוּ: י"א י"א. וְזֹו הִיא קֶשֶׁת הָרִאשִׁי
63 בַּלִּילָה הַזֶּה. וְעַל הַדֶּרֶךְ הַזֶּה תַּעֲשֶׂה וְתִדַּע קֶשֶׁת
64 הָרִאשִׁי, בְּכָה מַעְלֹת וּבְכָה חֲלָקִים יֵשׁ בָּהּ, בְּכָל לַיִל
65 רִאשִׁי שֶׁתִּרְצֶה לַעֲוֹלָם.

66 טו. וְאַחֲרֵי שֶׁתֵּצֵא קֶשֶׁת זוֹ, תִּבִּין בָּהּ. וְדַע, שֶׁאִם
67 תִּהְיֶה קֶשֶׁת הָרִאשִׁי תִּשַׁע מַעְלֹת אוֹ פָּחוֹת - אֲזִי³¹
68 אֶפְשָׁר שִׁירְאָה בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; וְאִם תִּהְיֶה קֶשֶׁת
69 הָרִאשִׁי יָתֵר עַל אֲרַבַּע עֲשָׂרָה מַעְלֹת - אִי אֶפְשָׁר
70 שֶׁלֹּא יִרְאֶה וְיִהְיֶה גָלוּי לְכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל³².

(31) במקום "אז" צ"ל "א", וכך הוא בדפוס קושטא, וכן
בכת"י תימן. (32) גבולות אלו מבוססים על הנסיון. בקשת
ראיה קטנה (תשע מעלות או פחות) ממחר הירח לשקוע.
על כן אי אפשר שיראה בכל א"י. בקשת ראיה גדולה (יתר
על י"ד מעלות) עובר זמן ניכר עד שהירח שוקע. על כן
אי אפשר שלא יראה בכל א"י. (חשבונות הראיה בא"י
בנויים על ירושלים, שהרוחב שלה הוא בקירוב לב' מעלות,
ועל המקומות סביבה במרחק ג' מעלות צפונה ודרומה. עי'
למעלה פי"א, הי"ו).

71 טז. וְאִם תִּהְיֶה קֶשֶׁת הָרִאשִׁי מִתְחַלֵּת מַעְלָה עֲשִׂירִית
72 עַד סוֹף מַעְלָה אֲרַבַּע עֲשָׂרָה - תַּעֲרֹךְ קֶשֶׁת הָרִאשִׁי
73 אֶל הָאֶרֶץ הָרִאשׁוֹן, וְתִדַּע אִם יִרְאֶה אוֹ לֹא יִרְאֶה מִן
74 הַקָּצִין שִׁשָּׁה לוֹ; וְהֵן הַנִּקְרָאִין קִצֵּי הָרִאשִׁי³³.

(33) שני גורמים קובעים אפשרות הראיה בתנאים אקלימיים

יצטרכו לאורך הבה לקרוא "אורך שלישי", וזה עלול
להטעות, כי בשם זה קראנו לאורך המתוקן בהתחשב
בנליות המעגל. המטרה בכל החשבונות הללו, היא ידיעת
הקשת בקו המשווה בין שקיעת השמש ובין שקיעת הירח
באופק ירושלים, שבה תלויה ראיית הירח החדש.

1 יב. וְאַחֲרֵי כֵן תַּחֲזֹר וְתִרְאֶה הָאֶרֶץ הַשְּׁלִישִׁי הַזֶּה,
2 וְהוּא הַמַּעְלֹת שֶׁבֵּין הַיָּרֵחַ וְהַשָּׁמֶשׁ, בְּאִיזָה מִזֶּל
3 הוּא: אִם יִהְיֶה בְּמִזֶּל דָּגִים אוֹ בְּמִזֶּל טֹלָה - תוֹסִיף
4 עַל הָאֶרֶץ הַשְּׁלִישִׁי שְׁתוּתוֹ. וְאִם יִהְיֶה הָאֶרֶץ בְּמִזֶּל
5 דְּלִי אוֹ בְּמִזֶּל שׁוּר - תוֹסִיף עַל הָאֶרֶץ הַשְּׁלִישִׁי
6 חֲמִישִׁיתוֹ. וְאִם יִהְיֶה הָאֶרֶץ בְּמִזֶּל גְּדִי אוֹ בְּמִזֶּל
7 תְּאוּמִים - תוֹסִיף עַל הָאֶרֶץ הַשְּׁלִישִׁי שְׁתוּתוֹ. וְאִם
8 יִהְיֶה הָאֶרֶץ בְּמִזֶּל קֶשֶׁת אוֹ בְּמִזֶּל סֶרֶטָן - תַּנִּיחַ הָאֶרֶץ
9 הַשְּׁלִישִׁי כְּמוֹת שֶׁהוּא, וְלֹא תוֹסִיף עָלָיו וְלֹא תִגְרַע
10 מִמֶּנּוּ. וְאִם יִהְיֶה הָאֶרֶץ בְּמִזֶּל עֶקְרֵב אוֹ בְּמִזֶּל אֲרִיָּה
11 - תִּגְרַע מִן הָאֶרֶץ הַשְּׁלִישִׁי חֲמִישִׁיתוֹ. וְאִם יִהְיֶה
12 הָאֶרֶץ בְּמִזֶּל מֵאֲזֵנִים אוֹ בְּמִזֶּל בְּתוּלָה - תִּגְרַע מִן
13 הָאֶרֶץ הַשְּׁלִישִׁי שְׁלִישִׁיתוֹ. וְמָה שִׁיְהִיָּה הָאֶרֶץ
14 הַשְּׁלִישִׁי אַחֲרֵי שֶׁתוֹסִיף עָלָיו אוֹ תִגְרַע מִמֶּנּוּ אוֹ תַּנִּיחַ
15 אוֹתוֹ כְּמוֹת שֶׁהוּא - הוּא הַנִּקְרָא אֶרֶץ רִבְעִי. וְאַחֲרֵי
16 כֵן תַּחֲזֹר אֲצֵל רִחֵב הַיָּרֵחַ הָרִאשׁוֹן, וְתִקַּח שְׁנֵי
17 שְׁלִישִׁי לַעֲוֹלָם; וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא מִנֵּת גְּבֵה הַמְּדִינָה.
18 וְתִתְּבוֹנֵן וְתִרְאֶה: אִם יִהְיֶה רִחֵב הַיָּרֵחַ צְפוּנִי - תוֹסִיף
19 מִנֵּת גְּבֵה הַמְּדִינָה עַל הָאֶרֶץ הַרְבִּיעִי, וְאִם יִהְיֶה רִחֵב
20 הַיָּרֵחַ דְרוּמִי - תִּגְרַע מִנֵּת גְּבֵה הַמְּדִינָה מִן הָאֶרֶץ
21 הַרְבִּיעִי. וְמָה שִׁיְהִיָּה הָאֶרֶץ הַרְבִּיעִי אַחֲרֵי שֶׁגִּוְרָעִין
22 מִמֶּנּוּ אוֹ שֶׁמוֹסִיפִין עָלָיו - הוּא הַנִּקְרָא קֶשֶׁת
23 הָרִאשִׁי²⁹.

(29) ובמדה זו, מאחר הירח לשקוע אחר השמש.

24 יג. בִּיצֵד? הֲרִי שֶׁבָּאנוּ לַחֲקֹר אִם יִרְאֶה הַיָּרֵחַ בְּלִיל
25 עֶרֶב שֶׁבֶת, שְׁנֵי לַחֲדָשׁ אִיר מִשְׁנָה זוֹ, אוֹ לֹא יִרְאֶה
26 - תוֹצִיא מִקוֹם הַשָּׁמֶשׁ הָאֲמָתִי וּמִקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמָתִי
27 וְרִחֵב הַיָּרֵחַ לְשִׁנָּה³⁰ זוֹ, כְּמוֹ שֶׁהוֹדַעְנוּ. יֵצֵא לָךְ
28 מִקוֹם הַשָּׁמֶשׁ הָאֲמָתִי - בְּשִׁבְעַת מַעְלֹת וְתִשַּׁעַה
29 חֲלָקִים מִמֶּזֶל שׁוּר. סִימְנוּ: ז"ט. וְיֵצֵא לָךְ מִקוֹם
30 הַיָּרֵחַ הָאֲמָתִי - בְּשִׁמוּנָה עֲשָׂרָה מַעְלֹת וְשִׁשָּׁה
31 וְשִׁלְשִׁים חֲלָקִים מִמֶּזֶל שׁוּר. סִימְנוּ: י"ח ל"ו. וְיֵצֵא
32 לָךְ רִחֵב הַיָּרֵחַ - בְּרוּחַ דְרוֹם, שְׁלֹשׁ מַעְלֹת וְשִׁלְשָׁה
33 וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים. סִימְנוּ: ג' נ"ג. וְזֶה הוּא הַרְחֵב
34 הָרִאשׁוֹן. וְתִגְרַע מִקוֹם הַשָּׁמֶשׁ מִמֶּקוֹם הַיָּרֵחַ, וְשֶׁאֵר
35 אַחַת עֲשָׂרָה מַעְלֹת, וְשִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים.
36 סִימְנוּ: י"א כ"ו. וְזֶה הוּא הָאֶרֶץ הָרִאשׁוֹן. וְלִפִּי
37 שֶׁהִיָּה הַיָּרֵחַ בְּמִזֶּל שׁוּר, יִהְיֶה שְׁנוֹי מִרְאֵה הָאֶרֶץ
38 מַעְלָה אַחַת, וְרְאוּי לִגְרַע אוֹתָהּ מִן הָאֶרֶץ הָרִאשׁוֹן,
39 יֵצֵא לָךְ הָאֶרֶץ הַשְּׁנִי: עֶשֶׂר מַעְלֹת, וְשִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים
40 חֲלָקִים. סִימְנוּ: יכ"ז. וְכֵן יִהְיֶה שְׁנוֹי מִרְאֵה הַרְחֵב

שאי אפשר שיראה". שם מדובר על תשע מעלות בשווה, ובאן כתוב "תשע מעלות", וזה כולל גם תשע מעלות עם מספר חלקים, שאין רבינו מדקדק בהם. ועוד, שם מדובר על ראייה "בכל ארץ ישראל", על זה נאמר "אי אפשר", אבל כאן כתוב "ודאי יראה", אולם אין כוונתו שיראה "בכל ארץ ישראל".

כב. פיצד? באנו להתבונן בקשת הראייה של לילי³⁸
ערב שבת, שני לחדש איר משנה זו, יצא לנו
בחשבון קשת הראייה: אחת עשרה מעלות ואחד
עשר חלקים, כמו שידעת³⁹. ולפי שהיתה קשת
הראייה בין עשר עד ארבע עשרה, ערכנו אותה אל
הארץ הראשון. וכבר ידעת⁴⁰, שהארץ הנה כליל זה
- אחת עשרה מעלות, ושבעה ועשרים חלקים. ולפי
שהיתה קשת הראייה יתר על אחת עשרה מעלות,
והיה הארץ הראשון יתר על [אחת] עשרה - ידע
שודאי יראה כליל זה לפי הקצין הקצובות. וכן
תשער בכל קשת וקשת עם הארץ הראשון שלה⁴¹.

(38) צ"ל "ליל", השווה פט"ו ה"ח; פט"ז ה"ד ועוד.
(39) ע"י למעלה הי"ד. (40) ע"י למעלה הי"ג. (41) צ"ל
אחת עשרה, וכך הוא בדפוס קושטא ובכתיב תימן.

כג. וכבר ראינו מן המעשים האלו כמה חשבונות
יש בו, וכמה תוספות וכמה גרועין, אחר שיגענו
הרבה, עד שהמצאנו דרכים קרובים שאין בחשבונם
עמק גדול. שהיה עקלקלות גדולות יש
במעגלותיו, ולפיכך אמרו חכמים⁴²: שמש ידע
מבואו, ירח לא ידע מבואו. ואמרו חכמים⁴³:
פעמים בא בארבה, פעמים בא בקצרה; כמו
שתראה מחשבונות אלו, שפעמים תוסיף ופעמים
תגרע, עד שתהא קשת הראייה, ופעמים תהיה קשת
הראייה ארבה ופעמים קצרה, כמו שבארנו.

(42) רבי יוחנן ראש השנה כה, א. (43) רבן גמליאל, שם.

כד. וטעם כל אלו החשבונות, ומפני מה מוסיפים
מנזן זה ומפני מה גרועין, והיאך נודע כל דבר
ודבר מאלו הדברים, והראייה על כל דבר ודבר -
היא חכמת התקופות⁴⁴ והגימטריות⁴⁵, שהבדל בה
חכמי יון ספרים הרבה, והם הנמצאים עכשו בידי
החכמים; אבל הספרים שהבדל חכמי ישראל, שהיו
בימי הנביאים מבני יששכר⁴⁶, לא הגיעו אלינו.
ומאחר שכל אלו הדברים בראיות ברורות הם, שאין
בהם דפי, ואי אפשר לאדם להרהר אחריהם - אין
חוששין למחבר, בין שהבדל אותם נביאים בין
שהבדל אותם האמות⁴⁷; שכל דבר שנתגלה טעמו,
ונודעה אמתו בראיות שאין בהם דפי, אנו סומכין
על זה האיש שאמר או שלמדו על הראייה
שנתגלה והטעם שנודע.

נוחים (ע"י לקמן פי"ח: 1) קשת הראייה, שממנה תלוי
שיעור הזמן שהירח גלוי לעין עד שקיעתו, (2) האורך
הראשון, כלומר המרחק בין הירח לבין השמש, שממנו תלוי
גודל החלק המואר של הירח. בה במידה שהירח התרחק
יותר מן השמש, בה במידה החלק המואר שבו גדול יותר.
בה במידה שקשת הראייה קטנה יותר, בה במידה מוכרח
האורך הראשון להיות גדול יותר, כדי שיראה הירח. ובה
במידה שהאורך הראשון קטן יותר, מוכרח קשת הראייה
להיות גדולה יותר. אם החלק המואר של הירח גדול, אפשר
לראותו אפילו הוא ממחר לשקוע. אם הוא נשאר זמן רב
גלוי עד השקיעה, אפשר לראותו אפילו כשהחלק המואר
קטן, כלומר האורך הראשון קטן. על זה בנויים קיצי
(גבולות) הראייה.

יז. ואלו הן קצי הראייה? אם תהיה קשת הראייה
מיתר³⁴ על תשע מעלות עד סוף עשר מעלות או
יתר על עשר, ויהיה הארץ הראשון שלש עשרה
מעלות או יותר - ודאי יראה³⁵; ואם תהיה הקשת
פחות מזה, או יהיה הארץ פחות מזה - לא יראה.

(34) בדפוס קושטא - "מותר", וכן גם בהלכות י"ח, י"ט, כ',
כ"א. (35) כשקשת הראייה עולה במעט על המינימום, יכול
האורך הראשון להיות פחות מעט מן המקסימום.

יח. ואם תהיה קשת הראייה מיתר על עשר מעלות עד
סוף אחת עשרה מעלות או יתר על אחת עשרה, ויהיה
הארץ הראשון שתיים עשרה מעלות או יותר - ודאי
יראה; ואם תהיה הקשת פחות מזה, או יהיה הארץ
פחות מזה - לא יראה.

יט. ואם תהיה קשת הראייה מיתר על אחת עשרה עד
סוף שתיים עשרה מעלות או יתר על שתיים עשרה,
ויהיה הארץ הראשון אחת עשרה מעלות או יותר -
ודאי יראה; ואם תהיה הקשת פחות מזה, או יהיה
הארץ פחות מזה - לא יראה.

כ. ואם תהיה קשת הראייה מיתר על שתיים עשרה
מעלות עד סוף שלש עשרה מעלות או יתר על שלש
עשרה, ויהיה הארץ הראשון עשר מעלות או יותר -
ודאי יראה; ואם תהיה הקשת פחות מזה, או יהיה
הארץ פחות מזה - לא יראה.

כא. ואם תהיה קשת הראייה מיתר על שלש עשרה
מעלות עד סוף ארבע עשרה או יתר על ארבע
עשרה, ויהיה הארץ הראשון תשע מעלות³⁶ או יותר
- ודאי יראה; ואם תהיה הקשת פחות מזה או יהיה
הארץ פחות מזה - לא יראה. ועד כאן סוף הקצין.

(36) כאן חסרה המילה "קשת", וצ"ל קשת הראייה, וכן
בכתיב תימן. (37) כאן כתב רבינו, שבאורך ראשון של
תשע מעלות - ודאי יראה, ולמעלה ה"ג כתב "ובדואי

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ה ניסן - ספר זמנים - הלכות קידוש החודש קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ביותר - ודאי יראה, אם לא יהיו שם עבים
המבדילין.

(3) כלומר, עונת השנה, ימות החמה או ימות הגשמים.

ה. עדים שראו החדש בזמנו, ובאו והעידו, וקבלום
בית דין, וקדשו את החדש הזה הראשון, ומנו
תשעה ועשרים יום מן היום המקדש, וליל שלשים
לא נראה הירח, מפני שאי אפשר לו להראות או
מפני שפסוהו עבים, והרי בית דין מצפין לו כל יום
שלשים, כמו שבארנו, ולא באו עדים, ועברו את
החדש, ונמצא יום ראש חדש השני יום אחד
ושלשים, כמו שבארנו;

(4) לפי חשבון הראייה.

ו. והתחילו למנות תשעה ועשרים יום מן יום ראש
החדש השני, וליל שלשים לא נראה הירח, אם
תאמר שפך מעברין את זה ועושין אותו שלשים,
וקובעין ראש החדש השלישי יום אחד ושלשים -
כך אפשר שלא יראה הירח בליל שלשים גם מחדש
זה, ונמצאו מעברין והולכין, ועושין חדשים אחר
שלשים כל השנה כלה, ונמצא בחדש אחרון אפשר
שיראה הירח בליל חמשה ועשרים בו או בליל
ששה ועשרים, ואין לה דבר שחוק והפסד יותר
מזה.

(5) כי הזמן שבין מולד למולד הוא כ"ט יום, י"ב שעות
ותשצ"ג חלקים.

ז. ואל תאמר שהדבר הזה דבר שאינו מצוי הוא,
שלא יראה הירח בכל השנה, אלא דבר קרוב הוא
הרבה, ופעמים רבות יאירע זה וכיוצא בו במדינות
שזמן הגשמים שם ארך והעבים רבים; שאין אנו
אומרים שלא יראה הירח בכל השנה, אלא שלא
יראה בתחלת החדשים ויראה אחר כך. ופעמים לא
יראה מפני שאי אפשר לו שיראה בהם, וחדשים
שאפשר שיראה בהם לא יראה מפני העבים או
מפני שהיה קטן ביותר ולא נתפנן אדם לראותו.

ח. אלא הקבלה שהיה ביד חכמים איש מפי איש
מפי משה רבנו כך היא: שבזמן שלא יראה הירח
בתחלת החדשים חדש אחר חדש - בית דין קובעין
חדש מעבר משלשים יום, וחדש חסר מתשעה
ועשרים יום; וכן מחשבין וקובעין חדש מעבר
וחדש חסר, בקביעה לא בקדוש, שאין מקדשין
אלא על הראייה. ופעמים עושין מלא אחר מלא או
חסר אחר חסר, כמו שיראה להם מן החשבון.

(6) לפי חשבונות הראייה ולא לפי החשבון האמצעי.

(7) אין אומרים "מקודש".

(44) אסטרונומיה. (45) הנדסה. (46) הכוונה לכתוב
"ומבני יששכר יודעי בינה לעתים" (דה"א, יב, לב). את
המילה "לעתים", דרשו חז"ל לחשבון העיבור. ע"י בראשית
רבה פרשה עב. ועי' רד"ק לפסוק שם. (47) "ושמע האמת
ממי שאמרה" (מתוך ההקדמה לשימונה פרקים).

יום שלישי כ"ה ניסן ה'תשע"ח

פרק שמונה עשרי

(1) אפשרות התגלות הירח ואפשרות העלמותה ונמשך
לעיבור החודש. ונסתיים הפרק בדין אין סומכין על קידוש
בית דין שבארץ ישראל.

א. דבר ידוע וברור, שאם יוציא לה החשבון
שהירח יראה בלילה, אפשר שיראה ואפשר שלא
יראה, מפני העבים שמכסין אותו, או מפני המקום
שהוא גיא, או שהיה הר גבוה כנגד רוח מערב
לאנשי אותו המקום,² שנמצאו כאלו הן יושבין
בגיא. שהירח לא יראה למי שהוא במקום נמוך,
אפילו היה גדול, ויראה למי שהוא עומד בראש הר
גבוה ותלול, אף על פי שהירח קטן ביותר; וכן
יראה למי ששוכן על שפת הים או למי שמהלך
בספינה בים הגדול, אף על פי שהוא קטן ביותר.

(2) שאינו גיא.

ב. וכן בימות הגשמים, אם יהיה יום צח, יראה
הירח יותר ממה שיראה בימות החמה. לפי שבימות
הגשמים, אם יהיה יום צח - יהיה האויר וף הרבה,
ויראה הרקיע בטהר יותר, מפני שאין שם אבק
שיתערב באויר; אבל בימות החמה יהיה האויר
כאלו הוא מעשן, מפני האבק, ויראה הירח קטן.

ג. וכל זמן שתמצא קשת הראייה והארץ הראשון
שתערוף לה עם שני הקצין שלהם בצמצום - יהיה
הירח קטן ביותר, ולא יראה אלא במקום גבוה
ביותר; ואם תמצא קשת הראייה והארץ הראשון
ארבין הרבה, והוסיפו עד סוף הקצים שלהן
ממעלות - יראה הירח גדול; לפי ארך הקשת
והארץ הראשון יהיה גדול וגליתו לכל.

ד. לפיכך ראוי לבית דין לשום שני דברים אלו
בלבם, שהן: זמן הראייה ומקומה, ושואלין את
העדים באי זה מקום ראייתם. שאם היתה קשת
הראייה קצרה, ויתן החשבון שיראה בצמצום, כגון
שהיתה קשת הראייה תשע מעלות וחמשה חלקים,
והיה הארץ הראשון שלש עשרה מעלות בשנה,
ובאו עדים שראוהו: אם היה בימות החמה, או
שהיו במקום נמוך - חוששין להן, ובדקין אותן
הרבה; ואם היה בימות הגשמים, או במקום גבוה

1 ט. ומתפנינן לעולם בחדש בונים, שאם יראה הירח
2 בחדש הבא - יראה בזמנו או בליל עבורו, לא שיראה
3 קדם זמנו, שהוא ליל שמונה ועשרים. ובחשבונות
4 הראיה האלו שבארנו, יתבאר לך ותדע מתי אפשר
5 שיראה ומתי אפשר שלא יראה, ועל זה סומכין
6 ומעבירין חדש אחר חדש, או עושין חדש חסר אחר
7 חדש חסר. ולעולם אין פוחתין מארבעה חדשים
8 המעבירין בשנה, ולא מוסיפין על שמונה חדשים
9 המעבירין⁸. וגם לעבור חדשים אלו, שמעבירין לפי
10 חשבון⁹, עושין סעדת עבור החדש, כמו שאמרנו
11 בפרק שלישי.

13 באותו רוחב גיאוגרפי. במדינות שהן למערב ארץ-
ישראל שוקעת השמש יותר מאוחר, וביתניים גדל האורך
הראשון (המרחק שבין הירח לשמש). מכאן שאם יראה
הירח בארץ-ישראל, יראה בכל המדינות שהן למערב ארץ-
ישראל.
14 יד. אבל אם לא יראה הירח בראש ההרים¹⁴
במדינה המערבית המכוננת פגד ארץ ישראל -
בדיוע שלא נראה בארץ ישראל.
14 ולא היו עננים.

8 דין זה הוא בזמן שקדשו על פי הראייה, או קבעו על פי
חשבונות הראייה, אבל כיום שקובעים את החודש על פי
החשבון האמצעי, אין פוחתים מחמשה חדשים מעוברים
(בשנה שחדשה חסרים), ואין מוסיפים על שבעה חדשים
מעוברים (בשנה שחדשה שלמים). (9) ולא רק במקרה
שציפו בית דין כל יום השלושים לעדי הראייה שלא באו.

12 י. וכל שתמצא בגמרא מדברים שמראין שבית דין
13 סומכין על החשבון, ומפי משה מסיני שהדבר
14 מסור להם והרשות בידם לחסר או לעבר, וכן זה
15 שחסר תשעה חדשים בשנה, וכל פיצא בזה - הפל
16 על עקר זה הוא בנוי, בזמן שלא נראה החדש
17 בזמנו¹⁰.

15 כי שם מקדימה השמש לשקוע.

10 ליל שלושים.

18 יא. וכן זה שאמרו חכמים, שמעבירין את החדש
19 לצורך¹¹ - הוא בחדשים אלו, שמעבירין אותן לפי
20 חשבון ועושין אחד מלא ואחד חסר, ויש להם
21 לעבר חדש אחר חדש או לחסר - בזה הוא
22 שמעבירין לצורך, מפני שלא נראה הירח בזמנו;
23 אלא¹² בעת שיראה הירח בזמנו, שהוא תחלת היותו
24 נראה אחר שנתקבץ עם השמש - מקדשין לעולם.

11 כדי למנוע ששבת ויום הכפורים יבואו רצופים. (12) -
אבל.

25 יב. וכל הדברים האלו - בזמן שיש שם בית דין,
26 וסומכין על הראיה; אבל בזמנים אלו - אין סומכין
27 אלא על הקביעה, בזה החשבון האמצעי הפשוט
28 בכל ישראל, כמו שבארנו בהלכות אלו.

29 יג. יתבאר בספרי חשבון התקופות והגימטריאות,
30 שאם יראה הירח בארץ ישראל - יראה בכל מדינות
31 העולם שהן למערב ארץ ישראל ומכוננות פגדה¹³;
32 ואם יתן החשבון, שלא יראה בארץ ישראל - אפשר
33 שיראה במדינות אחרות שהן למערב ארץ ישראל
34 ומכוננות פגדה. לפיכך: אם יראה הירח במדינה
35 שהיא למערב ארץ ישראל - אין בזה ראיה שלא

א. לפי שאמרו חכמים, שבכלל דברים שהיו
בדקין בהן את העדים אומרים להן: להיכן היה
הירח נוסה? - פשר בעיני להודיע דרך חשבון דבר
זה. ואין אני מדקדק בו, לפי שאינו מועיל בראיה
כלל. ותחלת חשבון זה - לדעת נטית המזלות
תחלה.

(2) לצפון או לדרום, עי' ראש השנה כג, ב.

יום רביעי כ"ו ניסן ה'תשע"ח

פרק תשעה עשר

(1) נטיותיו של הירח וחקירות העדים.

א. לפי שאמרו חכמים, שבכלל דברים שהיו
בדקין בהן את העדים אומרים להן: להיכן היה
הירח נוסה? - פשר בעיני להודיע דרך חשבון דבר
זה. ואין אני מדקדק בו, לפי שאינו מועיל בראיה
כלל. ותחלת חשבון זה - לדעת נטית המזלות
תחלה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי כ"ו ניסן - ספר זמנים - הלכות קידוש החודש קסג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

39 שְׂבָעִים מַעֲלוֹת - נְטִיתָם שְׁתִּים וְעֶשְׂרִים מַעֲלוֹת.
40 שְׁמוֹנִים מַעֲלוֹת - נְטִיתָם שְׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים מַעֲלוֹת.
41 תְּשַׁעִּים מַעֲלוֹת - נְטִיתָם שְׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים מַעֲלוֹת וְחָצִי
42 מַעֲלָה.

43 ח. וְאִם יִהְיוּ אַחֲדִים בְּמִנְיָן - תִּקַּח לָהֶם מִנְתֵּם מִבֵּין
44 שְׁתֵּי הַנְּטִיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּשִׁמְשׁוֹ וּבִיָּרְחָה⁸. פִּיזָד?
45 חֲמֵשׁ מַעֲלוֹת - נְטִיתָם שְׁתֵּי מַעֲלוֹת. וְאִם הָיָה מִנְיָן
46 הַמַּעֲלוֹת שְׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים - נְטִיתָם תְּשַׁע מַעֲלוֹת. וְעַל
47 דֶּרֶךְ זֶה בְּכָל הָאֲחֵדִים שֶׁהֵן עִם הָעֲשָׂרוֹת.

(7) למעלה פי"ג, ה"ז. (8) למעלה פט"ו, ה"ז.

48 ט. וּמֵאַחֵר שֶׁתִּדַּע הַנְּטִיָּה שֶׁל מַעֲלוֹת מֵאַחֵר עַד
49 תְּשַׁעִּים - תִּדַּע נְטִיתָם כָּלָן, בְּדֶרֶךְ שֶׁהוֹדַעְנוּם בְּרֹחֵב
50 הַיָּרֵחַ⁹: שֶׁאִם הָיָה הַמִּנְיָן יוֹתֵר עַל תְּשַׁעִּים עַד מֵאָה
51 וּשְׁמוֹנִים - תִּגְרַע אוֹתוֹ מֵמֵאָה וּשְׁמוֹנִים, וְאִם הָיָה
52 יוֹתֵר עַל מֵאָה וּשְׁמוֹנִים עַד מֵאֵתִים וּשְׁבָעִים - תִּגְרַע
53 מִמֶּנּוּ מֵאָה וּשְׁמוֹנִים¹⁰, וְאִם הָיָה יוֹתֵר עַל מֵאֵתִים
54 וּשְׁבָעִים עַד שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשָׁשִׁים - תִּגְרַע אוֹתוֹ
55 מִשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשָׁשִׁים, וְהַנֶּשֶׁאֵר תִּדַּע נְטִיתוֹ, וְהוּא
56 נְטִית אוֹתוֹ הַמִּנְיָן שֶׁבִּידֶךָ בְּלֹא גִרְעוֹן וְלֹא תוֹסַפֶּת.

(9) למעלה פט"ז, ה"ג. (10) כי בק"פ מעלות (מזל מאזנים) אין כל נטיה מקו המשווה.

57 י. אִם תִּרְצֶה לִידַע כְּמָה מַעֲלוֹת הוּא הַיָּרֵחַ נוֹטָה
58 מֵעַל הַקּוֹ הַשָּׁמַיְמִי כִּנְגַד צְפוֹן הָעוֹלָם אוֹ כִּנְגַד דְּרוֹם
59 הָעוֹלָם - תִּדַּע תַּחֲלָה כְּמָה נְטִית הַמַּעֲלָה שֶׁהִיא
60 מִקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי, וְלֹאִי זֶה רוּחַ הַיָּרֵחַ הַיָּסוֹדִי, לְצַפּוֹן
61 אוֹ לְדָרוֹם¹¹. וְתִחְזֹר וְתִחְשַׁב וְתוֹצִיא רֹחֵב הַיָּרֵחַ
62 הָרָאוּשׁוֹן, וְתִרְאֶה אִם הוּא צְפוֹנִי אוֹ דְּרוֹמִי. אִם
63 נִמְצָאוּ רֹחֵב הַיָּרֵחַ וְנְטִית מַעֲלָתוֹ¹² בְּרוּחַ אַחַת, כְּגוֹן
64 שֶׁהָיָה שְׁנֵיהֶם צְפוֹנִים אוֹ דְּרוֹמִים - תִּקַּח
65 שְׁנֵיהֶם¹³; וְאִם נִמְצָאוּ בְּשְׁתֵּי רוּחוֹת, כְּגוֹן שֶׁהָיָה
66 הָאֶחָד דְּרוֹמִי וְהָאֶחָד צְפוֹנִי - תִּגְרַע הַמַּעֲלָה מִשְׁנֵיהֶם
67 מִן הָרֵב, וְהַנֶּשֶׁאֵר הוּא מִרְחַק הַיָּרֵחַ מֵעַל קוֹ הַשָּׁמַיְמִי
68 בְּאוֹתָהּ הָרוּחַ שֶׁהָיָה בָּהּ הָרֵב בְּשֵׁנֵיהֶם¹⁴.

(11) ע"י ה"ג. (12) של מקום הירח האמיתי. (13) תחבר את המספרים, כי נטיית המעלה ממעלות המזלות, מראה על נטיית השמש מן קו המשווה, ורוחב הירח מראה על נטיית הירח מן השמש. (14) צ"ל "משניהם", דוגמת המעט "משנים", וכן הוא בדפוס קושטא. גורעים, מכיון שהמספרים השווים בכיוונים מנוגדים מבטלים זה את זה.

69 יא. פִּיזָד? בִּאֲנִי לִידַע כְּמָה הַיָּרֵחַ נוֹטָה מֵעַל הַקּוֹ
70 הַשָּׁמַיְמִי בְּלִיל הָרֵאִיָּה, שֶׁהוּא שְׁנֵי לֵאחָדֹשׁ אֵיךְ מִשְׁנָה זֶה,
71 וּכְבָר יִדְעָתָ¹⁵ שֶׁמַּעֲלַת הַיָּרֵחַ הִיָּתָה תְּשַׁע עֶשְׂרִים מִמֶּזֶל
72 שׁוֹר, נְטִיתָה בְּצַפּוֹן כְּמוֹ¹⁶ שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרִים מַעֲלוֹת, וְרֹחֵב
73 הַיָּרֵחַ הָיָה בְּדָרוֹם כְּמוֹ¹⁷ אֶרְבַּע מַעֲלוֹת, תִּגְרַע הַמַּעֲלָה מִן

1 ב. הָעוֹלָה שֶׁהִיא עוֹבֶרֶת בְּמַחְצֵית הַמַּזָּלוֹת, שֶׁבָּהּ
2 מֵהַלָּךְ הַשָּׁמֶשׁ, אֵינָה עוֹבֶרֶת בְּאֶמְצַע הָעוֹלָם מִחְצֵי
3 הַמִּזְרָח לְחִצֵּי הַמַּעֲרָב, אֲלֹא נוֹטָה הִיא מֵעַל הַקּוֹ
4 הַשָּׁמַיְמִי, הַמִּסְבָּב בְּאֶמְצַע הָעוֹלָם, כִּנְגַד צְפוֹן וְדָרוֹם,
5 חֲצִיָּה נוֹטָה לְצַפּוֹן וְחֲצִיָּה נוֹטָה לְדָרוֹם³.

(3) ע"י בצזור 4.

6 ג. וְשְׁתֵּי נִקְדוֹת יֵשׁ בָּהּ, שְׁפּוֹנָעַת בָּהֶן בְּעוֹלוֹת הַקּוֹ
7 הַשָּׁמַיְמִי, הַמִּסְבָּב בְּאֶמְצַע הָעוֹלָם: הַנִּקְדָּה הָאֶחָת -
8 רֹאשׁ מִזֶּל טָלָה, וְהַנִּקְדָּה הַשְּׁנִיָּה שְׁפּוֹנָגָה - רֹאשׁ
9 מִזֶּל מֵאֲזִנִּים. וְנִמְצָאוּ שְׁשֵׁה מַזָּלוֹת נוֹטוֹת לְצַפּוֹן -
10 מִתַּחֲלַת טָלָה עַד סוֹף בְּתוֹלָה, וְשְׁשֵׁה נוֹטוֹת לְדָרוֹם
11 - מִתַּחֲלַת מִזֶּל מֵאֲזִנִּים עַד סוֹף מִזֶּל דָּגִים.

12 ד. וּמֵרֹאשׁ מִזֶּל טָלָה יִתְחִילוּ הַמַּזָּלוֹת לְנוֹטוֹת מַעַט
13 מַעַט וְלִהְתַּרְחֵק מֵעַל הַקּוֹ הַשָּׁמַיְמִי כִּנְגַד הַצְּפוֹן, עַד
14 רֹאשׁ סֶרְטָן, וְיִהְיֶה רֹאשׁ סֶרְטָן רֹחֵק מֵעַל הַקּוֹ הַשָּׁמַיְמִי
15 לְרוּחַ הַצְּפוֹן שְׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים מַעֲלוֹת וְחָצִי מַעֲלָה
16 בְּקִרְבּוֹ. וְיִחְזְרוּ הַמַּזָּלוֹת לִהְתַּקְרֵב לְקוֹ הַשָּׁמַיְמִי מַעַט
17 מַעַט, עַד רֹאשׁ מֵאֲזִנִּים, שֶׁהוּא עַל הַקּוֹ הַשָּׁמַיְמִי.
18 וּמֵרֹאשׁ מֵאֲזִנִּים יִתְחִילוּ לְנוֹטוֹת וְלִהְתַּרְחֵק כִּנְגַד רוּחַ
19 דָּרוֹם, עַד רֹאשׁ גְּדִי, וְיִהְיֶה רֹאשׁ גְּדִי רֹחֵק מֵעַל הַקּוֹ
20 הַשָּׁמַיְמִי לְרוּחַ דָּרוֹם שְׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים מַעֲלוֹת וְחָצִי
21 מַעֲלָה. וְיִחְזְרוּ הַמַּזָּלוֹת לִהְתַּקְרֵב מַעַט מַעַט כִּנְגַד הַקּוֹ
22 הַשָּׁמַיְמִי, עַד רֹאשׁ טָלָה.

23 ה. נִמְצָא רֹאשׁ טָלָה וְרֹאשׁ מֵאֲזִנִּים מִסְבָּב עַל הַקּוֹ
24 הַשָּׁמַיְמִי, וְלִפְיָךְ, כִּשְׁתִּיהִי הַשָּׁמֶשׁ בְּשְׁנֵי רֹאשִׁים אֵלּוּ,
25 לֹא תִהְיֶה נוֹטָה לֹא לְצַפּוֹן וְלֹא לְדָרוֹם, וְתִזְרַח בְּחָצִי
26 מִזְרָח וְתִשְׁקַע בְּחָצִי מַעֲרָב, וְיִהְיֶה הַיּוֹם וְהַלֵּילָה
27 שְׁוִין בְּכָל הַיּוֹם⁵.

(4) יחד עם השמש בסיבוב היומי. (5) בראש טלה (אביב) ובראש מאזנים (סתיו), השמש בדיוק בקו המשווה, ואז אורך היום שווה לאורך הלילה.

28 ו. הָרִי נִתְבַּרֵּר לָךְ, שֶׁכָּל מַעֲלָה וּמַעֲלָה מִמַּעֲלוֹת
29 הַמַּזָּלוֹת נוֹטָה לְצַפּוֹן אוֹ לְדָרוֹם, וְיֵשׁ לְנְטִיתָהּ שְׁעוֹר,
30 וְרֹבֵב הַנְּטִיָּה לֹא תִהְיֶה יוֹתֵר עַל שְׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים
31 מַעֲלוֹת וְחָצִי בְּקִרְבּוֹ.

(6) הגדולה ביותר.

32 ז. וְאֵלּוּ הֵם הַשְּׁעוֹרִים שֶׁל נְטִיּוֹת, לְפִי מִנְיָן הַמַּעֲלוֹת
33 שֶׁל מַזָּלוֹת. וְהֵתַחֲלָה מִתַּחֲלַת מִזֶּל טָלָה. עֶשְׂרִי מַעֲלוֹת
34 - נְטִיתָם אֶרְבַּע מַעֲלוֹת. עֶשְׂרִים מַעֲלוֹת - נְטִיתָם
35 שְׁמוֹנֶה מַעֲלוֹת. שְׁלֹשִׁים מַעֲלוֹת - נְטִיתָם אַחַת עֶשְׂרִי
36 מַעֲלוֹת וּמִחְצָה. וְאַרְבָּעִים מַעֲלוֹת - נְטִיתָם חֲמֵשׁ
37 עֶשְׂרִים מַעֲלוֹת. חֲמֵשִׁים מַעֲלוֹת - נְטִיתָם שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרִי
38 מַעֲלוֹת. שִׁשִּׁים מַעֲלוֹת - נְטִיתָם עֶשְׂרִים מַעֲלוֹת.

29 יְשׁוּטְטוּ לְבַקֵּשׁ אַחֲרֶיהָ בְּסִפְרֵים אֲחֵרִים. דְּרָשׁוּ מֵעַל
30 סֵפֶר ה' וַיִּקְרְאוּ, אַחַת מֵהֵנָּה לֹא נִעְדְּרָה²⁴.
(24) בדפוס קושטא ובדפוס רומי ר"מ מסתיים הענין
במילים: בריך רחמנא דסייען.

יום חמישי כ"ז ניסן ה'תשע"ח

הלכות תעניות

מִצְוַת עֲשֵׂה אַחַת. וְהִיא: לַצֵּעֵק לִפְנֵי הַשֵּׁם בְּכָל עַת
צָרָה גְדוֹלָה שְׁלֹא תָבוּא עַל הַצָּבוּר.
וּבְאֹר מִצְוָה זוֹ בְּפָרְקִים אֵלּוּ:

פָּרֶק רֵאשׁוֹן

(1) נתבאר בו ענין התענית מהו, וכיצד אדם מקבלו, ואי זה
דבר אסור בכל תענית, ומה עושים צבור בכל תענית. וסוף
דבר נתבאר בו מה שהוא ביאור כללי לנמשך אחר מצות
התורה, והוא לזעוק בעת צרה כמבאר שם.
א. מִצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לְזַעֵק: וְלִהְרִיעַ בְּחֻצְרוֹת³¹
עַל כָּל צָרָה שֶׁתָּבוּא עַל הַצָּבוּר. שְׁנֵאמַר: עַל הַצָּר
הַצָּר אֲתָמָם - וְהִרְעַתֶּם בְּחֻצְרוֹת. פְּלוֹמֶר: כָּל דָּבָר
שֶׁיֵּצֵא לָכֶם, כְּגוֹן בְּצִרְתָּ וְדָבָר וְאַרְבֶּה וְכִיּוֹצֵא בָהֶן,³⁴
זַעְקוּ עֲלֵיהֶן וְהִרְעִיעוּ³⁵.

(2) להתפלל בקול רם. (3) החצוצרות היו עשויות מעשת
של כסף (פ"ג מהל' כלי המקדש ה"ה). (4) ב'ספרי'
לבמדבר י, ט: "רבי עקיבא אומר... שדפון, וירקון, ואשה
מקשה לילד, וספינה המטורפת בים מנין? תלמוד-לומר על
הצר הצורך אתכם, על כל צרה וצרה שלא תבוא על הציבור
- והרעותם בחצוצרות". (5) וכתב ה'מגן אברהם' (או"ח
תחילת סי' תקעו): "ואני תמה, למה אין אנו נוהגין לתקוע
בעת צרה, ואף-על-פי שאין תענית ציבור בבבל, מכל-מקום
הלא מצוה מדאורייתא לתקוע בלא תענית?" ויכבר עמדו
על זה הרמב"ם בדרשתו לראש-השנה (הצופה מארץ הגר
שנה א' וב'), וכתב שמה שאין תוקעין בצרפת בתענית הוא
מפני שהם סבורים שמה שאמרו "אין תענית ציבור בבבל"
- היינו אפילו לתפילה ולתקיעות].

ב. וְדָבָר זֶה מִדְּרָכֵי הַתְּשׁוּבָה הוּא. שֶׁבִּזְמַן שֶׁתָּבוּא
צָרָה וְיִזְעָקוּ עָלֶיהָ וְיִרְעוּ, יִדְעוּ הַכָּל שֶׁבִּגְלָל
מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים הוֹרַע לָהֶן. פְּתוּב: עֲוֹנוֹתֵיכֶם הִטּוּ
וְגו'. וְזֶה הוּא שֶׁיִּגְרַם לְהִסִּיר הַצָּרָה מֵעֲלֵיהֶם.

ג. אֲבָל אִם לֹא יִזְעָקוּ וְלֹא יִרְעוּ, אֲלֵא יֹאמְרוּ: דָּבָר
זֶה מִמִּנְהַג הָעוֹלָם אֲרַע לָנוּ, וְצָרָה זֹאת נִקְרָה נִקְרִית -
הֲרִי זֶה דֶּרֶךְ אֲכֻזִּיּוֹת, וְגוֹרָמַת לָהֶם לְהִדָּבֵק
בְּמַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים. וְתוֹסִיף הַצָּרָה צְרוֹת אַחֲרוֹת. הוּא
שֶׁתָּבוּא בְּתוֹרָה: וְהִלָּכְתֶּם עִמִּי בְּקָרִי, וְהִלָּכְתִּי גַם אֲנִי
עִמָּכֶם בְּחֻמַּת קָרִי. פְּלוֹמֶר: כִּשְׁאֲבִיא עֲלֵיכֶם צָרָה כְּדִי
שֶׁתְּשׁוּבוּ, אִם תֹּאמְרוּ שֶׁהִיא קָרִי, אוֹסִיף לָכֶם חֻמַּת
אוֹתוֹ קָרִי.

הַרְבֵּ - יִשְׁאָר אַרְבַּע עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת, נִמְצָא הִירָח רְחוֹק
מֵעַל הַקוֹ הַשָּׁוֶה אַרְבַּע עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת לְרוֹחַ צָפוֹן;
שֶׁהִרִי הַמִּנֵּן הַרְבֵּ, שֶׁהוּא שְׂמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת, הִנֵּה
צָפוֹנִי. וְכָל חֲשׁוֹן זֶה - בְּקָרוֹב בְּלֹא דְקָדוּק, לִפִּי
שְׁאִינוּ מוֹעִיל בְּרֵאשִׁי¹⁸.

(15) ע"י למעלה פי"ז, ה"ג. (16) ולא בדיוק, כי י"ח מעלות
עולה הנטייה בכ' מעלות ממזל שור, ע"י למעלה ה"ז.
(17) בעצם שלוש מעלות ונ"ג חלקים. אין הרמב"ם מדקדק,
כפי שהוא מבאר זאת בסוף הלכה זו. (18) אלא מועיל
כתחילה חשבון למתן תשובה לשאלה: להיכן היה הירח
נוטה, וע"י ה"א.

יב. אִם תִּרְצֶה לִידַע לֹאִי זֶה רֹחַ מְרוּחוֹת הָעוֹלָם
יִרְאֶה הִירָח נוֹטָה - תַּחֲשֹׁב וְתִדַּע מִרְחָקוֹ מֵעַל הַקוֹ
הַשָּׁוֶה: אִם יִהְיֶה עַל הַקוֹ הַשָּׁוֶה, אוֹ קָרוֹב מִמֶּנּוּ
בְּשִׂתִּים אוֹ שְׁלֹשׁ מַעֲלוֹת בְּצָפוֹן אוֹ בְּדָרוֹם¹⁹ - יִרְאֶה
מִכֵּן כְּנֶגֶד אֲמָצֶע מַעֲרִב²⁰, וְתִרְאֶה פְּגִימָתוֹ מִכֵּנָת
כְּנֶגֶד מִזְרַח הָעוֹלָם בְּשָׁוֶה.

(19) לשתיים או שלוש מעלות אין ערך רב בחשבון בלתי-
מדויק זה. (20) אם בשעת השקיעה הירח על קו המשווה,
הרי רואים אותו שוקע בדיוק במערב. אם הירח נע במרחק
מסויים מן קו המשווה, לצפון או לדרום, הרי גם שקיעתו
תהיה במרחק מן קו המשווה.

יג. וְאִם יִהְיֶה רְחוֹק מֵעַל הַקוֹ הַשָּׁוֶה לְצָפוֹן הָעוֹלָם
- יִרְאֶה בֵּין מַעֲרִב הָעוֹלָם וּבֵין צָפוֹנוֹ, וְתִרְאֶה
פְּגִימָתוֹ נוֹטָה מִכְּנֶגֶד מִזְרַח הָעוֹלָם כְּנֶגֶד דָּרוֹם
הָעוֹלָם.

יד. וְאִם הִנֵּה רְחוֹק מֵעַל הַקוֹ הַשָּׁוֶה לְדָרוֹם הָעוֹלָם -
יִרְאֶה בֵּין מַעֲרִב הָעוֹלָם וּבֵין דָּרוֹמוֹ, וְתִרְאֶה פְּגִימָתוֹ
נוֹטָה מִכְּנֶגֶד מִזְרַח הָעוֹלָם כְּנֶגֶד צָפוֹן הָעוֹלָם. וְלִפִּי רַב
הַמִּרְחָק, וְלִפִּי רַב הַנִּטְיָה²¹.

(21) בה במידה שהמרחק מן קו המשווה גדול יותר, לצד
צפון או לצד דרום, בה במידה גדולה יותר נטיית החלק
הפגום מן המזרח לצד דרום או לצד צפון.

טו. וּמַחְקִירַת הָעֵדִים - שְׂאוֹמְרִין לָהֶם: כְּמָה הִנֵּה
גְבוּהָ²² וְדָבָר זֶה יוֹדַע מִקִּשְׁת הָרֵאשִׁי²³: שֶׁבִּזְמַן
שֶׁתִּהְיֶה קִשְׁת הָרֵאשִׁי קְצֶרָה - יִרְאֶה הִירָח כְּאֵלוֹ הוּא
קָרוֹב מִן הָאָרֶץ, וּבִזְמַן שֶׁתִּהְיֶה אֲרָכָה - יִרְאֶה גְבוּהָ
מֵעַל הָאָרֶץ. וְלִפִּי אֲרָךְ קִשְׁת הָרֵאשִׁי, לִפִּי גְבוּהוֹ מֵעַל
הָאָרֶץ בְּרֵאשִׁית הָעֵינִים.

(22) ע"י ראש השנה כג, ב. (23) ע"י למעלה פי"ז, ה"ד.

טז. הֲרִי בְּאֵרְנוּ חֲשׁוֹנוֹת כָּל הַדְּרָכִים שֶׁצָּרִיכִין לָהֶם
בִּידִיעַת הָרֵאשִׁי וּבַחֲקִירַת הָעֵדִים, כְּדִי שִׁיְהִיָּה הַכָּל
יָדוּעַ לְמִבְנֵינִים, וְלֹא יִחְסְרוּ דֶּרֶךְ מִדְּרָכֵי הַתּוֹרָה, וְלֹא

מפורש ב"ירושלמי" נדרים פ"ח ה"א. (18) משנה, שם יט, א. וראה להלן פ"ב ה"ב, שצוהקים על המזונות אפילו בשבת. (19) סכנת שטפון. (20) שפגעה בה סעודה בים, והיא קרובה להשבר. (21) תענית כב, ב. (22) רבינו מפרש מה שאמרו מתריעין ב'עננו' (תענית יד.), היינו תפלת עננו בתענית (מגיד-משנה). וכן כתב בפירוש המשנה (תענית יט.) שמתענין. אבל למעלה בפ"ב דהל' שבת הכ"ד, ובפרק ל' שם ה"ב, לא הביא שמתענים (כסף-משנה). ואמנם ב'טור' (או"ח סי' תקעו) לא העתיק "מתענין עליהם בשבת". (23) בתענית יד, א: "שופרות בשבת, מי שרי?" (= וכי מותר לתקוע בשופר בשבת?). (24) כרבי יוסי, שאמר (תענית יט.) "לעזרה ולא לצעקה", ופירשה רבינו (ב'פירוש המשניות') בין בתפילה ובין בתקיעה, אלא שאין הלכה כדבריו לענין מניעת הצעקה בשבת, אבל לענין תקיעה לעזרה - הלכה כדבריו. [וכן יש לפרש בדברי רבינו למעלה פ"ל מהל' שבת ה"ב "שמתריעין עליהן בשבת לעזרן" - דהיינו בתקיעה].

ז. וכן אין גוזרין תענית בתחלה בראשי חודשים, או בחגים ופורים²⁵, או בחלו של מועד²⁶. ואם התחילו להתענות על הצרה אפילו יום אחד, ופגע בהן יום מאלו - מתענין ומשלימין היום בתענית.

(25) משנה, תענית טו, ב. (26) במשנה שם לא נזכר חולו של מועד.

ח. תעניות אלו²⁷, שמתענין על הצרות²⁸, אין מתענין בהן לא עבירות ולא מניקות ולא קטנים²⁹. ומתירין לאכל בלילה³⁰ אף על פי שמתענין למחר, חוץ מתעניות המטר³¹, כמו שיתבאר³². וכל תענית שאוכלין בה בלילה, בין צבור בין יחיד, הרי זה אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר³³. והוא שלא ישן, אכל אם ישן - אינו חוזר ואוכל³⁴.

(27) תענית יד, א. ו'תוספתא' פ"ב דתענית. (28) אבל בשבע תעניות אחרונות שגוזרים על עצירת הגשמים - גם אלה מתענים (להלן פ"ג ה"ה). (29) קטנים לא נזכרו לא בגמרא שם, ולא בתוספתא שם. ואמנם צריך עיון, שהרי קטנים אינם מתענים לעולם? ואפשר שהמדובר באלה שהם בני י"ג שנה, כל זמן שלא הגיעו לגבורת אנשים. וכן המנהג שאין גוזרין תענית על פחותים מ"ח לזכר וט"ו לנקבה ('מגן אברהם' או"ח סי' תקעו). ויש אומרים שהכוונה שאין צריך אפילו לחנכם, ואין התעניות האלו דומות ליום הכיפורים שמחנכים הקטנים בתענית שעות, כמו שכתב רבינו בפ"ב מהל' שביית עשור ה"י (האדרי"ת בהגהותיו). (30) תענית יב, א. (31) שלש תעניות שניות. (32) להלן פ"ג ה"ג. (33) כרבי, בתענית שם. (34) שהרי הפסיק והסתלק מן האכילה. ויש אומרים שדווקא אם לא התנה לאכול, אבל אם התנה - מותר (מגיד-משנה בשם "ירושלמי" תענית פ"א ה"ד).

ט. כשם שהצבור מתענים על צרתו, כך היחיד מתענה על צרתו³⁵. כיצד? הרי שהיה לו חולה, או

ד. ומדברי סופרים⁶, להתענות על כל צרה⁸ שתבוא על הצבור עד שירחמו מן השמים. ובימי התעניות האלו זועקין בתפלות⁹ ומתחננים ומריעין בתצורות בלבד. ואם היו במקדש, מריעין בתצורות ובשופר¹⁰. השופר מקצר והתצורות מאריכות, שמצות היום¹¹ בתצורות. ואין תוקעין בתצורות ושופר באחד אלא במקדש, שנאמר: בתצורות וקול שופר הריעו לפני המלך ה'¹².

(6) חכמים. שהרי לא נזכר עינוי בתורה (מגיד-משנה). (7) לגזור צום על הציבור (משנה, תענית יט.). (8) המבוארות להלן בפרק שני. (9) המבוארות להלן בפרק רביעי. (10) משנה, ראש השנה כו, ב. (11) של תענית. (12) בית המקדש ששם גילוי שכינה, הוא "לפני המלך ה'".

ה. תעניות אלו, שגוזרין על הצבור מפני הצרות, אינן יום אחד יום, שאין רב הצבור יכולים לעמוד בדבר זה¹³. ואין גוזרין בתחלה¹⁴ תענית אלא בשני בשבת ובחמישי שלאחריו¹⁵ ובשני שלאחריו. וכן על הסדר הזה: שני וחמישי ושני¹⁶. עד שירחמו.

(13) ולעולם אין גוזרים גזירה על הציבור אלא אם-כן רוב הציבור יכולים לעמוד בה (פ"ב מהל' ממרים ה"ה). (14) התחלת סדרת התעניות (משנה, תענית טו:). (15) ואין גוזרין תענית על הציבור בתחילה בחמישי שלא להפקיע השערים, כשרואין בעלי חנויות שקונים למוצאי חמישי שתי סעודות גדולות, אחת לליל תענית ואחת לשבת, יהיו סבורין שבא רעב לעולם ומייקרין ומפקיעין השער (רש"י). והרמב"ם בפירושו למשניות, כתב: שלא יאמרו אם לא שראו בית-דין שהרעב בא, לא היו דוחקים לגזור התענית עתה סמוך לשבת, ומפני כן ייקרו ויפקיעו השער. (16) בכתב-יד קדמון כתוב, שמצא נוסחא אחרת מכתב-ידו של הרמב"ם: "וכן על הסדר חמישי ושני וחמישי" (וכ"ה להלן פ"ג ה"ה וה"ט). ולפי גירסא זו יוצא, שאת המשך התעניות אפשר לקבוע ולהתחיל בחמישי, כדעת התנא-קמא שם במשנה, ולא כרבי יוסי שאמר "כשם שאין הראשונות בחמישי, כך לא שניות ולא אחרונות". וכן פסק בפירוש המשנה שם ('מעשה רוקח'). ומלשון "בתחילה" שכתב, גם כן נראה כנוסחא זו.

ו. אין גוזרין תעניות על הצבור לא בשבתות ולא ב'מים טובים'¹⁷. וכן אין תוקעין בהן לא בשופר ולא בתצורות, ולא זועקים ומתחננים בהם בתפלה¹⁸. אלא אם כן היתה עיר שהקיפוה עפ"י¹⁹, או ספינה המטפפת בהם²⁰. אפילו יחיד²¹ הנדף מפני עפ"י²², מפני לסטים ומפני רוח רעה - (מתענין)²² עליהם בשבת (זועקין ומתחננים עליהם בתפלה). אבל אין תוקעין²³, אלא אם כן תקעו לקבץ את העם לעזר²⁴ אותם ולהצילן.

(17) משנה, תענית טו, ב: "אין גוזרין תענית על הציבור בראשי חודשים כו" וכל-שכן בשבתות וימים-טובים. וכן

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ומתענה ואפלו בשבת. ומתפלל "ענונו" 49 בכל
תפלה, אף על פי שלא קבלה מבעוד יום. והמתענה
בשבת, מתענה יום אחר, מפני שבטל ענג שבת 50.

46 תענית יב, ב. 47 "יש אומרים, שבזמן הזה אין להתענות תענית חלום בשבת, שאין אנו בקיאים בפתרון חלומות לידע איזה טוב ואיזה רע, והעולם אומרים שנמצא בספרים קדמונים, שעל שלשה חלומות מתענים בשבת: הרואה ספר-תורה שנשרף, או יום הכיפורים בשעת נעילה, או קורות ביתו או שינוי שנפלו, ונראה לי שהחלומות שאמרו במסכת ברכות פרק הרואה שהם רעים, גם עליהם מתענין בשבת" (שולחן ערוך "או"ח סי' רפח). 48 ויתעורר. 49 כן כתבו 'הלכות גדולות' (מגיד-משנה). 50 תענית, שם: "מאי תקנתיה (מה תקנתו של זה שמתענה תענית חלום בשבת)? ליתבי תעניתא לתעניתא" (ישב בתענית אחר, ויכפר על זה שהתענה בשבת).

יג. מתענה אדם שעות 51, והוא שלא יאכל כלום 26 שאר היום 52. פיצד? הרי שהיה טרוד בחפציו 27 ומתעסק בצרכיו, ולא אכל עד חצות או עד תשע שעות 53, ונמלך להתענות בשעות שנשארו מן היום - הרי זה מתענה אותן שעות 54, ומתפלל בהן "ענונו". שהרי קבל עליו התענית קדם שעות 31 התענית. וכן אם אכל ושתה, ואחר כך התחיל להתענות שאר היום - הרי זה תענית שעות 55.

51 שם, יא, ב. 52 שם, יב, א. 53 כלומר, לא קיבל עליו תענית, אלא מפני טרדתו לא טעם. 54 שנשארו מן היום. 55 "ירושלמי" גדרים פ"ח ה"א: "מילתיה דרבי יונה אמר מתענין שעות, רבי יונה הוה בצור, ושמע דרמך (נפטר) בריה דרבי יוסי, אף-על-גב דאכיל גובנה (גבינה) ושתה מיא (ושתה מים באותו יום) - צם כל ההוא יומא" (ונחשב לו לתענית). אבל הראב"ד וכל הראשונים חולקים עליו וסוברים, שכיון שהבבלי אומר בפירוש (תענית יב). "והוא שלא טעם כלום עד הערב", הוא חולק על הירושלמי. וכתב המגיד-משנה שדעת הרמב"ם לפרש "והוא שלא טעם כלום עד הערב", היינו משעה שחושב להתענות. [והיינו מה שאמרו: "כל תענית שלא שקעה עליו החמה - אינו תענית" וכגירסת רבינו חננאל (תענית, שם) "אמר רב חסדא: הא דאמרת מתענין לשעות כו' והוא שלא טעם כלום עד הערב כו' רב חסדא לטעמיה דאמר כל תענית שלא שקעה עליו חמה - לאו שמיה תענית". ולא כהראב"ד שכתב, שהן שתי מימרות נפרדות, והראשונה באה למעט מי שאכל לפני חצות היום ואחר-כך קיבל עליו התענית עד הערב]. והרשב"א בתשובה מביא, ששמע שהרמב"ם חזר בו מדין זה, ותיקן כך: "עיניו שעות אינו עינוי אלא אם לא טעם באותו יום כלום".

יד. כל השרוי בתענית - בין שהיה מתענה על צרתו 34 או על חלומו, בין שהיה מתענה עם הצבור על צרתם - הרי זה לא ינהג עדוניה בעצמו, ולא יקל ראשו, ולא יהיה שמח וטוב לב; אלא דואג ואונן,

1 תועה במדבר, או אסור בבית האסורין - יש לו
2 להתענות עליו ולבקש רחמים בתפלתו. ואומר
3 "ענונו" וכו' 36 בכל תפלה שמתפלל. ולא יתענה
4 בשבתות ולא במועדות ולא בראשי חודשים ולא
5 בחגגה ופורים 37.

35 כתנא-קמא של רבי יוסי (תענית כב): שאמר "על כולן (על כל הצרות שנזכרו שם) יחיד רשאי לסגף עצמו בתענית". וכן מפורש בשמואל-ב יב, טו-טז: "ויגוף ה' את הילד כו' ויאנש. ויבקש דוד את האלקים בעד הנער ויצום דוד צום" (האדר"ת בהגהותיו). 36 תענית יג, ב: "יחיד שקיבל עליו תענית, מתפלל של תענית (=ענונו) - בשומע תפלה". 37 שם, י, א.

י. כל תענית שלא קבלה עליו היחיד מבעוד יום, 6 אינו תענית 38. פיצד מקבלה? כשיתפלל תפלת מנחה, אומר אחר התפלה: מחר אהא בתענית. 8 וגומר בלבד 39 להתענות למחר. ואף על פי שהוא אוכל בלילה, לא הפסיד כלום 40. וכן אם גמר בלבו 10 וקבל עליו להתענות שלשה או ארבעה ימים זה 11 אחר זה, אף על פי שהוא אוכל כל לילה ולילה, 12 לא הפסיד תעניתו. ואינו צריך פונה לכל יום ויום 13 מבעודו 41.

38 שם, יד, א: "ואי יתיב (אם יושב בתענית בלי קבלה מבערב), מאי? אמר רבה בר שילא: דמיא למפוחא דמליא זיקא (הוא דומה למפוח שנופחין בו הנפחין את האור המתמלא ברוח, אף זה נתמלא רוח, שלא אכל בחינם - רש"י)". כלומר אין זה תענית כלל וכלל, אבל הוא כתענית שעות (להלן הלכה יג). 39 בנוסחת המגיד-משנה, היה כתוב: "כשיתפלל תפילת מנחה או אחר התפילה, אומר ענונו וגומר בלבד". ופירשה: כשיתפלל - היינו בשומע תפילה (וכפירוש ר"ח), או אחר התפילה - אחר שסיים תפילתו (וכפירוש רש"י) קודם שיעקור רגליו. ומה שכתב "אומר ענונו", כן הוא גם בשאילתות ויקהל סי' סו. והיינו שאומר "ענונו ה' ענונו ביום צום תענית, כי למחר אשב בתענית" (הגהות אשר"י פ"א דתענית סי' יג), ועי' רא"ש שם, ותשובות רבינו בסוף הספר. 40 תענית יא, ב. 41 מבעוד יום שלו.

יא. קבל עליו 42 מבעוד יום להתענות למחר - בלבד 15 והתענה, ובלילה נמלך 43 להתענות ביום שני 44, אף על שלן בתעניתו - אינה תענית, מפני שלא קבלה 17 עליו מבעוד יום; ואין צריך לומר שהיה אוכל 18 ושותה בלילה והשפים בפקר ונמלך להתענות, 19 שאין זו תענית כלל 45.

42 תענית, שם. 43 התחרט. 44 כלומר, גם ביום שני. 45 מכיון שצם בלא קבלת תענית. ויש לו דין תענית שעות, המבואר להלן בהלכה יג.

יב. הרואה 46 חלום רע, צריך להתענות למחר 47, כדי שישבו ויעזרו 48 במעשיו ויחפש בהן ויחזר בתשובה. 22

יז. בכל יום תענית שגזרין על הצבור מפני הצרות, בית דין והזקנים יושבין בבית הכנסת ובדוקים על מעשי אנשי העיר מאחר תפלת שחרית עד תצות היום. ומסירין המכשולות של עבדות; ומזהירין ודורשין וחוקרין על פעלי חמס ועבדות, ומפרישין אותן; ועל פעלי זרוע, ומשפילין אותן; וכיוצא בדברים אלו⁵⁶. ומחצני היום ולערב: רביעי היום קוראין בברכות וקללות שבתורה⁵⁷, שנאמר: מוסר ה' בני אל תמאס, ואל תקץ בתוכחתו. ומפטרין בנביא בתוכחות מענין הצרה. ורביעי היום האחרון מתפללים מנחה ומתחננים וזועקים ומתנודים כפי כחם.

(69) תענית יב, ב. מימרא של אביי. ונאף-על-פי שסוגיית הגמרא שם עוסקת בשלוש תעניות שניות (המבוארות להלן פ"ג ה"ג-ה"ד) - מכיון שהביא הפוסק (נחמיה ט, ג) ויקראו בספר תורת ה' אלקים רביעית היום, ורביעית מתוודים ומשתחווים לה' אלקיהם, נראה שבכל תענית נוהגים כן. וראה להלן בפ"ג ה"ב, ובלחם-משנה כאן. (70) משנה, מגילה ל, ב. ומימרא של אביי, תענית שם. וזהו דוקא בתעניות שגזרין אותן הציבור מפני הצרות, כגון: בצורת ודבר וכיוצא בהן, קוראים ברכות וקללות, כדי שישובו העם ויכנעו לבכם כשישמעו אותם, אבל בשאר התעניות, שאנו מתענים על מה שאירע לאבותינו, קורין בשחרית ובמנחה "ויחל", ראה ברמב"ם הלכות תפילה פרק יג ה"ח ("צפנת פענח").

יום שישי כ"ח ניסן ה'תשע"ח

פרק שני

(1) נתבאר בו, על אלו צרות מתענין. ונזכרו בו פרטי הצרות אחת לאחת, ודיניהן בפרט. ואחת מהן צרת מניעת הגשמים, ויש לה סדר ארוך ותעניות משונים בעיניהם. ולזה נתיחדו לה שני פרקים אחרים.

א. אלו הן הצרות של צבור שמתענין ומתריעין עליהם²: על הצרת שונאי ישראל לישראל, ועל החרב, ועל הדבר, ועל חיה רעה, ועל הארבה, ועל החסיל, ועל השדפון, ועל המרקון, ועל המפלת, ועל החלאים, ועל המזונות, ועל המטר.

(2) "על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות - רבי עקיבא אומר, אין לי אלא מלחמה, - שדפון וירקון, ואשה מקשה לילד, וספינה המטורפת בים מניין? תלמוד לומר: על הצר הצורר אתכם, על כל צרה וצרה שלא תבוא על הצבור - והרעותם בחצוצרות".

ב. כל עיר שיש בה צרה מכל אלו - אותה העיר מתענה ומתריעת עד שתעבר הצרה, וכל סביבותיה³ מתענות ולא מתריעות, אכל מבקשים עליהם רחמים⁴. ובכל מקום אין צועקין ולא מתריעין בשבת, כמו שאמרנו; חוץ מצרת המזונות,

1 פִּעְנִין שְׁנָאֵמַר: מַה יִּתְּאוּנָן אָדָם חֵי, גָּבַר עַל חֲטָאֵיו⁵⁶. וּמִתֵּר לוֹ לְטַעַם אֶת הַתְּבַשִּׁיל, וְאַפְלוּ בְּכַדֵּי רְבִיעִית⁵⁷; וְהוּא שְׁלֵא יִכְלַע, אֲלֵא טוֹעַם וּפּוֹלֵט. שְׂכַח⁵⁸ וְאַכְל⁵⁹, מְשָׁלִים תַּעֲנִית⁶⁰.

(56) תענית יא, א. (57) ולא יותר (ברכות יד.). (58) "ירושלמי" נדרים, שם. (59) כזית. (60) בכת"י הגירסא: "משלים תפילתו ותעניתו", היינו שיתפלל 'עננו' ('מעשה רוקח'). ודוקא אם קיבל עליו לצום ביום הזה, אבל אם קיבל עליו תענית באיזה יום שהוא ושכח ואכל, אבר תעניתו וחייב לצום יום אחר (רבינו בפ"ד מהל' נדרים הלכה טז, וכ"כ הראב"ד כאן).

5 טו. יחיד שהיה מתענה על החולה, ונתרפא; על צרה, ועברה - הרי זה משלים תעניתו⁶¹. ההולך⁶² ממקום שמתענין למקום שאין מתענין, הרי זה מתענה ומשלים תעניתו⁶³. הלך ממקום שאין מתענין למקום שמתענין, הרי זה מתענה עמהן. שִׁכַּח וְאַכַּל וְשָׁתָה, אֵל יִתְּרָא בִּפְנֵיהֶם וְאֵל יִנְהֹג עֲדוּנִין בַּעֲצָמוֹ⁶⁴.

(61) תענית י, ב. ואפילו אם נתרפא (או עברה הצרה) קודם חצות היום, שהרי קיבל עליו התענית. ואם אינו משלים - נראה כמתנה עם קונו, אם תעבור לא אתענה ואם לא תעבור אתענה (רש"י). ובציבור לא הטריחו עליהם להשלים (כשעברה הצרה קודם חצות היום), מפני טורח הציבור (מגיד-משנה להלן הלכה טז). (62) תענית, שם. (63) וברש"י שם: כל התעניות שקיבלו בני עירו, שנותנים עליו חומרי מקום שיצא משם. (64) תענית, שם. וכן אלה שפטורים להתענות, כגון מעוברים ומניקות, לא ינהגו עידונים בעצמם ("ירושלמי" תענית פ"א ה"ה).

12 טז. צבור שהיו מתענין על הגשמים, וירדו להן גשמים: אם קדם חצות ירדו - לא ישלימו⁶⁵; אלא אוכלין ושותין, ומתכנסין וקוראין הלל הגדול⁶⁶; שאין אומרים הלל הגדול אלא בנפש שבועה וקרס מלאה⁶⁷. ואם אחר חצות - הואיל ועבר רב היום בקדשה, ישלימו תעניתן. וכן אם היו מתענין על צרה ועברה, או על גזרה וקטלה: אם קדם חצות - לא ישלימו⁶⁸, ואם אחר חצות - ישלימו.

(65) משנה, תענית יט, א. כרבי אליעזר ורבי טרפון. (66) מזמור קלו בתהלים, שכתוב בו "נותן לחם לכל בשר", נקרא הלל הגדול "מפני שהקדוש-ברוך-הוא יושב ברומו של עולם ומחלק מזון לכל בריה" (פסחים קח.). (67) תענית כה, ב ודף כו, א. ש"מתוך שכתוב בו: "נותן לחם לכל בשר", נראה להאמר על השובע" (רש"י). (68) נלמד מדין גשמים שלמעלה. שלא הטריחו על הציבור להשלים התענית. אבל הראב"ד סובר שדין זה נאמר רק בצרת גשמים, אבל בשאר צרות - דין ציבור כדין יחיד, המבואר בהלכה הקודמת, שכיון שקיבלו עליהם התענית - צריכים להשלים אותו אף אם עברה הצרה.

ואפילו בצומות הרגילים מקילים בזמן הדבר מפני ספק פקוח נפש.

ז. אין מתענין על חיה רעה אלא בזמן שהיא משלחת.¹³ כיצד? נראתה בעיר ביום, הרי זו משלחת. נראתה בשדה ביום - אם ראתה שני בני אדם ולא ברחה מפניהם, הרי זו משלחת. ואם היה שדה הסמוכה לאגם,¹⁴ נראתה שני בני אדם ונדפה אחריהם - הרי זו משלחת; לא נדפה אחריהם - אינה משלחת. ואם היה באגם, אפילו נדפה אחריהם אינה משלחת. אלא אם כן טרפה שניהם ואכלה אחד מהן.¹⁵ אבל אם אכלה שניהם באגם, אינה משלחת; מפני שהיא מקומה, ומפני הרעבון טרפה, לא מפני שהיא משלחת.

(13) נשלחה מן השמים, ואיננה תופעה טבעית. (14) מקום משכנם הקבוע של חיתו טרף. (15) וכל שכן אם לא אכלה אף אחד מהם הרי זו משולחת, שזו אינה תופעה טבעית.

ח. בתים הבנויים במדברות ובארצות הנשמות, הואיל והן מקום גידודי חיה - אם עלתה לגג ונטלה תינוק מצריסה, הרי זו משלחת; ואם לא הגיעה למדה זו, אינה משלחת. שאלו בני אדם הם שספנו בעצמם ובאו למקום החיות.

ט. שאר מיני רמש הארץ ורמש העוף ששלחו והזיקו,¹⁶ כגון שלוח נחשים ועקרבים, ואין צריך לומר צרעין¹⁷ ויתושין והדומה להן - אין מתענין עליהם ולא מתריעין, אבל זועקין בלא תרועה.

(16) הזיקו ולא המיתו. שאם המיתו, מתענים עליהם כמו על חיתו טרף. (17) כעין דבורים העוקצים ומזיקים.

י. על הארבה ועל החסיל, אפילו לא נראה מהן אלא כנף אחד בכל ארץ ישראל, מתענין ומתריעין עליהן.¹⁸ ועל הגובאית¹⁹ - בכל שהוא. אבל על החגב²⁰ אין מתענין עליו ולא מתריעין, אלא זועקין בלבד.

(18) שהארבה מתפשט במהירות רבה, וכל ארץ ישראל נחשבת לנדון זה לאיזור אחד. (19) מין ארבה המסכן את התבואות. (20) מין ארבה שאינו מסכן את התבואות.

יא. על השדפון ועל הירקון - משיתחיל בתבואה. ואפילו לא התחיל אלא ממקום קטן כמלוא פי תנור²¹, גוזרין עליו תענית ומתריעין.

(21) שאפשר לאפות ממנה לחם הממלא פי תנור.

יב. על המפלת כיצד? הרי שרבקה בעיר מפלת פתלים²² בריאים, שאינן עומדים בצד הנער - הרי זו צרה, ומתענין ומתריעין עליה. וכן על הרעש²³ ועל הרוחות²⁴, שהן מפילין את הפגן והורגין, מתענין ומתריעין עליהן.

1 שְׁצוּעִין עֲלֶיהָ אֶפְלוּ בְּשָׂכָה, אֲבָל אֵין מְתַרְעִין
2 עֲלֶיהָ בַּחֲצוּצוֹת בְּשָׁבָת.

(3) אותו האיזור. אבל במקומות הרחוקים לא מתענים, שאם כן היינו צריכים לצום לעולם, שהרי אין זמן בעולם שלא תהיה בו חרב באחד מן המקומות. (4) מתפללים בלא תקיעה בחצוצרות. (5) "תנו רבנן: מתריעין על פרקמטיא ואפילו בשבת", וכאן הפירוש "מתריעים", הוא בקשת רחמים בתפילה הלא תקיעה בחצוצרות.

ג. על הצרת שונאי ישראל לישראל כיצד? עכו"ם שפאו לערף מלחמה עם ישראל, או לטל מהם מס, או לקח מידם ארץ, או לגזר עליהם גזרה, אפילו במצוה קלה - הרי אלו מתענין ומתריעין עד שירחמו. וכל הערים שסביבותיהם מתענין, אבל אין מתריעין, אלא אם כן תקעו להתקבץ לעזרתן.

(6) "אמרו ליה לרבא אתו חברי (=גויים רשעים שגזרו גזרות על ישראל להעבירם על דתם) לבבל, גזר תעניתא".

ד. על החרב כיצד? אפילו חרב של שלום, כגון שערכו מלחמה עכו"ם עם עכו"ם ועברו במקום ישראל, אף על פי שאין ביניהם ובין ישראל מלחמה - הרי זו צרה ומתענין עליה. שנאמר: וחרב לא תעבר בארצכם - מפלל שראית המלחמה - צרה.⁷

(7) "חרב שאמרו אינו צריך לומר חרב שאינו של שלום, אלא אפילו חרב של שלום, שאין לך חרב של שלום יותר מפרעה נכה, ואף על פי כן נכשל בה המלך יאשיהו".

ה. ועל הדבר. אי זו היא דבר? עיר שיש בה חמש מאות רגל⁸, ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה - הרי זה דבר. יצאו ביום אחד, או בארבעה ימים - אין זה דבר. היה בה אלה, ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה - דבר. יצאו ביום אחד או בארבעה - אין זה דבר. וכן לפי חשבון זה. ואין הנשים והקטנים והזקנים ששבתו מללאכה בכלל מנין אנשי המדינה לענין זה.⁹

(8) "הגברים לבד מטרף". (9) ששלושה סוגים אלה, הם חלושים בטבעם, ועלולים להיפגע יותר.

ו. היה דבר בארץ ישראל, מתענין שאר גליות ישראל עליהן.¹⁰ היה דבר במדינה¹¹, ושירות הולכות ובאות ממנה למדינה אחרת - שתייהן מתענות, אף על פי שהן רחוקות זו מזו.¹²

(10) "שאם גבירה (שהיא ארץ ישראל) לוקה - שפחה (חוצה לארץ) לא כל שכן". (11) בחוצה לארץ. (12) והיום לא גוזרים תענית על מכת דבר, מפני שנשתנה טבע בני האדם, ונתברר כי המחלה מסוכנת יותר כשאינו אוכל ושותה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק כ"ט ניסן - ספר זמנים - הלכות תעניות קסט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22) לא ביאר רבינו ריבוי זה כמה הוא. והריטב"א כתב ששיעורו שלושה בתים. 23) היא רעידת אדמה. 24) סערות.

33) שאוגרים בהם מים להשקות את הזרעים והבהמות.

34) יח. פסקו הגשמים, בין גשם לגשם ארבעים יום, בימות הגשמים - הרי זו מפת בצרת³⁴, ומתענים וזועקים עד שירדו הגשמים, או עד שיעבר זמנם. 36) 34) מכה המביאה לידי בצורת, שכבר השרישו הזרעים, ומתקלקלים מפני חוסר גשמים.

יום ש"ק כ"ט ניסן ה'תשע"ח

פרק שלישי

1) נכתבו בו חלוקי תעניות הגשמים, והזמן הקבוע לצבור וליחידים להתענות, ופרטי הדברים האסורין בזמן העצירה ומניעת הגשמים.

א. הרי שלא ירדו להם גשמים כל עקר מתחלת ימות הגשמים: אם הגיע י"ז במרחשון² ולא ירדו גשמים, מתחילין תלמידי חכמים בלבד להתענות שני וחמישי ושני³; וכל התלמידים ראויין לכך⁴.

2) תענית ו, א: "איווהי רביעה (עונת גשמים) ראשונה? הבכירה (ראשית עונת גשמים) בשלשה במרחשון, בינונית בשבעה בו, אפילה (גשם מאוחר) בשבעה עשר בו". 3) משנה, שם י, א: "הגיע שבעה עשר במרחשון ולא ירדו גשמים, התחילו היחידים (תלמידי חכמים המיוחדים במעשיהם - הרא"ש) מתעניין ג' תעניות". 4) שם י, ב: "תנו רבנן: אל יאמר אדם תלמיד אני, איני ראוי להיות יחיד (איני חשוב כל-כך להיות נחשב בין רבנן) אלא כל תלמיד חכמים יחידים (לענין תענית זו)".

ב. הגיע ראש חדש כסלו ולא ירדו גשמים, בית דין גוזרין שלש תעניות על הצבור: שני, חמישי ושני. ומתריין בהן לאכל ולשתות פליטה⁵. ואנשי משמר⁶ אין מתעניין עמהן, מפני שהן עסוקין בעבודה⁷. וכל העם נכנסים לבתי כנסיות, ומתפללין וזועקין ומתחננין, בדרך שעושין בכל התעניות⁸.

5) משנה, שם י, א. כי הצום מתחיל משיעלה עמוד השחר (למעלה פ"א ה"ח). 6) משמרות כהונה, קבוצת כהנים שנפל בחלקם לעבוד עבודת המקדש באותו שבוע (ע"י הל' כלי המקדש פ"ו). 7) משנה, שם טו, ב. 8) ברביע היום האחרון, למעלה סוף פ"א נראה בתענית טו: "שלש תעניות ראשונות ושניות נכנסים לבית הכנסת ומתפללין כדרך שמתפללין כל השנה כולה".

ג. עברו אלו ולא נענו, בית דין גוזרין שלש תעניות אחרות על הצבור: שני וחמישי ושני. ובשלש אלו אוכלין ושותין מבעוד יום¹⁰, כמו שעושין בצום פפור¹¹. ואנשי משמר¹² מתעניין מקצת היום, ולא משלימין¹³. ואנשי בית אבי¹⁴, והם העוסקין בעבודה

1 יג. על החללים כיצד? הרי שירד חלי אחד לאנשים הרבה באותה העיר, כגון אסכרה²⁵ או חרחרור²⁶ וכיצא בהן, והיו מתים באותו החלי - הרי זו צרת צבור, וגוזרין לה תענית ומתריעין. וכן חפוף לח²⁷, הרי הוא פשוט פורח; ואם פשט פרב הצבור, מתעניין ומתריעין עליו. אבל חפוף יבש, צועקים עליו בלבד.

25) מחלת גרון מסוכנת. 26) מחלת חום מסוכנת. 27) קשה לרפא.

8 יד. על המזונות כיצד? הרי שהוזלו דברים של סחורה שרכ חיי אנשי אותה העיר מהן²⁸, כגון פלי פשתן בבבל וזין ושמן בארץ ישראל, ונתמעט המשא והמתן עד שיצטרף התגר למכר שנה עשרה בששה²⁹ ואחר כך ימצא לוקח - הרי זו צרת צבור, ומתריעין³⁰ עליה וזועקין עליה בשבת.

28) שמתפרנסים מהמסחר בהם. 29) אין הכוונה שהצרה היא בהזולת המצרך, אלא שהם זקוקים למכור בהפסד כזה, דבר שקנה בעשרה - למכור בשישה, ומערער את יסודות הפרנסה. 30) מבקשים רחמים בתפילה, אבל לא מתריעים בחצוצרה.

14 טו. על המטר כיצד? הרי שרבו עליהן גשמים עד שיצרו³¹ להן, הרי אלו מתפללין עליהן. שאין לה צרה יתרה מזו, שהביתם נופלין, ונמצאו בתיהן קבריהן. ובארץ ישראל אין מתפללין על רב הגשמים, מפני שהיא ארץ הרים, ובתיהם בנויים באבנים, ורב הגשמים טובה להן, ואין מתעניין להעביר הטובה.

31) שנצמח מהם צרה לצבור.

21 טז. תבואה שצמחה, ונמנע המטר, והתחילו צמחין ליבש - הרי אלו מתעניין וזועקין עד שירדו גשמים, או עד שיבישו³² הצמחים. וכן אם הגיע זמן הפסח או קרוב לו בארץ ישראל, שהוא זמן פריחת האילנות שם, ולא ירדו גשמים - הרי אלו מתעניין וזועקין עד שירדו גשמים הראויין לאילנות, או עד שיעבר זמנם.

32) שמאז לא יועילו עוד הגשמים, והיא תפילת שוא.

28 יז. וכן אם הגיע זמן חג הסוכות ולא ירדו גשמים הרבה כדי למלאות מהם הבורות השיחין והמערות³³ - הרי אלו מתעניין עד שירד גשם הראוי לבורות. ואם אין להם מים לשתות, מתענים על הגשמים

ה. עֲבְרוּ אֵלָיו וְלֹא נִעְנֶה, בֵּית דִּין גּוֹזְרִין שְׁבַע תַּעֲנִיּוֹת
 אַחֲרוֹת עַל הַצָּבוֹר²⁵: שְׁנֵי וַחֲמִישֵׁי וְשְׁנֵי, וַחֲמִישֵׁי
 וְשְׁנֵי, וַחֲמִישֵׁי וְשְׁנֵי, וּבְאֵלֹי הַשְּׁבַע בְּלֶכֶד עֲבֹרוֹת
 וּמִנִּיקוֹת מִתַּעֲנוּת, אֲכָל בִּשְׁאָר הַתַּעֲנִיּוֹת אֵין עֲבֹרוֹת
 וּמִנִּיקוֹת מִתַּעֲנוּת²⁶. וְאִף עַל פִּי שְׁאִינָן מִתַּעֲנוּת, אֵין
 מִעֲנָנוֹת עֲצָמָן בְּתַפְנוּקִים, אֲלָא אוֹכְלוֹת וְשׁוֹתוֹת כְּדִי
 קִיּוּם הַנֶּלְדָּד²⁷.

(25) משנה, שם יב, ב. (26) שאינן מתענות לא בשלש
 ראשונות ולא בשלש אחרונות. וראה למעלה הלכה ג והערה
 י. ודעת רבינו לפסוק כהברייתא האמצעית בתענית יד,
 א: "מתענות באחרונות ואין מתענות בראשונות", ומפרש
 "אחרונות" - שבע אחרונות. ומה שאמרו שם "נקוט
 אמצעייתא", היינו נקוט בברייתא האמצעית כנ"ל.
 (27) "ירושלמי" תענית פ"א ה"ה.

ו. וּבְשִׁבְעַת תַּעֲנִיּוֹת אֵלָיו, אֲנָשִׁי מְשֻׁמְרֵי מִתַּעֲנִין
 וּמְשֻׁלְמִין. וְאֲנָשִׁי בֵּית אָב מִתַּעֲנִין מִקְצַת הַיּוֹם, וְלֹא
 מְשֻׁלְמִין²⁸. וְכָל דָּבָר שֶׁהוּא אֲסוּר בְּשִׁלְשׁ אֲמָצְעִיּוֹת,
 אֲסוּר בְּאֵלֹי הַשְּׁבַע הָאַחֲרוֹנוֹת²⁹.

(28) משנה, שם טו, ב. (29) תענית יג, ב.

ז. וַיִּתְּרוֹת אֵלָיו: שֶׁבֶהָן בְּלֶכֶד מִתְּרֵיעִין³⁰, וּמִתְּפַלְלִין
 בְּרַחוּב הָעֵיר; וּמִתְּרֵיעִין זָקֵן לְהוֹכִיחַ לָעַם, כְּדִי
 שִׁישׁוּבוֹ מִדְּרָפָם³¹; וּמוֹסִיפִין שֵׁשׁ בְּרֻכּוֹת³² בְּתַפְלַת
 שַׁחֲרִית וּבְתַפְלַת מִנְּחָה, וְנִמְצְאוּ מִתְּפַלְלִין אֲרֻבַּע
 וְעֶשְׂרִים בְּרֻכּוֹת; וְנוֹעֲלִין אֶת הַתַּעֲנִיּוֹת³³. וּבְשְׁנֵי
 מִטֵּין³⁴ לַעֲת עָרֵב וּפּוֹתְחִין אֶת הַתַּעֲנִיּוֹת³⁵, אֲכָל
 בְּחִמְשֵׁי פּוֹתְחִין כָּל הַיּוֹם מִפְּנֵי כְבוֹד הַשְּׁבַת. וְאִם
 יֵשׁ לַחֲנוּת שְׁנֵי פְתָחִים, פּוֹתֵחַ אֶחָד וְנוֹעֵל אֶחָד³⁶.
 וְאִם יֵשׁ לַחֲנוּת אֶצְטָבָה³⁷, פּוֹתֵחַ כְּדִירָפּוֹ בְּחִמְשֵׁי
 וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ³⁸.

(30) בשופר. משנה, שם יב, ב. (31) משנה, שם טו, א.
 (32) המבוארות להלן בפ"ד ה"ז. (33) משנה, שם יב, ב.
 כלומר התניות המוכרות דברים אחרים, לא צרכי אכילה
 ושתיה ('בית יוסף' סי' תקעה). וראה להלן הערה לד.
 (34) פותחין מקצת הדלת. (35) לקנות מזון לערב. אבל
 חנויות אחרות אין פותחים כלל ('בית יוסף' שם).
 (36) תענית יד, ב. והיינו ביום חמישי ('בית יוסף' שם).
 (37) בכת"י: "אצטבה לפניה". ואצטבת היא ספסלים
 ולוחות, שעליהם מונחות הסחורות לדוגמא. (38) כיון
 שאין החנות פתוחה ישר לרשות הרבים, שהרי האצטבה
 לפניה (רש"י בתענית שם).

ח. עֲבְרוּ אֵלָיו וְלֹא נִעְנֶה³⁹ - מִמַּעֲטִין בְּמִשְׁאֵל וּמִתֵּן,
 וּבִבְנוֹן שֶׁל שְׁמֻחָה⁴⁰, כְּגוֹן צִיּוֹר וְכִיּוֹר⁴¹, וּבִנְטִיעָה
 שֶׁל שְׁמֻחָה, כְּגוֹן מִינֵי הַדָּס וּמִינֵי אֶהָלִים. וּמִמַּעֲטִין
 בְּאֶרוֹסִין⁴² וּנְשׁוּאִין⁴³, אֲלָא אִם כֵּן לֹא קִיָּם מִצְוַת
 פְּרִיָּה וְרִבְיָה⁴⁴. וְכָל מִי שֶׁקָּיָם מִצְוַת פְּרִיָּה וְרִבְיָה,
 אֲסוּר לוֹ לְשִׁמֵּשׁ מִשְׁתֵּי בִשְׁנֵי רֻעֲבוֹן⁴⁵. וּמִמַּעֲטִין

בְּאִתּוֹ הַיּוֹם, לֹא יִהְיוּ מִתַּעֲנִים כָּל עֶקְרָא¹⁵. וְכָל תַּעֲנִית
 שְׁאוּכְלִין בָּהּ מִבְּעוֹד יוֹם, אִם אֲכָל וּפִסַּק וְגָמַר שְׁלֹא
 לְאָכַל, אֵינוֹ חֹזֵר וְאוּכְלִי¹⁶ אִף עַל פִּי שִׁישׁ שֶׁהוּא
 בַּיּוֹם.

(9) משנה, שם יב, ב. והן חמורות מן הראשונות כפי
 שיבואר. (10) ומפסיקים אז מאכילה. (11) [שבין
 השמשות שלו אסור. וכן כתב רבינו להלן פ"ה ה"ז לענין
 תשעה באב, שאף הוא כיום הכיפורים. אבל להוסיף
 ולהתענות מבעוד יום, כמו ביום כיפור (פ"א מהל' שביתת
 עשור ה"ו), אין צריך לא בתשעה באב ולא בתענית ציבור,
 ראה ב'מגן אברהם' סי' תקעה סק"ב, ובמגיד-משנה להלן
 ה"ג]. ובכת"י נוסף כאן: "ועוברות ומניקות מתענות באלו
 בלבד" ('מעשה רוקח'), וראה להלן הלכה ה והערה כח.
 (12) שעושים עבודתם באותו שבוע. (13) משנה, שם טו,
 ב. שיוכלו לעזור לאנשי בית אב בעבודתם, במקרה שתכבד
 עליהם העבודה ולא יספיקו לגומרה לבדם. (14) קבוצת
 כהנים מאותו משמר. (15) משנה, שם. שלא תהיה להם
 הפרעה בעבודה מסיבת חולשת התענית. (16) שהרי קיבל
 עליו התענית (ר"ף פ"א דתענית, דפוס ווילנא ג ע"ב). וכן
 אמרו (עירובין מ:) לענין יום הכיפורים, שכיון שבירך ברכת
 שהחיינו מבעוד יום, כבר קיבל עליו התענית (ר"ף). ויש
 מחלקים בין תענית ציבור, שאין בו מצוה להוסיף מבעוד
 יום, שאז לא מועילה קבלתו, לבין יום הכיפורים שמצוה
 להוסיף בו מן החול על הקודש, ולכן מועילה בו קבלתו
 מבעוד יום (הרמב"ן במלחמות ה' שם, לדעת הגאון).

ד. בְּשִׁלְשׁ תַּעֲנִיּוֹת אֵלָיו, כָּל הָעָם אֲסוּרִין בַּעֲשִׂיַּת
 מְלָאכָה¹⁷ בַּיּוֹם, וּמִתְּרֵין בְּלִילָה¹⁸. וְאֲסוּרִין בְּרַחֲצִית
 כָּל הַגּוֹף בַּחֲמִין, אֲכָל פְּנִיּוֹ יָדָיו וְרַגְלָיו מִתְּרֵין¹⁹. לְפִיכָךְ
 נוֹעֲלִין אֶת הַמְּרַחֲצוֹת²⁰. וְאֲסוּרִין בְּסִיכָה²¹. וְאִם
 לְהַעֲבִיר אֶת הַזֶּהָמָא, מִתְּרֵין²². וְאֲסוּרִין בְּתַשְׁמִישׁ
 הַמַּטָּה, וּבִנְעִילַת הַסַּנְדָּל בְּעֵיר, אֲכָל בְּדֶרֶךְ מִתֵּר
 לְנַעַל²³. וּמִתְּפַלְלִין בְּבֵתִי כְּנִסְיוֹת וְזוֹעֲקִין וּמִתְּחַנְּנִין
 בְּשִׁאָר תַּעֲנִיּוֹת²⁴.

(17) משנה, בתענית יב, ב. (18) בגמרא (תענית שם): "אמר
 קרא (יאל ג, יד): 'קדשו צום קראו עצרה אספו זקנים' -
 מה עצרת אסור בעשיית מלאכה, אף תענית אסור בעשיית
 מלאכה. אי מה עצרת מאורתא (מבערב), אף תענית
 מאורתא? אמר רבי זירא, לדידי מיפרשא לי - אמר קרא:
 אספו זקנים - מה אסיפת זקנים ביום (שבילילה כל אחד
 בביתו ואינם נאספים - רש"י), אף צום נמי ביום (אינו אסור
 במלאכה אלא ביום). (19) שם יג, א. (20) משנה, שם
 יב, ב. (21) שם. (22) שלא אסור אלא סיכה של תענוג,
 אבל להעביר את הזוהמא (= הליכלוך) אין זו סיכה של
 תענוג. וכן אמרו בדין אבילות (תענית יג, ב. וכן פסק רבינו
 פ"ה מהל' אבל ה"ד) ובדין תשעה באב (להלן פ"ה ה"י,
 עיי"ש). וראה בפ"ג מהל' שביתת עשור ה"ט, שלענין יום
 הכיפורים החמירו לאסור, אפילו סיכה שאינה של תענוג.
 (23) תענית יג, א. (24) ראה למעלה הלכה ב והערה ז,
 ופ"א סוף ה"ז.

אקרא אל ה' ויתן קולות ומטר, ודעו וראו כי רעתכם רבה אשר עשיתם בעיני ה'...". (55) "ירושלמי" שם: "הדא דתימר בשלא ירדו להן גשמים מכבר, אבל אם ירדו להן גשמים מכבר, סימן ברכה הן".

י. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְכָל הַדּוּמָה לָהּ. אֲכָל מְקוֹמוֹת שְׁעוֹנֹת הַגְּשָׁמִים שֶׁלֹּהֶן קִדְּם י"ז בְּמַרְחֶשֶׁן אוֹ אַחֵר זְמַן זֶה - כְּשִׁינִיעַ זְמַנָּם וְלֹא יֵרְדוּ גְשָׁמִים, יַחֲדִידִים מִתְעַנִּים שְׁנֵי וַחֲמִישֵׁי וְשְׁנֵי וּמִפְסִיקִין בְּרֹאשֵׁי חֲדָשִׁים וּבְחֻנְכָּה וּבְכַפּוּרִים. וְשׁוֹהִין אַחֲרֵי כֵן כְּמוֹ שֶׁבָּעָה⁵⁶ יָמִים. אִם לֹא יֵרְדוּ גְשָׁמִים, בֵּית דִּין גּוֹזְרִין עַל הַצְּבֹר שְׁלֹשׁ עָשָׂר תַּעֲנִיּוֹת עַל הַסֵּדֶר שְׁאֲמַרְנוּ⁵⁷.

(56) הכסף-משנה הגיה: "ששה ימים", שכן הוא החשבון בארץ ישראל מיום גמר התעניות הראשונות של היחידים ביום כה חשון עד ב' כסלו. (57) תענית יד, ב. "אמר רבי יהודה: אימתי? בזמן שהשנים כתיקונן וישראל שרויין על אדמתן, אבל בזמן הזה הכל לפי השנים הכל לפי המקומות הכל לפי הזמן".

יא. כָּל תַּעֲנִיּוֹת שְׁגוּזִין הַצְּבֹר בַּחוּצָה לְאַרְץ, אוֹכְלִים בָּהֶם בְּלִילָה, וְדִינֵיהֶם כְּדִין שְׁאָר הַתַּעֲנִיּוֹת; שְׁאִין גּוֹזְרִין עַל הַצְּבֹר תַּעֲנִית כְּגוֹן צוּם כְּפֹר⁵⁸ אֶלָּא בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל בְּלַבָּד⁵⁹ וּבְגִלְל הַמָּטָר⁶⁰, וּבְאוֹתוֹן עֶשֶׂר תַּעֲנִיּוֹת, שֶׁהֵן שְׁלֹשׁ אֲמָצְעִיּוֹת וְשִׁבְעַת אַחֲרוֹנוֹת.

(58) להפסיק מבעוד יום, לאסור בחמשה עינויים, ולהבטל ממלאכה. (59) בתענית יא, ב: "אין תענית ציבור בבבל אלא תשעה באב בלבד", לפי שאין נשיא בחזק לארץ (רמב"ן), ואין סמוכין בחזק לארץ (הרשב"א), ואין בכוחם לגזור תענית ציבור. (60) אבל התעניות שגוזרים על שאר הצרות (כמבואר בריש הל' תעניות) כגון: בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן, אין להן חומרות אלו.

בְּשִׂאלַת שְׁלוֹם בֵּין אָדָם לְחֶבְרֹ⁴⁶. וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים לֹא יִשְׁאָלוּ שְׁלוֹם, אֶלָּא כְּזוֹפִין וְכַמְנִדִּין לְמָקוֹם. וְעַם הָאָרֶץ שָׁמָּה לָהֶם שְׁלוֹם, מַחֲזִירִין לוֹ בְּשִׂפָּה רָפָה וְכַבֵּד רֹאשׁ⁴⁷.

(39) לא ירדו גשמים. (40) משנה, שם יב, ב. ובגמרא שם יד, ב. (41) קישוט הקירות על ידי צורות. (42) לקדש אשה (במשנה, שם). (43) לכנוס אשה על-ידי חופה (שם). (44) שאין לו עדיין בן ובת (ראה בפט"ו מהל' אישות ה"ד). ודין זה אינו מפורש, אבל הוא נלמד ממה שבסמך, שחסוכי בנים משמשים מיטותיהם בשני רעבון. (45) תענית יא, א. שנאמר (בראשית מא, ג): "וליוסף יולד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב", כדי שישתתף בצער הציבור ולא יענג את עצמו. אבל לחסוכי בנים אין איסור (שם). (46) משנה, שם יב, ב. (47) שלא יבוא לידי איבה (תענית יד:).

ט. תַּלְמִידֵי חֲכָמִים חוֹזְרִין לְבָדִם וּמִתְעַנִּים שְׁנֵי וַחֲמִישֵׁי וְשְׁנֵי⁴⁸ עַד שִׁיָּצֵא נִסָּן שֶׁל תְּקוּפָה⁴⁹, אֲכָל לֹא הַצְּבֹר; שְׁאִין גּוֹזְרִין עַל הַצְּבֹר בְּשִׁבִּיל גְּשָׁמִים שֶׁלֹּא יֵרְדוּ יָתֵר מִשְׁלֹשׁ עָשָׂר תַּעֲנִיּוֹת אֲלוֹ⁵⁰. וְכַשְׁמִתְעַנִּין הַיַּחֲדִידִים עַד שִׁיָּצֵא נִסָּן, מִתְרִין לְאֲכָל בְּלִילָה, וּמִתְרִין בַּעֲשִׂית מְלָאכָה וּבְרַחֲצָה וּבְסִיכָה וְתַשְׁמִישׁ הַמָּטָה וּנְעִילַת הַסַּנְדָּל, כְּשֶׁאֵר כָּל הַתַּעֲנִיּוֹת⁵¹. וּמִפְסִיקִין לְרֹאשֵׁי חֲדָשִׁים וּפּוּרִים⁵². יָצֵא נִסָּן שֶׁל תְּקוּפָה, וְהוּא כְּשֶׁהִגִּיעַ הַשָּׁמֶשׁ לַתַּחֲלַת מִזֶּל שׁוּר⁵³, אִין מִתְעַנִּים; שְׁאִין הַגְּשָׁמִים בְּזִמָּן הַזֶּה אֶלָּא סִימָן קָלִלָה⁵⁴, הוּאִיל וְלֹא יֵרְדוּ כָּל עֶקֶר מִתַּחֲלַת הַשָּׁנָה⁵⁵.

(48) משנה, שם יב, ב. וגמרא שם י, א. (49) "ירושלמי" שם פ"א ה"ח, וראה להלן בסמך. (50) תענית יד, ב. (51) משנה, שם י, א. (52) שם י, א. [והשמיט "חנוכה" שהרי כבר עבר זמנה. וצ"ע בשו"ע או"ח סי' תקעב ס"ז]. (53) והוא שלשים יום אחרי תקופת ניסן (פני משה). (54) שנאמר (שמואל-א יב, יז): "הלא קציר חטים היום,

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ג-כ"ט ניסן תשע"ח

יום ראשון כ"ג ניסן ה'תשע"ח

מצות לא תעשה קז. מצות עשה קז.

אֶלָּא בְּכוֹר, מִנִּין לְכָל-הַקָּדָשִׁים שְׁאִין מִשְׁנִין אוֹתָם מִקְדָּשָׁה לְקָדָשָׁה? תַּלְמוּד לומר: "בְּבִהְמָה לֹא-יִקְדֹּשׁ אִישׁ אֹתוֹ" — רַמְזוֹ עַל מַה-שֶּׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר יִבְכֹּר לָהּ בְּבִהְמָה לֹא-יִקְדֹּשׁ אִישׁ אֹתוֹ" כְּאִלוֹ אָמר: כָּל-מַה שֶּׁיִּהְיֶה לָהּ בְּבִהְמָה לֹא יִקְדֹּשׁ אִישׁ אֹתוֹ קָדָשָׁה אַחֲרָה, אֶלָּא יִשְׁאָר כְּמוֹ שֶׁהוּא. וְכַכֵּר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶקֶד ה' מִתְמוּרָה.

הַמִּצְוָה הַק"ז — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטִינּוּ לְהִיּוֹת הַמֵּת מְטָמָא, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל-דִּינֵי טְמֵאָת מֵת.

הַמִּצְוָה הַק"ז — הַאֲזָהָרָה שֶׁהַזְהָרָה מִלְשֹׁנוֹת אֶת-הַקָּדָשִׁים מִקְרָבָן לְקֶרְבָן, כְּגוֹן שֶׁיִּהְיֶה שְׁלָמִים, לְעִשׂוֹתוֹ אֶשֶׁם, אוֹ אֶשֶׁם, לְעִשׂוֹתוֹ חֲטָאת — שְׁנֵה וְכִיּוּצָא בּוֹ בְּלֹא-תַעֲשֶׂה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה בְּכַבֹּר בְּהִמָּה: "לֹא-יִקְדֹּשׁ אִישׁ אֹתוֹ" (ויקרא כו, כו). וְכֹא בְּכַלָּה (ערכין פרק ח משנה ז) "לֹא-יִקְדֹּשׁ אִישׁ אֹתוֹ" — הַקָּדָשׁ מִזְבֵּחַ. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פרשת בחוקותי): "אִין לִי

יום שני כ"ד ניסן ה'תשע"ח

מצות עשה קז.

- 1 המצוה הק"ז — הצווי שִנְצִטוינו להיות המַת
2 מַטְמָא, ומצוה זו כוללת כָּל-דיני טְמֵאָת מַת.

יום חמישי כ"ז ניסן ה'תשע"ח

מצות עשה קז.

- 7 המצוה הק"ז — הצווי שִנְצִטוינו להיות המַת
8 מַטְמָא, ומצוה זו כוללת כָּל-דיני טְמֵאָת מַת.

יום שלישי כ"ה ניסן ה'תשע"ח

מצות עשה קז.

- 3 המצוה הק"ז — הצווי שִנְצִטוינו להיות המַת
4 מַטְמָא, ומצוה זו כוללת כָּל-דיני טְמֵאָת מַת.

יום שישי כ"ח ניסן ה'תשע"ח

מצות עשה קז.

- 9 המצוה הק"ז — הצווי שִנְצִטוינו להיות המַת
10 מַטְמָא, ומצוה זו כוללת כָּל-דיני טְמֵאָת מַת.

יום רביעי כ"ו ניסן ה'תשע"ח

מצות עשה קז.

- 5 המצוה הק"ז — הצווי שִנְצִטוינו להיות המַת
6 מַטְמָא, ומצוה זו כוללת כָּל-דיני טְמֵאָת מַת.

יום ש"ק כ"ט ניסן ה'תשע"ח

מצות עשה קז.

- 11 המצוה הק"ז — הצווי שִנְצִטוינו להיות המַת
12 מַטְמָא, ומצוה זו כוללת כָּל-דיני טְמֵאָת מַת.

המשך ביאור למס' הוריות ליום שישי עמ' ב

רבינו וישנה לנו במסכת עוקצין. פִּתַּח וְאָמַר – דרש להם במסכת
זו. פִּתַּח דְּאוֹקִים – לאחר שסיים, אָמַר לָהּ – אמר רבן שמעון בן
גמליאל לרבי מאיר ורבי נתן, אִי לֹא נְמִירָנָא בְּסִפִּיתָנָּן – אם לא
הייתי לומד מסכת זו הייתם מבישים אותי, פָּקִיד וְאִפְקִינְהוּ מִבֵּי
מִדְרָשָׁא – צויה והוציאום מבית המדרש. הוּוּ כְּתָבִי קוֹשִׁיָתָא
[בְּפִתְקָא] וְשָׂדוּ הֵתָם – היו רבי מאיר ורבי נתן כותבים קושיות על
פתקים וזורקים לבית המדרש, דִּהְיוּ מִפְּרִיק מִפְּרִיק – הקושיות
שתורצו בבית המדרש תורצו, דָּלָא הוּוּ מִפְּרִיק כְּתָבִי פִּירוּקִי וְשָׂדוּ
– ואלו שלא תורצו היו רבי מאיר ורבי נתן כותבים את התשובה
וזורקים לבית המדרש. אָמַר לָהּ רַבִּי יוֹסִי לַחֲכָמִים הַיּוֹשֵׁבִים בְּבֵית
הַמִּדְרָשׁ, תּוֹרָה מִכְּחֻצִּין וְאֵנִי מִכְּבָּנִים, כלומר, אין הדבר ראוי
שיישבו רבי מאיר ורבי נתן גדולי התורה בחוץ ואנו בפנים, אלא
או יכנסו הם או נצא אנחנו אליהם. אָמַר לָהּ רַבִּי [שְׁמַעוֹן בֶּן]
גְּמִלְיָאֵל לַיּוֹשֵׁבִי בֵּית הַמִּדְרָשׁ, נִיעִיִּלְיָנְהוּ – נכנסו את רבי מאיר ורבי
נתן לבית המדרש, מִיָּהוּ נִיקְנְסִינְהוּ דָּלָא נִימְרוּ שְׁמַעְתָּא מִשְׁמִייהוּ –
אבל נקנסו אותם בכך שלא יגידו דברי תורה בשמם. אָסִיקוּ –
קראו לרבי מאיר בשם 'אֲחֵרִים', וְלַרְבִּי נָתָן קראו בשם 'יֵשׁ אֲמֵרִים'.
אָחֻזוּ לָהּ בְּחִלְמִיָּהוּ – הראו לרבי מאיר ורבי נתן בחלום, וְזִלּוּ
פִּירְסוּהוּ – לכו פייסו [לרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גְּמִלְיָאֵל], רַבִּי נָתָן אָזַל – הלך
לפייסו, ואילו רבי מאיר לא אָזַל – לא הלך, אָמַר 'רַבִּי חֲלוּמוֹת לֹא
מַעֲלִין וְלֹא מוֹרִידִין'. כִּי אָזַל – כאשר הלך רבי נָתָן לפייס את רבן
שמעון בן גמליאל, אָמַר לָהּ רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גְּמִלְיָאֵל, נָהִי – לוֹ יְהִי,
דְּאֵהֲנִי לָךְ קָמְרָא דְּאֶבְדָּה – שהועילה לך חגורתו המוחזבת של
אביך לְמָתָהּ (להיות) אֶבְדָּה בֵּית דִּין, כלומר, אמנם הועילה לך
חשיבותו של אביך שמינוך לאב בית דין, אך האם שוֹיִנִיד נְמִי נָשִׂיא
וכי תועיל לך חשיבותו אף כדי שימנוך לנשיא, ומדוע חפץ היית
להתמנות לנשיא.

מביאה הגמרא מעשה נוסף בענין זה: מִתְּנִי לָהּ – שונה היה רבי –
רבי יהודה הנשיא לרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרִיָּה – בנו, משנה במסכת בכורות
(ס), אֲחֵרִים (רבי מאיר) אֲמֵרִים, אִילוּ הִיָּה תְמוּרָה

נָתָן הֵתָם – לא היו רבי מאיר ורבי נתן בבית המדרש. לְמַחֲרָ בִּי
אָתוּ – כאשר באו למחרת לבית המדרש, הוּוּ דָלָא קָמוּ מִכְּמִיָּהוּ
בְּרִינְיָאֵל מִלְתָּא – ראו שלא קמו הכל בפניהם כפי שהיה הדבר
רגיל עד לאותו היום. אָמַר רַבִּי מֵאִיר הֵאֵי – שאלו רבי מאיר ורבי נתן
את התלמידים מה אירע, אָמְרוּ לָהּ הֵכִי פָקִיד רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
גְּמִלְיָאֵל – אמרו להם התלמידים שכך תיקן רבן שמעון בן גמליאל.
אָמַר לָהּ רַבִּי מֵאִיר לְרַבִּי נָתָן, אָנָּה חָכֵם וְאֵת אֶבְדָּה בֵּית דִּין – אני
החכם ואתה אב בית הדין, בּוֹא וְנִתְּקִין מִלְתָּא בִּי לְדִידָן – נעשה
דבר לרבן שמעון בן גמליאל כפי שעשה הוא לנו. מֵאִיר נֶעְכָּד לָהּ
– ומה נעשה לו, נִימָא לָהּ – שאלו עוקצין – נאמר לו שידרוש לנו
במסכת עוקצין, דְּלִית לָהּ – שאין היא סדורה בפיו, וְכִיּוֹן דָּלָא נִמְרָ
– ומאחר שהוא לא שנה מסכת זו לא יוכל לדרוש בה, ואז נִימָא
לָהּ – נאמר לו מקרא זה (תהלים ק) 'מִי יִמְלֹל גְּבוּרֹת ה' שְׁמִיעִי כָּל
תְּהִלָּתוֹ', שיש לדורשו באופן זה, לְמִי נָאָה לְמִלֹּל גְּבוּרֹת ה' – למי
ראוי להיות נשיא ולדרוש ברבים בתורת ה', לְמִי שִׁיכּוֹל לְהַשְׁמִיעַ
כָּל תְּהִלָּתוֹ – למי שבקי בכל התורה כולה, ומכיון שאין אתה בקי
בכל התורה אינך ראוי להיות נשיא. ולאחר מכן נֶעְכָּרִיהּ – נעביר
אותו מנשיאותו, וְהָיָה אָנָּה אֶבְדָּה בֵּית דִּין וְאֵת נָשִׂיא – ואהיה אני אב
בית הדין ואתה תהיה הנשיא. שְׁמַעֲנִיהוּ – שמע את דבריהם רבי
יעקב בן קרש, אָמַר, דְּלָמָּא חָס וְשָׁלוֹם אֲתֵיָא מִלְתָּא לִידִי בִּישּׁוּפָא
– שמא חלילה יבוא הדבר לידי כך שיתבייש רבן שמעון בן
גמליאל. אָזַל – הלך רבי יעקב בן קרש, וְתִיב אֲחֻזִּי עִילִיתִיהּ דְּרַבִּין
שְׁמַעוֹן בֶּן גְּמִלְיָאֵל – ישב מאחורי עליותו של רבן שמעון בן
גמליאל, פָּשַׁט – פירש לעצמו מסכת עוקצין, גֵּרָם וְתָנָא גֵּרָם וְתָנָא
– וגרס ושנה את המסכת שוב ושוב, כְּדִי לְרַמּוּ לַרְבִּי שְׁמַעוֹן בן
גמליאל על עצתם. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גְּמִלְיָאֵל, מֵאִיר דְּקָמָא – מה
הוא דבר זה שלפני, שהוא יושב כאן ושונה מסכת עוקצין, דְּלָמָּא
חָס וְשָׁלוֹם אִיכָּא בִּי מִדְרָשָׁא מִיָּד – שמא חלילה יש איזה דבר
כנגדי בבית המדרש, יִהְיֶה דְעִתִּיהּ וְיִרְסָהּ – נתן דעתו וגרס את
מסכת עוקצין. לְמַחֲרָ אָמְרוּ לָהּ – ביום המחרת אמרו לו רבי מאיר
ורבי נתן לרבן שמעון בן גמליאל, נִתְּנִי מֵר וְנִתְּנִי בְּעוֹקְצִין – יבוא

משנה

משנה זו עוסקת בחילוקים שיש בין כהן גדול לכהן הדיוט לגבי דיני אבלות.
 כהן גדול שמת לו מת משבעת הקרובים, אינו רשאי לקרוע עליו כדרך שאר בני אדם, אלא פורם – קורע את בגדו מלמטה, ואילו הכהן הקדוש קורע את בגדו כדרך שאר בני אדם מלמעלה סמוך לצואר.
 כהן גדול מקריב קרבנות אף בזמן שהוא אונן – ביום שמת לו מת, ולא אוכל – אך אינו רשאי לאכול מן הקדשים, ואילו הכהן הקדוש לא מקריב קרבנות ביום אנינותו ולא אוכל.

גמרא

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בביאור דברי המשנה שכהן גדול פורם 'מלמטה: אפר [רב]', 'למטה' היינו למטה ממש, כלומר, שמתחיל לקרוע משפת הבגד התחתונה הסמוכה לרגליו וקורע כלפי מעלה. ואילו כהן הדיוט שפורם 'למעלה' היינו למעלה ממש, כלומר, מתחיל לקרוע משפת הבגד העליונה הסמוכה לצוארו וקורע כלפי מטה.
 ושמאל אפר, 'למטה' היינו למטה מקמי שפה – למטה משפת הבגד העליונה, כלומר, אינו קורע את התפירות שסביב שפת הבגד העליונה, אלא מתחיל לקרוע מעט מתחת להם, 'למעלה' היינו למעלה מקמי שפה – מעל שפת הבגד, כלומר, שקורע אף את שפת הבגד עצמה. וזה בצינור – ובין 'למעלה' ובין 'למטה' הכוונה היא בחלקו העליון של הבגד הסמוך לצואר, ולא בחלקו התחתון הסמוך לרגלים.
 נמצא, שבין לרב ובין לשמואל 'למעלה' היינו בחלקו העליון של הבגד הסמוך לצואר, אלא שנחלקו בביאור דברי המשנה 'מלמטה', שלדברי רב הכוונה בזה בתחתית הבגד ממש סמוך לרגלים, ואילו לדברי שמואל אף בזה יש לקרוע את חלקו העליון של הבגד הסמוך לצואר, אלא שאין לקרוע את שפת הבגד עצמה, ועל כן מתחיל הוא לקרוע מתחתיה.
 הגמרא מקשה על דברי שמואל מברייתא: מיתבי, שנינו בברייתא העוסקת בדיני קריעה עמ' 104, על כל הפתים כולן – אדם שמת אחד מקרוביו חוץ מאביו ואמו, אם רצה הרי הוא מקדיל קמי שפה שלו – קורע אף את שפת בגדו העליונה, ואם רצה אינו מקדיל קמי שפה שלו – אין הוא חייב לקרוע את שפת הבגד ממש, אלא מתחיל לקרוע מתחתיה. אבל על אביו ועל אמו מקדיל – חייב הוא לקרוע אף את שפת הבגד עצמה.
 מבואר מדברי הברייתא, שעל שאר המתים אין צריך לקרוע את שפת הבגד עצמה, ומעטתה יש להקשות על דברי שמואל, כיצד הוא מפרש את דברי המשנה שהכהן הגדול קורע את חלקו העליון של בגדו, אלא שאינו קורע את שפת הבגד עצמה, הרי כיוון דקעלמא הוי קרע – מאחר ומצינו אצל שאר בני אדם שבאופן כזה יש לזה שם של 'קריעה', קרי כאן – יש לקרוא על כך את דברי הכתוב (ויקרא כא ט) 'ובגדיו לא יפרסו', דהיינו, שנאסר על הכהן הגדול לקרוע את בגדיו כדרך שעושים שאר אנשים, וכיצד הותר לו לקרוע באופן כזה.
 מתרצת הגמרא: שמואל קריב יהודה ככירא ליה, החולק על דברי הברייתא שהובאה לעיל, דאמר שכל קרע שאינו מקדיל שפה שלו – כל קריעה שאינו קורע בה את שפת הבגד עצמה, אינו אלא קרע של תפלות – שטות, דהיינו, שאינו יוצא בזה ידי חובת קריעה כלל. ומאחר ולשיטת שמואל לעולם אין אדם יוצא ידי חובת קריעה באופן כזה, לפיכך הוא סובר שרשאי הכהן הגדול לקרוע כך.
 שבה הגמרא ומקשה: כיצד יתכן ששמואל סובר כשיטת רבי יהודה, ופי' אית ליה לרבי יהודה – האם סובר רבי יהודה שיש דין קריעה בכהן גדול, והא תנא בברייתא, אילו נאמר בתורה על הכהן הגדול 'ראש לא יפרע ובגדיו לא יפרסו', הויתא אומר שבראש ובגד

משוח מלחמה רשאי לעשות זאת, תלמוד לומר (שם פסוק יב) 'כי נזר שמן מושחת אלהיו עליו, ויש לדייק מן המקרא שרק עליו – על כהן גדול נאמרו דינים אלו, ולא על חבירי – הכהן המשוח מלחמה שאינו כהן גדול, ואין הוא רשאי להקריב אונן.
 ממשיכה הברייתא ומבררת: ואתר שחלקו תתוב לכהן משוח מלחמה מדין הכהנים הגדולים שאינו רשאי להקריב אונן, יכול לא יהא מצוה על נשיאת התובלה. תלמוד לומר (שם פסוק יג) 'והוא אשה בבתוליה קח', ללמד שאף המשוח מלחמה מצווה על הבתולה ומוזהר על האלמנה.
 מבואר אם כן מדברי הברייתא, שכהן משוח מלחמה דינו ככהן גדול לענין חמשת הדברים שנאמרו בפרשת כהן גדול. פריעה, פרימה, טומאת קרובים, ציווי על בתולה, ואיסור באלמנה.
 הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בענין משוח מלחמה האם הוא מצווה על הבתולה ואסור באלמנה: כתנא, נאמר בכתוב (שם) 'והוא אשה בבתוליה קח', והכוונה בזה לרבות את הכהן משוח מלחמה, לפי שאמר שחלקו תתוב ריבה – לאחר שחילקו הכתוב מדין שאר כהנים גדולים שאינו רשאי להקריב אונן, הוצרך לרבותו שאף הוא מצווה על הבתולה ואסור באלמנה ככהן גדול, אלו דברי רבי ישימאל. רבי עקיבא אומר, אין המקרא עוסק בכהן משוח מלחמה, אלא בכהן שעבר מכהונתו, לפי שאין לי – אין אני יודע שאף כהן שעבר מצווה על הבתולה, אלא בכהן ששעבר מכהונתו מן הטהרה קרי' – שנטמא בטומאת קרי, ועתיד הוא להיטהר ולחזור לכהונתו, ולפיכך הוא מצווה על הבתולה אף בשעת טומאתו, אבל אם עבר הכהן מן הטהרה מומין שאירעו בו, ונדחה מן הכהונה לעולם, מניין שאף בזה הוא מצווה על הבתולה, ומוזהר שלא לישא אלמנה. תלמוד לומר 'והוא, לרבות שאף אם עבר מחמת מום שאירע בו מכל מקום מצווה על הבתולה כדין כהן גדול.
 מבואר מדברי הברייתא, שנחלקו תנאים האם לפרש את ריבוי המקרא 'והוא' לענין כהן משוח מלחמה, שאף הוא מצווה על הבתולה ואסור באלמנה, או לענין כהן שעבר מחמת מום. ולדעת רבי עקיבא הסובר שאין הברייתא עוסקת במשוח מלחמה אלא בכהן שעבר, נמצא שאין משוח המלחמה מצווה על הבתולה ואינו מוזהר על האלמנה.
 הגמרא מביאה ספק בענין כהן גדול שנעשה מצורע: קעא מנייה דבא מרב נחמן, משיח ששצטרע – כהן גדול שפרחה בו צרעת ועבר מכהונתו, מהו באלמנה – האם רשאי הוא עתה לישא אלמנה.
 ומבאר הגמרא את צדדי הספק: מידהא דהי או מיפטר פטר – האם הכהונה הגדולה דוחה את הכהן מנשיאת אלמנה, וכיון שנדחה מצווה על הבתולה נדחה כבר לעולם, ושוב אינו יכול לישא אלמנה אפילו אחר שעבר מכהונתו, או שמא כיון שנצטרע נפטר מאיסור אלמנה.
 לא הנה בידיה – לא היה בידי רב נחמן להשיב לרבא על שאלתו. זמני – פעם אחת, הוי יתיב רב פפא וקמבעיא ליה – ישב רב פפא והסתפק בשאלה זו, האם משיח שנצטרע מותר באלמנה. אמר ליה [לו] הונא בריה דרב נחמן לרב פפא, תניא – יש לפשוט ספק זה ממה ששנינו בברייתא, אין לי – אין אני יודע שכהן שעבר מכהונה מצווה על הבתולה ואסור באלמנה, אלא כהן גדול ששעבר מן הטהרה קרי' – שנטמא בטומאת קרי ונדחה מן הכהונה עד שיטהר, אבל אם עבר מן הטהרה מומין – שנפל בו מום ונדחה מן הכהונה לעולם, מניין שאף הוא מצווה על הבתולה ואסור באלמנה. תלמוד לומר 'והוא' לרבות אף כהן זה.
 ומאחר ונתרבה בברייתא כהן שעבר מחמת מומים, יש ללמוד מכך שאף כהן שנצטרע מצווה על הבתולה ומוזהר על האלמנה, שהרי אין לך פסא גדול מן הצרעת.
 כאשר שמע רבא את דברי הונא בנו של רב נחמן, קם ממקומו, נשקיה ברישיה – נשקו על ראשו, ויהיב ליה ברייתא – ונתן לו את בתו לאשה, מרוב שמחת ליבו על שפשט לו את ספיקו.

מִתְהַרְוִין שְׁנֵי מְצֻדְעִין בְּאַחַת – לא מתעסקים בטהרת שני יחד, **וְאֵין רוֹצֵעִין בְּאַחֵם** של שני עֲבָדִים עבריים שאינם רוצים לחופשי לאחר שש שנים בְּאַחַת, **וְאֵין עוֹרְפִין שְׁתֵּי עֲגֻלֹת עֶרְוָה בְּאַחַת**, **לִפִּי שְׁאֵין עוֹשִׂין מִצְוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת**. זהו שלא ניתן להשקות שתי סטות בידך משום שאין עוֹשִׂין מִצְוֹת חֲבִילוֹת. מתרצת הגמרא, **אִמְרַא אֲפִי וְאִתִּימָא** – ויש אומרים זאת **רַב בְּהֵנָּה, לֹא קָשְׁיָא, בְּאֵן** – הבריייתא שאמרה שאין משטות יחד משום שאין עוֹשִׂין מִצְוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת, דיב **אֲחֵר**, שאם ישקה יחד נראה טורח עליו, **בְּאֵן** – היטבר רשיתו לפעמים להשקות שתי סטות יחד, נאמר **בְּשֵׁנִי בְּהֵנָּה** כהן ישקה סטה אחרת, ולכן אינו נחשב לחבילות חבילות.

שנינו במשנה, וְהִבְהֵן אוֹתוֹ בְּכַנְיָהּ וכו' עד שהוא מגלה וסותר את שיערה. תָּנוּ רַבֵּנָּן נאמר בתורה "וּפָרַע אֶת רֹאשׁ אִין לִי אֵלָא רֹאשִׁי" – שמפורש בפסוק רק שיעלה את ראש גופה מִנֵּן – מגיין שמגלה גם את גופה עד כנגד הלב כפי במשנה. תַּלְמוּד לומֵר 'הָאִשָּׁה' – נלמד מהייתור שבו 'האשה' ולא כתוב ופרע את ראשה. ממשיכה הברייתא ושוֹ בֵּן מִה תַּלְמוּד לומֵר 'וּפָרַע אֶת רֹאשִׁי' – מה בא לרבות ה'את'. ומשיכה, יתור זה מִלְמַד, שֶׁהִבְהֵן סוֹתֵר אֶת שְׁעָרָה – שגילה את ראשה מוסיף וסותר את קשירת השער כדי בגילוייה בכך ששערה מתפורר.

[illegible]

מקשה הגמרא, **אמר רבא**, **דרבי יהודה אפרכי** יהודה קש' **אפרכין לא קשיא** – וכי הסתייה שהקשתה הגמרא ד' בדברי רבי יהודה ולא בדברי רבנן, כלומר, אמנם תירץ הסתייה בדברי רבי יהודה, אבל לא תירץ את הסתייה בד' **אלא אמר רבא דרבי יהודה אפרכי** יהודה לא קשיא. כמו שחילק רבה בין היוצאת להיטעף שהיא מתה מניי, שאם היא טהורה וצאתה וזכאית כיבאו הרואים מתהגרות בד'.

1 **הַתֶּם מְיֻזָּם** – הרי היא כבר נמצאת בבית דין הגדול שבלשכת
2 הגזית, שהרי שם איימו עליה. מתרצת הגמרא, **דְּמַסְקִינָּן לָהּ**
3 **וּמְחַתִּינָּן לָהּ בְּדִי לִיגְעָה** – מעלים אותה ומורדים אותה כדי לייגעו,
4 כלומר שלאחר שהעלו אותה ואיימו עליה, הורידו אותה אל מחוץ
5 להר הבית כדי שתתייגע, ומתוך כך תודה אם זינתה. וכעין מה
6 שמצאנו לגבי עדים הבאים להעיד כך להרוג אדם, **דִּתְנִינָּא, רַבִּי**
7 **שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, בֵּית דִּין מַסְקִינָּן אֶת הָעֵדִים** הבאים להעיד
8 כדי להרוג אדם, **מְסַקִּים לְמָקוֹם** – שאומרים להם לא כאן נקבל את
9 עדותכם אלא בחדר אחר וכן הלאה, **בְּדִי שִׁתְרָפָה וְעֵתָן עֲלֵיהֶן,**
10 **וַיַּחֲזֹרוּ בָהֶן** – ומתוך כך יחזרו בהם מלהעיד אם הם שקרנים.

11 שֵׁנִי בַּמִּשְׁנָה, שָׁשָׁם – בִּשְׁעַר נִיקְנוֹר מִשְׁקָן אֶת הַסּוּמוֹת וּמִטְהָרִין
12 אֶת הַיּוֹלְדוֹת וּמִטְהָרִין אֶת הַמְצוֹרָעִין וְכוּ'. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא, בְּשִׁלְמָא
13 סוּמוֹת, מַה שְּׁצָרִיכוֹת לַעֲמוּד בִּשְׁעַר נִיקְנוֹר, נִלְמַד מִדְּבָרֵיכָּתוּב בִּפְרֹשֶׁת
14 סוּטָה "וַהֲעֵמִיד חֲבֹהֶן אֶת הָאִשָּׁה לִפְנֵי ה" – וּלְפָנֵי ה' מִתְקִים עַל
15 יָדֵי שְׁעוּמַדָּת בְּכַנִּיסָה לַעֲזוּרָה, דְּהֵיִינוּ בִּשְׁעַר נִיקְנוֹר. וּמִצְוָרָעִין נָמִי,
16 מַה שְּׁצָרִיכִים לַעֲמוּד בְּכַנִּיסָה לַעֲזוּרָה נִלְמַד מִדְּבָרֵיכָּתוּב בִּפְרֹשֶׁת מְצוֹרָע
17 "וַהֲעֵמִיד חֲבֹהֶן הַמִּטְהָר וְגו' לִפְנֵי ה'". אֱלָא יוֹלְדָת מַאי מַעְמָא
18 צָרִיכָה לַעֲמוּד בִּשְׁעַר נִיקְנוֹר, אִילִּימָא מִשּׁוּם דְּאִתְּיִין וְקִיָּיִמִין
19 אֶקְוִרְבִּייהוּ – אִם נֹאמְרֵי שֶׁהֵטַעַם הוּא מִשּׁוּם שְׁצָרִיכוֹת לַעֲמוּד לִיד
20 הַקֶּרֶן בִּשְׁעַת הַקֶּרְבָּתוֹ, וּבְחִתְנָא אֵין קֶרְבָּנָהּ שֶׁל אָדָם קָרֵב אֱלָא
21 אִם בֶּן עֹמֵד עַל גְּבִי – שְׁעוּמַד סָמוּךְ לִקְרַבְנוּ בִּזְמַן הַקֶּרְבָּתוֹ, וְלִכֵּן
22 הֵיוּ עוֹמְדוֹת הַיּוֹלְדוֹת בִּשְׁעַר נִיקְנוֹר. אִי הָכִי – אִם כן, וְכֵן וְכוּת נָמִי
23 – גַּם זֶב אוֹ זָבָה שֶׁמֵּבִיאִים אֶת קֶרֶן טְהָרָתָם יִצְטָרְכוּ לַעֲמוּד שָׁם,
24 וְאִילוּ הַמִּשְׁנָה הַזֹּכִירָה רֵק יוֹלְדָת. מִיִּישֵׁבֶת הַגְּמָרָא, אֵין הָכִי נָמִי –
25 אִכּוֹן גַּם זִבִּים וְכוּת צָרִיכִים לַעֲמוּד בִּשְׁעַר נִיקְנוֹר, מִפְּנֵי הַטַּעַם שֶׁאֵין
26 קֶרְבָּנוֹ שֶׁל אָדָם קָרֵב אֱלָא אִם כן עוֹמֵד שָׁם, וְתָנָא חֲדָא מִיָּנִיְיְהוּ נִתְּמָא
27 – אֱלָא שֶׁהִתַּנָּא הַזֹּכִיר דּוּגְמָא אַחַת שֶׁל מַחֲסוֹר כִּפְרָה שְׁצָרִין לַעֲמוּד
28 שָׁם, וְלִכֵּן הַזֹּכִיר רֵק יוֹלְדָת.

29 תִּגְנוּ רִבְּנֵי אֵין מִשְׁקִין שְׁתֵּי סוּמוֹת בְּאַחַת – הַנִּמְצָאוֹת בַּעֲזוּרָה בִּיחֹד,
30 כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה לָּבָה גַּם בַּחֲבִירֹתֶיהָ – שִׁיתֵּכֶן שְׂאֵחַת מִהֵן טִמְאָה,
31 וּמִתּוֹךְ שֶׁתֵּרָאָה אֶת הַשְּׁנִיָּה עוֹמֶדֶת עַל דְּבָרֶיהָ וְאוֹמֶרֶת שֶׁהִיא טְהוֹרָה,
32 יִתְגַּבֵּר עָלֶיהָ לָבָה לַעֲשׂוֹת כְּמוֹתָהּ, וּלְפִיכֵךְ לֹא תוֹדָה שֶׁנִּבְעֵלָה. רַבִּי
33 יְהוּדָה אָמַר לֹא מִן הַשֵּׁם הוּא זֶה – אֵין זֶה עֵיקַר הַטַּעַם שֶׁלֹּא
34 מִשְׁקִים שְׁתֵּי טוֹטוֹת בִּיחֹד, אֱלָא אָמַר קֵרָא – נִלְמַד מִהַפְסוֹק "וְהַשְּׁבִיעַ
35 אוֹתָהּ הַכֹּהֵן", שֶׁמִּשְׁמַע שְׁבוּדִיקִים רַק סוּטָה זֶה לְבָדָה. שׂוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא,
36 וְתַנָּא קָמָא שֶׁלֹּמַד זֹאת מִסְבְּרָא שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָבָה גַּם בַּחֲבֵרְתָּהּ, וְהִיא
37 הַבְּתִּיבִּים אוֹתָהּ, וְלֹמַד לֹא לִלְמַד זֹאת מִהַפְסוֹק. מִתְרַצֵּת הַגִּמְרָא, אֲבָן
38 גַּם תַּנָּא קָמָא לִלְמַד דִּין זֶה מִהַפְסוֹק, אֵלֹא שֶׁהַתַּנָּא קָמָא בְּבִרְיֵיתָא רַבִּי
39 שְׁמַעוֹן הִיא, דְּרִירִישׁ מַעֵם דְּרִירִישׁ – אֲשֶׁר דּוֹרֵשׁ אֶת טַעְמֵי הַתּוֹרָה,
40 וְיִמָּה מַעֵם קָאָמֶר – וְיִמָּה שֶׁאֵין אֶת הַסְּבָרָא שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָבָה גַּם
41 בַּחֲבֵרְתָּהּ, הוּא טַעַם לְדַבְּרֵי הַתּוֹרָה, מִהַ שְׁבִיעַ הַתּוֹרָה שֶׁמִּשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן
42 אוֹתָהּ לְבָדָה, כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה לָבָה גַּם בַּחֲבִירֹתֶיהָ.

43 שואלת הגמרא, **מאי בינייהו** – מה החילוק לדין בין רבי שמעון
44 שדרש את הטעם שאין משקים שתי סוטות ביחד לבין רבי יהודה שלא
45 דרש, ומשיבה, **איכא בינייהו** יצא חילוק ביניהם לדין באופן שהסוטה
46 **רותתת** – מפחדת ורועדת מהבדיקה ואף על פי כן לא הודתה. לדעת
47 רבי שמעון שהטעם שאין משקים שתי סוטות יחד הוא כדי שלא יהיה
48 לבה גס, באופן זה הרי אנו רואים שאין לבה גס בה, ואם כן ניתן
49 להשקוטה יחד עם סוטה אחרת. אך לדעת רבי יהודה שלא דרש טעם
50 התורה אלא זו גזירת הכתוב, לא ישקו אותם יחד אף באופן זה. מקשה
51 הגמרא, **ורותתת מי משקין** – האם אכן לדעת רבי שמעון, באופן
52 שהיא רותתת משקים שתי סוטות יחד, כיון שאין את החשש שיהא
53 לבה גס בה, **והא** – והרי יש סיבה נוספת לומר שלא יהיו משקים שתי
54 סוטות יחד, שהרי כלל הוא בידינו **שאין עושין מפות חבילות**
55 **חבילות**, אין מקיימים שתי מצוות יחד, כדי שלא יראה שעשיית
56 המצוות טורח עליו כמי שסוחר משא ורועה להיפטר ממנו, וסיבה זו
57 שייכת אף באופן זה. ובדעתנו **אין משקין שתי סומות באתה ואין**

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ח עמוד א

רש"י

התם כתיבא. בלשכת הגזית כדקאמר שזאינו עליה ביד הגדול. ולשכת הגזית בעורה
היתה, חצייה בקדש וחצייה בחל כדאמר ביומא פרק שני דף ס"א. ומהתנין לה. מקל דר
הבית לאחר שזאינו עליה: כדי לזקנה. ותרנא מן המים ותודה כשתראה בצרתה: מסייעין
היו את העדים. שמעידים עדות נפשות, וכשבדקין אותן היו מסייעין אותן מפנה לפנה
ומלשכה ללשכה: לפני ח'. והוא הפתח שבו דרך
בניסה וריצאה לכל באי ערדה: אסורבגיהו.
כשמקריבים את קרבן קהילה להקדים באכילת
הקדשים, ומצוה על האדם שיעמוד וישמור על
קרבנו, והפך אל בספרי כדאמר שזאינו עליה
במועדו (פמק"י ס"ח). ומי שיכול לבסוף בעורה כנס.
ואלו שלא היו יכולות מפני שהיו מחסרות כפרה
עומדות בחלל שער נקטור שלא נתקדש: וכן
וזבות נפי. כשמקריבין קרבניהם הן מוסרי
כפרה ואין יכולין לבסוף: שלא יהא להם גם
הכפרה. שקמה האחת עומדת על בריה ואינה
מודה לומר טמאה אני, חבירה שזאינו עליה טמאה
רואה את זו שאינה מודה וסובלת את בשהת
ולכה מתגבר עליה לעשות כמו זו ואינה מודה:
לא מן העם הוא זה. לא זהו העם שאמרת
העקר הנאמר בדבר: אותה. והשביע אותה
הכזר: רש"י יחייב טעמי לקראי בב"מ דף קטו. דקא
אמר לא תחבל בגד אלמנה בעיה נאמר לא
בעשרה, דטעם המשקל שאם אתה ממשכנה
ואתה חייב להחזיר לה ואתה נכנס שחרית לסל
וערבת להחזירו משיאה שם רע בשבועתה:
מאי בינייהו. בין רבי יהודה לרבי שמעון, אי
משום להם גם זה ואי משום גזירת הכתוב:
איכא בינייהו. אשה שאנו רואים בה שהיא
רוחמת מאימת המים ואינה מודה, למד שלא
יהא להם גם זה ואלו רואין שאין להם גם זה,
ולמאן דלא דריש טעמא דקראי אלא גזירת
הכתוב אין משקין עקה אחרת: ורוחמת מי
משקין. עקה אחרת, נהי דאין להם גם זה
האיכא משום עשיית מצות חבילות כדנתיב בו:
חבילות חבילות. שגראגא כמי שהיו עליו
למשאוי וממיהו לקרמ משאוי: כבהן חזי
חבילות, וכן לגבי עבדים כביד אחד ובאדון
אחד: ופירע. ככל מקום לשון גלוי הוא: נוסף
כנתיב. כדנתיב מזה את לבנה: חסר את שעה.
מרבך בגלגלה שסותר קלעתה: תיש' לתרחיק.
שלא יתנו הוראין את לבם בה: האיש מכסים
אותו. כשנסקל: פרק אחד. חתיכת בגד מלפניו
השאר כל גופו ערום: שבלת ערוה. אחזיקה
וקניה, שבית הבשת נראה משני צדדי: הכא
היינו טעמא דר' יהודה, שקא תנא מב"ד וקא.
ששורה תמצא ולא יבדקה המים ויתגור בה
והיו דורפין אחריה כל המיה: פירי כהנה. נקט
על שם שהיו מצויין בעורה יתר משאר העם:
ובי תימא אתי לאגריי כדאמר ר' יוחנן. על ד
שקרא את זו עקמה מתגרה יצרם בגשים אחרות:
גמירי. מסותר בידי מרבותי: דרבנן אדרבנן לא
קשיא. בתמיה, דשני רבי יהודה ולא חישת
לשנוי דרבנן

הכא

ויתגורו בה פריי כהונה. תימה כיון דלאו חובה לאנשים לראותה יתלו סדין של בוץ בינה לבין האנשים ויסתור שעה כדאמר קרא ואי משום כהן המשקה אותה יחפון פניו לצד אחר

והכי תני בספרי בהדיא ופרע את ראש האשה סדין של בוץ פורש בינו לבין העם כהן פונה לאחוריו ופורעה כדי לקיים בה מצות פריעה ולרבי יהודה נמי נעשה כך וי"ל לר'
יהודה אם היה פורסין סדין בינה לבין האנשים לא היה נזיל כל כך בפני הנשים כמו באנשים שאין אשה בושה מפני חברותיה ולא יסתר: **גמירי** אין יצר הרע שולט אלא במה שנינו
רואות. מקשי מפרק אין דורשין (תנינא י"ח) דאמר עריות בין בפניו בין שלא בפניו נפש יצריהו ולא קשיא מידי דדחת ה"פ מאחר שראה הערה פעם אחת שוב מהדרה אחריה לעולם אפי'
שלא בפניה אבל מחמת שראה הנסקלת ערומה אינו מהדרה אחר: אתרת:

תוספות

ששם משקין את הסטות. בתוספתא (פ"ח) שנה' (ומל"ט ח) את אשר יחטא איש לרעהו
ונשא בו אלה להאולתו וכא אלה לפני מוכרן בבית הזה וכו' להרשיע רשע
וצבחה בטנה ולהצריך צדק ולתת לו כבודו שנאמר ואם לא נטמאה האשה ותהורה וזאן
ונקטה ונורעה זרע היא עומדת מבפנים והכזר עומד מבחוץ שנאמר והעמיד הכזר את
האשה לפני ה' האשה לפני ה' ואין כהן לפני ה':
אין משקין שתי סטות כאחת. נראה לפרש
שיעמיד שתיין בעורה בבת אחת להשקות
א"ע"פ שאין שוות כאחת וכן רציעה ובתוספתא
דפרה (פ"ג) תנא נמי אין שתי פרות נעלות כאחת
משנעשית אפר מביא אחרת ושוהה על גבה
ותימה וכי היה אוסר כבה' לשחוט שני וזכים
כאחד כהן שני עולות או שני טטאות שיעמיד
שניהן בעורה ושחוט א' ואחר כך ישחוט השני והא'
דאמר' בפ"ב דשחיטת חולין (ק"נ וס') תובחחו
שלא יהא א' שחוט שני וזכים מיירי שיתחור שני
צוארין כאחד ואיכא איסור דאורייתא נעלות כבה' ג'
לא מיירי חתם ובפ' נערה המאורסה (מל"ט ע"ג).
בגדרים בעי מהו שיפר אדם לשתי נשיו כאחד
אותה דוקא או לאו דוקא ונפשי לזו מהבא:
איכא ביניהו רותת. נראה דהוה מצי למימר
איכא ביניהו אשה אחרת שאינה סוטה
לר' שמעון מותר לר' יהודה אסור לתעמיד אצלה
שום אשה בשער נקטור דאמר בפרק טוף בבלפי
(יומא דף ק"ח) דפליגי נמי הכי רבי (יהודה) ורבי
שמעון בקרא דוהוציא אותה דכתיב גבי פרה
ואמר איכא ביניהו חמור דלרבי (יהודה) דאמר
אותה לבדה אסור להוציא עמה חמור:
והא אין עושין מצות חבילות. תימה מאי פריך
הולא אין עושין מצות חבילות ליכא אלא
איסור מדרבנן משום דמיחיו עליה כבשא ואינהו
פליגי בקרא:
כאן בשני כהנים. רש"י פירש וכן גבי עבד בב"ד
אחד ואדון אחד ותימה והא סותר ב'
מצורעין דמי לשני עבדים שני בני אדם:
והכהן אחוז בגדיה. בפרק אלו חן הלוקין
(מסות דף כ"ג) תניא נמי חזן חזן וכהנסת
אחוז בגדיו כו' ונראה משום דכתיב בו ונקלה
מצוה לנוולו בתוספתא (פ"ח) כהנים מטילים
גורלות וכל מי שיעלה גורלו אפילו כ"ג יוצא
ועומד בצד סוטה ואחוז בגדיה:
אם היה לבד נאה. א"ע"ג דגורית הכתוב הוא
שב ואל תעשה לאו מיערך הוא כדביתא פ'
האשה רבה (יבמות ז').
האיש נסקל ערום ואין האשה נסקלת ערומה.
תימה מאי קשיא דרבנן אדרבנן והא
מפרש טעמא בפרק נגמר דין (סנאלין דף ס"ה) משום
דכתיב אותו ולא כסוהו ואין אותו לבד כסוהו
א"כ למזה היה על כסוהו מאחר שבתבו אסור
שלא לנוולה אם ידעתי מולין אותה א"כ אנו
עוקרין הכתוב בידים י"ל בין לר' יהודה בין לרבנן
דאדון לא בא אלא למעט על הכסות שלו הילכך
לרבנן לא שמענו מן התורה מה דינה והרשות ביד
בית דין לעשות כמה שירצו ובגמרא מפרש במאי
פליגי להכי קשיא דרבנן אדרבנן כיון דלא חיששין
להרהורים היה לנו לנוולה משום יסור:

והכי תני בספרי בהדיא ופרע את ראש האשה סדין של בוץ פורש בינו לבין העם כהן פונה לאחוריו ופורעה כדי לקיים בה מצות פריעה ולרבי יהודה נמי נעשה כך וי"ל לר'
יהודה אם היה פורסין סדין בינה לבין האנשים לא היה נזיל כל כך בפני הנשים כמו באנשים שאין אשה בושה מפני חברותיה ולא יסתר: **גמירי** אין יצר הרע שולט אלא במה שנינו
רואות. מקשי מפרק אין דורשין (תנינא י"ח) דאמר עריות בין בפניו בין שלא בפניו נפש יצריהו ולא קשיא מידי דדחת ה"פ מאחר שראה הערה פעם אחת שוב מהדרה אחריה לעולם אפי'
שלא בפניה אבל מחמת שראה הנסקלת ערומה אינו מהדרה אחר: אתרת:

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ח עמוד ב

תוספות

רש"י

ואחר כך מבאי חבל המצרי. בירושלמי מפרש חבל המצרי וכפיפה המצרית באין משירי
הלשכה בחומת העיר ומגדליה ולא ידענא אי סודר שנחנק בו וסייף שנחרג בו
דאמרין פרק נגמר הדין (פסחים ק"ז מ). דבאין משל צבור אי פירשו נמי משירי הלשכה כי

הבא:

תנינא ואחר כך מבאי חבל המצרי. ולא ידענא

מאי פשיט מחבא טפי מהא דקתני היא
גזירה לו בצלצול דמשמע דחבל מצרי בעינן
ממש ועל כרחך לכתחילה למצוה בעינן אבל לאו
דוקא לעכב דהויא כתיב חבל המצרי או שום
קשירה בתורה ולמה היה לו לעכב מידו המדקדק
בפירוש רש"י לא קשיא מידי דעיקר הבאתו
קמבעיא ליה אי משום מדה במדה דוקא חבל או
משום שמיטת בגדים והואיל וצריך לקשור צלצול
לקשור חבל כדי לפרע ממנה מידו היבא דליכא
חבל המצרי ואיכא צלצול לא מהדרנא יותר
מדאי בתר חבל:

מיום שחרב בהמק' וכו'. וזה דבומן הבית
נהגו דין ד' מיתות מן שנתחייב בהן בלא
עדים והתראה שלא יהיו יוכרין לדנו בסנהדרין
כדאמר בפ' אחד דיני ממונות (ק"ז מ) מעשה ברבי
שמעון בן שטח שהיה בומן הבית דתניא אמר רבי
שמעון בן שטח תראה בנחמה אם לא ראיתיו וכו'
עד שהשיבו נחש ומקשינן והאי בר נחש הוא
התני רבי אחא וכו' אלא האי דנקט מיום שחרב
בית המקדש מלתא דפסיקא נקט דבטלו ארבע
מיתות לגמרי: **מי** שנתחייב סקילה. מקשי מפרק
השוכר את הפועלים (כ"ח מ) דרבי אלעזר
רבי שמעון היה תפיס גבוי יומא חד פגע בההוא
כובס אמר ליה תפסוהו ותפסוהו (זקופדו) וזקופדו
וקא בבי אמר לו רבי אל ירע לך שהוא ובנו בעלו
נערה מאורסה ביה"כ והו' שנתלה נתקן ואמאי
לא פריך תנאי בר הכי הוא בר סקילה הוא אבל
לפרישי לא קשיא מידי דפירש התם משום הכי
נחלה משום דכל הנסקלין נתלין ויש לומר דלאו
דוקא נקט נופל מן הגג או היה דורסותו אלא מעין
מיתה שנתחייב בה יורג ויש מפרשים דבנו בעל
תחילה דהויא לה בעולה דמיתתו הויא בתנן
אבל קשיא לרבי מהא דאמר בפרק אלו הן הגולין
(מס' י) דרש ריש לקיש והאלהים אנה לידו זה
שחרג במדיד וישב תחת הסולם והו' שחרג בשוגג
עלה ונפול הורגו והא לאו בר סקילה הוא
ותירץ א"ע דלאו בר סקילה מידו מדה במדה
היא דדורק על חבירו דרך ירידה הוא כדכתיב
(מכזכ' ל) ויפל עליו וימות ואלו מתים דרך ירידה
ואם דהרגו בסייף הקדוש ב"ה נפרע מהם בענין
אחר:

מנימין

דרבנן אדרבנן נמי לא קשיא, הכא טעמא מאי משום
'ונוסרו כל הנשים, התם אין להן יסור גדול מזה,
וכי תימא לעבד בה תרתי, אמר רב נחמן אמר רבה
בר אבתי, אמר קרא 'ואהבת לרעך כמוך' ברוך לו
מיתה יפה. לימא דרב נחמן תנאי היא, לא דבולי
עלמא אית להו דרב נחמן, והכא ביהא קמיפלגי, מר
סבר ביונייה עדריף ליה טפי מצערא דגופיה, ומר
סבר, צערא דגופיה עדריף ליה טפי מביונייה: היתה
מכוסה לבנים וכו': תנא אם היו שחורים נאים לה,
מכסין אותה בגדים מכוערים: היו עליה פלי והב
וכו': פשיטא, השתא נוול מנוויל לה, הני מופעאי.
מהו דתימא, בהני אית לה ביוני טפי, בראמרי אינשי,
שליח ערמיל וסוים מסאני, קא משמע לן: ואחר כך
מביא חבל וכו': בעא מיניה רבי אבא מרב הונא, חבל
המצרי מהו שיעכב בסומה, משום שלא ישמטו בגדיה
מעליה הוא ובצלצול קמן נמי סגי, או דילמא משום
דאמר מר היא הגרה לו בצלצול לפיכך בהן מבאי
חבל המצרי וקושר לה למעלה מדדיה, מעכב. אמר
ליה, תניתוה ואחר כך מביא חבל המצרי וקושרו לה
למעלה מדדיה כדי שלא ישמטו בגדיה מעליה: וכל
הרוצה לראות בה יראה וכו': הא גופא קשיא, אמרת
כל הרוצה לראות בה רואה, אלמא לא שגא גברי
ולא שגא נשי, והדר תני כל הנשים מותרות לראותה,
נשים אין, אנשים לא. אמר אביי, תרגמה אנשים. אמר
ליה רבא, והא כל הרוצה לראות בה רואה קתני,
אלא אמר רבא, כל הרוצה לראות בה רואה, לא שגא
גברי ולא שגא נשי, ונשים חייבות לראותה שגאמור
'ונוסרו כל הנשים ולא תעשינה מומתכנה: משנה
במדה שאדם מודד בה מודדין לו, היא קשטה את
עצמה לעבירה, המקום גולה. היא גלתה את עצמה
לעבירה, המקום גלה עליה. בירך התחילה בעבירה
תחילה, ואחר כך הכתין, לפיכך תלקה תירך תחילה
ואחר כך הכתין ושאר כל תגוף לא פלמי: גמרא

הכא טעמא מאי: אמרי רבנן שמעיה לבישה ואפלו היא סחורה, משום ונוסרו כל הנשים,
שלא יביאו עצמן ליד חשד ותהינה צנועות. תם. שהיא נסקלת אין לה יסור גדול מזה
לאחרות: תרתי. מיתה ובושה: מר סבר ביוניא עריף ליה. חשוב על האדם וטני לו טפי
מצערא דגופיה, הלכך מיתה יפה היא לו לסקל לבוש ואע"פ שצערו נמשך שאינו ממהר
למות. ולא לסקל ערום ויתבזה. ורבי יהודה סבר
צערא דגופא עדיף ליה, וזו היא מיתה יפה לו
לסקל ערום ואע"פ שמתבזה, ולא יסקל בלבדו
ונמשך צערו: בהני אית לה ביוני טפי. שהיא
ערמה עד לבה וראשה פרוץ ויתן עליה תכשיט
זהב גנאי הוא לה. שדרך בני אדם להתלוצץ
באדם ערום ומעלו ברגליו ואמרי שליח ערמיל
וסוים מסאני. שליח - מופשט, כדמתרגמין
ופשט ושלח. ערמיל - ערום: שוים דאפרי מר.
לקמן, במדה שאדם מודד בה מודדין לו: היא
תקרה לו. תקרה את עצמה כחצלול לה
להתנאות בפניו. צלצול בגדיה בלע"ז: תנינוה.
דעקר הבאות אינו אלא כדי שלא ישמטה
תרגמה. לרישא דקתני כל הרוצה אנשים
תרגמה. פרש אותה: מתני' וירך התחילה בעבירה
תחלה. בדרך תשמיש הירך נהגה תחלה בקרוב
בשה לפיכך תלקה ירך תחלה לקלל אותה.
דכתיב בתה ד' את ירכך ונפלת ואת בטנך צבה
(מקד' י) גמ' ואע"ז דפרשה. עצמה בטלה, שפסק
ארבע מיתות בית דין בפרשה לא בטיל. שמודדין
לקם לעוברי עברה במדה שמתחייבים בה
ומתים בדוגמת אותה מיתה: דאמר רב יוסף.
הגמרא קאמר דאמר רב יוסף נמי בעלמא וכן
תני בר: דין ארבע מיתות. דין שמים שהיא
דוגמתה: נופל מן הגג. דמאי דסקילה, דתנן
(פסחים ק"ז מ). בית הסקילה היה גבה שתי קומות
אחד מן העדים בא ודחפו בו: תיה דורסותו. ארי
דורסו בצפרניו ומפילו לארץ. וגם זה דומה
לנסקל: תניש מבישו. והארכ שורפו: נמסר
לפליבות. ומיתת מלכות מתיון את ראשו בסיון
ותרג נמי סוף הוא כדאמרין בסנהדרין (ק"ז מ):
סיוני. בומניש, והוא חלי בגרונו: כסאסאה.
בתוך אותה סאה עצמה כשאתה משלחה
לאבידן תריבנה ואין לי אלא סאה. עברה
גדולה. תרגם. חצי סאה. תיר וקב. דהיינו ג'
קבין: תמן ועובלא. משקלות קטנים הן ושעורן
בבבא בתרא בדמוכר את הספקיה (ק"ז מ) ופנין
שקל פרוטה ופרוטה וכו'. ואע"פ שלא נפרט
ממנו פעם ראשונה ושניה לא ותר לו עליהם,
אלא מצטרפין לו אותן לחשבון לראות לו:
פרשה לו. כגננה: כפת. צערה:

פניה

אמר רב יוסף, אף על גב דמדה בטילה, במדה לא בטיל. דאמר רב יוסף וכן תני רבי חייא, מיום שחרב בית המקדש, אף על פי
שבמלה סנהדרין, ארבע מיתות לא בטלו. והא בטלו, אלא דין ארבע מיתות לא בטלו. מי שנתחייב סקילה, או נופל מן הגג או תיה
דורסותו. מי שנתחייב שריפה, או נופל בדליקה או נחש מכישו. מי שנתחייב הריגה, או נמסר למלכות או ליסמין באין עליו. מי
שנתחייב חניקה, או טובע בנהר או מת בסיוני. תניא היה רבי אומר, מנין שבמדה שאדם מודד בה מודדין לו, שגאמור 'כסאסאה
בשלחה תריבנה', אין לי אלא סאה, מנין לרבות תרקב וחצי תרקב, קב וחצי קב, רובע וחצי רובע, תומן ועובלא מנין, תלמוד לומר
'פי כל סאון סאן ברעש'. ומנין שקל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול, תלמוד לומר 'אחת לאחת למצא חשבון'. וכן מצינו
בבבא שבמדה שמודדה בה מדדו לה, היא עמדה על פתח ביתה לראות לו, לפיכך בהן מעמידה על שער נקנור ומראה קלונה
לכל. היא פוסה לו סודרין נאין על ראשה, לפיכך בהן נוטל כפה מעל ראשה ומניחו תחת רגליה. היא קשטה לו פניה, לפיכך

פניה

ביאורים למסכת סוטה דף ח עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מצרי מעבד, שדווקא בו היא מתגנה. פושטת הגמרא את הספק, אמר ליה - רב הונא לרב אבא, תניננה - למדנו במשנתנו, ואחר כך מביא חבל המצרי וקושרו לה למעלה מדריה כדי שלא יעממו בגדיה מעליה, הרי מפורש שהקשירה היא בשביל שלא יפלו הבגדים, ואם כן כל חבל כשר ולא דווקא חבל מצרי.

שנינו במשנה, וכל הרוצה לראות בה רואה וכו' וכל הנשים מותרות לראותה. מקשה הגמרא, הא גופא קשיא - דברי המשנה סותרים, אמרת - בתחילה אמרה המשנה שכל הרוצה לראות בה רואה, אלמא - משמע שלא שנה נכרי ולא שנה נשי - אין הברל בין אנשים לנשים, אלא לכולם מותר לראות את הסוטה בשעה שמנוולים אותה. ואילו וחדר תני - בהמשך המשנה למדנו שכל הנשים מותרות לראותה, ומשמע נשים אין - דווקא לנשים מותר לראות את הסוטה, אבל אנשים לא. מתרצת הגמרא, אמר אבי תרנקה - נפרש את דברי המשנה כך, מה שאמרה המשנה שכל הרוצה לראות יראה, היינו אנשים - נאמר רק עד נשים. דוחה הגמרא, אמר ליה רבא לאביי והא כל הרוצה לראות בה רואה קתני - הרי כתוב במשנה שכל מי שרוצה רואה, ומשמע שגם אנשים. אלמא מתרצת הגמרא, אמר רבא, אכן תחילת דברי המשנה שכל הרוצה לראות בה רואה, נאמרה על כולם לא שנה נכרי ולא שנה נשי, ומוסיפה המשנה, ונשים חייבות לראותה - הנשים שנמצאות בעורה יש עליהם חיוב לראות את הסוטה בניוולה, לקיים את מה שנאמר 'ונסורו כל הנשים ולא תעשינה בזמתכנה' - עלי ידי שיראו הנשים מה עושה לא יבאו לעשות את מעשיה, וכדלעיל.

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת איך היו מנוולים ומבזים את הסוטה, באה המשנה והגמרא שלפנינו לבאר שהכל נעשה לה מדה כנגד מדה.

משנה. במדה שאדם מודד בה מודדין לו - כשמענישים את האדם משמים על עבירה שעבר, מתנהגים עמו באותה מדה שהוא התנהג בעבירה. ולכן לגבי סוטה, שהיא קשקה את עצמה לעבירה - בשביל העבירה, למצוא חן בעיני הבעל, כנגד זה, המקום נוולת - התורה ציוותה לנוול אותה. וכן כיון שהיא גלתה את עצמה לעבירה - שישבה בפתח הבית וגלתה את עצמה כדי שהבעל יראה אותה ויעבור איתה עבירה. כנגד זה, המקום גלה עליה - התורה ציוותה שתהיה מגולה לעיני כל בשעה שמעמידים אותה בשער ניקנור. בדרך התחילה בעבירה תחילה, ואחר כך הפך - דרך התשמיש הוא שהיך נהנה הראשון מהקירוב בשר לבועל, ואחר כך הבטן. לפיכך מקללה הכהן שתלקה בדרך תחילה ואחר כך הפך שנאמר 'בתה ה' את ירכב ונפלת ואת בטן צבה', ושאר כל הנהגה לא פלג - ואף שאר אברי הגוף אינם נמלטים מן החולי והכאב לאחר הירך והבטן.

גמרא. אמר רב יוסף, אף על גב דמדה בטיול - שפסקו להעניש בארבעה מיתות בית דין, מכל מקום במדה לא בטיול - עונש כדוגמת אותה מיתה לא פסק, אלא מודדים משמים לעוברי עבירה שימותרו במיתה שהתחייבו בה, וכדלחן. דאמר רב יוסף וכן תני רבי חייא, מיום שחרב בית המקדש, אף על פי ששקלה סנהדרין ולא דנים עוד דיני נפשות, מכל מקום ארבע מיתות לא בטלו. שואלת הגמרא, והא בטלו - הרי אין דנים כבר דיני נפשות. משיבה הגמרא, אלמא דין ארבע מיתות לא בטלו - דין שמים להעניש את החוטא בארבע מיתות בית דין לא בטל, ולכן נעשו במיתה דומה להם, כגון, מי שנתחייב סקילה - מי שעשה עבירה שהעונש עליה היא סקילה, או נופל מן הגג או חנה דורקתו ומפילתו לארץ. מי שנתחייב שריפה, או נופל בדילקה ונשרף, או נחש מכישו והארס שורף אותו מבפנים ומת. מי שנתחייב חרקה - סייף, או נמסר למלכות או ליסמין באין עליו, ודרכם להרוג בחרב. מי שנתחייב חניקה, או מוכע כנהר ונחנק בתוך המים, או מת בסרוב - על ידי חולי גרון, ונחנק בחוליו.

דרבנן אדרבנן נמי לא קשיא הסתירה בין הדינים, שלעולם לא חששו רבנן להרהור, אלא שהכא - לגבי סוטה מעמא מאי - הטעם שגמלים את גופה, הוא משום שאמר 'ונסורו כל הנשים' - ולכן מצוה לביישה, כדי שיראו זאת הנשים ויקחו מוסר להתנהג בצניעות ולא להביא את עצמן לידי חשד שזנו. אך קתם - לגבי יוצאת להיסקל, אין צריך לביישה כדי שאחרות יקחו מוסר ולא ינהגו כמותה, שהרי אין לה יסור גדול מזה - שראות אותה כשהיא נסקלת. וכן תימא לעבד בה תרתי - ואם תאמר שיראו גם שהיא נהרגת וגם שמביישים אותה, אמר רב נחמן אמר רבה, פר אביה, אין עושים כן, משום שאמר קרא 'ואתה תרעה במוך', ונלמד מבאן שפירור לו - יש לברור ליורא להיהרג מיתה יפה - שלא יתבייש כשממיתים אותו.

שואלת הגמרא, לימא דרב נחמן תנאי היא - האם נאמר שהדין שאמר רב נחמן שיש לברור לנהרג מיתה יפה, תלוייה במחלוקת רבי יהודה ורבנן לגבי היוצאת להיסקל. וזה טעם מחלוקתם, שרבנן סוברים שיש לברור מיתה יפה ולכן סוברים שאין האשה נסקלת ערומה, ורבי יהודה חולק על דין זה ולכן סובר שנסקלת ערומה. דוחה הגמרא, לא - דברי רב נחמן לא תלויים במחלוקת רבי יהודה ורבנן, אלא דכולי עלמא אית להו דרב נחמן - שיש לברור ליורא להיהרג מיתה יפה, והכא פהא קמיפלגי - אלא שנחלקו מה היא המיתה היותר יפה לה, מר סבר - רבנן סוברים, ביונייה עדיף ליה טפי מצערא דנפשה - יותר חשוב לאשה שלא תתבזה משלא תצטער, ולכן מעדיפה האשה להיסקל עם בגדים אף שזה יעכב את המיתה ויגרום לה להצטער יותר, מאשר להתבזות ולהיסקל כשהיא ערומה, וממילא זו היא המיתה היפה לה. ומר - רבי יהודה סבר, צערא דנפשה עדיף ליה טפי מביונייה - יותר חשוב לאשה שלא תצטער משלא תתבזה, ולכן מעדיפה האשה להתבזות ולהיסקל ערומה, מלהיסקל עם בגדים אשר יעכבו את המיתה ויגרומו לה להצטער יותר. וממילא זו היא המיתה היפה לה.

שנינו במשנה, היתה מוכסה לבנים מתכסה בשחורים וכו'. תנא - למדנו בברייתא שאם היו גם בגדים שחורים נאים לה, מכסין אותה בבגדים מוכסרים. בשביל שתתנוול ותתבזה.

שנינו במשנה, היו עליה כלי זהב וזהב וכו' מעבירין ממנה כדי לנוולה. שואלת הגמרא, מדוע הוצרכה המשנה לומר זאת, והרי זה פשיטא שמסירים ממנה את התכשיטים, השתא נוול מנוול לה - שהרי עושים מעשים לנוולה, הני מיפגיא - וכי צריך לומר שמסירים ממנה את התכשיטים כדי שלא תהיה מקושטת. מתרצת הגמרא, מהו דתימא - היינו סוברים לומר שיש להשאיר עליה את התכשיטים משום שבהני אית לה ביון טפי - שאם יהיו עליה תכשיטים בזמן שהיא ערומה עד כנגד ליבה ושערה מגולה ומפוח, יש בכך יותר בזיון, ובדאמרי אינשי שליח ערמיל וסרים מסאני - וכמו שדרך האנשים לצחוק על מי שהולך ערום ולובש רק נעליים, כך אשה זו כולה מנוולת והולכת עם תכשיטי זהב. קא משמע לן - חידשה לנו המשנה שמכל מקום יותר בזיון לה להיות בלי תכשיטי זהב.

שנינו במשנה, ואחר כך מביא חבל מצרי וקושרו למעלה מדריה וכו'. כעא מיניה רבי אבא מרב הונא - שאל רב אבא את רב הונא, חבל המצרי מהו שיעבב בסוטה - האם הקשירה חבל מצרי זה מעכב את השקאת הסוטה, או שאם אין חבל מצרי יקשרו בחבל אחר וישקו אותה. וצדדי הספק זה, האם הטעם לקשירה הוא משום שלא יעממו בגדיה מעליה הוא - בשביל שלא ימשכו הבגדים כלפי מטה לאחר שקרע אותם הכהן עד כנגד לבה, ולפי זה ופצצול קטן נמי סגי - בחבל קטן גם מספיק. או דילמא שהטעם לקשירה הוא משום דאמר מר להלן, שבמדה שאדם מודד מודדים לו, ולכן כיון שהיא נהרגה לו בפצצול - הסוטה חגרה בגד נאה להתנאות בפני מי שנסתרה עמו, לפיכך פהו מביא חבל המצרי - שהוא גם ועבה וקושר לה למעלה מדריה כדי שתתבזה, ולפי טעם זה חבל

ביאורים למסכת סוטה דף ט עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הקדוש ברוך הוא אף שלא נאבדו מן העולם, וקשה על רבי חנינא
בר פפא. וְכִי תִּיטָא - ואם תאמר לתרץ, שהנה אֲדוּר - האומה
המצרית שהייתה בזמן משה נכחדה לגמרי, והני אַחֲרֵינוּ נִינְהוּ -
וזמכות השניות שניתנו, הם על אומות אחרות שהתיישבו אחר כך
במצרים. דוחה הגמרא, וְהִתְנִיב אִמְרֵי רַבִּי יְהוּדָה, מִנְיָמִין גַּר
הַמִּצְרִי הָיָה לִי חֶבֶר - היה לי חבר ומנימין שמו שהיה גר מצרי, והוא
מִתְלַמְּדֵי רַבִּי עֲקִיבָא, וכך אִמְרֵי מִנְיָמִין גַּר הַמִּצְרִי על עצמו, אֲנִי
מִצְרִי רֶאשׁוֹן - מצרי שהתגיר, וְנִשְׁאֲתִי מִצְרִית רֶאשׁוֹנָה - גיורת
מצרית, אֲשֵׁיא לִבִּי מִצְרִית שְׁנִיָּה - מצרית בת גרים, כְּדִי שִׁיחָא בֶן
בְּנֵי מוֹתֵר לִבָּא בְּקָהֶל - כדי שבני יהיה דור שלישי ומותר להינשא
לכשרה. ומכך שמנימין היה מצרי האסור לבא בקהל, מוכח
שהאומה המצרית עדיין קיימת בעולם, ולא נכחדה לגמרי כשהכה
אותם ה'. אֲלֵא מִסִּיקָה הגמרא מכח הקושיא, אִי אִיתְּמַר הָכִי
אִיתְּמַר - אם נאמרו הדברים, כך נאמרו, אִמְרֵי רַבִּי חִינְנָא בְּרַי פֶּפְאָה
אֵין תְּקַדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִפְרַע מִן הַמִּלְחָמָה שֶׁל הָאוּמָה, עַד שֶׁעָתָה
שִׁילּוּחַו - שנפסקת מלכותו, שְׁנֵאמַר 'בְּסֻכָּאָה בְּשִׁלְחָה תִּרְבִּינָה
'וְגו' ונדרש על מלך.
אִמְיָמַר מִתְּנִי לְהָא דְרַב חִינְנָא בְּרַי פֶּפְאָה אָהָא - אמימר למד את
דברי רבי חנינא בר פפא כפי שהבינה הגמרא בתחילה, ומחפוסק
שלהלן. מֵאִי דְכֵתִיב - מה כוונת הכתוב 'כִּי אֲנִי ה' לֹא שְׁנִיתִי
וְאַתֶּם בְּנֵי עֲקֵב לֹא כְלִיתֶם', ודרש רבי חנינא בר פפא כך, 'אֲנִי ה'
לֹא שְׁנִיתִי' לֹא הִכִּיתִי לְאוּמָה וְשְׁנִיתִי לָהּ - שלא הכיתי אומה
מאומת העולם וחזרתי שוב להכותה, אלא בשעה שאני מכה אותם
אני מאבדם. וְאֵילוּ וְאַתֶּם בְּנֵי עֲקֵב לֹא כְלִיתֶם' - את עם ישראל
אני מכה ולא משמיד, וְהָיִינוּ דְכֵתִיב 'חֲצִי כְּבִלָּה בָם' - בישראל,
שחצי בָלִין - מכותי כלות, אבל וְהָיִינוּ אֵין בָּלִין.
אִמְרֵי הַמְּנוּנָא, אֵין תְּקַדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִפְרַע מִן הָאָדָם -
להענישו על חטאיו, עַד שֶׁתִּתְּמַלֵּא סִתָּאוֹ - שירבו עוונותיו, שְׁנֵאמַר
'בְּמִלְאוֹת סִפְקוֹ יֵצֵר לוֹ וְגו' - כאשר התמלא רצונותיו ותאוותיו,
'יֵצֵר לוֹ' - יבואו עליו הצרות והעונשים.
דְּרֵשׁ רַבִּי חִינְנָא בְּרַי פֶּפְאָה, מֵאִי דְכֵתִיב 'רַנְּנוּ צְדִיקִים בַּה' לִישְׁרִים
נִאֻה תְּהִלָּה', אֵל תִּקְרִי נִאֻה תְּהִלָּה, אֲלֵא נֹה תְּהִלָּה - ומתפרש
הפסוק כך, רננו צדיקים במה שעשה להם ה', שרק ישרים יהללוהו
בנוה בתים שהם בנו. ומי הם הצדיקים, זֶה מֹשֶׁה וְדוֹד שְׁלֹמֹה
שׁוֹנְאֵיהֶם בְּמַעֲשֵׂיהֶם, דוֹד דְכֵתִיב 'טִבְעוּ בְּאֵרֶץ שְׁעָרֶיהָ' - שבנה
שערי ירושלים, מֹשֶׁה, אֲמָרוּ מֶר, מִשְׁנַכְנַה מְקַדֵּשׁ רֶאשׁוֹן גִּנְגּוּ אֹהֶל
מוֹעֵד קִרְשִׁיו קִרְסָיו וּבְרִיחָיו וְעַמּוּדָיו וְאֲדָנוּ - ולא יכלו האויבים
לקחת את המשכן שבנה משה ולתהלל בו. שואלת הגמרא, הִיכָא
- היכן גנגו אוהל מועד. ומשיבה, אִמְרֵי רַב הִסְדָּא אִמְרֵי אֲבִימִי, תַּחַת
מְחִילוֹת שֶׁל חִיבֵל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.
תְּנִי רַבְּנִי, כּוּמָה נִתְּנָה עֵינֶיהָ בְּמִי שְׁאִינוּ רְאוּיֵי לָהּ - שנבעלה למי
שאסור עליה באיסור אשת איש, סופה, שמה שְׁבִיקָשָׁה לֹא נִתְּנָה לָהּ
- שאסורה על הבעל לעולם. ומה שְׁבִידָה נִתְּלוּהוּ מִמֶּנָּה - ואף
נאסרה לבעלה שהייתה מותרת לו. ללמדך שְׁכָל הַנּוֹתֵן עֵינָיו בְּמִה
שְׁאִינוּ שָׁלוֹ, מִה שְׁמִכְבֹּשׁ אֵין נּוֹתֵנִין לוֹ וְמִה שְׁבִידוֹ נִתְּלוֹן הִימְנוֹ.

פְּנִיָּה מוֹרִיקוֹת. הִיא בְּחֶלֶה לֹא עֵינֶיהָ, לְפִיכָּךְ עֵינֶיהָ בּוֹלְטוֹת -
שבזמן ששוחת את המים פניה מוריקות ועיניה בולטות. הִיא קִלְעָה
לֹא אֵת שְׁעָרָה - שקלעה את שערה בעבור הבעל בשביל להתנאות
בפניה, לְפִיכָּךְ בֵּהֶן סוֹתֵר - פורע את שערה. הִיא הִרְאָתָה לֹא
בְּאֵצְבָּע - לרמוז לו שיבוא אליה, לְפִיכָּךְ צִיפּוֹרְנֶיהָ נּוֹשְׂרוֹת. הִיא
הִנָּה לֹא בְּצִילָצוֹל - תגורה נאה, לְפִיכָּךְ בֵּהֶן מְבִיא חֶבֶל הַמִּצְרִי
וְקוֹשֵׁר לָהּ לְמַעַלָּה מוֹדִיעָה. הִיא פִּשְׁטָה לֹא אֵת יְרִיכָה לַמַּעֲשָׂה
העבירה, לְפִיכָּךְ יְרִיכָה נּוֹפֶלֶת. הִיא קִיפְלָתָה עַל בְּרִיסָה בַּמַּעֲשָׂה
העבירה, לְפִיכָּךְ בְּמִנָּה צָבָה - מתנפחת, כמו שכתוב 'וצבתה בטנה
ונפלה ירכה'. הִיא הִאֲכִילָתָה מַעֲדֵי עוֹלָם בִּשְׁבִיל לַפְתּוֹתָהּ לַעֲבִירָה,
לְפִיכָּךְ קִרְבָּנָה מֵאֲכִיל - שעורים. הִיא הִשְׁקָתָהּ יִין מְשׁוּבָּח
בְּכּוֹסוֹת מְשׁוּבָּחִים, לְפִיכָּךְ בֵּהֶן מְשַׁקָּה אוֹתָהּ מֵיִם הַמָּרִים בְּמִקְדָּה
שֶׁל חֶרֶשׁ - בכלי חרס. הִיא עֲשָׂתָה אֵת מַעֲשָׂה הַעֲבִירָה בְּסִתְרָה, כִּגְדָה
זֶה ה' שְׁהוּא יוֹשֵׁב בְּסִתְרָה עֲלִיזוֹן שֶׁם בַּה פָּנִים - מתפנה כדי להיפרע
ממנה, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר 'וְעֵין נֹאֵה שְׁמָרָה נִשְׁפָּה לְאִמֵּר לֹא תִשּׁוּרֵנִי עֵין
'וְגו' וסתר פנים ישים' - שהנואף מצפה להשכח הלילה לעבור את
העבירה בסתר, וְה' שְׁהוּא יוֹשֵׁב בְּסִתְרָה יִשִּׁים פָּנָיו לַהֲפִירַע מִמֶּנּוּ. דְּכָר
אַחֵר - פירוש אחר איך מתקיים המדה כנגד מדה על כך שעשתה
הסוטה את מעשה העבירה בסתר, הִיא עֲשָׂתָה בְּסִתְרָה, כִּגְדָה זֶה
הַמָּקוֹם פִּירְסָמָה בְּגִלּוֹי - שנתן בלב בעלה לקנאות לה ובכך
מתפרסמים מעשיה, וכְּמוֹ שְׁנֵאמַר 'תִּכְבֹּסָה שְׁנֵאֵה בְּמִשְׁאֹן תִּגְלָה
רַעְתּוֹ בְּקָהֶל (וְגו')' - המכסה ומסתיר את מעשיו השנואים לה' על
ידי שעושה אותם בחשך ומסתור, סופו שמגלה ה' את מעשיו הרעים
לרבים.

הַבְּרִייתָא לְמוֹדָה מִפְּסוּקִים שֶׁבַּמְדָּה שָׁאדִם מוֹדֵד מוֹדֵדִים לוֹ. שׁוֹאֵלֶת
הַגְמָרָא, וְאַחֲרֵי דְנִפְקָא לִיה מ'אֵת לְאֵחַת לְמִצָּא חֲשָׁבוֹן - שכבר
למדנו מפסוק זה שמצטרפים החטאים לחשבון בשביל להיפרע, אם
כן הפסוק 'כִּי כָל סֹאֵן סֹאֵן בְּרַעֲשׁ לְמָה לִי' - בשביל מה נכתב, הרי
אֵין בו צורך ללמד על עברות קטנות. משיבה הגמרא, לְכַמְדָּה -
מפסוק זה לומדים שגם על חטאים קטנים נענשים במדה כנגד מדה,
שֶׁהַעֲוֹנָשׁ יִהְיֶה כַּעַץ הַחֲסָא. מְמַשִּׁיבָה הַגְמָרָא לַהֲקִשּׁוֹת, וְאַחֲרֵי
דְנִפְקָא לִיה מ'כִּי כָל סֹאֵן סֹאֵן בְּרַעֲשׁ' שמענישים במדה כנגד
מדה, אם כן 'בְּסֻכָּאָה בְּשִׁלְחָה תִּרְבִּינָה' לְמָה לִי - בשביל מה
נכתב, הרי אֵין בו צורך ללמד כנגד מדה כפי שדרשה ממנו הברייתא
בתחילה. משיבה הגמרא, פֶּסוּק זֶה הוֹצִיךְ לְדִרְשׁוֹ לְכַדְרֵי חִינְנָא בְּרַי
פֶּפְאָה. דְּאִמְרֵי רַבִּי חִינְנָא בְּרַי פֶּפְאָה אֵין תְּקַדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִפְרַע מִן
הָאוּמָה - אינו מעניש אומה עַד שֶׁעָתָה שִׁילּוּחַו - עד שמגיעה השעה
שמאבדה לגמרי מהעולם, שְׁנֵאמַר 'בְּסֻכָּאָה בְּשִׁלְחָה תִּרְבִּינָה וְגו'
- שמעניש אותם ה' על כל העברות בשעה שמשלח אותם לאבדון.

מקשה הגמרא, אֵינִי - איך ניתן לומר כך, שרק בזמן שה' מאבדם
מהעולם הוא מעניש אותם, וְהָאִמְרֵי רַבָּא שְׁלֵשָׁה בּוֹסוֹת הָאֲמוּרוֹת
בְּמִצְרַיִם - בחלומו של שר המשקים, לְמָה - על מה רומזים. כוס
יסורים אֲחֵת, שְׁשִׁתָּה - ששתתה מצרים בְּמִי מֹשֶׁה - עשרת המכות
וקריעת ים סוף בזמן שיצאו ישראל ממצרים. וְאַחֵת, שְׁשִׁתָּה בְּמִי
פְּרַעֲה נָכָה - שהכה נבוכדנאצר מלך בבל את מצרים. וְאַחֵת, שְׁעִתְדָה לְשִׁתּוֹת עִם חֲבֵרֹתֶיהָ - בימות המשיח. ונמצא, שהענינים

המשך ביאור למס' סוטה ליום שלושה עשר לעומר עמ' א

לֹא, חֲרִי אֲנוּ מְנוּקִין מִשְׁכּוּעוֹתָהּ, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה נִדְעָעוּ אֲרוֹנוֹ שֶׁל
יוֹסֵף וְחִבְרִי מִשֶּׁה שְׁהוּא אֲרוֹנוֹ, נִתְּלוֹ מֹשֶׁה וְחִבְרִי אֲצִלּוֹ.
וְכָל אוֹתָן שְׁנֵים שְׁחָדוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר בְּדֶרֶךְ עֲלִיתָם לָאָרֶץ כְּנַעַן,
הָיוּ שְׁנֵי אֲרוֹנוֹת הַלֵּל, אֶחָד שֶׁל מֵת - אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף, וְאֶחָד שֶׁל
שְׁכִיבָתָה - אֲרוֹן חֲבֵרִית שֶׁבוּ הָיוּ הַלּוֹחוֹת, מְחִלְכִין זֶה עִם זֶה, וְהָיוּ
עוֹבְרִין וְשׁוֹבִין שְׂרָאוּ זֹאת וְזֶה לֹא צָדָה הָאֲוִמִּיִּם, מִה מִיָּבֵן שֶׁל - מה
הם שְׁנֵי אֲרוֹנוֹת הַלֵּל, אֲמָרוּ לָהֶם יִשְׂרָאֵל, אֲרוֹן אֶחָד הוּא שֶׁל מֵת,
וְאֶחָד שֶׁל הַשְּׁכִיבָה. חֲזוֹר וּשְׂאֵלוּ, וְכִי מֵת, דְּרָבּוֹ שֶׁל מֵת לְחַלְּף עִם
אֲרוֹן שֶׁבוּ הַשְּׁכִיבָה לְצִידוֹ. אֲמָרוּ לָהֶם יִשְׂרָאֵל,

הַדְּבָרִים קָל וְחֹמֶר, וְמִה אֲלִישֵׁעַ שְׁחִיה תִּלְמִידוֹ שֶׁל אֲלֵיָהוּ,
וְאֲלֵיָהוּ הִיָּה תִלְמִידוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, שְׁהָרִי תוֹרָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה לִּימֵד
לֵאלֹהֵיו, וּמִצִּינוּ שְׁצָף הַכִּרְזֵל מִפְּנֵיו, מִפְּנֵי מֹשֶׁה רַבִּינוּ עַל אֲחַת
בְּמִה וְכּוּמָה.
רַבִּי נִתָּן אֲמָר, לֹא הִיָּה הָאֲרוֹן מוֹנֵחַ בְּגִילּוֹס, אֲלֵא בְּקַבְרֵינִיט -
בקברות של מְלָכִים הָיָה קְבוּרָה, חֲלָף מֹשֶׁה וְעַמְדָה עַל קַבְרֵינִיט שֶׁל
מְלָכִים - מִמָּקוֹם קְבוּרָתָהֶם, וְאַמְרֵי, יוֹסֵף, הִנֵּיעַ עַת שְׁנִשְׁבַּע תְּקַדֹּשׁ
בְּרוּךְ הוּא שְׁאִינוּ גּוֹאֵל אֲתֶכֶם, וְהִנֵּיעַ זֶמַן קִיּוֹם הַשְּׁכִיבָה שֶׁהַשְּׁבַעַת
אֵת יִשְׂרָאֵל לַהֲעֵלוֹת עֲצֻמוֹתֶיךָ, אִם אֲתֶה מִרְאָה עֲצָמָךְ מוֹטָב, וְאִם

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ט עמוד א

רש"י

תוספות

פניה מוריקות. הכי תני לקמן, אינה מספקת לשתות עד שפניה מוריקות ועיניה בולטות: הראתה לו באצבעותיה. רמזה לו לבא אצלה מאכל בהמה. שערות. במקרה של חרש. פחותה מתנה שבבוסות: שם ב' פנים. פניא לפרע מקנה. ושקמתי אני את פני נוקלה ס ונתתי (את) פני (י) בלן לשון פונה אני מכל עסקי ועוסקי בהן. תבסה שנאה במשאון.

(שנאמר במשאון) המקסה דבר השני למקום.

במשאון בחשך כמו שואה (ואי) ל. שעושה מעשיו בחשך. כי כל סאון. שבא ללמדנו שאף עברות קטנות נפרעות הימנו: לקח לי. מאחת לאחת נפקא: לכפרה. ולמדנו שבמדה שמודר מודר לו, הפרעון מעין תהא: שילחה. אבדה מן העולם: ג' בוסות. בחלומה של שר המשקים: בימי פרעה נבה. לבא נבוכדנצר מלך בבל להכות את ארץ מצרים: עם חברותיה. לימות המשיח. אלמא את נטרדה במקרה ראשונה: וכי תימא הנך אודי. הראשונים כלו כלן ואלו מאמות אחרות היו שנתשבו בארץ מצרים: מצרי ראשון. הוא עצמו נתנינו: אשיא לבני מצרי שניה. בת מצרי גיורת וגר מצרי שתהא היא שנה לגיורת כדי שיהא בן בני שליש וראוי לשא בת ישראל. דכתיב (ויקרא טז) בגיש אשר יולדו להם דור שליש יבא להם בקהל ה'. שאם הייתי משיא לבני מצרי ראשונה היה בן בני שני מצד האם, דאמר בירמיה (ק"ח) ובקדושין (ק"ח ס.) ובגיש אשר יולדו להם הולך אחר פסולו: אלמא עדיין מצרים הם, דאלו שאר אמות מתרין לבא בקהל מיד. מנימין לית ליה הא דאמר בבבבכות (ק"ח ס.) שהעמנונים והמצרים מתרין לבא בקהל שבקר עלה סנחריב ובלבל את כל האמות. ודכי נמי קתני בתר דתר מלקא בתוספתא קדושין. אמר לו ר"ע מנימין טעית שבקר עלה סנחריב ובלבל בו: אהא. מן המקרא הנה: חצי בלים. מכותי כלות: במלאות ספקו. כל רצונו: יצר לו. תבואנו צרה: אלא נזה תהלה. על עסקי נזה בתים שבנו והללוהו: שלא שלטו שוניהם במעשה ידיהם. להיות נקיים מהם: דוד דכתיב בקצו בארץ שערית. לעיל מניה תבא חשב ה' להשחית חומת בת ציון. ועלה כתיב טבעו בארץ. ומצודת ציון היא עיר דוד וביתו דכתיב בספר שמואל (כ"ט) ובשכאן צרים בימי צדקתו טבעו השערים, דלתות השערים שהיו של נחושא אל שו ופסח וזוהב, כדי שלא ישאמו אויבים. ועצם לא נשא אתם: מה שבקשה לא נתן לה. שטורה לבעול: ומה שבידה נבלו הקנה. אם שותה מים מתה, ואם הודתה נאסרה לבקלה והפסידה בהמה:

נחש

פניה מוריקות. היא פחלה לו עיניה, לפיכך עיניה בולטות. היא קלעה לו את שער, לפיכך פהן סותר את שער. היא הראתה לו באצבע, לפיכך ציפורניה נושרות. היא חגרה לו בצלצול, לפיכך פהן מיבי חבל המצרי וקושר לה למעלה מדריה. היא פשטה לו את ירכה, לפיכך ירכה נופלת. היא קיבלתו על פריסה, לפיכך במנה צבת. היא האכילתו מעדני עולם, לפיכך קרבה מאכל בהמה. היא השקתה יין משובח בבוסות משובחים, לפיכך פהן משקה מים המרים במקרה של חרש. היא עשתה בפתח, אשב בסתר עליון שם בה פנים, שנאמר ויעין נאף שמרה נשף לאמר לא תשרינו עין וגו'. דבר אחר, היא עשתה בפתח, המקום פירסמה בגלוי שנאמר תבסה שנאה במשאון תגלה רעתו בקהל וגו'. ומאחר דנפקא ליה מאחת לאחת למצא חשבונו, כי כל סאון סאן ברעש' למה לי, לכפרה. ומאחר דנפקא ליה מ' כי כל סאון סאן ברעש', בפסאסא בשלחה תריבנה' למה לי, לכדב חינוא בר פפא דאמר רבי חינוא בר פפא, אין הקדוש ברוך הוא נפרע מן האומה עד שעת שילוחה שנאמר בפסאסא בשלחה וגו'. איני, והאמר רבא, שלשה בוסות האמורות במצרים למה, אחת שששת בימי משה, ואחת שששת בימי פרעה נבה, ואחת ששתייה לשתות עם חברותיה. וכי תימא הנך אודי והני אחריני יניחו, והתניא אמר רבי יהודה, מנימין גר המצרי היה לי חבר מתלמידי רבי עקיבא, אומר מנימין גר המצרי, אני מצרי ראשון ונשאתי מצרי ראשונה, אשיא לבני מצרי שניה כדי שיהא בן בני מותר לבא בקהל, אלא אי איתמר הכי איתמר, אומר רבי חינוא בר פפא, אין הקדוש ברוך הוא נפרע מן המקל עד שעת שילוחו, שנאמר בפסאסא בשלחה תריבנה וגו'. אמיר מתני להא דרב חינוא בר פפא אהא, מאי דכתיב כי אני ה' לא שנית ואתם בני יעקב לא בליתם, אני ה' לא שנית' לא הפית לאומה ושנית

לה, ואתם בני יעקב לא בליתם' היינו דכתיב חצי אכלה במ' חצי פלן והן אינן פלן. אומר רב המנונא, אין הקדוש ברוך הוא נפרע מן האדם עד שתתמלא סאתו, שנאמר במלאות ספקו יצר לו וגו'. דרש רבי חינוא בר פפא, מאי דכתיב דננו צדיקים בה' לישירים נאנה תהלה' אל תקרי נאנה תהלה אלא נזה תהלה, זה משה ודוד שלא שלטו שוניהם במעשיהם, דוד דכתיב טבעו בארץ שערית. משה, דאמר מר, משנבנה מקדש ראשון נגנו אהל מועד קרשיו קרסיו ובריתיו ועמדיהם ואדניו. היכא, אומר רב חסדא אומר אבימי, תחת מחילות של היכל. תנו רבנן, סוטה נתנה עיניה במי שאינו ראוי לה, מה שביקשה לא ניתן לה ומה שבידה נבלוהו ממנה, שכל הנותן עיניו במה שאינו שלו, מה שמבקש אין נותנין לו ומה שבידו נוסליו הימנו.

וכן

ותימה מאי היה מצי לתרץ דלא הוי מצי לתרץ למלך של אומה מדקאמר ואתם בני יעקב דמשמע אבל בני יעקב קאמר ובאומה שלימה מיירי:

אלא

מנימין גר המצרי וכו'. מקשים מפרק תפלת השחר (מסות ק"ח). דאמר בו ביום עמד יהודה גר עמוני לפניהם בבית המדש ואמר להם מה אני לבא בקהל אמר לו ר"ג אסור אתה אל ר' יהושע מותר אתה אל ר"ג הלא כתיב לא יבא עמוני ומאבי אמר לו ר"י וכו' עמון ומאב במקום הן יושבין והלא כבר עלה סנחריב מלך אשור ובלבל את כל העולם כולו איכ אפילו מנימין היה מותר לבא בקהל ועוד מקשינן אהויא דתפלת השחר דאמר פ"ק דמגילה (ק"י י"ב) זיל לגבי עמון ומאב דיתבי אדוכתייהו כחמרא ארורדיא שנאמר שאן מואב מנעריו וגו' מידו הכא בשמעתך לא קשיא מידו כמו שפרשי דמנימין היה טועה וסבור שלא נתבלבלו כדקתני סיפא בתוספתא דפ' תרוא קדושין אמר לו רבי עקיבא מנימין טעית הלכה כבר עלה סנחריב ובלבל את האומות לא מצרים במקום ולא עמונים ומאבים במקום אלא עמון שמו מצרי ומצרי נושא מדינת ואחר מן אלו מותר בכל משפחות האדמה ואחר מכל משפחות האדמה נושא את אלו והכא הכי פירושה עד כאן ליפ אלא אם נתבלבלו אי לאו אבל כולי עלמא מידו דישנן בעולם אבל ההיא דמגילה תיקשה ופר' דסנחריב אע"פ שבלבל את כל העולם כולו ארץ מצרים לא בבלב כדכתיב (מלכים כ"ז) בפרעה נבה ולא הוסיף עוד מלך מצרים לצאת מארצו כי לקח מלך בבל מנחל מצרים עד נהר פרת אלמא סנחריב לא בבלב (ומצרים) והכי חנא בסדר עולם מיום שעלה מלך בבל על ארץ מצרים עוד לא זקפה ראש אבל עמון (ומואב) בבלב דכל הנהו לא אשכחן בהדיא אלא בבלבן כדכתיב (קס"ח) מי בבל אלזי הארצות וגו' ובמצרים אשכחן בהדיא שלא בבלבן אלא שטפן כדאמר' בסדר עולם כשהלך לתרהקה מלך בוש ועל אותה שעה אמר בתוספתא אמר לו רבי עקיבא מנימין טעית וכו' וגמרא שלנו לא חש להזכיר לפי שלא היה כיבוש גמור אלא כשטיפת שבאן וסיעתו והם מואב שמו כדאמרין בסדר עולם שלש שנים ונקלה כבוד מואב (קס"ח) שסנחריב שטפן אבל כיבוש ובלבל לא הוה ובמואב אשכחן בהדיא דלא בבלב כדכתיב שאן מואב מנעריו וכי אמר ירמיה להאי קרא הוה שאן מכלל דלא בבלב ובמגילה גרסין זיל גבי מואב דיתבי אדוכתייהו ו' עמון דעמון ואלא מלקא תמות א"ל ורבנן ורבנן (ק"ח ס.) אמרין וכי עיב מואב במקום הן יושבין ל"ג מואב חורבן נבוכדנצר לא חשיב בבלב דכי היה מחרים נבוכדנצר היה מניח דלת הארץ במקום אבל סנחריב היה מעביר לארץ ומבלבן והכי אמרין בפ' תרוא (קמ"ח) גבי לזו היא לזו שלא בבלב סנחריב ולא אחריה נבוכדנצר ואף מלקא תמות א"ל ורש"י לעבור שם ובכ"מ תולה בבלב בסנחריב חורבן נבוכדנצר ולפסח דהיטא גרס עמון בהדי מואב וליחא כדפרשית ותו לא מדי ע"כ פירושו וקשה לפירושו מן התוספתא דקתני לא מצרים במקום הם יושבין ויש לנו לשבש כמו כן לפירושו הא דקתני לא מלאכים במקום ואי לא מואבים בתוספתא עמון במגילה לא קשיא מדי: לא הכיתי לאומה ושנית. היה דאחא הוה מצי למיפרך הא דרבא הוא דמנימין

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ט עמוד ב

תוספות

רש"י

1 קחש הקדמוני. נתן עניו בחזה וקא עליה. והיינו דכתיב (מלאכי ג) והקחש השיאני, לשון תשמיש ונשואין הוא; נפלו חכמי. קומה וקופה; והא' מלה. שלקח עשאו ערום מכל; אני אמרתי
 2 יחלף בקומה וקופה. מסללחו אתה למד, וכן כל אלה אתה למד מסללתך; פון. נתן עניו בתאומה יתרה שנולדה עם הבל, ששמי תאומות נולדו עמו, והיינו דכתיב (מלאכי ז) את אחי
 3 את הבל, שני אחים שני רבויים: קרה. על ההקדנה ונבלע: בלעם. במקומו של בלק לקלל את ישראל, ונקרה במדברן שהלך לטול שכר עשרים וארבעה אלף שפולי מישכאל בבעתה
 4 דואג. אביר הרועים וגדול שבתלמידים הנה, ונתקנא בדרך שראוהו בן דבר ואיש תאר ומראה פנים בהלכה דכתיב (שמות ו טו) הנה ראיתי בן לשי בית הלחמי וגו', ואמר באגדה
 5 דחלק (דף נא) דכל חסידו הנה דואג אמרו בלשון
 6 הרע ואחיתופל. נתן עניו במלוכה כדאמר
 7 בחלק (דף קא) קאה אש יוצא מאותו ונסבד
 8 שעתיד למלוך, ומה שבידו נטלו הימנו לא יחצו
 9 מימנם: נחזי. במקומו של נגמון ונצטרע: ואחיתופל
 10 באבישג ונצרה ועוזיה. בהנהגה של נצטרע: והצטרע ורחה
 11 על מצחו (מכיל טו) כי לייס בו, וקללה היא
 12 תחלת הפורענות: מיהו כי ברקו מיהו כי
 13 אורחיהו ברקו. שבמעיים נכנסו תחלה
 14 ומקלקלות אותן ואח"כ נפולות לדרך: שלא
 15 להוציא לעו. שאמרו לא עשו כסדר האלה ואין
 16 פורענות זו על דין: מחנה' שפשוף הלך אחר
 17 עיניו. בדולף לקפו: על עשר פלגשי אביו.
 18 דכתיב בספר שמואל (טו טו) ויצוב עשר נשים
 19 פלגשים לשמור הבית לזונבות. חזונו: לב
 20 אביו ולב כ"ד. דכתיב (סא) אלקה נא ואשלמה
 21 את נדרי וגו', וכתב את אבשלום הלכו מאתם
 22 איש קרואים וחולכים להקם, ואמרין בסוטה
 23 דירושלמי קרואים מדרד שעל דין מצות דוד
 24 הלכו עמו, אמר לו כתוב לי שילכו עמי אותן
 25 שנים שאבחר וכתב לו, והנה מראה דוחמו של
 26 דוד לשנים וחולכים אחריו וכן לשנים אחרים
 27 עד שבסג מאתם וקלן ראשי סנהדרות, ובר
 28 לב אביו ולב ב"ד ולב אנשי ישראל דכתיב שפוט
 29 איש להשתתחות וגו', וכתב בו ושימני כקרב
 30 בארץ, וכתב ויגוב אבשלום את לב אנשי
 31 ישראל: ואין בארץ גדול סגנו. שהיה מלך, ובר
 32 מדה שמדד שנקבר אביו בגדולים וכו' במדה
 33 מדרד לו שנקבר הוא בגדולים: כי לנו. לענין
 34 כבוד בקורה לקבר בגדולים גדול מיוסף שלא
 35 נתעסק בו אלא משה שהוא גדול מיוסף לקבר
 36 בישראל גדול ממנו, דרי שבמדה שמדד לקבר
 37 את יוסף ע"י גדול בה מדרד לו, שאין גדול
 38 בכבודו קבור משה שלא נתעסק בו אלא
 39 הקד"ש: ממ' בעיניו קרה. ע"י עניו מדרד בקורא
 40 כי מה' הוא. שחשק באותה אשה כדי להתעורר
 41 פלשתים: והכתב ויגר שמשון תפנתה. וקרא
 42 שם מתקב פלשתים ותישב בעיני שמשון,
 43 ומעשה של זו שבתקנת קודם למעשה של זו
 44 שבעה: תחלת קלקולו מיהא בענה הנה. דהייא
 45 דתקנת לאו קלקול הוא בלי תמי, שלקחה לו
 46 לאשה ולא בא עליה בנות: שדללה. עקרה
 47 כמו אבני הר שדללה: מנה. דעה. הלא כפה
 48 כזבים אמר לה קדם לכן ומצאוהו שרד: נפדן
 49 דבר' אמת. ומקבלין ומקושטין דבריהם
 50 אפניהם. קראהו שער גדול ולא היה שותה יין,
 51 והבינה שדכרים האחרונים שאמר לה שדכר
 52 הנה היה כוח גדול אמת הו: והאצלה. לשון
 53 דחק ומצוקה: בשעת גמר ביאה. תארת האדם
 54 מרבה דברים האסורים לגיור. משרת ענבים
 55 כגון נזיר ששרה ענבים במים ויש בהם טעם יין,
 56 דלא נפקא מכל אשר יעשה מנפן היין ומפיקה ו
 57 מבתש. מקום קביעות השן: אוה' לדרב' סמא.
 58 לשא בת אל נכר: בדרב' סמא. להי' המסור
 59 שאלמלא הוא היה מת בצמא: רוח ה' רוח
 60 גבואה ששרתה על יעקב: מקשקשת לפניו.
 61 ללוחו באשר חולף.
 62 הוחל

ביאורים למסכת סוטה דף ט עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 וכן מציינו בנחש הקדמון שנברא בבריאת העולם,
2 שנתן עיניו במה שאינו ראו לו - בחוה, ובא עליה. מה שביקש
3 לא נתנו לו - שאסור בה, ומה שבידו - שהיה בקומה זקופה,
4 וכדלהלן, נמלוחו ממנו. אמר הקדוש ברוך הוא, אני אמרתי
5 שהנחש יהא מלך על כל בהמה וחיה, ועכשיו - עונשו שארור
6 הוא מכל הבהמה ומכל חית השדה. אני אמרתי יחלף בקומה
7 זקופה, עכשיו, על גחונו ילך. אני אמרתי יהא מאכלו מאכל
8 אדם, עכשיו, עפר יאכל. הוא אמר אהרוג את אדם ואשא את
9 חוה - הנחש חשב להרוג את האדם על ידי שיאכילו מעץ הדעת,
10 ועל ידי כך יוכל לישא את חוה, עכשיו, איכה אשית בינך ובין
11 האשה ובין ורעה ובין ורעה - לא רק שלא תהיה אהבה בינו לבין
12 האשה, אלא אף תהיה איבה ביניהם.
13 וכן מציינו בגן - שנתן עיניו בתאומה הנוספת שגולדה עם הבל,
14 ירקה - בכהונה של אהרון, וסופו שנבלע באדמה. ובלעם - בכסף
15 של בלק, וסופו שנהרג כשהלך ליטול את הכסף. ודואג - שקינא
16 בדוד, ואחיתופל - במלוכה, ומתו בקיצור ימים. וגחזי - בממון ענומן,
17 ונצטרע, ואבשלום - במלוכה, ונהרג. ואדוניהו - באבישג, ונהרג.
18 ועוזיהו - בכהונה גדולה, ונצטרע והפסיד גם את המלוכה. והמן,
19 שכל אלו שנתנו עיניהם במה שאינו ראו להם, מה שביקשו לא
20 ניתן להם, ומה שבידם נמלוחו מהם.
21 שנינו במשנה, בדרך התחילה בעבירה וכו' לפיכך תלקה הירך
22 תחילה ואחר כך הבטן. שואלת הגמרא, מנא הני מילי - מניין
23 שלוקה הסוטה תחילה בירך, אילימא משום דכתיב - נלמד ממה
24 שמביע הכהן את האשה לפני ששותה ואומר, "בית ה' את
25 יריכה נפלת ואת כמנך צכה" - שקודם ירך ואחר בטן, והכתיב -
26 הרי לאמר ששותה ונמצא שזינתה כתוב "וצבחתה כמנה נפלה
27 וירכה" - נמצא שלוקה הבטן תחילה. מתרצת הגמרא, אמר אביי כי
28 לייט, לייט תחילה ירך ותרד כמן לייט - כאשר מקלל הכהן את
29 האשה ומשביעה על מה שקרה לה אם ימצא שזינתה, מקללה
30 תחילה על הירך ואחר כך על הבטן, ומשום שבירך התחילה
31 בעבירה. ומנא כי בדיק, כי אורחיהו בדיק - אך כאשר המים
32 בודקים אותה, הם בודקים לפי הסדר שנכנסים לגוף, כמן ברישא
33 ותרד ירך - קודם הבטן ואחר כך הירך. ואמרה המשנה שלוקה הירך
34 תחילה, כיון שהקללה היא תחילת הפרענות. שואלת הגמרא,
35 בקללה נמי - בפסוק אחר כתיב 'לצבות כמן ולנפל רך' - הרי גם
36 בקללה מצאנו שקודם הבטן לוקה. משיבה הגמרא, הווא דמודע
37 לה כמן - בפסוק זה מודיע הכהן לסוטה, דכמן ברישא ותרד ירך -
38 שבפועל, קודם תלקה הבטן ואחר כך הירך, ואין פסוק זה חלק
39 מהקללה, ומבארת הגמרא, שצריך להודיע לה כן, כדי שלא
40 להוציא לעז על מים הקרים - שיאמרו שמה שקרה לה אינו קשור
41 לשתיית המים, מפני שלא נגרם לה על פי סדר דבריו.
42 המשנה מביאה עוד מקומות שהעונש הוא באותה מדה שחטא, וכן
43 לטובה שמקבלים שכר מדה כנגד מדה.
44 משנה. שמשון הלך אחר עיניו - נמשך אחרי מראה עיניו, לפיכך
45 נקרו פלשתים את עיניו, שנאמר 'ויאחזוהו פלשתים וינקרו את
46 עיניו'. אבשלום נתנאח בשער, לפיכך נתלה בשער - שהסתגר
47 שער ונתלה באילן, ואז הרגו אותו. ולפי שבא אבשלום על עשר
48 פלגיו אביו לפיכך נתנו בו עשר לונביות - חניתות, שנאמר
49 'ויסבו עשרה אנשים נשא' כלי יואב וכו' את אבשלום. ולפי
50 שנגב אבשלום שלש נגבות, את לב אביו ולב בית דין - שבכש
51 מדוד לכתוב לו ששני אנשים שהוא יבחר בהם ילזו אותו להקריב
52 את קרבנו יהיו צריכים לבא עמו, והלך אבשלום והראה זאת לשנים
53 ועוד שנים, עד שאסף מאתים ראשי סנהדרין, ובכך גנב לב אביו ולב
54 בית דין. ולב ישראל (שנאמר) 'ונגב אבשלום את לב אנשי

1 וישראל" - שאמר לבאים להתדיין אצל דוד, שאם היה דן אותם היה
2 מזכה אותם, ובכך גנב את לב העם. לפיכך נתקעו בו שלשה
3 שבטים - שרביטים, שנאמר 'ויקח שלשה שבטים בכפו ויתקעם
4 בלב אבשלום'.
5 וכן לענין הפוכה, מצאנו שמקבלים את השכר באותו עניין של
6 המצוה. מרים המתינה למשה שעה אחת, כשהיה בתוך התיבה
7 ביאור, שנאמר 'ותתצב אחתו מרחק', לפיכך קיבלה שכר
8 ונתעבבו לה ישראל ו' ימים במדבר בזמן שהיתה מצורעת, שנאמר
9 'והעם לא נסע עד האסף מרים'. יוסף וכה לקבור את אביו, ואין
10 באחיו גדול ממנו - שיוסף היה מלך והתעסק בקבורת יעקב,
11 שנאמר 'ויעל יוסף לקבור את אביו ויעלו עמו גם רכב גם
12 פרחים', ובאותה מדה מדדו לו, שהתעסק בקבורתו גדולים, שהרי
13 מי לנו גדול מיוסף שלא נתעסק בו אלא משה, כדלהלן. וכן מציינו
14 במשה, שזכה בעצמות יוסף ואין בישראל גדול ממנו - התעסק
15 בעצמו בהעלאת עצמות יוסף ממצרים, אף שלא היה גדול משה
16 בישראל, שנאמר 'ויקח את עצמות יוסף עמו', ובאותה
17 מדה מדדו לו בפטירתו, שמי גדול משה שלא נתעסק בו אלא
18 המקום - הקדוש ברוך הוא בעצמו נתעסק בקבורתו, שנאמר
19 'ויקבר אתו בניא'. מסיימת המשנה, שלא על משה בלבד אמרו
20 שהתעסק בו, אלא על כל הצדיקים, שנאמר 'והלך לפניך צדקך
21 כבוד ה' ואסף' - שאסף ה' את נשמות הצדיקים במותם להביאם
22 לגן עדן.
23 גמרא. תנו רבנן שמשון בעיניו מרד, שנאמר 'ויאמר שמשון אל
24 אביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני', לפיכך נקרו פלשתים
25 את עיניו שנאמר 'ויאחזוהו פלשתים וינקרו את עיניו'. מקשה
26 הגמרא, איני, וכי שמשון נשאה לפי שנתן בה עיניו, והכתיב 'ואביו
27 ואמו לא ידעו כי מה' היא' - שישא אותה, הרי שממשים רצו
28 שישא את הפלשתית. מתרצת הגמרא, כי אול מיהא בתי וישרותיה
29 אול - שמשון לא ידע שזה רצון ה', אלא הלך אחרי מראה עיניו.
30 תניא רבי אומר, תחילת קלקולו של שמשון היה בעוה, לפיכך
31 לקה בעוה, תחילת קלקולו בעוה, דכתיב 'והלך שמשון עוהה
32 וירא שם אשה וזנה וגו' ויבא אליה. לפיכך לקה בעוה, דכתיב
33 כאשר תפסו אותו הפלשתים 'ויורדו אותו עוהה'. שואלת
34 הגמרא, והכתיב 'וירד שמשון תמנתה וגו' ולקח לו אשה משם,
35 וכפי שביארה הגמרא לעיל שמשם נלמד שמרד בעיניו. מיישבת
36 הגמרא, תחילת קלקולו מיהא בעוה היה - שהקלול היה בעוה
37 שבא עליה בזנות, אבל מה שבא לתמנת היה דרך נשואים ואינו
38 קלקול.
39 דרשת הגמרא את הפסוקים במעשה שמשון. 'ויחי אחריו בן ויאהב
40 אשה בנחל שורק ושמה דלילה', תניא רבי אומר אילמלא (לא)
41 נקרא שמה דלילה - גם אם לא היה שמה דלילה, ראוייה היתה
42 שתקרא דלילה - ששם זה רומז על מעשיה, שכן דילדלה את בן
43 של שמשון, וכן דילדלה את לבו, וכן דילדלה את מעשיו. דילדלה
44 את בן, דכתיב 'ויסר בןו מעליו' - על ידי שגילחה את שערו,
45 דילדלה את לבו, דכתיב 'ותרא דלילה כי הגיד לה את כל לבו'
46 - שסוד כוחו בניירות, דילדלה את מעשיו, דאסתלק שכינה
47 מיניה, דכתיב 'והוא לא ידע כי ה' סר מעליו' - לאחר שנפסקה
48 נזירותו. 'ותרא דלילה כי הגיד לה את כל לבו' שואלת הגמרא,
49 מנא ידעה שבאותו הפעם אכן גילה לה מנין כוחו. משיבה הגמרא,
50 אמר רבי תני אמר רבי, ניכרין דברי אמת - שראתה שאכן שערו
51 מגודל ואינו שותה יין. תירוצו נוסף, אפי' אמר, ידעה בו באותו
52 צדיק דלא מפיק שם שמים לבטלה, ובין דאמר 'ניד אלהים
53 אני מבטן אימי אם גולחתי וסר ממני כוחי', אמרה השתא ונדא
54 קושטא קאמר - עכשיו ודאי הוא אומר אמת, ולכן מזכיר שם

ביאורים למסכת סוטה דף י עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

נִקְרָא, שְׁנֵאמַר "כִּי שָׁמַשׁ וַיִּגְן ה' אֱלֹהִים וְגו'" - כלומר ש'שמש'
 הוא אחד משמותיו של הקדוש ברוך הוא, ונקרא שמשון על שם זה.
 שואלת הגמרא, אלא מעתה - שנקרא ממש על שמו של הקדוש
 ברוך הוא, אם כן לא יִמָּחַק - יהיה אסור למחוק את המילה שמשון.
 עונה הגמרא, שמשון לא נקרא כך על שמו של הקדוש ברוך הוא,
 אלא כוונת רבי יוחנן, שנקרא כך לפי שהיה בו מעין שמו - תכונתו
 של הקדוש ברוך הוא, שמה הקדוש ברוך הוא מגין על כל
 העולם כולו, אף שמשון היה מגין בדורו על ישראל. ואמר רבי
 יוחנן, בלעם חִיגַר בְּרִגְלוֹ אֶחָת הָיָה, שְׁנֵאמַר "וַיִּלְךָ שָׁפָה" - שפוף
 וחִיגַר ברגלו האחת. שמשון חִיגַר בְּשֵׁתֵי רִגְלָיו הָיָה, שְׁנֵאמַר
 "שָׁפָפוּ עָלָי אֲרָח" - שפיפה כפולה, שהיה חִיגַר בשתי רגליו.
 תנו רבנן, חֲמִשָּׁה בָּנֵי אָדָם נִקְרָאוּ מְעִין דּוֹגְמָא שְׁל מַעְלָה -
 שנשטנו בבריתאם לתפארת מיתר הברואים, וכו' - כל חמישה
 אלו, לָקוּ בָהֶן - באותם איברים. הבריתא מונה את החמשה בני
 אדם, שמשון, היה מעין דוגמה של מעלה כבחו - בגבורתו. שאול,
 היה מעין דוגמה של מעלה בצוארו - שהיה צווארו נאה מאוד.
 אֲבִשְׁלוֹם, היה מעין דוגמה של מעלה בשער - שהיה שערו עבה.
 צִדְקִיָּה, היה מעין דוגמה של מעלה בעיניו - שהיטיב לראות בהם
 יותר מרגליו. אסא, היה מעין דוגמה של מעלה ברגליו - שהיה לו
 ברגליו כח עצום יותר משאר אדם. ומביאה הגמרא ראייה שכל אלו
 לקו במעלותיהם, שמשון לקה בכחו, דְּכָתִיב "וַיִּסַּר בָּחוּ מַעְלָיו".
 שאול לקה בצוארו, דְּכָתִיב "וַיִּקַּח שָׂאוֹל אֶת הַחֶרֶב וַיַּפֵּל עָלָיו",
 הרי שנהרג בצוארו. אֲבִשְׁלוֹם לקה בשער, בְּדַבְעֵינָן לְמִיטְרָ קָמָן
 כפי שתבאר הגמרא להלן. צִדְקִיָּה לקה בעיניו, דְּכָתִיב "וַיָּאֵת
 עֵינָי צִדְקִיָּהוּ עוֹר". אסא לקה ברגליו, דְּכָתִיב "רַק לַעֵת וַקֵּנְתִּי
 חֶלֶה אֶת רִגְלִי", ואמר רב יהודה אֲמַר רַב, מחלתו היתה שאֲחֻתּוֹ
 פְּדִגְרָא - סוג חולי הרגלים. אֲמַר לִיה מַר זוּטְרָא בְּרִיה דְּרַב נַחֲמָן
 לְרַב נַחֲמָן, הֵיכִי דְּמִי פְּדִגְרָא - מהי ההרגשה בחולי זה, אֲמַר לִיה
 הרגשתו היא כְּמַחֲמֵה הַדּוֹקְרָת בְּבִשָּׁר הָתִי. שואלת הגמרא, מָנָא יָדַע
 - מנין ידע רב נחמן שזוהי ההרגשה. ומשיבה, אִיבָא דְּאִמְרִי, מִיחַשׁ
 הָהּ חֲשׁ בִּיה - רב נחמן חלה בזה והרגיש את הכאב. וְאִיבָא
 דְּאִמְרִי, מְרַבִּיה שְׁמַע לִיה - כך קיבל מרבו. וְאִיבָא דְּאִמְרִי, "סוֹד
 ה' לִירְאָיו וּבְרִיתוֹ לַהֲדוֹרִיעֵם" - ידע זאת רב נחמן ברוח קדשו.
 דָּרַשׁ רַבָּא, מִפְּנֵי מַה עָנָשׁ אֶסָא וְחֵלָה, מִפְּנֵי שֶׁשָּׂעָה אֲנִינְרָא -
 עבודת המלך, בְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים, שְׁנֵאמַר "וְהַתְּלִיד אֶסָא חֲכָמִיעַ
 אֶת כָּל יְהוּדָה אֵין יָקָן" - הרמזה שבעה בשאר מלך ישראל. ומבאר
 הגמרא, מֵאִי אֵין יָקָן, אֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר רַב, אֲפִילוּ הָתֵן
 מִחֶדְרִי וְכָלָה מִחוּפְתָּהּ שְׁנֵאמַר בָּהֶם "נָקִי יְהִיָּה לְבֵיתוֹ שָׁנָה אֶחָת",
 לא נפטרו מהכרות אסא, וכל שכן שלא פטר את התלמידי חכמים.
 הגמרא מקשה סתירה בפסוקים אודות העיר תמנת. בְּתִיב "וַיִּיָּדַר
 שְׁמִשׁוֹן תַּמְנָתָה", משמע שתמנת היתה בעמק, וּבְתִיב לִגְבֵי תֶמֶר,
 "הִנֵּה חִמְיָר עָלָה תַמְנָתָה", משמע שהיתה על הר. מתרצת הגמרא,
 אֲמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, שְׁמִשׁוֹן שְׁתַּנְתְּנָה בָּה - שהתגנה במעשה זה,
 שנשא שם אשה האסורה לו, מבנות פלשתים, בְּתִיב בִּיה יְרִידָה -
 נאמרה בו לשון ירידה. ואילו יְהוּדָה שְׁתַּנְתְּנָה בָּה - שהתעלה
 במעשה זה, שהרי ממעשה זה נולדו פרץ ורחש העמידו מלכים
 ונביאים בישראל, בְּתִיב בִּיה עָלָה - נאמרה בו לשון עליה. רַבִּי
 שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אֲמַר - מיישב באופן אחר, שְׁתֵּי תַמְנָאוֹת הָיוּ -
 שני מקומות נקראו תמנת, תַּמָּא בִּירִידָה וְתַמָּא בְּעָלִיָּה - אחת מהם
 היתה בירידה, ואחת מהם היתה בעליה. רַב שְׁפָא אֲמַר - מיישב
 באופן נוסף, תַּמָּא תַּמְנָה תְּוֹא - באמת היתה רק עיר אחת שנקראת
 תמנת, אלא שהיתה ממוקמת באמצע צלע הר. דְּאֵתִי מֵהָאִי נִיָּסָא
 - לבא מצד זה היתה זו יְרִידָה, וְדְאֵתִי מֵהָאִי נִיָּסָא - ולבא מצד
 האחר, היתה זו עָלִיָּה, כְּגוֹן וַיְרִידֵנָא, וְכִי בָאִר, וְשׁוֹקֵא דְנִרְשָׁ.
 הגמרא מביאה פסוקים נוספים בענין תמר לדורשם. וְתַשְׁבַּח בְּתַתָּה

המשך בעמוד רעז

כוונת הפסוק, שהוחל - בטלה שבועתו של אֲבִימֶלֶךְ דְּכָתִיב "אִם
 תִּשְׁכַּר לִי וּלְגִנְי וּלְגִבְדִּי", - שנשבעו אברהם ואבימלך שלא ימשול
 אחד על גניו ונכדיו של האחר, ובטלה השבועה מפני שהפלשתים
 עברו עליה תחילה.
 נאמר בפסוק, "ותלד האשה בן ותקרא את שמו שמשון וַיִּגְדַּל הַנַּעַר
 וַיִּבְרָכֵהוּ ה'", שואלת הגמרא, בְּמַה בִּרְכוּ. אֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר
 רַב, שִׁבְרָכוּ בְּאִמְתּוֹ, שהיתה אִמְתּוֹ בְּכַנֵּי אָדָם - כשאר בני אדם,
 וְזָרְעוֹ הָיָה רַב בְּנֵתֵל שׁוּמָה.
 נאמר בנביא שקודם שהפיל שמשון את הבית בו שהו הפלשתים
 ששבוהו, התפלל לה' שיהיה בעורו, הגמרא דורשת את תפילתו,
 "וַיִּקְרָא שְׁמִשׁוֹן אֶל ה' וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהִים וְכִרְנִי נָא וְחֻקֵּי נָא אֲדָ
 הַפַּעַם תִּהְיֶה וְאֶנְקְמָה נָקָם אֶחָת מִשְׁתֵּי עֵינֵי מַפְלָשִׁתִּים" - שאקבל
 שכר ניקור עיני האחת בעולם הזה על ידי שאנקם מפלשתים. אֲמַר
 רַב, אֲמַר שְׁמִשׁוֹן לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם וְכוּ'
 לִי עֲשֵׂרִים (ושתיים) שָׁנָה שֶׁשְׁפָמִיתִי אֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֲמַרְתִּי לְאֶחָד
 מֵהֶם הַעֲבֵר לִי מִסָּל מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וכיון שלא לקחתי מהם אפילו
 שימוש קל כזה, נמצא שעיוורון עיני אינו כעונש על לקחת שוחד,
 ולכן יותן שכרי בעד זה להינקם מפלשתים.
 וַיִּלְךָ שְׁמִשׁוֹן וַיִּלְכֵּד שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שׁוּעָלִים", שואלת הגמרא, מֵאִי
 שָׁנָא שׁוּעָלִים - מדוע צד דווקא שועלים. ומשיבה, אֲמַר רַבִּי אִיבָו
 בַּר נַנְדִי אֲמַר רַבִּי חִיָּיא בַר אֲבָא, אֲמַר שְׁמִשׁוֹן, יָבֵא מִי שְׁחֹזֵר
 לְאֶחָדֵינוּ - השועל, שכאשר צדים אותו אינו מרחיק לברוח אלא
 מסובב דרכו עקלקלות ובורח. וַיִּפְרַע מִפְּלָשְׁתִּים שְׁחֹזְרוּ בְּשִׁבְעֵיתָן.
 תִּנְיָא אֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן הַסֵּסִיד, בֵּין בְּתִיפּוֹ - רוחב כתפיו של
 שמשון, שְׁשִׁים אַמָּה הָיָה, שְׁנֵאמַר "וַיִּשְׁכַּב שְׁמִשׁוֹן בַּעֲזָה עַד חֲצִי
 הַלַּיְלָה, וַיָּקָם בְּחֲצִי הַלַּיְלָה, וּמָצָא אֶת דְּלָתוֹת שַׁעַר הָעִיר נְעוּלוֹת,
 וַיֵּאָחֶז בְּדְלָתוֹת שַׁעַר הָעִיר וּבְשֵׁתֵי הַמְּזוּזוֹת - עמודי הפתח, וַיִּסָּעֵם
 - ויעקם ממקומם עַם הַבְּרִית, וַיִּשָּׁם עַל בְּתִיפּוֹ וַיַּעֲלֵם אֶל רֹאשׁ
 הָהָר אֲשֶׁר עַל פְּנֵי חֶבְרוֹן", וְגַמְרִי - מסורת בדינו מרבותינו, דְּאֵין
 דְּלָתוֹת עֲזָה פְּחוּתוֹת מִשְׁשִׁים אַמָּה רוחב.
 הגמרא מוסיפה לבאר פסוקים נוספים האמורים לגבי שמשון. "וַיְהִי
 טוֹחֵן בְּבֵית הָאֲסוּרִים", אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן אֵין מַחֲינָה אֱלָא לִשְׁוֹן
 עֲבִירָה, וְכֵן הוּא אֲמַר - ומצינו לשון זה בפסוק "תִּטְחֵן לְאֶחָד
 אֲשֶׁתִּי". מִלְּמַד - העבירה היא, שְׁכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵאֲנָשֵׁי פְלִשְׁתִּים
 הָבִיא לוֹ אֶת אֲשֶׁתוֹ לְבֵית הָאֲסוּרִים כְּדִי שִׁכּוּא עֲלֵיהֶן וְעַל יָדֵי כֵן
 יוֹתֵשׁ כּוּחוֹ, וְכֵן בְּדִי שְׁתַּתְּעֵבֵר הִימָנו וְתִלְד בָּנִים גִּיבּוּרִים כְּכוּתוֹ.
 אֲמַר רַב שְׁפָא, הֵינּוּ דְּאִמְרֵי אִינְשִׁי - זהו שאומרים הבריות, לפני
 כל אדם מביאים מה שהוא רגיל בו, כְּמִי דְּשֵׁתִי חֲקָרָא חֲקָרָא - לפני
 הרגיל בשתיית יין מביאים יין, כְּמִי רַפְּקָא - לפני אדם עובד אדמה
 ועודר בגינות שרגיל לאכול ירק, גְּרִידָא דּוּבְלָא - מביאים סל מלא
 ירק. וכן שמשון, שהיתה דרכו להזדווג עם ננות פלשתים, גם בבית
 האסורים לא חסר לו הדבר.
 וַיֹּאמֶר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל אָדָם הַמְּזָנָה עִם נָשִׁים, אֲשֶׁתוֹ מוֹנֶנֶת עָלָיו -
 מונה עם אחרים, שְׁנֵאמַר "אִם נִפְתַּח לִבִּי עַל אִשָּׁה וְעַל פֶּתַח רַעִי
 אֲבִרְבָּתִי" - אם היה לבי נפתח מהיצר הרע על אהבת אשה, ואם
 ארבתִי על פתח רעי לחזור אחר אהבת אשה לזנות עמה, וּבְתִיב -
 העונש על כך הוא הנאמר בפסוק אֲשֶׁר - ש"תִּטְחֵן לְאֶחָד אֲשֶׁתִּי
 וְעָלֶיהָ יִכְרְעוּן אֲחֵרֵינוּ" - שתהיה אשתי שפחה בזויה הטוחנת
 בריחיים, וישכבו עמה אחרים. וְהֵינּוּ דְּאִמְרֵי אִינְשִׁי, זהו שאומרים
 הבריות, אִיְהוּ בִי קָאִרִי - הוא עסוק בדלעת גדולה, וְאִתְּתִיָּהּ בִּי
 בּוֹצֵצִי - ואשתו עסוקה בדלעת קטנה, כלומר שניהם עסוקים באותו
 ענין.
 וַיֹּאמֶר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁמִשׁוֹן דֵּן אֶת יִשְׂרָאֵל כְּאִתְּהִים שְׁבָשָׁמִים -
 במשפט צדק, שְׁנֵאמַר בברכת יעקב, "דֵּן דִּין עָמוּ בְּאֶחָד וְגו'" -
 משבט דין ועמוד אדם שידון את ישראל כביחידו של עולם, ונאמר על
 שמשון. וַיֹּאמֶר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁמִשׁוֹן עַל שְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא

אל אִמְרֵיכֶם. בְּטִלְהָ, לשון לא יחל דברו וממנו, לפי שהם עברו על השבועה תחלה: **במה ברכו**. כל ברכה שבמקרא לשון רבוי הוא. דבר המרבה ומצוי בו שבע פעמים: **במה נגמא** בו, לא מעינו עשר במשמות: **שִׁבְרָם בְּאִמְתוֹ**. להיות זרעו בנחל שוטף. למה שנתאדם נהדר: **נָקַם אֶחָת מִשְׁמֵי עֵינָיו**. שבר אחת מעיניו תן לי בנקמה זו, ושבר הבא: **שֶׁחֹזֵר לְאֹחֲרָיו**. כשצדק אותו אינו (מרחיק) לברוח אלא חוזר עקלקלות: **שֶׁעַד הָעֵיר**. בושעריין עזה משתעי קרא: **עַל בְּתֵיחוֹ**. כשיעור כתפיו: **כִּמְיָ דְשְׁתֵּי תַמְרָא** אדם מביאין מה שהוא רגיל בו, לפני שותיו וְתוֹ מביאין לו: **כִּמְיָ דְפֻקָא גִידְרָא דּוּבְלָא**. לפני עובר אדמה וחופר בגנות שרגיל לאכול ירק מביאין סל מלא ירק. דובלי מין

מלך
מעתה לא ימחה. תימה לרבי מאי אמר
משלום דאמר בפ"ק דשבט (ק"י:) אמר
ר' הוננא משימה דעולא אסור לארס שיתן
שלום לתבירו בבית המדרוז משום דשם גופיה
איאקרי שלום כדכתביה וקרא ל' ה' שלום ולא אק'
חשיב ליה במס' סופרים (פ"י) בהדי שמות שאק'
מנחקין נפרא דתנא דתנא ושו"ר שיתן מתנות ודורום
דאמר נפרא שבעת העדות (נפוטו ק"י:) דנמחק
ולא אשכחן שקרא הקב"ה שמו כן תנון והכא
פרין אתא דאמר על שמו של הקב"ה נקרא
משמע דשמו נקרא כן דיינו דק דחי אלא מעין
שמו כמו תנון על שם שהוא חנון ומרמז על
בריותיו

1 הוּחַל שְׁבוּעָתוֹ שֶׁל אֲבִימֶלֶךְ, וּדְכָתִיב 'אִם תִּשְׁקַר לִי
 2 וּלְנִינִי וּלְנִכְדֵּי'. וְיִגְדַּל הַנַּעַר וְיִכְרַחֲהוּ ה' בְּמָה בְּרָכוֹ,
 3 אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, שֶׁבְּרָכוֹ בְּאִמָּתוֹ, אִמָּתוֹ בְּבָנָיו
 4 אֲדָם, וְזָרְעוֹ בְּנַחַל שׁוּמְרָא. וְיִקְרָא שְׁמִשׁוֹן אֶל ה' וַיֹּאמֶר
 5 ה' אֱלֹהִים זָכְרִנִי נָא וְחֻקֵּינִי נָא אִךְ תַּפְעָם תִּהְיֶה וְאִנְקָמָה
 6 נָקַם אַחַת מִשְׁתֵּי עֵינֵי מִפְּלִשְׁתִּים'. אָמַר רַב, אָמַר
 7 שְׁמִשׁוֹן לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם זְכוֹר
 8 לִי עֲשׂוּרִים (וְשִׁשְׁתִּים) שָׁנָה שִׁשְׁפַּמְתִּי אֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא
 9 אִמְרָתִי לְאַחַד מֵהֶם הֶעֱבֵר לִי מִקָּל מִמָּקוֹם לְמָקוֹם.
 10 וְיִלְכַּד שְׁמִשׁוֹן וְיִלְכַּד שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שְׁוֹעֲלִים' מֵאִי שְׁנָא
 11 שְׁוֹעֲלִים, אָמַר רַבִּי אִיבֹה בַּר נַגְדִּי אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר

שאלו גדלים ואלו קטנים. כלומר כמה שהוא
עוסק היא עסוקה: **בְּאֵהָרָה**. ביחודו של עולם
במשפט צדק: **שֶׁשֶׁשׁ**. לשון חומה. כמו ושמתי
כדבדו שמשותקו (שקטתו) על: **עַל שְׁמוֹ שֶׁל הַקִּבְיָהּ**.
משמע שכברו בשמו של הקיבה ממש: **מֵינָן**
שְׁמוֹ. שאין שמש שם ממש, אלא מגו ומצלי:
שמי: אשלישית: כמו ודשן מדומתה ולין זה
שם: **שִׁפְיוֹן**. שפיח כפולתו: **מֵינָן וְדִבְרֵי** בו,
נשתנו מן התחתונים לתפארת: ויָסַר כְּהוּ. לא
מיתר ראיָה אלא דבָּלָן לִקֵּה: **שָׂאוּל בְּצִוְאוֹ**.
ונבהה מכל דקָם משכמו ששאלו **הַיּוֹשֵׁב לְעִיָּה**.
מקום שהורגין כחרב והיינו צאור: **צִדְקָהּ בְּעֵינֵי**.
לא ידעָא מִנָּלָן דְּנִשְׁתַּלְּחָן לִשְׁבִּיתָּ. כּוּן אָסָא
ברקלי. אלא כּוּן שִׁמְעָ מִרְבּוֹ: **וְיִשְׂרָאֵל**. שם חָלִי
הוא שאוחו ברקלים וקורא לו פודרגא: **נִגְנַשׁ**
אָסָא. לחלות: **אֲנִיָּוָא**. עבודת המלך: **הַשְּׂמִיעַ אֶת**
כָּל יְהוּדָה. הוֹעִיקוּ, וישאו את אבני הרקמה שהיה
מלך ישראל בונה עליה כרך לכלתו תת יוצא
ובא לאסא חתן. שכתבו בו נָכִי יִיְהִי לביתו וגו'
למלך: **כִּתְּבִי יוֹד שִׁשְׁשֹׁן**. תִּמְתְּנָהּ. אֶלְמָא
תִּמְתְּנָה בְּיָרִידָה. וכתבי יורה תִּמְתְּנָה אֶלְמָא לֵאמֹר
היא. וּשְׁמִשְׁוֹן הַיְּהוּדָה תִּרְוִידוֹ בארץ ישראל הוּא:
שִׁנְתָּנָהּ בָּהּ. שִׁנְשָׁא מִבְּנוֹת פִּלְשִׁתִּים הָאֲסוּרוֹת
לוֹ: הַיְּהוּדָה תִּלְעָלָה. שִׁמְשָׁם גִּלְדוֹ פִּרְץ וְיָרַח
שֶׁהִמְדִּידוּ מַלְכִּים וּגְבִיָּא בִּישְׂרָאֵל: **דִּמְיָי מִדְּמֵי**
נִיָּא. שֶׁהִיָּתָה מִשְׁרֵת בְּאֲמָצֵעַ שְׁפַע הַהַר. הָבָא
הַ מֵרָאשׁ הַיְּהוּדָה וְיָרַח, הָבָא הַ מִּרְגְּלֵי הַהַר
עוֹלָה: מִנוֹן דְּרִיָּתָ וּבִי **בִּיָּרֵי** וְגַם יִצְרָחֹת כּוּן
הַיְּהוּדָה בְּשִׁפְעָה הַהִירִים: **מִצְפּוֹת לְרִאוֹתוֹ**. שֶׁהָיוּ
רִגְלֵיָן לְהִתְקַבֵּל שָׁם לְלִלָּה, וְהָיוּ חֲבִיבִי עֲלֵיהֶם:
שִׁנְתָּנָה עֵינִים לְדִבְרֵיהָ. וְדִמְנָא וּפְתַח הַמֶּרַח נִתְּנָה
לְעִצְמָהּ שֶׁאֵין עֲבָרָה בְּדָבָר: **נִיָּרֵת אֲנִי**. ואֲנִי
עוֹבֶדֶת כּוֹבָבִים, וְרֹאשִׁיהָ לָהּ: **פְּתִיָּה אֲנִי**. ומִתְרַת
לְכָל אֲדָמָה: **וְיִתְּנָה אֲנִי**. וְהֵייתִי קִטְנָה וְהִישְׁאִירוּ
אֲמִי וְאֵין אֲנִי שְׂוֹאֵל לֵעַר וְאֲנֹכִי כְּלוֹל לְאִסּוּר
עָלָיו מִשּׁוֹם כְּלָתוֹ, וְאֵין זְכוּת לָאֵם וְלֹאחִים
לְהִשְׁאִי קִטְנָה אֶלָּא הָאֵם וְזָכָה בָּהּ בְּדִרְכֵּיתֶיהָ אֶת
בְּתִי נִתְּנָה לְאִשִּׁי הַזֶּה וְהָיוּ וְהָיוּ: **גַּם**. וְלִדְּחָה בְּכָרָא לֹא
בְּתוֹ שֶׁל שֶׁם הַיְּהוּדָה: שִׁמְשִׁנָּה שִׁשִּׁים לְיַעֲקֹב כָּלֹ
שְׁנֵוֹתֵי שֶׁל שֶׁם הַיְּהוּדָה: **כָּכָה** בְּרַח הָיָה יוֹתֵר מִכּוּן מֵאָה
וְעֶשְׂרִי: **שָׁאוֹר אֲנִי**. מִנְּהֵרֵי וְנִשְׁעֵי בּוֹ: **וְהִלְתָּנִי**
עוֹבְרִים וְשׁוֹבִים: **פְּתִיָּקָה**. לָלֶחַץ שֶׁם אֲוִרְחִים: **וְלִשּׁוֹן**
אֲשֶׁלִּי נִוְטְרִיקוֹן הוּא. אֲכִילָה שֶׁתִּיָּה לְיָהּ, שֶׁהָיָה
מֵאֲכִילָן וּמִשְׁקָן וְאֲדָחִיב מִלְּהוֹ אֲוִתָּה: **וְיִשְׁעֵי חֲלִלִי**
אֲפִיָּנוּ. פִּסְקוּ וְהוּא בְּרִנְיָאָה עַל אֲחֵר מִתְּהוֹלָבִים:
אלה

אבא, אמר שמשון, יבא מי שחזור לאחורינו ויפרע מפלשתים שחזרו בשבועתן. תניא אמר
רבי שמעון הקטיר, בין בתפיו של שמשון, ששים אמה היה, שנאמר וישבב שמשון עד חצי
הלילה, ויכם בחצי הלילה, ויאהז בדרלתות שער העיר ובשתי המזוזות ויסעם עם הכרית,
וישם על כתפיו, וגמירי דאין דלתות עזה פחותות מששים אמה. ויהי טוהן בבית האסורים'
אמר רבי יוחנן, אין טחינה אלא לשון עבירה, וכן הוא אומר תמחן לאחר אשתו, מלמד
שכל אחד ואחד הביא לו את אשתו לבית האסורים כדי שתתעבר הימנו. אמר רב פפא,
היינו דאמרי אינשי, קמי דשתי חמרא, חמרא, קמי רפוקא, גרדיא דובלא. ואמר רבי יוחנן,
כל המונח, אשתו מונחת עליו, שנאמר אם נפתה לבי על אשה ועל פתח רעי ארבותי וכתוב
הטמחן לאחר אשתו ועליה יברעון אחריו, והיינו דאמרי אינשי, איהו בי קארי ואיתתיה בי
בוציגי. ואמר רבי יוחנן, שמשון דן את ישראל פאביהם שבשמים, שנאמר דן ידן עמו פאחד
וגו'. ואמר רבי יוחנן, שמשון על שמו של הקדוש ברוך הוא נקרא, שנאמר כי שמש ויגן
ה' אלהים וגו'. אלא מעתה, לא ימחה. אלא, מעין שמו של הקדוש ברוך הוא, מה הקדוש
ברוך הוא מגין על כל העולם כולו, אף שמשון מגין בדורו על ישראל. ואמר רבי יוחנן,
בלעם חיגר ברגלו אחת היה, שנאמר וילך שפי'. שמשון חיגר בשתי רגליו היה, שנאמר
שפיפן עלי ארץ. תנו רבנן, חמשה נבראו מעין דווקא של מעלה, וכולן לקו בהן. שמשון
בכחו, שאול בצוארו, אבשלום בשערו, צדקיה בעיניו, אסא ברגליו. שמשון בכחו, דכתיב
ויסר כחו מעליו. שאול בצוארו, דכתיב ויחם שאול את החרב ויפל עליה. אבשלום בשערו,
ברבעינן למימר קמין. צדקיה בעיניו, דכתיב ואת עיני צדקיהו עור'. אסא ברגליו, דכתיב וק'
לעת זקנתו חלה את רגליו, ואמר רב יהודה אמר רב, שאחוזתו פדגרא. אמר ליה מר וזמרא
בריה דרב נחמן לרב נחמן, היכי דמי פדגרא, אמר ליה פמוט בבשר החי. מנא ידע, איכא
דאמרי, מיחש הוה חש ביה. ואיכא דאמרי, מרביה שמע ליה. ואיכא דאמרי, סוד ה' ליראו
ובריתו לחודיעם. דרש רבא, מפני מה נענש אסא, מפני שעשה אנגריא בתלמודי חכמים,
שנאמר והמלך אסא השמיע את כל יהודה אין נקי. מאי אין נקי, אמר רב יהודה אמר
רב, אפילו חתן מחדרו וכלה מוחפתה. פתיב ויירד שמשון תמנתה, וכתוב והנה חמיו עלה
תמנתה, אמר רבי אלעזר, שמשון שנחנה בה, פתיב ביה ירדה. יהודה שנחנה בה, פתיב
ביה עליה. רבי שמואל בר נחמני אמר, שתי תמנאות היו, חרא בירידה וחרא בעליה. רב
מחאי גיסא - ירדה, ודאתי מוחאי גיסא - עליה, בגין וירדנא, ובי באר, ושוקא דגרש. ויתשב
מלמד שהלכה וישבה לה בפתחו של אברהם אבינו, מקום שכל עינים צופות לדאותו. רבי חנין
וכן הוא אומר תפוח והעינים. רבי שמואל בר נחמני אמר, שנחנה עינים לדבריה. כשתבכה,
יה גיורת אני. שמא אשת איש את, אמרה ליה פניה אני. שמא קיבל בך אביו קידושין, אמרה
מרה ליה טהורה אני. ויטע אשל בבאר שבע' אמר ריש לקיש, מלמד שעשה פרדס ונטע בו כל
חד אמר פרדס וחד אמר פונדק, בשלמא למאן דאמר פרדס, היינו דכתיב ויטע, אלא למאן
דאמר אחלי אפדנו וגו'. ויקרא שם בשם ה' אל עולם, אמר ריש לקיש, אל תיקרי ויקרא,

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף י עמוד ב

תוספות

רש"י

1 נוח לו לאדם שיפיל את עצמו לתוך כבשן האש. בדאמר ב' חזוהי (נ"מ דף נה) כל היורדין
2 לנהיגם עולין חוץ משלשה וחד מנייהו הולבין פני חבריו ברבים ואומר נמי (נ"ס עס)
3 נוח לו לאדם שיבעול ספק אשת איש ואל ילבין פני חבריו ברבים מלך מדוד ונראה האי
4 דלא חשיב ליה (פסוקי ד' כה) בדור ג' עבירות שאין עומדים בפני פקח נפש עבודת כוכבים
5 וגילו עריות ושפיכות דמים משום דעבירת
6 הלבנת פנים אינה מפורשת בתורה ולא נקט אלא
7 עבירות המפורשות:
8 יצאת בת קול ואמרה ממני יצאו כבושים.
9 בשלשי מסכת מכות (דף נ"ג) מסיק דהכי
10 גמרי לה:
11 דקרב רישא לגבי גופיה. תימה רבי מאיר
12 דאמר בחלק (פסולין דף ק) אבשלום
13 אין לו חלק לעולם הבא א"כ סבירא ליה דקרב
14 רישיה לגבי גופיה ולא סבירא ליה דאיתיה
15 לעלמא דאתי מכל מקום אסקיה משבעה מדורי
16 גיהנם ואם כן אמאי לא חשיב ליה בחדא אתו
17 ואחזיה דאמר (נ"ס קג) לא חיין ולא נידונין וי"ל
18 דלא חשיב אלא מלכים:
19 דאיתיה לעלמא דאתי. ואי קשיא הא אמרו
20 בחלק (פסולין דף ק) ברא מזכי אבא
21 אבא לא מזכי ברא בדכתיב ואין מידי מצייל אין
22 אברהם מצייל את ישמעאל ולא יצחק את עשו
23 אבל הבן מצייל את האב כגון ואישורו שלדא אתו
24 את אמון וי"ל משום דאבשלום נטל את שלו
25 בעולם הזה שנראה במיתה משונה הועילה לו
26 תפלת אביו דומיא דיהויקים דאמר התם שהיה
27 כתוב על גולגולתו זאת ועוד אחרת ונפרע ממנו
28 לאחר מיתה לא מנו אותו ועוד אבשלום לא עבד
29 עבודת כוכבים א"כ מצי למימר הא דאמר אבא
30 לא מזכי ברא היינו משום כבוד האב אין מונעין
31 מלמנותו עם רשעים בלא תפלה אבל תפלה
32 מועלת דודו התפלה על אבשלום:
33 ולעולם

אלא ויקראי' מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו
של הקדוש ברוך הוא בפה כל עובר ושב. ביצד,
לאחר שאכלו ושתו, עמדו לברכו, אמר להם, וכי
משלי אכלתם, משל אלהי עולם אכלתם, חודו ושפחו
וברכו למי שאמר והיה העולם. ויראה יהודה ויחשבה
לזונה כי כספה פניה, משום דכספה פניה חשבה
לזונה, אמר רבי אלעזר, שפסחה פניה בבית חמיה,
דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן, כל
פלה שהיא צנועה בבית חמיה, זוכה ויוצאין ממנה
מלכים ונביאים. מנלן, מתמר. נביאים, דכתיב 'חיון
ישעיהו בן אמוץ'. מלכים, מדוד. ואמר רבי לוי, דבר
זה מסורת בידינו מאבותינו, אמוץ ואמצי' אחים היו.
'הוא מוצאת' היא מיתוצאת מיוצעי, אמר רבי
אלעזר, לאחר שנמצאו סימניה, בא סמאל ורחיקן, בא
גבריא' וקורבן, היינו דכתיב 'למנצח על יונת אלם
רחקים לדוד מכתם'. אמר רבי יוחנן, משעה שנתרחקו
סימניה, נעשית פיונה אילמת. לדוד מכתם' שיצא
ממנה דוד שהיה מיד ותם לפל. דבר אחר 'מכתם'
שהיתה מכתו תמה, שגולד בשהוא מהול. דבר אחר,
'מכתם' בשם שנקטנתו הקטין עצמו אצל מי שגדול
ממנו ללמוד תורה, כך בגדולתו. והיא שלחה אל
חמיה לאמר לאיש אשר אלה לו אנכי הרה' ותיקא
ליה מימר, אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב, ואמרי

לה אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא, ואמרי לה אמר רבי יוחנן משום רבי
שמעון בן יוחי, נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חבריו ברבים,
מנלן, מתמר. הבר נא' אמר רבי חמא ברבי חנינא, ב'הבר' בישר לאביו, ב'הבר' בישרוהו.
ב'הבר' בישר - הבר נא התנות בנד הוא, ב'הבר' בישרוהו - הבר נא למי. נא, אין נא'
אלא לשון בקשה, אמרה ליה בבקשה ממך הבר פני בוראך ואל תעלים עיניך ממני. ויפר
יהודה ויאמר צדקה ממני, היינו דאמר רב חנן בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא, יוסף
שקדש שם שמים בפתר, זכה והוסיפו לו אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא, דכתיב

עדות ביהוסף שמו, יהודה, שקדש שם שמים בפרהסיא, זכה ונקרא כולו על שמו של הקדוש ברוך הוא. פיון שהורה ואמר
'צדקה ממני' יצתה בת קול ואמרה, אתה הצלת תמר ושני בניה מן האור, חייך שאני מצייל בזכותך שלשה מבניך מן האור, מאן
נינהו, חניניה משאל ועזריה. 'צדקה ממני' מנא דע, יצתה בת קול ואמרה, ממני יצאו כבושים. ולא יסף עוד לדעתה' אמר שמואל
סבא, חמוה דרב שמואל בר אמי משמיה דרב שמואל בר אמי, פיון שידעה שוב לא פסק ממנה, פתיב הקא' ולא יסף עוד לדעתה'
וכתיב התם 'קול גדול ולא יסף': אבשלום נתנאה בשער וכו'. תנו רבנן, אבשלום בשער מרד, שנאמר 'ואבשלום לא היה איש
יפה וגו' ובגלחו את ראשו (וגו'), והיה מקץ ימים לימים אשר יגלה כי כבד עליו וגלחו וישקל את שער ראשו מאתים שקלים באבן
המלך. תנא, אבן שאנשי סבירא ואנשי ציפורי שוקלים בת. לפיכך נתלה בשער, שנאמר 'ויקרא אבשלום לפני עבדי דוד, ואבשלום
רכב על הפרד, ויבא הפרד תחת שולבך האלה הגדולה, ויאתו [ויחזק] ראשו באלה ויתן בין השמנים ובין הארץ והפרד אשר תחתיו
עבר', [ישקל ספסירא בעא למיפסקיה]. תנא דבי רבי ישמעאל, באותה שעה נבקע שאול מתחתיו. וירבו המלך, ויעל על עלית
השער ויכר, וכה אמר בלכתו, בני אבשלום בני בני [אבשלום], מי יתן מותי אני תחתיד אבשלום בני בני'. והמלך לאט את פניו,
וינעק המלך קול גדול, בני אבשלום אבשלום בני בני, הני חמוניא וימני 'בני' למיה, שבעה דאסקיה משבעה מדורי גיהנם, ואידך,
איבא דאמרי דקריב רישיה לגבי גופיה, ואיבא דאמרי דאיתיה לעלמא דאתי. 'ואבשלום לקח ויצב לו בחייו' מאי 'לקח', אמר ריש
לקיש שלקח מקח רע לעצמו. 'את מצבת אשר בעמק המלך וגו'', אמר רבי חנינא בר פפא, בעצה עמוקה של מלכו של עולם,

דכתיב

1 אלא ויקראי. למד לפריות לקרות שם בשם ה' אל עולם: ביצד לאחר שאכלו ושתו. משלו
2 היו עומדין לברכו לאברהם, והוא אומר להם וכי משלי אכלתם: שפסחה פניה בבית
3 חמיה. ולא ראה אותה כל הימים שגדלה בביתו, לפיכך לא זכיר בת: אמוץ. אביו של
4 ישעיהו ואמצי' מלך יהודה אחים היו. ואמצי' מרע דוד היה ואמוץ אחיו נביא יהודה
5 אלקמא נביאים נפיק מנה: היא מיתוצאת. הדי
6 משמע לשון הוצאה בעל פה. קרחה. היא מוצאת
7 משמע לשון מציאה: סימניה. חותמו ופתילים
8 ומטה, שבא סמאל שהוא שר של אדם ורחיקן
9 כדי שתשרף ולא יצא דוד ממנה המכה את
10 אדום בגיית מלח יונת אלם רחוקים. על עסק
11 הרחקה שנעשו סימניה רחוקים: ליד מכתם.
12 לאותה שהיתה (ושהיא) ראויה ועומדת לצאת
13 ממנה דוד: שהוא קד. עניו. ותם. תמים בדרכיה
14 מכתו תמה. מקום מילה שהוא ראי למכה היה
15 תם ושלם. שלא הצרך לחסרו: ד"א בשם
16 שנקטנתו. קדש שמלך: כך בגדולתו. לאחר
17 שמלך, ולשון מכתם שהיתה תמה מכתו
18 מתחתלו ועד סופו, לא נחסר ענוותנותו ולא
19 נשתנית: והיא שלחה וגו' לאיש אשר אלה לו
20 ולא שלחה לו לאמר מקח אני הרה ודדי סימנין
21 שלח ותיקא ליה מימר. לשליח אמור לו שממנו
22 אני הרה ואלו סימניו ואל ילבין פני. אף זה נוח
23 היה לה לשרף ואל תלבין פניו, לפיכך שלחה
24 לו, אם יודה ויגלה הוא עצמו את הדבר יגלה
25 ואם לאו תשרף ולא תגלה היא את הדבר: בפר
26 בשר. אל אביו דבר שנצטער בו, ובהכרח בשרוהו
27 מנא דע. שממנו היא מעברת, שפא אף אחים
28 באו עליה: ויאמר. כמו קול אמרה בבחישים
29 דקריב עמוהו שגורו מלפני שיצאו מו
30 מלכים, ואי אפשר לצאת אלא מיהודה דכתיב
31 (פסוקי ד' כה) גור אריה יהודה. כבושים - דבר
32 סתר. גורת המלך, כמו בהדי בבשי דקדשא
33 בריך הוא למיה לה, בכרבות (דף ט) גבי חזקיה
34 פיון שידעה. שידע בה שהיא צדקה ולשם שמים
35 נתקנתה מקץ ימים לימים. משנה לשנה, שהיה
36 עולם היה ומגלה אחת ליום חדש: דקריב רישיה
37 לגבי גופיה. שהיה ראשו משלך רחוק מנופו
38 וקרב: שלקח מקח רע לעצמו. והכי קאמר קרא,
39 ואבשלום לקח לו את המצבה והשררה) הוזהר
40 בחייו, ויצב לו את מצבת אשר בעמק המלך
41 עצה עסקה. של הקדש שהוא מלך עולם שגור
42 על דוד בן ממעשה בת שבע.
43 הנני

ביאורים למסכת סוטה דף י עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

ברמו, כדי שאם ירצה להודות, יגלה הדבר בעצמו, ואם לא, תישרף
ולא תגלה את הדבר.
בהמשך הפסוק נאמר, "ותאמר ה'ר' נא למי החתמת והפתילים
והמטה האלה, אמר רבי חמא ברבי חנינא, ב"הר' בישר יהודה
לאביו דבר שגרם לו צער, וכנגד כך, ב"הר' בישרוהו - את
יהודה. ומבאר, ב"הר' בישר לאביו, שכן אמר לו אודות יוסף ה'ר'
נא הכתנת בנך הוא, ב"הר' בישרוהו, שאמרה לו תמר ה'ר'
נא למי החותמת ולמי הפתילים, שכשם שרימה את אביו על ידי
הכתנת וציערו לחשוב שנטרף יוסף, נעש אף הוא שרימתה אותו
תמר בכליו עד שיצטער לחפשה ולמוצאה. דורשת הגמרא את
המילה "נא", אין אם תרצה לכפור באותו מעשה ובסימנים, לפי
תמר ליהודה, ואין אם תרצה לכפור באותו מעשה ובסימנים, לפי
שלא היו עדים, כבבשה מלך - מבקשת אני ממך, שאף על פי כן,
ה'ר' פני בוראך הידוע ועד בדבר, ואל תעלים עיניך ממני.
בפסוק הבא נאמר, "ויבר' יהודה ויאמר צדקה ממני, היינו - זהו
דאמר רב חנין בר בינא אמר רבי שמעון חסידא, יוסף שקדש
שם שמים פסתר - בעמידתו בנסיון במעשה אשת פוטיפר, וזה
והוסיפו לו אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא, דכתיב
"עדות ביהוסף שמו", הרי שנתוספה לו האות ה', ואילו יהודה,
שקדש שם שמים בפחדים - שהודה לדברי תמר ואמר "צדקה
ממני", וזה ונקרא פולג על שמו של הקדוש ברוך הוא. ומוסיפה
הגמרא לדרוש, כיון - לאחר שהודה יהודה ואמר "צדקה ממני",
יצתה בת קול ואמרה, אתה הצלת את תמר וישני בניה מן האור
- מן האש, חידו שאני מציל בזכותך את שלש מבניך מן האור,
מאן ניהו, חנינה מישאל ועזריה.
לאחר שראה יהודה את הסימנים, אמר "צדקה ממני", שואלת
הגמרא, מנא ידע - מדיכין ידע יהודה שממנו הרתה, שמה אף
אחרים באו וממם הרתה. ומשיבה, שצתה בת קול ואמרה, ממני
יצאו כבשים - דברים עלומים ונסתרים אלו, שנגזר מלפני שיצאו
מתמר מלכים, והרי אי אפשר שיצאו מלכים אלא מיהודה, ולכן
סובב הדבר שיבוא עליה יהודה.
נאמר בהמשך הפסוק, "ולא יסף עוד לדעתה", אמר שמואל קבא,
חמות דרב שמואל בר אמי שממיה דרב שמואל בר אמי, כוונת
הפסוק, שבינו שדעתה - מאחר שהכיר בה יהודה שהיא צדקה ולשם
שמים נכתובה, שוב לא פסק ממנה - לא פסק מלבוש עליה. ומביא
ראיה לדבר, שכתוב הכא "ולא יסף עוד לדעתה" וכתוב התם -
במתן תורה, "את הדברים האלה דיבר ה' וגו' קול גדול ולא יסף"
- וכמו ששם הביאור הוא שלא פסק, כך כאן..
שנינו במשנה, אבשלום נתנאח בשער וכו'. תנו רבנן, אבשלום
בשער מרד - חטא, שנאמר "ויאבשלום לא היה איש יפה וגו'
וינלחו את ראשו וגו')", והיה מקץ ימים ימים אשר נלח - עת
גילוהו היה פעם בשנה, כי כבר עליו ונלחו - ומפני שהיה כבד עליו
שערו לכן היה מגלחו, וישל את שער ראשו - והיה שוקל את שער
ראשו, ועלה משקלו מאתים שקלים כאבן המלך" - במשקל המלך.
תנא, 'אבן המלך' היא אבן שאנשי מבקרא ואנשי ציפורי שוקלים
בה. ולפיכך - כיון שהתנאח אבשלום בשער, נענש ונתלה בשער,
שנאמר "ויקרא - וידומן, אבשלום לפני עבד דוד, ונאבשלום בשער,
על תמר, ויבא תמר תוך כדי מרוצתו, תחת שוקב - הסתבכות
ענפי האלה הגדולה, ויאחזו [ויתקו] ראשו באלה - ויסתבכו
שערתיו של אבשלום ונאחו ראשו באלה, ויתן בין השמים ובין
הארץ - נותר תלוי באויר, ותפרד אשר תחתיו עבר", [שקל
ספספרא - נטל אבשלום את חרבו, בעא למיפסקיה - ורצה לחתוך
את שערתיו]. תנא דבי רבי ישמעאל, באותה שעה שהיה
אבשלום תלוי בין שמים וארץ נבקע שאל - נפער הגיהנם

אלא "ויקרא", מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקדוש
ברוך הוא בפה כל עובר ושב - לימדם לקרות בשם ה'. ביצה,
לאחר שאכלו ושתו אורחיו של אברהם מהמאכל ומשתה שנתן
להם, ועמדו לברכו - להודות לו, אמר להם, וכי משלי אכלתם,
הרי משל אלהי עולם אכלתם, ואם כן הודו ושבתו וברכו למי
שאמר ויהי העולם - להקדוש ברוך הוא, שברא את העולם
בזמאמר.
הגמרא חוזרת לבאר פסוקים נוספים במעשה יהודה ותמר. נאמר
"ויראת יהודה ויחשבה לזונה כי כפתה פניה", שואלת הגמרא,
האם פשוט דכפתה תמר את פניה חשבה יהודה לזונה, והרי אין
דבר הזונות לכסות פניה. אמר רבי אלעזר, אין פירוש הפסוק
שחשבה לזונה משום שכסתה פניה בעת שראה אותה יהודה על אם
הדרך, אלא שכיון שכפתה פניה בבית חמיה - יהודה, ולא ראה
אותה בכל הימים שהיתה בביתו, לכן לא הכירה כשהיתה על אם
הדרך וחשבה לזונה. ומצינו שהיתה צנועה, דאמר רבי שמואל בר
נחמני אמר רבי יונתן, כל בלה שהיה צנועה בבית חמיה, זוכה
ויוצאין ממנה מלכים ונביאים. מנול, מתמר, שבכות צניעותה
בבית חמיה, זכתה ויצאו ממנה מלכים ונביאים. מבארת הגמרא,
יצאו ממנה נביאים, דכתיב "הזון ישעיהו בן אמוץ", ואף מלכים
יצאו ממנה מדוד שהיה מזרעה. ואמר רבי לוי, דבר זה מסותר
בדינו מאבותינו, שאמוץ אבי ישעיה, ואמוץ מלך יהודה, אחים
היו - היו אחים, ואמוץ היה מזרע דוד, ואמוץ אחיו היה נביא, הרי
שיצאו מתמר נביאים ומלכים.
נאמר בפסוק אודות הוצאת תמר לשריפה, "היא מוצאת והיא שלחה
אל חמיה לאמר וגו'", שואלת הגמרא, מדוע נאמר 'היא מוצאת'
שמשנתמע לשון מציאה, היא מיתוצאת - שהוצאה בעל כרחו,
מיבעי ליה - היה לפסוק לומר. אמר רבי אלעזר, אמרה התורה
'מוצאת' לדרשה, שלאחר שנמצאו סימניה - החותם, הפתילים
והמטה, שנתן לה יהודה, בא סמאל - שר של אדום, וירחקו, כדי
שתישרף תמר ולא ייצא ממנה דוד העתיד להכות את אדום, וקא
גבראל וקירן. לפי דברי רבי אלעזר, דורשת הגמרא את הפסוק
הבא על תמר. היינו דכתיב - זהו שכתוב, "למנצח על יונת אלם
החקים לרוד מכתם", אמר רבי יוחנן - מבאר כיצד דורשים את
הפסוק, על יונת אלם רחוקים - משערה שנתרחקו סימניה של
תמר על ידי סמאל, נעשית תמר ביונה אילמת - שלא היה ביהיה מה
להשיב. לרוד מכתם - שיצא ממנה דוד שהיה מך - עניו, ותם
- תמים בדרכיו לכל. דבר אחר - ביאור אחר, נקרא "מכתם" לפי
שהיתה מכתו תמה - שמקום המילה הראוי למכה, היה תם ושלם
אצלו, מפני שגולד בשוהא מחול. דבר אחר, "מכתם", שהיתה
מכתו - ענותותו, תמה, שמתחילתו ועד סופו לא נחסרה ענותותו
ולא נשתנתה, ששם שבקטנותו - לפני שמלך, הקטין דוד עצמו
אצל מי שגדול ממנו - אצל מפבבוש, כדי ללמוד תורה, כך גם
בגדולתו, לאחר שמלך, הקטין את עצמו כדי ללמוד תורה ממי
שגדול ממנו.
נאמר עוד בהוצאת תמר לשריפה, "והיא שלחה אל חמיה לאמר
לאיש אשר אלה לו אנכי הרה", שואלת הגמרא, מדוע תמר אמרה
לשליח שיאמר ליהודה "לאיש אשר אלה לו", לרמוז לו שהרתה
ממנו, ותימא ליה מימר - תאמר לשליח שיגיד ליהודה בפירוש
שממנו היא הרה. מישבת הגמרא, אמר רב וזמרא בר מוכיה אמר
- בשם רב, ואמר לה - יש אומרים שאמר זאת רב תנא בר בינא
אמר - בשם רבי שמעון חסידא, ואמר לה אמר רבי יוחנן משום
רבי שמעון בן יוחי, נוח לו לאדם שפיל עצמו לתוך כבשן האש
ואל ילכין פני חבירו ברבים, מנול, מתמר - שהעדיפה להישרף
באש ובלבד שלא להלבין את פני יהודה, ולכן שלחה ואמרה לו כן

ביאורים למסכת סוטה דף יא עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

זה אותו מלך. ואף שנאמר "אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף", ואם היה זה
 אותו מלך, איך לא הכירוהו, הביאור שם הוא דהוה דמי כמאן דלא
 ידע ליה כלל - שמגורותיו לישראל היה נראה כאילו אינו מכיר את
 כל הטובה שעשה יוסף למצרים.
 "ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל". הנא, הוא - פרעה, התחיל
 בעצה של השיעבוד תחילה, לפיכך לקח הוא תחילה. ומבאר
 הגמרא, הוא התחיל בעצה תחילה, דכתיב "ויאמר אל עמו",
 לפיכך לקח תחילה, דכתיב "ויבכה ויבצעך ויבכל עבדיך יעלו
 הצפרדעים" - הרי שהתחילה המכה בו.
 "הכה נתחכמה לו", שואלת הגמרא, להם מיבעי ליה, שהרי דיבר
 על כללות עם ישראל. ומשיבה, אמר רבי חמא ברבי חנינא, אמר
 פרעה ליועציו, באו ונחכם למושיעין של ישראל הקב"ה, לבקש
 חכמה כנגדו כדי שלא יוכל להענישנו על שנהרג את ישראל. אמרו,
 כמה נדונים - באינו מיתה נמיתם ולא יוכל להענישנו ולהרגנו על
 כך באותה מיתה, שהרי דרכו למדוד ולהעניש מדה כנגד מדה, אם
 נדונים כאש, כתיב "כי הנה ה' כאש יבוא" וכתיב "כי כאש ה'
 נשפט וגו'", ואם כן יענישנו מדה כנגד מדה באש. ואם נמית אותם
 בחרב, כתיב "ובחרבו את כל בשר". אלא בואו ונדונים במים
 - נשליכם ליאור, שפיר קדושי ברוך הוא ששנינו מביא
 מבול לעולם, שנאמר "כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבור מי
 נח וגו'". וממילא לא יוכל להענישנו מדה כנגד מדה במים. אולם והן
 אינו יודעין, שעל כל העולם בולו אינו מביא מבול, אבל על
 אומה אחת הוא מביא, ואם כן יוכל להענישם במים. אי נמי - אף
 אם אינו מביא מבול אפילו על אומה אחת, אך לא נשבע אלא שהוא
 אינו מביא. אבל הן עצמם באין ונופלין בתוכו - בתוך המים, ודבר
 זה אינו כלול בשבועה, וכן הוא אומר - שנענשו במים, כמו שכתוב
 "במצרים נסים לקראתו". והיינו דאמר רבי אלעזר, מאי דכתיב
 "כי בדרך אשר ודו עליהם", ודו' הוא מלשון בישול, כלומר,
 שפקדיה שפישלו המצרים, שדנו את ישראל בהשכלת בניהם
 ליאור, כה נתפשלם הם, שטבעו ונתבשלו בים סוף כבקדירה.
 שואלת הגמרא, מאי משמע דתאי - מהינן משמע לרבי אלעזר
 ש'ודו' לישנא דפקדיה הוא, ומשיבה, דכתיב "וידו יעקב נידר" -
 שיבשל יעקב תבשל בקדרה.
 כיון שהובא לעיל שטיכסו פרעה ועבדיו עצה להתחכם נגד מושיעין
 של ישראל, מביאה הגמרא מי היו היועצים בעצה זו.
 אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי סימאי, שלשה היו באותה
 עצה של דבה נתחכמה לו, דהם, בלקם ואיוב ויתרו. בלקם שיעין
 לדונם במים, נהרג. איוב ששחק ולא מחה, נידון ביוסורין. ויתרו
 שפירח, ולא רצה ליעצו לעשות רע לישראל, וכו' מבינו בניו שישבו
 בלשכת הנזות בעצת הסנהדרין ויעשו משפט ברשעים, שנאמר
 "משפחות ספרים" - חכמים בתורה, ויפניו יענין - תלמידי עמך
 שהיה אדם גדול בתורה, והיה שם משפחתם, תרגמים - על שם
 ששמעו תרועה בחר סיני, וכן על שם שהיו יושבים ודנים בשערי
 ירושלים, שמעיתים - ששמעו מצות אביהם, (סוכתים) [שוכתים]
 - שהיו יושבים בסוכות, הנה תקינים - הם בני הקני, הקנים
 מחמת אבי בית רכב - שנולדו מחמת, שהיה מבית רכב. וכתיב
 "ובני קיני חתן משה וגו'", הרי שהקיני הם בניו של יתרו, וקראם
 הבניא "משפחת סופרים", דהיינו סנהדרין, וכן "תרעיתם", דהיינו זקני
 שער.
 חזרת הגמרא לענין שיעבוד מצרים. נאמר בפסוק, "ונלחם בנו
 ועלה מן הארץ", שואלת הגמרא, ועלינו מיבעי ליה, שהרי פחדם
 של המצרים היה פן יגרשום ישראל, ויצטרכו הם לעלות מארצם.
 מתרצה הגמרא, אמר רבי אבא בר כהנא, בארם שמקלל את
 עצמו ותולא את קללו בחרבו - שהתכוונו אכן שהם עצמם
 יצטרכו לעלות, אלא שאמר כי על ישראל.
 "וישימו עליו שרי מסיים", שואלת הגמרא, עליהם מיבעי ליה -

דכתיב "הניני מקים עליך רעה מביתך", וכונת הפסוק, שאבשלום
 לקח את דבר הקב"ה וגזירתו העמוקה לדוד במעשה בת שבע,
 שנאמר לו "הניני מקים עליך רעה מביתך", והציב את אותה עצה
 וקיימה, וגרם לאותה רעה שתקרא על שמו, וזה הוא המקח הרע
 שלקח לעצמו.
 ביוצא בדרך אתה אומר, בעין דרשה זו יש לדרוש על הנאמר בעת
 ששלח יעקב את יוסף לראות את שלום אחיו, ושעל ידי כן התגלגל
 הדבר וירדו אבותינו למצרים, וישלחו מעמק חכרון, אמר רבי
 חנינא בר פפא, מהו מעמק חכרון, בעצה עמוקה של אותו צדיק
 - אברהם, שנקביר בחכרון. דכתיב - בברית בין הבתרים, שאמר
 הקב"ה לאברהם, "ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם וגו'",
 ועל ידי שנמכר יוסף למצרים וירדו אבותינו לשם, התקיים הדבר.
 הגמרא חוזרת לבאר את הפסוק שהביאה לעיל אודות אבשלום. "כי
 אמר אין לי בן", שואלת הגמרא, ולא הווי ליה בן - האם לא היו
 לאבשלום בנים, והכתיב "ויולדו לאבשלום שלשה בנים וכת
 אחת". מתרצה הגמרא, אמר רבי יצחק בר אבדימי, אין הכוונה
 שלא היו לו בנים, אלא שלא היה לו בן הגון - ראוי למלוכה, ולכן
 חפץ להנציח את שמו לדורות על ידי המצבת. רב חסדא אמר,
 מיישב באופן אחר, נמי - מסורת בדינו מרבותינו, שכל השורף
 את תבואתו של חירו, נענש במדה כנגד מדה ואינו מניח בן
 לירשו, ואיזה - אבשלום, קליה לריוואב - שרף את תבואתו של
 יואב, דכתיב "ויאמר אל עבדיו ראו חלקת יואב אל ידו ולו שם
 שערים לבן והציתוהו כאש, ויצתו עבדי אבשלום את החלקה
 כאש", ולכן לא ירשו בניו של אבשלום אותו.
 שנינו במשנה וכן לענין הפוסקה מרים וכו', שאף לענין הטובה,
 במדה שאדם מודד בה מודדין לו, וכמו שמצינו אצל מרים. שואלת
 הגמרא, מי דמי - האם דומה הטובה שעשתה מרים לגמול שנמסר
 לה, הרי היתם - מה שהמתנה למשה, חדא שעתא - היה שעה
 אחת, ואילו הקא - ההמתנה שהמתנו לה בעת שנצטרעה, היתה
 שבועה יומי, נמצא שקיבלה הרבה מעבר למדה שמדדה. מתרצה
 הגמרא, אמר אביי, אימא - יש לבאר את המשנה, שולענין הפוסקה
 אינו בן - אין מודדים לו באותה מדה שמדד כמו במדה רעה, אלא
 ביותר ממה שמדד. אמר ליה רבא לאביי, הא וכן לענין הפוסקה
 קתני, ומשמע שכמו שלענין הרעה נמדד מדה במדה כמו כן לענין
 הטובה. אלא אמר רבא - מיישב באופן אחר, הכי קתני, וכן לענין
 הפוסקה - דבאותה מדה, הדמיון בין מדה טובה לרעה הוא, שכמו
 שלענין הרעה מודד הקב"ה מדה כנגד מדה, כן ההנהגה היא גם לגבי
 הטובה, ולעולם מדה טובה מרובה ממות שפועננות, אולם אין זה
 דומה, שלענין הטובה מקבל האדם גמול יותר ממה שעשה, כיון
 שמדה טובה מרובה ממידת פורענות.
 נאמר לגבי מרים "ותתצב אחתו מרחק", אמר רבי יצחק, פסוק
 זה פולו - כל מילה בו, על שם שבינה נאמר, שהשיכנה הנקראת
 אחות לישראל - כיון שמצויה עמם בגלות, היתה ניצבת שם.
 מצינו לגבי השיכנה את המלה "ותתצב", דכתיב "ויבא ה' ויתצב
 וגו'". אחותו, דכתיב "אמר לחכמה אחתי את". מרחקו,
 דכתיב "מרחק ה' נראה לי". לדעת, דכתיב "כי אל דעות ה'".
 מה, דכתיב "מה ה' אלהיך שאל מעמך". עשה, דכתיב "כי
 לא עשה [ה'] אלהים דבר". לו, דכתיב "ויקרא לו ה' שלום".
 הגמרא מוסיפה לדרוש בפסוקים האמורים אודות שיעבוד ישראל
 במצרים. וינקם מלך חרש וגו'. נחלקו רב ושמואל בביאור כוונת
 הפסוק, חד אמר, חרש ממש - התחלפה המלוכה ועמד מלך חדש
 במצרים, וחד אמר שהיה זה אותו מלך ששלט קודם לכן במצרים,
 אלא שנתחדשו יגורותיו - שחדש גזירות ופורעניות עליהם.
 ומבאר הגמרא, מאן דאמר חרש ממש, למד זאת מדכתיב "חרש",
 ובפשטו של מקרא. ומאן דאמר שנתחדשו יגורותיו, נימקו הוא
 דלא כתיב וימת מלך מצרים וימלך תחתיו אחר, ולכן משמע שהיה

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יא עמוד ב

תוספות

רש"י

בפרק קמא ר'י. משכום בדברים ובשכר עד שהרגילום לעבודה בפרקיה. בשבדון גוף ומתנים וזקוקה ח"י בעבודה קשה אחר ר'י שמואל בר נחמני אפר ר' יוחנן שהיו מחליפין וכו'.
 חזו היא קשה. שלא היו רגילים בקר ולמאן. דאמר. בפרק קמא בפה ר'י. האי בפרק בתרא ודאי פריכה היא דהכתיב וקמרה וישפלות. כשמושיבין הסיי על גבי כירה קרי לה שפיתה.
 אחת של חסין. לרחוץ רגלי בעליהן בשדה. בין שפתיים. בין מצרי השדות. מקומות צנועין. מצר גבול השדה גבה מכאן ומכאן וחרין מכאן ומכאן וכו'. ישראל שצמר יונה יונה תמתי
 (טו ו) עורתידי. לצאת ממעי אמה: הבלתי. לשון חבלי יולדה וטעם יג: מנקר. מנקש. כמז שערין לחינוך ליתב את אבריהם ולתקנו. שנתקן מצער הלידה. לא ברת ששה.
 לא היה לך מולדת לחתוך טבור הולד. למשע.
 להחליק בשר. כמו חלקת צארו (ומלשון טו)
 שיערות: עולין. בעין כפר עגול: נעשה לזון נס.
 רבבה בצמח השדה. גדלים מן הארץ בצמח
 השדה ותבא. לבית אביה: הם הכירות. שראו
 שכינתו בקר: זה אלי. שראיתי בקר: אלישבע. בת
 עמינדב אשתו של אהרן: שהיתה פועה הולד.
 משעשעת אותו בדרך שמשחקים לתינוקות
 בדברים ערבים לשעשע: פועה. צועקה. כמו
 ביולדה אפעה (עשיתי מנח: ח"י וראיתו על
 האבנים. אמר רבי יוחנן סימן גדול מסר להו.
 בשעה שבורעת לילד וכו' וכו' מצטנות
 פאבנים. ד"א על האבנים בדכתיב וארד בית
 היצר וגו' מה יצר זה יצר מכאן בו: סימן גדול.
 שלא תסלנו דאם ותחביאנו ותאמר נפל היה. זה
 לכס הסימן של לידה. ואז תסלנו ותתרגמו.
 ד"א להבי קרי ליה למשבר של אשה אבנים.
 בדכתיב גבי יצר כלי חרס אבנים. ואשה נמי
 ליוצר דמיא: פון. עץ עב שעליה יושב ומגלגל
 הבצים לעשותן בדפוס הכלי לפי גדלו וקטנה
 סימן גדול פסר להם. וראיתו על האבנים אם בן
 הוא, שם אתו וכולת לראות מיד אם בן הוא
 בלא שום הגבלה: בן פניו למטה. בדרך
 תשימשה. בת פניה למעלה. בדרך תשימשה.
 וכו' מפרש במסכת נדה דף נ"ה א' אליה. משמע
 על עסקי ביאה. לשון ויבא אליה (ומלשון טו)
 ותחין. הנה ליה למכתב ולא הכותו הילדים.
 ותחין משמע שהיו מסייעין להחיותו. שהיו
 טומנות אותו בביתו ומגדלות אותו: אי ניקא
 חיות פשוט. מולדת: כתיב נמשלה. וזאת השדה
 אינה צריכה למקלות דכתיב ביה כתיב ביה. מ
 שכתוב בו שנקרא בשם בהמה וזיה חרי כתיב
 בו, ושאינ כתיב בו חרי כתיב בכל כנסייתו יחד.
 מה אפך לבאי בין אריות רבבה. אפך. כנסת
 ישראל כלה נקראת לביאה: אחר ויבשה. שצאו
 מיוכבד: ותסת עיובה אשת כלב. והיא מרים.
 ולקמן מפרש לקח נקראת שמה עובדה. והיא
 ותמת שצטרעה: ויחך לו כלב את אפרת.
 לאחר שנתרפאת חזר ולקחה לו. אלמא אפרת
 קרי מרים. וכתיב בדרך בן איש אפרת: וכלב בן
 חצרון. פסוק הוא בדברי הנמים: בן יפתה בן
 שפנה מצעת פרגלים. חוראך הוא דקא מתרין.
 לעולם בן חצרון הוא ולקח נקרא בן יפתה על
 שם מצעיה: ח"י ואבתי בן קנו הוא: חורו דקנו.
 בן אשתו של קנו היה כלב. נמצא עתניאל אחיו
 מאמה:
 דיקא
 פועה יולד. פירש רבינו חננאל
 לחוש לחישה וירצא הולד כמו
 שערשים אלו כעשוי באוני האשה.
 אחרים
 בפרק רבי אלעזר אמר בפה ר'י. רבי שמואל בר נחמני
 אמר בפרקיה. וימרו את חיהם בעבודה קשה בחמור
 ובלבנים וגו' אמר רבא. בתחילה בחמור ובלבנים
 ולבסוף ויכל עבודה בשדה. את כל עבודתם אשר
 עבדו בהם בפרק אמר רבי נחמני אמר רבי יוחנן, שהיו מחליפין מלאכת אנשים
 לנשים ומלאכת נשים לאנשים. ולמאן דאמר נמי הים בפה ר'י. הכא ודאי בפרקיה. דרש
 רב עורא, בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים. בשעה שהולכות
 לשאוב מים, הקדוש ברוך הוא מוזמן להם דגים קטנים בכדיהן, ושואבות מהם מים
 ומחצה דגים, ובאות ושופות שתי קדירות, אחת של חמין ואחת של דגים, ומוליכות אצל
 בעליהן לשדה, ומרחיצות אותן וסכות אותן, ומאכילות אותן ומשקות אותן, ונקוקות להן
 בין שפתיים, שצאמר אם תשכבון בין שפתיים וגו', בשכר תשכבון בין שפתיים וכו' ישראל
 לבית מצרים, שצאמר בפני יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק חרין וכו'ן שמתעברות,
 באות לבתיים, וכו'ן שפגע זמן מולדתה, הולכות ויולדות בשדה תחת התפוח, שצאמר
 תחת התפוח עורתידי וגו', ותקדוש ברוך הוא שולח משמי מרום מי שמנקר ומשפיר
 אותן, כתיב זו שמשפרת את הולד, שצאמר ומוולדותיה ביום הולדת אהרן לא ברת שרד
 ובמים לא רחצת למשע וגו'. ומלקט להן שני עגולין, אחד של שמן ואחד של דבש,
 שצאמר ויגקהו דבש מסלע ושמן וגו', וכו'ן שפירין בהן מצרים באין לחורן, ונעשה להם
 גם ויכלעין פקרקע, ומביאין שוורים וחורשין על גבן, שצאמר על גבי חרשו חרשים וגו'.
 לאחר שהולכין, היו מכבצין ויוצאין פעש בשדה, שצאמר ותרבי ותגדלי ותבאי בערי עדריים אל
 וכו'ן שמתגדלין באין עדריים עדריים, וכו'ן שפגלה תקדוש ברוך הוא על הים, הם הכירותו
 תקרי בערי עדריים, אלא בערי עדריים. וכשנגלה תקדוש ברוך הוא על הים, הם הכירותו
 תחלה, שצאמר זה אלי ואנוהו. ויאמר מלך מצרים למולדת העברית וגו' רב ושמואל, חד
 אמר אשה ובתה, וחד אמר פלה וחמותה. מאן דאמר אשה ובתה, ויכבד ומרים. ומאן דאמר
 פלה וחמותה, ויכבד ואלישבע. תנא כמאן דאמר אשה ובתה, דתנא, שפרה זו ויכבד,
 ולמה נקרא שמה שפרה, שמשפרת את הולד. דבר אחר, שפרה שפיר ורבו ישראל בימיה.
 פועה זו מרים, ולמה נקרא שמה פועה, שהיתה פועה (ומביאה את הולד). דבר אחר,
 פועה, שהיתה פועה ביום הקדוש ואמרת עתידה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל.
 ויאמר בילדכן את העבריות וגו' מאי אבנים, אמר רבי חנן, סימן גדול מסר להן. אמר להן,
 בשעה שפורעת לילד וכו' וכו' מצטנות פאבנים. ואית דאמר בדכתיב וארד בית היוצר
 והנה הוא עשה מלאכה על האבנים מה יצר זה, יצר מכאן ומכאן וכו'ן בן חנינא, סימן
 אשה יצר מכאן ומכאן וכו'ן וכו'ן וכו'ן. אם בן הוא ותמת אתו אמר רבי חנינא, סימן
 גדול מסר להן. בן, פניו למטה. בת, פניה למעלה. ויתראן המולדת את האלהים ולא עשו
 באשר דבר אליהן וגו' להן מיכע ליה, אמר רבי יוס' ברבי חנינא, מלמד שתבען לדבר
 עבירה ולא נתבעו. ותחין את הילדים תנא, לא דין שלא הכותו אותן אלא שהיו מספיקות
 להם מים ומזון. ויתאמרן המולדת אל פרה פי לא כנשים וגו' מאי חיות, אילמא חיות
 ממש, אטו חיה מי לא צריכה חיה אחרית לאולדה, אלא אמרו לו, אומה זו כתיב נמשלה,
 יהודה גור אריה, דן יהי דן נחש, נפתלי אילה שלחה, יששכר חמור גרם, יוסף בכור שור, בנימין זאב וטרף. דכתיב ביה,
 כתיב ביה. ודלא כתיב ביה, כתיב "מה אפך לבאי בין אריות רבבה וגו'". ויהי פי יראו המולדת את האלהים ויעש
 להם בתים רב ושמואל, חד אמר בתי פהנה וזיה וחד אמר בתי מלכות. מאן דאמר בתי פהנה וזיה, אחר ויבשה. ומאן
 דאמר בתי מלכות, דוד נמי מרים קאתי, דכתיב ותמת עובדה (אשת כלב) ויחך לו כלב את אפרת ותלד לו את חור, וכתיב
 וידוד בן איש אפרת וגו'. וכלב בן חצרון הוליד את עובדה אשה ואת ירעות ואלה כניה ישר ושובב וארדון. בן חצרון, בן
 יפתה. הוא בן שפנה מצעת מרגלים. ואבתי בן קנו הוא, דכתיב ויולדה עתניאל בן קנו אחי כלב. אמר רבא, חורגו דקנו הות.
 דיקא

ביאורים למסכת סוטה דף יא עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

הפירושו תחלה, כיון שכבר ראו את השכינה בעת לידתם, שנאמר
 "זה אלי - שראיתיו כבר, ונאנחתי".
 ויאמר מלך מצרים למלכות העברית וגו', נחלקו רב ושמאל
 מי היו המילדות, חד אמר אשה ובתה, וחד אמר בלה וחמותה.
 מאן דאמר אשה ובתה, הן יוכבד ומרים בתה, ומאן דאמר בלה
 וחמותה, הן יוכבד ואלישבע אשת אהרן. תנא - בבריתא מבואר
 כמאן דאמר אשה ובתה, דתנא, "שפרה" זו יוכבד, ולמה נקרא
 שמה שפרה, שמשפחת את הולד - מיישרת איבריו. דבר אחר,
 "שפרה" שפרו ורבו ישראל בימיה. פועה זו מרים, ולמה נקרא
 שמה פועה, שהיתה פועה - משעשעת ושוחקת לולד, (ומציאה
 את הולד). דבר אחר, פועה, שהיתה פועה - מדברת, כרוח
 הקודש ואומרת עתידה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל.
 ויאמר בלדכן את העבריות וגו', שואלת הגמרא, מאי
 "אבנים". ומשיבה, אמר רבי חנן, סימן גדול מסר להן פרעה
 למיילדות, שעל ידי זה ידעו שהולכת האם ללדת, ולא תוכל
 להכחיש ולומר שהולד היה נפל, אמר להן, בפועה שפונעת האשה
 לילד ירכותיה מצטננות באבנים. ואית דאמר - יש מי שאמר
 שלפכך נקרא המשבר שיוולדת עליו האשה 'אבנים', בדכתיב
 "וארד בית היוצר - אומן עושה חרס, והנה הוא עשה מלאכה על
 האבנים - כלי המיוחד לעשיית כלי חרס", כלומר, מה יוצר זה, ירד
 מכאן וירד מכאן, וספן - עץ עבה שעליו מייצר ומעצב האומן את
 כלי החרס באמצע, אף אשה ירד מכאן וירד מכאן והולד
 באמצע.
 אם בן הוא והמתן אתו, אמר רבי חנינא, סימן גדול מסר להן
 פרעה למיילדות, שיוכלו לראות מיד אם הולד בן או בת, ולא יוצרכו
 להגביהו ולבודקו, בן נולד כשפניו למטה - בדרך תשמישו, בת
 פניה למעלה - בדרך תשמישה.
 ויתראן המילדות את האלהים ולא עשו כפאשר דבר אליהן וגו',
 שואלת הגמרא, מדוע נאמר 'אליהן', להן מפי' ליה - היה לו לומר
 כלשון שנכתב בשאר הפרשה. אמר רבי יוסי ברבי חנינא, מלמד
 שתבקעו פרעה למיילדות לדבר עבירה - לבוא עליהן ולא נתבקעו -
 ולא הסכימו.
 ויתחיו את הילדים, תנא, מכך שלא נאמר "ולא המיתו" את
 הילדים, אלא "ותחיו", יש ללמוד שלא דיין שלא המיתו אותן
 המיילדות, אלא שהיו גם מספיקות להם מים וקוזן, ועל זה טען
 להן פרעה, לא די שלא המיתו אותן, אלא אתן אף מספקות להם
 מזון.
 ויתאמרן המילדות אל פרעה כי לא בנשים כי חיות הנה וגו',
 שואלת הגמרא, מאי 'חיות', אילימא חיות ממש - מיילדות, אמו
 חיה מי לא צריכה חיה אחרת? לא לולדה - וכי מיילדת אינה
 זקוקה למיילדת אחרת שתיילד אותה. ומשיבה, אלא כך אמרו לו,
 אומה זו - ישראל בחיה נמשלה שאינה זקוקה למיילדת, וכן אומה
 זו יולדת תחת התפוח בסיוע מלאך משמים, ואף מספק לילדיהם שני
 עיגולי מזון שמוה הם נוזים. מבארת הגמרא היכן נמשלו ישראל
 לחיה: יהודה, שנאמר "נור ארצה יהודה". דן, שנאמר "יהי דן
 נחש". נפתלי, שנאמר "נפתלי אילה שלחה". יששכר, שנאמר
 "יששכר חמר גרם". יוסף, שנאמר "בכבוד שור". בנימין, שנאמר
 "בנימין זאב ימרה". דכתיב ביה בתיב ביה - מי מהשטים שנכתב
 בו שנקרא בשם בהמה פוריה, הרי כתוב בו, ודלא בתיב ביה - ואף
 מי שלא כתוב לגבי פוריש, בתיב (ביה) - הרי כל כנסת ישראל
 נמשלו לחיות, שנאמר "מה אמך לביא בין אריות רבקה וגו'".
 ויהי כי יראו המילדות את האלהים ונעש להם בתיב, נחלקו רב
 ושמאל מה הם הבתים שעשה להם, חד - אחד מהם אמר בתי
 בהונה ולויה - שבניהם היו כהנים ולוים, וחד אמר בתי מלכות,
 שהמלכות יצאה מצאצאיהם. מאן דאמר שעשה להם בתי בהונה

בפרה, מבארת הגמרא מהו 'בפרה', רבי אלעזר אמר בפה רך -
 משכו אותם בדברים רכים ובשכר, עד שהרגילם בעבודה, רבי
 שמואל בר נחמני אמר בפרקה - העבידם בחזקה בעבודת פרך
 השוברת את הגוף והמוותניים. וימררו את חיהם בעבדה קשה
 בחמר ובבלנים וגו', אמר רבא, בתחילה שיעבדום 'בחומר
 ובבלנים', ולבסוף 'ובבל עבדה בפרה', ולבסוף, את כל
 עבודתם, דהיינו בכל מיני עבודה. ואת כל עבודתם אשר עבדו
 בהם בפרה, אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, ביאור
 הפסוק, שהיו מחליפין המצרים לישראל מלאכת אנשים לנשים
 ומלאכת נשים לאנשים. ומבארת הגמרא, ולמאן דאמר נמי ה'תם
 - ואף רבי אלעזר המפרש את הפסוק 'ועבדו מצרים וגו' בפרך' -
 בפה רך, הכא ודאי - בפסוק זה יפרש שביאור המילה 'בפרך' הוא
 בפריה, בעבודת פרך, שהרי במפורש נאמר כאן 'וימררו את
 חיהם'.
 דרש רב עזריא, בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו
 ישראל ממצרים קודם זמנם, ומה היה מעשיהם, בפועה שהולכות
 לשאוב מים, היה הקדוש ברוך הוא מזמן להם דגים קטנים
 בבידיהן, ושואבות בכדיים מן המצודה דגים, ובאות
 ושופות - ומשובות על גבי הכירה שתי קרייות, אחת של מים
 חמין, כדי לרחוץ רגלי בעליהן בשדה, ואחת של דגים, ומוליכות
 אותן אצל בעליהן לשדה, ומרחיצות אותן וסכות אותן,
 ומאכלות אותן ומשקות אותן, ונוקקות להן בין שפתים - בין
 מיצרי השדות, במקום צנוע, שנאמר "אם תשכבון בין שפתים
 וגו'", כלומר שהיו שוכבות ונוקקות לבעליהן בין גבולות השדה.
 מסיפה הגמרא, בשכר 'תשכבון בין שפתים' - בשכר שלא נתנו
 נשים שבאותו הדור עניניהם למצוא חן באחרים להזיק להם, ונוקקו
 רק לבעליהן, וכו' ישראל לביות מצרים - זכו למציאת חן בעת
 שבאו לשאול כלי כסף וכלי זהב משכניהם המצרים, ועל ידי כן זכו
 לביות מצרים, שנאמר בהמשך הפסוק, "בנפי יונה - בנפיה של
 ישראל, המשוה ליונה, נחפה בכסף - מחופות בבסוף, ואברותיה
 בידקקן חרוץ" - ובנפיה מחופות בזהב.
 וכיון שמתעברות - לאחר שהיו מתעברות, היו באות לבתיהם,
 ולא שימשו עור, וכיון שפניע זמן מולדתהן - זמן לידתהן, היו
 הולכות ויולדות בשדה תחת התפוח, מפחד המצרים, שנאמר
 "תחת התפוח עוררתיה - לצאת ממעי אמר וגו', והקדוש ברוך
 הוא היה שולח משרי מרים מי שפגיר ומשפיר אותן - מלאך
 שמנקה ומעמיד את איבריהם, כחה זו - כיולדת שמשפרת את
 הולד, שנאמר 'ומולדותיה - ההולדה שלה, ביום הולדת אהרן -
 ביום שנולדת, לא רתה שרף - לא היו לה מיילדות לחתוך טבור
 הולד, ובמים לא רחצת למשעה' - ולא מי שרחצך במים כדי
 להחליק את הבשר וגו', והקדוש ברוך הוא סיפק כל הצרכים הללו.
 ומלאך להן המלאך שני עגולין - כעין ככרות עגולים, אחד של
 שמן - לטיכה, ואחד של דבש - להנקה, שנאמר "ונקח דבש
 מסלע ושמן וגו', וכיון שפגיריהן בהן מצרים - וכיון שהיו
 המצרים רואים את התינוקות, היו באין להורגן, ונעשה להם גם
 ונקלעו בקרקע, וסברו המצרים שהוא מעשה כשפים, ומביאין
 שוורים וחורשין על גבן, כדי שייכנסו בעומק, שאין הכשפים
 שולטים שם, שנאמר "על גבי חרשו חרשים וגו'". לאחר שהולכין
 המצרים, היו התינוקות מכצצין ויוצאין מהקרקע כעשב השדה,
 שנאמר "רבבה בצמח השדה תתיה" - עשיתי להם נס שהייתם
 גדלים מן הארץ בצמח השדה. וכיון שמתגדלין אותם התינוקות,
 היו באין עדרים עדרים - קבוצות קבוצות לביתיהן, שנאמר בהמשך
 הפסוק, "ותרבי ותגדלי ותבאי - לבית אביך, בערי עדרים" אל
 תקרי 'ערי עדרים', אלא 'ערי עדרים'. ובשננגלה הקדוש ברוך
 הוא לישראל על הים - בקריעת ים סוף, הם - אותם התינוקות,

ביאורים למסכת סוטה דף יב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

את אשתו, ובעקבותיו עמדו בולן ונדרשו אף הם את נשותיהן.
 אמרה לו בתו מרים, אבא, משה נזיריתך - לגרש הנשים, יותר
 מכל פרעה - שגור להשליך הבנים ליאור, שפרעה לא גזר אלא
 על הזכרים, ואמה נזרת שיגרשו את נשותיהם, ובכך גזרת כליה על
 הזכרים ועל הנקיבות, ועוד, שפרעה לא גזר אלא בעולם הזה -
 שהרי הנולדים שימותו יחיו לעולם הבא, ואמה בגזירתך גרמת
 שיכלו בעולם הזה ועולם הבא - שכיון שלא יולדו כלל, לא יחיו
 גם לעולם הבא. ועוד, שפרעה הרשע ספק מתקיימת נזירתו, ספק
 אינה מתקיימת - שהרי יתכן שהקב"ה לא יקיים הגזירה, ואילו
 אמה צדיק, ואם כן נדאי שגזירתך מתקיימת - שהקב"ה יקיימה,
 כמו שנאמר ונתנור אמר ויבס לך, שמע עמרם בקול בתו ועמד
 והתוור את אשתו, ובעקבותיו עמדו בולן והתוורו אף הם את
 נשותיהן.
 שואלת הגמרא, מאחר שהתבאר שכונת הפסוק שחזר ולקחה,
 מדוע נאמר וינקח - שמשמעו ליקחון ראשונים, הרי ויחזרו לבת
 לו' מיכעי' ליה לכתוב, שהרי היתה אשתו מקודם. מתרצת הגמרא,
 אמר רבי יהודה בר בוןאי, נלמד מלשון ויקח, שפשה לו עמרם
 בליקוחין השניים כמעשה ליקוחין הראשונים, דהיינו, שהושיבה
 באפיון, ואחרון ומרים מרקדו לפניו, ומלאכי השרת אמרו
 עליה אם הבנים שמחה, שואלת הגמרא, הרי נאמר שלקח את
 בת לו', ואם כן קשה, וכי אפשר בת מאה ושלשים שנה הויה -
 האם יתכן לפרש שמדובר על הליקוחין השניים, שהיתה אז יוכבד
 בת מאה ושלשים שנה, ונקר' לה - וקורא לה הכתוב 'בת' -
 שמשמע שהיתה ילדה, ולא קראה אשה, מביאה הגמרא מקור לכך
 שהיתה אז בת מאה ושלשים שנה, דאמר רבי חמא ברבי חנינא,
 נאמר כשירדו בני יעקב למצרים 'כל הנפש לבית יעקב הבאה
 מצרימה שבעים, ואף שמנין המפורטים בפסוקים שם אינו אלא
 שישים ותשע, הנפש השבעים זו יוכבד, שהוריתה בדרך, ולירתה
 בין החומות - כשנכנסו בני יעקב למצרים השלימה את מנין
 שבעים, שנאמר לגבי יוכבד, אשר ילדה אתה ללוי במצרים,
 ומכך שנאמר 'אשר ילדה' משמע שרק לירתה היתה במצרים, אך
 ואין הורתה במצרים. ומאחר שנולדה ביום כניסתם למצרים, נמצא
 שכשחזר עמרם ולקחה היתה בת מאה ושלשים. מתרצת הגמרא,
 אמר רבי יהודה, נקראה בת לפי שנולדה בה סימני נערות כבת.
 ויתרה לאשה ותלך בן, שואלת הגמרא, מדוע אמר הכתוב 'ותרה'
 האשה לאחר וילך איש ויח ויגו', והא הות מיעברא ביה תלתא
 ירחי מעיקרא - והרי היתה מעוברת במשה מהנישואין הראשונים,
 והיה זה שלושה חודשים לפני שחזר ולקחה. מתרצת הגמרא, אמר
 רבי יהודה בר בוןאי, כתבה התורה את ההריון בסמוך ללידה
 ומקיש לירתה להורתה, כדי ללמד, שמה הורתה של יוכבד שלא
 בצער, אף לירתה שלא בצער, מכאן לנשים צדקניות כיובד,
 שלא היו בפרתקה של תהו - לא נגזר עליהם צער בהריון ובלידה,
 כפי שנגזר על חוה.
 כשנולד משה נאמר, ויתרא אותו כי טוב הוא. תניא, מהו הטובה
 שראתה בו, רבי מאיר אומר, ראתה שטוב שמו של התינוק. רבי
 יהודה אומר, שהוסיפו שם י-ה בשמו ומוביח שמו, רבי חמאי
 אומר, ראתה ברוח הקודש שעתיד להיות הגון לנביאות. אחרים
 אומרים, שנולד בשם טוב. ויחמא אומר, ויחמא אומר, ששפעה שגולה
 משה נתמלא חכמת בולו אור, ולמדו כן דברי חכא ויתרא אותו
 כי טוב הוא, ובריתם התם בברית העולם ויתרא אלהים את
 האור כי טוב, הרי שהאור נקרא טוב.
 ויתצפנהו שלשה ירחים, מבארת הגמרא, שיכלה להצפניו
 שלושה חדשים משום דלא מנו מצרים אלא משפחה דאחרת -
 המצרים ספרו תשעה חודשים לעיבורה רק מיום שהחזירה עמרם
 בליקוחין השניים, אבל והיא תות מעיקרא ביה - למעשה היתה
 מעוברת במשה מזמן הנישואין הראשונים, והיה זה תלתא ירחי

דיקא נמי - שלא היה כלב בנו של קנז, מדברתי בכמה מקומות
 'כלב בן יפנה הקנז', ולא 'בן קנז' כמו שאמר על עתניאל, שפע
 מינה שלא היה בנו, אלא שהיה מאנשי ביתו של קנז.
 הגמרא חוזרת לפרש את הפסוק וכלב בן חצרון הוליד את עזובה
 אשה ואת יריעות, ואלה בניה ישר ושובב וארדון. עובדה זו מרים,
 ולמה נקרא שמה עובדה, לפי שהכל עובדה מתחלתה - בתחילה
 כשהיתה חולנית מחמת צרעתה, עזובה כל בחורי ישראל ולא רצו
 לישא אותה. שואלת הגמרא על הנאמר שכלב הוליד את עזובה
 שהיא מרים, וכי הוליד אותה, והלא מינסב הוה נסיב לה - הרי
 היא היתה אשתו ולא בתו. עונה הגמרא, אמר רבי יוחנן, כל
 הנושא אשה לשם שמים, מעלה עליו הכתוב כאילו ילדה, וכלב
 נשאה לשם שמים. וכן מה שנאמר שהוליד את יריעות, היינו
 שנשא את מרים, ונקראה כן לפי שהיו פניה ליריעות -
 מחמת חוליה היו פניה ירקקות בלי תואר אדמומית. ומה שנאמר
 בהמשך הפסוק ואלה בניה, דרשו אל תקרי בניה - שאין אלו
 שמות בניה, אלא שמות של בוניה - בעלה שנקרא כן שבנה אותה
 בנישואין ובנים כשאר נשים. וכונת הפסוק, שנקרא 'אשר' על שם
 שישור את עצמו - לכל טעה בטעות המרגלים. וכן נקרא 'שובב'
 על שם ששיב - המריד את צירו ולא השתתף בעצת המרגלים.
 וכן נקרא 'אדון' על שם שדרה וכפה את יצרו שהסיתו לטעות
 בטעות המרגלים. ואיבא דאמרי שנקרא 'אדון' על שהיו פניה
 של מרים לאחר שנתרפאה דומין לזר.
 עוד נאמר וילאשחור אבי תקוע היו שתי נשים חלוא ונערה,
 מבארת הגמרא מקרא זה על כלב ומרים, 'אשחור', זה כלב, ולמה
 נקרא שמו אשחור, כיון שהושרו פניו בתעניות - מחמת שקיבל
 על עצמו תעניות כדי שיציל מעצת המרגלים. וכן נקרא אבי, לפי
 שפשה לה - למרים כאב - שדאג לרפואתה ולמזונות הצריכים
 לחוליה. ונקרא 'תקוע' לפי שתקע את לבו לאביו שבשמים - קיבל
 על עצמו שלא להיות בעצת המרגלים. מבארת הגמרא שמה
 שנאמר שכלב 'היו שתי נשים' אין הביאור כפשוטו, אלא שפשה
 מרים בשתי נשים, כלומר ש'חלוא ונערה', לא חלוא ונערה
 הויה - לא היו שתי נשים שנקראו כן, אלא מרים עצמה בתחילה
 נקראת 'חלוא' - על שם חוליה שהיה בתחילה, ולבסוף נרפאה
 ונערה - על שם תואר פניה שהיתה כנערה. עוד כתוב שם,
 ונכני חלוא צרת ואחר ואתנו, ודרשו אף מקרא זה על מרים,
 שנקראה צרת, על שם שפשה צרה לחברותיה - שהיו מקנאות
 ביפניה, וכן נקראה צרת, על שם שהיו פניה מאירות ודומין
 בצורה, ונקראה 'אתנו' לפי שכל הרואה אותה מתאהב למשכב
 נשים ומוליד אתנו לאשתו שתשכב עמו.
 הגמרא חוזרת לבאר את הפסוקים בענין שיעבוד מצרים. נאמר
 בפסוק, ויצו פרעה לכל עמו כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו וכל
 הבת תחיו, אמר רבי יוסי ברבי חנינא, גזירה זו גזר פרעה אף
 על עמו גזר. ואמר רבי יוסי ברבי חנינא, שלש גזירות להשליך
 הנולדים ליאור גזר פרעה, בתחילה גזר על הנולדים לישראל ולא
 הושיב שומרים על כך, אלא סמך על המילדות ואמר להן 'אם בן
 הוא ויחמא אותו, ולבסוף - לאחר מיכן הושיב שומרים על הדבר
 ואמר להם 'כל הבן הילוד תאורה תשליכוהו', אך עדיין לא גזר
 אלא על ישראל. ולבסוף כשאמרו לו איצטגנינו שעדיין לא לקה
 מושיען של ישראל, אף על עמו גזר.
 וילך איש מפיט לוי ויחא את בת לו', שואלת הגמרא, להיכן הלך
 עמרם. דורשת הגמרא, אמר רבי יהודה בר בוןאי, שהלך עמרם
 בצצת מרים בתו - שיעצה לו לקדשה בשנית. וכפי ששנינו
 בברייתא, תנא, עמרם גדול הדור היה והכל נשמעים לדבריו, ולכך
 בין (שראה שאמר) [שגזר] פרעה הרשע על ישראל ש'כל הבן
 הילוד תאורה תשליכוהו', אמר עמרם, וכי לשוא אנו עמלין
 בלידתם, שהרי ייהרגו לבסוף על ידי עבדי פרעה, ולכך עמד ונדרש

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יב עמוד א

רש"י

דִּקְא נְמִי דְכִתִּיב. קרא אחרינא כי משתעי בכלב לא קריה בן קנז בדכתיב בעתניאל אלא הקניז, מאנשי ביתו ומגדוליו של קנז. עובדא שחבל עובדי. שמתחלה חולנית היתה בדקר לה
הא; יריעות. ולקמן קרי לה נמי חלאה ועובדי. שעובדי כל בחורי ישראל מלשא אותה; והא מייבב נקבת. בדכתיב וקמת ועובדי ויחל לו וגו' אלקמא אתתיה וקאי לשם שמים. כגון זו
שקרתה חילה לשם שמים. שקרב באיחא אהרן ונשה אותם צדיקים; ורוב בנים דומין לאחי האם בב"ב ביש נחלין וקף קי. ליריעות. כלי תאר אדממיות. דמקמת חלית היתה
ירקרת: בוניה. אלו שמות בעלה. שבגאה ועשאה מבנה כשאר נשים בנשואין ובנים. ישר ושובב וארדון: שישר את עצמו. מלסעות את טעות מרגלים: ששבב את עצמו. מעצמן, לשון

הבת השובבה וקמיה לא; ויצאנית ומורדת, והכי
נמי קרי ליה מרד בקרא אחרינא על שם שמרד
בעצת מרגלים: שרדה ביצרו. שהיה מסיתו
לסעות עמה; שהושתרו פניו. שקבל עליו
תעניות הרבה שיעצב מעצבת מרגלים: שגששה
לה כפא. להתעסק בה ברפואות ומוזות הצריכן
לחולת; שתקע את לבו לאביו שבשמים. שלא
להיות בעצת מרגלים: חלאה. חלי ולבסוף נערה.
שנתרפאה מחליה וקורה בתאר פנים כנערה:
ובני חלאה. ובניני חלאה, שנבנית ונתרפאת.
מבחקין היו להיות צרת וצרה ואתנן; צרה
לתביתיה. מתקנאות בפקיה; מוליך אהרן
לאשתו. שהיה מתאנה למשכב נשים: אף על עמו
גור. דרש רבי תנחומא, יום שנולד משה אמרו
איצטנגין היום נולד מושיען של ישראל ואין
אנו יודעים אם מצרי הוא או יהודי, ועמד וקבץ
כל עמו ובקש מהן לתן לו תולדים בו ביום וגור
אף על עמו: בתחלה ופתתן אותו. לא הושיב
שומרים אלא סמך על המלכות: תשליכותו.
שהשיב שומרין וקסדורין לקרב; ולבסוף על
עמו. בדפרישית. וכין שעבר היום וגדין רואין
איצטנגין שלא לקה. העמיד הקורה עד יום
שהשלך לאור: גדול יהודי היה. והיו הכל
נשמעין לקריה. על הזכרים ועל הנקבות. שלא
יולידו אלא זכר ולא נקבה: אלא בעולם היה
שנולדים ומתים וזוהרים וזחים וזן לעולם הבא.
אתה גורת בעולם הזה ובעולם הבא. שביין
שאנים נולדים אינן באין לעולם הבא: בת מאה
ושלשים. בדמפרש ואולי שנולדה בירידתן
למצרים, וישראל עמדו שם ר"י שנה ומשנולד
משה לא נתעבבו אלא פ' שנים בדכתיב ונשה
בן שמונים שנה וגו' בדברים אל פרעה וקמיה
ואותה שנה יצא; נמצא שעברו מירידתם עד
שנולד משה ק"ל שנה, ובשהחזיר עמדם את
יוכבד וקברו היתה מעברת ממושה כדאמרין
לקמן בשמעתין דאמר רבי חמא. ביש נחלין זו
יוכבד. כפרטין של יורדי מצרים אתה מוצא
בשעה חסר אחת, ובכללן אתה אמר בקרא
מצרימה שבעים. זו יוכבד שהשלימה קצת
בכניסתן לעיר: סימני נערות. קורה לימי עלומיה
בארז כנשים ובתאר פנים ופשוט הקטנים: והא
הות מעברא ביה תלתא ירחי מעקרא. מקמי
דאהורה כדלקמן: מקיש לידתה וכו'. לא נכתב
היוון ולא אלא לדרוש בה: כפתקה של חות. בגור
דון שלח וקשר גזירות קללת דעצבון ותריון;
הגון לנביאות. וקאתה ברח הקדש שעתיד
להיות הגון לנבואה: ותצפניהו שלשה ירחים.
שלשה חדשים יכלה להצפנהו, שלא הלקב
המצרים לבדוק אחריה אלא לסוף תשעה
חדשים משהחזירה, והיא הוה מעברא ביה
תלתא ירחי מעקרא. ומקבא נפקא קל: אמאי
תצפניה ותיל. מאחר שצפון במסותרים הוה
בדכתיב ותצפנהו מה יש לה לדאג: ומעיו התם.
ורצוע שם, ודרך תיעוק לצעוק כששומע קול
תיעוק חבר: אחוזה לנו שועלים. בת קול אומר למי
הים אחוזה לנו שועלים הקטנים המתכבלים את

הזכרים בהיותם סומד בעוד דפרי קטן: שהבי
לפי שהדקר הקשה כשהמים מוליכין אותו כחוקה הוא נתקל והוא נשוף ונשבר, אבל דקר קל נתקל ונדקר באין לאחריה: ר"ת רע. של רעת
אגב

דִּקְא נְמִי דְכִתִּיב 'הַקֵּנוֹ', שְׁמַע מִיָּנָה. 'עוֹבֵדָה' זו מְרִים,
וְלִמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ 'עוֹבֵדָה' שְׁחַבֵּל עוֹבֵדָה מִתְּחִילָתָה.
'הוֹלִיד' וְהָלָא מִיִּנְסַב הוּהוּ נְסִיב לָהּ, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כֹּל
הַנוֹשֵׂא אִשָּׁה לְשֵׁם שְׁמִימַם, מַעֲלָה עָלָיו הַתְּחוּב כְּאִילוֹ
יָלְדָה. 'יריעות' שהיו פִּנְיָה דוֹמִין ליריעות. 'וְאֵלָּה בְּנִיָּה'
אֵל תִּקְרִי בְּנִיָּה' אֵלָּא 'בּוֹנִיָּה'. 'יִשָּׁר' שִׁישַׁר אֶת עַצְמוֹ.
'שׁוֹכֵב' שִׁשִּׁיב אֶת יָצְרוֹ. 'וְאִרְדּוֹן' שִׁרְדָה אֶת יָצְרוֹ,
וְאִכְפָּא דְאִמְרֵי עַל שְׁהוּ פִּנְיָה דוֹמִין לוֹרֵד. 'וְלֹאֲשָׁחֹר
אָבִי תִקְוַע הָיוּ שְׁתֵּי נָשִׁים חָלָא וְנַעֲרָה, 'אֲשָׁחוּר,
זֶה כֹּלָּה, וְלִמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ 'אֲשָׁחוּר' שְׁהוֹשְׁחֹר פִּנְיוֹ
בַּתִּעֲנִיּוֹת. 'אָבִי', שֶׁנַּעֲשֶׂה לָּהּ כָּאֵב. 'תִּקְוַע' שֶׁתִּקַּע אֶת
לְבוֹ לְאָבִיו שְׁבַשְׁמִימַם. 'הָיוּ שְׁתֵּי נָשִׁים' נַעֲשֶׂה מְרִים
בְּשְׁתֵּי נָשִׁים, 'חָלָא וְנַעֲרָה', לֹא חָלָא וְנַעֲרָה הָיוּ,
אֵלָּא בַּתְּחִילָה 'חָלָא' וּלְבִסּוּף 'נַעֲרָה'. 'וּבְנֵי חָלָא
צָרָת וְצָרָה וְאֵתְנָן, 'צָרָת' שֶׁנַּעֲשִׂית צָרָה לַחֲבֵרֹתֶיהָ, 'צָרָה' שְׁהָיוּ פִּנְיָה דוֹמִין בְּצִהְרִים, 'אֵתְנָן'
שֶׁכֵּל הָרִוּאָה אוֹתָהּ מוֹלִיד אֶתְנָן לְאִשְׁתּוֹ. 'וְיָצוּ פְרַעְה לְכָל עַמּוֹ' אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא,
אָף עַל עַמּוֹ גִּזְרָה. וְאָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, שְׁלֹשׁ גִּזְרֹת גִּזְרָה. בַּתְּחִילָה 'אִם בֵּן הוּא וְהַמּוֹתָן
אוֹתוֹ, וּלְבִסּוּף 'כֹּל בֶּן הַנּוֹלֵד הָיְאָה תְּשֻׁלִּיכְהוּ, וּלְבִסּוּף אָף עַל עַמּוֹ גִּזְרָה. 'וְיִלְכֵּד אִישׁ מִבֵּית לִוִּי'
'לְחִיבֵן הִלָּךְ, אָמַר רַב יְהוּדָה בַּר זְבִידָא, שֶׁהִלָּךְ בַּעֲצַת בְּתוֹ. תָּנָא, עֲמָרִם גְּדוֹל הַדּוֹר הָיָה, בִּיּוֹן
(שְׂרָאָה שְׂאֵמֶר) [שְׁגוֹר] פְּרַעְה הִרְשַׁע 'כֹּל בֶּן הַנּוֹלֵד הָיְאָה תְּשֻׁלִּיכְהוּ, אָמַר לְשׂוּא אֲנִי עַמְלִין,
עָמֵד וְגִירֵשׁ אֶת אֲשִׁתּוֹ, עָמְדוּ כּוֹלֵן וְגִירֵשוּ אֶת נְשׁוֹתֵיהֶן. אָמְרָה לוֹ בְּתוֹ אַבָּא, קִשָּׁה גִזְרִיתָךְ
יּוֹתֵר מִשֵּׁל פְּרַעְה, שִׁפְרַעְה לֹא גִזְרָה אֵלָּא עַל הַזְכָּרִים וְאֵתָּה גִזְרָתְךָ עַל הַזְכָּרִים וְעַל הַנְּקִיבוֹת,
פְּרַעְה לֹא גִזְרָה אֵלָּא בְּעוֹלָם הָיָה וְאֵתָּה בְּעוֹלָם הָיָה וְלַעוֹלָם הַבָּא, פְּרַעְה הִרְשַׁע סָפֵק מִתְּקִימָת
גִּזְרֹתוֹ, סָפֵק אֵינָה מִתְּקִימָת. אֵתָּה צִדִּיק, בּוֹדֵאִי שְׁגוֹרִיתָךְ מִתְּקִימָת, שְׂאֵמֶר 'וְתִגְדּוּ אִמְרֵי וְיָקִים
לָךְ. עָמֵד וְהַחֲזִיר אֶת אֲשִׁתּוֹ, עָמְדוּ כּוֹלֵן וְהַחֲזִירוּ אֶת נְשׁוֹתֵיהֶן. 'וְיִסַּח', 'וְיִחְזוּר' מִיָּבֵעִי לִיָּה,
אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר זְבִידָא, שֶׁעָשָׂה לָּהּ מַעֲשֶׂה לִּיקוּחוֹן, הוֹשִׁיבָה בְּאַפְרִיזֵן, וְאַחֲרָן וְמִרְיָם מְרַדְּרִין
לְפָנֶיהָ וּמִלְאָכֶי הִשְׁרַת אֲמָרוּ 'אִם תִּבְנִים שְׁמַחָה'. אֵת בַּת לִוִּי, אֶפְשָׁר בַּת מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה
הָיָא, וְקָרִי לָהּ 'בַּת', דְּאָמַר רַבִּי חֲמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, זוֹ יוֹכְבֵּד, שְׁהוֹרְתָה בְּדוֹדָה, וְלִידְתָּה בֵּין
הַחֹמוֹת, שְׂאֵמֶר 'אֲשֶׁר יָלְדָה אֹתָהּ לִלְוִי בְּמִצְרַיִם, לִידְתָּה בְּמִצְרַיִם, וְאִין הוֹרְתָה בְּמִצְרַיִם. אָמַר
רַבִּי יְהוּדָה, שְׁנוֹלְדוּ בַּהּ סִימְנֵי נַעֲרוֹת. 'וְתִתֵּר הָאִשָּׁה וְתֵלֵד בֵּן, וְהָא הוֹת מִיעֲבָרָא בִּיה תִּלְתָּא
יְרִיחִ מַעֲיָקְרָא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר זְבִידָא, מְקִישׁ לִידְתָּה לַחֲזִרְתָּה, מַה הוֹרְתָה שְׁלֹא בַּצֵּעַר, אָף
לִידְתָּה שְׁלֹא בַּצֵּעַר, מִכָּאֵן לְנָשִׁים צְדָקָנִיּוֹת שְׁלֹא הָיוּ בְּפִיתְקָה שֶׁל חָוָה. 'וְתִתֵּר אֹתוֹ כִּי טוֹב
הוּא' תָּנִינָא, רַבִּי מֵאִיר אֹמְרֵי, טוֹב שְׂמוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אֹמְרֵי, טוֹבָהָ שְׂמוֹ. רַבִּי נַחֲמִיָּה אֹמְרֵי, הִגּוֹן
לְנִבְיאוֹת. אַחֲרִים אֹמְרִים, נוֹלֵד בְּשָׂהוּא מְהוּל. וְחִכְמִים אֹמְרִים, בְּשָׁעָה שְׁנוֹלֵד מוֹשֶׁה נִתְמַלֵּא
הַבֵּית כּוֹלֵוֹ אֹר, כְּתִיב הֵכָא 'וְתִתֵּר אֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא', וְכִתִּיב הֵתָם 'וְיָרָא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר
כִּי טוֹב'. 'וְתִצְפְּנָהוּ שְׁלֹשָׁה יְרָחִים', דִּלָּא מְנוּ מִצְרַיִם אֵלָּא מִשְׁעָה דְּאַחֲרָדָה, וְהוּא הוֹת מִיעֲבָרָא
בִּיה תִּלְתָּא יְרִיחִ מַעֲיָקְרָא. 'וְלֹא יִכְלָה עוֹד הַצִּפְנִינִי', אַמְבֵּא, תִּצְפְּנָהוּ וְתִזְוִיל. אֵלָּא כֹּל הִיכָא
דְּהוּוּ שְׂמִיעֵי מִצְרָאִי דְּמִתְלִידִי יְנוּקָא, מִמָּטוּ יְנוּקָא הֵתָם, כִּי חִיכִי דְּלִישְׁמִיעֵיהוּ וּמַעֲוִי (בְּתִדְרִיָּה),
דְּכִתִּיב 'אֲחֻזּוֹ לָנוּ שׁוּעִלִים שׁוֹעֵלִים קָטָנִים וגו''. 'וְתִתֵּן לוֹ תִּבְתּ גָּמָא' מֵאִי שְׂנָא גּוּמָא, אָמַר
רַבִּי אֶלְעָזָר, מִיָּפֶן לְצַדִּיקִים שְׂמֻמוֹנִם חִבִּים עֲלֵיהֶן יוֹתֵר מְגוּפֵן, וְכֹל כֵּךְ לָמָּה לְפִי שְׂאִין פּוֹשְׁטִין
יְדֵיהֶן בְּגוֹל. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר, דְּכַר דָּר, שְׂכִיכֵל לַעֲמוּד בְּכַף דְּכַר דָּר וּבְכַף דְּכַר דְּכַר קִשָּׁה.
'וְתִתְחַמְדָּה בְּחִמְרָה וּבְנִפְתָּ' תָּנָא, חֲמֵר מְכַפְּנִים, וְתִפְתּ מְכַחֲזִין, כִּדִּי שְׁלֹא יְרִיחִ אוֹתוֹ צִדִּיק יְרִיחִ רַע.
'וְתִשֵּׁם בַּהּ אֶת הַלֵּל וְתִשֵּׁם בְּסוּף' רַבִּי אֶלְעָזָר אֹמְרֵי, יֵם סוּף. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר,

הזכרים בהיותם סומד בעוד דפרי קטן: שהבי
לפי שהדקר הקשה כשהמים מוליכין אותו כחוקה הוא נתקל והוא נשוף ונשבר, אבל דקר קל נתקל ונדקר באין לאחריה: ר"ת רע. של רעת
אגב

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יב עמוד ב

תוספות

רש"י

אם. של עצי ערבה קנים דקין, והוא קנה וסוף דקרא, קנה קנים. סוף ערבה דקה: לרחוץ. לטבול שם לשם גרות: וכן הוא אומר וכו'. שהשב ומתקנה מעטו קרוי רחיצה: לשון מיתת. כדמפרש ואיל, שהיו ממחות בידה ונצלו של צדיק: דאמר מר. גבי שריטת הודק דאחשורוש במסכת מגילה: בשני רשעים. דעוג מלך הבשן במסכת ברכות בתחלת פרק הירואה שריטתה. לשון דאשתרבו: שראתה עמו שבינה. והאי את לשון עם. כמו לא שלח יעקב את אחיו ונצלו מנה נער. גדול משמע: בעל מום. והוא לוי ונפסל בקול לעבודת השיר: ואין אחר נופל. לזאת, שאותו היום בטלו גזרתם: וכן יאמרו אליכם. העובדי כוכבים דרשו כמותנו אל האבות: המצפצפים והמחזים. נביא קרי לשון גנאי, שהם מצפצפים כעגורים ומחזים כיונים, מוציאין קול בגרונם ואין יודעין מה

בשבילי נצלתם כולכם. תימה אדרבה 1
בשבילו נגזרו הגזירות שראו 2
אצטגניי פרעה יש לומר הוא היה הראשון 3
המושך ליאור וגזירה ראשונה אם בן הוא ודמותו 4
אותו לא בשבילו היתה אלא משום ונחלם בנו 5
דרך אנשים להלחם: 6
סרח

את התבה בתוך הסוף פיון דחוו דקא בעת לאצולי למשה, אמרו לה, גבירחנו מנהגו 7
של עולם מלך בשר ודם גזור גזירה, אם כל העולם פולו אין מקיימין אותה, בנינו ובני 8
ביתו מקיימין אותה, ואת עוברת על גזירת אביך. בא גבראל וחקנן בקרקע. וישלח את 9
אמתה ותקחה רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר ידה וחד אמר שפחתה. מאן דאמר ידה, 10
דכתיב 'אמתה'. ומאן דאמר שפחתה, מדלא כתיב ידה. ולמאן דאמר שפחתה, הא אמרת 11
בא גבראל וחקנן בקרקע. דשייר לה חדא, דלא אורחא דבת מלכא למיקם לחודה. ולמאן 12
דאמר ידה, ליכתוב ידה. הא קא משמע לן דאשתרבו אשתרבו, דאמר מר, וכן אתה 13
מוציא באמתה של בת פרעה וכן אתה מוציא בשני רשעים, דכתיב 'שני רשעים שפחת' 14
ואמר ריש לקיש אל תיקרי שפחת אלא שריפכתה. ותפתח ותראהו את הילד' ותראה מיבעי 15
ליה. אמר רבי יוסי ברבי חנינא, שראתה שכניה עמו. והנה נער בכה קרי ליה 'ילד' וקרי 16
ליה 'נער', תנא, הוא ילד וקולו פנער, דכרי רבי יהודה. אמר לו רבי נחמיה, אם בן עשיתו 17
למשה רבינו בעל מום, אלא מלמד שעשיתו לו אמו חופת נעורים בתיבה, אמרה, שפא לא 18
אופה לחופתו. ותחמול עליו ותאמר מילדי העברים זה' מנא ידעה, אמר רבי יוסי ברבי חנינא, 19
שראתה אותו מהול. 'זה' אמר רבי יוחנן, מלמד שנתנבאה שלא מדעתה, 'זה' נופל ואין אחר 20
נופל, והיינו דאמר רבי אלעזר, מאי דכתיב 'וכי יאמרו אליכם דרשו אל האבות ואל היתענים 21
המצפצפים והמחזים', צופין ואינם יודעין מה צופין, מהגים ואינן יודעים מה מהגים. ראו 22
שמושיעין של ישראל בפנים, עמדו וגזרו, כל הבן תילוד היארה תשליכוהו, פיון 23
דשדיה למשה אמרו, תו לא חזינו כי ההוא סימנא, בטלו לגזירותיהו, והם אינן יודעין שעל 24
מי מריבה הוא לוקה, דאמר רבי חמא ברבי חנינא, מאי דכתיב 'המה מי מריבה אשר רבו', 25
המה' שראו אצטגניי פרעה וסעו, והיינו דקאמר משה שש מאות אלף רגלי וגו', אמר להן 26
משה לישראל בשבילי, נצלתם כולכם. רבי חנינא בר פפא אמר, אותו היום עשרים ואחד 27
בניסן היה, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, מי שעתיד לומר 28
שירה על תים ביום זה ילקה ביום זה. רבי אחא בר חנינא אמר, אותו היום ששה בסיון היה, 29
אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, מי שעתיד לקבל תורה מזה 30
סיני ביום זה, ילקה ביום זה. בשלמא למאן דאמר בששה בסיון, משפחת לה ג' ירחי, דאמר 31
מר, בשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד משה, ובשבעה באדר ועד ששה בסיון תלתא 32
ירחי. אלא למאן דאמר בעשרים ואחד בניסן, היכי משפחת לה ג' ירחי, דאמר 33
רובו של ראשון ורובו של אחרון ואמצעי שלם. 'ותאמר אחתו אל בת פרעה האלך וקראתי 34
לך אשה מינקת מן העברית' ומאי שנא מעבריות, מלמד שהחזירוהו למשה על כל המצוות 35
פולן ולא ינק. אמר, פה שעתיד לדבר עם השכינה, יינק דבר קמא, והיינו דכתיב 'את מי 36
יורה דעה וגו'', למי יורה דעה ולמי יבין שמועה, לגמול מוחל ולעתיקי משדים. 'ותאמר לה בת פרעה לבי וגו' אמר רבי אלעזר, 37
מלמד שהלכה בורות פלגמה. רבי שמואל בר נחמני אמר, 'העלמה' שהעלימה את דבריה. 'ותאמר לה בת פרעה היליכי את 38
הילד הזה' אמר רבי חמא ברבי חנינא, מתנבאה, ואינה יודעת מה מתנבאה, 'היליכי' הא שליכי. 'ואני אתן את שברך' אמר רבי 39
חמא ברבי חנינא, לא דיין לצדיקים שפחזוין להן אבידתן, אלא שנותנין להן שברן. 'ותקח מרים הנביאה אחות אהרן וגו', אחות 40
אהרן ולא אחות משה. אמר רב עמרם אמר רב, ואמרי לה אמר רב נחמן אמר רב, מלמד שהיתה מתנבאה בשהיא אחות אהרן, 41

ביאורים למסכת סוטה דף יב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הנחיה אותו באגם - מקום שגדלים בו קנים דקים ועצי ערבה על שפת הנהר, וסוף היינו עצי ערבה, ומצינו שנקראים כן בפרקי' קנה וסוף קמלו' - קנה היינו קנים, וסוף היינו ערבה דקה. עוד כתוב 'ותרד בת פרעה לרחץ על היאר', אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, פסוק זה כלמד שירדה בת פרעה לרחוץ - להתנקות מגולי אביה - שירדה לטבול לשם גירות. וכן הוא אמר - מצינו שהשיבה מעונות נקראת רחיצה, שנאמר 'אם רחץ ה' את צאת פנות ציון וגו'. בהמשך הפסוק נאמר 'ונצרתה הלכת על יד היאר וגו'', אמר רבי יוחנן אין הליכה זו אלא לשון מיתה, וכפי שיתבאר שהמיתן גבראל לפי שמיתו בה על שהצילה את משה. וכן הוא אמר - מצינו במיתה לשון הליכה, שאמר עשו 'הנה אנכי הולך למות'. בהמשך נאמר 'ותרא את התבה בתוך הסוף', אומרת הגמרא, בין דחזו - ראו נערותיה של בת פרעה, דקא בעו לאצולי למשה - שרוצה בתיה להציל את משה מן היאר, מיתו בה ואמרו לה, בנחיתנו, מנחנו של עולם הוא, שכשנלך בשר ודם נזרז נזרזה, גם אם כל העולם כולו אין מקימין אותה, בנינו ובני ביתו מקימין אותה, ואת עוברת על נזרת אביה שאמר להטביעם. בא המלאך גבראל וחקמן בפרקע ומתו. 'ותשלח את אמתה ותקחה', נחלקו רבי יהודה ורבי נחמיה מדי אמתה, דה - אחד מהם אמר שהושיטה ידה והביאה את התיבה אליה, וחד אמר דה, טעמו הוא משום דתניב 'אמתה', ופירש כפשוטו שאמה היא יד. ומאן דאמר שפחתה, פירש כן מדלא תניב ידה - אם כוננת הפסוק שהושיטה את ידה, היה לו לכתוב 'ידה' כלשון התורה בכל מקום, אלא מוכח שפירשו שפחה. שואלת הגמרא, ולמאן דאמר ששלחה את שפחתה, קשה שהיא אמרת בא גבראל וחקמן בפרקע ומתו, ואם כן כיצד שלחה שפחה. מתרצת הגמרא, דשייר לה חדרא - גבראל השאיר לה שפחה אחת שלא מתה, משום דלאו אורחא דבת מלבא למימס לחודה - אין דרכה של בת מלך להתהלך לבדה, ושולח את אותה שפחה. שואלת הגמרא, ולמאן דאמר ששלחה את ידה, ליכתוב - שתכתוב התורה ידה כלשון התורה בכל מקום. מתרצת הגמרא, הא קא משמע לן - לכך נאמר 'אמה' להשמיענו דאשתרבב אישתרבב - נעשה נס שהתארכה ידה לאמות הרבה כדי שתוכל להגיע לתיבה. דאמר מר לגבי שרוב שרביטו של אשורוש, וכן אתה מוצא שנעשה נס זה באמתה של בת פרעה שנתארכה, וכן אתה מוצא בשני רשעים - שינו של עוג מלך הבשן שנתארכה, דתניב 'שני רשעים שברת', ואמר ריש לקיש אל תיקרי שברת אלא שריבבתה - שהארכו שינו.

'ותפתח ותראהו את תולד', שואלת הגמרא, מדוע נאמרו 'ותראהו' הרי 'ותרא מיפעי' ליה. ומשיבה, אמר רבי יוסי בריה חנינא, מה שנאמר 'ותראהו' אינו מתיחס לילד, אלא שפחתה שכינה עמו. בהמשך הפסוק נאמר 'והנה נער בכח', שואלת הגמרא, מדוע בתחילת הפסוק נאמר ליה - נקרא משה 'ילד' שנאמר 'ותראהו את הילד', ואילו בהמשך נקרא ליה - נקרא משה 'נער', ומשמע שהיה גדול. ומשיבה, תנא, הוא ילד וקולו כנער - לעולם היה קטן באיבריו כילד, אך נקרא גם 'נער' לפי שהיה קולו חזק כשל נער. דברי רבי יהודה. אמר לו רבי נחמיה, אם כן - לדברך שהיה קולו כנער בלדותו, נמצא שקולו משונה משאר בני אדם, ועשיתו - החשבתו למשה רבינו שהוא לוי לפעל מום בקולו, ופסול הוא לעבודת השיר. מתרצת הגמרא, אלא כך יש לפרש, מה שנקרא נער, כלמד שששתה לו אמו חופת נעורים בהיותו בתיבה, כיון שאמרה, שמה לא אבקה לחופתי - להשתתף בחופתו.

'ותחמל עליו ותאמר מילדי העברים זה', שואלת הגמרא, מנא ידעה - מדין ידעה בתיה שמילדי העברים הוא, הרי גם בני

המצרים הושלכו ליאור. ומשיבה, אמר רבי יוסי בריה חנינא, כיון שראתה אותו כחול הבינה כי מ ישראל הוא. ומה שנאמר 'זה', אמר רבי יוחנן כלמד שנתנפכה שלא מדעתה, והמשמעות בדבריה, ש'זה' - משה נפל ליאור, ואין אחר נפל ליאור מכאן ואילך. ותינו דאמר - וזהו שאמר רבי אלעזר, לגבי נביאי עובדי כוכבים, מאי דתניב 'וכי יאמרו אליכם העובדי כוכבים דרשו כמונו אל האכות ואל הירענים המצפצפים והמקנים' - שמכנים את נביאיהם בלשון גנאי, 'מצפצפי' היינו שצופין - רואים שיש סימן, ואינם יודעין מה צופין בסימן זה, ומהנים' היינו שמהנים - מוציאים קול בגרונם, ואינם יודעין מה מהנים. ומבאר הגמרא מדוע בטלה הגזירה, שבתחילה כשראו האיציטגנינים, שמושיעין של ישראל במים הוא לוקה - עתיד ללקות במים, עמדו ונזרו שכל הן תילוד היארה תשליכוהו, כדי שאכן ילקה ולא יוכל להושיעו. ולכן בין דשידויה למשה - לאחר שהושלך משה ליאור, אמרו, תו לא חיונו כי ההוא סימנא - איננו רואים יותר סימן זה, ובטלו לגזירותיהו - בטלו את גזרת כל הן תילוד היארה תשליכוהו. אך מבאר הגמרא, שהם - האיציטגנינים אינם יודעין שאין פירוש ראיתם שיענש במים, אלא שעל חטא מי מריבה הוא לוקה שלא יכנס לארץ. וכמו דאמר רבי הקא בריה חנינא, מאי דתניב 'המה מי מריבה אשר רבו, מהו 'המה', שמשמע שהם אלו שדובר בהם כבר, אלא שראו איציטגניני פרעה שעתיד משה ללקות במים, ומושו שסברו שיענש במים, אך פירוש ראיתם הנכון הוא, שעתיד ללקות על חטא מי מריבה, וזהו 'המה' - הם המים שראו איציטגניני פרעה. ותינו דאמר משה - כיון שעל ידי משה בטלה הגזירה להשליך הנולדים ליאור, לכן אמר משה 'שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרב וגו'', מה שנאמר 'רגלי' היינו שאמר להן משה לישראל בשבילי, שכיון שהייתי במים סברו המצרים שכבר לקיתי ובטלו גזירתם, ובצלחתם בולכם מגזירתם.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים באיזה יום הושלך משה ליאור. רבי חנינא בר פפא אמר, אותו היום שהושלך משה ליאור בעשרים ואחד בנשין היתה, ולפיכך אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, וכי ראוי שמי שעתיד לומר שירה על הים ביום זה - כ"א בניסן שהוא יום קריעת ים סוף, ילקה ביום זה. רבי אחא בר חנינא אמר, אותו היום שהושלך משה ליאור, בששה בנשין היתה, ולפיכך אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, מי שעתיד לקבל תורה מהר סיני ביום זה, שהרי קבלת התורה היתה בו' סיון, ילקה ביום זה. שואלת הגמרא, בשלמא למאן דאמר שהושלך ליאור בששה בנשין, אם כן מושפחת לה ג' ירחי - מובן מה שנאמר בפסוק שהצפינה אותו שלשה חודשים מיום לידתו עד שהשליכה אותו ליאור, כיון דאמר מר, בשבעה באדר מת משה, ובשבעה באדר נולד משה, ומשכעיה באדר ועד ששה בנשין לא תתלי ירחי. אלא למאן דאמר שהשליכוהו ליאור בעשרים ואחד בנשין, היכי מושפחת לה, הרי מ' אדר עד כ"א ניסן הם פחות משלושה חודשים. מתרצת הגמרא, אותה שנה שהושלך משה ליאור, שנה מעוברת היתה - שהיו בה שני אדרים, ומשה נולד באדר ראשון, ומה שאמר 'ותצפנו שלשה חדשים', אינם ג' חדשים שלמים, אלא רובו של ראשון - החדש הראשון היינו מ' אדר עד סוף אדר ראשון, ורובו של אחרון - החדש השלישי היינו מ' ניסן עד כ"א ניסן, ואמצעי שלם - החדש השני היינו כל חודש אדר ב'.

'ותאמר אחתה אל בת פרעה האלך ונקראתי לך אשה מינקת מן העברית ותניק לך את הילד', שואלת הגמרא, ומאי שנא מעבריות - מדוע אמרה לה שתביא לה מינקת דוקא מהעבריות, משמע שלא חפצה בת פרעה שתינק מן המצרים. ומשיבה, כלמד שתחזירוהו - תחילה סובבדו למשה על כל הנשים המצירות ביון כדי שיניקו אותו, ולא ינק - לא הסכים לינוק, משום שאמר

ביאורים למסכת סוטה דף יג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

חלק זה. אמר להו עשיו, אם אכן מכרתי לכם זאת, הבו לי אינרמא
 - הראו לי שטר המכירה על חלקי במערה. אמרו ליה בני יעקב,
 אינרמא בארעא דמצרים היא - השטר נמצא במצרים. חשבו
 האחים בנייהם ומאן נזיל - מי ילך להביאו מארץ מצרים, והחליטו
 שניזיל - ילך נפתלי, משום דקליל בי איילתא - הליכתה קלה
 ומחירה כשל איל. דכתיב 'נפתלי אילה שלחה הנתן אמרי שפר',
 ודרשו על כך, אמר רבי אבהו אל תקרי 'אמרי שפר', אלא אמרי
 ספר - שהביא את שטר המכירה ממצרים. ממשיכה הגמרא
 ואומרת, שבאותו זמן, חושים שהוא ברית דין - בנו של דן בן יעקב,
 תמן תוה - היה שם בעת המכירה, ונקרין ליה אוזניה - כבדו אוזניו
 מלשמוע, אמר להו חושים לבני יעקב, מאי האי - מדוע אתם
 מתעבים מלקבור את יעקב, ואמרו ליה קא מעבב האי - עשו
 מעבב אותנו עד דאתי נפתלי מארעא דמצרים ויביא עמו את שטר
 המכירה של המערה. אמר להו חושים, ועד דאתי נפתלי מארעא
 דמצרים, הא אבי אבא מוטל בבדיון, שקל - נטל חושים קולפא
 - מקל, מתייה - והכה בו ארשיה - על ראשו של עשו והרגו.
 ומחמת המכה נתין - נשרו עיניה - עיניו של עשיו, ונפלו על
 אברעא - רגליו דיעקב. פתחניהו יעקב לעיניה - פתח יעקב את
 עיניו ואחיד - וחיך, והיינו דכתיב 'ישמח צדיק כי חיה נקם,
 פעמיו ירחץ בדם הרשע', ולכן שמח יעקב שחיה בנקם שנקמו
 בעשו. ובאותה שעה נתקיימה נבואתה של רבקה, דכתיב 'למה
 אשכל גם שניכם יום אחד', ואף על גב דמיתתן של עשיו ויעקב
 לא ביום אחד הוא, מכל מקום נחשב ששיכלה את שניהם ביום
 אחד כיון שקבורתן בימה ביום אחד הוא.
 נאמר 'ויעל יוסף לקבור את אביו', וכן בשעת חזרתו נאמר 'אחרי
 קברו את אביו', הרי שייחס הכבוד את קבורת יעקב ליוסף. שואלת
 הגמרא, כיצד הניחודו אחיו ליטול לבדו את השם של קבורת
 אביהם, וכי ואי לא עסק ביה יוסף - אם לא היה יוסף מתעסק
 בקבורתו, אחיו לא הוו מעסקי ביה לקבור, והכתיב 'וישאו אותו
 בניו ארצה כנען', נמצא שאף שאר האחים התעסקו בקבורת יעקב,
 ואם כן מדוע נתנו לו שתקרא הקבורה על שמו. מתרצת הגמרא,
 שאמרו שאר האחים, תנינו לו ליוסף להתעסק בקבורת יעקב יותר
 מאיתנו, מפני שקבורו במלכים - כבודו של יעקב שיוסף שהוא מלך
 יתעסק בקבורתו, יותר מבדידותו - ממה שנתעסק בו אנו.
 שנינו במשנה, מי לנו גדול מיוסף שלא נתעסק בו אלא משה ב'ו'.
 תנו רבנן, בא וראה כמה חכמות מצות על משה רבינו, שקל
 ישראל בלון נתעסקו עמו בהמצרים, ששאלו מהם בלי סוף וכלי
 זהב, והוא - משה נתעסק במצות - העלאת ארנו של יוסף,
 שנאמר 'הכם לב יקח מצות וגו''. ומנין היה יודע משה רבינו
 היכן יוסף קבור - שלקח משם עצמותיו, אמרו חז"ל, סרח בת
 אשר נשתירה מאותו הדור, והלך משה אצלה, אמר לה משה,
 כלום את יודעת היכן יוסף קבור, אמרה לו ארון של מתבת כבד
 עשו לו מצרים, וקבעוהו בגילוס הנחר - הנחר שממנו כל ארץ
 מצרים שותה, ועשו כן כדי שיתקברו בזכותו מימינו של הנחר. הלך
 משה ועמד על שפת נהר הנילוס, אמר לו, יוסף יוסף, הגיע העת
 שנשבץ הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה עת קיום
 השבועה שהשבעת את ישראל להעלותך לקבורה בארץ הקודש.
 אם אתה מראה עצמך שנוכל לקיים שבועתך, מוטב, אך אם לאו,
 הרי אנו מנוקין משבועתך, כיון שלא היתה השבועה אלא אנו נוכל
 לקיימה. מיד צף ארנו של יוסף על מי הנחר, ונטלו משה. ומבאר
 הברייתא, ואל תתמה היאך שיהיה ברור צף על המים, שהרי
 כתיב בתלמידי אלישע, 'ויהי האחד מפיל הקורה ואת הברזל
 נפל אל המים וגו', אהה אדוני והוא שאול ויאמר איש האלהים
 אנה נפל ונראו את המקום וינצב עין וישלך שמה ויגש
 הברזל, הרי שאלישע הנביא הציף את הברזל על המים, משום
 שרצון יראיו יעשה. וקלא - ולכן אין לתמוה על הדבר, שהרי

ואומרת מרים בגמרא, עתידה אמי שתלך בן שמושיע את
 ישראל. וכיון שגדול משה, נתמלא כל הית בולא אור, והבינו
 כי אכן גדול מושיען של ישראל, עמד אביה עמרם, ונשקה על
 ראשו, ואמר לה, בתי נתקיימה נבואתך שעתיד לילד לנו
 מושיען של ישראל. אך כיון שהתלוחו ליאור, עמד אביה
 ונשקה - חבט על ראשו, ואמר לה, בתי היכן נבואתך - משום
 שחשב שימות ביאור. והיינו דכתיב 'ותתצב אחתו מרחק לדעה
 מה יעשה לו', דוקא היא עמדה לראותו היות והיתה בטוחה
 שינצל, ועמדה שם כדי לדע מה יהא בסוף נבואתה - מה יעלה
 בסופה.
 שנינו במשנה שיוסף ורה לקבור את אביו, וכו'. מבאר הגמרא
 עניני קבורת יעקב, ושואלת, מאי שנא מעיקרא - מדוע בתחילה
 כשעלו לקבור את יעקב, הקדימו את המצרים ליוסף ואחיו, דכתיב
 'ויעל יוסף לקבר את אביו ויעלו אתו כל עבדי פרעה וגו'',
 והדר - ואחר כך נאמר 'וכל בית יוסף ואחיו ובית אביו', ומאי
 שנא ואילו לבסוף - בשעת חזרתם מהקבורה, הקדימו את יוסף
 ואחיו למצרים דכתיב תחילה 'וישב יוסף מצרימה הוא ואחיו',
 והדר - ואחר כך נאמר 'וכל העלם אתו לקבר את אביו' -
 דהיינו המצרים, כלומר להדיף מכפי שיצאו בתחילה. מתרצת
 הגמרא, אמר רבי יוחנן, בתחילה עד שלא ראו המצרים בבבדן
 של ישראל, לא נהנו בהן כבוד, ולכן הקדימו לצאת לפניהם,
 ולבסוף לאחר קבורת יעקב, שראו אז בבבדן, נהנו בהן כבוד,
 ונתנו להם להקדים ולחזור לפניהם. ומבאר הגמרא מהו הכבוד
 שראו בישראל, דכתיב 'ויבאו עד גרן האטד אשר בעבר הירדן
 ויסדו שם מספד גדול וכבד מאד', וגרן האטד משמעו שהיה גרן
 מאטד, וקשה וכו' גרן, וכי לאטד - וכי דרך לאטקו אטון
 ולעשות הימנו גרן. לכן אמר רבי אבהו, לא היה זה גרן מאטדים
 אלא שהמקום נקרא גרן האטד, מלמד שהקיפוהו בתרים לארנו
 של יעקב, בגרן זה שמקשים לו אמר של קוצים לשומרו מסביב,
 ומי הקיפוהו, שבאו בני עשו ובני ישמעאל ובני קטורה, וחלקו
 כבוד ליעקב, שתלו את כתריהם בארנו. והמצרים שראו כבוד זה,
 החלו אף הם לנהוג כבוד בבניו. תנא, בולס - בני עשו ובני ישמעאל
 ובני קטורה, מתחילה למלחמה באו - להלחם בבני יעקב כדי שלא
 יקבר יעקב במערת המכפלה, אך כיון שראו את כתרו של יוסף
 תלו בארנו של יעקב, נמלו בולס בתריהו ותלואם בארנו של
 יעקב. תנא, שלשים וששה בתרים תלו בארנו של יעקב.
 'ויספרו שם מספד גדול וכבד מאד'. תנא מהו ההספד הגדול
 והכבד שנעשה, שאפילו הסוסים ואפילו החמורים נעצבו על
 פטירתו (מאילו מאילו).
 אומרת הגמרא, כיון שהגיעו למערת המכפלה לקבור את יעקב,
 אתא עשו, וקא מעבב - עיכב אותם מלקבורו שם, וכך אמר להן
 - לבני יעקב, הרי נאמר 'ממרא קרית הארבע הוא תכרון', ואמר
 רבי יצחק הטעם שנקראת המערה 'קרית ארבע', לפי שאלו
 שנקברו בה ארבע זוגות היו, אדם וחוה, אברהם ושרה, יצחק
 ורבקה, יעקב ורלה. וכשמת יצחק נשארו שני קברים אותם ירשנו
 שנינו, וכיון שאהיו - יעקב, קברה ללאה במערה בדידה - בחלקו
 שקיבל בירושה, אם כן, והאי - הקבר דפיש - שנות, דידי - של
 הוא. אמרו ליה בני יעקב, הרי זבנתה - מכרת ליעקב את חלק
 במערה בשעה שמכרת את הבכורה. אמר להו עשיו, נחי דובני
 בקדושתא - אמנם מכרתי את חלק הבכורה, שלא אקבל פי שנים
 בירושה, אך פשיטותא - את חלק הפשוט שלי מי זבני - האם
 מכרתי. אמרו ליה בני יעקב, אין - אכן מכרת אף את חלק
 הפשיטות במערה. דכתיב שאמר יעקב ליוסף 'בקברי אשר בריתי
 לי בארץ מצרים שמה תקברני', ואמר רבי יוחנן משום רבי
 שמעון בן הוואקב, מה שנאמר 'בריתי', אין בידה אלא לשון
 מכירה, שכן בקברי הים קורין למכירה 'בירה', נמצא שמכרת אף

ספר בת אשר נשתיירה מאותו הדור. תימה חלוא מכיר ויארץ בן מנשה נולדו בימי יעקב
והיו מבאי הארץ למה לא שאלם משה והם היו מבני בניו של יוסף י"ל שסוד
הגאולה נסתר לסוד בדאיתא בפירקי ר"א (פק' מה) ובין שבא משה הלכו וקני ישראל אצל
לפי שברכר נכשלו עד די בני אפרים שיצאו שלשים שנה לפני קני התנ"כ ומהלכו עתה בה אמורה
לרזם מה לשון אמר לבם וממלכו חזק אמר לו

בן שְׁמוּאֵל אֶת יִשְׂרָאֵל.
ל הַבֵּית פּוֹלָה אוֹר, עֶמֶד
אָמַר לָהּ, בְּתִי נִחְיִימָה
זוֹר, עֶמֶד אֲבִיהָ וּמִפְתָּחָה עַל רֹאשָׁהּ, אָמַר לָהּ, בְּתִי הֵיכָן נְבוֹאֲתִיד,
מִרְחָק לִדְעָה מִזֶּה יַעֲשֶׂה לִּי, לִידַע מִזֶּה יֵהָא בְּסוֹף נְבוֹאֲתָהּ: יוֹסֵף
דְּכֻתִּיב 'וַיַּעַל יוֹסֵף לִקְבֹּר אֶת אָבִיו וַיַּעֲלוּ אֹתוֹ בְּל עֶבְרִי פֶרְעָה
וַיָּחִיו וּבֵית אָבִיו'. וּמֵאִי שָׁנָא לְבִסּוֹף, דְּכֻתִּיב 'וַיָּשָׁב יוֹסֵף מִצִּרְיָמָה
שֶׁ אֹתוֹ לִקְבֹּר אֶת אָבִיו'. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּתִחְלִילָה עַד שְׁלֹא רָאוּ
בְּהוֹן כְּבוֹד. וְלִבְסוֹף שָׂרָאוּ בְּכָבוֹד, נָהֲנוּ בְּהוֹן כְּבוֹד, דְּכֻתִּיב 'וַיָּבֹאוּ
לֹא לְאֹמֶר, אָמַר רַבִּי אֶבְרָהָה, מִלְּמַד שֶׁהִקְפִּיפוּהוּ כְּתָרִים לְאֹרְנוֹ שֶׁל
אָמֶר, שָׁבִאוּ בְּנֵי עֵשָׂו וּבְנֵי יִשְׁמָעֵאל וּבְנֵי קַטּוּרָה. תָּנֵא, כּוֹלָם
נָתַן שֶׁל יוֹסֵף תְּלוּי בְּאֹרְנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, נִטְלוּ כּוֹלָן כְּתָרֵיהֶן וְחִלְאוּם
יָשִׁים וַיַּשְׁשֶׂה כְּתָרִים נָתַלוּ בְּאֹרְנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב. 'וַיִּסְפְּדוּ שָׁם מִסְפַּד
וְיָסוּסִים וַאֲפִילוּ חֲמוּרִים (מֵאִילוּ מֵאִילוּ), בֵּין שֶׁהִגִּיעוּ לְמַעֲרַת
יַעֲקֹב. אָמַר לָהֶן 'מִמָּרָא קִרְיַת הָאֲרַבַּע הוּא חֲבֵרוֹן', וְאָמַר רַבִּי
נִגְזַרְתָּ הָיָה, אָדָם וְחַוָּה, אֲבָרָהָם וְשָׂרָה, יִצְחָק וּרְבֵקָה, יַעֲקֹב וְלֵאָה.
הָאִי דְּפִיִּישׁ, דִּידֵי הוּא. אָמְרוּ לִיהּ, זַבְיִנְתָּהּ. אָמַר לָהֶן, נָהִי דְּזַבְיִנִּי
אָמְרוּ לִיהּ, אֵין דְּכֻתִּיב 'בְּקִבְרֵי אֲשֶׁר כְּרִיתִי לִי' וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן
, אֵין כִּירָה אֵלָא לְשׁוֹן מְכִירָה, שָׁבִן בְּכַרְבִּי הֵיכָן קוֹרִין לְמַכִּירָה
דְּתֵאָא. אָמְרוּ לִיהּ, אֵינְרֵתָא בְּאַרְעָא דְּמַצְרַיִם הִיא. וּמֵאֵן נִיזִיל, נִיזִיל
תִּיב 'נִפְתָּלִי אֵילָה שְׁלָחָה הִנָּתַן אֲמִרֵי שְׁפָר', אָמַר רַבִּי אֶבְרָהָה, אֵל
סִפְר. חוֹשִׁים בְּרִיהּ דָּדָן, תָּמָן הָיָה וַיִּקְרֶן לִיהּ אִידְגִּיָּה, אָמַר לָהֶן
יַעֲקֹב הָאִי עַד דָּאֲתִי נִפְתָּלִי מֵאַרְעָא דְּמַצְרַיִם, אָמַר לָהֶן וְעַד דָּאֲתִי
אֲבִי אֲבָא מוֹטֵל בְּבִזְיוֹן. שָׁקֵל קוֹלָפֵא. מְתִיבָה אֲרִישִׁיָּה, נִתְרָן עֲגִינָה
וְיַעֲקֹב לְעִגְיָה וְאַחִיד, וְהֵינִי דְּכֻתִּיב 'שְׁמִיחַ צִדִּיק כִּי חֻזָּה נָקָם,
וְחֻזָּה שְׁעָה נִחְיִימָה נְבוֹאֲתָהּ שֶׁל רֵבְקָה, דְּכֻתִּיב 'לָמָּה אֲשַׁפֵּל גַּם
בְּדִמְיַתָּן לֹא בְּיוֹם אֶחָד הוּא, קְבוֹרָתָן מִיָּהָא בְּיוֹם אֶחָד הוּא.
וְיֹאמַר לָהֶן לֹא הוּא מַעֲסָקִי בִּיהּ, וְהַכֻּתִּיב 'וַיִּשְׂאוּ אוֹתוֹ בְּנָיו אֲרָצָה נַעֲנֹן'.
כֵּיִם יוֹתֵר מִכְּהִדְיוּטוֹת: מִי לָנוּ גְדוֹל מִיוֹסֵף כִּי? תָּנִי רַבִּנּוּ, בֹּא
לְמֹשֶׁה רַבִּינוּ, שְׁכַל יִשְׂרָאֵל כּוֹלָן נִתְעַסְקוּ בְּכִירָה וְהוּא נִתְעַסַּק
מִצֻּת וְגו'". וּמִנָּה הָיָה יוֹדַע מֹשֶׁה רַבִּינוּ הֵיכָן יוֹסֵף קְבוֹר, אָמְרוּ,
אוֹתוֹ הַדּוֹר, הִלָּךְ מֹשֶׁה אֲצֵלָה, אָמַר לָהּ, כְּלוּם אֵת יוֹדַעַת הֵיכָן
שֶׁל מִתְכַּת עֵשָׂו לֹא מַצְרִים, וּקְבָעוּהוּ בְּנִילוּס תִּנְהַר כְּרִי שִׁתְּכִרְכוּ
שִׁפְתַּת נִילוּס, אָמַר לִי, יוֹסֵף יוֹסֵף, הִגִּיעַ הַעֵת שֶׁנִּשְׁבַּע הַקְדוֹשׁ
וְהִגִּיעַ הַשְּׁבוּעָה שֶׁהִשְׁבַּעַת אֶת יִשְׂרָאֵל. אִם אֲתָה מִרְאָה עֲצָמֶךָ
לְמִצְרַיִם וְהִגִּיעַ הַשְּׁבוּעָה מִיָּהּ, אִם אֲרֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף וְאֵל תַּחֲמוּד הוּא, כְּבוֹד

[illegible]

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יג עמוד ב

תוספות

רש"י

קנים זה מה שכתוב בזה. אנדה זו מפורשת במכילתא בפרשת ויהי בשלח פרעה. בתיב בזה אנכי ובתיב בזה התחת אלהים אנכי. בתיב בזה לא יזהה לך ובתיב בזה הלאהים אני ירא, לא תשא - חי פרעה, נכור את יום השבת - וטבח טבח וזבח, ואין זה אלא יום השבת, וכן הוא אומר והכינו את אשר יביאו, וכן כל עשרת הדברות. לא תשא את אחיך בלבבך, לא תסע ולא תטור, וחי אחיך עמך: ואי לא איעסק ביה משה וכו'. כלומר היאך הניחו ישראל למשה להתעסק בו לבדו, וכי לא חשו לשבועה, ואם לא נתעסק בו משה לא היו הם מתעסקין: ובתיב וכו'. אלא לאחר שנפטר משה בערבות מואב נתעסקו בזה ישראל והעבירים את הירדן: ותו אי לא היו מתעסקין ביה ישראל. לאחר שנפטר משה בזה יוסף עסק ביה, והיאך הניחו בניו את שאר העם להתעסק בו והכתוב בשכם ויהיו לבני יוסף לנחלה וגו', אלא לאחר שנתן להם קבריהם ודחיקם היה עליהם: אמרו. בניו בעצמם, ויהיו לו שיתעסקו בו כל ישראל: כבודו בקרבים יותר מבעצמם. וישראל אמרו בעצמם בעוד משה קים, הניחו שיתעסק בו משה לבדו, כבודו בגדולים יותר מבעצמם: משכם נבנהו. כדכתיב וישלחו מעמק חזקון ויבא שכמה, ושם היו רועין, ודוחן אינה מקום. והיא דכתיב (ס) ואמר האיש נסעו מזה וגו', כך אמר לו, אתה אומר את אדני אנכי מבקש, סעו מן הארצה והוא נתן מן מקומו עצמן כאחיו לך. כי שמעתי אומרים נלכה ונקשך דתות ודיעין היאך להמיתו אם יבא אצלנו: הכא בתיב ויחם משה, ולא שאר העם: אף מורידין אותו מגדלתו. ויחם משה את שמואל בר נחמני אמר, אף קובר אשתו ובניו, דכתיב 'ותמות בת שוע אשת יהודה וגו' ודכתיב 'וימת ער ואונן'. אמר רב יהודה אמר רב, מפני מה נקרא יוסף עצמות בתיי, מפני שלא מוחה בכבוד אביו, דקאמר ליה 'עבדך אבינו', ולא אמר להו ולא מיד. ואמר רב יהודה אמר רב, ואיתימא רבי חמא ברבי חנינא, מפני מה מת יוסף קודם לאחיו, מפני שהנהיג עצמו ברבנות: 'ויסוף הורד מצרימה' אמר רבי אלעזר, אל תיקרי 'הורד' אלא 'הוריד', שהוריד איצטמניני פרעה מגדלתו. 'ויקנהו פוטיפר סרים פרעה' אמר רב, שקנאו לעצמו (כא גבראל וסירוס) כא גבראל ופרעו, מעיקרא בתיב 'פוטיפר', ולכפוף 'פוטיפרע': מי לנו גדול ממושה וכו': 'ויאמר ה' אלי רב לך' אמר רבי לוי, 'רב' בישור, 'רב' בישורוהו. רב בישור, 'רב לכם'. רב בישורוהו, 'רב לך'. דבר אחר, 'רב לך' רב יש לך, ומונו יהושע. דבר אחר, 'רב לך', שלא יאמרו, הרב כמה קשה ותלמיד כמה סרבן, וכל כך למה, תנא דבי רבי ישמעאל, לפום גמלא שיתנא: 'ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום' שאין תלמוד לומר 'היום', היום מלא ימי ושנותי. ללמדך שהקדוש ברוך הוא מושים שנותיהם של צדיקים, מיום ליום ומחדש לחדש, דכתיב 'את מספר ימיו אמלא'. 'לא אוכל עוד לצאת ולבוא', מאי 'לצאת ולבוא', אילקא לצאת ולבוא ממש, והכתיב 'ומשה בן מאה ועשרים שנה במותו לא נס לחו', ובתיב 'ויעל משה מערבת מואב אל הר נבו', ותנא שתיים עשרה מעלות היו שם ופסעו משה בפסעה אחת. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן, 'לצאת ולבוא' בדברי תורה, מלמד שנתתמו כמנו שיערי חכמה. 'וילך משה ויהושע ויתצבו באהל מועד' תנא, אותה שבת של דיו וזוגי היתה, נישלה רשות מזה וניתנה לזה. (ותנא) אמר רבי יהודה, אילקא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו. היכן משה מת, בחלקו של ראובן, דכתיב 'ויעל משה מערבת מואב אל הר נבו', ונבו בחלקו של ראובן קניא, דכתיב 'ובני ראובן בנו וגו' ואת נבו וגו', (נבו ששם מתו ג' גביאים משה ואהרן ומרים). והיכן משה קבור, בחלקו של נד, דכתיב 'וירא ראשית לו וגו', ומחלקו של ראובן עד חלקו של נד כמה היו, ארבעה מילין. אותן ארבעה מילין מי חולבו, מלמד שהיה משה מופל ככנפי שכינה, ומלאכי השרת אומרים 'צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל', והקדוש ברוך הוא אומר 'מי יקום לי עם מרעים מי יתיצב לי עם פעלי און'. וישמואל אמר, 'מי בהחכם, ומי יודע פשר דבר'. ורבי יוחנן אמר, 'החכמה מאין תמצא'. ורב נחמן אמר, 'וימת שם משה וגו'. סמליון אמר, 'וימת שם משה', ספרא רבה ד'ישראל. תנא רבי אלעזר הגדול אמר, שנים עשר מיל על שנים עשר מיל, כנגד מהנה ישראל, בת קול משמע ואומר 'וימת משה' ספרא רבה ד'ישראל. ויש אומרים לא מת משה, בתיב הקא 'וימת שם', ובתיב היום 'ויהי שם עם ה', מה להלן עומד וימשש, אף כאן עומד וימשש. 'ויקבר אותו בני בארץ מואב מול בית פעור' אמר רבי ברכיה, סימן בתוך סימן, ואפילו הכי 'לא ידע איש את קברתו', וכבר שלחה מלכות הרשעה, אצל נסמרא

ביאורים למסכת סוטה דף יג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

פ'מיפר', ולבסוף - בפרשה הבאה, נוספה לשמו האות ע' ונקרא
פ'מיפר', והיינו משום שנעשה סריס.
שנינו במשנה, מי לנו גדול ממושה וכו'. דורשת הגמרא את
הפסוקים שנאמרו בענין מיתת משה. נאמר "ויאמר ה' אלי רב לך
אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה", אומר רבי לוי, לשון זה שאמר
רב לך בא לדרוש, שכיון שבשעת מחלוקת קורח ועדתו, ב'רב'
בישר - ענה להם בלשון רב, לכן נענש בכך שב'רב' ב'ישרוהו'.
ומפרשת הגמרא, ב'רב בישר', היינו מה שאמר משה לקרח ועדתו,
רב לכם בני לוי, כלומר שיד לכם במה שיש לכם. וכיון שהקב"ה
מדקדק עם צדיקים כחוט השערה, נענש באותו לשון וברב
בישרוהו, ולכן נאמר לו רב לך וגו'. דבר אחר - באופן אחר
מתפרש לשון רב לך, רב יש לך, שהגיע זמן מלכותו, וזמן - ומידו
אותו רב, ויהושע, ולכן הגיע זמנו להיפטר מן העולם, שאין מלכותו
נוגעת במלכותו כמלא הנימה. דבר אחר, רב לך, מלשון די לך,
ביקשו הקב"ה שלא ירבה עוד בבקשה על זה, כדי שלא יאמרו
הרואים, הרב - הקב"ה, ב'מה קשה הוא, שאינו שומע לתלמידו,
התלמיד - משה פרבן הוא יתר על המידה. שואלת הגמרא,
וב'רב לך' - מדוע באמת לא התקבלה תפילתו של משה שרצה
להיכנס לארץ ישראל. ומשיבה, תנא דבי רבי ישימעהל, לפום
גמלא שיהנא - לפי כח הגמול מרבים את משאו, והרי זה משל, שאף
כאן לפי גודל צדקתו של משה הרבו לדקדק עליו.
"ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד
לצאת ולבא, וה' אמר אלי לא תעבור את הירדן הזה". דורשת
הגמרא, אחר שכבר נאמר שהוא בן מאה ועשרים שנה, שאין
תלמוד לומר - מה הוצרך הכתוב לומר שוב 'היום', אלא יש
לדרוש מכך, שהיום מלא ימי ושנותי שנעשיתי בן מאה ועשרים
שנה, כלומר שביום זה נולדתי. ללמדך שהקדוש ברוך הוא משלים
שנותיהם של צדיקים, מיום ליום ומחדש לחדש - שנפטרים מן
העולם באותו יום ובאותו חודש שבו נולדו, דבתיב, את מספר
ימיו מלא. ודורשת הגמרא מה שנאמר 'לא אוכל עוד לצאת
ולבוא', מאי הכוונה? לצאת ולבוא, אילימא - אם תפרש שתשש
כוחו ואינו יכול עוד לצאת ולבוא ממש, יקשה, והבתיב 'ומשה בן
מאה ועשרים שנה באתו לא נס לחה', ומתפרש שעד סוף ימיו לא
נס ממנו לחלוותי כוחו. וכן דבתיב 'ועל משה מערכת מואב אל
הר נבו', ותנא - שנינו בבבליא ששתים עשרה מעלות היו שם
- בערבות מואב, ופסקו משה - את כולן בפסיקה אחת עד הר נבו,
הרי שהיה כוחו עמו. אלא אומר רבי שמואל בר נחמני אומר רבי
ינאי, מה שנאמר 'לצאת ולבוא', היינו בדברי תורה, ומלמד
שנסתתמו ממנו שיער חכמה, ולא יכל ללמוד תורה.
"וילך משה ויהושע ויתיצבו באהל מועד", תנא, אותה שבת
שמת בה משה, של דיו וזיז היתה - שני זוגות היו בה, משה בתחילת
היום ויהושע בסוף, ובאותה שבת יתפלה רשות מזה - משה,
וניתנה לזה - ליהושע.
(ותנא) אומר רבי יהודה, אילמלא המקרא דלהלן לגבי מקום
קבורת משה כתוב, אי אפשר היה לאומר - לומר דבר זה
מעצמנו. ומבאר, היך משה מת, בעבר הירדן שהוא בחלקו של
ראובן, דבתיב בהמשך המקרא, 'ועל משה מערכת מואב אל הר
נבו', ונבו הרי בחלקו של ראובן קיימא, דבתיב 'ובני ראובן בנו
וגו' ואת נבו וגו', (נבו) ששם מתו ג' נביאים משה ואהרן ויחזקיהו.
הרי שמיתתו היתה בחלקו של ראובן. והיך משה קבור, בעבר
הירדן בחלקו של נד, דבתיב 'ונד ראשית לו כי שם חלקת מחוקק
ספח וגו', הרי שנבר בנחלתו של נד. וראובן של ראובן עד חלקו
של נד ב'מה - מרחק הוי, ארבעה מילין. שואלת הגמרא, את אותו
ארבעה מילין שמנחלת ראובן לנחלת נד, מי חוליקו, הרי לא
התעסקו ישראל בקבורתו. ומשיבה, מלמד, שהיה משה מופלג
בנפשו שבינה, והשכינה העבירה אותו מחלקו של ראובן לחלקו של

קנים זה - יוסף, את כל מה שקתוב בזה - בלוחות הברית, ולכן
ראוי לו שישאו את ארונו לצד ארון הברית.
שנינו במשנה שמה הוא זה שנתעסק בהעלאת ארונו של יוסף,
שואלת הגמרא, ואי לא עסקי ביה משה - וכי אם לא היה משה
מתעסק להעלות עצמותיו, ישראל לא הו מעסקי ביה, וכי לא
חשו לקיים שבועתם שהשביעם יוסף לעשות כן. והבתיב לאחר
מיתת משה, 'ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל מצרים
קברו בשכם', הרי מבואר שכל ישראל התעסקו בארונו של יוסף
וקבורתו, ומדוע נקראת קבורתו רק על שם משה. ותו - ועוד קשה,
מדוע הניחו בני יוסף לבני ישראל שיקבורוהו, וכי אי לא מעסקו
ביה ישראל, בניו של יוסף לא הו מעסקי ביה לקבורו, וכי לא
היה חביב עליהם, והבתיב בהמשך הפסוק ביהושע 'ויהיו לבני יוסף
לנחלה' שקבורתו בנחלתם, הרי שהיה חביב עליהם, ואם כן מדוע
לא התעסקו הם בקבורתו. מתרצת הגמרא על השאלה האחרונה,
שאמרו בני יוסף בינם לבין עצמם, הניחו לו - לאבינו יוסף, ויתעסקו
בקבורתו כל בני ישראל, לפי שבבדו ב'מורבים יותר מ'מבונטין -
כבוד הוא לו שיתעסקו בקבורתו כל בני ישראל שהם מרובין, יותר
ממה שיתעסקו בו רק בניו שהם מועטים. ותו - משיבה הגמרא על
השאלה הראשונה, שכשהיה משה חי, אמרו בני ישראל, הניחו לו
ליוסף שיתעסק בקבורתו משה לבדו, לפי שבבדו ב'גדולים יותר
מ'מבונטין - כבוד הוא לו שיתעסק בקבורתו משה לבדו שהוא אדם
גדול יותר ממה שיתעסקו בו שאר ישראל שהן קטנים.
נאמר בפסוק 'ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים
קברו בשכם', שואלת הגמרא, מאי שניא - מדוע קבורתו דוק
בשכם. אומר רבי חמא ברבי חנינא, משכם נבנהו - שמכרתו
לישמעאלים, שהרי נאמר בפסוק שיעקב שלחו אל אחיו הרועים
בשכם. לכן אמרו ישראל, ולשכם נחזיר אבידתו - ישיבוהו
לקבורה.
שואלת הגמרא, קשו קראי אהרדי - הפסוקים סותרים האחד את
השני, שבפסוק אחד בתיב 'ויקח משה את עצמות יוסף עמו', הרי
שמה הוא שהתעסק בהעלאתו במשך כל הארבעים שנה במדבר.
ובתיב - ואילו בפסוק אחר כתוב 'ואת עצמות יוסף אשר העלו
בני ישראל וגו', הרי שכל ישראל העלו. מתרצת הגמרא, אומר
רבי חמא ברבי חנינא, כל העושה דבר ולא גמרו, וקא אחר
וגמרו, מעלה עליו הכתוב - על זה שגמרו, כאלו הוא עשה את
הדבר כולו. רבי אלעזר אומר, אף מן העמים מורדין אותו - את
זה שהתחיל ולא גמר מעשיו מגדולתו, דבתיב אצל יהודה אחר
מכירת יוסף, 'ויהי בעת ההיא ויבד יהודה' - שירד מגדולתו, כיון
שהוא התחיל בהצלת יוסף ואמר לאחיו 'מה בצע כי נהרג את אחינו
וכסנו את דמו', ודיה לו לגמור ולהצילו מיד אחיו ולהשיבו לאביו.
רבי שמואל בר נחמני אומר, עונשו של המתחיל ואינו גומר חמור,
שאף קובר את אשתו ובניו בחייה. דבתיב 'ותמת בת שוע אשת
יהודה וגו' ובתיב 'וימת עד ואונן', הרי מבואר שמתו אשתו ובניו.
אמר רבי יהודה אומר רב מפני מה נקרא יוסף עצמות בתיב -
שכשציה את אחיו להעלות עצמותיו ממצרים, אמר 'והעליתם את
עצמותי, והרי היה חי. מפני שלא מיחה בכבוד אביו, דקאמרי
ליה - שאמרו לו אחיו בדרתם למצרים 'עבדך אבינו', ולא אומר
לחו ולא מידי - לא מיחה בהם על שקראו ליעקב עבד. ואמר רב
יהודה אומר רב, ואיתימא רבי חמא ברבי חנינא, מפני מה מת
יוסף קודם לאחיו, מפני שהניח את עצמו ב'רננות.
'ויוסף הוה מצרימא', אומר רבי אלעזר, אל תיקרי 'הוה' אלא
הוהי, שהוהי יוסף את איצטונגני פרעה מנדיקתו - שלא ידעו
לפתור את חלום פרעה כמותו. עוד נאמר, 'ויקנהו פוטיפר סרים
פרעה', אומר רב, שקנהו - פוטיפר את יוסף מחמת יופיו לעצמו -
למשכב זכור. ו(בא גבריאלי וסירוס) בא גבריאלי ופירעו - סירס
את פוטיפר סירוס מרובה. וההוכחה לכך היא, שמעיקרא בתיב

ביאורים למסכת סוטה דף יד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

מספרך וגו', הרי שהסכים למות למענם. ומה שנאמר 'וְאֵת פְּשָׁעִים
נִמְנָה', היינו שְׁנִמְנָה עִם מִתֵּי מִדְבָּר וראוי לו לחלוק אתם את
השכר, לפי שנמנה למות אתם במדבר, וזה היה בעבורם, כמו
שנאמר 'וַיַּעֲבֹר בִּי ה' לְמַעַנְכֶם'. ומה שנאמר 'וְהוּא חָטָא רַבִּים
נֶפֶשׁ', שנשא על עצמו עון ישראל, בכך שִׁבִּיפֵר עַל מַעֲשֵׂה הָעָגֹל.
ומה שנאמר 'וְלִפְשָׁעִים יִפְגְּעוּ', היינו שִׁבִּיפֵשׁ רַחֲמִים עַל פְּשָׁעֵי
יִשְׂרָאֵל שֶׁחֲזָרוּ בְּתִשְׁבּוּבָה ויכופר להם עונותם, וְאֵין לִשְׁוֹן 'פְּגִיעָה',
אֵלָּא אחת מלשונות התפלה, שֶׁנֶּאֱמָר 'וְאַתָּה אֵל תִּתְפַּלֵּל בְּעַד
הָעָם הַזֶּה וְאֵל תִּשָּׂא בְּעֵדֵם רִנָּה וְתִפְלָה וְאֵל תִּפְגַּע בָּהֶם', הרי
שפגיעה אף היא מלשונות התפילה.

הדרן עלך המקנא לאשתו

היה מביא - פרק שני

בפרשת סוטה נאמר 'וְהִבִּיא אִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ אֶל הַכֹּהֵן וְהִבִּיא אֶת
קִרְבָּנָה עִלֶּיהָ', כלומר שמצוה על הבעל להביא את מנחת אשתו
סוטה, ומבארת המנשה את סדר הבאת מנחת סוטה ובמה חלוק דינה
משאר המנחות.
משנת. הָיָה הַבַּעַל מְבִיא אֶת קִרְבָּנָהּ מִנְחָתָהּ שֶׁל אִשְׁתּוֹ לְבֵית
הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמָר 'וְהִבִּיא אֶת קִרְבָּנָה עִלֶּיהָ', בְּתוֹךְ בְּפִיפָה מִצִּירֵת -
בסל של נצרי דקל זרדים הגדלים סביב הדקל, וְנוֹתְנָהּ עַל יָדֶיהָ שֶׁל
האשה בהגיעו לביית המקדש בְּיָד יָגִיעָה.
ואלו הן החילוקים בין מנחת סוטה לשאר המנחות, כֹּל הַמִּנְחָנוֹת,
תְּחִלָּתָן - כשמביא את המנחה מביתו וסוֹפֶן - כשמביאם לעזרה
בְּכָלִי שָׂרֵת - המנחה נתונה בכלי חשוב שראוי להיות כלי שרת, וְזו
- מנחת סוטה תְּחִלָּתָהּ - כשמביאה מביתו, מביאה בְּכַפִּיפָה מִצִּירֵת
- סל מנצרי דקל שאין ראוי לעשות ממנו כלי שרת, וְסוֹפָה -
כשמביאה לעזרה לעשות בה סדר הקרבתה, לפני הקמיצה מניחה
בְּכָלִי שָׂרֵת. כֹּל הַמִּנְחָנוֹת מְעוּנוֹת שֶׁמֶן וְלִבְנוֹת - שנאמר 'וַיִּצַק
עֲלֶיהָ שֶׁמֶן וַתֵּן עֲלֶיהָ לְבֹנָה', וְזו אֵינָה מְעוּנָה לֹא שֶׁמֶן וְלֹא לְבֹנָה
- שנאמר 'לֹא יִצוּק עֲלֶיהָ שֶׁמֶן וְלֹא יֵתֵן עֲלֶיהָ לְבָנָה וגו'. כֹּל הַמִּנְחָנוֹת
- מלבד מנחת העומר בָּאוֹת מִן הַחֲמִין - שנאמר 'סֹלֶת חִיטִּים
תַּעֲשֶׂה אוֹתָם; וְזו בָּאָה מִן הַשְּׁעוּרִין - שנאמר 'עֲשִׂירֵית הַאִיפָה קֶמַח
שְׁעוּרִים. מִנְחַת הָעוֹמֵר אֵף עַל פִּי שֶׁבָּאָה מִן הַשְּׁעוּרִין אֵינָה דומה
למנחת סוטה, שְׁהִיא הִיְתָה בָּאָה גֵרֶשׁ - מהמובחר ומנופה
שבשעורים, שהיו מנפים את הקמח ב"ג נפה עד שנעשה כעין סלת
חִיטִּים, וְזו - מנחת סוטה בָּאָה קֶמַח - מעורב הקמח עם קליפת
השעורה. רִבֵּן גְּמִלְיָאֵל אוֹמֵר הִטַּעַם שֶׁמֶן מִנְחַת סוטה באה מקמח
שעורים הוא, שֶׁשֶּׁם שֶׁמֶשׁ שֶׁמֶשׁ מְעַשֶּׂה בְּהֶמָּה - שהפקירה עצמה
לתשמיש למי שאינו בן זוגה כִּךְ קִרְבָּנָה עֲשׂוּי מִשְׁעוּרִים שֶׁהֵם מִאֲבָל
בְּהֶמָּה.
נִמְרָא מבארת הגמרא תִּנְיָא אַבָּא חֲנִין אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
(וְכָל כִּךְ לָמַח) מִפְּנֵי מַה אָמְרָה הַתּוֹרָה לְהַנִּיחַ אֶת הַמִּנְחָה עַל יַד
האשה, בְּיָד יָגִיעָה - כדי שתהיה לסוטה יגיעה בהבאת הקרבן,
והטעם שרצתה התורה ליגעה הוא בְּיָד שֶׁתִּתְחַזֵּר בָּהּ מִחֲמַת הַיִּגִיעָה
מִדְּבָרֶיהָ וְתוֹרָה שִׁוִּיתָהּ, וְלֹא תִיבָרַק עַל יַד הַמִּים הַמְאָרִים שִׁיגְרָמוּ
לָהּ לְמוֹת. ויש ללמוד מכאן, שֶׁאֵם בְּכָה חָסָה תוֹרָה עַל עוֹבְרֵי
רְצוּנוֹ - שהרי חסה על האשה שזינתה ועברה על רצונו של מקום,
כֹּל וְחוֹמֶר שֶׁחָסָה עַל עוֹשֵׂי רְצוּנוֹ. שואלת הגמרא וּמָמַי שֶׁהִטַּעַם
שרצתה התורה שתחזור בה וְלֹא תִיבָרַק מִשּׁוּם יִתְחַסֵּה הוּא, וְיִלְמָא
רצתה התורה שתחזור בה כִּי הִיכִי לֹא יִצְטָרְכוּ לְהַכִּין אֶת הַמִּים
הַמְאָרִים וְיִתְחַסֵּה מִגִּילָה שֶׁשֶּׁם ה' כְּתוּב בָּהּ. עונה הגמרא, רַבִּי
אֱלִיעֶזֶר אֵינוּ יָכוֹל לְלַמּוֹד שְׁעוּשִׁים כֵּן כְּדִי שֶׁלֹּא תִימָחַק הַמְגִילָה,
מִשּׁוּם שֶׁקִּסְבֵּר

נִסְמָרָא - מושל של בית פֵּעוֹר, ואמרו לו, הֲרָאנוּ הִיכֵן מִשָּׁה קְבוֹר.
ולא הצליחו למצוא מקום זה, שֶׁכְּשֶׁעָמְדוּ לְמַעְלָה, נִדְמָה הִיָּה לָהֶם
שֶׁמֶקוֹם קְבוֹרָתוֹ לְמִשָּׁה, וכשעמדו לְמִשָּׁה, נִדְמָה הִיָּה לָהֶם שֶׁהוּא
קְבוֹר לְמַעְלָה. ואף שֶׁנִּחְלְקוּ לְשֵׁנֵי בֵּיתוֹת - קְבוּצוֹת, אוֹתָן
שְׁעוּמִידִים לְמַעְלָה, הִיָּה נִדְמָה לָהֶן מִקוֹם קְבוֹרָתוֹ לְמִשָּׁה, ואותן
שֶׁעָמְדוּ לְמִשָּׁה, נִדְמָה הִיָּה לָהֶן שֶׁהוּא קְבוֹר לְמַעְלָה, לְקִיָּים מַה
שֶׁנֶּאֱמָר בְּמִקְרָא 'וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבֻרָתוֹ'. רַבִּי חֲמַא בְּרַבִּי חֲנִינָא
אָמַר, אֵף מִשָּׁה רַבִּינוּ בַּעֲצָמוֹ אֵינוּ יוֹדַע הִיכֵן הוּא קְבוֹר, דְּבִתְרִיב
הַכָּא - בִּפְרֹשֶׁת קְבוֹרָתוֹ 'וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבֻרָתוֹ', וּבִתְרִיב הַתָּם
'וְאֵת הַקְּרָבָה אֲשֶׁר בְּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים', הרי שֶׁמֶשֶׁה נִקְרָא
אִישׁ, וְרָאִיהָ שֶׁאֵף הוּא לֹא יָדַע מִקוֹם קְבוֹרָתוֹ.
וְאָמַר רַבִּי חֲמַא בְּרַבִּי חֲנִינָא, אֵף שֶׁלֹּא זָכָה לִיכַנס לֶאֱרֶץ יִשְׂרָאֵל
בְּחַיָּו, מִפְּנֵי מַה לֹּא הִעֲלוּ אֶת עֲצָמוֹתָיו לֶאֱרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּדָרֵךְ שֶׁהִעֲלוּ
אֶת עֲצָמוֹתָיו שֶׁל יוֹסֵף, אֵלָּא נִקְבְּרָ מִשָּׁה אֶצֶל בֵּית פֵּעוֹר. וְבִיָּאֵר
שֶׁעָשׂוּ כֵן בְּדִי לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה - חָטָא שֶׁל פֵּעוֹר, שֶׁחָטָא בְּבִנְיָה
מוֹאָב. וְאָמַר רַבִּי חֲמַא בְּרַבִּי חֲנִינָא, מֵאִי דְּבִתְרִיב "אֲחֵרִי ה'
אֱלֹהֵיכֶם תִּלְבּוּ", שֶׁשֶׁמֶעוֹתוֹ לִלְכַּת בִּקְרֵבֵת ה' וְכִי אֲפָשֵׁר לוֹ
לְאָדָם לְחַלֵּף אַחֵר שְׂכִינָה, וְהָלַךְ כִּכָּר נֶאֱמָר 'כִּי ה' אֱלֹהֵיךְ אִישׁ
אֲכָלָה הוּא', ואם כן לֹא נִיתַן לִיָּלֵךְ אַחֵר. וְאֵלָּא כִּי הִיא כּוֹונֶת
הַפְסוֹק, שֶׁצִּירִיךְ הָאָדָם לְחַלֵּף אַחֵר מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרִוךּ הוּא
- לְנַהֲגוֹ כְּמִדּוֹתָיו. וְהִינֵנו הוּא - הַקְבִּיָּה מְלִכִּישׁ עֲרוּמִים,
דְּבִתְרִיב "וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ בְּתָנוּת עוֹר וְיִלְבָּשֵׁם",
אֵף אִתָּהּ הִתְנַהֵג כֵּן וְהִלְבִּישׁ עֲרוּמִים. וְכֵן כִּפִּי שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרִוךּ הוּא
בִּיָּקֵר חוֹלִים, דְּבִתְרִיב בְּבֹאוֹ לְבַקֵּר אֶת אֲבִרְהָם אַחֵר מִילְתּוֹ "וַיֵּרָא
אֵלָיו ה' בְּאַלְוִי מִמְרָא", אֵף אִתָּהּ בִּיקֵר חוֹלִים. וְכֵן מַה הַקְדוֹשׁ
בְּרִוךּ הוּא נִיחָם אֲבָלִים, דְּבִתְרִיב "וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אֲבִרְהָם וַיִּבְרָךְ
אֱלֹהִים אֶת יִצְחָק בְּנוֹ" - שֶׁנִּיחָמוֹ עַל אֲבִיו וּבִרְכוּ אֱלֹקִים בְּרִכַּת
אֲבָלִים, אֵף אִתָּהּ נִחָם אֲבָלִים. וְכֵן מַה הַקְדוֹשׁ בְּרִוךּ הוּא קָבַר
מֵתִים, דְּבִתְרִיב "וַיִּקְבֹּר אוֹתוֹ בְּנִי", אֵף אִתָּהּ קָבַר מֵתִים.
כִּיֵּן שֶׁהוֹכִירָה הַגְמָרָא שֶׁהַלִּישׁ הַקְבִּיָּה אֶת אָדָם וְחוּה בְּכַתּוּבֹת עוֹר,
דִּנָּה הַגְמָרָא מִמָּה הַקְבָּנוֹת עוֹר שֶׁהַלִּישׁ. נִחְלָקוּ בּוֹהַ רַב וּשְׁמוּאֵל,
חָד - אַחַד מֵהֶם אָמַר, שֶׁהוּא מִדְבָּר הָכָא מִן הָעוֹר - צִמּוֹר, וְחָד אָמַר
שֶׁהִיא זֶה פֶּשֶׁתָּן, וְנִקְרָא כֵן לְפִי שֶׁהוּא דְּבַר שֶׁהָעוֹר נִתְּנָה מִמֶּנּוּ
שְׁלּוּבִשִׁים אוֹתוֹ סוּמּוֹן לְעוֹר. דִּרְשׁ רַבִּי שְׁמֵלָא, הַתּוֹרָה בְּתַחֲלָתָהּ
עוֹסֶקֶת בְּגִמְלּוֹת חֲסִידִים, וְסוֹפָה עוֹסֶק בְּגִמְלּוֹת חֲסִידִים, תְּחִלָּתָהּ
גְּמִלּוֹת חֲסִידִים, שֶׁנִּכְתַּב שְׁעֵשֶׂה הַקְבִּיָּה חֶסֶד לְאָדָם וְחוּה, דְּבִתְרִיב
"וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ בְּתָנוּת עוֹר וְיִלְבָּשֵׁם", וְסוֹפָה
עוֹסֶקֶת בְּגִמְלּוֹת חֲסִידִים, דְּבִתְרִיב "וַיִּקְבֹּר אוֹתוֹ בְּנִי".
דִּרְשׁ רַבִּי שְׁמֵלָא, מִפְּנֵי מַה נִּתְּנָה מִשָּׁה רַבִּינוּ לִיכַנס לֶאֱרֶץ
יִשְׂרָאֵל, וְכִי לֹאֲכֹל מִפְּרֵי הָאָרֶץ צִרָה, אוֹ לְשִׁבּוֹעַ מִטּוֹבָה הוּא
צִרָה. אֵלָּא כִּךְ אָמַר מִשָּׁה בְּתַפִּילוֹת וּבִשְׁתָּה לִיכַנס לֶאֱרֶץ, הִרְבָּה
מִצּוֹת נִצְטָווּ יִשְׂרָאֵל, וְאֵין מִתְקַיִּימִין - חֵלֶק מִהֶן אֵלָּא בְּאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל, לְכַךְ אֲנִיכֶם אֵף אֵין לֶאֱרֶץ, כִּדִּי שִׁיתְקַיִּימוּ הַמִּצְוֹת בְּזִמְנָן
עַל דִּי. אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרִוךּ הוּא, כִּלּוֹם מַה שֶׁאִתָּה מְבַקֵּשׁ לְקִיָּים
הַמִּצְוֹת הַתּוֹלוֹת בְּאֶרֶץ, אֵין זֶה אֵלָּא בְּכַדִּי לְקַבֵּל שֶׁכֶּר עֲלֵיהֶם, אִם
כֵּן מַעֲלָה אֵין עֲלֵיךְ בְּאֵילוֹ עֲשִׂיתָם וְתִקְבַּל שְׁכָר עֲלֵיהֶם. שֶׁנֶּאֱמָר
"לִבֵּן אֲחִיקָה לֹו בְּרִיבִים, וְאֵת עֲצוּמִים וְחֵלֶק שְׁלָל, תַּתַּת אֲשֶׁר
הָעִירָה לְמוֹת נִפְשׁוֹ, וְאֵת פְּשָׁעִים נִמְנָה, וְהוּא חָטָא רַבִּים נֶפֶשׁ,
וְלִפְשָׁעִים יִפְגְּעוּ", וְנִדְרַשׁ מִקְרָא זֶה לְגַבִּי מִשָּׁה, 'לִבֵּן אֲחִיקָה לֹו -
שְׁכָר בְּרִיבִים', יָכוֹל - שֶׁמָּא תִאֲמַר שִׁיחֵה שְׁכָרָךְ בְּאֶחָדָיו, וְלֹא
בְּרִאשׁוֹנִים - האבות, תִּלְמוּד לומר 'וְאֵת עֲצוּמִים וְחֵלֶק שְׁלָל' -
שֶׁמֶתָן הַשְׁכָּר בְּיַדִּי בְּאֶחָדָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, שֶׁהֵן עֲצוּמִים בְּתוֹרָה
וּבְמִצְוֹת. ומה שֶׁנֶּאֱמָר 'תַּתַּת אֲשֶׁר הָעִירָה לְמוֹת נִפְשׁוֹ', הוּא לֹא
שֶׁמֶסְכֵּר מִשָּׁה אֶת עֲצָמוֹ לְמִיתָה בַּעֲבוּר יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמָר - לֹא לִפְנֵי
חָטָא הָעָגֹל אִמֵּר מִשָּׁה, "וְעַתָּה אִם תִּשָּׂא חָטָאתִי, וְאִם אֵין מִחְנֵי נָא

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יד עמוד א

רש"י

1 נסמא. מושל, כהן שאמר קומוס דוכוס ושלטון, וחברו ריהקון קורטון נסמא (נקלסו דף)
2 לכו: ויבדקו אלהים את יצחק, נחמו על אביו וברכו ברכת אבליים: דבר הקא מן העור. של
3 צמר הוא: שהעור נהנה מפניו. של פשתן שאדם לובש סמוך לעורה: תחלתו גמילות חסדים.
4 הלביש ערמית: ולפושעים יפגע. בשביל פושעים הפגיע: הערה. הריק:

תוספות

1 מפני מה נקבר מול בית פער כדי לכפר על מעשה פער. ומדרש אגדה בכל שנה ושנה
2 בעת שחטאו ישראל בבנות מואב באותו פרק בית פער עולה למעלה כדי לקטר
3 ולהזכיר עון וכשהוא רואה קברו של משה חזר ושקע שמשוה רבינו שקעו בקרקע עד
4 דוטמו וכל שנה שעולה חזר ונשקע למקום ששקעו משה רבינו. מתוספת רבי:

הדרן עלך המקנא

5 **מביא** את מנחתה. אין סדר המשנה וסדר
6 הפרשה מכוון שחרי כך סדר הפרשה
7 קינא לה ונסתרה מעלה האשה ומביא את
8 מנחתה הכהן מביא פיילי של חרס ונותן לתוכו
9 חצי לוג מים מן הכיור ונותן בו עפר מעמיד
10 האשה בשער נקור ואוחז בגדיה וסותר את
11 שערה ונותן את המנחה על ידה וביד הכהן מים
12 המרים ומשביע ומתנה עמה וכותב את המגילה
13 ומוחק ומשקה ונותן מנחתה מתוך כפיפה מצרית
14 ונותן לתוך כלי שרת מניף ומגיש קומץ ומקטיר
15 ולא ידענו למה שינה התנא הסדר ואם סדר
16 התנא דוקא או סדר הפרשה:

17 **כדי** ליגעה. שחרי היתה נתונה על ידה עד גמור
18 כל הסדר כדי שתחזור ותודה ולא שייך
19 למימר דרדשי טעמא דקרא אלא היכא דנפקא לן
20 מינה מידי דמריב מינה וקרא טתמא כתיב וכולל
21 הכל ואנו דורשין טעמו ואומרים וזה הטעם של
22 פסוק הואיל וטעמו בשביל כך איכא דוקא כגון
23 לא תחבול בגור אלמנה משמע בין עניה ועשירה
24 וקאמר ר"ש טעמא דקרא שאם אתה ממשכן
25 אותה אתה משיא לה שם רע בשכנותיה מתוך
26 שאתה משיב לה העבט ונאמר עניה דוקא אין
27 ממשכנין אותה (כ"ט דף קטו).

אי

הדרן עלך המקנא

1 נסמא של בית פער, הראנו היכן משה קבור. עמדו
2 למעלה, נדמה להם למטה. למטה, נדמה להם
3 למעלה. נחלקו לשתי ביתות, אותן שעומדים למעלה,
4 נדמה להן למטה. למטה, נדמה להן למעלה, לקיים
5 מה שנאמר 'ולא ידע איש את קברתו'. רבי חמא
6 ברבי חנינא אמר, אף משה רבינו אינו יודע היכן
7 קבור, כתיב הכא 'ולא ידע איש את קברתו', וכתיב
8 התם 'וזאת הבקרה אשר ברך משה איש האלהים'.
9 ואמר רבי חמא ברבי חנינא, מפני מה נקבר משה
10 אצל בית פער, כדי לכפר על מעשה פער. ואמר
11 רבי חמא ברבי חנינא, מאי דכתיב 'אחרי ה' אלהיכם
12 תלכו', וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה, והלא
13 כבר נאמר 'כי ה' אלהיך אש אכלה הוא', אלא להלך
14 אחר מדותיו של הקדוש ברוך הוא. מה הוא מלביש
15 ערומים, דכתיב 'ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו
16 פתנות עור וילבישם', אף אתה הלביש ערומים.
17 הקדוש ברוך הוא ביקר חולים, דכתיב 'וירא אליו ה'
18 באלוני מוֹרָא', אף אתה ביקר חולים. הקדוש ברוך
19 הוא ניהם אבליים, דכתיב 'ויהי אחרי מות אברהם
20 ויברך אלהים את יצחק בגו', אף אתה נהם אבליים.
21 הקדוש ברוך הוא קבר מתים, דכתיב 'ויקבר אותו

משיקה

22 בגי', אף אתה קבור מתים: 'פתנות עור' רב ושמואל, חד אמר דבר הבא מן העור, וחד אמר דבר שהעור נהנה מפניו. דרש
23 רבי שמלאי, תורה תחלתה גמילות חסדים, וסופה גמילות חסדים. תחילתה גמילות חסדים, דכתיב 'ויעש ה' אלהים לאדם
24 ולאשתו פתנות עור וילבישם', וסופה גמילות חסדים, דכתיב 'ויקבר אותו בגי'. דרש רבי שמלאי, מפני מה נתאזה משה רבינו
25 ליפגם לארץ ישראל, וכי לאכול מפריה הוא צריך, או לשבוע משובה הוא צריך. אלא כך אמר משה, הרבה מצות נצטוו ישראל,
26 ואין מתקיימין אלא בארץ ישראל, אכנס אני לארץ, כדי שיתקיימו פולן על ידי. אמר לו הקדוש ברוך הוא, כלום אתה מבקש
27 אלא לקבל שכר, מעלה אני עליך באיני עשיתם, שנאמר 'לכן אחלק לו ברבים, ואת עצומים יחלק שָׁלָל', תחת אשר הערה
28 למות נפשו, ואת פושעים נמנה, והוא חמא רבים נשא, ולפושעים יפגע, 'לכן אחלק לו ברבים', וכול באחרונים ולא בראשונים,
29 תלמוד לומר 'ואת עצומים יחלק שָׁלָל' באברהם יצחק ויעקב, שהן עצומים בתורה ובמצות. 'תחת אשר הערה למות נפשו',
30 שמסר עצמו למיתה, שנאמר 'ואם אין מחני נא וגו''. 'ואת פושעים נמנה', שנמנה עם מתי מדבר. 'הוא חמא רבים נשא', שביפר
31 על מעשה העגל. 'ולפושעים יפגע', שביקש רחמים על פושעי ישראל שיחזרו בתשובה, ואין 'פגיעה' אלא תפלה, שנאמר 'ואתה
32 אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי':

הדרן עלך המקנא לאשתו

היה מביא - פרק שני

33 **משנה**. היה מביא את מנחתה בתוך כפיפה מצרית ונותנה על ידה כדי ליגעה. כל המנחות תחילתן וסופן בכלי שרת, וזו תחלתה
34 בכפיפה מצרית וסופה בכלי שרת. כל המנחות טעונות שמן ולבונה, וזו אינה טעונה לא שמן ולא לבונה. כל המנחות באות
35 מן החטין וזו באה מן השעורין. מנחת העומר אף על פי שבאה מן השעורין, היא היתה באה גרש, וזו באה קמח. רבן גמליאל אומר, בשם
36 שמעשה מעשה בהמה כך קרבה מאכל בהמה. גמרא תנא אבא חנין אומר משום רבי אליעזר, (וכל כך למה) כדי ליגעה כדי שתחזור
37 בה. אם ככה חסה תורה על עוברי רצונו, קל וחומר על עושי רצונו. וממאי משום דחסה הוא, דילמא פי הויכ דלא תיפחוק מגילה, קסבר
משיקה

סוטה. פרק שני - היה מביא דף יד עמוד ב

תוספות

רש"י

משום מגילה הא אימחוקא. היה קשה לרבי האמרי לעיל (ה' ק) דלאחר ושנמחקה
מגילתה מאימין עליה שתשהה ונראה דעל כרחיך אית לן למימר דר"א לית ליה איום
שתשהה אפי' אחר מחיקת מגילה ומרלא פריך נהי דמשקה ואחר מקריבה אימא דלאחר
מחיקה לאלתר היה נוטל המנחה מעל ידיה ש"מ דפשיטא ליה דעד שעת הקרבה היה

מניחה על ידיה אם כן למאן דאמר מאימין עליה
שתשהה אית לן למימר דסבירא ליה מקריב
מנחתה ואח"כ שותה דכבר נקריבה
טעונה

משקה ואחר כך מקריב את מנחתה, דאי משום
מגילה הא אימחוקא לה: כל המנחות כו': ורמינהו,
סדר מנחות פיצד, אדם מביא מנחה מתוך ביתו

בקלות של כסף ושל זהב ונותנה לתוך כלי שרת ומקדשה בכלי שרת, ונותן עליה שמנה
ולבנותה ומוליכה אצל כהן, וכהן מוליכה אצל מזבח ומגישתה בקרן דרומית מערבית כנגד
חודה של קרן ודיו. ומסלק את הלבונה לצד אחר וקומץ ממקום שנתרבה שמנה, ונותנו
לתוך כלי שרת ומקדשו בכלי שרת ומלקט את לבונתה ונותנה על גביו (ומעלה אותו לגבי
מזבח) ומעלהו ומקטירו בכלי שרת ומולחו ונותנו על גבי האשנים. קרב הקומץ, שרתה
נאכלין ורשאים הכהנים ליתן לתוכה יין ושמן ודבש, ואין אסורין אלא מלחמין. קתני מיהא,
בקלות של כסף ובקלות של זהב. אמר רב פפא, אימא בכלים הראויין לכלי שרת, מפלג
דכפיפה מצרית לא חוץ. כמאן, דלא ברבי יוסי יהודה, דתניא כלי שרת שעשואן של
עץ, רבי פוסל ורבי יוסי ברבי יהודה מכשיר. אפילו תימא רבי יוסי ברבי יהודה, אימר
דאמר רבי יוסי ברבי יהודה בחשובין, בפחותין מי אמר. וכי לית ליה לרבי יוסי ברבי יהודה
הקריבהו נא לפחתה: ונותנה לכלי שרת ומקדשה בכלי שרת: שמעת מינה, כלי שרת
אין מקדשין אלא מדעת. אימא, נותנה בכלי שרת לקדשה בכלי שרת: ונותן עליה שמנה
ולבנותה: שנאמר ויצק עליה שמן ונתן עליה לבנה: ומוליכה אצל כהן: דכתיב והביאה
אל בני אהרן וגו': וכהן מוליכה אצל מזבח: דכתיב והגישתה (אצל) [אל] המזבח: מגישה
בקרן דרומית מערבית כנגד חודה של קרן ודיו. מנלן, דכתיב וזאת תורת המנחה הקרב
אתה בני אהרן לפני ה' אל בני המזבח: ותניא, לפני ה', יכול במערב, תלמוד לומר אל
בני המזבח. אי אל בני המזבח, יכול בדרום, תלמוד לומר לפני ה'. הא פיצד, מגישה בקרן
דרומית מערבית כנגד חודה של קרן, ודיו. רבי אלעזר אומר, יכול יגישנה במערבה של קרן
או לדרומה של קרן, אמרת כל מקום שאתה מוצא שני מקראות, אחד מקיים עצמו ומקיים
דברי חבירו, ואחד מקיים עצמו ומבטל דברי חבירו, מניחין את שמקיים עצמו ומבטל חבירו,
ותופסין את שמקיים עצמו ומקיים חבירו, כשאתה אומר לפני ה' במערב, ביטלתה אל בני
המזבח בדרום, וכשאתה אומר אל בני המזבח בדרום, קיימתה לפני ה' במערב. הא פיצד,
מגישה לדרומה של קרן. והיכן קיימתה, אמר רב אשי, קסבר האי תנא, כוליה מזבח בצפון
קאי. מאי ודיו, אמר רב אשי, איצטריך, סלקא דעתך אמינא, תיבעי הגשת מנחה גופה,
קמשמע לן. ואימא הכי נמי, אמר קרא והקריבה אל הכהן וגו' והגישתה אל המזבח מה
הקרבה אצל כהן בכלי, אף הגשה אצל מזבח בכלי: ומסלק את לבונתה לצד אחד: פי היכי
דלא תקמוץ בהדי מנחה, בדתנן קמץ ועלה בידו צרור או גרור מלח או קורט לבונה פסול:
וקומץ ממקום שנתרבה שמנה: מנלן, דכתיב מסלתה ומשמנה: מוגרשה ומשמנה: ונותנו
לתוך כלי שרת ומקדשו בכלי שרת: למה לי, הא קדשה חרא וזמנא. מיד דהוה אדם, דם
אף על גב דקדושתיה ספין בצואר בהמה, הדר מקדש ליה בכלי שרת, הכא נמי לא שנא:
ומלקט את לבונתה ונותנה על גביו: דכתיב ואת כל הלבנה אשר על המנחה: ומעלהו

זה עושה אלא תפוס המקיים את שניהם: קיימתה לפני ה' במערב. הא פיצד מגישה לדרומה של קרן, היג לה בתיב לדרומה של קרן ולא בעי כנגד חודה ותיבן קיימתה. הלא חזן
לכנגד חוית ההיכל הוא: קסבר האי תנא. ר' אלעזר: בליה מזבח בצפון קאי. בחלק צפוני של עזרה. ולית ליה מזבח מן כנגד ההיכל ובתליו. נמצא דרומה של מזבח כנגד אמצע
פחת ההיכל. הלכך יגישנה אל בני המזבח בדרום, ובלבד שיהא סמוך למערב, נמצא מקום את שניהם. וה"ה נמי אם היה מזבח משוך מעט מכנגד חוית דרומית ההיכל ולצפון שיהא
דרומה של מזבח כנגד ההיכל היה מצי לקום את שניהם. דכנגד ההיכל קרינן ביה לפני ה' ובלבד שיהא סמוך לקרן דהיינו אצל מערב. והא דנקט למשמע מנה בליה מזבח בצפון קאי,
משום דג' מוקדשות הן בדרך זה. ר' יהודה אית ליה מזבח מן כנגד היכל ובתליו בפ"ק דיומא (ה' טו), ור"א בן יעקב אית ליה בליה מזבח בדרום קאי. דאמר צפוני שהוא צד פני
מזבח, ור' יוסי הגלילי אית ליה בליה מזבח בצפון קאי בוקדים בפ' קדשי קדשים (ה' טו), הלכך לר"א דהא דשמעי' ליה ע"כ דקאמר חוית דרומית של מזבח לבנים מכנגד חוית של
היכל הוא. ופליג אדרי"ו ואדרי"א בן יעקב, מוקמינן ליה כר' יוסי הגלילי דס"ל דכליה מזבח בצפון, ולא מוקמינן ליה במחלוקת רביעית: מאי ודיו. מאי תיסק אדעתיה דנבעי טפי מנחה
גופה. ולא הכלי שהיה בה אלא יכוף הכלי שיהא נוגע סלת למזבח: פסול. משום דהוה קמץ חסר: ספין. הוי כלי שרת דתניא (ומה ע"כ) כל הכלים שעשה משה משיחתן מקדשות,
מכאן ואילך גבדוהן מתוקהן: הדר מקדש ליה בכלי. שמקבלו בכלי שרת כדכתיב והשם באגנות (משום מה): ואת כל הלבונה. גבי הקשרה כתיב. דמקטן קמץ ולבונה פי דהיה
ח"ו

משקה. המים ואח"כ מקריב מנחתה, ופולגותא היא בפרק היה נוטל (לעיל דף טו.). ומיהו כל
זמן שלא קרבה מנחתה אינה נבדקת, דכתיב מוקרת עון, ואע"פ ששחתה מניחין אותה
בדה כדי לנגעה ותודה. והשקת ודאי משום חסין הוא. דאי משום מגילה הא אימחוקא
לה: קלותי. כעין סלים, אדם מביא מנחתו לעזרה מתוך ביתו בקלות וכו': ונותנה.
בקרן בכלי שרת. קס"ד שצריך לתתה ע"מ כן
שיהא דעתו שיקדשה הכלי: ומגישתה. מגיע את
הכלי לקרן מערבית דרומית. ולקמן יליף לה
מקרא: ודיו. לקמן מפרש מאי היא ואומאי
תיסק אדעתיה דנבעי טפי: ומסלק הלבונה לצד
אחר. בחזקת הכלי עצמה. ולקמן מפרש טעמא
דכלה מתנינא: שנתרבה שמנה. מקום שהיא
נגלתה יפה בשמן: ונותנו לכלי שרת. שני. ולקמן
מפרש טעמא: על גבי האשנים. על האש: לתן
לתוכה. לתן לתוך השירים: בכלים הראויין לכלי
שרת. אם היה מקדשין: רבי פוסל. ובמקומו
ובמקומו סבול לית טעמא בפרק החליל (ה' טו):
בשוביו. בכלי עץ חשובין: הקריבהו נא לפחתה.
סיפא דקרא, הוצרך או להשא פניה: אין מקדשין
אלא מדעת. שהנותנו בהן צריך שיתענו לשם
כך. ואת הרי מנחה קדושה ועומדת שהקדישה
בה, קדשת פה אינה אלא קדשת דמים ואינה
קדשת הנוף, ואינה נפסלת בטבול יום ובלינה:
ואם נטמאת נפריה. קדשה בכלי שרת קדשת
הנוף ונפסלת בטבול יום ובלינה ואין לה פדיון:
נותנה לקדשה. התורה הצריכה לתנו בכלי
שרת כדי שיקדשה הכלי ואפילו אינו מתבון
לקר: ונותן עליה. הוי שמן ולבונה ואין צריך
כחן לקר, דכתיב ויצק עליה שמן וגו' והדר
ותביאה אל בני אהרן וגו': וזאת תורת המנחה.
כל המנחות במשמע: הקרב אותה בני אהרן וגו'
יכול בפעור. יגיענה לדפן מערבי של מזבח,
דהיינו לפני ה', שההיכל במערב והמזבח בחצר
ל"ב אמה רחבו ממזעזע באמצע העזרה, וכן
ההיכל ממזעזע באמצע העזרה זה מול זה ל"ב
אמה היכל ובתליו. חללו ב' ובתליו ר' אבהו ע"כ
במל צפוני וששנה לכלל דרומי, נמצא מערבו
של מזבח לפני ה' דאין מפסיק כלום בינו לבין
ההיכל, דאלו אולם שלפני ההיכל פתוח הוא
ורחבו עשרים אמה ככל חללו של ההיכל: כנגד
חדה. כל מה שיכול לקרבו כלפי מערב, ובלבד
שיהא שם קצת דרום משום אל בני המזבח, דאי
לא כנגד חדה ליכא לפני ה' ככל שהרי חויות
ההיכל כלם כנגד חויות המזבח: ר' אלעזר אומר
כו'. דרושו למקרא בענין אחר, וכך דרושו, מתוך
שנאמר לפני ה' אל בני המזבח יכול יגישנה
לאחר מכן רצה למערב רצה לדרומה, וה"ה לה
בתיב: או לדרומה של קרן אמרת. כך תשיבני
כל מקום שאתה מוצא כו'. דכיון דאפשר לקום
את שניהם חו לא תוקמה רצה זה עושה רצה

ביאורים למסכת סוטה דף יד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מוליכה אצל מוֹזַבָּה, דְּכֵתִיב 'וְהִנֵּי־שָׁהָא (אצל) [אֶל] הַמִּזְבֵּחַ'.
מבואר בברייתא מנישה בקרן דרומית מערבית כנגד חודה של
קרן ודיו. שואלת הגמרא, מִלָּן שמקום הגשת המנחה הוא בחודה
של קרן מערבית דרומית, עונה הגמרא, דְּכֵתִיב 'וְזֹאת תִּזְרֹת
הַמִּנְחָה הַקֶּרֶב אֹתָהּ בְּנֵי אַחֲרֵי לִפְנֵי ה' אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ' - משמע
שזו היא תורת כל המנחות. וְתִנָּא, לִפְנֵי ה', יָכוֹל בְּמַעֲרָב - אם היה
כתוב רק 'לפני ה' היינו מפרשים שמנישה אל הקיר המערבי של
המזבח, תלמוד לומר אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ - לכך נאמר 'אל פני
המזבח', ופני המזבח הם בצד דרום ששם נמצא הכבש שעולים בו
למזבח. אִי אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ יָכוֹל בְּדָרוֹם - ואם היה כתוב רק 'אל
פני המזבח', היינו מפרשים שמנישה אל הקיר הדרומי של המזבח,
תלמוד לומר לִפְנֵי ה' - לכך נאמר 'לפני ה' דהיינו לצד המערבי,
הא פִּיצַר - כיצד יתכן שניגשה גם 'לפני ה' וגם 'אל פני המזבח',
אלא שמנישה בקרן דרומית מערבית כנגד חודה של קרן ודיו -
מנישה כנגד חודה של קרן דרומית מערבית, ובאופן זה נחשב
שהניגשה גם 'לפני ה' וגם 'אל פני המזבח'.
מביאה הגמרא שרבי אלעזר אומר, כיון שנאמר גם 'לפני ה' וגם 'אל
פני המזבח' יָכוֹל יִנְשְׁנָה בְּמַעֲרָבָהּ שֶׁל קֶרֶן אוֹ לְדְרוֹמָהּ שֶׁל קֶרֶן -
היינו יכולים לומר שיכול להנישה להיכן שיחפוץ, או לצד מערב של
הקרן ויקיים 'לפני ה' או לצד דרום ויקיים 'אל פני המזבח', אך אין
זה נכון משום שֶׁאִמְרַתָּה - יש להשיב ולומר, שדוקא במקום שאי
אפשר לקיים דין אחד משני הפסוקים - בזה צריך לומר שכוונת
התורה היא שיעשה אחד מהשנים, אך בכל מקום שֶׁאִתָּה מוֹצֵא
שְׁנֵי מִקְרָאוֹת שֶׁאֵחָד מִקְרָאִים עֲצָמוּ וּמִקְרָאִים דְּבָרֵי חֲבִירוֹ - שהדין
שנאמר בפסוק אחד ניתן ליישבו גם עם מה שנאמר בו וגם עם מה
שנאמר בפסוק השני, וְאֶחָד מִקְרָאִים עֲצָמוּ וּמִבְּמַל דְּבָרֵי חֲבִירוֹ -
ואילו הדין שנראה מהפסוק השני מתיישב עם מה שנאמר בו עֲצָמוּ
אך סותר את מה שנאמר בפסוק הראשון, מִנִּיחִין אֵת הַדִּין שֶׁנִּרְאָה
מהפסוק השני שֶׁמִּקְרָאִים עֲצָמוּ וּמִבְּמַל דְּבָרֵי חֲבִירוֹ, וְתוֹפְסִין אֵת הַדִּין
שנאמר בפסוק הראשון שֶׁמִּקְרָאִים עֲצָמוּ וּמִקְרָאִים חֲבִירוֹ, ולכן לגבי
הגשת המנחה, בְּשִׁאֲתָהּ אוֹמֵר לִפְנֵי ה' בְּמַעֲרָב - אם נרצה לקיים
רק את מה שנאמר בפסוק 'לפני ה' ולהניש לצד מערב, בְּיִמְלָתָהּ
'אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ' בְּדָרוֹם לא נקיים כלל את מה שנאמר 'אל פני
המזבח' שמשמע שצריך להניש לצד דרום, וּבְשִׁאֲתָהּ אוֹמֵר 'אֶל פְּנֵי
הַמִּזְבֵּחַ' בְּדָרוֹם קִיַּמְתָּהּ לִפְנֵי ה' בְּמַעֲרָב - אך אם נקיים את מה
שנאמר בפסוק 'אל פני המזבח' ונניש לצד דרום, נקיים גם את מה
שנאמר 'לפני ה' דהיינו לצד במערב, הָא פִּיצַר - להיכן יגיש ויקיים
את שני הדינים, מִנִּיֶּשֶׁה לְדְרוֹמָהּ שֶׁל קֶרֶן - מגיש את המנחה לקיר
הדרומי של המזבח ואין צריך שיהיה כנגד חודה. שואלת הגמרא
וְהִיכֵן קִיַּמְתָּהּ בזה את מה שנאמר 'לפני ה', והרי התבאר של"ב
אמות של המזבח היו מכוונות כנגד היכל וקירותיו וזויות המזבח
אינם מכוונות כנגד ההיכל, נמצא שלא קיים 'לפני ה'. מבארת
הגמרא, אֲמַר רַב אֲשִׁי קֶסֶבֶר הָאִי תָנָא בְּיִמְלָתָהּ מוֹזַבָּה בְּצִפּוֹן קָאִי
- רבי אליעזר סבר כשיטת רבי יוסי הגלילי, שכל ל"ב אמות המזבח
היו בצפון העזרה, כלומר שיש עשרה אמות הדרומיות של המזבח
בלבד היו כנגד חציו הצפוני של ההיכל, נמצא שאף העומד בצד
הקיר הדרומי של המזבח עומד כנגד ההיכל, ומניש את המנחה לקיר
הדרומי סמוך ביותר למערב, ובכך מקיים גם את מה שנאמר 'לפני
ה' שהרי הוא כנגד ההיכל, וכן את 'אל פני המזבח' שהרי מגיש לצד
דרום.
שואלת הגמרא מֵאִי כוונת הברייתא במה שאמרה וְדִּיּוֹ - ומשמע
שהיינו סבורים שיש לו לעשות יותר. ומשיבה, אֲמַר רַב אֲשִׁי,
אֵיצְטְרִיף - הברייתא הוצרכה לומר כן משום שסָלְקָא דְּעִתָּךְ
אֲמִינָא תִּיבְעֵי הַנִּשְׁתַּ מִּנְחָה גּוֹפָה - היינו סבורים שאין די בהגשת
הכלי עם המנחה למזבח אלא צריך לכופף את הכלי ולהקריב את
סולת המנחה עצמה שתהיה נוגעת במזבח, קִמְשְׁמַע לָן שְׁדִי בְּנִיגֵית

שסדר בדיקת הסוטה הוא, שתחילה מוחים את מגילת סוטה אל
המים ומִשְׁקָה את המים, וגם לאחר שהשקוה משאירים את המנחה
על ידיה וְאַחֵר כִּד מְקַרֵּיב אֵת מִנְחָתָהּ, ולכן הוכרח לומר שהטעם
שרצתה התורה ליגעה כדי שתודה ולא תיבדק הוא משום שחסה
עליה שלא תמות, דִּאי מְשֻׁם מְגִלָּה שֶׁלֹא תִימָחַק, מדוע ממשיכים
ליגעה הָא כְּבֵר אִימְחִיקָא לָהּ.
כָּל הַמִּנְחֹת כּוֹ, מקשה הגמרא וְרִמִּינָהּ, שנינו בברייתא כִּד
מִנְחֹת פִּיצַר, אֲדָם מְבִיא מִנְחָה מֵתוֹךְ בֵּיתוֹ בְּקִלְתוֹת - כעין סלים
שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב, וְנִתְּנָה כְּשִׁמְעִי לעזרה לתוך כְּלִי שֶׁרֶת
וּמִקְדָּשָׁה בְּכָלִי שֶׁרֶת - הבינה הגמרא שכשנותן את המנחה בכלי
שרת צריך שתהיה דעתו שהכלי יקדשהו, וְנִתְּנָה עֲלֶיהָ בעל הקרבן
שִׁמְעָה וְלִבְנִיתָהּ וּמִלִּיכָהּ אֶצֶל בְּהֵן, וְכֵן מוֹלִיכָהּ אֶצֶל מוֹזַבָּה
הַחִיצוֹן וּמִנִּישָׁה - שיעד הכלי בקרן דרומית מערבית כנגד חודה
שֶׁל קֶרֶן, וְדִיּוֹ די בכך. וּמִסְלָק הַכּוֹחַ אֵת הַלְבוּנָה שֶׁבְּתוֹךְ הַכּלִי לְצַד
אֶחָד שֶׁל הַכּלִי, כדי שלא יתערב בקומץ חלק מן הלבונה, וְקוֹמֵץ -
נוטל הכהן בקמיצתו מִמָּקוֹם שֶׁנִּתְּרַבָּה שִׁמְעָה - ממקום שהמנחה
בלולה היטב בשמן, וְנִתְּנָה לְתוֹךְ כְּלִי שֶׁרֶת אַחֵר וּמִקְדָּשָׁה בְּכָלִי
שֶׁרֶת בִּשְׁנֵית, ולהלן יתפרש טעם הדבר. וּמִלְקָט אֵת לִבְנִיתָהּ
שְׁנוֹתָהּ בְּכָלִי הָרֵאשׁוֹן וְנִתְּנָה עַל גִּבּוֹ - על גבי הקומץ, (וּמַעֲלָה
אוֹתוֹ לִפְנֵי מוֹזַבָּה) וּמַעֲלָהּ - את הקומץ שהלבונה נתונה על גביו
וּמִקְטִירוֹ בְּכָלִי שֶׁרֶת, וּמוֹלִחוֹ וְנִתְּנָה עַל גִּבּוֹ הָאִישִׁים שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ.
לאחר שֶׁקֶרֶב קוֹמֵץ, שִׁירִיתָה שֶׁל הַמִּנְחָה שְׁנוֹתָהּ בְּכָלִי נֶאֱכָלִין
לְכֹהֲנִים, וְרִשְׁאֵין הַכֹּהֲנִים לִיתֵן לְתוֹכָהּ - לתוך השיריים יִין וְשִׁמֵּן
וְדָבַשׁ, וְאִין אֲסוּרִין לַעֲשׂוֹת בְּשִׁירֵי הַמִּנְחָה אֶלָּא מִלְחָמִין - לגרום
לדם שיחמיצו. מבארת הגמרא הקושיא מהברייתא, קִתְּנִי מִיָּהָ,
שהביאו את המנחה מבית בעל הקרבן בְּקִלְתוֹת שֶׁל כֶּסֶף וּבְקִלְתוֹת
שֶׁל זָהָב ורק לאחר הבאתה לעזרה הניחוה בכלי שרת, ואילו במשנה
מבואר שאף תחילתן בכלי שרת. מתרצת הגמרא, אֲמַר רַב פֶּפְא
אִמָּא בְּכָלִים הָרֵאשׁוֹן לְכָלִי שֶׁרֶת - אין כוונת המשנה שנותנה
מתחילה בכלי שרת, אלא שנותנה בכלים הראויים לקדשן ולעשות
מהם כלי שרת. מדייקת הגמרא, מְכָלִל - משמע מהמשנה דְּפִסְפָּה
מְצִירִית לֹא חֲזָא - אינה ראויה להיות כלי שרת ולכן אין מביאין בה
אלא מנחת סוטה. כְּמָאן, דִּלָּא פְּרִי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה - דין זה הוא
כדעת רבי ולא כרבי יוסי ברבי יהודה, דְּתִנָּא כְּלִי שֶׁרֶת שֶׁשְׂשָׁאן שֶׁל
עֵץ, רַבִּי הוֹסִיל וְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה מְכָשִׁיר - והבינה הגמרא
שהטעם שכפיפה מצרית אינה ראויה לכלי שרת הוא משום שעשויה
מעץ וכרבי, אך לדעת רבי יוסי ברבי יהודה גם כפיפה מצרית ראויה
לכלי שרת. דוחה הגמרא אֲפִילוּ תִּימָא שֶׁמִּשְׁתַּנּוּ סוֹבֵרֵת כְּרַבִּי יוֹסִי
בְּרַבִּי יְהוּדָה, מכל מקום כפיפה מצרית אינה ראויה לכלי שרת,
אִמָּר דְּאֲמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה בְּחֻשׁוֹבִין - שאף רבי יוסי ברבי
יהודה לא הכשיר לכלי שרת אלא כלי עץ חשובים אך בְּפִחוֹתֵין מִי
אֲמַר - וודאי לא סבר שעושים כלי שרת מדברים פחותים ובזויים
ככפיפה מצרית, שהרי מי לִית לִיה לְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה
'הַקְרִיבָהּ נָא לְפִתְחָהּ' - וכי לא סבר רבי יוסי בר יהודה את הלימוד
מהפסוק 'הקריבוהו נא לפתח' היצרך או הישא פניך", שאין להביא
מדברים פחותים.
מבואר בברייתא וְנִתְּנָה לְכָלִי שֶׁרֶת וּמִקְדָּשָׁה בְּכָלִי שֶׁרֶת, סברה
הגמרא שכשמניח את המנחה בכלי שרת עליו להתכוון שהכלי
יקדשה, שִׁמְעָתָה מִיָּהּ כְּלִי שֶׁרֶת אִין מִקְדָּשִׁין אֶלָּא מַדְעָת - מוכח
שכלי שרת אינם מקדשים את מה שבתוכם אלא אם כן הנותן
מתכוון לכך. דוחה הגמרא, אִמָּא כוונת הברייתא היא שְׁנִיתָהּ
בְּכָלִי שֶׁרֶת לְמִקְדָּשָׁה בְּכָלִי שֶׁרֶת - הטעם שהצרכה התורה להניח
את המנחה בכלי שרת, הוא כדי שתתקדש המנחה בכלי, אך אף אם
אינו מתכוון שהכלי יקדשה הכלי מקדשהו. וְנִתְּנָה עֲלֶיהָ בעל המנחה
שִׁמְעָה וְלִבְנִיתָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר וְצִקַּע עֲלֶיהָ שִׁמֵּן וְנִתְּנָה עֲלֶיהָ לְבִנְיָהּ.
וּמוֹלִיכָהּ אֶצֶל בְּהֵן, דְּכֵתִיב 'וְהִנֵּי־שָׁהָא אֶל בְּנֵי אַחֲרֵי וְנִי', וְכֵן

המשך ביאור למס' סוטה ליום אחד עשר לעומר עמ' א

1 שהרי על ישראל מינו שרי מיסים. מתרצת הגמרא, תנא רבי
2 אלעזר ברבי שמעון, וישימו עלי' - היינו על פרעה, מלמד
3 שהביאו מלפני - דפוס שבו מייצרים את הלבנים, ותלו לו לפרעה
4 בצווארו, וכל אחד ואחד מישראל שאמר להם איסמנים אני -
5 ממונק אני ואיני יכול לעשות מלאכה, אמרו לו כלום איסמנים
6 אתה יותר מפרעה המשתתף אף הוא בעשיית המלאכה. לפי דרשה
7 זו מוסיפה הגמרא לדרוש, 'שרי מיסים' - דבר שמישים (לבנים),
8 המלבן שתלו לפרעה היה דבר המרגיל ומשים את הבריות בעבודה.
9 כיוצא בזה יש לשאול על הפסוק "למען ענתו בסבלתם", [ענותם
10 מיבעי ליה], אלא יש לבאר, למען ענותו - לפרעה - בסבלותם
11 ד'ישראל' - המצרים עינו את פרעה כדי שכתוצאה מכך אף ישראל
12 יטו שכבם לסבל ולעבוד.
13 "ובן ערי מסכנות לפרעה" רב ושמואל נחלקו בביאור הפסוק,
14 חד מהם אמר, שמסכנות את בעליהן - שעל ידי העבודה
15 שהעבירו המצרים את ישראל באותם ערים, הסתכנו המצרים
16 לטבוע בים, וחד אמר שמסכנות - מדלדלות את בעליהן - שעל
17 ידי עבודתו זו נגרם למצרים שרוקנם ישראל מנכסיהם. דאמר מר,

18 כל העוסק ככנין מתמסכן - בא לידי עניות. במה שנאמר שבנו
19 "את פתם ואת רעמסם", אין אלו שתי ערים אלא עיר אחת,
20 נחלקו רב ושמואל, חד אמר פיתום הוא שמה של העיר, ולמה
21 נקרא שמה רעמסם, כיון שראשון ראשון מתרוסס - כל קצת
22 שהיו בונים, היה מתמוטט ונופל, וחזרו ובנוהו ושוב נפל. וחד אמר
23 רעמסם שמה של העיר, ולמה נקרא שמה פיתום, כיון שראשון
24 ראשון פי תהום בולעו - כל קצת שהיו בונים, היה נבלע באדמה.
25 "ובאשר יענו אותו בן ירבה ובן יפריץ", שואלת הגמרא, בן רבו
26 ובן פריצו מיבעי ליה. מתרצת הגמרא, אמר ריש לקיש, רוח
27 הקדש מבשרתן לישראל, ואומרת למצרים לא תועיל עצתכם
28 למעט את ישראל, אלא "בן ירבה ובן יפריץ".
29 "ונקצו מפני בני ישראל", דורשת הגמרא, ויקצו' הוא מלשון
30 קוצים, מלמד שהיו ישראל דומין בעיניהם של המצרים בקוצים,
31 שבראותם שישראל פרים ורבים היה נדמה להם כאילו עיניהם
32 גופם מליאים קוצים.
33 "ויעבדו מצרים את בני ישראל"

המשך ביאור למס' סוטה ליום שנים עשר לעומר עמ' ב

1 הקב"ה, וכי פה שעתיד לדבר עם השכינה, וינך דבר טמא -
2 מאשה שאכלה דברים טמאים, והתינוק טועם בחלבה את הדברים
3 הטמאים. וכיון שלא רצה לינוק מהן, אמרה לה מרים, האלך ואקרא
4 לאשה מן העבריות שתניקנה. ותינוק דתניב "את מי יורה דעה
5 ואת מי יבין שמועה גמולי מחלב וגו'", ומבארת הגמרא, למי יורה
6 דעה - למי לימד הקב"ה תורה, ולמי הוא יבין שמועה, לגמולי -
7 למי שהבדיל עצמו ונגמל מחלב טמא, ולעתיקי - למי שהעתיק
8 עצמו משרים טמאות.
9 "ותאמר לה בת פרעה לבי וגו'", אמר רבי אלעזר מה שאמר
10 'העלמה' מלמד, שהלכה מרים להביא לה מינקת ב'ריוות בעלמה
11 - כנערה שכל כוחה עליה. ורבי שמואל בר נחמני אמר מה
12 שנאמר 'העלמה' היינו שהעלימה את דבריה - שלא אמרה שהיא
13 אחותו ומביאה את אם הילד.

14 "ותאמר לה בת פרעה חיליכי את הילד הזה והניקה לי ואתן את
15 שכר, ותקח האשה הילד ותניקה", מבארת הגמרא, אמר רבי
16 חמא ברבי חנינא, נורקה בה רוח נבואה והיא מתנבאה, ואינה
17 יודעת מה מתנבאה, שלשון 'חיליכי' בנטריקון, היינו הא - תינוק
18 זה, שליכי - שלך הוא, ואכן כך הדבר שהרי היה בנה של יוכבד.
19 הניקי אותו 'ואני אתן את שכרד', אמר רבי חמא ברבי חנינא לא
20 דיין לצדיקים שמתחוררין להן את אבידתן, אלא שנותנין להן
21 שכרן על כך.
22 נאמר בפסוק לאחר קריעת ים סוף, 'ותקח מרים תנביאה אחות
23 אהרן את התף וגו'', שואלת הגמרא, מפני מה נאמר אחות אהרן,
24 ולא נאמר אחות משה. ומשיבה, אמר רב עמרם אמר רב, ואמרי
25 לה אמר רב נחמן אמר רב, מלמד שהיתה מרים מתנבאה בן,
26 עוד בטרם נולד משה, כשהיא רק אחות אהרן ולא אחות משה,

המשך ביאור למס' סוטה ליום ארבעה עשר לעומר עמ' ב

1 הכלי במזבח. שואלת הגמרא ואימא הכי נמי - מנין לתנא של
2 הברייתא שהדין כן, אולי באמת צריך להגיש את המנחה עצמה אל
3 קיר המזבח. ומשיבה, אמר רבא 'ותקריבה אל הכהן וגו' והנישה
4 אל המזבח, הוקשה הגשת הכהן למזבח להקרבת הבעלים לכהן,
5 מה תקריבה אצל כהן בכלי אף הנשה אצל מזבח בכלי. - שכשם
6 שנותנת המנחה לכהן הוא בכלי, אף הגשת הכהן למזבח יעשה בכלי.
7 עוד מבואר בברייתא ומסלק את לבוניה לצד אהרן. מבארת
8 הגמרא שעושה כן כי יחייב דלא תקמוץ פהי מנחה - כדי
9 שבשיקמוץ את המנחה לא יטול בקומצו משהו מן הלבונה, כדתנין
10 קמץ ועלה בידו צירור או גרר מלח או קורט לבונה פסול - אם
11 נתערב בקומץ המנחה משהו מהלבונה המנחה פסולה, מפני
12 שהקומץ צריך להיות שלם מסולת המנחה, וכשיש בו משהו לבונה
13 חסר בו סולת כשיעור הלבונה.
14 עוד מבואר בברייתא וקמץ מקמץ שנתרבה שמינה. שואלת
15 הגמרא מנין שהדין כן, ומשיבה, דתניב, וקמץ משם מלא קמצו
16 מקמץ ומשמינה, וכן נאמר 'הקטיר הכהן את אוזרתה מן'רשה

17 ומשמינה' - ומשמע שהקומץ הוא ממקום שיש בו ריבוי שמן.
18 עוד מבואר בברייתא ונותנו לתוך כלי שרת ומקדשו בכלי שרת.
19 שואלת הגמרא למה לי להניחו שוב בכלי שרת שיקדשו הא קדשה
20 קדא וימא - הרי כבר נתקדשה כל המנחה בהנחתה בכלי שרת
21 להיות קדושה בקדושת הגוף. עונה הגמרא מיד, דהוה אדם -
22 עושים כן משום שדין הקומץ כדין דם הבהמה הוא. דם אף על גב
23 דקדישתיה סבין בצואר בהמה, הדר מקדיש ליה בכלי שרת,
24 כשם שלגבי הדם - אף שכבר התקדש בשעת השחיטה על ידי הסבין
25 שהוא כלי שרת, מכל מקום צריך לחזור ולקבל את הדם בכלי שרת
26 כדי לקדשו שנית, הקא נמי לא שנא - אף קומץ המנחה דינו כן
27 שצריך לחזור ולקדשו אף שכבר קדש בכלי.
28 עוד מבואר בברייתא ומלקט את לבוניה ונותנה על גביו. מבארת
29 הגמרא שלמדו כן מדבריהם 'ואת כל הלבנה אשר על המנחה' -
30 דהיינו שהלבונה נמצאת על המנחה, כלומר על הקומץ העומד
31 להקטרה, שהרי מקטיר הקומץ והלבונה יחד. ומעלהו

ישעיה פרק ס ז-טז

ז כִּלְצָאן קִדְרִי יִקְבְּצוּ לְךָ אֵילֵי נְבוֹת יִשְׁרָתוֹנָךְ יַעֲלוּ עַל־רִצְוֹן מִזְבְּחִי וּבֵית תַּפְאֲרָתִי אֶפְאֵר: ח מִי־אֵלֶּה פָּעֵב תַּעֲוִפֶינָה וּכְיוֹנִים אֶל־אַרְפְּתִיהֶם: ט פִּירֵלִי אֵיִים יִקְוּ וְאַנִּיּוֹת תִּרְשִׁישׁ פָּרַאשָׁנָה לְהִבִּיא בְּנִיךָ מִרְחוֹק כִּסְפֶם וְזָהָבָם אֲתָם לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְקֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי פֶאֶרְךָ: י וּבְנֵי בְנֵי־נֶכֶד חֲמֹתֶיךָ וּמְלִכֵיהֶם יִשְׁרָתוֹנָךְ כִּי בְקֶצֶף הַפִּתִּיךָ וּבְרִצְוֹנִי רַחֲמֶיךָ: יא וּפְתָחוּ שַׁעֲרֶיךָ תָּמִיד יוֹמָם וּלְיָלָה לֹא יִסְגְּרוּ לְהִבִּיא אֵלֶיךָ חֵיל גּוֹיִם וּמְלִכֵיהֶם נְהוּגִים: יב כִּי־הִגְוִי וְהַמְמַלְכָּה אֲשֶׁר לֹא־עֲבָדוֹךָ יֵאָבְדוּ וְהַגּוֹיִם חָרֵב יִחָרְבוּ: יג כָּבוֹד הַלְבָּנוֹן אֵלֶיךָ יָבֹא בְרוֹשׁ תִּדְהָר וּתְאֲשׁוּר יַחְדוֹ לְפָאֵר מְקוֹם מְקֻדָּשִׁי וּמְקוֹם רַגְלִי אֲכַבֵּד: יד וְהִלְכּוּ אֵלֶיךָ שְׁחוֹחַ בְּנֵי מַעֲנִיךָ וְהִשְׁתַּחֲוּ עַל־כַּפּוֹת רַגְלֶיךָ פֶּלִי־מִנְאֲצִיךָ וְקִרְאוּ לְךָ עִיר יְהוָה צִיּוֹן קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: טו תַּחַת הַיִּתְדֶיךָ עֲזוּבָה וּשְׁנוּאָה וְאֵין עוֹבֵר וּשְׁמַתִּיךָ לְגֹאֲוֹן עוֹלָם מִשּׁוֹשׁ דָּוָר וְדָוָר: טז וַיִּנְקֹתְךָ חֵלֶב גּוֹיִם וְשֹׁד מְלָכִים תִּינְקִי וַיִּדְעַתְךָ כִּי אֲנִי יְהוָה מוֹשִׁיעֶךָ וְגֹאֲלֶךָ אֲבִיר יַעֲקֹב:

רש"י

ל' כבד ע"ש שפתיחתן פתיחת עולם פתיחת תמיד כמו שבר מל' שבירה כך מלשון פתיחה ט"ש אובירט"ש בלע"ז: (יג) ברוש תדהר ותאשור. מיני עצי יער לבנון: (יד) ציון קדוש ישראל. ציון דאיתרעני בה קדישא דישאל ציון של קדוש ישראל: (טז) ושד מלכים. ל' שדים ותינקי יורה עליו:

(ז) אילי נביות. דכרי נביות: (ט) בראשונה. כמו כבראשונה בימי שלמה כעניין שנא' (מ"א י') כי אני תרשיש למלך בים אחת לשלש שנים תבא אני תרשיש וגו', תרשיש שם הים: לשם ה' אלהיך. שנקרא עליך כי ישמעו שמעו ושם גבורתו ויבואו: כי פארך. נתן לך פאר: (י) וברצוני. ובהריצותי לך אימונ"א פייזמנ"ט בלע"ז: (יא) ופתחו שעריך תמיד. ל' פתוח ממשקולת

מצודת ציון

(ז) נביות. שם מקום ישבו שם מבני ישמעאל כמ"ש בכור ישמעאל נביות (בראשית כה). ישרתונך. יהיו לצורכך וכמוהו את בגדי השרד לשרת בקודש (שמות לה): (ח) כעב. כענן: תעופינה. מלשון עפפה ופריחה: ארובותיהם. מלשון ארובה וחלון כמו וארובות השמים (בראשית ז) ור"ל חלונות השוכך והוא מקום מדורם: (ט) יקו. ענין אסיפה כמו יקו המים (בראשית א): ואנינות. ספינות: (י) בקצפי. מלשון קצף וכעס: (יב) חרב יחרבו. מלשון חורבן: (יג) הלבנון. שם יער בארץ ישראל: ברוש וגו'. שמות מיני אילנות חשובים: (יד) שחוח. ענין כפיפה והשפלה כמו תחתיו שחחו עזרי רהב (איוב ט): מעניך. מלשון עינוי: כפות רגליך. כמו שנקרא שטיחת היד כף היד כן נקרא שטיחת הרגל כף הרגל: מנאציק. ענין בזיון כמו נאצו האנשים את מנחת ה' (ש"א ב): (טו) תחת. במקום: לגאון. ענין ממשל רב: מושש. ענין שמחה: (טז) וינקת. מלשון יניקה: ושוד. מלשון שדים: תינקי. מלשון יניקה: אביר. ענין חוזק:

מצודת דוד

(ז) כל צאן קדר. הצאן שבארץ קדר המה מובחרים: יקבצו לך. יאספו להביאם אליך: אילי נביות. האילים שבנביות המה מובחרים: ישרתונך. יהיו לך לצרכך: יעלו וכו'. הוא כמו הפוך יעלו על מזבחי לרצון כמו כל תשא עון (הושע יד) ורבים כמוהו: ובית תפארת. זהו בהמ"ק: אפאר. כי האומות יביאו שמה מנחת כסף וזהב: (ח) מי אלה. כאילו הבריות ישאלו על בני הגולה מי אלה אשר ממהרים לשוב כעפפת הענן וכיונים הממהרים לעוף אל ארובותיהם הם חלונות השוכך: (ט) איים יקו. יושבי איי הים יאספו לבוא אלי והאניות ההולכות על ים תרשיש הם יתעוררו בראשונה להתאסף ולהביא בניך וכו': כספם וכו'. להביא מנחה לה': לשם ה'. כ"ז יהיה בעבור פרסום שם ה': ולקדוש ישראל. כפל הדבר במ"ש: כי פארך. אשר נתן לך פאר והדר וחשיבות: (י) חומותיך. חומות הערים: ישרתונך. ישמשו אותך: כי בקצפי. ר"ל כל הבאה עליך לא היה בדרך הטבע כי לשעבר הכיתי אותך בקצפי ולזה היית בתכלית השפלות ועתה רחמתי אותך ברצוני הטוב ולזה תמשול ממשל רב:

(יא) ופתחו וכו'. יהיו פתוחים ועומדים: יומם וכו'. כפל הדבר במ"ש: חיל גוים. עושר העוים: (יג) כבוד הלבנון. האילנות הנכבדים שביער הלבנון יביאו אליך והם ברוש תדהר ותאשור כולם יחדיו: לפאר. לבנות בהם מקום מקדשי בנין מפואר: ומקום רגלי אכבד. בית המקדש יבנה בנין מכובד ואחז במשל כאילו המקום יושב על הכסא אשר בשמים ורגליו יורדים לנוח בבה"מ כמו והשתחוו להדום רגליו (תהלים צט): (יד) שחוח. ככפיפה ובהכנעה: על כפות רגלך. ר"ל עד סמוך לארץ: עיר ה'. עיר של ה' ציון של קדוש ישראל וכפל הדבר במ"ש: (טו) תחת. במקום שהיית עזובה ולא היה מי מתחבר עמך והיית שנואה לכולם ואין מי עובר בארצך לשאול לשלום לך: ושמתך. במקום זה אשים אותך להיות מושלת עד עולם ולהיות מלאה מושש בכל ימי הדורות: (טז) וינקת. הוא דרך משל לומר שתאכלי טוב האומות: ושד וכו'. כפל הדבר במ"ש: וידעת. אז תכיר שלא במקרה בא הדבר רק הוא בעבור שאני ה' מושיעך ואביר יעקב הוא גאלך:

איוב פרק מא יז-כג

יז מִשְׁתּוֹ יִגְוְרוּ אֵלִים מְשֻׁבְּרִים יִתְחַטְּאוּ: יח מְשֻׁגְּהוּ חֶרֶב בְּלִי תִקּוּם חֲנִית מִפֶּעַ וְיִשְׁרֶיהָ: יט יַחֲשֹׁב לְתַבֵּן בְּרוֹל לַעֲץ רִקְבֹּן נַחוּשָׁה: כ לֹא יִבְרִיחוּ בֶן־קֶשֶׁת לִקֵּשׁ נִהְפְּכוּ־לוֹ אֲבָנֵי־קֶלַע: כא פֶּקֶשׁ נִחְשְׁבוּ תוֹתַח וְיִשְׁחָק לְרַעַשׁ פִּדּוֹן: כב תַּחְתּוֹ חֲדוּדֵי חֶרֶשׁ יִרְפָּד חֲרוּץ עֲלֵי־טִיט: כג יִרְתִּיחַ כַּסִּיר מְצוּלָה יָם יֵשִׁים כְּמִרְקָחָה:

רש"י

וישחק לרעש כידון. לרעש מהומת בעלי מלחמות נוטלי כידון הוא משחק ומטייל שאינו מתיירא מפניהם: (כב) תחתיו חדודי חרש. במקום חניתו יש זהרורי שמש כי סנפירים שלו אשר תחתיו בבטנו מאירות ומזריחות כשמש: חדודי. כמו חרב חדה שהיא שנונה צחה ומלובנה וע"ש כך קורא לזהרורי חדודי: חרש. שמש כמו האומר לחרס לא יזרח וגו' (לעיל ט) בטרם תבא החרס' (שופטים יד): ירפד חרוץ עלי טיט. מלה כפולה ירפד חרוץ מוסב על חדודי חרס עלי טיט מוסב על תחתיתו במקום שהוא שם על החול זה טיט ריפודו מזריח כזהב חרוץ כעניין שנא' רפידתו זהב (שיר ג) חרוץ מין זהב כעניין שנא' מחרוץ תבואתה (משלי ג) טוב פריה מחרוץ ומפז (שם ח), ירפד ל' מצע ומשכב כמו רפידתו זהב (שיר ג): (כג) ירתיח כסיר מצולה. כסיר קטן נפוח שמעל' מהרה רתיחו' תכופות ורצופות כן הוא מרתיח את המצולה שהיא גדול' ועמוק': ים ישים כמרקחה. כמרקחת ריקוח בשמים שהיא מעורה ומעורבת כמו כן ישים ויערב את הים כשהוא זו ממקומו:

(יז) משתו יגורו אלים. מפחדו מתיראים גבורים וחזקים בין דגים בין שאר בריות: משבירים יתחטאו. גלי הים שקרוין משברים הן חסרין לפניו שהוא שוברתן בפריחתו כאשר הוא פורח וצף בגלי הים: יתחטאו. ל' חסרון כמו (מ"א א) והייתי אני ובני שלמה חטאים: (יח) משיגהו חרב בלי תקום. גבור המשיגהו להלחם בחרב לא יתקיים חרבו כי הוא ישברנה: חנית מסע ושריה. וכן כל כלי מלחמה הללו שביד המשיג לא יתקיימו ולא יעמדו לפניו של לוחטן, מסע י"ל שהוא א' מכלי מלחמה כמו חרב וחנית ושריה וי"ל מסע דוגמת אבן שלימה מסע וגו' (שם יג) וזהו פתרונו חנית מסע שהוא גדול ואינו נוח לטלטל כל כך מפני שהוא גדול וחזק מאוד כענין שנא' בגלית הפלשתי וחץ חניתו כמנור אורגים ולהבת חניתו שש מאות וגו': ושריה. שריון: (יט) יחשוב לתבן ברול. כלי זיין של ברזל חשובים לפניו כתבן וכלי זיין של נחושת הם לפניו כרקבות עץ: (כ) לא יבריחו בן קשת. לא יברח מפני בעל קשת וחצי' ואבני בלסתרא' הרי הן לפניו כקש: (כא) תותח. הוא כלי זיין ופתרונו לפי עניינו:

מצודת ציון

(יז) משתו. כמו משאתו באל"ף והוא מל' נשא ורוממות: יגורו. יפחדו כמו ויגר מואב (במדבר כב): אילים. חזקים כמו אל גוים (יחזקאל לא): משבירים. כן יקראו גלי הים כמו משבירין וגליך (יונה ב) ע"ש שנראים כמשברים את הים ואף המה יושברו מעצמן: יתחטאו. ענין חסרון כמו קולע באבן אל השערה ולא יחטיא (שופטים ט): (יח) חנית מסע ושריה. הם שמות כלי זיין: (כ) בן קשת. אמר בדרך השאלה על החץ היוצא מן הקשת כבן היוצא מן האם: קלע. כן שם הכלי אשר יורקו בו האבנים וכן כף הקלע (ש"א כה): (כא) תותח. שם כלי מה עשוי לזרוק בו אבנים גדולות להפיל החומה: כידון. מין חנית או רומח: (כב) חדודי. מל' חד וחריף: חרש. כמו חרס בסמ"ך: ירפד. ענין הצעה למשכב כמו רפדתי יצועי (לעיל יז): חרוץ. מל' חריצים וחדודים כמו למורג חרוץ (ישעיה מא): עלי. כעלי ותחסר כ"ף הדמיון: (כג) כסיר. כעין קדרה כמו סיר הבשר (שמות וז): מצולה. עומק הים כמו ותשליכני מצולה (יונה ב): כמרקחה. ענין ערוב כמו רוקח מרקחת (שמות ל):

מצודת דוד

(יז) משתו. מרוממותו יפחדו אף החזקים: משבירים יתחטאו. כשהוא שט בים יחסרו הגלים כי מבלבל הגלים ומקלקלם: (יח) משיגהו. הלוחמים עמו להשיגו בחרב לא תקום בידם זאת המלחמה כי לא ינצחהו בחרב וכן הלוחמים בחנית או במסע או בשריה לא ינצחהו עמהם: (יט) יחשוב. כי כלי ברזל נחשב למולו לתבן וכלי נחושת לעץ נחשב כי לא יזיקהו באלה: (כ) בן קשת. החץ לא יברית אותו כי לא יפחד ממנה: נהפכו לו. למולו נהפכו אבני קלע לקש ר"ל לא יזיקו לו כמו שאין הקש מזיק כאשר יקלעם על מי: (כא) תותח. אבני תותח: לרעש כידון. להמית כל בעלי כידון: (כב) חדודי חרש. סלעים חריפים דומים לחרסים חדים המה לו מתחת והוא שוכב עליהם ולא ירגיש בהם: ירפד. יציע לעצמו דבר חד מלא חריצים וישכב עליו כעל טיט והוא כפל ענין במ"ש: (כג) ירתיח. בהחוס היוצא מן הבל פיו ירתיח עומק הים כסיר העומד אצל האש: כמרקחה. כמו שהרוכלים עושים המרקחות ממניי הבשמים מעורבים יחד כן יערבב כל אשר בים עם הרתיחה כי כן דרך תבשיל המרתיח להיות מעורב ומבולבל מן חוזק הרתיחה:

ה האשה שאמרה: אשת איש הייתי וגרשתי אני – נאמנת, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. ואם יש עדים שהיתה אשת איש, והיא אומרת: גרשתי אני – אינה נאמנת. אמרה נשפתי וטהורה אני – נאמנת, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. ואם יש עדים שנשפתי, והיא אומרת: טהורה אני – אינה נאמנת. ואם משנשאת באו עדים – הרי זו לא תצא.

ו שתי נשים שנשבו, זאת אומרת: נשפיתי וטהורה אני, וזאת אומרת: נשפיתי וטהורה אני – אינן נאמנות. ובזמן שהן מעידות זו את זו – הרי אלו נאמנות.

ז וכן שני אנשים, זה אומר: פהן אני, וזה אומר: פהן אני – אינן נאמנים. ובזמן שהן מעידין זה את זה – הרי אלו נאמנים.

ח רבי יהודה אומר: אין מעלין לכהנה על פי עד אחד. אמר רבי אלעזר: אימתי? במקום שיש עוררין. אבל פירוש ברטנורה

ה אם משנישאת. לא נישאת ממש, אלא אם משהתירה לנשא באו עדים שנשכח: לא תצא. מהתירה הראשון, ותנשא לכתחלה. אבל אם באו עדים שנממאת, אפילו היו לה כמה בנים תצא:

ו שתי נשים שנשבו, שיש עדים שנשבו: שמעידות זו את זו. כל אחת אומרת חברתי טהורה: הרי אלו נאמנות. דבשבויה הקלו להכשיר עד אחד ואפילו עבר ואפילו אשה ואפילו קמן מסית לפי תומנו. ובלבד שיעיד העד שלא פירש ממנה משעה שנשפתי עד שיצאה מרשות הגוים:

ז אינן נאמנים. ליתן להם תרומה: ובזמן שהן מעידין זה על זה. שכל אחד אומר אני וחברי כהן: ר' יהודה אומר אין מעלין לכהנה ע"פ עד אחד. אפילו היכא דליכא גומלין, וכ"ש הכא דאיכא למיחש לגומלין, העד אתה עלי ואני עליך: עוררין.

משניות מבוארות – קהתי

אף על פי שלא ידעו שיש עדים שנשבו, מכל מקום אינן נאמנות לומר שטהורות הן, שהרי אין כאן "הפה שאסר הוא הפה שהתיר". ובזמן שהן מעידות זו את זו – שכל אחת מהן מעידה גם על חברתה שהיא טהורה, הרי אלו נאמנות – ומותרות להינשא לכהן, שבשבויה הקלו להאמין עד אחד, ואפילו אשה. ואף על פי שיש לחשוש כאן לגומלין, שמא כל אחת אמרה לחברתה: "העדי את עלי ואני אעיד עליך", מכל מקום הקלו חכמים בשבויה להאמין אף לעדות כזאת של כל אחת מהן על חברתה.

יום שני

באור משנה ז

בשתי המשניות הקודמות, וכן בפרק א (משניות ח-י), למדנו בענין נשים שהורעה חזקת כשרותן להינשא לכהן. כן הוכחנו בבאור משנה י (בפרק א), כי "מעלה עשו חכמים ביוחסין", והצרכו "רוב אנשי העיר" וגם "רוב סניח", שהיו כשרים, כדי להכשיר את האנוסה לכהונה. הלכות אלו יסודן בחוקי התורה המיוחדים, שנצטוו בהם הכהנים, כדי לשמור על יחוסם, שהיה קדושתם (עיי' ויקרא פ' אומר). והנה, לאחר ששינוי במשניות הקודמות בענין שבויה, שעד אחד נאמן לומר שהיא טהורה, ואפילו במקום שיש לחשוש לגומלין, באות שתי המשניות שלפנינו (ז-ח) ללמד דין "עד אחד" ביחס לכהנים, ונחלקו כאן תנאים, אם "מעלים לכהונה על פי עד אחד", כלומר אם עד אחד נאמן להעיד על אדם שהוא כהן. בגמרא מבואר, שאף התנא של משנתנו סובר, שלענין יוחסין, היינו להשיאו אשה "מיוחסת", אין עד אחד נאמן להעמיד אדם בחזקת כהן, אבל נאמן הוא להאכילו בתרומה. וכן שני אנשים – הבאים ומעידים על עצמם שהם כהנים, וזה אומר: פהן אני, וזה אומר: פהן אני – כל אחד מהם מעיד רק על עצמו שהוא כהן, ואינם מעידים זה על זה, אינן נאמנים – ליתן להם תרומה. ובזמן שהן מעידין זה את זה – שכל אחד מהם אומר: אני כהן וחברי כהן, הרי אלו נאמנים – לאכול בתרומה, שלענין תרומה מעלים לכהונה על פי עד אחד.

באור משנה ח

רבי יהודה אומר: אין מעלין לכהנה על פי עד אחד – רבי יהודה חולק על המשנה הקודמת וסובר, שאין עד אחד נאמן להעמיד אדם בחזקת כהן, ואפילו במקום שאין לחשוש לגומלין, ומכל שכן כשהם מעידים זה את זה, שיש כאן לחשוש לגומלין, שמא כל אחד אמר לחברו: העד אתה עלי, ואני אעיד עליך. בגמרא מבואר, שלדעת רבי יהודה "מעלין מתרומה ליוחסין". כלומר הוראים שמאכילים תרומה לאדם בחזקת כהן, מעידים עליו בכל מקום שהוא כהן, ומעלים אותו ליוחסין, היינו שאף משיאים לו אשה "מיוחסת", לפיכך אין מעלים

יום ראשון

באור משנה ה

שינוי בפרקנו שתי הלכות בדין "הפה שאסר הוא הפה שהתיר": א. האומר לחברו: "שרה זו של אביך היתה ולקחתיה הימנו", הרי הוא נאמן (משנה ב); ב. העדים שאמרו: "כתב ידינו הוא זה, אבל אנסיים היינו" וכו', הרי אלו נאמנים (משנה ג). ושונים הם העניינים בשתי ההלכות הללו, שכן באומר לחברו שקנה את השרה מאביו יש "דררא דממונא", כלומר שדבריו עלולים להביאו לידי הפסד ממון, ואילו לא היו נכונים לא היה אומרים; ואילו בענין העדים, הרי אין להם כל תועלת אישית בעדותם. הצד השווה בשתי ההלכות, שהן בדיני ממונות – משנה זו מוסיפה להשמיענו, שאף בדיני איסור נהג הכלל: "הפה שאסר הוא הפה שהתיר".

האשה שאמרה: אשת איש הייתי וגרשתי אני – ואינה מוציאה את הגט, נאמנת – לומר שהיא גרושה, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר – שהרי תחילה לא ידענו שהיתה אשת איש, והפה שאמר: "אשת איש הייתי", הוא שאמר: "גרשתי אני". ואם יש עדים שהיתה אשת איש, והיא אומרת: גרשתי אני – ואבד לי גטי, אינה נאמנת – לומר שנתגרשה, והרי היא בחזקת אשת איש. אמרה נשפתי – לבין הנכרים, וטהורה אני – אבל טהורה אני, שלא נבעלתי לנכרי, נאמנת – ומותרת היא להינשא לכהן. שהפה שאסר הוא הפה שהתיר – הואיל ורק מפיה נודע לנו שהיתה שבויה, נאמנת היא לומר שהיא טהורה. ואם יש עדים שנשפתי, והיא אומרת: טהורה אני – לא נבעלתי לנכרי, אינה נאמנת – לומר שטהורה היא, ואסורה לכהן, שמא נבעלה לנכרי. ואם משנשאת – לאחר שנישאה לכהן, באו עדים – שנשבתה, הרי זו לא תצא – אין בעלה חייב לגרשה. בגמרא מבואר: "לא נישאת נישאת ממש, אלא כיון שהתירה לינשא לכהן, אף על פי שלא נישאת (וביתיים באו עדים שנשבתה). לא תצא מהתירה הראשון" (גמרא כתובות כג, א).

באור משנה ו

משנה זו ממשיכה בדין איסור שבויה לכהן, והיא באה ללמדנו, שהואיל וכל האיסור הוא מספק, שמא נבעלה לנכרי, הקלו בה חכמים להאמין עד אחד, ואפילו אשה ואפילו עבר ואפילו קטן, המעיד על השבויה, שלא נבעלה לנכרי וטהורה היא.

שתי נשים שנשבו – כגון שעדים מעידים עליהן שנשבו, אלא שהן אינן יודעות שיש עדים, זאת אומרת: נשפיתי וטהורה אני, וזאת אומרת: נשפיתי וטהורה אני – כל אחת מהן מעידה רק על עצמה שהיתה שבויה אבל לא נבעלה לנכרי, אינן נאמנות –

במקום שאין עוררין, מעלין לכהנה על פי עד אחד. רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי שמעון בן הספני: מעלין לכהנה על פי עד אחד.

ט האשה שנחבשה בידי גוים, על ידי ממון – מתרת לבעלה; על ידי נפשות – אסורה לבעלה. עיר שכתבה פרקום, כל כהנות שנמצאו בתוכה – פסולות. ואם יש להן עדים, אפילו עבד, אפילו שפחה – הרי אלו נאמנין. ואין אדם נאמן על ידי עצמו. אמר רבי זכריה בן הקצב: המעון הזה! לא זוהי ידה מתוך ידי, משעה שנגנשו גוים לירושלים ועד שיצאו. אמרו לו: אין אדם מעיד על ידי עצמו.

י ואילו נאמנין להעיד בגדלן, מה שראו בקטנן: נאמן אדם לומר: זה כתב ידו של אבא, וזה כתב ידו של פירוש ברטנורא

שקורין עליו שם פסול. ואין ערעור פחות משנים: מעלין. הכא דליכא גומלים. והיינו דאיכא בין ר' אליעזר לתנא קמא דר' יהודה: רשב"ג אומר מעלין לכהנה. בגמרא פריך, רשב"ג היינו ר' אליעזר. ומסקי, בדמצטרפין לעדות קמפלג, כגון דמוחק לן באבות דהאי דכהן הוא, ונפק עליה קלא דבן גרושה או בן חלוצה הוא ואחתיניה, ואתא עד אחד ואמר ידענא ביה דכהן הוא ואסקיניה, ואתו בי תרי ואמרי בן גרושה או בן חלוצה הוא ואחתיניה, ואתא עד אחד ואמר ידענא ביה דכהן הוא, ר' שמעון בן גמליאל אומר מעלין לכהנה על פי זה העד האחרון מפני שמצטרפין אותו עם העד הראשון שביטל הקול ואמר ידענא ביה דכהן הוא, ואע"פ שלא העיד עדותן בבת אחת עדותן מצטרפת, ואמרינן אוקי הני תרי דאמרי כהן הוא להדי תרי דאמרי דבן גרושה הוא, ואוקי גברא אחזקתיה. ולר' אלעזר לא מסקין ליה עד שיעידו שני עדים בזמן אחד דכהן הוא. והלכה כר"ש בן גמליאל שהעדים מצטרפין אע"פ שלא העידו עדותן כאחד:

ט ע"י ממון מותרת לבעלה. שמפחדין להפסיד ממונם ולא מפקרי לה. ודוקא כשיד ישראל תקיפה על העובדי כוכבים או מותרת לבעלה אפילו בעלה כהן, ולא דמי לשבויה, משום דמרתת להפסיד ממונו. אבל כשיד העובדי כוכבים תקיפה, אפילו על ידי ממון אסורה לבעלה אם בעלה כהן. ואם בעלה ישראל מותרת בכל ענין, דאשת ישראל שנאנסה מותרת לבעלה: על ידי נפשות. שהיתה נידונה למוות, אסורה אפילו לבעלה ישראל, דחיישין שמא נבעלה ברצון לאחד מהן: כרכום. תרגום מצור, כרכומא: פסולות. אסורות לכהן, דאשת כהן אסורה כשנאנסה. ואם יש בעיד מחבואה אחת שיכולה אשה אחת להחבא שם, כל אחת ואחת מנשי הקיץ נאמנות לומר במחבואה נחבאתי ולא נטמאתי, ומתוך שיכולה לומר נחבאתי, נאמנת גם כן כשאמרה לא נחבאתי ולא נטמאתי: המעון הזה. שבועה היא: אין אדם מעיד ע"י עצמו. ואם העיד אדם על שבויה שהיא טהורה הרי זה לא יאונה אם הוא כהן, מפני החדש. ואם פרדה אותה מן השבי בממונו הרי זה מעיד עליה ונושאה, דלא שרי אינש וזוי בכדי, ואם לא ידע שהיא טהורה לא נתן ממונו עליה: י זה כתב ידו של אבא. ומקיימין השטר על פיו, שקיים שטרות דרבנן ודימניהו רבנן דרבנן: שיצתה בדינמא וראשה פרוע. ונטלת כתובה מאתים.

משניות מבוארות – קהתי

תקיפה, אפילו על ידי ממון אסורה לבעלה" (כלומר אם בעלה כהן, אבל אם בעלה ישראל מותרת היא לו בכל ענין, שאשת ישראל שנאנסה מותרת לבעלה – ברטנורא); על ידי נפשות – כלומר שהיתה נידונה למיתה, אסורה לבעלה – אפילו הוא ישראל, שחוששים שמא נבעלה מרצון לאחר מהם שהבטיח להצילה. ויש מפרשים, שמשנתנו כולה מדברת באשת כהן, ולכן אם נחבשה על ידי נפשות אסורה לבעלה, שחוששים שמא נאנסה, ואשת כהן אפילו נאנסה אסורה לבעלה. אבל אשת ישראל שנחבשה, אפילו על ידי נפשות, מותרת לבעלה, שאין חוששים שמא נבעלה מרצון (הר"ן בשם רבנו חננאל והאגונוים: הרמב"ם). עיר שכתבה פרקום – צבא ששם מצור על העיר, כל כהנות שנמצאו בתוכה – כל הנשים שבתוכה שהיו מותרות לכהונה, פסולות – לכהונה עכשיו, כדין שביות, שמא נאנסו על ידי החיילים. ואם יש להן עדים – ואפילו עד אחד (כמו ששינונו לעיל משנה ו), אפילו עבד, אפילו שפחה, הרי אלו נאמנין – להעיד עליהן שלא נבעלו. ואין אדם נאמן על ידי עצמו – אבל אין אדם נאמן בעדותו עליהן, אם הוא מעיד בשביל עצמו, כלומר לטובתו. והרי הלכה למעשה: אמר רבי זכריה בן הקצב – שהיה כהן: המעון הזה! – כינוי הוא לשבועה כאילו אמר: נשבע אני בקדושת בית המקדש! לא זוהי ידה – של אשתי – מתוך ידי, משעה שנגנשו גוים לירושלים ועד שיצאו – ומעיד אני שהיא טהורה. אמרו לו: אין אדם מעיד על ידי עצמו – אינך נאמן להעיד על אשתך, שהרי עדות זו היא לטובת עצמך.

בענין עיר שכתבה כרקום אמרו בגמרא: "אם יש שם מחבואה אחת, מצלת על מוץ". כלומר אפילו אינה יכולה להיחבא שם אלא אשה אחת בלבד, מכל מקום נאמנת כל אחת לומר שנחבאה במחבואה ולא נטמאה; ומתוך כך אף מי שאמרה "לא נחבאתי אבל לא נטמאתי" הרי היא נאמנת כ"מינו", מתוך שהיא יכולה לומר: "נחבאתי".

באור משנה י

ואלו – הדברים המפורטים להלן, שבני אדם נאמנין להעיד בגדלן

לכהונה על פי עד אחד אף לענין תרומה בלבד. אבל התנא במשנה הקודמת סובר, שאין מעלין מתרומה ליוחסין, הלכך נאמן עד אחד להאכילו בתרומה. אמר רבי אלעזר: אימתי – אין מעלין לכהונה על פי עד אחד? במקום שיש עוררין – עליו, האומרים שהוא פסול לכהונה, אבל במקום שאין עוררין – ואין גם חשש של גומלין, מעלין לכהנה על פי עד אחד – ואמנם אף רבי אלעזר חולק על התנא של המשנה הקודמת וסובר, שבזמן שהם מעידים זה את זה, הואיל ויש לחשוש לגומלין, אינם נאמנים. רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי שמעון בן הספני: מעלין לכהנה על פי עד אחד – בגמרא מבואר: אף במקום שיש עוררין, כגון מי שאביו מוחזק כהן, ויצא עליו קול שהוא בן גרושה ונפסל לכהונה. בא עד אחד והעיד שכהן כשר הוא, והוכשר, שהעד מבטל את הקול; שוב באו שני עדים והעידו שהוא בן גרושה, ונפסל, ושוב בא עד אחד והעיד שכהן כשר הוא, בכגון זה סובר רבן שמעון בן גמליאל, שמעלין לכהונה על פי עד אחד, והיינו העד האחרון, שעדותו מצטרפת לעדותו של העד הראשון, ונמצא שנים מעידים שהוא בן גרושה, ושנים מעידים שהוא כהן כשר, הלכך מעמידים אותו על חזקתו שהוא כהן כשר. אבל רבי אלעזר סובר, שאין עדותם מצטרפת, ואין מעלין אותו לכהונה, אלא אם כן יעידו שני העדים ביחד שכהן כשר הוא (נמצא כתובות כו, ב).

יום שישי

באור משנה ט

היסוד ההלכתי במשנתנו: אשת איש שנבעלה לאחר באונס, הרי היא מותרת לבעלה, אם הוא ישראל; אבל אם הוא כהן, הרי זו אסורה עליו. ואם נבעלה מרצון, אסורה לבעלה, אפילו הוא ישראל.

האשה שנחבשה בידי גוים – אשת איש שנאסרה בבית האסורים בידי גוים, על ידי ממון – אם נאסרה בשביל ממון שהיתה חייבת להם, מתרת לבעלה – ואפילו הוא כהן, לפי שהגויים חוששים לאנסה, שלא יפסידו את ממונם במשפט על ידי מעשה זה. בגמרא אמרו: "לא שנו אלא שיד ישראל תקיפה על הנכרים, אבל יד הנכרים

רבי, וזה כתב ידו של אחי; וזכור הייתי בפלוגית שיצתה בהינומא וראשה פרוע; ושהיה איש פלוני יוצא מבית הספר לטבול לאכול בתרומה; ושהיה חולק עמנו על הגרן; והמקום הזה בית הפרס; ועד כאן היינו באין בשבת. אבל אין אדם נאמן לומר: דרך היה לפלוני במקום הזה, מעמד ומספר היה לפלוני במקום הזה.

פרק שלישי

א אלו נערות שיש להן קנס: הפא על המזוזה, ועל הנתינה, ועל הפותית; הפא על הגיזרת, ועל השבוייה, ועל השפחה, שנפדו ונשתגרו ונשגשגו, פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד; הפא על אחותו, ועל אחות אביו, ועל אחות אמו, ועל אחות אשתו, ועל אשת אחיו, ועל אשת אחי אביו, ועל הנדה – יש להן קנס; אף על פי שהן בהפרת, אין בהן מיתת בית דין.

פירוש ברטנורא

ואע"פ דלא מפקינן ממונא אלא בעדות ברורה, הכא שאני, הואיל ורוב נשים בתולות נישאות, גילוי מלתא בעלמא הוא: ושהיה איש פלוני יוצא מבית הספר. כשהיינו לומדי תינוקות בבית רבן; וע"פ עדות זו מאכילין ליה תרומה דרבנן, כגון תרומה שמוציאין מעציץ שאינו נקוב וכיוצא בזה. אבל תרומה דאורייתא אין מאכילין ע"פ עדות כזה. ולא חיישנן שמא עבד כהן היה, שאסור ללמד את העבד תורה; ושהיה חולק עמנו על הגרן. ולא חיישנן שמא עבד כהן היה, שאין חולקים תרומה לעבד אא"כ רבו עמו: ושהמקום הזה בית הפרס. החורש את הקבר הרי זה עושה בית הפרס מאה אמה, שכן שיערו שהמחרישה מולכת עצמות המת. וטומאת בית הפרס דרבנן; ועד כאן היינו באין בשבת. דתחומים דרבנן: מעמד ומספר. מקום היה לו כאן להספיד מתיו ולעשות מעמדות ומושבות שהיו עושין למת, בהא לא מהימן, שהוא דבר שבממון וצריך עדות גמורה: **ג** א אלו נערות. שאף על פי שהן פסולות יש להן קנס. אם אנס אדם אחת מהן נותן לאביה חמשים כסף; הנתינה. מן הנכעוים. ועל שם שנתנם יהושע חוטבי עצים ושואבי מים נקראים נתינים. והם אסורים לבא בקהל: ועל הכותית. האי תנא סבר כותים גירי אריות הם וכגוים הם חשובים: פחותות מבנות שלש שנים. דבחוקת בתולות הן, שאף על פי שנבעלו בשביה או בגויות, בתוליהן חזורים: ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו. שנתקדשה לאחר

משניות מבוארות – קהתי

על זה, הואיל ותחום אלפיים אמה בשבת הוא מדרבנן (גמרא). **אבל אין אדם נאמן לומר** – על פי מה שראה בקטנו: **דרך היה לפלוני במקום הזה** – בשדה חבירו, או: **מעמד ומספר היה לפלוני במקום הזה** – "מעמד" הוא מקום שמלוויו המת עומדים שם; "מספר" הוא מקום להספיד את המתים; וכבר בארנו (מגילה ד, ג), שכשהיו נושאים את המת לקברו, היו יושבים שבע פעמים לבכות את המת, והיו אומרים בכל פעם: "עמדו יקרים עמדות, שבו יקרים שבו"; ומכאן נקרא "מעמד ומושב" (רש"י); ויש מפרשים, שכן היו נוהגים בשעה שהיו חוזרים מקבורת המת (המאיד); בעניינים אלו אין אדם נאמן להעיד בגדלו מה שראה בקטנו, לפי שהם דברים שבממון וצריכים להם עדות גמורה של שני עדים, שתחילתם וסופם בכשרות.

יום רביעי

באור משנה א

כתוב בתורה (דברים כב, כח-כט): "כי ימצא איש נערה בתולה אשר לא אורשה, ותפשה ושכב עמה, ונמצאו. ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף, וזו תהיה לאשה תחת אשר ענת, לא יוכל שלחן כל ימיו". פרשה זו באה ללמדנו, שאם אדם אנס נערה בתולה, חייב הוא לשלם לאביה קנס "חמשים כסף", היינו חמשים סלע שהם מאתיים דינר; וכן חייב הוא לקחת את האנוסה לאשה (אם אביה ודאי מטיבין). ואסור לו לגרשה. כן למדים אנו ממה שנאמר: "כי ימצא איש נערה בתולה". שרין תשלום קנס נהג: א. דרוקא ב"נערה". היינו משהביאה סימני נערות (שתי שערות) לאחר שהגיעה לגיל שתיים עשרה שנה ויום אחד, עד שנעשית בוגרת, כעבור ששה חדשים; ב. דרוקא ב"בתולה". היינו נערה שלא נבעלה לאיש. – משנתנו באה ללמד, שחייב קנס ישנו לא רק בנערות כשרות שיכול לקיים בהן "ולו תהיה לאשה", אלא אף בפסולות; ואפילו בעריות שהבא עליהן חייב כרת, חייב האונסן לשלם קנס.

אלו נערות שיש להן קנס – אף על פי שהן פסולות: **הפא על המזוזה** – כגון נערה שנולדה מאחת העריות (עין יבמות ד, יג), **ועל הנתינה** – מן הגבועונים שנתגירו בימי יהושע (עין באורנו ליבמות ב, ד), **ועל הפותית** – היינו שומרונות (עין מלכים ב' יז, כד ואילך); **הפא על הגיזרת, ועל השבוייה, ועל השפחה, שנפדו ונשתגרו ונשגשגו, פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד** – שבתוקת בתולות הן (עין לעיל א, ב). **הפא על אחותו, ועל אחות אביו, ועל אחות אמו, ועל אחות אשתו** – בהיותן נערות בתולות, **ועל אשת אחיו, ועל אשת אחי אביו** – שנתקדשה להם ונתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין בחזקת בתולה,

– כשהם גדולים, **מה שראו בקטנן** – כשהיו קטנים, שאף על פי שלעדות צריכים גדול, וצריך גם שתהא תחילתו וסופו של העד בכשרות, מכל מקום הקילו חכמים בדברים אלו, כמו שיבאר הטעם להלן (לפי הגמרא). **נאמן אדם לומר: זה כתב ידו של אחי, וזה כתב ידו של רבי, וזה כתב ידו של אחי** – שחתימתם על השטר דומה לכתב ידם שראה בילדותו; ומקיימים את השטר על פיו. בגמרא מבואר הטעם, שהואיל וקיום שטרות אינו אלא תקנת חכמים, לפיכך האמינוהו חכמים בדבר שהוא מדבריהם. כן אמרו בגמרא: "והוא שיש גדול עמו". כלומר שאינו נאמן לקיים את השטר אלא כשמצטרף עמו עד אחד, שאין קיום שטרות בפחות משני עדים על כל חתימה ותחילה – **וזכר אני, בפלוגית שיצתה בהינומא** – בצעף על ראשה כשהוא משובב על עיניה, **וראשה פרוע** – ושער ראשה מפוזר על כתפיה, כלומר שנהגו בנישואיה כמנהג נישואי הבתולות, וכתובתה מאתיים דינר (עין משנה א ופרקנו); ואף על פי שאין מוציאים ממון אלא בעדות גמורה, מכל מקום האמינוהו חכמים בזה כמבואר הטעם בגמרא: "כיון שרוב נשים בתולות נישאות גילוי מלתא בעלמא הוא" (אין כאן אלא גילוי הדבר בלבד); **ושהיה איש פלוני יוצא מבית הספר לטבול לאכול בתרומה** – כשהיינו תלמידים קטנים בבית הספר היה הוא יוצא לטבול כדי לאכול בתרומה, ומכאן שהוא כהן; בגמרא מבואר שאין חוששים, שמא עבד כהן היה, לפי שאסור ללמד את העבד תורה, ומאחר שהיה יוצא מבית הספר הרי זה ראה שאינו עבד. ומכל מקום אין מאכילים אותו על פי עדות זו אלא תרומה דרבנן. **ושהיה חולק עמנו על הגרן** – כהן מעיד שראה בקטנו את פלוני שהיה נוטל חלק עם הכהנים בתרומה שחילקו אותה על הגרן, ומכאן שפלוני כהן הוא. ואין חוששים שמא עבד כהן היה, שאין חולקים תרומה לעבד אלא אם כן רבו עמו (גמרא); **והמקום הזה בית הפרס** – שדה שהיה בה קבר ונחרשה במחרשה, מאה אמה מסביב לקבר נקרא "בית הפרס". והוא שטח שיש בו ספק טומאת מת, ואסור לכהן ליכנס שם (עין אהלות יח); ונאמן אדם לומר על פי מה שראה בקטנו, שהמקום הזה הוא בית הפרס, כלומר שבא בערותו לטוהר את האשר שמסביב לאותו מקום (ותפוחו), וכיון שטומאת "בית הפרס" היא מדרבנן, האמינוהו חכמים על כך (גמרא); **ועד כאן היינו באין בשבת** – עד המקום הזה הוא "תחום שבת", היינו אלפיים אמה מחוץ לעיר; ונאמן הוא

ב ואלו שאין להן קנס: הפא על הגיזרת, ועל השבועה, ועל השפחה, שנפדו ונשתגרו ונשנשחררו, יתרות על בנות שלש שנים ויום אחד. רבי יהודה אומר: שבועה שנפדית – הרי היא בקדשתה, אף על פי שהיא גדולה. הפא על בתו, על בת בתו, על בת בנו, על בת אשתו, על בת בנה, על בת בתה – אין להן קנס, מפני שמתחייב בנפשו, שמיתתו בידי בית דין; וכל המתחייב בנפשו אינו משלם ממון, שנאמר (שמות כא, כב): "ולא יהיה אסון, ענוש וענש".

ג נערה שנאתארסה ונתגרשה – רבי יוסי הגלילי אומר: אין לה קנס. רבי עקיבא אומר: יש לה קנס, וקנסה לעצמה.

ד המפתה נותן שלשה דברים, והאונס ארבעה: המפתה נותן בשר, ופגם, וקנס; מוסיף עליו אונס, שנותן

פירוש ברטנורא

מהן ונתגרשה מן האירוסין, ועדיין בתולה היא: שאנפ' שהן בהכרת אין בהן מיתת ב"ד. וכתר אינו פוטר מן התשלומין. והני מלי, שלא היתה שם התראה. אבל אם היתה שם התראה פוטר מן הקנס, דק"ל כל חייבי כריתות שהתרו בהן לוקין, ואין אדם לוקה ומשלם:

ב יתירות על בנות שלש שנים. רבין דרואיות לביאה בחזקת הפקר הן ונבעלות בנותן, והשבועה בשבייתה: הרי היא בקדושתה. ואינה בחזקת בעולה אף על פי שנשבעת כשהיא גדולה. ואין הלכה כר' יהודה: ולא יהיה אסון ענוש וענש. הא אם היה אסון באחד משני אלו האנשים המריבין, שנתרג אחד מהן, לא יענש ההורג בממון, שהרי הוא חייב מיתת בית דין כיון שהרגו לזה. ואין הפרש בעבירה שחייבין עליה מיתת ב"ד בין שוגג למזיד לעולם פוטר מתשלומין. אבל בעבירה שחייבין עליה כרת או מלקות אינו פוטר מן התשלומין עד שיחיה שם עדים והתראה וילקה, ואז אינו משלם:

ג רבי יוסי הגלילי אומר אין לה קנס. דאמר קרא (דברים כ"ב) אשר לא אורשה, הא אורשה פעם אחת שוב אין לה קנס: רבי עקיבא אומר יש לה קנס וקנסה לעצמה. דדרשינן אשר לא אורשה לאביה, הא אורשה לעצמה. והלכה כר' עקיבא:

משניות מבוארות – קהתי

פטור מתשלומים.

יוס חמישי

באור משנה ג

בפרשת האונס נאמר (דברים כב, כח): "כי ימצא איש נערה בתולה אשר לא אורשה", וכבר בארנו, שפסוק זה בא ללמדנו שאין חייב קנס באונס אלא אם כן אנס "נערה" שהיא "בתולה". ולמה נאמר "אשר לא אורשה"? על כך חולקים במשנתנו רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא. לדעת רבי יוסי הגלילי בא פסוק זה להוציא נערה בתולה שהיתה פעם ארוסה, ונתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין, שאף על פי שהיא עדיין בחזקת בתולה, מכל מקום האונס אותה אינו חייב לשלם קנס. אבל רבי עקיבא חולק עליו, כפי שיבאר במשנה.

נערה שנאתארסה ונתגרשה – או שנתאלמנה מן האירוסין, רבי יוסי הגלילי אומר: אין לה קנס – אם אנס אותה אדם, אינו חייב לשלם קנס, שדין קנס לא נאמר אלא באונס "נערה בתולה" אשר לא אורשה. להוציא זו שהיתה פעם ארוסה, שאין לה קנס. רבי עקיבא אומר: יש לה קנס – רבי עקיבא סובר, שאין הכתוב בא להוציא נערה בתולה שהיתה פעם ארוסה מדין קנס, שכל שנתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין והיא בחזקת בתולה, האונס אותה חייב לשלם קנס, וקנסה לעצמה – ולא לאביה, שכך דורש רבי עקיבא את הכתוב "אשר לא אורשה": אם לא אורשה – ונתן לאביה חמשים כסף, אבל אם אורשה פעם, משלם האונס את הקנס לאנוסה עצמה. והלכה כרבי עקיבא. – משנתנו נקטה "נערה שנאתארסה ונתגרשה" להשמיענו שדווקא אם נתגרשה או נתאלמנה נחלקו בה רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא, אבל האונס נערה בעודה ארוסה, הכל מודים שאין לה קנס, שהואיל והוא חייב מיתת בית דין הריהו פטור מתשלום קנס, כמו ששינו במשנה הקודמת.

באור משנה ד

בפרשת המפתה נאמר (שמות כב, טז): "וכי יפתה איש בתולה אשר לא אורשה, ושכב עמה, מוהר ימורה לו לאשתו אם מאן ימצא אביה לתתה לו, כסף ישקול כמוהר הבתולות". ולמדו חכמים מן הפסוק "כסף ישקול כמוהר הבתולות" – שיהא זה כמוהר הבתולות ומוהר הבתולות כזה; הקיש הכתוב קנס המפתה לקנס האונס: מה אונס קנסו הכתוב "חמשים כסף" בשביל מוהר בתוליה של האנוסה, אף מפתה משלם קנס "חמשים כסף". ומה "כסף" האמור במפתה – שקלים, שכתוב "ישקול". אף "כסף" האמור באונס – שקלים, היינו סלעים. משנתנו באה ללמד, מה בין אונס למפתה.

המפתה נותן שלשה דברים – המפתה חייב לשלם בעד שלושה

ועל הנדה – נערה בימי ווסתה, יש להן קנס – אם אנס אדם אחת מהן, חייב לשלם לאביה קנס "חמשים כסף"; אף על פי שהן בקהכת – שהבא על אחותו או על אחות אביו וכו', חייב כרת (ויקרא יח, ט"ז; כ, ז-כא), מכל מקום אין בהן מיתת בית דין – הואיל ואין חייבים עליהן מיתת בית דין, אין חייב כרת פוטר את האונס מקנס. בגמרא אמרו: במה דברים אמורים? שלא התרו בו, אבל אם התרו בו, הריהו חייב מלקות, ואין אדם לוקה ומשלם.

באור משנה ב

כהמשך למשנה הקודמת, באה משנה זו ללמד, שהאונס נערה שהיא בחזקת בעולה, אינו חייב לשלם קנס. וכן האונס אחת מן העריות, שהבא עליהן חייב מיתת בית דין, לא חל עליו חייב תשלום קנס.

ואלו שאין להן קנס – אלו המפורטות להלן, אם אנס אדם אחת מהן, אינו חייב לשלם קנס: הפא על הגיזרת, ועל השבועה, ועל השפחה, שנפדו ונשתגרו ונשנשחררו, יתרות על בנות שלש שנים ויום אחד – הואיל והן בחזקת בעולות (ענין לעיל א, ד), לפיכך אין להן קנס, שדין קנס אינו נוהג אלא בבתולה, כמו שבארנו בהקדמה למשנה הקודמת. רבי יהודה אומר: שבועה שנפדית, הרי היא בקדשתה – שבועה שנפדתה הרי היא בחזקת טהורה שלא נבעלה, אף על פי שהיא גדולה – שנשבעת כשהיא גדולה; הלכך האונס אותה חייב לשלם קנס. ואין הלכה כרבי יהודה. הפא על בתו – כגון שנתארסה ונתגרשה, שקנסה לעצמה ולא לאביה (כדעת רבי עקיבא במשנה הבאה), או שבא עליה כשהיא נערה ולא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה, שאף בכגון זה קנסה לעצמה (כלהלן ד, א), על בת בתו, על בת בנו, על בת אשתו, על בת בנה, על בת בתה – כל אלו הן עריות, שהבא עליהן חייב מיתת בית דין, אין להן קנס – מי שאנס אחת מאלו, אינו חייב לשלם קנס, מפני שמתחייב בנפשו – שעל מעשהו זה הוא נידון בעונש מיתת בית דין, וכל המתחייב בנפשו אינו משלם ממון, שנאמר: "ולא יהיה אסון, ענוש וענש". פסוק זה בא ללמדנו, שאין אדם נענש בתשלומים אלא כשלא היה אסון בנפש, שלא הרג אדם, אבל אם הרג אדם, ועונשו מיתת בית דין, אין להעניש את הרוצח אף בממון. בגמרא מבואר, שכל עבירה שחייבים עליה מיתת בית דין, אף אם עשה אדם בשוגג ואינו חייב מיתה, לעולם

את הצער. מה בין האונס למפתה? האונס נותן את הצער, והמפתה אינו נותן את הצער; האונס נותן מיד, והמפתה לכשיצא; האונס שותה בעציו, והמפתה אם רצה להוציא – מוציא.
ה פיצד שותה בעציו? אפלו היא חגרת, אפלו היא סומא, ואפלו היא מכת שחין. נמצא בה דבר ערוה, או שאינה ראויה לבא בישראל – אינו רשאי לקיימה, שנאמר (דברים כב, כט): "ולוֹ-תהיה לאשה" – אשה הראויה לו.

ו יתומה שנתארסה ונתגרשה – רבי אלעזר אומר: המפתה פטור, והאונס חייב.
ז איזוהי בשת? הכל לפי המביש והמתביש. פגם? רואין אותה כאלו היא שפחה נמכרת, כמה היתה יפה פירוש ברטנורא

ד האונס נותן את הצער. שאינו דומה נבעלת באונס לנבעלת כרצון, והמפתה אין לה צער, שהרי נאמר עינוי כחורה אצל אונס ולא נאמר עינוי אצל מפותה: **האונס נותן מיד.** לאביה אף על פי שכונסה: **לכשיצא.** כלומר לכשלא יכנס. שאם יכנס אינו נותן קנס, כדכתיב (שמות כ"ב) מחור ימחרנה ואם מאן ימאן כסף ישקול. אבל גבי אונס כתיב (דברים כ"ב) ונתן חמשים כסף ולו תהיה לאשה: **שותה בעציו.** בכלי מאוס שבחר בו, כלומר על כרחו ישאנה: **ה מוכת שחין.** מצורעת:

ו יתומה שנתארסה ונתגרשה האונס חייב והמפתה פטור. דכיון דיתומה היא וקנסה שלה הוא, הא אחילתיה גביה, דמדעתה נתפתתה לו ופטור. ולא יתומה בלבד אלא כל נערה שנתארסה ונתגרשה אונס חייב ומפתה פטור כיתומה, דהא קנסה לעצמה כדאמר ר' עקיבא לעיל, וכן הלכה:

ז הכל לפי המביש. אדם בינוני המביש, בשתו קשה מאדס כווי ומאדס חשוב. כך מצאתי בפירושי רבותי. ובפרק החובל מצאתי דאדם קל שביש, בושתו

משניות מבוארות – קהתי

לאחר שנשאה, חייב לגרשה, **שנאמר: "ולוֹ-תהיה לאשה"**, **אשה הראויה לו** – מלשון הכתוב "ולו תהיה" למדים, שאין האונס חייב לקחת את אנוסתו לאשה ולקיימה אצלו, אלא אם כן היא אשה הראויה לו להיות אשתו.

באור משנה ו

משנה זו באה ללמדנו, שאם הנערה בעצמה מקבלת את הקנס, כגון שהיתה יתומה מן האב, יש הבדל בין אונס למפתה, שהמפתה פטור מקנס והאונס חייב. והרי עוד הבדל בין אונס למפתה נוסף על ההבדלים ששינו במשנה ד.

יתומה – שמת עליה אביה, וקנסה לעצמה, **שנתארסה ונתגרשה** – בגמרא מבואר, שפיסקה זו אינה מוסבה על היתומה: אלא היא פיסקה בפני עצמה, כאילו כתוב במשנה: "או שנתארסה", כלומר נערה שנתארסה, ונתגרשה מן האירוסין, אף על פי שאביה קיים, הרי היא כיתומה בחיי האב, שקנסה לעצמה; ומשנתנו היא לשיטת רבי עקיבא (רבו של רבי אלעזר), כמו ששינו לעיל (משנה ג בפרקנו): "נערה שנתארסה ונתגרשה... רבי עקיבא אומר: יש לה קנס וקנסה לעצמה". וכך נשנית, איפוא, משנתנו: יתומה, וכן כל נערה שנתארסה ונתגרשה, אף על פי שיש לה אב, שהרי היא כיתומה בחיי האב. שקנסה לעצמה. **רבי אלעזר אומר: המפתה פטור** – מתשלום קנס, שהואיל ומדעתה נתפתתה לו, הרי מחלה לו את קנסה. **והאונס חייב** – אבל האונס חייב לשלם לאנסתו את הקנס, הואיל ואנסה בעל כורחה.

שבת קודש

באור משנה ז

לאחר ששינו לעיל (משנה ד), שהאונס והמפתה חייבים לשלם בושת ופגם, דנה משנתנו בשיעור תשלומים אלו.

איזוהי בשת? – איזוהי שיעורה של בושת, כלומר כמה דמי בושת חייב האונס או המפתה לשלם? **הכל לפי המביש והמתביש** – בית הדין מעריך את דמי הבושת לפי המביש ולפי המתביש, שכל שהמביש נקלה יותר בושתו מרובה, וכל שהמתביש חשוב יותר בושתו מרובה (הר"ן; "תפארת ישראל"). והרמב"ם כותב: "הכל לפי המביש והמתביש, שאינו דומה מביש נערה חשובה ומשפחה וגדול למתביש מאחד הנבלים וקל מן הקלים". ויש כותבים: אדם בינוני המביש בושתו קשה מאדס כווי ומאדס חשוב (רש"י; ברטנורא; ועיין "תוספות יום טוב"). **פגם** – איזוהו שיעורו של פגם? **רואין אותה כאלו היא שפחה נמכרת** – בית הדין מעריך, כמה היה אדם משלם בעדה, אילו נמכרה לו כשפחה בשביל להשיאה לעבדו

דברים המפורטים להלן, **והאונס ארבעה** – דברים: **המפתה נותן בשת, ופגם, וקנס** – שלשת הדברים שהמפתה משלם בעדם הם: א. "בושת" – על הבושה שגרם לה; ב. "פגם" – על שנפגם ונפחת ערכה; ג. "קנס" – כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו; **מוסיף עליו אונס, שנותן את הצער** – נוסף לתשלומי בושת ופגם וקנס, חייב האונס לשלם גם בעד "צער", על שעניה אותה, שכן נאמר ב"אונס": "תחת אשר ענה". **מה בין האונס למפתה?** – כיון שזוכר תשלום ה"צער" שיש באונס מה שאין במפתה, מביאה המשנה הבדלים אחדים שיש בין אונס למפתה: א. **האונס נותן את הצער, והמפתה אינו נותן את הצער** – שבאונסה נאמר עינוי, כמו שהזכרנו לעיל, ואילו במפותה לא נאמר עינוי, לפי שאין לה צער; ב. **האונס נותן מיד** – האונס משלם מיד את חמישים הכסף לאביה, אף על פי שכונסה לאשה, שנאמר באונס: "ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף ולו תהיה לאשה", **והמפתה** – משלם את חמישים הכסף, **לכשיצא** – כלומר לכשלא יכנס, אם אינו נושאה לאשה, שנאמר במפתה: "אם מאן ימאן לתתה לו, כסף ישקול", אבל אם הוא כונסה, אינו משלם את הקנס; ג. **האונס שותה בעציו** – שותה בכלי שבחר בו, אף אם הוא מאוס, כלומר שחייב האונס לקחת את האנוסה לאשה (כשאביה והיא מסכימים), ואסור לו לגרשה, שנאמר בו: "ולו תהיה לאשה תחת אשר ענה, לא יוכל שלחה כל ימיו". **והמפתה אם רצה להוציא, מוציא** – אם המפתה אינו רוצה לכנסה, אין כופים אותו; ואם נשא אותה לאשה, יכול הוא לגרשה.

יו"ט ש"י

באור משנה ה

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, לפי באה לפרש את ההלכה ששינו שם בספיא: "האונס שותה בעציו".

פיצד שותה בעציו – כלומר מהו המובן וההיקף של ההלכה הזאת? **אפלו היא חגרת, אפלו היא סומא, ואפלו היא מכת שחין** – אף אם האנוסה היא בעלת מום, כגון חגרת או סומה, ואפילו היא נגועה בצרעת, חייב האונס לשאת אותה לאשה. אבל אם **נמצא בה דבר ערוה** – שזינתה לאחר שכנסה, או **שאינה ראויה לבא בישראל** – כגון שהאנוסה היא ממזרת, שאסורה לבוא בקהל ישראל; ויש כותבים: אפילו היתה מאיסורי עשה, כגון מצרית עד שני דורות (המאירי; רמב"ם), **אינו רשאי לקיימה** – כלומר אם אינה ראויה לבוא בקהל ישראל, אינו רשאי לכנסה; ואם נשאה, אינו רשאי לקיימה אצלו; וכן האנוסה שנשאה כדן, ו"נמצא בה דבר ערוה"

וְכִמָּה הִיא יָפָה. קָנָם – שְׁוֹה בְּכָל אָדָם. וְכָל שֵׁשׁ לוֹ קָצְבָה מִן הַתּוֹרָה, שְׁוֹה בְּכָל אָדָם.
ח כָּל מָקוֹם שֵׁשׁ מָכָר – אֵין קָנָם; וְכָל מָקוֹם שֵׁשׁ קָנָם – אֵין מָכָר. קָמְנָה יֵשׁ לָהּ מָכָר, וְאֵין לָהּ קָנָם; נַעֲרָה
יֵשׁ לָהּ קָנָם, וְאֵין לָהּ מָכָר. הַבּוֹגֶרֶת אֵין לָהּ לֹא מָכָר, וְלֹא קָנָם.

פירוש ברטנורא

מרבית. וכן עיקר: והמתבייש. לפי חשיבותו בושתו: כאילו היא שפחה. אומרים כמה אדם רוצה ליתן בין שפחה בתולה לשפחה בעולה להשיאה לעבדו שיש לרבו קורת רוח הימנו. ובגמרא פריך מגל דנותן בושת ופגם וצער, אימא חמישים כסף אמר רחמנא לכל מילי. ומתריץ, אמר קרא (דברים כ"ב) ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמישים כסף, הנאת שכיבה לכד היא חמישים כסף חוץ מהבושת והפגם והצער:

ח כל מקום שיש מכר. לאב בבתו, דהיינו בקטנותה, אין לו בה קנס, דאין קנס לקטנה. ולית הלכתא כהא מתניתין, דהא מתניתין ר' מאיר היא דאמר קטנה אין לה קנס. אבל חכמים אומרים קטנה יש לה קנס, והלכה כחכמים. וקטנה לענין זה היא מבת ג' עד י"ב שנה ויום אחד ותביא שתי שערות: כל מקום שיש קנס. משהיא נערה. והיא כשתהיה בת י"ב שנה ויום אחד ותביא שתי שערות, שזו יש לה קנס: אין מכר. שאין אדם מוכר את בתו כשהיא נערה: הבוגרת. מבת שתים עשרה שנה וששה חרשים ויום אחד ותביא שתי שערות היא הנקראת בוגרת, ואין אביה יכול למכרה ואין לה קנס: **ט האומר פתיתי את בתו של פלוני**. לא מבטיח האומר אנסתי שאינו פוגם אותה כל כך שאין לעו של אנוסה גדול כל כך דפשיטא דמשלם בושת ופגם

משניות מבוארות – קהתי

זה למדים בכל וחומר: "ומה מנורה כבר יוצאה" (זו משכרה אביה בקטנותה, משהביאה סימני נערות הריהי משתחררת, שנאמר: "יוצאה חנם אין כסף", ודרשוהו חכמים לסימני נערות), עכשיו שאינה מוכרת. אינו דין שלא תימכר? (עין גמרא ערכין כט, ב). – תקופת הנערות אינה אלא ששה חדשים, וכעבור ששה חדשים מיום שנעשתה "נערה", הרי היא נעשית "בוגרת".

כל מקום שיש מכר – לאב בבתו, שהוא זכאי למכור אותה לאמה, היינו כל זמן שהיא קטנה, כמבואר להלן במשנתנו, **אין קנס** – אין לאב בבתו קנס, שאין קנס לקטנה; **וכל מקום שיש קנס** – היינו כשהיא נערה, שאם אנס או פיתה אותה אדם, חייב לשלם קנס "חמישים כסף", **אין מכר** – אין האב זכאי למכרה. והרי פירוש הדברים: **קטנה** – עד שהיא מגיעה לגיל שתים עשרה שנה ויום אחד ומביאה סימני נערות, **יש לה מכר** – אביה זכאי למכור אותה לאמה, **ואין לה קנס** – אם אנס או פיתה אותה אדם, אינו חייב לשלם קנס. בגמרא מבואר, משנתנו (וכן משנה א בפרקנו) היא לדעת רבי מאיר, אבל חכמים חולקים עליו וסוברים, שגם קטנה (מבת שלוש שנים ויום אחד) יש לה קנס; והלכה כחכמים. **נערה** – משהביאה סימני נערות לאחר שתים עשרה שנה ויום אחד, **יש לה קנס** – אם נאנסה או נתפתתה, **ואין לה מכר** – אין אביה זכאי למכרה לאמה, כמו שבארנו הטעם בהקדמה למשנתנו. **הבוגרת** – כעבור ששה חדשים לאחר שנעשתה "נערה", **אין לה לא מכר, ולא קנס** – אין אביה יכול למכרה לאמה, ואם נאנסה או נתפתתה אין לה קנס. ברם, בושת ופגם יש לה. ודווקא כשנאנסה, אבל בוגרת שנתפתתה אין לה כלום, שכן מחלה לו (י"חטפות יום טוב).

הנאמן, שיש לו קורת רוח הימנו (גמרא), **כמה היתה יפה** – כמה היתה שווה, כשהיתה בתולה, **וכמה היא יפה** – וכמה היא שווה עכשיו לאחר שנבעלה; ואת ההפרש חייב המפתה או האונס לשלם כדמי פגם. **קנס, שוה בכל אדם** – בין הבא על בת מלכים בין הבא על בת קל שבקלים, קנסה "חמישים כסף", והם מאתיים דינר כסף טהור. **וכל שיש לו קצבה מן התורה** – כל תשלום ששיעורו קצוב בתורה, כגון "שלושים שקלים" בשור שהמית עבד כנעני (שמות כא, לב), ו"מאה כסף" במוציא שם רע (דברים כב, יט), וכיוצא בהם, **שוה בכל אדם** – שאין מבדילים בו בין אדם קל לאדם חשוב.

בגמרא שואלים: מניין שחייב בבושת ובפגם ובצער, והרי אפשר לומר, ש"חמישים כסף" שאמרה התורה כוללים את כל הדברים, היינו גם בושת ופגם וצער? ומשיבים: נאמר באונס (דברים כב, כט): "ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמישים כסף" – הנאת שכיבה לכד היא חמישים כסף, מכלל שיש בושת ופגם וצער. משנתנו מבארת את שלשת הדברים שישנם גם באונס וגם במפתה: בושת, פגם וקנס, ואילו צער שישנו באונס בלבד אין משנתנו מפרשת. ויש כותבים הטעם, משום שפשוט הוא ("מלאכת שלמה"), ברם, הרמב"ם מפרש: "צער – לפי קטנותה ובניין גופה ולפי שני וגופו".

באור משנה ח

כתוב בתורה (שמות כא, ז): "וכי ימכור איש את בתו לאמה", ופירשו חכמים: בקטנה הכתוב מדבר (גמרא ערכין כט, ב), כלומר שאין אדם זכאי למכור את בתו אלא כשהיא עדיין קטנה, היינו עד שהביאה סימני נערות (שתי שערות) לאחר שהגיעה לגיל שתים עשרה שנה ויום אחד. אבל משהביאה סימני נערות לאחר שתים עשרה שנה ויום אחד, הרי היא נעשית "נערה", ומאז אין אביה זכאי למכרה לאמה. דין

המשך ביאור למס' סוטה ליום התשיעי לעומר עמ' ב

- 17 כשהלך למות מצמא, נעשה לו הנס על ידי לחי החמור שהוא דבר
18 טמא.
19 דורשת הגמרא את הפסוק על שמשון "ותחל דוּח ה' לפעמו במחנה
20 דן בין צרעה ובין אשתאול וגו'". **אמר רבי חמא ברבי חנינא**, חלתה
21 – התקיימה נבואתו של יעקב **אָבִינוּ**, דְּבָרֵיכֶם שהתנבא יעקב 'יהי דן
22 נחש על דרך' – והולך על שמשון שהיה משבט דן. **לפעמו במחנה**
23 דן, **אמר רבי יצחק דבי רבי אמי מלמד שהיתה שכינה**
24 **מקשקשת לפניו** – מלווה אותו בְּזוּג – כמו פעמון הקשור לאדם,
25 ונלמד מכך שְׂכֵתִיב **הָאֵל** – אצל שמשון **לפעמו במחנה דן**, וכתוב
26 הָתָם – לגבי המעיל של כהן גדול **לפעמן ורימן**. **בין צרעה ובין**
27 **אשתאול**, **אמר רבי אסי צרעה ואשתאול שני הרים גדולים היו**
28 – כך שמם של ההרים, וְעָקְרָן שִׁמְשׁוֹן וּמָחֲנָן זֶה בָּהֶם.
29 דורשת הגמרא את דברי המלאך על שמשון, "והוא יחל להושיע
30 את ישראל מיד פלשתים", מהו הלשון 'יחל', **אמר רבי חמא ברבי**
31 **חנינא**

- 1 שמים. "ויהי כי הציקה לו בְּרַבְרִיָּה בַּל חֲמִים וְתֵאלֶצְהוּ" – דלילה
2 הציקה לשמשון ואילצה אותו לומר לה כמה כוחו, שואלת הגמרא,
3 **מאי וְתֵאלֶצְהוּ** – איך אילצה אותו. ומשיבה **אמר רבי יצחק דבי**
4 **רבי אמי, בשעת גמר ביאה** – שתאוות האדם גדולה, נִשְׁמָמָה
5 מִתַּחְתִּי שֶׁלֹא יוכל לסיים את המעשה, ואז אילצה אותו לומר לה.
6 כשהתגלה המלאך למנוח ואשתו לבשר להם שיוולד להם בן, והזכיר
7 את אשת מנוח ואמר לה, "וְעַתָּה הַשְּׂמִירִי נָא וְאַל תִּשְׁתִּי וְנִן וְשָׁכָר
8 וְאַל תֵּאֱבָלִי כָּל מָמָה כִּי הֵךְ הָרָה וּלְדֹת בֵּן", שואלת הגמרא, **מאי**
9 **כָּל מָמָה** – מה הם הדברים הטמאים שהזהיר אותה לא לאכול, וְתִן
10 עַד הַשְּׂתָא דְּבָרִים טְמָאִים קֵאָמְרָה – ועוד יש להקשות, וכי עד
11 עכשיו היא אכלה דברים טמאים. משיבה הגמרא, **אמר רבי יצחק**
12 **דבי רבי אמי, דברים האסורים בְּזוּר** – שלא רק מיין תשמר, אלא
13 אפילו ממים ששרו ביין, ובדומה. "וַיִּבְקַע אֱלֹהִים אֶת הַמִּקְתָּשׁ אֲשֶׁר
14 בְּלָחִי" – נעשה לשמשון נס בשעה שהיה צמא מאד, ומלחי החמור
15 יצאו מים, **אמר רבי יצחק דבי רבי אמי הוא אֵיזָה לְדָבָר מָמָה** –
16 שמשון חשק להינשא לנכרית, לְפִיכָךְ נִתְּלוּ חֲזִי בְּדָבָר מָמָה – לכן

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

קאימנא אנהר פפא — ההוא יומא דעבד רב יהודה הכי. חלא — חול. דסמירא — סולת, והן עצמן מוכרין אותו. אמר להו מעשה נסים בו' — ובמה דאפשר להתרחק ממעשה נסים — יותר טוב ונכון. דפרוינא — מקום. אקרון — הקרני, הייתי קורא בחלומי. נגרא — מלקות. איפרא הורמיז — כך שמה איפרא חן יופי שדים היה לה. מאי היא — מאי עבד להו. אמרה ליה — דכל אימת דבעי מיטרא. זימנא דמיטרא הוא — ואפילו לא בעו — נמי אתי מיטרא. שלחה ליה לרבא — דרחמא ליה לרבא. אבותינו ספרו לנו פועל פעלת בימיהם בימי קדם — שהיית מפליא להם נסים. עד דשפיר מרזבי דציפורי — שקילחו מים מן המרזיבות, עד ששוטפין בחוצות ויורדין ושופכין. לדיגלת — לנהר חדקל. אשני מטתך — אל תשכב במטתך הלילה. בסכניי — שרצו שדים להורג, וחתכו את מטתו. והיינו דאמרין בשחיתת חולין בפרק "הזורע" (קלג,א), ולקרייה לרבא? רבא נזוף היה. לא מצינו לו נזיפה בכל התלמוד אלא בזה המעשה, כשביקש הגשמים בתמוז שלא לצורך. הכי גרסינן:

דף כא ע"א: המשך המעשה: אמר רב מרי ברה דבת שמואל, באותו יום אנא הוה קאימנא אגודא דגנה - עמדתי על שפת נהר ששמו פפא, חזאי למלאכי דאידמו למלחי - וראיתי מלאכים שנדמו כמלחים של ספינה, דקא מיייתי חלא ומלונגהו לארבי - שמביאים חול וממלאים ספינות, ונהו קמחא דסמירא - והחול נהפך לקמח סולת משובח, והם עצמם מכרו אותו, ואתו כולי עלמא למיזבן - ובאו כל העולם לקנות מקמח זה. אמר להו רב יהודה לרוצים לקנות, מהא לא תיזבנון - מקמח זה אל תקנו, דמעשה נסים הוא, וראוי להתרחק ממעשה נסים. למחר אתיין ארבי דחיי - למחרת באו ספינות של חיטים דפרוינא - ממקום הנקרא פרזינא, ומהם קנו מעשה שבא מטר בתפילת רבא: רבא איקלע - הזדמן לעיר הגרניזא, גזר תעניתא ולא אתא מיטרא - ואף על פי כן לא ירד גשם. אמר להו - לבני העיר, ביתו כולי עלמא בתעניתו - לינו כולכם בתעניתכם. למחר אמר להו, מי איבא דחזא חילמא - האם יש כאן אדם שראה חלום, ליבא - יאמר מה ראה בחלומו. אמר להו רבי אלעזר מהגרניזא, לדידי אקריין בחלמי - לי הקריאו בחלומי כך, שלם טב לרב טב - שלום טוב לרב טוב, שהוא רבא, מריבון טב - מאדון טוב, שהוא ה', דמטוביה מטיב לעמיה - שמטובו מטיב לעמו. אמר רבא, שמע מינה - מוכח מחלום זה, שעתה עת רצון היא מפעיי רחמי - לבקש רחמים, בעי רחמי ואמי מיטרא - ביקש רחמים וירד גשם.

מעשה נוסף שירדו גשמים מתפילת רבא שלא בעתם: ההוא גברא דאיחייב נגרא - אדם אחד התחייב מלקות בבי דינא - בבית דינו דרבא משום דבעל בותית [נכרית], נגדיה רבא ומית - צויה רבא שילקוהו, ומת מחמת המלקות. אשתמע מילתא בי שבזר מלכא - נשמע המעשה בבית מלך פרס, ובקעא לצעורי - רצה לצער לרבא על כך. אמרה ליה איפרא הורמיז אימיה [אמו] דשבזר מלכא לברה [לבנה], לא ליהוי לה עסק דברים פתחי יהודאי - לא יהא לה עסק עם היהודים לרעה, דכל מאן דבעיין ממריהו יחוי להו - שכל מה שרוצים ומבקשים מאדונם [ה'] נותן להם. אמר לה, מאי היא - מהו הדבר שעשה להם. אמרה לו, בעון רחמי ואמי מיטרא - כשצריכים גשם מבקשים רחמים ויורד גשם. אמר לה, ההוא - ירידת גשם זו אינה מחמת תפילתם, אלא משום דזימנא דמיטרא הוא - שזמן ירידת המטר הוא, אף בלא תפילתם. אלא אם כדברך, לבעו רחמי האידנא - יבקשו רחמים עתה בתקופת תמוז שאינה עונת הגשמים, וליתי מיטרא - וירד גשם. קיבלה זאת אמו של המלך ושלחה ליה לרבא, פוין דעתך וכעי רחמי דליתי מיטרא - בקש רחמים שירדו גשמים עתה, אף שאין זה זמנם. בעי רחמי

ולא אתי מיטרא - ביקש רבא רחמים ואף על פי כן לא ירד גשם. אמר לפניו, רבונזי של עולם, נאמר (תהלים מד ב) 'אלהים באונינו שמענו אבותינו ספרו לנו פעל פעלת בימיהם בימי קדם', שהיית עושה נסים, ואנו בעינינו לא ראינו בעשותך נסים. ואתא מיטרא - ירד גשם כה רב עד דשפיר מרזבי (דציפורי) [דמחזא] - שנשפכו זורמו המים שירדו ממרזבי העיר מחוזה עד לדיגלת - לנהר חידקל. כלילה שאחר כך אתא אבות איתחזי ליה בחלמיה - בא אביו של רבא ונראה לו בחלומו, ואמר ליה, מי איבא דמיטרא קמי שמיא כולי האי - וכי יש מי שמטריח כל כך לפני ה' להוריד גשמים שלא בעיתם. ועוד אמר ליה, שני דובתיך - תשנה מקומך, כלומר, לון במקום אחר. שני דובתיך - ואכן שינה רבא את מקום לינתו, ולמחר אשבתיך דמרשם פורייה בסכניי - מצא שמיטתו חתוכה בסכניי, שרצו שדים להורגו בהם.

שנינו בבביתא: וְשִׁוּן רבי וחכמים שָׁאִין הכהן המשיח מביא אֶשֶׁם
תְּלוּי על ספק חטא. מבררת הגמרא: מְנַלְן. מבארת הגמרא: דְּכִתְיִב
לגבי אשם תלוי (ויקרא ה יח) 'וְכֹפֵר [עֲלִיּוֹ] הַכֹּהֵן עַל שְׁגִגָּתוֹ אֲשֶׁר שִׁנְגָּה'.
ונחלקו רבי וחכמים בדרשת הכתוב. רבי קבר, שלומדים ממקרא
זה שאין חייב באשם תלוי אלא מי שְׁכַל חֲטָאוֹ בְּשִׁנְגָּה – שכל חייבי
קרבתו חטאתו הם בשגגת מעשה לבדו, יָצָא הוּא – הכהן המשיח,
שָׁאִין [כָּל] חֲטָאוֹ בְּשִׁנְגָּה – שאין כל חייבי קרבתו חטאתו בשגגת
מעשה לבדה, אֱלָא חֲטָאוֹ בְּהַעֲלֵם דָּבָר עם שגגת המעשה. שאף על פי
שלגבי עבודה זרה סובר רבי שהכהן המשיח חייב בשגגת מעשה
לבדה, מכל מקום בשאר עבירות אינו חייב אלא בהעלם דבר עם
שגגת המעשה, ונמצא שאין 'כל' חטאו בשגגת מעשה לבדה,
אלא רק מקצתו.
מקשה הגמרא: מִיָּד כָּל כְּתִיב – וכי נאמר במקרא שחייב אשם
תלוי הוא רק באדם ש'כל' חטאו בשגגת מעשה, הרי לא נאמר
אלא 'על שגגתו אשר שגג', ומשמע מכך שמי שמצינו בו חייב
קרוב על שגגת מעשה לבדה מביא אשם תלוי, ואם כן יש לחייב
אף את הכהן המשיח באשם תלוי, שהרי הוא מתחייב קרוב
בעבודה זרה על שגגת מעשה לבדה, לדברי רבי.
מתרצת הגמרא: אִין – אכן יש ללמוד מדברי הכתוב שאינו עוסק
אלא במי שכל חטאו הוא בשגגת מעשה לבדה. דָּאם כֵּן – שאם
כדברך שיש חייב אשם תלוי אף למי שמצינו בו רק חטא אחד
בשגגת מעשה לבדה, נִכְתִּיב – הוּא צריך לכתוב 'וכפר עליו הכהן
על שְׁגִגָּתוֹ, לָמָּה לִי – מדוע הוצרך הכתוב להוסיף את התיבות
'אֲשֶׁר שִׁנְגָּה'. אלא בהכרח צריך לומר דְּהָא קָא מְשַׁמְעֵן לָן, דְּעַד דְּאִיכָא
כָּל חֲטָאוֹ בְּשִׁנְגָּה – שאין חייב אשם תלוי אלא במי שכל קרבתו
חטאותיו הם בשגגת מעשה לבדה (יָצָא הכהן המשיח שָׁאִין כָּל
חֲטָאוֹ בְּשִׁנְגָּה – שאין חייב קרבתו חטאותיו על שגגת מעשה
לבדה, אֱלָא רק בְּעִבּוּדָת פּוֹכְבִּים, וְלֹא חייב קרוב בְּשָׂאָר מִצּוֹת אֱלָא
בְּהַעֲלֵם דָּבָר עם שְׁגִגָּת מַעֲשֵׂה).
וְרַבִּין הוֹוֹלְקִים על דברי רבי וסוברים שגם בעבודה זרה אין הכהן
המשיח חייב בקרבן אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה,
דורשים את המקרא כך: מִי שמצינו בו איזה אופן שְׁחָטָא בְּשִׁנְגָּה –
בשגגת מעשה לבדה, הוא המתחייב באשם תלוי, יָצָא הכהן
המשיח שְׁלֵעוֹלָם אִין חֲטָאוֹ בְּשִׁנְגָּה – אינו מתחייב על שגגת מעשה
לבדה, לֹא בְּעִבּוּדָת פּוֹכְבִּים וְלֹא בְּשָׂאָר מִצּוֹת, אֱלָא רק בְּהַעֲלֵם דָּבָר
עם שְׁגִגָּת מַעֲשֵׂה.

משנה
משנה זו ממשיכה לפרש באיזה אופן חייבים בית דין והכהן
המשיח בקרבן חטאת, בכל מצוות שבתורה ובעבודת כוכבים.
אִין בית דין חִיבִין קרבן, עַד שְׁיֹרֵי בְּדָבָר שְׁזִידוֹנוֹ – שהעובר עליו
בזדון חייב כֶּרֶת, וְשִׁנְגָּתוֹ – והעובר עליו בשוגג חייב חֲטָאת, ויעשו
הציבור בשגגה על פיהם, וְכֵן הכהן המְשִׁיחַ אינו מביא פר לחטאת,
אלא באופן ששגג הוורא היתר לעצמו בדבר שזדונו כרת ושגגתו
חטאת, ועשה על פי הוראתו.
וְלֹא בְּעִבּוּדָת פּוֹכְבִּים – ואף בעבודה זרה אין בית דין והכהן המשיח
חייבים קרבן, עַד שְׁיֹרֵי עַל דָּבָר שְׁזִידוֹנוֹ כֶּרֶת וְשִׁנְגָּתוֹ חֲטָאת.

גמרא
הגמרא מבררת את מקור הדין שנתבאר במשנה: מְנַלְן שאין בית
דין חייבים קרבן, אלא אם הורו בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת.
מבארת הגמרא: דְּתִנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר, נֶאֱמַר כָּאֵן – לענין פר העלם
דבר של ציבור (ויקרא יד יח), 'וְנוֹדַעְהָ הַחֲטָאת אֲשֶׁר חֲטָאוּ עֲלֶיהָ',
וְנֶאֱמַר לְחֵלֶן – לגבי דין איסור אחות אשה (שם יח יח), וְאִשָּׁה אֶל
אָחִיהָ לֹא תִקַּח לְצֵרֶר לְגִלּוֹת עֲרֻוְתָהּ עֲלֶיהָ בְּחִיָּהּ, ומאחר שנקט
הכתוב בשניהם תיבת 'עליה' אנו לומדים זה מזה בגזירה שוה, מִה

לְחֵלֶן – כשם שאיסור אחות אשה הוא דָּבָר שְׁזִידוֹנוֹ – שהעובר עליו
במזיד חייב כֶּרֶת, וְשִׁנְגָּתוֹ – והעובר עליו בשוגג חייב חֲטָאת, אֵף
כָּאֵן – לענין פר העלם דבר של ציבור, אין בית דין חייבים קרבן
אלא אם הורו היתר בדָּבָר שְׁזִידוֹנוֹ כֶּרֶת וְשִׁנְגָּתוֹ חֲטָאת.
שבה הגמרא ומבררת: אֲשִׁכְחֵן – מצינו ראייה לענין צָבוּר, דהיינו,
שאין בית דין מביאים פר העלם דבר של ציבור אלא על הוראה
בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, אבל כוון מְשִׁיחַ מְנַלְן – מנין שאף
הוא אינו חייב קרבן אלא אם כן הורו לעצמו בדבר שזדונו כרת
ושגגתו חטאת. מבארת הגמרא: שלומדים זאת מדברי הכתוב (שם
ד א) 'אִם הִכְהֵן הַמְּשִׁיחַ יִחְטָא לְאִשְׁמַת הָעָם, הָרִי מִשִּׁיחַ כְּצָבוּר –
במקרא זה הוקש דינו של הכהן המשיח לדין הציבור, כשם
שהציבור אינם מביאים קרבן אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו
חטאת, אף המשיח כן.
מוסיפה הגמרא לברר: ומנין שאף הַנְּשִׂיא – המלך, אינו מביא את
קרבתו המיוחד לו, דהיינו שער לחטאת, אלא על דבר שזדונו כרת
ושגגתו חטאת. מבארת הגמרא: גְּלִיף – לומדים זאת בגזירה שוה
של התיבות 'מִצּוֹת מִצּוֹת', כְּתִיב גַּם קרבן נְשִׂיא (שם ד כב) 'וְעִשָּׂה
אֶחָת מִכָּל מִצּוֹת ה', וְכְתִיב בְּקרבן הַצָּבוּר (שם ד יג) 'וְעִשׂוּ אֶחָת מִכָּל
מִצּוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָהּ וְאָשְׁמוּ, מִה צָבוּר אינם חייבים קרבן
אלא על דָּבָר שְׁזִידוֹנוֹ כֶּרֶת וְשִׁנְגָּתוֹ חֲטָאת, אֵף הַנְּשִׂיא אינו חייב קרבן
אלא על דָּבָר שְׁזִידוֹנוֹ כֶּרֶת וְשִׁנְגָּתוֹ חֲטָאת.
מוסיפה הגמרא ומבררת: מנין שאף הַיְּחִיד דינו כן, שאינו מביא
כשבה או שעירה לחטאת אלא על דבר שזדונו כרת. מבארת
הגמרא: אֲמַר קָרָא – לומדים זאת מדברי הכתוב לגבי קרבן יחיד
(שם ד כו) 'וְאִם נֶפֶשׁ אֶחָת תִּחְטָא בְּשִׁגְגָה, ולפי שנכתבה האות 'וּיִי' –
בתיבת 'ואם' לומדים מכך שכונת המקרא לחבר העניינים זה לזה,
וְיִלְמַד תַּחְתּוֹן מְעֻלִּין – ועל ידי כך נלמד דין קרבן היחיד שנאמר
בפרשה התחתונה, מדין קרבן הנשיא שנאמר בפרשה העליונה,
שכשם שהנשיא אינו מביא קרבנו אלא על דבר שזדונו כרת
ושגגתו חטאת, אף היחיד כן.
שנינו במשנה: וְלֹא בְּעִבּוּדָת פּוֹכְבִּים עַד שְׁיֹרֵי על דבר שזדונו כרת
ושגגתו חטאת.
מבררת הגמרא: בְּעִבּוּדָת פּוֹכְבִּים מְנַלְן שאין בית דין חייבים קרבן,
אלא אם כן הורו בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. מבארת
הגמרא: דְּתִנְיָא, רַבִּינָן, לִפִּי שְׁנִינָא עֲבֻדָת פּוֹכְבִּים לִידֵין בְּעִצְמָהּ,
כלומר, מאחר ונשתנה דינה של עבודת כוכבים משאר איסורים
שבתורה, שעל כל איסורי התורה ששגגו בית דין בהוראתם הם
מביאים פר לחטאת, ואילו על שגגת הוראה באיסור עבודה זרה
הם מביאים פר לעולה ושעיר לחטאת, יָבֹול – שמה נאמר,
שנשתנה דינה אף לענין כך שיהיו בית דין חִיבִין קרבן אֲפִילוּ אם
הורו בשגגה עַל דָּבָר שָׁאִין וְזִידוֹנוֹ כֶּרֶת וְשִׁנְגָּתוֹ חֲטָאת, אין לומר כן,
שהרי נֶאֱמַר כָּאֵן – בקרבן ציבור בעבודה זרה (במדבר טו כד) 'וְהָיָה
אם מְעִינִי הָעֵדָה נַעֲשֶׂתָה לְשִׁגְגָה, וְנֶאֱמַר לְחֵלֶן – בקרבן ציבור
בשאר עבירות (ויקרא יד יג) 'וְעִלְמָם דָּבָר מְעִינִי הִקְהֵל, ומכיון
שנאמרה בשניהם תיבת 'מעיני' לומדים זה מזה בגזירה שוה, מִה
לְחֵלֶן – כשם שבשאר עבירות אין בית דין חייבים קרבן אלא אם
שגגו בהוראת דָּבָר שְׁזִידוֹנוֹ כֶּרֶת וְשִׁנְגָּתוֹ חֲטָאת, אֵף כָּאֵן – בעבודה
זרה, אין בית דין חייבים קרבן אלא בדָּבָר שְׁזִידוֹנוֹ כֶּרֶת וְשִׁנְגָּתוֹ
חֲטָאת.
שבה הגמרא ומבררת: אֲשִׁכְחֵן – מצינו ראייה לגבי צָבוּר, שאף
בעבודה זרה אין הם מביאים קרבן אלא על דבר שזדונו כרת
ושגגתו חטאת, אבל יְחִיד, נְשִׂיא, מְשִׁיחַ, מְנַלְן – מנין שאף הם אינם
מביאים קרבן על שגגת עבודה זרה אלא בדבר שזדונו כרת
ושגגתו חטאת.
מבארת הגמרא: אֲמַר קָרָא לגבי קרבן עבודה זרה (במדבר טו כו) 'וְאִם
נֶפֶשׁ אֶחָת תִּחְטָא בְּשִׁגְגָה, שהרי אֶחָד – בין יְחִיד וְאֶחָד – ובין נְשִׂיא
וְאֶחָד מְשִׁיחַ, בִּזְוִל כָּכָל נֶפֶשׁ אֶחָת' הן, ונמצא שמקרא זה עוסק
אף בהם. ומעתה נלמד דין קרבנם מדין קרבן הציבור, שמאחר

הוריות. פרק שני – הורה כהן משיח דף ח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רש"י

ושוין שאין – משיח מביא אשם תלוי, דכתיב באשם תלוי. וכפר הכהן על שגגתו אשר שגג והוא לא ידע – מי שחטאו בשגגה, יצא משיח. ולרבי היכי מצי אמר "יצא משיח"? והא לרבי חטאו בעבודה זרה בשגגה הוא? דהא תניא לעיל משיח בעבודה זרה, רבי אומר: בשגגת מעשה! אלא רבי סבר דרבי מותרץ קרא לעומתה: מי שכל חטאו בשגגה,

יצא משיח שאין כל חטאו בשגגה, דבעבודה זרה

כלבר הוא דחטאו בשגגה. אבל בשאר מצות – אין חטאו בשגגה כלל, אלא בהעלם דבר עם שגגת מעשה. ורבנן – סברי: יצא משיח שאין חטאו בשגגה לא בעבודה זרה ולא בשאר מצות, אלא העלם דבר עם שגגת מעשה. ולרבי הכל משיח אין מביא אשם תלוי, וכל שכן צבור דאין חייבין אשם תלוי, והדעת דבר כתיב בהו בחידיא. **משנה**הא בית דין חייבין – קרבן אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, ואם הורו בדבר שחייבין אשם ודאי – פטורין. דכתיב: באשם ודאי "ואם נפש אחת" – ובית דין אין הם בכלל "נפש אחת". ועוד, דבאשמות אין בהן דין העלם דבר, דחייבין אשם ודאי על המויד כשוגג. וכן המשיח – אין מביא פר אלא על העלם דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, אבל במקום אשם ודאי – חייב להביא אשם ודאי, לפי שהווא בכלל "נפש אחת", ולהכי השוה לצבור דאין מביא פר במקום אשם. אבל אשם יביא, כדתנן לקמן (ט, א): אשם ודאי – הנשיא המשיח והיחיד חייבין, ובית דין פטורין. **גמרא** נאמר כאן עליה – ונודעה חטאתה אשר חטאו עליה? (ויקרא ד). ונאמר להלן: "לגלות ערותה עליה" (שם יח). נשיא – נמי לא יביא שעיר אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, כדתנן (שם): כל מצות שבתורה שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת – יחיד מביא כשבה או שעירה, ונשיא מביא שעיר, דיליף "מצות" "מצות". יחיד – נמי אינו מביא חטאת אלא על דבר שזדונו כרת, דתנן: כל מצות שבתורה וכו'. אמר קרא – בפרשת ויקרא: "אם נפש". וילמוד תחתון מעליון – יחיד מנשיא, לפי שיצאה עבודה זרה – דהכא כתיב "וכי תשגו ולא תעשו" ולא כתיב הכא כרת. יבול יהו חייבין על דבר שאין זדונו כרת – כגון גנבה ומנשק ומרובץ, כדאמרין במסכת סנהדרין בפרק "ארבע מיתות" (ס, ב). כלבא תעשה, ואינו בכרת. וילמוד תחתון מעליון – יחיד נשיא ומשיח מצבור. אלא לרבנן – דמפקי להא "עליה" לדרשא אחרינא, כדאמרין בפרק קמא דיבמות (ג, ב). "ואשה אל אחותה" וגו', "עליה" מה תלמוד לומר – לפי שנאמר "במה יבא עליה" וגו', תורה אחת יהיה לכם לעושה

וְשׁוּיִן שְׂאִין מְבִיא אֶשֶׁם תְּלוּי. מִנָּלָהּ? דְּכִתְיִב: "וְכִכְּרָ [עֲלִיּוֹ] הִכְהֵן עַל שְׁגָגָתוֹ אֲשֶׁר שָׁגָג, רַבִּי סָבֵר: מִי שֶׁכָּל חֲטָאוֹ בְּשִׁגְגָה, יֵצֵא וְהָ שְׂאִין [כָּל] חֲטָאוֹ בְּשִׁגְגָה אֵלָּא בְּהֶעֱלֵם דָּבָר. - מִיּוֹדִי "כֹּל" כְּתִיב? - אִין, דְּאֵם כֵּן נִכְתָּוב "עַל שְׁגָגָתוֹ", לָמָּה לִי "אֲשֶׁר שָׁגָג"? הָא קָא מְשַׁמְעַ לָן, דְּעַד דְּאִיכָא כָּל חֲטָאוֹ בְּשִׁגְגָה, יֵצֵא מְשִׁיחַ שְׂאִין כָּל חֲטָאוֹ בְּשִׁגְגָה אֵלָּא בְּעִבּוּדָה זָרָה, וְלֹא בְּשָׂאֵר מִצְוֹת אֵלָּא בְּהֶעֱלֵם דָּבָר עִם שְׁגָגָתוֹ. מְשִׁיחַ. מְשִׁנָּה אִין בֵּית דִּין חֵיבִין עַד שְׁיֹורוֹ בְּדָבָר שְׁזָדוֹנוֹ כְּרַת וְשְׁגָגָתוֹ חֲטָאֵת, וְכֵן הַמְשִׁיחַ, וְלֹא בְּעִבּוּדָה זָרָה - עַד שְׁיֹורוֹ עַל דָּבָר שְׁזָדוֹנוֹ כְּרַת וְשְׁגָגָתוֹ חֲטָאֵת. גְּמָרָא מִנָּלָהּ? דְּתִנָּיָא, רַבִּי אוֹמֵר: נֹאמַר כָּאן "עֲלִיָּה" וְנֹאמַר לְהֵלָן "עֲלִיָּה", מַה לְּהֵלָן דָּבָר שְׁזָדוֹנוֹ כְּרַת וְשְׁגָגָתוֹ חֲטָאֵת, אִף כָּאן דָּבָר שְׁזָדוֹנוֹ כְּרַת וְשְׁגָגָתוֹ חֲטָאֵת. אֲשַׁכְּחֵן צָבּוּר, מְשִׁיחַ מִנָּלָהּ? "לְאַשְׁמֹת הָעָם" - הֲרִי מְשִׁיחַ כְּצָבּוּר. נִשְׂיָא? יֵלִיף מִצְוֹת מִצְוֹת, כְּתִיב גַּבִּי נִשְׂיָא: "וַעֲשֵׂה אֶחָת מִכָּל מִצְוֹת ה'", וְכִתְיִב כְּצָבּוּר: "וַעֲשֵׂה אֶחָת מִכָּל מִצְוֹת", מַה צָבּוּר - דָּבָר שְׁזָדוֹנוֹ כְּרַת וְשְׁגָגָתוֹ חֲטָאֵת, אִף נִשְׂיָא - דָּבָר שְׁזָדוֹנוֹ כְּרַת וְשְׁגָגָתוֹ חֲטָאֵת. יַחֲיד? אָמַר קְרָא: "וְאֵם נֶפֶשׁ", וְיִלְמַד תַּחְתּוֹן מִעֲלִיּוֹן. "וְלֹא בְּעִבּוּדָה זָרָה עַד שְׁיֹורוֹ" בְּעִבּוּדָה זָרָה מִנָּלָהּ? דְּתִנָּיָא רַבִּנָּן: לָפִי שִׁנְיָאָה עֲבֻדָּה זָרָה לְדוֹן בְּעִצְמָהּ, יִכּוֹל יְהוָה חֵיבִין אֶפִּילוֹ עַל דָּבָר שְׂאִין וְדוֹנוֹ כְּרַת וְשְׁגָגָתוֹ חֲטָאֵת? נֹאמַר כָּאן "מַעֲיֵי" וְנֹאמַר לְהֵלָן "מַעֲיֵי", מַה לְּהֵלָן דָּבָר שְׁזָדוֹנוֹ כְּרַת וְשְׁגָגָתוֹ חֲטָאֵת, אִף כָּאן דָּבָר שְׁזָדוֹנוֹ כְּרַת וְשְׁגָגָתוֹ חֲטָאֵת. אֲשַׁכְּחֵן צָבּוּר, יַחֲיד, נִשְׂיָא, מְשִׁיחַ מִנָּלָהּ? אָמַר קְרָא: "וְאֵם נֶפֶשׁ אֶחָת", אַחֵד יַחֲיד וְאַחֵד נִשְׂיָא וְאַחֵד מְשִׁיחַ - כֹּיָן בְּכָלל "נֶפֶשׁ אֶחָת" הֵן, וְיִלְמַד תַּחְתּוֹן מִן הָעֲלִיּוֹן. הִנֵּיחָא לְמֹאן דְּמַפִּיק לָהּ לְ"עֲלִיָּה" לְגִזְרָה שְׁוֶה - בְּדִאמְרֵי, אֵלָּא לְרַבִּנָּן דְּמַפִּיק לָהּ לְ"עֲלִיָּה" לְעֲרִיּוֹת וְצֻרוֹת, דָּבָר שְׁזָדוֹנוֹ כְּרַת וְשְׁגָגָתוֹ

בשגגה והנפש אשר תעשה ביד רמה – בעבודה זרה משתעי קרא, דתניא בסיפרי, רבי שמעון אומר: בעבודה זרה הכתוב מדבר, שנאמר "כי דבר ה' בזה" – שבוה על דיבור ראשון שנאמר בו "אנכי ה' אלהיך" ו"לא יהיה לך אלהים אחרים על פני". מה עבודה זרה שחייבין על זדונו כרת – דהכא כתיב: "הכרת תכרת", אף כו'. אשכחן יחיד ונשיא ונשיא בין בעבודה זרה ובין בשאר מצות – דכתיב: "אשם נפש", וכתיב: "תורה אחת יהיה לכם והנפש אשר תעשה ביד רמה", ויחיד ונשיא ומשיח בכלל "ואם נפש אחת". צבור מנלן וילמוד עליון מן התחתון – דכתיב בפרשה למעלה: "וכי תשגו" דהיינו צבור, וילמוד מתחתון מיואם נפש, מה להלן דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת. בין בעבודה זרה בין בשאר מצות. דגבי יחיד הוקשה כל התורה כולה לעבודה זרה – אף צבור אין חייבין אלא בדבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, בין בעבודה זרה בין בשאר מצות. רבים בסיף – במוד, אנשי עיר הנדחת. יבול נחלוק בשוגג בקרבנותיהם – דכי היכי דחלוק צבור מייחידים, דקרבן צבור בעבודה זרה לא דמי לשום קרבן יחיד, הכי נמי נחלוק בקרבנותיהם, דלחלו חלוק צבור מייחידים משום שגגתו דעיר הנדחת, ולא לחיו דמי לעולם לשום קרבן, לא לצבור ולא ליחיד. תלמוד לומר תורה אחת – דעיר הנדחת דשוגג כייחידים דמו, ומייתיב כל חד וחד שעירה כייחיד. מאי נתיי – אנשי עיר הנדחת רבים, דבסיף. נתיי פר צבור בשאר מצות הוא דמיתיי – ולא הוי חלוק, וכל שכן דבעינן חלוק בין אנשי עיר הנדחת לצבור, דהא אין צבור נעשין עיר הנדחת כלל. יחיד נמי היינו קרבנו – ולא הוי חלוק. איצטריך – "תורה אחת", דסלקא דעתך וכו'. ואי נמי צריך – לחלוק בקרבן. ואין לו תקנה – לעיר הנדחת בשוגג, דאי אפשר לחלוק. קא משמע לן – "תורה אחת" דמיתיי כל חד שעירה כייחיד. ולא תעשו את כל המצות שהיא היא מצוה ששקולה כנגד כל המצות הוי אומר זו עבודה זרה – שכל המודר בה ככופר בכל התורה כולה. כתיב [את] כל אשר צוה ה' אליכם ביד משה – דמשמע שזוה על ידי משה, וכתיב: "אשר דבר ה'" – דמשמע שהיא בדיבורו של הקדוש ברוך הוא, כלומר ששמו ישראל מפי כשרד עם משה. איזו היא מצוה שהיא בדיבורו של הקדוש ברוך הוא וצוה על ידי משה הוי אומר זו עבודה זרה – ד"אנכי" ו"לא יהיה לך" מפי הגבורה שנוענבם. דהיינו ששמענו בדיבורו של הקדוש ברוך הוא, וצוה על ידי משה בכמה פרשיות שבתורה, כגון "לא תשתחוה לאל אחר", ולא שמענו אלא מפי משה.

למן

חפאת מנא להו? נפקא להו מדמיתני ליה רבי יהושע בן לוי לבריה: "תורה אחת יהיה לכם לעשה בשגגה והנפש אשר תעשה ביד רמה" וגו', והקשה כל התורה כולה לעבודה זרה, מה עבודה זרה שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, אף כאן שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת. אשכחן יחיד נשיא ומשיח בין בעבודה זרה בין בשאר מצות, צבור מנלן? יליף עליון מתחתון. ורבי הא דרבי יהושע בן לוי מאי עביד ליה? מפיק ליה לכדתניא: לפי שמצינו שחלק הכתוב בין רבים ליחידים, רבים בסיף וקמזון אבר, יחידים בסקילה וקמזון פלג, יכול נחלוק בקרבנותיהם? תלמוד לומר: "תורה אחת יהיה" וגו'. מתקוף לה רב חלקיה מהרורניא: מעמא דלא חלק הכתוב, הא חלק הוה אמניא נחלוק, מאי נתיי? נתיי פר, צבור בשאר מצות הוא דמיתני? נתיי פר לעולה ושעיר לחפאת, צבור בעבודה זרה הוא דמיתני? נתיי שעיר, נשיא בשאר מצות הוא דמיתני? נתיי שעירה, יחיד נמי היינו קרבנו! אלקמה לא איצטריך? סלקא דעתך אמניא: צבור מיתני פר לעולה ושעיר לחפאת, הני נתיי איפקא, פר לחפאת ושעיר לעולה, אי נמי צריך ואין לו תקנה, קא משמע לן. דכולי עלמא מיהת: פי כתיבי הני קראי – בעבודה זרה הוא דכתיב, מאי משמע? אמר רבא, ואי תימא רבי יהושע בן לוי, ואמרי לה כד, אמר קרא: "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה", וכתיב: "אשר צוה ה' אליכם ביד משה", איזו היא מצוה שהיא שקולה בכל המצות? הוי אומר: זו עבודה זרה. דבי רבי תנא, אמר קרא: "אשר דבר ה' אל משה", וכתיב: "אשר צוה ה' אליכם ביד משה", איזו היא מצוה שהיא בדיבורו של הקדוש ברוך הוא וצוה על ידי משה? הוי אומר: זו עבודה זרה, דתנא רבי ישמעאל: "אנכי" ו"לא יהיה לך" מפי הגבורה ששמענו. דבי רבי ישמעאל תנא: "למן

למן היום וגו' – הכי משמע: את כל אשר צוה ה' אליכם ביד משה, דרו עבודה זרה. ומגן שזו עבודה זרה – מדכתיב בהדיא "למן היום אשר צוה ה' והלאה" שאר מצות והלאה. כלומר, מכאן ואילך "לדורותיכם", איוז היא מצוה שנאמרה בתחילה – הוי אומר זו עבודה זרה, דכתיב בתחילת עשרת הדברות "אנכי ו'אל ידעה לך" דהיינו עבודה זרה. עשר מצות נצטוו

במה – דהיינו קודם מתן תורה. אלמא עבודה זרה לא נאמרה תחלה. מחזורתא כדנשינן עניקרא – כדברי רבי יוחנן בן לוי או כדברי רבי. **משנה** אין בית דין חייבין קרבן על עשה ועל לא תעשה שבמקדש – דהיינו טומאת מקדש וקדשיו. עשה שבמקדש – וישלחו מן המזבח כל צורע". לא תעשה – ו'אל יטמא את מחזיקים". שאף על פי שהוא דבר שדורנו כרת ושגגתו חטאת, הואיל ואין שגגתו חטאת קבועה אלא קרבן חטאת עולה ויורד – הלכך פטור לגמרי, כדמפרש בגמרא. והאי דקתני "אין חייבין על עשה ועל לא תעשה שבמקדש" – לא קא מיירי בבחן משיח בלל, משום דהוי פלוגתא דרבי שמעון ורבי עקיבא. רבי עקיבא לא פטר ליה מפר על טומאת מקדש וקדשיו, ורבי שמעון פטר ליה לגמרי, כדמפרש בגמרא בסוף פירקין. ואין מביאין – יחידין. אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה שבמקדש – דאין אשם תלוי בא אלא על ספק חטאת קבועה, כדמפרש בגמרא. אבל בבית דין לא איצטריך למיתנא "אין מביאין אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה שבמקדש", שהי אין בית דין מביאין אשם תלוי אפילו במקום ספק חטאת קבועה. כדאמרין בריש פירקין: משוה בפר ואין מביא אשם תלוי, דכתיב באשם תלוי "וכפר עליו הבחן על שגגתו אשר שגג" – מי שחטאתו ושגגתו שוה, יצא משיח. ומגן דאין חטאתו ושגגתו שוה – דכתיב "לאשמות העם", דמי משיח כצבור, דצבור צריכין העלם פרק, דמי שגגתו מעשה. לפיכך אינו באשם תלוי. הלכך כי איצטריך אין מביא אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה שבמקדש, כגון ביחיד דעלמא. אבל חייבין – בית דין על עשה ועל לא תעשה שבגדה, דהוי דזנו כרת ושגגתו חטאת קבועה, ומביאין יחידים אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה שבגדה, משום דהוי ספק חטאת קבועה. אל תבא על הגדה – דכתיב (ויקרא יח): "ואל אשה גברת טומאתה לא תקרב". פירוש מן הגדה – כלומר: בסמוך לזוהרה, כדי שלא תהא רואה בשעת תעשיה. דכתיב "והזרותם בני ישראל", כדמפרש בגמרא במסכת שבתות בפרק ידעיות הטומאה" (יה, א). **גמרא** מנא הני מילי – דצבור לא מחייבי שום קרבן בעלם אלא במקום חטאת קבועה. ויחיד אשם תלוי נמי – אין חייבין אלא על ספק חטאת קבועה. אמר רב יצחק בר אבדימי נאמר כאן ואשם – בחטאת קבועה ויחיד, דכתיב בפרישת ויקרא "ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ בעשותה אחת ממצות ה' אשר לא תעשינה ואשם". וכתיב "והביא את קרבנו" דמביא כשבה או שיערה, דאינו בעולה ויורד. ונאמר ואשמו נצבור מה ואשם – האמור בפרשת ויקרא בחטאת יחיד – הוי חטאת קבועה. אף "ואשמו" האמור בחטאת – אין מביאין שום קרבן אלא במקום חטאת קבועה, דאילו עשאו יחיד ולא הוי בעולה ויורד. ונאמר "ואשם" (בא

"למן היום אשר צוה ה' והלאה לדורותיכם", איוז היא מצוה שהיא נאמרה בתחילה? הוי אומר: זו עבודה זרה. – והא אמר מר: עשר מצות נצטוו ישראל במרה" (דכתיב): "והיה אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך!" אלא, מהנורקתא כדנשינן מעניקרא. **משנה** אין חייבין על עשה ועל לא תעשה שבמקדש, ואין מביאין אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה שבמקדש; אבל חייבין על עשה ועל לא תעשה שבגדה, ומביאין אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה שבגדה. איוז היא מצוה עשה שבגדה? פרוש מן הגדה, ומצוה לא תעשה? אל תבא על הגדה. **גמרא** מנא הני מילי דצבור לא מחייבי קרבן בעלמא, ויחיד אשם תלוי נמי לא? אמר רב יצחק בר אבדימי: נאמר "ואשם" בחטאת ובאשם תלוי, ונאמר "ואשמו" בצבור, מה "ואשם" ביחיד בחטאת קבועה, אף "ואשמו" בצבור בחטאת קבועה; ומה צבור בחטאת קבועה, אף אשם תלוי נמי אין בא אלא על ספק חטאת קבועה. אמרי: אי הכי, קרבן עולה ויורד נמי הא פתיב: "והיה כי יאשם לאחת מאלה!" דנין (אשם מן אשמו): "ואשמו" מן "אשם" ואין דנין "אשם" מן "אשם". – ומאי נפקא מינה? והא תני דבי רבי ישימעהל: "ושב תהפך" "ובא תהפך" – זו היא שיבה זו היא ביאה! ועוד, גילף מן "ואשם" מוטומאת מקדש וקדשיו, דכתיב: "והוא כמא ואשם!" אמר רב פפא: דנין "ואשם ומצוה ה'" מן "ואשם ומצוה ה'". אמר ליה רב שמי בר אשי לרב פפא: ונילף "ואשם" ונשיאת עון מן "ואשם" ונשיאת עון! אלא אמר רב נחמן בר יצחק: דנין "ואשם" ו"מצוה ה' אשר לא תעשינה" מ"ואשם" ו"מצוה ה' אשר לא תעשינה", ואל יוכיח שמיעת קול וביטוי שפתיים וטומאת מקדש וקדשיו שלא נאמר בהם "ואשם" ו"מצוה ה' אשר לא תעשינה". **משנה** אין חייבין על שמיעת קול ועל ביטוי שפתיים ועל טומאת מקדש וקדשיו, והנשיא פייצא בהם, דכרי רבי יוסי הגלילי: רבי עקיבא אומר: הנשיא חייב בכללן חוץ משמיעת הקול, שהמלך לא דן ולא דנין אותו, [לא מעיד ולא מעידין אותו]. **גמרא** אמר עולא: מאי טעמא דרבי יוסי הגלילי? אמר קרא: "והיה כי יאשם לאחת מאלה", כל שמתחייב באחת מתחייב בכללן, ושאיין מתחייב באחת אין מתחייב בכללן. ואימא: מתחייב באחת מהן ואף על פי שאין מתחייב בכללן! אלא טעמא דרבי יוסי הגלילי מהקא, דתניא, היה רבי ירמיה אומר: נאמר

עשה ועל לא תעשה שבמקדש. ואיך: דאין אשם תלוי בא עליו אלא על ספק חטאת קבועה. דאשם תלוי אפילו יחיד אינו בא על עשה ועל לא תעשה שבמקדש, שהרי אינו ספק חטאת קבועה. אי הכי קרבן עולה ויורד נמי הא כתיב כי יאשם – דכתיב "נפש כי תחטא בשגגה ושמעך קול אלה" דהיינו שמיעת הקול וכתיב "או נפש אשר תגע" וגו' – דהיינו טומאת מקדש וקדשיו, וכתיב "או נפש כי תשבע לבטא בשפתים" וגו' – דהיינו ביטוי שפתיים, דכולהו בקרבן עולה ויורד. וכתיב "והיה כי יאשם לאחת מאלה", מה "כי יאשם" בעולה ויורד – אף "ואשם" דכתיב באשם תלוי תהוי במקום עולה ויורד, דלחיי אשם תלוי בא, ואפילו על ספק חטאת שאינה קבועה. זו היא שיבה זו היא ביאה – דהא דכתיב "ושב תהפך" לא תימא! ושב הבחן מבית המנוגע לביתו, אלא הכי הוא: ושב הבחן מביתו לבית המנוגע, דהאי שיבה זו היא ביאה לבית המנוגע. גילף ואשם מוטומאת מקדש וקדשיו – דכתיב בו "או נפש אשר תגע וגו' והוא טמא ואשם" דהיינו טומאת מקדש וקדשיו, דהוא בקרבן עולה ויורד. דחטאת שאינה קבועה הוא. דנין ואשם ומצוה ה' – דכתיב באשם תלוי מ"ואשמו" ר"מ צוה ה', לאפוקי טומאת מקדש וקדשיו דלא כתב "ואשם", ר"מ צוה ה". גילף ואשם ונשיאת עון – דכתיב באשם תלוי "ולא ידע ואשם ונשא עונו" וכתיב בעולה ויורד "אם לא יגיד ונשא עונו והוא ידע ואשם לאחת מאלה". באשם תלוי כתיב – "ואשם" ר"מ צוה ה' אשר לא תעשינה", ובפר ובהעלם דבר של צבור כתיב "אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ואשם", הלכך אמרין: מה צבור חטאת קבועה – אף אשם תלוי אינו בא אלא על ספק חטאת קבועה. **משנה** אין בית דין חייבין על שמיעת קול ועל ביטוי שפתיים ועל טומאת מקדש וקדשיו – דכל הני חייבין עולה ויורד, כדאמרין לעיל. דצבור אין מביאין חטאת אלא בקבועה. ובדן הוא דלא איבעי למיתנא, דהא תנא לעיל: אין חייבין על עשה ועל לא תעשה שבמקדש. ואמרין משום דבעינן צבור בחטאת קבועה, וטומאת מקדש וקדשיו הוי בעולה ויורד. והוא הדין על שמיעת קול ועל ביטוי שפתיים, דלא הוי חטאת קבועה. דבית דין פטור, והאי דקתני הכא: אין בית דין חייבין על שמיעת קול כר – משום דבעי אפלוני רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא אין בית דין חייבין על שמיעת קול ועל ביטוי שפתיים וטומאת מקדש וקדשיו, והוא הדין למשיח. והנשיא כיוצא בהן – דאינו בקרבן עולה ויורד, דכרי רבי יוסי הגלילי, טעמא דרבי יוסי הגלילי מפרש בגמרא. רבי עקיבא אומר הנשיא חייב בכללן – בקרבן עולה ויורד, חוץ משמיעת קול, שאין שמיעת קול חל עליו, שהמלך לא דן ולא דנין אותו ולא מעיד ולא מעידין אותו כדנן במסכת סנהדרין בפרק "קול גדול" (יה, א). ורבי עקיבא במשיח לא פירש במתניין ופירש בברייתא. כדאמרין בברייתא, תניא, רבי עקיבא אומר: משוה פטור מכולן מקרבן עולה ויורד, ומביא על כולן פר, כדאמרין בסוף פירקין דרבי עקיבא לא פטר ליה מפר. **גמרא** והיה כי יאשם לאחת מאלה – דאשם תלוי וטומאת מקדש וקדשיו קא, וקסבר רבי יוסי הגלילי: "כי יאשם לאחת" הכי משמע: כל שיש באחת, כלומר כל שצומחה בכל אחת ואחת – מתחייב קרבן בכללן, ושאיין מתחייב באחת – אין מתחייב בכללן. ונשיא, והואיל ואינו מתחייב באחת מן, דהיינו בשמיעת קול – אין מתחייב בכללן, דפטור מכולן, אף על פי שאין שפתיים בכללן – הוי חייב. ונשיא נמי, אף על פי שאינו חייב בשמיעת קול – הוי חייב בשפתיים וטומאת מקדש וקדשיו. **אלא מנא** דרבי יוסי הגלילי מהבא וכו' – נאמר בשמיעת קול וביטוי שפתיים וטומאת מקדש וקדשיו.

מזה בגזירה שוה. מה – כשם שתיבת 'ואשם' שנאמר בקרבן יחיד
מדובר בקרבן חטאת קבועה ולא בקרבן עולה ויורד, אף תיבת
'ואשמו' שנאמר בקרבן העלם דבר של צבור עוסקת בחטאת
קבועה, דהיינו, שאין בית דין מביאים פר העלם דבר של ציבור
אלא בדבר שחייב עליו היחיד חטאת קבועה, ולא בדבר שחייב על
שגתו קרבן עולה ויורד. ומעתה יש להוסיף וללמוד את דין היחיד
לגבי אשם תלוי מדין הציבור, מה צבור אינו מביא קרבן אלא
בדבר שחייבים על שגתו חטאת קבועה, אף אשם תלוי של יחיד
נמי אין בא אלא על ספק חטא, שאם עשה בוודאי חייב עליו
חטאת קבועה, ולא על עשה ולא תעשה שבמקדש שאין בהם
חטאת קבועה אלא קרבן עולה ויורד.
הגמרא מקשה על דברי רב יצחק בר אבדימי: אמר – הקשו בני
הישיבה, אי הכי קרנן עולה ויורד נמי. כלומר, מדוע סובר אתה
שיש ללמוד את דין אשם תלוי שנאמר בו 'ואשם' מדין קרבן
הציבור שנאמר בו 'ואשמו', ולפיכך יש לומר שאין אשם תלוי בא
אלא על ספק איסור שיש בו חיוב חטאת קבועה, הרי ניתן ללמוד
את דין אשם תלוי מדין קרבן עולה ויורד, דהא בתיב – שהרי
נאמר לגבי קרבן עולה ויורד (ויקרא ה ה) 'והיה כי יאשם לאחת
מאלה, ויש ללמוד את תיבת 'ואשם' שנאמר באשם תלוי מתיבת
'ואשם' שנאמר בקרבן עולה ויורד, ולומר שיש חיוב אשם תלוי
אף על ספק עבירה שהעובר עליה בודאי מביא קרבן עולה ויורד.
מתרצת הגמרא: דנין (אשם מן אשמו) – יש ללמוד בגזירה שוה את
דינו של אשם תלוי שנאמר בו 'ואשם' מדין קרבן הציבור שנאמר
בו 'ואשמו', שכן תיבות דומות הן, ואין דנין – אך אין לומדים אשם
תלוי שנאמר בו 'ואשם' מן קרבן עולה ויורד שנאמר בו 'ואשם', שכן
תיבות אלו אינן דומות זו לזו.
שבה הגמרא ומקשה: וימא נפקא מינה – מה בכך שאין התיבות
דומות זו לזו, והרי שנו בבית מדרשו של רבי
ישמעאל ברייתא זו, נאמר לגבי מצורע (ויקרא יד לט) 'ושב הבתן', וכן
נאמר שם עוד (שם יד מד) 'ובתן', ולומדים תיבות אלו זו מזו
בגזירה שוה, ללמדך, שזו היא שיבה זו היא ביאה – שבשם ש'ובא
הבתן' היינו שבא לבית המנוגע, אף 'ושב הבתן' הכוונה היא ששב
מביתו לבית המנוגע, ולא ששב מבית המנוגע לביתו. ונמצא,
שניתן ללמוד גזירה שוה אף בתיבות שאינן דומות זו לזו, כל
שעניינן אחד הוא, ומדוע אי אפשר ללמוד 'אשם' מן 'ואשם'.
ועוד יש להקשות, אף אם אי אפשר ללמוד את תיבת 'אשם'
שנאמר באשם תלוי מתיבת 'אשם' שנאמר בקרבן עולה ויורד,
מכל מקום נלף – יש ללמוד את דין אשם תלוי מן תיבת 'ואשם'
מטומאת מקדש וקדשיו, דכתיב בה (שם ה ב) 'והוא מטמא ואשם',
וטומאת מקדש וקדשיו חייבים עליה קרבן עולה ויורד, ואם כן גם
לגבי אשם תלוי יש ללמוד שמביאים אותו אף על ספק עבירה
שאין בה חיוב חטאת קבועה אלא קרבן עולה ויורד.
ומחמת קושיא זו מתרצת הגמרא באופן אחר: אמר רב פפא, דנין
– לומדים אנו גזירה שוה לגבי אשם תלוי שנאמר בו תיבת
'ואשם', וכן נאמרו בו התיבות 'מצות ח', מן קרבן העלם דבר של
ציבור שאף בו נאמרו התיבות 'ואשם' ו'מצות ח', ואין אנו לומדים
דין אשם תלוי מטומאת מקדש וקדשיו, שאף על פי שנאמר בו
תיבת 'ואשם', לא נאמרו בו התיבות 'מצות ח'.
הגמרא מקשה על תירוצו של רב פפא: אמר ליה רב ישימי בר אשי
לרב פפא, ונלמד בגזירה שוה את דינו של אשם תלוי
שנאמר בו תיבת 'ואשם' וכן נאמר בו ענין 'נשיאת עוון', מן קרבן
עולה ויורד, שאף בו נאמרה תיבת 'ואשם' וענין 'נשיאת עוון', ואם
כן יש לנו לחייב אשם תלוי אף על דבר שמביאים על שגתו קרבן
עולה ויורד.
ומחמת קושיא זו מתרץ רב נחמן בר יצחק באופן אחר: אמר
רב נחמן בר יצחק, דנין – יש ללמוד בגזירה שוה את דין אשם תלוי
שנאמר בו תיבת 'ואשם', וכן נאמרו בו התיבות 'מצות ח', וכן
נאמרו בו התיבות 'אשר לא תעשינה', מן קרבן הציבור שנאמרו אף
בו התיבות 'ואשם' ו'מצות ח', ואשר לא תעשינה, ואל יוכיח

נאמר במקרא שם בתחילת הענין (במדבר טו כג) 'את כל אשר צוה ה'
אליכם ביד משה, למן היום אשר צוה ה' והלאה לדוריכם', כלומר,
שציווי זה נאמר בתחילה, ומכאן ואילך נאמרו שאר המצוות
לישראל. ומעתה יש ללמוד שציווי זה בענין עבודת כוכבים נאמר,
שהרי איזו היא מצוה שהיא נאמרה בתחלה – בתחילת עשרת
הדיברות, הרי אמרנו עבודת כוכבים, ששתי הדיברות הראשונות,
אנכי ה' אלהיך ולא יהיה לך אלהים אחרים, בענין איסור עבודת
כוכבים הן עוסקות.
מקשה הגמרא: והא אמר ר – והרי נתבאר בברייתא (סנהדרין נז)
שעשר מצוות נצטוו ישראל במקום ששמו מרה קודם שקיבלו את
התורה (דכתיב (שמות טו ב) 'והיה אם ישמוע השמע לקול ה' אלהיך'),
ונמצא, שאיסור עבודת כוכבים לא נאמר תחילה לשאר מצוות.
ומחמת קושיא זו דוחה הגמרא את דברי תנא דבי רבי ישמעאל,
ואומרת: אלא מתוירתא – ברור הדבר, שיש לבאר פישטני
מעיקרא – כפי התירוצים האחרים שהובאו מתחילה.

משנה

משנה זו מפרשת האם בית דין מביאים קרבן אם הורו היתר בדבר
שהיחיד מביא על שגתו קרבן עולה ויורד, וכן אם היחיד מביא
אשם תלוי על ספק עבירה כזו.
אין בית דין חייבין קרבן על עשה ועל לא תעשה שפסקה, כלומר,
אם הורו טעות בעניני טומאת מקדש ועשו הציבור בשגגה על
פיהם, ומחמת כן ביטלו מצות עשה או עברו על לא תעשה, אין
בית דין מביאים פר העלם דבר של ציבור, לפי שלא נאמר קרבן
זה אלא בדבר שמביא היחיד על שגתו חטאת קבועה, ואילו על
טומאת מקדש מביא היחיד קרבן חטאת עולה ויורד.
וכן אין היחידים מביאים אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה
שפסקה, כלומר, אדם שיש ספק בידו אם עבר על עשה או לא
תעשה בעניני טומאת מקדש אינו מביא קרבן אשם תלוי, לפי
שלא נאמר קרבן זה אלא בדבר שהחוטא בו בוודאות מביא על
שגתו חטאת קבועה, ולא קרבן עולה ויורד.
אבל חייבין בית דין קרבן על עשה ועל לא תעשה שפסקה. דהיינו,
אם הורו טעות בעניני נדה ועשו הציבור בשגגה על פיהם, ומחמת
כן עברו על עשה או על לא תעשה שבידני נדה, חייבים בית דין
להביא פר העלם דבר של ציבור, לפי שאיסורי נדה יש בהם חיוב
חטאת קבועה. וכן מביאים היחידים אשם תלוי על עשה ועל לא
תעשה שפסקה, כלומר, כשיש ספק בידו אדם אם עבר על עשה או
לא תעשה שבאיסורי נדה, עליו להביא אשם תלוי.
עתה מפרשת המשנה מה הן מצוות עשה ולא תעשה שבנדה: איזו
היא מצות עשה שפסקה, פרוש מן הנדה. דהיינו, נצטוו ישראל
לפרוש מן האשה סמוך לשעת וסתה, כדי שלא תהא רואה בשעת
תשמיש, כמו שנאמר (ויקרא טו לא) 'והזרתם' – והפרשתם את בני
ישראל מטמאתם. ואיזו היא מצות לא תעשה שבנדה, אל תבא על
הנדה. דהיינו, לאחר שכבר פרטה האשה נדה נצטוו ישראל שלא
לקרב אליה, כמו שנאמר (ויקרא יח ט) 'ואל אשה גנבת טמאתה לא
תקרב'.

גמרא

הגמרא מבארת מניין לומדים את הדין שנתבאר במשנה. מבררת
הגמרא: מנא הני מילי – מניין לומדים דין זה. דציבור לא מתייבין קרנן
בעלמא – שהציבור אינם חייבים שום קרבן בעולם בדבר שאין
מביאים על שגתו חטאת קבועה, וכן יחיד אשם תלוי נמי לא – ואף
היחיד אינו חייב אשם תלוי רק בדבר שמביאים על שגתו חטאת
קבועה.
מבארת הגמרא: אמר רב יצחק בר אבדימי, נאמר בתורה 'ואשם'
בקרבת חטאת של יחיד, וכן נאמר 'ואשם' באשם תלוי, וכן נאמר
'ואשמו' בקרבן העלם דבר של צבור, ויש ללמוד עניינים אלו זה

112 **משנה**
113 משנה זו מונה את דיני היחיד, הציבור, הכהן המשיח והנשיא, אם
114 שגגו בכל מצוות שבתורה ואם שגגו באיסור עבודת כוכבים, וכן
115 את דיניהם לגבי אשם ודאי ואשם תלוי וקרבן עולה ויורד.
116 כל המצוות שבתורה שחייבין על זרונן – שהעובר עליהם במיד

המשך בעמוד קא

יָאָם לֹא תִנְעֶה דָּוִד, וְנִמְאָר עוֹד (שם ה' א') יָאָם לֹא תִשְׁנֶה דָּוִד, וְ
 ללמוד ממקראות אלו שרק מי שֶׁבָּא לִידֵי עֲשִׂיטוֹת וְעִשְׂרִיּוֹת, כלומר, רק אדם שלפעמים עשוי להיות עשיר ולפעמים עלול להיות עני חייב בקרבן עולה ויורד, וְנִמְאָר מכלל זה הַנְּשִׂיא וְהַכֶּהֱן הַמְּשִׁיחַ שֶׁאֵין הם בָּאִין לעולם לִידֵי עֲשִׂיטוֹת, ועל כן אינם מביאים קרבן עולה ויורד. ועתה מבארת הברייתא מניין יש ללמוד שאין הם באים לעולם לִידֵי עֲשִׂיטוֹת: לגבי נְשִׂיא לומדים זאת מִדְּבָרִים (ויקרא ד' כב) 'אִשְׁרֵי נְשִׂיא יִחְסֹא וְשָׂמְדוּבַר כֵּאֵן הוּא מִי שֶׁאֵין עוֹד מְמוּנָה עַל נַפְּיוֹ אֱלֹא ה' אֱלֹהֵיו, והיינו, שהוא מלך ישראל. ומאחר והמלך לעולם אינו בא לִידֵי עֲשִׂיטוֹת, לפיכך אין הוא מביא קרבן עולה ויורד. וכן הכהן הַמְּשִׁיחַ יש ללמוד שאינו בא לִידֵי עֲשִׂיטוֹת, דְּבָרִים (שם כא ה') 'וְהִכֶּהֱן הַגָּדוֹל מֵאֲחֵיו, ודרשו חכמים ממקרא זה, שצריך שֶׁהוּא – הכהן הגדול, יהיה גדול מֵאֲחֵיו הכהנים, בְּנוֹ – יוֹסֵף, בְּכֹר – גבורה בְּחֻמָּהּ וּבְעוֹשֶׁי. אַחֲרֵים אֲמָרִים, מִנֵּן שֶׁאֵם אֵין לוֹ לכהן הגדול רכוש משלו שאתה מצווה לְשָׂלֵל מִשָּׁל אֲחֵיו, כלומר, שכל אחד מן אחיו הכהנים יתן לו ממון עד שיהיה גדול מכולם בעושר, תִּלְמֹד לומר 'וְהִכֶּהֱן הַגָּדוֹל מֵאֲחֵיו אִשְׁרֵי יוֹצֵק עַל רֵאשִׁיו, ודורשים חכמים מן התיבות "הגדול מאחיו" שאתה מצווה לְשָׂלֵל מִשָּׁל אֲחֵיו – מממון של אחיו הכהנים. ומאחר ונתבאר שצריך שיהא הכהן הגדול עשיר מכל אחיו, נמצא שאין הוא בא לעולם לִידֵי עֲשִׂיטוֹת, ולפיכך אינו מביא קרבן עולה ויורד. הגמרא מבאיה ספק לגבי חיוב נשיא בקרבן עולה ויורד: בְּעָא מִינֵיהּ – שאל רבינא מִרְבִּי נְחֶמְיָא בְּרִי יִצְחָק, נְשִׂיא שֶׁנִּצְטָרַע – נעשה מצורע, ומשום כך עבר ממלכותו, שאין המצורע ראוי להיות מלך, מָהוּ – אחת הוא חייב בקרבן עולה ויורד, כדין הדיוט, או שאינו מביא קרבן זה, כדין מלך. ומבאר רבינא את צדדי הספק: מִיִּדְחָא דְּחִי אִוּ מִיִּפְסָר פְּטִיר. כלומר, האם הנשיאות דוחה את חיוב קרבן עולה ויורד, והואיל ונדחה בשעת נשיאותו ידחה גם לאחר שנצטרע, או שמא הנשיאות פוטרנו מקרבן עולה ויורד, ופסור זה אינו אלא בזמן שהוא נשיא, אך לאחר שנצטרע ועבר מנשיאותו חייב. אֲמַר לִיה רב נחמן בר יצחק לרבינא, מאיזה ממון חפץ אתה לחייבו להביא קרבן עולה ויורד, האם מִדִּיִּלָּךְ – מממון שלך, אִוּ דִּנְגָא – או מן האוצרות שלו, הרי פשוט הדבר שיתחייב להביא מן הממון שלו, ומאחר ואוצרותיו קיימים ועומדים אף לאחר שנצטרע אי אפשר לחייבו בקרבן עולה ויורד, שהרי אין הוא בא לִידֵי עֲשִׂיטוֹת. הגמרא מביאה ברייתא המבארת את שיטתו של רבי עקיבא לענין קרבן עולה ויורד ככהן משיח: תִּנְיָא בְּבִרְייתָא, רַבִּי עֲקִיבָא אֹמְרִי, כֹּהֵן מְשִׁיחַ פְּטוּר מִבְּזוֹלָן – מכל שלושת הדברים שמתחייבים עליהם קרבן עולה ויורד, שבוטע העדות, שבוטע ביטוי ושואמת מוקדם, שאם עבר על אחת מהן אינו מביא קרבן עולה ויורד. מִבְּרֵרֵת הגמרא: אֲמַר רַבָּא, מֵאִי טַעְמָא – מה הוא טעמו דְּרַבִּי עֲקִיבָא בזה. והוא מבאר, אֲמַר קָרָא – הוא לומד זאת מדברי הכתוב העוסק במנחת חביתין שמביא הכהן הגדול עשירית האיפה בכל יום (ויקרא י' א'), 'זֶה קִרְבֵּן אֲהֲרֹן וּבְנָיו' ותבנית 'זה' למעט היא באה ללמד שרק מנחה זו בָּאָה חֻזְקָה לוֹ – מביאה הכהן הגדול לשם חובה, וְאֵין מִנְחָה אַחֶרֶת בָּאָה חֻזְקָה לוֹ – ואין הוא מתחייב במנחה של עשירית האיפה אחרת. ומצאנו, שנתמטע הכהן הגדול מההאת עשירית האיפה לקרבן עולה ויורד של עני מלך, ולפיכך יש למעטו לגמרי מקרבן עולה ויורד, אם מתוררים ובני יונה של קרבן עני רגיל, ואף מכשבה או שעירה של קרבן עשיר. שואלת הגמרא: וְאִיכָא – שמוא יש לומר, דְּכִי מַמְעֵט לִיה רַחֲמֵנָא מִדִּילִי דְּלוֹת – שלא מיעטו הכתוב אלא מהבאת קרבן עולה ויורד של עני מרוד, וּמֵאִי נִיהוּ – ומה הוא קרבן זה, עֲשִׂרִית הָאִיפָה סולת למנחה, שהרי המיעוט 'זה קרבן אהרן' לגבי עשירית האיפה אינו, אֲבָל מהבאת קרבן עולה ויורד של עֲשִׂיטוֹת, דְּהֵינּוּ תוֹרִים – בני יונה, וְכֵן מהבאת קרבן עולה ויורד של עֲשִׂרִיּוֹת, דְּהֵינּוּ כִּשְׁבָה או שעירה, וְכֵן מַעְטֵיהָ רַחֲמֵנָא – לא מיעטו הכתוב, ואם כן, מניין

הוריות. פרק שני - הורה כהן משיח דף ט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)"

לא תניג ידו לא תשיג ידו – דמשמע: עני שבא לידי עניות ותעשירות, דפעמים עני ופעמים עשיר, הוא דינשו בקרבן עלה ויורד. יצא משיח ונשיא לדעולם עשירים הם. נשיא – שאין על גביו שום אדון אלא ה' / דהיינו מלך, ומלך לעולם עשיר הוא. וכחן גדול בעינן שיחא גדול מאחור בעושר, דליחור לעולם עשיר. נשיא **נצממירע** – לרבי דרמיה ולרבי יוסי

הגלגלי דעבר מנשיאותו, שאין ראוי לזכות מלך
כשהוא מצורע, כדאמרין לקמן בפרק שני (י)
א) "יבנה" זה את המלך וזה מצורע עד יום מותו
וישב בבית החפשי" - דמשמע שנעשה חפשי
ממלכותו. ב) - מי אמרין פטור מקרבן עולה
ויודר כשהוא נשיא, ועכשיו כשנצטרע דעבר
מנשיאותו - ליחיד. או דלמא מאי דהוי הוי
כשהוא נשיא, כלומר הואיל ונזדה ידחה
שנצטרע, לישנא אחריתא: מדחא דחי להאי
נשיאות מקרבן עולה ויודר לגמרי, דהואיל
ונזדה ידחה אפילו כשנצטרע, או דלמא מיעט
פטור נשיאות מקרבן עולה ויודר, ובזמן דליכא
נשיאות - ליחיד, דהיינו משנצטרע, אכר ליה -
ממאי בקיעית לחוביה לאתויי קרבן כשנצטרע,
ממזון שלח או ממזון דגוא דידיה? הוי אומר
מגוא דידיה הוא דבעי לאתויי, וכיון דמגוא
דידיה קבעי אחוי - אפטור להאי פטור לגמרי
מקרבן עולה ויודר. דהכי קאמר רבי יוחנן ורבי
יסי: יצא נשיא ומשיח שאין באין לידי עניות.
האי נשיא שנצטרע נמי אינו בא לידי עניות
דגוא דידיה בדקאי קאי, הלכך פטור לגמרי.
תניא רבי עקיבא אומר משיח פטור מכולם -
מקרבן עולה ויודר. דכתיב "זה קרבן אהרן ובניו
ביום המושח אותו עשירית האיפה", דהיינו
חביתו כזון משיח דחביתין באה לו חובה, ואין
אחרת באה לו. דעשרית האיפה עולה ויודר לא
באה לו חובה. הלכך פטור מכולם מעלה ויודר.
ואמרין לקמן דמפר לא פטר ליה רבי עקיבא,
ואיכא לתרציה דטעמא דרבי עקיבא משום
דמשלה וידיה הוא דאמעט, דכתיב "זה קרבן
אהרן, אבל מפר לא אמעט. אימא כי מעטיה
קרא - לכהן משחת, מדלי דלות - דהיינו
מעשירית האיפה. דכתיב "זה קרבן אהרן" -
דאין אחרת עשירית האיפה באה לו חובה.
דרלות אימא - דעל שמיעת קול ובטוי
שפתים וטומאת מקדש וקדשיו חליב כשהוא או
שעירה, או תורין ובני יונה. לא סליכא דעתך
דכתיב - גבי עשירית האיפה "וכפר עליו הכהן
מאחת מאלה" דמשמע: כל המתכפר ב"אחת",
כלומר בכל אחת ואחת, אפילו בעשירית האיפה
- מתכפר בכולן, דישנו בעשירות וכולות ובדלי
דלות. ושאין מתכפר באחת מהן - כגון משיח,
דודאי את מתכפר מעשירית האיפה, דכתיב "זה
קרבן". אין מתכפר בכולם - דאמעט נמי דאני
בקרין עולה ויודר כלל, אלא מעתה האי דכתיב
לאחת מאלה הכי נמי דכל דמחייב באחת -
כלומר, בכל אחת ואחת מחייב בכולן, ושאין
מתחייב באחת, כגון נשיא - שאין מתחייב
בשמיעת הקול אינו חייב בכולן, כדאמר רבי יוסי
הגלילי, אלא "חוץ משמיעת הקול" קתני, דקתני
רבי עקיבא אומר: הנשיא חייב בכולן חוץ

"לא תגעו ידו", ונאמר "לא תשיג ידו", מי שגבא לדי
 עניינות ועשירות, יצא נשיא ומשיח שאין באין לדי
 עניינות, נשיא - דכתיב: "ועשה אחת מכל מצות ה'
 אלהיו", מי שאין על גביו אלא ה' אלהיו. משיח -
 דכתיב: "והכהן הגדול מאחיו", שהוא גדול מאחיו בנוי
 בכח בחכמה ובעושר, אחרים אומרים: מנין שאם אין
 לו, גדלהו משל אחיו? תלמוד לומר: "והכהן הגדול
 מאחיו אשר יצק על ראשו", גדלהו מאחיו. בעא מיניה
 רבינא מרב נחמן בר יצחק: נשיא שצנצנער, מהו?
 מידחא דחי או מיפטר פטיר? אמר ליה: דילך או דננא?
 תנאי, רבי עקיבא אומר: משיח פטור מכולן. אמר רבא:
 במאי טעמא דרבי עקיבא? אמר קרא: "זה קרנן אהרן
 ובינו", זו באה חובה לו, ואין אחרת באה חובה לו. -
 אימא: בי ממועט ליה רחמנא - מדלי דלות, ומאי ניהו?
 עשירות האפה, אבל עניות ועשירות לא מעטיה
 רחמנא! - לא סלקא דעתך, דכתיב: "וכפר עליו הכהן
 על חטאתו אשר חטא מאחת מאלה", המתכפר באחת
 מתכפר בכלן, ושאין מתכפר באחת - אין מתכפר
 בכלן. - אלא מעתה, דכתיב: "והיה כי יאשם לאחת
 מאלה" הכי נמי דכל המתחייב באחת - מתחייב
 בכלן, ושאין מתחייב באחת - אין מתחייב בכלן,
 אלא תנן, רבי עקיבא אומר: נשיא חייב חזין משמיעת
 קול! - אביי ורבא דאמרי תרוניהו: "מאחת" משמע
 ליה, "לאחת" לא משמע ליה. - ומאי שנא "מאחת"
 דמשמע ליה? - דכתביה רחמנא לכסוף גבי עשירות
 האפה, למימרא דכל דמתחייב בעשירות האפה מחייב
 בכלן, דאי סלקא דעתך דמתחייב באחת אף על פי שאין
 מתחייב בכלן, נכתביה להאי "מאחת מאלה" בדלות,
 אי נמי בעשירות. **משנה** כל המצות שבתורה שחייבין
 על ודון פרת ועל שנתן חטאת - הניחיד מביא בשפה
 שעירה, והנשיא שעיר, ומשיח ובית דין מביאין פר;
 בעבודה זרה - הניחיד והנשיא והמשיח מביאין שעירה,
 ובית דין פר ושעיר, פר לעולה ושעיר לחטאת. אשם
 תלו - הניחיד והנשיא חייבין, ומשיח ובית דין פטורין.
 אשם ודאי - הניחיד והנשיא והמשיח חייבין, ובית דין
 פטורין. על שמיעת הקול, ועל פטוי שפתים, ועל
 טומאת מקדש וקדשיו - בית דין פטורין, והניחיד
 והנשיא והמשיח חייבין, אלא שאין בהן גדול משיח
 חייב על טומאת מקדש וקדשיו, דבר רבי שמעון. ומה
 מביאין הכהן עולה ויורד? הכי אלוהי אומר: הושיא

מביא שיעור. גמרא תנאי, רבי שמעון היה נוהג כלל: כל שהחיד באשם תלוי - הנשיא ביצא בו, משיח ובית דין פטורין; וכל שהוא באשם ודאי - נשיא ומשיח ביצא בקו, ובית דין פטורין; שמיעת הקול, וכמוי שפתים, וטומאת מקדש וקדשיו - בית דין פטורין, נשיא ומשיח חייבין, אלא משיח בטומאת מקדש וקדשיו; כל שהוא בעולה ויורד - נשיא ביצא בו, משיח ובית דין פטורין חייב בטומאת מקדש וקדשיו, בטומאת מקדש וקדשיו הוא דפטור, אבל בשמיעת הקול וכמוי בעולה ויורד - נשיא ביצא בו, משיח ובית דין פטורין. מחני משיח ובית דין פטורין, מה בית דין פטורין

קשיין

שְׁמִיעַת הַקּוֹל, וּבִמְיוּ שְׁפָתֵיכֶם, וּמִמּוֹמָאֵת מִקֹּדֶשׁ וְקֹדְשָׁיו - בֵּית דִּין פְּטוּרִין, גִּישָׁא וּמִשִּׁית חֵיבֵיכֶן, אֵלָּא שְׁאֵין הַנְּשִׂא חֵיב בְּשִׁמְיעַת הַקּוֹל, וְלֹא מִשִּׁית בְּמִמּוֹמָאֵת מִקֹּדֶשׁ וְקֹדְשָׁיו; כֹּל שֶׁהוּא בְּעוֹלָה וְיֹרֵד - גִּישָׁא כִּינָצָא בּוֹ, מִשִּׁית וּבֵית דִּין פְּטוּרִין. - הָא גּוֹפֵא קִשְׁיָא, אֲמַרְתּוּ: שְׁאֵין מִשִּׁית חֵיב בְּמִמּוֹמָאֵת מִקֹּדֶשׁ וְקֹדְשָׁיו, בְּמִמּוֹמָאֵת מִקֹּדֶשׁ וְקֹדְשָׁיו הוּא דְּפִטּוּר, אֲבָל בְּשִׁמְיעַת הַקּוֹל וּבִמְיוּ שְׁפָתֵיכֶם חֵיב; אֵימָא סִיפָא: כֹּל שֶׁהוּא בְּעוֹלָה וְיֹרֵד - גִּישָׁא כִּינָצָא בּוֹ, מִשִּׁית וּבֵית דִּין פְּטוּרִין, תְּקַנֵּי מִשִּׁית וּבֵית דִּין פְּטוּרִין, מִה בֵּית דִּין פְּטוּרִין מִכּוֹלְהוֹן, אִם מִשִּׁית מִכּוֹלְהוֹן, קִשְׁיָא

קשיין אהרדי - דקתני "אלא שאין משיח (חייב) אטומאת מקדש וקדשיו", הא בשמיעת קול ובטוי שפתים - חייב. ברלי דלות - משיח פטור מכולהו, כדכתיב "זה קרבן אהרן" - דאין אחרת באה לו חובה. והאי דקאמר דמשיח חייב בשמיעת קול ובטוי שפתים - כגון ברלות, בתרין ובני יונה, שערין לא בא לדלי דלות. דרבי שמעון סבר לה כרבי עקיבא בחדא - דפטור ליה למשיח מדלי דלות

מזה קרבן אהרן ובגין, ופליג עליה בחדא - ברלות. דאילו רבי עקיבא פטר ליה נמי ברלות. דקאמר: שאין מתכפר בעשרית האיפה אין מתכפר בכולן. ולרבי שמעון ברלי דלות הוא דאין מתכפר, הא ברלות ועשריות מתכפר. מאי טעמא דרבי שמעון - דאמר: ולא משיח אינו חייב בטומאת מקדש וקדשיו. דכתיב - בטומאת מקדש וקדשיו "ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל", מי שקרבנו שוה לקהל - דמתכפר בשל קהל הוא דחייב בטומאת מקדש וקדשיו. יצא - משיח שאין קרבנו שוה, דאין מתכפר בשל קהל בכפרת יום הכפורים, והוא מתכפר בפר והם בשעיר. אם כן נשיא נמי אין קרבנו שוה לקהל - דהוא מביא שעיר והם מתכפרין בפר השנה ימות השנה, ואמאי קתני במשיח לחודה פטור בטומאת מקדש וקדשיו, ולא נשיא ויחיד? ומשני: הא לאו מילתא היא משום דהא שוה לקהל בכפרת יום הכפורים, אי הכי כהנים נמי הא לא שוו לקהל בכפרת יום הכפורים - דמתכפרין בפרו של אהרן, ולפיטרו בטומאת מקדש וקדשיו. הא לא קשיא משום דכהנים שוו לקהל בשאר מצות השנה כולה - דמתכפרים עם הצבור בפר האב על כל המצות, הלכך חייבין בטומאת מקדש וקדשיו. כהן משיח נמי הא שוה לקהל בשאר מצות - דכל השנה כולה, דכי הורה עם הצבור מתכפר עם הצבור, ולחייב בטומאת מקדש וקדשיו. אלא אמר רבא אימא הכי - "מתוך הקהל" - מי שחטאו שוה לחיוב דמחייבי בשגגת מעשה כהנים, ויחידים שחטאו בשגגת מעשה מייתי כל חד. ומאן יחידים - קהל, דכי חטאו קהל בשגגת מעשה לחידיה בלא העלם דבר - מייתי כל חד קרבן. דאותן השוה ליחידים דבדר זה - הוא דמחייבי בטומאת מקדש וקדשיו. יצא משיח שאין חטאו שוה ליחיד, דכי חטא בשגגת מעשה בלא העלם דבר - פטור לגמרי, כדאמרין לקמן בפרק בתרא (יא, א) "מעם הארץ" - פרט למשיח, דאין מביא בשגגת מעשה. וחידיה דאמרין לעיל (ו, ב) יצא משיח שאין חטאו בשגגה, וכיון דאין חטאו שוה ליחיד, לפיכך פטור בטומאת מקדש וקדשיו. אמר רבי יוחנן לא אמר רבי אליעזר - דנשיא מביא שעיר בידיעה במקום עולה ויורד. אלא בטומאת מקדש וקדשיו הואיל ונאמר בו כרת בכקבועה - כלומר כבטומאת קבועה. דקסבר רבי אליעזר: דכי היכי דבמקום שחייבים על זדון כרת ועל שגגת חטא, דהיינו במקום חטאת קבועה נשיא מביא שעיר - הכי נמי היכא דחייב לה על זדון כרת ועל שגגת עולה ויורד - מביא שעיר, הואיל ודמי לחטאת קבועה לענין כרת. אבל בשמיעת קול ובטוי שפתים דאין חייבין על זדון כרת, דלא דמי לחטאת קבועה לא בדין ולא בשוגג - מודה רבי אליעזר דאין מביא שעיר אלא קרבן עולה ויורד כהדיוט.

אמר רב פאא הכי נמי מסתברא דאי סלקא דעתך רבי אליעזר - דאמר: נשיא מביא שעיר אבולוה, בשמיעת קול ובטוי שפתים טומאת מקדש וקדשיו. מביא שעיר - דנשיא במקום חטאת קבועה דייחיד קאי, והוא הדין לפר כהן משיח דבמקום חטאת קבועה דייחיד קאי. וכדתנא: כל מצות שבתורה שחייבין על זדון כרת ועל שגגת חטאת, דהיינו חטאת קבועה - יחיד מביא כשבה או שעירה, ונשיא מביא שעיר, ומשיח פר. וכיון

קשיין אהרדי! אמר רב הונא פריה דרב יהושע, לא קשיא: פאן ברלות, פאן ברלי דלות, ורבי שמעון סבר לה כרבי עקיבא בחדא ופליג עליה בחדא, סבר לה כרבי עקיבא ברלי דלות דפטור, ופליג עליה ברלות. "אלא שאין כהן גדול חייב" כו'. אמר חזקיה: מאי טעמא דרבי שמעון? דכתיב: "ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל", מי שקרבנו שוה לקהל, יצא זה שאין קרבנו שוה לקהל. - אם כן, נשיא נמי אין קרבנו שוה לקהל - שוה בכפרה דיום הכיפורים. - אם כן, כהנים נמי לא שוו לקהל בכפרה דיום הכיפורים! - כהנים שוו לקהל בשאר מצות השנה כולה. - משיח נמי הא שוה בשאר מצות השנה, אלא אמר רבא, אימא הכי: מי שחטאתו שוה ליחידים, ומאי ניהו - קהל. "רבי אליעזר אומר: הנשיא מביא שעיר" וכו'. אמר רבי יוחנן: לא אמר רבי אליעזר אלא בטומאת מקדש וקדשיו, הואיל ונאמר כרת בו בכקבועה. אמר רב פאא: הכי נמי מסתברא, דאי סלקא דעתך רבי אליעזר על כולהו קאמר, מכדי שעיר נשיא ופר משיח במקום יחיד לחפזת קאי, ניתני נמי: משיח מביא פר בשמיעת קול ובטוי שפתים, אלא מודלא קתני דהי - שמע מינה דאטומאת מקדש וקדשיו קאי רבי אליעזר דנשיא מביא שעיר, הואיל ונאמר בו כרת בכקבועה. והא דלא קתני: ומשיח מביא פר בטומאת מקדש וקדשיו - משום דסבר לה כרבי שמעון דאמר דאין כהן משיח חייב בטומאת מקדש וקדשיו. ותו לא מירי - ותו ליבא למקשי ולא מירי. אמר רבי יוחנן - אף על גב דקאמר רבי אליעזר: שעיר, הואיל ונאמר בו כרת בכקבועה, דנשיא מביא שעיר כבטומאת קבועה - מודה רבי אליעזר לענין אשם תלוי דלאו דניהי כבטומאת קבועה. דכי היכי דאמר לעיל: אין יחיד מביא אשם תלוי אלא על ספק קבועה, הכי נמי אין מביא אשם תלוי על ספק טומאת מקדש וקדשיו, שאף על פי שנאמר בו כרת בכקבועה, הואיל ואינה ממש חטאת קבועה אין מביא אשם תלוי. תני תנא קמיה דרב ששת: אשם תלוי פא על טומאת מקדש וקדשיו. אמר רבי: דאמר לך מני? רבי אליעזר היא, דאמר: הואיל ונאמר בו כרת בכקבועה מייתי נשיא שעיר עליה, והאמר רבי יוחנן: מודה רבי אליעזר שאין מביא אשם תלוי! קשיא.

הדרן עלך הורה בהן משיח

בהן משיח שחטא ואחר כך עבר ממשיחותו, וכן נשיא שחטא ואחר כך עבר מגדולתו - בהן משיח מביא פר, והנשיא מביא שעיר. משיח שעבר ממשיחותו, ואחר כך חטא, וכן הנשיא שעבר מגדולתו ואחר כך חטא - בהן משיח מביא פר, והנשיא כהדיוט. גמרא השתא יש לומר: עבר ממשיחותו ואחר כך חטא חטא מביא פר, חטא ואחר כך עבר ממשיחותו מיבעיא: נשיא איצטריבא ליה, סלקא דעתך הואיל ועבר ממשיחותו ואחר כך חטא הוי כהדיוט, חטא ואחר כך עבר ממשיחותו נמי ליהוי כהדיוט, קא משמע לן, לישנא אחרנא: צריבא למימר דחטא ואחר כך עבר ממשיחותו דמביא פר, אין כיון דתנא ליה עבר ממשיחותו דמביא פר, כל שכן חטא ואחר כך עבר ממשיחותו דמביא פר, הא לא קשיא. משום דקתני גבי נשיא כי עבר מגדולתו ואחר כך חטא כי הדיוט מייתי, סלקא דעתך אמינא כי חטא ואחר כך עבר נייח נמי כי הדיוט, הלכך תנא גבי נשיא שחטא ואחר כך עבר דמייח כי נשיא. ואידי דתנא גבי נשיא: חטא ואחר כך עבר - תנא נמי גבי משיח

הדרן עלך הורה בהן משיח

גמרא השתא יש לומר - עבר ממשיחותו ואחר כך חטא מביא פר, חטא ואחר כך עבר ממשיחותו מיבעיא: נשיא איצטריבא ליה, סלקא דעתך הואיל ועבר ממשיחותו ואחר כך חטא הוי כהדיוט, חטא ואחר כך עבר ממשיחותו נמי ליהוי כהדיוט, קא משמע לן, לישנא אחרנא: צריבא למימר דחטא ואחר כך עבר ממשיחותו דמביא פר, אין כיון דתנא ליה עבר ממשיחותו דמביא פר, כל שכן חטא ואחר כך עבר ממשיחותו דמביא פר, הא לא קשיא. משום דקתני גבי נשיא כי עבר מגדולתו ואחר כך חטא כי הדיוט מייתי, סלקא דעתך אמינא כי חטא ואחר כך עבר נייח נמי כי הדיוט, הלכך תנא גבי נשיא שחטא ואחר כך עבר דמייח כי נשיא. ואידי דתנא גבי נשיא: חטא ואחר כך עבר - תנא נמי גבי משיח

דשעיר דנשיא ופר כהן משיח במקום חטאת קבועה דייחיד קיימי, אי אמרת אבולוה קאמר רבי אליעזר דנשיא מביא שעיר, אף על גב דלית בהו כרת בכקבועה. ניתני נמי משיח מביא פר בשמיעת קול ובטוי שפתים - כי דייניה, אף על גב דלית בהו כרת בכקבועה. אלא לאו - מודלא קתני הכי, שמע מינה דאטומאת מקדש וקדשיו קאמר רבי אליעזר דנשיא מביא שעיר, הואיל ונאמר בו כרת בכקבועה, והאי דלא קתני: ומשיח מביא פר בטומאת מקדש וקדשיו הואיל ונאמר בו כרת בכקבועה - משום דמשיח פטור לגמרי בטומאת מקדש וקדשיו, דסבר לה כרבי שמעון דפטור. אמר ליה רב הונא בריה דרב נתן לרב פאא וממאי דלמא רבי אליעזר אבולוה קאי - דנשיא מביא שעיר אפילו שלא במקום כרת. והאי דלא קתני נמי: משיח מביא פר בטומאת מקדש וקדשיו ובשמיעת קול ובטוי שפתים, משום דבמשיח סבר לה כרבי עקיבא, דאמר: משיח פטור מכולן משמיעת קול ובטוי שפתים. ולעולם אבולוה קאי רבי אליעזר דנשיא מביא שעיר. אמר ליה רבי עקיבא מי פטר - נמי למשיח מפר? (דלמא) כי קאמר רבי עקיבא משיח פטור מכולן - בטומאת מקדש וקדשיו ושמיעת קול ובטוי שפתים, כגון להביא קרבן עולה ויורד, אבל להביא פר - מחייב, וכיון דמחייב בפר - אם כן ניתני נמי רבי אליעזר: משיח מביא פר בשמיעת קול ובטוי שפתים. אלא מודלא קתני הכי - שמע מינה דאטומאת מקדש וקדשיו קאי רבי אליעזר דנשיא מביא שעיר, הואיל ונאמר בו כרת בכקבועה. והא דלא קתני: ומשיח מביא פר בטומאת מקדש וקדשיו - משום דסבר לה כרבי שמעון דאמר דאין כהן משיח חייב בטומאת מקדש וקדשיו. ותו לא מירי - ותו ליבא למקשי ולא מירי. אמר רבי יוחנן - אף על גב דקאמר רבי אליעזר: שעיר, הואיל ונאמר בו כרת בכקבועה, דנשיא מביא שעיר כבטומאת קבועה - מודה רבי אליעזר לענין אשם תלוי דלאו דניהי כבטומאת קבועה. דכי היכי דאמר לעיל: אין יחיד מביא אשם תלוי אלא על ספק קבועה, הכי נמי אין מביא אשם תלוי על ספק טומאת מקדש וקדשיו, שאף על פי שנאמר בו כרת בכקבועה, הואיל ואינה ממש חטאת קבועה אין מביא אשם תלוי. תני תנא קמיה דרב ששת: אשם תלוי פא על טומאת מקדש וקדשיו. אמר רבי: דאמר לך מני? רבי אליעזר היא, דאמר: הואיל ונאמר בו כרת בכקבועה מייתי נשיא שעיר עליה, והאמר רבי יוחנן: מודה רבי אליעזר שאין מביא אשם תלוי! קשיא.

59 חטאו כל ישראל על פי הוראת בית דין מביאים פר לחטאת, ואף
60 הכהנים מתכפרים עמהם בקרבן זה, ועל כן יש לחייבם אף על
61 טומאת מקדש.
62 שבה הגמרא ומקשה: אם כן הדבר, כהן מְשִׁיחַ נָמִי הָא שְׁוֹה בְּשָׂאָר
63 מִצֻּת דְּשָׁנָה – אף הכהן הגדול שוה לקהל בשאר מצוות השנה,
64 שאם שגג בהוראה עבד בית הדין, הוא מתכפר עם הציבור בפר
65 העלם דבר, ואם כן מדוע הוא פטור על טומאת מקדש.
66 ומחמת קושיא זו חזרת בה הגמרא, ומפרשת באופן אחר: אִלָּא
67 אִמְר רַבָּנָא, אִמְרָא הָכִי – אמור כך, אין מתחייב על טומאת מקדש
68 וקדשיו אלא מִי שְׁחָטָאוּ שְׁוֹה לְיַחֲדִים – שהוא חייב קרבן על
69 שגגת מעשה לבדה ביחידים, ופָּאִי נִיהוּ – ומי הם היחידים, קָהֵל.
70 כלומר, אם חטאו הקהל בשגגת מעשה לבדה, שלא עשו כן על פי
71 הוראת בית דין, הדין הוא שכל אחד מהם מביא קרבן חטאת
72 לעצמו, כדין יחיד שחטא, ואין הם מביאים קרבן ציבור. ומי ששוה
73 ליחידים בדבר זה, כגון נשיא המתחייב על שגגת מעשה לבדה,
74 חייב על טומאת מקדש וקדשיו, יצא הכהן המשיח שאינו דומה
75 ליחידים בענין זה, לפי שאין הוא חייב קרבן על שגגת מעשה
76 לבדה, אלא אם כן הורה גם הלכה בטעות, ושגג ועשה על פי
77 הוראה זו, ועל כן סובר רבי שמעון שיש לפוטרו על טומאת מקדש
78 וקדשיו.
79 שנינו במשנה: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמְרַ הַנְּשִׂיא מְבִיא שְׁעִיר וכו'.

80 הגמרא מפרשת את דברי רבי אליעזר: אִמְר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא אִמְר רַבִּי
81 אֱלִיעֶזֶר שֶׁהַנְּשִׂיא מְבִיא שְׁעִיר על איסור שהיחיד מביא עליו קרבן
82 עולה ויורד, אִלָּא רק בְּטוֹמַת מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁי, הוֹאִיל וְנֶאֱמַר עֹנֵשׁ
83 בְּכֶתֶב בִּלְבַד בְּחֻטְאָת קְבוּעָה. כלומר, נתבאר לעיל (ע"א) במשנה, שאם
84 חטא הנשיא בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת הרי הוא מביא
85 שעיר. ומוסיף על כך רבי אליעזר, שאפילו אם חטא הנשיא בדבר
86 שזדונו כרת ואין שגגתו חטאת, כגון בטומאת מקדש וקדשיו,
87 שזדונו כרת ושגגתו קרבן עולה ויורד, מכל מקום הוא מביא
88 שעיר, מאחר ועל כל פנים דומה הוא לחטאת קבועה במה
89 שחייבים על זדונו כרת, אבל אם שגג הנשיא בשבועת ביטוי שאין
90 זדונו כרת ואין שגגתו חטאת אלא קרבן עולה ויורד, בזה מודה
91 אף רבי אליעזר שאין הנשיא מביא שעיר אלא קרבן עולה ויורד.
92 הגמרא מביאה ראייה לדברי רבי יוחנן: אִמְר רַב פֶּסְאָה, הָכִי נָמִי
93 מִסְתַּבֵּר – אכן כך מסתבר כדברי רבי יוחנן, שמודה רבי אליעזר
94 בדבר שאין זדונו כרת שהנשיא מביא קרבן עולה ויורד ולא שעיר.
95 דִּאִי סָלָקָא דְעֵתָךְ – שאם יעלה על דעתך שרַבִּי אֱלִיעֶזֶר עַל בִּלְוָהוּן
96 קֶאֱמַר – על כל האופנים של קרבן עולה ויורד הוא אמר שהנשיא
97 מביא שעיר, יש לתמוה על כך, מִכָּד – הרי שְׁעִיר של קרבן נְשִׂיא
98 ופֶּר של קרבן כהן מְשִׁיחַ, שניהם בְּמִקּוֹם קרבן יָחִיד לְחֻטְאָת קָאִי –
99 הם עומדים, כלומר, במקום שהיחיד מביא קרבן חטאת, הכהן
100 המשיח מביא פר והנשיא מביא שעיר, ואם כן, לִיתָנִי נָמִי – היה
101 לרבי אליעזר לְשַׁנוֹת במשנתו שהכהן המְשִׁיחַ מְבִיא פֶּר בְּשִׁמְעִית
102 קוֹל וּבְטוֹי שְׁפָתָיו, כֵּשׁ שהוא סובר שהנשיא מביא שעיר באלו,
103 ומדוע לא הוכיח בדבריו דין הכהן המשיח. אִלָּא בהכרח צריך
104 לומר, מִדְּלָא קָתַנִי – מאחר שאין הוא שונה כן לגבי הכהן המְשִׁיחַ,
105 שְׁמַע מִינָהּ אֲנִימָאָת מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁי קָאִי – יש ללמוד מכך שאין רבי
106 אליעזר עוסק אלא בטומאת מקדש וקדשיו שחטא בפני עצמו מביא
107 כרת, ורק בזה הנשיא מביא שעיר, אבל בשאר דברים הוא מודה
108 שהנשיא וזכהן המשיח מביאים כשבה או שעירה כהדיוט. וטעם
109 הדבר שלא שנה רבי אליעזר במשנתו שהכהן המשיח מביא פר
110 על טומאת מקדש וקדשיו, משום שהוא סובר כשיטת רבי שמעון,
111 דְּכֹהֵן מְשִׁיחַ פְּטוּר לַגְמָרִי על טומאת מקדש וקדשיו, ונמצא
112 שלעולם אין הכהן המשיח מביא פר במקום שהיחיד מביא קרבן
113 עולה ויורד, לפי שעל טומאת מקדש הוא פטור לגמרי, ועל
114 שבועת ביטוי ושבועת העדות אין הוא מביא פר אלא קרבן עולה
115 ויורד, מאחר שאין בהם במזיד עונש כרת.
116 הגמרא מנסה לדחות ראייה זו: אִמְר לִיה רַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַב נָתָן

1 קִשְׁיִין אֶהְרִי – יש להקשות ששני חלקי הבריייתא סותרים זה לזה.
2 מתרצת הגמרא: אִמְר רַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻעַ, לֹא קִשְׁיָא – אין
3 להקשות סתירה בין שני חלקי הבריייתא, לפי שכל חלק עוסק
4 בענין אחר. קָאִן – החלק הראשון עוסק בְּדִלּוּת – בקרבן של עני
5 רגיל, דהיינו תורים ובני יונה, ועל כך נאמר בבריייתא שאין הכהן
6 המשיח פטור אלא על טומאת מקדש וקדשיו, אך על שבועת
7 העדות ושבועת ביטוי חייב להביא תורים ובני יונה, אם עני הוא.
8 קָאִן – החלק השני של הבריייתא עוסק בְּדִלּוּת דִּלּוּת – בקרבן של עני
9 מרוד, דהיינו עשירית האיפה סולת למנחה, ועל כך נאמר
10 בבריייתא שדינו של הכהן המשיח בבית דין, שהוא פטור לגמרי
11 מהבאת סולת למנחה, אם עני מרוד הוא, אף בשבועת העדות
12 ושבועת ביטוי.
13 ועתה מבארת הגמרא מדוע פטור רבי שמעון את הכהן הגדול
14 מקרבן של דלי דלות בכל ענין, ואינו פטורו מקרבן של דלות אלא
15 בטומאת מקדש וקדשיו: וְרַבִּי שְׁמַעוֹן כָּכָר לֵה בְּרִי עֲקִיבָא בְּהָרָא
16 וּפְלִיג עֲלֵיהּ בְּהָרָא – רבי שמעון סובר כרבי עקיבא בענין אחד,
17 וחולק עליו בענין אחד. כָּכָר לֵה – הוא סובר בְּרִי עֲקִיבָא בְּדִלּוּת
18 דִּלּוּת דְּפְטוּר – שיש לפטור את הכהן הגדול מהבאת קרבן של דלי
19 דלות בכל ענין, לפי שנאמר במנחת חבייתן (ויקרא י כב) 'זה קרבן
20 אהרן', ויש ללמוד מכך שאין הוא מביא מנחה אחרת לחובתו,
21 וּפְלִיג עֲלֵיהּ בְּדִלּוּת – אך הוא חולק על רבי עקיבא לגבי תורים ובני
22 יונה של קרבן עני, מאחר שהוא אינו סובר את דרשת רבי עקיבא
23 'המתכפר באחת מתכפר בכללן ושאין מתכפר באחת אין מתכפר
24 בכללן', אלא הוא סובר שאף שנתמעט הכהן הגדול מהבאת
25 עשירית האיפה של קרבן עני מרוד לא נתמעט מתורים ובני יונה
26 של עני רגיל, וכן מכשבה או שעירה של עשיר, ולפיכך אין הוא
27 פטור בהם אלא בטומאת מקדש וקדשיו, ולא בשבועת ביטוי
28 ושבועת העדות.
29 שנינו במשנה: אִלָּא שְׁאִין בְּהוֹ דְּלִי חֵיב ב' על טומאת מקדש
30 וקדשיו דברי רבי שמעון.
31 הגמרא מבררת את טעמו של רבי שמעון: אִמְר חִזְקִיָּה, מִאי מְעִיבָא
32 – מה הוא טעמו דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן הפוטר את הכהן המשיח מהבאת
33 קרבן על טומאת מקדש וקדשיו. ומבאר שהטעם הוא משום
34 דְּכֵתִיב לגבי טומאת מקדש (במדבר יט ז) 'וְנִבְחַרְתָּ הַנֶּפֶשׁ הַחַיָּה מִתּוֹךְ
35 הַקָּהֵל', ויש לדייק ממקרא זה שרק מִי שְׁנִיבְחַנְהוּ שְׁוֹה לְקָרְבַּן הַקָּהֵל,
36 כלומר, מי שמתכפר בקרבן אחד עם כל הקהל, הוא המתחייב על
37 טומאת מקדש, יֵצֵא זֶה – הכהן הגדול, שְׁאִין קִרְבְּנוּ שְׁוֹה לְקָהֵל –
38 שאין הוא מתכפר עם הקהל בקרבן אחד, שהרי ביום הכיפורים
39 מתכפרים כל העם בשעיר, ואילו הכהן הגדול מתכפר בפר,
40 ולפיכך אין הוא מתחייב על טומאת מקדש.
41 מקשה הגמרא: אִם כֵּן הדבר, שאין חייב על טומאת מקדש אלא
42 מי שקרבנו שוה לקהל, נְשִׂיא נָמִי – אף הנשיא אִין קִרְבְּנוּ שְׁוֹה
43 לְקָהֵל, שהרי ציבור שחטא בשאר ימות השנה על פי הוראת בית
44 דין מביאים פר לחטאת, ואילו הנשיא שחטא בפני עצמו מביא
45 שעיר. ומאחר פטר קרבנו שוה לקהל צריך היה לפוטרו על טומאת
46 מקדש, ומדוע פטר רבי שמעון רק את הכהן המשיח ולא את
47 הנשיא.
48 מתרצת הגמרא: אכן אין הנשיא שוה לקהל בכפרת כל ימי השנה,
49 אבל שְׁוֹה הוא להם בְּכַפְרָה יוֹם הַכִּפּוּרִים, שהרי מתכפר הוא יחד
50 עם כל ישראל בשעיר הקהל, ועל כן יש לחייבו על טומאת מקדש.
51 שבה הגמרא ומקשה: אִם כֵּן, בְּהֵנִים נָמִי לֹא שְׁוֹה לְקָהֵל – אף
52 הכהנים אינם מתכפרים בקרבן הקהל בְּכַפְרָה יוֹם הַכִּפּוּרִים, לפי
53 שהם מתכפרים בפרו של הכהן הגדול, בעוד שכל ישראל
54 מתכפרים בשעיר, ומאחר ואין הכהנים שוים לקהל בכפרת יום
55 הכיפורים יש לפוטרו על טומאת מקדש וקדשיו.
56 מתרצת הגמרא: אכן אין הכהנים שוים לקהל בכפרת יום
57 הכיפורים, אבל בְּהֵנִים שְׁוֹה לְקָהֵל בְּשָׂאָר מִצֻּת דְּשָׁנָה בִּזְמַן – שוים
58 הם להם בכפרת פר הבא על כל המצוות במשך השנה, שאם

רבי שמעון שאין הולכים אחר שעת החטא לבדה, אלא באופן שיש
עמה ידיעה, דהיינו, שנודע לחוטא על חטאו. ונמצא, שאם חטאו
כשהיו הדיוטות ולא נודע להם על כך עד שנתמנו, אינם יכולים
להביא קרבן הדיוט, כיון שלא נודע להם הדבר כשהיו הדיוטות,
אך גם אינם יכולים להביא את הקרבנות המיוחדים להם, לפי
שחטאו בשעה שהיו הדיוטות.
המשנה מבארת מי הוא הנשיא הנזכר במקרא: **אִיְהוּ נָשִׂיא**
הנזכר בכתוב שמביא שעיר עיזים על חטאתו, **זֶה הַמִּלֶּךְ, וְיֵשׁ**
ללמוד זאת מדברי הכתוב, **שָׁנֹאֹמֶר** (ויקרא ד כב) **אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא**
וְעָשָׂה אֶחָת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֱלֹהֵיו, וּמִן הַתִּיבוֹת ה' אֱלֹהֵיו יֵשׁ
ללמוד, שמקרא זה עוסק באדם שאין אחר ממונה על גביו **אֱלֹא**
ה' אֱלֹהֵיו, וְהִינּוּ מֶלֶךְ.

נמרא

הגמרא מבררת מניין לומדים את הדין שהתבאר ברישא של
המשנה: **מִנָּא הֵנִי מִלִּי** שאם חטאו הכהן המשיח והנשיא קודם
שנתמנו, ולא הספיקו להביא קרבנם עד שנתמנו, מביאים כשבה
או שעירה כהדיוט. **דָּתְנוּ רַבְּנָן** בברייתא, נאמר בכתוב (ויקרא ד א)
אִם הִכְהֵן הַמִּשִּׁיחַ יִחְטָא, (לְאִשְׁמַת) וְיֵשׁ ללמוד שאין הכהן
המשיח מביא פר אלא על חטאים ששגג בהם כשהוא כהן גדול,
פָּרָשׁ לְעִבְרִית קִדְמוֹת, שחטא בהן קודם שנתמנה, שאינו מביא
עליהם פר, אלא כשבה או שעירה כהדיוט.
מקשה הברייתא: מדוע הוצרך הכתוב ללמדנו זאת, **(שִׁיבֹל) וְהָלֹא**
דִּין הוּא – הלא ניתן ללמוד דין זה בקל וחומר, ומה נִשְׂאִי וּמֶלֶךְ
שְׁמִיבִיא את קרבנו המיוחד לו אפילו אם חטא רק בִּשְׁגָגָת מַעֲשֶׂה –
ששגג בעשיית עבירה שיש בזדונה כרת, אף אם לא שגג בהוראת
הדין, ואף על פי כן אין הוא מביא קרבן נשיא על השגגות הקדומות
שחטא בהן קודם שנתמנה, אלא מביא עליהן קרבן הדיוט, כהן
מִשִּׁיחַ שָׁאִין מִכִּיָּא את הקרבן המיוחד לו על שגגת מעשה בלבד,
אֱלֹא רַק עַל הַעֲלָם דָּכָר – שנעלמה ממנו הלכה, יחד עם שְׁגָגָת מַעֲשֶׂה,
אֵינּוּ דִּין – האם אין הדין נותן שְׁלֹא יביא קרבן כהן גדול על השגגות
הקדומות שחטא בהן קודם שנתמנה, ומדוע הוצרך הכתוב
להשמיענו זאת.
מתרצת הברייתא: **לֹא – אי אפשר ללמוד דין זה לגבי כהן משיח**
בקל וחומר מנשיא, לפי שיש פירכא על קל וחומר זה. אִם אִמְרִית
בְּנֵינֵינוּ שאינו מביא קרבן נשיא על שגגות הקדומות, היינו משום
שְׁכֵן אֵין מִכִּיָּא את הקרבן המיוחד לו על חטאים שחטא מִשְׁעָבֵר
– לאחר שעבר מנשיאותו, תֹּאמַר בְּכֹהֵן מִשִּׁיחַ שְׁמִיבִיא את הקטאת
המיוחדת לו אף על חטאים שחטא מִשְׁעָבֵר מכהונתו, והואיל והוא
מִכִּיָּא את הקטאתו אף מִשְׁעָבֵר מכהונתו, היה אפשר לומר שְׁבִיָּא את
חטאתו אף על השגגות הקדומות, שחטא בהן קודם שנתמנה לכהן
גדול. תִּלְמוּד לֹאִר 'אִם הִכְהֵן הַמִּשִּׁיחַ יִחְטָא, ללמוד, שרק אם חָטָא
בְּשָׂהוּא כהן מִשִּׁיחַ או מִכִּיָּא הוא את קרבנו המיוחד לו, אבל אם
חטא קודם שנתמנה, בְּשָׂהוּא עדיין הָדִיּוֹת, ולא הספיק להביא קרבן
עד שנתמנה לכהן גדול, אֵינּוּ מִכִּיָּא פר של כהן גדול, אלא כשבה
או שעירה כהדיוט.
הגמרא מביאה ברייתא כעין זו אף לגבי נשיא: **וְהִנָּה נָמִי נָבִי**
נָשִׂיא כִּי הָאִי גִּזְוִנָא – שנינו ברייתא נוספת כעין זו לגבי נשיא.
נאמר בכתוב (ויקרא ד כב) **אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא, וְיֵשׁ ללמוד שרק אם**
חטא בעודו נשיא מביא את קרבנו המיוחד לו, פָּרָשׁ לְשִׁגְגוֹת
קִדְמוֹת, שאם חטא קודם שנתמנה לנשיא ולא הספיק להביא
קרבן עד שנתמנה, אינו מביא קרבן נשיא אלא קרבן הדיוט.
מקשה הברייתא: מדוע הוצרך הכתוב להשמיענו זאת, **(שִׁיבֹל) וְהָלֹא**
דִּין הוּא – והרי יכולים היינו ללמוד דין זה בקל וחומר, ומה
כהן מִשִּׁיחַ שְׁמִיבִיא את הקטאתו המיוחדת לו אף אם חטא מִשְׁעָבֵר –
לאחר שעבר מכהונתו, מכל מקום אֵינּוּ מִכִּיָּא את חטאתו
המיוחדת לו על השגגות הקדומות לכהונתו, נָשִׂיא שָׁאִין מִכִּיָּא את
הקטאתו על העבירות שחטא מִשְׁעָבֵר מנשיאותו, אֵינּוּ דִּין – האם אין

המשך בעמוד רמ

וְאַחֲרֵי כֵךְ חָטָא מִכִּיָּא פר לחטאת כדין קרבנו של
כהן גדול, אם כן, באופן שהוא חָטָא כשהיה עדיין כהן גדול, וְאַחֲרֵי
כֵךְ עָבֵר מִשִּׁיחוֹתוֹ, צָרִיכָא לְמִיָּר – האם צריך לומר שמביא פר,
הרי פשוט הדבר, ומדוע הוצרכה המשנה להשמיענו זאת.
מתרצת הגמרא: מִשּׁוּם דְּקָתְנִי בְּסִיפָא לְנָבִי נָשִׂיא, דְּכִי – שאם
עָבֵר תְּחִילָה מִנְּשִׂאוֹתוֹ וְאַחֲרֵי כֵךְ חָטָא בְּקִדְמוֹת מִיָּתִי – מביא
כשבה או שעירה כהדיוט, לפיכך הוצרכה המשנה להשמיענו
שאם חטא הנשיא ואחר כך עבר מנשיאותו הרי הוא מביא קרבן
נשיא, ומאחר שנשנה דין 'חטא ואחר כך עבר' לגבי נשיא, אִתְּבִי
הֵנִי נָבִי מִשִּׁיחַ – לפיכך שנתה המשנה אף לגבי כהן משיח, שאם
[חָטָא וְאַחֲרֵי כֵךְ עָבֵר] מִכִּיָּא פר.
הגמרא מבררת מניין לומדים שכהן גדול שעבר מכהונתו ואחר
כך חטא מביא פר: **מִנָּא הֵנִי מִלִּי – מנין לומדים שכהן גדול**
שעבר ממשיחותו ואחר כך חטא מביא פר לשגגתו ככהן גדול,
ולא כשבה או שעירה כהדיוט. דָּתְנוּ רַבְּנָן בברייתא, נאמר (ויקרא
ד א) **'אִם הִכְהֵן הַמִּשִּׁיחַ יִחְטָא לְאִשְׁמַת הָעַם וְהִקְרִיב עַל הַקְּטָאתוֹ**
אֲשֶׁר חָטָא פֶּר בֶּן בֶּקֶר תָּמִים לַה' לְחֻטָּאת, ומקרא זה מְלַמֵּד
שְׁמִיבִיא הכהן את הקטאתו אפילו אם חטא מִשְׁעָבֵר – לאחר שעבר
מכהונתו, וטעם הדבר שהוצרכה הברייתא ללמוד דין זה מדברי
הכתוב, שִׁיבֹל וְהָלֹא דִּין הוּא – לפי שיכולים היינו לומר שאין
הדין כן מקל וחומר, ומה נִשְׂאִי וּמֶלֶךְ שְׁמִיבִיא קרבן חטאת
המיוחד לנשיא אפילו אם חטא בְּשְׁגָגָת מַעֲשֶׂה בלבד, כלומר, שאינו
אם לא טעה בהוראת אלא רק שגג בפרעל בעשיית עבירה שיש
בזדונה כרת, אף על פי כן אין הוא מביא את הקטאתו מִשְׁעָבֵר –
אם חטא לאחר שעבר מנשיאותו אינו מביא שעיר עיזים המיוחד
לנשיא, אלא כשבה או שעירה ככל אדם, כהן מִשִּׁיחַ שָׁאִין מִכִּיָּא
את הקרבן המיוחד לו אם חטא בְּשְׁגָגָת מַעֲשֶׂה בלבד, אֱלֹא רַק
עַל הַעֲלָם דָּכָר עִם שְׁגָגָת מַעֲשֶׂה – אם נעלמה ממנו הלכה והורה
לעצמו טעות ועשה בשוגג על פי הוראתו, [לֹא] כֵּל שְׁכֵן שאינו
מביא פר המיוחד לכהן גדול אם חטא לאחר שעבר מכהונתו.
תִּלְמוּד לֹאִר – לפיכך הוצרך הכתוב לומר 'וְהִקְרִיב עַל הַקְּטָאתוֹ,
מְלַמֵּד שְׁמִיבִיא הכהן המשיח פר על הקטאתו אפילו אם חטא
מִשְׁעָבֵר – לאחר שעבר ממשיחותו.
ממשיכה הברייתא ומבררת: לאחר שהתברר מדברי הכתוב
שכהן משיח מביא את הקרבן המיוחד לו אפילו אם חטא לאחר
שעבר ממשיחותו, אם כן, **וְהִנָּה נָמִי נָשִׂיא – נאמר שאף הנשיא**
מביא את הקרבן המיוחד לו, אפילו אם חטא לאחר שעבר
מנשיאותו, שהרי יש ללמוד דין זה מִלְּפָנֵי וְחֹמֶר מכהון משיח, ומה
כהן מִשִּׁיחַ שָׁאִין מִכִּיָּא פר אם חטא בְּשְׁגָגָת מַעֲשֶׂה בלבד, אלא
רק על שגגת הוראה עם שגגת מעשה, ואף על פי כן הוא מביא
את הקטאת המיוחדת לו אפילו אם חטא מִשְׁעָבֵר מכהונתו, נָשִׂיא
שְׁמִיבִיא את הקטאת המיוחדת לו אפילו אם חטא בְּשְׁגָגָת מַעֲשֶׂה
בלבד, אֵינּוּ דִּין – האם אין הדין נותן שְׁמִיבִיא את הקטאתו אף אם
חטא מִשְׁעָבֵר מנשיאותו. תִּלְמוּד לֹאִר (ויקרא ד כב) 'אֲשֶׁר נָשִׂיא
יִחְטָא, וְיֵשׁ ללמוד שאם חטא בְּשָׂהוּא נָשִׂיא, אין – אכן מביא
שעיר עיזים שחטא לחטאתו, אבל אם חטא לאחר שעבר
מנשיאותו בְּשָׂהוּא הָדִיּוֹת, לֹא – אינו מביא אלא קרבן הדיוט.

משנה

משנה זו עוסקת בכהן משיח ונשיא שחטאו קודם שהתמנו
לתפקידם. כהן גדול ומלך שחָטָאוּ בשגגה עַד שְׁלֹא נִתְּמְנו – לפני
שהתמנו לכהונה או למלוכה, וְאַחֲרֵי כֵךְ נִתְּמְנו קודם שהביאו את
חטאתם, **הָרִי אֵלֵינוּ בְּקִדְמוֹת ומביאים כשבה או שעירה לחטאתם,**
לפי שיש לילך בזה אחר שעת החטא, ובאותה שעה הדיוטות היו,
ולא אחר שעת הבאת הקרבן. אלו דברי חכמים. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר,
אם נודע להם על חטאם עַד שְׁלֹא נִתְּמְנו – לפני שהתמנו לתפקיד,
חִיבִים הֵם להביא קרבן הדיוט, ואם נודע להם על חטאם רק
מִשְׁנִתְּמְנו לתפקיד, פְּטוּרִים הֵם לגמרי מהבאת קרבן, מאחר שסובר

הוריות. פרק שלישי - בהן משיח דף י עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רש"י

משיח חטא ואחר כך עבר ממשיחותו מביא פר. ומה שכתוב בספרים: חני גבי משיח עבר ואחר כך חטא, לאו מתרצתא היא. ולשון ראשון עיקר דקאמר: השתא יש לומר כו'. מנא הני מילי - דמשיח שעבר ואחר כך חטא דמביא פר. משנחטא עד שלא נתמנו ואחר כך נתמנו הרי אלו בחדישות - דרבנן בתר חטא אולי. רבי שמעון אומר אם נודע להם עד שלא נתמנו חייבין - דרבי שמעון

ואחר כך חטא מביא פר, חטא ואחר כך עבר ממשחותו צריכא למימר? - מישום דקתני גבי נשיא, דכי עבר מנשיאותו ואחר כך חטא כהדיוט מייח, אחי תני גבי משיח: [חטא ואחר כך עבר] מביא פר. מנא הני מילי? דתנו רבנן: "והקריב על חטאתו", מלמד שמביא חטאתו משעבר, שיכול והלא דין הוא: ומה נשיא שמביא בשנגת מעשה - אין מביא חטאתו משעבר, משיח שאין מביא בשנגת מעשה אלא על העלם דבר עם שנגת מעשה - [לא] כל שכן! תלמוד לומר: "והקריב על חטאתו" - מלמד שמביא על חטאתו משעבר. ונייתי נמי נשיא מקל וחומר: ומה משיח שאין מביא בשנגת מעשה - מביא חטאת משעבר, נשיא שמביא חטאת בשנגת מעשה - אינו דין שמביא חטאתו משעבר! תלמוד לומר: "אשר נשיא יחטא", פשוט נשיא אין, פשוט הדיוט לא. משנה הטא עד שלא נתמנו ואחר כך נתמנו - הרי אלו בחדישות; רבי שמעון אומר: אם נודע להם עד שלא נתמנו - חייבים, ומשנחטמו - פטורים. איחור נשיא? זה מקל, שנאמר: "מכל מצות ה' אלהיו", שאין על גביו אלא ה' אלהיו. גמרא מנא הני מילי? דתנו רבנן: "אם הפתן המשיח יחטא לאשמת" - פרט לקודמות, שיכול והלא דין הוא: ומה נשיא שמביא בשנגת מעשה - אין מביא על הקודמות, משיח שאין מביא אלא על העלם דבר עם שנגת מעשה - אינו דין שלא יביא על הקודמות! לא, אם אמרת בנשיא - שכן אין מביא חטאתו משעבר, תאמר במשיח - שמביא חטאתו משעבר,

דכתיב "כי יחיה זה מבשרך". דובין שהיו לפני הדבור אין מטמאין לאחר הדבור, אלא אם כן ראו זכות אחר הדבור. תאמר בנעני אדם שטמאין באונם - כגון על ידי נפילה וזבאה וכיה או על ידי שד. והוא הדין לנעני בתים דטמאין באונם. רבא אמר - לא קשיא, דאקאמר רבי שמעון: פרט לנעני אונסין - כגון נעני ורחות דעל ידי נפחת שד, ולא על ידי אדם. וכי קתני תאמר בנגעים שטמאין באונם - כגון על ידי הזאה וכיה. רב פאא אמר - כי נאמר רבי שמעון: פרט לנעני אונס - על ידי כשפים. דלא מטמו. וכי קתני תאמר בנגעים דטמאין באונם - כגון שלא על ידי כשפים, וישב בבית החפשי - דנעשה חפשי מן המלכות - כהדיוט דמי, ואינו מביא שיער. ודלא כרבי יוסי דאמר לעיל בפרק "הורה כהן משיח" (ט, א). מי שזאב ליד עניו. והאי נצטרע לא בא ליד עניו. דגא דידה מיהא איתיה. מכלל דעד השתא עבר הוה - דשררות עברות הוה לו, לפי שמוטל עליו עול רבים. וסולתא - סולת. ולהכי נקט בהדי פיתא סולת קמחא, לפי שהפת מתעפש ואינו מתקיים כסולת. ומתקע את הספנים - שכן דרך של ספנים לשעה הפורשין לים: רב הוזבול נותן עניו ובצפון, והכוכב מתהלך לדרום, ורואהו בכוכב אחד העומד לימינו או לשמאלו. וכל זמן שרואה אותו כוכב לצדו אחר - ידוע שנהפכה הספינה, ומישרה לדרכה. וכוכב שעולה אחת לשבעים שנה, פעמים נראה בצפון ופעמים נראה בדרום. וכשרכ החובל נותן עניו. בצפון, והספינה תהפך בדרום ורואהו לצדו אחר, סבור שנהפכה הספינה ומישרה אחר הכוכב. והוא סבור לישרה, ומהפכה לדרך אחר, וכן הוא מתנה את הספנים. אמר לו כל כך - חכמה יש בידך ואתה יורד לספינה לסחורה (על) ובשבילך מוותרת כלומר, ואתה צריך לירד לספינה לצורך מותרות נתן - רב גמליאל דעתו עליהם להושיבם בראש, כדי שיהו מתפרנסים [מאותה] שררה שיתן להם. כמחזיקין אהם ששרה אני נותן לכם - שלא באתם בשליחות ראשון, שהייתם בורחים מן הגדולה.

הואיל ומביא חטאתו משעבר יביא על הקודמות? תלמוד לומר: "המשיח יחטא", חטא פשוט משיח - מביא, פשוט הדיוט - אינו מביא. ותניא נמי גבי נשיא פהא ונונא: "אשר נשיא יחטא" - פרט לקודמות, שיכול והלא דין הוא: ומה משיח שמביא חטאתו משעבר - אינו מביא על הקודמות, נשיא שאין מביא חטאתו משעבר - אינו דין שלא יביא על הקודמות! מה למשיח - שכן אין מביא בשנגת מעשה, תאמר בנשיא - שמביא בשנגת מעשה? הואיל ומביא בשנגת מעשה יביא על הקודמות? תלמוד לומר: "אשר נשיא יחטא", שחטא וחרו הוא נשיא, ולא שחטא ועודו הדיוט. תנו רבנן: "אשר נשיא יחטא", יכול גזרה? תלמוד לומר: "אם הפתן המשיח יחטא", מה להלן לכשיחטא, אף פאן לכשיחטא. אמר מר: יכול גזרה. גזרה, מהיכא תיתי? אמרי: אין, אשפחן, דכתיב: "ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחותכם", בשורה היא להם שנגעים באים עליהם, דברי רבי יהודה; רבי שמעון אומר: פרט לנעני אונסין, לאו אמר רבי יהודה בשורה, הכא נמי אימא גזרה היא! הלכך פתיב: "אם". ולרבי שמעון, נגע אונסין מי לא מטמו? והא תניא: "אדם כי יהיה" - מן הדבור ואילך, והלא דין הוא: מטא פוב וטמא בנגעים, מה זב מן הדבור ואילך, אף בנגעים מן הדבור ואילך! לא, אם אמרת פוב - שכן אין מטמא באונם, תאמר בנגעים - שטמאין באונם, תלמוד לומר: "אדם כי יהיה" - מן הדבור ואילך! רבא אמר: פרט לנעני ורחות. רב פאא אמר: פרט לנעני כשפים. תנו רבנן: "אשר נשיא יחטא" - פרט לחולא. מישום דהוה ליה חולא אידחי ליה מנשיאותיה? אמר רב אבדימי בר חמא: פרט לנשיא שנגצטרע, שנאמר: "וונגע ה' את המלך ויהי מצרע עד יום מותו וישב בבית החפשי ויתם בן המלך על הפת". מוקאמר "בבית החפשי", מכלל דעד השתא עבר הוה. כי הא דרבן גמליאל ורבי יהושע הוה אזלי בספינתא, בהדי דרבן גמליאל הוה פיתא, בהדי רבי יהושע הוה פיתא וסולתא, שלים פיתיה דרבן גמליאל סמך אפולחניה דרבי יהושע. אמר ליה: מי הוה ידעת דהוה לן עפוכא כולי האי דאיתיה סולתא? אמר ליה: פוכב אחד לשבעים שנה עולה ומתקע את (הספינות) [הספנים]. ואמרתיה: שמו יעלה ויתקע [אותנו]. אמר ליה: כל כך בידך ואתה עולה בספינה? אמר ליה: עד שאתה תמה עלי, תמה על שני תלמידים שיש לך ביבשה, רבי אלעזר חסמא ורבי יוחנן בן גודגא, שיוצעין לשער כמה טפות יש בים, ואין להם פת לאכול ולא בגד ללבוש! נתן דעתו להושיבם בראש. בפשעלה, שלח להם ולא באו, חזר ושלח ובאו. אמר להם: כמדומין אתם ששורה אני נותן לכם? עברות

עבדות אני נותן לכם - שהשררות עבדות הוא לו לאדם לפי שמוטל עליו עול רבים.
אשר - כמו אשרי. צריך אתה לומר מהו הירוש - בתמיה. כלומר, אם המלך שאין לבו כפוף, מרגיש ומביא קרבן על שגגתו - כל שכן שהירשויות מרגישין, שלכם כפופים. מהו על זדונו - בתמיה. כלומר, אם על שגגתו מרגיש - כל שכן שמורגש על זדונו, וחורר בתשובה. שאני הכא דשני קרא בדבוריה -

בדאיך כתיב "אם כל עדת ישראל ישגו", "אם
הכזה המשיח", "אם נפש", והכא כתיב "אם
נשיא יחטא" - ודאי אשרי משמע. אשריהם
לצדיקים - כלומר: אשרי הצדיקים שמגיע
אלהם במעשה הרשעים שבעולם הכא בעולם
הזה. כלומר, שמגיע אליהם צרות לצדיקים
בעולם הזה כדרך שמגיע לרשעים בעולם הבא.
אוי - כמו ווי. והכא לא כתיב "אשר", דמשמע:
אוי להם לרשעים שמגיע אליהם טובות בעולם
הזה כדרך שמגיע טובות לצדיקים בעולם הבא.
דרעה היא לרשעים, כדכתיב "ומשלם לשונאיו
אל פניו וגו' (דברים ז). צדיקים אי אכלי תרי
עלמי פני להו - מי שנאוי הוא להם. וכלומר
כלום רע להם לצדיקים שאוכלים שני עולמות.
שיש להם טובה בעולם הזה ובעולם הבא? אלא
אמר רבא אשריהם לצדיקים שמגיע להם -
טובות כמעשה הרשעים שבעולם הזה שיש
להם טובה, כדכתיב "ומשלם לשונאיו" דכך
מגיע לצדיקים בעולם הזה, אשריהם שיש להם
טובה בעולם הזה ולעולם הבא. ואוי להם
לרשעים שמגיע להם - צרות כמעשה הצדיקים
שבעולם הזה, ודמשמע - שבאים עליהם צרות
כמו שבאים על הצדיקים בעולם הזה, והקדוש
ברוך הוא עושה כדי לגבות (וחכום) מהצדיקים
בעולם הזה כדי שיהא להם שכר טוב בעולם
הבא. דכך מצינו צרות לרשעים בעולם הזה,
אוי להם שאין להם טובה לא בעולם הזה ולא
בעולם הבא. אוקימתון מסכתא פלן - כלומר,

עבדות אני נותן לכם, שגאמר: "וידברו אליי לאמר אם
היום תהיה עבד לעם הזה". תנו רבנן: "אשר נשיא
יחטא" - אמר רבי יוחנן בן זכאי: אשרי הדור שהנשיא
שלו מביא קרבן על שגגתו, אם נשיא שלו מביא קרבן,
צריך אתה לומר מהו הדיוט? ואם על שגגתו מביא
קרבן, צריך אתה לומר מהו זדון? מתקיף לה רבא בריה
דרבא: אלא מעתה, דכתיב: "ואת אשר חטא מן הקדש
ישלם", ויורכעם בן נבט דכתיב ביה: "אשר חטא ואשר
החטיא", הכי נמי דאשרי הדור הוא! - שאני הכא,
דשני קרא בדבוריה. דרש רב נחמן בר רב חסדא, מאי
דכתיב: "יש הכל אשר נעשה על הארץ וגו'" "אשריהם
לצדיקים שמגיע אליהם במעשה הרשעים של עולם
הבא בעולם הזה, אוי להם לרשעים שמגיע אליהם
במעשה הצדיקים של עולם הבא בעולם הזה. אמר
רבא: אטו צדיקי אי אכלי תרי עולמי מי סני להו? אלא
אמר רבא: אשריהם לצדיקים שמגיע אליהם במעשה
הרשעים של עולם הזה בעולם הזה, אוי להם לרשעים
שמגיע אליהם במעשה הצדיקים של עולם הזה בעולם
הזה. רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע אתו לקמיה
דרבא, אמר להו: אוקימתון מסכתא פלן ומסכתא פלן?
אמרו ליה: אין. איצטרייתו פורתא? אמרו ליה: אין. דרבנן
קמינא דארעא. קרי עליהו: אשריהם לצדיקים שמגיע
אליהם במעשה הרשעים שבעולם הזה בעולם הזה.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב: "פי ישרים דרכי ה' וצדקים ילכו בהם ופושעים יפלו בהם"? משל לשני בני אדם שצלו
פסחיהם, אחד אכל לשום מצות ואחד אכל לשום מצות גסה, זה שאכל לשום מצות - "צדקים ילכו בהם", זה שאכל לשום אכילה
גסה - "ופושעים יפלו בהם". אמר ליה ריש לקיש: רשע קרית ליה? נהי דלא עבד מצות מן המצות, פסח מי לא קאכיל? אלא משל
לשני בני אדם, זה אשתו ואחותו עמו בבית וזה אשתו ואחותו עמו בבית, אחד נודמנה לו אשתו ואחד נודמנה לו אחותו, זה שנודמנה
לו אשתו - "צדקים ילכו בהם", וזה שנודמנה לו אחותו - "ופושעים יפלו בהם". מי דמי? אמן קאמרין תדא דרף, והכא שני דרכים!
אלא משל ללוט ושתו בנותיו, הן שנחפזו לשם מצות - "צדקים ילכו בהם", הוא שנחפזו לשם עבירה - "ופושעים יפלו בהם". ודלמא
הוא נמי לשם מצות הוא מכני? - אמר רבי יוחנן: כל הפסוק הזה לשם עבירה נאמר: "וישא לוט" - "ותשא אשת אדניו את ענייה";
"את עניו" - "ויאמר שמשון [וגו'] אותה קח לי כי היא ישרה בעיני"; "וירא" - "וירא אתה שכם בן חמור"; "את כל פפר הירדן" -
"כי בעד אשה זונה עד פפר להם"; "כי כלת משקה" - "אלכה אחרי מאהבי נחני לחמי ומימי צמרי ופשתי שמיני ושקוני". והא מינס
אנים! - תנא משום רבי יוסי בר רבי חוני: למה נקוד על וי? ש"בקות" של בכירה? לומר לה, שפשכבה לא ידע אבל בקומה ידע. -
ומאי הוה ליה למעבד? מאי דהוה הוה? - נפקא מינה - דלפניא אחרניא לא איבעי ליה למיפתי. דרש רבה, מאי דכתיב: "אח נפשע
מקרת עז ומדינים פכריה ארמון"? "אח נפשע מקרת עז" - זה לוט שפירש מאברהם, "ומדינים פכריה ארמון" - שהמיל מדינים בין
ישראל לעמו, שגאמר: "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'". דרש רבא ואיתימא רבי יצחק, מאי דכתיב: "לחאון ובקש נפרד (ובכל) [בכל]
תושיה יתגלע"? "לחאון ובקש נפרד" - זה לוט שנפרד מאברהם, "(ובכל) [בכל] תושיה יתגלע" - שנתגלה קלונו בבתי כנסיות ובבתי
מדרשות, דתנן: עמוני ומואבי אסורין איסור עולם. ואמר עולא: תמר ונתה וזמרי וזנה, תמר ונתה - יצאו ממנה מלכים ונביאים, וזמרי
וזנה - נפלו ממנה רבבות מישראל. אמר רב נחמן בר יצחק: גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה, שגאמר: "תברך מנשים ועל אשת
חבר הקניי מנשים באהל תברך", מאן גנייה "נשים באהל"? שרה, רבקה, רחל ולאה. - איני? והאמר רב יהודה אמר רב: לעולם יעסוק
אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. - אימא: במצוה שלא לשמה. אמר רבי יוחנן: שבע בעילות
פעל אותו רשע באותה שעה, שגאמר: "בין רגליה פרע נפל שכם" וגו'. - והא קא מיתגהיא מעבירה! אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון
לא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה; שבשכר ארבעים ושנים קרבנות שהקריב בלק הרשע, וזה ויצתה ממנו רות, דאמר רבי יוסי ברבי
היננא: רות בת בנו של עגלון בן בנו של בלק מלך מואב. אמר רבי חיאי בר אבא אמר רבי יוחנן: מנון שאין הקדוש ברוך הוא מקפח אפילו
שכר שיחה נאה? מהכא, דאילו בבירה דקרייה מואב, אמר ליה רחמנא למשה: "אל תצר את מואב ואל תתגר בהם מלחמה", מלחמה
הוא

יש לכם מסכתא סדורה בפיכם, מסכתא פלוני ופלוני? איצטרייתו פורתא - כלומר, יש
לכם עושר, ואין לכם לטרוח אחר מזונות, ויש לכם פנאי לעסוק תדיר בתורה? אמרו לו
אין דובנן - לכל חד חד מינן קטינא דארעא, ומתזנין מינה ברוחא. קרי עלייהו אשריהם
לצדיקים שמגיע אליהם במעשה הרשעים שבעולם הזה - דאכלי צדיקים תרי עלמי. לשם
אכילה גסה - שלא לשום מצוה, אלא נתכין
לאכולו לשם קנות סעודה. מי דמי? אמן קאמרין
חד דרש - דהוה ילך בהן הוה יכשל בהן. והכא שני
דרכים - דלזה נודמנה לו אשתו ולזה נודמנה
לו אחותו. נפשע - נמרד שמרד בו, שפירש
ממנו. מקרת עז - עז מנו עז, אברהם כדכתיב
"אל צור חוצבתם" (ישעיהו נא). שהמיל מדינים
- בינו ובין בני ישראל, כברייהם שנועלים,
שהחיצונים אינם יכולין ליכנס לפנים, וכך אין
עמוני ומואבי יכולין להתערב באברהם, דכתיב
"לא יבא עמוני ומואבי". לחאון - של עבירה
יבקש נפרד, זה לוט - דכתיב ביה "ויפרדו אש
מעל אחיו". יתגלע - כמו "לפני התגלע" (משלי
יו), לשון גלוי. תמר ונתה - ונתכוננה לשום
מצוה, כדי להעמיד זרע מן הצדיקים, כדכתיב
"כי ראתה כי גדל שלח". וזמרי וזנה - ונתכון
לשם עבירה. מרקאמר גדולה עבירה לשמה
ממצוה שלא לשמה - מכלל דמצוה שלא
לשמה גריעותא היא וזא אמר רב יהודה וכו'.
אלא אימא גדולה עבירה לשמה - כלומר לשום
מצוה, כמצוה שלא לשמה. בין רגליה פרע נפל
שכם - "בין רגליה פרע נפל באשר ברע שם נפל
שדוד", דרי שבעה, נכתובה לשם מצוה - כדי
להתיש כחו, ותהא יכולה להורגו. ארבעים
ושנים קרבנות - שלש פעמים שבעה מזבחות,
פר ואיל במזבח. יצאח ממנו רות - שיצא ממנה
דוד שריה להקדוש ברוך הוא בשירות
ובתשבות (ברכות ז, ב בבא בתרא יד, ב).
דקרייה מואב - משמע: מאבי.
בן

הגמרא מביאה מעשה בענין זה: רב פפא ורב הונא בריה דרב
יהושע אתו לקמיה דרבא – באו לפני רבא. אמר להו רבא, אוקימתון
מסכתא פלן ומסכתא פלן – האם סדורה בפיכם מסכת פלונית
ומסכת פלונית. אמרו ליה אין – כן, אכן סדורות בידינו מסכתות
אלו. שב רבא ושאלם, איצטיריתו פוקתא – האם התעשרתם
במקצת, שאין אתם צריכים לטרוח אחר מזונותיכם, ויש לכם פנאי
לעסוק בתורה. אמרו ליה אין – כן, אכן התעשרנו במקצת. דוּבְנָן
קמינא דארעא – כל אחד מאתנו קנה לעצמו חלקה קטנה של
קרקע, וגיוונים אנו ממנה בריווח. קרי עליהו – קרא עליהם רבא
את המימרא הזו, אשריהם לצדיקים שמוניע אליהם כמעשה הרשעים
שבעולם הנה בעולם הזה – אשרי הצדיקים הנוחלים עולם הזה,
בדרך הרשעים שיש להם רוב טובה בזה העולם, לפי שעל ידי כן
נוחלים הצדיקים נחלת של עולמות.
הגמרא מביאה מימרא של רבי יוחנן המלמד שמעשי האדם
תלויים בכונתו: אמר רב בר כהנא אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב
(הושע יד ט) 'כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם',
וכי כיצד יתכן שיכשלו הפושעים בדרכי ה' הישרים. אלא משל
למה הדבר דומה, לשני בני אדם שצלו את קרבנות פסחיהם
ואכלום, אחד מהם אכלו לשום מצוה של אכילת קרבן פסח, ואחד
מהם אכלו לשום אכילה נפח – אכלו להנאתו בקינוח סעודה ולא
לשם מצוה, נמצא, ששניהם בדרך אחת הלכו, שעשו את אותו
המעשה, אך זה שאכלו לשום מצוה נתקיים בו תחילת המקרא
'צדיקים ילכו בם', ואילו זה שאכלו לשום אכילה נפח נתקיים בו
המשך המקרא 'ופושעים יכשלו בם'.
ריש לקיש מקשה על דברי רבי יוחנן: אמר ליה ריש לקיש לרבי
יוחנן, אותו אדם שאכל את הפסח לשם אכילה גסה רשע קריה
ליה – רשע אתה קורא לו, מדוע, נהי – לו יהי בדבריך ולא עבדי
מצוה מן המובהקת, שהרי לא כיון לשם אכילת מצוה, אבל פסח מי
לא קאכיל – האם הוא לא אכל קרבן פסח, ואם כן מדוע אתה
מכנהו בשם רשע?
אלא יש לפרש את דברי הכתוב 'צדיקים ילכו בם' וגו', באופן אחר:
משל לשני בני אדם, זה – אחד מהם היו אשתו ואחותו עמו בבית
ובא על אחת מהן, וזה – ואף השני היו אשתו ואחותו עמו בבית
ובא על אחת מהן, אחד מהם נודמנה לו אשתו, והיתה זו ביאת
היתר, ואילו אחד מהם נודמנה לו אחותו ונכשל בביאת איסור.
נמצא שיש לקרוא עליהם מקרא זה, שהרי שניהם עשו מעשה
אחד, זה שנודמנה לו אשתו יש לקרוא עליו את תחילת המקרא
'צדיקים ילכו בם', ואילו זה שנודמנה לו אחותו יש לקרוא עליו את
המשך המקרא 'ופושעים יכשלו בם'.
הגמרא מקשה אף על ביאור זה: מי דמי – כיצד ניתן לדמות מקרה
זה לדברי הפסוק, הרי אנו קאמרינן קרא דרף – אנו אומרים בביאור
דברי המקרא שיש אופן ששנים הולכים בדרך אחת, אחד הולך
ואחד נכשל, ואילו הקא – כאן מדובר בשני דרכים שונות, שהרי
לאחד נודמנה לו אשתו ולאחד אחותו.
ומחמת קושיא זו מפרש רבא את המקרא באופן אחר: אלא
משל ללוט ושתני בנותיו שהיו עמו במערה, והשקוהו יין כדי שיבוא
עליהן, כמפורש בתורה (בראשית יט). נמצא שהיה כאן מעשה אחד,
אך הוא תלוי בכונתו של כל אחד מן העושים. הן – בנותיו של
לוט, שנתכוונו במעשה זה לשם מצוה שיקימו ממנו זרע, לפי
שסברו שהעולם כולו נחרב ואין מי שיקימו אלא הן, יש לקרוא
עליהם את תחילת המקרא 'צדיקים ילכו בם', ואילו הוא – לוט,
שנתכוון במעשה זה לשם עבירה, יש לקרוא עליו את המשך
הכתוב 'ופושעים יכשלו בם'.
מקשה הגמרא: ודלקא הוא נמי לשם מצוה הוא מכיון – שמא אף
לוט נתכוין לשם מצוה ומנין לנו שלעבירה נתכוין.
מתרצת הגמרא: אמר רבי יוחנן, כל הפסוק הנה לשם עבירה נאמר,
כלומר, מצינו מקרא העוסק בלוט אשר כולו מרמז שלוט היה
מכוין לדבר עבירה של ערוה. שנאמר לגבי לוט בעת שרצה

אלא עבדות אני נותן לך, שהשררה עבדות היא לאדם, לפי
שמוטל על הרבים על צוארו. ויש ללמוד כן מן הדברים שדיברו
הזקנים אל הרבעם בן שלמה כשהתמנה למלך תחת אביו, שנאמר
(מלכים א' יב ו) 'וירבו אליו לאמר, אם היום תתיר עבד לעם הנה',
ומכאן יש ללמוד, שהמתמנה על הציבור נעשה עבד להם.
הגמרא מביאה ברייתא הדורשת את לשון הכתוב 'אשר נשיא
יחטא: תנו רבנן, נאמר במקרא העוסק בנשיא החוטא ומביא קרבן
(ויקרא ד כב) 'אשר נשיא יחטא, ויש לברר מה הוא לשון 'אשר'. אמר
רבן יוחנן בן זבאי, יש לדרוש את תיבת 'אשר' מלשון 'אשרי', וכך
היא כוונת הכתוב, אשרי הדור שהנשיא שלו נכנע ומביא קרבן על
שגגתו, שהרי אם הנשיא שלו – של אותו הדור מביא קרבן על
שגגתו, האם צריך אתה לומר מהו הייזם, כלומר, אין צריך לומר
שאף ההזיוטות שרגילים להיות להם נכנע בודאי שמרגישים כן.
ואם נשיא זה אפילו על שגגתו ליבו נכנע ומביא קרבן, האם צריך
אתה לומר מהו זיונו, כלומר, ודאי שמרגיש כן על זדונותיו, ושב
בתשובה.
הגמרא מקשה על דברי הברייתא: מתקיף לה – הקשה על כך רבא
בגמרא דרבא האם ניתן לומר שבכל מקום שנאמר 'אשרי' יש
לדרשו מלשון 'אשרי'. אלא מעתה כיצד נפרש את דברי המקרא
לגבי מעילה, דכתיב (שם ה טו) 'ואת אשר הקא מן הקנש ישלם, וכן
כיצד נפרש את המקרא שנכתב בירמיה' בן נבם, דכתיב ביה (מלכים
א' יד טו) 'אשר הקא ואשר הקמא את ישראל, הכי נמי דאשרי הדור
הוא – האם גם כאן ניתן לפרש את כוונת הכתוב לענין 'אשרי
הדור'.
מתרצת הגמרא: שאני הקא דשני קרא בדבוריה – שונה הדבר כאן
משום ששינה הכתוב בלשוננו. כלומר, בשאר מקומות אין לדרוש
'אשרי' מלשון 'אשרי', אך כאן שנקט הכתוב לגבי שאר חייבי קרבן
בלשון 'אם', ורק לגבי נשיא שינה בלשונו לכתוב 'אשרי', יש
לדרוש את שינוי הלשון לענין 'אשרי' הדור'.
הגמרא מביאה מקום נוסף שבו דורשים 'אשרי' מלשון 'אשרי':
דרש רב נחמן בר רב חסדא, מאי דכתיב (קהל ח יד) 'יש הכל אשר
נעשה על הארץ ונו, אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה
הרשעים ויש רשעים שמוגיע אליהם כמעשה הצדיקים'. ביאור
הפסוק כך הוא. נקט הכתוב לגבי צדיקים תיבת 'אשרי', והוא
מלשון 'אשרי', ללמוד, שאשריהם לצדיקים שמוניע אליהם כמעשה
הרשעים של עולם הבא בעולם הזה, כלומר, אשרי הצדיקים
הסובלים יסורים בעולם הזה, בדרך שעתידים הרשעים לסבול
בעולם הבא, לפי שעל ידי כן מתכפרים עונותיהם של הצדיקים
בעולם הזה, ומקבלים את שכרם לעולם הבא. ולגבי רשעים נקט
הכתוב בלשון 'ויש' שהוא מלשון 'וי', לומר לך, שאוי להם
לרשעים, שמוניע אליהם כמעשה הצדיקים של עולם הבא –
המקבלים טובות בעולם הזה בדרך שעתידים הצדיקים לקבל
לעולם הבא, בעולם הזה, לפי שעל ידי כן אוכלים הרשעים את כל
פירות מעשיהם הטובים בעולם הזה, ונאבדים מן העולם הבא.
רבא מקשה על דברי רב נחמן: אמר רבא, אמו צדיקין אי אכלי תרי
עלמי מי קני להו – וכי אם יאכלו הצדיקים שני עולמות שנאוי
הדבר עליהם. כלומר, האם רע הדבר לצדיקים שיהנו מנחלת שני
עולמות, ויקבלו רוב טובה גם בעולם הזה וגם לעולם הבא, ומדוע
אשרי הצדיקים המתייסרים בעולם הזה.
ומחמת קושיא זו מפרש רבא את המקרא באופן אחר: אלא אמר
רבא, כך יש לפרש את דברי הכתוב, אשריהם לצדיקים שמוניע
אליהם כמעשה הרשעים של עולם הבא בעולם הזה, כלומר, אשרי
הצדיקים המקבלים רוב טובה בעולם הזה, בדרך שיש לרשעים
בעולם הזה, לפי שעל ידי כן הם נוחלים שני עולמות, אוי להם
לרשעים שמוניע אליהם כמעשה הצדיקים של עולם הבא בעולם הזה,
כלומר, אוי לרשעים המתייסרים בעולם הזה כפי דרך הצדיקים
בזה העולם, לפי שעל ידי כן אין להם טובה לא בעולם הזה ולא
בעולם הבא.

כשהוא הדיוט ונתמנה לנשיא, ולאחר מכן נודע לו על חטאו, אינו
מביא קרבן הדיוט. **אָלָא לְרַבְּנָן דְּאָזְלוּ בְּתַר הַשָּׂמָה מָאי אִיבָא לְמִימַר**
– אך לשיתת חכמים הסוברים שיש לילך אחר הזמן שבו נעשה
החטא, ואם חטא אדם כשהוא הדיוט ונתמנה לנשיא ואחר כך
נודע לו על חטאו מביא כשבה או שעירה כהדיוט, איך נבאר את
דברי הברייתא, הרי לא מובן מאיזה דין מיעטה התורה את
הנשיא.
ומחמת קושיא זו מפרשת הגמרא את דברי הברייתא באופן אחר:
אָלָא אִמְר רַב יְבִיד מִשְׁמִיה דְּרַבָּא, הָבָא בְּמָאי עֲקָרִינָן, כְּגוֹן שְׂאֵבֶל
אדם שיעור חצי בִּית חֶלֶב בְּשִׂהוּא הָדִיּוּם, ולאחר מכן נִתְמַנֶּה
לנשיא, ואכל חצי כזית נוסף מן החֶלֶב, בתוך כדי אכילת פרס של
חצי הכזית הראשון, ובכך הִשְׁלִימוּ לשיעור כזית שלם, וְאַחֵר כִּךְ
נִדְּעָ לוֹ עַל חֲטָאוֹ. ובאופן כזה פִּלְקָא דְּעֵתָךְ אֲמִינָא – היה עולה
בדעתך לומר, נִצְטָרָךְ – שיצטרף חצי הכזית השני לחצי הראשון
להשלימו לשיעור כזית שלם של איסור, וְנִייתִי – ויביא הנשיא
בְּשִׂהוּא אוֹ שְׂעִירָה כהדיוט, קָא מְשַׁמְעָ לָן שאין הנשיא מביא כשבה
או שעירה לחטאתו.
הגמרא מביאה ספק לגבי צירוף שני חצאי זיתים: כְּעָא מִינֵיהּ –
שאל רַבָּא מִרְבּ נֶחֱמָ, נְשִׂאוֹת מָהוּ שְׂתַפְסִיק – האם נשיאות
מפסיקה בין אכילת שני חצאי זיתים. מבאר הגמרא: הִיכִי דְמִי –
באיזה אופן מדובר. מבאר הגמרא: כְּגוֹן שְׂאֵבֶל אדם חצי בִּית
חֶלֶב בְּשִׂהוּא הָדִיּוּם, וְנִתְמַנֶּה להיות נשיא, ומיד לאחר מכן עָבַר
מנשיאו, וְהִשְׁלִימוּ לשיעור כזית שלם, שאכל חצי כזית נוסף מן
החֶלֶב, בתוך כדי אכילת פרס של חצי הכזית הראשון. באופן כזה
יש להסתפק האם מצטרף חצי הכזית השני לחצי הראשון ומביא
קרבן הדיוט, או שמאחר והיה נשיא בין האכילה הראשונה לשניה
אינם מצטרפים.
ומבאר הגמרא את צדדי הספק: הָתָם – באופן שבו עוסקת
הברייתא שהובאה לעיל, שאכל חצי כזית כשהוא הדיוט וחצי
כשהוא נשיא, הוּא דְלֹא מִצְטָרָךְ – אז אין מצטרף חצי אחד לחצי
השני, משום דְּאִכְלִיה פִּלְגָא – שאכל את חציו הראשון בְּשִׂהוּא
הָדִיּוּם, ופִּלְגָא – ואת חציו השני אכל בְּשִׂהוּא נְשִׂא, אֲכַל הָבָא –
כאן בספק זה, דְּאִידִי וְאִידִי בְּשִׂהוּא הָדִיּוּם אֲכִלִיה – שגם את החצי
הראשון וגם את החצי השני אכל כשהוא הדיוט, בזה יש לומר
דְּמִצְטָרָךְ – שמצטרף חצי אחד לחצי השני ויביא עליהם קרבן
הדיוט, או דְּלֹא מִצְטָרָךְ – או שמא אין לחלק בזה, אלא אף כאן
לא יועיל צירוף בין שני החצאים, מאחר שבין שניהם נתמנה
לנשיא, והנשיאות מפסיקה בין אכילת החצי הראשון לאכילת
החצי השני. מָאי – מה יהא הדין בספק זה.
הגמרא מנסה לפשוט הספק: תַּפְשׁוּט לִיה מָהָא דְאָמַר – מן הדין
שאמר עוֹלָא אִמְר רַבִּי יוֹהָנָן, שאם אֲכַל אדם כזית חֶלֶב ונודע לו על
שגגתו, וְהִפְרִישׁ בהמה עבור קֶרְבֵּן חֲטָא, וְקוֹדֵם שהקריב את
קרבנו הִמְיָר דתו, ולאחר מכן תָּוֵר בֹּא מהמרה זו ושב להיות יהודי
כשר, הדין הוא שאינו רשאי להביא עתה את הבהמה שהפריש
מתחילה לחטאתו, דְּהוּאִיל וְנִדְחָה יִדְחָה – שמאחר וכבר נדחתה
הבהמה מהקרבן בשעה שהמיר את דתו, שהרי קרבנו של מומר
פסול הוא, דחוויה היא לעולם, ואי אפשר לשוב ולהקריבה.
ומעתה יש לפשוט מכאן את הספק שהובא לעיל האם נשיאות
מפסקת לגבי צירוף שני חצאי זיתים. שהרי כשם שהמרת הדת
דוחה את הקרבן, לפי שקרבן המומר פסול הוא, כך מיניו לנשיא
דוחה את קרבנו, כיון שנשיא אינו מביא קרבן הדיוט, ולפיכך אין
לצרף את חצי הזית שאכל אחר שעבר מנשיאותו לחצי שאכל
קודם שנתמנה לנשיא.
דוחה הגמרא: הִכִּי הִשְׁתָּא – וכי כך נראה בעיניך עתה שיש לדמות
העניינים זה לזה, והרי חלוקים הם, דְּמוֹקֵר לָאוּ בְּרִיתֵינוּ קֶרְבֵּן הוּא
– שהמומר אינו בכלל הבאת קרבן, ועל כן נדחה קרבנו לגמרי,
אבל הָאִי – הנשיא, בְּרִיתֵינוּ קֶרְבֵּן הוּא – בכלל הבאת קרבן הדיוט
הוא, שהרי אם אכל זית שלם קודם שנתמנה מביא קרבן הדיוט
אפילו לאחר שנתמנה, ולפיכך יתכן שיש לצרף את חצי הזית

הוא דְלֹא – שמלחמה לא יעשו בני ישראל עם מואב, הָא צִעֲרִי
צִעֲרִינָהוּ – אך לצער אותם רשאים הם, וְאִילוּ הבת הצעירה דְּקָרְיָה
– שקראה לבנה הנולד מאביה בן עָמִי בלשון נקדה, שלא רצתה
לגלות שנתעברה מאביה, אִמֶּר לִיה הקדוש ברוך הוא למשה
כשהזכירו על בני ישראל שלא ילחמו בבני עמון (שם ב יט), אֲלָ
הַצֵּרִם וְאֵל תִּתְּנֵךְ בָּם, ומאחר שלא נקט הכתוב וְאֵל תתגר בם
מלחמה, יש לדייק שנצטוו שלא להתגרות בהם בְּלָל, וְאִפְּלִילוּ
צִעֲרִי לָא – ואף לא לצערם.
הגמרא מביאה מִמְרָא נוספת העוסקת בבנות לוט: אִמֶּר רַבִּי חִיָּא
בְּרִי אֲבִין אִמֶּר רַבִּי יוֹהָנָן בֶּן קָרְחָה, לְעוֹלָם יִקְרִים אָדָם לַעֲשׂוֹת דְּבַר
מִצְוָה, שְׂבִשְׁכָר לִילָה אַחַת שְׂקָרָמָה הִבְכִּירָה לַצִּעֲרָה במעשה זה,
שכיוונו בו לדבר מצוה, וְכֵתָה הבכירה וקִדְּמָתָה לַצִּעֲרָה אֶרְבַּע
דורות בישראל (לְמַלְכוּת). שהרי מן הבכירה יצאה רות המואביה,
ובנה של רות נקרא בשם עובד, והוא היה אביו של ישי אבי דוד,
ואילו מן הצעירה יצאה נעמה העמונית, שנישאה למלך שלמה
ובנו של דוד וילדה לו את רחבעם, ונמצא שקדם עובד לרחבעם
בארבעה דורות.
הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בדין קרבנם של הכהן המשיח
והנשיא: תָּנוּ רַבְּנָן, נאמר בקרבן חטאת של יחיד (ויקרא ד כו-כח) וְאָם
נָפַשׁ אַחַת תִּקְרָא בִּשְׁגָגָה מֵעַם הָאָרֶץ וגו', וְהִבִּיא קֶרְבָּנו שְׂעִירַת
עִזִּים תְּמִימָה נִקְבָּה עַל חֲטָאוֹ וְאֶשֶׁר חָטָא. ויש לדייק מן התיבות
מֵעַם הָאָרֶץ שרק חלק מן העם מביא קרבן זה ולא כולם, פֶּרֶט
לְכַהֵן מִשִּׁיחַ, שאינו מביא לחטאתו שְׂעִירַת עִזִּים או כשבה
כהדיוט. וכמו כן יש לדייק מן התיבות מֵעַם הָאָרֶץ, פֶּרֶט לְנָשִׂא,
שאף הוא אינו מביא כשבה או שעירה כהדיוט.
מקשה הברייתא: מדוע צריך למעט את הכהן המשיח והנשיא
מקרבן הדיוט, וְהָלֵא כִּכְרִי יִצְאוּ מכלל ההדיוטות, שהוציא הכתוב
את הכהן הַמִּשִּׁיחַ מכלל ההדיוטות לִידוֹן בָּפֶר – שמביא פר על
חטאתו, וכן הוציא הכתוב את הַנָּשִׂא מכלל ההדיוטות לִידוֹן
בְּשִׁעֲרִי – שמביא שעיר עִזִּים על חטאתו, ומדוע יש צורך במיעוט
נוסף.
מתרצת הברייתא: שִׁבְבוֹל – אם לא הוסיף הכתוב למעט יכול הייתי
לומר, שכהן מִשִּׁיחַ עַל הָעֵלָם דְּבַר עַם שִׁנְגָת מַעֲשֵׂה מִבִּיא פֶר,
כלומר, אם נעלם הדין מעיני הכהן והורה שגגה לעצמו, והלך
ועשה על פי הוראתו, אז דינו להביא פר על חטאתו, אבל עַל שִׁנְגָת
מַעֲשֵׂה לְחֻנְיָה – אם רק שגג בעשירת החטא, בלא שהורה טעות
לעצמו, שבאופן זה אין הוא מביא פר לחטאו, הייתי אומר שהוא
מביא כשבה וְשְׂעִירָה כהדיוט, תִּלְמוֹד לומר מֵעַם הָאָרֶץ, פֶּרֶט לְכַהֵן
מִשִּׁיחַ, שאם חטא בשגגת מעשה בלבד אינו מביא כשבה או
שעירה. וכמו כן צריך לכתוב מֵעַם הָאָרֶץ פֶּרֶט לְנָשִׂא שאינו מביא
קרבן הדיוט.
הגמרא מקשה על דברי הברייתא: תִּנְחָה מִשִּׁיחַ – אכן נודחים
ומבוארים דברי הברייתא שהוצרך הכתוב למעט את הכהן
המשיח, כדי ללמד שאינו מביא כשבה או שעירה על שגגת
מעשה לבדה, אֲלָא נְשִׂא, בְּשִׁנְגָת מַעֲשֵׂה הוּא דְמִייתִי – הרי דינו של
הנשיא להביא שעיר עִזִּים אף על שגגת מעשה לבדה, ואם כן
מדוע הוצרך הכתוב לשוב ולמעטו שאינו מביא כשבה או שעירה
כהדיוט.
מתרצת הגמרא: אִמֶּר רַב יְבִיד מִשְׁמִיה [–משמו של] דְּרַבָּא, הָבָא
בְּמָאי עֲקָרִינָן – באיזה אופן עוסקת הברייתא, כְּגוֹן שְׂאֵבֶל אדם בִּית
חֶלֶב בְּשִׂהוּא הָדִיּוּם, ולאחר מכן נִתְמַנֶּה להיות נשיא, וְאַחֵר כִּךְ נִדְּעָ
לוֹ עַל חֲטָאוֹ ששגג בו קודם שנתמנה. פִּלְקָא דְּעֵתָךְ אֲמִינָא – היה
עולה בדעתך לומר, נִייתִי – שיביא הנשיא בְּשִׂהוּא או שְׂעִירָה
כהדיוט, שהרי חטא זה שגג בו כשהיה הדיוט, קָא מְשַׁמְעָ לָן –
לפיכך משמיענו הכתוב שאין הדין כן, אלא נתמעט הנשיא שאינו
מביא כשבה או שעירה.
שבה הגמרא ומקשה: הִנֵּיחָא – מובן הדבר לשיתת רַבִּי שְׁמַעוֹן,
דְּאָלָא בְּתַר יִדְיָקָה – הסובר שיש לילך אחר הזמן שבו נודע לאדם
על חטאו. ולשיתתו, אכן הוצרך הכתוב ללמדנו שאם חטא אדם

הוריות. פרק שלישי – בהן משיח דף יא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רש"י

1 בן עמי – בלשון נקיה הוא, דלא רצתה להודיע דמאביה נתעברה. אמר אל תצורם ואל
2 תתגר בם – ומדלא כתיבא בהו "מלחמה" – שמע מינה דאפילו צערא לא ליעבר להם. ולא
3 עוד אפילו בכירה דקרייתא אב הכתוב פירסמה, דכתיב (בראשית ט) "ותשכב את אביה",
4 ובבעריה כתיב "ותשכב עמו". וקריפתה ארבע דורות – בישראל: עובר ישר דוד שלמה. ואילו
5 צעירה לא הוה בישראל עד רחבעב בן שלמה,
6 דהוה ליה מנעמה הנמנית. תנו רבנן: וסמך נש
7 אחת תחטא בשגגה מעם הארץ – ולא כל עם
8 הארץ, פרט למשיח. דמשמע דלא יביא כשבה או
9 שעירה כיוחד. למה לי מעם הארץ – למעוטי הנזי
10 והלא כבר יצא משיח מכלל יחיד לידון בפר,
11 ונשיא יצא מכלל יחיד לידון בשעיר. שיכול –
12 כלומר, אילו לא נאמר "מעם הארץ" הייתי אומר:
13 משיח על העלם דבר עם שגגת מעשה – יביא פר,
14 ועל שגגת מעשה לחודה – יביא כשבה או
15 שעירה כהדיוט. תלמוד לומר מעם הארץ פרט
16 למשיח – דאינו מביא בשגגת מעשה לחודה כלל.
17 היינו דקאמרן בפרק דלעיל (ו, ב): יצא משיח
18 ארץ חטאו בשגגה, דהיינו בשגגת מעשה. אלא
19 נשיא הוא בשגגת מעשה הוא מייח – ומאי קא
20 ממעט דקאמר "מעם הארץ" פרט לנשיא? סלקא
21 דעתך אמינא – הואיל וחטא כשהוא הדיוט –
22 נתייב כשבה או שעירה כהדיוט. קא משמע לן –
23 "מעם הארץ" פרט לנשיא, דאינו מביא כשבה או
24 שעירה. אלא לרבנן דאולי בחר חטא – ומייתי
25 דאי כשבה או שעירה, כדתנן: חטאו עד שלא
26 נתנוה ואחר כך נתנוה – הרי אלו כהדיוטות. מאי
27 איבא למיפר – דממאי קא ממעט לנשיא דקתני:
28 פרט לנשיא? סלקא דעתך אמינא נצטרף – חצי
29 זות בתור לחצי זית קמא. ולייתי כשבה או
30 שעירה. קא משמע לן – "מעם הארץ" פרט
31 לנשיא, דכהאי גוונא לא מייח כשבה או שעירה,
32 ובכאי גוונא נמי לא מייח שעיר דהא לא
33 מנצטרי כלל. והוא הדין דמצי למימר: סלקא
34 דעתך אמינא נצטרף ונייתי שעיר, אלא משום
35 דקרא קא משמע בבשבה או שעירה. כגון
36 שאכל חצי זית חלב כשהוא הדיוט ונתמנה ועבר
37 – מנשיאותו והשלימו. אבל ספק חלב כשהוא
38 הדיוט – דקא סבור דשומן הוא. ונתמנה ונודע לו
39 על ספק – שנודע לו לאחד שנתמנה ספק חלב
40 אבל. מאי מייתי אשם תלוי או לא?
41 מראשתי לודא – דקאמר רבי שמעון דקודם
42 לכן היו שוגגים, שלא ידעו אם אכלו כלל,
43 ובהדאי ליכא אשם תלוי, אם נודע להם
44 משנתמנו פטורים, לפי שנשתנה גופם דהשתא
45 נתמנו. ומדאשנתו לקרבן דאי אישתנו נמי
46 לקרבן ספק פטור, ואין מביאין אשם תלוי, או
47 דלמא בי אישתני לודא – היינו טעמא דרבי

הוא דלא, הא צעורי צעיריהו; ואילו צעירה דקרייהו בן
עמי, אמר ליה: "אל תצורם ואל תתגר בם" – כלל, אפילו
צעורי לא. אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן
קרח: לעולם יקדים אדם לזרוב מצוה, שבשכר לילה
אחת שקדמה בכירה לצעירה, וכתה וקדמתה ארבע
דורות למלכות. תנו רבנן: "מעם הארץ" – פרט למשיח,
"מעם הארץ" – פרט לנשיא, והלא כבר יצאו משיח
לידון בפר, נשיא לידון בשעיר! שיכול משיח על העלם
דבר עם שגגת מעשה מביא פר, על שגגת מעשה
לחודה מביא בשגגה ושעירה? תלמוד לומר: "מעם
הארץ" – פרט למשיח, "מעם הארץ" – פרט לנשיא.
תינח משיח, אלא נשיא בשגגת מעשה הוא דמייתי!
אמר רב זבד ממשמיה דרבא: הקא במואי עסקינן – כגון
שאכל ביות חלב כשהוא הדיוט, ונתמנה ואחר כך
נודע לו, סלקא דעתך אמינא נייתי בשגגה או שעירה,
קמישמע לן. הניחא לרבי שמעון דאול פתר דרעה, אלא
לרבנן דאולו פתר חטא מאי איבא למימר? אלא אמר
רב זבד ממשמיה דרבא: הקא במואי עסקינן – כגון שאכל
חצי ביות חלב כשהוא הדיוט, ונתמנה והשלימו ואחר
כך נודע לו, סלקא דעתך אמינא נצטרף ונייתי בשגגה
או שעירה, קא משמע לן. בעא מיניה רבא מרב נחמן:
נשיאות מהו שתפסיק? הויכ דמי, כגון שאכל חצי
ביות חלב כשהוא הדיוט, ונתמנה ועבר והשלימו, היתם
הוא דלא מצטרף, דאכליה פלגא כשהוא הדיוט ופלגא
כשהוא נשיא, אבל הכא דאידי ואידי כשהוא הדיוט
אכליה מצטרף, או דלמא לא שניא, מאי? תפשוט ליה
מהא דאמר עולא אמר רבי יוחנן: אכל חלב והפריש
קרנן והמיר וחזר בו, הואיל ונדרה ידחה. הכי השתא,
מומר לאו בר אתווי קרבן הוא, האי בר אתווי קרבן הוא.
בעא מיניה רבי יורא מרב ששת: אבל ספק חלב כשהוא
הדיוט, ונתמנה ונודע לו על ספקו, מהו? אליבא דרבנן
דאולו פתר חטא לא תבעי לך – דמייתי אשם תלוי,
אלא בי תבעי לך – אליבא דרבי שמעון, מדאשנתו
לודא אשנתו לספק, או דלמא בי אשנתו לודא –

דאשנתו קרבן ידיה, אבל הכא דלא אשנתו קרבן ידיה – אימא לייחא אשם תלוי? תיקו. תנו רבנן: מעם הארץ – פרט למשומר; רבי
שמעון בר יוחי אומר משום רבי שמעון: "אשר לא תעשינה בשגגה ואשם" – השב בידיעתו מביא קרבן על שגגתו, לא שב בידיעתו
אינו מביא קרבן על שגגתו. מאי בינייהו? אמר רבי הוננא: משומר לאכול חלב ומביא קרבן על הדם איבא בינייהו, מר סבר: פיו
דמומר לאכול חלב – לדם נמי משומר הוי, ומר סבר: לדם מהא שב בידיעתו הוא. והא רבא אמר: דכולי עלמא – משומר לאכול
חלב לא הוי משומר לדם! אלא, הכא באוכל נבלה לתאבון ונתחלף לו בשומן ואכלו קמפילג, מר סבר: פיו דלתאבון אכיל במזיד
משומר הוא, ומר סבר: פיו דאילו אשכח דהיתרא לא אכל דאיסורא לאו משומר הוא. תנו רבנן: אכל חלב זהו משומר, ואיזהו משומר?
אכל נבילות וטריפות, שקצים ורמשים, ושתה יין נסך; רבי יהודה אומר: אף הלובש בלאים. אמר מר: אכל חלב זהו משומר, ואיזהו
משומר? אוכל נבילות כו'. מאי קאמר? אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, הכי קאמר: אכל חלב לתאבון – הרי זה משומר, להכעיס
– הרי זה מין, ואיזהו משומר דבשכחמו מין? הוי אומר: אוכל נבילה וטריפה, שקצים ורמשים, ושתה יין נסך. רבי יוסי בריה דיהודה
אמר: אף הלובש בלאים. מאי בינייהו? איבא בינייהו בלאים דרבנן, מר סבר: מדאורייתא הוי משומר, דרבנן לא הוי משומר; ומר
סבר: בלאים פיו דמפרסם אסוריה, אפילו בדרבנן הוי משומר. פליגי בה רב אחא ורבינא, חד אמר: לתאבון – משומר, להכעיס – מין;
וחד אמר: להכעיס נמי משומר, אלא איזהו מין? כל העובר עבודה זרה. מיתבי: אכל פרעוש אחד או יתוש אחד – הרי זה משומר;
והא הכא דלהכעיס הוא. וקא קרי ליה משומר! היתם, דאמר: אטעום טעם דאיסורא. "ואיזהו נשיא? זה מלך" כו'. תנו רבנן: "נשיא"
– יכול נשיא ששכח בנחשון בן עמינדב? תלמוד לומר: "מפל מצות ה' אלהיו", ולחלו הוא אומר: "למען ילמד ליראה את ה' אלהיו",
מה

שמעון דפטר – משום דאשנתו קרבן ידיה, דכשהוא הדיוט מביא כשבה או שעירה,
והשתא כי נתמנה משיח – מביא פר, ונשיא מביא שעיר. אבל הכא – כי נודע לו על ספק,
נודע לו משנתמנה וספק חלב אבל, דלא אישתני קרבן ידיה – דעל ספק חטאת קברו, בין
כשהוא הדיוט ובין כשהוא נשיא מביא אשם תלוי – מדרה רבי שמעון דמייתי אשם תלוי.
תיקו. מעם הארץ – מביא קרבן, ולא כל עם
הארץ, פרט למשומר – שאין מקבילין מדרה. אמר רבי
הכא באוכל נבילה לתאבון – דכי אין לו בשר
דהיתרא אוכל חלב ונתחלף לו לזה חלב
בשומן ואכלו, דסבור דשומן הוא, קא מיפלגי –
ולכשנודע לו דחלב הוא רוצה להקריב קרבן,
תנא קמא סבר: כיון דלתאבון אכיל במזיד –
משומר הוא, ואין מקבילין מדרה. ורבי שמעון בר
יוסי סבר: כיון דבמזיד, אי משבח היתרא לא אכיל
איסורא – שב מדיעתו קרינא ביה ולא משומר
הוא, ומקבילין מדרה. קתני – אבל חלב שחוטת זה
משומר, וחדר תני איזהו משומר, מאי קאמר.
להכעיס – דאית ליה היתרא ואכיל איסורא. הרי
זו מין – ושחיתתו לעבודה זרה. אוכל נבילה
וטריפה שקצים ורמשים ושתה יין נסך – הואיל
והני אוכלין הוו דברים שחשפש קצה בהם, דדאי
להכעיס הוא ערשא, וסמנו רע הוא. רבי יוסי בר
רבי יהודה אומר אף הלובש בלאים – הרי זה
משומר. מאי איבא – בין תנא קמא ורבי יוסי – סבר אף
רבי יהודה? כיון דאמר תנא קמא: אבל חלב הרי
זה משומר, מה לי אוכל חלב מה לי לובש
בלאים? אידי ואידי דאורייתא, ואסור. תנא קמא
– סבר בלאים דאורייתא דומיא דחלב הוי
משומר, דהיינו ארוג ביה חוט של צמר חוט של
פשתים יחד על פני כולו. ורבי יוסי – סבר אף
הלובש נמי בלאים דרבנן הוי משומר, דהיינו או
שור או טויו או נז, דהכי מפרשי רבנן "שעטנ" –
שור טויו ונז, בדמירין במסכת נדה (סא, ב),
ורבנן גזור בחד מנייהו. שור – שמשנץ באחת
ועשה מהם לבד, טויו – שמשנץ באחת ובחבט
שתי הכפופים, נז – שארזו אפילו חוט אחד של
צמר בבגד פשתן, או חוט אחד של פשתן בבגד
צמר, וכלהו אסור מדרבנן. הרי אמר – האוכל
חלב ונבילה לתאבון הרי זה משומר. להכעיס –
דאית ליה היתרא, ואפילו אכיל אכיל איסורא מין
הוא. אבל פיעוש או יתוש הוי זה משומר –
דהכא דדאי להכעיס קא עביד, דלאו מידי דבר
מיכל הוא. וקתני הרי זה משומר, ואינו מין.
וקשיא למאן דאמר להכעיס מין הוא. לעולם
אימא לך – להכעיס צדוקי הוא, והכא היינו
טעמא דהוי משומר חד הוי צדוקי – משום
דקאמר: בעינא למיטעם טעמא דאיסורא. שחבא
לטעום דבר אסור, ולא להכעיס קא עביד.
מה

מה להלן שאין על גביו אלא ה' אלהיו - בדמלך קא משתעי קרא, דכתיב "שום תשים
עליך מלך" (דברים יז). כגון אני מהו בשעיר - כלומר, נשיאות ידי מי היו נשיאות מעליא
- דאילו הינא בומן שבית המקדש קים מייננא שעיר או לא? אמר ליה הרי צרתך בבבל
- ראש גדלה שבבבל דהוי על גבך, ואנן בעינן שאין על גביו אלא ה' אלהיו. התם שבט
- דהיינו מקל, כמו "כיו חבנו בשבט לא ימות"
1 (משלי כג), והבא מחוקק - חכם. **משנהא**
הוא משיח - שמביא פר בחורא - זה המנוח
בשמן המשחה. ולא מרובה בגדים - שבבית
שני, שלא היה להם שמן המשחה. אין בין כהן
משוח בשמן המשחה למרובה בגדים אלא פר
הבא על כל המצות - שמרובה בגדים אינו מביא
פר העלם דבר ולא משלו ולא משל צבור, אבל
מביא כשבה או שעירה ידידה. ואין בין כהן
המשמש - דהיינו ראשון שחור לעבודתו, ולאחר
שחור הוי פר של יום הכפורים שלו, ועשירית
האיפה שלו. וזה וזה - בין כהן המשמש, דהיינו
ראשון שחור לעבודתו ובין כהן שעבר, דהיינו
שני שנינו תחתיו דלאחר (שנעבר) ושחור
הראשון מעבירין השני. שוים בעבודת היום -
דמקרי קרבנות היום כיום הכפורים איזה
שירצה. **גמרא** שמן המשחה שעשה משה -
דכתיב "שמן משחת קדש יהיה זה לי" (שמות
ל). בו שולקין את העקרים - אותם שרשים של
בשמים האמורים בפרשה, דכתיב "ואתה קח לך
בשמים ראש מן הדור" וגו'. והלא לפרק בו את

מה להלן שאין על גביו אלא ה' אלהיו, אף נשיא
שאין על גביו אלא ה' אלהיו. בעא מיניה רבי מרבי
חייא: כגון אני מהו בשעיר? אמר ליה: הרי צרתך
בבבל. איתיביה: מלכי ישראל ומלכי בית דוד, אלו
מביאים לעצמם ואלו מכביאים לעצמם? אמר ליה:
התם לא כפיפי אהררי, הכא אנן כפיפינן להו לדידהו.
רב ספרא מתני הכי, בעא מיניה רבי מרבי חייא:
כגון אני מהו בשעיר? אמר ליה: התם "שכבט", הכא
"מחוקק", ותניא: "לא יסור שכבט מיהודה" - זה ראש
גולה שבבבל, שורה את ישראל במלך; "ומחוקק
מבין רגליו" - אלו בני בניו של הלה, שמלמדים תורה
לישראל ברבים. **משנה** ואיזהו המשיח? המשוח
בשמן המשחה, לא המרובה בבגדים. אין בין כהן
המשוח בשמן המשחה למרובה בגדים - אלא פר
הבא על כל המצות. ואין בין כהן משמש לכהן
שעבר - אלא פר יום הכיפורים ועשירית האיפה;
זה וזה שוים בעבודת יום הכיפורים, ומצויים על

הבחולה, ואסורים על האלמנה, ואינם מטמאים בקרוביהם, ולא פורעים ולא פורמים, ומחזירין הרוצח. **גמרא** תנו רבנן: שמן
המשחה שעשה משה במדבר, היו שולקים בו את העיקרים, דברי רבי יהודה; רבי יוסי אומר: והלא לסוף את העקרים אינו
סופק? אלא שורין את העקרים במים, ומצין עליו שמן וקולט את הרים וקפחו. אמר לו רבי יהודה: וכי גם אחר געשה בשמן
המשחה? והלא תחלתו שנים עשר לוגין, וממנו היה נמשח משכן וכליו אחר וכו' כל שבעת ימי המלוואים, וכולו קיים לעתיד
לבוא, שנאמר: "שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם". תניא אידך: "ויסח משה את שמן המשחה וימשח [את] המשכן
[ואת] כל אשר בו" - רבי יהודה אומר: שמן המשחה שעשה משה במדבר, כמה נסים נעשו בו מתחלה ועד סוף, תחלתו
לא היה אלא שנים עשר לוגין, ראה כמה יורה בולעת וכמה עקרים בולעים וכמה האור שזרף, ובו נמשח משכן וכליו ואחר
וכו' כל שבעת ימי המלוואים, ובו נמשחו כהנים גדולים ומלכים, ואפילו כהן גדול בן כהן גדול טעון משיחה, ואין מושחים
מלך בן מלך; ואם תאמר: מפני מה מושחו את שלמה? מפני מחלוקתו של אדוניה, ואת יואש - מפני עתליה, ואת יהואחז -
מפני יהויקים, שהיה גדול ממנו שתי שנים; ואותו שמן קיים לעתיד לבוא, שנאמר: "שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם",
זה"ל - בגימטריא שנים עשר לוגין הוו. אמר מר: ואפילו כהן גדול בן כהן גדול טעון משיחה. מנלן? דכתיב: "והכהן המשיח
תחתיו מבניו", גימא קרא "והכהן מתחתיו מבניו", מאי "המשיח"? קא משמע לן, דמבניו דכהן גדול אי הוי משיח - הוי כהן
גדול, ואי לא - לא הוי כהן גדול. אמר מר: ואין מושחין מלך בן מלך. מנלן? אמר רב אחא בר יעקב, דכתיב: "למען יאריך
ימים על מלכותו" וגו', ירושה היא לכם. ומנלן דכי איפא מחלוקת בעי משיחה, ולא כל דבעי מלפא מורית מלכותא לבניה?
אמר רב פפא, אמר קרא: "הוא וכו' בקרב ישראל", בזמן ששלוש בישראל קרינא ביה "הוא וכו'", ואפילו בלא משיחה. תנא:
אף יהוא בן נמשי לא נמשח אלא מפני מחלוקתו של יורם, ותיפוק ליה משום דראשון הוא! חסורי מחסרה והכי קתני: מלכי
בית דוד מושחין, מלכי ישראל אין מושחין. מנלן? אמר רבא, אמר קרא: "קום משהו פי זה" וגו', זה טעון משיחה ואין אחר
טעון משיחה. אמר מר: אף יהוא בן נמשי לא נמשח אלא מפני מחלוקתו של יורם. - ומשום מחלוקתו של יורם בן אחאב
נמול בשמן? בדאמר רב פפא: באפרסמא דביא, הכי נמי באפרסמא דביא. ואת יהואחז מפני יהויקים, שהיה גדול ממנו שתי
שנים. - וכו' קשיש מיניה? והכתיב: "ובני אישיהו הבכור יוחנן השני יהויקים השלישי צדקיהו הרביעי שלום", ואמר רב יוחנן:
הוא שלום הוא צדקיהו הוא יוחנן הוא יהואחז! - לעולם יהויקים קשיש, ומאי "בכור"? בכור למלכות. - וכו' מלכי זופרי מקמי
קשישי? והא כתיב: "ואת הממלכה נתן ליהורם" פי הוא הבכור! - יהורם ממלא מקום אבותיו הוה, יהויקים לאו ממלא מקום
אבותיו הוה. אמר מר: הוא שלום הוא צדקיהו הוא יוחנן הוא יהואחז. - והא חד חד קא חשיב, דכתיב: "השלישי... הרביעי"! -
מאי שלישי? שלישי לבנים, ומאי "רביעי"? רביעי למלכות, דמעיקרא מלך יהואחז ולבסוף יהויקים ולבסוף יכניה ולבסוף צדקיהו.
תנו רבנן: הוא שלום הוא צדקיהו, ולמה נקרא שמו שלום? שהיה מושלם במעשיו. איפא דאמר: שלום - ששלמה מלכות בית
דוד ביומו, ומה שמו? מתניה שמו, שנאמר: "וימלך מלך בבל את מתניה דודו תחתיו ויסב את שמו צדקיהו", אמר ליה: זה
יצדיק עליך את הדיון אם תמרוד בי, (שנאמר: "ויבאהו בבבל"), וכתבי: "וגם במלך נבוכדנצר מרד אשר השביעו באלהים".

ביתו, שאותו מקריב רק הכהן הגדול המשמש עתה, וכן לענין
הבאת מנחת חביתין של כהן גדול העשויה מעשרית האִפֶּה סולת,
שאף מנחה זו אין מביאה אלא הכהן הגדול המשמש, ולא זה
שעבר מתפקידו.
אמנם לענין שאר דיני כהונה גדולה שוה דינו של הכהן שעבר
לדינו של הכהן המשמש, ולפיכך זה וזה שוים בעשיית עבודת יום
הכפורים, שכל אחד מהם רשאי להקריב את קרבנות יום
הכפורים, ושניהם מצויים על נשיאת הבתולה, ואסורים על
האלמנה, ואינם מטמאים בקרוביהם, אף לא לשבעת הקרובים
שכהן הדיוט רשאי להיטמא להם, ולא פורעים – לא מגדלים את
שערות ראשיהם פרע, ולא פורעים – לא קורעים את בגדיהם,
ומחזירין במיתתם את הריצח בשגגה מעיר מקלטו.

נמרא

הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בענייני שמן המשחה: תנו רבנן,
שמן המשחה שעשה משה רבינו במדבר, היו שולקים בו את
העיקרים דברי רבי יהודה. כלומר, נתבאר בכתובים (שמות ל כב-כה)
שליצורך עשיית שמן המשחה נצטוו משה ליטול כמה מיני
שורשים של עצי בשמים, ולערב אותם עם שמן זית במדת הין.
אמנם לא נתבאר במקרא כיצד יש לערב את הבשמים עם השמן.
וסובר רבי יהודה שהיו שולקים ו-מבשלים את העיקרים ו-שורשי
הבשמים עם השמן, ולאחר מכן הפרידו את השמן מן העיקרים,
ונעשה לשמן המשחה. רבי יוסי אומר, וכי כיצד ניתן לעשות כן,
והלא לסוף את העיקרים אינו סופג – הרי אין די במדת השמן אפילו
כדי לסוך בו את שורשי הבשמים, מאחר שהשמן מועט והבשמים
מרובים, וקל וחומר שאי אפשר לבשל בו את הבשמים, לפי שאם
היו עושים כן היה השמן נבלע כולו בתוכם, ולא היה נותר מאומה
לשמן המשחה. אלא כך היו עושים, היו שורין את העיקרים
ו-שורשי הבשמים במים, כדי שיספגו לתוכם מן המים, ועל ידי כן
לא יבלעו לאחר מכן מן השמן כל כך, ולאחר שהוציאו אותם מן
המים היה משה מציץ עליהם – שופך על העיקרים את השמן, והיה
השמן קולט את הריח מן הבשמים, וקפחו – ומיד לאחר מכן היה
מקבץ ומוציא את השמן מן הבשמים, ונעשה לשמן המשחה.
ומפרשת הברייתא מה השיב רבי יהודה לרבי יוסי על טענתו שלא
היה די שמן כדי לשלוק בו העיקרים. אמר לו רבי יהודה לרבי יוסי,
מדוע תמה אתה כיצד תספיק השמן לכל העיקרים, וכי גם אחר
נעשה בשמן המשחה, והלא נסים רבים נעשו בו, שמתחלת לא היה
אלא בשיעור שנים עשר לוגין, וממנו היה נמשח המושבן וכל בליו,
וכן נמשחו ממנו אהרן ובניו במשך כל שבעת ימי המלוואים, ולאחר
כל זאת עדיין השמן כולו קיים לעתיד לבוא, שנאמר (שמות ל לא)
שמן משחת קרש יהיה זה לי לדורותיכם, וזה בגימטריא שנים עשר,
דהיינו, שכל שנים עשר הלוג של שמן המשחה עומדים לדורות
עולם, ומאחר ונעשו בו נסים רבים כל כך אין לתמוה כיצד היה בו
כדי לשלוק את כל שורשי הבשמים שנתפרשו במקרא.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת העוסקת בענייני ודיני שמן
המשחה: תניא אידך – שנינו בברייתא אחרת, נאמר בכתוב (ויקרא
ח ה) ויניח משה את שמן המשחה וימשח את [המשכן] ואת כל אשר
בו, רבי יהודה אומר, שמן המשחה שעשה משה במדבר בוא וראה
כמה נסים נעשו בו מתחלת ועד סוף, שהרי מתחלת לא היה אלא
בשיעור שנים עשר לוגין, ראה כמה יודע בולעת – כמה שמן נבלע
בדפנות הקדירה בזמן הבישול, וכמה עקרים בולעים – וכמה שמן
נבלע בשורשי הבשמים, וכמה האור שורף – וכמה שמן שורף על
ידי אש הבישול, ואף על פי כן נשארה מדת השמן מרובה, שהרי
בו נמשח המשכן ובליו, ובו נמשחו אהרן ובניו במשך כל שבעת ימי
המלוואים, ובו נמשחו בתינים גדולים ומלכים שעמדו לישראל
במשך הדורות.
ועתה מפרש רבי יהודה כמה דינים במשיחת כהנים גדולים
ומלכים: ואפילו בהן גדול שהוא כן של בהן גדול שנמשח בשמן

מה לחלן – כשם שלהלן עוסק הכתוב במלך שאין אחר ממונה על
נביו אלא ה' אלהיו, אף נשיא האמור כאן במקרא היינו מי שאין
ממונה על נביו אלא ה' אלהיו. הגמרא מביאה ספק בדין הנשיא:
כעא מיניה – שאל רבי מרבי חייא, כגון אני שנשיא ארץ ישראל
אני, מהו בעיניך – מה דיני לגבי הבאת שעיר. כלומר, אילו הייתי
בזמן שבית המקדש קיים, האם היה דיני כדן נשיא המפורש
בתורה שמביא שעיר לחטאת, או שלא היה דיני אלא כהדיוט
המביא כשבה או שעירה.
אמר ליה – רבי חייא לרבי, הרי צריךך בבבל, כלומר, ראש הגולה
שבבל הוא ממונה מעליך, ולכן אין דינך כנשיא, שאין אדם מביא
קרבן נשיא אלא אם כן אין מעליו אלא את ה' אלהיו.
איתיביה – הקשה רבי לרבי חייא. שנינו בברייתא, שמלכי ישראל
ומלכי בית דוד אלו מביאים לעצמם ואלו מביאים לעצמם. דהיינו,
בזמן שיש מלך אחד על ישראל ומלך אחר על בית דוד, דין כל
אחד מהם כדן נשיא ומביאים שעיר לחטאתם. ואם כן אף בזה
יש לומר שכאשר יש נשיא בארץ ישראל וראש גולה שבבל
שניהם מביאים שעיר לחטאתם.

אמר ליה רבי חייא לרבי, אין העניינים דומים זה לזה, משום דהתם
לא כייפי אהררי – שם במלכי ישראל ובית דוד אין הם כפופים זה
לזה, ועל כן כל אחד מהם נידון כנשיא המביא שעיר לחטאתו,
הכא אנו כייפינו להו לדידהו – כאן אנו כפופים לראש הגולה
שבבבל, ונמצא שאין מתקיים כן הדין 'שאין על גבי אלא ה'
אלהיו, ולפיכך אין לך להביא שעיר, אלא ראש הגולה שבבבל
הוא הנשיא המביא שעיר לחטאתו.
רב ספרא מתני הכי – רב ספרא היה שונה מעשה זה באופן כזה.
כעא מיניה רבי מרבי חייא, כגון אני מהו בהבאת שעיר לחטאתי,
אילו הייתי בזמן שבית המקדש קיים. אמר ליה רבי חייא, התם שכתב
הכא מחוקק, כלומר, שם בבבל יש לראש הגולה שררה מרובה,
ורשאי הוא להכות במקל את אלו שאינם שומעים לו, ועל כן הוא
מביא שעיר לחטאתו כדן מלך, אך כאן בארץ ישראל אין לנשיא
אלא שררה מועטת, ואינו אלא חכם המלמד תורה לישראל, ועל
כן הוא מביא קרבן הדיוט. ותניא בברייתא, נאמר בכתוב (בראשית
מט ט) לא יסור שבט מיהודה ומחקה מבין רגליו, ויש לררוש את
המקרא כך, לא יסור שבט מיהודה זה ראש הגולה שבבבל, שרודה
את ישראל במלך, ומחקה מבין רגליו אלו הנשיאים שבארץ
ישראל מבני בניו של הלל הזקן, שמלמדים תורה לישראל ברגלים.

משנה

משנה זו מבארת איזה כהן גדול מביא פר לחטאתו, וכן מפרשת
את חילוקי הדינים שיש בין כמה כהנים גדולים.
ואינוהו הכהן המשיח הנאמר בתורה שמביא פר לחטאתו כששגג
בהוראתו חטא על פיה, זה הוא הכהן הגדול המשיח בשמן
המשחה, דהיינו, מן הכהנים הגדולים שעמדו בבית ראשון עד זמנו
של המלך יאשיהו, שהיו נמשחים בתחילת כהונתם בשמן
המשחה, ולא הכהן הגדול המרובה בכגדים, דהיינו הכהנים
הגדולים שעמדו לישראל לאחר שגנו יאשיהו את שמן המשחה,
שהיו מתחנכים לעבודתם בריבוי של שמונה בגדים בלבד.
המשנה מפרשת מה הם חילוקי הדינים שיש בין כהן גדול שנמשח
בשמן המשחה למרובה בגדים: אין הדין חלוק בין כהן גדול המשיח
בשמן המשחה לבין גדול המרובה בכגדים, אלא לענין פר הכא על
כל הפצות, דהיינו הפר שמביא הכהן הגדול על חטאתו. שבהכן
המשוח בשמן המשחה מביא פר על שגגתו, ואילו הכהן המרובה
בבגדים מביא כשבה או שעירה כהדיוט, וכפי שנתבאר לעיל
במשנה שאין דין זה של פר נוהג אלא בכהן משוח בלבד.
עתה מפרשת המשנה את החילוקים שיש בין כהן גדול המשמש
בפועל לכהן ששימש ועבר: ואין הדין חלוק בין כהן גדול המשיח
עתה בכהונה גדולה, לבין כהן גדול שעבר מכהונתו, אלא לענין
הקרבת פר של כהן גדול הקרב ביום הכפורים לכפר עליו ועל

מבררת הגמרא: מאי טעמא דמאן דאמר 'ציקה עדיפא' – מהו טעמו
של הסובר שיציקה עדיפה ממשיתה. מבארת הגמרא: דכתיב (שם)
'ציקה משמנה המשיחה על ראש אהרן וימשח אותו לקדשו', ומשמע
מדברי הכתוב שהיציקה קדמה למשיחה, ואם כן היא עדיפה
ממשיחה.
ממשיכה הגמרא ומבררת: ומאן דאמר משיחה עדיפא מאי טעמא
– וזה סובר ממשיתה עדיפה על יציקה מה טעמו. מבארת
הגמרא: קסבר – סברתו היא שיש להעדיף את המשיחה, משום
'שכן אתה מוצא אצל כלי שרת שהיו במשכן, שלא יצקו עליהם את
השמן, אלא משחו אותם בו, ומכאן יש ללמוד שהמשיחה עדיפה
מן היציקה.
מקשה הגמרא: והכתיב 'ויצק' ובסוף 'וימשח' – הרי נאמר בכתוב
תחילה 'ויצק' ורק לאחר מכן 'וימשח', וכיצד ניתן לפרש
שהמשיחה קדמה ליציקה. מתרצת הגמרא: הכי קאמר – כך היא
כוונת הכתוב, מאי טעם ויצק משום דוימשח – מדוע יצקו משמן
המשיחה על ראש הכהן הגדול, לפי שכבר נמשח בו מקודם לכן.
והיינו שהמשיחה קדמה ליציקה.
הגמרא מביאה ברייתא העוסקת במשיחתו של אהרן הכהן בשמן
המשיחה: תנו רבנן בברייתא. נאמר במקרא (תהלים קלב ב – א) 'בשמן
השוב' [וגו'] על הראש ירד על תוקן וכן אהרן וגו', שירד על פי
מדותיו. בטל דרשון שירד על הררי ציון וגו', ומקרא זה לענין שמן
המשיחה הוא נדרש, שבשמן שני מפי מנולות היו תלויות לאהרן
בזקנו, כלומר, שתי טיפות משמן המשיחה שנמשחו בו אהרן היו
תלויות ועומדות בקצה זקנו בדרך נס. אמר רב פפא, תנא
בברייתא, כשהוא מספר – כשהיה אהרן מדבר עם אחרים, היו
שתי טיפות אלו עולות ויושבות לו בעיקר זקנו – בשורשי שערות
הזקן, כדי שלא יפלו בעננו הפה. ועל דבר זה – על משיחתו של
אהרן, היה משה רבינו דואג, אמר, שמא הם ושלום מעלתי בשמן
המשיחה, שנגעתי בו בשעה שהלבשתי לאהרן את בגדי הכהונה.
יצתה בת קול ואמרה, 'בשמן השוב וגו' על הראש ירד על הזקן וכן
אהרן שירד על פי מדותיו. בטל דרשון, הקיש הכתוב את השמן
היורד על זקן אהרן לטל היורד על הר החרמון, מה – כשם שהטל
היורד על הר החרמון אין בו מעילה, אף שמן המשיחה שזבן אהרן
אין בו מעילה. ועדיין היה אהרן עצמו דואג, אמר שמא משה לא
מיעל בשמן המשיחה, אצל אני מעלתי, במה שנפל עלי מן השמן
במקום שאינו ראוי למשיחה. יצתה בת קול ואמרה לו את המקרא
(שם קלב א) 'הנה מה שוב ומה נעים שבת אחים גם יחד', ובמקרא זה
הוקשו האחים זה לזה, מה משה לא מיעל בשמן המשיחה, אף אתה
לא מעלתי בו.
הגמרא מביאה ברייתא נוספת העוסקת במשיחת מלכים: תנו רבנן
בברייתא, אין מושחים את המלכים אלא על יד המעין, כדי שיהא
בוה סימן טוב שתמשך מלכותם כמעין מים הנמשך. ויש ללמוד
ענין זה ממה שאמר דוד לעבדיו למשוח את שלמה בנו על יד מעין
הגיתון, שצאמר (מלכים א' א' א) 'ואמר המלך להם קחו עמכם את
עבדי אדניכם וגו' והרפבתם את שלמה בני על הפרדה אשר לי
והורדתם אתו אל נחון'.
הגמרא מביאה כמה עניינים שיכול אדם לבדוק בהם את מזלו אם
טוב הוא: אמר רבי אמי, האי מאן דבעי לידע אי מסיק שתייה אי לא
– אדם החפץ לידע האם תעלה שנתו או לא. כלומר, האם יחיה
עד סוף השנה, ניתל שנה – ידליק נר, בעשרה יומי – בעשרה
הימים דבין ראש השנה ליום הכפורים, וידליקנו בביתא דלא נשיב
יקא – בבית שאין נושבת בו הרוח, אי משיך נחוריה – אם ידלק
הנר עד תום השמן שבו, נידע דמסיק שתייה – ידע אותו אדם
שתעלה לו שנתו. ומאן דבעי למיעבד בעיקרא – ואדם החפץ
לעשות איזה עסק, ובעי למידע אי מצלח אי לא מצלח – ורוצה
לידע אם יצליח העסק או לא. ליהבי תרגומא – יגדל תרגול על
שם אותו העסק, אי שמין ופער מצלח – אם התרגול ישמין
וישביח ידע אותו אדם שהעסק יצליח בידו. האי מאן דבעי למיפס

הגמרא מקשה על דברי הברייתא שהובאה לעיל: נתבאר לעיל
בברייתא שיהאזח נמשח בשמן המשיחה מפני מחלוקתו של אחיו
יהויקים. מקשה הגמרא: ופי הוה שמן המשיחה – האם שמן
המשיחה היה קיים בזמן שבו נמשח יהואחז, והתנא בברייתא,
שמשינו הארון נגנו גם שמן המשיחה, וצנצנת המן, ומקלו של אהרן
יחד עם שנקריה ופרחיה, וכן נגנו עם הארון הארני ששלחו
הפלישתים וזרון לאלוהי ישראל, בשעה שהשיבו את הארון שנטלו
במלחמה, שצאמר (שמואל א' ו' ח) 'ואת כלי הלה אשר השבתם לו
אשם תשימו בארנו מצדו, ושלחתם אתו וקלד'. ופי נגנו לארון,
יאשהו מלך יהודה נגנו, שראה שכתוב בתורה (דברים כח לו) 'ולד ה'
אתה ואת מלכך וגו' אשר תקים עליך אל גוי אשר לא ידעת אתה
ואבתך, דהיינו, שעתידים בני ישראל לצאת לגלות, ולפיכך צוה
נגנום, כדי שלא יגלה הארון עמהם. שצאמר (דברי הימים ב' לה א)
'ואמר ללויים המכניסם לכל ישראל הקדושים לה, תנו את ארון
המקדש בבית אשר בנה שלמה בן דוד מלך ישראל, אין לכם משא
בכתף, עתה עבדו את ה' אלהיכם ואת עמו ישראל'. כלומר, שצוה
ללויים לגנו את הארון בעומק האדמה, במקום שהכין המלך
שלמה לצורך כך. ואמר רבי אלעזר אתאי, שם שם – יש ללמוד
בגזירה שוה שאף צנצנת המן נגנזה כשנגנו הארון, שהרי לגבי
הארון נאמר (שמות כב) 'ונעדתני לך שם', וכמו כן נאמר בו (שם
כט ג) 'ונעדתני שמה לבני ישראל', ואף לגבי צנצנת המן כתוב
'שמה' – שצאמר (שם טו א) 'ותן שמה לאל העמר מן'. אתאי משמרת
משמרת – יש ללמוד בגזירה שוה שכשם שצנצנת המן נגנזה כך
מקלו של אהרן נגנו, שהרי במן נאמר (שם) 'למשמרת לדתיתכם',
ואף במקלו של אהרן כתוב 'משמרת', שצאמר (במדבר יז כה) 'השב
את משה אהרן לפני העדות למשמרת'. אתאי דורות דורות – יש
ללמוד בגזירה שוה שכשם שצנצנת המן נגנזה כך שמן המשיחה
נגנו, שהרי במן נאמר (שמות טו א) 'לדתיתכם', וכן בשמן המשיחה
כתוב 'לדורותיכם', שצאמר (שם ל א) 'שמן משחת קדש יהיה זה לי
לדתיתכם'. מבואר מדברי הברייתא שכשם שהמשיחה נגנו על ידי
יאשיהו, ואם כן קשה כיצד יתכן הדבר שנמשח בו יהואחז בנו של
מתרצת הגמרא: אמר רב פפא, לא נמשח יהואחז בשמן המשיחה
ממש, אלא באפרסקא דביא – שמן אפרסקון טהור [גמלי].
הגמרא מביאה ברייתא המבארת את סדר משיחת המלכים
והכהנים: תנו רבנן בברייתא, כיצד היו מושחין את המלכים בשמן
המשיחה, כמין נר – כמו כתר, דהיינו, בעיגול סביב הראש. ואת
הכהנים היו מושחים כמין דב, דהיינו, הגמרא: מאי – מה היא
כוונת הברייתא שהיו מושחים כמין דב? אמר רב מנשיא בר גדיא,
כמין קף יוני – כמו צורת האות כ"ף יוונית, שהיא כעין האות ח"ת
שלנו, שהיה המושח מתחיל את משיחת הכהן בין עיניו, ומושר
אצבעו על ראשו עד שמגיע לעורפו.
הגמרא מביאה מחלוקת בין ברייתות אם יש להקדים משיחה או
יציקה: נאמר בכתוב (ויקרא ח יב) 'ויצק משמן המשיחה על ראש
אהרן וימשח אותו לקדשו', דהיינו, שהיו יוצקים משמן המשיחה על
ראשו של אהרן, ואף היו מושחים מהשמן על ראשו באצבע כמין
כ"ף יוונית. ומצינו סתירה בין הברייתות בענין איזה מעשה יש
להקדים, משיחה או יציקה. תני קדא – שנינו בברייתא אחת,
שבתחלה היו מוצקין [ויצקים] שמן על ראשו של הכהן הגדול, ואחר
כך היו נוהגין לו שמן בין ריפי עיניו ומושחים כמין כ"ף יוונית. ותנא
אתרית – ושנינו בברייתא אחרת, שבתחלה היו נוהגין לו לכהן
הגדול שמן בין ריפי עיניו ומושחים כמין כ"ף יוונית, ואחר כך היו
מבארת הגמרא: תנאי היא – יש בענין זה מחלוקת תנאים. איכא
דאמרי – יש הסוברים משיחה עדיפא – שמשחת השמן עדיפה
מיציקתו, ולפיכך יש להקדימה. ואיכא דאמרי – ויש הסוברים
יציקה עדיפא – שהיציקה עדיפה מן המשיחה, ולפיכך יש
להקדימה.

הוריות. פרק שלישי - כהן משיח דף יב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רש"י

ומי הוה שמן המשחה - בימי יהואחז דקנת; ויהואחז נמשח מפני יהויקים. והתניא משנגנו הארון וכו' - מדכתיב "תשימו בארזו מצדו", דארגו בעד ארון קאי. אלמא כהדי ארון נגנו. ומדאמר יאשיהו: "תנו את ארון ה' בבית" וגו' משמע שצוה לגנונו. אין לכם משא בכח - ואמרין במסכת שקלים: אמר להם, אם גולה עמכם - שוב אינכם מחזירין אותו בכתפיהם, צוה לגנונו. אתיא שם שם - דכתיב

ומי הוה שמן המשחה? והתניא: משנגנו ארון, נגנו שמן המשחה וצנצנת המן, ומקלו של אהרן שקניה ופרחיה, וארגו ששלחו פלשתים דורון לישראל, שנאמר: "ואת כלי הזהב אשר השבתם לו אשם תשימו בארגו מצדו ושלחתם אותו והלך", ומי נגנו? יאשיהו מלך יהודה נגנו, שראה שכתוב בתורה: "וילך ה' אתה ואת מלכך" וגו', צוה ונגנום, שנאמר: "ויאמר ללויים המבינים לכל ישראל הקדושים לה' תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה בן דוד מלך ישראל אין לכם משא בכתף עתה עבדו את ה' אלהיכם ואת עמו ישראל", ואמר רבי אלעזר: אתיא שם שם, אתיא משמרת משמרת, אתיא דורות דורות! אמר רב פפא: באפרסמא דכיא. תנו רבנן: כיצד מושחין את המלכים? כמין נור, ואת הכהנים? כמין כי. מאי כמין כי? אמר רב מנשיא בר גדיא: כמין כף יוני. תני חזא: בתחלה מוצקין שמן על ראשו, ואחר כך נוהגין לו שמן בין ריסי עיניו, ותניא אחריתי: בתחלה נוהגין לו שמן בין ריסי עיניו, ואחר כך מוצקים לו שמן על ראשו! תנאי היא, איפא דאמר: משיחה עדיפא, ואיפא דאמר: יציקה עדיפא. מאי טעמא דמאן דאמר יציקה עדיפא? דכתיב: "יצק משמן המשחה על ראש אהרן וימשח אותו לקדשו". ומאן דאמר משיחה עדיפא, מאי טעמא? קסבר: שכן

1 "ונעדרתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת" וגו' וכתיב "ונעדרתי שמה לפני ישראל", וכתיב בצנצנת המן "ותן שמה מלא העומר מן", מה ארון נגנו - אף צנצנת המן נגנו. אתיא הורית הורית - דכתיב בצנצנת המן "והנח אותו לפני ה' למשמרת לדורותיכם" וכתיב בשמן המשחה "שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם" מה צנצנת המן נגנו - אף שמן המשחה נגנו. משמרת משמרת - דכתיב בצנצנת המן דהוי נגנו "למשמרת לדורותיכם", וכתיב במקלו של אהרן "למשמרת לאות לכני מר" וגו', מה צנצנת המן נגנו - אף מקלו של אהרן נגנו. אמר רב פפא באפרסמא דכי - משחו את יהואחז. כמין נור - דהדר ליה הדרני באצבעתיה בכלילא (כזה). כמין כף יוני - שנתחיל למשח באצבע בין ריסי עיניו, ומשך אצבעו על הראש והולך עד שמגיע לעורף ככף יוני כזה. תנאים לו שמן בין ריסי עיניו - ושם מושחים לבחן כמין כף יוני, כדפרישנא. מאן דאמר יציקה עדיפא דכתיב ויצוק משמן המשחה - דהדר "וימשח". שכן אתה מוצא אצל כלי שרת - דהוה משיחה ולא יציקה. מה טעם ויצוק משום דוימשח - כבר. כשהוא מספר - כשהיה מדבר עם אחרים. עולות ויושבות - בעקרי זקנו, כדי שלא יפלו. שמא חס וחלילה מעלתי בשמן המשחה - שנגעתי בו כשהלשבתיו. ואני מעלתי - שזא נפל עלי מן השמן במקום שאין ראוי למשיחה ומעלתי. והורדתם אותו אל נחון -

אתה מוצא אצל כלי שרת. והכתיב "ויצק", ובסוף "וימשח"! הכי קאמר: מאי טעם "ויצק"? משום ד"וימשח". תנו רבנן: "כשמן תפוז וגו'" ירד על הזקן וזן אהרן" וגו' - כמין שני טפי מרגליות היו תלויות לאהרן בזקנו. אמר רב פפא, תנא: כשהוא מספר, עולות ויושבות לו בעיקר זקנו, ועל דבר זה היה משה דואג, אמר: שמא חס ושלום מעלתי בשמן המשחה? יצתה בת קול ואמרה: "כשמן תפוז וגו' כמין תרמוז", מה טל תרמוז אין בו מעילה, אף ששמן המשחה שפזן אהרן אין בו מעילה. ועדיין היה אהרן דואג, אמר: שמא משה לא מעל, אבל אני מעלתי? יצתה בת קול ואמרה לו: "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד", מה משה לא מעל, אף אתה לא מעלת. תנו רבנן: אין מושחים את המלכים אלא על הפעיון, כדי שהמשח מלכותם, שנאמר: "ויאמר המלך להם קחו עמכם את עבדי אדניכם וגו'" והורדתם אותו אל נחון. אמר רבי אמי: האי מאן דבעי לידע אי מסיק שתייה אי לא, ניתלי שרגא בעשרה יומי דבין ראש השנה ליום הכפורים בביתא דלא נשיב וזקא, אי משיח נהוריה נידע דמפיק שתייה. ומאן דבעי למיעבד בעיסקא, ובעי למידע אי מצלח אי לא מצלח, לירבי תרגולא, אי שמין וישפר - מצלח. האי מאן דבעי למיפק [לואורחא], ובעי למידע אי חור ואתי לביתא אי לא, ניקום בביתא דחברא, אי חור בבואה דבבואה לידע דהדר ואתי לביתא. ולא מלתא היא, דלמא חלשא דעתיה ומיתרע מזליה. אמר אביי, השתא דאמרת: סימנא מילתא היא, [לעולם] יהא רגיל למיחו בריש שתא קרא ורופיא דרתי וסילקא ותמרי. אמר להו רב משרשיא לבריה: כי בעיתו מייעל ומימרי קמי רבייכו, גרסו מתניתא ועלו לקמי רבייכו, וכי יתביתו קמיה חזו לפומיה, דכתיב: "והיו עיניך ראות את מוריד", וכי גרסיתו - גרסו על נהרא דמאי, כדי היכי דמשכן מאי משכן שמעתייכו. ותיבו אקילקלי דמתא מחסיא ולא תיבו אפדני דפומקדיתא. טב גלדנא סריא [דמתא מחסיא למיכל] מפותחא דרמי כיפי. "רמה קרני באלהי" - רמה קרני ולא רמה פפי, דוד ושלמה שנמשחו בקרן - נמשכה מלכותו, שאול ויהוא שנמשחו בפך - לא נמשכה מלכותו. "המשוח בשמן המשחה" וכו'. תנו רבנן: משיח - יכול מלך? תלמוד לומר: כהן; אי כהן, יכול מרובה בגדים? תלמוד לומר: "משיח"; אי משיח, יכול משוח מלכותו? תלמוד לומר: "הכהן המשיח", שאינו משיח על גביו. - מאי משמע? דאמר רבא: "היה" - המיפנות שפירד, הכא נמי "המשיח" - המיומן שבמשוחים. אמר מר: משיח - יכול מלך. - מלך פר הוא דמייית? שעיר הוא דמייית? - איצמריה, סלקא דעתך אמינא: על שגת מעשה וביא שעיר, על העלם דבר וביא פר, קא משמע לן. "אין בין משוח בשמן המשחה" כו'. מתניתין דלא פרבי מאיר, דאי רבי מאיר, הא תנא: מרובה בגדים מביא פר הבא על כל המצות, דברי רבי מאיר, ולא הוה לו חקמים. מאי טעמא דרבי מאיר? דתנא: "משיח" - אין לי אלא משוח בשמן המשחה, מרובה בגדים מניין? תלמוד לומר: "הכהן המשיח". במאי אוקימתי? ברבנן,

אלמא בעי משיחה על העינים. ניתלי - דילק, אי מושך נהוריה - שדולכל דזמן שהשמן בתוכו. לירבי תרגולא - על שם ההוא עיסקא. שמין וישפר - שמשמנת ומשכחת. ביתא דחברא - בית חשור. ולא מילתא היא - דוימנא דאף על גב דלית ליה בבואה דבבואה הדר אתי. ואפילו הכי לא לעבד הכי, דלמלא לא חוי בבואה דבבואה חלשה דעתיה, ומיתרע מזליה. ולא הדר אתי ומשום דמיתרע מזליה, דאי לא הוה עביד הכי לא הוה מיתרע מזליה, הדר אתי. הלכך לא ליעביד. קרא ורופיא דרתי וסילקא ותמרי - דהני גללי לעגל טפי משאר ירקות. קרא = דלעת רוביא = תלתן. גרסו מתניתא - מעיקרא, כי היכי דתהוי מרגלא מילתא בפומייהו ותהוין דיעין למשאל ליה. ממשכן שמעתא - דלא ליפסוק מפומייהו, כמעין זה שמושך והולך. דמתא מחסיא - דהוה תלמיד חכמים ראויים להוראה ותרבות יפה היה בהם. אבל בפומבייתא לא הוי תרבות מעליא כל כך. וקאמר ליה: מוטב לו לדור באשפה במתא מחסיא מלדור באפדתא בפומבייתא. גילדנא סריא - מוטב לאבול דג קטן מוסרת. כדאמרין בפרק קמא דמועד קטן (ב), כוורא סמוך למיטתיה מעלי. מפותחא דרמי כיפי - אפילו מכותח שהוה משובח דחוק, כדמביר את האבן כשהופכים הימנו - אף על פי כן לא תאכל הימנו. כדאמרין בפרק (ערכי פסחים) "ואלו עוברין (פסחים מב, א): שלשה דברים נאמרו בכותח, מטמאם את הלב וכו'. כיפי = סלעים, כדמותרגמין "סלע": כיפא. אית דמפרשי: מוטב תאכל גילדנא סריא שאין דמיהם יקרים, מכותח שאובלים אותו עשירים ושרים הדרים ברמי כיפי, כלומר במגדלים וחומות גדולות, לפי שדמיהם יקרים. אם הכהן המשיח יכול מלך - יביא פר, שהיה משוח, תלמוד לומר "וכהן המיומן שבמשוחים" - דהיינו כהן גדול. מרובה בגדים - מניין, תלמוד לומר "והביא הכהן המשיח".

אימא

אימא סיפא אין בין כהן המשמש לכהן שעבר - דהיינו שני. אלא פר יום הכפורים
ועשירית האיפה - דמשל ראשון הן באין. הא לכל שאר דבריהם זה וזה שוין, דשני
נמי כל מצות כהונה גדולה עליו. אתאן לרבי מאיר דתניא וכו' - "עבר" דברייתא לא
דמי ל"שעבר" דמתניתין. רבי היא ונכסי לה אליבא דתניא - בחדא סבר לה כרבי מאיר
וסתמה כרבי מאיר, וברישא סבר לה כרבנן
וסתמה כרבנן. רבי שמעון סבר לה כרבי מאיר
בחדא - דכהן שעבר, דשני כל מצות כהונה
עליו חוץ מפר יום הכפורים ועשירית האיפה.
ופליג עליה בחדא - דאילו רבי מאיר סבר
מרוכה בגדים מביא פר הבא על כל המצות,
דהיינו פר העלם דבר של צבור. ואילו רבי
שמעון סבר דאינו מביא פר הבא על כל
המצות. כדתנן: אין בין משוח בשמן המצוה
למרוכה בגדים אלא פר הבא על כל המצות.
ונוטל חלק בראש - אף על פי שאינו מקריב.
ומשמש בשמונה כלים - והדדיות בארבעה.
ובכולם נותנין במשיח שעבר - דהיינו שני. חוץ
מפר יום הכפורים ועשירית האיפה - דאין בין
כהן המשמש לכהן שעבר אלא פר יום
הכפורים ועשירית האיפה. מאן שמעת לה
דאמר פטור על טומאת מקדש וקדשיו - רבי
שמעון. תלמוד לומר כי נור שפן משחת (קדש)
אלהיו עליו ולא על משיח הכבירי - למעוטי
משוח מלחמה דאין מקריב אותו. אבל כהן גדול
מקריב אותו, בין מרוכה בגדים ובין ראשון
שחור לעבודתו, דאפילו שני, מפני שזה בכלל
כהונה וגדולה. לאפוקי משוח מלחמה דלא
בכלל כהונה גדולה הוא. ואחר שחלקו הכתוב
- למשוח מלחמה שאינו מקריב אותו ככהן
גדול, יכול לא היה מצוה על הבתולה? אלא
שעבר מחמת קרי - דהוי כהן גדול מעליא

אימא סיפא: אין בין כהן משמש לכהן שעבר - אלא
פר יום הכפורים ועשירית האיפה, אתאן לרבי מאיר;
דתניא: אירע בו פסול בכהן גדול, ועבר ומינו כהן
אחר תחתיו - הראשון חוזר לעבודתו, והשני כל
מצות כהונה עליו, דכרי רבי מאיר; [רבי יוסי אומר:
ראשון חוזר לעבודתו, ושני אינו ראוי לא לכהן גדול
ולא לכהן הדיוט], אמר רבי יוסי: מעשה ביוסף בן
אילים מצפורי שאירע בו פסול בכהן גדול, ועבר
ומינו אחר תחתיו, ולא הניחוהו אחיו הכהנים להיות
לא כהן גדול ולא כהן הדיוט: כהן גדול - משום
איבה, כהן הדיוט - משום מעליל פקדש ואין מורדין;
רישא רבנן וסיפא רבי מאיר? אמר רב חסדא: אין,
רישא רבנן וסיפא רבי מאיר. רב יוסף אמר: רבי
היא, ונכסי לה אליבא דתנאי. רבא אמר: רבי שמעון
היא, וסבר לה כרבי מאיר בחדא ופליג עליה בחדא;
דתניא: דברים שבין כהן גדול לכהן הדיוט אלו הם:
פר הבא על כל המצות, ופר יום הכפורים, ועשירית
האיפה, ולא פורע ולא פורם, אבל הוא פורם מלמטה
וההדיוט מלמעלה, ואין מטמא לקרובים, ומוזהר על
הבתולה, ואסור באלמנה, ומחזיר את הרוצח, ומקריב
אונן ואינו אוכל [ואינו חולק], מקריב חלק בראש
ונוטל חלק בראש, ומשמש בשמונה כלים, וכל עבודת יום הכפורים אינה בשרה אלא בו,

שהרי חזר לעבודתו הוא. עבר מחמת מום - דאינו חוזר לעבודתו מפני המום, מנין
שמצוה על הבתולה? תלמוד לומר "והוא". משיח שנצטרע - כלומר, כהן גדול
שנצטרע, מזה באלמנה פי אפרין - כהונה גדולה מרחא דדי להאי מאלמנה, או
דלמא כהונה גדולה מיפטר פטר ליה להאי מאלמנה, ובי נצטרע, דליכא כהונה גדולה
לא פטר, ומותר באלמנה. עבר מחמת מום
מנין תלמוד לומר והוא - דאפילו עבר ראשון
מחמת מום אסור באלמנה. ובי נצטרע אין לך
מום גדול מזה, ושמעינן מינה דאפילו חבי אסור
באלמנה. למטה למטה ממש - דהיינו בשפת
חלוקי. למעלה למעלה ממש - בצואר בשפה
במפתח חלוקי. למטה מקמי שפה - שקורעין
למטה משפה לפיו, שהוא למטה מבית הצואר.
למעלה מקמי שפה - שקורעין בית הצואר
ממש. בין דבעלמא הוי קרע - דאם רצה אינו
מבדיל, אלא קורעין למטה משפה, ויצא ידי
קריעה. אם כן כהן גדול היכי מצי קרע למטה
מקמי שפה? קרי כאן "בגדיו לא יפרסו". אינו
אלא קרע של תפלות - דבעלמא לא יצא ידי
קריעה, הלכך מותר בכהן גדול. בראש ובגד של
סוטה - דכתיב "ופרע את ראש האשה"
(במדבר ה), ותנן במסכת סוטה (ו, א) הכהן
אוחז בבגדיה, אם נקרעו - נקרעו, ואם נפרמו
- נפרמו. שמואל סבר לה בחדא כרבי יהודה -
דכל שאינו מבדיל מקמי שפה הוי קרע של
תפלות. ופליג עליה בחדא - דאילו רבי יהודה
סבר דכהן גדול אינו בפריעה ופרימה כל עיקר,
ושמואל סבר דפורם מלמטה, למטה מקמי
שפה. למה לי למכתב אשר לעולת התמיד -
אלא לכל דתדירא בכל מקום היא קדמה. דזה
בנה אב: דבכל מקום תדיר קודם, דמשמע
"אשר לעולת התמיד" שהיתה כבר. לפתוח
ראשון - לקרות בתורה. ולברך ראשון. בזמן.
פרשת

ונטל חלק בראש, ומשמש בשמונה כלים, וכל עבודת יום הכפורים אינה בשרה אלא בו,
ופטור על טומאת מקדש וקדשיו, וכולן נזהגין במרוכה בגדים חוץ מפר המביא על כל המצות, וכולן
מפר יום הכפורים ועשירית האיפה, וכולן אין נזהגין במשוח מלחמה חוץ מחמשה דברים האמורים בפרשה: לא פורע ולא פורם,
ואין מטמא לקרובים, ומוזהר על הבתולה, ואסור באלמנה, ומחזיר את הרוצח, דכרי רבי יהודה; ונכמסין אומרים: אינו מחזיר. -
והאי מפאי דרבי שמעון היא? אמר רב פפא, מאן שמעת ליה דאמר: פטור על טומאת מקדש וקדשיו? רבי שמעון. "חוץ מחמשה
דברים האמורים בפרשה". מנא הני מילי? דתנו רבנן: "והפתח הגדול מאחיו" - זה כהן גדול, "אשר יוצק על ראשו שמן המשחה"
- זה משוח מלחמה, "ומלא את ידו ללבוש את הבגדים" - זה מרוכה בגדים, על פולן הוא אומר: "ראשו לא יפרע ובגדיו לא
יפרם ועל כל נפשות מת לא יבא"; וכול יהו פולן מקריבין אוננים? תלמוד לומר: "כי נור שפן משחת אלהיו עליו", עליו - ולא
על הכבירי; ואחר שחלקו הכתוב, יכול לא יהא מצוה על הבתולה? תלמוד לומר: "והוא". כתנאי: "והוא אשה בבתוליה יקח" -
אחר שחלק הכתוב ריבה, דכרי רבי ישמעאל: רבי עקיבא אומר: אין לי אלא שעבר מחמת קרי, מחמת מומין מניין? תלמוד לומר:
"והוא". בעא מיניה רבא מרב נחמן: משיח שנצטרע מהו באלמנה? מידתא דחי או מיפטר פטור? לא הוה בידיה. זימנן הוי יתיב
רב פפא וקמבעיא ליה, אמר ליה הונא בריה דרב נחמן לרב פפא, תנינא: אין לי אלא שעבר מחמת קרי, עבר מחמת מומין מניין?
תלמוד לומר: "והוא". קם, נשקיה ברישיה ויהיב ליה ברתיה. משננה כהן גדול פורם מלמטה, וההדיוט מלמעלה. כהן גדול מקריב
אונן ולא אוכל, וההדיוט לא מקריב ולא אוכל. גמרא אמר [רב]: "למטה" - למטה ממש, "למעלה" - למעלה ממש; ושמואל
אמר: "למטה" - למטה מקמי שפה, "למעלה" - למעלה מקמי שפה, וזה וזה בצואר. מיתיבי: על כל המותם פולן - רצה מבדיל
קמי שפה שלו, רצה אינו מבדיל קמי שפה שלו, על אביו ועל אמו - מבדיל; בין דבעלמא הוי קרע, קרי כאן "בגדיו לא יפרם"!
שמואל פרבי יהודה סבירא ליה, דאמר: כל קרע שאינו מבדיל שפה שלו - אינו אלא קרע של תפלות. - ומי אית ליה לרבי יהודה
קריעה בכהן גדול? והא תניא: אילו נאמר "ראש לא יפרע ובגד לא יפרם", הייתי אומר: בראש ובגד של סוטה הכתוב מדבר,
תלמוד לומר: "את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרם" - שאינו בפריעה ופרימה כל עיקר, דכרי רבי יהודה; רבי ישמעאל אומר: אינו
פורם בדרך שבני אדם פורמין, אלא הוא מלמטה וההדיוט מלמעלה! - שמואל סבר לה כרבי יהודה בחדא ופליג עליה בחדא.
משננה כל התדיר מחבירו קודם את חבירו, וכל המקודש מחבירו קודם את חבירו. פר המושח ופר העדה עומדים - פר המושח
קודם לפר העדה בכל מעשיו. גמרא מנא הני מילי? אמר אפי, דאמר קרא: "מלכד עולת הפקר אשר לעולת התמיד", (למה לי)
מפדי פתיב "עולת הפקר", "עולת התמיד" למה לי? הכי קאמר רחמנא: כל דתדירא קדמה. "וכל המקודש מחבירו הוא קודם את
חבירו". מנלן? דתנא דבי רבי ישמעאל: "וקדשתו" - לכל דבר שבקדושה, לפתוח ראשון, ולברך ראשון, ולטול מנה יפה ראשון.

מבשר הקרבנות בעדו אונן. [ואינו חולק] – כשהוא אונן אינו נוטל
חלק בקרבן, אפילו על מנת לאוכלו לאחר שתעבור אנינותו. וכן
מקריב הכהן הגדול חלק בראש, דהיינו, אימתי שיחפץ הוא רשאי
להקריב ראשון כל קרבן שירצה. וכן הוא נוטל חלק בראש – רשאי
הוא ליטול ראשון כל חלק שירצה מבשר הקרבן, אף אם כהן אחר
הקריבו. ומשמש בשמונה בלים – עובד עבודה בשמונה בגדים, ולא
בארבעה כהדיוט. וכל עבודת יום הכפורים אינה כשירה אלא בו –
בכהן הגדול. ופסור הוא על מומאט מקדש וקדשיו, כלומר, אם
נכנס למקדש בשגגה כשהוא טמא, או אכל בשר קודש בשגגה
כשהוא טמא, פטור מקרבן, ואינו ככל אדם שחיב להביא על כך
קרבן עולה ויורד.
וכולן – כל דינים אלו נהגין אף במרובה בגדים – כהן גדול שלא
נמשח בשמן המשחה, אלא נתחנך לכהונה על ידי לבישת שמונה
בגדים, חוץ מפר הממאט על כל המצות – פר שמביא הכהן הגדול
על שגגותיו במקום כשבה על שעירה בהדיוט, שאינו נוהג אלא
בכהן משוח ולא במרובה בגדים.
וכולן – כל דינים אלו נהגין אף בכהן משח שעבר מכהונתו לאחר
שימש במקום הכהן הגדול, חוץ מהבאת פר של יום הכפורים,
ועשירית האפה שבכל יום, שאינם באים אלא משל הכהן המשמש
עתה בכהונה גדולה, ולא משל הכהן שעבר מכהונתו.
וכולן אין נהגין בכהן שהוא משוח מלחמה – כהן שנמשח לצורך
המלחמה, ותפקידו לדבר אל העם בשעת יציאתם למלחמה, חוץ
ממשח דברים האמורים בתורה בפירשה של כהן גדול (ויקרא כא
יג). ואלו הם, לא פורע – אינו מגדל שערות ראשו פרע. ולא פורם
– אינו קורע בגדיו. ואין הוא ממשח לקרובים, אף לא לשבעת
הקרובים שהותר לכהן הדיוט להיטמא להם. ומוזהר על נשיאת
התוליה – שמצווה לישא אשה בתולה ולא בעולה. ואסור
באלמנה. ומוסיפה הברייתא, שמלבד חמשה דברים אלו שמנה
התנא שדינו בהם ככהן גדול, נחלקו תנאים האם דינו ככהן גדול
בענין נוסף. ומחזיר במיתנו את הרוצח מעיר מקלט, בכהן גדול,
דברי רבי יהודה. וחכמים ואמרים, אינו מחזיר, אלא הרי הוא
כהדיוט לענין זה.
מבואר מדברי הברייתא, שכהן המרובה בבגדים אינו מביא פר
הבא על כל המצוות, כשיטת חכמים, ואילו כהן שעבר דינו ככהן
גדול לכל דבר חוץ מלענין פר יום הכפורים ועשירית האפה,
כשיטת רבי מאיר, והרי זה ממש כפי הדינים המפורשים
במשנתנו.
מבררת הגמרא: והאי – ברייתא זו, ממיא – מנין יש לומר דרבי
שמעון היא. אמר רב פפא, מאן שמעתי ליה דאמר – מי הוא התנא
ששמענו אותו סובר שכהן גדול פטור על מומאט מקדש וקדשיו,
רבי שמעון, כמבואר בדברי המשנה לעיל (ט). ואם כן מוכח
שברייתא זו דברי רבי שמעון היא. והוא זה שסובר בענין כהן
המרובה בבגדים כשיטת חכמים, ובענין כהן שעבר כשיטת רבי
מאיר.
שנינו בברייתא שכהן משוח מלחמה אין נהגים בו דיני כהן גדול
חוץ ממשח דברים האמורים בפירשה של כהן גדול.
מבררת הגמרא: מאן הני מילי – מנין שחמשת הדברים האמורים
בפרשה נהגים אף במשוח מלחמה. מבארת הגמרא: שיש ללמוד
זאת ממה דתני רבנן בברייתא. על דברי הכותב (ויקרא כא יג) 'הכהן
הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו
ללבוש את הבגדים', ומבארת הברייתא: 'הכהן הגדול מאחיו' זה
כהן גדול שנמשח בשמן המשחה, 'אשר יוצק על ראשו שמן
המשחה' זה כהן משוח מלחמה, 'ומלא את ידו ללבוש את הבגדים'
זה כהן גדול המריבה בבגדים, על כולן – על שלשת כהנים אלו הוא
– המקרא ממשיך ואומר 'את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרם, ועל
כל נפשת מות לא יבא', דהיינו, שכל כהנים אלו נאסרו בגידול שער
פרע וקריעת בגדיהם, וכן אסורים להיטמא אפילו לשבעת
הקרובים שכהן הדיוט רשאי להיטמא להם. יכול – שמה תאמר
שהיו כולן מקריבין קרבנות כשהם אוננים, כלומר, שיהא אף הכהן

אימא סיפא – אמור את הסיפא של המשנה, אין הדין חלוק בין כהן
גדול המשמש עתה בכהונה גדולה לבין כהן גדול שעבר מכהונתו,
אלא לענין פר יום הכפורים ועשירית האפה, שהם באים על ידי
הכהן המשמש ולא על ידי הכהן שעבר, אבל לגבי שאר דיני
כהונה גדולה שוים הם זה לזה, שאף הכהן שעבר נהגים בו כל
דיני הכהונה הגדולה, ודין זה אמתא לרבי מאיר – הוא שיטת רבי
מאיר. ועתה מביאה הגמרא בברייתא שבה מבארת שיטת רבי
מאיר. דתניא בברייתא, אירע בו פסול בכהן גדול ועבר מכהונתו,
ומינו כהן אחר תחתיו, ולאחר מכן עבר פסולו של הראשון, הדין
הוא שהראשון חוזר לעבודתו, והשני כל מצות כהונה עליו, דהיינו,
שאף בו נהגים כל דיני כהן גדול, אלו דברי רבי מאיר. [רבי יוסי
אמר, הראשון חוזר לעבודתו, ושני אינו ראוי לא לשמש ככהן
גדול, ולא לשמש ככהן הדיוט]. אמר רבי יוסי, מעשה היה באדם
ששמו יוסף בן אילים מן העיר צפורה, שאירע בו פסול בכהן הגדול
(ועבר מינו אחר תחתיו ולא הניחוחו אחיו הכהנים להיות לא כהן
גדול ולא כהן הדיוט) [ומינוהו ליוסף בן אילים תחתיו, ולאחר מכן
נתקן הכהן הגדול, ובא מעשה זה לפני חכמים לשואלם מה דינם
של אלו. ואמרו חכמים שהכהן הראשון חוזר לעבודתו, ואילו הכהן
השני אינו ראוי לא לשמש ככהן גדול ולא לשמש ככהן הדיוט],
כהן גדול אין הוא ראוי להיות משום חשש איה – שנאה מן הכהן
הגדול הראשון, ואילו כהן הדיוט אין הוא ראוי להיות משום
שכלל הוא בדינו 'שעליו בקדש ואין מורידו', ומאחר והשני שימש
בכהן גדול אי אפשר להורידו ממעלתו לשמש בכהן הדיוט.
מתבאר מדברי הברייתא, שהדין המבואר בסיפא של משנתנו
שאין בין כהן משמש לכהן שעבר אלא פר יום הכפורים ועשירית
האפה, דהיינו, שאף השני משמש בכהונה גדולה, הוא שיטת רבי
מאיר הסובר שהשני כל מצוות כהונה גדולה עליו. ואם כן מקשה
הגמרא, כיצד יתכן שהרישא של המשנה שמרובה בגדים אינו
מביא פר הבא על כל המצוות היא שיטת רבנן, ולא שיטת רבי
מאיר, ואילו הסיפא היא שיטת רבי מאיר.
מתרצת הגמרא: אמר רב חסדא, אין, בהכרח צריך לומר שהרישא
של המשנה היא דברי רבנן, ואילו הסיפא היא דברי רבי מאיר.
תירוצו נוסף מתרצת הגמרא: רב יוסף אמר, משנתנו שיטת רבי
היא, שסירד את המשניות, ונסיב לה אליפא דתנאי – וכתבה כדעת
שני תנאים. כלומר, ברישא של המשנה סבר רבי כשיטת חכמים
שהמרובה בגדים אינו מביא פר הבא על כל המצוות, ולפיכך סתם
כן במשנה, ואילו בסיפא סבר כרבי מאיר שכהן שעבר כל מצוות
כהונה גדולה עליו, ועל כן סתם כשיטתו במשנה.
עוד מתרצת הגמרא: רבא אמר, משנתנו שיטת רבי שמעון היא,
וקבר לה רבי מאיר בחדא ופליג עליה בחדא – רבי שמעון סובר
כרבי מאיר בענין אחד, לגבי דינו של כהן שעבר, ונחלק עליו
בענין אחד, לגבי דינו של כהן מרובה בגדים.
ועתה מביאה הגמרא ברייתא העוסקת בדיני כהן גדול, שממנה יש
ללמוד ששיטתו של רבי שמעון היא כדינים המפורשים במשנתנו:
דתניא בברייתא, דברים – חילוקי דינים שיש בין כהן גדול לבין
כהן גדול אלו הם, כלומר, אלו הם הדינים הנהגים בכהן גדול בלבד
ולא בכהן הדיוט. כהן גדול מביא פר הקא על כל המצות, דהיינו
שאם שגג בעבירה שיש עמה כרת אינו מביא כשבה או שעירה
כהדיוט אלא פר. וכן מביא פר ביום הכפורים לכפר עליו ועל ביתו.
וכן מביא בכל יום מנחה העשויה מעשירית האפה סולת. ולא פורע
ולא פורם – אסור לו לגדל שער פרע או לקרוע בגדיו, אבל הוא
פורם מלמטה וההדיוט מלמעלה, כלומר, אף שנאסרה עליו קריעת
בגדיו אין הוא אסור בכך לגמרי, אלא הוא קורע את בגדיו
מלמטה, בעוד שההדיוט קורע בגדיו מלמעלה. ואין הכהן הגדול
ממשח לקרובים, אף לא לשבעת הקרובים שהותר לכהן הדיוט
להיטמא להם. וכן הוא מוזהר על התוליה – הוא מצווה לישא
אשה בתולה ולא בעולה. ואסור הוא באלמנה. וכן הוא מחזיר
במיתתו את הרוצח מעיר מקלטו. ומקריב אונן – רשאי הוא
להקריב קרבנות בעדו אונן. ואינו אוכל – אינו רשאי לאכול

שנינו במשנה: **פַּר בִּהֶן מְשִׁיחַ וּפַר עֶדָה בּוֹ** עומדים, פר המשיח
קודם לפר העדה בכל מעשיו.
מבררת הגמרא: **מָנָה הֵנִי מִלֵּיל**, שפר המשיח קודם לפר העדה.
מבארת הגמרא: לומדים זאת ממה דתנו רבנן בברייתא. נאמר
במקרא לגבי עשיית פר העדה (ויקרא טו כא) **וְיִשְׂרָאֵל אוֹתוֹ בְּאֶשֶׁר שָׂרָף**
אֶת הַפָּר הָרִאשׁוֹן, דהיינו שצריך לשורפו כשם שנשרף פרו של
הכהן המשיח. ולכאורה יש לתמוה, הרי כבר נאמר בפסוק שלפניו
(שם טז ב) **וְעֵשָׂה לִפְרָא שָׂרָף לִפְרֵי הַחֲטָאִת**, דהיינו, שיש לנהוג
בפר העדה כפי שנעשה בפר הכהן המשיח, ואם כן, מַה תִּלְמוּד
לומר **וְיִשְׂרָאֵל אוֹתוֹ בְּאֶשֶׁר שָׂרָף אֶת הַפָּר הָרִאשׁוֹן**. אלא בהכרח
כוונת הכתוב היא ללמד שִׁיחָה הפר הִרְאשון – פר הכהן המשיח,
קודם לפר העדה **בְּכָל מַעֲשָׂיו** – בכל ענייני הקרבתו, שאם עומדים
שניהם להקריבה, יש להקדים את פרו של הכהן המשיח שיהא
ראשון בכל מעשיו.
הגמרא מביאה ברייתא המפרשת את סדר הקדימה בכמה
קרבתו: **תָּנוּ רַבָּנֵי, אִם הָיוּ פַר הַבִּהֶן הַמְּשִׁיחַ וּפַר הָעֶדָה עוֹמְדִים**
להקריב, הדין הוא שפר הכהן המשיח קודם לפר העדה **בְּכָל מַעֲשָׂיו**.
וטעם הדבר הוא, הוֹאֵל וְהַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ הוּא הַמְּכַפֵּר עַל הָעֶדָה,
במה שהוא מקריב את הפר שהם מביאים לכפרה, ואילו העדה
היא מְתַכַּפֶּרֶת בקרבן זה, דִּין הוּא – הדין נותן שִׁינִי הַמְּכַפֵּר
לְמַתְכַּפֵּר – שיוקרב קרבנו של הכהן המשיח קודם קרבן העדה,
כדי שיכפר לעוֹלָם לאחר שנתכפר לו עוֹנוֹ. וכן הוא [המקרא]
אוֹמֵר בעבודת יום הכיפורים (ויקרא טו א) **וְכִפֹּר בְּעֶדְוֹ וּבְעֵדוֹ בֵּיתוֹ**
וּבְעֵדוֹ בְּלִי קֶהֱלִי יִשְׂרָאֵל, שתחילה מכפר הכהן גדול על עצמו, ורק
אחר כך מכפר על ביתו ועל כל קהל ישראל.
פַּר הָעֵלֶם דָּבָר שֶׁל צִבּוֹר, דהיינו פר העדה, והוא קרבן חטאת
שמביאים אותו על הוראת טעות של בית דין, ששגגו הציבור
ועשו על פיהם באחת מכל מצוות התורה, קודם בהקרבתו לפר של
עֲבֹדַת בּוֹכְבִּים – פר לעולה שבה על הוראת טעות של בית דין,
ששגגו הציבור ועשו על פיהם בענייני עבודה זרה.
מבררת הגמרא: **מָנָה מַעֲמָא** – מדוע יש להקדים את הפר הבא על
שאר מצוות לפר הבא על איסור עבודה זרה. מבארת הגמרא:
משום דהָא – הפר הבא על כל המצוות, הוא קרבן חטאת, וְהָא
– הפר הבא על איסור עבודה זרה, הוא קרבן עֹלָה, והדין הוא
שקרבן חטאת קודם לקרבן עולה. וְתִנָּי – וכן שנינו בברייתא,
נאמר במקרא (ויקרא טו ח) העוסק בקרבן 'עולה ויורד', לגבי אדם
המביא שתי תורים או שני בני יונה, אחד לחטאת ואחד לעולה,
וְהַקָּרִיב אֶת אֶשֶׁר לַחֲטָאִת רִאשׁוֹנָה, דהיינו, שיש להקריב תחילה
את התור או בן היונה המיועד לקרבן חטאת, ורק לאחר מכן את
משנהו העשוי לעולה. ולכאורה יש לתמוה, מַה תִּלְמוּד לומר – מה
מלמדנו הכתוב בזה, אִם בֹּא לְלַמֵּד שֶׁתָּהָא הַחֲטָאִת רִאשׁוֹנָה, הֲרֵי
כִּבְרָ נִאֲמַר (שם טז ב) **וְאֵת הַשֵּׁנִי יַעֲשֶׂה עֹלָה כְּמִשְׁפָּט**, ויש ללמוד מכך
שהקרבן הראשון חטאת הוא. אֲמַלָּא זֶה בִּנְהָ אֵב – מקרא זה נכתב
כדי ללמד לשאר מקומות ב'בנין אב', שִׁיחָה כָּל חֲטָאוֹת – כל קרבן
חטאת, קודמות לעולות – לקרבן עולה הַבָּאִים עִמָּהֶם להקריבה.
וְיִיבָרַךְ לָן – וכלל הוא בדינו, דאֲפִילוּ חֲטָאִת הָעוֹף קודמת
להקריבה לעֹלָה בְּהֵמָה, אף על פי שקרבן בהמה חשוב יותר מקרבן
עוף. ומאחר והחטאת קודמת בכל מקום לעולה, לפיכך יש
להקדים את הפר הבא על שאר המצוות שהוא קרבן חטאת, לפר
הבא על עבודה זרה שהוא קרבן עולה.
הברייתא ממשיכה לפרש את סדר דיני הקדימה בקרבנות: **פַּר**
הָעֶדָה הבא לעולה על עֹן עֲבֹדַת בּוֹכְבִּים, קודם לְשַׁעֲרֵי הָעֶדָה
הבא עמו לחטאת על עֹן עֲבֹדַת בּוֹכְבִּים.
מקשה הגמרא: **אֲמַאי** – מדוע הפר קודם לשעיר, הרי הָאִי –
השעיר, בא לקרבן חטאת, וְהָאִי – הפר, בא לקרבן עֹלָה, וכלל הוא
בידינו שהחטאת קודמת לעולה בכל מקום.
מתרצת הגמרא: **אֲמַרֵי בְּמַעֲרָא** – אמרו בארץ ישראל מִשְׁמִיחַ
דְּרָבָא בַר מִרְי, שטעם הדבר שכאן אין החטאת קודמת לעולה הוא
משום שחֲטָאִת עֲבֹדַת בּוֹכְבִּים נכתבה בתורה כשהיא חֲסִירָא
[חסירה] את האות אֶלֶף, שְׁהָרִי יִשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאִת בְּתִיב

(במדבר טו כד), כדי ללמדנו שכאן העולה קודמת לחטאת.
תירוץ נוסף מביאה הגמרא: **רָבָא אָמַר**, טעם הדבר שאין מקדימים
כאן את החטאת לעולה, משום ש'בְּמַעֲרָא' בְּתִיב בִּיה – נאמר
בכתוב שיש לעשות את הפר הבא על עבודת כוכבים 'במשפט',
דהיינו שיש לעשותו כפי הסדר הכתוב במקרא, ומאחר והכתוב
מקדים את הפר לשעיר, יש ללמוד שהקרבנות קודמת להקרבת
השעיר.
הברייתא ממשיכה למנות את סדר הקרבנות: **שַׁעֲרֵי הָעֶדָה** הבא
לחטאת על עֹן עֲבֹדַת בּוֹכְבִּים, קודם לְשַׁעֲרֵי הָחֲטָאִת של הַנְּשִׂאִי –
המלך. מבררת הגמרא: **מָנָה מַעֲמָא** – מה הוא טעמו של דבר.
ומבארת: משום דהָאִי – שעיר עבודת כוכבים, הוא קרבן צִבּוֹר,
וְהָאִי – שעיר הנשיא, הוא קרבן יָחִיד, וציבור קודם ליחיד, ואפילו
למלך.

שַׁעֲרֵי חֲטָאִת של נְשִׂאִי קודם לְשַׁעֲרֵי עִזִּים הבאה לקרבן חטאת
של יָחִיד. מבררת הגמרא: **מָנָה מַעֲמָא**. ומבארת: לפי שְׁהָאִי –
השעיר, הוא קרבן של מִלָּה, וְהָאִי – שעירת העזים, היא קרבן של
הַדִּיּוּט, ומלך קודם להדיוט.
שַׁעֲרֵי עִזִּים הבאה לקרבן חטאת של יָחִיד קודמת לְבִכְשֵׁת חטאת
של יָחִיד. דהיינו, שאם באו שני אנשים להקריב קרבן חטאת, אחד
הביא כבשה והשני הביא שעירה, יש להקדים ולקריב את
השעירה קודם לכבשה.
מקשה הגמרא: וְהָאִי תִנָּי בברייתא שבבִּכְשֵׁת יָחִיד קודמת לְשַׁעֲרֵי
עִזִּים של יָחִיד. מתרצת הגמרא: **אָמַר אֲבִי, תִנָּי הָאִי** – יש בעין
זה מחלוקת תנאים, מִרְי קָבַר – אחד מן התנאים סובר ששַׁעֲרֵי
עֲרִיפָא מכבשה, שֶׁכֵּן נִתְרַבְּתָה אֲצֵל עֲבֹדַת בּוֹכְבִּים בְּיָחִיד. כלומר,
אף על פי שהיחיד מביא לקרבן חטאת כבשה או שעירה, מכל
מקום על חטא עבודה זרה אין מביאים אלא שעירה. ויש ללמוד
מכך שהשעירה עדיפה על הכבשה. וְיָמַר קָבַר – והתנא השני סובר,
שהבִּכְשֵׁת עֲרִיפָא מן השעירה, שֶׁכֵּן נִתְרַבְּתָה בְּאֵלֶּיהָ – לפי
שמקטירים אף את אימורי האילה [הזנב] שבכבשה, ואילו
בשעירת עזים אין מקטירים את אימורי האילה.
הַעֲזִימָר [מנחת העומר] קודם לְבִכְשֵׁת הַבָּא עִמּוֹ לקרבן, וכן שְׁתֵּי
הָלֶחֶם הבאים בחג השבועות קודמים לְבִכְשֵׁים הַבָּאִים עִמָּהֶם לקרבן.
זֶה הַכֶּלֶל, כֹּל דָּבָר הַבָּא בְּגִין לַיּוֹם – בגלל חובת היום, כמו העומר
ושתי הלחם, קודם לְדָבָר הַבָּא בְּגִין לַלֶּחֶם – בגלל הלחם, כדי שלא
יבוא לבדו בלא קרבן, כמו הכבש הבא בגלל העומר, וכבשי
העצרת הבאים בשביל שתי הלחם, ולפיכך יש להקדים את
העומר ושתי הלחם לכבשים הבאים עמהם.

משנה

מאחר ונתבאר במשנה לעיל (א) דיני קדימה של קרבנות, מפרשת
המשנה עתה באילו דברים קודם האיש לאשה, ובאילו דברים
קודמת האשה לאיש.
הָאִישׁ קודם לָאִשָּׁה לְהַחֲיוֹת, דהיינו, בכל מקום שבו יש סכנת
נפשות לאיש ולאשה, יש להקדים ולהעדיף את הצלת האיש על
פני הצלת האשה. וכן צריך להקדים את האיש לענין הַשֵּׁב אֲבִיחָה
– שאם מצא אבידה של איש ושל אשה, יש להקדים את השבת
אבידת האיש על פני אבידת האשה. וְהָאִשָּׁה קודמת לָאִישׁ לְבִסּוּת
– אם עומדים לפני איש ואשה הזקוקים לבגד לכסות את גופם,
עליו להקדים וליתן לאשה. וכן קודמת האשה לאיש לענין לְהוֹצִיא
מִבֵּית הַשֵּׁבִי – שאם שניהם שבויים יש להקדים ולפדות את האשה,
מפני שיש לחוש שיעשו בה עבירה, ותהא ברשותה מרובה. אמנם
בְּזִמְנֵי שְׁנֵיהֶם עוֹמְדִים בְּקִלְקִלָה, כלומר, במקום שיש לחוש שיעשו
עבירה אף באיש, דהיינו, שהשובים אותו חשודים על משכב זכור,
בזה הָאִישׁ קודם לָאִשָּׁה להיפדות, מכיון שבאופן כזה בושתו של
האיש מרובה משל האשה.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בסדר הקדימה של פדיון מבית

1 פרישת פר כהן משיח - כתיבא ברישא, והדר כתיבא פר העלם דבר של צבור.
2 ויעשה לפר כאשר עשה לפר החטאת - דהיינו לפר כהן משיח, למה ליה למיהדר
3 וכתב "באשר שרף את הפר הראשון". וכפר בעדו - הדרר ובעד ביתו ובעד כל קהל
4 ישראל. פר דעבודה זרה - הו עולה. חסירא אל"ף - למימרא דעולה קדמה. במשפט
5 כתיב ביה - בפר דעבודה זרה, דבתר כתיבא
6 אולעין, ועולה ברישא כתיבא. שעיר יחיד קודם
7 לכבשת יחיד - כגון שהיו שנים, זה הביא
8 כשבה וזה הביא שעירה. שכן נתרבתה באליה
9 - דעו אינה טעונה אליה. בגין יום - בגלל
10 יום. כבש גלל עומר, וכבשים בגלל שתי הלחם.
11 משנה עומדים בקלקלה - האיש למשכב
12 זכור. גמרא אמו קודמת לכולם - דאית
13 לה זילותא טפי. ואכס קודם למלך ישראל -
14 שאין כל ישראל ראוי לחממה, אבל מלך, כל
15 ישראל ראוי למלכותו. מלך קודם לכהן גדול
16 - מדאמר מלך לכהן גדול קדו עמכם מעבדי
17 אדוניכם" וועל כרחק אנפשיה קאמרו - אלמא
18 מלך עדיף. אמרבאל - שממונה על כולם, ואין
19 משיבין על דבריו. נזכר - הממונה על האוצרות

20 שבמקדש. איבעיא להו לענין טומאה - ליטמא למת מצוה סגן ומשוח מלחמה,
21 אי זה מהם קודם? להחיותו - הוא קודם לסגן, משום דצבור צריכים לו למשוח
22 מלחמה לצורך מלחמה טפי מסגן. דבתיב ויבדל אהרן - אלמא כהן עדיף מלוי.
23 [בבבלי ארור - כנען, לא מצא נח קללה לכנען גדולה מזו שהיא עבד לאחיו, מכאן
24 שכל עבד הרי הוא בבבלי ארור. הכל רוצין
25 לישא גירות - שמתרצין לישא גירות מלישא
26 משוחררת. משוחררת לא היתה בחוקת שמור
27 - דסתם שפחה מופקרת. לשון אחר: גירות
28 בעיא לאיגיויר ומשמרת עצמה, לפי שדעתה
29 להעבירה. אבל שפחה אין ביה להשרת עצמה,
30 ואינה משמרת עצמה. מפני מה הכל מושלין
31 בעבדברים - כלומר מפני מה נתנה מפלה יתירה
32 לעבדברים, שתרפון תדיר תדיר. אמר להם מפני
33 שסורן רע - שיער לבם רע הוא יותר מדאי.
34 סורר=שר שלהם, כדאמר (בבא מציעא נט, ב)
35 בגר שסורו רע - דהיינו יצר הרע, ששר שלו
36 רע הוא. מאי היא - דהיינו סורן רע. אמר
37 רבא אפילו גלילי - דלאו מאכל, ולית בהו
38 חנאה - אפילו הכי גיצי להו. גיצי=נשכין.
שופתא

13 השני יעשה עולה כמשפט! אלא זה בנה אב, שהיה כל חטאות קודמות לעולות הבאים עמהם, וקיימא לן, דאפילו חטאת העוף
14 קודמת לעולת בהמה. פר עבודה זרה קודם לשעיר עבודה זרה. - אמאי? האי חטאת והאי עולה! - אמרי במערכא משמיה
15 דרבא פר מרי: חטאת עבודה זרה חסירא אל"ף, "לחטאת" פתיב. רבא אמר: "כמשפט" פתיב ביה. שעיר עבודה זרה קודם לשעיר
16 נשיא. מאי טעמא? האי צבור והאי יחיד. שעיר נשיא קודם לשעיר יחיד. מאי טעמא? האי מלך והאי הדיוט. שעיר יחיד
17 קודמת לכבשת יחיד. - והא תניא: בבשת יחיד קודמת לשעיר יחיד! אמר אביי: תנא היא, מר סבר: שעירה עדיפא, שפן
18 נתרבתה אצל עבודה זרה ביחוד; ומר סבר: בבשה עדיפא, שפן נתרבתה באליה. עומר קודם לבכש הבא עמו; שתי הלחם
19 קודמים לבכשים הבאים עמהם. זה הפלל: דבר הבא בגין ליום - קודם לדבר הבא בגין לחם. משנה האיש קודם לאשה -
20 להחיות ולהשכב אברה, והאשה קודמת לאיש - לכמות ולהוציא מבית השבי. בזמן ששניהם עומדים בקלקלה - האיש קודם
21 לאשה. גמרא תנו רבנן: היה הוא ואביו ורבו בשבי - הוא קודם לרבו, ורבו קודם לאביו, אמו קודמת לכולם. חכם קודם
22 למלך ישראל: חכם שמת - אין לנו פיצא בו, מלך ישראל שמת - כל ישראל ראויים למלכות. מלך קודם לכהן גדול, שנאמר:
23 "ויאמר המלך (אליהם) [להם] קחו עמכם (או מעבדי) [את עבדי] אדוניכם" וגו'. כהן גדול קודם לנביא, שנאמר: "ומשיח אתו
24 שם צדוק הכהן ונתן הנביא", הקדים צדוק לנתן; ואומר: "שמע נא יהושע הכהן הגדול אתה ורעיד" וגו', יכול הדיוטות היו?
25 תלמוד לומר: "כי אנשי מופת הנה", ואין "מופת" אלא נביא, שנאמר: "ונתן אליך אות או מופת". משיח בשמן המשחה קודם
26 למרובה בגדים; מרובה בגדים קודם למשיח שעבר מחמת קרוי; משיח שעבר מחמת קרוי קודם לעבר מחמת מומו; עבר מחמת
27 מומו קודם למשיח מלחמה; משיח מלחמה קודם לסגן; סגן קודם לאמריפל. מאי אמריפל? אמר רב חסדא: אמר בולא. אמריפל
28 קודם לגובר; וגבר קודם לראש משמר; ראש משמר קודם לראש בית אב; ראש בית אב קודם לכהן הדיוט. איפשיא להו: לענין
29 טומאה, סגן ומשוח מלחמה איזה מהם קודם? אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן: תא שמע, דתניא: סגן ומשוח מלחמה שהיו
30 מהלכים בדרך ופגע בהם מת מצוה, מוטב שיטמאו משוח מלחמה ואל יטמאו סגן, שאם יארע בו פסול בכהן גדול, נכנס הסגן
31 ומשמש תחתיו. והתניא: משיח מלחמה קודם לסגן? אמר רבינא: פי תניא תהיא - להחיותו. משנה כהן קודם ללוי, לוי לישראל,
32 ישראל לממזר, וממזר לנתן, ונתן לגר, וגר לעבד משיחרר. אימתי? בזמן שכולם שוים, אבל אם היה ממזר תלמיד חכם וכהן
33 גדול עם הארץ - ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ. גמרא "כהן קודם ללוי" - שנאמר: "(ובני) [בני] עמכם אהרן
34 ומשה ויבדל אהרן (להקריב) [להקדיש] קדש (הקדשים) [קדשים]". לוי קודם לישראל - שנאמר: "בצעת היתה הבדיל ה' את
35 שבט הלוי (מתוך)" וגו'. ישראל קודם לממזר - שהו מיוחס, וזה אינו מיוחס. ממזר קודם לנתן - זה בא מטפה פשרה, וזה בא
36 מטפה פסולה. נתן קודם לגר - זה גדל עמנו בקדושה, וזה לא גדל עמנו בקדושה. גר קודם לעבד משוחרר - זה היה בכלל
37 ארור, וזה לא היה בכלל ארור. "אימתי בזמן שכולן שוין" כו'. מנא הני מילי? אמר רב אחא ברבי חנינא, דאמר קרא: "קרה היא
38 מפנינו", מבהן גדול שנכנס לפני ולפנים. תניא, רבי שמעון בר יוחאי אומר: בדין הוא שיקדים עבד משוחרר לגר, שהו גדל עמנו
39 בקדושה, וזה לא גדל עמנו בקדושה, אלא זה היה בכלל ארור, וזה לא היה בכלל ארור. שאלו תלמידיו את רבי אלעזר ברבי
40 צדוק: מפני מה הפל רצין לישא גירות, ואין הפל רצין לישא משוחררת? אמר להם: זו היתה בכלל ארור, וזו לא היתה בכלל
41 ארור. דבר אחר: זו היתה בחוקת שמור, וזו לא היתה בחוקת שמור. שאלו תלמידיו את רבי אלעזר: מפני מה הפל מביר את
42 קונו, וחתול אינו מביר את קונו? אמר להם: ומה האוכל ממה שעכבר אוכל מושפת, האוכל עכבר עצמו על אחת פמה וכמה.
43 שאלו תלמידיו את רבי אליעזר: מפני מה הפל מושלים בעבדברים? מפני שסורן רע. מאי היא? רבא אמר: אפילו גלילי גיצי.

1 שופתא - ביהר של מרא דעץ הוא גיץ. המניח בלוי - מלבושיו. פת פחמין - פת האפר
2 בגחלים. של שויר העיסה - שנשתתהה מלשה. משכח למור של שבעים שנה - שסודר בפיו
3 כל שבעים שנה. משיב - מחזיר את הלמוד שנשתכח הימנו כבר שבעים שנה. וסימנך -
4 לגרסא, שלא תטעה שאם לא תדע אם אחד אומר אחד ולא שנים, ואחד אומר שנים ולא
5 שלש. או שמא אחד אומר שנים ולא שלש.
6 ואחד אומר שלש ולא ארבע, ידא סימן קמיצה.
7 כלומר, בפוף הקמיצה ונשתתהה מאותו אצבעות
8 של יד העומדין לבד שתי אצבעות וקופין כסדרן
9 מכאן, דהיינו אצבע ואמה מכאן, חרת מכאן,
10 דהיינו שתי אצבעות מכאן ואצבע אחד מכאן.
11 ובכך תראה זכור שאחד אומר אחת ולא שנים,
12 ואחד אומר שנים ולא שלש. גודל לא קא חשיב
13 הזא עם שאר אצבעות, משום דלא קאי חסיד
14 אצבעות. האוכל פת - ופומתינן עצמן כחודא חשיב
15 להו. קשים ללמוד - שהעושה אותן ידא קשה
16 לשמוע. העובר תחת אפסר נפל - כל שכן תחת
17 גמל עצמו כחודא חשיב להו. העובר תחת ריח של
18 נבילה - כלומר ההולך ומריח ריח נבילה. דכל
19 ההולך ומריח הוי עובר תחת אותו ריח, שהריח
20 הולך ומריח. והכא ליכסרין - אותו כף שבחושין
21 את הקודרה קר ליה דהי, על שם שבעינן
22 הוהמא לצדיקין. ויעל שני צדיק תרגום: על תרין
23 סטרוהין. כל העם עומדין - כל השורות כולן,
24 אפילו זקן מנחה. ועושין לו - שתי שורות בלבד.
25 עושין אותן - לבני חכמים שמומנים אביהם פרנס
26 על הצבור. סניפין - שמושבין אותן בצד הוקנים
27 מפני כבוד אביהם. דרדיין סניפין לוקנים כסניף זה
28 שמעניפין לקורה גדולה, סניף בלעז. אלא
29 לקטנים - דאנוס הוא. אבל יצא לגדולים אינו
30 נכנס וירשב במקומו. דרפשיש הוא, משום דהיה
31 ליה למיבדק נפשיה. כדי שלא יתרחק - ודחויא
32 לפנות ביום צריך שיתרחק מן הדרך, כדי שלא

33 ידו אחרים רואים אותו, כדאמרין במסכת ברכות. אמר רבא ובחי אביהם - הא דעשים
34 סניפין מפני כבוד אביהם. נשנית משנה - הא דתניא לעיל: כשהנשיא נכנס וכו'. נתקן
35 מילתא כי לדידן - כלומר, נעבר ליה כי היכי דעבר הוא לדידן. ואית דגרסי: נתקן מילתא
36 כי ליתנן, כלומר, נתקן מילתא דלהוי לזכור לעולם לדורות אפילו כי אינן בעולם. ואית
37 דאמרין: נתקן מילתא כי ליתנא, לומר לו שלמדנו
38 דבר שאינו יודע ללמוד, ויתבייש. גלי עוקצין -
39 דירושן לן מסכת עוקצין. דלית ליה - שאין סודר
40 לו. פשט - פירש. גרס ותנא - גרס ושנה. אמר -
41 רבן שמעון בן גמליאל: מאי דקמא? דלמא חס
42 ושלום כו'. בטר דאוקים - בטר שסיים. ושדו ליה
43 - לפיתקא בי מדרשא. שאלות דהוה מיפריק
44 מתרין. ומה שלא היה מתרין - כתבו אינהו
45 הפירוקן ושדו בי מדרשא. [ותורה מבחין כו' - או
46 דם יכנסו לבית המדרש, או אנו נצא נכנס ונשכח
47 עמיהם]. נהי דאחי לך קמרא דאבון - כלומר
48 דאחי לך חשיבותא דאבין דהוית אב בית דין,
49 אבל למתו נשיא מי אחי לך דקא בעית למתו
50 נשיא. קמרא = אבנט מוחה. כדאמרין במסכת
51 שבת בפרק "במה אשה" (נט, ב). מתני ליה רבי
52 לרבי שמעון בריה דאחריס אומרים אילו (אלא) היה
53 תמורה לא היה קרב - דנתן במסכת בברכות
54 בפרק בתרא (ס, א). קרא לתשיעי "עשירי",
55 ולעשירי "תשיעי", ולאחד עשר "עשירי" -
56 שלשתן מקדשין. התשיעי נאכל במנוח,
57 והעשירי מעשר, והאחד עשר קרב שלמים
58 ועושהו תמורה. דברי רבי מאיר. אמר לו רבי
59 יתודה: וכי יש תמורה עושה תמורה? ודא קיימא
60 לן דאין תמורה עושה תמורה. כדנתן במסכת
61 תמורה בפרק קמא (ה, ב). "אך כבוד שור קדש הך"
62 וכו' - הן קריבין ואין תמורתן קריבין, ומעשר ליהף
63 עברה עברה מבכור, תביב הכא "כל אשר יעבור
64 תחת השבט" וכתביב דהם בבכור "העברת כל
65 פטר רחם" וגו'.

אמר

23 ארבעים יום, והאוכל פת שלא בשר, והאוכל בשר מזהבא ליסטרון, והשוטה
24 מאמת המים העוברת בבית הקברות, והמסתכל בפני המת; ויש אומרים: אף הקורא פתב ששל גפי הקבר. תנו רבנן: בשהנשיא
25 נכנס, כל העם עומדים, ואין יושבים עד שאומר להם: שבו; בשאב בית דין נכנס, עושים לו שורה אחת מכאן ושורה אחת מכאן
26 עד שישב במקומו; בשחכם נכנס, אחד עומד ואחד יושב עד שישב במקומו. בני חכמים ותלמידי חכמים, בזמן שרבים צריכים
27 להם - מפסיקין על ראשי העם, יצא לצורך - יבסם וישב במקומו. בני תלמידי חכמים שמומנים אביהם פרנס על הצבור, בזמן
28 שיש להם דעת לשמוע - נכנסים ויושבים לפני אביהם ואחוריהם כלפי העם, בזמן שאין להם דעת לשמוע - נכנסים ויושבים לפני
29 אביהם ופניהם כלפי העם. רבי אלעזר בר רבי [צדוק] אומר: אף בבית המשתה עושים אותם סניפין. [אמר מר:] יצא לצורך -
30 נכנס ויושב במקומו. אמר רב פאא: לא אמרו אלא לקטנים, אבל לגדולים לא, הוה ליה למבדק נפשיה מעיקרא, דאמר רב יתודה
31 אמר רב: לעולם ולמד אדם עצמו להשפם ולהעריב, כדי שלא יתרחק. (אמר רבא:) האידנא דחלשא עלמא, אפילו לגדולים נמי.
32 רבי אלעזר בר רבי [צדוק] אומר: אף בבית המשתה עושים אותם סניפים. אמר רבא: בתי אביהם, בפני אביהם. אמר רבי יוחנן:
33 בימי רבן שמעון בן גמליאל נישנית משנה זו, רבן שמעון בן גמליאל - נשיא, רבי מאיר - חכם, רבי נתן - אב בית דין, כי הוה
34 רבן שמעון בן גמליאל הוה קיימי פולי עלמא מקמייה, כי הוה עיילי רבי מאיר ורבי נתן הוה קיימי פולי עלמא מקמייהו, אמר
35 רבן שמעון בן גמליאל: לא פנו למייהו היפרא בין דילי לדידהו? תפין הא מתניתא. ההוא יומא לא הוה רבי מאיר ורבי נתן הוה, תתם,
36 למחר כי אתו, חזו דלא קמו מקמייהו בדרגילא מילתא, אמרי: מאי האי? אמרו להו: הכי תפין רבן שמעון בן גמליאל. אמר ליה
37 רבי מאיר לרבי נתן: אנא חכם ואת אב בית דין, נתקין מילתא כי לדידן, מאי נעביד ליה? נימא ליה: גלי עוקצין, דלית ליה,
38 ובין דלא גמר, נימא ליה: "מי ימלא גבורות ה' ישמיע כל תהלתו", למי נאה למלא גבורות ה'? מי שייכול להשמיע כל תהלתו, ו
39 נעבדיה, והוי אנא אב בית דין ואת נשיא. שמעיניהו רבי יעקב בן קרשי, אמר: דלמא חס ושלום אתניא מילתא לירי ביפופא, אול
40 יתיב אחורי עיליתיה דרבן שמעון בן גמליאל, פשט, גרס ותנא, גרס ותנא. אמר: מאי דקמא? דלמא חס ושלום איפא בי מדרשא
41 מדידו יתב דעתיה וגרסה. למחר אמרו ליה: ייתי מר וניתני בעוקצין, פתח ואמר. בטר דאוקים, אמר להו: אי לא גמירנא פסיפיתנן,
42 פקיד ואפקיניהו מבי מדרשא. הוה פתבי קושטיא [בפתקא] ושרו תתם, דהוה מיפריק מיפריק, דלא הוה מיפריק פתבי פירוקי ושרו.
43 אמר להו רבי יוסי: תורה מבחין ואנו מבפנים? אמר להו רבן [שמעון בן] גמליאל: גמירנא, מיהו גמירנא דלא גמירנא שמעתא
44 משמיעיהו. אסיקו לרבי מאיר - "אחרים", ולרבי נתן - "יש אומרים". אחוה להו בחלמיהו: זילו פייסוהו [לרבן שמעון בן גמליאל].
45 רבי נתן אול, רבי מאיר לא אול, אמר: דברי חלומות לא מעלין ולא מורדין. כי אול רבי נתן, אמר ליה רבן שמעון בן גמליאל: נהי
46 דאחי לך קמרא דאבון למייהו אב בית דין, שוניך נמי נשיא? מתני ליה רבי לרבן שמעון בריה, אחרים אומרים: אילו היה תמורה

שיושבים בשורות הסמוכות למקום שבו עובר אב בית הדין קמים
מפניו, ואינם יושבים עד שישב אב בית הדין במקומו. כְּשֶׁחָכְמָם נִכְנָם
לבית המדרש, אַחֲרֵי עוֹמֵד וְאַחֲרֵי יוֹשֵׁב, כלומר, אלו שהחכם עובר
בתוך ארבע אמותיהם קמים מפניו, וחוזרים ויושבים לאחר שהוא
עובר מהם, וכן הלאה, עד שישב החכם במקומו.
בְּנֵי חֲכָמִים וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים, בְּזֶמַן שֶׁיֵּשְׁבִים צָרִיכִים לָהֶם, מְפַסְעִין עַל
רֹאשֵׁי הָעָם – רשאי הם להכנס לבית המדרש בשעה שכל העם
יושבים, אף על פי שבהם הם נכנסים כאילו פוסעים על ראשי העם.
יָצָא אֶחָד מֵהֶם מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ לַצֹּדֵף – לעשיית צרכיו, וְכֵן שֶׁ
בְּמִקְוֵאוֹ – רשאי הוא לשוב ולהכנס כשהכל יושבים, אף על פי
שהוא נראה כמפסיע על ראשם, שהרי אנוס היה ביציאה זו.
בְּנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁמְמוֹנִים אֲבֵיהֶם – שאביהם ממונה להיות פְּרָנָם
עַל הַצִּבּוֹר, בְּזֶמַן שֶׁיֵּשׁ לָהֶם – לִבְנוֹתֵיהֶם דָּעַת לְשִׁמּוֹעַ וְלַהֲבִין דְּבַרֵי תוֹרָה
מֵאֲבִיהֶם, הָרִי הֵם נִכְנָסִים וְיוֹשְׁבִים לִפְנֵי אֲבֵיהֶם – מול פני אביהם,
וְאֲחוּזֵיהֶם כְּלָפִי הָעָם, וְכֵן שֶׁאֵין לָהֶם דָּעַת לְשִׁמּוֹעַ וְלַהֲבִין אֶת דְּבַרֵי
אֲבִיהֶם, הָרִי הֵם נִכְנָסִים וְיוֹשְׁבִים לִפְנֵי אֲבֵיהֶם – מאחורי גבו של
אביהם, וּפְנֵיהֶם כְּלָפִי הָעָם.
רַבִּי אֱלֶעָזָר בֶּר רַבִּי צְדוֹק אָמַר, אֵף בְּבֵית הַמִּשְׁתֶּה עוֹשִׂים אוֹתָם –
את בני החכמים שאבותיהם ממונים פרנסים על הציבור, כְּנִסְיָין –
מחברים אותם אל אבותיהם, כלומר, מושיבים אותם לצידם, מפני
כבודם של אבותיהם.
הַגְמָרָא מְבַאֵרַת דִּינֵים שׁוֹנִים שֶׁנִּתְפָּרְשׁוּ בְּבִרְיָא: [אָמַר מֶר] –
הובא לעיל בביריתא, שאם יָצָא מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ לַצֹּדֵף – לעשיית
צרכיו, רשאי הוא לאחר מכן להיות נִכְנָם וְיוֹשֵׁב בְּמִקְוֵאוֹ, אֵף
שהוא נראה כמפסיע על ראשי העם.
אָמַר רַב פֶּפְסָא, לֹא אֲמָרוּ חֲכָמִים דִּין זֶה, אֱלָא בִּאֲפֻן שִׁיצָא לְעִשִּׂית
צָרִיכִים כְּנִסְיָין, שֶׁאֲנוֹס הוּא בִּיצִיאָה זֶה, אֲכָל אִם יָצָא לְעִשִּׂית
צָרִיכִים גְּדוּלִים, לֹא – אֵין הוּא רִשְׁאִי לְהַפְסִיעַ עַל רִאשֵׁי הָעָם, לִפִּי
שְׁפוּשֵׁה הוּא בִּיצִיאָה זֶה, דִּיחָא לִיה לְמַבְרָךְ נַפְשִׁיה מְעִיקָרָא – שהיה
לו לבדוק עצמו בתחילת היום, אם נצרך הוא לנִכְנָם. וְאָמַר רַב
יְהוּדָה אָמַר רַב, לְעוֹלָם יִלְמַד אָדָם אֶת עֲצָמוֹ לְהִשְׁכֵּם וּלְהַעֲרִיב –
לבדוק את עצמו אם נצרך לנִכְנָם בבוקר ובערב, כִּי שְׁלֹא יִתְרַחֵק
– שלא יצטרך לצאת לנִכְנָם באמצע היום, ואז יהא עליו להתרחק
מִן הַדֶּרֶךְ כְּדִי שֶׁלֹא יִהְיֶה אֲחֵרִים רֹאִים אוֹתוֹ.
[אָמַר רַבָּא] וְהָאֲדִינָא – בזמן הזה, דְּחֵלְלָא עֲלָמָא – שִׁירְדָה חֻלְשָׁה
לְעוֹלָם, אֲפִילוּ אִם יָצָא לְעִשִּׂית צָרִיכִים גְּדוּלִים גַּם – גַּם כֵּן רִשְׁאִי
הוּא לְשׁוּב וּלְהִכְנֵס, לִפִּי שִׁיתָן שְׁבַדָּה עֲצָמוֹ בְּבוֹקֵר, וְאֵף עַל פִּי כֵן
הוֹצֵר שׁוֹב לְנִכְנָם בְּאַמְצַע הַיּוֹם.
עוֹד שֶׁנִּינוּ בְּבִרְיָא: רַבִּי אֱלֶעָזָר בֶּר רַבִּי צְדוֹק אָמַר, אֵף בְּבֵית
הַמִּשְׁתֶּה עוֹשִׂים אוֹתָם – את בני החכמים שאביהם ממונה פרנס על
הציבור, כְּנִסְיָין, דְּהִינּוּ שְׁמוּשִׁיבִים אוֹתָם לְצִידָם.
אָמַר רַבָּא, דִּין זֶה לֹא נִאֲמַר אֱלָא בְּחַיֵּי אֲבֵיהֶם וּבְפְנֵי אֲבֵיהֶם, שֶׁאִם
נִמְצָאִים הֵם יָחִיד עִם אֲבוֹתֵיהֶם בְּבֵית הַמִּשְׁתֶּה יֵשׁ לְכַבֵּדָם מִשׁוּם
כְּבוֹד אֲבוֹתֵיהֶם, אֲבָל לֹאֲחֵר מִיתַת אֲבוֹתֵיהֶם, או אֲפִילוּ בְּחִידָם
שֶׁלֹא בְּפִנֵּיהֶם, אֵין צָרִיךְ לְכַבֵּדָם.
הַגְמָרָא מְבַאֵרַת אִמְתִּית נִשְׁנֵית בְּבִרְיָא שֶׁהוּבָא לְעִיל: אָמַר רַבִּי
יִחְזֶקֶל, כִּימִי רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל נִישְׁנֵית מִשְׁנָה – [בְּבִרְיָא] זֶה
הַמַּחֲלָקֶת בֵּין כְּבוֹד הַנְּשִׂא לְכְבוֹד אֲבֵי בֵּית דִּין וְחֻכְמָם. וּבִאֲתוֹ הוֹמֵן
הִיהָ רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל נִשְׂאִי, רַבִּי מֵאִיר הִיהָ חָכֵם, וְרַבִּי נָתָן הִיהָ
אֲבֵי בֵּית דִּין. כִּי הָיָה [צִיל] – כאשר היה נכנס רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל
הָתָם – לבית המדרש, הָיוּ קְרִימֵי בּוֹלִי עֲלָמָא מְקַפְּיָה – היו הכל
קמים מפניו, וְכֵן הָיוּ צִיִּילִי – כאשר היו נכנסים רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי
נָתָן לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, הָיוּ קְרִימֵי בּוֹלִי עֲלָמָא מְקַפְּיָה – היו כולם קמים
מִפְּנֵיהֶם. אָמַר רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, לֹא בָעוּ לְמִיתָה הִיכְרָא בֵּין דִּילִי
לְדִידְחִי – האם לא צריך שיהא היכר ביני לבינכם, תִּקֵּן הָא מְהִינָתָא
– תִּקֵּן בְּרִייתָא זֶה, שְׁכֵאֲשֶׁר הַנְּשִׂא נִכְנָס קָמִים הַכֵּל, כֵּאֲשֶׁר אֲבֵי בֵּית
דִּין נִכְנָס קָמִים שְׁנֵי הַשּׁוֹרֹת הַסְּמוּכוֹת, וְכֵאֲשֶׁר הַחֲכָם נִכְנָס אֵין
קָמִים אֲלָא אִילוּ הַיּוֹשִׁבִים בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת. הָהוּא יוֹמָא – באותו
הַיּוֹם שֶׁתִּיקֵּן רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל תִּקְנָה זֶה, לֹא הָיוּ רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי

רַב פֶּפְסָא אָמַר, אֲפִילוּ שׁוֹפְתָא מְרָא יִצְיָא – אֲפִילוּ בֵּית יָד שֶׁל מַעֲדָר
[וְהַעֲשִׂי מַעַץ] הֵם נִשְׁכָּמִים.
הַגְמָרָא מְבַאֵרַת בְּרִיתָא הַמוֹנָה דְּבָרִים הַמְשֻׁכָּחִים אֶת הַלִּימוּד
וְדָבָרִים הַמְשִׁיבִים אֶת הַלִּימוּד: תִּנּוּ רַבִּין בְּבִרְיָא, חֲמִשָּׁה דְּבָרִים
מְשַׁכְּחִים אֶת הַלִּימוּד, כְּלוֹמֵר, הַעוֹשָׂה אֶחָד מֵאלוֹ גּוֹרֵם לוֹ הַדְּבַר
לְשַׁכַּח תַּלְמוּדוֹ. הָאוֹכֵל מִמָּה שְׁאוּכָל עֵבֶר – מְשִׁירֵי מֵאֲכֹל שֶׁל
עֵבֶר, וְכֵמָּה שְׁאוּכָל חֵתָל – וּמְשִׁירֵי מֵאֲכֹל שֶׁל חֵתָל, וְהָאוֹכֵל לֵב
שֶׁל בְּהֵמָה, וְהָרִגִּיל כְּאִכִּילַת וִיתִים, וְהַשׁוֹתֶה מֵיִם שֶׁל שִׁיּוּרֵי רְחִיצָה –
אִדָּם הַשׁוֹתֶה מֵיִם שְׁנוֹתָרוֹ מִן הַרְחִיצָה, וְהָרֹחֵץ אֶת גְּלִיוֹ כִּשְׁהָן
מוֹנָחוֹת זֶה עַל גְּבִי זֶה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵף הַמַּעֲנִי אֶת כְּלָיו – [בְּגִדָיו]
תַּחַת מְרִאשׁוֹתָיו – תַּחַת רֹאשׁוֹ, בְּשַׁעַת שִׁינָתוֹ, מְשַׁכַּח תַּלְמוּדוֹ.
חֲמִשָּׁה דְּבָרִים מְשִׁיבִים אֶת הַלִּימוּד, כְּלוֹמֵר, הַעוֹשָׂה אֶחָד מֵאלוֹ
גּוֹרֵם לוֹ הַדְּבַר לְהַשִּׁיב אֶת לִימוּדוֹ שֶׁנִּשְׁכַּח מִמֶּנּוּ. הָאוֹכֵל פֶּת
פֶּתְחִין – פֶּת הָאֲפִירָה עַל גְּבִי גַחְלִים, וְכֵן שֶׁכֵּן אִם אוֹכֵל אֶת הַפֶּתְחִין
– [וְהַגְחָלִים] עֲצָקוֹ, וְהָאוֹכֵל בִּיצָה מְגוֹלְגֶלֶת – צְלוּיָה רַכָּה – כֵּלָא מִלָּה,
וְהָרִגִּיל כְּאִכִּילַת שְׁמֵן יוֹת, וְהָרִגִּיל בְּשִׁתִּית יוֹן וּבַהֲרַחַת בְּשִׁמִּים,
וְהַשׁוֹתֶה מֵיִם שֶׁל שִׁיּוּרֵי עִיסָה – מֵיִם שְׁנוֹתָרוֹ מִלִּשְׁתַּת הַעִיסָה, וְיֵשׁ
אוֹמְרִים אֵף הַפּוֹכֵל אֶת אֲצִקְעוֹ בְּמִלַּח וְאוֹכֵל.
הַגְמָרָא מְפַרֶּשֶׁת אֶת דְּבַרֵי בְּרִייתָא: שֶׁנִּינוּ, שֶׁהָרִגִּיל כְּאִכִּילַת שְׁמֵן
יוֹת הוּא מִן הַדְּבָרִים שֶׁמְשִׁיבִים אֶת הַלִּימוּד. וְדָבָר זֶה מְסִיעֵ לִיה –
נִיתָן לְהַבִּיא הִימְנוֹ רֵאִיה לְדָבָרֵי רַבִּי יִחְזֶקֶל, דְּאָמַר רַבִּי יִחְזֶקֶל, כִּשְׁם
שְׁכֵאֲכִילַת הַיּוֹת הִימְנוֹ לִימוּד לְפִי שֶׁעָיִם שְׁמֵן, כְּלוֹמֵר, הוּא מְשַׁכַּח
אֲפִילוּ לִימוּד שְׁחִידָה סְדוּר בְּפִי הָאָדָם בְּמִשְׁךְ שְׁבַעִים שָׁנָה, כִּי
אִכִּילַת שְׁמֵן יוֹת מְשִׁיב לִימוּד שֶׁל שְׁבָעִים שָׁנָה – מַחֲזִיר לְאֵדָם אֲפִילוּ
לִימוּד שֶׁנִּשְׁכַּח הִימְנוֹ כְּבָר לִפְנֵי שְׁבַעִים שָׁנָה.
עוֹד שֶׁנִּינוּ בְּבִרְיָא: וְהָרִגִּיל בְּשִׁתִּית יוֹן וּבַהֲרַחַת בְּשִׁמִּים, אֵף הֵם
מִן הַדְּבָרִים הַמְשִׁיבִים אֶת הַלִּימוּד. וְדָבָר זֶה מְסִיעֵ לִיה – נִיתָן
לְהַבִּיא הִימְנוֹ רֵאִיה לְדָבָרֵי רַבָּא, דְּאָמַר רַבָּא, חֲמִרָא וְרִיחָה שְׁחִין –
יֵין וּבְשִׁימִים שְׁאוּנֵי פִיקָה.
עוֹד שֶׁנִּינוּ בְּבִרְיָא: וְהָפּוֹכֵל אֲצִקְעוֹ בְּמִלַּח וְאוֹכֵל, אֵף הוּא מִן
הַדְּבָרִים הַמְשִׁיבִים אֶת הַלִּימוּד. אָמַר רִישׁ לִקְשִׁי, וְכֵאֲתָה – דָּבָר זֶה
נִאֲמַר בְּאֵדָם הַטּוֹבֵל אֲצַבֵּה אַחַת בְּלִבְד בְּמִלַּח וְאוֹכֵל.
הַגְמָרָא מְבַאֵרַת מַחֲלֻקַּת תְּנַאִים בּוֹזֵה: כְּתָנָא – נַחֲלָקוּ תְּנַאִים בַּעֲנִין
זֶה, כֵּמָּה אֲצַבֵּעוֹת יֵשׁ לְטַבּוֹל בְּמִלַּח. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, שְׁדָרָב זֶה
נִאֲמַר בְּטַבּוֹל אֲצַבֵּה אַחַת וְלֹא בְּשִׁתִּים, רַבִּי יוֹסִי אָמַר, בְּטַבּוֹל בְּשִׁתִּים
– שְׁתֵּי אֲצַבֵּעוֹת בְּמִלַּח, וְלֹא בְּטַבּוֹל שְׁלֹשׁ אֲצַבֵּעוֹת. וְסִמְכִינָא –
וְהִסְמִין לִזְכּוֹר אֶחָד שֶׁל הַמַּחֲלָקֶת הוּא כְּמִצְוָה. כְּלוֹמֵר, אִם בְּרַצּוֹן
לְזָכּוֹר שְׁאֵחַד מִן הַתְּנַאִים סוֹבֵר: אַחַת וְלֹא שְׁתֵּים וּמִשְׁנֹהוּ סוֹבֵר
שְׁתֵּים וְלֹא שְׁלֹשׁ, תַּהֲא הַקְּמִיצָה סִימֵן בִּידֶךְ. עַל יְדֵי שֶׁתִּכְפּוֹף אֶת
הָאֲצַבֵּה הַנִּקְרָאת בִּשְׁם 'קְמִיצָה', וְנִמְצָא שֶׁנִּשְׁתִּירִי שְׁתֵּי אֲצַבֵּעוֹת
זְקוּפוֹת מִצַּד אֶחָד שֶׁל הַקְּמִיצָה וְהִאֲגוּדֵל אֵינוֹ מִן הַמִּנִּין, לִפִּי שֶׁאֵינוֹ
עוֹמֵד בְּשׁוֹרָה אַחַת עִם שֶׁאֵר הָאֲצַבֵּעוֹת, וְאֲצַבֵּה אַחַת מִצִּידָה
הַשְּׁנִי, וּבִכֵּךְ יֵשׁ סִימֵן שֶׁאֲחָד מִן הַתְּנַאִים סוֹבֵר 'אַחַת' וְהַשְּׁנִי 'שְׁתֵּים'.
הַגְמָרָא מוֹנָה עֶשְׂרֵה דְּבָרִים הַמְפַּרְעִים לִימוּד הַתּוֹרָה: עֲשֶׂרֶה
דְּבָרִים קָשִׁים לְלִימוּד, דְּהִינּוּ שֶׁהַעוֹשָׂה דְּבָרִים אֵלּוֹ יִקְשֶׁה עָלָיו
לְשִׁמּוֹעַ וְלַהֲבִין דְּבַרֵי תוֹרָה. הָעוֹבֵר תַּחַת הָאֶפְסָר – חֶבֶל, שְׁבוֹ קֶשׁוֹר
[הַנֶּמֶל], וְכֵן שֶׁכֵּן הַעוֹבֵר תַּחַת הַנֶּמֶל [עֲצָמוֹ], וְהָעוֹבֵר בֵּין שְׁנֵי גְּמִלִים,
וְהָעוֹבֵר בֵּין שְׁתֵּי נָשִׁים, וְהָאִשָּׁה הָעוֹבֶרֶת בֵּין שְׁנֵי אַנְשִׁים, וְהָעוֹבֵר
מִתַּחַת רִיחַ רַע שֶׁל גְּבִילָה, שְׁהוֹלֵךְ בְּמִקּוֹם שִׁישׁ בּוֹ רִיחַ רַע שֶׁל
גְּבִילָה, וְהָעוֹבֵר תַּחַת הַנֶּשֶׁר שְׁלֹא עָבְרוּ תַּחְתָּיו מֵיִם בְּמִשְׁךְ אַרְבָּעִים
יּוֹם, וְהָאוֹכֵל פֶּת שְׁלֹא גִשָּׁל – לֹא נִאֲפָהוּ כֵּל צִרְפוֹ, וְהָאוֹכֵל בְּשֶׁר
מִהֶמְקָא לְסִמְרֹן – מִן הַכֶּף שֶׁבָּה חוֹשִׁים אֶת הָאוֹכֵל שְׁבַקְדִּירָה,
וְהַשׁוֹתֶה מֵאֲמַת הַמַּיִם – מִן תַּעֲלָה שֶׁל מֵיִם [וְהָעוֹבֶרֶת בְּבֵית הַקְּבִירָה,
וְהַמְסַבֵּל בְּפְנֵי הַמֵּת, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵף הַקְּרֹאָה אֶת הַקֶּבֶר שֶׁעַל גְּבִי
הַקֶּבֶר הוּא בְּכָלֵל אִילוּ הַדְּבָרִים שֶׁקָּשִׁים לִימוּד].
הַגְמָרָא מְבַאֵרַת בְּרִיתָא הַעוֹסֶקֶת בְּדִינֵי כְבוֹד הַחֲכָמִים: תִּנּוּ רַבִּין
בְּבִרְיָא, כְּשֶׁהַנְּשִׂא נִכְנָם לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, כֵּל הָעָם עוֹמְדִים מִפְּנֵיו,
וְאֵין הֵם יּוֹשְׁבִים עַד שֶׁהוּא אוֹמַר לָהֶם שְׁבוּ. כְּשֶׁאֲבָא בֵּית דִּין נִכְנָם,
עוֹשִׂים לוֹ שׁוֹדָה אַחַת מִקְּבָא וְשׁוֹדָה אַחַת מִקְּבָא, כְּלוֹמֵר, אִילוּ

קודם. שָׁלְחוּ לָהּ – שלחו משם תשובה שסיני עדיף, דָּאָמַר כּר –
 שכך שנינו בברייתא, הָבֵל צָרִיכִין לְמַרְיָא חָפְיָא – הכל צריכים לבעל
 החטים, דהיינו, כולם צריכים למי שיועד משניות וברייתות, לפי
 שהן יסוד ההלכה, כלומר, שהסיני עדיף מן העוקר הרים,
 ולפיכך, יש למנות את רב יוסף לראש הישיבה, וְאִפְּלוּ הָכִי – ואף
 על פי כן לא קָבִיל רַב יוֹסֵף עֲלֵיהָ – לא קיבל רב יוסף על עצמו מינוי
 זה, ועל כן מינו את רבה לראש הישיבה. מִלֵּךְ רַבָּה עֲשָׂרִין וְתַרְתִּי
 שָׁנִין – שימש רבה כראש ישיבה במשך עשרים ושנים שנה, וְהָרַד
 מִלֵּךְ רַב יוֹסֵף – ורק לאחר מכן שימש רב יוסף בתפקיד זה, וְכָל שָׁנִי
 דְּמִלֵּךְ רַבָּה – ובכל אלו השנים שהיה רבה ראש הישיבה, רַב יוֹסֵף
 אִפְּלוּ אוֹמְנָא לְבִיתָהּ לֹא חִלָּה – רב יוסף לא קרא אפילו לאומן
 (ו-מקזי דם) לביתה, לפי שלא רצה לנהוג בשורה כלל, אלא
 כשהיה רוצה להקזי דם היה האומן בא לביתו של רבה, ושם היה
 רב יוסף מקזי דם.
 אֲבִי וְרָבָא וְרַבִּי יוֹרְאָ וְרַבָּה פֶּר מִתְנָה, הוּוּ יְהִי – היו יושבים
 ארבעתם יחדיו, וְהוּוּ צָרִיכִי רִישָׁא – והיו צריכים למנות אחד מהם
 לראש על כולם, אך לא היו יודעים את מי מהם למנות. אֲמַרִי –
 אמרו, כֹּל דָּאָמַר מִלְתָּא וְלֹא מִפְּרִיָּד לְהוּוּ רִישָׁא – כל מי שיאמר דבר
 הלכה ולא יוכלו השומעים להפריכו, הוא יהא ראש לכלם.
 דְּבוּלְהוּ אִפְּרִיָּד – דברי ההלכה שאמרו כולם נפרכו, דָּאָבִי לֹא
 אִפְּרִיָּד – ורק דבריו של אבבי לא הופרכו. חֲזִיית רַבָּה לְאֲבִי דְּנִבְהָ
 רִישָׁא – ראה רבה שגבה ראשו של אבבי וצהלו פניו מאחר שלא
 נפרכו דבריו. אֲמַר לִיה רַבָּה לֵאבִי, נְחֻמֵּי, פָּתַח וְאִמָּא – פתח פיך
 ואמור דרשה, לפי שמן השמים פסקו לך גדולה זו.
 הגמרא מביאה ספק נוסף בענין איזה מן החכמים עדיף: אִיבְעָא
 לָהּ – נסתפקו בני הישיבה, לגבי רבי יוֹרְאָ וְרַבָּה פֶּר רַב מִתְנָה, הִי
 מְנִיחָה עֲדִיף – מי משניהם עדיף. רַבִּי יוֹרְאָ הִיָּה חֲרִיף וּמְקִשָּׁה,
 כלומר, מתוך שהיה חריף ומפולפל היה מקשה ומתיר, וְרַבָּה פֶּר
 כֹּר מִתְנָה הִיָּה תוֹנִן וּפְסִיק, כלומר, לא היה חריף כל כך, אלא היה
 שווה ומעיין היטב בסוגיא, ומתוך כך היה מגיע למסקנת הדברים
 לפי ההלכה. מָאִי – מי מבין שניהם עדיף. תִּיקוּ – תעמוד שאלה זו
 בספק לפי שלא נפשטה.

הדרן ערך בהן משיח וסליקא לה מסכת הוריות

נקראים סמדר.
 "וְתִקַּח לֹו תִבֵּת גִּמְא ותחמרה בחמר וזפת ותשם בה את הילד",
 שואלת הגמרא, מָאִי שָׁנָא – מדוע הניחתו בגימָא, הרי גופו ישתמר
 יותר בשאר עצים חזקים יותר. מתרצת הגמרא, אֲמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר,
 מִיָּבֵן יש להביא ראייה לְצִדִּיקִים שְׁמוֹנֶם חֲבִיבִים עֲלֵיהֶן יוֹתֵר מִגּוֹפִין
 – ולכן השתמשה בדבר זול. וְכָל כֶּף לָמָּה – מדוע חביב עליהם
 ממונם מגופם, לְפִי שְׁאִין פּוֹשְׁטִין יְדֵיהֶן בְּגוֹל. רַבִּי שְׁמוּאֵל פֶּר
 נְחֻמֵּי אֲמַר, הטעם שלקחה גומא, לפי שהוא דָּבָר רָךְ, שְׂכִיבֹל
 לְעִמּוּד – להחזיק ממנו אם תיתקל התיבה בְּפָנֵי דָּבָר רָךְ וּבְפָנֵי
 דָּבָר קָשֶׁה, שהרף, כשנתקל באבן חוזר לאחוריו ולא נשבר. ומה
 שכתוב וְתִקַּח בַּחֲמֶר וּזְפָתָא, תָּנָא, טחו את התיבה בַּחֲמֶר
 מְבַפְּנִים, וּזְפָתָא מְבַחוּץ ולא מבפנים, כִּדִּי שְׁלֹא יֵרִית אוֹתוֹ צָרִיךְ
 יְרִית רַע של הזפת.
 וְתִשָּׁם בָּהּ אֶת הִילָד וְתִשָּׁם בְּסוּף על שפת היאור, מבאר
 הגמרא מהו סוף זה, רַבִּי אֲלֵעָזָר אֹמְרִי, הניחה אותו בִּים סוּף. רַבִּי
 שְׁמוּאֵל פֶּר נְחֻמֵּי אֲמַר

לֹא הָיָה קָרֵב – אילו היתה בהמה זו 'תמורה', לא היה ניתן
 להקריבה. אֲמַר לוֹ רַבִּין שמעון בנו, מִי הֵם הַתְנָאִים הָלָלוּ שָׂאת
 מִיִּמְיָהֶם אֲנִי שׁוֹתֵם – מתורגמם אנו למדים, וְאֵת שְׁמוֹתֵם אֵין אֲנִי
 מְכִידִים. אֲמַר לִיה רַבִּי לרבִּין שמעון בנו, אלו בְּנֵי אָדָם שֶׁבִקְשׁוּ
 לְעִקּוֹר אֵת בְּבוּדָךְ וְאֵת כְּבוֹד בֵּית אָבִיךָ, לפי שרצו ליטול את
 הגדולה מורע דוד המלך וליתנה לאחרים. אֲמַר לִיה רַבִּין שמעון
 בנו את המקרא, וְנִם אֲהַבְתֶּם וְנִם שְׁנֵאתֶם וְנִם קִנְאתֶם בְּכֶר אֲבִיכָה'
 (קהלת טו), כלומר, מאחר ודם כבר מתו אין צריך עוד להענישם
 שלא לומר דבר הלכה בשמם. אֲמַר לִיה רַבִּין שמעון בנו את
 המקרא (תהלים טו) הָאֱלֹהִים תִּמּוּ תִרְבּוֹת לְנֶצַח, כלומר, יש ללמוד
 ממקרא זה שאף על פי שכבר תם האויב מכל מקום יש לזכור
 לנצח את מה שהחריב. אֲמַר לִיה רַבִּין שמעון בנו, הֲנִי מִלִּי הִכָּא
 דָּאֲהֵנוּ מְעַשְׂיָהּ – מקרא זה נאמר באופן שהועילו המעשים של
 האויב, אֲבָל רַבִּין לֹא אֲהֵנוּ מְעַשְׂיָהּ – אלו החכמים לא הועילו
 מעשיהם, ולפיכך אין לזכור להם טעם זה לאחר מותם. הָרַד אֲתָנִי
 לִיה – לאחר מכן שב רבי ושנה לבנו באופן אחר, אֲמַר מִשּׁוּם רַבִּי
 מָאִיר, אִילוּ הָיָה תְּמוּדָה לֹא הָיָה קָרֵב, דהיינו, שקיבל את דבריו,
 והזכיר את שמו של רבי מאיר.
 אֲמַר רַבָּא, אִפְּלוּ רַבִּי דְּעִנּוּתָנָא הוּא – שעניו הוא, מכל מקום כאן
 לא נהג בענוה יתירה, שהרי תָּנָא – שנה לבנו אֲמַר מִשּׁוּם רַבִּי
 מָאִיר, אֲבָל אֲמַר רַבִּי מָאִיר לֹא אֲמַר, דהיינו, אף שחזר בו והסכים
 לומר את השמועה משמו של רבי מאיר, מכל מקום עדיין לא
 הזכירו בשמו משמו, אלא אמר בלשון 'אמרנו משמו של רבי
 מאיר'.
 הגמרא מביאה מחלוקת תנאים איזה מן החכמים עדיף, הבקי או
 החרף: אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, פְּלִיגֵי בָּהּ – נחלקו בענין זה, איזה מן
 החכמים עדיף, חריף או בקי, רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּין. חָד אֲמַר
 – אחד מן התנאים סובר ש'סיני' עדיף, כלומר, תלמיד חכם שיועד
 הרבה משניות וברייתות, והן סדורות לו כנתינתן מסיני, עדיף על
 פני חבירו שהוא חריף ומפולפל ממנו אך אינו בקי כמאור. וְחָד אֲמַר
 – ואחד מן התנאים סובר ש'עוקר הרים' עדיף, כלומר תלמיד חכם
 שהוא חריף ומפולפל עד שהוא כעוקר הרים וטוחנו זה בזה, עדיף
 על פני חבירו שהוא בקי ממנו אך אינו חריף ומפולפל כמותו.
 מספרת הגמרא: רַב יוֹסֵף הִיָּה 'סִינִי' – בקי ביותר, ואילו רַבָּה הִיָּה
 'עוֹקֵר הָרִים' – חריף ומפולפל. ונסתפקו את מי מהם למנות לראש
 הישיבה. שָׁלְחוּ לְתַמָּן – שלחו לארץ ישראל ושאלו אִיזָה מִקָּהם

המשך ביאור למס' סוטה ליום שנים עשר לעומר עמ' א

מְעִיפָא – שלושה חודשים לפני שהחזירה פעם שניה. נמצא
 שילדה בסוף הששה חודשים מהליקוחין השניים, ולכן יכלה להצפינו
 עוד שלשה חודשים לפי שלא חשדו בה שתלד עד שיעברו תשעה
 חודשים מנישואיה. שואלת הגמרא על מה שנאמר 'וְלֹא יִכְלָה עוֹד
 הַצִּפְנִינוּ', אֲמַר, הרי כמו שהצפינה אותו שלשה חודשים תַּצְפִּינָהּ
 וְתִזְוִיל – תמשיך להצפינו. ומי שבת, אֲלֵא – הטעם שלא יכלה
 להצפינו, לפי שְׁכָל הִכָּא דְּהוּוּ שְׁמַעִי מְצָרָא דְּמִתְלִיד יְנוּקָא –
 כשהיו המצרים שומעים שנולד תינוק לישראל, היו מגלים את
 התינוק על ידי שְׁמַמְטוּ יְנוּקָא הָתָם – היו מביאים לשם תינוק אחר,
 כִּי הִיבִי דְּלִישְׁמַעִינָהּ וּמַעֲנִי (בְּהִרְיוֹהָ) – כדי שהתינוק של ישראל
 ישמע אותו ויבכו, ולכן לא יכלה להצפינו עוד את משה מחשש
 שיגלוהו כך. וכמו דְּכַתִּיב וְנָחֲנוּ לָנוּ שׁוֹעֲלִים שׁוֹעֲלִים קָמְנִים
 מחבלים כרמים וגו', כלומר, בת קול אומרת למי הים בשעה
 שהנינינו המצרים לתוכם, תטביעו את השועלים – דהיינו התינוקות
 המצרים, שהם היו מחבלים את הכרמים בעוד כרמנו סמדר – שעל
 ידם היו מגלים את התינוקות של ישראל, שבעוד שהם קטנים ורכים

הוריות. פרק שלישי - בהן משיח דף יד עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רלז רש"י

15 בתוך ביתו. אלא כשזאה רוצה להקין דם היה האונן על לביתה דרבה, ושם היה מקין.
16 ואית דגרסי: שלא רצה לנהוג שררות בעצמו כל אותן שנים שמלך רבה. כלומר, שלא
17 היה לו פנאי להקין עצמו, אלא היה עוסק כל שעה בתורה לפני רבה. חזיה לאביי דגבה
18 רישיה - כלומר, ראה לו הרמת ראש. נחמני פתח - ואמור דרשא, דמשמאי פסקו ליה
19 רבותא. אביי קרו ליה נחמני. (ואיכא דאמרי
20 דבלשון גנאי קרי ליה נחמני, כלומר: עדיין אתה
21 תלמידו של רב נחמן). חריף ופקשה - מתוך
22 פלפול יתירא דהוה ליה הוה מקשה ומתרץ,
23 אבל רבה בר מתנה לא הוה חריף כל כך אלא
24 מתוך שהוא שוחה ומעטין יפה יפה מסיק אליבא
25 דהלכתא.

הדרן עלך בהן משיח
וסליקא לה מסכת הוריות

1 אמר ליה האיוב תמו חרבות לצנח - דמשמאי: אף על פי שכבר מתו - חרבות לצנח, ואין
2 יפה להזכירם. אפילו רבי - דענין הוה, הכא לא נהוג ענותנותא יתירא. דאמר משום רבי
3 מאיר, ולא רצה לומר בהדיא: אמר רבי מאיר. סיני עדיף - מי ששנה משנה ובריייתא
4 סדורין לו בנתינת מדר סיני. וחד אמר עוקר הרים - דחריף ומפולפל בתורה, אף על פי
5 שאין משנה ובריייתא סדורין לו כל כך. רב יוסף
6 - קרו ליה "סיני" לפי שהיו משניות ובריייתות
7 סדורות לו בנתינת מדר סיני, אבל לא היה
8 מפולפל כרבה. הכל צריבין למרי חסאי -
9 כלומר: רב יוסף הוא מרי חסאי, שמשנה
10 ובריייתא סדורין לו מפי השמועה בנתינת מדר
11 סיני. דמשנה ובריייתא אבודן דהלכתא. אופנא
12 לביתיה לא קרא - שלא רצה לנהוג שררה
13 בעצמו כל אותן השנים שמלך רבה, אפילו
14 בהאי שררותא, שלא רצה להביא שום אונן
15 רבן שמעון בן גמליאל ורבנן, חד אמר: סיני עדיף, וחד אמר: עוקר הרים עדיף. רב יוסף סיני, רבה עוקר הרים, שלחו ליה: איזה
16 מהם קודם? שלחו ליה: סיני עדיף, דאמר מר: הכל צריבין למרי חסאי. ואפילו הכי לא קביל רב יוסף עליה. מלך רבה עשרין ותרתין
17 שנים, וחדר מלך רב יוסף. וכל שני דמלך רבה, רב יוסף אפילו אופנא לביתיה לא חליף. אביי ורבא ורבי זירא ורבה בר מתנה הוו
18 יתבי והוו צריכי רישא, אמרי: כל דאמר מלכתא ולא מפריד להו רישא. דכולהו איפריד, דאביי לא איפריד. חזיה רבה לאביי דגבה
19 רישא, אמר ליה: נחמני, פתח ואימא. איבעיא ליה: רבי זירא ורבה בר רב מתנה הי מנייהו עדיף? רבי זירא חריף ומקשה, ורבה
20 בר רב מתנה מתון ומסיק, מאי? תיקו.

הדרן עלך בהן משיח וסליקא לה מסכת הוריות

המשך מעמוד קעג

27 עתה מפרטת המשנה אופן מסוים בידי קדימה: אם פר של הכהן
28 המשיח ופר העדה - פר העלם דבר של ציבור, עומדים שניהם
29 להקריב, הדין הוא שפר של הכהן המשיח קודם לפר העדה בכל
30 מעשיו - בכל מעשי הקרבנות.

גמרא

31 הגמרא מבררת מניין לומדים ש'כל התדיר מחבירו קודם את
32 חבירו': מנא הני מילי - מדיכין לומדים שהתדיר קודם. אמר אביי,
33 יש ללמוד דין זה ממה דאמר קרא (במדבר כח כג) 'מלכד עולת הבקר
34 אשר לעולת התמיד', דהיינו, שיש להוסיף במועדים עוד קרבן חוץ
35 מקרבן התמיד הקרב בבוקר. (למה לי) ולכאורה יש להקשות,
36 מפרך בתיב - מאחר שנאמר 'מלכד עולת הבקר' יודעים אנו שהיא
37 עולת התמיד, ואם כן, 'אשר לעולת התמיד' למה לי - מדוע הוצרך
38 הכתוב להוסיף תיבות אלו. אלא בהכרח צריך לומר דהכי קאמר
39 רחמנא - שכן היא כונת הכתוב, ללמדנו דכל דתדירה קדמה -
40 שכל דבר התדיר מחבירו קודם, ולפיכך קודמת עולת הבוקר לכל
41 הקרבנות, מפני שהיא עולת התמיד התדירה יותר משאר קרבנות.
42 שנינו במשנה: וכל המקודש מחבירו הוא קודם את חבירו.
43 מבררת הגמרא: מנא - מניין שהמקודש קודם. מבארת הגמרא: יש
44 ללמוד זאת מדתנא דבי רבי ישימאל, נאמר בכתוב העוסק בכהנים
45 (ויקרא כא ח) ויש ללמוד ממקרא זה שחייבים להקדים את
46 הכהן לכל דבר שבקדושה, כגון לפתוח ראשון - לקרוא ראשון
47 בתורה, ולקריב ראשון - להיות ראשון לזימון, וכן ליטול מנה יפה
48 ראשון, דהיינו אם כהן חולק איזה דבר עם ישראל, אי לאחר
49 שחלקו לשני חלקים שרים צריך הישראל לומר לכהן טול אתה
50 תחילה איזה חלק שתצעה. ומכאן יש ללמוד שבכל מקום
51 המקודש מחבירו קודם הוא לו.

1 של סוטה תהתוב מדבר, כלומר, שאין הכהן הגדול רשאי לפרוע
2 את ראשה של אשה סוטה, וכן אינו רשאי לפרום את בגדיה, אלא
3 כהן הדיט יעשה זאת, אך לא היינו יודעים מכך שאסור הוא
4 לפרוע את ראשו ולפרום את בגדיו על מת, תלמוד לומר 'את ראשו
5 לא יפרע ובגדיו לא יפרע', ללמד שאינו בפרעיה ופרעיה כל עיקר
6 - שאין נוהג בכהן הגדול דין פריעה ופרימה כלל, אלו דברי רבי
7 יהודה. רבי ישימאל אומר, אינו פורס כדרך ששכני אדם פורסין -
8 אינו קורע בגדיו על מת כדרך שקורעים שאר אנשים, אלא הוא
9 קורע את בגדו מלמטה ואילו הכהן ההדיוט קורע מלמעלה.
10 מבואר מדברי הבריייתא, שלשיטת רבי יהודה אין הכהן הגדול
11 קורע את בגדיו כלל, וכיצד יתכן ששמואל מפרש את המשנה
12 כשיטת רבי יהודה, הרי משנתנו סוברת שהכהן הגדול קורע
13 מלמטה.
14 מתרצת הגמרא: שמואל סבר לה כרבי יהודה בחדא ופליגי עליה
15 בחדא - שמואל סובר כשיטת רבי יהודה בענין אחד, ונחלק עליו
16 בענין אחד. דהיינו, הוא סובר כמותו בזה שאין אדם יוצא בקריעת
17 החלק העליון של הבגד בלא לקרוע את שפת הבגד עצמה,
18 ולפיכך הוא סובר שרשאי הכהן הגדול לקרוע באופן כזה ואינו
19 עובר על דברי הכתוב 'בגדיו לא יפרע', אך הוא חולק עליו במה
20 שהוא סובר שאין כהן גדול קורע כלל, ובזה סובר שמואל כשיטת
21 רבי ישימאל שכהן גדול קורע מלמטה וההדיוט מלמעלה.

משנה

22 משנה זו עוסקת בידי קדימה.
23 תחילה מפרשת המשנה כללים בידי קדימה: כל דבר התדיר
24 [נ-מצוי] יותר מחבירו הרי הוא קודם את חבירו. וכן כל דבר
25 המקודש יותר מחבירו הרי הוא קודם את חבירו.

במקרא 'תורה אחת יהיה לכם', **הא חלק** – אבל אם לא היה ⁶²
הכתוב מקישם זה לזה, **הוה אמינא** – הייתי אומר שנתחילוק ⁶³
בקרבתותיהם, ויביאו המרובים קרבן חדש, שלא מצינו כמותו ⁶⁴
בשאר קרבנות. ויש להקשות על כך, **מאי נייתי** – איזה קרבן יביאו ⁶⁵
שלא מצינו כמותו במקום אחר, **נייתי פר** – אם נאמר שיביאו פר, ⁶⁶
כבר מצינו קרבן כזה, שהרי **צבור בשאר מצות** הוא דמייתו – אם ⁶⁷
עברו הציבור על אחת מן המצוות שבתורה על פי הוראת בית דין, ⁶⁸
הם מביאים פר לחטאת, ונמצא, שאין קרבנם של המרובים ⁶⁹
העובדים עבודה זרה חלוק מהם. ואם נאמר דנייתי – שיביאו פר ⁷⁰
לעולה וישעיר לחטאת, גם קרבן כזה כבר מצינו במקום אחר, שהרי ⁷¹
צבור בעבודת בוקבים הוא דמייתו – אם עברו הציבור על איסור ⁷²
עבודה זרה על פי הוראת בית דין, הם מביאים קרבנות אלו. ואם ⁷³
נאמר דנייתי – שיביאו המרובים העובדים עבודה זרה בשוגג ⁷⁴
עזים קרבנם, הרי נשיא **בשאר מצות** הוא דמייתו – המלך מביא ⁷⁵
קרבן זה על שגגותיו. ואלא נאמר דנייתי – שיביאו שיעיר, ⁷⁶
נמי היינו קרבנו – זה הוא קרבן חטאת של יחיד. ⁷⁷
מתרצת הגמרא: (**אלמא לא**) **איצטריך** – הוצרך הכתוב להשיענו ⁷⁸
שאיין קרבן המרובים חלוק מקרבנות אחרים, משום ד**סלקא דעתך** ⁷⁹
אמינא – סבורים היינו לומר, ש**צבור** העובדים עבודה זרה בשוגג ⁸⁰
דמייתו – מביאים פר לעולה וישעיר לחטאת, הני – אלו הרבים ⁸¹
העובדים עבודה זרה נייתי **איפכא** – יביאו להיפר, **פר לחטאת** ⁸²
וישעיר לעולה, ונמצא שחלוק קרבנם משאר קרבנות שבתורה. ⁸³
נמי – באופן נוסף היה מקום לומר, שאכן **צריך** היה שיביאו ⁸⁴
המרובים קרבן החלוק מקרבנות אחרים, **ואין** לו תפקה – אך מכיון ⁸⁵
שאיין קרבן כזה לא תהיה להם תקנה בקרבן. **קא משמע** לן – על ⁸⁶
כן הוצרך הכתוב להקיש מרובים ליחידים, להשיענו שאין ⁸⁷
קרבנם שונה זה מזה. ⁸⁸
הגמרא מבררת מנין יודעים שמקראות אלו עוסקים בעובדי ⁸⁹
עבודה זרה: מבווא מדברי הברייתא, **דבול עלא מיהת** – שעל ⁹⁰
כל פנים לדעת הכל כי **כתיבי הני קראי** – כשנכתבו מקראות אלו ⁹¹
(במדבר טו כב-לא), **בעבודת בוקבים** הוא דכתיבי – לגבי איסור עבודת ⁹²
כוכבים הם נכתבו. מבררת הגמרא: **מאי משמע** – כיצד משמע ⁹³
שהמקראות עוסקים באיסור עבודת כוכבים. מבארת הגמרא: **אמר** ⁹⁴
רבא, ואי תיקא – ויש אומרים שאמר זאת רבי **יהושע בן לוי**, **ואמר** ⁹⁵
לה כרי – ויש אומרים שמועז זה נאמרה בלא שם החכם ⁹⁶
שאמרה, **אמר קרא** (במדבר טו כב) **יבי תשנו ולא תעשו את כל המצות** ⁹⁷
האלה, איזו היא מצוה שהיא שקולה כנגד כל המצות שבתורה, הני ⁹⁸
אומר זו עבודת בוקבים, שכל המודה בה הרי הוא ככופר בכל ⁹⁹
התורה כולה. ¹⁰⁰
רבי רבי תנא – בישיבתו של רבי ביארו באופן אחר מנין יודעים ¹⁰¹
שמקראות אלו עוסקים בעבודה זרה. והוא משום שמצינו ¹⁰²
לכאורה סתירה בין הפסוקים. בפסוק אחד **אמר קרא** (שם) **אשר** ¹⁰³
דבר ה' אל משה, ומשמע מכך ששמעו ישראל מפי ה' כשדיבר אל ¹⁰⁴
משה, וכתבי בפסוק שלאחריו **אשר צוה ה' אליכם כיד משה**, ¹⁰⁵
ומשמע מכך ששמעו את הציווי מפי משה ולא מפי של ¹⁰⁶
הקדוש ברוך הוא. ולפיכך צריך לומר שמקראות אלו עוסקות ¹⁰⁷
באיסור עבודה זרה, שהרי **איזו היא מצוה שהיא דריבויז של** ¹⁰⁸
הקדוש ברוך הוא וצוה על ידי משה, כלומר, היכן מצינו מצוה שגם ¹⁰⁹
שמעוה ישראל מפי של הקדוש ברוך הוא וגם שמעוה מפי של ¹¹⁰
משה. **הוי אומר זו עבודת בוקבים**, **דתנא רבי ישמעאל**, **אנכי ולא** ¹¹¹
יהיה לה' משה הנהוזה **שמענום** – שתי הדיברות הראשונות ¹¹²
ה' אלהיך אשר הוצאתיך מצרים, **לא יהיה לה' אלהים** ¹¹³
אחרים על פני (שמות כ ב-ג), מפי של הקדוש ברוך הוא בעצמו ¹¹⁴
שמענו אותם, ובוזה מתקיימים דברי המקרא **אשר דבר ה'**, ¹¹⁵
ששמעו בני ישראל את דבר ה', ואילו המקרא **אשר צוה ה'** ¹¹⁶
אליכם ביד משה מתקיים בכמה פרשיות אחרות שבתורה, ¹¹⁷
שנצטוו בהם ישראל על ידי משה שלא להתחוות לעבודה זרה, ¹¹⁸
ולא שמעוה מפי הקדוש ברוך הוא בעצמו. ¹¹⁹
רבי רבי ישמעאל תנא – בישיבתו של רבי ישמעאל ביארו באופן ¹²⁰
אחר מנין יודעים שמקראות אלו עוסקים בענייני עבודה זרה, ¹²¹

ונכתבה האות וי"ר תבינת ואם' לומדים מכך שכונת הכתוב ¹
לחבר המקראות זה לזה, **וילמד המקרא התחתון העוסק בדין ²
היחיד והנשיא והמשיח, מן המקרא העליון העוסק בדין הציבור, ³
כשם שהציבור אינם מביאים קרבן בעבודה זרה אלא בדבר ⁴
שזדונו כרת ושגגתו חטאת, אף היחיד והנשיא והמשיח דינם כן. ⁵
הגמרא מוקשה על כל הדרשות שנתבארו עד עתה: **הניחא** – ⁶
דרשות אלו שנתבארו עד עתה מבווארע יפה **למאן דמפיק** ⁷
ומוציא לה **לעליה** **לנוירה שנה בראמון** – לדעת הסובר ⁸
שלומדים בגזירה שוה את תיבת 'עליה' שנאמרה לגבי חטאת ⁹
הציבור, מתיבת 'עליה' שנאמרה לגבי איסור אחרת אשה, וכפי ¹⁰
שנתבאר. **אלא לרבנן** במסכת יבמות ^(א) **דמפיק לה לעליה לעריות** ¹¹
וצרות – הדרושים את תיבת 'עליה' שנאמרה לגבי אחרת אשה ¹²
לגזירה שוה אחרת, ללמוד הימנה שאסור לאדם לייבם אשה ¹³
שהיא אסורה לו באיסור ערוה, וכן אסור לייבם את צרותיה, ואם ¹⁴
כן, דין זה שאין בית דין חייבים קרבן אלא בדבר שזדונו כרת ¹⁵
ושגגתו חטאת **מנא להו** – מנין הם יודעים זאת. ¹⁶
מתרצת הגמרא: **נפקא להו** – הם לומדים דין זה, **מדתני לה** – ¹⁷
ממה ששנה רבי **יהושע בן לוי לבריה** – לבנו. נאמר (במדבר טו כט-ל) ¹⁸
ותורה אחת יהיה לכם לעשה בשגגה, והנפש אשר תעשה ביד רמה ¹⁹
וגו' את ה' הוא מגדף ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמו, במקרא זה ²⁰
הנקשה בל' התורה כולה, לענין קרבנות, לעבודת בוקבים, שכן ²¹
'תורה אחת' היינו כל התורה, ואילו 'והנפש אשר תעשה ביד רמה' ²²
היינו עובד עבודת כוכבים, ומעתה יש ללמוד דינם של אלו מאלו, ²³
מה – כשם שמצינו לגבי **עבודת בוקבים שחייבין על דונו כרת ועל** ²⁴
שגגתו חטאת, שהרי נאמר בזה (שם טו ל) **הכרת תכרת הנפש ההוא** ²⁵
עונה בה, אף כאן – בכל התורה, אין מביאים קרבן אלא בדבר ²⁶
שחייבין על דונו כרת ועל שגגתו חטאת. ²⁷
מבררת הגמרא: **אשכחן** – מצינו ללמוד מדרשה זו לגבי יחיד נשיא ²⁸
זכון משה, שהרי נאמר באותה פרשה (שם טו כז) **ואם נפש אחת** ²⁹
תחטא בשגגה, ויחיד נשיא ומשיח כולם בכלל נפש אחת הן, ³⁰
וכמו כן יודעים אנו דין זה בין **עבודת בוקבים ובין בשאר מצות**, ³¹
שכן הוקשה כל התורה לעבודת כוכבים. אבל **צבור מנלן** – מהדין ³²
לומדים שאף הציבור אינם חייבים קרבן אלא בדבר שזדונו כרת ³³
ושגגתו חטאת. מבארת הגמרא: **יליף עליון מתחתון** – לומדים את ³⁴
הפרשה העליונה העוסקת בקרבן ציבור של עבודת כוכבים, מן ³⁵
הפרשה התחתונה העוסקת בקרבן יחיד של עבודת כוכבים, כשם ³⁶
שהיחיד אינו חייב קרבן אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, ³⁷
בין בעבודת כוכבים ובין בשאר מצוות, אף הציבור דינם כן. ³⁸
הגמרא שבה לברר את שיטת רבי הלומד גזירה שוה 'עליה עליה' ³⁹
מאחרת אשה לענין שאין חייבין אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו ⁴⁰
חטאת. מבררת הגמרא: **ורבי, הא** – דרשה זו **דרבי יהושע בן לוי**, ⁴¹
המקיש את כל התורה לעבודת כוכבים, **מאי עביד לה** – מה יעשה ⁴²
עמו, הרי אין הוא לומד משם לענין דבר שזדונו כרת ושגגתו ⁴³
חטאת. ⁴⁴
מבארת הגמרא: **מפיק לה** – מוציא הוא דרשה זו **לכדתנא** – למה ⁴⁵
ששינו בברייתא, **לפי שמצינו שחלק הכתוב בין רבים העובדים** ⁴⁶
עבודה זרה במזיד, דהיינו אנשי עיר הנדחת, ליחידים העובדים ⁴⁷
עבודה זרה במזיד, שהרבים מיתתם על ידי בית דין בסתירה, **וממון** ⁴⁸
אבד – ושורפים את כל ממונם, ואילו **יחידים** מיתתם על ידי בית ⁴⁹
דין בסתירה, **וממון פלט** – אינו אובד יחד עמו. **יכול נחלוק** ⁵⁰
בקרבנותיהם – שמא נאמר שיש לחלק אף בין קרבנם של אנשי עיר ⁵¹
אחת העובדים עבודה זרה בשוגג, שלא ידא דומה לשום קרבן ⁵²
בעולם, לא לקרבנם של יחידים ולא לקרבנם של ציבור. **תלמוד** ⁵³
לומר – לכך הוצרך הכתוב לומר **ותורה אחת יהיה וגו' לכם לעשה** ⁵⁴
בשגגה, ובמקרא זה הוקשו מרובים העובדים עבודה זרה בשוגג ⁵⁵
ליחידים, כשם שהיחידים מביאים שעירת עזים לקרבנם, אף ⁵⁶
המרובים דינם כן. ⁵⁷
הגמרא מבווא על ברייתא זו: **מתקיף לה ו-הקשהו רב חלקיה** ⁵⁸
מקירינא. מבווא מדברי הברייתא, **דמקמא** – שטעם הדבר שאין ⁵⁹
אנו מחלקים בין קרבנם של יחידים העובדים עבודה זרה בשוגג ⁶⁰
למרובים, משום ד**לא חלק בזה הכתוב**, אלא הקישם זה לזה ⁶¹**

יהודה, וְיִזְכְּרִי בן סלוא וְיָזַה עם כזבי בת צור המדינית. תָּמַר זָנְתָּה
ונתכוונה לשם מצוה, ולפיכך יִצְאוּ מִמֶּנָּה מַלְכִים וְנִבְיָאִים, ואלו
מִקְרָא זה לענין דבר ערוה, לפי שמצינו את התיבות שבמקרא זה
נוכחות במקראות אחרים לענין ערוה. את הלשון 'וְיִזְכְּרִי לֹא'
מצינו לגבי אשת פוטיפר, שנאמר בה (שם לו) 'וְיִזְכְּרִי אֵשֶׁת אֲדֹנָיו
אֶת עֲוֹנָהּ', וכוונתה היתה לחטוא עם יוסף בדבר ערוה. את
הלשון 'אֶת עֲוֹנָיו' מצינו לגבי שמשון, שחפץ היה לישא אשה
מבנות פלשתים, שנאמר (שופטים יד א) 'וַיֹּאמֶר שֹׁמֵשׁוֹן [וְגו'] אוֹתָהּ
קָה לִי כִּי הִיא יִשְׁרָה בְּעֵינַי'. את הלשון 'וְיִזְכְּרִי' שנאמרה לגבי לוט,
מצינו אצל שכם בן חמור שנטל את דינה בעל כרחו, שנאמר
(בראשית לו ד) 'וַיִּזְכְּרֵהּ אֹתָהּ שָׁכֶם בֶּן חָמוֹר'. את הלשון 'אֶת כָּל כִּפּוֹר
הַדֶּרֶךְ' מצינו לגבי אשה זונה, שנאמר (משלי יב ב) 'כִּי כֶּעָר אִשָּׁה זֹנָה
עַד כִּכּוֹר לֶחֶם'. ואת הלשון 'כִּי כָלָה מִשְׁקָה' שנאמרה בלוט, מצינו
לענין דבר ערוה, שנאמר (דודסע ב) 'כִּי זָנְתָה אִמָּם הַבִּישָׁה הַזֹּאת
כִּי אִמָּרָה אֶלְכָּה אַחֲרֵי מֵאָהָבִי נָתַן לִחְמִי וּמִימִי צִמְרִי וּפִשְׁתִּי שָׁמְנִי
וְשִׁקּוּנִי'.
ומאחר ומצינו שכל המקרא העוסק בלוט מרמז על דבר ערוה,
בהכרח צריך לומר שכל היתה כוונתו במעשה זה שבה על בנותיו,
ולפיכך יש לקרוא עליו את המקרא 'ופושעים יכשלו בם'.
מקשה הגמרא: וְהָאֵל מִיָּנִים אֵינִים – והרי אנוס היה במעשה זה,
שהשקוהו בנותיו יין עד שנשתכר ולא ידע מה הוא עושה, כמאמר
הכתוב (בראשית יט לג) 'וְלֹא יָדַע בְּשִׁכְכָהּ וּבְקוֹמָהּ', ומדוע מכנים
אותו 'פושע'.
מתרצת הגמרא: תָּמַר מִשּׁוֹם רָבִי יוֹסֵף בֶּר רָבִי חֲנִנִי, לָמָּה
נִקְדָּה – מדוע יש נקודה על האות ו'י' שכתבת 'ובקומה', שֶׁל
בְּכִידָה – שנאמרה לגבי הבת הגדולה, לֹאֶרְךָ, שֶׁבְּשִׁכְכָהּ
עמו אכן לא יָדַע לוֹט ממעשה, שהרי שיכור היה, אֶבֶל
בְּקוֹמָה יָדַע והרגיש במעשה שהיה, ועל כן לא היה אנוס
בדבר זה.
שבה הגמרא ומקשה: וְהָאֵל הָיוּ לִיה לְמַעֲכָד – וכי מה יכול היה
לעשות כדי למנוע את שיכרותו עמו, ומדוע נקרא פושע, הרי ידע
על כך רק בשעת קימתה ואז מֵאֵי הָיָה הָיוּ – מה שהיה, היה.
מתרצת הגמרא: אכן על מעשה הבת הבכירה אנוס היה, אבל
נִפְקָא מִיָּנִים דְּלִפְנֵי אֲחֵירָא לֹא אֲבִיעִי לִיה לְמִשְׁתִּי – היה לו
ללמוד מכך שבערב אחר לא ישתה יין, כדי שלא ישתכר ויכשל
שוב במעשה כזה, ומאחר שלא נזהר בכך ונכשל בזה בלילה
שלאחר מכן עם הבת הצעירה, יש לקרוא עליו את המקרא
'ופושעים יכשלו בם'.
הגמרא מביאה דרשה נוספת בענין לוט: דָּרַשׁ רַבָּה, מֵאֵי דְּכָתִיב
(משלי יח יט) 'אִם נִפְשָׁע מִקְרָתָי עַוְ וּמִדִּינִים בְּכִרְיָה אֲרָמוֹן'. וביאר,
מֵאֵי נִפְשָׁע מִקְרָתָי עַוְ זה לוֹט שִׁפְשֵׁף מִאֲבָרָהּ, שכן 'עוֹו' זה
אברהם, ולוט נקרא אחר לאברהם, ו'נפשע' הוא מלשון 'מדר',
ולוט מדר באברהם כשפירש ממנו. וביאר המשך הכתוב
'וּמִדִּינִים בְּכִרְיָה אֲרָמוֹן', היינו שעל ידי מעשיו גרם לוֹט שֶׁהִמִּיל
מִדִּינִים – (מריבות) בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמּוֹן וּמוֹאב, שאין עמון ומואב
יכולים להכנס לתוך עם ישראל, כפי שהבריחים מונעים מן
האנשים להכנס לתוך הארמון, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כג ד) 'לֹא יָבֹא עַמּוֹנִי
וּמוֹאבִי בְּקָהֶל ה'".
הגמרא מביאה דרשה נוספת בענין לוט: דָּרַשׁ רַבָּה, וְאֵי תִּמָּא – ויש
אומרים שדרשה זו דרש רבי יצחק, מֵאֵי דְּכָתִיב (משלי יח א) 'לְתֹאֲנָה
יִבְקֵשׁ נִפְקָד (ו) בְּכָל תּוֹשִׁיָה וְתִגְלַע'. וביאר, לְתֹאֲנָה יִבְקֵשׁ נִפְקָד זה
לוֹט שֶׁנִּפְקָד מִאֲבָרָהּ, וביקש תאוה של עבירה, (ו) בְּכָל תּוֹשִׁיָה
יִתְגַּלַּע, 'תושיה' היינו התורה, ו'יתגלע' הוא לשון גילוי, דהיינו,
שנתגלה קלונו בתורה, ומאחר ונקט הכתוב 'ובכל תושיה', יש
ללמוד שהכוונה בזה שֶׁנִּתְגַּלַּח קְלוֹנוֹ – (בושתו) על ידי שתי תורות,
על ידי התורה שכתבת הנקראת בְּכָתִי בְּנִיזוֹת, שנאמר בה (דברים
כג ד) 'לֹא יָבֹא עַמּוֹנִי וּמוֹאבִי בְּקָהֶל ה''. ועל ידי התורה שבעל פה
ההלמדת בְּכָתִי מִדְּרָשׁוֹת, דְּתַנֵּן – ששנינו בה (בבבב עו) עַמּוֹנִי וּמוֹאבִי
אֲסוּרִין לבוא בקהל ישראל, ואיסורם הוא אִיסוּר עוֹלָם שאין לו
היתר.
הגמרא מביאה מִימְרָא נוספת בענין שנתבאר לעיל שמעשי האדם
תלויים בכוונתו: וְאִמָּר עוֹלָא, תָּמַר כִּלְתּוֹ שֶׁל יְהוּדָה זָנְתָה עם

יהודה, וְיִזְכְּרִי בן סלוא וְיָזַה עם כזבי בת צור המדינית. תָּמַר זָנְתָּה
ונתכוונה לשם מצוה, ולפיכך יִצְאוּ מִמֶּנָּה מַלְכִים וְנִבְיָאִים, ואלו
מִקְרָא זה לענין דבר ערוה, לפי שמצינו את התיבות שבמקרא זה
נוכחות במקראות אחרים לענין ערוה. את הלשון 'וְיִזְכְּרִי לֹא'
מצינו לגבי אשת פוטיפר, שנאמר בה (שם לו) 'וְיִזְכְּרִי אֵשֶׁת אֲדֹנָיו
אֶת עֲוֹנָהּ', וכוונתה היתה לחטוא עם יוסף בדבר ערוה. את
הלשון 'אֶת עֲוֹנָיו' מצינו לגבי שמשון, שחפץ היה לישא אשה
מבנות פלשתים, שנאמר (שופטים יד א) 'וַיֹּאמֶר שֹׁמֵשׁוֹן [וְגו'] אוֹתָהּ
קָה לִי כִּי הִיא יִשְׁרָה בְּעֵינַי'. את הלשון 'וְיִזְכְּרִי' שנאמרה לגבי לוט,
מצינו אצל שכם בן חמור שנטל את דינה בעל כרחו, שנאמר
(בראשית לו ד) 'וַיִּזְכְּרֵהּ אֹתָהּ שָׁכֶם בֶּן חָמוֹר'. את הלשון 'אֶת כָּל כִּפּוֹר
הַדֶּרֶךְ' מצינו לגבי אשה זונה, שנאמר (משלי יב ב) 'כִּי כֶּעָר אִשָּׁה זֹנָה
עַד כִּכּוֹר לֶחֶם'. ואת הלשון 'כִּי כָלָה מִשְׁקָה' שנאמרה בלוט, מצינו
לענין דבר ערוה, שנאמר (דודסע ב) 'כִּי זָנְתָה אִמָּם הַבִּישָׁה הַזֹּאת
כִּי אִמָּרָה אֶלְכָּה אַחֲרֵי מֵאָהָבִי נָתַן לִחְמִי וּמִימִי צִמְרִי וּפִשְׁתִּי שָׁמְנִי
וְשִׁקּוּנִי'.
ומאחר ומצינו שכל המקרא העוסק בלוט מרמז על דבר ערוה,
בהכרח צריך לומר שכל היתה כוונתו במעשה זה שבה על בנותיו,
ולפיכך יש לקרוא עליו את המקרא 'ופושעים יכשלו בם'.
מקשה הגמרא: וְהָאֵל מִיָּנִים אֵינִים – והרי אנוס היה במעשה זה,
שהשקוהו בנותיו יין עד שנשתכר ולא ידע מה הוא עושה, כמאמר
הכתוב (בראשית יט לג) 'וְלֹא יָדַע בְּשִׁכְכָהּ וּבְקוֹמָהּ', ומדוע מכנים
אותו 'פושע'.
מתרצת הגמרא: תָּמַר מִשּׁוֹם רָבִי יוֹסֵף בֶּר רָבִי חֲנִנִי, לָמָּה
נִקְדָּה – מדוע יש נקודה על האות ו'י' שכתבת 'ובקומה', שֶׁל
בְּכִידָה – שנאמרה לגבי הבת הגדולה, לֹאֶרְךָ, שֶׁבְּשִׁכְכָהּ
עמו אכן לא יָדַע לוֹט ממעשה, שהרי שיכור היה, אֶבֶל
בְּקוֹמָה יָדַע והרגיש במעשה שהיה, ועל כן לא היה אנוס
בדבר זה.
שבה הגמרא ומקשה: וְהָאֵל הָיוּ לִיה לְמַעֲכָד – וכי מה יכול היה
לעשות כדי למנוע את שיכרותו עמו, ומדוע נקרא פושע, הרי ידע
על כך רק בשעת קימתה ואז מֵאֵי הָיָה הָיוּ – מה שהיה, היה.
מתרצת הגמרא: אכן על מעשה הבת הבכירה אנוס היה, אבל
נִפְקָא מִיָּנִים דְּלִפְנֵי אֲחֵירָא לֹא אֲבִיעִי לִיה לְמִשְׁתִּי – היה לו
ללמוד מכך שבערב אחר לא ישתה יין, כדי שלא ישתכר ויכשל
שוב במעשה כזה, ומאחר שלא נזהר בכך ונכשל בזה בלילה
שלאחר מכן עם הבת הצעירה, יש לקרוא עליו את המקרא
'ופושעים יכשלו בם'.
הגמרא מביאה דרשה נוספת בענין לוט: דָּרַשׁ רַבָּה, מֵאֵי דְּכָתִיב
(משלי יח יט) 'אִם נִפְשָׁע מִקְרָתָי עַוְ וּמִדִּינִים בְּכִרְיָה אֲרָמוֹן'. וביאר,
מֵאֵי נִפְשָׁע מִקְרָתָי עַוְ זה לוֹט שִׁפְשֵׁף מִאֲבָרָהּ, שכן 'עוֹו' זה
אברהם, ולוט נקרא אחר לאברהם, ו'נפשע' הוא מלשון 'מדר',
ולוט מדר באברהם כשפירש ממנו. וביאר המשך הכתוב
'וּמִדִּינִים בְּכִרְיָה אֲרָמוֹן', היינו שעל ידי מעשיו גרם לוֹט שֶׁהִמִּיל
מִדִּינִים – (מריבות) בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמּוֹן וּמוֹאב, שאין עמון ומואב
יכולים להכנס לתוך עם ישראל, כפי שהבריחים מונעים מן
האנשים להכנס לתוך הארמון, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כג ד) 'לֹא יָבֹא עַמּוֹנִי
וּמוֹאבִי בְּקָהֶל ה'".
הגמרא מביאה דרשה נוספת בענין לוט: דָּרַשׁ רַבָּה, וְאֵי תִּמָּא – ויש
אומרים שדרשה זו דרש רבי יצחק, מֵאֵי דְּכָתִיב (משלי יח א) 'לְתֹאֲנָה
יִבְקֵשׁ נִפְקָד (ו) בְּכָל תּוֹשִׁיָה וְתִגְלַע'. וביאר, לְתֹאֲנָה יִבְקֵשׁ נִפְקָד זה
לוֹט שֶׁנִּפְקָד מִאֲבָרָהּ, וביקש תאוה של עבירה, (ו) בְּכָל תּוֹשִׁיָה
יִתְגַּלַּע, 'תושיה' היינו התורה, ו'יתגלע' הוא לשון גילוי, דהיינו,
שנתגלה קלונו בתורה, ומאחר ונקט הכתוב 'ובכל תושיה', יש
ללמוד שהכוונה בזה שֶׁנִּתְגַּלַּח קְלוֹנוֹ – (בושתו) על ידי שתי תורות,
על ידי התורה שכתבת הנקראת בְּכָתִי בְּנִיזוֹת, שנאמר בה (דברים
כג ד) 'לֹא יָבֹא עַמּוֹנִי וּמוֹאבִי בְּקָהֶל ה''. ועל ידי התורה שבעל פה
ההלמדת בְּכָתִי מִדְּרָשׁוֹת, דְּתַנֵּן – ששנינו בה (בבבב עו) עַמּוֹנִי וּמוֹאבִי
אֲסוּרִין לבוא בקהל ישראל, ואיסורם הוא אִיסוּר עוֹלָם שאין לו
היתר.
הגמרא מביאה מִימְרָא נוספת בענין שנתבאר לעיל שמעשי האדם
תלויים בכוונתו: וְאִמָּר עוֹלָא, תָּמַר כִּלְתּוֹ שֶׁל יְהוּדָה זָנְתָה עם

60 אִמְרַת כָּזָב שְׁאִינוּ מִטְמָא אֶלָּא מִן הַדִּיבּוּר וְאִילָךְ, הֵינּוּ מְכִינן שָׁכָן אֵין
 61 מִטְמָא בְּאוֹנֶם, שְׁאֵם רָאָה זִיבָה מִחֻמַּת אוֹנֶס אֵינוּ נִטְמָא, וּלְפִיכָךְ יֵשׁ
 62 לוֹמַר שְׁאִינוּ מִטְמָא אֶלָּא מִן הַדִּיבּוּר וְאִילָךְ, תֵּאֲמַר בְּנִגְעִים שְׁמִטְמָאִין
 63 בְּאוֹנֶם, שְׁאֵם בָּאז נִגְעִים עַל הָאָדָם מִחֻמַּת זִיבָה אוֹנֶס הָרִי זֶה טָמֵא,
 64 וּלְפִיכָךְ הִיָּה אֲפֻשֶׁר לוֹמַר שִׁיטְמָאוּ לֵאחֲרֵי הַדִּיבּוּר גַּם נִגְעִים
 65 שֶׁהִתְחִילוּ קוֹדֵם הַדִּיבּוּר. תִּלְמִד לִזְמַר אֲדָם כִּי יִהְיֶה בִלְשׁוֹן עֲתִיד,
 66 לִלְמֹדךְ שְׁאִין מִטְמָאִים אֶלָּא נִגְעִים שֶׁהִתְחִילוּ מִן הַדִּיבּוּר וְאִילָךְ –
 67 לֵאחֲרֵי מִתֵּן תּוֹרָה, אֵךְ נִגְעִים שֶׁהִתְחִילוּ קוֹדֵם מִתֵּן תּוֹרָה אֵינֶם
 68 מִטְמָאִים לֵאחֲרֵי מִכֵּן.
 69 מְבוֹאֵר מְדַבְּרֵי הַבְּרִייתָא, שְׁנֵעִים הַבָּאִים בְּאוֹנֶס הָרִי הֵם מִטְמָאִים,
 70 וְשֵׁלָא כְּשִׁיתֵּת רַבִּי שְׁמַעוֹן הַסּוֹבֵר שְׁנֵעִי אוֹנֶסִים אֵינֶם מִטְמָאִים.
 71 מְשִׁיבָה הִגְמָרָא: רַבָּא אָמַר, פֶּרֶט לִנְגְעֵי רוּחוֹת. כְּלוּמַר, אֵין לְהַקְשׁוֹת
 72 סְתִירָה בֵּין דְּבָרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן לְדְבָרֵי הַבְּרִייתָא, לְפִי שֶׁהַבְּרִייתָא
 73 עוֹסֶקֶת בְּנִגְעֵי אוֹנֶסִים הַבָּאִים עַל יְדֵי נְפִילָה אוֹ מַכָּה אוֹ כּוּיָה וְכוּיָצָא
 74 בּוֹה, וּבֵאלּוּ אֵף רַבִּי שְׁמַעוֹן מוֹדֵה שֵׁשׁ בְּהֵם טוֹמָאָה, וְלֹא אִמַּר רַבִּי
 75 שְׁמַעוֹן 'פֶּרֶט לִנְגְעֵי אוֹנֶסִין' אֶלָּא בְּנִגְעִים הַבָּאִים עַל יְדֵי שְׂדִים
 76 וְרוּחוֹת, שְׁנֵעִים אֵלוּ אֵינֶם מִטְמָאִים, אֲבָל בִּשְׂאֵר אוֹנֶסִים הַבָּאִים
 77 בִּידֵי אָדָם, אֵף הוּא מוֹדֵה מִטְמָאִים. רַב פֶּסָא אָמַר, פֶּרֶט לִנְגְעֵי
 78 בְּשָׂפִים – בְּנִגְעֵים הַבָּאִים עַל יְדֵי כְּשָׁפִים סוֹבֵר רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁאֵינֶם
 79 מִטְמָאִים, אֵךְ בִּשְׂאֵר נִגְעִים אֵף הוּא סוֹבֵר כְּדִבְרֵי הַבְּרִייתָא שֵׁשׁ
 80 בְּהֵם טוֹמָאָה.
 81 הִגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הָעוֹסֶקֶת בְּדִין נָשִׂיא שְׁנִצְטָרַע: תִּנּוּ רַבָּן
 82 בְּבִרְייתָא, נִאֲמַר בְּכֻתּוּב (ויקרא ד כב) 'אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא', שְׁאֵם הַמֶּלֶךְ
 83 חוּטָא בְּשִׁגְגָה עֲלֵיו לְהַבִּיא שְׁעִיר עִזִּים לְקָרְבָּנוֹ, וְיֵשׁ לִלְמֹד מְדַבְּרֵי
 84 הַמֶּקְרָא שֶׁרַק בְּהִדּוּתוֹ בְּנִשְׂאוֹתוֹ מְבִיא הוּא קָרְבָּן זֶה, פֶּרֶט לְחוּלָה –
 85 שְׁאֵם נִחְלָה הַמֶּלֶךְ הָרִי זֶה נִדְּחָה מִמְּלֻכוֹתוֹ וְאֵינוּ מְבִיא לְחֻטָּאוֹ
 86 אֶלָּא כְּשֶׁבָה אוֹ שְׁעִירָה כְּהִדּוּתוֹ.
 87 שׁוֹאֵל הִגְמָרָא: מִשּׁוּם דִּתְּהוּ לִיָּה חוּלָה אוֹדְתִי לִיָּה מְשִׁיאוֹתֶיהָ – וְכִי
 88 מִשּׁוּם שְׁנַעֲשָׂה הַמֶּלֶךְ חוּלָה נִדְּחָה מִמְּלֻכוֹתוֹ, הָרִי וְדֹאֵי אֵין הַדְּבָר
 89 כֵּן, וְאֵם כֵּן מִדּוּעַ אֵינוּ מְבִיא שְׁעִיר עִזִּים לְחֻטָּאוֹ.
 90 מְשִׁיבָה הִגְמָרָא: אָמַר רַב אֲבָדִימִי בִּרְ הָמָא, כּוֹונֵת הַבְּרִייתָא הִיא פֶּרֶט
 91 לְנָשִׂיא שְׁנִצְטָרַע, שְׁהוּא נִדְּחָה מִמְּלֻכוֹתוֹ, וְשׁוּב אֵינוּ מְבִיא קָרְבָּן נָשִׂיא
 92 אֶלָּא קָרְבָּן הַדּוּטוֹ. וְיֵשׁ לִלְמֹד שְׁהוּא כְּהִדּוּטוֹ מַעֲזוּרִיָּה (עִזּוּהוּ) הַמֶּלֶךְ
 93 שְׁנַעֲשָׂה מַצּוּרֵי לֵאחֲרֵי שְׁבִיקֵשׁ לְהַקְטִיר עַל מִזְבֵּחַ הַקְּטוֹרֶת, שְׁנִצְטָרַע
 94 (מִלְכִּים ב' טו) 'וַיִּנְגַּע ה' אֶת הַמֶּלֶךְ, וַיְהִי מִצָּרֵעַ עַד יוֹם מוֹתוֹ, וַיָּשָׁב כְּבִית
 95 הַחֲפְשִׁית, וַיּוֹתֵם בֵּן הַמֶּלֶךְ עַל הַכִּתִּי'. כְּלוּמַר, מִשְׁעָה שְׁנִצְטָרַע נַעֲשָׂה
 96 חֲפְשִׁי מַעֲנִינֵי הַמְּלָכוּת, וְיוֹתֵם בְּנוֹ הִיָּה מְמוּנָה בְּמִקּוֹמוֹ לִשְׁפּוֹט אֶת
 97 הָעָם. וְיֵשׁ לִלְמֹד מִכָּאן, שְׁמֶלֶךְ שְׁנִצְטָרַע נִדְּחָה מִמְּלֻכוֹתוֹ, וּמִמִּילָא
 98 הוּא מְבִיא קָרְבָּן הַדּוּטוֹ.
 99 הִגְמָרָא מְדִיקֵת אֶת דְּבָרֵי הַכְּתוּב 'וַיֵּשֶׁב בְּבֵית הַחֲפְשִׁית': מִדְּקָאָמַר
 100 בְּכּוֹונָה שֶׁלֹּאֵךְ שְׁנִצְטָרַע יֵשֶׁב הַמֶּלֶךְ בְּבֵית הַחֲפְשִׁית, כְּלוּמַר
 101 שְׁנַעֲשָׂה חֲפְשִׁי מַעֲנִינֵי הַמְּלָכוּת. מְכָלָל – מִשְׁמַע מִזֶּה דְּעֵד הַשְּׁתָּא
 102 עֲבָד הָוָה – שְׁעַד עֵתָה עֶבֶד הִיָּה, מֵאחֲרֵי שְׁהִיוּ מוֹטְלִים עֲלֵיו כָּל עֲנִינֵי
 103 הַצִּיּוּר. וְהָרִי זֶה כִּי הָאֵ – כְּמוֹ בְּמַעֲשֵׂה שְׁהִיָּה, דְּרָבִן גְּמִלְיָאֵל וְרַבִּי
 104 יְהוֹשֻׁעַ הָיוּ אוֹרֵי כְּסָפִיתָא – הִיוּ מְפַלְגִים בְּסָפִינָה, בְּהָרִי דְּרָבִן גְּמִלְיָאֵל
 105 הָיוּ פִּיתָא – רַבִּן גְּמִלְיָאֵל נָטַל עֲמוֹ צִידָה לְדֶרֶךְ לַחֵם, בְּהָרִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ
 106 הָיוּ פִּיתָא וְסוּלָתָא – וְאֵילוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נָטַל עֲמוֹ צִידָה לְדֶרֶךְ לַחֵם
 107 וְסוּלָתָא – (קִמַּח חִטִּים נָקִי), מֵאחֲרֵי אוֹרֵיעַ עֵיבוֹב בְּמַהֲלָכָה שֶׁל
 108 הַסָּפִינָה שְׁלִים פִּיתִיתָא דְּרָבִן גְּמִלְיָאֵל – נִגְמַר לַחֲמוֹ שֶׁל רַבִּן גְּמִלְיָאֵל,
 109 כְּמֶךְ אֶסְפּוּלִיתָא דְּרָבִי יְהוֹשֻׁעַ – וְהִיָּה נִזּוֹן מִן הַסּוּלָתָא שֶׁהִבִּיא עֲמוֹ רַבִּי
 110 יְהוֹשֻׁעַ. אָמַר לִיָּה רַבִּן גְּמִלְיָאֵל לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, מִי הָיוּ יָדְעַת דִּתְּהוּ לָן
 111 עֵיבוֹבָא בְּכִיל הָאֵ – הָאֵם יוֹדַע הִיָּת שִׁיאָרַע לָנוּ עֵיבוֹב גְּדוֹל כּוֹה,
 112 דְּאִיתִּיתָא סוּלָתָא – וּמִפְּנֵי כֵךְ הִבָּאת סוּלָתָא בְּנוֹסָף לַחֵם. אָמַר לִיָּה רַבִּי
 113 יְהוֹשֻׁעַ לְרַבִּן גְּמִלְיָאֵל, לֹא הִיָּתִי יוֹדַע זֹאת, אֶלָּא שִׁיּוּדַע אֲנִי שֵׁשׁ
 114 בּוֹכָב אֲחֵךְ, לְשִׁבְעִים שָׁנָה עוֹלָה – הָעוֹלָה פְּנַעַם בְּשִׁבְעִים שָׁנָה, וּמִתְּעָה
 115 אֶת (הַסָּפִינָת) [הַסָּפִינָת] – מִתְּעָה אֶת מַנְהִיגֵי הַסָּפִינָתִים מִן הַדֶּרֶךְ
 116 הַשְּׂרָה, וְאֲמַרְתִּי בְּלִבִּי שָׁמָּה יֵעָלֶה אוֹתוֹ כּוֹכָב בְּזִמְן הַפִּלְגָּתוֹ וַיִּתְּעָה
 117 [אוֹתָנִי] מִן הַדֶּרֶךְ, וּלְפִיכָךְ נִטְלַחִי עֲמִי צִידָה רַבָּה. אָמַר לִיָּה רַבִּן
 118 גְּמִלְיָאֵל לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, כֵּל כֵּךְ הִרְבָּה חֲכָמָה יֵשׁ בְּיָדְךָ, וְאֵף עַל פִּי כֵן

1 הָרִין נוֹתֵן שְׁלָא יָבִיא אֶת חֻטָּאוֹתָיו עַל הַשְּׁגָגוֹת הַקְּדוּמוֹת שֶׁחֻטָּא בְּהֵן
 2 קוֹדֵם שְׁנִתְמַנָּה.
 3 מִתְּרַצָּת הַבְּרִייתָא: שְׁאִי אֲפֻשֶׁר לִלְמֹד זֹאת בְּקַל וְחוֹמֵר לְפִי שֵׁשׁ
 4 לוֹ פִּירְכָּא, מַה לְכַחַן מְשִׁיָּה שָׁכָן אֵין מְבִיא אֶת קָרְבָּנוֹ אִם חֻטָּא
 5 בְּשִׁגְגָתָא מְעַשָּׂה בְּלִבּוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הִיָּתָה עֲמָה שְׁגָגַת הוֹרָאָה, תֵּאֲמַר
 6 בְּנִשְׂיָא שְׁמִבִּיא אֶת חֻטָּאוֹתָיו אֵף אִם חֻטָּא רַק בְּשִׁגְגָתָא מְעַשָּׂה, וְהוּאִיל
 7 וְהוּא מְבִיא קָרְבָּן נָשִׂיא בְּשִׁגְגָתָא מְעַשָּׂה לְבִדָּה, הִיָּה אֲפֻשֶׁר לוֹמַר שְׁבִיבִיא
 8 אֶת חֻטָּאוֹתֵי הַמִּיּוּחָדוֹת לוֹ אֵף עַל הַשְּׁגָגוֹת הַקְּדוּמוֹת שֶׁחֻטָּא בְּהֵן קוֹדֵם
 9 שְׁנִתְמַנָּה, תִּלְמִד לִזְמַר – לְכָךְ הוּצָרָךְ הַכְּתוּב לוֹמַר 'אֲשֶׁר נָשִׂיא
 10 יִחְטָא', לִלְמֹדךְ, שְׁאִינוּ מְבִיא אֶת קָרְבָּנוֹ הַמִּיּוּחָד לוֹ אֶלָּא כְּשִׁחְטָא
 11 וְהָרִי הוּא נָשִׂיא, לֵאחֲרֵי שְׁנִתְמַנָּה, וְלֹא כְּשִׁחְטָא וְעוֹדָהוּ הָרִיּוֹת קוֹדֵם
 12 שְׁנִתְמַנָּה.
 13 הִגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא לְגַבִּי חֻטָּאוֹ שֶׁל נָשִׂיא: תִּנּוּ רַבָּן בְּבִרְייתָא,
 14 נִאֲמַר בְּכֻתּוּב (ויקרא ד כב) 'אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא', וְיֵשׁ לְבָרֵר אֶת כּוֹונַת
 15 הַמֶּקְרָא, מִדּוּעַ נִקְטָ בִלְשׁוֹן דְּוִי 'אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא', שְׁמַשְׁמַע מִכֵּךְ
 16 שְׁעֲתִיד הַנָּשִׂיא לְחֻטָּאוֹ, וְלֹא נִקְטָ בִלְשׁוֹן סִפְךָ 'אִם נָשִׂיא יִחְטָא', וְכֹל
 17 גִּזְרָה – שְׁמָא הַכּוֹונָה בּוֹה הִיא שֵׁשׁ גִּזְרָה מִלְּפָנֵי הַמֶּקוֹם שְׁעֲתִיד
 18 הַנָּשִׂיא לְחֻטָּאוֹ. תִּלְמִד לִזְמַר – לְכָךְ הוּצָרָךְ הַכְּתוּב לוֹמַר לְשׁוֹן סִפְךָ,
 19 לְגַבִּי כֵהן גְּדוֹל 'אִם תִּפְּחֹן הַמִּשְׁחִית הַחֲטָא' (שם ד ג), וּמַעֲתָה יֵשׁ לִלְמֹד,
 20 מַה תִּיבֵת 'יִחְטָא' הָאֲמוּרָה לְחֵלְן – לְגַבִּי כֵהן גְּדוֹל, הַכּוֹונָה בּוֹה הִיא
 21 לְכִשְׁחִיטָא – אִם יִחְטָא, שְׁהִרִי נִקְטָ בּוֹ הַכְּתוּב לְשׁוֹן 'אִם', אֵף תִּיבֵת
 22 'יִחְטָא' הָאֲמוּרָה כָּאֵן – לְגַבִּי נָשִׂיא, הַכּוֹונָה בּוֹה הִיא לְכִשְׁחִיטָא – אִם
 23 יִחְטָא, וְאֵין כָּאֵן גִּזְרָה מִשְׁמִים שְׁעֲתִיד הוּא לְחֻטָּאוֹ.
 24 הִגְמָרָא מְבָרַרֵת אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִייתָא: אָמַר מִרְ, וְכֹל גִּזְרָה הִיא מִלְּפָנֵי
 25 הַמֶּקוֹם שֶׁהַנָּשִׂיא יִחְטָא. מִקְשָׁה הִגְמָרָא: גִּזְרָה מְחִיבָא תִּיבִי – מִדְּהִיבֵן
 26 תְּבוּאָה, כְּלוּמַר, זִיכֵן מְצִינוּ גִזְרָה כַּעֲיֵן זוֹ עַל דְּבָר רַע, וּמֵאחֲרֵי וְלֹא
 27 מְצִינוּ גִזְרָה כּוֹז, מִדּוּעַ צָרִיךְ לִלְמֹד מִכּוֹחַ מְשִׁיחַ שְׁאֵין זֶה אֶלָּא סִפְךָ.
 28 מִתְּרַצָּת הִגְמָרָא: אָמַרְי – אִמְרוּ בְּנֵי הַיְּשִׁיבָה, אֵין, אֲשִׁכְּחֵן – אֲכֵן מְצִינוּ
 29 גִזְרָה עַל דְּבָר רַע, דְּכִתְּבִים לְגַבִּי נִגְעֵי בְּתִים (ויקרא יד לד) 'וַיִּתְּחִי נִגְעַ
 30 צִרְעָתָא בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֵיחֲבִים', וְשִׁנְיוֹ עַל כֵּךְ בְּבִרְייתָא, שְׁבִשְׁוֹרָה הִיא
 31 שְׁמַבְשֵׁר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לָהֶם – לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁעֲתִידִים נִגְעִים
 32 לְהִיּוֹת כָּאֵם עֲלֵיהֶם, אֵלוּ דְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹדָה, רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמַר, כּוֹונֵת
 33 דְּבָרֵי הַכְּתוּב 'וַנִּתֵּן נִגַע צִרְעָתָא' הִיא פֶּרֶט לִנְגְעֵי אוֹנֶסִין – לִמַּעַט
 34 נִגְעֵי הַבָּאִים בְּאוֹנֶס שְׁאֵינֶם מִטְמָאִים.
 35 וְעֵתָה מִבְּאֵרֵת הִגְמָרָא כִּיצַד יֵשׁ לִלְמֹד מְדַבְּרֵי הַבְּרִייתָא שְׁמַצִּינוּ
 36 גִזְרָה עַל דְּבָר רַע: לֹא – הָאֵם לֹא אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה שְׁבִשְׁוֹרָה רַעָה הִיא
 37 לַחֵם שְׁעֲתִידִים נִגְעִים לְהִיּוֹת בָּאִים עֲלֵיהֶם, הָכָא נִמִּי אֵימָא – אֵף כָּאֵן
 38 הִיָּה אֲפֻשֶׁר לוֹמַר שְׁוֹרָה רַעָה הִיא מִלְּפָנֵי הַמֶּקוֹם שְׁעֲתִיד הַנָּשִׂיא
 39 לְחֻטָּאוֹ, הֵלֶכֶךְ כְּתִיב אֵם – לְפִיכָךְ נִקְטָ הַכְּתוּב לְשׁוֹן 'אִם' לְגַבִּי כֵהן
 40 מְשִׁיחַ, כְּדִי לִלְמַד אֵף עַל הַנָּשִׂיא שְׁאֵין כָּאֵן גִּזְרָה שִׁיחֻטָּא אֶלָּא סִפְךָ.
 41 הִגְמָרָא: מִדּוּעַ הוּצָרָךְ הַסּוֹבֵר שְׁנֵעִים שְׁבִיבִיא הַבָּאִים בְּאוֹנֶס אֵינֶם
 42 מִטְמָאִים. שׁוֹאֵל הִגְמָרָא: וְלְדְבָרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן, נִגְעֵי אוֹנֶסִין מִי לֹא
 43 מְטָמְאוּ – הָאֵם נִגְעִים הַבָּאִים בְּאוֹנֶס אֵינֶם מִטְמָאִים, וְהָאֵ תִּנְיָא
 44 בְּבִרְייתָא, נִאֲמַר בְּכֻתּוּב לְגַבִּי נִגְעֵי אָדָם 'אָדָם כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ
 45 שָׂאת אוֹ סִפְחָת אוֹ בְּהֶרֶךְ' (ויקרא יג א), וְיֵשׁ לְדִיקֵךְ מְדַבְּרֵי הַכְּתוּב שְׁנִקְטָ
 46 בִלְשׁוֹן עֲתִיד 'אָדָם כִּי יִהְיֶה', שְׁאֵין הַנִּגְעִים מִטְמָאִים אֶלָּא מִן הַדִּיבּוּר
 47 וְאִילָךְ – מִזְמַן מִתֵּן תּוֹרָה וְהִלָּאָה, דְּהֵינּוּ, שְׁאֵם אִירַע לְאָדָם נִגַע
 48 קוֹדֵם מִתֵּן תּוֹרָה, אֵין אוֹתוֹ הִנְגַע מִטְמָאוּ לֵאחֲרֵי מִתֵּן תּוֹרָה. וּמִקְשָׁה
 49 הַבְּרִייתָא: מִדּוּעַ הוּצָרָךְ הַמֶּקְרָא לְהַסְבִּיעַ זֹאת לְגַבִּי נִגְעִים, וְהָאֵל
 50 דִּין הוּא – וְהִרִי נִתֵּן לִלְמֹד זֹאת מִטְּמוּמַת זֹב, שְׁהִרִי מְטָא הַכְּתוּב כָּזָב
 51 וְטָמֵא הַכְּתוּב בְּנִגְעִים, מַה טוֹמָאָתָא זָב אֵינָה מִטְמָאָה אֶלָּא מִן הַדִּיבּוּר
 52 וְאִילָךְ – מִזְמַן מִתֵּן תּוֹרָה וְהִלָּאָה, שְׁאֵם הִתְחִילָה זִיבָתוֹ קוֹדֵם מִתֵּן
 53 תּוֹרָה אֵינוּ נִטְמָא מִחֻמַּתָּהּ לֵאחֲרֵי מִתֵּן תּוֹרָה, לְפִי שְׁנִאֲמַר לְגַבִּי זֹב
 54 'אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה זָב מִבְּשָׂרוֹ' (ויקרא טו א), וּמֵאחֲרֵי שְׁנִקְטָ הַכְּתוּב
 55 'יִהְיֶה' בִלְשׁוֹן עֲתִיד יֵשׁ לִלְמֹד שֶׁרַק זִיבָה שֶׁהִתְחִילָה לֵאחֲרֵי מִתֵּן
 56 תּוֹרָה מִטְמָאָתָא, אֵף נִגְעִים יֵשׁ לוֹמַר כֵּן, שְׁאֵינֶם מִטְמָאִים אֶלָּא אִם כֵּן
 57 הִתְחִילוּ מִן הַדִּיבּוּר וְאִילָךְ – לֵאחֲרֵי מִתֵּן תּוֹרָה, וּמִדּוּעַ נִכְתְּבָה תִּיבֵת
 58 'יִהְיֶה' אֵף לְגַבִּי נִגְעִים. מִתְּרַצָּת הַבְּרִייתָא: לֹא – אִי אֲפֻשֶׁר לִלְמֹד דִּין
 59 טוֹמָאָתָא נִגְעִים מִדִּין טוֹמָאָתָא זִיבָה, לְפִי שֵׁשׁ פִּירְכָּא לִלְמִיד זֶה, אֵם

יודע היה שדם לפניו לא היה אוכלו, ולפיכך ניתן לקבל הימנו קרבן על שגגתו.

מקשה הגמרא: והא רבא אמר, דכולי עלמא – שהכל מודים שאדם שהוא מוטרף לאכול חלב לא היה מוטרף לענין אכילת דם, ואם כן אף לשיטת תנא קמא שראי מומר זה להביא קרבן על אכילת דם.

ומחמת קושיא זו מבארת הגמרא את החילוק בין שיטת תנא קמא לשיטת רבי שמעון באופן אחר: אלא תנא – הברייתא כאן עוסקת באדם האוכל חלב ונבלה לתאבון, דהיינו, שבאשר אין בשר היתר לפניו הוא אוכל חלב ונבילה, ונתחלה לו חלב בשומן ונבלה, כלומר, אירע מקרה שנתחלה לו שומן של היתר בחלב ואכלו, ועתה הוא חפץ להביא קרבן על שגגתו, באופן כזה קמיפלגי – נחלקו תנא קמא ורבי שמעון. מר ותנא קמא: סבר, כיון דלתאבון אכיל במזיד – מאחר שאדם זה אוכל חלב במזיד כאשר תאב הוא לאכול ואין לפניו בשר היתר, נמצא שמוטרף הוא לאכילת חלב, ולפיכך אין מקבילים הימנו קרבן על אכילתו אף באופן ששגג וסבר שאוכל שומן. ומר ורבי שמעון: סבר, כיון דאילו אשכח דהיתרא לא אכל דאסורא – מאחר ואדם זה אם מוצא הוא בשר היתר אינו אוכל אסור, לאו מוטרף הוא – אינו בכלל מומר לאכילת חלב, אלא 'שב מידיעתו' הוא, ולפיכך יש לקבל הימנו קרבן על שגגתו.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת העוסקת בדין מומר: תנו רבנן בברייתא, אדם שאכל חלב של בהמה שחוטא במזיד, והו' מוטרף. ואיהו מוטרף – מי הוא מומר, אדם שאכל נבילות ותרופות שקצים ורמשים, ושתה יין נסך – שנחנף לפני עבודה זרה. רבי יהודה אומר אף הלובש בלאים מומר הוא.

עתה מבררת הגמרא את דברי הברייתא: אמר מר, אכל חלב במזיד והו' מוטרף, ואיהו מוטרף מוטרף אוכל נבילות כו'. שואלת הגמרא: מאי קאמר – מה היא כוונת דברי הברייתא.

משיבה הגמרא: אמר רבא בר בר חנה אמר רבי יוחנן, הכי קאמר, אדם שאכל חלב לתאבון, דהיינו, שאינו אוכל חלב אלא באופן שאין לפניו בשר של היתר, הרי זה מוטרף. אבל אדם שאכל חלב להכעיס, דהיינו, שאף בשעה שיש לפניו בשר היתר הוא אוכל את האסור, הרי זה צדוקי – מין, ואם שחט בהמה שחוטתו אסורה, לפי שיש לתלות ששחטה לשם עבודה זרה, ועל כך מוסיפה הברייתא ואומרת, ואיהו מוטרף דכסתמו צדוקי – איזה מומר יש לו דין של צדוקי, אף כשאין ידוע אם הוא מומר לתאבון או להכעיס, הוי אומר שזה האוכל נבילה ותרופה שקצים ורמשים, שכל אלו דברים מאוסים הם שהנפש אינה סובלת אותם, ובדואי יש לומר שאינו אוכלם לתאבון אלא להכעיס ולכן דינו כצדוקי. כאן הוא הדין במומר ששתה יין נסך – שנחנף לפני עבודה זרה, שאף הוא דינו כצדוקי. רבי יוסי כרבי יהודה אומר, אף הלובש בלאים הרי זה מומר.

מבררת הגמרא: מאי בינייהו – מה היא הסברא שנחלקו בה תנא קמא ורבי יוסי כרבי יהודה לגבי הלובש בלאים אם מומר הוא או לא. הרי מאחר ותנא קמא סובר שהאוכל חלב מומר הוא מפני שערב על אסור תורה, אם כן מטעם זה יש לומר שאף הלובש בלאים מומר הוא.

מבארת הגמרא: איכא בינייהו – נחלקו תנא קמא ורבי יוסי באדם הלובש בלאים האסורים מדרבנן. מר ותנא קמא: סבר, שרק אדם העובר על אסור שהוא מדרבנן במזיד הוי מוטרף, אך אם עובר על אסור דרבנן לא הוי מוטרף. ומר ורבי יוסי: סבר, שאמנם בכל אסורים אין אדם נעשה מומר אלא אם כן עובר במזיד על אסור תורה, אבל לגבי בלאים שונה הדבר, דכיון דמפרשם אסוריה – שמאחר ואיסור מפורסם בכל ישראל, אזי אפילו בעובר על איסור בלאים מדרבנן, הוי מוטרף.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדין שנתבאר לעיל שהאוכל חלב להכעיס הרי זה צדוקי: פליגי בה – בדינו של האוכל חלב להכעיס, רב אחא ורבנא, חד אמר שהאוכל חלב לתאבון הרי זה מוטרף, ואילו האוכל חלב להכעיס הרי זה צדוקי – מין. וחד אמר שאף האוכל חלב להכעיס נמי מוטרף – אף הוא מומר ולא צדוקי,

שאכל לאחר שעבר מנשיאותו עם חצי הוית שאכל קודם שנתמנה.

הגמרא מביאה ספק נוסף בענייני קרבנות הנשיא: בעא מיניה – שאל רבי ירמיה מרב ששה, אדם שאכל ספק חלב בשעה שהיה לוי, לפי שסבור היה ששומן הוא אוכל, ונתמנה להיות נשיא, ולאחר מכן נודע לו על ספקו – שאכל ספק חלב, מהו, האם עליו להביא עתה אשם תלוי, על ספק חטא זה שעשה בעודו הדיוט. אליבא דרבנן דאילו בטר חטא – לשיטת חכמים הסוברים שיש לילך אחר הזמן שבו נעשה החטא, לא תבעי לך – אין לך מה להסתפק, שודאי הדבר דמייני – שבייא הנשיא אשם תלוי על ספיקו, שהרי הם סוברים שאם חטא הנשיא בעודו הדיוט ונתמנה קודם שנודע לו על חטאו מביא קרבן הדיוט. אלא כי תבעי לך אליבא דרבי שמעון – אלא יש לך להסתפק בזה לשיטת רבי שמעון, הסובר שאם חטא הנשיא בעודו הדיוט ולא נודע לו עד שנתמנה אינו מביא קרבן הדיוט, מאחר והוא סובר שיש לילך אף אחר הזמן שבו נודע לו על חטאו, ומעתה יש להסתפק באופן זה שנודע לו לאחר שנתמנה על ספק חטא שעשה בעודו הדיוט, האם מביא אשם תלוי או לא.

ומבארת הגמרא את צדדי הספק: מדאשתני לודאי אשתני לספק – מכיון שלדעת רבי שמעון נשתנה קרבנו של הנשיא לענין חטא ודאי, שהרי אם חטא בעודו הדיוט ונודע לו על כך לאחר שנתמנה לנשיא אינו מביא כשבה או שעירה כהדיוט, לפיכך יש לומר שנתנה קרבנו אף לענין ספק חטא, ואינו מביא אשם תלוי על מעשיו קודם שנתמנה. או דלמא – או שמא אין לומר כן, אלא כי אשתני לודאי דאשתני קרבן דידיה – מה שנשתנה דינו של הנשיא ונפטר מקרבן הדיוט, זה רק לענין קרבן על חטא ודאי, שהרי בחטא ודאי נשתנה קרבנו של הנשיא המביא שעיר מקרבנו של הדיוט המביא כשבה או שעירה, ועל כן אינו מביא קרבן הדיוט אם נודע לו על חטאו לאחר שנתמנה, אכל תנא – אבל כאן לענין ספק חטא, ולא אשתני קרבן דידיה – שבאופן זה לא נשתנה קרבן נשיא מקרבנו של הדיוט, שאף הנשיא מביא איל לאשם תלוי על ספק חטא כהדיוט, איכא לית אשם תלוי – בזה יש לומר שמביא אשם תלוי כשנודע לו לאחר שנתמנה על ספק חטא שעבר קודם שנתמנה. מסיימת הגמרא: תיקו – תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.

הגמרא מביאה ברייתא הממעטת מומר מהבאת קרבן על חטאיו: תנו רבנן, נאמר (ויקרא ד' כו) 'ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ, ויש לדייק על התיבות 'מעם הארץ', שרק חלק מן העם רשאי להביא קרבן על חטא כזה, כלומר, פירוש המוטרף שאין מקבילים קרבן מומר כהדיוט, אלא דברי תנא קמא. רבי יוסי אומר משום [ממשו של] רבי שמעון, יש ללמוד דין זה שמומר פסול להביא קרבן מן המקרא (שם ד' כב) 'אשר נשיא חטא ועשה אחת מקל מצות ה' אלהיו אשר לא תעשינה בשגגה ואשם', ונאמר בפסוק שלאחריו 'או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה והביא את קרבנו וגו'.' וממקראות אלו יש ללמוד, שרק השב בידעתו מביא קרבן על שגגתו, דהיינו, אדם שחטא בשגגה בדבר שאילו היה יודע שהוא אסור לא היה עושה מביא קרבן חטאת, אבל אם לא ידע בידעתו, אלא היה עושה חטא זה אף אם היה יודע שהוא אסור, אינו מביא קרבן על שגגתו. וממילא נתמעט המומר מהבאת קרבן, שהרי אף אילו יודע היה שדבר זה אסור לא היה נמנע מלעשותו.

מבררת הגמרא: מאי בינייהו – מה הוא ההבדל בין דרשתו של תנא קמא הממעט את קרבן המומר מן המקרא 'מעם הארץ', לבין דרשתו של רבי שמעון הממעט מושם שאינו 'שב בידעתו'.

מבארת הגמרא: אמר רב חננא, אדם שהוא מוטרף לאכול חלב, אך אינו מומר לאכול דם, ויביא הוא עתה קרבן על אכילת דם בשוגג, איכא בינייהו – באופן כזה יש חילוק בין תנא קמא לרבי שמעון. מר ותנא קמא: סבר, כיון דמוטרף הוא לאכול חלב, לרם נמי מוטרף הוי – אף לגבי דם יש לדנו כמומר, ולפיכך אין מקבילים הימנו קרבן על אכילת דם בשוגג. ומר ורבי שמעון: סבר, לרם מיהא – כלפי איסור דם מכל מקום שוב בידעתו הוא, שהרי אילו

השבי: תנו רבנן, אדם שהיה הוא ואביו ורבו בשב, ויש בידו ממון כדי לפדות את אחד מהם, אזי הוא קודם לרבו, כלומר, יש לו לפדות את עצמו קודם שפודה את רבו, ורבו קודם לאביו. ואם היתה אמו עמהם בשבי, אזי אמו קודמת לבן, אפילו לו עצמו, מפני שיש חשש שיעברו בה עבירה, ותהא בושטה מרובה.

עתה מפרשת הברייתא סדר הקדימה והחשיבות בכלל ישראל: חכם קודם אפילו למלך ישראל, לפי שהחכם שמת אין לנו פיוצא בו – אין לנו אדם אחר כמותו, שאין כל ישראל ראויים לחכמה, ואילו מלך ישראל שמת ניתן להמליך תחתיו כל אדם מישראל, שהרי כל ישראל ראויים להמלכות.

מלך קודם לכהן גדול, שנאמר (מלכים א' א' ל) 'ויאמר המלך (אליהם) [להם] קחו עמכם (או מ) [את] עבדי אדוניכם וגו' והרעבתם את שלמה בני על הפרדה אשר לי והורדתם אתו אל גחון'. דהיינו, בשעה שחפץ דוד שימשחו את שלמה למלך, קרא לצדוק הכהן הגדול ונתן הנביא ונביהו בן יהוידע, ואמר להם שיקחו עמם מעבדי אדוניהם, כלומר, מעבדיו. ומאחר וכינה דוד המלך את עצמו כ'אדונייהם' של הכהן הגדול והנביא, יש ללמוד שהמלך חשוב מהם.

בהן גדול קודם לנביא, שנאמר (שם א' לד) 'ומשח אותו' שם צדוק הכהן ונתן הנביא למלך על ישראל, ומאחר ובאמירה זו הקדים דוד המלך את צדוק הכהן הגדול לנתן הנביא, יש ללמוד מכך שהכהן הגדול חשוב מן הנביא. ומביאה הברייתא ראייה נוספת לכך, ואומר (זכריה ג' ח) 'שמע נא יהושע הכהן הגדול אתה ורעי' וגו', הקדים הכתוב את יהושע הכהן הגדול לרעיו שהיו נביאים, ומכאן שהכהן הגדול חשוב מן הנביא. ומנין שהיו רעיו נביאים, יכול – שמא הריפותו היו, תלמוד לומר בהמשך הפסוק 'כי אנשי מופת הן', ואין מופת אלא נביא, שנאמר (דברים י"ג א) 'ונתן אליך אות או מופת', ומכאן שהיו רעיו נביאים, ואף על פי כן הקדימו הכתוב, לפי שחשוב הוא מהם.

כהן גדול המשוה בשמן המשתחא קודם לכהן גדול המרובה בבגדים. כהן גדול המרובה בבגדים קודם למשיח שעבר מן המטה קרי – כהן גדול שנטמא בטומאת קרי ועבר מכהונתו, ועתיד הוא לשוב אליה לבשיטתו. כהן משיח שעבר מכהונתו מן המטה קרי קודם לכהן גדול שעבר מכהונתו מן המטה מומו – משום שאירע בו מום, ואין הוא עתיד לשוב לכהונתו. כהן גדול שעבר מן המטה מומו קודם לכהן משיח מלחמה – כהן שנמשח לצורך המלחמה, להשמיע בפני הדיינים למלחמה את הדברים הכתובים בתורה. כהן משיח מלחמה קודם לסגנו של הכהן הגדול, הממונה לצורך כך שאם תארע תקלה לכהן הגדול יושם הוא תחתיו. הסגן קודם לאמרגל. מבררת הגמרא: מאי – מה הוא האמרגל. מבררת הגמרא: אמר רב חסדא, 'אמרכ'ל' הוא נוטריקון של התיבות 'אמר בולא', כלומר, הממונה על הכל. אמרגל קודם לנזב – הממונה על האוצרות שבמקדש. הנזב קודם לראש משמר – כהן שהיה ראש לכל המשמר. ראש המשמר קודם לראש בית אב – כהן שהיה ממונה על בית אב אחד מתוך שבעה בתי אבות שהיו בכל משמר. ראש בית אב קודם לכהן הדיין.

הגמרא מסתפקת בסדר הקדימה לענין טומאה: איכעא לה, נתבאר לעיל בברייתא, שהכהן המשוה מלחמה קודם לסגנו של הכהן הגדול, לפי שחשוב הוא ממנו. אמנם עדיין יש להסתפק לענין מומא, כגון שיש מת מצוה שצריך לקבורו, ויש לפנינו רק סגן ומשיח מלחמה, איזה מהם קודם להיטמא בקבורתו.

אמר מר זוטרא פריה דרב נחמן, תא שמע – בוא ושמע ראייה לפשוט הספק. דתניא בברייתא, סגן ומשיח מלחמה שהיו מהלכים בדרך, ופגע בהם – ופגשו במת מצוה, מומב שיטמא הכהן משיח המלחמה על ידי שיתעסק בקבורתו של מת המצוה, ואל יטמא הסגן, לפי שאם יאירע בו פסול ככהן הגדול נכנס הסגן ומשיח תחתיו, ולפיכך עליו להיות טהור בכל עת, כדי שיהא ממונה לשמש תחת הכהן הגדול בשעת הצורך.

מקשה הגמרא: והתניא – והרי שנינו בברייתא, שכהן משיח

מלחמה קודם לסגן, מתרצת הגמרא: אמר רבנא, כי תניא תהיא – מה ששנינו שם בברייתא, היינו לענין להחיותו, שבוז קודם הכהן משוח המלחמה לסגן, לפי שהציבור צריכים לו לצורך המלחמה יותר ממה שצריכים לסגן, אבל לענין טומאה עליו להיטמא קודם לסגן, כדי שיהא הלה ממונה לשמש תחת הכהן הגדול.

משנה

משנה זו ממשיכה לעסוק בדיני קדימה, ומפרשת את סדר החשיבות של כל אדם.

בהן קודם ללוו, לוי קודם לישראל, ישראל קודם לממזר, וממזר קודם לנתי – מן הגבעונים שנתגירו בערמה בימי יהושע, ועשאם חוטבי עצים ושואבי מים, ונתן קודם לגר צדק, וגר צדק קודם לעבד כנעני משוחרר, שנעשה יהודי בשחרור זה.

מוסיפה המשנה ומבארת: אימתי נאמרו דיני קדימה אלו, בזמן שפולש שוים בחכמת התורה. אבל אם היה ממזר תלמיד חכם וכהן גדול עם הארץ, הדין בזה הוא שהממזר התלמיד חכם קודם לכהן הגדול שהוא עם הארץ.

גמרא

הגמרא מבארת את סדר הקדימה שנתבאר במשנה: בהן קודם ללוו, שנאמר (דברים יחיים א' כ"ג) (1) 'בני עמכם אהרן ומשה ויבדל אהרן' (להקריב) [להקריש] קדש (ה) קדשים', דהיינו, שנבדל אהרן מתוך שבט לוי להיות מקודש מהם בקדושת הכהונה, ומכאן שהכהן חשוב מן הלוי. לוי קודם לישראל, שנאמר (דברים י"ח) 'בעת תהיא הקביל ה' את שכם הלוי' (מתוך) וגו', דהיינו, שהובדל שבט לוי מתוך בני ישראל, להיותם מקודשים יותר משאר העם. ישראל קודם לממזר, לפי שהיה – הישראל מיוחס, וזה – הממזר אינו מיוחס. ממזר קודם לנתי – גבעוני, לפי שהיה – הממזר בא מטיפה בשרה, כלומר, נולד מאב שהוא ישראל גמור, וזה – הנתן בא מטיפה פסולת, שהרי אף אביו נתן היה. נתן קודם לגר צדק, לפי שהיה – הנתן גדל עמנו – עם ישראלים גמורים בקדושה בישראל, וזה – גר הצדק לא גדל עמנו בקדושה, שהרי בתחילה גוי היה. גר צדק קודם לעבד משוחרר, לפי שהיה – העבד המשוחרר היה מתחילתו בכלל הקללה של 'איוו' כנען עבד עבדים יהיה לאחיו' (בראשית ט כה), וזה – גר הצדק לא היה מתחילתו בכלל איוו.

שנינו במשנה: אימתי בזמן שפולש שוין בו, אבל אם היה ממזר תלמיד חכם וכהן גדול עם הארץ, ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ.

מבררת הגמרא: מאי הני מילי, שממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ. אמר רבי אהא ברבי חנינא, יש ללמוד זאת ממה דאמר קרא על יקרת ערך התורה (משלי ג' טו) 'קרה היא מפנינים', ויש לדרוש מכאן שלומד התורה יקר וחשוב יותר מפנין גדול שנכנס לפני ולפנים – לבית קודש הקודשים, ביום הכיפורים.

הגמרא מביאה ברייתא בענין קדימת גר לעבד משוחרר: תניא בברייתא, רבי שמעון בן יוחי אומר, דין הוא – מצד הדין צריך היה להיות שיקדים עבד משוחרר לגר צדק, לפי שהיה – העבד המשוחרר גדל עמנו מתחילה בקדושה, שאף בעבודתו חייב הוא במצוות כאשה, ואילו זה – גר הצדק לא גדל עמנו בקדושה, שהיה גוי היה. אלא מה טעם הדבר שגר צדק קודם לעבד משוחרר, מפני שהיה – העבד היה מתחילה בכלל הקללה של 'איוו' כנען, וזה – גר הצדק לא היה בכלל 'איוו'.

הגמרא מביאה כמה שאלות תלמידיו את רבי אלעזר: שאלו תלמידיו את רבי אלעזר ברבי צדוק, מפני מה חבל רצין ו-מתרצין לישא אשה שהיא גיורת, ואין חבל רצין לישא אשה שהיא שפחה משוחררת. אמר להם רבי אלעזר ברבי צדוק, טעם הדבר הוא, משום שזו – השפחה המשוחררת היתה מתחילתה בכלל הקללה של 'איוו' כנען, ואילו זו – הגיורת לא היתה בכלל

מילתא בעלמא הוא ולא דיקש, דתרווייהו בכלל יחיד ובכלל נפש. מיהו לעיל קשה דיליף עבודה זרה משאר מצות ושאר מצות מוקן ממרא, והלא הלמוד מגזירה שיה אין חור ומלמד בגזירה שיה ועיין זכאים נישט התלמוד דדבר הלמוד בגזירה שיה חור ומלמד בגזירה שיה ואין חולק על זה. וצריך עיון גדול! ויש לומר דביתר מלמד (אוליגן) והמלמד (תולין) וחולין. **שהיא** שקולה כנגד כל המצות — דבין דמודה בה, מה צורך לו לקיים כל המצות, ומסתמא יעבור על כולן. ובספרי מפי' לה מ"את בריית היפר" משמע שכל הברית מיפר.

אין חייבין אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת — תימה: אמאי קאמר "על שגגתו חטאת", הא היא גופה חטאת היא ומה שייך לומר "אין חייבין חטאת אלא על דבר שגגתו חטאת"? ושמן אגב דוכתא אחריתי דנקיט לה גבי מלקות נקיט נמי הכא. עוד יש לומר דהכי פירושו: דמה שאדם אחר היה מחויב חטאת על שגגתו — הכא מביאין פר. **ויחיד** דאמר קרא ואם נפש — הכי נמי הוה מצי למילף גבי יחיד "מצות" "מצות", דהכי נמי כתיב, "ואם נפש אחת תחטא ועשתה אחת מכל מצות ה'", אלא דהכי נחא ליה למילף. **ילמוד** תחתון מעליון — ואם תאמר: דהכי יליף יחיד מנשיא, והא נשיא גמיר מגזירה שיה ואינו חור ומלמד בדיקש וכדאיתא בבבבס נ, ב! ויש לומר: דגילוי

אגרות קודש

ב"ה, י"ב ניסן, ה'תשי"א

ברוקלין

שלום וברכה!

נדעתי כי אינו חש את עצמו בקו הבריאות הנכונה וסובל מיחוש ברגלו. ובזה הנני לשלוח לו ברכתי לבריאות הנכונה בכלל ובהנוגע למיחושו בפרט, והנני מקוה שיוכל לבשר בשורות טובות בזה.

בטח ידוע לו משנ"ת באגה"ק סימן א', אשר אמונה נקראת בשם מתנים ורגלים המעמידים את כל הגוף, והנה חג הפסח ממשמש ובא, אשר בזכות האמונה נגאלו אבותינו ממצרים, ואשר לכן אוכלים מצה שהיא מיכלא דמהימנותא, והיא מוסיפה חוזק באמונת כל ישראל, ומכיון אשר הגוף הישראלי והנפש הישראלית קשורים דא בדא (ראה קונטרס לחג הפסח), הנה גם הגוף וגם הנפש ניזונים מהמצה מיכלא דמהימנותא ובפרט המתנים והרגלים הגשמיים והרוחניים. ואחל לו רפואה קרובה.

בברכת חג הפסח כשר ושמח ובהסתדרות טובה בגו"ר.

מוסג"פ קונטרס לחג הפסח עם המכתב כללי השייך אליו.

ב"ה, כ"ח ניסן, ערב שבת מברכין חדש אייר, ה'תשכ"א

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו ממוצש"ק והקודמיו.

ובעמדנו בימים המחברים חדש הגאולה (ממצרים והעלמות) עם חדש זיו, ופירוש חז"ל, זיותני עולם, להאיר גם העולם (מלשון העלם והסתר כידוע), הוא חודש השני,

יהי רצון שכאו"א מאתנו יעשה המוטל עליו בהאמור ובאופן של חירות מכל עניינים המבלבלים, וההשתדלות וההיגיעה (שדוקא ע"י יגיעת - אז - ומצאת) תהיינה להעלות מטוב לטוב יותר, מקדש לקדש הקדשים.

בברכה לבשו"ט בעניינים הכללים והפרטים גם יחד.

מלך ישראל לא נמשח בשמן המשחה אלא מפני מחלוקתו של יורם
בנו של אחאב.
מקשה הגמרא: ומשום מחלוקתו של יורם בן אחאב נמעול בשמן
המשחה. כלומר, מאחר ונתבאר שמלכי ישראל אינם נמשחים,
נמצא שהמושחם מועל בשמן המשחה שהוא של הקדש, וכיצד
יתכן הדבר שמשום מחלוקתו של יורם בן אחאב הותר למעול
בשמן המשחה.
מתרצת הגמרא: יש לבאר בזה בראשון – כמו שפירש רב פפא
במקום אחר, שלא משחו בשמן המשחה אלא באפרסמון דבניא –
בשמן אפרסמון טהור ונקי, הלא נמי – אף כאן יש לפרש כן, שלא
נמשח יהוא בשמן המשחה אלא באפרסמון דבניא.
עוד שנינו לעיל בברייתא: ואת יהואחז בנו של יאשיהו משחו בשמן
המשחה אף על פי שהיה בנו של מלך. מפני מחלוקתו של אחז
יהויקים שנה גדול מפני שתי שנים. מקשה הגמרא: וימי קנשי
מיניה – האם יהויקים היה גדול יותר מיהואחז, ויהויקים (דברי הימים
א' טו) וימי יאשיהו הכבוד יוחנן, השני יהויקים, השלישי צדקיהו,
הרביעי שלום, ואמר על מקרא זה רבי יוחנן, הוא שלום הוא צדקיהו
– שלום הנזכר במקרא כבן רביעי ליאשיהו הוא צדקיהו הנזכר
שלישי, הוא יוחנן הוא יהואחז – ויוחנן הנזכר במקרא כבנו הבכור
של יאשיהו, הוא המלך יהואחז הנזכר במקראות אחרים. ונמצא,
שיהואחז היה הבן הבכור וזהו אם כן גדול מהיהויקים הבן השני,
וכיצד יתכן לומר שהיה יהויקים גדול ממנו בשתי שנים.
מתרצת הגמרא: לעולם – אכן יהויקים היה קנשי מאחיו יהואחז,
ומא – ואם כן מה היה כוונת הכתוב באומרו שיהואחז (יוחנן) הוא
הבכור, הכוונה בזה שהיה בכור למלכות, דהיינו, שמלך בראשונה
לאחר מותו של אביו יאשיהו, קודם שמלך יהויקים.
שבה הגמרא ומקשה: וימי מלכי וימי יאשיהו – וכי דרכם היה
להמליך את הבן הצעיר לפני הבן הגדול, והא פתח (דברי הימים ב'
כא א) ואת הממלכה נתן ליהורם כי הוא הבכור, דהיינו שנתן
יהושפט את הממלכה לבנו יהורם מפני שהוא היה גדול האחים,
ויש להוכיח מכאן שהיו ממנים את הבן הגדול למלך.
מתרצת הגמרא: יהורם בנו של יהושפט ממלא מקום אבותיו הוה,
כלומר, צדיק היה כאבותיו וראוי למלא את מקומם במלוכה, אבל
יהויקים בנו של יאשיהו לאו ממלא מקום אבותיו הוה – לא היה
צדיק כאבותיו, ועל כן לא נתמנה בראשונה למלך, אף שהיה בכור
האחים.
הגמרא דנה בדברי רבי יוחנן שהובאו לעיל: אמר מר, הוא שלום
הוא צדקיהו, הוא יוחנן הוא יהואחז. מקשה הגמרא: והא חד חד קא
חשיב – והרי המקרא מונה כל אחד מהם כאדם בפני עצמו, דהיינו
השלישי צדקיהו הרביעי שלום, וכיצד יתכן לומר ששלום הוא
צדקיהו. מתרצת הגמרא: אכן המקרא עוסק באדם אחד הנקרא
בשני שמות, ומא – מה היה כוונת הכתוב 'שלישי', שהיה שלישי
לכנים – בנו השלישי של יאשיהו, לאחר יהויקים ויהואחז, ומא –
ומה היה כוונת הכתוב 'רביעי', שהיה רביעי למלכות – ויש אומרים
רביעי לאחר מותו של אביו יאשיהו, דמעינקא – שבתחילה מלך
יהואחז, ולכנסה – ולאחריו מלך אחז יהויקים, ולכנסה – ולאחריו
מלך כנניה בנו של יהויקים, ולכנסה מלך צדקיהו בנו של יאשיהו,
אחיהם של יהואחז ויהויקים.
הגמרא מביאה ברייתא בענין זה: תנו רבנן, הוא שלום הוא צדקיהו,
ולמה נקרא שמו שלום, שהיה ששולים – מושלם ותמים במעשיו,
שהיה צדיק גמור ובעל מעשים טובים. איבא דאמרי – ויש אומרים
שולך נקרא שמו שלום, לפי ששלמה (סנטיימון) מלכות בית דוד
בנימין, שהוא היה המלך האחרון ממלכי בית דוד. ומה היה שמו
מתחילה. מתניה היה שמו, שנאמר (מלכים ב' ד') וימלך מלך בבל
את מתניה דוד תחתיו ויבש את שמו צדקיהו, דהיינו, שנבוכדנצר
מלך בבל הגלה את יכניה לבבל, והמליך במקומו את מתניה דודו
של יכניה, ושניה את שמו לצדקיהו, וכך אמר לו, יה צדיק עליך
את הדין אם תמרוז בי, כלומר, שהשביעו בשם ה' שלא ימרוד בו,
(שנאמר ויביאהו בבלה) ויש ללמוד זאת מדכתיב (דברי הימים ב' לו א')
והם במלך נבוכדנצר מרד אשר השביעו באלהים, דהיינו שלאחר
מכן מרד במלך נבוכדנצר, אף שמתחילה השביעו בשם ה' שלא
יעשה כן.

המשחה, מכל מקום טעון אף הוא משיחה לצורך חינוכו לשמש
בכהונה גדולה. ובמלך אין הדין כן, שאין מושחים מלך שהוא בן
של מלך, אלא רק מלך ראשון. ואם האמר, מפני מה משחו את
שלמה המלך שהיה בנו של דוד המלך. תשובתך היא, מפני
מחלוקתו של אדוניא – מאחר שאדוניא בן חגית ערערה על מלכות
שלמה, לפיכך צריך היה למושחו בשמן המשחה. וכן מטעם זה
משחו את המלך יואש, אף שהיה בנו של המלך אחזיה, מפני
עתה אם אביו שערערה על מלכותו. וכן מטעם זה משחו את
המלך יהואחז, אף שהיה בנו של המלך יאשיהו, מפני ערעורו של
אחז יהויקים, שהיה גדול מפני בשתי שנים.
עתה מסיים רבי יהודה את תיאור הנסים שנעשו בשמן המשחה:
ואותו ששון קנים כולו לעתיד לבוא, שנאמר (שמות לז לא) ששון משחת
קנש יהיה זה לי לדורותיכם, וזה בנימין שנים עשר לוגין הוה,
כלומר, שכל שנים עשר הלוג שהיו מתחילה בשמן המשחה
קיימים לדורות עולם.
הגמרא דנה בדברי הברייתא: אמר מר, ואפילו בהן גדול שהוא בן
של בהן גדול טעון משיחה בשמן המשחה. מבררת הגמרא: מנלן –
מדיכין למדנו דין זה. מבארת הגמרא: דהיינו לגבי מנחת חביתין
של כהן גדול (ויקרא טו) והבהן המשחית תחתיו מנלן, ולכאורה יש
לתמוה, נאמר קרא – מדיה הכתוב צריך לומר 'והבהן משחיתיו
מנלן', מאי 'משחית' – מדיה הוצרך להוסיף תיבה זו, קא משמע לן
– אלא משמיענו הכתוב דמנלן דבהן גדול – שאף כהן גדול שהוא
בנו של כהן גדול, אי הוה משחית – אם נמשח בשמן המשחה הוה בהן
גדול, ואי לא נמשח בשמן המשחה, לא הוה בהן גדול.
הגמרא מוסיפה לדון בדברי הברייתא: אמר מר, ואין מושחין בשמן
המשחה מלך שהוא בן של מלך. מבררת הגמרא: מנלן – מדיכין
למדנו דין זה. מבארת הגמרא: אמר רב אחא בר יעקב, דהיינו לגבי
מלך (דברים יז) למען יאריך ימים על ממלכתו וגו' הוא ובניו בקרב
ישראל, ויש ללמוד מדברי המקרא שהמלכות ירושה היא לכם
באדם שמוריש ירושה לבניו, ולפיכך מלך שהוא בנו של מלך אינו
צריך משיחה.
שבה הגמרא ומבררת: ומנלן דכי איבא מחלוקת פני משיחה – מנין
לומדים שכאשר יש מחלוקת על המלוכה אינו צריך למשוך אפילו
בן של מלך, ולא כל דכעי מלכא מורית מלכותא לבניה – ואין
אומרים שכל מן מן הבנים שירצה המלך להוריש לו את המלוכה
ימלוך בלא משיחה.
מבארת הגמרא: אמר רב פפא, אמר קרא 'הוא ובניו בקרב ישראל',
ויש ללמוד מדברי הכתוב שרק בזמן ששלום שורר בקרב ישראל
אין קריא ביה – קוראים בו את הפסוק למען יאריך ימים על
ממלכתו הוא ובניו ואפילו בלא משיחה, ואז עוברת המלוכה
בירושה, אבל בזמן שיש מחלוקת על המלוכה אין היא עוברת
בירושה, ועל כן זקוק המלך למשיחה.
הגמרא מביאה ברייתא העוסקת במלך נוסף שנמשח מפני
המחלוקת: תנא בברייתא, אף יהוא בן נמשי לא נמשח למלך אלא
מפני מחלוקתו של יורם בן אחאב.
מקשה הגמרא: מדוע יש לומר שנמשח מפני מחלוקתו של יורם בן
אחאב, ותיפוק ליה – הלא גם בלא זה אפשר ללמוד שצריך
למושחו משום דמלך ראשון הוא, שהרי אביו לא היה מלך, ולפיכך
צריך למושחו.
מתרצת הגמרא: חסורי מחסרה והכי קתני – יש ללמוד את
הברייתא כאילו היא חסירה, וכך יש לשנות בה, מלכי בית דוד
משוחין – מושחים אותם בשמן המשחה, אבל מלכי ישראל אין
משוחין – אין מושחים אותם. מבררת הגמרא: מנלן – מדיכין למדנו
דין זה. מבארת הגמרא: אמר רבא, אמר קרא – נאמר בכתוב
העוסק ביצויו שאמר הקדוש ברוך הוא לשמואל בעת משיחתו
של דוד למלך (שמואל א' טו ב') קום משחהו כי זה וגו'. ויש לדייק
מדברי הכתוב, זה – מלך מבית דוד טעון משיחה, ואין מלך אחר
שאינו ממלכי בית דוד טעון משיחה. ונמצא, שיהוא בן נמשי שהיה
ממלכי ישראל לא היה לו להימשח, אף שהוא מלך ראשון ואינו
בנו של מלך, אלא שמפני מחלוקתו של יורם בן אחאב הוצרכו
למושחו.
הגמרא מבררת את דברי הברייתא: אמר מר, אף יהוא בן נמשי

במלך. אי – ואילו נאמרה בתורה רק תיבת 'בחן', יכול הייתי לומר
שכוונת הכתוב לכהן גדול המרובה בגדים, תלמוד לומר – לכך
הוצרך הכתוב לומר 'משית', ללמדך, שאין הכוונה אלא לכהן
הנמשח בשמן המשחה. אי – ואילו היה נאמר רק 'משית' בלא ד"א,
יכול הייתי לומר שכוונת הכתוב לכהן משיח מלחמה, תלמוד לומר
– לכך הוצרך הכתוב לומר 'הבחן משית', ללמדך שמדובר בכהן
משוח שאינו משיח על גביו – שאין כהן אחר משוח הממונה מעליו,
והיינו הכהן הגדול, אבל הכהן משוח מלחמה יש מעל גביו את
הכהן הגדול.
מבררת הגמרא: מאי משמע – כיצד ניתן ללמוד מהמקרא 'הכהן
המשח' שהכוונה היא לכהן גדול שאין כהן משוח אחר הממונה
מעליו. מבארת הגמרא, בראשון רבא – כפי שביאר רבא במסכת
חולין (א), שיש ללמוד שלא אסרה תורה לאכול אלא את גיד
הנשה הנמצא בירך הימנית של הבהמה, משום שנאמר (בראשית לב
א) 'הירד', דהיינו המיומנת שפניו – הירך החשובה שהיא הימנית,
בכא נמי – אף כאן יש לומר כן, שמאחר ונאמר 'המשח' הכוונה
היא לכהן המיומן – החשוב שפכהנים המשותים, שהוא הכהן
הגדול.
הגמרא מבררת את דברי הברייתא: אמר ר' – הובא לעיל
בברייתא, 'משח' יכול מלך, דהיינו, שסברה הברייתא שכוונת
התורה היא שמלך שחטא מביא פר לחטאתו. מקשה הגמרא:
כיצד יתכן לומר כן, וכי מלך פר הוא דמייתי – האם המלך שחוטא
בשגגה מביא פר לחטאתו, והרי שיעור הוא דמייתי – שיעור הוא
מביא, כפי שמפורש במקרא (ויקרא ד כג), וכיצד יתכן לומר שמביא
פר.
מתרצת הגמרא: אצטרף – הוצרך הכתוב להשמיענו שאין
הכוונה למלך אלא לכהן, משום דסלקא דעתך אמינא – שהיה
עולה בדעתך לומר שמקרא זה עוסק במלך, וכך הוא דינו, שעל
שגגת מעשה בלבד שאין עמה שגגת הוראה יביא המלך שיעור
לחטאתו, ואילו על העלם דבר עם שגגת מעשה, דהיינו, שהורה
לעצמו הלכה מוטעית ועשה על פי הוראתו, יביא פר לחטאתו, קא
משמע לן – משמיענו הכתוב שאין הדבר כן, אלא מלך אינו מביא
פר, ודין פר לא נאמר אלא בכהן גדול.
שנינו במשנה: אין בין כהן המשיח בשרו המשיח כו' למרובה
בגדים אלא פר הבא על כל המצוות.
הגמרא מבארת כפי איזו שיטה סוברת המשנה: מתניתין –
משנתינו הסוברת שהמרובה בגדים אינו מביא פר לחטאתו, היא
דלא כשיטת רבי מאיר, דא' ו-שאם רבי מאיר, הא תניא בברייתא,
כהן מרובה בגדים מביא פר הבא על כל המצוות דברי רבי מאיר,
ולא חזרו לו חכמים.
מבארת הגמרא: מאי משמע ו-מהו טעמו דרבי מאיר, דתניא
בברייתא, 'משח' אין לי – אין אני יודע אלא שכהן המשיח בשרו
המשיח מביא פר לחטאתו, כהן המרובה בגדים מנין, תלמוד לומר
– לכך הוצרך הכתוב לומר 'הבחן משח', ומתיבתא 'הבחן' יש
לרבות אף כהן שאינו נמשח בשמן המשחה.
מקשה הגמרא: בכא אוקימתי – כפי איזו שיטה העמדת את
דברי המשנה, ברבנן – כשיטת חכמים הסוברים שכהן המרובה
בבגדים אינו מביא פר הבא על כל המצוות, ולא כשיטת רבי
מאיר.

[לוארחה] – אדם החפץ לצאת לדרך, ובקי למידע אי חזר ואיתי
לביטא אי לא – ורצה לידע האם יחזור ויבוא לביתו או לא, ניקום
בביטא דחברא – יעמוד בבית חשור, אי חזי בכווא דבכווא – אם
הוא רואה צל לצילו, לידע דהדר ואיתי לביטא – ידע שעתיד הוא
לחזור ולבוא לביתו. ואומרת על כך הגמרא: ולא מלתא היא – אין
זה סימן מובהק, אלא יתכן שאף אם אינו רואה צל לצילו מכל
מקום עתיד הוא לחזור לביתו, ולפיכך אין לעשות סימן זה, דלמא
חלשא דעתיה ומיתרע מליה – שמא לא יראה צל לצילו ותחלש
דעתו, שישחוש לכך שאין משהא עתיד לחזור לביתו, ועל ידי
חלישות דעתו יורע מזול ולא יזכה לשוב לביתו.
הגמרא מביאה ענין נוסף של עשיית דבר לסימן טוב: אמר ר' אבהו,
השתא דאמרת סימנא מילתא היא – עתה לאחר שאמרת שהסימן
הוא דבר שיש בו ממש, [לעולם] והא רגיל אדם למיחוי בריש שתא
– לראות בתחילת השנה, את מיני הירקות הללו, קרא ו-דלעת
ורבנא ו-תלתן, בריי וסילקא ותמר – תמרים, לפי שכל אלו
דרכם לגדול במהירות יותר משהא עתיד ירקות, ולפיכך יש בראייתם
בתחילת השנה סימן טוב לכל השנה.
הגמרא מביאה כמה הוראות שהורה רב משרשיא לבניה: אמר להו
רב משרשיא לבניה – לבניה, כי בעיתו מיכל ומינמרי קמי רבייכו –
כאשר חפצים אתם להכנס וללמוד גמרא לפני רבכם, גרסו
מתניה ואלו לקמי רבייכו – שנגנו מתחילה היטב את המשניות ורק
לאחר מכן תכנסו לפני רבכם. ובי יתביתו קמיה חזו לפומיה –
וכאשר יושבים אתם לפני התבונה בפיו, דתבי – לקיים את
מאמר הכתוב (ישעיה כג) 'והיו עיניך ראות את מורד', וכי גרסיתו
גרסו על גהרא דמיא – וכאשר משננים אתם את לימודכם, שנגנו על
יד נהר מים, כדי שיהיה בזה משום עשיית סימן טוב, דכי היכי
דמישכן מיא משכן שמינתתו – שכשם שמי הנהר נמשכים ואינם
פוסקים כך לא יפסקו תלמודכם מפיכם. ותיכו אפיקלי דמתא
מחסיא – וטוב לכם לישב באשפות של העיר מתא מחסיא, ולא
תינו אפדי דפומבדיתא – ולא לישב בארמונות העיר פומבדיתא.
מב גלגלנא סריא – מוטב לכם לאכול דג קטן מוסרד, דמתא מחסיא
למילא מבוותהא דרמי ביפי – מלאכול כותח משובח וחזק, הראוי
מחמת חזוקו לשבר את הסלעים כאשר שופכים אותו עליהם.
הגמרא שבה לעסוק בענין משיחת המלכים: נאמר בכתוב (שמואל
א ב א) 'דמה קרני באלהי', ומדייקת הגמרא, דמה קרני ולא דמה פני,
כלומר, שהמלכים שנמשחו על ידי שמן שהיה מונח בקרן
נתרוממה מלכותם, ואילו המלכים שנמשחו על ידי שמן שהיה
מונח בפך לא נתרוממה מלכותם, שהרי דוד ושלמה שנמשחו על
ידי שמן שהיה מונח בקרן נמשכה מלכותם, ואילו שאול ויהוא
שנמשחו על ידי שמן שהיה מונח בפך לא נמשכה מלכותם.
שנינו במשנה: ואיזהו המשיח שמביא פר כששגג בהוראתו ועשה
על פיה, זה המשיח בשרו המשיח כו'.
הגמרא מביאה ברייתא המבררת מי הוא הכהן המשיח המביא פר
לחטאתו: תנו רבנן בברייתא, נאמר במקרא (ויקרא ד א) 'אם הבחן
המשיח יחטא לאשמת העם, והקריב על חטאתו אשר חטא פר בן
בקר תמים לה' משחית', ומבארת הברייתא, שאילו נאמרה בתורה
רק תיבת 'משחית', יכול הייתי לומר שכוונת הכתוב היא למלך,
שהרי אף הוא נמשח בשמן המשחה, תלמוד לומר – לכך הוצרך
הכתוב לומר את תיבת 'בחן', ללמדך שהמקרא עוסק בכהן ולא

המשך מעמוד רמ

למנותם על הציבור, כדי שיוכלו להתפרנס מאותה שררה.
בשעלה רבן גמליאל ליבשה שלח שלוחים לקרוא להם, כדי
למנותם, ולא באו – לפי שלא היו חפצים בשררה. חזר רבן
גמליאל ושלח שלוחים פעם נוספת לקרוא להם, ובאו. אמר להם
רבן גמליאל, במודין ו-סבורים אתם ששררה אני נותן לכם –
שהמיני על הציבור שאני חפץ לתת לכם הוא שררה, ולפיכך
לא באתם בפעם הראשונה שקראתי לכם, אין הדבר כן,

צריך אתה להיות עולה בספינה לצורך פרנסתך, ואיך יכול
להתפרנס במקומך. אמר ליה רבי יהושע לרבן גמליאל, עד שאתה
תמה עלי שעם כל חכמתי אין אני מתפרנס ברווח, תמה – עליך
לתמוה יותר על שני תלמידים שיש להם פינכשה, והם רבי אלעזר חסמא
ורבי יוחנן בן גודיא, שכל כך רבה חכמתם, עד שיועצין לשער כמה
טפות יש בהם, ואף על פי כן אין להם פת לאכול ולא נגד ללבוש.
נתן רבן גמליאל את דעתו להושיכם לאותם תלמידים בראש –

המשך ביאור למס' סוטה ליום שלושה עשר לעומר עמ' ב

15 השמעת הקול בעת פטירת משה היה שנים עשר מיל על שנים
16 עשר מיל, שהוא כנגד שיעור מחנה ישראל, והיתה הבת קול
17 משמיע ואומר וימת משה ספרא רבה דישאל. ויש אומרים
18 שלא מת משה כלל, אלא עלה גופו לשמים כאלהו, והוכיחו כן
19 מדבתיב הכא לשון וימת שם, ובתיב התם לגבי הארבעים יום
20 שהיה משה בשמים, ויהי שם עם ה', ולמדו, מה להלן באותם
21 ארבעים יום, היה משה עומד ומשמש לפני ה', אף כאן בעלייתו
22 להר לא מת משה, אלא עומד ומשמש הוא לפני ה'.
23 עוד דרשו על המקרא ויקבר אתו בני בארץ מואב מול בית
24 פעור, אמר רבי ברכיה, במקרא זה נאמרו סימן בתוך סימן -
25 סימנים רבים היכן הוא מקום קבורתו של משה, גיא, ארץ מואב,
26 ומול בית פעור, ואפילו הכי נאמר ולא ידע איש את קברתו,
27 שאיש אינו יודע היכן הוא מקום קבורתו. ובכך שלחה פעם אחת
28 מלכות רומי הרשעה, אצל

1 גד, והוא דבר שאלמלא היה מוכח כן מהפסוקים, אי אפשר היה
2 לאומרו מעצמנו.
3 אומרת הגמרא, ומלאכי השרת אומרים בהספידם את משה, שעליו
4 נאמר "צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל". וחקרוש ברוך הוא
5 אומר על משה אחר פטירתו, "מי יקום לי עם מרעים מי יתיצב
6 לי עם פעלי און" - מי יקום עתה להוכיח המרעים במעשיהם,
7 להוכיחם לשמי. ושמאל אמר שהספידו הקב"ה כך, "מי כהחכם,
8 ומי יודע פשר דבר" - מי יהיה כמשה לפשר בינם לאביהם
9 שבשמים כמותו. ורבי יוחנן אמר שהספידו הקב"ה באומרו,
10 "החכם מאין תמצא", לאחר פטירתו של משה. ורב נחמן אמר
11 הספדו של הקב"ה היה באומרו וימת שם משה עבד ה' וגו',
12 שמיתת משה היא העדר גדול לדורו. סמליון - שם חכם אמר,
13 שהספדו היה באומרו "וימת שם משה", שהיה ספרא רבה
14 דישאל. עוד דרשו על כך, תנא רבי אליעזר הגדול אומר, שיעור

אגרות קודש

ב"ה, י"ג ניסן, תשי"ג
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ וכו'
מוה"ר צבי שי

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו מאי צו, בו כותב ע"ד הסתדרותו ועסקו באה"ק ת"ו, ובטח אף שאין
מזכיר עדיין במכתבו, משתתף הוא מזמן לזמן בהתועדות חסידית, ואשר זהו מענינים שאין להם
תחליף בפעולה אחרת, וכמבואר בכמה משיחות כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אשר
בטח ראה אותם.

מסרתי הפ"ש שלו לאמי הרבנית שליט"א, ונעם לה להודיע ע"ד הקורות אותו, כי זוכרת היא
היטב את כל משפחתו, וגם סיפרה לי כמה מאורעות בהנוגע אליו בעצמו.

רואה אני שעוסק הוא במו"ל, ובטח משתמש בהזדמנות זו להרבות אור התורה והיהדות,
באה"ק ת"ו, וכידוע פתגם הצמח צדק אשר מלה הבאה בדפוס זהו לדורי דורות, ובמילא מובן הזכות
והאחריות שעל המו"ל.

כבקשתו הנה כשאהי' על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אזכירו
ואת ב"ב שיחיו להמצטרך להם.

ולקראת ימי החג הבאים עלינו ועל כל ישראל לטובה הנני בזה להביע ברכתי לחג הפסח כשר
ושמח.

ולקיום היעוד המקווה, כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, בגאולתינו האמיתית
והשלמה, בימיו ובימינו ע"י משיח צדקנו.

בברכת החג.

נ"ב: במענה על שאלתו. הנה מעונין אני בכל עניני דפוס שיש להם איזה שייכות ליהודים
ויהדות, וכבר נהגו רבים ששולחים להספרי' שלי מכל הנדפס על ידם או היו"ל על ידם, ואף שאין אצלי
קופה להוצאה ע"ז, אבל הספרי' שלי מחליפה למי שרוצה בזה על הספרים הוצאת קה"ת, ובטח ראה
רשימת הוצאות קה"ת, כי ישנם כמה קטלוגים אצל אנ"ש באה"ק ת"ו.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 **כא.** הפנים יוצאין בזגין^(עד) של זהב הארוגים או תפורים להם בכסותם לגוי, אבל אם אינם ארוגים או
2 תפורים אלא תלוין עלידי קשר וכיוצא בזה^(עו) אסורים לצאת בהם אף-על-פי שהם בנים קטנים^(עו)
3 לפי שאין דרך לצאת בזגין אלא בגי מלכים וכיוצא בהם מבני עשירים גדולים, ולשאר בנים הרי הוא
4 יוהרא, ובני מלכים והעשירים משחקים עליהם על שמתיהרים בדבר שאינן ראויין להם, ויש לחוש שמא
5 ישמע אביו של זה ההולך בזגין שמשחקים עליו וילך ויסיר הזגין מבגדו, פיון שאינן ארוגין ולא תפורים,
6 וישפח ויביאנו בידו ברשות הרבים.
7 ואפלו פשהם ארוגים בכסותם לא ילכו בהם אפלו בבית אלא פשאין בהם ענבל, אבל אם יש בהם ענבל
8 העשוי להשמיע קול אסורים ללבשם בשבת^(עדעו) שאסור להשמיע קול של זוג העשוי לקשקש בו התינוק,
9 כמו שיתבאר בסימן של"ח²⁰³ ושל"ט²⁰⁴ ואף-על-פי שכאן עושה זאת הקטן ואין אנו מצוים להפריש הקטן
10 מחלול שבת, מפל'מקום אסור לתן לו מלבוש זה שהזוג ארוג בו שהרי זה כמאכילו אסור בידים, עין סימן
11 שמו"ג²⁰⁵.

חלק ב, הלכות שבת סימן שא, האיך יהא הילוכו בשבת ובאיזה מקומות לא ילך
ובאיזה כלים או חפצים ילך ובאיזה לא ילך ואם נשרו כליו, התחלת סעיף כא

ביאורי הלכה

- [עד] יוצאין בזגין - זגין הם כמין פעמונים קטנים¹⁹⁸.
[עו] וכיוצא בזה - משמע שקישוטי בגד המחוברים על ידי קרסים ותופסנים שונים, דינם כדבר שאינו ארוג - ואסור לצאת בהם.
ואם אין חשש שייפלו - ראה על הסעיף הבא¹⁹⁹.
[עו] בנים קטנים - בבנים קטנים אין חוששים שמא יפול או יסיר הזגין ויביאם בידו - שאין בזה איסור, אלא החשש הוא על האב בלבד²⁰⁰.

צינונים והוספות

- (198) רע"ב פ"ו משנה ט.
(199) מהלשון משמע שגם כשהזגין קשורים בקשר של קיימא שאסור להתירו בשבת, יש לחוש שהקטן יתירנו, ואחר כך אביו יסירנו ויטלטלו, אבל בגדול אפשר להתיר בקשר של קיימא (תהלה לדוד ס"ק טו).
(200) מג"א ס"ק לב, ושם: אי אפשר שלא ישמע האב, אמנם בשוע"ר: שמא ישמע האב.
וראה בסוף הסעיף אם חוששים בקטן שמא יפסוק.
(201) כן פירש המג"א ס"ק לה, וכך צריך לומר לשוע"ר סי' שלח המובא להלן.
(202) נתינת בגד לקטן על מנת שילבשו דומה לנתינת עוגה שעליה אותיות לקטן על מנת שיאכלה, אבל מותר ליתן הבגד לקטן ללא מטרה שילבשו - כשם שמותר ליתן לו עוגה שעליה אותיות שלא על מנת שיאכלנה (כמבואר בסי' שמג ס"י, וע"ד החילוק בבדה"ש סי' קמז ס"ק יא, וכן הדברים גם על פי החילוק השני שם שהיתר נתינת העוגה הוא גם על מנת שיאכלנה, משום שהאכילה לא נאסרה כ"אם שבירת האותיות, אך כאן הלבשה עצמה נאסרה, ובזה סרה קושיית התהל"ד סי' שמג ס"ק ב.
ויש שחילקו (הערות וביאורים גליון תתלא ע' 80) שכאן האב חפץ בהשמעת הקול כדי שידע האב היכן נמצא התינוק, או אפילו בשביל להרגיע את התינוק, משא"כ שם
- שאינו חפץ באכילת העוגה או בשבירת האותיות, ומלבד הקושי שבסבא לקרוא לזה ספיה בידיים, לא נזכר כלל בשוע"ר רצונו של האב בהשמעת הקול.
(203) סעיף א: אסור להשמיע קול של שיר (בכלי המיוחד לכך)... ומכל-מקום אין איסור בזה אלא כשצריך לקול זה והוא מתכוין להשמיעו בכלי המיוחד לכך... אבל אם אינו מתכוין להשמיע קול כלל באותו כלי מפני שאינו צריך לו כלל אלא שהקול נשמע מאליו כשנוטל הכלי כגון זוג שיש בו עינבל... ואפילו לילך לבוש בבגד שקבוע בו זוג המשמיע קול של שיר מותר כיון שאינו מתכוין לכך (ונתבאר לעיל ע"פ המג"א ס"ק לה שבקטנים כוונתם להשמעת הקול).
(204) סעיף ב: אין... לקשקש באגוז לתינוק או לשחק בזוג כדי שישתוק כל זה וכיוצא בו אסור, גזירה שמא יתקן כלי שיר.
(205) סעיף ה: (לאחר שנתבאר בסעיפים הקודמים שאין חיוב להפריש הקטן מאיסור כמו חילול שבת, אלא אם כן הגיע לגיל חינוך שאביו מחוייב לחנכו): וכל זה לענין להפרישו מאיסור אבל לספות לו איסור בידים אסור לכל אדם מן התורה אפילו אינו בר הבנה כלל... ואפילו דברים האסורים מדברי סופרים אסור להאכילו אפילו הוא צריך לכך.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות סוכה – לפי לוח "רב יומי"

יט במה דברים אמורים כשסייך את הסוכה קודם שפתח את הדלת בגג או אפילו לאחר שפתח אלא שבשעת הסייך היתה הדלת סגורה והיתה מאהלת על הסוכה דכיון שעשיית הסוכה היתה בפסול שוב אין מועיל לה מה שאח"כ פתח את הדלת כיון שלא עשה מעשה בגוף הסוכה אבל אם בשעה שסייכה היתה הדלת פתוחה כהלכתה ולא היתה מאהלת על הסוכה אע"פ שאח"כ סגרה ונפסלה הסוכה בשעה שהדלת סגורה מכל מקום כשהוא פותח את הדלת הסוכה חוזרת להכשירה כיון שתחלת עשייתה היתה בכשרות בשעה שהדלת היתה פתוחה:

כ ואם יש לדלת זו צירים שסוגר ופותח בהם הרי היא כפתח גמור ומותר לסגרה ולפתחה בשבת ויו"ט ואין בזה משום איסור סתירה ובנין:

כא וצריך שיזהר שלא ישב תחתיה לשם מצות סוכה כשהיא סגורה שאז היא פסולה ואינו יוצא ידי חובתו בישיבה זו:

חלק ד סימן תרכו העושה סוכה תחת האילן או תחת הגג:

א צריך לישב תחת אויר הסכך שלא יהא אהל אחר מפסיק בינו להסכך כדי שיהיה יושב בצל סוכה ולא בצל אהל ואינו נקרא אהל אלא דבר שהוא גבוה עשרה טפחים מן הארץ ואע"פ שאין לו דפנות אסור לישב תחתיו לפיכך הישן תחת המטה בסוכה אם היא גבוהה [ה] עשרה טפחים לא יצא ידי חובתו:

ב וכן הישן תחת הכילה הפרוסה סביבות המטה בשיפוע אם יש לה גג טפח דהיינו שרוחב טפח ממנו פרוס ביושר על גבי המטה ולא בשיפוע כגון שהכלונס שהוא תלוי בו ופרוסה על גביו יש בו רוחב טפח ויש עשרה טפחים מן גג טפח זה עד הארץ אע"פ שממנו עד המטה שישן עליה אין שם עשרה טפחים אע"פ לא יצא ידי חובתו שכל גג טפח הגבוה עשרה טפחים מן הארץ נקרא אהל ונמצא שאינו ישן בצל סוכה אלא בצל אהל:

ג ואפילו אין לה גג טפח אם יש בפחות משלשה טפחים סמוך לגג רוחב טפח דהיינו לאחר שירדה מעל הכלונס מכאן ומכאן ונתרחבו טפח אין שם מן טפח זה עד הכלונס שלשה טפחים ביושר אסור לישן תחתיו אפילו שלא כנגד טפח זה (עיי' סוף סי' תרל"א) לפי שכל פחות משלשה טפחים הוא כלבוד וכאלו יש בגגה רוחב טפח וכל דבר שיש לו גג רחב טפח כולו נקרא אהל ונמצא אהל מפסיק בינו להסכך:

ד מי שפירס סדין על גבי קינוף דהיינו ארבעה קונדסין הבולטין מארבעת רגלי המטה ומניח כלונסות מזה לזה ופורס עליהן סדין אסור לישן תחתיו מדברי סופרים אפילו אם ראשי קונדסין אלו אינן גבוהין עשרה טפחים מן הארץ כיון שיש להם גג רחב טפח ביושר דהיינו הסדין שפרוס על גביו מלמעלה:

יד במה דברים אמורים כשמסכך תחת הגג אבל אם מסכך על גבי העצים או הקורות אף על פי שהן סמוכין זה לזה בפחות משלשה טפחים הרי זו כשרה ואין אומרים כאן לבוד שיצטרפו כל העצים ויהיו נחשבינן כעץ אחד רחב מסכך הפסול יותר מארבעה טפחים שהוא פוסל את הסוכה כמו שיתבאר בסימן תרל"ב שכיון שסכך כשר מונח בין עץ לחבירו הוא מפסיק ביניהם שלא יצטרפו ואין אומרים לבוד אלא אם כן אין שום דבר מפסיק בינתיים:

טו ואם מותר לישב תחת העצים יתבאר בסי' תרל"א:

טז אם הניח סכך פסול על גבי הסוכה שלא היה עליה שום סכך ואח"כ הניח עליה סכך כשר על גבי סכך הפסול ואח"כ הסיר סכך הפסול מעל גבי הסוכה ונשאר סכך העליון הכשר בלבדו מיצל על גבי הסוכה וכן העושה דפנות הסוכה תחת גג הבית והניח סכך כשר על גבי הגג ואח"כ הסיר את הגג מתחת הסכך המונח עליה הרי זו פסולה לפי שבשעה שעשה את הסוכה דהיינו בשעה שהניח סכך הכשר שהוא עיקר הסוכה היתה הסוכה פסולה מחמת סכך הפסול שעליה ואח"כ כשהסיר את הפסול לא עשה מעשה בגוף הסוכה להכשירה אלא מאליה נתכשרה ע"י הסרת הפסול והתורה אמרה חג הסוכות תעשה לך וגו' ולא מן העשוי מאליו שהעשייה הראשונה שהיתה בפסול אינה נחשבת עשייה כלל:

יז במה דברים אמורים שפסול הסוכה היה מחמת עצמה כגון בנדון שאמרנו שהניח סכך הכשר על גבי הפסול שגוף הסוכה דהיינו סכך הכשר נעשה בפסול מחמת עצמו שאינו נקרא סכך כלל כיון שיש דבר מפסיק בינו להדפנות שהרי אין צלו מועיל כלום אבל אם פסול הסוכה הוא מחמת דבר אחר הפוסל אותה כגון העושה סוכתו תחת גג הבית ואחר שסככה כהלכתה הסיר את הגג מעל גבי הסוכה הרי זו כשרה אע"פ שלא עשה מעשה בגופה להכשירה כיון שאין פסולה אלא מחמת דבר אחר דהיינו גג הבית שמיצל עליו ולא מחמת עצמה שהרי היא מסוככת כהלכתה בסכך כשר המונח על גבי דפנותיה לכך כיון שעשה מעשה הכשר בדבר הפוסלה דהיינו שהסיר את עצי הגג שהיו קבועין שם לשם דירה ולא לשם צל ולפיכך היה עליה שם סכך פסול ועכשיו שהסירן משם לגמרי נקרא עליהם שם סכך כשר ואפילו על העצים הנשארים נקרא עליהם שם סכך כשר כמו שבארנו למעלה לפיכך מועיל מעשה הכשר זה להכשיר את הסוכה כיון שלא היתה פסולה אלא מחמת הגג וכבר עשה בו מעשה הכשר:

יח אבל אם לא עשה מעשה הכשר בדבר הפוסלה כגון שלא הסיר את הגג לגמרי ממקום קביעותו אלא עשה אותו כעין דלת לפתוח ולסגור בעת הגשם כיון שלא הסירו משם לגמרי אין זה מעשה גמור ולפיכך אינו מועיל להכשיר את העצים הנשארים ולא את הסוכה שנפסלה מחמתה (כשעדיין לא נפתחה הדלת והיתה מאהלת על הסוכה):

47 וכסתות אינה נקראת סוכה כלל ואינה פוסלת את התחתונה
48 משום סוכה שתחת סוכה.

49 וכן אם העליונה אינה גבוהה עשרה טפחים או שחמתה
50 מרובה מצילתה אינה נקראת סוכה כלל לפסול את
51 התחתונה:

52 **ב** לפיכך אם התחתונה היא צלתה מרובה מחמתה בלי
53 צירוף צל סכך העליונה אז היא כשרה בכל ענין אפילו
54 אם סכך העליונה גבוה יותר מעשרים אמה מקרקעית
55 התחתונה ואע"פ שסכך העליונה הוא פסול לסוכה
56 התחתונה מפני שהוא למעלה מעשרים אמה ונמצא שסכך
57 פסול מיצל על התחתונה וכבר נתבאר בסימן תרכ"ו שכל
58 סכך פסול פוסל סכך כשר שתחתיו אע"כ התחתונה כשרה
59 אפילו אם סכך העליון צלתה מרובה מחמתה שלא אמרו
60 שסכך פסול פוסל סכך כשר שתחתיו אלא בסכך שפיסולו
61 הוא מחמת עצמו כגון מחובר או דבר שראוי לקבל טומאה
62 אבל סכך שכשר מחמת עצמו אלא שדבר אחר גורם לו
63 לפסול כגון שמונח למעלה מעשרים אמה אינו פוסל סכך
64 כשר שתחתיו כיון שהוא בעצמו ראוי לסיכוך בסוכה
65 שתחתיו:

66 **ג** אבל אם התחתונה אין צלתה מרובה מחמתה אלא ע"י
67 צירוף צל סכך העליונה אם סכך העליונה הוא למעלה
68 מעשרים אמה מקרקעית התחתונה הפסולה שאין
69 סכך פסול מצטרף לסכך כשר להשלים לכשיעור:

70 **ד** העושה סוכתו בראש העגלה או בראש הספינה אם אינה
71 יכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה פסולה והיושב בה
72 אפילו בשעה שאין שם רוח כלל לא יצא ידי חובתו לפי
73 שאינה דירה כלל אבל אם יכולה לעמוד ברוח מצויה
74 דיבשה אע"פ שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דים כשרה
75 והיושב בה אפילו בשעה שהספינה מהלכת יוצא ידי חובתו
76 שהסוכה אינה צריכה להיות דירת קבע (שתהא ראויה
77 לימים הרבה) אלא דירת עראי:

78 **ה** העושה סוכתו בראש הגמל או בראש האילן שראש
79 האילן הוא קרקעית סוכתו ועשה שם מחיצות וסיכך על
80 גביהן כשרה ואין עולין לה בשבת ויו"ט שאסור להשתמש
81 בבעלי חיים ובמחובר לקרקע בשבת ויום טוב כמ"ש בסימן
82 של"ו ואין דוחין אפילו שבות של דברי סופרים מפני קיום
83 מצות סוכה מטעם שנתבאר בסימן תקפ"ו ע"ש:

84 **ו** ואפילו אם הסוכה היא על הארץ אלא שהקנים של סכך
85 מסומכין על האילן אסור לכונוס לתוכה בשבת ויו"ט
86 גזירה שמא ישתמש בהסכך שיניח שם חפציו או יתלה בו
87 שום דבר ונמצא משתמש בצדדי האילן דהיינו הסכך
88 שסמוך על האילן נקרא צדדי האילן ואסור להשתמש בו
89 בשבת ויו"ט כמ"ש בסי' של"ו:

90 **ז** במה דברים אמורים בימים הראשונים שהיו רגילים
91 להשתמש בסכך להניח ולתלות שם חפציהם אבל עכשיו
92 שאין רגילין בכך אין חוששין לכך ולפיכך יש להתיר ליכנס
93 לתוכה בשבת ויו"ט.

1 **ה** אבל אם קונדס אחד בולט באמצע המטה מראשותיה
2 והשני בולט כנגדו במרגלותיה ומניח כלונס מזה לזה
3 ופורס עליו סדין כיון שהסדין פרוס בשיפוע ואין לו גג רחב
4 טפח ביושר מותר לישן תחתיו והוא שאין הכלונס גבוה
5 עשרה טפחים מן המטה אבל אם הוא גבוה עשרה טפחים
6 מן המטה * אסור לישן תחת הסדין:

7 **ו** * הג"ה: ומה שבכילה מודדין העשרה טפחים מן הארץ
8 וכאן מודדין אותן מן המטה היינו לפי שהכלונס שהכילה
9 פרוסה על גבה איננו קבוע במטה ואם תנטל המטה לא
10 תנטל הכילה אבל כאן הכלונס קבוע בקונדסין הבולטין מן
11 המטה ואם תנטל המטה ינטל הסדין וטעם לחילוק זה
12 יתבאר בסוף סי' תר"ל עיין שם הטעם:]

13 **ז** מותר לפרוס בסוכה קרמים המצוירים וסדינין המצוירים
14 כדי לנאותה בין סביב הכתלים בין תחת הסכך ואע"פ
15 שהן מקבלין טומאה ופסולין לסיכוך כמו שיתבאר בסימן
16 תרכ"ט אע"כ אין פוסלין את הסוכה בארבעה טפחים כדין
17 סכך פסול וכמו שיתבאר בסימן תרל"ב.

18 ולא עוד אלא שמותר אפילו לישב תחתיהן ממש אף על פי
19 שהן גבוהין עשרה טפחים מן הארץ אינן חשובין אהל
20 להפסיק בינו להסכך לפי שהן בטילין לגבי הסכך כיון
21 שנעשו לצורך הסכך דהיינו לנאותו ועוד שכל שלא נעשה
22 לצל אין שם סכך עליהם ולכך אין פוסלין את הסוכה משום
23 סכך פסול ומותר לישב תחתיהן לפי שהן בטלין לגבי
24 הסכך.

25 במה דברים אמורים כשהן סמוכין בתוך ארבעה טפחים
26 להסכך ואז הן בטלין אצלו אבל אם הם מופלגין ממנו
27 ארבעה טפחים אינן בטלין אצלו ופוסלין את הסוכה כדין
28 סכך פסול ועל דרך שיתבאר בסי' תרל"ב.

29 ומכל מקום אע"פ שסכך פסול אינו פוסל את הסוכה אלא
30 אם כן יש בו ארבעה טפחים אבל אם אין בו ארבעה טפחים
31 מותר אפילו לישב תחתיו אע"כ יש לזהר שלא להרחיק
32 נווי הסוכה מן הסכך ארבעה טפחים אע"פ שאין בהן
33 ארבעה טפחים גזירה שמא יהיה בהן ארבעה טפחים שאז
34 אסור לישב תחתיהן:

35 **ז** וכל זה בנויי הסוכה אבל אם פירס תחת הסכך דבר
36 שאינו נוי לסוכה יתבאר בסימן תרכ"ט ע"ש:

חלק ד סימן תרכ"ד הישן בטוכה:

37 **א** סוכה שעל גבי סוכה שסככה של תחתונה היא
38 קרקעיתה של עליונה אם יש בין סכך התחתון לסכך
39 העליון עשרה טפחים וזהו שיעור הכשר גובה הסוכה כמו
40 שיתבאר בסימן תרל"ג ויכול להשתמש בעליונה בכרים
41 וכסתות ולא תפול בסוכה התחתונה העליונה כשרה
42 והתחתונה פסולה שנאמר בסכת תשבו וגו' חסר וא"ו שניה
43 משמע סוכה אחת ולא תחת שני סככים.

44 אבל אם אינו יכול להשתמש בכרים וכסתות בעליונה אפילו
45 ע"י הדחק כיון שהעליונה אינה ראויה כלל אפילו לדירת
46 ארעי שהרי אפילו ע"י הדחק אינו יכול להשתמש בה בכרים

טומאה אין מסככין בהן שנאמר חג הסכת תעשה לך באספק
מגרנך ומיקבך בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר דהיינו קשין
או שבולת וקנין שאוספים אותן מן הגורן והיקב ומהן
וכיוצא בהן שצומחין מן הארץ ואינו מקבל טומאה תעשה
לך סוכות ולא מדברים אחרים:

ב כל דבר שהיה ראוי לקבל טומאה שעה אחת אע"פ
שאחר כך נטהר מלקבל טומאה כגון כלים שנשברו ואין
בשבריהן כשיעור הראוי לקבלת טומאה וכן מטלניות שבלו
ולא נשתתיר בהן שלש אצבעות על שלש אצבעות ששוב
אין מקבלין טומאה וכן בית יד של כלי שנשבר מן הכלי
שבעורו מחובר לכלי היה מקבל טומאה כמוהו ועכשיו
נטהר מלקבל שום טומאה כל אלו כיון שפעם אחת היו
ראוין לקבלת טומאה גזרו חכמים עליהם שלא לסכך בהן
לעולם ואם עבר וסיכך סוכתו פסולה כמו המסכך בסכך
שהוא פסול מן התורה:

ג הבית יד של חצנים יש עושין אותן זכרים דהיינו שאין
נוקבין בהן שום נקב אלא עושין בחץ כעין בית קבול
ותוחבין את הבית יד לשם ויש עושין אותן נקיבות דהיינו
שעושין נקב בראשן והחץ עשוי כמרצע ונכנס לתוך הנקב
והזכרים אין מקבלין טומאה לפי שאין להם בית קבול
ולפיכך מותר לסכך בהן אם עדיין לא היו קבועין בהחץ
מעולם אבל הנקיבות כיון שיש בהן בית קבול אע"פ שהבית
קבול עשוי למלאות ע"י החץ מלוי עולם שלא להתרוקן עוד
אעפ"כ הוא מקבל טומאה ולפיכך אם סיכך בהן סוכתו
פסולה:

חלק ד סימן תרכט ממה צריך להיות הסכך:

ומכל מקום לכתחלה אין לסמוך את הסכך על האילן שאין
מעמידין את הסכך לכתחלה אלא בדבר הראוי לסכך כמו
שיתבאר בס' תרכ"ט עיין שם הטעם:

ח ואם ראשי הקנים של הסכך נסמכים על ראש הגמל
אפילו בדיעבד פסולה לפי שאין לה קבע שהרי הגמל
סופו לילך מכאן ויפול הסכך ולא הכשירו סוכה בראש
הגמל אלא אם כן סיכך על גבי מחיצות שעל גבי הגמל
שהסוכה מטלטלת עם הגמל:

ט העושה מקצת קרקעית סוכתו ומקצת דפנותיה על ראש
האילן ומקצת קרקעיתה ומקצת דפנותיה על דבר אחר
וסיכך על גבי הדפנות אם היא עשויה בענין שאם ינטל
האילן תשאר היא עומדת על הדבר אחר ולא תפול מותר
לעלות לה בשבת ויו"ט בסולם שלא על דרך האילן ואם
לאו אין עולין לה בשבת ויו"ט דכיון שסמיכתה על האילן
נמצא כשנכנס לתוכה משתמש בצדדי האילן כמו שבארנו
למעלה:

חלק ד סימן תרכח דיני סוכה שתחת סוכה:

א אין מסככין אלא בדבר שהוא צומח מן הארץ והוא
תלוש מן הקרקע ואינו מקבל טומאה אבל אם אינו
צומח מן הארץ אע"פ שאינו מקבל טומאה כגון עורות
בהמה שלא נעברו שאינן מקבלין טומאה או עפר או מיני
מתכות אע"פ שלא עשה מהן כלים שאינן מקבלין טומאה.
וכן כל דבר שראוי לקבל טומאה אע"פ שהוא צומח מן
הארץ כגון כל מיני אוכלין אע"פ שלא הוכשרו וכל מיני
כלים אפילו של עץ שיש להן בית קבול שהן מקבלין

'לקוטי תורה' פרשת תזריע - הפרשה החסידית

שׁוֹשׁ תְּשִׁישׁ וְתִגַּל הָעֵקֶרָה

וְלִהְבִּין זֶה, יֵשׁ לְהַקְדִּים תַּחֲלָה בִּיאור עֲנָן וְתִגַּל
הָעֵקֶרָה בְּקִיבוּץ בְּנִיָּה - שָׂאם הִיא עֵקֶרָה שְׁלֹא יִלְדָּה,
מֵאִין לָהּ בָּנִים שִׁיקְבְּצוּ לְתוֹכָהּ?
וְהַעֲנִין: כִּי הִנֵּה אָמְרוּ רַ"ל עַל פֶּסוּק (תְּקַרָּא יב.) "אִשָּׁה
כִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָּה זָכָר": "אִשָּׁה מִזְרַעַת תַּחֲלָה - יוֹלְדֶת זָכָר,
אִישׁ מִזְרִיעַ תַּחֲלָה - יוֹלְדֶת נִקְבָּה".
וְלִהְבִּין זֶה בְּעִבְרֹת ה':
הִנֵּה נִדְעָ, שֶׁנִּסְתַּתֵּשׁ יִשְׂרָאֵל נִקְרָאת בְּשֵׁם "אִשָּׁה",
וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא נִקְרָא בְּשֵׁם "אִישׁ", וְכֵמוֹ שֶׁכְּתוּב (הוֹשֵׁעַ
ב, יח.) "בַּיּוֹם הַהוּא [...] תִּקְרָאִי אִישִׁי כו'".

"שׁוֹשׁ תְּשִׁישׁ וְתִגַּל הָעֵקֶרָה בְּקִיבוּץ בְּנִיָּה לְתוֹכָהּ
בְּשִׁמְחָה":
הִנֵּה בְּמִלַּת "תְּשִׁישׁ" יֵשׁ ב' פִּירוּשִׁים:
הָא': לְשׁוֹן 'פּוֹעֵל עוֹמֵד', וְקֹאֵי עַל הָעֵקֶרָה, וְ"תְשִׁישׁ"
- לְשׁוֹן נִקְבָּה, שֶׁהָעֵקֶרָה תְּשִׁישׁ בְּעִצְמָהּ וְתִגַּל בְּקִיבוּץ
בְּנִיָּה.
וְהב': לְשׁוֹן 'פּוֹעֵל יוֹצֵא', וְקֹאֵי עַל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא,
שְׁאוֹמֵר לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא לְנוֹכַח: אֶתְהַ תְּשִׁישׁ אֶת
הָעֵקֶרָה וּמִמֶּילָא הִיא תִּגַּל. (כִּי 'נִכַּח לְזָכָר' - הִיא שָׁהָ עִם
לְשׁוֹן 'נִקְבָּה נִסְתַּתֶּר' כִּידּוּעַ).

2. (נוסח ברכות נשואין).

1. (נֶאֱמַר בַּחֲנוּת הָרֵב מִנְחָם נָחוּם, נָכַד רִבְנִי, בֶּן אֲדָמוֹר הָאֲמָצְעִי, בְּסִמְכּוֹת
לְפָרֶשֶׁת תִּצְוָה תַּקַּע"ב).

כל יסורים דגיהנם בשביל "ליתי לגן-עדן", אפלו הכי
הוא רק בחינת "עמך" כנ"ל, ואינו ערוך כלל לגבי אור
אין-סוף ברוך-הוא. כי "ביו"ד נברא העולם-הבא", שכל
בחינת העולם-הבא אינו אלא בחינת נקודה. ולכן לא
יחפץ לעשות הטפל עיקר בשביל הלגרמיה שלו.

וזהו הנקרא במשנה (אבות א, א): "שלא על מנת לקבל
פרס" – שבחינת "נהנין מזיו" נקרא 'פרס' – שאינו רק
פרוסה – מלשון "הלוא פרוס לרעב לחםך" (ישעיהו נח, ז),
ולכן אינו חפץ בפרוסה זו וזו זה, כי אם "לאשתאבא
בגופא דמלכא" – בבחינת ביטול בעצמיות אור אין-סוף
ברוך-הוא כו', אשר שם פרוסה הנ"ל בלא ממש חשיבי,
בטפה באוקיינוס.

מה שאין בן בחינת "יולדת נקבה", וזהו בחינת אהבה
זוטא – שהאהבה היא "על מנת לקבל פרס" בגן-עדן.
דהיינו, שחפץ קרבת אלהים ולדבקה בו, דהיינו שתשאר
עצמות ומהות הנפש כמו שהיא – דבוקה בו יתברך
בגן-עדן. וזהו בחינת "נפשי אייתיך" (ישעיהו כו, ט) – כאדם
המתאווה לחיי נפשו כו'.

ולכן בוחר יותר בבחינת הפרס, שהוא רק זו והארה
– "ביו"ד נברא כו" – כדי לישאר על מהותו ועצמותו של
הנפש, ואינו חפץ לאשתאבא וליבטל – בהתפללות נר
באבוקה – בעצמיות אור אין-סוף ברוך-הוא. ונקרא
בחינת אהבה-זוטא זו בשם נקבה, ש"דעתה קלה",
שעושה את הטפל עיקר, דהיינו "על מנת לקבל פרס" –
בשביל הלגרמיה שלו. וזהו "נפשי אייתיך בלילה",
שבחינת אהבה זו נקראת עדיין "לילה", היא אהבה של
חושך כו'.

וזהו הפירוש שבש"ה אשה מזרעת תחלה – יולדת
זכר, מה שאין בן איש מזרע תחלה – יולדת נקבה:

כי הנה נודע, שהאהבה ויראה שהאדם מעורר
בנפשו הם רק אתערותא-דלתתא לאהבה ויראה הבאים
מלמעלה בבחינת אתערותא-דלעילא⁵. ולכן, אם
האתערותא-דלתתא קדמה תחלה – שמייגע את עצמו
להוליד אהבה ויראה מרוח בינתו כו', אזי נמשך
האתערותא-דלעילא מבחינה ומדרגה גבוהה, מפנימית
האור והחיות שמאיר אור אין-סוף ברוך-הוא בכנסת
ישראל, ועל ידי זה "יולדת זכר" – שעירה עליו רוח
ממרום⁶ להיות האהבה בבחינת אהבה-רבה – למעלה
מהשגת נפשו – שיחפץ ליכלל ולאשתאבא כו'.

והנה, כמו שבאיש ואשה על דרך משל, "אשה
מזרעת תחלה – יולדת זכר", כך הנה בכנסת-ישראל עם
הקדוש ברוך-הוא: בש"ה אשה, היא כנסת-ישראל,
מזרעת תחלה, היינו בחינת אתערותא-דלתתא
מלמטה-למעלה, בחינת "ואל אישך תשוקתך" (בראשית ג,
טז), שהוא ענין הנקרא בלשון הקבלה בשם "העלאת
מ"נ", ואחר כך נמשך אתערותא-דלעילא, והמשכת
מ"ד, אזי "יולדת זכר", דהיינו שמוילדת בחינת אהבה
בנשמות ישראל שמבחינת דבר.

דהיינו, בחינת אהבה-רבה, שהיא בחינת "מי לי
בשמים, ועמך לא חפצתי" (תהלים עג, כה) – פירוש: אפילו
מה ש"עמך" – בקרוב לך.

דהיינו מה שכתוב (תהלים לה, י): "כי עמך מקור חיים",
שהם חיי העולם-הבא, ותענוג אלקי שנמשך לנשמות
בגן-עדן להתענוג על ה' מחמת השגתם והשפלתם
בהשגה והשפלה מופלאת מאד, ועם כל זה אין השגה
זו מוגעת אלא בבחינת "עמך", שהוא דבר הטפל ובטל
אצלה, ולא 'אתה' ממש, כי "לית מחשבה תפיסא ביה
כלל", אלא השגתם הוא בבחינת "זיו השכינה" – זיו
והארה בעלמא.

ואי לזאת "ועמך לא חפצתי", אלא האהבה-רבה
היא ליבטל וליכלל באור אין-סוף ברוך-הוא ממש,
ו"לאשתאבא בגופא דמלכא" – שלמעלה מעלה
מבחינת זיו והארה.

והגם שבבחינה זו אי אפשר להיות על דרך "יושבין
ונהנין מזיו", כי אם אדרבה בחינת ביטול במציאות,
וכביטול והתפללות הנר באבוקה,

((וכמו שכתוב ב"ספר של בינונים" פרק י"ט): "הגם שתהיה
אין ואפס ותתבטל שם במציאות לגמרי כו", מה שאין בן בחינת
"יושבין ונהנין" – שמהותה ועצמותה כמו שהוא כו'),

אף על פי בן זה רצונה וחפצה – להתבטל במהותו
ועצמותו, מלהיות נהנין רק מזיו כו'.

ואהבה זו נקרא בחינת דבר – כמו מעלת הזכר על
הנקבה. כי "נשים דעתן קלות", מה שאין בן הזכר –
שהוא ברי-דעת. וזהו שבחינת אהבה-רבה הנ"ל נקרא
דבר – שהוא דעת חזק, שבוחר העיקר ולא הטפל, הגם
שלא יהיה בבחינת יש כו', ואינו חפץ הטפל אף שיהיה
נשאר על מהותו – "נהנין מזיו כו'".

ואף על פי שגם בחינה זו נקראת "מקור חיים", וכדאי

5. (כמו שנתבאר על פסוק "וארא אל אברהם". וב"הערה לתיקון
חצות").

6. (לשון הכתוב (ישעיהו לב, טו): "עד יערה עליו רוח ממרום").

3. (ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "מצה זו", בענין מוחין-דאבא
ומוחין-דאימא. ועיין מה שנתבאר בפרשת בהר, בדבור המתחיל "כי
תבואו אל הארץ", בענין "נפש כי תקריב").

4. (זהו כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס").

מלך חיים כ"ח⁸ (משלי טז, טו). מה שאין כן "תחת אשר לא
עבדת [...] בשמחה כו" – נמשך העונש על העונות אשר
"אין צדיק בארץ כו" כנ"ל.

ועל דרך זה יובן גם כאן:

כי הנה כל הנ"ל מה שיש הפרש בין "אשה כי תזריע"
שאז יולדת זכר, ובין "איש מזריע תחלה" – שאינה
יולדת אלא נקבה, זהו דוקא כאשר אור אין-סוף ברוך
הוא נמשך בדרך וסדר הדרגת ההשתלשלות שעל פי
מאמר "קו המדה"⁹.

שכך היא המדה: שאם "אשה מזרעת תחלה",
ואכשור דרי – שיש אתערותא-דלתתא – יומשך
אתערותא-דלעילא מבחינה עליונה עד שתהיה "יולדת
זכר" – בחינת אהבה-רבה. מה שאין כן בשלא אכשור
דרי, וליכא אתערותא-דלתתא, אזי המדה – שנמשך
האתערותא-דלעילא, רק מבחינת חיצוניות, עד שאינה
יולדת אלא נקבה.

מה שאין כן על ידי "שמחה של מצוה" – שמעורר
בחינת שמחה העליונה, שהשמחה גורם הגילוי, והוא
שהאור בא ונמשך מעצמות המאציל בתוספות ועילוי
רב שלא בדרך וסדר ההדרגה.

על דרך דוגמא, בחינת השמחה במלך בשר ודם –
שיוצא אז חוץ לגדרו והגבלת המדות, ולכן יוכל
להתגלות לקטן כמו לגדול בשוה ממש; כמו כן למעלה
ממש, בבחינת התגלות שמחה עליונה, הנה אז
מתחברים, ומתערבים ומתכללים יחד כל האורות
עליונים, עד שאין שום הפרש בין מעלה ומטה ימין
ושמאל כו.

ואזי נמשך שאף עקרה תקבץ בניה, דהיינו, שאף על
פי שהיא בבחינת עקרה, ו"איש מזריע תחלה", עם כל
זה תהיה "יולדת זכר כו". וכמו שנתבאר בדבור המתחיל
"רני ושמחי בת כו", שזהו ענין "איש ואיש יולד בה כו" (תהלים
פז, ד). עיין שם.

וזהו שאנו מבקשים "שוש תשיש ותגל העקרה כו":
שעל ידי השמחה של מצוה מלמטה, ש"העקרה" – היא
בנסת-ישראל – "תשיש ותגל" בעצמה ב"שמחה של
מצוה", על ידי זה מעוררים גילוי שמחה עליונה¹⁰, ועל
ידי זה אתה "תשיש ותגל העקרה", והוא ענין "משמח
ציון בבניה כו".

אך לפעמים, הגם שאין אתערותא-דלתתא מלמטה,
עם כל זה נמשך אתערותא-דלעילא תחלה – לעורר
אתערותא-דלתתא, וזהו הנקרא "איש מזריע תחלה".
ואתערותא-דלעילא זו, בין שנמשכה בלי אתערותא-
דלתתא, אינה רק מבחינת חיצוניות האור והחיות
שמאיר אין-סוף ברוך-הוא.

ולכן, אף על פי שהיא מעוררת גם כן התהוות
אתערותא-דלתתא, ונעשה בחינת הולדה – מאחר שיש
אתערותא-דלעילא ואתערותא-דלתתא, אף ההולדה
היא רק בחינת נקבה, שהוא האהבה-זוטה הנ"ל, לריות
צמאונה לבד ולא להשתפר נפשה בביטול ההשגה כנר
בפני האבוקה⁷.

והנה, כשנסת-ישראל היא בבחינה זו ד"איש מזריע
תחלה" – נקראת עקרה. ואף על גב ש"יולדת נקבה",
שהיא בחינת אהבה-זוטה, נקראת "עקרה" כאילו אינה
יולדת כלל, לפי שגם הולדה זו לא נמשך בה מצד
עצמה על ידי אתערותא-דלתתא שלה, רק שנמשך על
ידי קדימת האתערותא-דלעילא ד"איש מזריע תחלה" –
אם כן אין נקרא ההולדה על שמה, ולכן נקראת עקרה.

ועל זה אמר "ותגל העקרה בקבוץ בניה" – פירושו:
שאף גם כשהיא בבחינת עקרה – אלא שהאתערותא-
דלעילא מקדים לבוא לעורר אתערותא-דלתתא – אף
על פי כן יהיה "קבוץ בניה", דהיינו שתהיה "יולדת זכר".
ואיך יהיה זה? לזה אמר "בשמחה", שעל ידי
ה"שמחה של מצוה" יוכל להיות בחינה זו, דאף על גב
ש"איש מזריע תחלה", עם כל זה תהיה "יולדת זכר".

והענין: דהנה בתיב (דברים כח, מזמח): "תחת אשר לא
עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל,
ועבדת את אויביך וגו'". דלכאורה משמע, אף על פי
שעובד אלקים, רק שאין העבודה "בשמחה וטוב לבב"
אזי יומשך העונש – "ועבדת את אויביך", וזה אינו מובן:
כי מפני מה יהיה העונש המר הזה מחמת חסרון
השמחה לבד?

אף הענין, כמו שכתוב (קהלת ז, כ): "כי אדם אין צדיק
בארץ אשר יעשה-טוב ולא יחסא", ומחמת זה נמשך
העונש, ואף על פי כן, אילו היה עובד את ה' ב"שמחה
של מצוה", היה גדול כח שמחה זו – שמעורר השמחה
למעלה בביכול, והיא מבטלת הדינים כו, כי "באור פני

9. (ירמיהו לא, לח).

10. (וכמו שנתבאר במקום אחר – על פסוק "שוש אשיש בהויה". עיין
שם).

7. ועיין בזה פרשת תזריע, דף מ"ה, סוף עמוד א'. ועיין מה שנתבאר
סוף דבור המתחיל "והיה מספר", בענין "בת קול מברכת". ועיין מה
שנתבאר בדבור המתחיל "שבת שבתון הוא".

8. (ועיין בזה פרשת תצוה דף קפ"ד, עמוד ב').

בַּעֲנֵן "אַתָּה דְּמִשְׁתַּנֵּי". וְהֵינּוּ בְּחִינַת אֶהְיֶה-זוּטָא, שְׁמִבְחִינַת
 "נְשִׁים דַּעְתָּן קְלוֹת", בְּבְחִינַת "לְגַרְמִיָּה", לְכַךְ יֵשׁ בָּהּ שִׁינוּיִים¹¹.
 מִזֶּה שָׁאִין בֶּן בְּבְחִינַת אֶהְיֶה-רַבָּה, שְׁמִבְחִינַת דְּכַר, אֵין בָּהּ
 שִׁינוּיִים וְנִקְרָאת "עֵץ חַיִּים"¹². וְהַשְׁמָחָה בְּה' מְרַחֶקֶת גַּם
 בֶּן מִן הַתְּאֻוֹת¹³.
 וְעֵינֵין מִזֶּה שְׁנֵתְבָאָר גַּם בֶּן פְּרִשֶׁת בְּשִׁלְחַה, עַל פְּסוּק "וְלֹא נָחַם
 אֱלֹקִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים", וְעַל פְּסוּק "אֲסִרִּי לְגֶפֶן כו'", שֶׁהַשְׁמָחָה
 צְרִיכָה לִהְיוֹת בְּלוּלָה בִּפְרָאָה וּבִיטוּל כו'¹⁴. :

וְלָכֵן, עַל יְדֵי הַשְׁמָחָה, גַּם בֶּן לֹא יִהְיֶה בְּחִינַת "וְעַבְדָּתָה"
 אֶת אוֹיְבֶיהָ: שְׁכָל בְּחִינַת שִׁינוּיִים, וְהַנְפִּילָה מַעְבֻּדָּתָה ד'
 מַגְדָּלוֹת לְקַטְנוּת, גַּם הַנְפִּילָה בְּתֵאוּת, שְׁזָהוּ עֲנִין
 "וְעַבְדָּתָה אֶת אוֹיְבֶיהָ", כֹּל זֶה הוּא רַק "תַּחַת אֲשֶׁר לֹא
 עָבְדָתָה [..] בְּשִׁמְחָה", כִּי אִם בְּבְחִינַת "יֵשׁ מִי שְׂאוּהָב
 וּמִשְׁגִּי", שְׁהוּא בְּחִינַת לְגַרְמִיָּה, וּמִזֶּה נִמְשָׁךְ הַנְפִּילָה כו',
 אֲבָל עַל יְדֵי הַשְׁמָחָה בְּה' לֹא יִהְיֶה שִׁינוּיִם אֵלּוּ כו'.
 (וְעֵינֵין בְּפִרְשֶׁת וַיְחִי דָף רכ"א, וּבְפִרְשֶׁת אֲמֹר דָף ק"ז,

ב"ביאור על פסוק צאִינָה וְרִאִינָה" מַעֲנֵן זֶה.

11. וְכִמּוּ שְׁנֵתְבָאָר עַל פְּסוּק "חֲכִלִּי עֵינַיִם".

14. (וְעֵינֵין מִזֶּה שְׁנֵתְבָאָר עוֹד מִזֶּה בְּשִׁיר הַשִּׁירִים, ב"ביאור על פסוק
 'צִאִינָה וְרִאִינָה'").

12. וְכִמּוּ שְׁנֵתְבָאָר בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "מִקּוֹשֶׁשׁ עֵצִים".

13. כִּמּוּ שְׁנֵתְבָאָר בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "ה' לִי בְּעֹזֶרִי". וְעֵינֵין מִזֶּה שְׁנֵתְבָאָר

ב.

הוֹד כ"ק אֲדָמוֹר מֵרֵנָה וּרְבִנָּה דוֹבֵעֵר – אֲדָמוֹר הָאֲמֻצְעִי

שְׁעֵרֵי תְּשׁוּבָה

תְּדַבֵּק נִשְׁמָתוֹ בְּמִקּוֹר חוּצְבָה בְּחִי אוֹתִיּוֹת ע"י
 הַתְּפַעֲלוֹת אֶהְבָּה וּדְבִיקוֹת נִפְלָאָה הוּא עֲנִין וּבְחִי
 הַקִּירוֹב אַחֵר קִירוֹב הַנִּל כַּמ"ש הַלּוֹךְ וְנִסּוּע כו' אֲבָל
 אַחֵר עוֹצֵם הַקִּירוֹב בְּהַגִּיעַ לְמִקּוֹר חוּצְבוֹ אִזּ בָּאָה לְבְּחִי
 הַשְּׁגָה עֲמוּקָה וּבִיטוּל אֲמִיתִי יוֹתֵר שֶׁהוּא בְּעֻצְמוֹת גּוּפָא
 דְּמִלְכָא שְׁלִמְעֵלָה מִבְּחִי הַלְבוּשׁ וְהוּא בְּחִי עֲלִיִּית
 הַנִּשְׁמָה דְּאֶבְרָהִם לֹאשְׁתַּאֲב בְּגוּפָא דְּמִלְכָא וְזֶהוּ בְּחִי
 הַרְיֹחֻק הוּא הַבִּיטוּל וְהַשְׁתַּחֲוּוּא שְׂאֵחֵר הַקִּירוֹב הַנִּל
 ע"י שְׁתִּכְיֹר וְתִשְׁגִּי הַפִּלְאָת עֶרֶךְ א"ס בְּרִיחֻק יוֹתֵר
 מִהַשְּׁגָתָה הָרֵאשׁוֹנָה וְלִכְךָ מִשְׁתַּחֲוּוּה בְּבִיטוּל הַמִּצִּיאוֹת
 וּבִיטוּל זֶה הוּא הַתְּכַלְלוֹתָה בְּגוּפָא דְּמִלְכָא וְנִמְצָא הִרִי
 נִתְעַלָּה בִּיתְרוֹן אוֹר הַרְבֵּה מִכֻּמוֹ שֶׁהִיָּתָה תַּחֲלָה כְּלוּלָה
 בְּמִקּוֹר חוּצְבָה בְּחִי לְבוּשִׁים לְבַד דֵּהֵינּוּ שְׁמִתְכַלֵּלָת
 בְּבְּחִי אֶהְבָּה וְחֹסֵד עֲלִיּוֹן דְּאִצִּי בְּחִי א"ס מִמֶּשׁ דֹּאִיָּהוּ
 וְחִיּוּהִי חֹד כַּנ"ל בְּאִרְיֻכּוֹת וּד"ל. אֵךְ עֲדִיין יֵשׁ לְהַבִּין
 אֵיךְ יוֹכֵל בְּחִי לְבוֹשׁ דְּאוֹתִיּוֹת לְהַתְּעַלּוֹת בְּבְּחִי גּוּפָא
 אַחֵר שֶׁהַלְבוּשׁ הוּא בְּחִי נִפְרָד כַּנ"ל. אֲמֵנָם הִנֵּה הָעֵנִין
 הוּא דְּלֹאֲתָא אֲמֵר בְּר"מ דְּזֹרַע דְּאֶבְרָהִם בְּגִלוּתָא דְּאֶדְרוּם
 כו' לִיתֵּן לְכָל א' הִיפּוּכּוֹ דּוּקָא שְׁעִי"ז יוֹכֵלוּ הַנִּשְׁמָוֹת
 לֹאשְׁתַּאֲבָב בְּגוּפָא דְּמִלְכָא כַּנ"ל וּבִיאוּר הַדְּבָר לְהִיּוֹת
 יְדוּעַ שְׂאִין הַתְּגַבְּרוּת אוֹר יוֹתֵר מִכְּפִי עֵצִם כַּחוּ בֹא רַק
 מִצַּד הִיפּוּכּוֹ הַמִּגְדּוּ דּוּקָא כִּמוֹ הַתְּגַבְּרוּ יִסוּר הָאֵשׁ
 לְנִגְדֵי יִסוּר הַמֵּי שִׁיגְבֵר אִזּ יוֹתֵר מִטְּבַע כַּחוּ כִּי מִתְּגַבֵּר
 בִּיּוֹתֵר לְנִגְדֵי הִיפּוּכּוֹ הַמִּגְדּוּ כַּמִּשְׁלֵי הַנִּלְחָמִים יָחַד
 שְׁמִפְנֵי הַמִּגְדּוּ צָרִיךְ לְהַתְּגַבֵּר בְּעֻצְמוֹ בִּיּוֹתֵר מִכְּפִי כַּחוּ
 בְּעֵצִם כו' וְכַךְ הוּא בְּעֵנִין זֶה דְּזֹרַע דְּאֶבְרָהִי בְּגִלוּתָא

(יט) וְהִנֵּה בְּחִי הַשְׁתַּחֲוּוּאָה הַנִּל בֵּין הַשְׁתַּחֲוּוּא'
 דְּאֶבְרָהִם בֵּין הַשְׁתַּחֲוּוּאָה דִּיִּצְחָק שְׁזֵהוּ
 בְּחִי בִיטוּל בְּמִצִּיאוֹ שֶׁל הַנִּשְׁמָה מִצַּד עֲמֻקּוֹת הַשְּׁגָתָה
 בְּעֻצְמוֹת אֲא"ס לְמַעֲלָה מִשְׁרֵשׁ כְּלִי הַגְּבִלְתָּה ע"כ בָּאָה
 לְכַלֵּל הַשְׁתַּחֲוּוּאָה וּבִיטוּל כַּנ"ל הִנֵּה זֶהוּ מִמֶּשׁ עֲנִין
 הַמֵּאֲמֵר הַנִּל בְּנִשְׁמָוֹת לֹאשְׁתַּאֲבָב בְּגוּפָא דְּמִלְכָא מִמֶּשׁ.
 לְהִיּוֹת מְבוּאָר לְמַעֲלָה בְּשִׁרֵשׁ הַתְּהוּוֹת הַנִּשְׁמָוֹת שְׂבָא
 מִבְּחִי צְרוּפִי אוֹתִיּוֹת דְּמַחֲשָׁבָה כו' בְּחִי לְבוּשִׁים לְבַד
 וְלֹאשְׁתַּאֲבָב בְּגוּפָא דְּמִלְכָא הֵינּוּ בְּבְּחִי עֻצְמוֹת אֲא"ס
 שְׂבָאוֹרוֹת וְכִלִּים דְּאִצִּי דֹּאִיָּהוּ וְחִיּוּהִי וְגִרְמוּהִי חֹד כַּנ"ל
 וְהֵינּוּ מִמֶּשׁ בְּחִי הַשְׁתַּחֲוּוּאָה הַנִּל שֶׁהוּא בְּחִי בִיטוּל
 אֲמִיתִי שְׁמִתְבַּטֵּלָת מִשְׁרֵשׁ כַּחַה הָרֵאשׁוֹן שְׁמִקְבִּלָת
 מִמִּקּוֹר חוּצְבָה בְּבְּחִי אוֹתִיּוֹת דְּלְבוּשִׁי הַנִּל וְנִכְלָלָת
 לְמַעֲלָה מִמִּקּוֹר חוּצְבָה דֵּהֵינּוּ בְּבְּחִי גּוּפָא דְּמִלְכָא הַנִּל
 וְזֶהוּ עֲנִין הַהִשְׁתַּחֲוּוּאָה שֶׁלָּה שְׁבַע־הַשְׁתַּחֲוּוּאָה זֶה עוֹלָה
 לְמַעֲלָה לְהַשְׁתַּאֲבָב בְּגוּפָא דְּמִלְכָא וּד"ל. וּבִיאוּר הַדְּבָרִים
 הִנֵּה כִּמוֹ בְּבְּחִי אֶהְבָּה דְּאֶבְרָהִי אֶהְבָּה" שֶׁהִיָּה מִרְכַּבָּה
 לְבְּחִי אֶהְבָּה וְחֹסֵד עֲלִיּוֹן שְׁבַמְדוֹת עֲלִיּוֹנוֹת דְּאִצִּי שֶׁהֵן
 בְּחִי כִלִּים דְּזִ"א שְׁמִתְצַמְצֻמוֹ בְּאוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה
 שְׁנִקְרָא לְבוּשִׁי דְּמִנְהוֹן פְּרָחִין נִשְׁמָתִין כו' וְהִרִי נִשְׁמָת
 אֶבְרָהִם הוּא בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה יֵשׁ מֵאֵין בְּבְּחִי גְבוּל אֵךְ
 שִׁרֵשׁ מִקּוֹר חוּצְבָה הַמְהוּוּה אוֹתָהּ מֵאֵין שֶׁהוּא בְּחִי
 אוֹתִי' הַמַּחֲשָׁבָה הַמְגַבִּיל לְבְּחִי כְּלִי חֹסֵד דְּזִ"א (עַד"מ)
 הַרְהוּרִי לְבָא שְׁמִתְצַמְצֻמִּי בְּאוֹתִי' הַמַּחֲשָׁבָה בְּבְּחִי
 לְבוֹשׁ נִפְרָד כַּמ"ש בְּמ"א) הוּא בְּחִי אֱלֻקּוֹת בְּלִתִּי ב"ג
 שְׁמִתְצַמְצֵם לְהוֹוֹת נִשְׁמָת אֶבְרָהִם מֵאֵין לִישׁ וְכֹאשֵׁר

המנגדו והוא בחי' קליפה דישמעאל דוקא להיות ידוע
בבחי' חסד דישמעאל שאינו בא רק מצד גסות הרוח
כי בטבעו אכזרי הוא רק בהיותו גדול ורם מאד בעיניו
ע"כ לפי גדולתו מתחסד עם הבריות השפלים
שיסתופפו בצלו וזה כל חיותו שיהיו הכל נכנעים
ומקבלים הימנו שזהו רק לפי שהוא גס הרוח בבחי'
גדלות כו' ויצא ממותר שפע חסד דאברהם בחי' חסד
דקדושה כידוע ואז מתגבר יותר היפוכו המנגדו בסט'
דקדושה והוא בחי' השפלות והריחוק העצום דזרעא
דיצחק שמזה בא בחי' הקירוב האמיתי שהוא בחי'
מ"ה ביטול במציאות ממש שלא יש מי שמתפעל כו'
כנ"ל בענין השתחוואה דיצחק וזהו היפוך הגמור
מבחי' גס הרוח דישמעאל ולא בא להם בחי'
השתחוואה דיצחק רק מסיבת המנגד בגלותא
דישמעאל כו' אבל אם היה זרעא דאברהם בגלותא
דישמעאל שאין חסד דישמעאל היפוך המנגד אדרבא
שמחסד דקדושה מבחי' המותרות יצא חסד דישמעאל
וכמ"ש לו ישמעאל יחיה לפניך לא היו נשמות שלהם
משתאבים בגופא כו' בבחי' השתחוואה רק היו עולין
למקורם לבד וכן זרעא דיצחק אם היו בגלותא דאדום
שהן באין מגבורות דיצחק דקדושה שיצא ממנו עשו
שאינו בחי' מנגד לא היו באין לבחי' השתחוואה
דיצחק כלל ולזה א' בר"מ דזרעא דאברהם בגלותא
דאדום היפוכו דוקא וזרעא דיצחק בגלותא דישמעאל
היפוכו דוקא וד"ל:

שער התשובה, איתא בר"מ, לד"ר

דאדום דהנה בחי' קליפת אדום הוא גבורו' קשו' דרוח
הבהמה המתאוה תאוה בחימו' כנ"ל וזהו היפך ממש
לנגד בחי' חסד דאברהם אוהבי שנמשך ונדבק כמים
למעלה באלקי' חיים בהפשט' כל עצמותו מכל וכל
שזהו בחי' הקירוב אחר קירוב כנ"ל ובחי' אדום הוא
להיפך בב' דברים הא' שהוא בבחי' הגבורות רשפי אש
תשוקה זרה כו' והב' במה שהוא מתאוה רק תאות
עצמו דוקא הב' לגרמיה כמו הלעיטני נא מן האדום
כו' שזהו דוקא להנאת עצמו להיות יש ודבר ובכל
אשר תאוה נפשו ימלא רצונו כו' ובחי' חסד ואהבה
דאברהם הוא להיפך ממש לצאת מעצמותו בכל
הרצונות כו' וע"כ עבד טיבו עם ברייתא מכל אשר לו
לא השאיר לעצמו כלום כו' היפך הגמור דהב' הב'
לעצמו ולגרמיה דוקא כנ"ל ובהיות זרעא דאברהם
בגלותא דאדום דוקא שהוא בחי' היפוכו המנגדו
בתכלית כנ"ל אזי מתגברים ביותר מכפי כוחם בעצם
ממקור חוצבם בלבושים הנ"ל ומאיר בהן אור וכח
גדול יותר ממקורם שהוא לאשתאבא בבחי' גופא
דמלכא וכחם הראשון בטל ונכלל כביטול א' ברבבה
כו' ולא בא להם יתרון אור ביטול זה רק מצד המנגד
(וכמו פרעה הקריב לבם כו' כמ"ש במ"א) וכמו"כ
זרעא דיצחק בגלותא דישמעאל דוקא להיות שבחי'
השתחוואה דיצחק הוא בחי' הקירוב האמיתי בעצמות
אא"ס אחר הריחוק וגם בחי' יתרון אור הקירוב הזה
בהשתחוואה זו לא בא בהם רק מצד בחי' היפוכו

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ז

הנשמה [וכמ"ש בחברי' דניאל ואע"ג דאיהו לא חזי'
מזלי' חזי' שזהו שרש הנשמה שזהו ענין יזל מים מדליו
וזהו הנשמה שבבחי' מקיף ואינו מאיר בגוף בבחי'
פנימי וע"י התפילה מחברים הב' בחי' המקיף עם
הפנימי, וג"כ חלק הנשמה שבגוף בבחי' פנימי נק'
יעקב היינו יו"ד הוא בחי' חכמה ועקב הוא בחי'
עקביים שזהו בחי' כח המעשה שזהו בבחי' פנימי'
אבל ישראל נק' בחי' מקיף שרש הנשמה אשר אינו בא
בבחי' פנימי' בגוף וע"י התפילה הוא החיבור בחי'
ישראל עם בחי' יעקב ועי"ז הוא חיבור סובב בממלא.

אין עומדין להתפלל

וזהו ענין סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה
כמו הסולם מחבר שמים וארץ כידוע כמ"ש כי
גבהו שמים מעל הארץ שזהו ריחוק הערך מאוד (עד
שהארץ היא כגרגיר חרדל נגד השמים) והסולם הוא
המחבר, כן התפלה היא נק' ג"כ בשם סולם שמחבר
[שרש הנשמה למעלה בחי'] טהורה עם חלק הנשמה
בבי"ע ועי"כ הוא חיבור סובב בממלא, ויש עוד אופן
זה למטה ג"כ כידוע ששכל ומדות שבנשמה שזהו בחי'
פנימי' במוח ולב אבל יש עוד בחי' בנשמה שלמעלה
מן השכל שאינו נתפס בשום שכל וזהו נק' מזלי' שרש

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

17 בעבודת נפשו כ"א רק לע"ס דעשי, מ"מ לא ימעט
18 ממספר עשר כו'.
19 וזהו כי תשא את ראש בני, פי' תשא ל' הגבהה
20 והרמת ראש, ואמר הקב"ה למשה כשתשא היינו
21 כשתגביה את נש"י, זהו סדר ההגבהה שכאו"א יתן
22 מחצית השקל כופר נפשו, פי' כופר שמתחלף נפשו על
23 הכופר הוא הפדיון, וה"ה מחליפה על מחצית השקל
24 שהוא מצוה מרצון העליון, ועי"ז מגביה נפשו בתכלית
25 העילוי עד בחי' רצונו ית'. ובבחי' זו שוים העני
26 והעשיר בדעת שגם העני בדעת יכול להגיע לבחי' זו
27 כנ"ל, לכן העשיר לא ירבה והדל לא ימעט כו'.
28 ומחצה השני' הוא כענין שמחו צדיקי' בה' יבוא בבחי'
29 מתנה ע"ד עבודת מתנה כו'. אך המתנה אינם נותני'
30 כ"א לראוי שזכה שיתן לו, לכן צ"ל המחצה בדרך
31 עבודה, והב' כשיזכה יתן לו בעבודה בדרך מתנה כו'.

כי תשא את ראש בני'

בס"ד. (ש"פ ויקהל פ' שקלים, ל"ב).

1 ועפ"ז יובן ענין מחצית השקל, היינו כי עשרים גרה
2 השקל זה"ע ע"ס דאור ישר וע"ס דאור חזון,
3 ובעבודה א"א להגיע כ"א המחצה, וזהו מחצית השקל,
4 ובבחי' זו שוין העני והעשיר, שגם העני יכול להגיע
5 בעבודתו בעשר בחי' הנפש שלו, ליתן תרומה ל'
6 ארמותא ואפרשותא כמ"ש מזה במ"א, מחצית השקל
7 היינו עשר גרה, רק שבענין העשר אלו יש חילוקי
8 מדרגו' ע"ס דאצי, וע"ס דבריא ויצי' ועשי', ולכן
9 העשיר בדעת יכול להגיע בעשר כחות נפשו לבחי'
10 ע"ס דאצי, והעני בדעת יוכל להגיע ג"כ לעשר אמנם
11 הם בבחי' ע"ס דעשי, שהרי נשמת כ"א הוא ממל' דמל'
12 דעשי' שבו מלוכש מל' דיצי' ומל' דבריא ומל' דאצי'
13 כמ"ש בסש"ב פי"ח, ולכן יכול להגיע לעשר. אך מ"מ
14 גם העשיר בדעת לא ירבה על עשר, והיינו על מספר
15 עשר, אבל העשר גופא הם ממדרגה הגבוה יותר.
16 ומ"מ גם העני בדעת אם שהוא אינו יכול להגיע

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

14 של השפעה שנקבעה מלמעלה לקליפות, גם ללא חטא
15 האדם, שהרי בכדי שתיהיה בחירה חופשית בין טוב
16 לרע צריך להיות מציאות של קליפות, ואחיותם של
17 החיצונים, מצד מה שנקבע למעלה, הוא רק בשערות
18 הנמצאות באחורי העור דמלכות בנודע¹⁵ - כלומר ניקת
19 החיצונים היא רק בדרגה התחתונה ביותר (מלכות),
20 ובזה גופא רק בחיצוניות שבחיצוניות שלה, כמשל
21 השערות היוצאות מהעור.
22 ועל ידי החטא אחיותם של הקליפות במדרגה עליונה
23 יותר, האדם נותן להם תוספת ניקה מדרגה גבוהה יותר
24 מהמידה המינימלית שנקבעה להם. וגם על ידי החטא
25 נצוצות דקדושה נבלעים בהם כו'.
26 וצריך להיות התיקון גם כן בב' ענינים אלו הא' לדחות

1 בשורות הבאות מביא הרבי נ"ע את אחד הביטויים של
2 המעלה והמטה שבתוך העיגול עצמו - בענין התשובה:
3 וכמו שנתבאר במקום אחר¹² בענין התיקון על חטא
4 ועון שהפגם שנעשה על ידי החטא הוא בב' ענינים,
5 הא' בחינת סילוק האור - כפי שכתוב¹³ "ונקב שם
6 הוי'", היינו שעל ידי החטא עושה פגם בכלים של
7 הספירות (שכנגד שם הוי"¹⁴), וממילא האור שהיה בהם
8 מסתלק לשורשו.
9 והב' ניקת החיצונים - כוחות הטומאה והקליפות
10 הנקראים "חיצונים", יונקים על ידי החטא ביותר מכפי
11 החוק הקצוב כו', שהרי על פי חוק הקצוב להם על פי
12 מאמר קו המדה - אור הקו שמודד את ההשפעה לאן
13 תגיע, מקבלים הקליפות חיות מצומצם כלומר יש כמות

15. תורה אור וישלח, דיבור המתחיל "ויאבק איש עמו" (כו),

(ב).

12. ראה דרך מצוותיך להצמח צדק, מצות וידוי ותשובה.

13. ויקרא כד, טז.

14. תניא אגרת התשובה פרק ד.

לעיל מהאור המקיף, הוא מחלק התחתון של המקיף
 שהוא בערך יותר - כלומר, קרוב יותר אל האור פנימי
 בו.
 ונמצא שבחציגול גופא (עצמו) יש בו מעלה ומטה
 בבחינת ריבוי ומיעוט האור בו. - שבחלקו העליון של
 העיגול מאיר ריבוי אור ובחלקו התחתון מאיר מיעוט
 אור ויש השפעה שונה בין החלק העליון של העיגול
 לחלק התחתון של העיגול גם בתיוקן החטא והפגם.
 בשורות הבאות מחדד הרבי נ"ע, את ההנחה דלעיל
 שבעיגולים ההבדל הוא רק בגילוי ולא במהות.
 לצורך זה מזכיר את מה שנתבאר בארוכה במאמרים
 הקודמים¹⁷ בביאור עניינו של האור הפנימי שההבדלים
 בין הדרגות הם הבדלים מהותיים, ועיקר המעלה והמטה
 שבהם הוא בעצם מדריגתו ולא רק בריבוי ובמיעוט
 האור. ולהלן יסביר, שבשונה מכך - בעיגולים,
 ההבדלים ביניהם הם רק בריבוי ובמיעוט האור ולא
 בעצם מדריגתו, ולכן אינו שינוי מהותי (ותוך כדי
 הדברים מבאר שוב את ההבדלים המהותיים שיש
 בחילוקי המדריגות שבאור הפנימי):
 אך לא זהו עיקר ענין מעלה ומטה בבחינת ריבוי ומיעוט
 האור, - זה שיש הבדלים בעיגולים בריבוי ומיעוט האור
 אין זה יוצר חלוקה מוחלטת של 'מעלה ומטה', שהרי
 אמיתת ענין מעלה ומטה הוא חילוק בעצם המדריגה
 ולא רק ריבוי ומיעוט.
 שהרי גם באור פנימי נתבאר לעיל - פרק לח ואילך -
 דעיקר ענין מעלה ומטה הוא שהמדריגה העליונה היא
 בבחינת מעלה בעצם מדריגתה, ולא רק בריבוי ומיעוט
 האור, וכמו שהחכמה בעצם מדריגתה היא בבחינת
 מעלה לגבי בינה בו' שלכן החכמה נקראת 'אין' ביחס
 לבינה הנקראת 'יש', וכמו שנתבאר לעיל שם באורך,
 אבל הריבוי ומיעוט באור אין זה עיקר ענין מעלה ומטה
 גם באור פנימי בו', שהרי גם בחינת מיעוט האור הוא
 אותו מהות האור שבבחינת ריבוי בו'. - כאשר האור
 נמצא במיעוט, הוא באותו סוג ודרגה של האור
 המרובה, שהרי אין המיעוט של האור יוצר הבדל
 מהותי.

בסוכות תשנב

ולחעביר יניקת החיצונים - כלומר להפסיק את יניקתם
 מכאן ולהבא מהקדושה, (וגם בזה נכלל לברר וליקח
 מהם החיות הנמשך להם עד עכשיו מזמן החטא בו'),
 והב' המשכת האורות בכלים בו', כלומר להמשיך
 ולהחזיר את האור שהסתלק לשורשו כאשר נעשה פגם
 בכלי.
 שכל זה הוא על ידי המשכת האור מקיף ובנודע דאור
 מקיף דוחה יניקת החיצונים, האור המקיף מסנוור את
 החיצונים והם מפסיקים לינוק, וגם המשכת האור פנימי
 שימשך לתוך הכלים הוא על ידי המשכת האור מקיף
 שזהו שרשו ומקורו בו'. - כלומר, מצד האור הפנימי לא
 ניתן להשלים את מה שנחסר על ידי החטא, אך מצד
 האור מקיף שהוא שורשו ומקורו של האור הפנימי -
 כיון שבשרש לא נחסר, ניתן להשלים את סילוק האור
 הפנימי בכח האור המקיף.
 אמנם - למרות שגם העברת יניקת החיצונים וגם
 המשכת האור בכלים הוא על ידי האור המקיף, הנה יש
 הבדל בזה עצמו מאיזה דרגה של האור המקיף זה
 נמשך, בכדי להעביר יניקת החיצונים הוא מחלק העליון
 של המקיף לפי שצריכים אור גדול יותר על פי הכלל¹⁸
 דכל הגבוה גבוה ביותר יורד למטה מטה ביותר בו',
 ובכדי שיומשך האור במקום אחיות החיצונים שזהו
 מקום נמוך ביותר של 'מטה מטה', בשביל לדחותם
 צריך להיות ממדריגה גבוה יותר בו', ולכן המשכה זו
 היא מהחלק העליון של העיגול דוקא.
 ובפרט שלא מספיק שלא ינקו מכאן ולהבא אלא
 שצריכים ליקח את החיות שנבלע בהם, ועל כן צריכים
 אור גדול שהניצוצות שנמצאים בשבי אצל הקליפות
 יהיו נמשכים אליו, כמו הנר הנמשך אל האבוקה וכל
 שהאבוקה גדולה יותר נמשך אליה הניצוץ גם כשהיא
 בריחוק בו', וכיון שהניצוצות נמצאים בתכלית הריחוק
 צריכים אור גדול ביותר מבחינת המקיף שיוכל להגיע
 אליהם ולגואלם משם.
 ובכדי לפעול את הענין הב' שיהיה המשכת האורות
 בכלים - להחזיר את האורות הפנימיים שהיו בכלים
 ונסתלקו לשורשם על ידי החטא, שגם זה הוא כנזכר

17. החל מהמאמר התשיעי (בכרך הקודם).

18. הובא ונתבאר בשערי אורה לכ"ק אדמו"ר האמצעי עמוד

נח ואילך.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)

[אייר ה'תש"ב]

23 כהמן ובני ישראל יעשו תשובה, וה' יתברך יגאל
24 אותם, כמו שכתוב¹ "ועת צרה היא ליעקב וממנה
25 יושע".
26 מאחר שהסיבה שצריכה להביא את הגאולה באחרית
27 הימים מוכרחת להיות תשובה, במילא ה' יתברך יסבב
28 סיבות שונות שבאחרית הימים של קץ הגלות בני
29 ישראל יעשו תשובה, ותהיה הגאולה השלימה על-ידי
30 משיח צדקנו.
31 כפי שאומר הרמב"ם⁴, כל הנביאים כולם צוו והבטיחו
32 על התשובה, ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה, וכבר
33 הבטיח ה' יתברך בתורה שסוף ישראל לעשות תשובה
34 בסוף זמן הגלות, ומיד הן נגאלין על-ידי ה' יתברך.
35 זהו "ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע". הצרות,
36 רחמנא-ליצלן, באחרית הימים, אינן רק עונש על העבר,
37 אלא גם סיבה לטוב האמיתי של הגאולה השלימה.
38 זהו "וממנה יושע" – הישועה, הגאולה האמיתית,
39 שיוצאת מתוך עת הצרה.
40 קיצור. הסיבה לגאולה השלימה על-ידי משיח אומר
41 ר' אליעזר שזוהי תשובה, ור' יהושע אומר שהסיבה
42 היא זמן הגאולה. הרמב"ם אומר שה' יתברך הבטיח
43 בתורה שבסוף זמן הגלות בני ישראל יהיו מוכרחים
44 לעשות תשובה ויגאלו.

1 "הוי כי גדול היום ההוא מאין כמוהו, ועת צרה היא
2 ליעקב וממנה [על ידה] יִשְׁעֵי¹.
3 הכתוב "כי גדול היום ההוא מאין כמוהו" מתייחס
4 לזמן הגלות האחרונה, מלחמת גוג ומגוג, שהיא "עת
5 צרה ליעקב", ועת הצרה מוכרחת להיות הסיבה
6 לישועה האמיתית – הגאולה השלימה המובטחת.
7 בירושלמי², מדובר אודות הגאולה השלימה באחרית
8 הימים.
9 קיימות שם שתי דיעות – ר' אליעזר ור' יהושע –
10 ביחס לסיבה שה' יתברך יסבב שהוא, ברוך-הוא, יביא
11 את הגאולה השלימה.
12 ר' אליעזר אומר, שהסיבה שתשבור את הגלות ותביא
13 את הגאולה היא תשובה, וכל זמן שבני ישראל לא
14 יעשו תשובה, הם יהיו בגלות ולא יגאלו, כמו שכתוב³
15 "בשובה ונחת תושעון".
16 הדעה השניה, דעת ר' יהושע, שהסיבה לגאולה
17 השלימה תהיה שיבוא הזמן לקץ הגלות כפי שה'
18 יתברך גזר.
19 שואל ר' יהושע את ר' אליעזר: מה יהיה אם בני
20 ישראל (חלילה) לא יעשו תשובה לעולם, האם
21 (חלילה) לעולם לא יגאלו?
22 עונה ר' אליעזר: אזי הקב"ה יקים לישראל מלך קשה

ב.

55 הצרה עצמה באה הישועה, היינו שהצרה עצמה נעשית
56 צהר.
57 הענין בעבודה הוא, שהחושך עצמו נעשה אור, כידוע
58 שקיימות כמה מיני דרגות בעבודה.
59 ישנה עבודה כזו שהאור מגרש את החושך, כמאמר
60 הידוע⁶ "מעט אור דוחה הרבה חושך", וישנה עבודה
61 נוספת שמהפכים את החושך, שהחושך עצמו נעשה
62 אור.
63 בזוהר⁷ כתוב "שעת צלותא – שעת קרבא".

46 זהו הטעם לכך שעת הצרה מקיפה את כל בני ישראל,
47 ללא חילוק בין יראי אלקים ובני תורה, ועד לכאלה
48 שהם רחמנא ליצלן חפשים בדיעה ופורקי עול תורה
49 ומצוות.
50 כל בני ישראל, אפילו הרשעים העושים להכעיס כנגד
51 תורה ומצוות, גם להם יש נשמה אלקית וכולם
52 מוכרחים לשוב בתשובה, כדי לזכות לגאולה השלימה,
53 כפי שאומר מורנו הבעל-שם-טוב נשמתו-עדן⁵ על
54 הפסוק "עת צרה היא ליעקב וממנה יושע" – על-ידי

וש"נ. וראה גם שם, ע' רפ רפג. ספר המאמרים – קונטרסים, חלק
א מח ע"ב.
(6) תניא פרק יב [הערת כ"ק אדמו"ר]. וראה ד"ה צהר תעשה
לתיבה, ת"ש (ספר המאמרים ת"ש ע' פ ואילך).
(7) הובא בלקוטי תורה ר"פ תצא. בשערי תשובה ח"א (שער

(1) ירמיהו ל, ז.
(2) תענית פרק א, הלכה א.
(3) ישעיהו ל, טו.
(4) הלכות תשובה פרק ז, הלכה ה.
(5) ראה כתר שם טוב השלם (קה"ת, נ"י, תשע"ב), ע' רפד.

18 הוא בתוקף בלתי רגיל. כמאמר הידוע⁸ "משביעו
19 רעב". ככל שמשביעים אותו יותר, הוא נעשה רעב
20 יותר;
21 כך גם ביחס ליצר הרע. ככל שאדם נכנע יותר
22 לרצונותיו, כך הכוח המתאווה מתחזק יותר ונעשה חם
23 יותר, עד שיכול להביא את האדם לגניבה, גזילה
24 ורציחה בפועל ממש.
25 זהו ענינו של בן סורר ומורה⁹, על-ידי זה שהוא זולל
26 וסובא, הוא מגיע לרציחה בפועל ממש רחמנא-ליצלן.
27 לכן היצר הרע והנפש הבהמית נקראים חושך, והיצר
28 הטוב והשכל של היצר הטוב – נפש האלקית –
29 נקראים אור, המאיר את החושך של היצר הרע ונפש
30 הבהמית.
31 קיצור. עת צרה מקיפה את כל בני ישראל, כי כולם
32 מוכרחים לעשות תשובה. לעשות מהצרה, שזה חושך
33 הגלות, צהר – אור הגאולה השלימה. יש שהאור
34 מגרש את החושך ויש שהחושך עצמו הופך לאור.

1 שעת התפילה היא שעת המלחמה הרוחנית בין היצר
2 הרע שהוא חושך והיצר הטוב שהוא אור.
3 היצר הרע הוא המידות אהבה, גבורה, התפארות וכו',
4 ויש לו גם את דרגת השכל.
5 היצר הרע הוא חושך. שכן כל המשיכה והתאווה שלו
6 היא כולה לדברים הגשמיים, ולכן גם השכל של היצר
7 הרע נקרא נפש הבהמית.
8 השכל שלו הוא רק בדברים גשמיים. הוא שקוע בכל
9 מיני רעיונות, איך להשיג את כל הדברים הגשמיים
10 שהוא אוהב, ומוצא ראיות רבות להוכיח שהוא צודק.
11 לעיתים קורה שהוא יודע שהוא לא צודק, ובכל זאת
12 הוא מוצא טענות שונות, וגם טענות שהוא עצמו יודע
13 שהן שקר, ומשתמש בטענות שקריות אלו כדי למלא
14 את משאלותיו, ומאחר שהנהגה כזו היא מעשה בהמה,
15 לכן השכל של היצר הרע נקרא נפש הבהמית.
16 מהצד השני, עיקר ענינו של היצר הרע הוא שיש לו
17 כוח המתאווה – כוח של רצון, והרצון של היצר הרע

ג.

35

56 ליצר הרע יש כלי נשק גלויים, שהם כל הענינים
57 הגשמיים של הדברים המותרים, כפי שהרבי¹⁰ נשמתו
58 עדן אומר¹¹, שאפילו דבר המותר, כאשר אוכלים אותו
59 כדי למלא בזה את התאווה לדבר, גם הדבר המותר
60 נהיה רע.
61 התאווה הופכת את הטוב לרע, והרע נעשה כלי נשק
62 כדי להמית את האדם במיתה רוחנית. גם אם אינו
63 ממית אותו, הדבר עושה אותו לבעל-מום, והוא מקבל
64 חיות מהרע, וזה מביא אותו לכך שענין של תאווה גורם
65 לו עונג.
66 ליצר הרע יש גם כלי נשק המשפיעים מרחוק.
67 היצר הרע מחטיא את האדם בדברים אסורים שהאדם
68 עצמו אפילו לא יודע מכך, וזה ממית האדם במיתה
69 רוחנית, רחמנא-ליצלן.
70 כמעשה הידוע שאחד בא עם חתנו, למדן גדול, אל
71 הרבי¹⁰ לליאזאז והתלונן שהחתן התנהג תמיד בהנהגה
72 טובה, אבל לפתע החלו ליפול לו ספיקות באמונה,
73 והוא עצמו סבל מכך צער גדול.
74 אמר לו הרבי שהוא נכשל בלא יודעים בחלב עכו"ם,
75 ונתן לו תיקון לכך, והוא הבריא ברוחניות.

36 העבודה של היצר הטוב והנפש האלקית להאיר את
37 החושך של היצר הרע והנפש הבהמית נקראת בשם
38 מלחמה.
39 שתייה, הן הנפש הבהמית והן הנפש האלקית, מנצלות
40 לשם כך את הכוחות הכי גדולים שלהן, שכן כל אחת
41 מהן רוצה לנצח את השניה, וכוח הניצחון והשלטון
42 על הזולת בכלל, ועל מי שהיה מנגד ושונא בפרט, הוא
43 כל-כך גדול, שלמען הניצחון הכל כדאי.
44 כפי שאנו רואים במוחש, שעבור הניצחון במלחמה
45 מבוזזים את האוצרות היקרים ביותר שנאספו במשך
46 כמה דורות, והצדדים הלוחמים הולכים במסירת-נפש
47 בפועל ממש.
48 כך גם במלחמה הרוחנית של היצר הרע והיצר הטוב.
49 כל אחד מהם מתחזק לנצל את הכוחות הגדולים ביותר
50 כדי לנצח במלחמה.
51 במלחמה יש כלי נשק שונים.
52 יש כלי נשק שניתן להשתמש בהם רק מקרוב, ויש
53 כאלה שאפשר להשתמש בהם דוקא מרחוק.
54 כל זה קיים גם במלחמה הרוחנית בין היצר הרע והיצר
55 הטוב, שלשניהם יש את כל סוגי כלי הנשק.

(9) סנהדרין עב, ע"א. רש"י על פסוק תצא כא, יח.

(10) אדמו"ר הזקן.

(11) תניא פ"ז [הערת כ"ק אדמו"ר].

התפילה) מט, א. ובכ"מ. וראה זוהר ח"א רמ, ב. ח"ג רמג, א
[הערת כ"ק אדמו"ר בתורת מנחם ספר המאמרים מלוקט, ח"ב ע'
א. מהדורה ישנה כרך ו' ע' לג].

(8) סוכה נב, ב [הערת כ"ק אדמו"ר].

הכוחות הגדולים ביותר כדי לנצח בה. כלי הנשק
הגלויים של היצר הרע הם הדברים הגשמיים שהאדם
עושה בתאוה, הוא מתגשם מהם, וכלי הנשק הנסתרים
שלו הם שהוא מחטיא את האדם בדברים אסורים ללא
ידיעתו.

ד.

בכל רעיון שכלי יש מסקנה ופסק-הלכה מסוים שיוצא
מהרעיון. במילא מובן, שהמסקנה של הרעיון היא
בהתאם לרעיון, וכן הוא גם פסק ההלכה.
כאשר מגיע חכם אחר, ומוכיח שהרעיון הוא באופן
אחר לגמרי, במילא המסקנה – פסק ההלכה – היא גם
כן באופן אחר.
זהו ענין השינוי שישנו בשכל. שינוי הנובע מסיבה
וטעם.
תחילה יש טעם ושכל זה, ואחר-כך טעם ושכל שונה.
בעבודת קבלת-עול, לאידך, שהיא נעלית מענין הטעם,
לא שייך שינוי בעבודה זו.
החלטה זו של קבלת-עול, היינו שאת מה שהיצר הרע
רוצה צריכים לא לעשות, הוא כלי נשק שמנצח את
היצר הרע – שבדברים הגשמים המותרים, שהאדם
מוכרח להם, יעשה אותם, אך ללא תאוה, אלא רק
מפני שהוא הכרח לקיום גופו.
כלי הנשק השני של היצר הטוב הוא יראת שמים.
יראת שמים פירושה, שהוא ירא ממה שה' יתברך אסר.
בכך הוא מנצח את הרע הנעלם של היצר הרע. כי
הענין של יראת שמים הוא זהירות גדולה בכל דבר
שצריך לעשות. במילא הוא נזהר בכל.
קיצור. גם ליצר הטוב יש שני סוגים של כלי נשק –
גלויים ונסתרים. הגלויים הם לימוד התורה, קיום
המצוות והנהגה במידות טובות – הכל בקבלת-עול
מלכות-שמים, שבכך אין שינוי כפי שיש בשכל. כלי
הנשק הנסתרים הם יראת-שמים המביאה לזהירות
בקיום המצוות.

חלב עכו"ם והדומה, הם כלי הנשק של היצר הרע
היורים את חיציהם מרחוק, וממיתים רחמנא-ליצלן או
עושים את האדם בעל-מום ברוחניות.
קיצור. העבודה להאיר את החושך של היצר הרע היא
מלחמה שהשניים, היצר הטוב והרע, מנצלים את

11

גם ליצר הטוב יש שני סוגים של כלי נשק, כאלה
שמשפיעים מקרוב, וכאלה שמשפיעים מרחוק.
על ידי כלי הנשק הללו ניתן לנצח את היצר הרע אפילו
ב'רע הנעלם' שלו.
שני מיני כלי הנשק הם: קבלת-עול מלכות-שמים,
לשאת על עצמו את עול התורה והמצוות, ויראת
שמים, לירא מה' יתברך.
העבודה של קבלת-עול מלכות-שמים, היא כלי הנשק
של היצר הטוב, והוא משפיע מקרוב.
ענין קבלת-עול הוא, שכל דבר בעבודה האלקית, הן
לימוד התורה והן קיום המצוות, אינו מפני שהוא יודע,
או רוצה לדעת, את טעם המצוה, אלא הוא עושה זאת
כי כך ציוה ה' יתברך, ואת מה שה' יתברך ציוה הוא
עושה ללא שאלת מדוע. העיקר אצלו הוא ציווי ה'
יתברך.
במילא קבלת-עול זו, שומרת עליו מפני היצר הרע
והתאוות שלו.
קיימת אצלו החלטה גמורה: את כל מה שהיצר הרע
רוצה – לא צריך לעשות. החלטה זו אינה עם סיבה,
אלא בקבלת-עול.
זה החילוק בדבר:
כאשר ההחלטה לא לעשות את רצון היצר הרע היא
מפני סיבה, הרי כל סיבה היא שכלית, ובשכל ישנם
שינויים, ועל-פי שכל יכול להיות אחרת.
כפי שאנו רואים במוחש שכאשר חכם אומר רעיון
שכלי ומבאר את הרעיון בסברות טובות מאוד, כולם
מבינים שהוא מאוד חכם.

ה.

66

יעקב ועשו הם חומריות ורוחניות.
עשו הוא "איש שדה"¹⁴. הוא היה שקוע רק בחומריות.
כל העונג שלו היה רק בגשמיות, והוא רימה את הזולת
בשקרים והנהגה של רמאות.
גם את אביו, שכיבד כבוד רב, וכאשר היה צריך לשרת
אותו לבש את הבגדים הטובים ביותר וקיים את מצות

המקום והזמן של המלחמה הרוחנית הוא בתפילה.
אז, שתיהן – הן הנפש האלקית והן הנפש הבהמית –
מתחזקות בכוחות הגדולים ביותר לנצח זו את זו¹²,
כמו שכתוב¹³ ביעקב ועשו "ולאום מלאום יאמץ".
לאום משמעו ממלכה. כל אחד הוא ממלכה נפרדת
לעצמו.

26 אחרים כמו אכילה ושתייה וכדומה, לא נופלות לו שום
27 מחשבות זרות. אדרבה, כאשר האדם מדבר או שומע
28 דברים בטלים הוא שוכח לרגע על דאגות הפרנסה,
29 ואילו כל המחשבת הזרות באות דוקא בשעת התפילה.
30 לאידך, אנו רואים שבזמן התפילה, למרות שהאדם
31 בכלל לא חושב על פירוש המילים, בכל זאת יש
32 מזמורים או פסוקים כאלה שהוא אומר אותם
33 בהתלהבות רבה. הוא ממש מתענג על המילים.
34 שתי התנועות הללו נובעות מהנפש האלקית והנפש
35 הבהמית. הנפש הבהמית מפילה לאדם את כל
36 המחשבות הזרות ולא מניחה לו להתפלל;
37 הנפש האלקית לעומתה, מזרימה בו חיות, שהיא
38 הקריאה והזעקה הפתאומית, שבאה כאשר האדם
39 מתעורר בקריאה וזעקה של תשובה מעומק הלב
40 הנובעת מאמונה פשוטה, והנחמה שבאה מבטחון
41 מלא, כי "וממנה יושע"¹.
42 אז יקויים "כי גדול היום ההוא מאין כמוהו"¹, שתהיה
43 מפלת גוג ומגוג, וכל ישראל יגאלו על-ידי משיח
44 צדקנו.
45 קיצור. המקום והזמן של המלחמה הוא בעת
46 התפילה. עשו ויעקב באדם הם הנפש האלקית והנפש
47 הבהמית הנלחמות ביניהן כדי לשלוט על האדם. הנפש
48 הבהמית מפילה באדם מחשבות זרות, והנפש האלקית
49 – חיות במילות התפילה, עם קריאה וזעקה של
50 תשובה. וזה מביא את הגאולה השלימה.

הוי כי גדול היום ההוא

1 כבוד אב¹⁵, עם זאת הוא רימה אותו בשקרים
2 וברמאות¹⁶.
3 יעקב הוא רוחניות – איש תם. אדם כזה שלא יכול
4 ולא רוצה לרמות את הזולת נקרא 'תם'.
5 יעקב היה שקוע רק ברוחניות. הוא חשב ללא הרף איך
6 להתעדין ולהשתפר כמו שכתוב¹⁷ טוב לבריות וטוב
7 למקום – טוב לבני אדם ומסור לה' יתברך.
8 כל העונג שלו היה ללמוד תורה, כמו שכתוב¹⁸ "יושב
9 אוהלים". הוא למד את התורה שלמדו בישיבות ששם
10 ועבר ניהלו.
11 בעבודת הוי', יעקב ועשו הם נפש האלקית ונפש
12 הבהמית. שניהם רוצים לשלוט על האדם והם מנהלים
13 מלחמה ביניהם.
14 זהו 'ולאום מלאום יאמץ'. אנו רואים בגשמיות
15 שכאשר שני אנשים נאבקים, עצם המאבק נותן לכל
16 אחד מהם כוח וחוזק מסוים.
17 כך גם במלחמה הרוחנית בין הנפש האלקית והנפש
18 הבהמית, שעיקר הזמן והמקום של המלחמה הזו הוא
19 בעת התפילה.
20 לכן אנו רואים שבעת התפילה קיימות שתי תנועות
21 הפכיות, שבאות מהנפש האלקית והנפש הבהמית:
22 אנו רואים במוחש שבעת התפילה נופלות לאדם
23 מחשבות שונות. הוא שוכח בכלל שהוא מתפלל ועומד
24 לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה.
25 בשעה שהאדם עסוק במסחר, או בדברים גשמיים

17 קידושין מ, ע"א. וראה ד"ה צהר תעשה לתיבה, ה"ש"ת
(ספר המאמרים ת"ש, ע' פג).
18 שם, כז. ראה רש"י ובראשית רבה, פרשה סג, י.

15 דברים רבה, פרשה א, טו. ילקוט שמעוני, תולדות רמז
קטו.
16 רש"י, תולדות כה, כז. בראשית רבה, פרשה סה, י.

ספר השיחות – ה'ש"ת"תש"א בלח"ק

13 ומוסרים אותם לצבא הרוסי. אנשי הצבא הרוסי היו
14 מובילים מאות ילדי ישראל אלה עמוק לתוך רוסיה,
15 לשמדם אותם ולעשותם לחיילים שהיו צריכים לשרת
16 הרבה שנים.
17 הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי והוד כ"ק אאזמו"ר
18 הרה"ק "צמח צדק" בירכו את ר' שלמה בפרנסה
19 בהרחבה ובבנים בעלי הצלחה, ושלשת בניו שמואל,
20 יעקב ואליעזר היו בעלי הצלחה גדולים, גבירים
21 אדירים, ועל אף זאת נרגש גם בהם החינוך החסידי
22 הממוצע.
23 יב. כשהייתי בשנת תרנ"ט אצל אליעזר פוליקאוו
24 בשליחות כללית במוסקבה, אמר לי, שהזכרונות

1 יא. החינוך החב"די-חסידי הקיף את כל סוגי
2 האנשים, בלי הבדל של עשירות או השכלה כללית
3 שונה. היסוד של החינוך החסידי נרגש בכל החוגים,
4 גם במשפחות העשירות ביותר.
5 בעיר ארשע – מחוז מוהילוב – חי אחד בשם
6 שלמה פוליקאוו. מיד אחרי חתונתו סידר לו חותנו
7 חנות מכולת ממנה ינק את פרנסתו. כפי הסדר
8 החסידי, הנה ר' שלמה בהיותו בן וחתן של חסידי
9 הרבי ה"צמח צדק", נסע גם הוא אל הרבי ה"צמח
10 צדק" לליוואוויטש.
11 ר' שלמה היה עובד מסור להציל ילדי ישראל
12 מ"חברת החוטפים", שהיו חוטפים ילדים רבים

יג. באירופה בכלל ובפולין בפרט היה ליהודים
 בלי הבדל, דרך ארץ כלפי תורה ויראת שמים, כך גם
 בשנים הראשונות של ההגירה היהודית לאמריקה
 היתה להם מסירות נפש על שמירת היהדות, אך
 ילדיהם ונכדיהם כבר נעשו אמריקאיים, שבראש
 ובראשונה בא המסחר ולהיבלע במרוצת המסחר של
 "עשיית חיים".
 ביומני מזמן היותי בפעם הראשונה באמריקה
 והיותי אורח בערים שונות, רשום מה שראיתי איך
 שאור וחושך משתמשים בערבוביא. יהודים יקרים
 ביתיים טבעו מבלי לרצות בהיתרים של מנהגי
 אמריקה, החלו לנהוג במודרניות, לגזוז את הזקן,
 לייפות את הבתים ואת עצמם ולמסור את הילדים
 בדרך המדינה, לבתי ספר למלאכה ולהשכלה.
 בהופעותיי בערים השונות דיברתי במפורט על
 האור והחושך שבחיים היהודיים ועוררתי את דעת
 הקהל על הסכנה שבירידה הרוחנית.
 אכן, יהודי אמריקה הם בעלי צדקה גדולים
 וגומלי חסדים, אך זה לא הכל, צריכים להיות שומרי
 תורה ומצוה.

האהובים עליו במיוחד אלו הם זכרונות הילדות שלו.
 - ר' פסח נטע המלמד שלו, ר' יואל חיים ראש
 הישיבה, ר' מאיר נתן השוחט מארשע וזלמן שמואל
 השמש, או הקבצן השמח כפי שקראו לו.
 אחינו שמואל - מספר לי אליעזר פוליקאו -
 בשנותיו הטובות והמאושרות ביותר, היה לו תענוג
 פנימי לספר איך לקחו אביו אל הרבי ה"צמח צדק".
 הרבי אמר לו:
 חתני הרב ר' לוי יצחק אמר לי, שהוא רוצה לשלוח
 אותך לפטרבורג בקשר לכביש שהממשלה בונה, ואני
 מבקש אותך להשתדל שחלק הכביש מויטבסק
 לארשע לא יעבירו דרך ליובאוויטש. אורייתא בעי
 צילותא², ורחוב עליו נוסעות הרבה מרכבות - מבלבל.
 הרבי בירך אותו, שהוא ואחיו, ילדיהם וילדי ילדיהם
 יהיו גבירים אדירים ובעלי הצלחה.
 ברכתו של הרבי ה"צמח צדק" - ממשיך אליעזר
 פוליקאו לספר - התקיימה, הצלחתו של שמואל
 ושלי גדלה מיום ליום וכאשר גדל שמואל בעולם
 המסחר, גם אז היה מתענג לדבר אודות הרבי ה"צמח
 צדק" ולחזור ולספר על מה ששמענו מאבינו ומחבריו
 החסידים.

אחרון של פסח בסעודת ויום

(2) זח"ג מו, א. מגילה כח, ב.

כוונתי אמנם לא היתה רק ישיבת מחזיקי לומדי
 תורה בלבד, כי העיר הלא גדולה, ובודאי יש שם ת"ח או
 ישיבות או שלומדים בשטיבלעך, ואני חפץ שיבקרם את
 כולם, ואם ימצא באיזה שטיבלעך שלומדים ירשום אצלו,
 ואפשר יתודע עם איזה מהלומדים שיוכל אח"כ לבא
 בכתובים עמהם, ואני חושב אשר אם ישב שם עוד כשבוע
 די ומספיק שיוכל לבא אח"כ בכתובים עמהם.
 כן הנני חפץ אשר יחקור בנדון הסביבה, הערים
 והעירות שבסביבות למברג, ואם יש שם איזה ישיבות
 יבקרם ג"כ.

אלו השנים הנ"ל, או אחרים כמוהם, אם ימצא בהם
 חוש של תעמולה וכשרון להיות מעוררים, ירשום הכל
 אצלו, ובלי ספק יודיע לי מהכל בפרטות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

אג"ק מוהריי"צ נרדך יז

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו מנ"א, תרצ"א

מאריענבאד

אל התלמיד החשוב מר מאיר שי'

שלום וברכה!

תמול קבלתי מכתבו הראשון מי"ב לח"ז, ובכללות
 נהניתי מדבריו על אדות הישיבה "מחזיקי לומדי תורה",
 והעיקר שרואה אני שמבין לפ"ע מה היתה כוונתי בנסיעתו,
 ומתפלל אני שלא כתב לי בפרטות יותר מאלו העשרה
 הגדולים, שמוותיהם ושנותיהם, ובפרט מאלו השנים
 שכותב שהם בקיאים גדולים ובעלי הבנה וידיעה גדולה.

חושב אני שבאלו הימים שהוא יושב שם הי' צריך
 לנסות להשפיע על אחדים מהם שיתחילו ללמוד דא"ח,
 כגון שיתן להם איזה מאמר נדפס או שיחה וכדומה, אבל
 מובן שצריך להעלים מהם מטרת נסיעתו, ורק כמו בדרך
 אגב, ולהתקשר עמהם באופן כזה שיוכל אח"כ לבא
 בכתובים עמהם ולהניח בהם חוש של טופח ע"מ להטפח.

פרק א' משנה ב

שִׁמְעוֹן הַצִּדִּיק הָיָה מְשִׁירֵי כְנָסֶת הַגְּדוּלָּה. הוּא הָיָה אוֹמֵר, עַל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד, עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל גְּמִילוּת חֲסָדִים:

נקודות משיחות קודש

רבינו הזקן מבאר⁴ ששלושת העמודים, הם כנגד שלושת האבות:

"גמילות-חסדים" כנגד אברהם אבינו שהיה גומל-חסדים, כדכתיב⁵, "ויטע אשל בבאר שבע", ופירשו רז"ל⁶ ש"אשל" ראשי תיבות אכילה, שתייה, לינה, שסיפק לעובדיו אורח (ובלשון האורחות-צדיקים⁷, שאברהם "היה נדיב בנפשו, בגופו ובממונו").

"עבודה" - עבודת התפילה, שהיא עבודת הקרבנות, "תפילות כנגד תמידין תיקונים"⁸, כנגד יצחק אבינו שהיה "עולה תמימה".

"תורה" כנגד יעקב אבינו שענינו תורה, כמו שנאמר⁹, "ויקם עדות ביעקב, ותורה שם בישראל".

אלא שלכאורה לפי זה צריכה היתה המשנה למנות את שלושת הדברים שעליהם העולם עומד, בסדר הפוך - גמילות-חסדים, עבודה ורק לבסוף תורה (כפי סדר האבות) ! ויש להוסיף ולחזק את השאלה: גם סדר עבודתו הפרטי של כל יהודי, בכל יום ויום, כולל את שלושת העמודים האלה, וגם שם הסדר הוא הפוך מהמפורט במשנה - תחילה גמילות-חסדים, שהרי לפני התפילה יש לתת צדקה לעני (כמאמר רז"ל¹⁰ "רבי אליעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי"), לאחר מכן התפילה עצמה ("עבודה") ורק אחר-כך בא שלב התורה (כמאמר רז"ל¹¹, "מבית-הכנסת לבית-המדרש") ?

ויש לומר שסדר ה"דברים" במשנתנו נובע מכך שמדובר על פעולתם בעולם - "העולם עומד". לכן מונה המשנה תחילה את עמוד התורה משום שבו מודגש עיקר הפעולה בעולם: התורה למרות היותה "בלי גבול"¹² בעצם, עם כל זה היא נקלטת ומתלבשת בשכל האדם. לא זו בלבד, אלא שבכוחה של התורה אף לשנות בפועל את המציאות בעולם, כדרשת רז"ל על הפסוק "לא-ל גומר עלי"¹³. זו הסיבה שמשנתנו מתחילה בעמוד התורה.

מפרשי המשנה¹ האריכו בתוכן החלוקה למספר שלשה דוקא. והביאור בזה על פי תורת החסידות הוא כך: "העולם" שבמשנתנו אינו דוקא עולם הזה הגשמי, אלא הוא כולל גם את העולמות הרוחניים: בריאה, יצירה, עשיה. המרומזים בפסוק² "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו". את התוכן של שלושת העולמות, ביאר הרמב"ן בתחילת פירושו על התורה: "בריה" פירושה "הוצאת היש מאין.. והוא החומר הראשון, הנקרא היולי", "יצירה" הוא מה ש"ממנו המציא הכל והלביש הצורות" ו"עשיה" הוא מה ש"תקן אותם".

והנה, מכיון ש"אסתכל באורייתא וברא עלמא"³, מובן, ששלוש הדרגות הללו קיימות בתורה, וממנה הן השתלשלו בעולם. שלושת ענינים אלו בתורה, הם תורה, עבודה וגמילות חסדים. "עבודה" רומזת למחשבת האדם, שהרי בקרבנות נפסל הקרבן אפילו במחשבה בלבד, ו"תורה" עיקר המצוה היא בדיבור שהרי על הרהור בד"ת אין מברכים ברכות התורה, וגמ"ח עיקרה במעשה.

ושלשת ענינים אלו מחשבה דיבור ומעשה, הם כנגד שלשת העולמות: בריאה, יצירה ועשיה. ש"מחשבה" הוא על דרך בריאה יש מאין, כי אותיות המחשבה לא היו במציאות נרגשת לפני ירידתם לכח המחשבה, ולכן מחשבה הוא כנגד עולם הבריאה. ואילו "דבור" הוא שהאותיות שהיו כבר מקודם במחשבה, קיבלו עכשיו צורה בצאתם בה' מוצאות הפה, לכן דבור הוא כנגד עולם היצירה. ו"מעשה" הוא כנגד עולם העשיה. ואם כן משלושת בחינות אלו שבתורה (מחדומ"ע), השתלשלו שלושת העולמות. ומכיון שהכל תלוי בעבודת האדם. לכן צריך לעסוק בשלושת העמודים של תורה עבודה וגמ"ח, כדי לקיים את שלושת העולמות בריאה יצירה עשיה.

(מאמר ד"ה כי תשא תשכ"ב)

(ספר-השיחות תשנ"ג, כרך ב, עמ' 653)

(1) עיין דרך חיים למהר"ל. (2) ישעיה מג, ז. (3) זוהר חלק ב קסא, א. (4) לקוטי-תורה מטות דף פג, טור ד. (5) וירא כא, לג. (6) מדרש תהלים לו. (7) שער יז. (8) ברכות כו, ב. (9) תהלים עה, ב. (10) בבא-בבא י, א. (11) ראה ברכות סד, א. (12) "ארוכה מארץ מדה ורחבה מגי ים" (איוב יא, ט). (13) תלמוד-ירושלמי כתובות פ"א ה"ב.

פרשת תזריע

יב » וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: **ד** דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וַיִּלְדָּה זָכָר וּמִמָּאָה שִׁבְעַת יָמִים כִּימֵי נִדָּת דִּתְּהָה תִּמָּא: **ה** וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בָּשָׂר עָרְלָתוֹ: **ו** וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשַׁת יָמִים תֵּשֵׁב בְּדָמֶי טְהֵרָה בְּכָל־קֹדֶשׁ לֹא־תֵנֶעַ וְאֶל־הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא עַד־מִלֹּאת יְמֵי טְהֵרָה: **ז** וְאִם־נִקְבָּה תֵּלֵד וּמִמָּאָה שִׁבְעִים כְּנִדְתָּהּ וּשְׁשִׁים יוֹם וּשְׁשַׁת יָמִים תֵּשֵׁב עַל־דָּמֶי טְהֵרָה: **ח** וּבְמִלֹּאת יְמֵי טְהֵרָה לְבֵן אוֹ לִבָּת תָּבִיא כִּבֹּשׁ בֵּין־שְׁנֵתוֹ לְעֹלָה וּבִין־יוֹנָה אוֹתָהּ לַחֲטָאת אֶל־פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד אֶל־הַכֹּהֵן: **ט** וְהַקְרִיבֻּ לִפְנֵי יְהוָה וּכְפַר עָלֶיהָ וּטְהֵרָה מִמִּקְדָּשׁ דְּמִיָּה זֹאת תֹּורַת הַיִּלְדָּת לְזָכָר אוֹ לְנִקְבָּה: **י** וְאִם־לֹא תִמָּצֵא יֶדֶהּ דֵּי שֶׁהָ וּלְקַחָה שְׂתִירָתוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בָנִי יוֹנָה אַחֵד לְעֹלָה וְאֶחָד לַחֲטָאת וּכְפַר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וּטְהֵרָה: **פ** (יִשְׂרָאֵל) **יג** » וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: **א** אֲדָם כִּי־יִהְיֶה בְּעוֹר־בָּשָׂרוֹ שֵׁאת אוֹ־סַפַּחַת אוֹ כְּהֶרֶת וְהָיָה בְּעוֹר־בָּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרַעַת וְהוּבֹא אֶל־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל־אֶחָד מִבְּנָיו הַכֹּהֲנִים: **ב** וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע בְּעוֹר־הַבָּשָׂר וּשְׁעוֹר בִּנְגַע הַפֶּךָ **א** לָבֵן וּמִרְאָה הַנֶּגַע עִמָּק מִעוֹר בָּשָׂרוֹ נִגַע צָרַעַת הוּא וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וּמִמָּאָה אֶתוֹ: **ג** וְאִם־בְּהֶרֶת לְבָנָה הוּא בְּעוֹר בָּשָׂרוֹ וְעִמָּק אֵין־מִרְאָה מִן־הָעוֹר וּשְׁעוֹרָה הַפֶּךָ לֹא־הַפֶּךָ לָבֵן וְהַסְּגִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע שִׁבְעַת יָמִים: **ד** וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהִנֵּה הַנֶּגַע עִמָּד בְּעֵינָיו לֹא־פָשָׁה תִּנְגַע בְּעוֹר וְהַסְּגִירוֹ הַכֹּהֵן שִׁבְעַת יָמִים שְׁנִית: **ה** (ע"כ בחול) **ו** וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שְׁנִית וְהִנֵּה פָתָה הַנֶּגַע וְלֹא־פָשָׁה תִּנְגַע בְּעוֹר וּטְהֵרָה הַכֹּהֵן מִסַּפַּחַת הוּא וְכִבְּסָם בְּגָדָיו וּטְהֵרָה: **ז** וְאִם־פָּשָׁה תִּפְשָׁה

הַמִּסַּפַּחַת בְּעוֹר אַחֲרֵי הִרְאָתוֹ אֶל־הַכֹּהֵן לְטַהֲרָתוֹ וְנִרְאָה שְׁנִית אֶל־הַכֹּהֵן: **ח** וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה פָשָׁתָה הַמִּסַּפַּחַת בְּעוֹר וּמִמָּאָה הַכֹּהֵן צָרַעַת הוּא: **ט** נִגַע צָרַעַת כִּי תִהְיֶה בְּאָדָם וְהוּבֹא אֶל־הַכֹּהֵן: **י** וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה שֵׁאת־לְבָנָה בְּעוֹר וְהִיא הַפֶּכָה שְׁעוֹר לָבֵן וּמַחִית בָּשָׂר חֵי בְשֵׁאת: **יא** צָרַעַת נֹשֶׁנֶת הוּא בְּעוֹר בָּשָׂרוֹ וּמִמָּאָה הַכֹּהֵן לֹא יִסְגְּרוֹ כִּי טָמֵא הוּא: **יב** וְאִם־פָּרוּחַ תִּפְרַח הַצָּרַעַת בְּעוֹר וְכִסְתָּהּ הַצָּרַעַת אֶת־כָּל־עוֹר הַנֶּגַע מִרְאָשׁוֹ וְעַד־רִגְלָיו לְכָל־מִרְאָה עֵינֵי הַכֹּהֵן: **יג** וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה כִסְתָּהּ הַצָּרַעַת אֶת־כָּל־בָּשָׂרוֹ וּטְהֵר אֶת־הַנֶּגַע כָּל־הַפֶּךָ לָבֵן טְהוֹר הוּא: **יד** וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן כּוֹ בָּשָׂר חֵי וּמִמָּאָה: **טו** וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַבָּשָׂר הַחֵי וּמִמָּאָה הַבָּשָׂר הַחֵי טָמֵא הוּא צָרַעַת הוּא: **טז** אוֹ כִּי יָשׁוּב הַבָּשָׂר הַחֵי וְנִהְפֶּךָ לְלָבֵן וְכָא־הַכֹּהֵן: **יז** וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נִהְפֶּךָ תִּנְגַע לְלָבֵן וּטְהֵר הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע טְהוֹר הוּא: **יח** וּבָשָׂר כִּי־יִהְיֶה בּוֹ־בָעוֹר שְׁחִין וְנִרְפָּא: **יט** וְהָיָה בְּמָקוֹם הַשְּׁחִין שֵׁאת לְבָנָה אוֹ כְּהֶרֶת לְבָנָה אֲדַמְדָּמַת וְנִרְאָה אֶל־הַכֹּהֵן: **כ** וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה מִרְאָה שְׁפָל מִן־הָעוֹר וּשְׁעוֹרָה הַפֶּךָ לָבֵן וּמִמָּאָה הַכֹּהֵן נִגַע־צָרַעַת הוּא בְּשְׁחִין פֶּרַחָה: **כא** וְאִם **א** יִרְאָנָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה אֵין־כֹּהֵל שְׁעוֹר לָבֵן וּשְׁפָלָה אֵינָנָה מִן־הָעוֹר וְהִיא כְּהָה וְהַסְּגִירוֹ הַכֹּהֵן שִׁבְעַת יָמִים: **כב** וְאִם־פָּשָׁה תִּפְשָׁה בְּעוֹר וּמִמָּאָה הַכֹּהֵן אֶתוֹ נִגַע הוּא: **כג** וְאִם־תַּחֲתִיתָּה תַעֲמֹד הַבְּהֶרֶת לֹא פָשָׁתָה צָרַכַת הַשְּׁחִין הוּא וּטְהֵרָה הַכֹּהֵן: **כד**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כב ע' 70, ע"פ ביאורי

החומש)

שְׁמָה שֶׁל הַפֶּרֶשָׁה - תִּזְרִיעַ

יְרוּעַ שְׁשִׁמָּה שֶׁל הַפֶּרֶשָׁה מוֹרָה עַל תַּכְנָה. וְלִכְאוּרָה שְׁמָה שֶׁל פֶּרֶשְׁתָּנוּ 'תִּזְרִיעַ' - שְׁמִשְׁמָעוּתוֹ יִצִּירַת חַיִּים תְּדוּשִׁים - הַפֶּךָ מִתַּכְנָה שֶׁל הַפֶּרֶשָׁה, הַמְדַּבֵּר - בְּרַבָּה - בְּדִינֵי מִצְוֵעַ, שְׁעָלֵיו דְּרָשׁוּ תַל"ל "מִצְוֵעַ חֲשׁוֹב כְּמֵת".

והקסבר לקך: הצרעת היא לא רק עגש שמגיע לאדם בעזר דבור לשון הרע, אלא יש בה תפקיד חיובי שנועד להקליל את האדם להתרחק מדבור וספור לשון הרע. כך לאחרי שיטה מהצרעת יוכל לפתח חיים חדשים, נקיים מלשון הרע. לכן שמה של הפרשה מורה על יצירת חיים חדשים, כי זוהי מטרתה האמתית של הצרעת - לזרע וליצור חיים חדשים.

שני כז או בשר פיייהיה בערו מכותאש והייתה מחית המכוה בחרת לבנה אדמדמת או לבנה: כח וראה אתה הכהן והנה נהפך שער לכן בפחרת ומראה עמק מן העור צרעת הוא במכוה פרחא וממא אתו הכהן נגע צרעת הוא: כו ואם וראה הכהן והנה אין בפחרת שער לכן ושפלה אינה מן העור והוא כהה והסגירו הכהן שבעת ימים: כז וראהו הכהן ביום השביעי אם פשה תפשה בעור וממא הכהן אתו נגע צרעת הוא: כח ואם תחתיה תעמוד הפחרת לא פשתה בעור והוא כהה שאת המכוה הוא וטהרו הכהן פי צרבת המכוה הוא: כט ואיש או אשה פיייהיה בו נגע בראש או בזקן: לו וראה הכהן את הנגע והנה מראהו עמק מן העור וכו שער צהב דק וממא אתו הכהן נתק הוא צרעת הראש או הזקן הוא: לה וכייראה הכהן את הנגע הנתק והנה אין מראהו עמק מן העור ושער שחר אין בו והסגיר הכהן את הנגע הנתק שבעת ימים: לו וראה הכהן את הנגע ביום השביעי והנה לא פשה הנתק ולא היה בו שער צהב ומראה הנתק אין עמק מן העור: לה והתגלח ואת הנתק לא יגלח והסגיר הכהן את הנתק שבעת ימים שנית: לו וראה הכהן את הנתק ביום השביעי והנה לא פשה הנתק בעור ומראהו איננו עמק מן העור וטהר אתו הכהן וכבס בגדיו וטהר: לה ואם פשה יפשה הנתק

בעור אחרי טהרתו: לו וראהו הכהן והנה פשה הנתק בעור לא יבקר הכהן לשער הצהב ממא הוא: לו ואם בעינו עמוד הנתק ושער שחר צמח בו נפא הנתק טהור הוא וטהרו הכהן: מ ואיש או אשה פיייהיה בעור פשרם בחרת בחרת לבנת: לו וראה הכהן והנה בעור פשרם בחרת בחרת לבנת בחרת הוא פרח בעור טהור הוא: מ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות כרך א ע' 236, ע"פ ביאורי החומש)

אשה כי תזריע (יב, ב)

ירמוז הכתוב על כנסת ישראל אשר מצינו שנקראת אשה . 'אשה כי תזריע', פרוש: הזרעת מצוות ומעשים טובים (אור החיים)

כנסת ישראל נקראת בשם אשה של הקב"ה, שם זה מבטא את הקשר העצום בין ישראל לקב"ה, והוא מורה על התשוקה של האדם להתקרב לקב"ה, כשכל הדברים האחרים טפלים אצלו. במצב כזה יכול האדם להגיע למצב של 'כלות הנפש', שאיפה להתנתק מהגוף והעולם הזה הגשמי, ולהדבק בקב"ה.

על כך אומר הפסוק "אשה כי תזריע": גם כאשר אדם נמצא במצב של "אשה", שכלו עסוק בלהתקרב לקב"ה, עליו להיות בקביעות "תזריע" - לעסוק בקיום המצוות הגשמיות והארוציות, כמו שזריעה בפשוטה היא בארץ, ורק כך היא מביאה לצמיחה.

שלישי מ ואיש כי ימרט ראשו קרח הוא טהור הוא: מא ואם מפאת פניו ימרט ראשו גבח הוא טהור הוא: מב וכייהיה בקרחת או בגפחת נגע לכן אדמדום צרעת פרחת הוא בקרחתו או בגפחתו: מד וראה אתו הכהן והנה שאת הנגע לבנה אדמדמת בקרחתו או בגפחתו כמראה צרעת עור בשר: מד איש צרוע הוא ממא הוא ממא וממאנו הכהן בראשו נגעו: מה והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרמים וראשו יהיה פרוע ועל שפם יעטה וממא ו ממא הוא בדר כל ימיו אשר הנגע בו וממא הוא בדר ישוב מחוץ למחנה מושבו: מו והפגר כי

הַרְמֵבִים (סוף הלכות טמאת צרעת): "מתוך כך באין כו' לדבר באלקים וכופרין בעקר".
גרות שבת-קדש - גרות אלה מרחיקים את האדם מעבודת-ה' . כי הגרות הללו שומרים על האדם "שלא יכשל בעץ או באבן", רמז למה שכתוב (ירמיה ב) "אמרים לעץ אבי אתה ולאבן את לדתני".

רביעי ^ה וראה הכהן אחרי ^א הפכס את-הנגע והנה לא-הפך הנגע את-עיניו והנגע לא-פשה טמא הוא באש תשרפנו פחתת הוא בקרחתו או בגפחתו: ^ב ואם ראה הכהן והנה פה הנגע אחרי הפכס אתו וקרע אתו מן-הבגד או מן-העור או מן-השתי או מן-הערב: ^ג ואם תראה עוד כבגד או-בשתי או-בערב או בכל-כלי-עור פחתת הוא באש תשרפנו את אשר-בו הנגע: ^ד והבגד או-השתי או-הערב או-כל-כלי העור אשר תכבס וסר מהם הנגע וכבס שנית וטהר: ^ה זאת תורת נגע-צרעת בגד הצמר ^ו או הפשתים או השתי או הערב או כל-כלי-עור לטהרו או לטמאו: פפפ

ס"ז פסוקים, בנ"ה סימן.

פרשת מצורע

יד « וידבר יהוה אל-משה לאמר: ^א זאת תהיה תורת המצרע ביום טהרתו והובא אל-הכהן: ^ב ויצא הכהן אל-מחוז למחנה וראה הכהן והנה נרפא נגע-הצרעת מן-הצרוע: ^ג וצוה הכהן ולקח למטהר שתי-צפרים חיות טהרות ועץ ארו ושני תולעת ואוב: ^ד וצוה הכהן ושחט את-הצפור האחת אל-כלי-חרש על-מים חיים: ^ה ואת-הצפור החיה יקח אתה ואת-עץ הארו ואת-שני התולעת ואת-האוב וטבל אותם ואת ^ו הצפר החיה בדם הצפר השחטה על המים החיים: ^ז והזהר על המטהר מן-הצרעת שבע פעמים וטהרו ושלח את-הצפר החיה על-פני השדה: ^ח וכבס המטהר את-

יהיה בו נגע צרעת כבגד צמר או כבגד פשתים: ^א או בשתי או בערב לפשתים ולצמר או בעור או בכל-מלאכת עור: ^ב והיה הנגע ירקרק ^ג או אדמדם כבגד או בעור או-בשתי או-בערב או בכל-כלי-עור נגע צרעת הוא והראה את-הכהן: ^ד וראה הכהן את-הנגע והסגיר את-הנגע שבעת ימים: ^ה וראה את-הנגע ביום השביעי כי-פשה הנגע כבגד או-בשתי או-בערב או בעור לכל אשר-יעשה העור למלאכה צרעת ממארת הנגע טמא הוא: ^ו ושרף את-הבגד או את-השתי ^ז או את-הערב בצמר או בפשתים או את-כל-כלי העור אשר-יהיה בו הנגע כי-צרעת ממארת הוא באש תשרף: ^ח ואם ראה הכהן והנה לא-פשה הנגע כבגד או בשתי או בערב או בכל-כלי-עור: ^ט וצוה הכהן וכבסו את אשר-בו הנגע והסגירו שבעת-ימים שנית:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יז, עמ' 241)

בגד ישב מחוץ למחנה מושבו (יג, מו)

מושבו טמא (תורת כהנים)

במשנה (נגעים פ"ג) מבאר, שאם שהה מצרע בבית "כדי הדלקת הנר", נעשה הבית 'מושבו' של המצרע והוא טמא. אומר על כך רבי לוי-יצחק שניאורסון זכרונו-לברכה: טמאת מצרע - רומזת ל"הסתלקות אור התקמה" (חסרון בבטול המהלט).

הדלקת הנר - רומזת ל"המשכת אור התקמה". כי אור הוא בחינת תקמה, כמאמר ר"ל (בבא-בבא כה) "הרופה שיחכים - ידרים", והמנוחה היתה עומדת בדרום (ואלו הפסיל בחשך יהלך).

מובן אפוא שהדלקת הנר מונעת את ההתפשטות של טמאת המצרע.

(תורת לוי יצחק עמ' שנה)

מוסיף כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו:

במפרשי המשנה מבאר ש"הדלקת הנר" הינו גרות שבת-קדש. ואכן - גרות שבת-קדש וטמאת מצרע הם "זה לעמת זה":

טמאת מצרע - טמאה זו באה בענש על חטא לשון הרע, שהיא מביאה בסופו של דבר לעבודת-ה', כפי שכתב

תהיה, ורק בדורות האחרונים התקבל השם 'פרשת מצורע'.
וטעם הדבר בפנימיות הענינים: ידוע שלעתיד-לבוא החשך
והרע יתפכו לאור וטוב. כן גם בנוגע למצרע, בזמן הגלות
מצורע הוא משג שליילי. אבל לעתיד-לבוא התשובה של
המצרע תהיה בבחינת 'ידונות נעשות לו פזויות', כן
שהמשג מצורע יתפך להיות דבר חיובי. בדורות הראשונים
לא קראו בשם מצורע כי לא רצו להשתמש בדבר שליילי,
לכן השתמשו בשם 'זאת תהיה' רמז לכך שלעתיד-לבוא
יהיה המצרע דבר חיובי. אף בדורות האחרונים, הקרובים
לביאת משיח שאז יתפך המצרע לדבר חיובי, קוראים
לפרשה מצורע על-שם העתיד הקרוב, שבו המצרע יהיה
רק דבר של קדשה ואור.

חמישי כא ואם-ידל הוא ואין ידו משגת ולקח כבש
אחד אשם לתנופה לכפר עליו ועשורן סלת
אחד כלול בשמן למנחה ולג שמן: כ ושתי
תררים או שני בני יונה אשר תשיג ידו והיה
אחל חטאת והאחד עלה: כ והביא אתם ביום
השמיני לטהרתו אל-הכהן אל-פתח אהל-
מועד לפני יהוה: כ ולקח הכהן את-כבש
האשם ואת-לג השמן והניף אתם הכהן תנופה
לפני יהוה: כ ושחט את-כבש האשם ולקח
הכהן מדם האשם ונתן על-תנוף און-המטהר
הימנית ועל-בהן ידו הימנית ועל-בהן רגלו
הימנית: כ ומן-השמן יצק הכהן על-כף הכהן
השמאלית: כ והזה הכהן באצבעו הימנית
מן-השמן אשר על-כפו השמאלית שבע
פעמים לפני יהוה: כ ונתן הכהן מן-השמן
אשר על-כפו על-תנוף און המטהר הימנית
ועל-בהן ידו הימנית ועל-בהן רגלו הימנית
על-מקום דם האשם: כ והנותר מן-השמן
אשר על-כף הכהן יתן על-ראש המטהר לכפר
עליו לפני יהוה: כ ועשה את-האחד מן-התררים
או מן-בני היונה מאשר תשיג ידו: כ את
אשר-תשיג ידו את-האחד חטאת ואת-האחד
עלה על-המנחה וכפר הכהן על המטהר לפני

בגדיו וגלח את-כל-שערו ורחץ במים וטהר
ואחר יבוא אל-המנחה וישב מחוץ לאהל
שבעת ימים: כ והיה ביום השביעי יגלח את-
כל-שערו את-ראשו ואת-זקנו ואת גבת עיניו
ואת-כל-שערו יגלח וכבם את-בגדיו ורחץ את-
בשרו במים וטהר: כ וביום השמיני יקח שני
כבשים תמימים וכבשה אחת בת-שנתה תמימה
ושלשה עשרנים סלת מנחה כלולה בשמן ולג
אחד שמן: כ והעמיד הכהן המטהר את האיש
המטהר ואתם לפני יהוה פתח אהל מועד:
כ ולקח הכהן את-הכבש האחד והקריב אתו
לאשם ואת-לג השמן והניף אתם תנופה לפני
יהוה: כ ושחט את-הכבש במקום אשר ישחט
את-החטאת ואת-העלה במקום הקדש כי
כחטאת האשם הוא לבחן קדש קדשים הוא:
כ ולקח הכהן מדם האשם ונתן הכהן על-תנוף
און המטהר הימנית ועל-בהן ידו הימנית ועל-
בהן רגלו הימנית: כ ולקח הכהן מלג השמן
ויצק על-כף הכהן השמאלית: כ וטבל הכהן
את-אצבעו הימנית מן-השמן אשר על-כפו
השמאלית והזה מן-השמן באצבעו שבע
פעמים לפני יהוה: כ ומיתר השמן אשר על-כפו
יתן הכהן על-תנוף און המטהר הימנית ועל-
בהן ידו הימנית ועל-בהן רגלו הימנית על דם
האשם: כ והנותר בשמן אשר על-כף הכהן יתן
על-ראש המטהר וכפר עליו הכהן לפני יהוה:
כ ועשה הכהן את-החטאת וכפר על-המטהר
מטמאתו ואחר ישחט את-העלה: כ והעלה
הכהן את-העלה ואת-המנחה המזבחה וכפר
עליו הכהן וטהר: כ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"י ע' 100, ע"פ ביאורי

החומש)

שמה של הפרשה - מצורע

בדורות הראשונים נקראת פ' מצורע - 'פרשת זאת

יְהוָה: ^אזאת תורת אשר-בו נגע צרעת אשר
לא-תשיג ידו בטהרתו: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 105)

עני שאמר קרבנו של מצרע זה עלי, והיה מצרע עשיר.
מביא... קרבנות עשיר (רמב"ם)
ק"ק מו"ח אדמו"ר הציץ פעם ליהודי אחד לנדב את
הוצאות ההדפסה של שו"ת ה'צמח צדק'. היהודי הבטיח,
אף שלפי מצבו לא היה זה ביכולתו, ואז נתעשר וקיים
הבטחתו. אמר הרבי, שהחלטה זו פתחה לו למעלה 'צנורות
חדשים' של פרנסה. ואף כאן: כאשר עני יוצא מגדרו
ומשתדל עבור חברו העשיר - עוזרים לו מלמעלה לקיים
את הבטחתו בעשירות.

שישי ^אוידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר:
^בכי תבאו אל-ארץ כנען אשר אני נתן לכם
לאחזה ונתתיו נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם:
^גובא אשר-לו הבית והגיד לכהן לאמר כנגע
נראה לי בבית: ^דוצוה הכהן ופגו את-הבית
בטֶרֶם יבא הכהן לראות את-הנגע ולא יטמא
כל-אשר בבית ואחר כן יבא הכהן לראות
את-הבית: ^הוראה את-הנגע והנה הנגע
בקירת הבית שקערורת ירקרקת או אדמדמת
ומראיתו שפל מן-הקיר: ^וויצא הכהן מן-הבית
אל-פתח הבית והסגיר את-הבית שבעת ימים:
^זושב הכהן ביום השביעי וראה והנה פשה
הנגע בקירת הבית: ^חוצוה הכהן וחלצו את-
האבנים אשר בהן הנגע והשליכו אתהן אל-
מחוץ לעיר אל-מקום טמא: ^טואת-הבית יקצע
מבית סביב ושפכו את-העפר אשר הקצו אל-
מחוץ לעיר אל-מקום טמא: ^יולקחו אבנים
אחרות והביאו אל-תחת האבנים ועפר אחר
יקח וטח את-הבית: ^{יא}ואם-ישוב הנגע ופרח
בבית אחר חלץ את-האבנים ואחרי הקצות
את-הבית ואחרי הטוח: ^{יב}ובא הכהן וראה
והנה פשה הנגע בבית צרעת ממארת הוא
בבית טמא הוא: ^{יג}ונתן את-הבית את-אבניו

ואת-עציו ואת כל-עפר הבית והוציא אל-מחוץ
לעיר אל-מקום טמא: ^{יד}והבא אל-הבית כל-ימי
הסגור אתו יטמא עד-הערב: ^{טו}והשכב בבית
יכבס את-בגדיו והאכל בבית יכבס את-בגדיו:
^{טז}ואם-בא יבא הכהן וראה והנה לא-פשה
הנגע בבית אחרי הטח את-הבית וטהר הכהן
את-הבית כי נרפא הנגע: ^{יז}ולקח לחטאת את-
הבית שתי צפרים ועץ ארז ושני תולעת ואזב:
ושחט את-הצפר האחת אל-כלי-חרש על-
מים חיים: ^{יח}ולקח את-עץ-הארז ואת-האזב
ואת ^{יט}שני התולעת ואת הצפר החיה וטבל
אתם בדם הצפר השחוט וכןמים החיים והנה
אל-הבית שבע פעמים: ^כוהטא את-הבית
בדם הצפור וכןמים החיים ובצפר החיה ובעץ
הארז ובאזב ובשני התולעת: ^{כא}ושלח את-
הצפר החיה אל-מחוץ לעיר אל-פני השדה
וכפר על-הבית וטהר: ^{כב}זאת התורה לכל-נגע
הצרעת ולנתק: ^{כג}ולצרעת הבגד ולבית:
^{כד}ולשאת ולספחת ולבהרת: ^{כה}להורת ביום
הטמא וביום הטהר זאת תורת הצרעת: פ
^{כו}וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר:
^{כז}דברו אל-בני ישראל ואמרתם אלהם איש
איש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא: ^{כח}וזאת
תהיה טמאתו בזובו רר בשרו את-זובו או-
החתים בשרו מזובו טמאתו הוא: ^{כט}כל-המשכב
אשר ישכב עליו הזב יטמא וכל-הכלי אשר-
ישב עליו יטמא: ^לואיש אשר יגע במשכבו
יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד-הערב:
^{לא}והיטב על-הכלי אשר-ישב עליו הזב יכבס
בגדיו ורחץ במים וטמא עד-הערב: ^{לב}והנגע
בבשר הזב יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד-
הערב: ^{לג}וכי-ירק הזב בטהור יכבס בגדיו ורחץ
במים וטמא עד-הערב: ^{לד}וכל-המרפב אשר

יִרְכַּב עָלָיו הָזָב וְיִטְמֵא: וְכָל־הַנִּגַּע בְּכָל־אִשֶּׁר יִהְיֶה תַּחְתָּיו וְיִטְמֵא עַד־הָעֶרֶב וְהַנוֹשֵׂא אוֹתָם יִכָּבֶם בְּגִדָיו וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְיִטְמֵא עַד־הָעֶרֶב: וְכָל־אִשֶּׁר יִגְעֹבֻה הָזָב וְיִדְּיו לֹא־שָׁטַף בַּמַּיִם וְכָבֶם בְּגִדָיו וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְיִטְמֵא עַד־הָעֶרֶב: וְכָל־חֹרֵשׁ אֲשֶׁר־יִגְעֹבֻה הָזָב יִשְׁכַּר וְכָל־כְּלִי־עֵץ יִשָּׁטַף בַּמַּיִם: וְכִי־יִטְהַר הָזָב מִזּוּבֹו וְסָפַר לוֹ שִׁבְעַת יָמִים לְטַהֲרֹתֹו וְכָבֶם בְּגִדָיו וְרַחֵץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם חַיִּים וְטָהַר: וּבַיּוֹם הַשְּ�מִינִי יִקַּח־לוֹ שְׁתֵּי תְרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה וְכֹאֵל לִפְנֵי יְהוָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְנִתְּנָם אֶל־הַכֹּהֵן: וַעֲשֵׂה אֹתָם הַכֹּהֵן אֶחָד חֲטָאת וְהָאֹחֵד עֹלָה וְכָפַר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה מִזּוּבֹו: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 68)

ולצערעת הבגד ולבית (יד, נה) כתב הספורנו: "אין זכרון לראשונים שנמצאו לעולם נגעי בתים, עד שאמרו קצתם ו'ל' שלא היו לעולם". ויש לבאר, דהנה מבאר ב'לקוטי תורה' שנגע רומז לאדם שפנימיותו טובה בתכלית, והרע הוא רק בחיצוניותו (בעור בשרו), ולכן כיום, שאין אנשים כאלה, אין הנגע מצוי. לפי זה מובן, שנגע בבית מסמל רע חיצוני בתכלית: ולכן היה נדיר גם ב'מים הקדש', שכן איש לא הגיע לברכה זו.

שביעי טו וא"ש כִּי־תֵצֵא מִמִּנּוֹ שִׁבְכַת־זֶרַע וְרַחֵץ בַּמַּיִם אֶת־כָּל־בְּשָׂרוֹ וְיִטְמֵא עַד־הָעֶרֶב: וְכָל־בְּגָד וְכָל־עוֹר אֲשֶׁר־יִהְיֶה עָלָיו שִׁבְכַת־זֶרַע וְכָבֶם בַּמַּיִם וְיִטְמֵא עַד־הָעֶרֶב: וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אִישׁ אֹתָהּ שִׁבְכַת־זֶרַע וְרַחֲצוּ בַּמַּיִם וְיִטְמֵאוּ עַד־הָעֶרֶב: פ וְאִשָּׁה כִּי־תִהְיֶה זֹכָה דָּם יִהְיֶה זֹכָה בְּבִשְׂרָהּ שִׁבְעַת יָמִים תִּהְיֶה בְּגִדָתָהּ וְכָל־הַנִּגַּע בָּהּ יִטְמֵא עַד־הָעֶרֶב: ד וְכָל־אִשֶּׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו בְּגִדָתָהּ יִטְמֵא וְכָל־אִשֶּׁר תִּשָּׁב עָלָיו וְיִטְמֵא: כ וְכָל־הַנִּגַּע בְּמִשְׁכָּבָהּ יִכָּבֶם בְּגִדָיו וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְיִטְמֵא עַד־הָעֶרֶב: כד וְכָל־הַנִּגַּע בְּכָל־כְּלִי אֲשֶׁר־תִּשָּׁב עָלָיו יִכָּבֶם בְּגִדָיו וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְיִטְמֵא עַד־הָעֶרֶב: כז וְאִם עַל־

הַמִּשְׁכָּב הוּא אוֹ עַל־הַכְּלִי אֲשֶׁר־הוּא יִשְׁכַּב עָלָיו בְּנִגְעוֹ־בֹו וְיִטְמֵא עַד־הָעֶרֶב: כז וְאִם שָׁכַב יִשְׁכַּב אִישׁ אֹתָהּ וְתִּהְיֶה נִגְדָתָהּ עָלָיו וְיִטְמֵא שִׁבְעַת יָמִים וְכָל־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר־יִשְׁכַּב עָלָיו וְיִטְמֵא: ס כז וְאִשָּׁה כִּי־יִזְוֹב זֹכָה דָּמָהּ יָמִים רַפִּים בְּלֹא עֵת־נִגְדָתָהּ אוֹ כִּי־תִזְוֹב עַל־נִגְדָתָהּ כָּל־יָמֶי זֹכָה טְמֵאָתָהּ כִּימֵי נִגְדָתָהּ תִּהְיֶה טְמֵאָה הוּא: כז כָּל־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר־תִּשְׁכַּב עָלָיו כָּל־יָמֶי זֹכָה בְּמִשְׁכָּב נִגְדָתָהּ יִהְיֶה־לָּהּ וְכָל־הַכְּלִי אֲשֶׁר תִּשָּׁב עָלָיו טְמֵא יִהְיֶה בְּטֵמֵאת נִגְדָתָהּ: כז וְכָל־הַנִּגַּע בָּם יִטְמֵא וְכָבֶם בְּגִדָיו וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְיִטְמֵא עַד־הָעֶרֶב: כז וְאִם־טָהַר מִזּוּבָה וְסָפַרָה לָּהּ שִׁבְעַת יָמִים וְאַחֵר תִּטְהַר: כז וּבַיּוֹם הַשְּ�מִינִי תִקַּח־לָּהּ שְׁתֵּי תְרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה וְהִבְיָאָה אוֹתָם אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: וַעֲשֵׂה הַכֹּהֵן אֶת־הָאֹחֵד חֲטָאת וְאֶת־הָאֹחֵד עֹלָה וְכָפַר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה מִזּוּבֹו טְמֵאָתָהּ: לא וְהִזְרַתֶּם אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִטְּמֵאֹתָם וְלֹא יִמְתּוּ בְּטֵמֵאֹתָם בְּטֵמֵאִם אֶת־מִשְׁכָּנִי אֲשֶׁר בְּתוֹכָם: לב וְזֹאת תֹּוֹרַת הָזָב וְאֲשֶׁר תֵּצֵא מִמִּנּוֹ שִׁבְכַת־זֶרַע לְטַמְּאָה־כָּהּ: לב וְהַדּוֹת בְּגִדָתָהּ וְהָזָב אֶת־זוּבֹו לְזָכֹר וּלְנִקְבָּהּ

וְלֹאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עִם־טְמֵאָה: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יד עמ' 27)

שבעת ימים תהיה בנגדה (טו, יט) דם נדה היא מן הקללות שנתקללה חנה אחרי חטא עץ הדעת, והינינו שהחטא יצר בה מציאות של רע, המתבטא בדם נדה, דם טמא. ולפי זה ימתק מה שאיתא במדרש תהלים (קמו, ד) שלעתידי לבוא יתר אסור נדה - כי אז יקדם היעדר "ונאת רוח הטמאה אעביר מן הארץ" ויתברר העולם מן הטמאה והזהמא של חטא עץ הדעת.

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמוה רבא. אמן בעלמא די כרא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בחיכוך ובחיכוך ובחי ככל בית ישראל,

שִׁכְבַּת־זֶרַע לְטַמְאֵה־בָּהּ: לֹא וְהִדָּה בְּנִדְתָּהּ וְהִזְבֹּ
אֶת־זִבּוֹ לְזָכָר וּלְנִקְבָּהּ וּלְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עִם־
טַמְאָה: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יד ענף 26)

וְהִדָּה בְּנִדְתָּהּ (טו, לג) וְז'ל אָמְרוּ, שְׂדֵם נִדָּה הִיא מִן
הַקְּלָלוֹת שֶׁנִּתְקַלְלָה בָּהֶן אַחֲרֵי חֲטָא עֵץ הַדַּעַת, וְהִנֵּנוּ
שֶׁהַחֲטָא יֵצֵר בָּהּ מִצִּיאוֹת שֶׁל רַע, הַמִּתְבַּטֵּא בָּדֶם נִדָּה, דָּם
טָמֵא. וְלִפִּי זֶה יֵשׁ לְבָאָר טַעַם הַדַּעַת שֶׁאֲסוּר לֵאשֹׁא לַעֲמֹד
בְּטַמְאָתָהּ אֲפִלּוּ אִין בַּעֲלָה בְּעֵיר (אף לִפִּי מֵאֵי דְקִיָּמָא־לָן
שֶׁטְבִילָה בְּזִמְנָה לֹא מִצְוָה) – כִּי זֶה מוֹרָה עַל הַטְּהָרָה מִהָרַע
וְהַזְהָמָה שֶׁל חֲטָא עֵץ הַדַּעַת.

צ' פסוקים, עיר"ו סימן.

בַּעֲגֹלָא וּבִזְמַן קָרִיב וְאָמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן יֵהא שְׂמַה רַבָּא מְבָרַךְ
לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יתברך: יְהֵא שְׂמַה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם
וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יתברך, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר, וְיִתְרוֹמֵם,
וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׂמַה דְקִדְשָׁא
בְּרִיךְ הוּא. אֲמֵן לְעָלָא מִן כָּל בְּרַכָּתָא וְשִׁירָתָא,
תְּשַׁבַּחְתָּא וְנִחְמַתָּא, דְאֲמִירָן בַּעֲלָמָא, וְאָמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן

♦ ♦ ♦

מפטיר לא וְהִוְדִיתֶם אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִטַּמְאָתָם וְלֹא
יָמָתוּ בְּטַמְאָתָם בְּטַמְאָם אֶת־מִשְׁכְּנֵי אֲשֶׁר
בְּתוֹכָם: לֹא וְזֹאת תֹּזָרֵת הַזֶּה וְאֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ

בעת הגבחה הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
(= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבחה הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מֹשֶׁה לְפָנַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵינֵי־חַיִּים הִיא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרַכִּיָּה דְרַכִּי־נַעַם, וְכָל־נִתְיַבְתִּיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בִּימִינָהּ,
בְּשִׂמְלָתָהּ עֵשֶׂר וּכְבוֹד. יֵי חֶפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וְגִדִּיל תּוֹרָה וְאֵדִיר:

מדִּיִּיקִים לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגֶד הַתֶּפֶר, שֶׁמִּקּוֹם הַתֶּפֶר יִהְיֶה בִּאֲמִצֵּעַ הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנֶט חוֹגְרִים
בַּתְּחִילָת שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו,
שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבִמְשִׁיחַ עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל
עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָ:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני
קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה
ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

יח וְאֵמַרְלוּ יְהוֹנָתָן מִתָּר חֲדָשׁ
וְנִפְקְדֵת יִזְכָּר בִּי הַמֶּלֶךְ כִּי יִפְקֹד

הפטרה לערב ראש חודש שחל בשבת
לשמו"ת ולקריאה בציבור שמואל א פרק כ

יח וְאֵמַרְלוּ יְהוֹנָתָן מִתָּר חֲדָשׁ וְנִפְקְדֵת כִּי יִפְקֹד מוֹשֶׁבֶד:

שי למורא

יח) וְאֵמַר לוֹ יְהוֹנָתָן, יְהוֹנָתָן
כֵּן שְׂאֵל הַמֶּלֶךְ אִמֵּר לְדוֹר. מִתָּר
חֲדָשׁ, מִתָּר רֹאשׁ חֲדָשׁ. וְנִפְקְדֵת
כִּי יִפְקֹד מוֹשֶׁבֶד, וְנִפְקְדוּ אוֹתָהּ

עטרת מרים

שי למורא

בַּיּוֹם הַהוּא מִן־הַיּוֹם הַהוּא יִשָּׁב. יט) וְשִׁלְשֶׁת תָּרַד מֵאֵד, שְׁלֹשָׁה יָמִים תִּסְתַּמֵּר וְתָרַד מֵאֵד בְּעֵמֶק לְהִסְתַּמֵּר שָׁם. בַּיּוֹם הַמְּעֻשָּׂה, בַּיּוֹם חַל לְמִמֶּר, כְּלוּמָר לִפְנֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ. פְּרוּשׁ אַחֵר, בַּיּוֹם מַעֲשֵׂה הַשְּׂבוּעָה שֶׁנִּשְׁבַּע שְׂאוֹל לִיהוֹנָתָן שֶׁלֹּא יָמִית אֶת דָּוִד, שָׁנָם אִם הִסְתַּמֵּר דָּוִד שָׁם. הָאָבֶן הָאֵזוֹל,

הָאָבֶן שֶׁהָיָה אוֹת לְהוֹלִכֵי דְרָכִים. "הָאֵזוֹל", הוֹלִכֵי הַדֶּרֶךְ, כְּמוֹ "אֵזוֹל" שֶׁפָּרוּשׁוֹ הֵלֵךְ. כ) צִדָּה אֹרֶה, לְצַד הָאָבֶן אֲתִיה מוֹרֶה הַחֲצִים. לְשַׁלַּח לִי לְמַטְרָה, שְׁתִּתֵּה הָאָבֶן לִי לְמַטְרָה. כא) קָחְנוּ וּבָאָה, צֵא אִתָּה בְּעֶצְמְךָ מִמָּקוֹם מְחַבֵּאָד וְקָחְנוּ וּבֹא אֵלַי. כב) לֵךְ כִּי שְׁלַחְךָ ה', לֵךְ לְדֶרֶךְךָ וּבְרַח, שֶׁהִקְבִּיחַ אֹמֵר לֵךְ לְבָרַח וְלִהְיוֹת. כג) וְהִדְבֵּר אֶשֶׁר דִּבְרָנוּ, הַבְּרִית שֶׁכָּתְבוּ יָחַד. הִנֵּה ה', ה' יְהוֹה עֵד. כד) אֵל מוֹשֵׁב חֲקִיר, בְּרֹאשׁ הַמִּסְבִּים סְמוּךְ לְקִיר. וְיָקָם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אֲבִנָּה מִצַּד שְׂאוֹל, סָבֵר הַיְשִׁיבָה הָיָה, שְׂדוּד הָיָה יוֹשֵׁב סְמוּךְ לְמִלָּךְ, וְאַחֲרָיו יְהוֹנָתָן, וְאַחֲרָיו אֲבִנָּה. וּבַיּוֹם הַהוּא כִּשְׁהַמִּלָּךְ יָשָׁב בְּמִקְוָמוֹ וַיְהוֹנָתָן בְּמִקְוָמוֹ, וְדָוִד לֹא בָּא, אִם כֵּן נִשְׁאַר יְהוֹנָתָן יוֹשֵׁב סְמוּךְ לְאִבּוֹ מְבַלֵּי שֶׁהִפְסִיק אָדָם אַחֵר בִּינֵיהֶם, וְאִין מִדֶּרֶךְ חָבֵן לִישֵׁב בְּהִסְתָּה אֵצֶל אֲבִיו, לְכֹן קָם יְהוֹנָתָן מִמִּקְוָמוֹ לְשִׁבְתָּ בְּמִקְוָמוֹ שֶׁל אֲבִנָּה, וְאַבְנֵר יָשָׁב בְּמִקְוָמוֹ שֶׁל יְהוֹנָתָן בְּדִי לְהִפְסִיק בֵּין שְׂאוֹל לִיהוֹנָתָן בָּנוּ. וּמִקְוָמוֹ שֶׁל דָּוִד נִשְׁאַר פָּנוּי, שְׂיוֹכֵל לְבֹא אַחֵר בָּד. וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד, נָחֵס הָיָה הַמִּקְוָמוֹ מִן הַיּוֹשֵׁב. כו) כִּי לֹא מְהוּר, וְהֵם הָיוּ נִשְׁמָרִים מִלְּאֹכֵל יָחַד הַסָּמָא וְהַפְּהוּר. אוֹ שֶׁהָיוּ אוֹכְלִים וְכַחֲוֵי שְׁלָמִים, וְאַסוּר לְטַמְּאִים. וְגַם יָחֵס שְׂאִין מִדֶּרֶךְ הַמִּסּוּר לְבֹא מִמָּא לְשַׁלַּח הַמִּלָּךְ. כז) מִמְּחִרַת הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי, בַּיּוֹם הַשְּׁנִי שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ, דִּקְרָנוּ לְמַחֲרַת. כח) מַעֲמָדִי, מִמְּנֵי לָקַח רְשׁוֹת בְּלָכְתוֹ לְבֵית לָחֶם, וְלֹא הֵלֵךְ בְּלִי רְשׁוֹת. כט) שְׁלַחְנִי, מִן לִי רְשׁוֹת לְלָכְתָּ. וְכַח מִשְׁפָּחָה, אוֹתוֹ

יְחַסֵּר מוֹשְׁבֶךְ מֵאִין יוֹשֵׁב בוֹ: יט) וְשִׁלְשֶׁת בְּשָׁנֵי הַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי אַחֵר רֹאשׁ חֹדֶשׁ, וּבְשִׁבְלֶךְ הַסִּנְיָה גְּדוּלָּה מֵאֵד, אוֹ תָרַד מֵאֵד בְּמִקְוָמוֹ סָבֵר וְתַחֲבֹא הַרְבֵּה, כִּי אוֹ וּבִשְׂדוּד וּבָאָה אֶל־הַמִּקְוָמוֹ אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ שָׁם בַּיּוֹם הַמְּעֻשָּׂה בַּיּוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּע שְׂאוֹל לִיהוֹנָתָן לְכַל הַמִּית אֶת דָּוִד וַיִּשְׁבֹּתָ אֵצֶל הָאָבֶן הָאֵזוֹל

כִּי שָׁם אִמְצָאָד: כו) וְאֵנִי שְׁלֹשֶׁת הַחֲצִים צִדָּה לְצַד הָאָבֶן הַהוּא אֹרֶה כְּאֵלוֹ אִנִּי מוֹרֶה לְשַׁלַּח־לִי לְמַטְרָה לְחִין: כא) וְהִנֵּה לְאַחֵר זֶה אֲשַׁלַּח אֶת־הַנֶּעֱר וְאֵנִי לוֹ לֵךְ מִצָּא אֶת־הַחֲצִים הַסִּינְיָה מִזֶּה יְהוֹה בְּדֶרֶךְ אִם־אִמֵּר אִמֵּר לְנֶעֱר הִנֵּה הַחֲצִים קְרוֹבִים אֵלַי מִמֶּנֶּה וְהִנֵּה עֲבַרְתָּ מֵהֶם, קָחְנוּ קַח מִזֵּין וּבָאָה בּוֹא אֵלַי כִּי־שְׁלוֹם לָךְ וְאִין דְּבַר רַע, חִי־יְהוֹה נִשְׁבַּע לוֹ: כב) וְאִם־כֹּה אִמֵּר לְעֹלָם הִנֵּה הַחֲצִים מִמֶּנֶּה וְהִלָּאָה לְהֵלֵךְ מִמִּקְוָמוֹ עֲמִיד, אוֹ לֵךְ לְדֶרֶךְךָ וּבְרַח לֵךְ כִּי שְׁלַחְךָ יְהוֹה וְנִצַּלְתָּ בְּהִשְׁתָּה ה': כג) וְאִם תִּפְלֹךְ לֵךְ, וְכֹר תִּפְלֹךְ וְהִדְבֵּר אֶשֶׁר דִּבְרָנוּ דְּבַר הַבְּרִית שֶׁכָּתְבוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוֹה יְהוֹה הַשֶּׁדֶר בִּינִי וּבִינְךָ עַד־עוֹלָם: כד) וַיִּסְתַּר דָּוִד בְּשִׂדָּה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב הַמִּלָּךְ אֶל־הַלָּחֶם לְאֹכֹל: כה) וַיֵּשֶׁב הַמִּלָּךְ עַל־מוֹשְׁבֹו מְקוֹם הַמִּיּוֹדֵר לוֹ לְשִׁבְתָּ בוֹ בְּפַעַם אֶל־מוֹשֵׁב שְׂאֵל חֲקִיר וְיָקָם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב וַיְחַיֵּשׁ אֲבִנָּה מִצַּד אֲבִיו כִּי לֹא דָּעָה לְהִיּוֹת סְמוּךְ לְאִבּוֹ, שְׂאֵם יִקְצוּף עָלָיו עַל דְּבַר דָּוִד, שְׂאוֹל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד: כו) וְלֹא־דִבֶּר לֹא שְׂאֵל שְׂאוֹל מֵאוֹמֶה בַּיּוֹם הַהוּא מוֹדִיעַ לֹא בָּא דָּוִד כִּי אִמֵּר מִקְרָה הוּא שְׂרָאָה קָרִי בְלָתִי מְהוּר הוּא כִּי־לֹא מְהוּר כִּי עָדוּן לֹא כָּבֵל לְקִיר: כז) וַיְהִי מִמְּחִרַת רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ בַּיּוֹם הַשְּׁנִי לְחֹדֶשׁ וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד וַיִּאֲמַר שְׂאוֹל־אֶל־יְהוֹנָתָן בָּנוּ מוֹדִיעַ לֹא־בָּא בְּיָשִׁי גַם־תִּמּוֹל גַּם־הַיּוֹם אֶל־הַלָּחֶם אִם הָיָה מִקְרָה, הָיָה לוֹ לְבֹא הַיּוֹם חֲלוּפֹ: כח) וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוֹל נִשְׁאֵל נִשְׁאֵל דָּוִד מַעֲמָדִי רְשׁוֹת לְלָכְתָּ עַד־בֵּית לָחֶם: כט) וַיִּאֲמַר

יְהוֹנָתָן וַיִּשְׁלַח־לִי תָרַד מֵאֵד וּבָאָה אֶל־הַמִּקְוָמוֹ אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ שָׁם בַּיּוֹם הַמְּעֻשָּׂה וַיִּשְׁבֹּתָ אֵצֶל הָאָבֶן הָאֵזוֹל: כו) וְאֵנִי שְׁלֹשֶׁת הַחֲצִים צִדָּה אֹרֶה לְשַׁלַּח־לִי לְמַטְרָה: כא) וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת־הַנֶּעֱר לָךְ מִצָּא אֶת־הַחֲצִים אִם־אִמֵּר אִמֵּר לְנֶעֱר הִנֵּה הַחֲצִים מִמֶּנֶּה וְהִנֵּה קָחְנוּ אֶל־וְהָיָה כִּי־שְׁלוֹם לָךְ וְאִין דְּבַר חִי־יְהוֹה: כב) וְאִם־כֹּה אִמֵּר לְעֹלָם הִנֵּה הַחֲצִים מִמֶּנֶּה וְהִלָּאָה לֵךְ כִּי שְׁלַחְךָ יְהוֹה: כג) וְהִדְבֵּר אֶשֶׁר דִּבְרָנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוֹה בִּינִי וּבִינְךָ עַד־עוֹלָם: כד) וַיִּסְתַּר דָּוִד בְּשִׂדָּה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב הַמִּלָּךְ אֶל־הַלָּחֶם לְאֹכֹל: כה) וַיֵּשֶׁב הַמִּלָּךְ עַל־מוֹשְׁבֹו בְּפַעַם אֶל־מוֹשֵׁב חֲקִיר וְיָקָם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אֲבִנָּה מִצַּד שְׂאוֹל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד: כו) וְלֹא־דִבֶּר שְׂאוֹל מֵאוֹמֶה בַּיּוֹם הַהוּא כִּי אִמֵּר מִקְרָה הוּא בְלָתִי מְהוּר הוּא כִּי־לֹא מְהוּר: כז) וַיְהִי מִמְּחִרַת הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד וַיִּאֲמַר שְׂאוֹל־אֶל־יְהוֹנָתָן בָּנוּ מוֹדִיעַ לֹא־בָּא בְּיָשִׁי גַם־תִּמּוֹל גַּם־הַיּוֹם אֶל־הַלָּחֶם: כח) וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוֹל נִשְׁאֵל נִשְׁאֵל דָּוִד מַעֲמָדִי עַד־בֵּית לָחֶם: כט) וַיִּאֲמַר

שְׁלַחְנִי נָא כִּי זָבַח מִשְׁפָּחָה לָּנוּ בְּעִיר
וְהוּא צֹוֹהֲלִי אֲחִי הַכֹּהֵן לְבֹא אֶל תְּנוּכָה וְעִתָּה אִם־מִצְאָתִי
חֵן בְּעֵינֶיךָ אִמְלָטָה נָא וְאַרְאֶה אֶת־אֲחִי עַל־כֵּן לֹא־בָא אֶל־שְׁלֹחַן
הַמִּלֶּךְ כִּי נִתְּתִי לוֹ רְשׁוּת לִלְכֹּת, וְהִלֵּךְ לוֹ: ל וַיַּחֲרֹאֶף שְׂאוֹל בִּיהוֹנָתָן
וַיֹּאמֶר לוֹ בְּיָנִיעוֹת הַמַּרְדּוֹת אַתָּה

כָּאֵמֶךְ שְׂהִי מוֹרְדֵת בְּרָצוֹנִי, כֵּן אַתָּה
מוֹרֵד בִּי לְאַחֹב מִה שְׂאֵנִי שׁוֹנֵא חֲלוּא
יִדְעִתִּי כִּי־בַחַר אַתָּה לָכֵן בָּבוּ
יִשִּׁי לְבִשְׁתֶּךָ וּלְבִשֶׁת עֲרוֹת אִמְךָ

כִּי יֹאמְרוּ הַשּׂוֹמְעִים שְׂאֵתָה אוֹחֵב אֲדָם
שְׂאֵנִי שׁוֹנֵא, אִם כֵּן אֵינְךָ בְּנִי וַאֲמֹךְ
זִנְתָה: לֹא כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר
בְּיָשִׁי חִי עַל־הָאֲדָמָה לֹא תִכּוֹן

לֹא תִחַסֵּם אַתָּה וּמַלְכוּתְךָ וְעִתָּה
שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי הוֹאֵל וְאַתָּה
נָתַתְּ לוֹ רְשׁוּת לִלְכֹּת כִּי בְּדַמּוֹת
הוּא: לִב וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוֹל
אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה יוֹמֵת מִה
עֲשֹׂה אִם ה' הַמֶּלֶךְ: לִג וַיִּטַּל
שְׂאוֹל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ
וַיִּדַּע יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הָיָה גִמְרֵהוּ

דַּעְתּוֹ מַעַם אָבִיו לְהַמִּית אֶת־
דָּוִד: לִד וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מִעַם
הַשְּׁלֹחַן בַּחֲרִי־אָף וְלֹא־אָכַל
בְּיוֹם־הַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בַּיּוֹם הַשְּׁנִי
לַחֲדָשׁ לָחֶם כִּי נִעְצַב אֶל־דָּוִד

בְּרֹאוֹתוֹ כִּי כָלָתָה אֵלָיו הַרְעָה וַעֲדוּ כִּי
הַכְּלָמוֹ אָבִיו שָׁקְרָא כֵּן נִנְעוֹת
הַמַּרְדּוֹת: לֹח וַיְהִי בַּבֹּקֶר בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי לַחֲדָשׁ וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן

הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד אֲשֶׁר קָבַע לוֹ דָּוִד
וַנֶּעַר קָטָן עִמּוֹ: לו וַיֹּאמֶר לְנַעֲרֹו
רִץ מִצֵּא נָא אֶת־הַחֲצִים אֲשֶׁר מוֹרָה הַנֶּעַר רִץ
אֲנִי מוֹרָה הַנֶּעַר רִץ אַחֵר חֲסִין

הָרֹאשׁוֹן שָׂדֶה, וַכַּעֲדוּ רִץ, וְהוּא־יָרִיחַ
הַחֲצִי הַשְּׁנִי לְהַעֲבֹרוֹ לְהִלָּא
לְמַסָּרָה וְהוּא הָאָבִן הָאֵל: לו וַיָּבֹא
הַנֶּעַר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרַח
יְהוֹנָתָן בְּרֹאשׁוֹנָה וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן

אֶחָד הַנֶּעַר וַיֹּאמֶר הֲלוֹא הַחֲצִי
אֲשֶׁר יָרִיתִי בְּאֶחָזְנִי הוּא מוֹמָךְ
וְהִלָּא: לֹח וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אֶחָד
הַנֶּעַר מְהֵרָה חוֹשֶׁה רִיחַ מִמֶּה אַחֵר

הַיּוֹם הָיוּ בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ וּזְבָחִים וְזָבָחִים שְׁלָמִים, וְהוּא צֹוֹה לִי אֲחִי, וְאֲחִי
הַגְּדוֹל צֹוֹה עָלַי לְהִיטֵן שָׁם. (ל) כֵּן נִנְעוֹת הַמַּרְדּוֹת, בְּנֵה שֶׁל מַעֲנֵתָה
הַמוֹסֵר, כְּלוּמַר שְׂאֵמוֹ לֹא הוֹכִיחֵתוּ בְּמַסְנֵתוֹ וְלֹא קָבַל מוֹסֵר בְּרֹאוֹי. (וַאֲמָרוּ
רז"ל, שֶׁכִּשְׁחַמְטוֹ בְּנֵי בְּנִימִין מִכְּבֹּד שִׁלְהָ שִׁנְאוֹ לְחֹל בְּכַרְמִים, הָיָה שְׂאוֹל

בִּישׁוֹן וְלֹא רָצָה לְחַסֵּף, עַד שֶׁבָּאָה

הִיא עֲצָמָה וְהַעֲזָה פָּנֶיהָ וְרָדְפָה
אֶחָרָיו). כִּי בוֹחַר אַתָּה לָכֵן
יִשִּׁי, שְׂהִי וַיִּמְלֶךְ. לְבִשְׁתֶּךָ,

כְּשִׁישְׁמְעוֹן אֲנִישִׁים שְׂאֵתָה אוֹחֵב אֲדָם
שְׂאֵנִי שׁוֹנֵא, יֹאמְרוּ שְׂאֵינְךָ בְּנִי, וְזֶה
יְהִי לְבִשְׁתֶּךָ. וּלְבִשֶׁת עֲרוֹת

אִמְךָ, וּלְבוּשָׁה וְחַרְפָּה שֶׁל אִמְךָ.
(לג) כִּי כָלָה הָיָה, נִגְמְרָה
הַמַּלְכוּת. (לד) אֵל דָּוִד, בְּשִׁבְלֵי

דָּוִד. כִּי הַכְּלָמוֹ אָבִיו, וְגַם מִשׁוֹם
שְׂאֵבִיו הַכְּלָמִים (בִּישׁוֹן) אֶת יְהוֹנָתָן
בְּדַבּוּר וּבְמַעֲשֵׂה. (לה) לְמוֹעֵד
דָּוִד, לְמוֹעֵד שֶׁקָּבַע לוֹ דָּוִד. (לו)
יָרַח הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ, יָרַח חֲסִין

בְּכַח שֶׁנֶּעַר אֶחָדִי הָאָבִן.

שְׁלַחְנִי נָא כִּי זָבַח מִשְׁפָּחָה לָּנוּ בְּעִיר

וְהוּא צֹוֹהֲלִי אֲחִי וְעִתָּה אִם־מִצְאָתִי

חֵן בְּעֵינֶיךָ אִמְלָטָה נָא וְאַרְאֶה אֶת־

אֲחִי עַל־כֵּן לֹא־בָא אֶל־שְׁלֹחַן הַמִּלֶּךְ:

ל וַיַּחֲרֹאֶף שְׂאוֹל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ

בְּיָנִיעוֹת הַמַּרְדּוֹת הֲלוֹא יִדְעִתִּי כִּי־

בַּחַר אַתָּה לְבְּיָשִׁי לְבִשְׁתֶּךָ וּלְבִשֶׁת

עֲרוֹת אִמְךָ: לֹא כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר

בְּיָשִׁי חִי עַל־הָאֲדָמָה לֹא תִכּוֹן אַתָּה

וּמַלְכוּתְךָ וְעִתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי

כִּי בְּדַמּוֹת הוּא: לִב וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוֹל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו

לָמָּה יוֹמֵת מִה עֲשֹׂה: לִג וַיִּטַּל שְׂאוֹל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ

וַיִּדַּע יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הָיָה מַעַם אָבִיו לְהַמִּית אֶת־דָּוִד:

לִד וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מִעַם הַשְּׁלֹחַן בַּחֲרִי־אָף וְלֹא־אָכַל בְּיוֹם־הַחֲדָשׁ

הַשְּׁנִי לָחֶם כִּי נִעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי הַכְּלָמוֹ אָבִיו: לֹח וַיְהִי בַּבֹּקֶר

וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד דָּוִד וַנֶּעַר קָטָן עִמּוֹ: לו וַיֹּאמֶר

לְנַעֲרֹו רִץ מִצֵּא נָא אֶת־הַחֲצִים אֲשֶׁר אֲנִי מוֹרָה הַנֶּעַר רִץ

וְהוּא־יָרִיחַ הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ: לו וַיָּבֹא הַנֶּעַר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר

יָרַח יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אֶחָדִי הַנֶּעַר וַיֹּאמֶר הֲלוֹא הַחֲצִי

מוֹמָךְ וְהִלָּא: לֹח וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אֶחָדִי הַנֶּעַר מְהֵרָה חוֹשֶׁה

אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלְלֵם נֶעַר יְהוֹנָתָן אֶת־הַחֲצִים וַיָּבֹא אֶל־אֲדָנָיו:

לֹח וְהַנֶּעַר לֹא־יָדַע מֵאוּמָה אֶךְ יְהוֹנָתָן וְדָוִד יָדְעוּ אֶת־הַדְּבָר:

מ וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כַּלְיוֹ אֶל־הַנֶּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֶךְ הִבֵּי

הַשְּׂנִי אֶל־תַּעֲמֹד בְּמִקוֹם הָרֹאשׁוֹן וַיִּלְלֵם נֶעַר יְהוֹנָתָן אֶת־הַחֲצִים הָרֹאשׁוֹן וְהַשְּׂנִי וַיָּבֹא אֶל־אֲדָנָיו: לֹח וְהַנֶּעַר לֹא־יָדַע מֵאוּמָה מִחֲסִין הַנֶּעַר
בִּירֵית אֵלֵי הַחֲצִים אֶךְ יְהוֹנָתָן וְדָוִד יָדְעוּ אֶת־הַדְּבָר: מ וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כַּלְיוֹ הַחֲצִים אֶל־הַנֶּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֶךְ הִבֵּי הַקֵּיר:

עטרת מרים

שי למורא

מא הנער בא' ה'ך לבוא העירה ודוד קם מאצל הנגב מצד מא) מאצל הנגב, מקרכת מקום לצד הדרומי של האבן האול. את הדרומי של אבן האול ויפל לאפיו על פניו ארצה וישתחו שלש רעהו, עם רעהו. שהיתה קשה עליהם הפרדה. עד דוד הגדיל, פעמים וישקו | איש את רעהו ויכפו איש עם את כי היתה קשה להם הפרדה רעהו עד-דוד הגדיל הרבה לכבות יותר מיהנות: מב ויאמר יהונתן לדוד לך לשלום והשבעה אשר נשבענו שנינו אנחנו בשם יהוה לאמר יהוה יהיה | ביני ובינך ובין זרעי ובין זרעך עד-עולם:

לאחר שמסיים ההפסדה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחור לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי. משמח ציון בבניה: שמחנו, יי אלהינו, באליהו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה גרו לעולם ועד: ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

המולד: יום א', שעה 4 אחר הצהריים, 37 דקות ו-5 חלקים.

ראש חדש איר, ביום הראשון וביום השני, הבא עלינו לטובה.

מב ואיש בא מן הערב הזה מפעל שלשה שם מקום ויבא לאיש האלהים לחם בפורים מן העשורים הראשונים שקצרו עשירים לחם שערים וכרמל שבלים רבות וקלאות בצקלגו בקלפיתיהו, והאיש חשב שיאכלם אלישע, אבל אלישע צוה ויאמר תן לעם לחממדים שהיה שם ויאכלו כי באה בהם ברכה בדרך גם,

עד שכל הלחם הספיק למאה איש: מן ויאמר משרתו מה אתן זה לפני מאה איש הלא מעט המה ויאמר תן לעם ויאכלו כי כה אמר יהוה אכול ויהיה די לאכול והותר ועוד יהיה מותר: מן ויתן לפנייהם ויאכלו ויותרו בדבר יהוה: אונעמן שרצבא מלך ארם היה איש גדול חשוב לפני אדניו ונשוא פנים בולם כבודו אותו כירכו נתן יהוה תשועה לארם והאיש היה גבור חיל חשק לרדת למלחמה, אבל היה מצרע וזה מעט זאת: ב וארם יצאו גדודים קבוצות קבוצות לשלול וישבו מארץ ישראל נערה קטנה ותהי משמשת לפני אשת נעמן: ג ויהאמר אלגברתה אחלי עם בקשת אדני לפני הנביא אשר בשמרון אז מבלי ספק יאסף ויבא אתו מצרעתו: ד ויבא נעמן ויגד לאדניו מלך ארם לאמר פזאת וכזאת דברה הנערה אשר מארץ ישראל: ה ויאמר מלך ארם לדיבא אל הנביא ואשלחה ספר אלמלך ישראל שהוא יצוה את הנביא על זאת וילך ויפח בידו מנחה לנביא עשר כפריכסף וששת אלפים זהב ועשר חליפות בגדים: ו ויבא הספר אלמלך ישראל לאמר ועתה פזאת דברה הנערה אשר מארץ ישראל: ז ויהי כקרא מלך ישראל אתהספר ויקרע בגדיו ויאמר וי האלהים אני להיות בדי להמית ולהחיות ביצוה שלח אלי לאסף איש

מב) מפעל שלשה, שם מקום בדרום הארץ. לאיש האלהים, לנביא אלישע. לחם בפורים, לחם העשוי מקציר ראשון שנקצר אחר העמר. עשירים לחם שעורים, והיו במספר עשרים לחם מקמח שעורים. וכרמל בצקלוגו, ושבלים רבים וקלאים כפי שהם ערוך בקלפיתיהם. "בצקלוגו", בקלפתו ובכסויו. פרוש אחר, "בצקלוגו", מין שק שבו נשא את הדברים שנוקרו בפסוק. לעם, לחממדים שהיו עם הנביא אלישע. מן) מה אתן זה, הלא מעט הוא. אכול והותר, כפה שהזכיר יהוה די לאכל, ועוד יהיה מותר. א) איש גדול וגו', כלומר, חשוב לפניו. ונשוא פנים, והכל היו נושאים לו פנים לכבודו. כי בו נתן ה' תשועה לארם, כי על ידו באה תשועה לארם. גבור חיל מצרע, ומפני צרעתו היה נמנע דברה מללכת למלחמותיו, ויהיה מצר על פד. ג) אחלי אדוני לפני הנביא, אם בקשת אדוני תהיה לפני הנביא. יאסף אותו מצרעתו, רפואת המצרע נקראת אסף, לפי שבעודו בצרעתו חרי מושבו מחוץ למחנה, וכאשר יתרפא יאסף ויבא אל המחנה. ד) ויבא ויגד לאדניו, נעמן ספר הדבר לפני המלך. ה) לך בא, הנה (התפונן) ובוא אל הנביא. ספר, אגרת. זהב, ממכעות זהב. (להביא מנחה לנביא).

ו) ועתה, לא פרש הכתוב מה שכתב בראש האגרת, כי מוכן שכתב כפי המנהג לקרדו בשלום, ובסוף דבריו כתב "ועתה בבוא הספר וגו'. ואספתו מצרעתו, כלומר, שהוא יצוה את הנביא לאספו מצרעתו. ז) להמית ולהחיות, כי אין מי שיכול לרפא המצרע, אלא מי שבידו להמית ולהחיות. ואחאב בהיותו רשע, לא האמין בנביא, וחשב שמלך ארם מתכונן שהוא בעצמו ירפאהו. מתאנזה הוא לי, כונתו למצא עליה להחלל ולהלחם בי.

הפטרה לפרשת תזריע לשמו"ת

מלכים ב ד

ד מב ואיש בא מפעל שלשה ויבא לאיש האלהים לחם בפורים עשירים שערים וכרמל בצקלגו ויאמר תן לעם ויאכלו: מן ויאמר משרתו מה אתן זה לפני מאה איש ויאמר תן לעם ויאכלו כי כה אמר יהוה אכול והותר: מן ויתן לפנייהם ויאכלו ויותרו בדבר יהוה: ה אונעמן שרצבא מלך ארם היה איש גדול לפני אדניו ונשוא פנים נתן יהוה תשועה לארם והאיש היה גבור חיל מצרע: ב וארם יצאו גדודים וישבו מארץ ישראל נערה קטנה ותהי אשת נעמן: ג ויהאמר אלגברתה אחלי אדני לפני הנביא אשר בשמרון אז יאסף ויבא אתו מצרעתו: ד ויבא נעמן ויגד לאדניו ויגד פזאת דברה הנערה אשר מארץ ישראל: ה ויאמר מלך ארם לדיבא ואשלחה ספר אלמלך ישראל וילך ויפח בידו עשר כפריכסף וששת אלפים זהב ועשר חליפות בגדים: ו ויבא הספר אלמלך ישראל לאמר ועתה פזאת דברה הנערה אשר מארץ ישראל: ז ויהי כקרא מלך ישראל אתהספר ויקרע

עטרת מרים

שי למורא

(ח) וידע כי יש נביא בישראל, לא למענך ארפא אותו, אלא למען קרשת ה' (יא) אלי יצא וגו', חשבתי שלקבודי יצא אלי ועמד לפני, בדרך הכבוד שעושים בני אדם לשרים הגדולים. ולענן הרפואה, חשבתי שיקרא בשם ה' ונופף ידו אל מקום הצרעת להשפיע שם את הרפואה על פי נם וחתרפא הצרעת.

(יב) הלא טוב וגו', כלומר, בזה שאמר הנביא שירחץ שבע פעמים בידיו, אם בן נראה שאמר דבריו על דרך רפואה טבעית, והלא בודאי אין בידריו ממש, שחרי נהרות דמשק טובים יותר מכל מימי ישראל, ואף על פי שחמיד אני להתרחץ בהם לא הועילו לי להפטר מצרעתי.

(יג) אבי, כמו "אדוני". דבר גדול, דבר טרם גדול. ואף כי אמר, וכל־שפן שאמר.

(יד) ויטהר, וחתרפא.

(טו) ויעמוד לפניו, בעבר לפני הארון. ברכה, מנחת שלום. כמו "קח נא את ברכתי" (בראשית לג.א). (ז) ולא, לשון בקשה, כמו "הלא". משא צמד פרדים אדמה, עפר מארץ ישראל בשעור משא של שני פרדים. בשביל למלא מהם מנחת לזבח עליו לה'. ולא רצה לעשות בן מבלי שהנביא יתן לו רשות לזה. (יח) בית רמון, בית

מצרעתו כי אד־עונא וראו פ־מתאנה הוא לי מבקש עליה כדי שילחם עמי: ח ויהי בשמע | אלישע איש־האלהים ב־קרע מלך־ישראל את־בגדיו וישלח אליהמלך לאמר קרעת בגדיך יבא־נא אלי וידע כי יש נביא בישראל: ט ויבא נעמן

בסוסיו וברכבו ויעמד פתח־הבית לאלישע: י וישלח אליו אלישע מלאך שליח לאמר הלך ורחצת שבע־פעמים ב־ירדן וישב בשרך לך וטהר מן הצרעת: יא ויקצף נעמן ויגיד ויאמר הנה אמרתי סבור הייתי אלי | יצא יצוא הנביא ועמד ויעמוד וקרא בשם־יהוה אלהיו והניף ויטפף ידו אליהמקום אשר שם הצרעת להשפיע שם הרפואה על פי נם ואסף המצרע באופן זה: יב הלא טוב אמנה ופרפר נהרות דמשק מכל מימי ישראל הלא בכל יום ארחץ בהם ויטהרתי בחמיה, אם לא ויעלו נהרות דמשק איך ויעל הירדן? ויפן וילך בחמה: יג ויגשו עבדיו וידברו אליו ויאמרו אבי אדוני, אם דבר גדול דבר טרם גדול היה הנביא דבר אליך הלא תעשה וכי לא תעשהו ואף כי מבלי־שפן שדבר כל, אמר אליך רחץ וטהר: יד ויגיד וימבול ב־ירדן שבע פעמים בדבר איש האלהים וישב בשורו צח ומוחיר כבשר גער קטן ויטהר מן הצרעת: טו וישב אל־איש האלהים הוא וכל־מחנהו ויבא ויעמד לפניו בעבר לפני הארון ויאמר הנה־נא ידעת כי אין אלהים בכל־הארץ כי אם־בישראל ועתה בעבור הרפואה והחודא הואת קח־נא מני ברכה מנחה מאת עבדך: טז ויאמר ח־יהוה אשר־עמדת שאתי רגיל לעמוד לפניו בתפלה אם־אסף ויפצרו ללקחת וימאן: יז ויאמר נעמן ולא הלא יתן־נא לעבדך משא צמד פ־פרדים אדמה כי לוא־יעשה עוד עבדך עלה וזבח לאלהים אחרים כי אם־ליהוה: יח לדבר הזה יסלח יהוה לעבדך בבוא אדני מארץ ישראל לשאת אותה לעיר, ואעשה אותה מנחה כי לוא־יעשה עוד עבדך עלה וזבח לאלהים אחרים כי אם־ליהוה: יח שאל נא מה לדבר הזה שילח יהוה לעבדך

בגדיו ויאמר האלהים אני להמית ולהחיות ביזה שלח אלי לאסף איש מצרעתו כי אד־עונא וראו פ־מתאנה הוא לי: ח ויהי בשמע | אלישע איש־האלהים ב־קרע מלך־ישראל את־בגדיו וישלח אליהמלך לאמר קרעת בגדיך יבא־נא אלי וידע כי יש נביא בישראל: ט ויבא נעמן בסוסיו וברכבו ויעמד פתח־הבית לאלישע: י וישלח אליו אלישע מלאך שליח לאמר הלך ורחצת שבע־פעמים ב־ירדן וישב בשרך לך וטהר: יא ויקצף נעמן ויגיד ויאמר הנה אמרתי סבור הייתי אלי | יצא יצוא הנביא ועמד ויעמוד וקרא בשם־יהוה אלהיו והניף ויטפף ידו אליהמקום אשר שם הצרעת להשפיע שם הרפואה על פי נם ואסף המצרע באופן זה: יב הלא טוב אמנה ופרפר נהרות דמשק מכל מימי ישראל הלא בכל יום ארחץ בהם ויטהרתי בחמיה, אם לא ויעלו נהרות דמשק איך ויעל הירדן? ויפן וילך בחמה: יג ויגשו עבדיו וידברו אליו ויאמרו אבי אדוני, אם דבר גדול דבר טרם גדול היה הנביא דבר אליך הלא תעשה וכי לא תעשהו ואף כי מבלי־שפן שדבר כל, אמר אליך רחץ וטהר: יד ויגיד וימבול ב־ירדן שבע פעמים בדבר איש האלהים וישב בשורו צח ומוחיר כבשר גער קטן ויטהר מן הצרעת: טו וישב אל־איש האלהים הוא וכל־מחנהו ויבא ויעמד לפניו בעבר לפני הארון ויאמר הנה־נא ידעת כי אין אלהים בכל־הארץ כי אם־בישראל ועתה בעבור הרפואה והחודא הואת קח־נא מני ברכה מנחה מאת עבדך: טז ויאמר ח־יהוה אשר־עמדת שאתי רגיל לעמוד לפניו בתפלה אם־אסף ויפצרו ללקחת וימאן: יז ויאמר נעמן ולא הלא יתן־נא לעבדך משא צמד פ־פרדים אדמה כי לוא־יעשה עוד עבדך עלה וזבח לאלהים אחרים כי אם־ליהוה: יח לדבר הזה יסלח יהוה לעבדך בבוא אדני מארץ ישראל לשאת אותה לעיר, ואעשה אותה מנחה כי לוא־יעשה עוד עבדך עלה וזבח לאלהים אחרים כי אם־ליהוה: יח שאל נא מה לדבר הזה שילח יהוה לעבדך

מכל מימי ישראל הלא־ארחץ בהם ויטהרתי ויפן וילך בחמה: יג ויגשו עבדיו וידברו אליו ויאמרו אבי דבר גדול הנביא דבר אליך הלא תעשה ואף ב־אמר אליך רחץ וטהר: יד ויגיד וימבול ב־ירדן שבע פעמים בדבר איש האלהים וישב בשורו כבשר גער קטן ויטהר: טו וישב אל־איש האלהים הוא וכל־מחנהו ויבא ויעמד לפניו ויאמר הנה־נא ידעת כי אין אלהים בכל־הארץ כי אם־בישראל ועתה קח־נא ברכה מאת עבדך: טז ויאמר ח־יהוה אשר־עמדת לפניו אם־אסף ויפצרו ללקחת וימאן: יז ויאמר נעמן ולא יתן־נא לעבדך משא צמד פ־פרדים אדמה כי לוא־יעשה עוד עבדך עלה וזבח לאלהים אחרים כי אם־ליהוה: יח לדבר הזה יסלח יהוה לעבדך בבוא אדני מארץ ישראל לשאת אותה לעיר, ואעשה אותה מנחה כי לוא־יעשה עוד עבדך עלה וזבח לאלהים אחרים כי אם־ליהוה: יח שאל נא מה לדבר הזה שילח יהוה לעבדך

כי בבוא ארני מלך ארם בית־רמוֹן שם עבדה־הרה להשתחוֹת שְׁמָה והוא | נשעֵן עלי־ידי והשתחוֹתִי בֵּית רִמון עלי לַכּוֹפֹף קומתי כְּדִי שִׁיבֹל המלך להשתחוֹת ועוד בהשתחוֹתִי שֵׁנִית בֵּית רִמון אחר כך לְכֹד כְּדִי שִׁלֵּא יִרְגֵשׁ הַמֶּלֶךְ שֶׁכִּפַּרְתִּי בַּעֲבֹד־הַיָּדָה יִסְלַח־נָא יְהוָה לַעֲבֹדְךָ בְּדָבָר הַזֶּה שִׁידַע שִׁחֲרָתִי עֲבֹדָתִי אֵלֶיךָ

והשתחוֹתִי השְׁנִיָּה היא רק מִזְרָח המלך: יט וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ לְשָׁלוֹם נָתַן לוֹ בְּקִשְׁתּוֹ בָּמָה שֶׁבִּקֵּשׁ לוֹ לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם וַיַּחֲדֹד וַיֵּלֶךְ מֵאִתּוֹ בְּכֶרֶת אֶרֶץ מִל:

ג ואַרְבַּעָה אֲנָשִׁים הָיוּ מִצִּרְעִים גִּחְזִי וְשִׁלֵּשׁת כְּנִיזִי וְהֵם הָיוּ יוֹשְׁבִים פֶּתַח הַשְּׁעָר בְּרִין הַמִּצְדָּע (ויקרא יג

טו) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ מָה אֲנַחְנוּ יוֹשְׁבִים פֶּה עַד־מִתְנוּ בְּרַעֲב: ד אִם־אֲמַרְנוּ נָבֹא הָעִיר וְהָרַעֲב בְּעִיר וּמִתְנוּ שָׁם וְאִם־

יִשְׁבְּנוּ פֶה וּמִתְנוּ וְעָתָה לָכֵן וְנִפְלֵא אֶל־מַחֲנֶה אֲרָם אִם־יַחֲיֶינָה נַחֲיָה וְשָׁם נִמְצָא לָהֶם וְאִם־יָמִיתֵנוּ

וּמִתְנוּ: ח וַיִּקְמוּ בְּנִשְׁף בְּרַעֲב לָבֹא אֶל־מַחֲנֶה אֲרָם וַיָּבֹאוּ עַד־

קֶצֶה מַחֲנֶה אֲרָם וְהָיָה אִיז־שָׁם אִישׁ: ו וַיֹּאדְנִי הַשְּׁמִיעַ | אֶת־

מַחֲנֶה אֲרָם הָיָה נִדְמָה לָהֶם כְּאִלּוּ שׁוֹמְעִין קוֹל רֶכֶב קוֹל סוֹם קוֹל חֵיל גָּדוֹל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אֲחֵיו

הֲנָה שִׁכְרַעֲלֵינוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶת־מַלְכֵי הַחֲתִים וְאֶת־מַלְכֵי מִצְרַיִם לָבֹא עֲלֵינוּ: ז וַיִּקְוֹמוּ וַיִּנָּסוּ בְּנִשְׁף

וַיִּנָּסוּ בְּנִשְׁף וַיַּעֲזֹבוּ אֶת־

אֲחֵיהֶם וְאֶת־סוּסֵיהֶם וְאֶת־חֲמֹרֵיהֶם הַמַּחֲנֶה כְּאִשֶּׁר הָיָה וַיִּנָּסוּ אֶל־נַפְשָׁם לְהִצִּיל נַפְשָׁם:

ח וַיָּבֹאוּ הַמִּצְרָעִים הָאֵלֶּה עַד־

קֶצֶה מַחֲנֶה וַיָּבֹאוּ אֶל־אֲחֵהֶם אַחַד וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׂאוּ מִשָּׁם כֶּסֶף וְזָהָב וּבְגָדִים וַיֵּלְכוּ וַיִּטְמְנוּ וַיִּשְׁבּוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־אֲחֵהֶם אַחֵר וַיִּשְׂאוּ מִשָּׁם וַיֵּלְכוּ וַיִּטְמְנוּ: ט וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ לֹא־

כָּן | לֹא טוֹב וַיִּשֶׁר אֲנַחְנוּ עוֹשִׂים כִּי

עֲבֹד־הַיָּדָה שִׁשְׁמָה רִמון, וְהַשְׁתַּחֲוִיָּתִי בֵּית רִמון, וּבַעֲלִי־כֹרְחִי אֲשַׁתְּחֹתָה גַם אֲנִי עִמּוֹ. יט) כְּבֶרֶת אֶרֶץ, מִדַּת קֶרֶקֶע, וְהוּא שְׁעוֹר מִל.

ג) וְאַרְבַּעָה אֲנָשִׁים הָיוּ מִצִּרְעִים, אֲמָרוּ ר"ל, שֶׁהֵם הָיוּ גִחְזִי וְשִׁלֵּשׁת כְּנִיזִי, שֶׁדָּבָקָה בָּהֶם צִרְעַת נַעֲמֹן, בְּעִבּוֹר שִׁלְקָה מִכְּנִיזִי אֶת הַכֶּסֶף וְהַבְּגָדִים.

פֶּתַח הַשְּׁעָר, שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִים בְּפֶתַח הַשְּׁעָר, בְּרִין הַמִּצְדָּע, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב "מַחֲזִין לַמַּחֲנֶה מוֹשְׁבֹו" (ויקרא יג.טו).

עַד מִתְנוּ, עַד שְׁנִימֹת בְּרַעֲב. ד) וְנִפְלֵא, נִסְגִּיר אֶת עַצְמֵנוּ לְשִׁבְן אֲתָם. ה) בְּנִשְׁף, בְּרַעֲב. ו) וְה' הַשְּׁמִיעַ וְגו', הַסִּפָּה עַל שֶׁלֹּא מִצָּאוּ שֵׁם אִישׁ, הָיָה כִּי ה' הַשְּׁמִיעַ בְּאֲזִינֵיהֶם קוֹלוֹת שֶׁל רֶכֶב וְגו'. ט) לֹא כָן, לֹא טוֹב וַיִּשֶׁר. מַחֲשִׁים, שׁוֹתֵקִים מִלְּבַשֵּׁר. י) שְׁעַר הָעִיר, שׁוֹמֵר שְׁעַר הָעִיר. אֲסוֹר, קִשּׁוֹר.

בֵּית־רִמון לְהַשְׁתַּחֲוֹת שְׁמָה וְהוּא | נִשְׁעֵן עַל־יָדֵי וְהַשְׁתַּחֲוִיָּתִי בֵּית רִמון בְּהַשְׁתַּחֲוִיָּתִי בֵּית רִמון יִסְלַח־נָא יְהוָה לַעֲבֹדְךָ בְּדָבָר הַזֶּה: יט וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ לְשָׁלוֹם וַיֵּלֶךְ מֵאִתּוֹ בְּכֶרֶת אֶרֶץ:

הפטרה לפרשת מצורע לשמו"ת

במלכים ב פרק ז

ז ג ואַרְבַּעָה אֲנָשִׁים הָיוּ מִצִּרְעִים פֶּתַח הַשְּׁעָר וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ מָה אֲנַחְנוּ יוֹשְׁבִים פֶּה עַד־מִתְנוּ: ד אִם־אֲמַרְנוּ נָבֹא הָעִיר וְהָרַעֲב בְּעִיר וּמִתְנוּ שָׁם וְאִם־יִשְׁבְּנוּ פֶה וּמִתְנוּ וְעָתָה לָכֵן וְנִפְלֵא אֶל־מַחֲנֶה אֲרָם אִם־יַחֲיֶינָה נַחֲיָה וְשָׁם נִמְצָא לָהֶם וְאִם־יָמִיתֵנוּ וּמִתְנוּ: ח וַיִּקְמוּ בְּנִשְׁף בְּרַעֲב לָבֹא אֶל־מַחֲנֶה אֲרָם וַיָּבֹאוּ עַד־קֶצֶה מַחֲנֶה אֲרָם וְהָיָה אִיז־שָׁם אִישׁ: ו וַיֹּאדְנִי הַשְּׁמִיעַ | אֶת־מַחֲנֶה אֲרָם הָיָה נִדְמָה לָהֶם כְּאִלּוּ שׁוֹמְעִין קוֹל רֶכֶב קוֹל סוֹם קוֹל חֵיל גָּדוֹל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אֲחֵיו הֲנָה שִׁכְרַעֲלֵינוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶת־מַלְכֵי הַחֲתִים וְאֶת־מַלְכֵי מִצְרַיִם לָבֹא עֲלֵינוּ: ז וַיִּקְוֹמוּ וַיִּנָּסוּ בְּנִשְׁף וַיִּעֲזֹבוּ אֶת־אֲחֵיהֶם וְאֶת־סוּסֵיהֶם וְאֶת־חֲמֹרֵיהֶם הַמַּחֲנֶה כְּאִשֶּׁר הָיָה וַיִּנָּסוּ אֶל־נַפְשָׁם: ח וַיָּבֹאוּ הַמִּצְרָעִים הָאֵלֶּה עַד־קֶצֶה מַחֲנֶה וַיָּבֹאוּ אֶל־אֲחֵהֶם אַחַד וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׂאוּ מִשָּׁם כֶּסֶף וְזָהָב וּבְגָדִים וַיֵּלְכוּ וַיִּטְמְנוּ וַיִּשְׁבּוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־אֲחֵהֶם אַחֵר וַיִּשְׂאוּ מִשָּׁם וַיֵּלְכוּ וַיִּטְמְנוּ: ט וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ לֹא־כָן | לֹא טוֹב וַיִּשֶׁר אֲנַחְנוּ עוֹשִׂים הָיָה וְנִבְאָה וְנִגִּידָה בֵּית הַמֶּלֶךְ: י וַיָּבֹאוּ וַיִּקְרְאוּ אֶל־שְׁעַר הָעִיר וַיִּגִּידוּ לָהֶם לֵאמֹר בְּאֵנוּ

הַיּוֹם הַזֶּה יוֹם־בִּשְׁרָה הוּא וְאֲנַחְנוּ מַחֲשִׁים שׁוֹתֵקִים מִלְּבַשֵּׁר וְחִכֵּינוּ עַד־אֹר הַבֶּקֶר וּבִינָמִים יָדְעוּ זֶה יִשְׂרָאֵל וּמִצְרָאֵנוּ עוֹנִין עַל אֲשֶׁר לֹא בִשְׁרָה הַבִּשְׁרָה הוּא וְעָתָה לָכֵן וְנִבְאָה וְנִגִּידָה בֵּית הַמֶּלֶךְ: י וַיָּבֹאוּ וַיִּקְרְאוּ אֶל־שְׁעַר הָעִיר שׁוֹמֵר שְׁעַר הָעִיר וַיִּגִּידוּ לָהֶם לֵאמֹר בְּאֵנוּ אֶל־מַחֲנֶה אֲרָם וְהָיָה

עטרת מרים

שי למורא

(יא) וַיִּקְרָא הַשּׁוֹעֲרִים, הוּא קרא לשוֹעֲרֵי שְׁעָרֵי בֵּית הַמִּלָּךְ. יג) אֲשֶׁר נִשְׁאָרוּ בָּהּ, שְׁנֵשְׁאָרוֹ בְּעִיר וְלֹא מָתוּ בְּרָעַב, וְנִשְׁלַחַּה וְנִרְאָהָ, וְנִשְׁלַח אֹתָם אֶרְעֵל־פִּי שֵׁשׁ סָנְהַ בְּדָבָר, וְנִרְאָהָ מִה יִהְיֶה בָּהֶם. יד) שְׁנֵי רֶכֶב, אֶרְעֵל־פִּי שֶׁהַעֲבָד הִצִּיעַ לְקַחַת חֲמִשָּׁה מִן הַסּוּסִים הַנִּשְׁאָרִים, לֹא רָצוּ לְהַעֲמִיד בְּסָנְהָ יוֹתֵר מִשְׁנֵים.

טו) אֲשֶׁר הִשְׁלִיכוּ אֲרָם בְּחָפְזָם, בְּנָלָל שְׁמַהְרֵי לְנוֹם, הִשְׁלִיכוּ מֵעֲצָמָם בְּגָדִים וְכָלִים כְּדִי לְהַקֵּל מִמֶּשְׂאֵם. יז) הַפְּקִיד, מִנָּה. אֵת הַשְּׁלִישִׁי, אֵת הַשֵּׁר. אֲשֶׁר נִשְׁעַן עַל יָדוֹ, אֲשֶׁר אֶתְמוֹל הָיָה נִשְׁעַן עַל יָדוֹ כְּשֶׁבֵּא לְבֵיתוֹ שֶׁל אֲלִישַׁע הַנְּבִיא. עַל הַשֹּׁעֵר, הַמִּלָּךְ מִנָּה אוֹתוֹ לְהִיּוֹת שׁוֹמֵר הַשֹּׁעֵר. וַיִּרְמָסְהוּ, מִרַב הַדַּחֲק שֶׁל הַחֹלְכִים לְשַׁלֵּל שָׁלָל, רָקִסְהוּ בְּרַגְלֵיהֶם.

וְנִתְפַּשֵּׁם חַיִּים וְאֶל־הָעִיר נָבֵא: יג וַיַּעַן אֶחָד מֵעַבְדָּיו וַיֹּאמֶר וַיִּקְחוּ־נָא אֲשֶׁר נִשְׁאָרוּ מִן־הַסּוּסִים הַנִּשְׁאָרִים אֲשֶׁר נִשְׁאָרוּ־בָּהּ הֵנָּם כְּכֹל־הַמּוֹן יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נִשְׁאָרוּ בָּהּ הֵנָּם כְּכֹל־הַמּוֹן יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־תָּמּוּ וְנִשְׁלַחַה וְנִרְאָהָ: יד וַיִּקְחוּ שְׁנֵי רֶכֶב סוּסִים וַיִּשְׁלַח הַמִּלָּךְ אַחֲרֵי מַחְנֵה־אֲרָם לֵאמֹר לָכוּ וּרְאוּ: טו וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵיהֶם עַד־הִירְדֵּן וְהִנֵּה כָל־הַדֶּרֶךְ מְלֵאָה בְּגָדִים וְכָלִים אֲשֶׁר־הִשְׁלִיכוּ אֲרָם בְּחָפְזָם וַיֵּשְׁבוּ הַמְּלָאכִים וַיִּגְדּוּ לַמִּלָּךְ: טז וַיֵּצֵא הָעָם וַיָּבִיאוּ אֶת מַחְנֵה אֲרָם וַיְהִי סָאֵה־סֵלֶת בְּשָׁקָל וְסָאֵתִים שְׁעָרִים בְּשָׁקָל בְּדָבָר יְהוֹה: יז וְהַמִּלָּךְ הַפְּקִיד אֶת־הַשְּׁלִישִׁי אֲשֶׁר נִשְׁעַן עַל־יָדוֹ עַל־הַשֹּׁעֵר וַיִּרְמָסְהוּ הָעָם בַּשֹּׁעֵר וַיָּמָת בְּאֲשֶׁר דָּבַר אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר דָּבַר בְּרַדְת הַמִּלָּךְ אֵלָיו: יח וַיְהִי כְּדָבַר אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל־הַמִּלָּךְ לֵאמֹר סָאֵתִים שְׁעָרִים בְּשָׁקָל וְסָאֵה־סֵלֶת בְּשָׁקָל יְהִיָּה פַּעַת מִחֵר בַּשֹּׁעֵר שְׁמִרוֹן: יט וַיַּעַן הַשְּׁלִישִׁי אֶת־אִישׁ הָאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר וְהִנֵּה יְהוֹה עֹשֶׂה אֲרֻבוֹת בְּשָׁמַיִם יְהִיָּה כְּדָבָר הַזֶּה וַיֹּאמֶר הִנֵּה רָאָה בְּעֵינַי וּמִשָּׁם לֹא תֵּאכַל: כ וַיְהִי־לִּי בֶן וַיִּרְמָסוּ אוֹתוֹ הָעָם בַּשֹּׁעֵר וַיָּמָת:

אִין־שָׁם אִישׁ וְקוֹל אָדָם כִּי אִם־הַסּוּם אֶסוּר קָשׁוּר אֶל הָאִבּוֹם כְּדָרְכּוֹ וְהַחֲמוּר אֶסוּר וְהָהָלִים כְּאֲשֶׁר הָמָה לֹא הוֹצִיאוּ מִה שְׁבִחוֹכֶם: יא וַיִּקְרָא שׁוֹעֵר הָעִיר אֶל הַשּׁוֹעֲרִים שׁוֹמְרֵי שְׁעָרֵי בֵּית הַמִּלָּךְ וַיִּגְדּוּ בֵּית הַמִּלָּךְ פְּנִימָה מִקֹּדֶם מוֹשֵׁב הַמִּלָּךְ: יב וַיָּקָם הַמִּלָּךְ לָלֶכֶת וַיֹּאמֶר אֶל־עַבְדָּיו אֲנִידֶה־נָּא לָכֶם אֵת אֲשֶׁר־עָשׂוּ לָנוּ אֲשֶׁר־עָשׂוּ לָנוּ אֲרָם יִדְעוּ פִּי־רַעֲבִים אֲנַחְנוּ וַיֵּצֵאוּ מִן־הַמַּחְנֵה לְהַחֲבִה בַּשָּׂדֶה לֵאמֹר פִּי־יֵצֵאוּ מִן־הָעִיר וְנִתְפַּשֵּׁם חַיִּים וְאֶל־הָעִיר נָבֵא: יג וַיַּעַן אֶחָד מֵעַבְדָּיו וַיֹּאמֶר וַיִּקְחוּ־נָא אֲשֶׁר נִשְׁאָרוּ מִן־הַסּוּסִים אֲשֶׁר נִשְׁאָרוּ־בָּהּ הֵנָּם כְּכֹל־הַמּוֹן יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־תָּמּוּ וְנִשְׁלַחַה וְנִרְאָהָ מִה יִהְיֶה בָּהֶם. יד) שְׁנֵי רֶכֶב, אֶרְעֵל־פִּי שֶׁהַעֲבָד הִצִּיעַ לְקַחַת חֲמִשָּׁה מִן הַסּוּסִים הַנִּשְׁאָרִים, לֹא רָצוּ לְהַעֲמִיד בְּסָנְהָ יוֹתֵר מִשְׁנֵים. טו) אֲשֶׁר הִשְׁלִיכוּ אֲרָם בְּחָפְזָם, בְּנָלָל שְׁמַהְרֵי לְנוֹם, הִשְׁלִיכוּ מֵעֲצָמָם בְּגָדִים וְכָלִים כְּדִי לְהַקֵּל מִמֶּשְׂאֵם. יז) הַפְּקִיד, מִנָּה. אֵת הַשְּׁלִישִׁי, אֵת הַשֵּׁר. אֲשֶׁר נִשְׁעַן עַל יָדוֹ, אֲשֶׁר אֶתְמוֹל הָיָה נִשְׁעַן עַל יָדוֹ כְּשֶׁבֵּא לְבֵיתוֹ שֶׁל אֲלִישַׁע הַנְּבִיא. עַל הַשֹּׁעֵר, הַמִּלָּךְ מִנָּה אוֹתוֹ לְהִיּוֹת שׁוֹמֵר הַשֹּׁעֵר. וַיִּרְמָסְהוּ, מִרַב הַדַּחֲק שֶׁל הַחֹלְכִים לְשַׁלֵּל שָׁלָל, רָקִסְהוּ בְּרַגְלֵיהֶם.

שְׁמִירוֹן, לִפִּי וַיְהִי כְּדָבַר אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל־הַמִּלָּךְ לֵאמֹר סָאֵתִים שְׁעָרִים בְּשָׁקָל וְסָאֵה־סֵלֶת בְּשָׁקָל יְהִיָּה פַּעַת מִחֵר בַּשֹּׁעֵר שְׁמִרוֹן: יט וַיַּעַן הַשְּׁלִישִׁי אֶת־אִישׁ הָאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר וְהִנֵּה יְהוֹה עֹשֶׂה אֲרֻבוֹת בְּשָׁמַיִם יְהִיָּה כְּדָבָר הַזֶּה וַיֹּאמֶר הִנֵּה רָאָה בְּעֵינַי וּמִשָּׁם לֹא תֵּאכַל: כ וַיְהִי־לִּי בֶן כְּאֶשֶׁר אָמַר הַנְּבִיא וַיִּרְמָסוּ אוֹתוֹ הָעָם בַּשֹּׁעֵר וַיָּמָת:

קריאת התורה למנחת שבת-קודש
 מזו « וידבר יהוה אל-משה אחרי מות שני בני
 אהרן בקרבכם לפני-יהוה וימתו: » ויאמר
 יהוה אל-משה דבר אל-אהרן אחיך ואל-יבא
 בכל-יעל אל-הקדש מבית לפרכת אל-פני
 הפפרת אשר על-הארן ולא ימות כי בענן
 אראה על-הפפרת: » ונזאת יבא אהרן אל-
 הקדש בפר בן-בקר לחטאת ואיל לעלה:
 - כתנת-כד קדש ילבש ומכנסים-כד יהיו על-
 בשרו ובאבנט בד יחגר ובמצנפת בד יצנף
 בגדי-קדש הם ורחץ במים את-בשרו וילבשם:
 ה ומאת עדת בני ישראל יקח שני-שעירי עזים
 לחטאת ואיל אחד לעלה: ויהקריב אהרן
 את-פר החטאת אשר-לו וכפר בעדו ובעד
 ביתו: (יב) ולקח את-שני השעירים והעמיד
 אתם לפני יהוה פתח אהל מועד: ה ונתן אהרן
 על-שני השעירים גרלות גורל אחד ליהוה
 וגורל אחד לעזאזל: ויהקריב אהרן את-
 השעיר אשר עלה עליו הגורל ליהוה ועשהו
 חטאת: והשעיר אשר עלה עליו הגורל

לעזאזל יעמדתי לפני יהוה לכפר עליו לשלח
 אתו לעזאזל המדברה: » והקריב אהרן את-פר
 החטאת אשר-לו וכפר בעדו ובעד ביתו
 ושחט את-פר החטאת אשר-לו: (יג) ולקח
 מלא-המחטה גחלי-אש מעל המזבח מלפני
 יהוה ומלא חפניו קטרת סמים דקה והביא
 מבית לפרכת: » ונתן את-הקטרת על-האש
 לפני יהוה וכסה: » ענן הקטרת את-הפפרת
 אשר על-העדות ולא ימות: יד ולקח מדם הפר
 והזה באצבעו על-פני הפפרת קדמה ולפני
 הפפרת יזה שבע-פעמים מן-הדם באצבעו:
 טו ושחט את-שעיר החטאת אשר לעם והביא
 את-דמו אל-מבית לפרכת ועשה את-דמו
 כאשר עשה לדם הפר והזה אתו על-הפפרת
 ולפני הפפרת: טז וכפר על-הקדש מממאת בני
 ישראל ומפשעיהם לכל-חטאתם וכן יעשה
 לאהל מועד השכן אתם בתוך טמאתם:
 יז וכל-אדם לא-יהיה | באהל מועד בבאו לכפר
 בקדש עד-צאתו וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד
 כל-קהל ישראל:

המשך ביאור למס' סוטה ליום העשירי לעומר עמ' א

17 כלה לחמיה. אמר לה יהודה, שָׁמָּה טַמְאָה אַתְּ - שמא נדה את,
 18 אִמְרָה לִיה טְהוֹרָה אָנִי.
 19 מאחר שהביאה הגמרא לעיל שישבה תמר במקום בו היה אברהם
 20 מכניס אורחים, מביאה דרשות אודות הכנסת האורחים של אברהם.
 21 "ויטע אשל בבאר שבע", אמר ריש לקיש מלמד ששעשה אברהם
 22 פירות ונטע בו כל מיני מנדים - מיני פירות מתוקים, כדי שיהנו
 23 מהם העוברים ושבים. נחלקו רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר
 24 שאשל הוא פירות, וחד אמר שהוא פונדק - אכסניה, וכונת הפסוק
 25 לומר שבנה שם אברהם פונדק להכניס אורחים שילוו בו. שואלת
 26 הגמרא, בַּשְּׁלֵמָה לְמָאן דְּאָמַר שאשל הוא פירות, תינינו דְּבַתִּיב -
 27 מובן מה שכתוב בפסוק "ויטע", שבאילנות שייכת נטיעה, אֵלָּא
 28 לְמָאן דְּאָמַר פּוֹנְדֵק, מָאן "ויטע". מתרצת הגמרא, מצינו לשון
 29 נטיעה באוהלים, בְּדִבְתִּיב "ויטע אהלי אפדנו וגו'".
 30 נאמר בהמשך הפסוק, "ויקרא שם בשם ה' אל עולם", אמר ריש
 31 לקיש, אל תיקרי "ויקרא", שאברהם עצמו קרא בשם ה',

1 עינים", אמר רבי אלכסנדר, מלמד שחלכה תמר וישבה לה
 2 בפתחו - בפתח ביתו, של אברהם אבינו, שהוא מקום שכל
 3 העינים צופות לראותו מרוב חיבה. רבי חנין אמר בשם רבי, אין
 4 צורך לדרוש כך, אלא מתפרש כפשוטו, מקום הוא ששמו עינים,
 5 וישבה תמר בפתחו של אותו מקום, וכן הוא אומר - מצינו שהיה
 6 מקום בשם זה, שנאמר "תפוח וְהַעֲיִנִּים". רבי שמואל בר נחמני
 7 אמר - דורש את הפסוק באופן שונה, "פתח עינים" היינו שנתנה
 8 תמר עינים - פתחי היתר, לְדִבְרִית, בְּשִׁתְּבָעָה יהודה, ואמרה לו
 9 שאין חשש עבירה במה שיבוא עליה. ומבאר, שכאשר אמר לה
 10 יהודה, שָׁמָּה נִכְרִית אַתְּ, אִמְרָה לִיה תמר גִּיּוֹרֵת אָנִי - איני עובדת
 11 עבודה זרה, ואף מקיימת שבע מצוות בני נח. אמר לה יהודה, שָׁמָּה
 12 אִשֶּׁת אִישׁ אַתְּ ואת אסורה עלי. אִמְרָה לִיה פְּנוּיָה אָנִי, ואם כן אני
 13 מותרת לך. אמר לה יהודה, שָׁמָּה קִיבֵל בְּךְ - עבורך, אִמְרָה קִיּוּשִׁין
 14 מאדם מסויים ואת מקודשת לו. אִמְרָה לִיה יְתוּמָה אָנִי - אבי מת
 15 בהיותי קטנה, והשיאוני אחי ואמי, ואין להם זכות להשיאני, ולכן
 16 נישואיי לער ואונן לא היו נישואין גמורים ואיני אסורה עליך כדין

לוח זמנים לשבוע פרשת תזריע-מצורע בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה	סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה	שקיעה	צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת			
		מג"א		אדמוה"ז										
		ש	א	ש	א			ש	א					
באר שבע (ק)	6:14	6:21	8:55	8:51	9:30	9:26	10:36	10:32	19:05	19:08	19:31	19:35	18:48	19:46
חיפה (ק)	6:12	6:19	8:53	8:48	9:29	9:24	10:35	10:31	19:08	19:12	19:32	19:36	18:41	19:47
ירושלים (ק)	6:12	6:19	8:53	8:48	9:28	9:24	10:34	10:30	19:08	19:12	19:30	19:34	18:31	19:45
תל אביב (ק)	6:14	6:21	8:55	8:50	9:30	9:26	10:36	10:32	19:05	19:09	19:32	19:36	18:49	19:47
אוסטריה, וינה (ק)	6:07	6:19	8:49	8:41	9:36	9:29	10:44	10:39	19:35	19:43	20:09	20:18	19:24	20:33
אוסטרליה, מלבורן (ח)	6:40	6:45	8:52	8:54	9:29	9:31	10:28	10:29	18:05	17:56	18:32	18:23	17:40	18:34
אוקראינה, אודסה (ק)	6:13	6:24	8:54	8:47	9:40	9:33	10:48	10:43	19:35	19:43	20:08	20:17	19:24	20:30
אוקראינה, דונייצק (ק)	5:54	5:42	8:23	8:15	9:10	9:04	10:19	10:14	19:09	19:17	19:43	19:52	18:58	20:06
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	6:04	5:52	8:34	8:25	9:21	9:14	10:29	10:24	19:20	19:29	19:55	20:04	19:10	20:18
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	6:15	6:27	8:56	8:47	9:45	9:38	10:54	10:49	19:48	19:58	20:24	20:34	19:38	20:49
אוקראינה, קייב (ק)	6:07	6:20	8:48	8:39	9:38	9:31	10:47	10:41	19:41	19:51	20:17	20:28	19:31	20:42
איטליה, מילאנו (ק)	6:51	6:40	9:22	9:15	10:06	10:00	11:14	11:09	20:02	20:10	20:33	20:41	19:51	20:54
אקוודור, קיטו (ח)	6:11	6:13	8:44	8:42	9:12	9:11	10:15	10:13	18:19	18:17	18:41	18:40	18:00	18:49
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:12	7:16	9:27	9:28	10:01	10:03	11:01	11:01	18:40	18:32	19:06	18:58	18:15	19:09
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:08	8:15	10:17	10:19	10:55	10:58	11:54	11:55	19:25	19:16	19:55	19:45	18:59	19:57
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:31	6:40	9:13	9:07	9:52	9:47	10:59	10:55	19:37	19:43	20:06	20:13	19:24	20:24
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:19	6:28	9:01	8:55	9:41	9:35	10:48	10:44	19:28	19:34	19:58	20:04	19:15	20:16
ארה"ב, גרסי סיטי (ק)	6:19	6:28	9:01	8:55	9:41	9:36	10:48	10:44	19:28	19:35	19:58	20:05	19:16	20:17
ארה"ב, דטרויט (ק)	7:03	6:53	9:35	9:28	10:17	10:11	11:24	11:19	20:06	20:13	20:37	20:44	19:54	20:56
ארה"ב, האוסטון (ק)	7:03	6:56	9:37	9:32	10:11	10:07	11:16	11:13	19:45	19:49	20:10	20:14	19:30	20:24
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:22	6:30	9:04	8:59	9:40	9:35	10:46	10:42	19:18	19:23	19:45	19:50	19:04	20:01
ארה"ב, מיאמי (ק)	7:05	6:59	9:39	9:35	10:12	10:08	11:17	11:14	19:41	19:44	20:06	20:09	19:25	20:19
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	6:14	6:23	8:56	8:49	9:37	9:31	10:44	10:39	19:24	19:31	19:55	20:01	19:12	20:14
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	6:43	6:52	9:25	9:19	10:05	10:00	11:12	11:08	19:52	19:58	20:22	20:28	19:39	20:40
ארה"ב, שיקגו (ק)	6:12	6:22	8:54	8:47	9:35	9:29	10:42	10:38	19:24	19:30	19:54	20:01	19:11	20:14
בוליביה, לה-פס (ח)	6:41	6:40	9:05	9:05	9:35	9:35	10:36	10:35	18:29	18:25	18:52	18:48	18:07	18:57
בלגיה, אנטוורפן (ק)	7:03	6:50	9:30	9:21	10:22	10:14	11:31	11:25	20:27	20:37	21:03	21:14	20:17	21:29
בלגיה, בריסל (ק)	7:03	6:51	9:31	9:23	10:22	10:15	11:31	11:26	20:26	20:36	21:03	21:13	20:17	21:29
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:18	6:20	8:40	8:40	9:11	9:11	10:11	10:11	18:03	17:58	18:23	18:18	17:41	18:27
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:05	6:07	8:28	8:28	8:59	8:59	9:59	9:59	17:48	17:42	18:12	18:06	17:25	18:16
בריטניה, לונדון (ק)	6:07	6:20	8:48	8:39	9:40	9:32	10:49	10:43	19:47	19:57	20:22	20:33	19:40	20:49
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	6:12	6:26	8:52	8:42	9:47	9:39	10:56	10:50	19:57	20:08	20:36	20:48	19:51	21:04
גרמניה, ברלין (ק)	6:11	6:25	8:52	8:42	9:45	9:37	10:54	10:49	19:54	20:05	20:31	20:42	19:45	20:58
גרמניה, פרנקפורט (ק)	6:35	6:47	9:16	9:07	10:06	9:58	11:14	11:09	20:08	20:18	20:44	20:54	19:58	21:09
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:23	6:20	8:40	8:41	9:12	9:13	10:13	10:12	18:05	17:59	18:23	18:17	17:42	18:27
הודו, מומבאי (ח)	6:22	6:27	9:01	8:58	9:32	9:29	10:36	10:33	18:54	18:56	19:18	19:19	18:37	19:29
הודו, פונה (ח)	6:19	6:23	8:57	8:54	9:28	9:25	10:32	10:30	18:50	18:51	19:13	19:15	18:33	19:24
הונגריה, בודפשט (ק)	5:57	6:09	8:39	8:31	9:26	9:19	10:34	10:29	19:23	19:31	19:57	20:06	19:12	20:20
טורקיה, איסטנבול (ח)	5:33	5:23	8:05	7:59	8:46	8:40	9:53	9:48	18:32	18:39	19:02	19:09	18:20	19:21
יוון, אתונה (ק)	7:00	6:52	9:33	9:28	10:12	10:07	11:18	11:14	19:54	20:00	20:23	20:29	19:41	20:40
מולדובה, קישינב (ק)	6:19	6:31	9:01	8:53	9:47	9:40	10:55	10:50	19:43	19:52	20:17	20:26	19:32	20:39

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:19	6:24	8:58	8:54	9:29	9:26	10:33	10:30	18:52	18:53	19:15	19:17	18:35	19:27
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	7:03	6:56	9:00	9:03	9:41	9:44	10:39	10:41	18:07	17:56	18:38	18:28	17:40	18:40
נפאל, קטמנדו (ח)	5:40	5:47	8:21	8:17	8:54	8:50	9:59	9:56	18:25	18:28	18:50	18:53	18:09	19:04
סין, בייג'ין (ח)	5:39	5:48	8:21	8:15	9:00	8:55	10:07	10:03	18:45	18:51	19:14	19:21	18:30	19:33
סינגפור, סינגפור (ח)	7:01	7:03	9:34	9:32	10:03	10:01	11:05	11:04	19:10	19:09	19:33	19:31	18:51	19:40
פולין, ורשא (ק)	5:41	5:55	8:22	8:12	9:15	9:07	10:24	10:18	19:22	19:32	20:00	20:11	19:12	20:27
פרו, לימה (ח)	6:13	6:13	8:40	8:39	9:09	9:09	10:11	10:10	18:07	18:04	18:30	18:26	17:46	18:35
צרפת, ליאון (ק)	6:57	7:08	9:39	9:31	10:23	10:17	11:31	11:27	20:18	20:26	20:51	20:59	20:06	21:12
צרפת, פריז (ק)	7:02	7:14	9:44	9:35	10:32	10:25	11:40	11:35	20:33	20:42	21:07	21:16	20:23	21:31
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:50	5:52	8:25	8:22	8:53	8:51	9:56	9:54	18:04	18:03	18:26	18:26	17:45	18:34
קנדה, טורונטו (ק)	6:36	6:47	9:19	9:12	10:01	9:55	11:09	11:04	19:55	20:03	20:24	20:32	19:43	20:45
קנדה, מונטריאול (ק)	6:11	6:21	8:53	8:45	9:37	9:31	10:45	10:40	19:33	19:40	20:04	20:12	19:21	20:26
קפריסין, לרנקה (ק)	6:15	6:23	8:57	8:52	9:33	9:29	10:39	10:36	19:12	19:17	19:40	19:45	18:58	19:56
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	5:56	6:11	8:36	8:25	9:33	9:25	10:43	10:37	19:46	19:58	20:27	20:39	19:38	20:56
רוסיה, מוסקבה (ח)	5:28	5:43	8:06	7:55	9:06	8:57	10:16	10:10	19:24	19:37	20:03	20:16	19:17	20:34
רוסיה, רוסטוב-על-הדון (ח)	5:35	5:47	8:17	8:09	9:03	8:57	10:11	10:06	19:00	19:08	19:34	19:43	18:49	19:56
שווייץ, ציריך (ק)	6:40	6:51	9:21	9:14	10:08	10:01	11:16	11:11	20:09	20:18	20:39	20:48	19:58	21:02
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:06	6:10	8:43	8:40	9:13	9:10	10:17	10:14	18:31	18:31	18:54	18:54	18:13	19:03

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התווידויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר הדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגידנו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומכל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00623
08/04/2018

P.P.

שולם

1949

תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

